

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00297 193 5

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS SEXTUS

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS SEXTUS

- I. — G. BAYAN.
LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAEL (IV. *Mois de Trê*).
- II. — RENÉ BASSET.
LE SYNAXAIRE ARABE JACOBITE (IV. *Les mois de Barmahat, Barmoudah et Bachons*).
- III. — M. JUGIE.
HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES.
- IV. — J. PÉRIER.
LA PERLE PRÉCIEUSE (*chapitres I-LVI*).
- V. — M.-A. KUGENER & EDG. TRIFFAUX.
LES HOMILIAE CATHEDRALES DE SÉVÈRE D'ANTIOCHE (*Homélie LXXVII*).

179765
19.4.23

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

1922

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE

TER ISRAEL

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

IV

MOIS DE TRÉ

A = Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
N° 180, fol. 87 à fol. 122.
B = Édition de Constantinople, 1834.
L'exemplaire dont nous nous sommes servi est
celui des R.R. Bollandistes.

Տրէ ամսոյ Ա եւ նոյեմբերի Թ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Անտոնինոսի :

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Անտոնինոս՝ էր յերկրէն Սուրբնայ, ի գեղջէն Պոլիվարս . եւ էր բարահատ եւ շինող : Եւ ճերձ ի գեօղն որ կոչի Կապոսէվան՝ էր տաճար ձեծ յոյժ, յորում էին բազիլնք կոոյ եւ զոհէին անկ : Եւ Անտոնինոս էր բրիստոնեայ եւ ուսուցանէր վիւսպաշտան՝ ի բոց կալ ի պաշտելութենէ կոոյ . եւ նոքա ոչ լսէին նմա :

Եւ թողեալ զգեօղն՝ զնաց յանապատ, եւ զտեալ ձեր ձի ճառայ Աստուծոյ, որոյ * A fol. 87
անուն էր Թէոտիմոն : Եւ կացեալ առ նմա ամս երկուս ձեծաւ ճգնութեամբ, եւ 1° a.
նորին հրամանաւ զարձաւ ի գեօղն իւր ի մոլորեալ ժողովուրդն : Եւ աշխատեալ ի
10 ճանապարհին նստաւ, եւ եկեալ հրամանաւ Աստուծոյ էշ ձի, եւ նստաւ ի վերայ նորս
սուրբն եւ զնաց ի Կապոսէվան : Եւ զտեալ անկ ժողովուրդ բարում որ տօնէին պիղձ

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — Անտոնինոս] ճարտիրոսի add. B || 5 ի պաշտելու-
թենէ] ի պաշտամանէ B || 7 զտեալ] զտանէ B || 9-11 եւ աշխատեալ ... սուրբն om. B

1er DE TRÉ, 9 Novembre.

Martyre de saint Antonin.

Le saint martyr du Christ Antonin (*Antoninos*) était du pays des Syriens (*Souron*), du village de Privala¹; il était tailleur de pierre et constructeur. Or il y avait, près d'un village nommé Kaprosevân², un temple très grand, dans lequel se trouvaient des autels d'idoles et où l'on sacrifiait. Antonin était chrétien, et enseignait aux idolâtres à s'éloigner du culte des idoles, mais ils ne l'écoutaient point.

Il abandonna donc le village, se retira dans le désert et y rencontra un * A fol. 87
vieillard, serviteur de Dieu, dont le nom était Théotime. Il resta auprès de 1° a.
lui deux années en grand ascétisme et retourna, sur l'ordre de celui-ci, à son village vers la population égarée. Or, fatigué du chemin, il s'assit. Un âne vint à lui par ordre de Dieu, le saint monta dessus et se rendit à Kaprosevân. Il y trouva un grand nombre de gens qui fêtaient les idoles abominables et

1. *Syn. Cp.* : ἐκ χώμης Ἀριβαζού. — 2. *Syn. Cp.* : Καπροσάινιδον. La leçon arménienne montre qu'il s'agit de la χώρα Καπροσθεσδαίων ὄρων Ἀπαμείων citée dans l'épithaphe du Syrien Ἀζίζος, à Trèves; cf. LE BLANT, *Inscriptions chrétiennes de la Gaule*, n° 225.

կուոցն, եւ կին արեւալը ի զոճից զինոցն : Եւ եմուս ի տաճարն եւ խորասկեաց
 զամենայն կուռսն, եւ կեալ ուսուցանէր եւ խրատ տալը եւ ազաւէր ի բաց կալ ի
 ճորտութենէն, եւ ոչ լսէին :

Գնաց ի բազար չկարամիս, եւ ճրտման առեալ չեզխկոպտէն շինել եկեղեցի ի
 Կապրոս, եւ անուանել զանուն սուրբ Երբորդութեանն : Եւ յորժամ սկսաւ շինել
 ժողովեցան ի վերայ սուտերօր եւ բրօր եւ սպանին զվկայն Քրիստոսի զԼնատնինոս,
 Կոչեմբերի Թ : Եւ զճարմինն ձղեցին յորժանս ջրոց բազարին յորժե՛ ըզխէին սղրերը.
 եւ առժամայն արդեաւ ջուրն ի բազարէն, բաց ի միոյ տեղուջէն ուր նշխարքն էին՝
 ըզխէր սահաւ ջուր, զոր բրիստոնեայքն իբրեւ զօրճնութիւն սոնուին :

* A fol. 87
 1° B.

Եւ եղև ի միում ատր զնալ կապաղաւիցն ի տեղին* առնուլ ջուր զն ցանկցեն
 ի տաճար կուոցն. եւ կին մի որ սպասուորէր տաճարին՝ աշատարեցաւ եւ սպաղակէր.
 Ընդէր զօրճնեալ ջուրդ եւ որ խտունեալ է սուրբ արեամբ՝ զանէր ի սկիզ տեղին :
 Եւ լուեալ զատուորին առաքեաց զօրականս եւ պեղեաց զտեղին, եւ զտին զճար-
 մինն սրբոյն չերկուս ճատունս բաժանեալ զոր առեալ բրիստոնէիցն տարան ի բազարն

10

2 եւ խրատ տալը եւ ազաւէր om. B || 4 շինել] շինէր B || 5 եւ անուանել om. B || 5 Եւ
 յորժամ սկսաւ շինել om. B || 6 վերայ] նորա կապաղաւիցն add. B || 7 Կոչեմբերի Թ] եւ
 Տրէի B. add. B — ձղեցին] ընկեցին B || 9 սահաւ] մի add. B — իբրեւ] սրբէս B ||
 14 տարան] տարեալ B.

qui s'étaient enivrés du vin des sacrifices. Il pénétra dans le temple, brisa
 toutes les idoles, en sortit, prêcha, conseilla et pria les gens de renoncer à
 leur égarement, mais ils ne l'écoutèrent pas.

Il se rendit à la ville d'Apamee et demanda à l'évêque l'autorisation de
 construire une église à Kaprosévan (*Kapros*) et de la dédier au nom de la
 sainte Trinité. Lorsqu'il eut commencé de la construire, les gens l'assaillirent
 à coups d'épée et de gros bâtons et tuèrent le saint martyr du Christ
 Antonin, le 9 novembre. Ils jetèrent son corps dans les remous du cours
 d'eau de la ville, qui alimentait les fontaines; mais aussitôt l'eau manqua
 dans la ville, à l'exception du seul endroit où se trouvaient les restes (du
 saint), où il se mit à sourdre une eau que les chrétiens recueillirent comme
 une bénédiction.

* A fol. 87
 1° B.

Il arriva qu'un jour les idolâtres, s'étant rendus à cet endroit, y puisèrent
 de l'eau pour asperger le temple des idoles; une femme qui desservait le
 temple fut possédée du démon et se mit à crier : « Pourquoi aspergez-vous
 ces lieux abominables de cette eau bénite qui est mélangée à du sang
 saint? » Le juge, l'ayant appris, envoya des soldats et fit creuser l'endroit;
 ils y trouvèrent le corps du saint coupé en deux parties, que les chrétiens
 enlevèrent, emportèrent à la ville d'Apamée et déposèrent dans une

ՅԱրամիա եւ եղին յայրի ծի մերձ ի Կապոսէզան : Եւ յետոյ եպիսկոպոսն Արամիոյ շինեաց ի վերայ եկեղեցի յանուն սրբոյն Անտոնինոսի, եղեալ զնշխարսն ի մարմարինսնայ տապանի :

Յայսմ աւուր սուրբն Բարսիոս եպիսկոպոսն Գանգրայ՝ չարխանտաց եւ ի նաւուտիոս հերձուածողացն, ի վնճ ընկեցեալ քարկոծեցաւ, եւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած, վասն զի էր միախորհ առաջին ժողովոյն Նիկիոյ ուղղափառացն :

Տրէի Բ եւ նոյեմբերի Ժ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Բիքատորի :

Յաւուրս Անտոնինեայ կռապոշտ արքայի, եւ Սերաստիանեայ դատաւորին, էր սուրբն Բիքատորս չերկրէն Լտալիոյ : Եւ բազում անգամ բռնադատեալ սպառնալեօք * A fol. 87 v° a.

10 ի դատարէն ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն, եւ ոչ հաւանեցաւ :

Հրամայեաց խորտակել զատամունսն եւ ընկեցին զնա ի հուր ոչ ի բոբբոքեալ՝ զի ծի առժամայն ալբեցի եւ մեռցի, ալլ էր զերիս աւուրս ի կայծախառն մոխիր եւ ոչ

1 Բարամիոյ] Բարամիայի B || 4 նաւատիոս] նաւատիանոս B || 6 առ Աստուած om. B || 6 Նիկիոյ] Նիկիայի B — ուղղափառացն om. B.

7 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն] B — սրբոյն] սրբոյ վկային B || 12 առժամայն] արօպ B || 12 ալլ էր զերիս . . . աղբտապ om. B.

caverne, près de Kaposévan. Plus tard l'évêque d'Apamée construisit en cet endroit une église au nom de saint Antonin, et y déposa ses restes dans un tombeau de marbre.

En ce jour, saint Hypatios, évêque de Gangres, pour avoir été partisan du premier concile de Nicée, fut jeté dans un fossé et lapidé par les Ariens et par les schismatiques de Novatien (*Navatios*) et il rendit son âme à Dieu.

2 TRÉ, 10 Novembre.

Martyre de saint Victor.

Aux jours de l'empereur idolâtre Antonin et du juge Sébastien, saint Victor (*Bikhtoros*) vivait au pays d'Italie. Plusieurs fois pressé avec menaces * par le juge de renier le Christ et de sacrifier aux idoles, il n'y avait * A fol. 87 v° a.

Le juge ordonna de lui briser les dents et de le jeter ensuite dans un feu peu ardent pour qu'il ne brûlât et ne mourût pas sur-le-champ; il resta trois jours dans de la braise mêlée de cendre et ne mourut pas. On lui fit prendre du

մեռաւ : Ետուն ուտել նմա մահապիկ եւ ոչ Պետեցաւ, եւ որ ետ զմահապիկն ետևս զի ոչ Պետեցաւ՝ հաւատաց ի Քրիստոս, եւ այրեաց զղիբսն որով զորձէր զղիկն եւ բաշխեաց զինչս իւր սպբատաց :

Եւ սպա ետացեալ ձէթ հեղին զճաճուկ մարմնով սրբոյն, եւ կախեցին զփայտէ, եւ շաղախեալ ձոխիւր խառնեալ բացախով հարկանէին ի վէրսն : Եւ կախեցին զլիխիւր 5 գաւուրս երիս՝ ձինչեւ բղխեաց արիւն ի բթացն եւ յահանջացն : Եւ որք տեսին զես ի կասպաշտիցն կուրացան, եւ ձայն արկեալ առ սուրբն բացան աչք իւրեանց : Եւ սպա սրով սպանին գաւուրն եւ այնպէս աւանդեաց զձոյլն իւր առ Աստուած, նոյնմբերի ժ :

Յայժմ սուր սրբուհին Ստեփանեա, այլի լեալ ամաց տասանց, ետես գաւուրն 10 Քրիստոս աչալիսի շարաշար մահուամբ՝ կատարեալ ասէ . Երանի է բեկ Քրիստոսս եւ երանելի են զորձք բո. ահա տեսանձ երկուս պատկա իջեալ ի յերկնից, ձինն մեծ՝ բեկ, եւ ձիւսն փոքր՝ ինձ :

Եւ երթեալ սասալի գատաորին խոտովանեցաւ յայտնապէս զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց բաջ արանց խոնարհեցուցանել երկուս ճառս արձուենիս մեծամեծս . 15

4 զճաճուկ *om.* B || 5 խառնեալ *om.* B || 6-7 եւ որք տեսին . . . աչք իւրեանց *om.* B || 9 նոյնմբերի ժ] եւ ճրկի B *add.* B || 10 Յայժմ] Ի սինն B — տասանց] երկուսասանից B || 12 երանելի] երանի B || 14 յայտնապէս] համարձակութեամբ B || 15 ճառս *om.* B.

poison, mais il n'en eut aucun mal; et celui qui lui avait présenté le poison, voyant que cela ne lui avait causé aucun mal, crut au Christ, brûla les livres d'après lesquels il avait préparé le poison et distribua ses biens aux pauvres.

On versa ensuite de l'huile bouillante sur les parties secrètes du saint, on le pendit à un arbre et on toucha ses plaies en les enduisant de cendre mélangée de vinaigre. On le pendit ensuite la tête en bas pendant trois jours, jusqu'à ce que le sang lui eût coulé par le nez et les oreilles. Ceux d'entre les idolâtres qui le contemplèrent furent frappés de cécité, mais, ayant prié le saint à grands cris, ils recouvrèrent la vue. On tua ensuite le saint à l'épée, et c'est ainsi qu'il rendit son âme à Dieu, le 10 novembre.

En ce jour, sainte Stéphanie, qui était veuve depuis dix ans, voyant 16
* A fol. 87
v° b. saint Victor mourir d'une mort si cruelle, s'écria : « Que tu es heureux, ô Victor, et que tes œuvres sont heureuses! Voici que j'aperçois deux couronnes descendant du ciel, une grande pour toi et une petite pour moi. »

Elle alla se présenter au juge et confessa franchement le Christ. (Le juge) ordonna à des gens courageux d'incliner deux énormes palmiers: ils

և զձի ձեռն և զտոն կապեցին ի ձի ծառն, և զձիւ ձեռն և զտոն ի ձիւ ծառն, և թողեալ չանկարձակի զձառսն՝ և հերձաւ երանելի կինն չերկուս, և աջպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս :

[B՝ Տօն սուրբ առաքելոցն Սիմօն, Ռոյլիանոսի, Ստիպատրոսի, Տերտիուս, Երատոս և Կուարտոսի :

Սուրբ առաքելոյքս էին ի կարգէ եօթանասնից աշակերտացն Քրիստոսի, և էին ի պաշտօն և ի հպատակութիւն զլիսուս որ առաքելոցն՝ նախապատիւ երկրօտասանիցն, և ի սպասաւորութիւն աւետարանին :

Եւ յայցանէ սուրբն Սիմօն և Ռոյլինոս՝ աշակերտք էին Պետրոսի զլիսուսքի առաքելոցն, և հետեւոյք նձա շրջէին աւետարանին բարպութեամբ և նշածօք և չամենաչն ճատակարարութիւն եկեղեցական հոգոյ :

Եւ չեա կատարմանն Պետրոսի զբարպուծս զարձուցանէին ի Քրիստոս : Եւ թաղաւորն ներսն ըմբռնեալ զնոսա և հար տանջանօք, և չետոյ սրով հատին զգլուխ նոյա :

Իսկ Ստիպատրոս զոր չիէ Պօղոս ի Հաովճայեցոց թղթին՝ ընդ նձին Պօղոսի շրջելով, ձեռնադրեցաւ ի նձանէ Եպիսկոպոս չԻկոնիոյ : Եւ չեա բարբոճ նշանս սոնելոյ փոխեցաւ սո Քրիստոս :

2 թողեալ] թողին B — զձառսն] զարձուակին B — և աջպէս կատարեցաւ] հանգեաւ B.

attachèrent une main et un pied de la sainte à l'un des arbres, l'autre main et l'autre pied à l'autre arbre, et ils lâchèrent les arbres tout d'un coup : la bienheureuse femme fut déchirée en deux, et c'est ainsi qu'elle mourut dans le Christ.

[B՝ Fête des saints apôtres Olympias, Rhodion (*Rodianos*), Sosipater, (*Sosipatros*), Tertius (*Tertilou*)¹, Érasie (*Erastou*) et Quartus.

Ces saints apôtres étaient du rang des soixante-dix disciples du Christ; ils occupaient des charges sous la direction des douze principaux apôtres premiers en honneur, et étaient au service de l'Évangile.

De ces apôtres, Olympias et Rhodion (*Rodonios*) furent les disciples de Pierre, le chef des apôtres; et en le suivant, ils parcoururent la terre, prêchant l'évangile, opérant des miracles et administrant toutes les charges de l'Église.

Après la mort de Pierre, ils convertirent au Christ beaucoup de monde. L'empereur Néron, les ayant fait saisir, les soumit à des tortures; puis on leur trancha la tête par le glaive.

Sosipater, que Paul mentionne dans son Épître aux Romains², suivit Paul dans ses pérégrinations et fut sacré par lui évêque d'Iconium. Après avoir accompli de nombreux miracles, il trépassa auprès du Christ.

1. Cf. *infra* et Rom., xvi, 22. — 2. Rom., xvi, 21.

Իսկ Տերտեցոս՝ որ զՀռովմայեցոց թուղթն զրեաց է բանից Պօղոսի, ձևնադրեցաւ երկրորդ եպիսկոպոս չիկանիոյ չեա Սոսիպատրոսի : Եւ բազում վշտաց համբերելով է կուսպաշտիցն, եւ զպովս զարձոյց է Քրիստոս եւ հանդեա խաղալովեամբ :

Իսկ սուրբն Երատոս՝ զոր եւ զսա չիշէ Պօղոս, էր շահապ եւ զլիաւոր է մեծ բազարն Կորնթոս, եւ հաւատացեալ շրջէր ընդ Պօղոսի եւ աւետարանէր. ձևնադրեցաւ եպիսկոպոս բազարին Պանէպոսի : Եւ ժուժկալեալ բազում նեղութեանց՝ լուսաւորեաց զբազումս եւ կատարեցաւ վկայութեամբ :

Իսկ սուրբն Կուարտոս՝ որ եւ զսա չիշէ Պօղոս, եղբայր կոչելով, սն ընդ նմին Պօղոսի շրջեալ եւ հազարի ամենայն վշտաց նորս եկեա : Եւ չեսոյ ձևնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիւրիտոն բազարի : Եւ բազում վտանգս նեղութեան կրեաց է Հելլենացոցն, եւ հանդեա խաղալովեամբ :

Ընդ սոսա էր եւ Սեկունդոս Թեսալոնիկեցի՝ հետեւեալ առաքելական ընթացիցն, որով պաշտօնացաւ է Քրիստոս առաքելութեամբ եւ հանգեալ է Տէր :]

Tertius (*Terteghos*), qui écrivit l'Épître aux Romains sous la dictée de Paul¹, fut sacré second évêque d'Iconium après Sosipater. Après avoir souffert beaucoup de peines de la part des idolâtres, et converti beaucoup de personnes au Christ, il mourut en paix.

Saint Éraсте, que Paul mentionne également² et qui avait été chef et notable dans la grande ville de Corinthe, s'étant converti, accompagna Paul et évangélisa; il fut sacré évêque de la ville de Panéas (*Panéatos*). Il souffrit beaucoup de peines, illumina beaucoup de gens et mourut par le martyre.

Saint Quartus, que Paul mentionne également en l'appelant frère³, voyagea aussi avec Paul et prit part à toutes ses peines. Il fut plus tard sacré évêque de la ville de Beyrouth (*Biuriton*). Il courut beaucoup de dangers, subit beaucoup de peines de la part des Hellènes et reposa en paix.

Parmi ceux-là se trouvait aussi Secundus de Thessalonique, qui suivit les pérégrinations des apôtres, brilla dans le Christ par sa mission apostolique et reposa dans le Seigneur.]

1. Rom., xvi, 22. — 2. Rom., xvi, 23. — 3. Rom., xvi, 23.

Տրէի Գ եւ Նոյեմբերի ժԸ : Վկայաբանութիւն Մինասոյ Եղիպտոսացւոյ :

Սուրբն Մինաս Եղիպտացի էր. զօրական Մաքսիմիանոսի կուսպաշտ արքայի, ի գնդէն Ռուտիլիակոնոյ, ի քաղաքէն Կուտայի: Եւ ոչ ժուէր տեսանել զմոլորութիւն կուսպաշտիցն եւ երթեալ բնակէր ի լերինս ձգնութեամբ, աղօթիւք եւ պահօք :

Եւ չուր ծիռւմ զմտաւ ածեալ վասն յուտոյն Քրիստոսի, իջեալ ի լեռնէ անտի, եւ չորժամ ժողովեցան չասպարէան զատաւորն եւ ամբոխ բազում՝ երթեալ ի մէջ նոցա խոտովանեցաւ զՔրիստոս Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ, եւ զինքն ծառայ Քրիստոսի :

Մերկացոցին զսուրբն եւ ճաղկեցին ուժգին, եւ խորզով զլէքսն՝ քերէին եւ հրով * A fol. 88
10 ալքէին, եւ տատակ գրուէին ի գետին եւ քարշէին զնա ի վերայ մերկ. եւ ապա հատին
1" a.
ի վերայ նորա վճիռ մահու :

Եւ չորժամ տարան ի տեղին՝ աղօթեաց առ Աստուած, եւ աջնալէս հատին զգլուխ նորա : Եւ զմարմինն ընկեցին ի հուր, Նոյեմբերի ժԸ :

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն սբբոյ B || 3 Ռուտիլիակոնոյ] Ռուտիլիակոնոյ B —
15 Կուտայի] ի գատաւորութեան Կրկրիկոսի B || 5 իջեալ] էջ B || 10 ի գետին] ի գետնի B
|| 11 Նոյեմբերի ժԸ] եւ Տրէի Գ add. B.

3 TRÉ, 11 Novembre.

Martyre de Ménas l'Égyptien.

Saint Ménas était Égyptien, soldat de Maximien l'empereur idolâtre, du corps des Rutiliaques (*Routilacon*)¹, de la ville de Koutayia (*Koudia*). N'ayant pu supporter de voir l'erreur des idolâtres, il se retira dans les montagnes pour y vivre dans l'ascétisme, les prières et les jeûnes.

Un jour, après avoir médité sur l'espérance du Christ, il descendit de la montagne, tandis que le juge et une foule nombreuse se trouvaient rassemblés dans l'arène, et, s'étant rendu au milieu d'eux, il confessa que le Christ est Dieu et Fils de Dieu, et que lui-même était serviteur du Christ.

On mit à nu le saint et on le fustigea vigoureusement, puis on lui * frottá les plaies avec un sac et on les lui brûla avec des flammes; on étendit
15 des épines par terre et on le traîna nu par-dessus; on rendit ensuite contre
1" a.
lui une sentence de mort.

Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit (de l'exécution), il pria Dieu, puis on lui trancha la tête. On jeta son corps au feu, le 11 novembre.

1. *Syn. Cp.* : ἐν νομείοις Ρουτιλιακοῦ.

առանց իմ ոչ որ կարէ ծտանել և տեսանել զնա : Արդ եթէ զին բնդ բարեկամ առնես, ես զբէք սիրելի առնեմ Տօրն իմոյ թագաւորին, եւ յորժամ կամիս մուծից զբնդ առ նա, եւ տեսանիցես զնա յարժամ :

Եւ զարթուցեալ զիտաց եթէ, ոգորմածութիւնն է զոր ետեսն : Հրամայեաց առժամաց ժողովել զազբատն բարարին. եւ զտին եօթն հազար : Եւ գրեաց զնոսա ի կոնդակի, եւ կերակրէր եւ զգեցուցանէր զնոսա : Եւ եթէ մեռանէր որ ի նոցանէ զրէր փոխանակ նորա զայլ ազբատ. եւ զթիւ եօթն հազարին ոչ նուազեցուցանէր որչափ եկաց յաշխարհի :

Ենեաց ի բարարին տաճարս հիւանդանոցս եւ բժշկիս կարգեաց, եւ զամենայն հիւանդ ազբատ եւ անտէր անդ հանգուցանէին : Նոյնպէս շինեաց եւ այլ տաճարս՝ եւ զխեզս եւ զճերս որ ոչ կարէին վաստակել՝ անդ հանգուցանէր մինչև ի մահ :

Նոյնպէս շինեաց եւ այլ տաճար եւ զամենայն կլին ազբատ ճննդական անդ հանգուցանէր : Կարգեաց եւ մանկաբարձս սղատեակս եւ զութ որ հանգուցանէին յետ ճննդեանն, եւ տալին ամենայն կնոջ զրամս չորս եւ չուրարկէին :

Եւ շինեաց արտաբոյ բարարին շերիմ օտար եւ ազբատ մեռելոց, եւ կարգեաց բահանայս որպէս զի պաշտամամբք եւ մոմեղինօք թագեացեն, եւ բահանայն զերիս աւուրս վասն մեռելոցն պատարագս մատուցանէր :

6 զգեցուցանէր յազբուցանէր B || 14 յետ ճննդեան օտ. B || 15 եւ ազբատ օտ. B. || 16 զերիս աւուրս զերեք օր B.

* A fol. 88
v° a.

père, et sans moi personne ne peut entrer pour le voir. Or si tu fais de moi ton amie, je te rendrai ami de mon père l'Empereur, et lorsque tu voudras je t'introduirai auprès de lui et tu pourras le voir à toute heure. »

(Jean) à son réveil reconnut que c'était la Charité qu'il avait vue. Il ordonna aussitôt de rassembler les pauvres de la ville; on en trouva sept mille. Il les inscrivit dans son registre, les nourrit et les vêtit. Et lorsque mourait l'un d'eux, il inscrivait un autre pauvre à sa place; il ne diminua jamais le chiffre de sept mille, tant qu'il vécut sur la terre.

Il fit construire dans la ville un bâtiment d'hôpital et y affecta des médecins; et l'on y recevait tous les malades pauvres et sans maîtres. De même il fit bâtir une autre construction et il y plaçait jusqu'à leur mort les estropiés et les vieillards qui ne pouvaient travailler.

Il fit construire également un autre édifice, où il accueillait toute femme pauvre en couches. Il y établit des sages-femmes gardes-malades; on conservait (les femmes) pendant les huit jours qui suivaient la délivrance, on remettait quatre écus à chacune, puis on les congédiait.

Il fit construire hors de la ville un cimetière pour les morts étrangers et pauvres. Il y établit des prêtres pour les enterrer avec offices et cierges; le prêtre célébrait pendant trois jours une messe pour le défunt.

* A fol. 88
v° a.

Եւ զամենայն կշիւս եւ զչափս, եւ զմոլն եւ զկապիճս վաճառականաց ուղբեաց, եւ կապարեաց ճատանեաւ կնքեաց՝ զի ձի փորրկացուցեն :

Յաւել եւ ի պարզեւս եւ ի հատուցումն նուիրաց ուխտի եկեղեցոյ, զի ձի աւցեն կաշառս յաճեբէ : Եւ ոչ ինքն առնող ի ճեարտպօղտացն ի ճեռնապրեղոյն զկանոնական սահմանն, եւ պտուիբէր զի եւ նորս զարմանա որսն առանց կաշառոց ճեռնապրեցեն եպիսկոպոսեւս :

Եւ զազ անչափ ողորմածութիւնս եւ զուզութիւնս զոր առնէր սուրբն Յովհաննէս ողորմածն զրեալ է յոյճ եւ ի կատարեալ վարս իւր : Ասէր առ Աստուած Յովհաննէս .

Դու սուր եւ ես բաշխեմ եւ ոչ վերջին գտայց պարզեաց բոց ի բաշխելն :

* A fol. 88
v° b.

Եւ յորժամ Պարսիկք զերուսապէմ ստին եւ կամէին երթալ պատերազմել ընդ Եգիպտանդիրա, եմուտ ի նաւ ինքն եւ պատրիկն 'Երիկտոս' զի փախիցեն ի Կիպրոս գաւառն իւրեանց : Եւ յանկարծակի եղև հողմն, եւ շարժեցաւ ձովն եւ վերացան ալիբն եւ ձրբիկ յոյժ, եւ նաւն ալեկոծէր : Եւ ստանէր 'Երիկտոս' պատրիկն շուրջ գնաւովն ի վերայ ձովուն զաղբատս զոր ապրեցուցանէր Յովհաննէս զի ուղղէին գնաւն, եւ ոչ թողին ձինչև է ի ցամաք հանին անմիտս ի սաստիկ ալեկոծութենէն :

3 ուխտի om. B || 7 եւ զուզութիւնս om. B.

Il fit rectifier tous les poids et mesures, les boisseaux et les chéuices¹ des marchands; il y apposa un sceau de plomb afin qu'ils ne les diminuassent pas.

Il augmenta les rétributions et la compensation des oblations pour le clergé, afin qu'il n'acceptât aucune rétribution de personne. Lui-même n'acceptait pas la rétribution canonique des métropolitains qu'il ordonnait, et il prescrivit qu'eux aussi sacreraient évêques ceux qui en étaient dignes sans (accepter de) rétributions.

Il est encore une infinité d'œuvres de charité et de réforme accomplies par saint Jean le charitable, qui sont écrites avec détail dans sa vie complète. Jean disait à Dieu : « Donne, et moi je distribuerai; je ne serai pas le dernier à distribuer tes bienfaits. »

* A fol. 88
v° b.

* Lorsque les Perses se furent emparés de Jérusalem et se préparèrent à venir attaquer Alexandrie, (Jean) s'embarqua sur un navire avec le patricien Nicéas pour se réfugier en Chypre, leur contrée. Or, tout à coup, il y eut du vent, la mer s'ébraula, les vagues se soulevèrent, la tempête (devint) violente et le navire était ballotté par les flots. Le patricien Nicéas aperçut tout autour du navire, sur la mer, les pauvres que Jean avait nourris, dirigeant le navire, et ceux-ci ne (le) quittèrent que lorsqu'ils eurent pris terre, sauvés de la terrible tempête.

1. L'auteur a transcrit les mots grecs *μῶδιος*; et *χοῖνις*, qui désignent les mesures usuelles pour les grains, l'une de 25 litres environ, l'autre d'un peu plus d'un litre.

Եւ չեա աւուրց տեսանէ ի տեսեան սուրբ Հայրապետն ներքինի սակի պատմու-
 ճանաւ, եւ մանեակ տկանակապ ի պարանոցն, որ եզ առաջի նորա ուխտուն կենդինար
 դանձ : Եւ է ամենայն կենդինար եօթն Հազար եւ երկերիւր զաճկական, եւ ասէ . Այլապի
 սղորմածութեամբ դանձ բաշխեցեր աղքատաց արդ կոչէ զբեզ թագաւորն թագաւորաց՝
 5 զի Հարիւրապատիկ զիտխարէնն աուցես, եւ Հանգլիցես ընդ արժանաւորսն եւ ընդ
 սուրբ Հայրապետսն յաթոս պատուականս չերկիրն անանցական :

Եւ զարթուցեալ երանելին զիտաց եթէ մերձեալ է վախճան իւր, Հրամայեաց եւ
 զոր ինչ մնացեալն էր չքնչից իւրոց բերին՝ առաջի իւր. եւ ամենեւին ինչ ոչ գտին * A fol. 89
 1° a.

10 Կին ծի մեծատուն խոստովանեցաւ գմեղս իւր սուրբ Հայրապետին, եւ զմին մեղսն
 ամաչեաց խոստովանել : Եւ զիտաց Հողովն եւ ասէ . Այլ մեղս գործեալ է քո զոր ոչ
 խոստովանեցար : Եւ չստօթ լեալ ասէ . Ոչ կարեմ պատմել : Եւ Հրամայեաց նմա
 զրեւ ի բարխիսի եւ կապարեայ մատանաւ կնքել : Եւ նորա արարեալ երբ սու
 սուրբն եւ առեալ եզ ի դետնի, եւ Համբարձեալ զձեռս իւր ազաչեաց զԱստուած
 15 վասն կնոջն : Եւ Հրամայեաց նմա առնուլ զթուղթն կնքեալ. եհատ զմատունին
 առաջի ժողովրդեանն, եւ բացեալ զթուղթն ամենեւին ոչ եզկա զիր, այլ ալօթիւր

3 երկերիւր] երկու Հարիւր B || 10-15 Կին ծի մեծատուն ... ետուն Աստուծոյ : om. B.

Quelques jours après, le saint patriarche vit en songe un eunuque dans un vêtement d'or, avec un collier enrichi de pierres précieuses au cou, qui déposa devant lui un trésor de quatre-vingts quintaux, chaque quintal équivalant à sept mille deux cents écus; et (celui-ci) lui dit : « Tu as par charité distribué ce trésor aux pauvres; maintenant, le Roi des rois t'appelle pour recevoir le centuple en échange et pour te reposer avec les dignes et saints patriarches sur des sièges précieux dans la terre immortelle. »

Le bienheureux à son réveil sut que sa fin approchait; il ordonna d'ap- * A fol. 89
 1° a.
 porter devant lui ce qui restait de ses biens; on ne trouva en tout que quatre écus, et les ayant pris, il les donna à un pauvre.

Une femme riche vint confesser ses péchés au saint patriarche; mais elle eut honte d'avouer un de ses péchés; (Jean) le sut par l'Esprit et lui dit : « Tu as commis un autre péché que tu n'as pas confessé. » Confuse, elle lui répondit : « Je ne peux pas l'avouer. » Il lui ordonna de l'écrire sur un papier et de le sceller avec un sceau de plomb. Elle le fit, et apporta le papier au saint, qui, l'ayant pris, le posa à terre et, élevant ses mains, pria Dieu pour la femme. Jean lui ordonna ensuite de reprendre le papier cacheté; elle en brisa le cachet en présence du peuple, dépliâ le papier et n'y trouva plus du tout d'écriture, car, par les prières du saint patriarche, elle avait été

սուրբ հայրապետին արնպէս ջնջեցաւ՝ որ եւ ոչ եղծումն գրոջն երեսեցաւ եւ ամենեկեան փառս ետուն Աստուծոյ :

Եւ ապախի սուարբինի վարուք հանգեաւ սա Քրիստոս : Եւ հրամայեաց զնկէ գծարձին իւր չեկեղեցոյ սրբոյ վկային Եւտիբոսի, ի տապանին չորսմ եղեալ էին սլլ երկու եպիսկոպոսունք : Եւ եղևն ձեծ սքանչելիք չորժամ բացին գտապանն, եւ կամէին զնկէ վերանկելն. սրպէս կենդանիք երկու ձեռեալ եպիսկոպոսունքն, որոշեցան ի ձիմեանց, եւ ի ձիջի իւրեանց արարին տեղի նմա պատուով, որ եւ եպին զձովհաննէս որորմածն զԼղեկսանցրու հայրապետն, նոյեմբերի ժԼ, չաւուր տօնի սրբոյն Մինասայ վկային, ի կրկոջն Կիպրոսի, չորսմ ձեռեալ էր եւ սնեալ :

* A fol. 89
1° b.

Տրէ Կ եւ նոյեմբերի ժԲ : Տօն սրբոյն Մելի եպիսկոպոսի եւ երկու աշակերտացն Եւբորեայ բահանալի եւ Շինալի սարկաւալի :

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Մնլ վարսիկ էր, եւ նախ զօրական էր ի Պարսիկս

4-7 եւ եղևն ձեծ . . . նմա պատուով om. B || 8-9 չաւուր տօնի . . . սնեալ om. B. || 10 Տօն] վկայութիւն B — աշակերտացն] աշակերտաց իւրոց B || 12 էր ի Պարսիկս om. B.

effacée de manière qu'il n'y apparaissait même pas de traces de l'écriture. Et tous rendirent gloire à Dieu.

C'est après une telle vie remplie de vertus que Jean reposa dans le Christ. Il avait ordonné de déposer son corps dans l'église du saint martyr Euty-chius, dans un tombeau où avaient été déjà déposés deux autres évêques. Or il y eut un grand miracle lorsqu'on ouvrit le tombeau et qu'on voulut y déposer le bienheureux : les deux évêques décédés, comme s'ils étaient vivants, s'écartèrent l'un de l'autre, et lui firent place avec honneur au milieu d'eux; c'est là qu'on déposa Jean le charitable, patriarche d'Alexandrie, le 11 novembre, jour de fête du saint martyr Méнас, dans l'île de Chypre, où il était né et avait été élevé.

* A fol. 89
1° b.

4 TRÉ, 12 Novembre.

Fête de saint Milès. évêque, et de ses deux disciples Eubore¹, le prêtre, et Sénoï², diacre.

Le saint martyr du Christ Milès (*Méli*) était persan; il fut d'abord soldat en

1. Forme des synaxaires grecs. La forme originelle persane est *Abarsâm*, habituellement transcrite en arménien *Ապրսամ*. — 2. Plusieurs synaxaires grecs ont corrompu ce nom en *Σεβός*, d'où le latin *Seboas*. Le nom perse est *Sénoï*.

բրիտանեաց հաստով. զնոց ի Տեղեգրիս ար ծարգարէն Գանիւլ զանիլն ետես. եւ անց ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիթրազական ըտարքին ի Բիթրազատոց եպիսկոպոսայեանէն :

5 եւ երթեալ անց ոչ ընկարն զնա ըտարացիրն, բանզի արեգակնազարար էին, ալ ճանաւանց հարածեցին զնա, եւ նա անէ՛ծ զբարարն եւ զնաց չկրտատէ՛ծ :

Եւ չեթ սովաւ աւարց բարեկացեցին ըտարացիրն զիտարուն Պարսից, եւ ստարեաց զորս երեք հարիւր փոքր եւ պաշարեաց եւ կրթմանեաց զբարարն, եւ սպրեաց եւ բարաջատակ արարեալ ցանեաց ի ներքս ճամանելս :

10 Իսկ երանելի * եպիսկոպոսն Մելլէ չոգոս չԱղեկասնայրիս, եկիտ անց զմեծն Անտոնիոս զանապատուարն, եւ ալ ոչ ինչ բարձեալ էր՝ բայց ձիւն աւետարան ի ճախոց իւր, եւ հրամանաւ Անտանի զարձաւ ի Պարսիկս : Ի ճանապարհին պատահեցաւ չանապատ տեղոջ իջևանել չալի ձիւն չարմ էր անապատուար կրճուար ձի եւ

* A fol. 89 v° 31.

4 արեգակնազարար էին] արեգական երկիր պոզանէին B || 5 ճանաւանց om. B || 9 չոգաւ] չկրտատէ՛ծ, *add.* B | 10 զանապատուարն] զանապատականն B || 11-12 Ի ճանապարհին ... տեղոջէն չալի՛ծանէ *om.* B.

Perse, (étant) de foi chrétienne; il se rendit ensuite à Téliopolis¹ où le prophète Daniel avait eu sa vision, et y fut sacré évêque de la ville de Bethraziq (Bithrazakan)² par le métropolitain de Bethlapat³.

Il s'y rendit, mais les habitants ne l'acceptèrent point, car ils étaient adorateurs du soleil; bien plus, ils le chassèrent; alors il maudit la ville et se rendit à Jérusalem.

Quelques jours après, les habitants de la ville ayant contrarié le roi de Perse, celui-ci envoya des trompes et trois cents éléphants, qui assiégèrent la ville, la ruinèrent, la brûlèrent, la rasèrent jusqu'au sol, et semèrent du sénevé à l'intérieur.

Le bienheureux * évêque Milès, s'étant rendu à Alexandrie, y rencontra le grand Antoine, l'anachorète; il n'avait rien emporté avec lui, qu'un évangile qu'il tenait dans son sac. Il retourna en Perse sur l'ordre d'Antoine, et chemin faisant, il lui arriva de s'arrêter en un lieu désert, dans une grotte, où se trouvait un religieux solitaire. Dans cette grotte se trouvait aussi un dra-

* A fol. 89 v° 31.

1. Il s'agit, d'après les actes syriaques, de la ville de Suse, où le prophète Daniel eut une vision (Dan., viii, 2). *Syn. Cp.* porte Τελέπολις, comme l'arménien. — 2. La Razicène, *Beit Rāziq* ou *Beit Raziqoye* des auteurs syriens, dont la capitale était Ragès, Ray en néo-persan. Dans les actes syriaques de S. Milès, celui-ci, originaire de la Razicène, est sacré évêque de Suse. — 3. Bethlapat ou Gondisapor, en néo-persan *Djunday-Sapur*, dont les ruines se trouvent au village de *Sahabad*, à mi-chemin entre Dizfoul et Chouster.

վիշապ մի ահաւոր մեծութեամբ էր չափի անդ : Եւ սաստեաց Մելք վիշապին եւ սու-
ժամացն հերձաւ : Եւ սաէ տնայադաստորն . Բարոճ անբաժ օթնապայեցաւ սա իւ չափս
չաչ : Ասէ կրանելի Մելք . Թշնամութիւն եղ Աստուած ընդ մարդ եւ ընդ օձ . չէ պարզ
անակից լինել ընդ թշնամուչ բո . եւ զիտեաց զնա ի անբաժէն չայնմանէ ,

Եւ ինքն զնաց ի Մճրին առ կրանելի կախկոտան նախոր, եւ մարգարէացաւ նմա
նախոր թէ . Մարտիրոսութեամբ զախճանիր :

Եւ անտի զնաց ի Սելեւկիա եւ ի Տիրոսն . եւ գտանէ անդ բարոճ կախկոտանն
ժողովարս զի վիճէին ընդ մեթոքապետն իւրեանց : Եւ զիտաց Մելք որ անիրաւու-
թեամբ եւ ամբարտաւանութեամբ վիճէր մեթոքապետն ընդ կախկոտանն իւր . եւ
* A 161. 89
v° b. չանգիմանէր զնա սարքն Մելք բանիւր զրոց : Ասէ , * մեթոքապետն զՄելք . Այլ չիմար, 10
զու սասցանես զոր զիտեմո : Եւ կրանելին հանեալ գաւեստարանն ի մախաղէն, եւ
սաէ . Սա սասցանէ բեղ եւ ոչ ես : Եւ կրեալ մեթոքապետն զձեան ի վերայ աւետար-
անին եւ սաէ . Ասո՛ մեղ սի աւետարան՝ զոր ինչ անբայն ես, սաս : Եւ կրանելին Մելք
համբարեաց գաւեստարանն՝ Էարկ ի մախաղն եւ սաէ զմեթոքապետն . Արաջնաւս
անգրանեցեր զրան Տեսան, զառ սրապէ, բեղ Աստուած : Եւ կրե կայծակն եւ անկաւ 15
ի վերայ նորա, եհար զնա եւ չարագաւ կէս մարմնոն :

5 զնացեալ] զնաց B — Տիրոսն] Քաղաքին B || 15 բեղ] ընդ բեղ B.

gon d'une taille énorme : Milès chassa le dragon, qui éclata aussitôt. Le soli-
taire lui dit : « Le dragon a bien des fois logé près de moi dans cette grotte. »
Le bienheureux Milès lui répondit : « Dieu a mis une inimitié entre l'homme
et le serpent ¹, il ne t'est pas permis de cohabiter avec ton ennemi. » Et il lui fit
quitter cet endroit.

Milès se rendit encore à Nisibe, auprès du bienheureux évêque Jacques ;
et Jacques lui prédit : « Tu mourras en martyr. »

De là il se rendit à Séleucie et à Clésiphon (*Tishon*) ; il y rencontra
nombre d'évêques assemblés, qui disentaient avec leur métropolitain .
Saint Milès, s'apercevant que le métropolitain disentaient injustement et dédai-
gneusement avec ses évêques, le blâma par des paroles de l'Écriture. Le
* A 161. 89
v° b. métropolitain * dit à Milès : « O fou, tu m'enseignes ce que je sais déjà ! »
Le bienheureux sortit l'évangile de son sac et lui dit : « C'est ceci qui te
l'enseigne, et non pas moi. » Alors le métropolitain, mettant sa main sur
l'évangile, dit : « Dis-nous, ô évangile, ce que tu as à nous dire ; dis-le-
nous. » Le bienheureux Milès laissa l'évangile, le remit dans son sac et dit
au métropolitain : « Puisque tu as dédaigné la parole du Seigneur, Dieu te
jugera. » Il se produisit un coup de foudre, qui tomba sur lui, le foudroya
et paralysa la moitié de son corps.

1. Cf. Gen., iii, 15.

Եւ անցանելով երանելոցն ընդ ձեջ բարարին բարոս Տիւնայս ապօթիւք բժշկեաց :
 Բարոսը յանՏաւառիցն ելեն ըրիտանեալք : Եւ սին երբուեալ ստաթեաճը եւ սարբն
 բարոսեցոյց զնա : Եւ ելեալ ի զեօղ ձի որոյ զեան անՏուն էր, եւ արարեալ զհշան
 խաչին անց Տարթիսիով որպէս ընդ ցամար : Եւ զնայ ի բարարն Մեղիկիւր եւ արդե-
 15 լոյք զճարդիկ բարարին յերկրապառնէտ արեգականն : Եւ թագաւոր բարարին
 աչնիկ Միտտոփարէս լուա զսան նորա, եւ արկ զնա ի բանկ երկու աշակերտօրն :
 Եւ յոյժ սանջէր զնա եւ ստիպէր երկիրապանեալ արեգականն * եւ բարոս զատար- * A fol 90
 17 41.
 նք նեղէր զերանելին աւնեալ զկամս իւր : Իսկ երանելին կշտամբէր զթաղաւորն, եւ
 խրատ սալք պաշտեալ զարարիչն արեգականն : Եւ սրտմեալ արքային չարեաւ չաթն-
 10 սոցն եւ ինքնին սուսերանն Եճար ի կուրծնն Մերայ : Կոչնալէս եւ ներսա՝ երբայր
 թագաւորին, Եճար զտուսերն ի սիրտ եպիսկոպոսին : Եւ նա սասց զնսա. Գար
 վաչին զմիմեանս սրով սպանցէք : Որպէս եւ ելեա իով :

Եւ աչնալէս աւանդեաց սուրբ Մեղի կաթկոպրս զՏային իւր առ Կատուսձ Կոչնա-
 բերի ժԻ :

15 Եւ զերկու աշակերտան իւր զԿորեա բաճանայ եւ զՆիկոյ սարկաւազն բարկոճնիցն :

2 բարոսը] յովք B || 2-4 եւ սին երբուեալ ... ընդ ցամար om. B || 6 արկ զնա] Եարկ զՄեկի B || 7 եւ յոյժ սանջէր զնա] եւ յրմսձ սանջէր զերանելին B || 8 զերանելին om. B || 9 պաշտեյ] զԿատուսձ add. B — արքային] բուսարին թագաւորին B || 10 ներ սոս] նխարան B || 12 սպանցէք] սպանտիցէք B || 13 կաթկոպրս om. B — Կոչնալէրի ժԻ] եւ Տրեի Գ add. B || 15 զԿորեա] Բարս B.

Le bienheureux en traversant la ville guérit par la prière beaucoup de malades. Beaucoup d'infidèles devinrent chrétiens. Quelqu'un ayant juré faussement, le saint le rendit lépreux. Il se rendit à un village dont le cours d'eau n'avait pas de gué; il fit le signe de la croix, et le traversa en pantouffles comme s'il était à sec. Il se rendit ensuite à la ville de Meligherd, où il détourna les habitants de la ville de l'adoration du soleil. Le roi de cette ville, Mistopharès, ayant entendu parler de lui, le fit jeter en prison avec ses deux disciples. Il le tortura beaucoup et le pressa d'adorer le soleil, * et, avec beaucoup de fausses promesses, il engagea le bienheureux à accomplir sa volonté. Mais le bienheureux fit des reproches au roi et lui conseilla d'adorer le créateur du soleil. Le prince, irrité, se leva de son trône et frappa de son épée la poitrine de Milès. Nersès (*Nersas*), le frère du roi, enfonça également son épée dans le cœur de l'évêque. Milès leur dit :
 « Demain, vous vous tuerez l'un l'autre par l'épée. » Ce qui arriva en effet.

C'est ainsi que le saint évêque Milès rendit son âme à Dieu, le 12 novembre.

On lapida ses deux disciples, le prêtre Eubore et le diacre Sénoï (*Sinoyi*).

Եւ նորա բարի խոստովանութեամբ կատարեցան, եւ ելին գնշապա նոցա սմանք հաւատացեալք ի բարբին Մելքոնայ, չորս լինին նշանք բարամբ, զի եւ ոչ թշնամիք սպարտակին ի գաւառ բարբին աչնմիկ :

Յաջած առք ծորարբոսացու սարբն Բիթրարթի, Գեթուց եպիսկոպոսական՝ որ զՄելի ձեւնապրեաց :

[Ը Ի սմին առք չիշատակ նիրսանայ զիաչի՝ եպրոբ Մերայ, եւ սարբ եւ ձեւ հօրն ձերայ նեկոսի, եւ աշակերտաց նորա :]

Տրէի Բ եւ Կոյնճրերի ԺԳ : Տոն է Յովհաննու Բոկերերանի, սոսանցնուարաց պատրիարքի

* A fol. 90
r^o b.

Սարբն Յովհաննէս Բոկերերանն՝ էր չԼնախը բարբրէն, բարեպաշտ ձեռաց գրտակ, անուն հօրն Սեկունդոս եւ անուն ծօրն Լնիուսոս : Եւ ձինչդեռ պատանին էր՝ ուսուցին նմա զիր, եւ եղև ուսումնասէր չոչժ, եւ գնաց չԼիմեա եւ ուսու գամն-

4 եպիսկոպոսական] եպիսկոպոս Բ :

Տ Տոն է] Պատմութիւն եւ զարբ աշխարհակեցոց զարգացեալն ձերայ Տեան Բ || 10 Բեկուն. զոս] սարատկատ սարաց *add.* Բ.

Ils moururent en bonne confession de foi. Quelques fidèles déposèrent leurs restes dans la ville de Melkan, où s'accomplissent tant de miracles, que les ennemis mêmes n'osent plus faire incursion dans les environs de cette ville.

En ce jour fut martyrisé saint <Gadyahb>¹, le métropolitain de <Bethlapat>, qui avait sacré Milès.

[B En ce même jour, commémoration du martyr Nersès (*Nirsan*), frère de Milès, et de notre grand et saint père Nil (*Nilos*) et de ses disciples.]

5 TRÉ. 13 Novembre.

Fête de Jean Chrysostome, patriarche de Constantinople.

* A fol. 90
r^o b.

Saint Jean Chrysostome était de la ville d'Antioche, fils de parents pieux. Le nom de son père était Secundus, celui de sa mère Anthusa. Lorsqu'il était jeune, on lui fit apprendre les lettres; il fut très studieux et se

1. L'arménien porte : « ... saint Bethlapat, le métropolitain de Geth... » continuant l'erreur des synaxaires grecs. La vraie leçon est donnée par les actes syriaques; c'. Étienne Evode ASSEMANI, *Acta Martyrum orientalium et occidentalium*, Rome, 1748, I, p. 69, et BÉLIAS, *Acta Martyrum et Sanctorum*, Paris et Leipzig, 1891, p. 264. Le nom de la ville étant devenu un nom d'homme, celui du métropolitain est devenu un nom de lieu, *Γεδδύπολις Syn. Cr.*, *Γεδδερρόπολις Syn. sel.* Sozomène avait sauvé le nom de l'évêque sous la forme *Γαδιάτης (Hist. eccl., II, 13.*

նայն իմաստասիրական և գհետորական գարաբրին հանձարս. նոյնպէս և ստուտու-
 ճաշունչ գրոց՝ հին և նոր կտակարանաց եղև հմտս չսցմ : և և սիրէր ի ճանկաթննէ,
 գմխանկեցութիւն. և երևալ ի ճաճուկ տեղը քարաբրին, անդ ճգնէր ընդ Բասիլիոսի
 պահօր և աղօթիւք :

5 և պատրիարքն Անտիոքաց սուրբն Մելիտոս՝ կոչեալ գերկոսեանն առ ի նրն, և
 գԲասիլիոս ձեռնադրեաց ստրկաւայ, և հրամայեաց նմա և գրեաց ճառս չտական
 Սողոմոնի : Ձեռնապրեաց և գմովհաննէս ընթերցող, և հրամայեաց նմա գրել վասն
 քահանայից և չանհասանկել գիրս և չտարտախ և ընդգէմ շրէից : Գրեաց և
 գանդրիանդաց գիրս, ճառս քսան և մի, չաւուրս քառասորդեաց պահոց : և և սպա
 10 ձեռնադրեցաւ կիսաստրկաւայ, չետոյ եղև քահանայ և և համբաւ նորա ընդ ամենայն
 երկիր :

և չորժամ հանգեաւ ներչտախոս, պատրիարքն Կոստանդինուպոլոսց, Թէոփիլոս
 Արեկասնորու՝ հայրապետն վկայէր լինել պատրիարք գԲասիլիոսս գՊէլեանային : * A fol. 30
 v° a.

1 գարաբրին] գրոց add. B || 3 ի ճաճուկ տեղը] չառանձին տեղաջ B || 9 քառասորդեաց]
 քառասորդաց B || 11 երկիր :] և և սուտ շորհս բճկութեան նմա չԼասուճոց, որ և աղօթիւք
 բճկէր գաննեայն ախտս և գհխանգութիւնս : add. B.

rendit à Athènes où il acquit toute la science de la philosophie et de la
 rhétorique profane; en même temps il devint très érudit dans les écritures
 inspirées de l'Ancien et du Nouveau Testament. Il aima dès l'enfance la vie
 solitaire et il se retira dans un endroit caché de la ville pour y mener la
 vie ascétique avec Basile, dans les jeûnes et les prières.

Saint Mélèce, patriarche d'Antioche, les appela tous les deux auprès
 de lui, ordonna diacre Basile et lui commanda d'écrire des homélies sur les
 Proverbes de Salomon. Il ordonna également Jean lecteur et lui commanda
 d'écrire le traité du sacerdoce, sur les livres incompréhensibles et étranges
 et contre les Juifs¹. Il écrivit aussi les vingt et une homélies au
 sujet des statues, pendant le carême des quarante jours. Il fut ensuite
 ordonné sous-diacre, puis prêtre; et son nom se répandit par toute la terre.

A la mort de Nectaire, patriarche de Constantinople, Théophile, le
 * patriarche d'Alexandrie, témoigna en faveur d'Isidore de Péluse² pour le * A fol. 30
 v° a.

1. Les traités sur le sacerdoce et contre les Juifs sont bien connus. Il doit être fait
 allusion par ailleurs aux dix premières homélies contre les Anoméens, prononcées à
 Antioche en 386-7 et connues sous le titre *Contra Anomaeos de incomprehensibili*. —
 2. Confusion entre Isidore de Péluse (mort en 450), qui fut un défenseur de saint Jean
 Chrysostome, et Isidore, moine de Nitrie, qui, après avoir été l'homme de confiance du
 patriarche Théophile et son candidat pour le siège de Constantinople, mourut en
 disgrâce l'an 403.

Բայց թագաորն Արվաթիտ, որդի ձեձին Թէոփոի, եւ ամենայն մետրոպոլիտն, եւ եպիսկոպոսանքն, եւ ամենայն ժողովարդք բարորին ընտրէին եւ վկայէին բերել զՅովհաննէս լինափորայ՝ եւ ձեռնադրել պատրխարք, որպէս եւ եղև խոյ :

Եւ նոսաւ չափաւ հաչրապետութեանն, եւ չարածամ վարդապետէր եւ ուսուցանէր ժողովրդեանն զբանս փրկութեան : Եւ ապա սկսաւ զրել զիրս վասն սարջխորութեանն եւ վասն կենդորդս անցման, եւ վասն փրկութեանն որպէս եւ անոնց կենաց. զրեաց եւ ներբողական ծառս ի սոսնս անբունակմանս եւ ի սուբբոս, մեկնեաց եւ գամենայն զիրս հին եւ նոր կտակարանաց, եւ աչլ ծառ բարոմս եւ օգտակարս սնչափս :

Եւ լինէր երաշխատար մեկուորաց չապաշխարութիւն, եւ ատէր, եւ զրէր. Արչափ անկանխս՝ գործնալ կանգնեաց, եւ որչափ մեղանչես՝ գործիր եւ թողցին բեղ մեղքն, եւ եթէ բարոմ անգամ չանցանկցես՝ բարոմ անգամ պղծացիր : Եւ գանչատութիւնն ամենեւին երարձ ի մարդկանէ, զի սաստանայ զմեղաւարս չուսահատութեամբ կորստանէ, եւ չապ թող զանաղ եւ սարջխորել : Եւ ամենեւին՝ բառակապ կամ բերական ոչ զրեաց, վասն որպէս եւ խառնիճապանձ ժողովրդեանն, աչ գամենայն սրբոց եւ չասակ խաւէր՝ վասն իմանալոյ ամենայն մարդկան :

Եւ էր ինքն պահեցող չոյձ, եւ միայն գարեջուր չափով եւ սակաւ հաց ծաշակէր .

7 ներբողական] ներբողեան B.

patriarcat. Mais l'empereur Arcadius, fils de Théodose le Grand, tous les métropolitains, tous les évêques et tout le peuple de la ville élurent Jean et donnèrent leurs suffrages pour le faire venir d'Antioche et le sacrer patriarche. Ce qui eut lieu en effet.

Il occupa le siège patriarcal, prêcha et enseigna incessamment au peuple la parole du salut. Il se mit ensuite à écrire des livres sur la pénitence, sur la vie passagère, sur le salut des âmes et sur la vie éternelle. Il écrivit encore des panégyriques sur les fêtes du Seigneur et sur les saints, il commenta toutes les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament, et (fit) d'autres homélies en grand nombre, éminemment utiles.

Il se portait garant des pécheurs pour la pénitence. Il écrivait et disait : « Autant de fois que tu seras tombé, relève-toi; autant de fois que tu auras péché, repens-toi et tes péchés te seront pardonnés; si tu commets souvent des péchés, repens-toi souvent. » Il fit complètement disparaître le désespoir des hommes, car le démon prend les pécheurs par le désespoir et ne leur permet point de se repentir et de faire pénitence. Il n'écrivit jamais de lexique ou de grammaire pour la population ignorante et basse, mais il parla toujours dans un style simple et clair, pour être compris par tout le monde.

Il jeûnait beaucoup, ne prenait que de l'eau d'orge en petite quantité

* A fol. 90
v° b.

* A fol. 90
v° b.

և չտան կարով զամենայն զիշերն ազօրէր, և պարան կապեալ ի սննկի խրոմ, և չորսոմ տրնէր և աշխատէր՝ անկեալ լանջօքն ի վերայ պարանին և սակաւ ծի ննջէր :

5 Թանկիմանէր և պախազատուցս և գաբահս և զկողտախոս և զարձաթասէրս : Ար և զթագուհին և Եղորթիա՝ զկին Երկաղբոսի կշամբեաց, որ չախազակեալ էր զաչղի կնոջ ծիոյ սպրուց, և նա ոչ լտէր և ոչ զարձուցանէր. և զէմ չանկիման ասաց նժա Եգորեղ և Էրտիկապա : և բարկացեալ և Եգորթիաց Եհան զնա արտաբոյ սպարանիցն :

10 և չաւար մեծի Չատիկն զնաց թագուհին չեկեղեցին, և բանիւր կապեաց զնա սուրբ հաչրապետն, և ոչ ետ նժա թոյլ մտանկ չեկեղեցին, և ամօթալից զարձա լետս : և չաչմ հետէ ելեա թշնամի արպարապատ բահանապետին Քրիստոսի, և հարբ իմանալ թէ սրով սրածառանօք ընկեցէ զնա չաթոսոյ : * և գտանէ խրոմ չարութեանն ակնական զԹէոփիլոս զԿեկիսանկրու սրտորարբն, և խտտացաւ նժա որ եթէ զմեղհաննէս ընկեցէ չաթոսոյն, նաառչանէ զնա փոխանակ նորա չաթուսն :

15 և նորա ժողովեալ զամենայն մետրապօլիտս խր կպխոսութօքն հանդերձ, զնաց ի Կոստանդնուպօլիս և հանդիպեցաւ թագուհոյն. և խորհուրդ արարեալ ի միասին, զնաց Թէոփիլոս արտաբոյ բազարին, ի գեօղն Ռուփիանէս, և արար սինհպոս

2 սակաւ] սակաւիկ ծի B.

A fol. 91
r^o a.

et ne se nourrissait que d'un peu de pain. Il passait toute la nuit sur pied en priant; il avait fait tendre une corde dans sa chambre et lorsque, après avoir veillé, il se sentait fatigué, il appuyait sa poitrine contre la corde et dormait un peu.

Il blâma les usurpateurs, les avarés, les exploités et les cupides. C'est lui qui reprocha à l'impératrice Eudoxie, femme d'Arcadius, de s'être approprié la vigne d'une veuve; or elle ne l'écouta pas, ni ne restitua la vigne; il l'appela alors en face Jézabel et Hérodiade. Eudoxie, irritée, le fit sortir du palais.

Le grand jour de Pâques, l'impératrice s'étant rendue à l'église, le saint patriarche l'interdit, ne lui permettant pas de pénétrer dans l'église. Elle s'en retourna humiliée. A partir de ce jour, elle se déclara l'ennemie de l'équitable pontife du Christ, et chercha des prétextes pour le destituer de son siège. * Elle trouva un complice de sa méchanceté en la personne de Théophile, le patriarche d'Alexandrie, et lui promit de le faire succéder sur le siège s'il parvenait à destituer Jean.

Théophile convoqua tous ses métropolités et ses évêques et se rendit à Constantinople; il fit visite à l'impératrice et, après s'être concerté avec elle, il se retira hors de la ville, à la villa Rufinienne (*Roufianès*), et y tint un

A fol. 91
r^o a.

ձեռքադրուորն իւրովք եւ կախկուպօսքն, վասն չարութեանն Թովհանու : Եւ գրեաց սա Յովհաննէս զի երթնացէ ի ժողովն, եւ նա ոչ գնաց, այց գրեաց սա նոսա . Եթէ, ոչ եկեայն Տաքապետոն Հոսմայ, եւ Անտիոքայ եւ Երուսաղեմի, ի բեղ ծիւցն ոչ եկից, զի թշնամի երեւցար ինձ :

Եւ նորս ի բեանց չարութեամբն ըստ չար կարծեացն ցատապարտեցին զՍահերբ- 5 բանն : Եւ Էին պատճառք չարախօսութեան նոցա սպա : Աստջինն՝ Եթէ, զվիրս Ռուդի- նեաի ընդունեցաւ, զոր բազում անգամ ի վիրս իւր խոստան եւ անընդունելի համարեցաւ եւ գրեաց : Երբորոգ՝ Եթէ, զբազում անօթս եկեղեցւոյն անչաչտ արար. եւ նա ցորս ոչ Էին պետք եկեղեցւոյն տաչք՝ աղքատաց՝ զբեկեպա եւ զՏինս : Երբորոգ՝ Եթէ յեա հա- 10 զպպութեանն, ի բեմին՝ ձեկրով բուրձնապա եկեր, սր եւ ոչ ի ջուրն զոր ըմպէր՝ Էտրկ երբէք ձեկր : Չորբորոգ՝ Եթէ յեա ձաշոյ ձանկունս ձկրտեաց : Այս Էին առաջին արտար- նայն չարախօսութիւնք :

Եւ նշնամայն Եւտրբախ իջոց յաթնուոյն եւ արտարեաց զԹովհաննէս ի պօսն Պենեանն՝ չապարսին՝ Նիկիոմիլպայոցն : Եւ եկե խոսովութիւն չարբունի սպարանն, եւ արածութիւն եւ ազմուկ ի ժողովուրդն բողաբին վասն զրկանաց ի բողբրուսոց 15

1 եւ գրեաց om. B | 15 ազմուկ] յոյժ add. B.

synode avec ses métropolités et ses évêques, par méchanceté, contre Jean. Il écrivit aussi à Jean de se rendre au concile; celui-ci non seulement ne s'y rendit pas, mais il lui écrivit ainsi qu'à ceux qui étaient avec lui : « Si les patriarches de Rome, d'Antioche et de Jérusalem ne viennent pas, je ne viendrai pas seul auprès de toi, car tu t'es révélé mon ennemi. »

Alors, méchamment et par des suppositions malignes, ils condamnèrent Chrysostome. Leurs imputations calomnieuses étaient les suivantes : Premièrement, qu'il avait admis les écrits d'Origène, lui qui souvent dans ses écrits les avait déclarés rejetables et inadmissibles. Deuxièmement, qu'il avait fait disparaître de nombreux vases de l'église; tandis qu'il avait fait 5 donner aux pauvres les vases anciens et brisés hors d'usage dans l'église. Troisièmement, qu'après la communion et sur l'autel il avait mangé des kolibas² au miel, lui qui n'avait même jamais mêlé du miel à l'eau qu'il buvait. Quatrièmement, qu'il avait baptisé des enfants après dîner. Voilà les calomnies pour son premier exil.

Eudoxie destitua aussitôt du siège Jean et l'exila au village de Fraenctos (*Prenton*), dans la campagne de Nicomédie. Il y eut un trouble au palais impérial, de la tristesse et du mécontentement parmi la population

1. Anachronisme : le siège de Jérusalem n'est devenu patriarcal qu'à partir de 451, concile de Chalcédoine. — 2. Mot grec désignant une sorte de gâteau.

վարդապետէն իւրեանց : Եւ արպակ արարեալ ի զուսն պարտին՝ խնդրէին զհալսպետն իւրեանց . եւ աւարեաց թագուհին եւ զարձայց զՍահակերանն ի բազարն :

Եւ չուուր սուրբ Զատիկին ոչ ետ թոյ պատրիարքին իջանել յեկեղեցին եւ ճաստցանել պատարագ, եւ զխոսցին ամենայն ժողովուրդն, եւ թողին զպատրիարքարանն եւ զհոսցին յեկեղեցին որ կոչի Կաստանկիանէս . եւ աւայ եկեղեցին մնաց ունայն . եւ անկ յուսուորեցան ի խորհուրդ սրբոց պատարագին :

Եւ ընդ այն առաւել ծոյեալ թագուհուն, եւ զինի Զատիկին ժողովեաց բազմաթիւնն եպիսկոպոսոց եւ բաճանալից, երբ եւ զերանկէն Եպիփան զեպիսկոպոստական * Կրկրոսի . եւ նա ոչ հաւանցեալ խօսից Եւզոբսիայ : Եւ ասէ թագուհին զԵպիփան . * A fol. 91
v° B.

10 Եթէ ոչ արքայեպի Յովհաննէս, բանամ զտաճարս կոսցն եւ կանգնեմ բազմին : Եւ Եպիփանու թօթմովեալ զհանդերձս իւր եւ ասէ. Անպարտ եմ չազմ զաստատանոցդ : Եւ ել արտարս :

Եւ լուսն Յովհաննէս զբանս թագուհուն եւ ետ զանձն չարարս, եւ էջ չաթոռոցն :

7 առաւել] եւս *add.* B || 9 թագուհին *om.* B || 12 զանձն] իւր *add.* B.

de la ville, qui se voyait privée de son maître à l'enseignement si doux. Des cris s'élevèrent à la porte du palais, réclamant le patriarche. L'impératrice dut envoyer des gens pour ramener Chrysostome à la ville.

Mais le saint jour de Pâques, elle ne permit pas au patriarche de descendre à l'église et d'y offrir le sacrifice; ce qu'ayant appris, la population tout entière quitta le patriarcat et se rendit à l'église dite de Constantin (*Kostandianès*)¹, laissant la cathédrale déserte, et c'est là qu'ils furent consolés par le mystère du saint sacrifice.

L'impératrice n'en fut que plus irritée. Elle convoqua, après Pâques, un grand nombre d'évêques et de prêtres. Elle fit venir également le bienheureux Épiphan, archevêque * de Chypre², qui ne consentit pas aux * A fol. 91
v° B.

propos d'Eudoxie. Alors l'impératrice dit à Épiphan : « Si Jean n'est pas exilé, j'ouvrirai des temples et j'érigerai des autels d'idoles. » Épiphan secoua ses vêtements et dit : « Je suis innocent de tels jugements. » Et il sortit.

Jean, ayant appris les propos de l'impératrice, s'exila de lui-même et

1. Les Constantinopolitains fidèles à Jean, chassés de leur cathédrale, se réunirent pour la vigile de Pâques 404 dans les thermes de Constantin, que l'auteur transforme gratuitement en église constantinienne. — 2. S. Épiphan était mort l'année précédente; venu à Constantinople à l'instigation de Théophile et pour faire condamner S. Jean Chrysostome comme origéniste, il était reparti dès avant le concile de la villa Rufinienne (concile du Chêne).

և ասացին վասն Եպիփանու զՅովհաննէս, եթէ զրեաց յարտարանաց տաճարն : և յոյժ արտաճեալ, և զրեաց առ նա . Ով որանչև լից Եպիփան որ յածարեցար ընդ արարս իմ, մի հասցես չաթոնն բո : Կրեաց և Եպիփանն առ նա . Ով ճգնուոր Յովհաննէս յաղիկցեր և յաղթիս, զի որպէս ոչ հասցեմ ևս չաթոնն իմ, և ոչ զու հասցես յարտարանն բո : և ևդե ի նաւելն Եպիփանու՝ հանկուա ի նաւին :

և հրամայեաց ինպուհին զերանկէն Յովհաննէս արարել ի Կովտոն Հայոց : և անկաւ կարկուտ սաստիկ ի Կոստանդինուպոլիս, և հար էջ լերկից և արեաց դամենաց պատրխարբարանն : և յետ սակաւ ասուրց մեաւ և արքայա շարաշար մահտամբ, և ամենեքեան որբ յածարեցան յարտարանն Յովհաննու՝ մեան և կրեան : և Թէոփիլոս * պատրխարբն յովհարսն իբրեմ աղապակէր եթէ . Տեսանեմ ¹⁰ զտէրն իմ Յովհաննէս որ արգելու զիս հողոց իմոց, կարով առաջի Գրիստոսի : և խոստովանեցաւ զանորէն թիւնն զոր արար առ Յովհաննէս և աղա սանկեաց զհային իբր :

և ասպանն և արքայաց սկսաւ երերել զամս երեսուն և երեր, մինչև բերին ¹⁵ զմարմինն Յովհաննու ի Կոստանդինուպոլիս :

և յըրժամ հասին ի Կոստանու որբ արտրեղին գտարը հայրապետն, զիտաց զոր

1 Հասցեմ] հասցի B || 8 շարաշար մահտամբ *om.* B || 9 մեան և կրեան] շարաշար մահտամբ կրեան B || 10-15 և Թէոփիլոս . . . ի Կոստանդինուպոլիս : *om.* B || 16 արտրեղին] արտրէլին B.

quitta le siège. Or, on dit à Jean, à propos d'Épiphane, qu'il avait, lui aussi, signé la requête d'exil. Il en fut très affecté et lui écrivit : « O admirable Épiphane, toi qui as consenti à mon exil, tu ne parviendras pas à ton siège. » Épiphane lui répondit : « O Jean l'ascète, tu as vaincu et tu te laisses vaincre; de même que je ne parviendrai pas à mon siège, de même aussi tu ne parviendras pas à ton exil. » Il arriva que, tandis qu'il naviguait, Épiphane mourut sur le bateau.

L'impératrice ordonna d'exiler le bienheureux Jean à Cucus d'Arménie. Une forte grêle se mit à tomber à Constantinople et le feu descendit du ciel, incendiant complètement le patriarcat. Eudoxie mourut peu de jours après d'une mort violente, et tous ceux qui avaient consenti à l'exil de Jean moururent dans la perdition. Le patriarche Théophile à l'agonie s'écria : « J'aperçois mon seigneur Jean se tenant devant le Christ et empêchant la sortie de mon âme. » Il avoua l'iniquité qu'il avait commise envers Jean, puis rendit l'âme.

Le tombeau d'Eudoxie se mit à trembler pendant trente-trois ans ¹, jusqu'à ce qu'on eût rapporté le corps de Jean à Constantinople.

Quant ceux qui emmenaient en exil le saint patriarche furent arrivés

1. *Syn. Cr.* : ἐπὶ τρεῖς μῶν καὶ τριηκοντα.

* A fol. 91
v° b.

* A fol. 91
v° b.

բարի հանգստեան իւրոյ : Եւ զզեցաւ զհաչրապետական պատարազին զվեամն, զոհայաւ զԱստուծոյ եւ ձառոյց պատուածապէն խորհուրդն, եւ հագորդեցաւ ի պատուական եւ ի սուրբ ձարմնաց եւ յարեմէ Սրբոցն Աստուծոյ : Եւ ոչ եհաւ յարտաբ բառ բանին սրբոցն Եպիփանոս : Եւ թաղեցին զնա շեկեղեղաջ սրբոյ վկային Բասիլիսկոսի :

5 Եւ ետես ի տեպեան Եպիսկոպոսն Կոմանոյ տաճար լուսաւոր յոյժ, եւ ածնեացն սուրբ հաչրապետն ի նմա հանուցեալս յաթոս պատուականս, եւ զՍսկերբանն ոչ ետես : Եւ հարցանէր. Սր իցէ հաչրապետն Յովհաննէս : Եւ ասն զնա. Չոր Յովհաննէս խնկես, զՄկրտիչն եթէ զաւետարանիչն : Եւ նա ասէ. զՍսկերբանն զԿոստանդինուպոլսոյ հաչրապետն : Ասէ զնա այլ ձի լուսաւոր. * Չովհաննէս ասես
10 զազաշխարսիկեան վարդապետն, զնա ոչ կարես տեսնել զի ընդ սերորէսն եւ ընդ բերորէսն աւաջի աթուոցն Աստուծոյ կանգնեալ կայ :

Հանդես սուրբն Յովհաննէս Սսկերբանն Սեպեմբերի ժԻ. այլ վասն խաչե տանին՝ վախեցաւ Տրէի եւ Կոյճերբի ժԻ, բանցի յայձ առ ուր արտարեցաւ :

12 Հանգեալ] երկոյս երանեալ հոգին ձեր եւ ավեղերաբոյս վարդապետն *add.* B -- Սսկերբանն] եւ ավեղերական հաչրապետն Կոստանդինուպոլսի *add.* B [12-13 Էջ վասն ... արտարեցաւ :] Էջ վասն ձեռնի տանի աւարն սրբոյ խաչին՝ վախեցին ի Կոյճերբի ժԻ, բանցի յայձ առ ուր յառաջին արքայանոցն զարձաւ յաթոսն իւր, որ եւ զորն արցն տան ձեռ կատարեցին : B.

à Comana, celui-ci commut que c'était le jour de son bon repos. Il se revêtit des ornements patriarcaux de la messe, rendit grâces à Dieu, offrit le divin mystère et communia au corps précieux et saint et au sang du Fils de Dieu. Il ne parvint pas à l'exil, selon la parole de saint Épiphaue, et on l'inhuma dans l'église du saint martyr Basilisque (*Basiliskos*)¹.

L'évêque de Comana vit en une vision un temple tout illuminé, dans lequel se tenaient sur leurs précieux sièges tous les saints patriarches, mais il n'y aperçut pas Chrysostome. Il demanda : « Où donc est le patriarche Jean ? » On lui répondit : « Quel Jean cherches-tu, le baptiste ou l'évangéliste ? » Il dit : « Chrysostome, le patriarche de Constantinople. » Un homme resplendissant de lumière lui répondit : « Tu parles de * Jean, le docteur
de la pénitence ? Tu ne peux le voir, car il se tient devant le trône de Dieu
10 parmi les séraphins et les chérubins. »

Saint Jean Chrysostome reposa le 13 septembre, mais à cause de la fête de la Croix, sa fête fut transportée le 5 Tré, le 13 novembre, jour où il fut exilé.

1. Le récit laisse entendre que Jean mourut dans le transport de Constantinople à Cucuse; en fait, ce fut au cours d'un changement de résidence, de Cucuse à Pityonte, le 14 septembre 407.

[B Թագած սուր տօն է սուրբ և սրանչև լին և Կոստանչ Կիլիկիոսի սրանչև արժե և կիլիկիոսի Սելեկիոս : Սա՛ ծի էր յերբհարիւր և տան և ութ սուրբ հայրապետացն Նիկիոս :]

Տրի Զ և նոյնքերի ժՎ : Տօն Լ Փիլիպոսի սուրբեպն յերկոտտանկոյ :

Յառա սմբարիշա արբային Տրաչանախ՝ Փիլիպոս սուրբալն զնայ ի Կիլիոս 5
 չԿախոցոյ բարբն և ի գաւառն և ուսուցանէր զաւետարանն Քրիստոսի : Եւ
 երթեալ ի բարբն Յերապոլա և գտեալ զօմն հաւատացեալ՝ սրուճ անուն էր
 Ստարխոս, և էին ի ճիտան Սարխոս բարբն Փիլիպոսի և Բարթողիմէոս ծի չե-
 թանանկոյն և այլ չաշակերտացն իւրոյ : Եւ ուսուցանէին զժողովուրդս բարբն սրբ
 * A fol. 92° 10
 r^o b.

Եւ կին բղշխն Նիկանովրա, ի ժամանակոյ անկեալ հիւանդութեամբ՝ չանձնէն
 և չաչացն, որ ոչ կարէր ամենևին կանգնել կամ նստել : Եւ չարժամ լուս զՓիլիպ-
 ոսէ՝ բարձեալ ի ծառայից իւրոյ արձաթի ծաշճօր, զնայ առ Փիլիպոս հաւատոյ
 ի Քրիստոս և ողջացա : Եւ լուս բղշխն այր իւր, ընթացա երիւարուն, բուռն
 և հար զՆիկանովրա կին իւր և գտնեայ զնա ուժղին, և աւեր. Սր կախարդ խարեայ 15

[B' En ce jour, fête du saint et admirable homme de Dieu, Quintilien (Kintianos) le thaumaturge, évêque de Séleucie. Il fut l'un des trois cent dix-huit saints pontifes (du concile) de Nicée.]

6 րԷ, 14 Novembre.

Fête de l'apôtre Philippe, l'un des douze.

Aux jours de Trajan, l'empereur impie, l'apôtre Philippe se rendit à Lycie, ville d'Asie, et dans la contrée, et y enseigna l'évangile du Christ. Il alla également dans la ville de Hiéropolis et rencontra un fidèle, dont le nom était Eustache (*Stakhios*); et il y avait avec celui-ci Marie, sœur de Philippe, et Barthélemy, l'un les soixante-dix, et d'autres de ses disciples. Ils prêchè-
 * A fol. 92° 10
 r^o b.

rent aux habitants de la ville qui adoraient des serpents et des vipères et en convertirent beaucoup au Christ.
 Nicanora, la femme du gouverneur, était depuis longtemps atteinte d'une infirmité du corps et des yeux; elle ne pouvait aucunement se dresser ni s'asseoir. Lorsqu'elle entendit parler de Philippe, elle se rendit, portée par ses domestiques sur un lit en argent, auprès de Philippe, crut au Christ et guérit. L'ayant appris, le gouverneur, son mari, accourut à cheval, saisit violemment Nicanora, sa femme, et la frappa brutalement en disant :

զբեզ և ոչ չայոցց ասօթխար և կամի պոռնկել ընդ բեզ : Կախ զբեզ պանկից և ապա զխախարհի :

Եւ հրամայեաց զօրականացն և հանին արտաքս զՓիլիպպոս և զԲարդղիմէոս և զՄարիամ, և աչնչափ հարին զնոսա, որ առէին բազումք կիթէ ճեռան : Եւ կուպեցին գոտս նոցա և բարչեցին ընդ ձէջ բազարին, և ձինչեւ ի գուռն տաճարի կուոց իրեանց՝ և արգելին զնոսա ի տաճարն ընդ բարձնն : Եւ չպօթնել նոցա շարժեցաւ տաճարն և բազինք օձից և իծից խախտեցան : Եւ ելեալ բրձոցն պատմեցին, և նոքա հրաման տուեալ հանին զնոսա ի տաճարէն, և ձերկացուցին զերբեանն և Մարիամ ծածկեցաւ ամալով՝ և ձիւրով, և ձարձինն ոչ կրեւէր ձարովան : Եւ զՓիլիպպոս կախեցին ծառոջ ձի բնդկէձ տաճարին և զԲարդղիմէոս բեւեռեցին : Եւ տեսեալ զձմեռանս Փիլիպպոս և Բարդղիմէոս ժպտեցան, զի ոչ էին որպէս ի չարչարանս : Կոմեցան և զՄարիամն կախել, և տեսին զնա բոց վառեալ, թային և վախեան :

Առէ Փիլիպպոս յԲարդղիմէոս. Բպաշեցուք զԱստուած և առաքեցէ հար յերկնից և աչրեցէ զնոսա : Առն Բարդղիմէոս և Մարիամ. Տէր ձեր նխաւս Բրիտոս պատուիրեաց օրհնել զթշնամիս և ոչ անիճանել, և ոչ հառուցանել չար

« Quel sorcier t'a trompée, et t'a guérie par des prières pour forniquer avec toi? Je te tuerai d'abord et le sorcier ensuite. »

Il donna des ordres à des soldats de faire sortir Philippe, Barthélemy et Marie, et ils les frappèrent tellement que beaucoup crurent qu'ils étaient morts. Ils leur attachèrent les pieds et les traînèrent à travers la ville, jusqu'à la porte du temple de leurs idoles, et les enfermèrent dans le temple avec les prêtres des idoles. Ils se mirent à prier; le temple s'ébranla et les autels des serpents et des vipères se fendirent. Les prêtres accoururent rendre compte (au gouverneur), qui ordonna de les faire sortir du temple, de les mettre à nu tous les trois; mais Marie fut enveloppée d'un nuage et d'une brume et son corps n'apparut pas aux hommes. On pendit Philippe à un arbre, face au temple, et on cloua Barthélemy. Se regardant l'un l'autre, Philippe et Barthélemy sourirent, comme s'ils n'étaient pas dans les tortures. On voulut également pendre Marie, mais les hommes, l'apercevant ardente comme une flamme, l'abandonnèrent et prirent la fuite.

Philippe dit à Barthélemy : « Prions Dieu pour qu'Il envoie le feu du ciel et les brûle. » Barthélemy et Marie répondirent : « Notre-Seigneur Jésus-Christ nous a ordonné de bénir nos ennemis et de pas les maudire, ni leur rendre le mal pour le mal, car Il a aussi souffert, a été frappé,

* A fol. 92
v° a.

* A fol. 92
v° a.

ընդ չարի. զև և ինքն չարաբնյաւ և անկեցաւ և ապրտակեցաւ, և խաչեցաւ և ոչ հասող չար. աչ աբթթէր առ հալըն. Թող զոցա զև ոչ զիտնն զինչ գործնն :

Ասէ Փիլիպոս. Թող առբ ինձ զև ոչ ժուժնձ որցա ի գլխիկաչ կախագանիս . և սկսաւ անխճանկ ժարովրեանն երբայեցերէն և սսէ. Բայցէ անգունդը զերան իբ և կլցէ անտրէն ժարովորս զոս : և չսսել Փիլիպոսի զրանն՝ բացան անգունդը և ընկզմեաց գտածարն չրոսձ էին բուրձն, և զբազինան և զբրեաչին և աչ բա- 5
 ցուձ անձինս եօթն հալար. և սեղին չրոսձ էին աւարեալըն և Ստարէոս * և իկիւնովրա և աչ հաւատացեալըն անշարժ մնացին :

* A fol. 92
 v° b.

և լուս ճաչն սղոց չանկնոց որ սսէին. Ագորձնս ձեղ խաչեալը Բասուսձ Փիլիպոսի Յիսուս Բրիստոս, երեւցիբ ձեղ և սկեա և իրկեա զձեղ ի կենդանի 10
 սաստկճանէս և հաւատամը չանուն բո :

և երեւցաւ Տէր Փիլիպոսի և սսէ. Սլ Փիլիպպէ, ոչ լուար ի գատուրկն իճոձ թէ. Մի հասուցանէր չար փոխանակ չարի. և աչնչափ ոգիս կորուսբ անիննչարար : Ասէ Փիլիպոս. Ընդ բարկանոս ինձ Տէր, զև ի թշնամեաց իճոց անխճեցի, վասն զև ոչ ընկարն զրանս իձ և ոչ հաւատացին չանուն բո : Ասէ Տէր. 15
 Վասն զև ոչ պահեցիբ պատասխանս իձ և անխճեցիբ ի թշնամեաց բոց, սրղ չեա

souffleté et crucifié, et n'a pas rendu le mal, mais il pria son Père : *Par- donne-leur, car ils ne savent pas ce qu'ils font* ¹. »

Philippe dit : « Laisse-moi, je ne peux plus le supporter dans cette pendaison la tête en bas. » Et il se mit à maudire la multitude en hébreu : « Que l'abîme ouvre sa bouche et engloutisse ce peuple inique ! » Lorsque Philippe eut prononcé ces mots, un abîme s'ouvrit et engloutit le temple où étaient les prêtres, les autels, le gouverneur et beaucoup d'autres per-
 92 Eustache * et Nicanora et les autres fidèles indemne.

* A fol. 92
 v° b.

On entendit des voix de gémissements du fond de l'abîme qui disaient : « Aie pitié de nous, Dieu crucifié de Philippe, Jésus-Christ ; apparais-nous, aide-nous et sauve-nous de cette mort vivante et nous croirons en ton nom. »

Le Seigneur apparut à Philippe et dit : « O Philippe, tu n'as pas entendu lorsque j'ai commandé : *Ne rendez pas le mal pour le mal* ²; voilà que tu perds ainsi des âmes sans pitié. » Philippe répondit : « Pourquoi te fâches-tu contre moi, Seigneur, parce que j'ai maudit mes ennemis, car ils n'ont pas accueilli mes paroles et n'ont pas cru en ton nom ? » Le Seigneur dit : « Puisque tu n'as pas observé mes commandements et as maudit tes ennemis, tu seras gardé après ta mort, hors du paradis, pendant qua-

կատարման քս արկելցիս արտաբոյզ դրախտին բառասուն որ հրկիկեալ ի հրեզէն զստացն . եւ ասա բացցի բնդ եւ մտցես ի գրախան կենաց : եւ Բարդղղեմէոս երթիցէ ի Լիվանտա, եւ անդ խաչեցցի : Իսկ մարմին Մարիամի թաղեցի ի նորքանան գետ : եւ արար Տէր ձեռք իւրովք զնշան խաչին ի վերայ երկրի, եւ բացան տնդունոյք եւ

ձայնեաց . եւէք ամենեւեան զկնի լուսաւոր խաչեց որ էջ յերկնից առ ձեզ, բանոյն առարեալն՝ Փիլիպոսս զթացա ի ձեզ :

* A fol. 93
r. a.

եւ ելին ամենայն բազմութիւնքն յանդնոց . եւ մնաց միայն ի գմխս բղետչին եւ բաղինքն : եւ յորժամ ելին ի բոյ՛ առաին զՓիլիպոսս կախեալ զլիւրիպար եւ զԷւրգոպիմէոս բեւեռեալ, եւ զնացին զի իջուացն զՓիլիպոսս՝ եւ ոչ ետ թող նոցա, զի անդ կատարեցցի : եւ Մարիամ եւ Ստարէոս եւ ամենայն հաւատացեալն շորջ զՓիլիպոսս . եւ կոծեցին ժողովն կոծ մեծ, ազգապիւէին մեծաձայն . Մեծ է, Բատուածն բրխատնեկց զոր բարոյն արբս աչտարիկ . ճշմարտութեամբ մի է, Բատուած որ առարեաց զգոսս վասն մերոջ վրկութեան, զզջամբ բնդ մեծ մոլորութիւնն, աչմմ հաւատամբ զոր առար մեծ սրանչեւն՝ որ եհան զմեզ յանդնոց :

եւ անկան ամենեւեան եւ երկիր զազին Փիլիպոսսի . եւ երկնչէին զի մի երբէք աչ ինչ չար արտայէ նոցա : եւ ասէ Փիլիպոսս ի կախագանին . եւս զբառասուն որ վասն ձեր արտաբոյզ դրախտին արկերայ, եւ արար սորբմութիւն առ ձեզ Քրիստոսս եւ

rante jours et tu seras brûlé par les chœurs (des anges) flamboyants; et c'est ensuite seulement que le paradis de la vie te sera ouvert et que tu pourras y entrer. Barthélemy se rendra en Lycaonie et y sera crucifié. Quant au corps de Marie, il sera inhumé dans le lleuve du Jourdain. » Et le Seigneur fit de ses mains le signe de la croix sur le sol, l'abîme s'ouvrit et Il cria : « Sortez tous à la suite de la croix resplendissante qui est descendue du ciel pour vous, car l'apôtre ' Philippe a eu pitié de vous. »

* A fol. 93
r. a.

Toute la multitude sortit de l'abîme; il ne resta aux enfers que le gouverneur seul, et les autels. Lorsque les gens revinrent à la lumière et qu'ils aperçurent Philippe pendu la tête en bas et Barthélemy cloué, ils allèrent pour descendre Philippe, mais il ne les laissa pas faire, car il voulut y mourir. Marie, Eustache et tous les fidèles entourèrent Philippe; et tous répandirent en chœur de profonds gémissements, criant à haute voix : « Grand est le Dieu des Chrétiens que prêchent ces hommes; en vérité il n'y a qu'un Dieu qui les a envoyés pour notre salut; nous regrettons notre grande erreur, et nous croyons maintenant au grand miracle que nous avons vu, et qui nous a délivrés de l'abîme. »

Tous se prosternèrent et adorèrent Philippe, de crainte qu'il ne leur fit encore du mal. Philippe leur dit de la potence . « A cause de vous le paradis m'a été interdit pendant quarante jours, mais le Christ vous a

եհանն ի խոտարէ ի լոյս. եւ այլ բարոյս վարդապետութեամբ խօսեցաւ զբանն կենաց
եւ հաստատեաց ի հաւատան Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց եւ բաժին զԲարդղղեմէոս ի կապանացն եւ ի բելետացն : Եւ ասէ
Փիլիպոս. Եզրայր * Բարդղղեմէոս լնացն զեա ի սեպուջս չաճմիկ, եւ ձի կտար՝ այլ
զրեալ զգաճաճութիւնս իմ ի բարախի եւ սչնա սրտան զեա, եւ պնդեա պրտաւ
զմարմին իմ. եւ շինեա ի սեպուջս չաջ եկեղեցի, եւ պատուիրեա ժողովրդեանս զե
ճառայեացն նիկանովրայ ձինչեւ ցմահ իւր : Եւ զՍտաբէոս ձեռնադրեա եպիսկոպոս :
Քառասուն օր վասն իմ աղօխն արարէր, ձինչեւ բացցի ինձ զուսն արքայութեան :

Եւ աղօխեաց ի բարոյս ժամս : Եւ ի կատարել եօթն ասորն ի կաթաղանն զլիւ-
վազր աւանկեաց զհօգին իւր աս Բաստամ նոյնձրերի մԻ : Եւ Բարդղղեմէոս եւ
Մարիամ իջաղին գառարեանն Փիլիպոս եւ լնացեցին ի նոյն սեպուջն որպէս հրա-
մայեաց : Եւ բոսա բարանակ եւ երբ պատչ : Եւ զբառասան օր ուխտ կատարե-
ցին ի վերայ գերեզմանին ըստ հրամանի աստրելոյն : Եւ ձայն եղեւ լերկնից եթէ.
Փիլիպոս ասարեակն պատկեցաւ անթառամ պատկր :

Եւ հաւատաց ամենայն բարդըն Թերապոլեոս ի Քրիստոս : Եւ հրամայեաց Բարդղ-
ղեմէոս Եւստարեաց եպիսկոպոսին եւ մկրտեաց զամենեւեան : Եւ լեա կատարեց
զբառասանն ասորն, երեսեցաւ Տէր Բարդղղեմէոսի եւ Մարիամի եւ ասէ. Բացաւ

témoigné sa pitié, il vous a sortis des ténèbres à la lumière. » Il leur prêcha
avec beaucoup de doctrine la parole de vie et les ralliermit dans la foi
du Christ.

Philippe leur ordonna ensuite de délivrer Barthélemy des liens et des
clous et il lui dit : « Frère * Barthélemy, enterre-moi à cette place, mais
pas dans de la toile; écris mon histoire sur du papier et enveloppe-m'en,
entoure mon corps de roseaux; construis une église à cette place et ordonne
à ce peuple de servir Nicanora jusqu'à sa mort, Sacre Eustache évêque.
Prie pour moi pendant quarante jours, jusqu'à ce que les portes du royaume
me soient ouvertes. »

(Philippe) pria de longues heures. Lorsque les sept jours de sa pendaïson
la tête en bas furent accomplis, il rendit son âme à Dieu, le 14 novembre.
Barthélemy et Marie descendirent l'apôtre Philippe et l'inhumèrent à la
même place, comme il l'avait ordonné. Une branche de vigne poussa à
l'endroit et donna des fruits. Pendant quarante jours ils accomplirent le vœu
sur le tombeau, selon l'ordre de l'apôtre. Une voix du ciel se fit entendre
qui dit : « L'apôtre Philippe a été couronné d'une couronne immortelle. »

Toute la ville de Hiérapolis crut au Christ. Barthélemy ordonna à l'évêque
Eustache (*Erstakheay*) de les baptiser tous. Les quarante jours accomplis, le
Seigneur apparut à Barthélemy et à Marie et leur dit : « La porte du paradis a

զաւն արբայութեան եւ եմուտ Փիլիպպոս . երթիջիք՝ եւ զուր ի հանդիսան ձեր : * A fol. 93 v° a.

եւ թողն ի քարաքն գնիկանովրա եւ զՍաարէոս լեկեղեցուջն, եւ ելեալ անտի գնացին Բարդայեմէոս ի Լիկոնայ եւ Մարիամ ի Յորդանան ըստ հրամանի Տեառն :

[B* Տօն է եւ վկայութիւն սուրբ եւ փառաւորեալ աւարելայն եւ աշակերտին * B p. 235 b.

Քրիստոսի Փիլիպպոսի որ է ձի յերկոտասանիցն : Սուրբ աւարելայն Փիլիպպոս ձի յերկոտասանիցն՝ էր ձնեղեամբ ի Բեթսալիպայ Կալիլեացոց՝ քարաքակից Անդրէի եւ Պետրոսի աւարելաց :

Սա՝ առաջակայ էր Յիսուսի, վասն որոչ գնաթանայէլ ձգէր առ վարդապետն իւր ասերով . Ե՛կ եւ տես : Թուէր ընդ Յիսուսի վասն նկանակաց հացին սր ի պէտս ժողովրդեանն յանաղատի : Ազդ առնէր ընդ Անդրէի առ Տէր վասն հեթանոսաց եկերց չեւուսպէմ, որք փափագանօք խնդրէին սեռանել զՅիսուս : Եւ ի խորհրդական ընթրիսն աղաչանօք խնդրէր ի Տեառնէ թէ . Յոչց մեզ զձաք :

Սա՝ չես սրանչեկի եւ աստուածապօր համբարձմանն Քրիստոսի՝ լցեալ շնորհօք ձողոցն Աստուծոյ ընդ ալլ աւարելայն՝ ընթացաւ ընդ սիեղերս քարոյկէլ զաւետաւանն արբայութեանն : Եւ գնաց մինչեւ ի Սկիւիթս Ասիացաց, արար գնշանս եւ զարուստս, բժշկեաց զախտաժեատս եւ՝ զվրիւահարս, եւ զարձոց զբազումս ի հաւատս Քրիստոսի : * B p. 236 a.

été ouverte et Philippe y est entré. Allez * maintenant, vous aussi, à votre * A fol. 93 v° a. repos. »

Barthélemy et Marie laissèrent Nicanora dans la ville et Eustache dans l'église, et ils partirent de là, Barthélemy pour la Lycaonie et Marie pour le Jourdain, selon l'ordre du Seigneur.

[B* Fête et martyr du saint et glorieux apôtre et disciple du Christ, Philippe, l'un des douze. * B p. 235 a.

Le saint apôtre Philippe, l'un des douze, était natif de Bethsaïda de Galilée, et concitoyen des apôtres André et Pierre.

Il fut toujours avec Jésus, et c'est lui qui attira Nathanaël vers son maître en lui disant : « Viens et vois¹. » C'est lui qui parla avec Jésus au sujet des pains nécessaires à la foule dans le désert². C'est lui qui avec André annonça au Seigneur la visite des gentils venus à Jérusalem, qui demandaient avec empressement à voir Jésus³. C'est lui qui à la cène mystique pria instamment le Seigneur : « Montre-nous le Père⁴. »

C'est lui qui après la magnifique et puissamment divine Ascension du Christ, rempli des grâces de l'Esprit de Dieu en même temps que les autres apôtres, parcourut l'univers pour y prêcher l'évangile du royaume. Il alla jusque chez les Scythes de l'Asie, fit des signes et des prodiges, guérit les infirmes et * les possédés et convertit nombre de gens à la foi du Christ. * B p. 236 b.

1. Jean, I, 46. — 2. Jean, VI, 5-14. — 3. Jean, XII, 20-22. — 4. Jean, XIV, 8 sq.

Եւ յաւուրս ինպատուութեանն Տրպանոսի Եկն ի Լիւզիա, եւ անտի ի Յերապոլիս Փալագացոց, եւ անկ բարոյեաց զԲերիասոս, եւ եցոյց զմեծամեծ սքանչելիս : Եւ զորձակցութեամբ Բարթեղոմէոսի աւարելոյ որ էր չեօխմանանկց անտի, եւ բնն իւրոց Մարիամի կոչեցելոյ՝ զարձուց զբազումս չանհասարկց ի ճշմարիտ աստուած-գիտութիւն եւ ի հնազանդութիւն աւետարանին :

Լուսալ Նիկանորաչ բղջխին Յերապոլոսչ զՓիլիպոսաւ Եթէ՝ սպստածբեցուցանէ զմարդիկ աշխարհին ի հայրենի աստուածոցն՝ աստուած զոմն բարոյեալ զՅիսուս, բարկացս չոյժ : Եւ հրամայեաց զօրականացն եւ կալան զՓիլիպոսս, ընդ նմին եւ զԲարթեղոմէաս եւ զՄարիամն, եւ ալնչափ հարին զոտս՝ որ ասէին բազումք Եթէ՝ մեռան : Եւ կարեալ գոտս նոցա բարշէին ընդ մէջ բաղարին, եւ հանին զոտս արտաքս :

Եւ չես ապի ազգի զմուսկ ամանչանոց կախեցին զՓիլիպոսս զլիւլիսաբ զվիպատէ իտաչն : Եւ կացեալ զաւուրս եօթն ի կախագանին՝ աղօթելով ասնդեաց զհօգին իւր առ Աստուած՝ Նոյնմբերի ԺԷ, եւ թաղեցաւ անկ ի Յերապոլիս :

Եւ նշխարք սուրբ աւարելոցն կալին ի նմին բաղարի մինչեւ յաւուրս Սսկերերանին, եւ զորձէին զբազում սքանչելիս. եւ ապա բերեալ Եկն ի Կոստանդինուպոլիս : Յարմէ սխոյեցան ճաստներ ինչ նորա ընդ զանազան կողմանս, ճանաւանկ ի ժամանակս Բաղդակնոսի կոմսին Փրանկրոց, չորժամ ձեռնառութեամբ Լատինացոց թագաւորեաց ի Կոստանդինուպոլիս :

Sous le règne de Trajan il vint en Lydie et de là se rendit à Hiérapolis de Phrygie, y prêcha le Christ et accompplit de très grands miracles. Avec la coopération de l'apôtre Barthélemy, qui était l'un des soixante-dix, et de sa sœur nommée Marie, il convertit beaucoup d'infidèles à la vraie science de Dieu et à l'obéissance de l'évangile.

Nicanor, le gouverneur de Hiérapolis, ayant entendu que Philippe soulevait les hommes du pays contre les dieux paternels, en proclamant Dieu un certain Jésus, en fut fort irrité. Il ordonna à ses soldats de saisir Philippe en même temps que Barthélemy et Marie; les soldats les frappèrent à tel point que beaucoup les tinrent pour morts. Ils les saisirent ensuite par les pieds, les traînèrent à travers la ville et les emmenèrent au dehors.

Après diverses cruelles tortures, ils pendirent Philippe la tête en bas à une croix de bois. Il resta sept jours sur le gibet en priant, rendit son âme à Dieu, le 14 novembre, et fut inhumé à Hiérapolis.

Les restes du saint apôtre demeurèrent dans cette même ville jusqu'aux jours de Chrysostome et accomplirent de nombreux miracles; ils furent ensuite transportés à Constantinople. De là des parcelles de ces restes furent dispersées de différents côtés, surtout aux jours du comte Baudouin (*Baldovinos*) de Flandre, lorsque avec l'aide des Latins il régna à Constantinople.

Յաջած առար վըշտասկ սուրբ հօրն ձերոյ Երատիտի խոստովանող վկային Գանդուայ, որ էր ձի յերեք հարիւր եւ տասն եւ ութ սուրբ հարցն Կիլիկոյ : Սա արար բաղում արանչելիւ, եւ քարկոծանօք կատարեցաւ ի հերետիկոսացն վասն անուանն Քրիստոսի :]

Տրէի է եւ նոյեմբերի ժե : Վկայութիւն սուրբ Կուրխասց, Սամնասաց եւ Արիբայ :

Այս երեք սուրբ վկայքս ի ժամանակս Գիովղեատիանոսի անօրէն արքային էին, չեղեալիս քաղաքին որ կոչել Սուհայ. եւ էին պաշտօնեայք Աստուծոյ, Գուրխաս եւ Սամնաս՝ չառերս Կողնատեայ սրբանեալ եպիսկոպոսի :

Եւ որպէս քրիստոնեայս տարան առաջի Անտոնինու գրախն. եւ հրամայեաց նոցա կնդրուիս խնկել կոռցն՝ եւ երկիր պագանեւ պատկերի կաջսերն եւ ուրանալ գՔրիստոս : Եւ նորս եւ ոչ լսել իսկ կամեցան, այլ խոստովանեցան զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ ձերոյ :

Եւ արկին զնոսա ի բանդ ընդ այլ քահանայս եւ սարկաւազունս. եւ չես սովաւ առուրք կացուցին առաջին՝ եւ ստիպէին զնոսա զոհել, եւ ոչ կարացին զարձուցանել

5 սուրբ] եւ արանչելագործ խոստովանողացն Քրիստոսի *add.* B — Արիբայ] սարկաւազին *add.* B || 7 Աստուծոյ] Քրիստոսի B.

En ce jour, commémoration de notre père saint Hypatius, le confesseur martyr de Gangres, qui fut l'un des trois cent dix-huit pères saints de Nicée. Il accomplit de nombreux miracles et mourut lapidé par les hérétiques pour le nom du Christ.]

7 TRÉ, 15 Novembre.

Martyre des saints Gouria, Samona et Habil.

Ces trois saints martyrs vivaient aux jours de Dioclétien, l'empereur impie, dans la ville d'Édesse, qui s'appelle Ourha; Gouria (*Gourias*) et Samona (*Samonas*) étaient ministres de Dieu aux jours du saint évêque Konas (*Kodnateay*).

Ils furent conduits comme chrétiens devant le duc Antonin, qui leur ordonna d'offrir de l'encens aux idoles, de se prosterner devant l'image de l'empereur et de renier le Christ. Ils ne voulurent même pas l'écouter, mais confessèrent le nom du Christ notre Dieu.

On les jeta en prison avec d'autres prêtres et diacres, et après quelques jours on les fit comparaître; on les pressa de sacrifier, mais sans réussir

գաւորքն ի շուտն Գրիստոսի : Եւ կախեցին զնոսս ի ձիոց ձեւանէ յերբորդ ժամէ :
 * A fol. 93^{v°} b. աւուրն * մինչեւ ցութերորդ ժամն . եւ խախտեցան յօրք ձեւաց նոցա : Եւ հարցանէին թէ արասցեն վկանս գրքին . եւ նորս յանձն ոչ աւին :

Եւ իջուցին զնոսս եւ ընկեցին ի խաւարացին զօր՝ կապեալ սաբբ զերևս տիւս եւ զերևս զիշերս անտաւալ : Եւ հանին զնոսս եւ կախեցին զմիոց ոտանէ . եւ տափն գաւորքն Գորիսս յօթ նուաղեալ՝ եւ իջուցին եւ արկին զերկրեանն զարձեալ ի խաւարացին բանդ : Եւ շաւուր միւս՝ ի զիշերի բարձին գաւորքն՝ եւ տարան զամբարօր ի բառն՝ որ կոչի Կիլիկա Կիլիա, եւ հատին զպուխս նոցա . եւ սրբոցն ազդակեալ . Տէր ընկալ զհոգիս մեր : Եւ երթեալ բրիտանիցն առեալ զմարմին սրբոց վկայցն Գորիստոց եւ Սաճմասոս՝ եղին պատուով ի տապանի, պատեալ մարուր կտաւաբ :

Իսկ սուրբն Արիբաս էր սարկաւալ՝ ի ժամանակս Լիկիանոսի արքայի . նոյնպէս եւ շաւուր Կոյնատեայ եպիսկոպոսին Եդեսեայ քաղաքի : Եւ երթեալ շրջէր յեկեղեցիս եւ ի վտօր բրիտանից, ընթեանոյր զգիրս բանիցն Աստուծոց, եւ քաջալերէր զամենեւեան շերկչեւ ի տանջանայ վասն անուանն Գրիստոսի :

1 ի ձիոց] ընդ ձիոց B || 5 եւ հանին զնոսս] եւ հանեալ զնոսս անտի B || 24 զարձեալ om. B || 8 նոցա] ի բանոց B || 9 Տէր] Յիսուս add. B || 11 արբայի] անորինի B.

à les détourner de l'espérance du Christ. On les pendit par une main, de la troisième heure de la journée * jusqu'à la huitième heure; toutes les articulations de leurs mains se brisèrent. On leur demanda s'ils se soumettaient à la volonté du due; ils n'acceptèrent point.

* A fol. 93^{v°} b.

On les descendit (de la potence) et on les jeta dans une fosse obscure, les pieds liés, pendant trois jours et trois nuits, sans nourriture. On les en sortit et on les pendit par un pied, mais vu la grande faiblesse de saint Gouria, on les descendit et on les jeta de nouveau tous les deux dans une prison obscure. Un jour, on conduisit les saints, pendant la nuit, à la lueur des torches, à la montagne appelée Beth Alah-Kikla (*Videla Kikla*)¹, et on leur trancha la tête. Les saints s'écrièrent : « Seigneur, reçois notre âme. » Les chrétiens allèrent recueillir les corps des saints martyrs Gouria et Samona et les déposèrent dans un tombeau, après les avoir ensevelis dans des linges propres.

Saint Habib était diacre, aux jours de l'empereur Licinius (*Likianos*), et aux jours de Conas (*Kodnateay*), l'évêque de la ville d'Édesse. Il parcourait les églises et les villages des chrétiens, leur lisait les écritures de la parole de Dieu et les encourageait tous à ne pas craindre les tortures pour le nom du Christ.

1. Restitution d'après le syriaque; la leçon arménienne reproduit celle de Méta-prhaste : *βηθελ κικλα*.

Եւ ճանուցին վասն նորա Լիկիանոսի անօրէն արքային. և հրամայեաց հրով
 * աչելլ գուրըն Երկրաս : Եւ խնդրէին զնա զօրականքն և ոչ գտանէին : Կալան * A fol. 94
 զմալը իւր և զազգականս իւր, և արկին զնոսս ի բանդ : Եւ լուեալ Երկրաս զնաց
 զազանի առ Թեոտիկնոս զօրագետ զնոյն : Եւ նա խրատ ևս նմա Լիկէ. Մի ածեր
 5 Երեւեացիս : Եւ ոչ ընկալաւ նա զխրատն, այլ մանաւանդ տրամէր որ մինչ լուգէինն
 ոչ գտաւ : Եւ նորա կապեալ զնա տարաւ առ գատաւորն, և նա բազում սպտոնալիօր
 զարհուրեցուցանէր զերանկէին, և ոչ կարաց հաւանեցուցանել զնա ուրանալ զԵրկու-
 տոս :

Եւ կախեցին զնա ի բազկացն և յոյժ տանջեցին և սորա հատին ի վերայ նորա
 10 վճիռ զի հրով աչրեցի : Եւ յորժամ տարան զնա ի տեղին ուր գհուրն բորբոքէին, զնա-
 ցին զկնի նորա մալը իւր և ամենայն ազգականքն ապխտակ գգետիւր : Եւ ազօթելով
 սրբոյն վազեաց ի մէջ հրոյն, և այնպէս բարի խոստովանութեամբ աւանդեաց զհոյին :
 Եւ հանեալ զնա ի հրոյն տարեալ ինպեցին ի տապանին ընդ սրբոյն Գուրխասայ և
 Սամոնասայ : Եւ մի ոմն Թեոփիլոս անուն բրիտանեաց զբեաց զպատմութիւնս սրբոյն :
 15 Կատարեցան խոստովանող վկայքն Գուրխասոսի, Գուրխաս և Սամոնաս և Երկրաս
 սարկաւագ, նոյեմբերի 15 :

1 անօրէն om. B || 10 սր] յորժ B || 11 ամենայն om. B || 15 կատարեցան] սորբ
 add. B.

On parla de saint Habib à Licinius, l'empereur impie, qui ordonna de le
 jeter dans le feu. * Les soldats le recherchèrent mais ne le trouvèrent pas. * A fol. 95
 Ils saisirent sa mère et ses parents et les jetèrent en prison. Habib, l'ayant
 1° appris, alla trouver en secret Théotecnos, le chef des soldats. Celui-ci lui
 conseilla : « Ne te montre à personne. » Mais Habib n'admit pas son conseil ;
 au contraire, il fut attristé de ce qu'il n'avait pas été trouvé lorsqu'on le
 cherchait. Théotecnos le fit lier et le conduisit auprès du juge, qui intimidait
 le bienheureux par de nombreuses menaces, sans pouvoir le persuader à
 renier le Christ.

On le pendit par les bras et on le tortura beaucoup, ensuite on prononça
 la sentence qu'il serait brûlé dans les flammes. Lorsqu'on le conduisit à
 l'endroit où on avait allumé le feu, sa mère et tous ses parents, habillés de
 blanc, le suivirent. Le saint s'élança en priant dans le feu et c'est ainsi
 qu'il rendit son âme en bonne confession. On le retira du feu et on l'em-
 porta pour l'inhumer dans le même tombeau que les saints Gouria et Samona.
 Un chrétien du nom de Théophile écrivit l'histoire de ces saints.

Les martyrs confesseurs du Christ Gouria, Samona et le diacre Habib
 moururent le 15 novembre.

* A fol. 94
r^o b.

* Արանչեկարքու թիւնք որ եղևն ի ձեան խոտովանոցոցն Քրիստոսի՝ Գուրխասոյ,
Սամոնասոյ եւ Երբրոյ, յաւարս բարեպաշտութեանս ձերոյ :

Յարժամ աստրեցան զօրք յերկրէն Հսովմայ՝ ի պահպանութիւն բաղարն եղեւիւայ,
եւ էր անկ կին ատորի եւ ալբի, որոյ անուն էր Սոլբիա : Եւ էր նորա զուար ծի կոչս
եւ զեղեցիկ յոյժ որոյ անուն էր Եւփիմեա : Եւ ալք ծի յերկրոց զօրացն որոյ անուն էր
Գողգոս, տեսեալ զազջիկն ցանկացաւ նմա, եւ խնդրեաց անուղ ի կնութիւն զնս,
եւ ձայնն ոչ հաւանէր վասն օտար եւ հեւարնակ սանն : Իսկ Գողգոս բազում սիրելիս
ծիջնորդս եւ բարեխօս չուգարիէր աս ձայնն երգծամբ մեծաւ ելիէ ոչ ունի կին
յերկրին խրում, եւ ոչ ընչ չար արտայէ ազջիմանն : Եւ կինն հաւանեցաւ եւ արարին
զհարանիւնն, եւ Գողգոս ոսկիով եւ զկապիով զարդարեաց զԵւփիմեա, եւ էին ի մխարն
աւարս բազումս :

Եւ եղև զալ ալ զօրականաց ի բաղարն եւ փոխել զառաջին զօրականան, եւ
զատրաստեաց Գողգոս երկվարս զի տարրէ, զկինն յերկրն խր : Եւ առեալ ձայնն
զզուար իւր տարաւ ի տաղան սրբոցն, եւ Գողգոս առեալ զաւրբ վկայան երաշ-

2 յաւարս բարեպաշտութեանս ձերոյ օտ. B || 3 Հսովմայ՝ հեւաստանէ : B || 6 խնդրեաց]
խնդրէր B || 14 զաւրբ] խոտովանոց add. B.

* A fol. 94
r^o b.

* Miracles qui s'accomplirent par l'entremise des confesseurs du Christ
Gouria, Samona et Habib aux jours de notre piété.

Lorsque les troupes envoyées du pays de Rome pour la défense de la ville d'Édesse y furent arrivées, il s'y trouvait une femme syrienne, veuve, dont le nom était Sophie. Elle avait une fille, vierge et fort belle, dont le nom était Euphémie. Un soldat de la troupe qui venait d'arriver et dont le nom était Gottos¹, à la vue de la jeune fille, conçut des désirs pour elle et la demanda en mariage. La mère n'y consentit pas, parce que l'homme était étranger et habitait un pays lointain. Gottos envoya plusieurs amis comme intermédiaires et intercesseurs auprès de la mère, jurant hautement qu'il n'avait point de femme dans son pays et qu'il ne ferait aucun mal à la jeune fille. La femme consentit, on célébra les noces, et Gottos para Euphémie d'or et d'étoffes précieuses et ils vécurent ensemble longtemps.

Il arriva que d'autres troupes furent envoyées dans la ville en remplacement des premières, et Gottos prépara des chevaux pour conduire sa femme dans son pays. La mère prit sa fille et l'emmena au tombeau des saints;

1. Il s'agit d'un soldat goth anonyme.

խաւորս՝ եղեալ՝ զձեռս իւր ի վերայ տապանին եւ ստեալ զաղջիկն, ել ի ճանս- * A fol. 91
պարհ : v° a.

5 Եւ յորժամ մերձեցաւ ի տունն իւր՝ ասաց ընդ աղջիկն : Կիտայիր Եւփիմեա զի կին ունիմ եւ որդիս, եւ պատրաստնս գրեղ զի ասացես եթէ պախին եմ. ապա
թէ ոչ շարաշար մեռցիս ի կնոջէն իմէ : Եւ էր Եւփիմեա չլի : Եւ եհան զհանդերձն
զոր պեղեցեալն էր, եւ զպեղոց չուխաչ հինս եւ պատաստունս եւ կանեկիս խո-
շորս, եւ զլիւրաց եւ բոկոսն սարաւ ի տուն իւր : Եւ ստէ զկինն իւր. Բերի բեղ
ասորի արախին մի :

10 Եւ տեսալ կնոջն զգեղեցկութիւն երեսոց եւ անձինն Եւփիմեայի, եւ զխոսց որ
կէ չլի էր՝ նախանձեցաւ յոյժ, եւ զամենայն ծանր բան նմա հրամայէր, եւ յամենայն
ժամ հարկանէր եւ շարշարէր սովով եւ մերկութեամբ եւ խիտա ծառայութեամբ : Եւ
տառապեալ աղջիկն յոգոց հանէր արտասուօր, եւ չիշէր զխոտովանոցան Բրիս-
տոսի : Եւ եղև նմա ծնանել արու մանուկ՝ նմանեալ ամենեկին Գողգոսի, եւ որպէս
15 պար եմուտ ի սիրտ կնոջն եւ կամէր սպանանել զմալրն եւ զտալն : Արարեալ զեղ
մահացաւ՝ եւ առարեաց զԵւփիմեա ի ծառայութիւն եւ զմահալոցն արբոց տրալին
Եւ սոժամայն մեռաւ : * Եւ յորժամ դարձաւ Եւփիմեա եզիտ զմանուկն մեռեալ, եւ * A fol. 91
v° b.

1 ստեալ] էաւ B || 5 մեռցիւ] մեռանիս B || 7 բոկոսն] բոկ B || 11 աղջիկն
Եւփիմեայ add. B || 14 արարեալ] արար B.

Gottos donna comme garants les saints martyrs en touchant * de sa main * A fol. 91
leur tombeau; il prit la jeune fille et se mit en route. v° a.

Lorsqu'il fut près d'arriver chez lui, il dit à la jeune fille : « Sache, Euphémie, que j'ai une femme et des enfants; prépare-toi donc à dire que tu es ma servante, sinon tu seras cruellement tuée par ma femme. » Euphémie était enceinte. Gottos lui ôta les vêtements dont elle était parée, lui passa des étoffes usées et déchirées, de chanvre grossier, et l'introduisit chez lui la tête découverte et les pieds nus. Il dit à sa femme : « Je t'ai amené une servante syrienne. »

La femme, ayant vu la beauté du visage et de la personne d'Euphémie et la sachant enceinte, en devint excessivement jalouse; elle la chargea des besognes les plus lourdes, la frappa continuellement, la tortura par la faim, la nudité et par un travail très dur. La jeune fille, éplorée, soupirait avec des larmes et se rappelait les confesseurs du Christ. Elle mit au monde un garçon ressemblant parfaitement à Gottos; ce fut comme un coup de stylet au cœur de la femme, qui résolut de faire mourir la mère et l'enfant. Elle prépara un poison mortel, éloigna Euphémie sous prétexte d'un service quelconque et fit boire le poison à l'enfant, qui mourut sur-le-champ. * A * A fol. 91
son retour, Euphémie trouva l'enfant mort; le poison lui sortait des lèvres v° b.

ղեղն իբրև զփրփուր ելանէր ի շրթանցն : Եւ առեալ բուրդ սրբեաց զփրփուրն եւ սրահեաց զագա առանձինն : Եւ երթեալ թաղեաց լալով գողացն :

Եւ ստէ ի ճիտս իւր. Փորձեցից եթէ տիկինս իմ ետզան գողացն, եւ առեալ զՀաս գախեալ բուրդն տրորեաց ի բաժակ զինուց, եւ ետ տիկնոջն եւ առեալ արբ եւ առժամացն անկեալ մեռաւ : Եւ եղև խոռոմ թիւն եւ ամբոխ չազգախանաց կնոջն, եւ գատապարտեցին զԵւփիմեա զև կենդանի թաղեցեն եւ զնա ընդ տիկնոջն խրոմ. զոր եւ արարին խել, եւ վախեցին ի միտմ տապանի :

Եւ շեա երկուց աւուրց սխառ մեռեալ մարմինն հոտել, եւ ձաչն արկեալ Եւփիմեաց առ Լատուած եւ առ խոստովանոցան ստէ եթէ. Պար երաշխաւորեցէք եւ ետուր զեա չանաստուածն Պողոս. եւ արդ եկացք անտէք թէ զեւորդ կամ եւ ուր չաղարկեցէք զեա, եւ այլ բաղում ողբս սպրաց : Եւ առժամացն երեւեցան երեք սուրբքն ծառագաղթեալ լուսով եւ ստեն յազջեկն. Քաջալերեաց կին զու զև եկար չոկնահանութիւն ընդ : Եւ բուրեաց անուշահոտութիւն կնոջն եւ ննջեաց : Եւ աներևոյթաբար արարին սուրբքն մեծ՝ սքանչելիս, զև առեալ տարան զազջեկն եւ կացուցին առաջի տապանին իւրեանց չեկեղեցին, չեղեախ քաղաքին ի նմին զիշերի. եւ ստեն յԵւփիմեա .

* A fol. 95
1° B.

5 անկեալ om. B — ամբոխ] ամբոխումն B : 9 խոստովանոցան] սուրբան B || 13-14 եւ բուրեաց ... զազջեկն] եւ առեալ անտի զազջեկն առաջնորդեցին նմա ընդ հեռաւորութիւն անձանթ եւ վաճառար ծանապարհին եւ արբեալ B || 15 ի նմին զիշերի om. B.

comme une écume. Elle prit de la laine, essuya l'écume et la garda soigneusement cachée. Elle alla enterrer son enfant en pleurant.

Elle se dit en elle-même : « Je vais essayer de voir si c'est ma maîtresse qui a tué l'enfant, » et elle saisit la laine imbibée, la pressa dans un verre de vin, qu'elle présenta à sa maîtresse; celle-ci le prit, le but et tomba morte aussitôt. Les parents de la femme s'agitèrent, firent un grand bruit et condamnèrent Euphémie à être enterrée vivante avec sa maîtresse; effectivement, ils exécutèrent leur projet et enfermèrent Euphémie dans le même cercueil.

Deux jours après, le corps de la morte commença à dégager une mauvaise odeur; Euphémie poussa un cri à Dieu et aux confesseurs, disant : « C'est vous qui vous êtes portés garants et m'avez livrée à l'impie Gattos: venez voir maintenant dans quel état je me trouve, où je suis et où vous m'avez envoyée. » Et elle poussa d'autres gémissements encore. Aussitôt les trois saints apparurent, rayonnants de lumière, et dirent à la jeune fille : « O femme! prends courage, car nous sommes venus à ton aide. » La femme sentit une

* A fol. 95
1° B.

Ահա կատարեցար գերաշխարհորթիւնս ձեր, եւ ըրարս զբեց_ուստի առար : Եւ զպս սասցեալ սրբոցն անչաչա ելին :

Եւ երթեալ ճաշն եւ քաղաքացիքն տեսին զպղծեկն, եւ լուսն զեղեղ զորձն եւ ժառս ետուն Աստուծոյ եւ զոհացան զխոտովանոց_վկաչիցն Քրիստոսի :

5 Եւ յետ ժամանակաց զհաց զարձեալ Գողգոս յեղեսիա քաղաքն, եւ խնդովեամբ եմուտ առ զորանչն, ողջոցն ճատուցանէր նմա ի գտերէն եւ ի թոռնէն : Եւ Սոփիա կոչեաց զպատուականս քաղաքին եւ հանեալ զղուարն առաջի Գողգոսի եւ պատմէ զամենայն ստուգապէս զոր ինչ արար Գողգոս ընդ ինքեան : Եւ լուեալ սարսաղաս քաղաքին եհատ զղուին Գողգոսի . կամէր եւ այրել զձարմինն, եւ կախկոպուն քաղա-
ցին ոչ ետ թոյլ_այրել : Եւ ձեռնապէս փառաւորեցան Քրիստոսի խոտովանոց
10 վկաչքն Գուրիաս, Սամոնս եւ Երիբաս :

* Յաչսմ աւուր նաւակաթիս է Հոսոմոյ ձեճի եկեղեցւոցն ի փառս Քրիստոսի :

* A fol. 95
r° b.

[B Յաչսմ աւուր կատարեցան չարչարանօք վասն հաւատոցն Քրիստոսի, ձեճ ըջխանն երկրիկոս, եւստարէսս եւ Սարկիկոս, ի Յուլիանոսէ թագաւորէ :]

7 զղուարն] ի սենեկէ *add.* B || 8-9 եւ լուեալ ... այրել] եւ լուեալ սարսաղաս քաղաքին եւ եպիսկոպոսն հրամայեցին զի կենդանի թաղեցեն զԳողգոս, եւ այնպէս արարին : B

Euphémie : « Voici que nous avons accompli notre garantie en te reconduisant là, d'où nous t'avons prise. » Ce disant, les saints disparurent.

La mère et les habitants de la ville s'y rendirent et y trouvèrent la jeune fille ; ayant appris ce qui lui était arrivé, ils rendirent gloire à Dieu et grâces aux confesseurs martyrs du Christ.

Après un certain temps, Gottos, s'étant rendu de nouveau à la ville d'Édesse, alla trouver joyeusement sa belle-mère et lui présenta les salutations de sa fille et de son petit-fils. Sophie fit venir les notables de la ville et leur présenta sa fille en la présence de Gottos, pour qu'elle rendit compte exactement de tout ce que Gottos lui avait fait subir. Ayant entendu, le stratélate de la ville fit trancher la tête à Gottos ; il voulait même faire brûler son corps, mais l'évêque de la ville ne le laissa pas brûler. Les confesseurs martyrs du Christ Gouria, Samona et Habib furent grandement glorifiés.

* En ce jour, veille de fête de la consécration de la grande église de Rome, * A fol. 95
r° b.
en l'honneur du Christ '.

[B En ce jour moururent dans les tortures pour la foi du Christ, le grand prince Elpidius, Eustochius et Marcel, par ordre de l'empereur Julien.]

1. Il s'agit, semble-t-il, de la dédicace du Latran, au 9 novembre : *In dedicatione archibasiliçæ SSmi.Salvatoris.*

Տրևի է և նոյեմբերի միջ : Տօն է Մատթէոսի աւետարանչին :

Մինչդեռ առարեայն Մատթէոս աւետարանիչն ի լերինն էր բոկ և ծիով պատճու-
 ճանով, երևեցաւ նմա նիսուս ի նմանութիւն պատանեակի, և ասէ . Խաղաղութիւն
 բնի բեղ Մատթէոս : Եւ նայեցեալ ի նա աւարեալն ասէ . Ողջոյն և բեղ և
 խաղաղութիւն ո՛վ բերկրեալ պատանի : Ասէ ցնա նիսուս . Զօրացիր Մատթէոս և
 բաջտրեաց, ընկալ զգաւապանս զաս և էջ ի լեռնէս և երթիցես ի Զմիւռին բա-
 զար ձարգակերաց, և տնկնս զգաւապանոյ ի զուռն եկեղեցւոյն զոր շինեցէք զու և
 Ընդրէաս, և լինի ծառ մեծ և պտղաբեր, և կերիցեն զագանաբարոյ ձարգիկքն, և
 փոխեցին չանգգաջութենէն, և լենիցին զգաստ իբրև գալլ ձարգիկք, և զբեցին
 չանդերձս, և ալ ոչ ևս կերիցեն զձարմին ձարդկան, և կամ զալլ ինչ կերակուր պիղծ,
 և ճանիցեն զիս և զհապր իմ որ յերկինս է, և զու հրով կատարեցիս և ընկալցիս
 պտղս լուսաւորս : Եւ զպս ասացեալ նիսուսի ևս զգաւապանն ի Մատթէոս և
 փերացաւ յերկինս :

Եւ իջեալ Մատթէոս ի լեռնէն ձևպէր երթալ ի բաղարն, և չորժամ մերձեցաւ՝

* A fol. 95
 v° a.

S TRÉ, 16 Novembre.

Fête de l'évangéliste Matthieu.

Pendant que l'apôtre Matthieu l'évangéliste vivait dans la montagne pieds nus et vêtu d'une seule tunique, Jésus lui apparut sous la forme d'un jeune homme et lui dit : « La paix soit avec toi, Matthieu. » L'apôtre le regarda et lui répondit : « Salut aussi à toi et paix, joyeux jeune homme. » Jésus lui dit : « Prends courage, Matthieu, et sois fort : prends ce bâton et descends de cette montagne; va à Myrnè (*Smyrin*)¹, la ville des anthropophages, et plante ce bâton à la porte de l'église que vous avez construite, toi et André : il deviendra un grand arbre et donnera des fruits, les gens aux mœurs sauvages en mangeront et seront transformés de leur dureté et deviendront sages comme les autres hommes; ils se couvriront d'habits, ne mangeront plus la chair des hommes ou d'autres aliments impurs et ne reconnaîtront, Moi et mon Père qui est aux cieux. Tu y mourras par le feu et tu recevras les couronnes de lumière. » Ce disant, Jésus donna le bâton à Matthieu et s'éleva au ciel.

* Matthieu descendit de la montagne et s'empessa de se rendre à la ville; *

1. Myrnè : Myrmekion (Μυρμηκίων) sur le Pont-Euxin; cf. Lipsius, *Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden*, I, Braunschweig, 1883. p. 604. La forme arménienne vient d'un texte εἰσελθε εἰς Μύρνην τὴν πόλιν...

հանդիպեցան նմա այսահարեալք ի չար զիւսաց. Փուլբանա կին թագաւորին եւ որդի իւր Փուլմանոս, եւ կին որբւոյն Երբեա. եւ աղաբակէին մեծածաչն. Ով էսա՞ զբեկ միւսանկամ ի բաղաբս այս ո՞վ Մատթէոս. կամ ո՞վ ես գրաւագանդ վասն զմեզ կորուսաներջ. տեսանե՞ք առ բեկ մերձ գՅիտուս՝ իբրեւ պատանի, ալ որովհետեւ եկիր

5 հալածել զմեզ ի բաղաբէս մերձէ, չարուցանե՞ք զթագաւոր բաղաբիս ի վերայ բոյ՝ որ հրով ալբեայէ զբեկ :

Եւ Մատթէոս եղեալ ձեռս հարածեայ զղեւն եւ զնոսա բժշկեաց : Եւ զնացին զկնի նորա. եւ մտեալ ի բաղաբն չալան լեկեղեցին. եւ եպիսկոպոսն Պրատոն ամենաչն ուխտիւն՝ անկան առ ոսոս առաքելոյն եւ օրհնեցան ի նմանէ :

10 Եւ յողովեցան առ նա յողովարդք բաղաբին եւ ամենաչն հաւատացեալքն. եւ երեալ Մատթէոս ի բարձր տեղու՞ծ, ի վերայ վիճի բարողեայ նոցա զբանն կենաց, զի թողցն զսատուրան զսատուածն իւրեանց, եւ հաւատացեն ի մի Աստուած՝ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս : Եւ ասէ. նաչեցարուք ի զուսպանս յայս եւ տեսանէք մեծ սրանչեկիս, զի արծաստացի եւ բերքէ պտուղ զեղեցիկ եւ ցամեկալի : Եւ զայս ասացեալ

15 * արթեաց առ Աստուած եւ ցլեայ գրաւագանն լերկիր, եւ առժամայն բուսաւ եւ * A fol. 95
v° b.

lorsqu'il fut proche, des gens possédés des méchants démons, Fulviana la femme du roi, son fils Fulmanos et la femme de son fils, Erbéa¹, se portèrent au-devant de lui en criant à haute voix : « Qui t'a conduit de nouveau en cette ville, ô Matthieu ! qui t'a donné ce bâton pour nous perdre ? Nous voyons près de toi Jésus sous la forme d'un jeune homme ; mais puisque tu es venu pour nous chasser de notre ville, nous allons susciter contre toi le roi de cette ville qui va te brûler par les flammes. »

Matthieu leur imposa les mains, chassa les démons et les guérit. Ils le suivirent, entrèrent dans la ville et se rendirent à l'église ; l'évêque Platon avec tout le clergé tombèrent aux pieds de l'apôtre et furent bénis par lui.

Les habitants de la ville et tous les fidèles se rassemblèrent auprès de Matthieu, qui monta sur un endroit élevé, sur un rocher, et leur prêcha la parole de vie, pour qu'ils abandonnassent Satyre (*Satouron*) leur dieu² et crussent à un seul Dieu, Notre-Seigneur Jésus-Christ. Il leur dit : « Regardez ce bâton et vous verrez un grand miracle, car il va prendre racine et donnera des fruits beaux et savoureux. » Ayant ainsi parlé, il * pria Dieu * A fol. 95
v° b.

1. Les noms du *Martyrium Matthaei*, 5 sq., sont Φουλιανός, Φουλιανί, Ἐρβεία. — 2. Le texte *զատուրան զատուածն* devrait être corrigé en *զատուրան զատուածն*, qui représente une leçon grecque Σάτυρον θεόν.

Եւ ժողովուրդ բաղարին զնային չեկեղեցին, եւ տեսին զանձինս իւրեանց մերկս, եւ փոխեալ ի գազիր կերպորոմսս. եւ անկան չտաս Մատթէոսի եւ փառաւորեցին զԱստուած : Եւ տեսալ զմերկութիւնս անդամոցն ամաչէին ի միմեանց եւ ընթացեալ ի չարկս իւրեանց եւ ծածկեցին զանձինս իւրեանց :

Եւ չրամայեաց առաքեալն Պրատոնայ եպիսկոպոսին, եւ մկրտեաց չարբիրն 3
ճատոն զկին թագաւորին եւ զորդին եւ զկին որդոն, եւ զամենայն ժողովուրդն. եւ մտեալ չեկեղեցին չաղորդեցան զոհանայով զԱստուծոյ մեծ ուրախութեամբ :

Եւ տեսալ թագաւորին Փոլարանոսի զոր արար Մատթէոս ի կին իւր եւ չարզին և ի չարան՝ խնդաց ընդ բժշկութիւնն, բայց զի ոչ մեկնէին չառաքելոցն՝ բարկացաւ չոյժ. եւ խորհէր չրով ալեւ զառաքեալն : Ի զիչերին չանձիկ տեսանէ Մատթէոս 10
զմխտս չամուրջս որ ասէր. Ընդ բեղ եմ, դորայլր եւ բաճ լեր. ես եմ որ կեցուցանեմ զբեղ : Եւ զօրացեալ զնայ սա եպիսկոպոսն՝ չեկեղեցին եւ ասէ. Եւսնոց ինձ Աստուած զխորհուրդս թագաւորին՝ որ չանգերձեալ է առաքել զօրս ի վերայ իմ, բայց ոչ երկեղուր, Տէր ընդ մեզ է :

Եւ տեսալ թագաւորին զբազմութիւն բողոքացեացն որ զարձան ի քարոզութիւնն 15
Մատթէոսի, ի տարակուսի լեալ, թէ որպէս բմբունեցէ զնս եւ զմտաս ասեալ իւրհէր : Եւ զերն որ երեալ էին ի կնոջն եւ չարգուն եւ ի չարէն կերպարանեցան

Les gens de la ville se rendirent à l'église et aperçurent leur corps nu et transformé en un aspect hideux; ils tombèrent aux pieds de Matthieu et glorifièrent Dieu. Devant la nudité de leurs membres ils eurent honte les uns des autres et s'empressèrent de rentrer chez eux et de se couvrir.

L'apôtre ordonna à l'évêque Platon de baptiser à la source qui avait jailli au pied de l'arbre, la femme du roi, son fils et la femme de son fils, et toute la population, qui rentrèrent ensuite dans l'église, communiquèrent et rendirent grâces à Dieu avec grande joie.

Le roi Fulvanos se montra heureux de la guérison que Matthieu avait opérée sur sa femme, son fils et sa belle-fille, mais comme ceux-ci ne s'éloignaient point de l'apôtre, il en fut fort irrité et songea à brûler l'apôtre par les flammes. Dans la même nuit, Matthieu aperçut dans un songe Jésus qui lui dit : « Je suis avec toi, sois fort et courageux; c'est moi qui te fais

vivre. » L'apôtre fortifié se rendit auprès de l'évêque à l'église, et dit : « Dieu m'a fait connaître les desseins du roi, qui doit envoyer des soldats contre moi, mais nous ne craignons pas, car le Seigneur est avec nous. »

Le roi, à la vue de la multitude des citoyens qui s'étaient convertis à la prédication de Matthieu, se trouva embarrassé sur la manière dont il le ferait saisir, et méditait à ce sujet. Les démons qui avaient été chassés de sa femme, de son fils et de sa belle-fille prirent l'apparence d'un soldat qui se

* A fol. 96
r^o a.

* A fol. 96
r^o a.

իրբւե գմին զօրական եւ եկաց առաջն թագաւորին եւ ասէ. Ընդէր անչնալի երկեար յօտար ազանգաւորէն. զա ծարաւոր էր եւ եղև աշակերտ լաշեւոյն ի Տրէից, եւ այժմ երանելոց է ընդ եպիսկոսոսին Պրատոնայ, ընդ զուսն բարաբին որ կոչի Բարեան : Փռթասջիւր եւ գացես զնա անդ եւ ըմբոնեացես զիւրաւ որպէս եւ կամեացես :

5 Եւ լուեալ թագաւորին առարեաց ի գուսն բարաբին չորս զօրականս եւ ասէ. եթէ ոչ բերիցէք զՄատթէոս զձեզ սարանանիցեմ : Եւ նորս զնացին զինուր ի գուսն եւ զձայնն լսէին բայց զնա ոչ տեսանէին : Եւ երթեալ պատմեցին թագաւորին, եւ առարեաց զինն նոցա ալ ստան զօրականս զինուր՝ եւ յորժամ ձերձեցան՝ երեւցաւ * A fol. 96
r^o b.

10 վատտոնի ունելով դամբարս վառեալս եւ աչրեաց զերեսս եւ դաշս նոցա : Եւ նորս յաճի լեալ ընկեցին զգէնս իւրեանց եւ զնացին փախստական առ թագաւորն, համբացեալք որ ոչ կարէին լսուել :

Եւ դարձեալ զեւրն լեալ իրբւե զօրական եւ ասնն զթագաւոր. Ասացից բեզ զճշմարտն, քանզի հրեշտակ չերկնից զարհուրեցոյց զնս ասել որ եթէ զու ինքնին զօրօք բաղձօք երթիցես՝ ոչ կարես չար ինչ առնել Մատթէոսի առաքելոյն, քանզի 15 աշակերտ Յիսուսի է եւ նորս հրամանաւ եկեալ է աստ. եւ եթէ բռնաթեմամբ ինչ արացես՝ լսաւարեացին աչք բո եւ ի խելացի կցես, եւ զու ինքնին գանձն քո կկրկցես :

présenta au roi et lui dit : « Pourquoi crains-tu tellement ce sectaire étranger ? C'était un publicain qui est devenu le disciple de celui qui a été crucifié par les Juifs ; il va sortir maintenant avec l'évêque Platon par la porte de la ville appelée Barea¹. Hâte-toi, tu l'y rencontreras et tu le saisisras facilement comme tu voudras. »

Le roi, après avoir écouté, envoya à la porte de la ville quatre soldats en leur disant : « Si vous n'amenez pas Matthieu, je vous tuerai. » Ils se rendirent armés à la porte, entendirent bien sa voix, mais ne le virent point. Alors ils allèrent auprès du roi et le lui racontèrent ; celui-ci expédia avec eux dix autres soldats armés, * qui lorsqu'ils arrivèrent tout près de lui se 16
trouvèrent en face d'un jeune homme muni de lampes allumées qui leur brûla
la figure et les yeux. Saisis de frayeur, ils jetèrent leurs armes et s'enfuirent
auprès du roi, devenus muets et ne pouvant plus parler.

Les démons prirent de nouveau l'apparence d'un soldat qui dit au roi : « Je te dirai la vérité : un ange du ciel m'a effrayé en disant que si tu t'y rendais toi-même avec de nombreux soldats, tu ne pourrais faire aucun mal à l'apôtre Matthieu, car il est disciple de Jésus et c'est sur son ordre qu'il est venu ici ; et que, si tu as recours à la violence, tes yeux s'obscurciraient, tu perdras la raison et tu te mettrais toi-même à te dévorer. »

1. Cf. *Martyrium Matthaei*, n. 12 : ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν λεγομένην βαρείαν. La traduction latine a pris aussi βαρείαν pour un nom propre : « ... quae dicitur bariacu. »

Եւ ասէ թագաւորն . Գու ո՞վ իցես որ զայցլիտիպ խօսիս : Եւ նա ասէ . Ես այն զեւն եմ որ ի կինն քո եւ չորդին եւ ի հարսն քո ծտեալ էի եւ նշանաւ խաչին միտասի հալածեցայ ի նոցանէ : Եւ այժմ նորա են չեկեղեցին եւ ոսկոճոսն ընդ աւարելոյն ի ծիտսին . եւ եկի՛ք լուիցես ինձ եւ հաւատաս որպէս եւ նորա սպրեացիս : Եւ զայս ստացեալ որպէս ծուխ աներեւոյժ եղև :

Եւ զայս լուեալ թագաւորն շահի եղեալ՝ ոչ եկեր եւ ոչ արբ եւ ոչ ննջեաց չերկիւ-
 * A fol. 96
 5° զէն : Եւ ընդ արշարուն աւաւտուն աւեալ երկու իշխանս՝ զնայ չեկեղեցին նենգութեամբ զի սպանցէ զՄատթէոս : Եւ չորժամ եմուս չեկեղեցին խաւարեցաւ աչքն , եւ զձայն խօսից ստաբելոյն խէր եւ զնա ոչ տեսանէր : Եւ ասէ . Յոյց ինձ զրեզ աւարեալ Գրիստոսի եւ հաւատամ, զի այժմ ծանեայ զի նա ինքն է Աստուած ճշմարիտ զոր բարոյն : Եւ զայս ստացեալ բացան աչքն : Բայց ի նենգութենէն ոչ զա-
 10 րարեաց : Ատ, ցնա աւարեալն . Ո՞վ արիւնարբու բռնաւոր, մինչև չէր թաղուցանես զթոյնսդ, եւ ոչ չայտնես եւ կատարես զկամս հօրն քո ստանալի :

Եւ երթեալ թագաւորին չապարանս խը՝ խորհէր եկի՛ք որով հնարիւք սպանցէ զաւարեալն : Եւ հրամայեաց զորականացն եւ կարան զՄատթէոս, եւ տարան ի տեղին
 15 սւր զչարսգործն տանջէին մերձ ի ծոյն : Եւ տարածեցին զնա չերկիր, եւ կապեցին

Le roi répondit : « Qui es-tu pour me parler ainsi ? » Il lui dit : « Je suis le démon qui était entré dans ta femme, ton fils et ta belle-fille, et qui en fut chassé par le signe de la croix de Jésus. Ceux-ci se trouvent maintenant à l'église et psalmodient ensemble avec l'apôtre; si tu veux m'écouter et si tu veux croire comme eux, tu seras sauvé. » Ce disant, le démon disparut comme de la fumée.

Le roi, après avoir entendu cela, fut saisi de frayeur; il ne mangea plus, ne but, ni ne dormit, de crainte. * Le matin à l'aube, il prit avec lui deux princes, se rendit à l'église traitreusement pour y tuer Matthieu. Lorsqu'il eut pénétré dans l'église, ses yeux s'obscurcirent; il entendit la voix de l'apôtre, mais ne le vit pas. Il s'écria : « Montre-toi à moi, apôtre du Christ, et je croirai, car maintenant j'ai reconnu que le Dieu que tu prêches, lui seul, est le vrai Dieu. » Lorsqu'il eut ainsi parlé, ses yeux s'ouvrirent. Toutefois, il ne renonça pas à sa perdition. L'apôtre lui dit : « O tyran sanguinaire! jusques à quand cacheras-tu ton poison? Ne manifestes-tu pas et n'accomplis-tu pas la volonté de ton père Satan? »

Le roi, étant rentré à son palais, réfléchit aux moyens par lesquels il pourrait tuer l'apôtre. Il donna des ordres à ses soldats, qui saisirent Matthieu et le conduisirent à l'endroit où l'on torturait les malfaiteurs, près de la mer. Ils l'étendirent à terre et lièrent à quatre poteaux ses mains et

ի չորս ցիցս գձնուս եւ Կոստան, եւ Կուսեցին ի վերայ նորա փայտ չոր եւ վառեցին. եւ ցանեցին ի վերայ նորա ձէթ եւ ձիւթ եւ ճարպ : Եւ սրատուիրեաց զօրականացն. Եթէ որ ընդդիմանայ ձեզ՝ նոցնպէս եւ զնա ապրեսցիք չրով :

Եւ ժողովեցան ամենայն հաւատացեալքն * ի վերայ զահիւսեացն եւ բռնութեամբ * A fol. 96
v° b.

կամէին չափշտակել զառարեալն : Եւ նա աստեաց նոցա եւ բռնեցին : Եւ բորբորեցաւ հուրն ի վերայ Մատթէոսի : Եւ համբարձեալ զաչս իւր յերկինս՝ աղաչեաց զԱստուած վասն փրկութեան թագաւորին եւ քաղաքին զի զարձցին եւ ոչ կորիցեն : Եւ ասաց. Խաղաղութիւն ընդ ձեզ : Եւ նոցնժամայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Տրէի Բ. եւ նոյնօրերի ժԶ, ժամ էր առւերն վեցերորդ :

Եւ ետես Պղատոն եպիսկոպոսն զառարեալն չօրս վերացեալ եւ սկսաւ սարժնուել : Եւ երկու արբք սրանչեկատեօք լըջին ի հուրն բորբորնալ, առեալ զմարմինն եւ տաւրեալ եզին ուր ժողովքն էրն քրիստոնէից. եւ նորա տեսեալ չոցժ ուրախացան : Եւ ժողովեալ զամենայն ժողովուրդս քաղաքին՝ աղաղակէին եթէ. Ի՞նչ զոչ այլ Աստուած բաց ծիսան զոր Մատթէոս բարոյեաց :

Եւ բռեալ թագաւորին զաղաղակն զարհուրեցաւ եւ փութանակի գնաց ան եպիսկոպոսն, եւ անկաւ լոտս նորա եւ մեծաւ հաւաքմամբ խնդրեաց թողութիւն եւ մկրտութիւն : Եւ տեսեալ եպիսկոպոսին զՆերմեուանդն զլըջումն թագաւորին, օրհնեաց զնա եւ մկրտեաց : Եւ երեւեցաւ Մատթէոս ի վերայ աւաղանին եւ ասէ. * Փուլլիանոս * A fol. 97
r° a.

ses pieds : ils entassèrent sur lui du bois sec et y mirent le feu, après l'avoir enduit d'huile, de poix et de graisse. (Le roi) avait donné ordre aux soldats : « Si quelqu'un s'oppose à vous, vous le brûlerez également au feu. »

Tous les fidèles s'unirent contre * les bourreaux, voulant délivrer l'apôtre * A fol. 96
v° b.

de force. Mais il les réprimanda, et ils se turent. Le feu s'étendit au-dessus de Matthieu. Il éleva ses yeux au ciel, pria Dieu pour le salut du roi et de la ville afin qu'ils se convertissent et ne fussent pas livrés à la perdition. Puis il dit : « Paix avec vous. » Aussitôt après, il rendit son âme à Dieu, le 8 Tré, qui est le 16 novembre, à la sixième heure de la journée.

L'évêque Platon aperçut l'apôtre élevé dans les airs et se mit à psalmodier. Deux hommes d'aspect magnifique descendirent dans les hautes flammes, s'emparèrent du corps et le déposèrent à l'endroit où étaient rassemblés les chrétiens, et ceux-ci, à cette vue, ressentirent une grande joie. Tout le peuple de la ville s'étant réuni se mit à crier : « Il n'y a pas d'autre Dieu que le (Dieu) unique prêché par Matthieu. »

Le roi, ayant entendu ces cris, fut saisi de frayeur et se rendit en hâte auprès de l'évêque ; il se jeta à ses pieds et demanda avec de grands sanglots le pardon et le baptême. L'évêque, vu la fervente contrition du roi, le bénit et le baptisa. Saint Matthieu apparut au-dessus des fonts baptismaux

անուամբս իմով անուանեցիք Մատթէոս, եւ կին իւր անուանեցիք Սոփիա, եւ հարսն իւր անուանեցիք Սիննեսիս :

Եւ երևալք յառազանէն լուսաւորեալ Հոգևով սրբով հայրորդեցան ի սրտուական ճարմնոց եւ յարենէ Ռրուչն Աստուծոց : Եւ երթեալ յապարանս իւր զամենայն կուսան կործանեաց, եւ սուրբեաց յամենայն զաւառս իւր հրաման եւ խորատեցիկն զամենայն բազմանս. եւ զամենայն կուսադաշտն լուսաւորեաց :

Եւ սուրբալն Մատթէոս ձեռնադրեաց ի անպեան զթագաւորն բաշանայ, եւ զորդին իւր սարկաւազ եւ ասէ. Յետ երկց ամաց հանգիլցէ Պղատոն առ Աստուած, եւ զու նստցիս յաթոս նորս եպիսկոպոս բարդաբլոց, եւ զինի բո սրբի բո :

Եւ չեա երկց ամաց եպիսկոպոսն Պղատոն փոխեցաւ ի Քրիստոս, եւ թագաւորն Մատթէոս կամաւորութեամբ եւ զթագաւորութիւնն իւր սլլ սուն բրիտոնէի, եւ ինքն ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս եւ ձեռնադրեաց զորդի իւր բաշանայ : Եւ սուա նմա շնորհս չ'Աստուծոց եւ աթոթիւք ծիպն եւ ձեռն զնկով բժշկէր զՏիւանդս եւ զախտաժէտս եւ զղեւ ի ծարդեանէ հարածէր : Եւ բարի վարուք կարով փոխեցաւ առ Քրիստոս :

* B
p. 238 b.

[B * Մեծահանդէս սոն եւ վկայութիւն սուրբ սաւրբելոյն եւ աւետարանչին Մատթէոսի :

Երանելի սուրբալն եւ աւետարանիչն Քրիստոսի սուրբն Մատթէոս՝ էր սրբի

* A fol. 97 et dit : « Fulvianus s'appellera de mon nom Matthieu, sa femme s'appellera Sophie, et sa belle-fille, Synésis. »

Sortis des fonts baptismaux et illuminés de l'Esprit-Saint, ils communiquèrent aux précieux corps et sang du Fils de Dieu; puis (le roi) s'étant rendu à son palais, brisa toutes les idoles, envoya dans toutes ses provinces l'ordre de briser tous les autels d'idoles, et il illumina tous les idolâtres.

L'apôtre Matthieu dans une vision consacra prêtre le roi, et diacre son fils, et dit : « Dans trois ans, Platon reposera en Dieu et tu occuperas son siège comme évêque de ta ville, et après toi ce sera ton fils. »

Trois ans après, l'évêque Platon trépassa dans le Christ et le roi Matthieu, de son propre gré remit son règne entre les mains d'un autre chrétien; il fut sacré évêque et ordonna prêtre son fils. Il lui fut accordé des grâces par Dieu, et par ses seules prières et par l'imposition des mains il guérit les malades et les infirmes, et chassa les démons des hommes. Ayant mené une vie pieuse, il trépassa dans le Christ.

* B
p. 238 b.

[B * Fête solennelle et martyre du saint apôtre et évangéliste Matthieu.

Le bienheureux apôtre et évangéliste du Christ, saint Matthieu, était

Ալփեայ, եւ առաջին անուն նորա Աւելի, չազգէն Իսաբարայ կամ Աւեայ, կըրալք Յակոբու Ալփեան :

Եւ զի չառաջն մարտաւոր էր, հաճարեցան սմանր եթէ սա էր որ կոծելով զկարծա իւր աղօթէր ի տաճարին ընդ փարիսեցւոյն, եւ հառաչանօք գոչէր. Աստուած բաւեալ զիս զմեղաւորս :

Եւ մինչդեռ նստեալ կալք ի մարտատան Կափառնայում բազարի՝ չեզր արբերական ծովուն Գալիլեացոց, զէսլ եղև անցանկ ընդ այն Յիսուսի. եւ * տեսեալ զՄատթէոս առէ ցնա. եկ զկնի իմ : Եւ նա առժամայն թողեալ զգործս իւր եւ զինչս եւ զմեծութիւն, զնայ զհետ Յիսուսի, եւ եղև մի յերկոտասանից առարեկոց նորա :

Եւ ապա կամելով ի սպառ հրաժարիլ յամենայնէ՝ արար կոչունս Յիսուսի եւ աշակերտաց նորա եւ ամենայն զրացեաց եւ ծանօթից ի տան իւրում, որով եցոյց զարախութիւնս արտի իւրոյ զոր ունէր վասն աղատելոյ ի ծառայութենէ Մամոնայի եւ կենցաղական հոգոյ, եւ ընկելոյ ճշմարիտ ծառայ Աստուծոց եւ աշակերտ երկնաւոր վարդապետին :

Սա՝ առաջակալ գտաւ ամենայն բարոգութեան եւ վրկաւէտ տնօրէնութեան Փլըրիչին մինչև ի համբառնալ նորա յերկինս սա Հալք : Եւ ընկալաւ զՀալքին սուրբ ի վեր-

* B
p. 239 a.

15

fil d'Alphée: son premier nom était Lévi: il était de la tribu d'Issachar ou de Lévi, frère de Jacques (fils) d'Alphée.

Comme il était auparavant publicain ¹, certains ont cru que ce fut lui qui, en se frappant la poitrine, pria dans le temple avec le pharisien et s'écria avec des soupirs: « Dieu, ayez pitié de moi, qui suis un pécheur ². »

Pendant que Matthieu se trouvait au bureau du péage, dans la ville de Capharnaüm, au bord du lac de Tibériade de Galilée, Jésus, étant venu à passer par là, * le vit et lui dit: « Suis-moi. » Et lui, quittant aussitôt son emploi, ses biens et sa richesse, suivit Jésus et devint l'un de ses douze apôtres ³.

* B
p. 239 a.

Ensuite, voulant se dépouiller de tout, il donna un grand festin dans sa maison à Jésus, à ses disciples, à tous ses voisins et connaissances, pour témoigner la joie de son cœur qu'il ressentait d'être délivré de l'esclavage de Mammon et des soucis de la vie, pour devenir le vrai serviteur de Dieu et le disciple du maître céleste ¹.

Il fut présent à toute la prédication et aux actes salutaires du Sauveur, jusqu'à son ascension au ciel auprès du Père. Il reçut le Saint-Esprit dans

1. Luc, v, 27. — 2. Luc, xviii, 13. — 3. Luc, v, 27-28. — 4. Luc, v, 29.

նասանն ընդ այ առաքելան. և բարոզեաց ժամանակս ինչ ի Հրէաստան և ի սահմանս նորս :

Եւ ձինչ կամէր ի հեռաոր աշխարհս երթալ ի բարոզել զբանն կենաց, աղօլեցին զնա հաւատացեալքն որ չերուսաղէ՞՞՞ զբալ աւանդել ինքեանց զաւետարանն զոր աւետարանէր բանիւ : Եւ նա ապրճամբ սուրբ Հոգւոյն զրեաց զաւետարանն իւր չերուսաղէ՞՞՞ բազարի՞՞՞ կրթոյական աշխարհիկ լեզուա՞՞՞ որպիսի սովորութիւն էր յայնձ ժամանակի խօսել նոցս :

Եւ սպա սուրբն Մատթէոս շրջեալ ընդ բազում զաւառս հեթանոսաց բարոզէր նոցս զՔրիստոս : Եւ եկն ևհաս յաշխարհն ճարգակերաց՝ որք կարծին լինել Սինոպէ-
ցիք՝ բնակեալք առ ծովեզերքն Պոնտոսի, որք ի ժամանակին յայնձիկ էին իբրեւ զգա-
զանս վաչքենիս ոչ զիտելով զԱստուած :

Եւ զնացեալ ի Չմիււռնիս բազար նոցա՞՞՞ բարոզեաց զաւետարանն և արար զբազում սրանչեղիս : Եւ բազումք ի զազանարարոց ճարգիկանէ զօժանցան զարձան ի Տէր և և
մկրտեցան : Եւ ձեռնադրեաց զՊղատոն ի տեսչութիւն հաւատացեցոց : Բայց անհա-
ւատքն զբոսեալ ի բրձաց կարան զսուրբ առաքելայն և եղին ի բանախ առ * ի սպանանել .
բայց ինամօրն Աստուծոյ ապաստեալ անտի՞՞ զնացեալ շրջէր ի լերինս և բարոզէր :

* B
p. 239 b.

15

le cénacle avec les autres apôtres¹, et prêcha quelque temps dans la Judée et ses confins.

Lorsqu'il voulut se rendre dans des pays lointains pour y prêcher la parole de vie, les fidèles de Jérusalem le prièrent de leur léguer par écrit l'évangile qu'il enseignait oralement. Et lui, par l'inspiration du Saint-Esprit, écrivit son évangile dans la ville de Jérusalem, en langue hébraïque courante, telle que ces gens-là avaient l'habitude de parler à cette époque.

Dès lors, saint Matthieu parcourut beaucoup de contrées d'infidèles et leur prêcha le Christ. Il arriva jusqu'au pays des anthropophages, qu'on croit être les habitants de Sinope, habitant les rives de la mer du Pont (-Euxin), et qui étaient à cette époque semblables à des bêtes sauvages ne connaissant pas Dieu.

Or, s'étant rendu à leur ville de Myrnè (*Smyrîn*), il leur prêcha l'évangile et y opéra de nombreux miracles. Et beaucoup de ces êtres brutaux s'assagèrent, se convertirent au Seigneur et se firent baptiser. Il sacra Platon évêque des fidèles. Cependant les infidèles, excités par les prêtres des idoles, saisirent le saint apôtre et le jetèrent en prison * pour le tuer; toutefois, en ayant été délivré par les soins de Dieu, il se mit à parcourir les montagnes et prêcha.

* B
p. 239 b.

1. Jean, xx, 19-23.

Ֆաուրան չաչնորիկ Անդրեաս առարեալ չարմանէ սուրբ Հոգւոյն երեալ ի Ռե-
սաղմնիկոյ եկն ի Զմիւռմին, եւ բարսպութեամբ աւետարանին զարձոյց զբարուն յաս-
տուածգիրտութիւն : Շինեաց եկեղեցիս եւ հաստատեաց զհաստացեալս, եւ զարձաւ
անդրէն ի տեղի իւր :

Իսկ սուրբն Մատթէոս մինչդեռ շրջէր ի լերինս միով պատմուածանով եւ բոկ,
չաչնութիւն առեալ ի Քրիստոսէ, էջ ի լեռնէն, եւ ձեպէր երթալ ի բաղարն Զմիւռ-
մինաց : Եւ յորմամ մերձեցաւ հանդիպեցան նմա աչսահարեալք ի չար պիւաց՝ կին թաղա-
տորին, եւ որպի իւր Փուրկիանոս, եւ կին որդւոյն երբէտ, աղաղակէին մեծածայն . Ս'վ
էամ զրեւ ի բաղարս չաւ միւսանգամ ո՛վ Մատթէոս վասն զմեկ կորուսաներայ : Այլ
որովհետեւ եկիր հալածել զմեկ ի բաղարէս մերմէ, չարացանեմք զթաղաւոր բաղարիս
ի վերայ բո, եւ հրով աչրեցէ զրեւ :

Եւ Մատթէոս եկեալ զձեռս ի վերայ՝ հալածեաց զդեւն եւ զնոսս բժշկեաց : Եւ
զնային պին նորա . եւ մտեալ ի բաղարն չոգան յեկեղեցին : Եւ եպիսկոպոսն Պղատան՝
ամենայն ուխտին անկաւ յոսս առարեղին, եւ օրհնեցան ի նմանէ :

Եւ ժողովեցան առ նա ամենայն ժողովուրդք բաղարին հաւատացեալք եւ ան-
հաւատք . եւ նա եկեալ ի բարձր տեղոջ ի վերայ վիճին բարդէր նոցա, զի թողցեն
զՄատթոյն զնոսի աստուածն իւրեանց, եւ հաւատացեն ի մի Աստուած՝ ի Տէր
մեր Յիսուս Քրիստոս :

A cette époque, Papôte André, par l'inspiration du Saint-Esprit, partit de Thessalonique, arriva à Myrnè et, par la prédication de l'évangile, y convertit beaucoup de gens à la science de Dieu. Il y construisit des églises, raffermi les fidèles et retourna de nouveau à sa ville.

Cependant saint Matthieu, en parcourant les montagnes, vêtu d'une seule tunique et les pieds nus, reçut une révélation du Christ, descendit de la montagne et s'empressa de se rendre à la ville de Myrnè. Lorsqu'il en fut proche, trois possédés des méchants démons vinrent à sa rencontre, la femme du roi, son fils Fulvianus et la femme du fils, Erbéa, eriant à haute voix : « Qui donc t'a amené en cette ville, ô Matthieu, pour nous y perdre? Mais puisque tu es venu pour nous chasser de notre ville, nous allons exciter le roi de cette ville contre toi, et il te brûlera par les flammes. »

Matthieu leur imposa les mains, chassa les démons et les guérit. Ils le suivirent, rentrèrent en ville et se rendirent à l'église. L'évêque Platon avec tout le clergé tomba aux pieds de Papôte et ils furent bénis par lui.

Tout le peuple de la ville, les fidèles et les infidèles, s'assemblèrent auprès de Matthieu qui monta sur une place élevée, sur un rocher, et leur prêcha d'abandonner leur vain dieu, Satyre (*Satoron*), et de croire en un seul Dieu, Notre-Seigneur Jésus-Christ.

Եւ արար զօրութիւնս մեծամեծս եւ նշանս եւ արուեստս չանանարարոց եւ ի վայրենամիտ ազգի անդ, եւ բազումք հաւատացին ի Քրիստոս եւ ընկնացան չեկեղեցին : Եւ հրամանաւ առաքելոցն մկրտեաց զնոսա Պրատոն եպիսկոպոս, զկին թագաւորին զոր կոչեաց Մովիս, եւ զբոլորն զոր կոչեաց Մատթէոս, եւ զկին որդւոցն զոր կոչեաց Պրինսիս, եւ զնորահաւատ մոպոլորոն ամենայն եւ հազարդեցան մարմնոց եւ արեան Սրբոցն Բասուծոց՝ զհոգնալով մեծաւ ուրախութեամբ :

Եւ անեալ թագաւորին Փուրցանտի զոր արար Մատթէոս ի կինն իւր եւ յորդին եւ ի հարան, խնկաց ընդ բժշկութիւնն : Բայց բանքը զորհանապազ շրջէին գնաւ առաքելոցն բել զբարոյութիւնն անասարանին, եւ անարգէին զպաշտօն Սատոցն աստուծոցն խրոց բարկանալք յոյժ . եւ զբզնալ ի զիւաց եւ ի զիւազղի պաշտօնէից նորս ի բրմաց՝ խորհեցաւ հրով ապրել զառաքեալն :

Եւ հրամայեաց զօրականաց եւ կարան զՄատթէոս, եւ տարան ի տեղին ուր զտրտորքան տանջէին մերձ ի ծովն : Եւ տարածեցին զնա չեբկիւր եւ կապեցին ի շորս ցիցս գնեսն եւ զտան, եւ կուտեցին ի վերայ նորս փայտ չոր եւ վառեցին, եւ զանեցին ի վերայ նորս ձէթ եւ ձիւթ եւ ճարպ : Եւ պատուիրեաց զօրականոցն . Եթէ որ ընդ զէճ զարձգի, նոյնպէս եւ զնա հրով ապրեջիւր :

Եւ մոպոլեցան ամենայն հաւատացեալքն ի վերայ զահճացն, եւ բնութեամբ

Il fit de grands prodiges, des signes et des miracles à ce peuple aux mœurs brutales et à l'esprit sauvage, et beaucoup crurent au Christ et coururent à l'église. Sur l'ordre de l'apôtre, l'évêque Platon les baptisa ainsi que la femme du roi à qui il donna le nom de Sophie, son fils qu'il nomma Matthieu et la femme de son fils qu'il appela Synésis (*Bygnesis*); il baptisa tous les nouveaux convertis, qui communiquèrent au corps et au sang du Fils de Dieu, rendant grâces avec grande joie.

Le roi Fulvianos (*Phoulbianos*), voyant ce que Matthieu avait accompli sur sa femme, son fils et sa belle-fille, se réjouit de leur guérison. Cependant comme ils suivaient quotidiennement l'apôtre pour entendre la prédication de l'évangile et méprisaient le culte de son dieu, Satyre (*Sato*), il s'irrita, et, violemment excité par les démons et par ses ministres de la race des démons, les prêtres des idoles, il songea à livrer l'apôtre aux flammes.

Il ordonna à ses soldats de saisir Matthieu, et ils le conduisirent à l'endroit où l'on torturait les malfaiteurs, près de la mer. Ils l'étendirent à terre et lui attachèrent à quatre poteaux les mains et les pieds, lui entassèrent sur le corps du bois sec et y mirent le feu, après l'avoir enduit d'huile, de poix et de graisse. (Le roi) avait ordonné aux soldats : « Quiconque s'y opposera, vous le brûlerez également par le feu. »

Tous les fidèles s'unirent contre les bourreaux dans l'intention de délivrer

կամէին չափշտակել զառաքեալն, և նա սաստեաց նոցա և բեցին : Եւ բորբոքեցաւ
 հուրն ի վերայ Մատթէոսի, և համբարձեալ գձեաւ իւր չեքիինս՝ ապաւնաց զԱս-
 սուած վասն փրկութեան թագաւորին և բաղարին զն զարձցին և ոչ կորիցեն, և
 5 նոյնմբերի ժՁ, ժամ էր աւուրն վեցերորդ : Եւ ժողովուրդք բրիտաննէից ասին զճար-
 քինն և թագեցին ի տեղոջ անկ :

Եւ ապա արդիւնաւոր աղօթիւք սուրբ առաքելոյն ի զլջումն եկեալ թագաւորին,
 ընթացաւ փութապէս առ եպիսկոպոսն և անկաւ յոտս նորա, և մեծաւ հառաչմամբ
 խնդրեաց զթողութիւն և զմկրտութիւն : Եւ տեսեալ եպիսկոպոսին զջերմեռանգ
 10 զլջումն թագաւորին օրհնեաց զնա և մկրտեաց, և փոխեալ զանունն անուանեաց
 Մատթէոս, որով անուամբ կոչեալ էր յառաջագոյն և զորդի նորա :

Մկրտեցան ընդ թագաւորին և ամենայն մերձաւորք և ազգականք իւր, և
 բազմութիւնք արանց և կանանց չիշխանաւորաց և ի սոսկականաց : Եւ երկայք
 յաւազանէն լուսաւորեալք Հոգւով սրբով հաղորդեցան ի պատուական մարմնոյ և
 15 յարեւէ Սրբոյն Աստուծոյ : Եւ թագաւորն երթեալ յապարանս իւր՝ զամենայն զիւրս
 իւր խորտակեաց, և առաքեաց հրաման չամենայն զաւաստ իւր և կործանեցին
 զամենայն բազինսն, և զամենայն կուսպաշտսն լուսաւորեաց :

Եւ չեա երից ամաց երանելի եպիսկոպոսն Պրատն փոխեցաւ առ Աստուած :

* B
 p. 250 b.

l'apôtre par la force; mais il les blâma, et ils se tinrent tranquilles. Le feu
 pétilla au-dessus de Matthieu qui, les bras élevés au ciel, pria Dieu pour le
 salut du roi et de la ville, afin qu'ils se convertissent et ne se perdissent pas,
 et il leur dit : « La paix soit avec vous. » Aussitôt il rendit son âme à Dieu,
 le 16 novembre, à la sixième heure de la journée. La population chrétienne
 enleva le corps et l'inhuma à la même place.

Le roi, venu ensuite à la contrition par les prières méritoires du saint
 apôtre, s'empessa d'agccourir auprès de l'évêque, se jeta à ses pieds et
 implora avec de gros soupirs le pardon et le baptême. L'évêque, ayant vu la
 contrition pieuse du roi, le bénit, le baptisa * et changea son nom en celui
 de Matthieu, nom qu'il avait précédemment donné aussi à son fils.

* B
 p. 250 b.

Avec le roi, furent baptisés tous ses proches et ses parents ainsi qu'une
 multitude d'hommes et de femmes d'entre les notables et les particuliers.
 Étant sortis des fonts baptismaux, illuminés par l'Esprit-Saint, ils commu-
 nièrent aux corps et sang précieux du Fils de Dieu. Le roi, s'étant rendu à
 son palais, brisa toutes les idoles et envoya des ordres dans toutes les
 provinces pour y briser tous les autels des idoles, et il éclaira tous les
 idolâtres.

Trois ans après, le bienheureux évêque Platou trépassa à Dieu. Le roi

և թագաւորն եկող կամա զթագաւորութիւն իւր ալլ առն բրիստոնէի աղականի իւրում. և ինքն ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս քաղաքի իւրոյ, և ձեռնադրեաց զորդին իւր քահանայ :

և տուաւ նմա շնորհք չՄատուծոյ, և աղօթիւք ծիալն ձեռն զնելով բժշկէր զհիւանդս և զախտածէսս, և զլեւս ի ծարղկանէ չալածէր : և բարեշահոյ վարուք կացեալ չանդեա խաղաղութեամբ ի Քրիստոս : և եկող զորդին իւր փոխանակ չաթոս եպիսկոպոսութեանն, որ և նա բարի վարուք կացեալ փոխեցաւ առ Քրիստոս :

Յալսմ աւուր չիշատակ է ընդ սրբոյն Մատթէոսի և ամենայն սրբոց չալսապետացն աթոռակալաց Անտիոք Ասորոց :

Ի սմին վկայութիւն սրբոյն Փառլաշամու քահանայի Անտիոքացոյ :

Յալսմ աւուր չանդեա ի Քրիստոս ի ձեռաց անօրինաց աւագ պարօնն Չալոց՝ բարեալաշան և բրիստոսասէրն պարօն Չեթում՝ որդի երկրորդ Լեւոն թագաւորին :]

Տրէի Թ և նոյեմբերի ԺԷ : Վարք երանելոյն Գրիգորի սքանչելագործին նէոյ-կեսարիոյ եպիսկոպոսին, զոր զրեաց զպատմութիւնն սուրբ Գրիգոր նիւսացին :

Սուրբն Գրիգոր սքանչելագործն, էր ի քաղաքէն նէոյկեսարու, և ծնօղքն էին 15

13 նէոյկեսարիոյ] նէոկեսարացոյ B | 14 եպիսկոպոսին om. B | 15 զոր զրեաց... նիւսացին] զրեալ զպատմութիւն սորա սրբոյն Գրիգորի նիւսացոյ B | 15 Գրիգոր] Գրիգորիտոս B.

céda de bon gré son règne à un autre chrétien, son parent: et il fut sacré évêque de sa ville: il ordonna prêtre son fils.

Il reçut les grâces de Dieu: par ses prières, rien qu'en imposant les mains, il guérit les malades, les infirmes et chassa les démons des hommes. Il vécut d'une vie agréable à Dieu et reposa en paix dans le Christ. Il laissa son fils à sa place, sur son siège épiscopal, lequel, après une vie excellente, trépassa également au Christ.

En ce jour, avec la commémoration de saint Matthieu, celle de tous les saints patriarches qui occuperent le siège d'Antioche de Syrie.

En ce même jour, martyr de saint Barlaam, le prêtre d'Antioche.

En ce jour reposa dans le Christ, par les mains des impies, le grand Baron de l'Arménie, le pieux Baron Héthoum l'ami du Christ, fils du roi Léon II.]

9 TRÉ. 17 Novembre.

Vie du bienheureux Grégoire le Thaumaturge, évêque de Neocésarée, dont saint Grégoire de Nysse écrivit la vie.

Saint Grégoire le Thaumaturge était de la ville de Néocésarée: ses

Տեթանոր՝ ի յամանակս Աբելիանոսի կոստաշտ արբայլ : Երթևալ չեզկատոս ուստ զամենայն հանճարս արտարին իմաստութեան, էր բնիչ և հետազոտող աստուածային պատուիրանացն, և եղև հմուտ յոչժ հին և նոր կտակարանացն, և ձկրտեցաւ :

Եւ նախանձեալ ընդ նժա հելլենացոց իմաստասէրքն՝ կամեցան բիժ և արատ 5 դնլ չերպենիքն Գրիգորիոս : Ի վարձու կալան կին ծի պուենիկ զի զիցէ նախատինս նժա. և Երթևալ ազազակէր. Տուր ինձ պիտոսումն պոսնկութեանն : Եւ լուեալ Գրիգորիոս հրամայեաց պաշտօնէին իւրոյ տալ զոր ինչ և խնդրիցէ կինն : Եւ առեալ կնոջն աչսահարեցաւ և խոտտովանեցաւ զհնարս զրպարտութեանն, և ապա * A fol. 97
A" a.

10 Եւ Երթևալ Գրիգորի առ Փիրմիլիանոս եպիսկոպոսն Կեսարիոյ, ուստ զամենայն կարգ և վարպարեութիւնն Եկեղեցական սահմանադրութեան. և զարձաւ ի բաղարն իւր նէոկեսարիա : Եւ Փեղեմոս Ըմասիոյ մետրապօլիտն կամեցաւ զԳրիգորիոս ձեռնադրել Եպիսկոպոս նէոկեսարու բաղարին, և նորա լուեալ փախեաւ զերիս աւուրս ի հեռուստ տեղիս : Եւ Փեղեմոս աստուածային ազրճամբ տարածեաց զձեռսն 15 ի տեղւոջն յորում էր և զպօթիս ձեռնադրութեանն կատարէր, որպէս ի վերայ զլիտոյն

2 ուստ] և ուսեալ B || 9 սրբոյն om. B || 10 Կեսարիոյ] Կեսարու B || 11 Եկեղեցական] Եկեղեցականաց B || 14 հեռուստ] հեռուոր B — Եւ Փեղեմոս աստուածային ազրճամբ տարածեաց] Եւ առանէր ձեճն Գրիգորիոս ի տեղեան՝ զի Փեղեմոս ըստ օրինի բահանայպետի տարածեալ B || 15 կատարէր] մատուցանէր B.

parents étaient païens; il vivait à l'époque d'Aurélien, l'empereur idolâtre. S'étant rendu en Égypte, il y apprit toutes les branches de la philosophie profane; il étudia et approfondit également les commandements divins, devint très versé dans l'Ancien et le Nouveau Testament et se fit baptiser.

Jaloux de lui, les philosophes hellènes cherchèrent à entacher et souiller la réputation du bienheureux Grégoire. Ils soudoyèrent une femme prostituée pour qu'elle le calomniât: celle-ci se rendit auprès de lui en criant: « Donne-moi le prix de ma prostitution. » Grégoire, après l'avoir écoutée, ordonna à son serviteur de donner à la femme ce qu'elle demandait. La femme, après avoir reçu la somme, devint possédée du démon et avoua les 5 moyens de calomnie qu'elle avait adoptés; elle guérit ensuite par la prière de saint Grégoire. * A fol. 97
V" a.

Grégoire, s'étant rendu auprès de Firmilien, évêque de Césarée, y apprit tout le système et la doctrine des statuts ecclésiastiques et retourna à sa ville de Néocésarée. Phédimos, métropolitain d'Amasée, voulut sacrer Grégoire évêque de la ville de Néocésarée, mais ce dernier, l'ayant appris, s'enfuit pendant trois jours dans un endroit éloigné. Phélimos, par l'inspiration divine, étendit ses mains vers l'endroit où il était, et accompplit les prières

Եղեալ զձեռս, եւ Գրիգորիս ի տեղուջն ուր էրն կանդնեցաւ, եւ ձայն եղև առ նա. Կացօճիբ Գրիգորի ի տեղուջդ, զի ձեռնադրելոց է զբեզ փեպեմոս : Եւ ապա զարձաւ առ նա, եւ կատարեցաւ ի վերայ նորա ամենայն կարգ ուխտին :

Եւ լայնձհետէ խնդրէր ասուգութեամբ հմուտ լինել ուղղափառ հաւատոյ, որպէս զի եւ նա ուսուցէ ժողովրդեանն : Եւ Երեւեցաւ նմա ի ծիուծ զիշերի ֆովհանէս աւետարանիչն հանգերձ ամենաբարձի Եստուածածնաւն, որ եւ հրամայեաց առաքելոյն, եւ ուսոց նմա գուղղափառ հաւատոյ խստաովանութիւնն : Եւ առեալ ի ծիտս զամենայն * բանս վարդապետութեան՝ զրեաց ի բարտխի եւ ուսոց ժողովրդեանն :

Եւ լերթիալ ձեծին Գրիգորի ի 'տէտիկաարիս' եղև ի ճանապարհին անձրև չոյժ լերեկորեաց, եւ գտեալ տաճար կուց եմուտ անդ, եւ զգիշերն ամենայն ձեռնատարած ագութեաց, եւ հարածեցան բնովեալ զեւքն ի բազինան, եւ ընդ առաւօտն Երեալ զնայր զճանապարհ լուր : Եւ երթեալ սպասուոր տաճարին զի խնկեցէ ըստ սովորութեանն՝ զիտայ եթէ ի ծոտնկն Գրիգորի ի տաճարն փախեան զեւքն, ընթացեալ փութապէս Եհաս սրբոյն Գրիգորի եւ բարեկութեամբ սպասուար զի զարձուցէ զրեան ի բազինան : Եւ նորա առեալ ձագագաթ զրեաց հրաման տարով Գրիգորիս սատանայի. Մուտ ի

2 ձեռնադրելոց Է] ձեռնադրեցի, B || 4 լայնձհետէ] լայնձ որէ B || 6 ամենաբարձի] ամենատարբ B || 14 ընթացեալ] ընթացաւ B || 15 նորա] Երանելոյն Գրիգորի B.

du sacre, comme s'il lui imposait les mains sur la tête: Grégoire se dressa à l'endroit où il était, car une voix lui disait : « Dresse-toi, Grégoire, en ce lieu, car Phédimos va te sacrer. » Il revint ensuite auprès du métropolitain, qui accomplit sur lui tout le rite du sacre.

Dès lors Grégoire chercha à devenir savant dans l'exactitude de la foi orthodoxe pour pouvoir être à même de l'enseigner au peuple. Une nuit, l'évangéliste Jean lui apparut avec la très sainte Mère de Dieu, et celle-ci ordonna à l'apôtre de lui enseigner la confession de la foi orthodoxe.

Grégoire retint dans son esprit tous les termes de la doctrine, les écrivit sur du papier et les enseigna au peuple.

Le grand Grégoire en se rendant à Néocésarée fut surpris en route par une grande pluie vers le soir, et ayant aperçu un temple d'idoles, il y pénétra et y pria toute la nuit, les bras étendus; les démons qui l'habitaient en furent chassés, et le lendemain matin il reprit son chemin. Le desservant du temple, en y pénétrant pour brûler de l'encens selon l'usage, sut qu'à cause de l'entrée de Grégoire dans le temple les démons en avaient pris la fuite; il courut en toute hâte, rejoignit saint Grégoire et le menaça, plein de colère, pour qu'il fit revenir au temple les démons. Grégoire saisit un parchemin et y écrivit, donnant ordre au diable : « Entre dans ton

տաճարդ բո : Եւ առեալ սպասաւորին զգիրն տարաւ ի տաճարն, եղ ի բաղինն եւ ծօին զեւրն ի նոսա :

Եւ զահի հարեալ սպասաւորն Եհաս մեծին Գրիգորի՝ եւ պատմեաց նմա թէ, որպէս առժամայն ծօին զեւրն զարձեալ ի բաղինն : Եւ նա ուսոյց նմա զամենայն հաւատոս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Եւ խնդրեաց սպասաւորն նշան ի մեծէն Գրիգորէ եւ ապա հաւատաց ի Քրիստոս : Էր ի տեղւոջն վէժ մի մեծ յոյժ, եւ ասէ Եթէ. Ըսանց մարդոյ փոխեցի՝ ի միւս ալլ տեղն : Եւ սուրբն Գրիգորիտս բանիւ միայն հրաժայեաց * Եւ փոխեցաւ վէժն ի տեղին ուր սպասաւորն կամեցաւ, եւ նորա զայն տեսեալ՝ Եթող զտուն իւր եւ զկին եւ զաղբակիցս, եւ զնաց զկնի մեծի հալքապետին Գրիգորի :

Եւ ծոնեալ սրբոյն ի քաղաքն, եղիտ հաւատացեալ բրիտանեացս տասն եւ եօթն միայն, եւ նոյնժամայն շինեաց եկեղեցի եւ մկրտեաց զնոսա եւ ձեռնադրեաց սարկաւազ եւ ուսուցանէր ժողովրդեանն զբանն կենաց եւ հոգւայր զգործս քաղաքին :

Էր լիժ մի երկուց եղբարց՝ յորում էին ձկուներ. եւ նորս մարտնչէին յամենայն ժամ սրով ընդ միմեանս, եւ ոչ կամեցան լսել խրատու սրբոյն՝ եւ սիրով առնել զորս ձկանցն : Եւ ի միում զիշերի զնաց սբանչեւրդործն չեկր լճին՝ եւ աղօթիւր զամաբեցոյց զլիճն, եւ հաշտեցան ընդ միմեանս եղբարքն :

Յ ծօին զեւրն զարձեալ՝ զարձան զեւրն ի տաճարն եւ ծօին B || 5-8 եւ խնդրեաց ... զայն տեսեալ om. B || 9 հայրապետին om. B || 11 միայն om. B || 12 եկեղեցի Մատուց add. B || 13 նորս om. B. || 14 սրբոյն՝ Գրիգորի add. B || 15 ձկանցն՝ ձկանն B || 16 զլիճն՝ եւ ընդ առասան երկու եղբարքն տեսին զամաբեալ զլիճն add. B — եղբարքն om. B.

temple. » Le desservant prit l'écrit, l'emporta dans le temple, le posa sur les autels, et les démons y rentrèrent.

Le desservant, saisi de crainte, rejoignit de nouveau le grand Grégoire et lui rendit compte de la manière avec laquelle les démons étaient aussitôt revenus aux autels. (Grégoire) lui enseigna toute la foi en Notre-Seigneur Jésus-Christ. Le desservant exigea d'abord un signe du grand Grégoire, et crut ensuite au Christ. Il y avait à cet endroit un rocher énorme; (Grégoire) lui dit : « Sans personne, ce rocher se transportera * à un autre endroit. » * Saint Grégoire d'un seul mot commanda et le rocher se transporta à l'endroit que le desservant avait désigné. Ce que voyant, ce dernier quitta sa maison, sa femme et sa parenté et suivit le grand patriarche Grégoire.

Le saint, arrivé à la ville, n'y trouva que dix-sept croyants chrétiens seulement; il construisit aussitôt une église, les baptisa, ordonna un diacre, enseigna au peuple la parole de vie et s'occupa des intérêts de la ville.

Deux frères possédaient un lac poissonneux; ils étaient constamment en querelle, l'épée en main, et ne voulaient pas écouter les conseils du saint, et se livrer en paix à la pêche du poisson. Une nuit, le thaumaturge se rendit au bord du lac, par sa prière il dessécha le lac et les frères se réconcilièrent.

Գալլ գետն երանէր ըստ սահման իւր, և գտեղին զպն Տեղեգտան ապականէր, և երթնալ բնակիչքն առ մեծն Գրիգորիս և խնդրէին օգնականութիւն : Եւ նորա ստեալ զգաւագանն իւր զնայ զինի նոցա և յցեայ զգաւագանն յեզր գետոյն, և ալլ ոչ ևս էանց ընդ սահման իւր. և գաւագանն արմատոցս և եղև ծառ :

* A fol. 98
r^o b.

Գնաց Գրիգորիս ի ըսպար մի որ կոչի Կոմանոս, ուսոյց բնակչոցն զբանն կենաց և խնդրեցին ի նմանէ Լախոկարս : Եւ Երեւցս Գրիգորի աղբեցութեամբն Աստուծոյ աչք մի պրնձադարձ, որոյ անուն էր Աղեկանկրոս. զնա բերեալ ի մէջ սեւացեալ և ապակեալ ի պղնձադարձութենէն, և տեսեալ զնա բնակիչքն տեղոյն ծաղր և անարժան համարեցան : Իսկ Գրիգորիս արձակեաց զնա ի բազանիս, և պկեցոյց նմա ի հանդերձից իւրոց, և ձեռնադրեաց զնա Լախոկարս : Եւ եղև աչք ընտրեալ յԱստուծոյ, և առաւ նմա շնորհք զխոտութեան, և ուսուցանէր ժողովրդեանն զբանս վրիճութեանն առաւել քան զուսեալն, և զարմանալին ամենեկեան որք բռնին : Եւ չտայ ի կոտորաշարին մարտիրոսացս և հրով կատարեցաւ ի Քրիստոս :

Ռմանք ի հրէից Երկուս կամեցան աչպի ստնելով խարեւ գորանչեկադորձն : Եղևալ միւսն ստա մեռեալ և անկեալ ի մէջ պորտապին ընդ որ անցանկեց էր մեծն Գրիգորիս, և միւսն լայր գտաւ մեռեալն և խնդրեաց ի նմանէ հանդերձ պատանաց, և նա

4 էանց] գետն *add.* B — և գաւագանն ... եղև ծառ *om.* B || 5 Գնաց] ձեծն *add.* B
— բարար] զեզրաբար B || 14 երկուս *om.* B.

Le fleuve Lycus (*Galil*) débordait et ses eaux ravageaient la localité; les habitants se rendirent auprès du grand Grégoire et lui demandèrent aide et secours. Il saisit son bâton, les suivit, planta le bâton au bord du fleuve, et désormais celui-ci ne dépassa plus ses limites. Le bâton prit racine et devint un arbre.

* A fol. 98
r^o b.

Grégoire se rendit à une ville nommée Comana, y prêcha la parole de vie aux habitants, et ceux-ci lui demandèrent un évêque. Or il apparut à Grégoire, par l'inspiration de Dieu, un homme, chaudronnier de son état, dont le nom était Alexandre. (Grégoire) le présenta, noirci et sali par son métier de chaudronnier; en le voyant, les habitants de la localité se moquèrent de lui et le considérèrent comme indigne. Grégoire l'envoya prendre un bain, le revêtit de ses propres vêtements et le sacra évêque. Il devint un homme élu de Dieu, les grâces de la science lui furent accordées, et il enseigna au peuple la parole du salut mieux qu'aucune personne instruite; tous ceux qui l'écoutaient étaient émerveillés. Plus tard il fut martyrisé par les idolâtres et mourut par les flammes pour le Christ.

Deux personnes parmi les Juifs voulurent par esprit de moquerie tromper le thaumaturge. L'un simula le mort en tombant sur la voie par laquelle devait passer le grand Grégoire, l'autre se mit à pleurer sur le défunt et

եհան զհանդերձ իւր ընկէց ի վերայ նորա : եւ յորժամ հեռացաւ սուրբն Գրիգորիոս, սաէ կենդանի հրէայն ընդ սուտ մեռեալն . Արի, տես թէ՛ ճրպէս խաբեցի զպվեոր բրիտանեայն եւ առ զհանդերձն : եւ սուտ մեռեալն եղև ճշմարիտ մեռեալ, եւ * A fol. 98 v° a.

5 եւ չառուր սն յանտիկ եղև հալածումն բրիտանելից, եւ հրամայեաց ամենայն հաւատացելոցն փախչել : եւ ինքն ել ի լեառն հանդերձ սպասաւորաւն զոր ձեռնապրեաց սարկաւազ : եւ ծի ոմն տեսեալ զնոսա ի լերինն պատմեաց հարսճչացն, եւ զհետ ընթացեալ տեսին զերկոսեանն զնոսա ի հեւաստանէ . եւ նորա զձեռս տարածեալ ապօթիէին առ Աստուած : եւ յորժամ հասին հալածիչքն տեսին զնոսա երկուս ծառս, 10 եւ զարձան պատմեցին մատոյղն : եւ նորա կեալ ի լեառն եզիտ զնոսա չապթս, եւ անկեալ չոտս սրբոյն Գրիգորի եղև բրիտանեայ :

Եւ չառուր ծիում խնդրեաց սարկաւազն երթալ ի բաղաբն զի լուացի ի բաղանիւն, զի աշխատեալ էր ի ճանապարհին : եւ սրկելոյք զնա բաղանեպանն, եւ չոտայ թոյլ մտանել, սաէր . եթէ ընդ երեկս զեւր մտանեն ի բաղանիւն եւ չափշտակեն զորս

1 սուրբն] մեծն B || 5 եւ հրամայեաց ամենայն հաւատացելոցն փախչել] հայեցեալ մեծին Գրիգորի ի ճարգիպին սկարսթիւզ թէ ոչ բաւեն բաղածը համբերել մինչև զմահ, խորհուրդ էտ հաւատացելոցն առ ժամանակ մի փախչել B || 9-10 եւ յորժամ հասին . . . մատնային] եւ յորժամ մերձ եղև՝ անկառ ի վերայ արանցն անտեսութիւն, եւ որ չառաջն տեսին զնոսա՝ այլ ոչ եւս տեսանէին. եւ չապթսլ զամենայն փալտն իբրև ոչ կարացին գտանել, սրանչացելայր յետս զարձան եւ եկեալ պատմեցին մատոյղն B || 11 Գրիգորի օտ. B || 12 երթալ] զի երթիցէ B — զի եւ B.

pria (Grégoire) de lui donner un manteau pour l'ensevelir; il ôta son manteau et en couvrit le mort. Lorsque saint Grégoire se fut éloigné, le Juif vivant dit au faux mort : « Lève-toi, regarde comme j'ai trompé le vieux chrétien et lui ai pris le manteau. » * Mais le faux mort était devenu un vrai mort; le * A fol. 98 v° a.

A cette époque il y eut une persécution des chrétiens, et (Grégoire) ordonna à tous les fidèles de fuir. Lui-même se rendit à la montagne avec son domestique qu'il avait ordonné diacre. Quelqu'un, les ayant aperçus dans la montagne, en informa les persécuteurs, qui coururent après eux et les aperçurent tous les deux de loin. Ceux-ci ayant levé leurs mains priaient Dieu. Lorsque les persécuteurs les rejoignirent, ils ne trouvèrent que deux arbres, et s'en retournèrent le raconter à celui qui les avait dénoncés. Celui-ci monta à la montagne et les trouva en prières; il tomba aux pieds de saint Grégoire et se fit chrétien.

Un jour, le diacre demanda à se rendre à la ville pour aller aux bains, car il était fatigué du chemin; le préposé aux bains l'en empêcha et ne voulut pas le laisser entrer, en disant : « Vers le soir les démons pénètrent dans les

գտանեն անկ : և ևորա արարեալ զնշան խաչին և կոչեաց զագօթս սրբոյն Գրիգորի յօրհականութիւն, և ևնուտ ընդ դուռն բաղանեացն : և ևրաւ բարբառս մեծաձայնս և ճագիլունս և թնդիւնս և շնչիւնս և ողբս, և ևորա արարեալ * ծիսանկամ զնշան խաչին՝ ևնուտ ի ներքապոյն դուռն, և ևղեւ շարժումն և Տօբ երանէր ի ջրոյն : և ևորա ամբացեալ Գրիգորի Տաւադոյն, կայր անաչ և աներկիւց, և լուանայր պղտխն և զանձն : Ըսեն զեւրն . Եթէ, ոչ էր վասն Գրիգորի որ յանձն արար զբեց Ըստուծոյ, կենդանի ի բաղանեացս ոչ կրանէիր : Ըսէ սարկաւազն . Գրիգորիս որ ևնոյձ թղթով դատանայ ի բաղինան որոց և սպասուորէի, զոր յառաջնումն ագօթիւքն ևհան, ևորին ագօթիւքն հալածեալքն ի տեղուջէս յալածանէ : և ևոյնժամայն որպէս ճուխ և և փոշի անչպաւ եղին : և ևղեալ ի բաղանեացն զնայ ի լեան և պատմեաց Երանելոյն Գրիգորի, զհալածումն զիւացն ի բաղանեացն :

և յորժամ զագարեաց հալածումն բրիտանիայն էջ ի լեանն, անտի և զնայ ի բաղարն, և հրամայեաց տօն կատարել ամենայն սրբոց որք վկայցեցին և ուրախաւալ ճոյեւորապէս և ճարմնական ուրախութեամբ վասն փոխելոյ վկայապատման ի

1 և ևորա արարեալ զնշան խաչին *om. B* || 3 ծիսանկամ *om. B* -- զնշան] սրբոյ *add. B* || 4 և ևղեւ շարժումն *om. B* || 8 զոր յառաջնումն ագօթիւք ևհան *om. B* || 9 ևորին ագօթիւքն հալածեալքն] ևորին ագօթիւքն հալածեացէ և և զնայ *B* || 10 անչպաւ եղին] զեւրն և և զագարեացն արճախրքն *add. B.*

bains et emportent ceux qui s'y trouvent. » Le diacre fit le signe de la croix, invoqua à son secours la prière de saint Grégoire, et franchit la porte des bains. Il entendit aussitôt de hauts cris, des coups retentissants, des rumeurs et des gémissements; il * renouela le signe de la croix, et franchit l'autre porte plus à l'intérieur; il se fit un tremblement de terre et des flammes jaillirent des eaux. Fortifié par la foi du Christ, il se montra sans peur et sans crainte et se mit à laver sa tête et son corps. Les démons lui dirent : « Si ce n'était à cause de Grégoire qui t'a recommandé à Dieu, tu ne serais pas sorti vivant de ces bains. » Le diacre leur répondit : « Grégoire qui, par son érit, permit de rentrer dans le temple, que je desservais alors, au démon qu'auparavant il en avait chassé par ses prières, lui-même par ses prières vous classe maintenant de ce lieu. » Ils disparurent aussitôt comme de la fumée et de la poussière. Après avoir quitté les bains, le (diacre) se rendit à la montagne et raconta au bienheureux Grégoire l'expulsion des démons hors des bains.

Lorsque la persécution des chrétiens prit fin, (Grégoire) descendit de la montagne et se rendit à la ville; il ordonna de célébrer une fête pour tous les saints qui avaient été martyrisés, et de se réjouir d'une joie spirituelle et corporelle pour la conversion obtenue des idolâtres à la piété; que tous

* A fol. 98
v° b.

բարեպաշտութիւն. և զորս ի զօհն խրախճանաչին՝ այսուհետև խրախճանալ ի տօնս աստուածայինս, ըստ օրինի ուսելով և բժսկելով :

Եւ եղև երբեմն տօն կուսպաշտիցն Զեւաս, և ժողովցան * անիի բազմութիւնք, * A fol. 99
1re a.
և վասն նեղութեան տեղոցն տագնապէին յոյժ և պաղակէին ձիարան. Ո՛վ Զեւս, սուր ձեզ տեղի : Եւ դաչն լուեալ սքանչեղագործն Կրիզօրիոս չլէ առ նոսա. Ես տաց ձեզ տեղի անգորր, որ այնպիսի ոչ երբէք է եղեալ : Եւ նոյնժամացն անկաւ ի վերայ նոցա անբժշկելի ցարք. և որպէս հուր մաշէր գանձինս նոցա. և եղև ի նոսա աստուածմն յոյժ : Եւ երթեալ ապաւինեցան ի ծառացն Աստուծոյ Կրիզօրիոս, և երթեալ զինի նոցա՝ իւրաբանչիւր ի տունս իւրեանց մտանէր և մերժէր զաստիկ
10 սխտան : Եւ խրատեալ այնու հարուածովքն դարձան ի Քրիստոս և մկրտեցան :

Եւ յորժամ հանդերձեալ էր կատարել, Ետևս զամենայն քաղաքն հաւատացեալ ի Քրիստոս և ուրախ եղև յոյժ, բայց միայն եօթն և տասն ոգիս՝ ըստ այնմ չափոյ զոր վիպրանն եղիտ հաւատացեալս, և արտժէր վասն նոցա որք զրկեցան ի հաւատոցն :

Եւ հրամայեաց զի զբերեզմանն իւր յօտար տեղի աւնիցեն, որ ամենեւին լիշատակ

2 բժսկելով և օրհնելով զԱստուած *add.* B || 6 եղեալ լ յայտ արարեալ զի դարձցին ի կուսպաշտութենէ, և տացի նոցա զԱստուծոյ տեղի անբոյլի ի կայանս երկնից, ապա թէ ոչ՝ Զեւսն ոչ կարէ աւնել առ նոսա բարիս՝ այլ չարիս, որպէս և արար իսկ ի սուջ վստիկ զտօնս ուրախութեան նոցա *add.* B || 9 երթեալ զնոց B — մերժէր սպօթիւր *add.* B || 13 արամէր յարմոցս B — զրկեցան զրկեալ գտան B — ի հաւատոցն անկանէր աւաջի Աստուծոյ և խնդրէր ի նձանէ զգարձ մորբեպի *add.* B.

ceux qui auparavant faisaient des réjouissances pour les sacrifices, en fissent autant pour les fêtes divines, en mangeant et buvant convenablement.

Les idolâtres célébrèrent un jour la fête de Zeus. Des multitudes innombrables s'étaient rassemblées * et, se trouvant fort mal à leur aise par l'exi- * A fol. 99
1re a.
guïté de l'endroit, ils crièrent tous ensemble : « O Zeus, donne-nous de la place ! » Ce qu'ayant entendu, le thaumaturge Grégoire leur envoya dire : « Je vous donnerai un emplacement aisé, tel qu'il n'en a jamais existé. » Aussitôt ils furent pris de douleurs incurables, qui épuisèrent leur corps comme par un feu, et une grande mortalité se fit parmi eux. Ils allèrent chercher refuge auprès du serviteur de Dieu, Grégoire, qui les suivit, pénétra dans la maison de chacun d'eux et en éloigna la terrible infirmité. Assagis par ces fléaux, ils se convertirent au Christ et se firent baptiser.

Lorsque (Grégoire) fut près de mourir, il constata que toute la ville était devenue fidèle au Christ, ce dont il se réjouit infiniment, à l'exception de dix-sept personnes, juste le nombre des croyants qu'il y avait trouvés au début, et il s'attrista sur ceux qui se trouvaient privés de la foi.

Il ordonna qu'on fit son tombeau dans un endroit étranger, afin qu'il

անուան իւրոյ ոչ երևեացի, ալ ասացի թէ. Գրիգորիոսի ի կենդանութեան իւրում տեղի ոչ գտաւ եւ ի ծաշուանն իւրում չտար զերեզմանի եղև պանդուխտ :

* A fol. 99
r^o b. Եւ ալ բազում * սրանչևին արար սուրբն Գրիգոր սրանչեկապործն զոր ոչ գրեցին, վասն ոչ թերահաւատ լինելոյ տիրապունիցն : Այլ զայս փորը ի շատէ Գրիգորիոս նիւսացոց եպիսկոպոսն զրեաց վասն չիշատակելոյ զնա նոյեմբերի ժի : յորում փոխեցաւ ի Քրիստոս :

Տրէ՛ ժ եւ նոյեմբեր ժի : Կիւս եշխարաց սրբոն Գրիգորի Հալոց Լուսաւորչին եւ վկայն Պրատանի եւ Կիմիորի :

Մարտիրոսն Քրիստոսի սուրբն Պրատոն էր ի քաղաքին Անիւորիա Կալատացոց, երբայր սրբոյ վկայն Անտիոքոյ յաւուրս զատուորին Ազրիպիանոսի, որոյ կայեալ առաջն ճեճաւ համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած : Եւ հրամայեաց հարկանել զնա ուժովն երկատասան առն : Եւ զարձեալ հարցանէին եկեալ առաջի բազում տանջանարանս, եւ ողորմեօք խոստանալք սրարդես եւ բարու-

ն նոյեմբերի ժի : նոյեմբերի անոց ժի եւ Տրէի Թ՛ B — փոխեցաւ] փոխադրեցաւ B.
9 սուրբն օմ. B (11 ասն] սրբ B.

n'apparût plus aucun souvenir de son nom et que, par contre, on pût dire : « Il ne se trouva aucune place pour Grégoire de son vivant, et à sa mort il se trouva exilé dans un tombeau étranger. »

* A fol. 99
r^o b. Saint Grégoire le thaumaturge accomplit beaucoup d'autres * miracles qui ne furent point écrits, pour que la foi des gens faibles d'esprit ne s'en trouvât pas affaiblie; le peu qui en a été écrit par l'évêque Grégoire de Nysse, l'a été pour sa commémoration, le 17 novembre, jour où il trépassa au Christ.

10 TRÉ, 18 Novembre.

Découverte des restes de saint Grégoire, l'Illuminateur de l'Arménie, et (Tête) des martyrs Platon et Démétrius.

Le martyr du Christ, saint Platon, frère du saint martyr Antioche, vivait dans la ville d'Ancyre de Galatie, aux jours du juge Agrippianus, en présence duquel il confessa avec grande hardiesse le Christ, vrai Dieu. Le juge ordonna à douze hommes de le frapper vigoureusement. Ensuite il l'interrogea de nouveau, le menaçant de nombreuses tortures et lui promettant, par de douces paroles, des présents et des biens, et de lui donner en mariage

թիւնս, եւ զեղբօր լուրջ դուտոր տալ նմա ի կնութիւն : Իսկ սուրբն Պրատոն դամե-
նայնն անարդ եւ ոչ ինչ համարեցաւ :

Եւ ապա պարկեցին զնա ի վերայ պղնձի հրացեալ ծաշձաց եւ դարբ ըրովք ձաղ-
կեցին : Եւ չորժամ իջուցին ի ծաշձացն՝ փաղեաց մարմինն որպէս զլսչս, եւ անուշա-
հատութիւն՝ բուրեաց :

* A fol. 99
v° 3.

Եւ դարձեալ քաղցրութեամբ խրատ տալք, եւ ոչ կարէր վարձուցանել զսուրբն
ի պատրանս խր : Եւ բարկացեալ յոյժ՝ հրամայեաց եւ հրացեալ շանթիւք ալրեցին
զանթնն եւ զկողմն, եւ ծուխ կրանէր ի յնկապն եւ յականջացն : Եւ յաղթել շրթոյն
շարժեցաւ տեղին : Եւ հանին ի թիկանցն փոկ, եւ յախշտակեալ գայն սուրբն Պրատոն՝
ձգեաց չրեաս գատաւորին, եւ յանդիմանէր գոմարդութիւն եւ զանդորձութիւն
նորա : Եւ զմնացեալ մարմինն եւ զճնտոնն բերեցին ծինչեւ չտակերսն, ծինչ զն ոչ
կրեւէր նման մարդոյ պատկերի :

Եւ ասէ գատաւորն . Ես համարէի զն լինէիր իրբեւ գայն Պրատոնն որ գտողն էր
իմաստասիրական հանձարոյ, եւ գաշձանս հրամանաց աստուածոց մերոց շարա-
պրեաց : Ասէ սուրբն Պրատոն . Այո, անուանակից եմ նորա, բայց ծխոյն անուամբս եւ ոչ
մտօք եւ ոչ խորհրդով նման եմ այնմ Պրատոնին. եւ անուանակցութիւնս այս՝ ոչ

1 կնութիւն] կնութեան B || 4 որպէս] իրբեւ B — Եւ անուշահատութիւն բուրեաց om. B
|| 6 կարէր] կարաց B || 9 եւ յաղթել ... տեղին om. B || 9-10 եւ յախշտակեալ ...
զանդորձութիւն նորա om. B || 13 համարէի] կամէի B || 14 գաշձանս ... շարպրեաց]
զհրամանս աստուածոց սաշձանագրեաց B || 15 նորա] նմա B || 16 եմ om. B.

la fille de son frère. Mais saint Platon considéra tout cela comme vil et de
nulle valeur.

Alors on l'étendit sur un lit de bronze enflammé et on le fustigea avec
des branches vertes. Lorsqu'on l'eut descendu du lit, son corps brillait comme
de la lumière et répandait * une odeur suave.

* A fol. 99
v° 3.

(Le juge) conseilla de nouveau avec douceur, mais il ne parvint pas à
persuader le saint par ses duperies. Alors, fortement irrité, il ordonna de lui
brûler, avec des broches rougies, les aisselles et les côtes; de la fumée
lui sortait des narines et des oreilles. Le saint se mit à prier et l'endroit
trembla. On lui enleva la peau du dos, et, la saisissant, saint Platon la jeta
à la figure du juge, en blâmant ses sentiments inhumains et sa cruauté.
On déchiqueta le restant du corps et les mâchoires jusqu'aux os, à tel
point qu'il ne lui restait aucune ressemblance d'homme.

Le juge lui dit : « Je croyais que tu aurais été comme ce Platon qui fut
l'inventeur de la science philosophique et qui écrivit les statuts des ordres de
nos dieux. » Saint Platon lui répondit : « Oui, je suis son homonyme, mais de
nom seulement; je ne suis semblable à ce Platon, ni par l'esprit, ni par les

լնասէ ինձ, որովհետեւ Քրիստոսի իմաստութեանքն վեհագոյն եմ քան զնորա իմաստութեանքն :

* A fol. 99
v° b. Եւ արկին զնա ի բանդ զառաքառ յիմ անուազ. բերէին սմանք ի նոցանէ կերակուր եւ ոչ առնոր : Եւ ասէ ցնոսա. Զձեղ կերակրէ՛ հաց՝ եւ զնա բանն Աստուծոյ, որ է ճշմարտութիւն. զձեղ չազեցոցանէ միս՝ եւ զնա ազօթք. զձեղ սրբախ առնէ զինի՛ եւ զնա հուսատա սուրբա զոր ունիմ : Եւ հատին զգրուխ նորա լնա ազօթելոյն, նոյնքերի ժԷ՛, եւ զնաց պարձանօր առաջի Քրիստոսի եւ է բարեխօս վասն անձանց մերոց :

Յայսմ առաք կատարեցաւ որով սուրբ վկայն Քրիստոսի Վեմերիտա Ապուղունային ի Պոսպլետս զատարտէ, չամս Մարտիմիանոսի եւ Մարքիմեակայ արքայից :

* B
p. 293 b. ԵՅ՝ Առաջին զիւս նշխարաց սրբոյն Քրիզօրի Լուսաւորչին մերոյ :

Սուրբն Քրիզօր՝ չորժամ ել ի վերապէն եւ լուսաւորեաց ի Հայս զգիտութիւնն Աստուծոյ, ոչ ունէր զգրաւի բաճանալութեան : Իսկ իմազաւորն Տրքատ ամենայն նախարարօրն աղաչէր զերանելին առնուլ զբաճանալութիւն եւ սալ նոցա զբրիտոսական կնիքն : Եւ նա ոչ՝ առնոր չանձն մինչեւ երեւեցաւ նմա հրեշտակ Աստուծոյ եւ ստատեաց հաւանել ի գատին :

1 իմաստութեանքն իմաստութիւնն B || 4 Աստուծոյ ճշմարտութեանն B — որ է ճշմարտութիւն om. B || 6 հուսատա սուրբա զոր ունիմ ճշմարտութիւն B — ազօթելոյն ազօթիցն B || 7 նոյնքերի ժԷ՛ եւ Տրէի ժ add. B || 9 Յայսմ՝ Ի սմին B — Ապուղունային՝ Երուզնային B.

idées. Cette coïncidence de nom ne me nuit d'aucune façon, car je suis supérieur à sa philosophie par la sagesse du Christ. »

On le jeta en prison pendant huit jours, sans le nourrir. D'aucuns lui apportèrent à manger, mais il ne l'accepta point. Il leur dit : « Ce qui vous nourrit, c'est le pain, et moi, c'est la parole de Dieu, qui est la vérité; la viande vous rassasie, et moi, la prière; le viu vous égaye, et moi, la foi sainte que je possède. » On lui trancha la tête après qu'il eut prié, le 18 novembre, et il s'en alla glorieusement devant le Christ, où il intercède pour nos personnes.

En ce jour mourut par le glaive le saint martyr du Christ Démétrius d'Apougou, par ordre du juge Publius (*Pouplios*), aux jours des empereurs Maximien et Maxime.

* B
p. 293 b. ՃԵ՝ Première invention des restes de saint Grégoire, notre Illuminateur. Lorsque saint Grégoire sortit du puits et illumina l'Arménie de la science de Dieu, il n'avait pas encore les honneurs sacerdotaux. Or, le roi Tiridate avec tous les satrapes pria le bienheureux d'accepter la prêtrise pour leur donner le sceau du christianisme; mais il n'acquiesça point, jusqu'à ce que l'ange de Dieu lui eût apparu et lui eût imposé de consentir à cet honneur.

Ասարեայ ապա զնա թագաւորն կառօք եւ բազում զօրօք ի Կեսարիա, եւ նուիրօք սրատարապաց եւ թղթով առ արքեպիսկոպոսն Կեսարու Կեւոնդիտս : Եւ ժամանեալ լսողալովեանմբ ուրախ * եղև արքեպիսկոպոսն ամենայն ժառանգաւորօքն ի տեսանել զսուրբն Գրիգոր եւ ի լսել զքրանչելի գործս նորս :

* B
p. 274 a.

5 Եւ ժողով արարեալ եպիսկոպոսաց ձեռնադրեայ դսուրբն Գրիգոր քահանայ, եւ ապա եպիսկոպոսապետ Հայոց : Եւ զարձառ ուրախութեանմբ ի Հայս՝ ի շնորհեալ իւր վեճակն չԱստուծոյ :

10 Եւ եկն թագաւորն ամենայն զօրօքն ի վերայ գետոյն Եփրատայ, եւ առեալ զնոսս սուրբ հալոյսական իջոյց ի ջուրն, եւ կատարեայ զկարգ մկրտութեանն ի վերայ ամենեցուն : Եւ անդէն հրամանաւ Աստուծոյ ջուրն զետեղեալ զարձառ ընդ կուռկն, եւ լոյս չերկնից սին էջ ի վերայ ջրոյն, եւ ի լոյսն նմանութիւն տէրունական իաջնն . եւ այնչափ աստիկ էր լոյսն՝ մինչև արգել զձառապաղթս արկալահանն :

15 Իսկ սուրբն Գրիգոր հալոյսապետական զգետով զարգարեալ՝ կալք առնլիմբ եւ հեկալք զսուրբ միւռօնն ի գեան, որ շրջան առեալ զԵրարանչիւր մարգկամբ՝ տայլն զօրհնութիւն Աստուծոյ : Եւ մկրտեցան չառօք չայնմիկ երկրտասան ըլիւր, եւ երկալք ի ջրոյն սպիտակագրեայք եկին ի տէրունական սունն եւ հալոյրդեցան ի հալոյսապետէն ի մարմնոյն եւ չարեկէն Քրիստոսով :

C'est alors que le roi l'envoya avec des chars et de nombreuses troupes à Césarée, porteur des offrandes de sacrifices et d'une lettre à l'archevêque de Césarée, Léonce. Il y arriva en paix, et * l'archevêque avec tous ses clercs, en voyant saint Grégoire et en écoutant ses œuvres miraculeuses, fut grandement réjoui.

* B
p. 274 a.

Léonce, ayant convoqué ses évêques, ordonna prêtre saint Grégoire, puis il le sacra archevêque de l'Arménie. (Grégoire) revint joyeusement en Arménie, dans le diocèse que Dieu lui avait accordé.

Le roi, avec toutes ses troupes, vint au-devant de lui, au fleuve Euphrate; le saint patriarche les fit descendre dans l'eau et accomploit sur eux tous l'ordre du baptême. C'est alors que par ordre de Dieu l'eau s'étant arrêtée, reflua en arrière, et qu'une lumière du ciel, comme une colonne, descendit sur l'eau, et dans cette lumière la forme de la croix du Seigneur; la lumière était si resplendissante qu'elle obscurcit les rayons du soleil.

Saint Grégoire, paré des vêtements patriarchaux, présidait et versait dans le fleuve l'huile sainte qui allait entourer chacun de ces hommes, en lui conférant la bénédiction de Dieu. Ce jour-là, cent vingt mille hommes furent baptisés. Étant sortis de l'eau vêtus de blanc, ils se rendirent à la maison du Seigneur et communièrent des mains du patriarche au corps et au sang du Christ.

Նստառ չափու սրբոյ առաքելոյն Քաղէոսի՝ նախահայրն ձեր Գրիգորիոս՝ եւ բա-
աւետարանին ձեռք, յեօփն եւ ի սասաներորդ ամի թագաւորութեանն Տրդատայ : Եւ
չըջէր ընդ ամենայն գաւառն թագաւորան հանդերձ, եւ խորտակէր զպատկերս կոսցն,
եւ շինէր եկեղեցիս յամենայն տեղիս :

Ապա լուան զհաւատալն ձեռքին Կոստանդլիանոսի Հոռոմաւելաց թագաւորին, փու- 5
թագան թագաւորն եւ սուրբն Գրիգորիոս եւ եկին առ նա ի Հոռոմ. եւ ձեռառ պա-
տաւով ընկալեալ զնստա սուրբն Կոստանդլիանոս, զարձան վերտալն ի Հայք :

Իսկ սուրբն Գրիգոր յնա երեսուն ամի առաջնորդութեանն՝ չանապատս եւ ի
լերինս լեալ ապահովանայր, եւ յառանձնական կեանս կեայր :

* B
p. 274 b.

Իսկ թագաւորն՝ Տրդատ լուեալ վասն որդւոց նորս Արիստակիսի եւ Վլայանիսի 10
սրբ. էին ի Կեսարիա, առաքեաց եւ երբ եւ ետ ձեռնապրէլ սրբոյն Գրիգորի զԱրիս-
տակէս փոխանակ իւր չափու հայրապետութեանն :

Ընդ այն ժամանակս եղև ժողովն Նիկիոյ ընդդէմ Արիսի հերձուածողի, եւ ոչ
կամեցաւ սուրբն Գրիգոր զնալ ի ժողովն զի ձի սրատուեսցի ի նոցանէ՝ աչ Արիստա-
կէս զնայ, եւ զարձառ բերեալ ընդ իւր գտածան հաւատոյն, զոր տեսեալ սրբոյն 15
Գրիգորի ընկալաւ :

Եւ այնուհետև ոչ երևեցաւ ճարպկան, աչ չըջէր ձեռառ ճգնութեամբ ի լերինս
անտես յամենեցունց, եւ ի Գարանապեաց լերինն կացեալ ամս բարոճս ի փորուած

Notre premier père Grégoire, qui nous mit au monde selon l'évangile, occupa le siège du saint apôtre Thaddée, la dix-septième année du règne de Tiridate. Il parcourut tout le pays, accompagné du roi, brisa les statues des idoles et édifia partout des églises.

Le roi et saint Grégoire apprirent ensuite la conversion du grand Constantin, empereur des Romains, et ils s'empressèrent d'aller lui rendre visite à Rome. Saint Constantin les accueillit avec de grands honneurs; ils retournèrent ensuite en Arménie.

Cependant, saint Grégoire, après trente années de gouvernement, se retira dans les solitudes et les montagnes et y vécut d'une vie solitaire.

* B
p. 274 b.

Le roi Tiridate, ayant appris que les deux fils de Grégoire, Aristacès et Verdanès, se trouvaient à Césarée, les envoya chercher, et fit sacrer par saint Grégoire, pour le remplacer sur le siège patriarcal, son fils Aristacès.

A cette époque eut lieu le concile de Nicée contre Arius, l'hérétique. Saint Grégoire ne voulut pas se rendre au concile, pour ne pas y être l'objet de trop d'honneurs. Aristacès s'y rendit, et rapporta avec lui les statuts de la loi, que Grégoire, après étude, accepta.

Dès lors Grégoire n'apparut plus au monde, mais il parcourut les montagnes en grand ascétisme, ignoré de tous. Il se fixa pendant de longues années dans la montagne de la province de Daranali, vivant dans le creux

գիտչ ծիոյ, նոյնպէս եւ ի Մաննայ չալըն ի նմին լերինն, ուր եղեւ վերափոխումն նորա չաղխարհէս առ Քրիստոս անկտեղի ի մարդկանէ :

Այ յետ ժամանակի հովուաց ոմանց գտեալ զմարմինն թաղեցին ի նմին տեղոջ՝ ոչ գիտելով թէ ով իցէ : Եւ եկաց անկտեղի մարմինն նորա ըստ թաղելոյ հովուացն մինչեւ ի ժամանակս Զնտնի կալսեր Յունաց :

Իսկ չաուրսն չաչնտիկ չաչոնեցաւ ճգնաւորի ծիոջ ի տեղեանն որում անուն էր Կառնիկ, որ բնակեալ էր ի Բասեան գաւառի՝ ի վերայ զեղջին Կիմոյ եւ ասոց եթէ. եկեալ հանցեա զնս եւ տարեալ թաղեցես ի Թորթման : Եւ նա եկեալ Եհան եւ երեք ի Թորթման, եւ եղին չկկեղեցին մեծաւ պատուով : Զոր լուեալ կալսերն Յունաց առաքեաց եւ տարաւ զնշխարսն ի Կոստանդնուպօլսն՝ մասն ինչ թողեալ ի տեղոջն, եւ պատուով ել ընդ ալ բազմութեան սրբոցն որ ժողովեալ են անդ :

Իսկ զգլխս նշխարացն որ եղեւ, եւ զմահ՝ սրբոցն Քրիստի ասնէ եկեղեցի՝ նոյնմըրի ժի՛ եւ Տրէի ժ ի վառս Քրիստոսի :

Սա՛՛ որպէս ամենեցուն չաչտնի է՝ աշխարհաւ Պարթևս, զառսաւ Պալհաւ, չազէ թագաւորեալ, գտառցեալ՝ Արշակունի, ի ցեղէ Սուրենական, ի հօրէ Անակ կոչեցելոյ : Յարեւելցի կողմանց աշխարհիս մերոջ՝ արեւելք մեզ ծագեաց եւ իմանալի արեւա-

* B
p. 245 a.

d'un tronc de genièvre, et plus tard dans la grotte de Manès, dans cette même montagne où eut lieu son assumption de cette terre vers le Christ, ignorée des humains.

Plus tard des bergers, ayant découvert son corps, l'enterrèrent à la même place, ne sachant qui il était. Son corps resta, pour avoir été enterré par des bergers, ignoré jusqu'aux jours de Zénon, empereur des Grecs.

A cette époque, Grégoire se révéla, dans un rêve, à un ascète du nom de Garnik, qui avait fixé sa demeure dans la province de Bassian, au haut du village de Ketni, et lui dit : « Tu viendras me déterrer et tu m'emporteras pour m'enterrer à Thortau. » Le solitaire, s'y étant rendu, le déterra et l'emporta à Thortau; on le déposa, avec de grands honneurs, dans l'église. L'empereur des Grecs, l'ayant appris, envoya des gens qui transportèrent à Constantinople les restes de saint Grégoire, n'en laissant qu'une partie à l'endroit. L'empereur fit déposer ces restes avec honneur au milieu de ceux d'une multitude de saints qui y étaient réunis.

L'invention des restes telle qu'elle a eu lieu, ainsi que la mort de saint Grégoire, est fêtée par l'Église le 18 novembre, le 10 Tré, pour la gloire du Christ.

Saint Grégoire, ainsi que tout le monde le sait, était du pays des Parthes, de la province de Pallav, d'une branche régnante, distinguée * sous le nom d'Archakouni, de la famille des Sourènes, d'un père nommé Anak.

* B
p. 245 a.

Il fut comme le soleil naissant des contrées orientales de notre pays,

կան հոգեւոր ճառագայթ . ի խորին չարութենէ կոստաշտութեանն՝ ճշմարիտ բարի եւ ազատհալած, Երանութեան եւ շինութեան հոգեւոր առիթ . աստուածային արդարեւ արձաննի անկեալ ի տուն Տեառն եւ ի գաւիթս Աստուծոյ մերոյ ծաղկեալ : Եւ այսպիսեօր եւ այսբանեօր ժողովրդովք բազմացեալ՝ ի ձերութիւն պարարտութեան հոգեւորի ժողովեաց զմեզ ի փառս եւ ի գովեստ Աստուծոյ :

Հրեշտակ երկրաւոր սուրբ հայր մեր եւ լուսաւորիչ, զձնեայքս լերկանց բոց գորդիս եկեղեցւոյ Հայաստանեաց որք պատուենք զլիշատակս բո, լիշեն առաջի Գրիստոսի զե կեցուցէ զմեզ :]

Տրէի ժԸ եւ նոյեմբերի ԽԹ : Տօն է սրբոյն Ներսէս հայրապետին եւ Խազա
կախկապտին :

Արանչելի եւ մեծ հայրապետն Ներսէս, էր յազգէն սրբոյն Գրիգորի՝ չորրորդ ի նմանէ, եւ աւետօր հրեշտակի ասացեալ յառաջագոյն : Եւ էր ի ժամանակս Արշակայ Հայոց թագաւորի :

Եւ յորժամ ձեռնապրեցաւ նա կաթողիկոս, նորօգեաց զամենայն կարգս եկեղեցւոյ,

comme le rayon spirituel d'un soleil intellectuel qui nous a illuminés du profond mal de l'idolâtrie ; vraiment bon et persécuteur des démons, il a été pour nous la raison spirituelle de notre félicité et de notre édification ; vrai palmier divin planté dans la maison du Seigneur et qui a fleuri dans le vestibule de Dieu. En augmentant de telle manière et en si grand nombre les peuples, il nous a rassemblés dans sa généreuse vieillesse spirituelle pour la gloire et l'éloge de Dieu.

Ange terrestre, notre père saint et notre illuminateur, souviens-toi de nous, qui sommes nés de tes entrailles, nous les enfants de l'église arménienne qui honorons ta mémoire, souviens-toi de nous devant le Christ afin qu'il nous accorde le salut.]

11 TRÉ, 19 Novembre.

Fête du patriarche saint Nersès, et de l'évêque Khad.

Le magnifique et grand patriarche Nersès était de la famille de saint Grégoire, son quatrième successeur, ce qui lui avait été prédit par l'annonciation d'un ange. Il vivait aux jours du roi d'Arménie Archak.

Lorsqu'il fut sacré catholicos, il réorganisa tous les ordres de l'Église,

շինեաց նա ի բազարս եւ ի գեօղս եւ յանապատ աեղևս օտարանոցս եւ հիւանդանոցս, եւ կարգեաց նոցա ուսմիկս եւ զամենեցուն պիտոցս, եւ անց ժողովեաց զկալս եւ զկրօս եւ զբրտոս եւ զհաշեալս անդամօք, եւ կայցոյց հոգացոյց նոցա գտարիւսապն՝ իւր * A fol. 100
Թապ, որոյ շտեմարանքն իւր լիացան չորժամ պահասեաց կերակուրն, որպէս առ
5 Եղիպիւն եւ Ելիսէիւն :

Երարձ մեծն Կերսէս զժօտուոր խնամութիւն ի նախարարացն Հոցոյ գոր առնէին
առիարբար. եւ հաստատեաց կանոնօք, զի մինչ ի վեց սպգն ոչ խառնեցղին ընդ
միմեանս խնամութեամբ :

Յանդիմանեաց եւ անէժ նա զԱրշակ վասն տարաբարտոց սպանմանն Գնեղայ
10 Կորորորդու նորս, զի սպան զնա եւ առ զկին նորս զՓառսանձեժ :

Գնաց նա առ Վապէս կաչարն Յոռեաց վասն սիրոյ եւ խաղաղութեան, եւ նա
արարեաց զնա ի կզղի մի անբնակ, չորժամ ոչ գոյր ջուր եւ ոչ կերակուր, եւ
հրամանաւն Աստուծոյ ծափն ընկենայր նոցա ձուկն, եւ այնու կերակրեալ լինէին
զամիրս ինն :

15 Եւ չորժամ հրակէզ եղև ամբարիշտն Վապէս, մեծն Թէոդոս թագաւորեաց, եւ
հանեալ գտուրին ի կզղուց անտի՛ առ իւր պահէր մեծու պատուով : Եւ չորժամ եղև
ժողովն Կոստանդինուպօլիսի հարիւր եւ չիտն Լպիսիոսրոսաց վասն հոգեմարտիցն,
եզ զաթոռն մեծին Կերսիսի ի վերոյ բան զամենեցուն :

construisit dans les villes, les villages et les déserts des asiles et des hôpi-
taux, leur assurant des revenus et tout ce dont ils avaient besoin; il y
réunit les boiteux, les aveugles, les lépreux, les estropiés, et leur établit
comme administrateur son diacre, Khad; lorsque la nourriture venait à man- * A fol. 100
quer, les greniers se remplissaient d'eux-mêmes comme au temps d'Élie et
d'Élisée. r° a.

Le grand Nersès abolit la coutume généralement en usage chez les satrapes
de l'Arménie, du mariage entre proches parents, il établit des règles
interdisant le mariage jusqu'au sixième degré de parenté.

Il blâma et maudit Archak pour avoir fait mourir injustement son neveu
Gnel aux fins de prendre sa femme Pharantzem.

Nersès s'étant rendu auprès de l'empereur des Grecs, Valens (*Valès*), pour
traiter de la paix, ce dernier l'exila dans une île déserte, où il n'y avait ni
eau, ni nourriture, mais par ordre de Dieu la mer rejeta des poissons qui ser-
virent de nourriture à lui et aux gens qui étaient avec lui pendant neuf mois.

Lorsque l'impie Valens fut brûlé, le grand Théodose régna, et, faisant
revenir le saint de l'île, le garda auprès de lui avec de grands honneurs.
Et lorsque eut lieu le concile de Constantinople de cent cinquante évêques
contre les pneumatomaques, l'empereur fit placer le siège du grand Nersès
au-dessus de tous les autres évêques.

* A fol. 100
1° b.

Եւ յորժամ զարձաւ սուրբն Ներսէս ի Հայս, Արշակ * թագաւորն շինեալ էր զԱրշակաւանն՝ տեղի չարագործացն. զի անկ ժողովին ամենայն վաստակարբ : Եւ նա խրատէր զթագաւորն բառեալ զայն, եւ ոչ կամեցաւ : Յայնժամ անէճ սուրբն զբազարն եւ կոտորեցան բնակիչքն եւ եղեւ աւերակ :

Արշակ կոտորեաց զազգն Կամոսրականաց, եւ ճեճն Ներսէս ոչ էր անկ : Եւ զԹագ 5 ձեւնադրեալ էր Եղիսիօղոս Բագրեւանդեաց եւ ի նա Տաւատոսցեալ էր զգործ վերակացութեան աշխարհին. եւ նա յանդիմանեաց զԱրշակ վասն անիրաւ գործոյն. եւ Արշակ Տրամաղեաց ջարտիր բարշէլ զնա եւ ճեճել ճինչեւ ճեռցի. եւ լշխանացն Մոկաց սրախողիսոյ զսպանողն արարեալ, եւ Տանեալ զԹագ ի ձեւաց նոցա զնային յաշխարհն խրեանց : Եւ կացեալ Թագ առաքինի վարուք վախճանեցաւ : 10

Եւ ճագորճ արբաչն Պարսից կարաւ զԱրշակ եւ եղ ի բանկ, եւ ճեւաւ սպանեալ զինքնին :

Եւ սուրբն Ներսէս աղաչեաց զճեճն Թէոփոս, եւ թագաւորեցոց զՊոպոս որդի Արշակոց, եւ ես նճա զօրս յօգնականութիւն : Եւ եկեալ պատերազմեցան ընդ զօրս Պարսից : Եւ ել սուրբն Ներսէս ի լէրինն նոպատայ եւ ամբարձ զճեւոս խր յաղօթն որպէս ճեճն Մովսէս, ճինչեւ սրբոտեցաւ երկրորդն Աճաղէկ : 15

* A fol. 100
A. a.

* Եւ Պոպոս թագաւորն քանզի արուածոլ էր, եւ յանդիմանէր զնա սուրբն Ներսէս,

* A fol. 100
1° b.

Au retour de saint Nersès en Arménie, * le roi Archak ayant édifié Archakavan comme ville de refuge pour les malfaiteurs, où se réunissaient tous les gens nuisibles, il conseilla au roi de la faire disparaître, mais celui-ci ne l'écouta pas. C'est alors que le saint maudit la ville; les habitants furent anéantis et la ville détruite.

Archak fit massacrer la famille des Kamsarakans en l'absence de Nersès, qui avait sacré Khad, évêque de Bagrévand, en lui confiant la direction du pays. Khad blâma Archak pour cette action inique, et Archak ordonna de le traîner et de le frapper à coups de gros bâtons jusqu'à ce qu'il en mourût; mais les princes de Moks, ayant tué les massacreurs, délivrèrent Khad de leurs mains et se retirèrent dans leur pays. Khad mourut après une vie pleine de vertus.

Le roi des Perses Chapouh fit saisir Archak et le mit en prison; il y mourut en se suicidant.

Saint Nersès pria le grand Théodose de mettre sur le trône Pap, le fils d'Archak; il lui donna même des troupes pour l'aider. Ces troupes livrèrent bataille aux troupes des Perses. Saint Nersès, monté sur la montagne de Nepat, éleva ses mains en prières, comme le grand Moïse, jusqu'à ce que le second Amalec fût vaincu.

* A fol. 100
v. a.

* Le roi Pap, devenu sodomite, fut blâmé par saint Nersès; il lui fit boire

արբոյց նմա ճաշագեղ, եւ ելոյճ զնա ի կենացս. եւ տեսին զհօղի նորա զի գասուք հրեշտակաց վերանալը չերկինն լուսաւոր կերպարանօք : Ար եկաց յախտ հաչրապետութեան ամս երեսուն, եւ վախճանեցաւ Տրէի ժԸ եւ Նոյնձրերի ժԹ :

Յայժ աւուր Երզնու ճարգարէին :

5 Երզնու էր չերկրէն Սիւրեմաց, չագարակէն Բեթբարիմաց : Սա էր աշակերտ Եղիազի, եւ բազում վիշտս կրեաց վասն նորա զի ապրեցուցէ զնա : Սա է կրորդ չինասպեան չր լմնաչեաց Եղիա, որ եւ էջ աւ Սբողիա, եւ յետոյ Էթոյ գապասաւորութիւն արբալին՝ ճարգարէանալը : Մեռաւ եւ թաղեցաւ առ հարսն :

Յայժ աւուր վիպութիւն սրբոյն Խոսնասի :

10 Ի ժամանակա Մարտիմիանոսի կուսպաշա արբալին՝ կամեցաւ անօրէն եպարքոսն Ընախորաչ Կսկեպիղա ճառնել յեկեղեցին Կատուծոյ որ չԸնախոր : Եւ սուրբն Առ-

4 աւուր] տօն է սրբոյն *add.* B || 5 Երզնու] Սուրբ ճարգարէն Քրիստոսի Երզնու *add.* B || 7 Սբողիա] Բքայաբ B || 8 ճարգարէանալը :] Սա սրահեաց զճարգարէան Կատուծոյ ի կասութիւն Եղարէն անձինս հարիւր եւ չխուն, եւ կերակրեաց ի չերիս ամս սովոյն : *add.* B || 8 Թագեցաւ] եւ յուելաւ *add.* B — հարսն] հարս իւր B || 9 սրբոյն] սրբոյ վիպին B || 11 Կսկեպիղա] Կսկեպիղաէս B.

un poison mortel et le priva de la vie. On aperçut l'âme de Nersès montant au ciel entourée de légions d'anges aux apparences resplendissantes. Il avait occupé le siège patriarcal trente années et mourut le 11 Tré, le 19 novembre.

En ce jour [fête] du prophète Abdias.

Abdias était du pays de Sichein, de la propriété de Bethkarim. Il fut le disciple d'Élie et subit beaucoup de peines à cause de lui pour le délivrer. Il était le troisième chef de cinquante qu'Élie épargna¹, qui descendit auprès d'Ochozias, et qui abandonna plus tard le service du roi et se mit à prophétiser. Il mourut et fut enterré auprès de ses ancêtres.

En ce jour, martyre de saint Romanos.

Aux jours de l'empereur idolâtre Maximien, l'impie éparque d'Antioche, Asclépiade, voulut pénétrer dans l'église de Dieu à Antioche. Saint Romanos,

1. II Rois, 1, 13 sq.

մանսս միայնակեացն ընդդէմ եկաց եւ ոչ ետ թողլ ձտանել, աւեր. Որ զկենդանի
 * A fol. 100
 v. b. Աստուածն պաշտեն՝ նոցա՝ է պարտ ձտանել, եւ ոչ որ մեռելաբի եւ անշունչ
 կուսս պաշտեն : Եւ սրտմտեալ եարարոսին ինքնին եհար զբերան սրբոյն, եւ հրամայեաց
 կախել եւ բերել զձեռան : Ատէ սուրբն Ռոմանոս. Աժէք պատանի մի եւ հարցէք
 թէ զո՞ր Աստուած պարտ է պաշտել : Եւ աժին պատանի փորբիկ եւ հարցանէր եարար-
 րոսն թէ : Զոր աստուած պարտ եւ սրժան է պաշտել : Եւ ասէ պատանին . Զերկնից
 Աստուածն պարտ եւ սրժան է պաշտել :

Եւ սկսան հարկանել զպատանին եւ ասեն . Ռ՞իլ ետ բեզ զխրատ զապ ստել : Եւ
 նա ասէ . Մայրն իմ չամենայն ժամ ասէ . Մի է Աստուած եւ Քրիստոսն իւր : Եւ աժին
 զմայրն եւ ասաջի նորա տանջէին զձանուկն : Եւ ասէ զմայրն . Ծարաւի եմ : Ատէ
 ցնա մայրն . Մի սրբցես ջուր, սրկեակ, ալլ երթիջիք ի կենդանի ջուրն : Եւ ասժա-
 մաչն հատին զգլուխ մանկանն : Բնիկացեալ ձորն մեծաւ խնդութեամբ առ զմարմինն
 եւ զգլուխն եւ զնոց առ հաստացեալսն, աւետիս տալք եթէ . Եղէ մայր մարտիրոսի :

Հատին եւ զարբոյն Ռոմանոսի զկեղուն, եւ նա սկսաւ խօսել եւ զոհանալ զԱստուծոյ,
 եւ ասեալ բարաէս զբեաց արեամբն . Երանի որ սուրբ են սրաիւք, երանի որ սենին
 * A fol. 101
 r. a. սէր անկեղծաւոր, երանի՝ որք զԱստուած պաշտեն անչերկուանալի, երանի որք

3 զբերան սրբոյն] սուրբն ի բերանն B || 5 պատանի] պատանեակ մի add. B || 6 եւ
 սրժան om. B || 12 ընիկացեալ ձորն] ընիկացաւ մայրն B || 14 սկսաւ . . . զԱստուծոյ om. B
 || 15 երանի] երանեղի B.

le solitaire, s'y opposa et ne lui permit pas d'entrer, en disant : « Seuls doivent
 * A fol. 100
 v. b. entrer ceux qui adorent le Dieu vivant, et non pas ceux qui adorent les
 idoles mortes et inanimées. » L'éparque irrité frappa lui-même la bouche du
 saint et ordonna de le suspendre et de lui déchiqeter les joues. Saint Roma-
 nos dit : « Faites venir un enfant et demandez-lui quel Dieu il faut adorer. »
 On fit venir un jeune enfant et l'éparque lui demanda : « Quel Dieu est-il
 nécessaire et convenable d'adorer? » Le jeune enfant répondit : « Il faut
 adorer le Dieu des cieux. »

Les gens frappèrent l'enfant et lui dirent : « Qui t'a conseillé de dire cela. »
 Il répondit : « Ma mère me dit toujours : Il n'y a qu'un Dieu et son Christ. »
 On fit venir la mere et devant elle on tortura l'enfant. Il dit à sa mère :
 « J'ai soif. » Sa mère lui répondit : « Tu ne boiras pas d'eau, mon enfant, mais
 tu iras à l'eau vivante. » Aussitôt on trancha la tête à l'enfant. Sa mère
 s'empressa, avec grande joie, d'enlever le corps et la tête et se rendit auprès
 des fidèles en leur annonçant : « Je suis devenue mère d'un martyr. »

On coupa également la langue à saint Romanos, qui se mit à parler et
 rendre grâces à Dieu, et, saisissant du papier, il écrivit avec du sang :
 * A fol. 101
 r. a. « *Heureux ceux qui sont saints de cœur* ! » heureux ceux qui possèdent l'amour
 sincère; heureux * ceux qui adorent Dieu sans hésitation; heureux ceux qui

հրժարեն չաշխարհէս վասն Աստուծոյ, զի վարձս բազումս առցեն, Երանի որք ոչ
ուրանան զԱստուած զի զնոսա խոստովանեացի առաջի հօր իւրոյ : Եւ չորժամ զրեաց՝
Ես ի նոսա որ առաջի կային իւր :

Եւ բորբոքեցին հօր զի սպրեցեն անյ զսուրբն Ռոմանոս . եւ կլել անձրել
սաստիկ եւ շնջոց զհօրն : Երկին զնա ի բանդ, եւ ի զիշերին առարեաց եպարքոսն
եւ խեղդեցին զնահատակն Քրիստոսի զսուրբն Ռոմանոս, Նոյեմբերի ԺԹ : Եւ երթեալ
արք երկիւզածք առին զնշխարան եւ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր :

[Ե՛ Ի սմին աւուր վարք սուրբ հօրն ձերոյ Ներսէսի ձեծի առաջնոյ հաչրապետին
Հացոց, եւ Խորաց սարկաւազի . սորա տօն եւ պատմութիւնն ի Փետրուարի տասն եւ
ինն օրն կայ :

* B
p. 246 b.

Յաւսմ աւուր չիշատակ սրբոյ վկային Ագապիոսի Պաղեստինացոյ, եւ սրբոց
վկայիցն Անթիմոսի, Գաղելոսի, Քրիստափորի եւ Եւփիմեայ եւ որդւոց իւրոց :]

Տրելի ԺԲ եւ Նոյեմբերի Ի : Վկայարանութիւն սրբոյն Աղիոսի ճարախրոսին :

Սուրբն Աղիոս զօրական էր Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքայի, եւ վասն չար

2 ուրանն] զՔրիստոս *add.* B || 4 սպրեցեն] արկցեն B || 5 զհօրն] եւ ամենայն
սմբօրին զրուէր *add.* B.

13 Վկայարանութիւն . . . ճարախրոսին] նախատօնակ Աստուածածնին չորժամ արան երեքա-
մեայ ի սաճարն : եւ վկայութիւն Աղիոսի ճարախրոսի B.

renoncent au monde pour Dieu, car ils seront bien récompensés; heureux
eux qui ne renient pas Dieu, car Il les reconnaîtra devant son Père. » Après
qu'il eut écrit cela, il le remit à ceux qui se trouvaient présents.

On alluma un feu pour y jeter saint Romanos; une forte pluie tomba et
éteignit le feu. On le jeta en prison, et la nuit, l'éparque envoya des bour-
reaux pour étrangler le champion du Christ, saint Romanos, le 19 novembre.
Des hommes pieux allèrent enlever les restes et les inhumèrent dans un
lieu distingué.

[B* En ce jour, vie de notre saint père Nersès le grand, patriarche
d'Arménie, et de Khad le diacre. Sa fête et la description de sa vie se
trouvent au 19 février.

* B
p. 246 b.

En ce jour, commémoration du saint martyr Agapios le Palestinien, et des
saints martyrs Anthime, Thalelaeus (*Dalel*), Christophe, Euphémie et ses fils.]

12 TRÉ, 20 Novembre.

Martyre du saint martyr Azios.

Saint Azios était soldat de l'empereur idolâtre Dioclétien, mais à cause

ժամանակին աչնմիկ որ հարածէին զբրխտոնեացան՝ երկոզ զճառագութիւն զօրակոնութեանն, երթեալ բնակէր ի լերինս եւ յանագաստս պաշօք եւ ազօրիւք, եւ խնդրէր չԼատուծչ զպարտմն հարածանայ ի բրխտոնեայ : Եւ բարձ աչսահարք եւ հիւանդը երթեալին սա նա, եւ բժշկէր զնոսս ազօրիւք :

* A fol. 101
r^o b.

Եւ կին ծի բորոս բժշկեցաւ, * եւ տարաւ նմա տուրս արջառս եւ ձեծաւ երզմամբ հազիւ էտս դազն : Եւ յուրք ծիրսն ելին որսորդք թագաւորին ի լեանն որսալ վաչրի երէս եւ գազանս, եւ յաչնմ աւուր ոչ կարացին ինչ որսալ, եւ տրտուրեամբ դատուին. եւ երանելին պարգեւեաց նոցա զարջառն, եւ երթեալ պատմեցին վասն նորս արքային Գիոկղեօտեանոսի :

Եւ սաարեաց հարիւր եւ վտոն զօրականս եւ յափշտակեցին զԼիկոս եւ տանէին սա թագաւորն : Եւ ի ճանապարհին ծարաւէին եւ սոչորէին լեզուք նոցա եւ ջուր ոչ գտանէին եւ ազօրեալ երանելին շարժեցաւ երկիրն, եւ բղխեաց ջուր . արբին եւ յալեցան եւ հաւատացին ի Քրիստոս եւ ձկրեցան :

Եւ սարան առաջը արքային սսէ սուրբն. Զօրական էի ի դաւաւէն Իսաւրիոյ եւ վասն Քրիստոսի հաւատացն թողը զզօրականութիւն, եւ բնակեցայ սաանձին ձիւչն՝

Տ երանելին] Բցես *add.* B (11 ծարաւէին եւ սոչորէին լեզուք նոցա] սոչորէին ի ծարաւոյ B 11 սարան] կայեալ B — սուրբն *om.* B.

du malheur de ces temps où l'on persécutait les chrétiens, il quitta le service militaire, et alla habiter les montagnes et les déserts dans les jeûnes et les prières, demandant à Dieu la fin de la persécution des chrétiens. Beaucoup de possédés du démon et de malades allaient le trouver et il les guérissait par ses prières.

* A fol. 101
r^o b.

Une femme lépreuse, * guérie par lui, lui apporta en offrande du bétail, qu'il accepta à grand-peine pour le serment (de la femme). Un jour, les chasseurs du roi s'étant rendus à la montagne pour y chasser du gibier et des bêtes sauvages, et n'ayant réussi à rien prendre, en revenaient tristes; le bienheureux leur offrit le bétail; ils allèrent parler de lui à l'empereur Dioclétien.

Ce dernier envoya cent cinquante soldats, qui enlevèrent Azios et le conduisirent à l'empereur. Chemin faisant, ces soldats avaient soif, leur langue brûlait, mais ils ne trouvaient point d'eau, le bienheureux se mit en prière, la terre trembla et une source surgit; ils burent à satiété, crurent au Christ et se firent baptiser.

Conduit en présence de l'empereur, le saint lui dit : « J'étais soldat de la province d'Isaurie, mais pour la foi du Christ j'ai quitté la milice et suis allé vivre seul pour prier Dieu. » Les cent cinquante soldats dirent égale-

ազիւքով առ Աստուած : Ասն հարիւր եւ չիսուն զորականքն . Մեր ծառայ կար լաւելոյն որպէս եւ վարդապետս մեր Ազիոս :

Եւ հրամայեաց թագաւորն եզարբոսին Ակիլինեաց առնուլ զհարիւր եւ չիսուն զորականսն եւ զԱզիոս եւ այլ երկուսասուն վկայս եւ տանել ի Պոնտոս . եւ յամենայն սահմանս Պոնտոսի եւ ի բազարս չարչարել զինաս :

Եւ երթեալ ի տեղին նստաւ յատենի եւ * սկսաւ նախ տանջել զԱզիոս : Եւ * A fol. 101 v° a.

Եւ ապա տարան վերանելին եւ ընկեցին ի բորբոքեալ հօւր եւ յորժամ ետես երկեալ եւ համբարձեալ զաչս իւր չերկինս անկաւ ի մէջ հրոյն եւ առժամայն հօւրն շեջաւ : Եւ ելեալ անտի անջնաս փասաւորելով զոհանայր զԱստուծոյ եւ զորանայր ի Տէր : Արկին զնա ի բանտ , եւ ի գիշերին չալնմիկ եկին առ նա կինն եւ զուտորն եկարբոսին Ակիլինեաց եւ ուսան ի նմանէ զճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի :

2 [առչելոյն] Քրիստոսի *add.* B || 3 Ակիլինեաց] Ակիլինեաց || 4 զԱզիոս] զտարն Ազիոս B || 5 սահմանս Պոնտոսի եւ ի *om.* B — բազարս] Պոնտոսի *add.* B || 6 զԱզիոս] զտարն Ազիոս B || 7 եւ հրեշտակ Տեառն զորացոյց զնա *om.* B || 8 եւ էջ Տէր առ նա] եւ յամուրջս երեւեցաւ նձա Տէր եւ բաջարեաց զնա B || 10 բորբոքեալ *om.* B || 10-13 եւ յորժամ ետես . . . տէր] եւ ինձածօրն Աստուծոյ ել անտի անխաս B.

ment : « Nous sommes devenus les serviteurs du crucifié comme notre maître Azios. »

L'empereur ordonna à l'éparque Aquilius (*Akinlin*) d'emmener les cent cinquante soldats avec Azios et douze autres martyrs et de les conduire dans le Pont, et de les torturer dans toute la contrée du Pont et dans les villes.

Arrivé à destination, (l'éparque) siégea sur son tribunal * et se mit à torturer tout d'abord Azios. On le suspendit par les cheveux de la tête et on lui déchiqueta le corps avec des ongles de fer, mais l'ange du Seigneur le fortifia. On le jeta en prison; le Seigneur descendit vers lui et lui promit de lui donner la couronne impérissable.

On emmena ensuite le bienheureux pour le jeter dans le feu; à cette vue, il eut peur, mais ayant élevé ses yeux au ciel, il se jeta dans le feu, et le feu s'éteignit aussitôt. Il en sortit indemne en rendant grâces et gloire à Dieu, et se sentit fortifié par le Seigneur. On le jeta en prison; la même nuit, la femme et la fille de l'éparque Aquilius vinrent le trouver et elles apprirent de lui la vraie foi au Christ.

* fol. 101 v° a.

Եւ Տրամաչեաց եպարքոսն զհարիւր եւ չիտն զօրականացն հատին զզուխն : Եւ իջեալ հրեշտակն եկաց ի ձէջ նոցա եւ ասէ . Բաջարեկարուք զի կատարեաց Աստուած զինչդուստս ձեր, առարեցոյ առ ձեզ զի առաջնորդեցից ձեզ եւ տարեալ դասեցից ընդ այ ճարտիրոսն Քրիստոսի : Եւ յորժամ հատին զզուխս նոցա երկեալ բրիտանեիցն ամփոփեցին զմարմինս նոցա :

Եւ զուորն Աղիոս զան հարին եւ եղին ի բանոյ եւ ամենեքեան որք հիւանդք էին՝ ճտանէին առ նա, եւ նորա եղեալ ձեռն բժշկէր զնոսա աբօթիւք : Եւ՝ եկեալ ի զիշերի կինն եւ զուտրն եպարքոսին ձերանցան եւ անուանեաց զմայրն՝ Պիլագիա, եւ զզուտրն՝ Քէարաբա : Եւ յուեայ եպարքոսին ջանաց բազում հարիւք զարձայանել զնոսա ի հաստացն Քրիստոսի եւ ոչ կարաց, ապա եհատ զզուխս նոցա :

Իսկ զուորն զԱղիոս տարան ի բաղարն Բարեան եւ հատին ի վերայ նորա զվճիւ ճահա : Եւ եղեալ ճանր աբօթեաց առ Աստուած : Եւ եղև ձայն առ նա եւ ասէ . Աղիւ, ճասոյ իմ, պատրաստեցաւ ընդ անդի ընդ արդարան յերկինս, եւ առաւ ընդ շնորհս զի լինիցիս բժիշկ հիւանդաց, զիւայց հարածիչ եւ օգնական անիրաւ գտակոց ի գառաստանի :

2-4 իջեալ . . . զզուխս նոցա om. B || 5 հարին եւ եղին] հարեալ արկին B || 7 Պիլագիա] Պեկիցա B || 11 բաղարն] զիւարբաղարն B || 12-15 եւ եղև ձայն . . . ի գառաստանի om. B.

L'éparque ordonna de trancher la tête aux cent cinquante soldats. Un ange descendit au milieu d'eux et leur dit : « Prenez courage, car Dieu a exaucé vos vœux; je suis envoyé auprès de vous pour vous montrer le chemin et vous conduire pour être classés au nombre des autres martyrs du Christ. » Lorsqu'on leur eut tranché la tête, des chrétiens allèrent inhumer leurs corps.

Quant à saint Azios, on le frappa et on le jeta en prison; tous ceux qui étaient malades pénétraient auprès de lui, il leur imposait les mains et les guérissait par ses prières. * La femme et la fille de l'éparque vinrent se faire baptiser pendant la nuit; il donna à la mère le nom de Pélagie, et à la fille celui de Théodosia. L'éparque, l'ayant appris, employa beaucoup de moyens pour les détourner de la foi du Christ, mais n'y parvint pas, et leur fit trancher la tête.

On emmena saint Azios à la ville de Babeau, où l'on rendit une sentence de mort contre lui. Il se mit à genoux et pria Dieu. Et il y eut une voix qui lui dit : « Azios, mon serviteur, il t'a été préparé une place parmi les justes au ciel et des grâces t'ont été accordées, pour que tu deviennes le médecin des malades, le persécuteur des démons et le soutien de ceux qui subissent des jugements injustes au tribunal. »

* A fol. 101
V° b.

Եւ յարժամ հատին զզուլս նորա, եղև շարժմունք եւ անձրեք եւ կայծակունք յամենայն տեղին յայնտիկ : Եւ երթեալ եպիսկոպոսն Քաղէոս Սինոպ բարաբին՝ բահանալիք եւ կրօնաւորք, ջահիւք եւ խնկօք եղին զնշխարսն ի տապանի սու-
 5 ծոսիւք եւ օրհնութեամբ :

Եւ բազում նշանք եղև ի տեղին յայնմիկ, զոր տեսալ զօրականացն որք հատին զզուլին սրբոյն զօրանչիւնն որ եղև հաւատացին ի Քրիստոս . եւ բռեալ եղար-
 10 քոսին՝ եհառ եւ նոցա զզուլսն նոյնմբերի Ր :

Կատարեցաւ Ազիոս ընկերովք իւրովք ի Քրիստոս որում փառք յաւրտեանս :

[B * Գնացմ աւուր սուրբ վկայն Քրիստոսի Բարդամ ձերունին հրով կատարեցաւ

* B
 p. 247 b.

15 Անտիոք Ասորոյ :

Տարան զնա բռնութեամբ ի տաճար կւոցն, եւ արկին ի ձեռսն հօր եւ կնիւրոկ զի խնկեցեղ, զիցն : Եւ նա քաշան եւ գձեռան յերկինս ունելով՝ Աստուծոյ ճատոցանէր զինկարկուիլենն ձինչև ալրեցաւ ձեռն եւ կնիւրակն, եւ շիջան կայծակունքն : Եւ անուշահատութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր աւ Աստուած՝ ուր ժողովարանն է ար-
 15 քարոց :]

1 յարժամ] || յայնժամ B — եղև շարժմունք . . . տեղին յայնտիկ om. B || 5 ի տեղին յայնմիկ] ի տեղոջն B — տեսալ] երկատասն add. B || 7 եպարքոսի] հրամայեաց եւ add. B || 8 եհառ] հատին B — նոցա] երկատասանիցն B || 7-8 նոյնմբերի Բ . . . փառք յաւրտեանս] կատարի սոն սրբոցն Ազիոսի եւ որք ընդ նմա կատարեցան հարիւր եւ յիսուս զօրա- կանքն եւ ալլ երկատասանքն որ զլիստացին զսուրբն Ազիոս եւ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ Պելագիոս եւ Քէտղոսիւս՝ նոյնմբերի Բ եւ Տրէի ՓԲ ի փառս Քրիստոսի : B.

Lorsqu'on lui eut tranché la tête, il se produisit un tremblement de terre, des pluies et des coups de foudre dans tous ces endroits-là. L'évêque de la ville de Sinope, Thaddée, accompagné des prêtres, des religieux, munis de torches et d'encens, déposèrent les restes dans un tombeau avec psalmodie et bénédiction.

De nombreux miracles eurent lieu en cet endroit; les soldats qui avaient tranché la tête au saint, témoins des prodiges qui s'opérèrent, crurent au Christ; ce qu'ayant appris, l'évêque leur fit aussi trancher la tête, le 20 novembre.

Azios et ses compagnons moururent dans le Christ, à qui gloire éternel-
 20 lement.

[B * En ce jour le saint martyr du Christ, le vieillard Barlaam, mourut par les flammes à Antioche de Syrie.

* B
 p. 247 b.

On l'emmena de force au temple des idoles et on lui mit dans les mains du feu et de l'encens pour l'offrir aux dieux. Mais, ayant levé les yeux et les mains vers le ciel, il offrit l'encens à Dieu jusqu'à ce que ses mains et l'encens eussent brûlé et que les charbons se fussent éteints. Il rendit, enveloppé d'une odeur suave, son âme à Dieu, auprès duquel se trouve l'assemblée des justes.]

* A fol. 102^r 3. * Տրէի ժԳ եւ նպնձրերի ե՛լ : Տօն ամենաորբուհոյ Աստուածածինի՝ յորժամ երկոց ամաց էր եւ սարան զնա ձեռքն ի տաճարն Տեառն, եւ եկաց անց ամս ձեասան : եւ է այս տօն սրբութիւն սրբութեանց :

Յնա սրանչելն ձնգեանն ամենօրհնեալ ազալին Մարիամայ ի ձեռացն Յովակիմայ եւ ՅԱննայէ, յաւերսին աւուրք ամձան սուրբ ձանկանն Մարիամայ եւ եղև երկուց 5 ամաց : Ատէ Յովակիմ յԱննա կին իւր. Տարցուք զտղաւս ի տաճար Աստուծոյ եւ կատարեսցուք զուխոն մեր զոր ուխտեցար. մի՛ զուցէ մերժեսցէ զմեզ Տէր իբրև զուխտարանցս եւ անընդունելն լըցին պատարազ մեր : Ատէ Աննա յՅովակիմ աչքն իւր. Անասցուք մինչև լցցին երեք ամբ, զուցէ չիշեսցէ տղաւս զհայր կամ զմայր : 10
Եւ յորժամ եղև երկոց ամաց, տտէ Յովակիմ. Կուէսցուք ետին կուսան աղջկուես անորտա ի գտերաց երբայցեաց եւ զամբարօք տարցուք զՄարիամ ի տաճարն ըստ ուխտին մերոյ : Եւ անպէս վառձամբ յապտերաց եւ կուսանօք յազարկեցին զամենօրհնեալն Մարիամ ի տաճարն, եւ բնկալեալ զնա բաշտնալապետն Աստու-

2 ձեռքն] իւր *add.* B — Տեառն] Աստուծոյ B — եւ եկաց ... սրբութեանց] եւ յանձն արարին սրբոյն Չարարիա բաշտնալապետին եւ մարգարէի : եւ անուանի տօնս այս Սրբութիւն սրբութեանց, բանիլ բնակեցաւ ամենաորբուհի կոյնն Մարիամ ի սրբութիւն սրբութեանց : B || 4 ամենօրհնեալ ազալին Մարիամայ ի ձեռացն *om.* B || 5 սուրբ ձանկանն] ազալին B || 7 ուխտեցար] խտասացար Տեառն Աստուծոյ B || 11 իբրև] սրպէս B || 12 լըցին] լինիցին B || 18 յապտերաց] յապտերօք — եւ կուսանօք *om.* B.

* A fol. 102^r 4.

* 13 TRÉ, 21 Novembre.

Fête de la très sainte Mère de Dieu, lorsque à l'âge de trois ans elle fut conduite par ses parents au temple du Seigneur et y resta onze années. Cette fête est celle du saint des saints.

Après que Marie, l'enfant toute bénie, fût née miraculeusement de ses parents Joachim et Anne, les jours de sa croissance se succédèrent, et la sainte enfant Marie atteignit l'âge de deux ans. Joachim dit alors à Anne, sa femme : « Conduisons cette enfant au temple de Dieu et accomplissons le vœu que nous avons fait, afin que le Seigneur ne nous réproove pas comme parjures; peut être nos sacrifices ne seraient plus agréés par Lui. » Anne répondit à Joachim, son mari : « Attendons qu'elle ait trois ans accomplis; l'enfant pourrait encore se souvenir de son père et de sa mère. »

Lorsqu'elle eut trois ans, Joachim dit : « Nous allons faire venir sept jeunes filles vierges, immaculées, d'entre les filles des Hébreux, et nous conduirons Marie, à la lueur des torches, au temple du Seigneur, selon notre vœu. » Et c'est ainsi que, munis de torches allumées et accompagnés

ծոյ Զարարիա ի զիրկս իւր եւ ասէ. Մեծ արասցէ Տէր Աստուած զանուն քո եւ բարձրացուցէ զքեղ յամենայն ազգս * ծինչեւ յայտնեսցի փրկութիւն Տեառն : Եւ * A fol. 102 r° b.

նստոց զՄարիամ յատիճանն խորանի տաճարին : Եւ զարձան ձնօղբն ի տանէ Տեառն մեծաւ ուրախութեամբ :

Եւ տուաւ Մարիամայ շնորհս ի Տեառնէ Աստուծոյ եւ ոչ խնդրեաց զչաք կամ զմաք եւ սիրեաց զնա ամենայն զաւակն Բարայելի :

Եւ էր Մարիամ ի խորան ի տաճարին իբրեւ զաղանի ամբիժ յերամոյ, եւ կերակրէր զնա հրեշտակ Տեառն յերկնից եւ ոչ էլ ի տաճարէն Տեառն ծինչեւ եղև Երկուտասանամեայ : Եւ ապա մարգարէն Զարարիա բահանայսպետն Աստուծոյ յանձն արար զնա ֆոխսիկայ ձերուռնոյն առ ի պահպանութիւն նմա ծինչեւ այց արասցէ Տէր Աստուած :

1 Մեծ արասցէ.] Մեծացուցէ, B || 7 եւ կերակրէր ... յերկնից om. B || 8 Տեառն om. B || 10 նմա] նորա B || 11 Աստուած :] Եսկ խոհեմագոն կոչան յայժ ցատխարակեալ էր ամենայն օրինօրն եւ իմաստութեամբ սուրբ զբոց վարժեալ, որով եւ իմաստուն էր . զոր յուցանէ աւետարանիչն ասելով . Մարիամ զամենայն բանս զպատիկ պահէր եւ խելամուտ լինէր ի սրտի իւրում : Եւ՝ եւ կիրթ եւ խոհեմ իմաստութիւն նորա երեւէր յիմաստնապոյն պատասխանիսն զոր հրեշտակին Կարբիւղի տաք ի յընդունելն ի նմանէ, զուեախան : Զի ոչ ի լսելն զուեախան ուրախան՝ վազվազակի հեշտանայր, եւ բացեալ տարածէր զունկն եւ գանձն սրբես եւ արար Եւայ եւ այլ շուտափայլ կանայք : Ելլ նախ խոտիէր զգաստութեամբ եւ անընդել պարկեշտութեամբ լինքն ամփոփելով գանձն, զն մի՛ զրժեսցի յԱստուծոյ սրբես նախ Եւայ օձիւն : Եսկ յորժամ զԱստուծոյ շնորհն առ նա յուցանէր հրեշտակն՝ թէ ոչ հեւացուցանէ զնա յԱստուծոյ, այլ ձառնաւոց մերձ ամէ, հարցանէր . Զխարց լինիցի ինձ զոր ասես ձնանել զի զայր ոչ զիտե՛մ : Զոր թէ հարցեալ էր Եւայ սա օձն՝ թերես չէր պատրեալ : Եսկ յորժամ ասաց թէ ի սուրբ Հոգւոյն լինի այց՝ ըստ խոտածանն առ Իսաիթ, վազվազակի հաւատաց, եւ խոնարհութեամբ ազակիսն զինքն կոչէր : Յայտ է թէ, ոչ միայն զն լն էր աստուածային շնորհիւն, եւ առատ եւ ուղիղ զմիտան ունէր, այլ եւ կիրթ էր իմաստից ի զխոտութենէ, օրինացն, եւ ի հմտութենէ, զորոց

des vierges, les parents conduisirent au temple Marie, toute bénie. Le grand prêtre de Dieu, Zacharie, la reçut dans ses bras et dit : « Le Seigneur Dieu glorifiera ton nom et te rendra grande dans toutes les générations, jusqu'à ce que le salut du Seigneur soit révélé. » Il fit asseoir Marie sur les marches de l'autel du temple. Les parents revinrent de la maison du Seigneur avec une grande joie.

Les grâces du Seigneur Dieu furent accordées à Marie; elle ne réclama ni son père, ni sa mère, et tous les enfants d'Israël l'aimèrent.

Marie vivait près de l'autel du temple comme une tourterelle immaculée dans un essaim de (tourterelles), et l'ange du Seigneur la nourrissait du ciel. Elle ne quitta pas le temple du Seigneur jusqu'à ce qu'elle eût douze ans. Ensuite le prophète Zacharie, le grand prêtre de Dieu, la confia au vieillard Joseph pour la protéger jusqu'à ce que le Seigneur lui rendit visite.

* A fol. 102 r° b.

Տրէի ժԻ եւ Նովեմբրի եւ : Վկայարանութիւն Երբիպոզայ եւ Փիլիմոնի աշակերտացն սուրբ առաքելոյն Պօղոսի, որք էին տեսարք Անեպիմայ ծառային :

Աուրբքս աղտրիկ՝ էին ի բարաբէն Կոյրտացոց, աշակերտք լեալ սուրբ առաքելոյն Պօղոսի : եւ յաուրս ամպարիշա արբալին Ներսնի, երկնալ նովճաննու առաքելոյն չեղեառ չարածեաց զվեան Կրտեմիլոսի եւ զպաղինն կործանեաց : * Յաջժամ երկնային կապաշարն ի Կոյրտացոց բարաբն ի տաճարն, եւ զոճէին ի բազինն Երտեմիլոսի եւ Երբիպոզայ եւ Փիլիմոն եւ այլ բրիտանեայք կապին չեկեղեցին, եւ զալեան Եստուծոյ կատարէին : եւ յանկարծակի ժողովուրդն որ եկեալ էին զոճել կոսն, ծախն չեկեղեցին եւ կարան զԵրբիպոզայ եւ այլն ամենեւեան փոխեան :

* A fol 102 v° n.

5

սրբոց. որպէս ի սկզբանէ, կենացն եւ ի սգոյտիլնէ, վարեալ զսոյժ ի տաճարն Եստուծոյ, յարուժ բնակեցաւ ի նուիրիլն յերուսաղէժ զայնքան ժամանակն ամենայն, չերից ամացն չեան զամս ծեսասան :

Եւ անց եղև ամենայն երկիրաճութեամբ խրատեալ եւ գոտախրակեալ երկիւղին Եստուծոյ : Ըլլ եւ օտար էր յամենայն չամարձակութենէ եւ չբնդելութենէ, ճարգիան, ծինջ զի եւ որպէս ասացաք՝ ի լսել զաւետա չրեշտակին սուրբ խոստիլեամբ որպէս զարճուբեալ, եւ առ ի վինն ամփոփելով զանձն ծառայութեամբ՝ երկնէք եւ խորճէր խոսովեալ էիէ որպիսի ինչ իցէ սղջնայն այս, զի չէք սովոր կամ ընդէլ տեսեան կամ ձայնի եւ զրույցատրութեան ուժեր ըստ այլոց արտաքս շրջոյոց կանանց : Ըմենայնի պսմիկ պատճառ՝ ի պղտուլնէն սուտնիք էր ի տաճարին Եստուծոյ, որով եւ ի բաճանայապետն Եստուծոյ Զարարիայ յանձնեալ եղև Ճերոյն եւ արգարոյն նովեմբայ՝ առ ի պահպանութիւն նմա ծինջեւ այց արասցէ նմա Տէր Եստուած : *add.* B.

1 Վկայարանութիւն . . . ծառային] Վերստին տօն տիրուհւոց Եստուածամինի, եւ եօթն որ կատարի : եւ վկայութիւն աշակերտացն Պօղոսի՝ Փիլիմոնի եւ Երբիպոզայ սարկաւազի՝ որք էին սուրբ Անեպիմայ ծառային B || 4-8 եւ յաուրս ամպարիշա . . . կատարէին *om.* B || 8 ժողովուրդն] չեկեմնուաց *add.* B — էին] անց *add.* B — զոճել կոսն] կատարել զտան Երտեմեայ զիցն B || 9 եւ կարան զԵրբիպոզայ . . . փոխեան] եւ բրիտանեայք որք փառարանէին զԵստուած փոխեան ամենեւեան եւ մնացին միայն Երբիպոզայ եւ Փիլիմոն եւ Տարփիաս կին Փիլիմոնի, եւ կարան զնոս : B.

14 tré, 22 Novembre.

Martyre d'Archippas et de Philémon, les disciples du saint apôtre Paul, qui étaient les maîtres de l'esclave Onésime.

Ces saints étaient de la ville de Colosses, et devinrent les disciples du saint apôtre Paul. Aux jours de Néron, l'empereur impie, l'apôtre Jean, s'étant rendu à Éphèse, avait chassé les démons d'Artémis (*Artemidos*) et renversé les autels. A cette époque, les idolâtres se rendaient au temple de la ville de Colosses et sacrifiaient sur les autels d'Artémis; Archippas et Philémon et d'autres chrétiens se trouvaient dans l'église, accomplissant l'office divin. La foule venue pour sacrifier aux idoles pénétra tout à coup dans l'église et Archippas fut saisi; tous les autres s'enfuirent.

* A fol 102 v° n.

Եւ տարան զնա առաջի Անդոկլիտեայ գատուորին : Եւ յառաջ բան զհարցանենը՝ սկսաւ անգրանել զամբարիշտ գաւանտթիւնս նոցա : Եւ գատուարն բռնադատէր և ստիպէր զԿրքիպարաս զոչնէլ կրօցն, նա ևս առաւել անարգէր զկուսպաշտութիւնն : Եւ կապեցին գտորն երկաթի կապանօք, և բարշեցին ձինչև ի բազինս որ կոչիւր

Մինաս, եւ անդ նեղէին զնա զոչնէլ . և սուրբն ոչ գապարէր ի կշամմբելոց զգատուարն : Եւ նորա հրամանս առեալ հանին զնա պատարս ի Կոզոսացոց բարբէն ձգնաւ ձի հեռի ի զիւզն որ կոչիւր Կրքիպիանա . և անդ փորեցին զօւր, և արկին զերանկէն Կրքիպարաս ի զօւրն ձինչև ցորովաջն և տարան ձանկունս ի զպրօցէ և երկաթի զբջօք ձակտեցին զգաղաթնն, և սպա բարկօծեցին ձինչև աւանդեաց զհօզին իւր առ Աստուած :

Եւ անտի երթեալ սպանին գտորն Փիլիմոն Կոչեմբերի ԻԲ : * Եւ թաղեաց զնոսս * A fol. 102 v° b.

հաստացեալ կինն Սովիա : Ինչպսմ աւուր վասն Կրիտասի սրով կատարեցան ի Պարսիկս ի Սաբուսիտէ արքայէ՝ ներսան եպիսկոպոսն և ալ շորս եպիսկոպոսք և երկու բահանայք և կրօնաւորք և աշխարհականք :

1 զնա առաջի] զԿրքիպարաս առ B — Անդոկլիտեայ գատուորին] Անդոկլիէսա զկուսարն եփեսոսի B || 2 անգրանել] յանգիծանել B — և գատուարն . . . զկուսպաշտութիւնն] և խոտալանէր զԿրիտաս . և ձապկեցին զնա յոյժ B || 4 երկաթի կապանօք] երկաթիւր B || 5 նեղէին] յոյժ նեղեցին B — և սուրբն . . . հրամանս առեալ] և իբրև ոչ առ յանձն B || 6 Կոզոսացոց օտ. B || 7 զիւզն] իւր add. B || 8 ի զօւրն ձինչև ցորովաջն] ձինչև ցրանջսն ի ներքս B || 11 Փիլիմոն] և զՏարսիս add. B || 12 Սովիա] սրտուով add. B.

On le conduisit en présence du juge Andoclide¹. Avant même d'être interrogé, il se mit à blâmer leur doctrine impie. Le juge violenta Archippas et le pressa de sacrifier aux idoles; mais lui, il méprisa encore plus l'idolâtrie. On lia le saint avec des chaînes de fer et on l'entraîna jusqu'au temple d'idoles appelé Minas, où on le pressa de sacrifier; mais le saint ne cessa pas d'invectiver le juge.

Celui-ci alors ordonna de l'emmener hors de la ville de Colosses, à une lieue de distance, au village appelé Archipiana; là on creusa un fossé et on y descendit le bienheureux Archippas jusqu'au ventre; on fit venir des enfants d'une école pour lui trouver le crâne avec des pointes de fer, et ensuite on le lapida jusqu'à ce qu'il eût rendu son âme à Dieu.

Dè là, on alla tuer saint Philémon, le 22 novembre. * Une femme fidèle, * A fol. 102 v° b.

En ce jour moururent par le glaive en Perse, pour le Christ, sur l'ordre du roi Sapor (*Sapourios*), l'évêque Nersès (*Nersan*) et quatre autres évêques, deux prêtres, des moines et des laïques.

1. *Syn. Cp.* : Androclès.

* B
p. 249 b.

[B]՝ Յաչած առաք վկայութիւն սրբոցն Նիրսա եպիսկոպոսի եւ Յովսեփայ բաշանաչի աշակերտի նորա, եւ այլոց սրբ ընդ նմա կատարեցան ի Պարսիկս :

Սորա էին ի Պարսից աշխարհէն, եւ էին բրիտանեայք հաւատով եւ ճեճ ճգնութեամբ ձերացան : Առթուն ամաց էր սուրբն Նիրսա եպիսկոպոսն, եւ սուրբն Յովսեփ բաշանաչ աշակերտ նորա՝ առթուն եւ հինգ ամաց էր : Եւ ուսուցանէին զժողովուրդն եւ դարձուցանէին զբարուծս ի կապալաշտիցն ի Քրիստոս :

Վասն սրոց թագաւորին ծասնեցին զնոսա, եւ հրամայեաց ըմբռնել զերանելիսն : Ընդ նոսա ըմբռնեցին եւ այլ բարուճ եպիսկոպոսս եւ բաշանաչս եւ կրօնաւորս՝ սր հրեշտակաց արանչելէ էին, եւ այլ աշխարհականս եւ կուսան կանաչս ճկնաւորս կապեցին պարսկորէն մինչեւ ձարձատել ոսկերաց նոցա, եւ հարին սաստիկ դառնալոցն լոյժ :

Երա եւ չալլ գանազան տանջանս փորձեալ զնոսա բազմապատիկ, եւ պինդ զովն ի հաւատան Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց եւ սրով հատին զկրուսս նոցա : Եւ ուրախութեամբ ընկալան սուրբքն զմահն վկայական : Եւ էր ի ժամանակս թագաւորութեանն Հուստոց Մարտինիանոսի արքայի :

Եւ զինի սոցին սրբոցս չարչարեցան ի նոցն ի Պարսից արքայէն Սաբուրիոսէ ի բարարն Բիթսալուս սուրբ ձարաիրոսքն եւ եպիսկոպոսքն Յովհաննէս, Իսահակոս,

* B
p. 249 b.

[B] * En ce jour, martyr du saint évêque Nersès (*Nirsa*) et du prêtre Joseph, son disciple, et d'autres personnes encore qui moururent avec lui en Perse.

Ils étaient du pays de la Perse, de foi chrétienne, ayant vieilli dans un grand ascétisme. Le saint évêque Nersès était âgé de quatre-vingts ans et le saint prêtre Joseph, son disciple, de quatre-vingt-cinq ans. Ils enseignaient le peuple et avaient converti au Christ beaucoup d'idolâtres.

C'est pourquoi on les dénonça au roi, qui ordonna d'arrêter les bienheureux. Avec eux furent arrêtés beaucoup d'autres évêques et de prêtres et de religieux, sujets d'admiration pour les anges, avec d'autres laïques et des femmes vierges ascètes; on les lia à la manière persane, jusqu'à disloquer leurs os, et on les frappa d'une manière fort cruelle.

On les soumit ensuite à plusieurs tortures différentes, mais on les trouva fermes dans la foi du Christ. C'est alors que le roi ordonna de leur trancher la tête. Les saints acceptèrent avec joie la mort du martyr. C'était à l'époque du règne de Maximien, l'empereur des Romains.

Après ces saints, et par le même roi des Perses Sapor, furent soumis aux tortures, dans la ville de Bethslokh (*Bithsalouk*), les saints martyrs et

ծիւս Իսազակիտս, Պատապիտս, եւ այլ բազանայք ընդ նոսա բազածք . ընդ որս էր եւ սուրբն Յունան ճգնաւորն :

Զորս լետ յերկար ըննութեան չորժամ ոչ ուրորանօք կակղացան, կամ ոչ ի սպառնակացն Երկեան ուրանալ զՔրիստոս, պատառեալ սրօք եւ բերջօք զճարձինս նոցա, եւ ճորճորեցուցեալ սաստիկ վիրօք, պահեցին ի բանդ սովալլուկս եւ ճերկս : Ինետոյ հանեալ հատին մասն ինչ յանդամոյ նոցա, եւ տարեալ արտաբոյն բազարին ժողովեցին բաղում մարդիկ՝ եւ ամենեքեան բարաձից կղեալ ի սուրբան, բարկոծեցին զնոսա մինչև ճածկեցան ի կուտէ բարանցն, եւ աջնպէս կատարեցան ի Քրիստոս :

Տրէ ժեւ եւ նոյեմբերի ԻՔ : Տան է Կատիտի ճարտիրտի :

10 Սուրբ մարտիրոսն Կատիտս էր բրիտանեաց, ի բազարէն Ռոգոստօբայ, ի ժամանակս անպարկշտ արքային Մարսիմիանոսի : Եւ սովորութիւն էր բազարին աջնձիկ, զի ի սօնին Կունտի պիղձ ստոռածոյն խրեանց զճի ի բազարացեաց արանցն

9 Տօն] Վկայութիւն երանելոյն Բ.

évêques : Jean, Isaac, un autre Isaac, Patapios¹, et beaucoup d'autres prêtres avec eux, parmi lesquels se trouvait également le saint ascète Jonas.

Ces saints, après de longs interrogatoires, ne s'étant pas laissé attendrir par les douces paroles, ni apeurer par les menaces, pour renier le Christ, eurent leur corps déchiqueté par des glaives et des ongles de fer, et couvert de plaies cuisantes; ils furent gardés en prison affamés et nus. On les en fit sortir ensuite et, leur ayant coupé une partie des membres, on les emmena hors de la ville, où l'on rassembla une multitude de gens, qui lancèrent tous des pierres sur les saints, les lapidant jusqu'à ce qu'ils fussent couverts par un amoncellement de pierres, et c'est ainsi qu'ils moururent dans le Christ.]

15 TRÉ, 23 Novembre.

Fête du martyr Dasius.

Le saint martyr Dasius était chrétien de la ville de Dorostorum (*Rodostola*)², aux jours de l'empereur impie Maximien. C'était la coutume dans cette ville de sacrifier un des citoyens à leur dieu abominable Chronos, le jour de sa

1. Soit Ἀγάπιος, soit Πάπιος. — 2. Un ms. du *Syn. Cp.* a la variante Ροδοστολίω.

դո՛ւ ճատոցանէին նճա : Եւ յառաջագոյն վաչրն սր ի կարզ զո՛ճին ճատոցանէին՝
 դարգարէին արբունական զգեստիւք եւ սփեկաղճ երիվարօք եւ բազուճ զօրականօք,
 եւ երգովք նուագարանօք շրջեցուցանէին ընդ հրապարակս եւ ընդ փողոցս բազարին :
 Լնուշ եւ մեծածախ կերակրովք զուուրս երեսուն վարձանէին : Եւ յաուրս պիղճ
 անին Կունոսի՝ սուր եղևալ չաչրն չաչն ամենայն զօրականայն, եւ օղ չօղ զմարմինն
 կոտորէին, եւ իբրևս զընդունելի՝ զո՛ճս ձօշակէին : Սր եւ աչրն աչն աաւր զանձն ի
 շարաշար ձա՛նն խնդալիւսամբ վասն Կունոսի սիրոյն :

* A fol. 103
 r^o 41.

Եւ յորժամ ե՛հաս կարգն չերանելին Գասիոս, ժողովեցան առ նա բազմութիւնք
 զօրականայն աւետիս ճատոցանէին, եւ ձեպէին կատարել զկարզ եւ զօրէն Կունոս
 անին : Եւ ասէ, զնոսա Գասիոս. Լաւ է ինձ մեռանել վասն սեռանն Քրիստոսի եւ
 ոչ վասն կոսոյ :

Եւ զառ լուեալ զօրականայն երթեալ պատմեցին թագաւորին : Եւ յորժամ տարան
 զնա առաջի խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի համարձակութեամբ : Եւ հրամայեաց
 հաստանել զպղախ նորս. եւ տարան զնա առաջի կոսոյն եւ արկին ի ձեռս նորս հուր
 եւ կնկրակ, զի եւ ոչ կամելով չաչրել ձեռայն՝ ճղեացէ առաջի Կունոս զկնկրուկն :

1 ճատոցանէին] ճատոցանել B 2 զգեստիւք] զգեստօք B || 3 նուագարանօք]
 նուագարանայ B | 5 Կունոսի] Կունոսայ B || 7 Կունոսի] Կունոս B || 11-12 եւ զառ
 լուեալ . . . զնա առաջի] եւ զօրականին տարան զնա առաջի թագաւորին B.

fête. Et d'abord l'homme qu'on avait destiné à être sacrifié, était paré des vêtements impériaux et on le promenait sur des chevaux aux harnais d'or, entouré de nombreux soldats, au son des chants et des instruments, à travers les places publiques et les rues de la ville. On le nourrissait pendant trente jours de mets délicats et coûteux. Le jour abominable de la fête de Chronos, tous les soldats frappaient cet homme de leur épée, mettaient en lambeaux son corps et le mangeaient comme un sacrifice agréé (par leur dieu). Et l'homme se livrait avec joie à cette mort cruelle par amour de Chronos.

* A fol. 103
 r^o 41.

Lorsque fut arrivé le tour du bienheureux Dasius, un grand nombre de soldats s'assemblèrent auprès de lui pour lui annoncer la bonne nouvelle, l'encourageant à accomplir l'ordre et les usages de la fête de Chronos. Dasius leur dit : « Je préfère mourir pour le nom du Christ plutôt que pour l'idole. »

Ce qu'ayant entendu, les soldats allèrent en rendre compte à l'empereur, et lorsqu'ils le firent comparaitre, Dasius confessa hardiment le nom du Christ. (L'empereur) ordonna de lui trancher la tête; on l'emmena devant l'idole, on lui mit dans les mains du feu et de l'encens, pour que, ne voulant pas avoir ses mains brûlées, il jetât l'encens devant Chronos. Il les garda cependant dans la paume de la main jusqu'à l'endroit où on lui trancha

և նորա կախալ չտին ձինչև ի տեղին ուր հասին զգլուխ նորա, և այնպէս աւանդեաց զհողին իւր առ Աստուած բարի խոտովանութեամբ նոյնմբերի ԻԷ :

Յայժմ աուր լըշատակ է Երանելոյն Գրիգորի Ակրականդացոյ կախորտոսին :

Երանելին Գրիգորիոս էր ի քաղաքէն Ակրականդացոյ որ է ջարեմուտս, ի Սիկիլիա կղզուջն, որպի լեալ բրիտանեաց և պարկեշտ ճնօղաց, որոչ անուն * հօրն Քար- * A fol. 103
1° b.

իտոն, չաւուրս բարեպաշտ արքային Յուստինանոսի :

Եւ չորժամ եղև ութ և տասն ամաց, փախեալ զարտ ի ճնօղացն և գնաց չԵրուսաղէմ, բանիլ ի տղայութենէ եղև երկիւղած չԱստուծոյ, և զամենայն զիրս հին և նոր կտակարանացն ուսու. նոյնպէս և զարտաբին իմաստասիրական հանձարս :

10 Եւ երթեալ շրջեցաւ ընդ ամենայն տեղին և ջանապատուոր հարս և սպա զնաց ի Կաստանկլինուպոլիս, և վնոր երեսեալ հերձուածն իմաստասիրական վարդապետութեամբն իւրով սուրբ գրովբ չսօժի և արձատարիլ արար : Եւ չսժ զովելը եղև ի

1 նորա] իւր B — այնպէս] հանդարժեալ սիրովն Գրիտոսի *add.* B || 2 բարի խոտովանութեամբ *om.* B — նոյնմբերի ԻԷ] և Տրէի ժե *add.* B || 3 լըշատակ է Երանելոյն] վարբ և ձգնութիւն սուրբ և սրանչեղագործ հօրն ճերս B || 6 Քարխտն] և ձօրն Թէոգրաի *add.* B || 6 արքային Յուստինանոսի] թագաւորի Յուստինանոսի բթափն B || 7 և զնաց *om.* B || 8 բանիլ ի տղայութենէ եղև երկիւղած չԱստուծոյ *om.* B || 10 և երթեալ ... հարս *om.* B || 13 զովելը եղև] զովեցաւ B.

la tête, et c'est ainsi qu'il rendit son âme à Dieu, en bonne confession, le 23 novembre.

En ce jour, commémoration du bienheureux Grégoire, évêque de la ville d'Agrigente.

Le bienheureux Grégoire était de la ville d'Agrigente (*Akrakand*), qui se trouve en Occident, dans l'île de Sicile; il était fils de parents chrétiens et honnêtes, le nom * du père était Chariton; il vivait aux jours de l'empereur Justinien, le pieux. * A fol. 103
1° b.

Lorsqu'il eut atteint l'âge de dix-huit ans, il quitta secrètement ses parents et se rendit à Jérusalem, car il craignait Dieu dès son enfance et avait appris toutes les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament, en même temps que la science de la philosophie profane.

Il parcourut toutes les contrées, visita les pères du désert, se rendit ensuite à Constantinople et confondit par sa doctrine philosophique et par

ժողովեալ անդ եպիսկոպոսացն եւ փառաւորեցաւ անդ ի թագաւորէն եւ ի պա-
տրիարքէն :

Եւ զարձեալ փախեալ անտի եւ ծառայ ի նաւ զնաց ի Հռոմ եւ ի վանս սրբոյն
Սարգիս զգաբեաց, եւ ոչ ոմեք յայտնեաց վասն իւր : Եւ խտտակրօն պահօք՝ եւ
անճանկիստ արհաձեւեալ, եւ անպարար ազօրիւք զճրեշտակական կարգս իւր կա-
տարէր :

Եւ եղև ընդ ուսուրսն ընդ աշխարհի մեռանել Եպիսկոպոսին Ալրականդացոց
բարաբրին, եւ բարբառացոցն լիւրուս բաժանեալ Հակոբակոբեանք, ճի կողմն ընտրեցին
զմն բահանաց որում անուն էր Սարգիս, եւ ճիւս ալ կողմն զԿրիստիկոսն սարկաւան.
* A fol. 103
v° a. իսկ ամենայն ուխտ եպիսկոպոսարանին եւ իշխանք բարաբրին ասէին թէ. Զոր
Աստուած յայտնէ՝ նա լըցի մեզ առաջնորդ եւ հալի :

Եւ չարացեալ առ հասարակ ամենեքին նաւեցին ի Հռոմ, եւ ծառայեցանէին սա-
հայրապետն Հռոմաց՝ ճի կողմն զՍարգիսն եւ ճիւս կողմն զԿրիստիկոսն : Եւ հարս-
պետն Հռոմաց հրամայեաց նոցա սիրով ճիւսորիլ եւ զճին ի նոյցանէ; ընտրել ի ձեռնա-
գրութիւն. եւ նորս ոչ կամեցան զխաղաղութիւն : Եւ նորս բարկացեալ հրամայեաց
հասնել զնոսա արտաքոյ երեսաց իւրոց, եւ ասէ զիշխանն եւ զբահանայն եւ զնա-

1 ի ժողովեալ . . . պատրիարքէն] ի թագաւորէն եւ ի պատրիարքէն B || 3 զարձեալ om.
B — ծառայ ի նաւ om. B || 8 բարաբրին om. B || 9 պահօք] սրայ B || 11 յայտնէ] յայտնեաց
B || 14 եւ զճին . . . ձեռնագրութիւն om. B || 16 արտաքոյ om. B.

les saintes Écritures la nouvelle hérésie et la déracina. Il fut grandement
loué par les évêques rassemblés et fut glorifié par l'empereur et le patriarche.

De là il repartit secrètement, s'embarqua et se rendit à Rome, où il
demeura au couvent de saint Sabbas, ne se dévoilant à personne. Il y vécut
d'une manière angélique, dans des jeûnes austères, des veillées sans repos
et des prières incessantes.

A cette époque, l'évêque de la ville d'Agriente étant venu à mourir, les
habitants de la ville se partagèrent en deux partis adverses : l'un d'eux élut un
prêtre dont le nom était Sabinus, l'autre parti élut le diacre Crescent
* A fol. 103
v° a. (*Kriskinton*), * tandis que tous les membres de la curie épiscopale et les prin-
cipaux notables de la ville disaient : « Celui que Dieu nous aura révélé, sera
notre guide et notre pasteur. »

Tous les partis partirent ensemble et s'embarquèrent pour Rome, présen-
tant au patriarche de Rome, l'un des partis Sabinus, et l'autre parti Crescent
(*Kriskinton*). Le patriarche de Rome leur ordonna de s'accorder pacifiquement
et de choisir l'un des deux pour le sacre. Ils ne voulurent pas (faire) la paix.
Le patriarche, ennuyé, ordonna de les faire sortir de sa présence, et dit aux
notables, aux prêtres et aux archidiaques : « Qui est le plus méritant des

խատարկուական. Ով իցէ չերկոյցունցն արժանի : Եւ նորա սանն. Աչ գիտեմք, ալլ զու
լինքնին խնորեա չԼատուծոյ, եւ զոր չպտեմէ բեզ՝ զնա ձեռնադրեա ձեզ կախկոպոս :

Եւ ի գիշերին չաճմիկ տեսանէ հաչրապեան ի տեսեան զՊետրոս եւ զՊողոս
զառաքեալսն Քրիստոսի, եւ սանն. Մի ինչ արտձիբ փան կախկոպոսին Լկրական-
5 զացոց ախուռոն. զխտաջիբ որ եւ երկորեանն զոր ընտրեցին անարժանք են :
Բայց է ի բազարիս չաճմիկ ալլ օտար, յոճ երկիւղած չԼատուծոյ՝ որոչ անուն է
Գրիգորիոս, եւ է արգելեալ ի փան սրբոյն Սարաչի, եւ յորժամ լուա զգալուսա ժո-
ղովրդեանն երկեա զն ձի գացեն գնա, փախեա զազտ ի փանայն՝ եւ գնաց չալ տեղի : * A fol. 103
v° b.

Չնա կոչեա առ բեզ եւ ձեռնադրեա եւ աուր ի նոսա, զի ի նա հանգուցեալ է հոգին
10 սուրբ : Եւ չուցին նժա գերանեկին Գրիգորիոս, եւ ապա անչպտ եղին առաքեալքն :
Եւ զարթուցեալ ահիւ մեծաւ հաչրապետին զարհուրմամբ, եւ ընդ առաւօտն կո-
չեաց գառագբեչն իւր եւ ալլ երկու կախկոպոսուն՝ զոր առաքեալ էր ի Կոստան-
ղինուպոլիս առ Թագաւորն փանն նոր հերձուածոն, եւ զարձան անդրէն ի Հռոմ :
Առաքեաց զնոսա ի փան սրբոյն Սարաչի, եւ յորժամ գնացին զԳրիգորիոս ոչ գտին :

1 իցէ] է B || 6 չաճմիկ] ի Թարսի *add.* B || 7 եւ յորժամ լուա ... գնաց չալ տեղի
om. B || 9 ձեռնադրեա] կախկոպոս *add.* B || 11 զարհուրմամբ] զարհուրեալ B — եւ ընդ
առաւօտն *om.* B || 14 եւ յորժամ գնացին ... եւ նորա երթեալ] եւ կիեալ ոչ գտին զի
երկու առաքբբ չառաջ փախուցեալ էր ի փան սրբոյն Երազմուսի : Եւ անդ գնացեալ B.

deux? » Ils lui répondirent : « Nous ne le savons pas; demande-le toi-même à Dieu, et celui qu'Il aura révélé, tu nous le sacreras évêque. »

Le patriarche vit cette nuit même, en un rêve, les apôtres du Christ Pierre et Paul, qui lui dirent : « Ne t'attriste point au sujet du siège de l'évêque d'Agriente; sache que les deux qu'on a élus en sont indignes; mais il y a dans cette ville un homme étranger, craignant beaucoup Dieu, dont le nom est Grégoire et qui s'est cloîtré au couvent de saint Sabbas; ayant appris l'arrivée de ces hommes, il a pris peur qu'ils ne le trouvassent, il s'est enfui secrètement du couvent et s'est rendu à un autre endroit. Fais-le venir auprès
10 de toi, sacre-le et donne-le-leur (comme évêque), car le Saint-Esprit repose
en lui. » Les apôtres lui montrèrent le bienheureux Grégoire, puis dis-
parurent.

Le patriarche, s'étant réveillé plein de crainte et de frayeur, fit venir, le matin, son archevêque et deux autres évêques qu'il avait précédemment envoyés à Constantinople auprès de l'empereur à cause de la nouvelle hérésie, et qui en étaient revenus à Rome. Il les envoya au couvent de saint Sabbas, et lorsqu'ils y furent arrivés, ils n'y trouvèrent plus Grégoire. Ils deman-
dèrent au prieur du couvent : « Où est-il? » Il leur répondit : « Il y a deux

Հարցին ցճար վանացն թէ. Ո՛ր իցէ : Եւ նա ասէ. Երբու աւարբը ցուաջ ել ի վանացս, եւ որպէս կարձեմ թագուցեալ է ի վանս սրբոյն Երայմոսի : Եւ նորա երթեալ գտին զերանելին Գրիգորիս ի պարտիլին թագուցեալ ի ձէջ բանջարոցն :

Եւ չորժամ տեսին եպիսկոպոսներն ծանեան զնա, եւ երկիր պապին նմա եւ զերկս արկեալ Համբուրցին, զի տեսալ էին զբատիւ նորա ի թագաւորէն եւ ի սրատիրար-⁵ գէն եւ չալ ժալովեալ եպիսկոպոսացն ի Կոստանդինուպօլիս : Նոյնպէս եւ նա երկիր պագանէր նոցա եւ ասէր. Թ'պոլթին արարէր ծառալիս ձեր, զի այր * մեկաւոր եմ եւ եւ անարժան : Եւ տարան զնա առ Հայրապետն, եւ անկեալ ի ծանկի իւր երկիր կապ նմա : Եւ չորժամ ետես Չնա ծանեալ ի կերպարանացն որպէս ցուցին նմա սուրբ աւարեալքն ի տեպեանն, եւ ասէ. Բարի եկիր, որդեակ իմ Գրիգորիէ. որպէս¹⁰ լուսը՝ սոյնպէս եւ տեսար : Եւ Համբուրեաց զնա եւ նաաօջ մերձ լինեան, եւ պատմեաց նմա զերեսովն սրբոյ աւարեալոցն եւ ասէ. Բնորեաց զրեւ Լստուած եւ Հրամայեաց ձեռնադրել եպիսկոպոս Եկրականդապոյ աթոռօցն : Եւ նա ասէ. Ոչ եմ արժանի եւ ոչ եմ կարոյ այլմ աստիճանի :

Եւ ասէ Հայրապետն. Մի չակառակիր որդեակ, զի բազումք վասն անիրութեան¹⁵ կրեան : Ատ Գրիգորիոս. Ընտո լինձ սակաւ աւարս, թերես կարացից Հաւանեցու-

3. զերանելին *om.* B — ի ձէջ բանջարոցն] ի ձէջ ծառայ եւ բանջարոցն B || 4-8 եւ զերկս արկեալ ... եւ անարժան *om.* B || 9 նմա] Հայրապետին B || 10 ասէ] Հայրապետն *add.* B.

jours qu'il est sorti du couvent, et à ce que je crois il s'est caché au couvent de Saint Érasme. » Ils s'y rendirent et trouvèrent le bienheureux Grégoire dans le jardin, caché au milieu des légumes.

Les évêques, lorsqu'ils l'aperçurent, le reconnurent, se prosternèrent devant lui, le prirent dans leurs bras et lui donnèrent le baiser; car ils avaient vu les honneurs qu'il avait reçus de l'empereur et du patriarche et des autres évêques réunis à Constantinople. Lui aussi pareillement se prosterna devant eux et leur dit : Pardonnez à votre serviteur, car je suis un * pécheur et un homme indigne. » Ils le conduisirent chez le patriarche; il tomba à genoux et se prosterna devant lui. Le patriarche, à sa vue, le reconnut d'après les traits que les saints apôtres lui avaient révélés dans son rêve, et lui dit : « Sois le bienvenu, mon fils Grégoire; nous t'avons vu tel que nous avons entendu parler de toi. » Il lui donna le baiser, le fit asseoir près de lui, lui narra l'apparition des saints apôtres et lui dit : « Dieu t'a choisi et m'a ordonné de te sacrer évêque sur le siège de la ville d'Agrigente. » Il lui répondit : « Je ne suis pas digne, ni capable de cet honneur. »

Le patriarche lui dit : « Ne t'oppose pas, mon fils, car beaucoup se sont perdus pour ne pas avoir écouté. » Grégoire répondit : « Donne-moi quelques jours pour que je puisse persuader mon esprit. » Ce disant, il avait l'intention

* X fol. 104
F. 31.

ցանկ զմիտս իմ : Զայս ասացեալ կամեցաւ վտառել ի Սարսիա : Եւ զխոսցեալ Տաւրապետին առաքեաց պահապանս եւ էին առ նմա զտիւ եւ զգիշեր :

Եւ չաւոր կիրակէի կոչեաց զամենայն բահանեաց եւ զժողովուրդս Ակրական-
 5 պացոց բազարին, եւ ասէ ցնոսաւ. եկեաջիք ամենեքեան ընդ իս խաչու եւ աւետա-
 րանաւ, եւ երթիցուք սաղմոսերգութեամբ յեկեղեցի սրբոյ առաքելոյն Պետրոսի, եւ * A fol. 104
 10 զոր ցուցանէ ձեզ Աստուած զայն տաց ձեզ Տօլիւ եւ առաջնորդ :

Եւ չորժամ զնացին յեկեղեցին՝ Տրամայեաց Տաւրապետն Պրիգորի եւ ել յամբիոնն
 կարգաց զաւետարանն : Եւ չորժամ կատարեաց թմեսաւ աղանի սպիտակ ի խորանէն,
 եւ երթեալ նստաւ ի վերայ զլիտոն Պրիգորի : Եւ յոյժ զարհուրեցան ընդ սքանչելի
 15 տեսիլն :

Եւ ի ճիւս կիրակէն՝ կոչեաց բազում եպիսկոպոսունս եւ զժողովուրդս բազարին,
 եւ ձեռնադրեաց զՊրիգորիտս եպիսկոպոս Ակրականպացոց բազարին : Եւ յոյժ
 սիրելին զնա ամենայն բահանալն եւ ժողովուրդն եկեալն յԱկրականպացոց
 բազարէն :

Եւ չնա տասն ասուր ողջունեցին զՏաւրապետն եւ նստեցին ի Սիկիլիա, եւ
 20 զնացին ի բազարն իւրեանց : Եւ նստուցին զՊրիգոր յաթոռ եպիսկոպոսութեան :

4 եւ ասէ ցնոսաւ. եկեաջիք ամենեքեան ընդ իս *om.* B || 5 երթիցուք զնացին B || 6-7
 եւ զոր ցուցանէ . . . յեկեղեցին *om.* B || 8-10 եւ չորժամ կատարեաց . . . սքանչելի տեսիլն
om. B || 119 ճիւս կիրակէն] ճիւսսձ կիրակի,ի B — զժողովուրդս բազարին *om.* B || 12
 բազարին] եկեղեցւոյն B.

de se réfugier en Espagne. Mais le patriarche, qui s'en aperçut, envoya des gardiens pour rester jour et nuit auprès de lui.

Le jour du dimanche, le patriarche fit venir tous les prêtres et les hommes de la ville d'Agrigente et leur dit : « Venez tous avec moi, avec la croix et l'évangile; nous nous rendrons * en psalmodiant à l'église du saint apôtre
 Pierre et celui que Dieu nous désignera, je vous le donnerai pour pasteur et
 chef. » * A fol. 104
 1° b.

Lorsqu'ils furent rendus à l'église, le patriarche ordonna à Grégoire de monter à l'ambon et de lire l'évangile. Lorsqu'il le fit, une colombe blanche s'élança de l'autel et vint se poser sur la tête de Grégoire. Tous furent épou-
 vantés par cette apparition merveilleuse.

Le dimanche suivant, le patriarche fit venir beaucoup d'évêques et les habitants de la ville, et sacra Grégoire évêque de la ville d'Agrigente. Tous les prêtres et les gens venus de la ville d'Agrigente l'aimèrent beaucoup.

Dix jours après, ils présentèrent leur hommage au patriarche et s'embar-
 quèrent pour la Sicile, se rendant à leur ville. Ils intronisèrent Grégoire sur le
 siège épiscopal.

Իսկ հաջրն Գրիգորի Քարիտոն՝ ոչ ճանեաւ եթէ որդին իւր իցէ, զնաց առ նա առանձինն, անկաւ չտոս նորա լալով եւ ասէ. Ազօթեան վասն իմ սուրբ Տէր, բանդի չոյժ ցաւագնեալ է անձն իմ, եւ եմ ի տրամութեան վասն դաւակին իմոյ զոր չանկարձակի կորուսի եւ ոչ զխոտոյցի եթէ ի ճովաւ խելոյցաւ, եթէ զագանը կերան զնա, եւ Աստուած՝ ոչ չպտնեաց ինձ :

* A fol. 105
V^o R.

Եւ երանելին Գրիգորիս ճանեաւ զհաջրն իւր, եւ հարցանէր թէ կենդանի է ճալրն իւր : Ասէ Քարիտոն. Կենդանի է եւ է կուրացեալ ի բազում վշտացն եւ ի լալոյն : Ասէ Գրիգորիս. Քանի՜ ամբ իցն չորմէհետէ կորեաւ որդին ձեր : Ասէ Քաւէնոն. Այս երեքտասան ամ է, եւ չորժամ կորեաւ էր սլի եւ տասն ամաց : Եւ սկսաւ ճրիգորիս մխիթարել զնա, եւ չարուցեալ անկաւ չտոս հօրն լալով, եւ ողբալով ասէ. Թողոթիւն արա ինձ հալք մեղանշական որդու ըս. բանդն եւ եմ Գրիգորիս որդին ըս : Եւ չարուցեալ կախեցաւ զպարանոցսն եւ ի միասին բոցին զբազում ժամս : Եւ լուկեա աչ ի բազարն եւ ամենեքեան փառաւորէին զԱստուած :

Եւ այր մի կրօնաւոր լորոտ չոյժ՝ անկաւ չտոս նորա. եւ ձեռն կո ի վերայ նորա եւ աղօթեաց առ Աստուած, եւ աւժամայն սրբեցաւ, եւ կոկե մարմինն փափուկ սրդէս աղալի, եւ ամենեքեան զարձանալին սրբ տեսին եւ լուան :

1-12 Իսկ հաջրն Գրիգորի ... զբազում ժամս :] եւ իբրև ճանեան զնա ճուգրն նորա՝ չոյժ լալին ի միասին զբազում ժամս զի երեքտասան ամբ էին չորմէ հետէ փախուցեալ էր : B
|| 15-16 Եւ աղօթեաց ... տեսին եւ լուան] բժշկեաց զնա B.

Le père de Grégoire, Chariton, ne sachant pas que c'était son fils, alla le trouver en particulier, tomba à ses pieds et lui dit : « Prie pour moi, saint seigneur, car mon âme est en grande peine; je suis triste au sujet de mon fils que j'ai perdu subitement, ne sachant pas s'il s'est perdu en mer ou si les bêtes sauvages l'ont dévoré, Dieu * ne me l'a pas encore révélé. »

* A fol. 105
V^o R.

Le bienheureux Grégoire reconnut son père et lui demanda si sa mère était encore en vie. Chariton lui répondit : « Elle est encore en vie, mais elle a perdu la vue par les nombreux chagrins et les larmes. » Grégoire lui demanda : « Depuis combien d'années votre fils s'est-il perdu? » Chariton répondit : « Il y a déjà treize ans qu'il s'est perdu, il avait dix-huit ans. » Alors Grégoire se mit à le consoler, et se levant il tomba aux pieds de son père en pleurant et lui dit avec soupirs : « Pardonne, père, à ton fils pécheur, car c'est moi ton fils Grégoire. » Il se leva, se jeta à son cou, et ils pleurèrent ensemble pendant de longues heures. Cette nouvelle se répandit dans la ville et tous glorifièrent Dieu.

Un religieux, atteint d'une forte lèpre, vint se jeter à ses pieds. Grégoire lui imposa les mains, pria Dieu, et le religieux fut guéri aussitôt; son corps devint aussi tendre que celui d'un enfant et tous ceux qui le virent et l'entendirent en furent émerveillés.

Եւ այլ կրօնաւոր խուլ եւ համբ անկաւ շոտս նորա եւ կարեալ զկեդուէն խաչ եհան . նոյնպէս եւ յերկուսին ականջան, եւ առժամայն խօսեցաւ եւ լուաւ, եւ ասէ ձեծաւ ձաչնիւ . Մեծ են զործք քո Տէր որ ի ձեռն արդարոյս պարտիկ * կատարին : Եհարց * A fol. 104
v^o b.

Եւ սպա զնայ առ ծալն իւր եւ խոնարհութեամբ երկիր եպագ եւ համբուրեաց զոտս նորա, եւ ասէ . Չիարդ կաս ծալք իմ : Եւ նա ասէ . բարիորդ, որդեակ, որովհետեւ տեսի զքեզ :

Եւ չաւուր տօնի սրբոյ խաչն՝ բերին առ նա բազում հիւանդս եւ ակտաժէտս եւ զկանչարս, եւ նորա ձեռն զնելով զամենեւեան բժշկեաց աղօթիւք եւ զկեան հարաձեաց : Եւ յայնմհետէ անուանեցին զնա երկրորդ սրանչկարգործ Կրկգորխոս :

Եւ ձեռնադրեաց արժանաւոր քահանայս եւ արկեաւագունս եւ ուսուցանէր նոցա եւ պատուիրէր զի զաղքատս եւ զորբս եւ զաչրիս եւ զօտարս եւ զհիւանդս եւ զարգեկարս ի բանկի ոչ անտես առնիցեն : Եւ յորժամ կրանէր ի մէջ բարաքին՝ տանէին ընդ

1 խաչ եհան] խաչակրեաց B || 2 յերկուսին] յերկուս B || 2-5 եւ ասէ ձեծաւ ... լուայ երբէք om. B — կրանելւայն] սրբոյն B || 7-9 եւ սպա զնայ ... տեսի զքեզ om. B || 11 եւ զկեան հարածեաց om. B || 13-15 եւ ձեռնադրեաց ... առժամայն բժշկեաց om. B.

Un autre religieux, sourd et muet, vint se jeter à ses pieds. Grégoire lui saisit la langue et fit le signe de la croix; il saisit également les deux oreilles, et le religieux aussitôt parla et entendit, et dit à haute voix : « Seigneur, tes œuvres, qui s'accomplissent par cet homme juste, * sont éminentes. » Le bienheureux demanda : « Combien d'années y a-t-il que tu as cette infirmité? » Il lui répondit : « Je ne me souviens pas d'avoir jamais parlé ou entendu. » Dès lors, il servit Grégoire jusqu'à sa mort.

(Grégoire) se rendit ensuite chez sa mère et se prosterna humblement devant elle, lui baisa les pieds et lui dit : « Comment vas-tu, ma mère? » Elle lui dit : « Très bien, mon fils, maintenant que je t'ai vu. »

Le jour de la fête de la sainte Croix, on lui présenta beaucoup de malades, d'infirmes et de possédés du démon; il leur imposa ses mains à tous, les guérit par la prière et chassa les démons. Dès lors on l'appela Grégoire le second thaumaturge.

Il ordonna des prêtres et diaeres dignes, les instruisit et leur ordonna de ne pas délaissier les orphelins, les veuves, les étrangers, les malades et les détenus dans la prison. Lorsqu'il sortait dans la ville, on apportait

առաջ նորա հիւանդս եւ ախտաժես, եւ նա ձեռն զնելով ողջացուցանէր : Եւ զՍարինոս բաճանալին զանկամարոյժ գուտարն առժամաչն բժշկեաց :

* A fol. 105
1° a.

Եւ տեսալ սատանայի զբրանչեկն զոր առնէր սուրբն, չարոյց ի վերայ * նորա պատերազմ զն ընկեցէ զնա չափսողն, եւ շարժեաց ի նախանձ զերկուս արան՝ զորս բարբաբային չերկուս բաժանալ՝ խնդրեցին ի ձեռնադրութիւն եպիսկոպոսութեան, զՍարինոս եւ զԿրիստինոսն. եւ այլբ համախորհչք ընդ նոսին արբ երեսուն, զորս զարձուցին ի խորհուրդս իւրեանց : Եւ նիւթեցին հնարս շարութեան վասն արգարոյն, բանցն կաշառեցին զեղեցկատեսիլ կին ծի պուսնիկ, եւ ի զիշերին ծինչդու երանելին ննչէր, ետան զանձ զանապանին եւ արկին զկինն զագտ ի սենեակն. եւ նորա երթեալ թաղեա ընդ մաշձօրն :

Եւ չորժամ զգիշերալին ժամն հնչեցին, Սարինոս բաճանաչն եւ Կրիստինոսն սարկուալն առին ընդ ինքեանս այլ եւ տասն այլ, ելին ընդ աստիճանսն եւ լալիսեցին զբուռն սենեկին : Եւ մտին ամենեքեան կալան զկինն եւ ապագակէին ճեճաւ բարբառով. Եկանք ժողովուրդք, տեսէք զեպիսկոպոսիս մերոյ զպղծութեան զործ, զոր կարժէարք սուրբ եւ արժանատիք՝ ալժմ երեսեցաւ պիղծ եւ անարժան : Եւ աճ ճեճ անկաւ ի վերայ ժողովրդեանն եւ կեն սնմուռնչ ամենեքեանն .

3-6 եւ տեսալ սատանայի ... արբ երեսուն] եւ ի զբուսթինն, սատանայի շարժեցան ի նախանձ երկուս արբ Սարինոս եւ Կրիստինոսն եւ այլ համախորհչք ընդ նոսին արբ երեսուն 13 || 13 կարան] զերանելին եւ add. B.

devant lui des malades et des infirmes; il leur imposait les mains et les guérissait. Il guérit également la fille paralytique du prêtre Sabinus.

* A fol. 105
1° a.

Le démon, témoin des miracles qu'opérait le saint, souleva contre * lui une guerre pour le faire destituer du siège; il excita la jalousie des deux hommes, que les habitants, divisés en deux camps, avaient demandés pour être sacrés évêques. Sabinus et Crescent (*Kriskenton*), et avec eux de trente autres partisans qu'ils avaient attirés à leur opinion. Ils inventèrent des moyens de méchanceté contre l'homme juste, et soudoyèrent une prostituée fort belle, et, une nuit, pendant que le bienheureux dormait, ils donnèrent une somme au portier et introduisirent la femme en cachette dans la chambre; celle-ci se blottit sous le lit.

Lorsqu'on souva l'office de la nuit, le prêtre Sabinus et le diacre Crescent (*Kriskenton*), accompagnés de dix autres personnes, montèrent l'escalier et frappèrent à la porte de la chambre. Tous pénétrèrent, saisirent la femme et crièrent à forte voix : « O gens, venez voir l'acte abominable de notre évêque, que nous croyions saint et digne. Il s'est montré maintenant abominable et indigne. » La frayeur saisit les gens, qui restèrent en silence.

Եւ կարեալ իջուցին զնա ի գաւիթս եկեղեցւոյն եւ ժողովորդն լալին զերանելին, * A fol. 105
 զի յոյժ սիրելին վասն սրանչերեացն զոր առնէր : Եւ ժողովեցան բաճանաչքն եւ
 իշխանքն եւ հարցանելին զկիինն իթէ. Ասա մեզ զճշմարտոն, ննջեաց ընդ բեզ կալիս-
 կոպոսն : Նա որպէս պատուիրեցին նմա չարախորհչքն ասաց. Ի զիշերիս յաշամիկ
 5 յետ խաղարկան աղօթիցն ննջեաց ընդ իս : Իսկ աւարեղէցն եւ նախասարկաւագն
 երդուին մեծաւ բարբառով եթէ. Մեր առ նմա էար՝ մինչև ննջեաց յանկողնի
 իւրում եւ զկին անդ ոչ տեսար, եւ սուտ է չարախօսութիւնդ :

Կալան զնա անօրէնքն եւ տարեալ արդելին ի բանդ եւ զտան պնդեցին ի կոճեղ :
 Եւ ի զիշերին յաշամիկ հրեշտակ Տեսան էջ ի բանդն, եւ արձակեաց զտանն ի վաչտէն
 10 եւ եբաց զբանդն : Եւ երկեան չարախօսքն ի ժողովրդեանէն զի մի տեսցեն զբանչեղան
 եւ աբանցեն զնոսա, վաղվազակի հանին զնա ի բանդէն եւ արկին ի նաւ, մտին եւ

27. Եւ ժողովեցան ... ընդ իս օմ. B || 7 զկին անդ զկինդ զայդ B — չարախօսութիւնդ :]
 եւ եղև խոտխոթիւն մեծ ի բաղարին, զի ամենեւեան զխաչի իթէ թշնամբ սրբոյն առ նախանձա
 նութեցին նմա զայն հնարս չարութեան, եւ կամէին պաշտպանել նմա բռնութեամբ : Բայց
 երանելին արդև զամբօսն եւ արաչեաց թոյլ տալ զի ինքնին ատէր յայտ նետցէ զանձեղութիւն
 իւր : add. B || 9-10 եւ ի զիշերին ... եբաց զբանդն օմ. B — եւ երկեան չարախօսքն]
 Բայց երկուցեալ ի ժողովրդեանէն B || 10-11 զի մի տեսցեն ... արկին ի նաւ] զի մի ամբօսն
 բռնութեամբ հանցեն ի բանդէն, հանին անտի եւ եղին ի տան միում ի վրասհոյ : եւ կոչեցեալ
 զՏիրերիտ ասրկաւագ սր էր զորձակալ հայրապետին Հառայ եւ կայր ի Արկիլիս* զնա
 սրտայրն վնդեանս, եւ ետան պարտասար առնել զԻրիզոր : եւ առեալ զիր ամբաստանութեան
 ձեռագրով նորս եւ ոչլ եւս տան արանց ի համախոյլց իւրեանց, մտնին զնա ի նաւն
 add. B.

Ils saisirent le bienheureux et le firent descendre au vestibule de l'église;
 * la population le pleurait, car elle l'aimait beaucoup à cause de ses miracles. * A fol. 105
 Les prêtres et les notables se réunirent et demandèrent à la femme : « Dis-
 nous la vérité, l'évêque a-t-il couché avec toi ? » Elle répondit dans le sens
 que les calomnieurs lui avaient ordonné : « Il a couché avec moi cette nuit
 après les prières de la paix !. » Mais l'archiprêtre et l'archidiacone jurèrent
 à grands cris : « Nous étions auprès de lui lorsqu'il s'est couché dans son lit
 et nous n'avons pas vu cette femme; c'est une fausse accusation. »

Les impies saisirent l'évêque, le conduisirent à la prison et l'y enfermèrent,
 les pieds fortement liés à un billot. Dans la même nuit, l'ange du Seigneur
 descendit dans la prison, détacha ses pieds du bois et ouvrit (la porte) de la
 prison. Les calomnieurs, craignant que la population ne s'aperçût de ce
 miracle et ne les tuât, le firent sortir aussitôt de la prison, l'embarquèrent

1. Nom de l'office de Complies dans le rite arménien.

ինքեանը, տարան եւ զկինն զկին եւ այլք ի շարախօսացն, եւ նուեցին ի Հոռոմ առ Տալրապետն :

Եւ ընդ առաւօտն լազմութիւն ժողովրդեանն զնայցին ի բանցն խորտակել զբռնն եւ հանել զտուրքն Գրիգոր, եւ ոչ գտին : Եւ տեղեկացան եկիւ շարախօսքն * տարան զնա եւ զկինն առ Տալրապետն ի Հոռոմ : Գիմեցին բարկութեամբ եւ այլեցին զտունն Սարկիստի եւ զկրիակննոսի :

Եւ յորժամ տարան զնա ի Հոռոմ եւ ընթերցեալ Տալրապետն զշարախօսաց Տրոփարտակն, լոյս բարեացաւ, եւ ոչ ետես զԳրիգորիտս եւ ոչ ե՜հարց բան ինչ ընդ նմա, այլ Տրոմայեաց եւ առժամայն երկաթի կապանօք արկին զնա ի բանդ, եւ գոտան սնկեցին ի վաչտի : Եւ ի հասարակ զիշերին ձինչդեռ սազմուէր երանելին, լոյս մեծ ծագեաց ի լանդին, եւ երեւեցան երկու ա՜հարք արբ պաշտառ տեղեամբ ի կերպարանս առարկայն եւ առնն. Սղջոյն բեզ ծառայ Գրիստոսի եւ սիրելի մեր Գրիգորիտս : Գրիստոս առարկաց զմեզ զի լուծյուք զբեզ ի կապանայց զոր անիրաւ զատարտեաց զբեզ Տալրապետն : Եւ մեր ուրախ եմք ընդ համբերութիւնդ քո եւ Բառուած բեւ բարոմ նշանս սոսնկոց է ի բարաբխ յայսմիկ : Եւ կալեալ զշրխալեցն կորեցին

2 Տալրապետն) Հոռոմայ *add.* B || 3 խորտակել զբռնն ... Գրիգոր *om.* B || 5 առ Տալրապետն *om.* B || 5 այլեցին) Տրոփ *add.* B || 8 եւ ոչ ետես զԳրիգորիտս *om.* B || 10-15 ձինչդեռ սազմուէր ... անպառ եղին :] սուրբ առաքեալքն Պետրոս եւ Պապս երեւեցան նմա եւ ձխիխարեցին զնա B.

sur un navire, y prirent eux-mêmes passage, accompagnés de la femme et d'autres calomnieux, et firent voile vers Rome, vers le patriarcat.

Au matin, une foule de gens, s'étant rendus à la prison pour enfoncer la porte et en délivrer saint Grégoire, ne l'y trouvèrent point. Ils apprirent que les calomnieux l'avaient emmené, lui et la femme, au patriarcat de Rome. Ils se précipitèrent, furieux, et brûlèrent les maisons de Sabinus et de Crescent.

Lorsque les calomnieux eurent conduit saint Grégoire à Rome et que le patriarcat eut lu leur accusation, il en eut une grande colère; il ne vit pas Grégoire, ne l'interrogea même pas, et ordonna de le jeter immédiatement en prison, chargé de fers, et de lui attacher les pieds à un bloc de bois. A minuit, pendant que le bienheureux psalmodiait, une grande clarté se fit dans la prison et deux hommes terribles, au visage éclatant, apparurent sous la forme des apôtres et lui dirent : « Salut à toi, serviteur du Christ, Grégoire, notre bien-aimé. Le Christ nous a envoyés pour te délier de tes liens, auxquels le patriarcat t'a condamné injustement. Nous sommes heureux de ta résignation et Dieu accomplira par ton entremise bien des miracles dans cette ville. » Ils saisirent les chaînes, les arrachèrent du cou et

* A fol. 105
V^o B.

ի պարանոցէն եւ չտոյնցն, եւ հանին զոտսն ի փայտէն : Եւ յարուցեալ Գրիգորինս ծուր կրկնեաց եւ արտասուօք համբուրեաց զոտս նոցա, եւ նոչնժամայն անչաչտ եղին :

Իսկ բանդապետն ունէր որդի աչտահար, եւ կաղեաց * կրկին շղթայուք եւ պնդեաց * A fol. 105
 5 զնա ընդ սեան տանն խորոյ : Եւ ի զիշերին յաչնմիկ վերացոց զնա զեւն շղթայուքն V^o b.
 չօքս եւ տարաւ ի բանդն ընկէց առաջն սրբոյն Գրիգորի, եւ սկսաւ թաւալել եւ փըր-
 փրալ : Եւ սրբոյն զաչս չերկինս համբարձեալ ազաչեաց զԱստուած վասն նորա : Եւ
 զարձաւ չերխտասարկն, եւ ասէ ցնա. Անուամբ Տեսուն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի,
 ել աչս պիղծ ի ստեղծուածոց Աստուծոյ : Եւ առժամայն ել զեւն, եւ պքն անկաւ
 իրբեւ զմեռեալ. եւ կալեալ զաջոցն ձեռանէն յարոց եւ ասէ. Արի, որդեակ, տօ՛ր
 10 փառս Աստուծոյ :

Եւ յարուցեալ հայն իւր խնդրէր զորդին եւ ոչ գտանէր եւ ողբալք. Վայ ինձ,
 որդեակ, զեւն ուր ուրեմն խեղկեաց զքեզ եւ ընկէց ի ծով : Եւ ընթացաւ ի բանդն
 եղիտ զորուն ի բաց. եւ լոյս մեծ ծագեալ ի բանդին : Եւ երկեաւ վասն սրբոյն
 Գրիգորի եթէ վախուցեալ է : Եւ մտաւ ի ներքս եւ տեսանէ զնա ընդ արձակս, եւ
 15 զորդին իւր մերձ ողջացեալ. անկեալ չտաւ նորա ողբալով եւ ասէր. Ողորմեսն ինձ

3-5 Իսկ բանդապետն . . . սրբոյն Գրիգորի] եւ ի նմին զիշերի եկն առ նա եւ որդի բանդապե-
 տին յարուծ էր աչս պիղծ սր անկէն սկսաւ B || 6 սրբոյն] նորա B || 7 ցնա] ցզեւն B ||
 11-15 եւ յարուցեալ . . . մերձ ողջացեալ] Զոր իրբեւ ետես բանդապետն՝ անկեալ չտաւ
 նորա B.

des pieds, et lui délivrèrent les pieds du bois. Grégoire se leva, fléchit les genoux et leur baisa les pieds, les larmes aux yeux; ils disparurent aussitôt.

Le chef de la prison avait un fils possédé du démon, il l'avait attaché * à * A fol. 105
 doubles chaînes à la colonne de sa maison. Cette nuit-là, le démon le sou- V^o b.
 leva dans l'air avec les chaînes, l'emmena à la prison et le jeta devant
 saint Grégoire; l'enfant se mit à se rouler par terre et à écumer. Le saint
 leva les yeux au ciel, et pria Dieu pour lui. Il se tourna ensuite vers le
 jeune homme et lui dit : « Au nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, sors,
 démon impur, de cette créature de Dieu. » Le démon sortit aussitôt et l'en-
 fant tomba comme mort; (Grégoire) le saisit de la main droite, le releva et
 dit : « Lève-toi, mon fils; rends gloire à Dieu. »

Or, le père, s'étant levé, chercha son fils et, ne le trouvant pas, se mit à
 gémir : « Malheur à moi! mon fils, le démon t'a étouffé à la fin et t'a jeté
 à la mer. » Il courut vers la prison et trouva la porte ouverte; une
 grande clarté brillait dans la prison et il craignit que saint Grégoire ne se
 fût échappé. Il pénétra à l'intérieur et le vit en liberté avec son fils guéri
 auprès de lui; il se jeta à ses pieds en sanglotant et dit : « Aie pitié de

Ճառայ Աստուծոյ եւ թողութիւն արսն ինձ, զի ձխեցի զձեռս իմ ի կապան բո : ճշմարտութեամբ ասեմ, Տէր իմ, զի ձարդ Աստուծոյ ես զու : Եւ չպցնմ որէ ճառայէր նմա ի բանտի զցայց եւ զցերեկ :

* A fol. 106
r^o 3.

Լուսա կին ծի * արլի զՏածրու սրանչեկեայն, եւ առեալ զկուրացեալ զուտրն իւր տարաւ ի բանդն եւ բնկէց չտան նորա : Եւ նորա ձեռս եկեալ՝ բացաւ աչքն եւ աւժամայն կանգնեցաւ . եւ առեալ ձայրն իւր՝ երթալք ի ձէջ բազարին, պատմէր ժողովրդեանն զսրանչեկի գործն Գրիգորի : Եւ ալլ բազում նշանս արար որ զրեալ է ի կատարեալ պատմութեան իւրում :

Եւ լետ տարուց ծիս լիշեաց Հոսմայ Հայրապետն զերանկին Գրիգորիս, եւ զրեաց վասն նորա առ թաղուորն եւ պատրիարքն Կոստանդնուպոլսի, զի առաքեացն զաստուրա եւ բնեկեցն զանցանն Գրիգորի :

Եւ չորժամ լուսն թաղուորն եւ պատրիարքն տրտմեցան յոյժ, բայց ոչ հաւատացին զի զիտէին զարբի գործն Գրիգորի, եւ ձեկալբեցին չոյժ հայրապետին Հոսմայ զի այնչափ ժամանակս եթող զնա ի բանդին :

Եւ առաքեաց թաղուորն լիշխանաց զտաթիւարն Մարկիանոս . եւ պատրիարքն երկս արբեպակոպոստոն, զԵփեսացին եւ զԱնկուբիայն եւ զԿոնստանդնուսն եւ զԹղիմա-

4-8 Լուսա կին ծի ... պատմութեան իւրում :] Եւ ալլ բազում նշանս արար ի բանդին եւ հիշեցաւ Տածրուսն ընդ բազարն ամեկան : B || 13-14 զի զիտէին ... ի բանդին om. B.

moi, serviteur de Dieu, et pardonne-moi d'avoir mis la main à ton enchaînement. Je te dis en vérité, mon seigneur, que tu es un homme de Dieu. » Depuis ce jour-là, il le servit jour et nuit dans la prison.

* A fol. 106
r^o 3.

Une femme veuve, * ayant appris la renommée des miracles, prit sa fille aveugle, la conduisit à la prison et la jeta aux pieds de (Grégoire). Celui-ci lui ayant imposé les mains, elle recouvra la vue et se dressa aussitôt; sa mère l'emmena, alla au milieu de la ville et raconta à tous les gens l'œuvre miraculeuse de Grégoire. Il accomplit bien d'autres prodiges encore qui sont écrits dans son histoire.

Un an après, le patriarche de Rome se souvint du bienheureux Grégoire; il écrivit à son sujet à l'empereur et au patriarche de Constantinople d'envoyer des juges pour juger les fautes de Grégoire.

L'empereur et le patriarche, entendant cela, en furent très attristés, mais n'y eurent point, car ils connaissaient les bonnes œuvres de Grégoire, et ils blâmèrent beaucoup le patriarche de Rome pour l'avoir abandonné si longtemps en prison.

L'empereur envoya d'entre les princes le spathaire Marcien, et le patriarche, trois archevêques, ceux d'Éphèse, Ancyre et Corinthe, avec sou-

պահն իւր եւ պատուիրեցին նոցա ստուգութեամբ զճշմարտան բնեւ եւ եթէ անիրաւ
 զրգարտեցին զՊրիգորիոս՝ որք կարգաւորք են ի չարախօսացն, ըստ կանոնացն ըն- ^{A fol. 106}
 կեցեն զնոսա չատիճանացն եւ չարտոր սուարեացեն. եւ որք աշխարհականք են ^{1^o b.}
 Տրամաչեաց սպախարին, զի ըստ օրինացն խիստ դատօք ի բանիլի արդեցեն եւ զՊրի-
 5 գորիոս մեծաւ պատուով տարցեն ի Աստանդինուպօլիս առ ինպաւորն եւ առ
 պատրիարդն :

Եւ չուղի անկեալ զնացին, եւ յորժամ մերձեցան ի Հռոմ ուխեւոսան ասարարկաւ
 Տրամաչացաւ սպախարն Մարկիանոս եւ ճանրացաւ յոյժ, բարձին զնա ճառաչք իւր
 մաճճօք եւ տարան ի բաղաքն, եւ յորժամ մտին ընդ գուռն անշնչացաւ որպէս մեռեալ,
 10 եւ յոյժ ողբացին արհիւպակոտոսներն եւ ճառաչքն իւր :

Եւ բուս զճաչն ողբոցն աչիլ կինն որոյ կուրացեալ գուտարն բացաւ զնաց առ
 ճառաչքն եւ ասէ. Թարձէք գաեցի ձեր եւ տարաց զձեզ առ զաստապարտեալ օտար
 եպիսկոպոսն եւ բժշկեացէ զՏրամուլ, եւ ողջացուացէ. եւ պատմեաց նոցա զպատրէն
 իւրոյ եւ զպլ սրանչեկեացն զոր արար Պրիգորիոս ի բանիլին : Եւ առժամայն տարան
 15 զնա ի բանդն առ սուրբն : Եւ տեսեալ զնա յոյժ տագնապեալ ի սաստիկ ջերմութենէն
 որ եւ ոչ կարէր բանալ զբերանն կամ գաչան, կրաց սուրբն ուժիլն եւ մեծ բարբառով

4 գանօք] գանիւք B || 7-16 եւ յորժամ մերձեցան . . . ասէ զնոսա երանեկն Պրիգորի-
 րիոս] եւ հասին ի Հռոմ, եւ հանդիպեցան երանելոյն Պրիգորի : Կսէ զնոսա սուրբն B.

archiviste; ils leur commandèrent de rechercher la vérité en toute justice; si les calomnieux avaient injustement accusé Grégoire, de priver les ^{A fol. 106}
 ecclésiastiques de leur rang et de les envoyer en exil; quant aux laïques, ^{1^o b.}
 l'empereur ordonna au spathaire de les soumettre, selon la loi, à de rudes
 bastonnades et de les enfermer en prison, et d'amener Grégoire avec de
 grands honneurs à Constantinople auprès de l'empereur et du patriarche.

Ils se mirent en route, et lorsqu'ils furent près de Rome, à une distance
 de dix-huit lieues, le spathaire Marcien tomba malade; son état devenant
 très grave, ses serviteurs le mirent sur une litière et le transportèrent à la ville; arrivé près de la porte, il devint sans connaissance,
 comme un mort; les archevêques et ses gens pleurèrent beaucoup.

La veuve dont la fille aveugle avait recouvré la vue, entendit les voix
 de leurs gémissements; elle s'approcha des serviteurs et leur dit :
 « Chargez votre seigneur et je vous conduirai auprès de l'évêque étranger,
 qui est emprisonné; il guérira votre malade et lui rendra la vie. » Elle leur
 raconta le (fait de) sa fille et les autres miracles que Grégoire avait opérés dans
 la prison. Ils le conduisirent aussitôt auprès du saint dans la prison. Le saint,
 le voyant dans une grande crise à cause de la forte fièvre qui ne lui per-
 mettait pas d'ouvrir la bouche ni les yeux, pleura amèrement et à haute

* A fol. 106
v^o 31. * Ճաշնեաց առ նա կրիցս անդամ եւ ամենեւին ոչ ետ պատասխանի : Եւ ելեալ զձեան ի վերայ գլխոյն ասաց զսովորական ագօթն ճիւղանդաց, եւ նոյնժամայն ննջեաց, զի էր նա աւուրս բտան եւ ճիւղ որ ոչ էր ննջեալ չորմէ : Ճեռէ ճիւղանդացուն : Եւ աղաչէին արքեպիսկոպոսոսն զՊրիզորիոս, եւ ծառայչն անկանէին յոտս նորա, եւ նա ոչ դարարէր չարօթիկոյ :

Եւ չորժամ չափեցաւ բնով Մարկիանոս դարթուցեալ եւ չարեաւ ի մահճացն ողջացեալ, եւ տեսալ զերանելին Պրիզորիոս ծանեաւ, եւ երթեալ անկաւ յոտս նորա եւ ճամբուրէր, եւ զոճանարով փառաւորէր զԱստուած : Եւ զսորմանք կալան գորճիւ պիսկոպոստանս, որ այնպէս ի միում ժամու կանգնեաց զմերձ ի մահճ ճիւղանդն եւ որչափ լանդացին՝ այնչափ տրամեցան, զի չայնպիսի ժահահոտ եւ խաւարայչին բանին կապանօք արկեալ էր :

Ատէ ցնտա կրանելին Պրիզորիոս . Երպէս վասն անարժան եւ մեղաւոր դատարարտելոյս աշխատեցարօք այնչափ ճանապարհ ընկ ծով եւ ընկ ցամաք : Բաւական էր ինճ դատաստանն ճոքեւոր տեսուն մերոյ Հռոմայ ճաչապետիս, եթէ արդարացուցանէր եւ եթէ դատարարտէր :

* A fol. 106
v^o 32. * Պատասխանի ետուն նմա եւ ասն . * Լիցի եւ մեղ դատարարտուիլուն ընկ բեղ

14 ընկ ծով եւ ընկ ցամաք om. B | 16 Պատասխանի ետուն . . . ոչ կանցաւ, ասէ] Եւ նորս խոտանային փութով սալ ճանեւ զնա ի բանդէն, եւ վրէժ առնուլ ի չարախոսաց նորա : Իսկ նա ասէ . Այ արքայէս B.

* A fol. 106
v^o 33. voix lui * cria trois fois, sans obtenir de réponse. Il posa la main sur sa tête et récita les prières ordinaires des malades; le malade s'endormit aussitôt, car il y avait vingt-cinq jours qu'il n'avait point dormi, depuis qu'il était tombé malade. Les archevêques implorèrent Grégoire, et les serviteurs tombèrent à ses pieds, mais lui ne cessa de prier.

Lorsque Marcien se fut rassasié de sommeil, il se réveilla, se leva de la couchette, guéri, et, regardant le bienheureux Grégoire, il le reconnut; il se jeta alors à ses pieds et les baisa, tout en rendant gloire à Dieu. Les archevêques furent saisis de stupeur en voyant comment Grégoire avait relevé en une heure le malade près de la mort, mais de même qu'ils s'étaient réjouis, ils s'attristèrent de voir Grégoire dans les chaînes, enfermé dans une prison si infecte et si obscure.

Le bienheureux Grégoire leur dit : « Pourquoi vous êtes-vous donné tant de peines en faisant un si long voyage par mer et par terre pour un condamné indigne et pécheur? Le jugement de notre maître spirituel, le patriarche de Rome, m'aurait suffi, soit qu'il m'eût innocenté soit qu'il m'eût condamné. »

* A fol. 106
v^o 34. Ils lui répondirent et dirent : « Père saint, puissions-nous être condamnés

լաւոր դատաստանի ահելն, հայր սուրբ : Եւ հարցանէին . Քանի ժամանակ է զի արդելար ի դմպակ բանլիս : Եւ նա ասէ . Երկու ամբ են եւ ամիսբ չորս : Եւ նորս չոք մեղապրեցին հայրապետին, զի այնչափ ժամանակս անտես արար զնա : Եւ կամէին հանել զնա ի բանդէն, եւ նա ոչ կամեցաւ, ասէ . Նախ քննեցէք դամենայն եղեալ զործս վասն իմ եւ Աստուած զճշմարտան յայտնեցէ, զի նորս միայն է վրէժխնդրութիւն :

Եւ նոցա ողջունեալ զնա զնացին առ հայրապետն, եւ սրտմեջին նմա դամենայն, եւ զօրանչելին զոր արար, եւ վասն շարաչար արդեկանաց բանդին : Եւ չորժամ լուսա հայրապետն ապագունեցան երեսբ իւր ի բաղում ամօթոյն :

Եւ ի նմին աւուր հասին յԱրևիկանդապոլոս բաղարէն, բահանայք եւ կրօնուորք 10 եւ իշխանք, եւ ալ բազում ժողովուրդք վասն եպիսկոպոսին իւրեանց, եւ Քարխտան զկնի : Ասեն արհիւսիսկոպոսունքն յհայրապետն . Հրամայեա՛ ժողովել ամենայն եպիսկոպոսաց սրբ. հանդիպեցան այժմ ի բաղարիս եւ մեք ընդ նոսա, եւ առաջի քո լիցի բնութիւն : Եւ հրամայեաց եւ ժողովեցան ի միում աւուր ի գաւրթս * եկեղեցոյն * սրբոյն Պօղոսոսի : Եւ չորժամ դուճարեցան էին արեւմտից եպիսկոպոսունք հարիւր

* A fol. 107
1° a.

6-8 առ հայրապետն ... բազում ամօթոյն *om.* B || 10 Քարխտան] հայր իւր զկնի բերէին զկնին շարախոս ընդ իւրեանս եւ զմարբնոս եւ զԿրիստիկոպոս *add.* B || 14 Պօղոսոսի] Պօղոսի B.

avec toi au jour du redoutable jugement! » Puis ils lui demandèrent : « Combien y a-t-il de temps que tu es enfermé dans cette épouvantable prison? » Il leur répondit : « Il y a deux ans et quatre mois. » Alors ils blâmèrent hautement le patriarche de l'avoir abandonné si longtemps. Ils voulaient même le faire sortir de la prison; mais il s'y refusa et dit : « Examinez d'abord tout ce qui concerne mon cas, et Dieu révélera la vérité, car à lui seul appartient la vengeance. »

Ils le saluèrent et se rendirent auprès du patriarche, lui parlèrent de tout, du miracle que Grégoire avait opéré et de sa cruelle détention dans la prison. A les entendre parler, les traits du patriarche devinrent livides par la grande honte.

Le même jour, arrivèrent de la ville d'Agrigente des prêtres, des religieux, des notables et beaucoup d'autres habitants venus au sujet de leur évêque; et Chariton se trouvait avec eux. Les archevêques dirent au patriarche : « Ordonne à tous les évêques se trouvant dans cette ville de se réunir en même temps que nous, et que le jugement ait lieu en ta présence. » Le patriarche donna des ordres et tous se réunirent, au jour fixé, dans le vestibule de * l'église de saint Hippolyte (*Politos*). Lorsqu'ils furent rassemblés, il se trouva cent cinquante-trois évêques de l'occident, plus les

* A fol. 107
1° a.

լիտան եւ Լրերք, եւ արքեպիսկոպոստներն եւ սպաժարն Մարկիանոս, եւ այլ անթիւ ժողովուրդք ի քաղաքէն : Աճին եւ գամենայն չարախօսքն որք էին չարիւր եւ տասն, տարան եւ վերանկրին Գրիգորիոս ի բանդէն եւ ամենեքեան լացին :

Ատ, Տալրապեան. Չինչ չարախօսութիւն ունիք վեպիսկոպոսէց ձերոյ : Եւ նորա ստեն. Կարգը զրա ընդ կնոջ չանկողնի իւրում : Ատ, Տալրապեան. Գուք ինքնին 5 տեսեր զրա, եթէ կինն պատմեաց ձեզ : Եւ նորա ստեն. Մասք առ զա ըստ սովորութեան մերում տալ ոչ յոջն եւ Երկիրպագանէլ, եւ զասք զրա ընդ կնոջն չանկողնի իւրում ի բուն : Եւ կինն խոտաւանեցաւ ձեզ առաջիլ զատաս որին եւ ամենայն ժողովրդեանս սպանիլ : Եւ վտան չարաչար մեկացն սչառչարեցաւ կինն, եւ ձինչեւ ցատսօր մալի ի զիւէն : Եւ Տրամայեցին եւ գնա ամէլ :

Ատն անօրէնքն. Տարջլիք եւ ընդ չարագործ կպիսկոպոսց որ եթէ կամի եւ եթէ ոչ՝ ստացէ զճշմարիտն : Եւ նա Տալեցեալ ի նոսա ատէ. Յարեան ի վերայ ի՞մ վկայք չարեաց՝ եւ զոր ոչն զիտէի Տարցանէին զիս, եւ վտարէն սիրոյ իմոյ մասնէին զիս : Եւ ձինչդեւ նա զպս ատէր, վերացաւ կինն ի զիւէ, եւ զարեաւ զլեանի, եւ սկսաւ փրփրալ եւ 15

* A fol. 107
r^o b.

2 տասն] լիտան B || 4 ունիք] տեսք B || 13 եւ վտարէն սիրոյ իմոյ մասնէին զիս om. B || 15 վերացաւ կինն ի զիւէ,] շարժեալ կինն ի զիսպի B.

archevêques, le spathaire Marcien et un nombre infini de gens de la ville. On fit venir tous les calomnieux, au nombre de cent dix; on amena de la prison le bienheureux Grégoire, et tous se mirent à verser des larmes.

Le patriarche demanda : « Quelle accusation avez-vous contre votre évêque? » Ils lui répondirent : « Nous l'avons saisi en compagnie d'une femme dans son lit. » Le patriarche dit : « Vous l'avez vu vous-mêmes, ou bien c'est la femme qui vous l'a raconté? » Ils répondirent : « Nous sommes entrés chez lui selon notre habitude pour le saluer et nous prosterner devant lui, et nous l'avons trouvé avec la femme qui dormait dans le lit. La femme même nous l'a avoué en présence du juge et de toute cette foule. La femme fut, à cause de cet énorme péché, possédée du démon et jusqu'aujourd'hui elle est agitée violemment par le démon. » On ordonna de la faire venir également.

Les impies dirent : « Interrogez aussi l'évêque malfaiteur pour qu'il dise la vérité, qu'il le veuille ou non. » (Grégoire), les regardant, dit : « *Des témoins impies ont surgi contre moi et me demandèrent ce que je ne savais pas, ils m'ont trahi en échange de mon amour*¹. » Cependant, ô frères, Dieu jugera* entre vous et moi. » Pendant qu'il disait cela, la femme, soulevée par le démon, fut

* A fol. 107
r^o b.

թաւալել առ ոտս սրբոյն Գրիգորի: Եւ նորա զաշան եւ զձեռան յերկինս համբարձեալ,
 եւ լալապին պաղատանօր աղաչեաց զԱստուած. եւ սոսէ ցիկինն. Վասն սրբոց առա-
 բերցն եւ վասն յոգովեալ բահանայտակարցս Աստուծոյ, չար զեւ ել ի ստեղծուածոցս
 Աստուծոյ, զի ամբողջ ծաօր պատմեացէ վասն իմ զճշմարխան: Եւ առժաման լիկեաց
 5 զեւն զիկինն եւ ել ի ճմանէ եւ անկաւ որպէս մեռեալ: Եւ կարեալ զձեռանէն յարոյց
 զնա:

Եւ հարցին ցնա. Զինչ անուն է բո: Եւ նա սոսէ. Եւտլիա կոչիմ: Ասն ցնա
 եպիսկոպոսն. ճանաչես զեպիսկոպոս բարպոլին բո: Եւ նա սոսէ. Այն, բարձ
 անգամ ողորմութիւն սախ ի ձեռանէ նորա յորժամ պարզեւէր սուրս ալբատայ:

10 Եւ նորա ասն. Ասա մեղ զճշմարխան. ննջեաց ընդ բեղ ի մկս: Եւ կինն մեծաւ
 հառաչմամբ եւ արտասուօր աղազակեաց ի խորոց սոսէ խրճէ, եւ սոսէ. Կենդանի է
 Տէր Աստուած, որ ոչ զխանձ ալպիսի գործովք զնա. այլ Սարխնոս բահանայ եւ
 Կրիսկենդոս սարկաւազն խարցին զնա կաշաօրք, եւ ետուն ինձ գանձ, եւ տարեալ
 արկին * զնա ի զիշերի գալստ ի սենեակ անդր, եւ անիրաւ զբարտեցին վարդար զայրս * A fol. 107
 15 զպս. գոր հատուցէ նոցա Տէր Աստուած, եւ լսնդրեացէ ի նոցանէ զմկս անձին
 լմոց, քանզի երկու ամ եւ կէս տանջիմ ի զիւայ:

10 ննջեաց ընդ բեղ ի մեղս] Ստոյգ իցէ գործն որ պատմի ընդ բեղ եւ ընդ եպիսկոպոսն B
 || 14 արկին] արգեւին B || 16 եւ կէս] եւ վեց ամիս B.

jetée contre terre; elle se mit à écumer et à rouler aux pieds de saint Grégoire. Celui-ci, élevant les yeux et les mains au ciel, pria Dieu avec larmes et supplications, et dit à la femme: « Par les saints apôtres et par les pontifes de Dieu convoqués ici, méchant démon, sors de cette créature de Dieu, pour qu'en parfait esprit elle dise la vérité à mon sujet. » Aussitôt le démon agita avec violence la femme et la quitta; elle tomba comme morte. Grégoire la prit par la main et la releva.

On lui demanda: « Quel est ton nom? » Elle répondit: « Je m'appelle Évodia. » Les évêques lui dirent: « Reconnais-tu l'évêque de ta ville? » Elle répondit: « Oui; j'ai reçu bien des fois la charité de ses mains, lorsqu'il distribuait des aumônes aux pauvres. »

Ils lui demandèrent: « Dis-nous la vérité: a-t-il couché avec toi pour commettre des péchés? » La femme s'écria du fond de son cœur avec de grands gémissements et des larmes, et dit: « Vive le Seigneur Dieu, je ne lui reconnais point de telles actions; mais le prêtre Sabinus et le diacre Crescent m'ont trompée par des dons, ils m'ont remis de l'argent et, m'ayant emmenée, m'introduisirent * secrètement pendant la nuit dans la chambre, * A fol. 107
 puis ont injustement calomnié cet homme juste. Que le Seigneur Dieu leur rende ce qu'ils ont fait et exige d'eux les peines de ma personne, car voici
 10 ans et demi que je suis torturée par les démons. »

Եւ հայեցեալ չեպիտորսունսն ետես զԳրիգորիս եւ ծանեա, եւ ընթացեալ
հասաչճամբ եւ գիրիս արկեալ զտոխցն եւ ասէ. Ոգորմեա ինձ ծառայ Աստուծոյ, եւ
թող ինձ գշարիսն զոր արարի ընդ բնւ ի հնարից աստանայի եւ անօրինացն : Ոչ
թայնց զոտս բո եւ ոչ կանգնեցայց՝ ձինչեւ գիտացիս ի թշուատականս :

Եսէ, զհա երանելին. Ով կին գու ոչ եկի իմ է թողուլ զմեզս, բայց ձիւն ճարգու-⁵
տիրին Աստուծոյ, որ գիտոյն է զպատեաց ճարգիսն : Եւ կարա գձեաանէն չարոյց
զհա : Աչ ձեճ կարա գամենայն ժողովուրդն եւ ասէին. Օրհնեալ է Տէր Աստուած
ձեր որ չտանեաց մեզ աչօր զպայտիս աչ արդարացեալ :

Հրամայեցին եւ գամենայն չարսիտօքն կարան, եւ հատին ի վերայ նոցա վճիւ-
ղն զկարգաւորսն ըստ կամանացն պատմեցին, եւ վաշխարհականսն ըստ օրինացն¹⁰
գատեցին, սրբէս հրամայեաց նոցա թողաւորն եւ պատրիարքն : Եւ սկսան աղա-
պակել * արաստօք. Մեկաբ, անօրինեցար, չանցեալ արդար ծառայից Աստուծոյ :
Էին աշխարհականքն աթառն, եւ նայեցեալ ի Գրիգորիս՝ գուէին սա հասարակ.
Ոգորմեա մեզ ծառայ Աստուծոյ եւ ձի հատուցաներ չար ընդ չարի : Եւ ալ ոգորմա-
ղին պաղատանօք ձայթէին :

* A fol. 107
V b.

1 զԳրիգորիս] զերանելին Գրիգոր B || 3 աստանայի եւ om. B || 7 ձեճ] եւ երկիւզ add.
B || 11 հրամայեաց] պատուիրեաց B || 13 աթառն] եւ կարգաւորն երկուսն add. B.

Elle regarda les évêques, vit Grégoire et le reconnut; elle accourut vers lui, et avec des sanglots elle entourra de ses bras ses pieds et dit : « Aie pitié de moi, serviteur de Dieu; pardonne-moi le mal que je t'ai fait par la ruse du démon et des impies. Je ne quitterai tes pieds et je ne me relèverai que lorsque tu auras en pitié de moi, malheureuse. »

Le bienheureux lui dit : « O femme! ce n'est pas à moi de pardonner les péchés, mais à Dieu seul qui aime les hommes et qui connaît les secrets des hommes. » Il lui prit la main et la releva. Une grande peur saisit toutes les personnes de l'assistance, qui dirent : « Béni soit le Seigneur notre Dieu, qui nous a révélé aujourd'hui l'innocence d'un tel homme. »

Ils ordonnèrent ensuite d'arrêter tous les calomnieux et donnèrent la sentence que les ecclésiastiques seraient punis selon les canons, et que les laïques seraient jugés d'après la loi, ainsi que l'empereur et le patriarche l'avaient ordonné. Les calomnieux se mirent à crier avec larmes : « Nous avons péché, nous avons commis une iniquité, un méfait envers le juste serviteur de Dieu. » Les laïques étaient quatre-vingts et, regardant Grégoire, ils s'écrièrent ensemble : « Aie pitié de nous, serviteur de Dieu, et ne nous rends point le mal pour le mal. » Ils lui adressèrent encore d'autres supplications apitoyantes.

* A fol. 107
V b.

Եւ ասեալ զնոս սուրբն Գրիգորիոս յաջնպիսի նեղութիւնս, բայտէր վերեա լուր, եւ երթեալ արտասուօք անկանէր յոսս հալածակտին եւ արհիւկխոսորտացն, եւ աղաչէր զնոս եւ ասէր. Մի՛ հատուցանէր զոցս չար ինչ վտան իմ մեղաւորիս, զի Տեառն Աստուծոյ միայնոյ է վրէժխնորութիւն :

5 Եւ յանկարծակի շնչեաց հոգմ, եւ անկաւ ի վերայ նոցա խուարակին մէջ, եւ ծածկեաց զնոս ամպ ալջամպջին, եւ կարծեցին եթէ՛ կուլ զնոս երկիր, եւ աղաղակէին. Տէր սիրմնս, զբազում ժամս : Եւ ապա վերացաւ ամպն, եւ պատուեցաւ մէջն, եւ երեւցան թշուառականացն երեսն միակողմանի սևեր որպէս Եթովպացոյ : Իսկ Սարխոսի եւ Կրիսկիկոսի՝ ոչ միայն կէս երեսացն իւրեանց սևեր եղևն աչ եւ
10 բերանք նոցա բացան, եւ ներքին շրթունքն մինչև ի կրպին կրպեցան սր ամենեւին խօսել ոչ կարէին :

Եւ ի լինել աստուածաստա բարկութեանն՝ յահալին երկեղէն * ամենայն ժողո- * A fol. 108
վորդն ազապակեցին եւ ասեն. Այժմ ծանաք զի վրիկեաց Տէր զօճեալ լուր, մե՛ծ է 1° a.
Աստուած մեր եւ անբաւ է զօրութիւն նորս :

2 անկանէր] անկաւ B || 3 զնոս եւ ասէր om. B || 5-8 Եւ յանկարծակի ... եթովպացոյ] եւ յանկարծակի Եհոս ի վերայ չարախօսացն աստուածաստա բարկութիւն, եւ խօսկեցան ամենեքեան ահալին արհաւրօք, եւ ստուերք մահու անկան զնորօք, եւ երեւեցան երեսոյ նոցս սեւացեալ որպէս ծուխ : B | 9 կէս երեսացն իւրեանց սևեր եղևն սեւացան երեսոյ B || 10 ներքին om. B — ամենեւին om. B || 12 եւ ի լինել աստուածաստա ... առաջի զբանաբան om. B.

Saint Grégoire, les voyant dans un tel état de peine, frappa son visage et vint se jeter avec larmes aux pieds du patriarche et des archevêques. les pria et dit : « Ne leur rendez point le mal pour le mal à cause de moi pécheur, car la vengeance appartient au seul Seigneur Dieu. »

Tout à coup le vent souffla, un brouillard obscur descendit sur eux, un nuage sombre les enveloppa et ils crurent que la terre les avait engloutis. Ils crièrent pendant de longues heures : « Seigneur, aie pitié de nous. » Enfin, le nuage s'éleva, le brouillard se dispersa et les visages des malheureux apparurent noirs, comme celui des Éthiopiens, d'un côté seulement. Quant à Sabinus et à Crescent, non seulement la moitié de leur visage était devenue noire, mais encore leur bouche était restée bée, leurs lèvres inférieures s'étaient rabattues jusqu'au menton et ils ne pouvaient plus parler.

A cette colère effrayante de Dieu, toutes les personnes présentes, * saisies * A fol. 108
de grande frayeur, crièrent : « Nous reconnaissons maintenant que le Seigneur 1° a.
a sauré son oint ' ; grand est notre Dieu et sa puissance est immense. »

1. Ps. xix, 7.

Եւ երբեք աւ հասարակ հայրապետն եւ եպիսկոպոսոսնքն անկանէին յոտս սրբոցն Գրիգորիոսի եւ ասէին. Օրհնեն գնկ հայր սուրբ, զի յաւուրս յայտնիի զու ծիաչն երևեցար ձշակ համբերութեան : Կոչնայէս եւ նա անկեալ յոտս նոցա ասէ. Թողութիւն շնորհեցեր ինձ մեղաւորիս, բանզի ես որդն եմ եւ նախատինք մարդկան. մոնաւանդ զուր արօթեցէր վասն իմ, եւ յարուցեալ համբուրեցին եւ զարձեալ նստան :

Եւ ամին ասացի զբանեզոն եւ ասէ զնոսս հայրապետն. լուարուր ամենաբնշու- սար, ահա եղբարք նմանողք հօրն ձերու՞մ աստանայի, որ բորբորեաց զձեզ յան- րէն զործն : Այժմ հրամայեմք ձեզ լինել ծառայք յայտնհատէ, զուր եւ որպիք ձեր եւ որպիք որդոց ձերոց, յազգի՞ ծինչեւ յազգի՞ որք իցեն այգձ նշանաւ զոր եցոցց Աստուած յերեզ ձեր՝ Ակրականդացոց եպիսկոպոսարանին : Եւ ամենայն եպիսկոպոս որ ձեւ- նազրէ, այգձ նշանաւ զսահմանայ կամ սարկաւազ կամ այլ ինչ կարգաւոր՝ կոզկեալ կզլցի ի սրբոց աւարեկոցն եւ ի սրբոց հայրապետացն : Եւ ասացին ամեներեան. Կոզկեալ լցի :

Եւ ասեն յաւուրն Գրիգորիոսս. հրամայեն վասն նոցա որ ինչ եւ կամք բո իցեն : Եւ նա յանձն արար զնոսս յաւարեկէցն իւր եւ ի նախասարկաւազն, եւ յալ իշխանան

10 որք իցեն . . . յերեզ ձեր om. B | 12 այգձ նշանաւ] ի սանէ, այսի B.

Le patriarche et les évêques vinrent tous ensemble se jeter aux pieds de Grégoire et dirent : « Bénis-nous, père saint, car en ces jours toi seul as paru le cultivateur de la patience. » Grégoire également se jeta à leurs pieds et dit : « Pardonnez-moi, à moi pécheur, car je suis un ver et l'opprobre des hommes¹ ; priez pour moi-même. » Ils se relevèrent, se donnèrent le baiser et s'assirent de nouveau.

On introduisit ceux qu'on avait fouettés, et le patriarche leur dit : « Écoutez, gens très malheureux, voici que vous êtes devenus semblables à votre père le démon, qui vous a incités à cet acte inique. Et maintenant nous vous ordonnons de devenir, vous, vos fils et les fils de vos fils de génération en génération, vous qui porterez cette marque que Dieu a imprimée sur votre visage, les serviteurs de Pévêché d'Agriente. Tout évêque qui ordonnera prêtre ou diacre ou de tout autre ordre quiconque porte cette marque, sera anathématisé par les saints apôtres et les saints patriarches. » Tous répondirent : « Qu'il soit anathématisé. »

On dit ensuite à saint Grégoire : « Ordonne pour eux ce que ta volonté désire. » Il les recommanda à son archiprêtre et à son archidiaque et

1. Ps. XXI, 7.

* A fol. 108
r^o b.

* A fol. 108
r^o b.

և ասէ. Տարայք զգոսա ի բազարն ձեր զի կացցին ի տունն իրենանց ձինչև ձեր չրամանան Աստուծոյ եկեացուք :

Իսկ կինն պոռնիկ այլ ոչ դարձաւ ի բազարն, այլ եմուտ ի վանն եւ կրօնաւորեցաւ եւ բոսն եւ երկու ամ կացեալ ձեծաւ ապաշխարութեամբ հանգեաւ :

5 Եւ չրամայեցին սրբոյն Գրիգորի ձատուցանել զաստուածային խորհուրդ պատարազին, եւ տեսին ամենեքեան զգորութիւն սուրբ Հոգւոյն շուրջ գեղարմոյն եւ դանձամբ նորա : Եւ ասեալ կաշճականն ի փիլոն իւր Էսրիկ խոսել ընդ ամենայն եկեղեցին եւ ժողովրդեանն, եւ փիլոնն ամենեւին ոչ ալբեցաւ, ընդ որ ասուելապէս զարմացան եւ ետուն փառս Աստուծոյ :

10 Եւ յնա սակաւ աւուրց չրամարեցին ի հայրապետէն՝ Գրիգորիոս եւ եպիսկոպոսներն եւ Մարիկանոս աղաթարն, նորին թղթոյն գնացին ի Կոստանդինուպոլիս :

Եւ չրամայեաց թաղաւորն Յուստիանոս նախ ձտանել առ նա արհիւսակոսպոսացն եւ Մարիկանոսի, եւ ձտեալ երկիրապոլին, * եւ ետուն զթուղթ հայրապետին, եւ * A fol. 108
V° a.

15 Եւ չրամայեաց եւ տարան զսուրբն Գրիգորիոս առաջի : Մտեալ խմարհութեամբ երկրապետաց երկից անգամ. եւ թաղաւորն չարուցեալ յաթոսոցն՝ զիրկս

7-9 Եւ ասեալ կաշճականն ... զարմացան om. B || 12 Յուստիանոս om. B || 16 երկից անգամ om. B.

à d'autres notables et dit : « Emmenez-les à notre ville et qu'ils restent chez eux jusqu'à notre arrivée par ordre de Dieu. »

Quant à la femme prostituée, elle ne retourna plus à la ville, mais se retira dans un couvent, se fit religieuse, vécut vingt-deux ans dans une grande pénitence et reposa ensuite.

On ordonna ensuite à saint Grégoire d'offrir le divin mystère du sacrifice et tous furent témoins de la puissance du Saint-Esprit tout autour de l'autel et sur sa personne. (Grégoire) prit des braises ardentes dans son manteau, encensa toute l'église et l'assistance, et le manteau ne brûla point; on fut grandement édifié de ce fait et l'on rendit gloire à Dieu.

Quelques jours après, Grégoire, les évêques et le spathaire Marcien prirent congé du patriarche et, chargés d'une lettre de sa part, se rendirent à Constantinople.

L'empereur Justinien (*Ioustianos*) ordonna d'introduire d'abord en sa présence les archevêques et Marcien. Ceux-ci, étant entrés, * se prosternèrent et lui présentèrent la lettre du patriarche, dont ils donnèrent lecture; ensuite ils lui rendirent compte de tous les miracles opérés. Il en fut fortement frappé.

Il ordonna d'introduire ensuite saint Grégoire, qui, aussitôt entré, se prosterna humblement par trois fois. L'empereur se leva de son trône, l'entoura

* A fol. 108
V° a.

արկեալ սրբոյն Գրիգորի, համբուրեաց պերանն եւ զաջն եւ ստէ. Ըարի եկիր սուրբ Գրիգոր, երկրորդ սքանչեկազործ, երանի է բեղ եւ երանի է չիշատակ բո : Նոյնպէս զնային եւ առ պատրիարգն, եւ յորժամ լուա՝ յոյժ փառաւորեաց զերանեկն Գրիգորիոս, եւ իբրեւ զմի ի հրեշտակաց ընդունէր զնա :

Եւ արարեալ անց աուրս ինչ՝ հրաժարեաց ի քաղաքորէն եւ ի պատրիարգէն, 5 սուեալ նմա անօթն եկեղեցոյն ոսկեղէնս եւ արձաթեղէնս եւ պլեսոս պատարազի եւ բազում զանձս զի շինեացէ ի բազարին իւրում ալլ եկեղեցի, եւ փոխեացէ զեպիսկոպոսարանն անց :

Եւ մտեալ ի նա զնայ խաղաղութեամբ ի Սիկիլիա : Եւ ելին ընդ առաջ մոծեղի- 10 նօք ամենայն ժողովուրդն եւ տարան զնա ի բազարն եւ ուրախութիւն մեծ եղև յամենայն զաւան եւ ի բազարս կրկոյն : Եւ զվարճուց կորձանեալ տաճար կոչն շինեաց եկեղեցի յանուն սուրբ՝ ստաբեղցն Պետրոսի եւ Պօղոսի եւ անց փոխեաց զեպիսկոպոսարանն :

* A fol. 108
v^o b.

Իսկ նշանն որ եղև յերեսս եւ ի շրթունս չարախոսացն յազէն նոցա ոչ ջնջեցաւ, 15 եւ են մինչև զայսօր, եւ են ճառայբ եպիսկոպոսարանին :

Եւ երանեկն Գրիգորիոս բարի՛ ձգնութեամբ կայեալ՝ փոխեցաւ առ Քրիստոս սրայճառ երեսօք :

14-15 Իսկ նշանն . . . եպիսկոպոսարանին *om.* B.

de ses bras, lui baisa la bouche et les yeux et lui dit : « Sois le bienvenu, saint Grégoire, second thaumaturge; tu es heureux et ta mémoire est heureuse. » Ils se rendirent également auprès du patriarche qui, après les avoir entendus, glorifia hautement le bienheureux Grégoire et l'accueillit comme un ange.

(Grégoire) resta encore quelques jours en cette ville, puis prit congé de l'empereur et du patriarche, qui lui remirent des vases d'or et d'argent pour l'église, des parements pour le sacrifice, et une forte somme d'argent pour qu'il construisit une autre église dans sa ville et y transférât son évêché.

Grégoire s'embarqua et arriva en paix en Sicile. Toute la population se porta au-devant de lui avec des cierges allumés et le conduisit à la ville; ce fut une grande joie dans toute la contrée et dans toutes les villes de l'île. Il édifia, sur l'ancien temple des idoles en ruines, une église 20 au nom * des apôtres Pierre et Paul et y transféra l'évêché.

* A fol. 108
v^o b.

Quant à la marque qui s'était imprimée sur le visage et les lèvres des calomnieurs, elle ne disparut plus de leurs générations; elle existe encore jusqu'à aujourd'hui, et ces hommes sont encore les serviteurs de l'évêché.

Le bienheureux Grégoire, après avoir vécu de bon ascétisme, s'en alla auprès du Christ avec un visage resplendissant.

Տրէի ժՁ և նոյեմբերի ԹԻ : Տօն է սրբոյն Կղեմայ Հռոմայ հալաստական :

Սուրբ մեծ և սուարինի հալաստական Կղեմէս՝ Հռոմայցի էր ազգաւ, և ուսեալ յոյժ գրպուսթիւն հելլենական արտարին հանձարոյն : Եւ ի նաւակոծութենէ գերծեալ հանդիպեցաւ Պետրոսի աւարելոյն, և ի նմանէ ընկալաւ զճշմարիտ աստուածգիտութեան քարոզութիւնն : Եւ Եղև բարոյ և աշակերտ աւետարանին Քրիստոսի և զրոյ հրամանալրութեան կանոնաց սրբոց աւարելոյն : Եւ ձեռնալրեցաւ ի սրբոյն Պետրոսէ փոխանակ իւր յաթոն Հռոմայ :

Եւ բարոզէր յայտնապէս զՔրիստոս. և կարան զնա և կացուցին՝ սուսջի Գոմեոլիանոսի կուսալաշտ արքայի և խոստովանեցաւ զՔրիստոսի աստուածութիւնն : Եւ հրամայեաց և բերանօք տանջեցին զերանելին յոյժ. և արկին զնա ի նաւ և տարան յայնկոս Պոնտոսի, և կապեցին ի պարանոցն վէճ մեծ յոյժ և ընկեցին ի ծով : Եւ հրամանաւ Աստուծոյ անկաւ ձարմինն ի ներքոյ վիճի մեծի որ էր իբրև կամար և պահեցաւ ամբողջ մինչև ի ժամանակա քրիստոնէութեան, և ապա երևեցաւ Եպիսկոպոսի տեղւոջն այնմիկ : Եւ յորժամ զնային ի ծովեղրն, զարձաւ ջուրն յետս և

* A fol. 109 r° a.

1 Տօն] Կկալսթիւն B — Կղեմայ] սրանչէրադորժ add. B | 2 Սուրբ ... ազգաւ] Սուրբ և մեծն Կղեմէս Հռոմայցի էր ազգաւ B — ուսեալ] էր add. B || 5 բարոզ] բարոզոյ B | 6 սրբոյ] սուրբ B || 11 ծով] և այնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս add. B || 12 Եւ հրամանաւ ... սու Քրիստոս om. B.

16 TRÉ, 24 Novembre.

Fête de saint Clément, patriarche de Rome.

Le grand-saint et vertueux patriarche Clément était romain d'origine et très versé dans la littérature profane hellénique. Après avoir échappé à un naufrage, il s'était rencontré avec l'apôtre Pierre et avait reçu de lui la prédication de la vraie science de Dieu. Il devint le prêcheur et le disciple de l'évangile du Christ, et l'écrivain des ordres et des canons des saints apôtres. Il fut sacré par saint Pierre pour le remplacer sur le siège de Rome.

Comme il prêchait ouvertement le Christ, on le saisit et on le mit en présence * de l'empereur idolâtre Domitien; il confessa la divinité du Christ. L'empereur ordonna de torturer cruellement le bienheureux avec des griffes; ensuite on l'embarqua sur un navire et on le conduisit au delà du Pont(-Euxin), on lui attacha une énorme pierre au cou et on le jeta à la mer. Cependant par ordre de Dieu le corps tomba sous une grande roche qui formait comme une voûte et il y fut conservé intact jusqu'aux jours du christianisme, à laquelle époque il se révéla à l'évêque de la localité.

* A fol. 109 r° a.

եղև ցամաք մինչև ցլէմն : Եւ երթեալ Եպիսկոպոսին ելլա զմարմինն անարատ ի ներքոյ վիմին եւ ծածկեաց ի տեղւոջն յայնմիկ ըստ հրամանի սրբոյն : Եւ իրբև ել Եպիսկոպոսն եւ որբ ընդ նմա մտին, զնպր ջուրն գինի նոցա մինչև ի տեղի իւր, եւ գարձեալ ծածկեցաւ վէմն : Եւ յամենայն տարւոջ այն սրանչելիքն լինին Եօթն տարբր յառաջ բան զվիշտատկ Կղեմայ՝ յետ գառնայ ծովն եւ բացաի տապանն, եւ ցամաքաւ մտաննն բազում ժողովուրդք, եւ Եօթն օր յետ անին ոչ գառնայ :

Սրանչելիք զոր յետոյ եղև : Ի միում տարւոջ յրժամ ցամաքեցաւ ծովն եւ մտին ժողովուրդք առ սուրբն յախան, եւ յետ հնդեստասն տուր ելին ամենեքեան * ըստ սովորութեանն, մնաց պատանի մի յանկիւն վիմին, եւ ելեալ ծովն ծածկեաց զցամաքն, եւ ի ծովեղբն խնդրեցին ծնողբն զպատանին, կարծէին իմ, գինի նոցա ել : Եւ յրժամ ոչ գտին սղային գնա յոժ ասելով եթէ. Ի ջուրն խնդրեցաւ : Եւ յամենայն շարաթ տար տալին յեկեղեցին վասն հոբուջ նորա յիշատակի՝ նշխար եւ բաժակ եւ ձէթ, եւ բահանայն յիշատակել զնա ընդ ալլ մեռեալսն : Եւ յրժամ մերձեցաւ տունն, եւ ջուրն գարձաւ անդէն, զնայլն ժողովուրդքն ըստ սովորութեանն խնդրիք եւ մտնելեօք

Lorsqu'on arriva au rivage, l'eau reflua en arrière et livra passage à sec jusqu'à la roche. L'évêque s'y rendit, retrouva le corps intact sous la roche, et l'inluma à la même place, selon l'ordre du saint. A mesure que l'évêque et ceux qui l'accompagnaient se retirèrent, l'eau les suivit jusqu'à sa limite et de nouveau la roche fut recouverte. Chaque année ce même miracle a lieu sept jours avant la commémoration de Clément, la mer se retire, le tombeau se découvre et nombre de gens y pénètrent; sept jours après la fête, (la mer) ne se retire plus.

Voici les miracles qui eurent lieu dans la suite. Une année, que la mer était devenue à sec et que la foule s'était rendue en pèlerinage auprès du saint, le quinzième jour, lorsqu'ils furent partis * selon l'usage, un jeune garçon resta dans un coin de la roche, et la mer revenue recouvrit l'emplacement resté à sec; les parents cherchèrent l'enfant sur le rivage, le croyant sorti derrière eux, et, ne le retrouvant plus, ils le pleurèrent beaucoup en disant : « Il s'est noyé dans les eaux. » Chaque samedi, ils offrirent à l'église pour la mémoire de son âme des hosties, du vin et de l'huile, et le prêtre le commémorait avec les autres défunts. Lorsque la fête approcha et que l'eau se retira de nouveau, les habitants, selon leur coutume, se rendirent avec de l'encens et des cierges auprès du saint; les parents

* A fol. 109
1° b.

առ սուրբն. չորան եւ ճնողքն ճանկանն եւ չուզէին ի ցածարեալ տեղն ճովուն, թերեւս գտցեն զմեռեալ ճարմին զուսկին իւրեանց, եւ ոչ զահն :

Եւ չորժամ զնայցին ի տապանն տեսին զորդին իւրեանց կենդանի նստեալ առ տապանի սրբոյն Կղեմայ, եւ զարհուրեալք զարձանալին եպիսկոպոսն եւ ժողովուրդքն, ⁵ հարցանէին զպատանին թէ. Իրպէս սպրեցար ի ճովէս : Եւ նա ասէ. Ի կամարս չորժ տապանս է ջուր ոչ կմուտ, եւ էր լոյս եւ խաւար ոչ լինէր, եւ ցամենայն շարաթ տայր ինձ այր ծի նշխոր եւ ձէթ եւ զինի, եւ յազնայլի եւ ծինչեւ նոյն ժամ շարաթուն ոչ բաղցնուի : Եւ մեծապէս ժառս ետուն Աստուծոյ * որ ասնէ սքանչելիս ի ձեռն * Ա լ. 109
N° 11.

¹⁰ սպատարագն չէ սգտակար մեռելոյն :

Եւ ցամենայն ամի լուցանէ եպիսկոպոսն կանթեղս ի վերայ տապանին եւ կանէ եւ ի միւս այլ տարին չորժամ ճտանեն՝ գտանեն զկանթեղն լուցեալ եւ զտապանս ժառս տան Աստուծոյ, եւ երկրպագին սարբ նշխարացն :

Կատարի ասն սրբոյն Կղեմայ Հոսոմայ հայրապետի՝ նոյնճբերի Ի՛Բ, եւ է բարեխօս կենդանեաց եւ մեռելոցսս Փրիտոսս :

de l'enfant y allèrent également et scrutèrent l'endroit de la mer devenu à sec, dans l'espoir de retrouver le cadavre de leur enfant; mais ils ne le retrouvèrent point.

Lorsqu'ils furent arrivés près du tombeau, ils aperçurent leur fils vivant assis près du tombeau de saint Clément. L'évêque et les gens, émerveillés et effrayés, demandèrent à l'enfant : « Comment as-tu échappé à la mer? » Il répondit : « L'eau n'a pas pénétré dans la voûte où se trouve le tombeau; il y avait toujours de la lumière et jamais d'obscurité; un homme donnait chaque samedi de l'hostie, de l'huile et du vin : j'étais rassasié et je n'avais plus faim jusqu'au samedi suivant à la même heure. » Ils rendirent grandement gloire à Dieu * qui accomplit des miracles par ses saints * A fol. 109
N° 11.

L'évêque fait allumer chaque année des lampes sur le tombeau avant de le quitter, et l'année suivante, lorsqu'on y pénètre, on trouve la lampe allumée; alors on rend grâces à Dieu avec joie et on se prosterne devant les saints restes.

La fête de saint Clément, patriarche de Rome, se célèbre le 24 novembre; il est l'intercesseur auprès du Christ pour les vivants et pour les morts.

* B
p. 256 a.

[B * Յայսմ առօր վկայութիւն Յակովկայ պարսիկ բազմատանջ վկայի :

Սուրբ եւ ամենազով վկայն Քրիստոսի Յակովկէ էր չաւուրս լարեպաշտ թագաւորացն Մարտիրոսի եւ Արկայէոսի եղբոր խրոջ, եւ Պարսից արքային Յազկերտի հրապաշտի : Սուրբն Յակովկէ ընակէր ի պարսիկա՝ ի բարաքին Բիթլիսպատ, ի գաւառին Էլուզիսիոն :

Եւ էր ալք անուանի եւ վառաւոր, եւ հաւատով բրիտանեաց ինքն եւ ծալք խը, եւ սիրեցեալ չոյժ ի Յազկերտէ արքայէ . եւ ի բազում սիրոյն դարձոյց զնա ի պիղծ հաւատոն խը :

Եւ իբրեւ լուան ծալքն եւ կլինն զբեցլին առ նա բանս արամագինս, եւ ուրացան զնա ասելով եկիւ . Ոչ ունիցլա ընդ մեզ ժառանգութիւն, զի որպէս թողեր զու զՏէր Լատուած՝ թողցուր, եւ մեր զբեցլ : Եւ չորժամ ընթերցաւ վիժուլիմն՝ անկեալ ի զվճումն սկսաւ լալ : Եւ առեալ զիրս ընթեռնուցր, չիշէր եւ զչար գործն որ ուրացաւ զՔրիստոս, եւ թշուառացուցանէր զանձն խը, եւ զամենայն օր կալք ի սուղ :

Եւ լուս թագաւորն եկիւ զվճացաւ ընդ դասնալն ի հաւատն նորա, կոչեաց զնա ի հարցումն : Իսկ Յակովկէ օրինաւոր տալք զորտառախանին եւ ասէր . Խոտտովանիմ

* B
p. 256 a.

[B * En ce jour, martyr de Jacobik¹, le martyr persan qui subit de nombreuses tortures.

Le saint martyr du Christ Jacobik (*Yakowik*), loué de tous, vivait aux jours des pieux empereurs Honorius et de son frère Arcadius, et du roi des Perses Haskert², l'adorateur du feu. Saint Jacobik habitait la Perse, dans la ville de Bethlapat, dans la province d'Elouzision³.

C'était un homme célèbre qui occupait un haut rang; il était de foi chrétienne ainsi que sa mère, très aimé du roi Haskert, lequel par la grande affection qu'il lui portait le convertit à sa foi impure.

Ce qu'ayant appris, sa mère et sa femme lui écrivirent en des termes douloureux et le renièrent en disant : « Tu n'auras plus désormais de relations avec nous, car comme tu as abandonné le Seigneur Dieu, nous t'abandonnerons également. » Lorsqu'il eut lu la lettre, il se repentit et se mit à pleurer. Reprenant la lecture de la lettre, il se souvint de la mauvaise action d'avoir renié le Christ, se sentit malheureux en sa personne et passa toute la journée dans le deuil.

Le roi, ayant appris qu'il regrettait de s'être converti à sa foi, le manda pour l'interroger. Jacobik lui répondit judicieusement et dit : « Je confesse

1. Jacques l'intercis. — 2. Yezdegerd II. — 3. Le texte grec dans *Biblioth. hagiogr. graeca*, 772, porte : ἐν Βαζιλιατῆ, τῆ πόλει τῶν Ἰουζισίων.

գրիխոտս զոր ուրացան, հաւատած չՆստուած զոր թողի, և զսասարսեմ ևս ինքն զիս որ կամօք իմովք մոլորեցայ :

Յայնժամ խորհուրդ արարեալ թագաւորին թէ, որով ծահուամք սարսեց զիս : Եւ ստէ ոմն ի պիպժ խորհրդակցաց իւրոց . Աչ վաչելէ, զմա միով ծահուամք մեռանել՝ ալ բազում և խիստ չարչարանօք : Եւ հրամայեաց զմակալիկ ընկենուլ ի վերայ Երկրի մերկ, և սկսան մի ըստ միոջէ ի բուժէ աջոյ ձեռինն կտտորել սրով մի մի մասն, և ապա զձախու ձեռինն, և ապա՝ զերկուց ստիցն զտասն մատուս : Կտրեցին և զերկու թաթս ձեռացն և զերկու սոսն ի սրձողունն կտրեցին և զերկու բազումն և զերկուսին որքոն ի ձեկացն : Հատին և զերկու ձեռսն ի թիկանցն և զբարձսն, և զամենայն յօլուածսն ընկեցին որիչ և մնաց միայն փորն և լանջքն և զլուխն : Եւ սուրբն Գալիլայի յամենայն անպամոց կտրելն փառս տալք Նստուծոյ և յորժամ հատան ամենայն յօգք մարմնոյն՝ զաչս յերկինս համբարձեալ ասաց . Ամէն :

* B. p. 256 b.

Եւ մի ոմն ի սիրելի ընկերաց իւրոց զանակաւ եհատ զլուխն. և աչնպէս բարի խտտովանութեամբ ասանկեաց զհոցին իւր ի ձեռս հրեշտակաց՝ նույնմբերի ԻԴ :

Եւ Երթևալ բրխտոնէից ժողովեցին զամենայն կտտորեալ մարմինն, և ի մի տելոսոյ թաղեցին փառաւորելով զՆստուած, որ տայ զբոլորթիւն համբերել աչնպիսի չարչարանաց և խիստ տանջանաց :

15

le Christ que j'ai renié, je crois en Dieu que j'ai abandonné et je me condamne moi-même pour m'être laissé égarer par ma propre volonté. »

Alors le roi demanda conseil (pour savoir) de quelle mort le faire mourir. Un de ses abominables conseillers lui dit : « Il ne mérite pas de mourir d'une seule mort, mais par de nombreuses et cruelles tortures. » L'empereur ordonna de jeter Jacobik à terre, nu, et les bourreaux se mirent à lui couper un à un, à commencer par le pouce, les doigts de la main droite, ensuite ceux de la main gauche, puis les dix orteils des deux pieds. Ils lui coupèrent également les deux mains et les deux pieds à la hauteur des chevilles; puis les deux avant-bras et les deux jambes jusqu'aux genoux. Ils lui coupèrent ensuite les deux bras jusqu'aux épaules et les deux cuisses; toutes ces articulations furent jetées à part; il ne resta plus que le ventre, la poitrine et la tête. Saint Jacobik à chaque membre coupé rendait gloire à Dieu, et lorsque toutes les articulations du corps furent coupées, il leva les yeux au ciel et dit : « Amen. »

* B. p. 256 b.

Un de ses chers compagnons lui trancha la tête à l'aide d'un couteau, et c'est ainsi qu'il rendit son âme en bonne confession entre les mains des anges, le 26 novembre.

Les chrétiens allèrent recueillir toutes les parties du corps brisé et les enterrèrent dans un lieu, glorifiant Dieu, qui donne la force de persévérer dans de telles tortures et de cruels tourments.]

Տրէի ժեւ եւ նոյեմբերի Են : Տօն թարգմանչացն Հայոց Սահակոյ եւ Մեսրոպոյ
եւ այոյն :

Մեծ եւ առաքինի Հայրապետն Սահակ բարոճ բարխ կարգեաց եւ ուղղութեանց
պատճառ եկեւ Հայոց աշխարհին առաւել եւս հայերէն զպրութեանս, բանդի եկեալ
առ նա վարդապետն Մեսրոպ, ապաէք զնա փոյթի առնել ըստ հայկական բարբառոցս :
Եւ ծառայ էրկորինն առ թաղաւորն Վասնճապուհ, ազգեցուցին նմա փան խնդրոցն :
Եւ նա ասաց . Մինչ էի ես ի Մլըճապետս Վարդոց, եկն առ իս կրէց ծի ստորի,
Հարէլ անուն եւ ասաց . Է՛ կարկառուս ծի Գանիէլ անուն որ արարեալ է նշանազիր
հայերէն լեզուի : Երդ առարեացոր * առ այրն եւ բերցուք զզիրն :

* A fol. 256
v° b.

Եւ առարեն նախարար ծի Վասնրիճ անուն եւ բերեալ զնշանազիրն՝ տեսին զի ոչ
կրկր ուլ զբառ եւ զշարհապ բանից Հայոց :

Եպա առարեն զվարդապետն Մեսրոպ աշակերտոր ի Մլըճապետս, առաւելագոյն
ակզկանալ : Եւ գնացեալ անդ ոչ ինչ աւելի կզիտ բան գառաջինն :

Եւ չափն կացեալ Մեսրոպոյ աւելին խնդրուածովք հայցէք չՎաստուոց որ
անհարկերն ճարգկան հնարաւոր է նմա : Եւ չափանեցաւ նմա ի տեախան թաթ ձեռին 15

17 TRÉ, 25 Novembre.

Fête des Traducteurs arméniens, Isaac et Mesrop et autres.

Le grand et vertueux patriarche Isaac institua nombre de bonnes œuvres. fut la cause de l'organisation du pays d'Arménie, tout particulièrement de la littérature arménienne, car c'est à lui que s'adressa le docteur Mesrop demandant sa sollicitude pour la langue arménienne.

Tous les deux s'étant présentés au roi Vbranchapouh lui parlèrent de cette question. Il leur répondit : « Pendant que je me trouvais dans la Mésopotamie des Assyriens, un prêtre syrien, du nom de Habel, vint me trouver et dit : Il y a un évêque, du nom de Daniel, qui a composé des lettres pour la langue arménienne. Or nous allons envoyer quelqu'un * à cet homme et nous ferons venir cet écrit. »

* A fol. 256
v° b.

Ils envoyèrent un satrape nommé Vahridj qui rapporta l'écriture, mais ils s'aperçurent qu'elle ne rendait pas exactement les mots et les liaisons des termes arméniens.

C'est alors qu'ils envoyèrent le docteur Mesrop accompagné d'élèves en Mésopotamie pour se renseigner plus amplement. Il s'y rendit, mais n'eut rien de plus que le premier.

Mesrop, s'étant mis à prier, adressa d'ardentes supplications à Dieu, à qui les choses impossibles aux hommes sont possibles. Et, dans une vision, une

ճարգոյ՝ որ զբեր ի վերայ վիճի եւ զամենեցուն հանգամանն ճանուցանէր Մեսրոպայ :

Եւ չարացեալ չարօթիցն՝ ստեղծ զնշանագիրսն հանգերձ Հոսփանսաի ծիպնա-
կեցաւ Մածոստացալ, որ էր արուեստաւոր զրոյն : Եւ սուեալ զգիրն ուրախութեամբ
ձեճաւ եկն առ սուրբն Սահակ : Եւ նորա ժողովեալ ճանկունս բազումս, ուղեկս եւ
փափկաճաչնս եւ երկարողիս, եւ զպրօցս կարգեալ յամենայն աշխարհս Հայոց ուսոյց
առ հասարակ :

Եւ ապա ի թարգմանութիւնս պարապեալ ձեճին Սահակայ՝ անձամբ իսկ կատարէր
զգործն, զի չոյժ տեղեակ էր յունկարն լեզուին եւ հանձարոյն : Եւ սկսեալ չառակայն * A fol. 110
Սողոմոնի, զամենայն հին եւ զնոր կտակարանն թարգմանեաց ի հայ լեզուս : 1° a.

Եւ առաքեաց զՄեսրոպ ի Վիրս եւ չԼղուանս առնել եւ նոցա լեզուին զիրս :
Սուսոց եւ զնոսս եւ զարձաւ առ սուրբն Սահակ : Եւ առաքեն յաշակերտաց իւրեանց
ի Կոստանդինուպօլիս եւ չԼիւննս, եւ չԵրուսաղէմ եւ չԵրեկոսանդրիա ուսանել
լեզուս եւ հանձարս եւ իմաստութիւնս զի լեցին թարգմանիչք : Սրոց էին զլիսաւորք.
Մովսէս Խորենացի եւ Կորիւն եւ Եղնակ, Երճան եւ Յովսէփ, Վււնոյ, Եղիշէ եւ
Գաւրթ. որպէս եւ չնոց Ստեփանոս եւ ալքր բազումք որք էին արք հողիւնկալք եւ
ճարգարէաշնորհք :

main d'un homme lui apparut, qui écrivit sur une pierre et expliqua à Mesrop toutes les particularités.

(Mesrop) s'étant relevé de la prière, créa les lettres en compagnie de Rhophanos, moine de Samosate, qui était artiste en écriture; puis, ayant pris l'écrit, il vint avec grande joie trouver saint Isaac. Celui-ci rassembla beaucoup d'enfants intelligents, ayant douce voix et long souffle, organisa des écoles dans tout le pays d'Arménie et répandit l'instruction partout.

Le grand Isaac s'occupa ensuite de traductions, se mettant à l'œuvre lui-même, car il était très versé dans la langue et l'esprit grecs. Il traduisit en langue arménienne, à commencer par les * Proverbes de Salomon, tout l'Ancien et le Nouveau Testament. * A fol. 110
1° a.

Il envoya Mesrop au pays des Ibères et des Albanais pour leur composer également une écriture propre. (Mesrop) les instruisit eux aussi et revint auprès de saint Isaac. Puis ils envoyèrent de leurs disciples à Constantinople, à Athènes, à Jérusalem et à Alexandrie pour y apprendre les langues, les sciences et les philosophies et devenir des traducteurs. Les principaux furent : Moïse de Khorène, Korioun, Eznak, Artzan, Joseph, Léonce, Élisée et David; plus tard ils envoyèrent également Étienne et beaucoup d'autres qui devinrent des gens éclairés par l'Esprit-Saint et doués des grâces de prophétie.

Սորա արարին զվերս շարականաց բարուծն և սզլի սզլի ձևօք և կերպարանօք չափուց : Սորա ինպրճմանկին զամենայն ձևկնութիւնս զրոյ վարդապետաց եկեղեցւոյ և զգատմութիւնս վկայիցն Աստուծոյ և ժամանակաց, և զճառս ներքոզականս սէրունական սօնից և աստուածաճաճոյ արանց և կանանց և վկանոնս ժողովոց, և զղիտութիւն սօմարական արուեստից և բովանդակ իոկ ստելով զամենայն զիրս 5
 * A fol. 110
 r b.

նկրքնոց և արտաքնոց : Էգարին և ինքեանք զիրս օրտակարս և պիտանիս, * սորօք զարդարեցաւ կաթողիկէ եկեղեցիք, զպաշտօնացեալ լսօտնս աստեղօք, որպէս երբեմն Իսրայէլ չաւորան Մովսիսի, և կամ սուրբ սուտբեալքն չնս ընդունելոյ զՀոպին :
 9ի չստաց բան զպսո՞ վարէին սուզ նշանադրովք յոյն և ասորի զպրովեանք . զի ոչ աչպէս արար ամենայն պղբաց Տէր, որպէս Բարաշելի և Հաչոց : և կատարի 10
 սոն սրբոց ինպրճմանչացն յոչեմբերի Ին :

Յազն սուր վկայութիւն Պետրոսի Բեկեոսնկրու Տպրապետին :

Սուրբ Տպրապետն Պետրոս եկև վարդապետ բարեարշտութեան և բարոյ ճշմարիտ Տաստացն Քրիստոսի : 9որ լուեալ ամբարշտ թագաւորն Մաքսիմիանոս, ա-

12 վկայութիւն] սրբոյն *add.* B | 13 բարոյ] բարոզոյ B.

Ceux-ci composèrent nombre de *Charakans*¹ sous diverses formes et mesures poétiques. Ils traduisirent tous les commentaires écrits par les docteurs de l'Église, les histoires des martyrs de Dieu et des époques, les discours panégyriques pour les fêtes du Seigneur, pour les personnes qui furent agréables à Dieu, hommes et femmes, et les canons des conciles; les traités de la science du calendrier, et pour ainsi dire tous les ouvrages ecclésiastiques et profanes. Ils composèrent eux-mêmes des ouvrages utiles et de valeur * dont fut parée l'Église catholique, rehaussée par des étoiles parlantes, comme autrefois Israël aux jours de Moïse, ou bien comme les saints apôtres après qu'ils eurent reçu l'Esprit.

* A fol. 110
 r b.

Car auparavant les Arméniens se servaient de peu de caractères appartenant aux langues grecque et syriaque, et le Seigneur ne fit pas pour tous les peuples ce qu'Il a fait pour Israël et l'Arménie. La fête des saints traducteurs se célèbre le 25 novembre.

En ce jour, martyre de Pierre, patriarche d'Alexandrie.

Le saint patriarche Pierre fut un docteur de la piété et un prédicateur de la vraie foi au Christ. Ce qu'ayant appris, l'empereur impie Maximien

1. Hymne de l'office divin.

արեաց Տինց զօրականն ի բարաքն Ալեկսանդրիա զի հասցեն զգլխին Պետրոսի : և յորժամ զնայլին զօրագլուխքն, եկև խոտլուխին և ալմուկ ի ժաղխարքն և ասէին. Լաւ է նախ ձեզ մնումն և ապա հայրապետի մերոյ : և Երկեան զօրագլուխքն ձեռն արկանել ի սուրբն, ալ սրկին զնա ի բանկ :

5 և բուեալ հերետիկոսն Արիոս, այն զոր սուրբն Պետրոս արարեալ էր յեկեղեցեացն՝ փասն չար ազանդոյն իւրոյ, առարեաց ի բանդն բարեխոս քահանայս և սարկուստիոս, և ձերս * պատուականս զի զարձեալ վերակոչեացէ զնա յորոշմանէն :

* A fol. 110 v. a.

10 Իսկ սրբոյն բարկացեալ ասէ ցնոսա. Վասն Արիոսի աղաչէր զնա. Արիոս չցայմ աշխարհիս և ի հանդերձեալն որոշեալ է ի փառաց Սրղուոյն Աստուծոյ : և մի կար-
 10 ձէր զնա անդուլ զպս սակալ, զի չպսմ զիշերի չես աղօթիցն՝ եպէ ի զարմացման որպէս թէ ի բուն. և տեսի մանուկ մի ամաց երկրասասնից, լուստոր երեսօր փաշ-
 լեալ որպէս զարեգակն, և զկեցեալ էր պատմուծան սպիտակ, և էր պատուեալ ի սրբանոցէն մինչև ցոսն : և ևս ասացի. Տէր, սոյ պատուեաց զբեզ : և ևս ասէ.
 15 Արիոս, բայց դու զգոչ լեր, բանկ բարեխոսս առարէ առ բեզ. մի հաւատար և մի ընդունիցիս զնա ի հայրապետիս : Պատուիրեան և Արիալի և Ալեկսանդրու, որ
 15 զինի բոց ընդունելոց ևն զաթուս բո, զի մի և նորս ընդունիցին զնա ի հայրապետիսն :

1 զգլուխն] զգլուխ սրբոյն *add.* B | 5 այն զոր] զի զնա B — յեկեղեցեացն] յեկեղեցոյն B | 7 վերակոչեացէ] վերակոչեացեն B | 10 զպս սակալ *om.* B | 15 ընդունիցիս] ընդունիր B | 16 ընդունելոց] սնեկոց B.

envoya cinq soldats à la ville d'Alexandrie pour trancher la tête à Pierre. Lorsque les soldats arrivèrent, une agitation et un tumulte gagnèrent la population, qui dit : « Il vaut mieux que nous mourions d'abord et notre patriarche ensuite. » Les soldats eurent peur de lever la main sur le saint, mais ils le jetèrent en prison.

Ce qu'ayant appris l'hérétique Arius, que saint Pierre avait expulsé des églises à cause de sa mauvaise secte, envoya à la prison des intercesseurs, prêtres, diacres et vicillards * respectables pour que Pierre le rappelât de nouveau de son exclusion.

* A fol. 110 v. a.

Le saint, irrité, leur répondit : « Me priez-vous pour Arius? Arius est séparé de la gloire du Fils de Dieu en ce monde et dans l'autre. Ne me croyez pas cruel lorsque je dis cela, car cette nuit, après la prière, j'eus une vision comme si j'étais endormi, et je vis un enfant de douze ans, au visage lumineux, resplendissant comme le soleil, vêtu d'une tunique blanche qui était déchirée du col jusqu'aux pieds. Et je lui dis : « Seigneur, qui t'a déchiré ainsi? » Il me répondit : « Arius; seulement prends garde, car il va t'envoyer des intercesseurs, n'y crois pas et ne l'accepte point à la communion. Ordonne aussi à Achille et à Alexandre qui obtiendront ton siège après toi, de ne point l'admettre, eux aussi, à la communion. »

Եւ պատմեաց նոցա տարրն Պետրոս թէ որչափ հարածեցաւ վասն ճշմարիտ հաւատոյ ի Միջագետս եւ չՆաորիս եւ ի Փիւնիկիա եւ ի Պաղեստին եւ ի կղզիս . եւ այնպէս չուզարիկեաց զնոսս :

Եւ տեսեալ զիսովաթիւն ժողովրդեանն երկեաւ, ծի գուցէ խափանեցի ծարախ-
բոսովիւն իւր . չղ, զպտ ի զորպետան զի ի զիշերի երթիցեն արտաբոյ ի հարաւա-
կողմն բանդին, եւ ծակեցեն * զորմն բանդին եւ հանցեն զնա : Եւ զայն արարեալ
հանին զտարրն ի բանդէն ի զիշերի զպտ ի ժողովրդեանէ :

Եւ աբուշեաց զգորպետան եւ զնայ ի տապան տեսարանէն Մարկոսի, եւ
զբեցաւ զհանդերձս պատարայլին, եւ աթթեաց սա Աստուած չերկար : Եւ եկաց ի
վերայ ծորթոյ եւ ի կոտսս զոր ձերունիք սմանք այր եւ կին տանէին ի վաճառեալ .
եւ ապա ասաց նոցա զի զհրամայեալն կատարեցին . եւ զորպալսքն ոչ համարձա-
կեցան հարիանեալ զտարրն : Եւ եկին հինգերեանն մէն ծի հինգ զահեկան՝ զի ասցէ
այն որ հատանէ, զպուխ սրբոյն : Եւ մինն ի նոցանէ տեսալ զբանն եւ հինգ զահե-
կանն, եհաս զբարտաւական զբախ հալտապետին Աստուծոյ նոյնմբերի ԻՆ :

Եւ ծարձինն կամօքեալ կայր բազում ժամս ի վերայ ասոյ իւրոց, մինչև եկին
սմանք եւ բարձին զծարձինն եւ տարեալ չեկեցին եւ նստուցին չաթոսն իւր, բան-

1 պատմեաց] պատուիրեաց B || 4 խափանեցի] խափանի B || 12 հինգերեանն] հնգերին B || 13 զբանն եւ հինգ] զհինգ B || 15 եւ ծարձինն ... եկին սմանք եւ] Եւ արք երկիրբարձր B || 16 արբեալ] ստրան B — բանդի տեսանէր ... հանգուցեալ om. B.

Saint Pierre leur raconta ensuite comment il avait été persécuté pour la vraie foi en Mésopotamie, en Syrie, en Phénicie, en Palestine et dans les îles, et les congédia ensuite.

Lorsque Pierre apprit l'agitation de la population, il eut peur de se voir privé du martyre et il envoya secrètement dire aux soldats de se rendre la nuit au côté sud de la prison, de percer le mur de la prison et de l'en faire sortir. C'est ce qu'ils firent, et ils tirèrent le saint de la prison pendant la nuit, à l'insu de la population.

Ensuite il pria les soldats de le laisser aller au tombeau de l'évangéliste Marc, où, ayant revêtu les ornements du sacrifice, il pria longuement Dieu. Il se dressa sur des peaux et des étoffes que quelques vieillards, hommes et femmes, avaient apportés pour les vendre, et dit aux soldats d'accomplir ce dont ils avaient reçu l'ordre; mais ils n'osèrent point frapper le saint. Tous les cinq sortirent chacun cinq deniers pour les donner à celui qui trancherait la tête du saint. Un d'eux prit les vingt-cinq deniers et trancha la précieuse tête du patriarche de Dieu, le 25 novembre.

Le corps resta de longues heures debout sur ses pieds, jusqu'à ce que quelques personnes, étant arrivées, enlevèrent le corps, l'emportèrent à l'église et

զի բազում ժամանակս էր նստեալ յաթոռն, վասն զի տեսանէր լոյս մեծ [ի վերայ
աթոռոցն հանդուցեալ, ալ նստէր [ի պատուանդանս միայն :

Եւ այնպէս սուեալ սուրան [ի հանգստարանն զոր ինքն շինեալ էր, եւ թաղեցին
մեծաւ արտասուօր եւ օրհնութեամբ եւ ալօթիւք :

5 Եւ ոչ զազարէ հալոսպետն Քրիստոսի չառնելոց նշանս՝ եւ արուեստս [ի տելուօջն * A fol. 111
որ պատուական մարմինն հանդուցեալ է : r^o a.

Յայտմ առւր կատարեցաւ սրտի սրբուհի եւ կոյս վկայն Քրիստոսի [իմաստասէր
եւ փիլիսոփայն Կատարինեա զուստր թաղաւորպէի :

10 [Ե՛ Ի հայք լիշատակ սուրբ թարգմանչացն Սահակայ եւ Մարտոպայ եւ ամենայն * B
թարգմանչացն հայոց :] p. 257 b.

Տրէի ժԷ եւ հոյեմբերի ԻԹ : Տօն փառաւորեալ վկային Քրիստոսի սուրբ Մեռիկեոսի :

Սա էր չարեւելից կոյմանէն, չազգէն Սկիւթացոց, որդի Գորդիանոսի բարեպաշտի,

4 Եւ աթոթիւք *om.* B || 5-6 Եւ ոչ զազարէ . . . հանդուցեալ է] եւ բազում նշանք լինելին [ի
տելուօջն ուր պատուական մարմին հալոսպետին Քրիստոսի հանդուցեալ էր B || 8 Եւ փիլիսոփայն
om. B — թաղաւորպէի] ու մեծն Կոստ կոչեցերց : Սորա վկայութեան տօնն Մարտի ԻԷ:
կատարի *add.* B.

11 Տօն . . . Մեռիկեոսի] Վկայս թիւն սուրբ եւ փառաւորեալ վկային Քրիստոսի Մեռիկեոսի-
ոսի B || 12 Սա էր] Սուրբ եւ մեծ վկայն Քրիստոսի Մեռիկեոսի էր B.

le firent asseoir sur son siège, car il y avait longtemps qu'il n'y avait siégé, parce que, ayant aperçu une grande lumière reposant sur le siège, il ne s'asseyait que sur le marchepied.

Ensuite ils le transportèrent au tombeau qu'il avait fait construire lui-même et l'inhumèrent avec force larmes, bénédictions et prières.

Le patriarche du Christ ne cesse point d'opérer des miracles et des
* prodiges à l'endroit où repose son précieux corps. * A fol. 111
r^o a.

En ce jour mourut par le glaive la sainte et virginale martyre du Christ, la philosophie et sage Catherine, fille d'empereur.

[Ե՛ En Arménie, commémoration des traducteurs Isaac et Mesrop et de
* tous les traducteurs arméniens.] p. 257 b.

18 TRÉ, 26 Novembre.

Fête du glorieux martyr du Christ saint Mercure.

Il était des contrées de l'Orient, de la nation des Scythes, fils du pieux

և էր գորական ի գունդս Մարտիանոս, չաւուրս անդարիշտ թաղաւորացն Կեկոսի և Վարդիմանոսի :

Եւ չաչնձ ժամանակի եղև պատերազմն ընդ Հոռոմս և ընդ բարբարոսս : Եւ տեսանէ Մեռիկեոխոս ի տականն զհրեշտակ Տևառն սպիտակ պղատուք, ունելով չաջոջ ձեռինն սուսեր, և ստէ ցՄեռիկեոխոս . Մի երկնչիք և ծի վեհերիք : Եւ ետ նձա գուտերն և ստէ . Բջտս զչևտ երթիցես ի փախուստ իւրեանց : Եւ ըստ բանի հրեշտակին զչևտ երթևալ չաղթեաց թշնամեացն : Եւ արտք զնա թաղաւորն վասն բաջութեանն իւրոջ սարառերատ : Եւ էր անայ բասն և հնչից, անձածնն վաղերուչ և տակամբն զեղեցիկ, հերթն խորտեաչ և կարծիր երեսոր :

* A fol. 111
r^o b.

Եւ նախանձաւորք ձառնեցին զնա * առ Կեկոս արբացն եթէ . Ոչ զոչէ սատուածոց մերոց : Եւ հրամայեաց արկանել զնա ի բանդ : Եւ լետ սուսերց կայուցին զնա առաջի և հարցանէին եթէ . Ըսնես զկամս թաղաւորին : Եւ նա անննելին ոչ հաւանեցաւ : Եւ կաղեցին զնա ի չորս ցիցս և սրով կտորեցին զձարմինն, և արևելին ի ներք. ձ կաջձակուն հրոյ, և ի հեղձանել արեանն շիջաւ հարն :

Եւ զարձեալ արկին զնա ի բանդ : Եւ էջ առ նա հրեշտակ Տևառն և ետ նձա

Տ ստէ ցՄեռիկեոխոս] ստէ զնա . Մերիկեոիէ B — ծի երկնչիք և ծի վեհերիք : Եւ ետ նձա գուտերն և ստէ . om. B 6 իւրեանց] բարբարոսաց B || 14 հարն :] Եւ լուծեալ անոի զե ծի վաղթաւորի մեացի, զարձեալ արկին add. B : 15 և էջ առ նա] և երեւեալ նձա ի տականն B .

Gordien; soldat du corps des Martésiens (*Martison*)¹, aux jours des empereurs impies Dèce et Valérien.

A cette époque il y eut une guerre entre les Romains et les barbares. Mercure vit en une vision l'ange du Seigneur, vêtu de blanc, ayant une épée a la main droite, et celui-ci dit à Mercure : « Ne crains point et ne te décourage pas. » Il lui donna l'épée et dit : « C'est avec cela que tu les poursuivras dans leur fuite. » Il poursuivit en effet les ennemis, selon la parole de l'ange, et les vainquit. L'empereur le fit stratélate pour son courage. Il avait vingt-cinq ans, était bien proportionné de taille et beau de visage, il avait des cheveux blonds et des joues roses.

* A fol. 111
r^o b.

Les jaloux le dénoncèrent * à l'empereur Dèce et lui dirent : « Il ne sacrifie point à nos dieux. » Celui-ci ordonna de le jeter en prison. Quelques jours après ils le firent comparaitre et lui demandèrent : « Accomplis-tu la volonté de l'empereur ? » Mercure ne consentit d'aucune manière. Alors ils l'attachèrent à quatre poteaux et lui déchirèrent le corps avec l'épée; ils étendirent sous lui des braises ardentes, mais le feu fut éteint par l'effusion du sang.

Ils le jetèrent de nouveau en prison. L'ange du Seigneur descendit auprès

1. Corporation militaire connue par ailleurs; *Syn. Cr.* : τῆ στρατείᾳ τῶν Μαρτησιῶν.

ողջոյն եւ ողջացոյց զամենայն վէրս նորա : Եւ հանին ի բանդէն եւ կախեցին զլիւխաբ, եւ վէճ կապեցին ի պարտնոցն եւ ամենեւին ոչ շլտակեցաւ : Եւ ապա զանեցին զերանելին, եւ կապանօր չուարկեցին ի Կեսարիա Կապադովկիացոց եւ հասին անկ զլիւխաբսն՝ Նոյեմբերի ԻՉ :

5 Եւ եղև ճարձին նորա սպիտակ եւ բուրեաց հոտ խնկոց : Եւ բողբոջք ի կուսպաշտիցն հաստացին ի Քրիստոս : Եւ թաղեցին զսուրբն Մեսկեւիտս ի անկն նշանաօր, չորսօճ լինին բժշկութիւնք եւ նշանք մեծամեծք :

9 Զսաւ տեսա ի անգլեան մեծն Բասիլիսս զի ասէր ամենաբարեւհի Աստուածածինն շերկութեամբ լիբինն. Կոչեցէք առ իս զՄեսկեւիտս, զի երթեալ սարնցէ զՅուլիանոս որ ուրազաւ եւ հաշտեաց զորդին իմ : Եւ չորսօճ զարթեաւ սուրբն Բասիլիսս գնաց ի տապանն, եւ ոչ եղիտ զմարմինն՝ արբոյն եւ ոչ զվէնն : Եւ յեա երկոյ ժամօւ դարձաւ * Ա թղ. 111
v° a.
10 Եւ եղիտ զմարմինն եւ զվէնն ի տապանին արբէս եւ էրն յառաջադոյն : Եւ ապա լուան զատակօսմն Յուլիանոսի ի Պարսիկս : Ելլ եւ Յուլիանոս տեսա զսուրբն Մեսկեւիտս, որ եհար զգեպարզն ի կողս իւր :

1 Եւ ողջացոյց զամենայն վէրս նորա] եւ բաժարեալ զորացոյց զնա B || 2 Եւ ամենեւին ոչ վնասեցաւ] եւ զբարթեամբն Աստուծոյ մնաց կենդանի B || 5-6 Եւ եղև ճարձին ... Քրիստոս om. B || 8 Բասիլիսս] Կեսարու եպիսկոպոստայեան add. B || 10 Եւ չորսօճ զարթեաւ սուրբն] եւ զարթուցեալ մեծն B || 10-12 գնաց ի տապանն ... յառաջադոյն :] անտիս տաժարկըտանն վասն սաստիճանն Յուլիանոսի՝ պատմելով նոցա զտեսիլն : B || 13 Պարսիկս] որ եղեալ էր ի նմին աւար չորսօճ սուրբն Բասիլիսս զտեսիլն ետես, եւ ճիարան վաստաւ տեսն Աստուծոյ . եւ ասն մեծ կատարեցին զօրն զպն add. B — Ելլ եւ Յուլիանոս ... ի կողս իւր : om. B.

de lui, le salua, et lui guérit toutes ses plaies. Ils le firent sortir de la prison et le suspendirent la tête en bas ; ils lui attachèrent une pierre au cou, mais il n'eut aucun mal. Ils frappèrent ensuite le bienheureux et l'envoyèrent chargé de fers à Césarée de Cappadoce, où ils tranchèrent la tête du saint, le 26 novembre.

Son corps devint blanc et une odeur d'enceus s'en dégagaa. Beaucoup d'entre les idolâtres erurent au Christ. On enterra saint Mercure dans un endroit célèbre où s'opèrent des guérisons et de grands prodiges.

Le grand Basile l'aperçut en une vision, dans laquelle la très sainte mère de Dieu, sur la montagne des Jumeaux, disait : « Appelez-moi Mercure, pour qu'il aille tuer Julien, lui qui a renié et blasphémé mon fils. » A son réveil, saint Basile se rendit au tombeau et n'y trouva plus ni le corps * A fol. 111
v° a.
du saint, ni l'arme. Trois heures après il revint et trouva le corps et l'arme dans le tombeau, comme ils s'y trouvaient auparavant. On apprit ensuite la mort de Julien en Perse. Julien même avait aperçu saint Mercure lorsqu'il lui enfonça sa lance dans ses côtes.

Յայժմ աւուր յիշատակ է երանելոյն Ալիպոսի սխնակեցոյ :

Սա էր չաւուր բարեպաշտ արքային Հերակղի, ի քաղաքին Ալիքիսանուպոսի Պամփիլիպեցոյ, չորում էր ձերձ չանապատ ակղև սին ձի ձևձ, եւ ի վերայ կանդեակ բաղին : Եւ երթեալ երանելին Ալիպոս զբաղինն կործանեալ եւ ինքն եկեալ բնակեցաւ ի վերայ սեանն . եւ ձևձ եւ առարինի ճգնութեամբ, բացթիկեալ ի ձմեռացնի սուռուցեալ, եւ չամարոյնի արեգանակիկեալ : Եւ լազում սքանչելիս արարեալ խոպալութեամբ չանկեաւ ի Վերիտոս :

Տրևի ԹԹ եւ Նոյեմբերի Կէ : Տան է Յակովկոյ Պարսկի :

* A fol. 111
v° b. Յաւուրս լաբեպաշտ թագաւորացն Սոսրիտոսի եւ Արիպէտոսի եղբոր իւրոց, եւ Պարսից արքային Յակեբատի որ սլաշաէր զարեգակն եւ զկրակ, սուրբն * Յակովկոս բնակէր ի պարսկիս ի քաղաքին Բիթլապատ, ի գաւառին Նիուզիստոն : Եւ էր անուանի եւ փառասոր, եւ հաւատով բրիտոնեալ ինքն եւ ձայր իւր եւ կին իւր, եւ սիրեցեալ չոյժ Յակեբաէ արքայէ, եւ ի լազում սիրոյն զարձոյց զնա ի պիղձ հաւատն իւր :

1 Ալիպոսի սխնակեցոյ] Ալիպոսի սխնակեցի B || 2 Պամփիլիպեցոյ] Պամփիլապոնացոյ B || 5 սեանն] զամ երբտասան *ad d.* B.

En ce jour, commémoration du bienheureux Alypios le stylite.

Il vivait aux jours du pieux empereur Héraclius, dans la ville d'Adriano-ple de Pamphylie, près de laquelle, dans un endroit désert, se trouvait une grande colonne sur laquelle était édifié un autel d'idoles. Le bienheureux Alypios (*Alypios*) alla briser l'autel et, montant sur la colonne, y fixa sa demeure. Il y vécut de grand ascétisme, plein de vertus, subissant le froid glacial en plein air l'hiver, et la chaleur brûlante du soleil l'été. Il opéra beaucoup de miracles et reposa en paix dans le Christ.

19 TRÉ, 27 Novembre.

Fête de Jacobik le Persan.

Aux jours des pieux empereurs Honorius et son frère Arcadius, et du roi des Perses Hazkert, qui adorait le soleil et le feu, vivait en Perse saint * Jacobik (*Yakoubkos*), dans la ville de Bethlapat, dans la province d'Elouzision. Il était célèbre et occupait un haut rang; de foi chrétienne ainsi que sa mère et sa femme, il était très aimé du roi Hazkert, lequel, par la grande affection qu'il lui portait: le convertit à sa foi impure.

* A fol. 111
v° b.

Եւ լուեալ ձայրն իւր եւ կինն՝ դրեցին առ նա բանս արտճագինս, եւ ուրացան
 զնա ասելով եթէ. Աչ ունիս ընդ մեզ ժառանգութիւն, զի որպէս թողիւր զու գճէր
 Աստուած բո, թողցուք եւ մեր դրեալ : Եւ յորժամ ընթերցաւ զթուղին՝ անկեալ ի
 զղջումն եւ սկսաւ լալ : Եւ առեալ զղլրան ընթեռնոցը, շիշէր եւ զչարաչար զորձն որ

5 ուրացաւ զՔրիստոս, եւ թշուառացուցանէր զանձն իւր եւ զամենայն օր կապ ի սղի :

Եւ լուա թողաւորն եթէ զղջացաւ ընդ զասեալն ի հաւատն նորա՝ կոչեաց զնա ի
 հարցումն : Իսկ Յակովկոս օրինաւոր տալը զպատասխանին եւ ասէր. Թոստովանիմ
 զՔրիստոս զոր ուրացայն եւ հաւատամ չԱստուած զոր թողի, եւ զատապարտեմ նս
 ինքնին զնա, որ կամօք խնորք մոլորեցայ :

10 Յայնժամ խորհուրդ արարեալ թագաւորին թէ՛ որով մահուամբ սպանցէ զնա : Եւ
 ասէ մի ոմն ի պղղծ խորհրդակցաց լարոց. Աչ վաշէէ զմա միով մահուամբ մեռանել,
 ալ բարձր եւ խիստ չարաբանօք : Եւ հրամայեաց ընկենուլ զհնակոր մերկ ի վերայ
 երկրի, եւ սկսան մի ըստ միտջէ ի բռնի աջոյ ձեռնն կոտորել արով մի մի մասն, եւ
 աշար զձալտոյ ձեռնն եւ ապա զերկու ոտնն տասն մաստունն. կտրեցին եւ զերկուս
 15 թաթա ձեռացն եւ զերկուս ոտսն ի պճիւրսն. կտրեցին եւ զերկուս բազուկսն եւ զեր-
 կուս սրբսն ի ձեռացն. եւ հատին զերկուս ձեռսն ի թիկանցն եւ զբարձսն, եւ զամե-

Sa mère et sa femme, l'ayant appris, lui écrivirent en des termes attristés
 et le renièrent en disant : « Tu n'auras plus désormais de relations avec
 nous, car de même que tu as abandonné ton Seigneur Dieu, nous t'aban-
 donnerons également. » Lorsqu'il eut lu la lettre, il se repentit et se mit à
 pleurer. Reprenant la lecture de la lettre, il se souvint de l'acte infâme
 d'avoir renié le Christ, se sentit malheureux en sa personne et passa toute
 la journée dans le deuil.

Le roi ayant appris qu'il regrettaît de s'être converti à sa foi, le
 manda pour l'interroger. Jacobik lui répondit judicieusement et dit : « Je
 confesse le Christ que j'ai renié, je crois en Dieu que j'ai abandonné et je
 me condamne moi-même de m'être laissé égarer par ma propre volonté. »

Alors le roi, demanda conseil (pour savoir) de quelle mort le faire
 mourir. Un de ses abominables conseillers lui dit : « Il ne mérite pas de
 mourir d'une seule mort, mais par de nombreuses et cruelles tortures. »
 Le roi ordonna de jeter Jacobik nu à terre, et les bourreaux se mirent à
 lui couper un à un, à commencer par le pouce, les doigts de la main droite,
 ensuite ceux de la main gauche, puis les dix orteils des deux pieds; ils lui
 coupèrent également les deux mains et les deux pieds à la hauteur des
 chevilles; puis les deux avant-bras et les deux jambes jusqu'aux genoux. Ils
 lui coupèrent ensuite les deux bras jusqu'aux épaules et les deux cuisses;
 toutes ces articulations furent jetées à part, il ne resta plus que le ventre, la

նաչն զգօրուածն ճգեցին որիշ . եւ մնաց ծիպն փորն եւ լանջքն եւ զլուխն : եւ սուրբն
Յակովկոս լածննացն անդամացն կորեւն աւար փառս Մատուծոց . եւ յորժամ հասան
ամենայն չօրը անդամոց մարմնացն վաշտ յերկինս համբարձեալ ասաց զամէնն :

Եւ ծի ոմն սիրելի չրեկերակցաց խրոց զանակաւ եհատ զգլուխն , եւ այնպէս անուշա-
հատութեամբ աւանդեաց զհոգի իւր ի ձեռս հրեշտակաց Դոյնմբերի ԼԷ : 5

Եւ երթեալ բրիտանիէցն ժողովեցին զամենայն կոտորեալ մարմինն , եւ ի ծի սեղօջ
թագեցին փատաւարելով զՔրիստոս որ ասչ համբարութիւն այնպիսի չարաչար եւ խիստ
սանջանաց :

* A fol. 112 * Յայտմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Տիրութիտի եւ Վարդերիանոսի եւ սրբուհոյն Կիկիլիայ :
r^o b.

Սրբուհին Կիկիլիա էր ի բազարէն Հասմայ , մեծատան եւ կուսպաշտ ճեղքաց 10
զաւակ . եւ խօսեցան նմա ար զՎարդերիանոս երիտասարդ եւ մեծատուն :

Եւ ի միտմ աւուր լուս Կիկիլիա զտէրունտիան բանն . եկաչք առ իս ամենայն
աշխատեալք եւ բռնաւորք եւ ես հանգուցից զձեզ . եւ որպէս լարել երկիր բուսոց ի
սրտի իւրում եւ հաւատաց ի Քրիստոս եւ երթեալ զոգիտ առ սուրբ եզխակոսան Սե-
բանոս , որ յետոյ մարտիրոսացաւն , եւ մկրտեցաւ ի նմանէ :

poitrine et la tête. Saint Jacobik à chaque membre coupé rendait gloire à
Dieu, et lorsque toutes les articulations des membres du corps furent cou-
pées, il leva les yeux au ciel et dit : « Amen. »

Un de ses chers compagnons lui trancha la tête à l'aide d'un couteau, et
c'est ainsi qu'il rendit son âme en bonne odeur entre les mains des anges,
le 27 novembre.

Les chrétiens allèrent recueillir toutes les parties du corps brisé et
les inhumèrent dans un lieu, glorifiant le Christ qui donne la persévérance
à de telles tortures et à de cruels tourments.

* A fol. 112
r^o b.

* En ce jour, martyre des saints Tiburce et Valérien et de sainte Cécile.

Sainte Cécile était de la ville de Rome, fille de parents riches et idolâtres,
qui l'avaient fiancée à un jeune homme riche nommé Valérien. Un jour,
Cécile entendit les paroles du Seigneur : *Venez à moi, vous tous qui êtes
fatigués et accablés, et je vous donnerai du repos* ; ces paroles poussèrent dans
son cœur comme dans une bonne terre, elle crut au Christ, alla trouver
secrètement le saint évêque Urbain, qui fut martyrisé plus tard, et se
fit baptiser par lui.

Եւ յորժամ կ'են հարսանիքն, եւ ծովն ի սենեակն երկօրեանն ձիւն, առէ Կիկիլիւս յՎաղերիանոս . Ոյլ գեղեցիկ երիտասարդ՝ կամիմ բան ինչ ի բէն վատահումեան

առնուլ կի՞է երբնու ինձ զե պահեցես ի քեզ եւ ոչ ումեր չաչանեցես, ասացից զիտրհարդն իմ : Եւ յորժամ վտահայրոց զեա ի կուսն երզմամբ, առէ Կիկիլիւս .
 5 Գիտասջիր Վաղերիանոս, զե եւ բարեկամ ունիմ հրեշտակ չերկից, եւ չոյժ նախանձի վասն սիրոց իմոց, եւ կի՞է զիտասցէ կի՞է զու վասն ապականելոց զկուսութիւն իմ առեր զես՝ շարժի ի նախանձ, եւ առժամայն շարժէ ի վերայ քո զբարկութիւն իւր, եւ կորնչի՝ պաշտառ մանկութիւնոց քո, քանզի երկնաւորին Աստուծոց հրեշտակ է : Եւ
 10 կի՞է զիտէ զե զկուսութիւնս իմ անարտա պահես, նոյնպէս եւ նա սիրեացէ զքեզ որպէս զեա, եւ ցոցանէ քեզ զբառս իւր :

Իսկ Վաղերիանոս ընդ բանն արամեցաւ, եւ չահի լեալ առէ . կի՞է կամիս զե հաւատացից բանից բոց՝ ցոյց ինձ զհրեշտակն : Առէ Կիկիլիւս . Երբէ հաւանիս բանից իմոց եւ լսես ինձ, լուայիր աւսպանան վերտօնն ճննդեամբն, եւ հաւատոս ի մի Աստուծ յարարոյն երկին եւ երկրի, եւ չաչնժամ կարող լինիս տեսանել զհրեշտակն
 15 իմ : Եւ նա հաւանեցաւ բանից նորս :

Եւ առէ Կիկիլիւս . Երբի՛ջիր աս Սերբանոս կախկոպտան եւ ասա կի՞է . Կիկիլիւս աւարեաց զեա, եւ պատմնս նժազ ցամեանն զբանս իմ : Եւ յորժամ մարբեացէ զքեզ

5 Վաղերիանոս] Վաղերիւս B — եւ չոյժ նախանձի ... առեր զեա] եւ չոյժ սիրէ, զեա վասն կուսութեան իմոց : Եւ կի՞է, ձերձեցիս լիս B || 8 եւ կի՞է, զիտէ զե] Բայց կի՞է B || 12 հաւանիս] հաւատաս B.

Lorsque les noces eurent eu lieu et que les deux fiancés pénétrèrent seuls dans la chambre, Cécile dit à Valérien : « O beau jeune homme, je veux te confier quelque chose, si tu me jures de le garder pour toi et de ne le dévoiler à personne ; je te dirai toute ma pensée. » Lorsqu'il le lui eut assuré par un serment sur les idoles, Cécile lui dit : « Sache, Valérien, que j'ai un ami, un ange du ciel, qui est très jaloux amoureux de moi ; s'il savait que tu m'as prise pour déflorer ma virginité, sa jalousie se réveillerait et exciterait immédiatement sa colère contre toi, * et ton éclatante jeunesse périrait, car c'est l'ange du Dieu du ciel. Mais s'il savait que tu conserves intacte ma virginité, il t'aimerait comme moi et te montrerait sa gloire. »

Valérien devint triste à ces paroles, mais, saisi de crainte, il lui dit : « Si tu veux que je croie à tes paroles, montre-moi l'ange. » Cécile lui répondit : « Si tu consens à mes paroles et si tu m'écoutes, lave-toi dans les fonts d'une nouvelle naissance et crois en un seul Dieu, créateur du ciel et de la terre, et alors tu seras capable de voir mon ange. » Il consentit à ses paroles.

Cécile lui dit : « Tu iras chez l'évêque Urbain et tu lui diras : Cécile m'a envoyé. Et tu lui répéteras toutes mes paroles. Et lorsqu'il l'aura purifié

* A fol. 112 v° a.

սուրբ սաղմոսն, եկեաջիք ի սենեակս ջաչս եւ տեսցես զհրեշտակն Տեառն, եւ լուսաւորեացէ գրեւ Տողտով եւ ծարմնով, եւ լինիս սիրելի նմա, եւ զամենայն խնդիրս քո նա կատարեացէ :

Յայնժամ զնայ Վաղերխանոս սու կախկոպոսն, եւ պատմեաց նմա զամենայնն, եւ մկրտեցաւ աղիւ ձտօր, եւ ուսաց նմա զամենայն խորհուրդս հաւատոց, եւ առաքեաց սու Կիկիլիս :

* A fol. 112
v° b.

Եւ երբեքս եմուս ի սենեակն, եւ ետես զԿիկիլիւս յարօթն * եւ մերձ կարով հրեշտակն Տեառն՝ հրեղէն թևօք իբրեւ դրոց վասեալ, ունելով ի ձեռին խրտած երկու պտակս՝ չորոց բլլտէր անուշահոտութիւն իբրեւ զխաղիլ եւ զշուշանի : Եւ եղ զմինն ի Կիկիլիւսն զլուսն եւ զմիւսն ի Վաղերխանոսի . եւ ստէ . Չալց սրտակոզ պահեցէք անարատ եւ անբիժ ծարմնով, եւ անուշահոտութիւն ծաղիկանցն մի սպասեացէ . քանզի ի գրախտէն Աստուծոյ բերի սու ձեզ, եւ ոչ սք տեսցէ պրտսս բաց միայն գոր : Երկ գոր ինչ կամիր խնդրեցէք չինէն :

Եւ ջոյժ ուրախ եղին ընդ բանս հրեշտակին, եւ խոնարհեալ երկիրպապին Աստուծոյ : Եւ ստէ Վաղերխանոս . Ի՞՞ մե՞ծ եւ աւաջին խնդիրք այս են, զի զաւագ եղբայրն իմ

1 Տեառն om. B || 10 ստէ] ցնոսս add. B || 12-13 քանզի ի գրախտէն ... խնդրեցէք չինէն om. B || 14 Աստուծոյ om. B.

par les saints fonts, tu reviendras dans cette chambre et tu verras l'ange du Seigneur, qui t'illuminera dans l'esprit et dans le corps, tu lui deviendras cher et il exaucera tous tes vœux. »

Valérien se rendit alors chez l'évêque et lui conta tout, il se fit baptiser en toute sincérité; l'évêque lui enseigna tous les mystères de la foi et le renvoya auprès de Cécile.

* A fol. 112
v° b.

Il vint et pénétra dans la chambre, trouva Cécile en prières, * et près d'elle se tenait l'ange du Seigneur, aux ailes enflammées, brûlant comme une flamme et tenant dans sa main deux couronnes d'où émanait une odeur suave comme celle d'une rose et d'un lys. L'ange posa une de ces couronnes sur la tête de Cécile et l'autre sur celle de Valérien, et dit : « Conservez ces couronnes par un corps pur et sans souillure, et le parfum des fleurs ne tarira jamais, car je vous les ai apportées du paradis de Dieu; personne ne les verra, excepté vous seuls. Maintenant, demandez-moi ce que vous désirez. »

Ils furent grandement réjouis des paroles de l'ange et, s'étant prosternés, ils adorèrent Dieu. Valérien dit : « Mon grand et premier désir c'est que tu invites mon frère aîné Tiburce à l'appel du nom du Christ, comme

զՏիրութիոս հրախրեսցես ի կհուսմն անուանն Քրիստոսի որպէս եւ զիս, որ եւ նա լուսաորեսցի եւ հաւատասցէ ի ձի Աստուած յորարոյն երկնի եւ երկրի :

Ասէ հրեշտակն զուարի՛ երեսօր. Որպէս խնկրեսցեր լիցի աչդպէս, եւ որպէս շահնցաւ զքեզ Կիկիլիա՝ շահիս եւ զու զՏիրութիոս, եւ ի ձխաօին զպատկա մարտիրոսութեանն քնկալջիւր : Եւ զպչս ասացեալ հրեշտակին վերացաւ յերկինս :

Եւ ի նձին ժամու եհաս Տիրութիոս, եւ մտեալ ի սենեակն համբուրեաց զպրուխ եզրօրն եւ հարսինն եւ ասէ. * Զարմանամ յո՛ժ զի չաւուրս յայտնիկ վարդի եւ շուշանի * A fol. 113 r° a. հոտ բուրեաց ի զլիսոց ձերոց : Եւ ասէ ցնա Վաղերիանոս. Ես աղաչեցի վասն քո եւ հոտոտեցար զհոտ ծաղկանցոյ, վասն զի մեր զձշմարտա ծաղիկն տեսար, յոր եթէ զու հաւատաս յոր մեր հաւատացարն՝ տեսող լինիս եւ զու եւ ի հոտոցն վաչկես :

Ասէ Տիրութիոս. Երբայի խօսիս ընդ իս այժմ եթէ ի լրջեաց : Ասէ Վաղերիանոս. Մեր ձինչու ցայժմ որպէս ընդ երսպով կացար. այժմ ձշմարտա չարութեամբ ապրեցար, եւ տուտիլն ի մեզ ոչ զոչ. քանզի աստուածքն քոր պաշտէար ձշմարտապէս զեւր են :

Ասէ Տիրութիոս. Եւ ուստի զպչս ծանեար : Ասէ Վաղերիանոս. Հրեշտակ Տեսան յայտնեաց ինձ եւ ուսոց զիս, որ եւ զու եթէ մարբիս ի կուց ապտկութենէ կարող լինիս եւ զու տեսանեալ զհրեշտակն :

2 հաւատասցէ] հաւատոց B.

moi, afin qu'il soit illuminé. * et qu'il croie en un seul Dieu, créateur du ciel et de la terre. »

L'ange lui répondit, le visage souriant : « Qu'il soit fait selon ton désir, et comme Cécile t'a gagné, tu gagneras également Tiburce et vous recevrez ensemble les couronnes du martyr. » Ce disant, l'ange monta au ciel.

Au même instant arriva Tiburce, il pénétra dans la chambre, baisa la tête de son frère et de sa belle-sœur et dit : * « Je n'étonne beaucoup de sentir qu'un parfum de rose et de lys se dégage de vos têtes aujourd'hui. » Valérien lui répondit : « J'ai prié pour toi et tu as senti le parfum des fleurs, mais nous, nous avons vu les véritables fleurs, et si tu crois à ce que nous avons cru, tu verras également les fleurs et tu jouiras de leur parfum. » A fol. 113 r° a.

Tiburce lui dit : « Parles-tu comme dans un rêve ou bien sérieusement? » Valérien répondit : « Jusqu'à présent nous vivions comme dans un rêve, mais maintenant nous sommes sauvés par une vraie résurrection et il n'y a pas de mensonge en nous, car les dieux que nous adorions sont de véritables démons. »

Tiburce lui dit : « Et d'où as-tu connu cela? » Valérien répondit : « L'ange du Seigneur me l'a révélé et m'a instruit, et toi, si tu te purifies de la souillure des idoles tu te rendras capable de voir l'ange. »

Ատէ Տիրուարիտս . Եթէ հնար է ինձ տեսանել զհրեշտակն, ընկեր չամնս եւ ոչ փութով ծարրես զիս : Ատէ Վարդերիանոս . Եթէ խոստանաս ինձ եւ չանձն առնուս զի զամենայն զիտոսն ուրանաս, եւ հաւատաս ի ձի Աստուած որ յերկինս է, հնար է :

* A fol. 113
r^o b. Ատէ Տիրուարիտս . Աչ եմ իմանալ ճշմարտապէս զոր ասեալ : Յայնժամ երանելին Կիկիլիա * բացեալ զբերան իւր պատճեաց զամենայն աստուածային խորհուրդս բրիտաննեալեան, եւ չաչտնապէս երեւցոյց զանտի կողմն խարէութիւնն :

Ատէ Տիրուարիտս զեկրայք իւր . Ասա ինձ թէ չմ երկիայց եւ ծարրեայց : Եւ նա ասէ . Ես ծարդն Աստուծոյ Աբրահամոս, որ է աստուածային աբորն պատուեալ : Ատէ Տիրուարիտս . Իրիթէ զնա ասես զոր բրիտաննեայնն եպիսկոպոս կոչեն, եւ իշխաննն ձեր պատապարտեն զնա ի մաս, եւ նա զպարնի զհաւատն իւր պաշտէ : Եւ ձի զուցէ զիտասցէ Լպարբոսն վասն նորս, եւ նախ զնա հրով աչքեպէ եւ զմեզ շարամոհ տռնէ : Ատէ Կեկիլիա . Չարհարանք եւ մահ որ վասն Վրիտաստի կեսնք են չախտնեականք : Երթիջեր ընդ Եկորբ բոյ :

Եւ ձեճաւ յոճարութեամբ եւ խնդութեամբ զնայնն առ Աբրահամոս եպիսկոպոսն : Եւ ձերտեցաւ եւ զկեցաւ զկեստ լուսաւորութեան, եւ այնչափ շնորհս տուաւ Տիրուարիտսի Աստուծոյ, զի չամենայն աւուր զհրեշտակ Աստուծոյ տեսանէր, եւ զամենայն

1 զհրեշտակն om. B | 3 հնար է om. B | 5 աստուածային om. B | 7 չմ չմ B.

Tiburse répondit : « S'il m'est possible de voir l'ange, pourquoi le retardes-tu et ne me purifies-tu pas au plus tôt? » Valérien répondit : « Cela est possible, si tu me promets et si tu acceptes de renier toutes les idoles et de croire au seul Dieu qui est au ciel. »

* A fol. 113
r^o b. Tiburse dit : « Je ne comprends pas en vérité ce que tu dis. » Alors la bienheureuse Cécile * prit la parole et lui expliqua tous les divins mystères du christianisme, lui démontrant avec évidence la tromperie des vaines idoles.

Tiburse dit à son frère : « Dis-moi où je dois aller pour me purifier. » Il lui répondit : « Chez l'homme de Dieu Urbain, qui est honoré d'une divine vieillesse. » Tiburse répondit : « Ne parles-tu pas de celui que les chrétiens appelaient évêque, que nos notables condamnent à mort, et qui continue secrètement le culte de sa foi? Si jamais l'évêque venait à savoir quelque chose de lui, il le ferait d'abord brûler dans les flammes et nous ferait périr de mort violente. » Cécile ajouta : « Les tortures et la mort subies à cause du Christ sont une vie éternelle. Va avec ton frère. »

Ils se rendirent avec grand empressement et joie chez l'évêque Urbain. Tiburse fut baptisé et fut revêtu d'un vêtement lumineux. Il reçut tant de grâces de Dieu que chaque jour il voyait l'ange de Dieu; il connaissait tous

գազանիս գիտէր. և Կոր ինչ խնդրէր չԱստուծոյ տալք նմա, և բազում արանչելիս առնէր անուամբն Աստուծոյ :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ աշնոսիկ Այծակիտս եղբարբոսն Հսոմայ չարչարէր և սպանանէր զորս գտանէր բրիտանեայս, և ոչ տալք թողլ թաղել՝ ալլ ընկենուլ շանց և աղաւուց կերակուր : * Իսկ հարազատ եղբարբն Տիրուարխոս և Վաղերխանոս գաղա թաղէին զոսկերս ճարտիրոսացն :

Եւ զխաղցեալ եղբարբոսին հրամայեաց ըմբռնել զնոսս և ևրացուցանել աւաջի իւր : Եւ նորա խոստովանեցան համարձակութեամբ զամենասուրբ զերրորդովիւնն և յանկիմանեցին զմոլորութիւն կռոյցն : Եւ նորա բարկացեալ հրամայեաց բրովք սանջլ զնոսս : Եւ սուրբն ինկացին ընդ սանջանսն, և ասն ցմերձակայ ժողովուրդն. Ով Հսոմայ բաղարացիք, զգոջ լերուք ի պիղձ խարէութենէ, Այծակիտսի, զի որք զկուսն արշտեն՝ զստիտենական ներութիւնան ժառանգեցեն :

Եւ զահապետն Մարտիրոս հաւատաց ի Քրիստոս, և ալլ բազումք ընդ նմա : Եւ բարկացեալ Այծակիտս հրամայեաց և հատին զկուխ նոցա : Կռնպէս և զզահճապետին և զամենեցունց որք հաւատացին ի Քրիստոս Աստուած : Եւ սրբուհին Կիկիլիս գաղանի թաղեաց զնոսս ի ծխատին :

Յաջնժամ եղբարբոսն խնդիր արար ստացուածոց և ընչից երկուց սուրբ եղբարբն, բանցի յոյժ մեծասունք էլին. և յրժամ ոչ գտին, վասն զի սուրբքն յաւաջագոցն

1 զիտէր] գուշակէր B || 14 հրամայեաց om. B || 15 իՔրիստոս om. B.

les secrets et Dieu lui accordait tout ce qu'il demandait, et il opérait beaucoup de miracles au nom de Dieu.

A cette époque l'évêque de Rome, Almacius, torturait et tuait les chrétiens qu'il rencontrait, et il ne permettait pas qu'on les enterrât, mais les faisait jeter en pâture aux chiens et aux corbeaux. * Les deux véritables frères Tiburce et Valérien enterraient secrètement les ossements des martyrs.

L'évêque, l'ayant appris, ordonna de les arrêter et de les faire venir devant lui. Ils confessèrent avec hardiesse la très sainte Trinité et blâmèrent l'erreur des idoles. L'évêque, irrité, ordonna de les torturer avec de gros bâtons. Les saints sourirent des tortures et dirent aux assistants : « O citoyens de Rome, méfiez-vous de l'immonde tromperie d'Almacius, car ceux qui adorent les idoles hériteront des peines éternelles. »

Le chef des bourreaux Maxime crut au Christ et beaucoup d'autres avec lui. Almacius irrité, ordonna de leur trancher la tête, en même temps qu'au chef des bourreaux et à tous ceux qui crurent au Christ, Dieu. Sainte Cécile les enterra secrètement tous ensemble.

L'évêque fit alors rechercher les propriétés et les biens des deux saints frères, car ils étaient fort riches, mais on ne put les découvrir, car les saints

բաշխեցին արքայաց, հրամայեաց և ատրան առաջի գերանելին Կիկիլիա որպէս
 * A fol. 113
 A b. կին Վազենախանուի և հարան Տիրուբուտուի, և խնդրէր զինչսն * նոցա. բննեաց և
 վասն հաւատոցն :

Եւ նորա բնեալ Հողով սրբով Երաց գրերան իւր և պատմեաց յատուածային
 գրոց քամենայն անձառ խորհարցս սրբոց Կրթորդութեանն : Եւ ի բանից նորա հաւա- 5
 տացին անձինք շորերհարիւր ընդ այր և ընդ կին և ընդ մանկանս, և գնացին առ
 Եպիսկոպոսն և մկրտեցան :

Եւ Եպարքոսն հրամայեաց զԿիկիլիա ի ջնուոցեալ բարանիս արգիլել և պոսն
 գրուչութեամբ փակել : Եւ յոյժ տագնապեցառ արախինն Քրիստոսի և ոչ մեռառ :
 Եւ լետ երից աւարցն բացին դատարանիս և գտին զնա կենդանի յապօթն : Եւ յորժամ 10
 լուա Եպարքոսն աւարեաց քահիճս զի հատցեն զլուխ նորա : Եւ բազում անգամ
 սրով ուժղին բախէր զպարանոցն և ոչ կարէր հատանել և արխնն հեղցր յոյժ, և
 յորժամ ելին դահիճքն աւանդեաց զհոյին իւր առ Եատուած՝ նայեմբերի ԻԷ : Եւ
 Եպիսկոպոսն թաղեաց զնա ի մէջ ալլ մարտիրոսացն :

Տ արգիլել] արդեալ B || 11-13 զի հատցեն ... նայեմբերի ԻԷ] և հատին զլուխ
 նորա : Եւ այսպէս բարի հաւատով աւանդեաց զհոյին իւր առ Եատուած՝ նայեմբերի ԻԷ : B ||
 14 այլ] աւրբ B.

les avaient fait distribuer d'avance aux pauvres; alors il ordonna de faire
 comparaitre Cécile, comme femme de Valérien (*Valerianos*) et belle-sœur de
 Tiburce, et il l'interrogea à propos de leurs biens * et au sujet de sa foi.

* A fol. 113
 A b. Cécile, remplie du Saint-Esprit, prit la parole et expliqua d'après les
 écritures divines tous les mystères ineffables de la sainte Trinité. A ces
 paroles, quatre cents personnes, hommes, femmes et enfants, se convertirent,
 allèrent trouver l'évêque et se firent baptiser.

L'évêque ordonna d'enfermer Cécile dans un bain surchauffé et d'en garder
 la porte avec précaution. La servante du Christ eut beaucoup à souffrir, mais
 n'en mourut pas. Trois jours après, on ouvrit le bain et on la trouva vivante,
 en prières. Ce qu'ayant appris, l'évêque envoya des bourreaux pour lui
 trancher la tête. Le bourreau frappa plusieurs fois vigoureusement avec le
 glaive sur le cou, mais ne put le trancher, et le sang coula abondamment.
 Lorsque les bourreaux s'éloignèrent Cécile rendit son âme à Dieu, le
 27 novembre. L'évêque l'inhumait parmi d'autres martyrs.

Տրէի Ե եւ նայեճրերի ԻԷ: Վկայութիւն սրբոյն Իրինարքոսի¹ :

* Սուրբն Իրինարքոս էր չաճա Գրոզղլախանոսի անօրէն արքային եւ Մարտինոս
 գառաւորի : Իրինարքոս զաշիճ էր եւ ծանուկ հասակաւ : Եւ ածին առաջի թագաւո-
 րին Լօթն խոտովանոյ կանաչս : Եւ տեսեալ զնոսա Իրինարքոս ի տանջանս վասն
 5 անուանն Գրիտոսի՝ հաւատայ եւ նա յՆստուած եւ եղև բրխտանեայ, եւ եկաց ի
 մէջ առնելին եւ ասէ. Ծնուայ եմ եւ ես Գրիտոսի :

Եւ սուրբ կանաչքն խարեցին զգառաւորն եւ ասն. Տո՛ւր ի մեզ զատուածսն ըս
 եւ մեր զոհս մատուցուր նոցա : Եւ ասեալ զկուռն արկին ի բուրձ եւ տարեալ ընկե-
 ցին ի խորս լճին :

Եւ կացուցին առաջի զսուրբ կանաչսն, եւ եղին մերձ եւ մեծազին հանդերձս եւ ի
 10 միւս կողմն անօթս տանջանաց զի զոր կամեցին ընտրեցեն, եթէ զհանդերձսն՝ կեանս
 եւ սրբկես, եթէ զտանջանարանս՝ չարհարանս եւ մահ :

Եւ մի ի սուրբ կանանցն ունէր երկուս դաւակ, չանձն արար զնոսա Իրինարքոսի,
 եւ ասեալ զհանդերձսն ընկեցին ի հոբն : Եւ հրամայեաց զատաւորն եւ բերեցին
 15 զմարմինս սուրբ կանանցն՝ եւ արխնն իբրև կաթն հեղուք, եւ էին մարմինք նոցա

1. Desinit A.

20 TRÉ, 28 Novembre.

Martyre de saint Irénarchos¹.

* Saint Irénarchos vivait aux jours de l'empereur impie Dioclétien et du
 juge Maxime. Irénarchos était bourreau, encore jeune en âge. On avait
 mis en présence de l'empereur sept femmes confesseurs. Irénarchos les voyant
 dans les tortures pour le nom du Christ, crut lui aussi à Dieu, devint
 chrétien, se présenta au tribunal et dit : « Je suis, moi aussi, le serviteur
 du Christ. »

Les saintes femmes trompèrent le juge et lui dirent : « Livre-nous tes
 dieux et nous leur offrirons des sacrifices. » Elles prirent les idoles, les mirent
 dans un sac, les emportèrent et les jetèrent au fond du lac.

On fit comparaître les saintes femmes, on plaça près d'elles d'un côté
 des vêtements de grand prix et de l'autre des instruments de tortures afin
 qu'elles choisissent ce qu'elles préféreraient, ou les vêtements, la vie et les
 cadeaux, ou les tortures, les tourments et la mort.

Une des saintes femmes avait deux enfants : elle les confia à Irénarchos ; et,
 saisissant les vêtements, elles les jetèrent dans les flammes. Le juge ordonna
 alors de déchiqeter le corps des saintes femmes, le sang coula comme du

1. Desinit A.

իրբև զձին սպիտակ . եւ սպա արկին զնոսա ի հօւր . եւ հանեալ ի հրոջն հատին զգլխս նոցա :

Եւ կացացին զԻրինարբոս առաջն զատուորին եւ բազում խոստովածքք եւ սպասեալեօր ոչ կարաց զարձուցանել չառաջն կուսպաշտութիւնն, այլ խոստովանէր զինքն ծառայ Փրիստոսի : Եւ տարան զնա եւ ընկեցին ի մէջ լճին : Իսկ սուրբն Իրինարբոս անց անմլնաս ընդ ջուրն եւ ել ի ցամաքն, եւ զնաց առ Ակակիոս բահանայ եւ մկրտեցաւ, եւ դարձեալ եկաց առաջն զատուորին :

Եւ բորբոքեցին հօւր եւ ընկեցին անց զԻրինարբոս եւ զբահանայն Ակակիոս, եւ զերկուս ճանկուան զոր չանձնեալ էր սրբոջն Իրինարբոսի երանելի կինն որ մարտիրոսացաւ : Եւ երկու ճանկուանքն եւ Ակակիոս առժամայն մեռան : Եւ Իրինարբոս ի մէջ հրոջն պօթէր, եւ ի շեջանել հրոջն հատին զգլխս նորա նոյնմբերի Ի՛՛, եւ ընկալա զհոգի նորա հրեշտակ մեռան եւ տարաւ առաջն Աստուծոյ :

* B
p. 261 b.

* Եւ կին մի հաւատացեալ անուն Եղիսիա՝ թաղեաց զմարմին սրբոջն ի տեղի նշահաւոր :

Յնայժ աւուր զսրբոջն Փիլիմոնոսի զձեռան բւեւեցցին ի զլուխն, եւ զերկուսին տան բւեւեցցին ընդ միմեանս եւ բարշէին ընդ երկիր . եւ լաչնայլսի տանջանսն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած չամս Աւրելիանոսի արքայի :

lait et leur corps devint blanc comme neige; ou les jeta ensuite dans le feu, puis, les ayant fait sortir des flammes, on leur trancha la tête.

On mit ensuite Irénarchos en présence du juge, qui avec force promesses et menaces ne parvint pas à le faire revenir à son ancienne idolâtrie; par contre il s'avoua serviteur du Christ. On l'emmena et on le jeta au milieu du lac. Saint Irénarchos traversa indemue l'eau et gagna les bords; il se rendit auprès du prêtre Acace, se fit baptiser et vint se présenter de nouveau au juge.

On alluma un bûcher et on y jeta Irénarchos avec le prêtre Acace et les deux enfants que la bienheureuse femme, qui fut martyrisée, avait confiés à saint Irénarchos. Les deux enfants et Acace moururent aussitôt. Irénarchos se mit à prier au milieu des flammes, et, lorsque le feu se fut éteint, on lui trancha la tête, le 28 novembre; l'ange du Seigneur accueillit son âme et la transporta devant Dieu.

* B
p. 261 b.

* Une femme chrétienne, du nom d'Élise (*Elisia*), inhuma le corps du saint dans un lieu célèbre.

En ce jour, on cloua les mains de saint Philémon (*Philimonos*) à sa tête; on cloua également ses deux pieds l'un sur l'autre et on le traîna par terre; c'est dans de telles tortures qu'il rendit son âme à Dieu, aux jours de l'empereur Aurélien.

Ի Հայք նաւակատըք մեծի եկեղեցւոյն որ ի Վաղարշապատ. եւ վիշատակ Թէոփոսի եպիսկոպոսի Թէոփոսուպոլեաց Հայոց :

Տրէի ԻԼ եւ նոյեմբերի ԻԹ : Յիշատակ է սրբոյն Տրդատոյ թագաւորին Հայոց եւ բուեր նորին Խորովելիտոյ եւ Աշխէն տիկնոջ :

Թագաւորն Տրդատ որդի էր Խորովու Հայոց արքայի : Եւ յետ սպանման հօրն անա ի Կեսարիա փախստական տարեալ զնա ծառայեցն ի Պարսից արքայէն : Եւ զբոյր նորա զԽորովելիտա առ նախարար ծի անուն Օտայ, եւ մտեալ բնակեցու չամօրն Անի մինչեւ եկն Տրդատ վերստին պատկեալ ի Յունաց արքայէն թագաւոր : Եւ առ իւր կին զԳուտար արքային Ալանաց զԱշխէն տիկին, որ ամենայնիւ համանման էր սկաջածեւ հասակին իւրոյ : Այլ բոյր նորա Խորովելիտա կուտութեամբ եկաց :

Եւ յորժամ սուրբն Հախիթիմն ընկերօրն իւր նահատակեցաւ, Խորովելիտոյ երեւեցաւ հրեշտակն եւ ասաց սուրբել եւ ամեւ ի վերայէն զսուրբն Գրիգոր : Եւ յորժամ զայս սուրբն՝ ընդ սուսջ ընթացաւ նմա թագաւորն ի կերպարանս խոզի բազմութեամբ մարդկան :

* Իսկ սուրբն Գրիգոր ինկրեաց յԱստուծոյ ստալ թագաւորին իմաստութիւն՝ չանասնեղէն կերպարանն ըսել եւ իմանալ զխորպապետութիւնն : Եւ զվաթխուն օր վարդա-

* B
p. 262 a.

En Arménie avant-fête de la consécration de la grande église à Valarchapat, et commémoration de Théodose, évêque de Théodosiopolis d'Arménie.

21 TRÉ, 29 Novembre.

Commémoration de saint Tiridate, roi d'Arménie, et de sa sœur Khosrowidoukht et de la reine Achkhène.

Le roi Tiridate était le fils de Khosroès, roi d'Arménie. Après l'assassinat de son père, il fut élevé à Césarée, où il fut conduit par des serviteurs qui échappèrent au roi des Perses. Un satrape du nom d'Ota prit sa sœur Khosrowidoukht, pénétra dans la forteresse d'Ani et y habita jusqu'au retour de Tiridate, couronné roi par l'empereur des Grecs. Tiridate épousa la fille du roi des Alains, la princesse Achkhène, qui égalait sa taille de géant de toute manière. Mais sa sœur Khosrowidoukht demeura vierge.

Lorsque sainte Rhipsime fut martyrisée avec ses compagnes, un ange apparut à Khosrowidoukht et lui dit d'envoyer chercher saint Grégoire du fond du puits. Tandis que le saint revenait, le roi accourut au-devant de lui, sous la forme d'un porc, accompagné d'une multitude de gens.

* Saint Grégoire pria Dieu de rendre la sagesse au roi, pour qu'il pût sous cette apparence d'animal écouter et comprendre la doctrine. Le roi se

* B
p. 262 a.

պետութեանն ի գիշերի եւ ի տունջեան առ սոս նորա էր թագաւորն ճեճաւ հառաչ-
մամբ եւ արտասուօր չտգրա :

Եւ գինի վարդապետութեանն ետես սուրբն Գրիգոր զքանչելի տեսիլն շինութեան
վկայարանացն : Եւ ձեան ի գործ արկեալ ազաչեաց թագաւորն զն բժշկեաց : ճիւղն
գձեան եւ գտտն առ ի սաստրել գործոյ շինութեանն : Եւ սուրբն Գրիգոր սոթթեալ
բժշկեաց : Իսկ նա առ գլին խր եւ զըզն՝ եւ նորօր հանդերձ պատրաստէր զվրա
սուրբ կուսանայն, ինքն փոքէր բահաւ, եւ նորա թեզանօր արտարս կրէին գհոյն :

Եւ չորժամ եղ ի հանդիստ զվկայն սուրբն Գրիգոր, հրաման առ թագաւորն ի
նճանէ գնալ բերել սեամ չարկայն : Եւ գնացեալ երկոյ աւուրց ձանսպարհ ի բարձր
բետն ի Մասիս՝ եբարձ սցամբ անտաշ բարինս ութ եւ երեք, յորոց զմինն բազում
արանց անկար էր շարժել, իբրեւ փոխարէն հատուցանելով սրբոյն Հախիմեաց անկարդ
առփանայն :

Այս սուրբն Գրիգոր աղօթիս արար ի վերայ խոզացեալ արբային. եւ նա ի զոյժան
հարեալ՝ վազվազակի ճարին խոզենի գերճաւ ի նճանէ. եւ թագաւորն փոխկամօրթ
իբրեւ զճատալ երեւիւր. զոր տեսեալ փոռս ետուն Աստուծոյ :

Յնա աչարիկ գնաց սուրբն Գրիգոր ի Կեսարիա, եւ առեալ զքահանայական պա-

tint à ses pieds pendant les soixante jours que dura la doctrine, jour et nuit, avec de gros sanglots, des larmes et des gémissements.

Après la doctrine, saint Grégoire eut la magnifique vision de la construction des temples des martyres. Lorsqu'il se mit à l'œuvre, le roi le pria de lui guérir seulement les mains et les pieds pour qu'il pût aider à l'œuvre de construction. Saint Grégoire pria et le guérit. Le roi prit sa femme et sa sœur et en leur compagnie il prépara le tombeau des saintes vierges¹; (le roi) lui-même creusait avec une bêche et les femmes transportaient la terre au dehors dans les pans de leurs manches.

Lorsque saint Grégoire déposa les martyres dans leur tombeau, le roi reçut de lui l'ordre d'aller quérir un seuil pour l'édifice. Il se rendit à trois journées de chemin, à la haute montagne du Masis², chargea sur son dos huit grosses pierres brutes et les apporta; une seule de ces pierres ne pouvait être déplacée par plusieurs hommes, comme compensation de son amour déréglé pour sainte Rhipsime.

Saint Grégoire pria ensuite pour le roi, qui avait l'aspect d'un porc, et celui-ci fut saisi d'un tremblement; aussitôt la peau de porc se détacha de lui, et le roi parut dans une peau tendre comme celle d'un jeune enfant; les témoins en rendirent gloire à Dieu.

Saint Grégoire se rendit ensuite à Césarée, y reçut l'honneur sacerdotal.

1. Rhipsime et ses compagnes. — 2. Nom ancien de l'Ararat.

տին եկն եւ մկրտեաց զթագաւորն, հանդերձ սմեկնայն աշխարհաւն : Սակայն առաւել էր երկխաղ թագաւորին ի վերայ նոցա որք գալին ի մկրտութիւն՝ բան զինքնակամ թծարութիւնն : Եւ այնուհետեւ առեալ զինքն թագաւորն հարապատ բուերին եւ բարեպաշտ թագուհեան յաշակերտութիւն եւ զնիկերցումն աստուածաշունչ պրոց, եւ ի յուսման ի մկրտութիւնն պատշոյ եւ ազօրից՝ ի զիշերի եւ ի առընջեան առանձ * ձանձրանալոյ խոկալք ի հանդերձեալ կեանսն : Եւ խրատէր աշտարակի գնալարարսն եւ գամեանցն իշխանսն սիրել զԱստուած ընդ հաւատոցն եւ գործովք բարեաց :

* B. p. 262 b.

Այլ զն խոտամբակ էր կամք իշխանացն եւ անհամբոյր ընդգիմանակին կամաց թագաւորին, եւ հեթանոսական շար սովորութեամբքն վարէին ոչ կարաց ներել թագաւորն : Այլ ընկեցեալ գոտակն արբունի՝ զնայ ի միայնարան յառանձնարանսն սուսուրն Գրիգոր, մնալ առ նա նովն վարուցն յուսման ի մեծկալութեամբ պրապոստ ժամանակա :

Իսկ իշխանքն վերափոխ կոչեն զնա խոտացեալք ըստ կամաց նորա վարիլ, եւ խորշիլ յանկարգ զիջութեանցն պղծութեանց : Եկն ապա ականջ կամօք, եւ դարձեալ վարէր զթագաւորական հոյսն :

Իսկ անօրէն եւ գաղանամիտ իշխանքն նենգաորք յնա փորք ժամանակի արբուցին նմա զեւ մահու, եւ շիջուցին վնքեանց զջահն փայլեալ ճառագայթիւք աստուածպաշտութեանն : Եւ ի շքմեկս եղեալ՝ առեալ զնա թագաւորական պատուով բերեալ հանդուցին ի Թորգան, ուր յետոյ եւ սուրբն Գրիգոր եղաւ :

15

retourna et baptisa le roi et tout le pays en même temps. Cependant le roi craignait beaucoup, pour ceux qui venaient se faire baptiser, leur empressement spontané. Aussi se livra-t-il dès lors, avec sa propre sœur et la pieuse reine, à l'étude et à la lecture des écritures inspirées par Dieu, avec persévérance dans les jeûnes et la prière, et se mit à songer sans * relâche jour et nuit à la vie future. Il conseilla en ce sens aux satrapes et à tous les princes d'aimer Dieu avec une foi accompagnée de bonnes œuvres.

* B. p. 262 b.

Mais, comme la volonté des princes était insubordonnée et revêche, ils s'opposèrent à la volonté du roi, et se conduisirent d'après les mauvaises habitudes païennes, ce que le roi ne put tolérer. Il abandonna la couronne royale, s'éloigna dans la solitude auprès de saint Grégoire et demeura avec lui longtemps dans la même vie avec persévérance.

Les princes le rappelèrent, en lui promettant de se conduire selon ses désirs et d'abandonner le vice déréglé de la masturbation. Le roi retourna malgré lui et reprit les soucis du royaume.

Cependant les princes impies, brutaux et déloyaux, lui firent prendre peu de temps après un poison mortel et éteignirent du milieu d'eux le flambeau resplendissant de l'éclat du service de Dieu. Ils le regrettèrent, le transportèrent avec les honneurs royaux, et le déposèrent à Tordan, où plus tard fut déposé également saint Grégoire.

Նույնպէս և բոլր նորս և կինն՝ նովին ճգնողական վարուք փոխեցան առ Քրիստոս :
 և ևս անն զվիշտասկ սոցա՝ նույնքերի ԻՔԻ և Տրէի ԻԷ՛ :

և և թագաւորեաց սուրբն Տրդատ ամս լիսուն և վեց՝ ի փասս Աստուծոյ :

Յագոճ աւուր վարք և վկայութիւն սրբոյն Ստեփաննոսի նոր վկայի :

* A fol. 114
 r^a.

* Ստեփաննոս արք կրօնաւոր ճգնապկեաց վարուք և ուղղափառ հաւատով փայլէր
 լերկրի. բնակէր ի չորալին լերինն որ կոչէր Օբսիա՝ ընդ ձեջ Կոստանդինուպոլսի և
 Նիկիոմիդեայ : Կարեալ արդեարան նեղ և անձուկ խրճիթ ի կատարս լերինն, չորսմ
 ճգնեգաս առարինասէր վարուք և հանգեաւ Օբսենտինոս, որ այժմ Օբսենտի լիսուն
 կոչի :

և անչափ ցած արար զխոյն իւր երանելին Ստեփաննոս, և կարճ և նեղ որ
 գամենանչ աւուրս ի ծունկս և ի կոր եկաց. և ոչ կարէր կանգնել զլլուխն իւր, և կամ
 գոտն արեւել, և ոչ անձինն շուրջ առլ. և ամփոփեալ լրբեւ զկոճեղ՝ ալլ այնպէս
 և սակաւիկ ձի ուտէր հացն և ըմպէր ջուր :

և էր ի ժամանակս սուս բրիտանոնէին և հերձուածող թագաւորին Կոստայ
 Կաւալինոսի. առ թշնամի եղև պատկերաց և նշխարաց սրբոց և սքեճի կրօնաւորաց :

7 Նիկիոմիդեայ] Նիկիոմիդայի B || 8 ճգնեցաւ] ճգնաւորեցաւ B || 12 ալլ այնպէս om. B ||
 14 Կոստայ] Կոստանդինոսի B.

* Incipit A.

Sa sœur aussi et sa femme, après une conduite ascétique, trépassèrent
 dans le Christ. On fête leur commémoration le 29 novembre, le 21 Tré.

Saint Tiridate régna cinquante-six ans pour la gloire de Dieu.

En ce jour, vie et martyre de saint Étienne, le nouveau martyr.

* A fol. 115
 r^a.

* Étienne, homme religieux, d'une conduite ascétique, brillait par sa foi
 orthodoxe dans le pays; il habitait dans une montagne aride appelée Oxia,
 entre Constantinople et Nicomédie. Il y avait choisi sa retraite dans une
 cabane étroite et toute petite au sommet de cette montagne, où Auxence
 s'était mortifié dans une vie pleine de vertus et était mort. montagne qui
 est appelée jusqu'aujourd'hui montagne d'Auxence.

Le bienheureux Étienne y construisit sa cellule mais si basse, si courte et
 si étroite qu'il ne pouvait y passer ses journées qu'à genoux et replié sur soi-
 même; il ne pouvait y dresser sa tête ni allonger ses pieds, ni se retourner;
 il était ramassé comme un tronc, et avec tout cela il ne mangeait qu'un peu
 de pain et buvait de l'eau.

Il vivait aux jours de l'empereur, faussement chrétien et hérétique, Cons-
 tantin Cavallinus, qui fut l'ennemi des images, des reliques des saints et de

* Incipit A.

և ուր գտանէին պատկեր տէրունական և կամ սրբոց՝ արեւին. և պտկերս ծարախ-
րտաց փշրէին և իբրև զփռչի հողմով հոսէին. և վարեպաշտ մերկացուցանէին, և
գրեմն և զինկուզն չերկիր կոխան առնէին :

5 Եւ էր տապնասլ մեծ և նեղութիւն ուղղափառ ժողովրդեանն. և բազումք թողին
և զտունն և զգորականութիւնն իւրեանց * փախէին ի քաղաքէն, և բնակէին ի լերինս * A fol. 114
r^o b.
և թաղէին չարս՝ տարացեալ չազակցաց և չնկանեաց և ի դաւակացն : և
բազումք չիշխանաց թողաւորին փախուցեալք՝ ապախնէին ի լեռոն սրբոցն Օրսն-
յի, առ հռչակաւոր և հրեշտակաբոն մխանակեացն Ստեփաննոս, և լինէին կրօ-
նաւորք :

10 Զոր լուսլ շարապաշտ թագաւորն և չոժ տրտմեալ, նախ առաքէ առ Ստեփաննոս
բաղարութեամբ զնմանողն իւրոյ հերձուածոցն զպատրիկոս՝ և մետրապօլիտս զի
հանկարտութեամբ խօսեցի ընդ նմա ի գրոյ պատուիրանաց, թրեւս ընկալցի զժո-
ղովն՝ զոր արար ընդդէմ տէրունական պատկերացն և նշխարաց սրբոց և սքեմի կրօ-
նաւորաց. և ինքն զբեայէ ի տուճարն զոր անընդունելի սխնհոյսին չկախարարսն և

2 հողմով հոսէին] հողմով սփռէին B || 5 գտանն] գտախ B — իւրեանց] և զտունն
և զբնամանիս add. B || 6 և չնկանեաց om. B || 11 զպատրիկոս] զպատրիկոս B — և
զմետրապօլիտս om. B || 12 խօսեցի] խօսեցին B || 13 տէրունական] տառաւային B.

l'habit des religieux. (Ses partisans) brûlaient l'image du Seigneur et des saints
où ils les trouvaient; ils réduisaient en menus morceaux les ossements des
martyrs et les jetaient au vent comme de la poussière; ils dépouillaient
les moines de leur vêtement, jetaient à terre et foulaient aux pieds leur
manteau et leur capuchon.

L'anxiété et la gêne étaient grandes dans la population orthodoxe; et
beaucoup abandonnèrent leur maison ou l'état militaire, * s'échappèrent de
la ville, allèrent vivre dans les montagnes et se cachèrent dans les grottes,
éloignés de leurs parents, de leurs familles et enfants. Plusieurs princes de
l'entourage de l'empereur prirent la fuite, se réfugièrent à la montagne de
saint Auxence, auprès du célèbre moine Étienne, à la vie angélique, et se
firent moines. * A fol. 114
r^o b.

Ce qu'ayant appris, l'empereur, qui avait le culte du mal, en fut fort
attristé; il envoya auprès d'Étienne, pour lui parler en des termes dou-
cereux, un patricien, son imitateur comme hérétique, et des métropolitains
pour discuter avec lui paisiblement sur les Écritures et les canons, dans
l'espoir qu'Étienne accepterait le concile que l'empereur avait fait convoquer
contre les images du Seigneur, les restes des saints, le vêtement des moines,
et qu'il signerait lui-même les actes, ainsi que l'avaient fait les faux évêques
et les indignes prêtres de l'inacceptable synode, dans lequel ils avaient

անորժան բահանալին արարին . ուր նգովեցին գաորն Քերմանոս պատրիարկն եւ զորս ընդ նմա կապին չուղպատուիւնան :

Իսկ երանելին Ստեփաննոս բառ կարգի խօսեցաւ ընդ նոսա ի Տին եւ ի նոր կտակարանաց , եւ չաւանդաւս երեւելոց զընդունելութիւն սրբոց պատկերաց եւ նշխարաց : Եւ համբարձեալ զձեռս իւր ի ներքս ի խցին եւ ասէ մեծաձայն . Որ ոչ ընդունի եւ երկրպագէ պատուական պատկերի բո Քրիստոս Աստուած եւ նշխարաց սրբոց բոց , նկատեալ կեցողոյսն եւ ի հանդերձելումն . եւ որք զբո հաստարիմ զհալրական գաորն Քերմանոս ընկեցին չափուս՝ ընկնս եւ զու զնոս չերեսաց եւ ի փառաց բոց . եւ որպէս նորս զնա ատարեցին չարտոս՝ առաքեալս եւ զու զնոս ի ատարտոսն եւ ի զեհն հրոյն : Եւ զարձաւ ի նոսա եւ ասէ . Երթալք յառաքելն ձեր , եւ զոր տեսէր եւ լուսչք պատմեցէք նմա . եւ ես պատրաստ եմ ի մեռանել չազազ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ մարդկութեան պատկերին :

Եւ նորս իջեալ ի բնէն՝ զարմանալին ընդ սրանելի ձգնութիւն երանելոյն Ստեփաննոսի , թէ որպէս էր որպէս գոտուեր , եւ կցեալ ծուկերն ի կուրծան , եւ աչքն չարտասուայն զպղեալ , եւ մարմինն իրբեւ զխալս չարացեալ , եւ ասէին ցմիմեանս . Վնչ մեզ զի չաճալիս ձգնուորն , նգովք շահեցար :

6 երկրպագէ՛ Երկրպագանն , B — պատուական om. B — Բասուած om. B | 7 Եղեցի՛ լիցի B — 13 երանելոյն՝ սրբոյն B.

anathématisé le patriarche saint Germain et tous ceux qui étaient restés avec lui dans l'orthodoxie.

Le bienheureux Étienne leur parla méthodiquement d'après l'Ancien et le Nouveau Testament et leur fit voir manifestement l'acceptation des saintes images et des reliques. Il éleva ensuite ses mains à l'intérieur de sa cellule et dit à haute voix : « Que celui qui n'accepte pas et ne vénère pas ta précieuse image, ô Christ Dieu, ainsi que les restes de tes saints, soit anathématisé » en cette vie et dans la vie future; ceux qui ont jeté à bas de son siège ton fidèle patriarche saint Germain, rejette-les toi aussi de ta présence et de ta gloire; et comme eux l'ont envoyé en exil, envoie-les toi aussi dans les ténèbres et dans la géhenne de feu. » Puis, se retournant vers eux, il leur dit : « Retournez chez celui qui vous a envoyés et rendez-lui compte de ce que vous avez vu et entendu; quant à moi, je suis prêt à mourir pour l'image de l'incarnation du Christ, notre Dieu. »

Ils descendirent de la montagne, émerveillés du magnifique ascétisme du bienheureux Étienne, qui ressemblait à une ombre, dont les genoux rejoignaient la poitrine, dont les yeux étaient affaiblis par les larmes, et le corps desséché comme un brin, et ils se dirent : « Malheur à nous, qui avons gagné les anathèmes d'un tel ascète! »

* A fol. 114
v° al.

Եւ երթեալ պատմեցին թագաւորին զոր ինչ տեսին եւ լուան, եւ տեսն. Սի
 թագաւոր՝ չո՛ժ չպիթեաց մեզ, եւ չպիթիմք չաչնախի մարդոցն :

Եւ հրամայեաց մեծաւ բարկութեամբ խոտտալրտ արանց ելանել ի լեւան զի
 հանցին զնա չարգելական խցէն եւ ի բարշ իջուացեն ի ծովեզրն, եւ զայլս զոր գտանիցեն
 5 առ նա կրօնաւորք՝ նաւով տարցեն ի բաղարն :

Յայնժամ ելին ի լեւան՝ եւ տեսին այլ կրօնաւորքն եւ փախեան : Եւ կախեալ * ^{Ա ԲՈՒ 114}
 զՍտեփաննոս բարշերով իջուացին ի լեւանէն. եւ կեղեւլ զնա ի վերայ իշոյ տարան ի
 10 նաւն, եւ նաւեցին ի բաղարն, եւ արկին ի բանզ : Եւ եղիտ անզ բազում կապեալս
 կրօնաւորս եւ աշխարհականս զորս արգելեալ էին վտան ուղղաբառ հաւատոցն :

Եւ ընդ առաւօտն հանին ի բանզէ զերանելին Ստեփաննոս. եւ նորա խնդրեալ
 զահեկան մի չարգելեալ կապելոցն՝ պահեաց ի ներքոյ գտակին : Եւ բարձեալ տարան
 առաջի թագաւորին եւ նորա տեսեալ զնա չաչնախի կերպարանս ասէ. Սի այդ
 15 Աստուծոյ, ոչ որպէս ասես եթէ զԲիբառս անարկեմք, բա՛ւ լեցի. բայց պատկերքդ
 կուռք են :

Ասէ Ստեփաննոս. Կուռք են Արդոնեայ, եւ Գիլայ, եւ Արամազդայ, եւ Եփես-
 տոսի, եւ Կոննայ, զոր ճիթանոր աստուած պաշտեն. բայց մեր ոչ այնպէս, այլ որպէս

4 խցէն] իրծիէն B — գտանիցեն] գոցեն B || 5 կրօնաւորք] կրօնիւք B || 6 կախեալ
 զՍտեփաննոս om. B || 12 կերպարանն] կերպս B || 13 բայց] այլ B.

Ils allèrent rendre compte à l'empereur de ce qu'ils avaient vu et entendu et lui dirent : « O empereur ! il nous a complètement vaineus, nous avons été vaincus par un tel homme. »

(L'empereur) ordonna avec forte colère à ses hommes au cœur dur, de monter à la montagne, de sortir (Étienne) de la cellule où il se tenait enfermé, de le traîner jusqu'au bord de la mer, et d'embarquer tous les moines qu'ils trouveraient auprès de lui pour les conduire à la ville.

Lorsque ceux-ci montèrent à la montagne, les autres moines les aper- * ^{Ա ԲՈՒ 114}
 curent et prirent la fuite. Ils s'emparèrent d'Étienne et en le traînant
 le firent descendre de la montagne, puis l'ayant chargé sur un âne, le con-
 duisirent au navire, s'embarquèrent à destination de la ville, et là le jetè-
 rent en prison. (Étienne) y rencontra de nombreux autres détenus, moines et
 laïcs, qui étaient emprisonnés pour la foi orthodoxe. ^{17 b.}

Au matin, lorsqu'on le sortit de la prison, le bienheureux Étienne demanda un denier aux détenus et le cacha dans son bonnet. On le conduisit en présence de l'empereur, qui, le voyant dans un tel état, lui dit : « O homme de Dieu ! ce n'est pas comme tu dis que nous méprisons le Christ, loin de là, mais les images ne sont que des idoles. »

Étienne lui répondit : « Les idoles sont celles d'Apollon, de Zeus, d'Ara-
 mazd, d'Héphaïstos et de Chronos, que les païens adorent comme des dieux ;

Քրիստոսի ճարգեցումբան կերպարան՝ հրաման առար ի սրբոց հարցն, պատուել
և կրկիր պագանել . որպէս և կրեալ է սուրբն Բասիլիոս կիմէ . Պատիւ պատկերին
նորա է յորոչ անուն ապաւորեալ է :

Եւ սուրբն և ճեճն Թէոդոս չորժամ անարգեցին զպղնձի պատկերն իւր ի բաղարին
* A fol. 115
1° a. Անտիոքայ նրպէս բարկութեամբ հրամայեաց * աչրել զորոր բաղարն և կրճանել . 5
կիմէ ոչ փութապէս ընկնացեալ էր Փարբանոս Անտիոքայ պատրիարքն, և բազում
աղաչանօր զարձոյց զբարկութիւն արբային : Եւ Յովհաննէս Սակեբեանն ձինչդեռ
բահանայն էր, փասն այնր խորհրդոց զրեաց զանգրկանգաց զիրս բասեւեմէկ ճասս՝
զորս ընկնուուն յեկեղեցիս չաուրս բաւասնորոցս պահոյն :

Ատ թագաւորն . Քրիստոս փասն անարգանաց պատկերի իւրոց ոչ բարկանայ ճեց : 10
Եւ նորա հանեալ զբահեկանն եցոյց իշխանացն և ստէ . Ոչ է պատկերս և զիրս :
Եւ նորա սանն . Թագաւորին ճեցոյ : Ատ Ստեփաննոս . Եկիմ որ ոչ ընդունիցի զբահե-
կանս՝ զինչ պատիժը են նմա : Եւ նորա սանն . Ճանջանք և ճահ :

Եւ նորա զճեւոն և զաչան յերկինս համբարձեալ ստէ . Փառք ներպութեանց բո
Քրիստոս՝ որ այս ճահեանացս թագաւորս զպատկեր իւր պատուէ, և զանճահ թա- 15
գաւորիկ անորպէ : Եւ առաջն նոցա ընկէց զբահեկանն յերկիր և կոխեաց :

1 հարցն] սուրբերց Բ.

mais nous autres, nous n'agissons pas de la même manière; nous avons
reçu l'ordre des saints pères de nous prosterner devant les images et de les
honorer, comme représentant l'incarnation du Christ; ainsi que l'a écrit saint
Basile : L'honneur de l'image appartient à celui dont elle porte l'effigie.

* A fol. 115
1° a. « Le saint et grand Théodose lorsqu'on insulta son effigie en bronze
dans la ville d'Antioche, de quelle colère n'aurait-il pas ordonné de * brûler
toute la ville et de la ruiner, si le patriarche d'Antioche, Flavien, ne
s'était empressé de détourner la colère de l'empereur par beaucoup de sup-
plications? Jean Chrysostome étant encore prêtre écrivit à cette intention
ses homélies sur les statues, vingt et une homélies, qu'on lit dans les
églises pendant le carême de quarante jours. »

L'empereur lui répondit : « Le Christ ne s'indigne pas de nous à cause de
l'insulte faite à son image. » Alors Étienne prenant le denier, le montra aux
princes et dit : « De qui est cette image et cette inscription? » Ils lui
répondirent. « De notre empereur. » Étienne dit : « Si quelqu'un n'accepte
pas cette monnaie, de quelle peine est-il passible? » Ils lui répondirent : « Des
tortures et de la mort. »

Étienne, élevant alors les mains et les yeux au ciel, dit : « Gloire à ton
indulgence, Christ, parce que cet empereur mortel honore son image et
méprise la tienne, roi immortel! » Et il jeta le denier à terre devant eux et
le foula aux pieds.

Եւ զիմեցին իշխանքն ի վերայ սրբոյն, եւ բաձբ եւ ոտիբ եւ զաւագանօր այնչափ տանջեցին զնա՝ մինչեւ կիսամահ հղեալ քարշեցին արտաբս եւ տարան ի բանդն : Եւ ասնն ցլիագաւորն . եթէ չամէ ի բանդին՝ բազումբ * զառնան ի բանս նորա : Եւ * A fol. 115
հրամայեաց սպանանել զնա : r^o b.

5 Եւ երթեալ զահճայն քարշեցին ի բանդէն . եւ մին ի բանդապետայն սուեալ վաչտ եհար ուժգին զգողալին եւ հեղաւ սղեղն . եւ ասնդեաց զհոգին իւր առ Լատուած Նոյնճերերի ԻԻ՞ : Եւ կրկնակի պատկայն արժանաւորեցաւ ի պատկոզէն Քրիստոսէ, մին՝ զճգնորդական վարուցն, եւ մին՝ զմարտիրոսութեան :

10 Ի սմին աւուր կատարեցան մեծ տանջանօր վասն Քրիստոսի պատկերին ի նոյն հերձուածոց արքայէն՝ սուրբն Պետրոս եւ Լեւնաստիոս ճգնաւոր կրօնաւորքն :

Տբէի ԻԲ եւ Նոյնճերերի Լ : Տօն է Անդրէի առաքելոյն՝ եղբոր Պետրոսի վեմի :

Յորժամ սուին հրաման աւարեալքն ի Քրիստոսէ, քարոզել ընդ ամենայն աշխարհս եւ մկրտել զհեթանոսս չանուն Հօր եւ Սրբոց եւ սուրբ Հոգւոյն, եհաս վիճակ Մատթէոսի առաքելոյն՝ երթալ յերկիրն ճարպակերաց, զոր ասնն ոճանք եթէ Մինոպ քաղաքն իցէ

Les princes tombèrent sur le saint et le frappèrent à coups de poing, de pied et de bâton, à tel point qu'il tomba à terre à moitié mort, puis ils l'entraînèrent au dehors et le conduisirent en prison. Et ils dirent à l'empereur : « S'il s'attarde en prison, beaucoup * se convertiront à ses paroles. » * A fol. 115
Et il ordonna de le tuer. r^o b.

Les bourreaux se rendirent à la prison et l'entraînèrent au dehors, puis l'un des géoliers saisissant un bâton en frappa violemment le crâne, et le cerveau en jaillit; (Étienne) rendit son âme à Dieu, le 29 novembre. Il mérita une double couronne du Christ couronneur, l'une pour sa vie ascétique et l'autre pour son martyre.

En ce même jour moururent au milieu de grandes tortures pour l'image du Christ, par le même empereur hérétique, saints Pierre et Athanase moines ascètes.

22 TRÉ, 30 Novembre.

Fête de l'apôtre André, frère de Pierre Céphas¹.

Lorsque les apôtres reçurent l'ordre du Christ de prêcher par tout l'univers et de baptiser les païens au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, le sort échut à l'apôtre Matthieu de se rendre dans le pays des anthropophages, que

1. L'arménien a traduit : frère de Pierre « rocher ».

ի ծովերն Պոնտոսի : Եւ էին ընակիչք քաղաքին այնմիկ մարդակերք, ուտէին զմե-
 * A fol. 115
 v° a.
 սեաք իրեանց, եւ զոր կամէին կենդանի ուտել՝ արբուցանէին թմրազգս, եւ անկանէր
 սլին ի մտաց. եւ չանէին գաշան եւ այնպէս դարձանէին զերեսուն օր. եւ ապա զենուին
 եւ ուտէին զմիսն՝ եւ զարիւնն ըմպէին :

Եւ յորժամ եմուտ Մատթէոս ի քաղաքն՝ կարան զնա որպէս օտար սլք, եւ տարան 5
 ի բանան, եւ չանին գաշան եւ արբուցին զղեղն : Իսկ ստաբեարն ոչ կուրացաւ Ըստուծոյ
 չրամանան եւ ոչ անկաւ ի խելաց. ալ ազօթեր եւ վառասարէր զԸստուած : Եւ
 եղև ճայն առ նա եւ ստէ. Մի երկնչեր Մատթէ, զի ես ընդ քեզ եմ. չամբերեան սուրբս
 բանն եւ չինզ եւ առաքելոց գառաքեալն Անդրէաս, եւ չանցէ զքեզ եւ զծորբազ
 մարդկիզ զարձուցէ չիս :

Եւ երեսչաւ Տէր Անդրէի եւ ստէ. Երթիչեր չերկիրն մարդակերաց եւ չան
 զՄատթէոս ի բանդէն : Եւ ծանր չամարեցաւ Անդրէաս զչրամուղեալան նմա ի Տեսանէ,
 վասն չեռատուրիման ակզղն, եւ վասն անկարուրիման մարմնոն զի արեւոր էր :
 Եւ երկիցս անգամ չրաժարեաց չերթալոն :

Եւ Տէր չաստատեաց զմիտս Անդրէի եւ զնայ ի ծովերն, եղև նա ծի զոր Տէրն 15
 պատրաստեաց, եւ ինքնին Քրիստոս եղև ի կերպարանս նաւապետի՝ եւ չրեշտակք ի
 * A fol. 115
 v° b.
 կերպարանս նաւապետոց : Եւ ստեսալ Անդրէի գնաւապետն նաւապարօրն՝ ոչ ծանեաւ

d'anciens disent être la ville de Sinope au bord de la mer du Pont(-Euxin). Les habitants de cette ville étaient des anthropophages, ils mangeaient leurs morts, et au vivant * qu'ils voulaient manger ils donnaient à boire des remèdes somnifères : l'homme perdait sa raison, ils lui crevaient les yeux, le nourrissaient pendant trente jours, ensuite l'immolaient, mangeaient sa chair et buvaient son sang.

Lorsque Matthieu fit son entrée dans la ville, (les habitants) le saisirent comme étranger, le conduisirent en prison, lui crevèrent les yeux et lui donnèrent à boire le poison. Mais l'apôtre par ordre de Dieu ne devint point aveugle, ni ne perdit la raison, par contre il pria et glorifia Dieu. Une voix se fit entendre à lui : « Ne crains point, Matthieu, car je suis avec toi; patiente vingt-cinq jours et je t'enverrai l'apôtre André qui te délivrera et convertira à moi ces gens égarés. »

Le Seigneur ayant apparu à André lui dit : « Tu iras au pays des anthropophages et tu délivreras Matthieu de la prison. » André se sentit accablé par cet ordre du Seigneur, à cause de la distance du lieu et de la faiblesse de son corps, car il était âgé. Par deux fois il refusa de s'y rendre.

Le Seigneur raffermi l'esprit d'André, et il se rendit au bord de la mer, trouva un navire que le Seigneur avait préparé; le Christ lui-même prit les apparences du capitaine et les anges celles des matelots. André en * regarda-

* A fol. 115
 v° b.

5 գնտա : Եհարց կթէ. Աէր կամիցիր նաւէ : Կորա ասնն. Յերկիրն ճարգակերաց :
 Ատ, Անդրէաս. Ասէք եւ զիս ընդ ձեզ : Ասէ նաւապետն. Տուր զխարձ նախ : Ասէ
 Անդրէաս. Աչ նախ զարձ ունիմ եւ ոչ հաց զի կերացց : Ասէ նաւապետն. Եւ ինչո՞ւ
 10 լիմէ որ ինչ ոչ ստից, ոչ դրամ եւ ոչ հաց, ուր եւ զնացիր : Ասէ նաւապետն. Վասն
 հրամանի վարդապետին քո ծնու ի նաւս եւ սարացց զընկ ուր եւ կամիցիս, եւ էթի
 բարցնուս՝ տաց ընդ հաց եւ ջուր :

10 Եւ յորժամ Եմուս ի նաւն՝ սկսաւ Անդրէաս նաւապետին եւ նաւավարացն պատմել
 գորանչելին զոր արար Քրիստոս ի վերաց երկրի : Եւ մինչպէս պատմէր ննչեաց : Եւ
 15 ընդ սառաւան զարթուցեալ՝ գտաւ ի զուսն բազաքին, եւ զիտաց զի այն որ ի նախն
 էր՝ Տէրն էր հրեշտակօր, եւ զոհութեամբ փասս ետ :

Եւ երևեցաւ նմա Տէր ի կերպարանս զեղեցիկ ծանկան. եւ չառաջագոյն ասաց
 նմա զոր ինչ հանդերձեալ էր հանդիպել վորձանաց ի գազանաբարոց ճարգկանէ
 բազաքին, եւ պարձուցանել զնոսս յստուածղխտութիւն :

15 Եւ ծանալ Անդրէի ի բազաքն զնաց ի բանին ուր Մատթէոս էր, եւ աղօթուր...՝

1. Desinit A.

dant le capitaine et les matelots ne les reconnut point. Il demanda : « Pour
 quel pays faites-vous voile ? » Ils lui répondirent : « Pour le pays des
 anthropophages. » André leur dit : « Prenez-moi avec vous. » Le capitaine
 répondit : « Donne-moi le prix du passage. » André lui dit : « Je ne possède
 ni le prix de passage, ni pain pour manger. » Le capitaine lui répondit :
 « Et comment veux-tu y aller ? » André lui dit : « Je suis le disciple de Jésus,
 j'ai reçu l'ordre de mon maître de ne rien prendre avec moi, ni argent, ni
 pain, pour le pays où je dois me rendre. » Le capitaine lui répondit : « Entre
 dans le navire pour l'ordre de ton maître et je t'emmènerai où tu voudras ; et
 si tu as faim je te fournirai du pain et de l'eau. »

Lorsqu'il se fut embarqué, André se mit à raconter au capitaine et aux
 matelots les miracles que le Christ avait opérés sur la terre. Tandis qu'il
 racontait, le sommeil le gagna. Le matin à son réveil, il se trouva à la porte
 de la ville et il reconnut alors que celui qui se trouvait dans le navire, c'était
 le Seigneur avec les anges, et il (lui) rendit gloire avec joie.

Le Seigneur lui apparut sous les apparences d'un bel enfant et lui prédit
 d'avance les épreuves par lesquelles il devait passer de la part des sau-
 vages habitants de la ville, et qu'il les convertirait à la science de Dieu.

André fit son entrée dans la ville, se rendit à la prison où se trouvait
 Matthieu, et par ses prières '...

1. Desinit A.

* 1;
p. 264 b.

B* Տօն ձեռնաշնչէս եւ վկայութիւն սուրբ նախակոչ աշակերտին Քրիստոսի եւ սուարեւոյն Անդրէի եղբօրն Պետրոսի, սր կատարեցաւ ի Պատրաս քաղաքի :

Թաշաչաբար եւ նախակոչ աշակերտն Քրիստոսի սուրբ սուարեան Անդրէաս՝ էր որպի Յովնանու՝ եղբայր Պետրոսի Վիժի, չազգէն նեփթալիճայ՝ ի Բեթսալիկայ քաղաքէն Գալիլէացոց :

Աս՝ չառաջագոյն աշակերտեցաւ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչի. եւ նովաւ առաջնորդեալ չարեցաւ չաշակերտութիւն Փրկչին, գործէ վազ ուրեմն լուեալ էր ի Յովհաննու վարդապետէն իւրծէ :

Եւ լրբեւ ականատեսն եղև ամենաջնի աշխարհի՝ առեալ զեղբայր իւր զՍիմօն էսաճ առ Յիսուս. եւ ինքն Անդրէաս էր առաջակալ Տեսուն լրբեւ ձի չերեւելի աշակերտոց անտի նորա :

* B
p. 265 a.

* Իսկ յետ համբառնարոյ Փրկչին առ Հայր՝ լցեալ Հոգով սրբով ընդ այլ սուարեալսն եհաս նմա վիճակ ելլալա : Եւ գնացեալ անդ շրջէր եւ քարոզէր վաւետարանն բազում նշանօր. եւ արուեստիւք, բժշկէր գալտառմէսս, հալածէր զզեւս, եւ դարձուցանէր զմարդիկ ի մոլորութենէ կոռոց ի ճշմարիտ աստուածգիտութիւն, եւ լուսաւորէր նորոգութեամբ սուրբ աւագանին, կործանէր զբազինս կոռոց, եւ հաստատէր զեկեղեցիս :

* B
p. 265 b.

B* Fête solennelle et martyre du premier disciple appelé par le Christ et apôtre, André, frère de Pierre qui mourut dans la ville de Patras.

Le premier disciple appelé par le Christ et qui subit les tortures de la croix, le saint apôtre André, était fils de Jonas, frère de Pierre Céphas, de la tribu de Nephthali, de la ville de Bethsaïda de Galilée.

Il fut d'abord le disciple de saint Jean Baptiste, et guidé par lui, il devint le disciple du Sauveur, dont il avait entendu parler auparavant par son maître Jean.

Lorsqu'il fut le témoin oculaire de tout ce (que fit Jésus), il prit son frère Siméon et le conduisit auprès de Jésus; André lui-même fut toujours aux côtés du Seigneur comme un de ses plus remarquables disciples.

* B
p. 265 a.

Après l'Ascension du Sauveur auprès de son Père, André fut rempli du Saint-Esprit avec les autres apôtres, et il lui échut par le sort le pays de l'Hellade. Il s'y rendit, parcourut le pays et y prêcha l'évangile par de nombreux signes et prodiges; il guérit les infirmes, chassa les démons, convertit les gens de l'erreur des idoles à la vraie science de Dieu et les illumina par la régénération des saints fonts baptismaux, renversa les autels des idoles et édifia des églises.

Եւ չնկիացս աւետարանին բարոյութեան եկն ի Թեսալոնիկէ, եւ ի յայտնութենէն Լատուծոյ զէճ եղեալ նաւեաց յաշխարհն ճարդակերաց, որ համարին լինել բնակիչք ասհճանացն Մինոպ բազարք՝ Պոնտոսական ծովուն, զործակից լինել Մատթէոսի աւետարանչի ի սերմանել զբանն կենաց յոնտնարարոյ եւ զպոյանտմիտ մարդիկ աշխարհին աչնձիկ :

Ուր սուրբն Մատթէոս տառապէր ի բանսս եւ ի հալածանս՝ մերկ եւ բոկ շրջելով ի լերինս իբրեւ զաշճեամն փախուցեալ ի զիշախանձ զպանաց :

Եւ Ընդրելի յուցեալ ի Զմիւռմին բազար ճարդակերաց աշխարհին զբազում եւ զճճամեծ սրանչեկս, եւ կրեալ զպանապան չարչարանս, զարճոց զբազումս ի զլուսպաշտ մոլորութենէն, եւ լուսաւորեաց հաւատով սուրբ Երբրոյութեանն :

Եւ անտի եկեալ ի Բիւզանդիա՝ բարոյէր զԲրիտոսս, եւ ուսուցանէր զճանապարհն փրկութեան, եւ հաւատացին բազումք եւ զարճան ի Տէր : Զեւնադրեաց նոցա եպիսկոպոս զՄտարէոս զաշակերտ իւր որ է ձի չեթմանասուն աշակերտացն Բրիտոսի, եւ յանձն արար նճա զհաւատացեալսն :

Եւ անտի զարճաւ չեկլաղս եւ ի Պատրաս, եւ հոգերուս փարդապետութեամբ որսաց զբազումս յուկան աւետարանին բարոյութեան. բակէր զճճեանս զիւաց եւ հաստատէր զեկեղեցիս :

Եւ զատուորն Էզիւստէս եկեալ ի * Պատրաս եւ տեկեկացեալ ամենայնի զոր

* B
p. 265 b.

Au cours de sa prédication de l'évangile, il vint à Thessalonique et, sur la révélation de Dieu, il s'embarqua et se dirigea vers le pays des anthropophages, qui sont censés être les habitants de la contrée de la ville de Sinope, sur la mer du Pont(-Euxin), pour y coopérer avec l'évangéliste Matthieu à semer la parole de la vie parmi les gens de ce pays, aux mœurs brutales et à l'esprit sauvage. Saint Matthieu y avait peiné dans la prison et dans les tortures, avait parcouru les montagnes, le corps et les pieds nus, à l'instar d'une gazelle fuyant devant les fauves meurtriers, dévorants.

André après avoir opéré de nombreux et grands miracles, et souffert des tourments variés, dans la ville de Myrnè au pays des anthropophages, avait converti beaucoup de gens de l'erreur du culte des démons et les avait éclairés de la foi de la sainte Trinité.

De là il se rendit à Byzance, y prêcha le Christ, y enseigna la voie du salut, et beaucoup crurent et se convertirent au Seigneur. Il y sacra évêque Stachyos, son disciple, qui est l'un des soixante-dix disciples du Christ, et lui confia les fidèles.

De là il revint en Hellade et à Patras, et par sa doctrine, toute empreinte de l'Esprit, il attira beaucoup de (païens) dans les filets de la prédication évangélique; il renversa les temples des démons et édifia des églises.

Le juge Égiatès, venu à * Patras et informé de tout ce qu'André y avait

* B
p. 265 b.

առնէր Անդրէաս, Տրամաշեայ անկէ զնա : Զոր իրբե ածին առաջն իւր՝ ստէ : Էզիա-
 աէս. Լսեմ վասն ըո եթէ, մորբեյուցանես զժողովուրդս ի պաշտամանէ աստուածոցն
 զոր ինքնակալը պաշտեն, զհետ երթալ միոյ ուրուր խաչեցելոց՝ զոր համբաւես յարու-
 ցեալ. արդ թնոլ զանասի վարդապետութիւնոյ, եւ մասն զոհս զից եւ ապրեցիս. ապա
 թէ ոչ՝ զիտեան զի ի խաչ կրանես :

Իսկ սուրբ առաքեալն Անդրէաս աստուածախոս բարոյութեամբ սկսաւ պատմել
 նմա զմարդկութիւն Փրկչին, եւ զխորհուրդ վրկութեան մարդկան ի ձեռն խաչին
 կրեալ, յայտ արարեալ նմա եւ զունայնութիւն սուս աստուածոցն պաշտաման :

Լուեալ Էզիառտէս զամենայն բանս սուրբ առաքելոյն, եւ տեսեալ զանշարժ պնդու-
 թիւն նորս ի սէրն Քրիստոսի՝ որով արհամարհէր զամենայն տանջանս եւ զճաշ, 10
 Տրաման եւ առժամն արկանել զնա ի բանոյ :

Եւ ի վաղիւ անդր ածին զնա առաջն իւր. եւ միւսանգամ հարցովորձ արարեալ
 իրբեւ եզիս ի նոյն միաս՝ բարկացաւ յոյժ, եւ Տրամաշեայ զաշճայ տանել եւ ի խաչ
 հանել : Եւ տեսեալ Երանելին ի հեռաստանէ, զխաչն կանկնեալ՝ զովեայ յոյժ զբորու-
 թիւն պատուական խաչին, եւ պատմեայ ժողովրդեան զշնորհսն որ տուաւ յԱստուծոյ 15
 որբոյ խաչին :

Եւ անգին մերկացեալ զհանդերձս իւր եւ զաշճայ, եւ նորս հանին զնա ի խաչ,
 տարածելով զբազումսն եւ պրկելով ի փայտի սուանոյ բեւեւոց՝ որբէս եւ պատուի-

accompli, ordonna de l'arrêter. Lorsqu'il fut mis en sa présence, Égiatès lui dit : « J'entends à ton sujet que tu détournes le peuple du culte des dieux que nos autoocrates adorent, pour suivre un certain crucifié, que tu dis être ressuscité; or, abandonne cette vaine doctrine, et offre des sacrifice aux dieux et tu auras la vie sauve, autrement sache que tu monteras sur la croix. »

Mais le saint apôtre André, par sa prédication inspirée de Dieu, se mit à lui parler de l'Incarnation du Sauveur et du mystère du salut des hommes opéré par la croix, tout en lui révélant la vanité du culte des faux dieux.

Égiatès, après avoir écouté toutes les paroles du saint apôtre et vu la fermeté inébranlable dans l'amour du Christ avec laquelle il méprisait toutes les tortures et la mort, ordonna de le jeter immédiatement en prison.

Le lendemain on le lui présenta, et l'ayant interrogé à nouveau et l'ayant trouvé dans les mêmes intentions, (le juge) en fut fort irrité et ordonna aux bourreaux de l'emmener pour le crucifier. Le bienheureux, en apercevant de loin la croix dressée, fit les plus grands éloges de la puissance de la précieuse croix et prêcha au peuple les grâces qui furent données par Dieu à la sainte croix.

Il se dépoñilla aussitôt de ses vêtements qu'il remit aux bourreaux, et ceux-ci le suspendirent à la croix, en lui étendant les bras et les attachant

ընալ էր Էզրաստէս, զի զվորս առցէ զմնգակ տանջանաց եւ ձի վարկազակի մնայի :
 Եւ աջնպէս աւուրս շորս կախեալ ի խաչին՝ զօրութեամբն Աստուծոյ մնայր կենդանի,
 եւ ուսուցանէր զժողովուրդն հաստատուն կալ ի հաւատան Քրիստոսի :

Եւ լալին զնա ժողովուրդն եւ արանջէլն ի գատաւորէն, եւ ամբոխ արարեալ
 5 զիմէին ի վերայ Էզրաստեայ իջուցանել զնա ի խաչէն : Իսկ առարեալն * արկկեալ
 զնոսա ոչ ետ թուլ, յայտ արարեալ նոցա թէ համբերութիւնն աւժամանակեաց նեղու-
 թեանց՝ արժանի առնէ կենացն յախտենականացն :

* B
 p. 266 a.

Եւ ինքն երանելին յանտանելի շարչարանն անդ կայր զուարթեպին եւ օրհնէր
 զԱստուած : Եւ մինչդեռ ազօթէր ի վերայ խաչին՝ լոյս ճաճանչապեղ ցոլացեալ
 10 յերկնից կէն եւ վարեցաւ շուրջանակի զնովաւ. եւ յայնժամ աւանդեաց զհային իւր
 աւ Աստուած՝ նոյնմբերի Լ եւ Տրէի Ի՛՛ :

Եւ տիկին ամն մեծագլի Մարգիմիրս անուն՝ բարեպաշտ յոյժ եւ երկիւղած չԱ-
 ստուծոյ՝ առեալ զմարմին սուրբ առարեոյն օժ աղին խնկօք եւ իւզով, եւ դատեալ
 մարտր կատարի թաղեաց չաւանձին տապանի ի Պատրաս բազարի : Եւ ապա ի ժա-
 15 մանակս Կոստանդեաց արքայի՝ սուրբ մարմին նորա բերաւ ի Բիւզանդիա, եւ եղաւ
 սրտաւով ի տաճարի առարեոյց . չորմէ լրագում նշանք լինին ի փառս Քրիստոսի :

fortement au bois sans les clouer, ainsi qu'Égiatès l'avait ordonné, afin
 qu'André ressentit d'horribles tortures et ne mourût pas immédiatement. Il
 resta ainsi vivant par la puissance de Dieu, suspendu à la croix, pendant quatre
 jours, et il prêcha au peuple de rester inébranlable dans la foi du Christ.

Les témoins pleuraient et murmuraient contre le juge, et s'étant rassem-
 blés, ils voulaient exiger d'Égiatès de le faire descendre de la croix. Mais
 l'apôtre les en * empêcha et ne les laissa pas faire, leur faisant comprendre
 que la patience des peines temporaires rend digne de la vie éternelle.

* B
 p. 266 a

Quant au bienheureux, au milieu de ses souffrances atroces, il se montrait
 gai et bénissait Dieu. Et tandis qu'il priait sur la croix, une lumière rayon-
 nante jaillit du ciel et l'enveloppa complètement; c'est à ce moment qu'il ren-
 dit son âme à Dieu, le 30 novembre, le 21 Tré.

Une dame noble, du nom de Maximilla, fort pieuse et craignant Dieu, prit
 le corps du saint apôtre, l'oignit d'encens et d'huile parfumée, l'ensevelit dans
 des linges propres et l'inhuma dans un tombeau à part, dans la ville de
 Patras. Plus tard, aux jours de l'empereur Constance, son saint corps fut
 apporté à Byzance, et déposé avec honneurs dans le temple des apôtres, où
 s'opèrent de nombreux miracles pour la gloire du Christ.

Յայժ աւուր տօն եւ վկայութիւն սուրբ Տալրապետացն Հայոց որդւոց սրբոյն Կրիգորի՝
Արիստակիսի, Վերթանիսի, Յուսկանն, Գրիգորիսի եւ Գանիէլի բաճանալին :

Սուրբ Տալրապետըս ամուսնակալը եղեն սրբոյն Կրիգորի գորով ի նորին բարի
արձատտոց շաւուսիլ : Բանցի ի բաղարն Անարացոց ուր սնաւ սուրբն Կրիգոր՝
ամուսնացեալ ձնաւ երկուս որդիս . եւ ապա եկն ընդ Տրդատոս ի Հայք ուր եւ նաճատու- 5
կեցաւ :

Եւկ երէց որդին՝ որում անուն էր Վերթանէս՝ զարգացեալ Հասակաւ եճուա ի կարդ
աշխարհի : Եւ զկրտսերն որ կոչէր Արիստակէս՝ առ ձայն իւր եւ զնաց կրօնաւո-
րեցաւ ի կուսանոց վանս, եւ արար զնա կրօնաւոր ի վանս արանց, որ մեծ եւ սաստիկ
ձգնութեամբ կայր չարգեանոց լցի :

* B
p. 296 b.

Կրդ յնա լուսաւորելոյ սրբոյն Կրիգորի զՀայք՝ լուսա թագաւորն Տրդատ փոցանէ,
եւ աւարեաց երկս իշխանս ի Անարիս ամեւ պատուով առ ինքն, որ եկին գտին զՎեր-
թանէս ի բաղար անկր ի բաճանալութեան աստիճան ելեալ : Եւ զնացեալ ապաշէին
զԱրիստակէս, եւ ոչ կարէին հանել ի վանացն : Ապա ժողովեալ եպիսկոպոսաց եւ
բաճանալից հանին զնա բռնութեամբ զնալ ի գործ մշակութեան Ատտուծոյ :

Եւ եկեալ նոցա չարխարհն Հայոց առ թագաւորն ուրախ եղև . եւ եկեալ նորթ

En ce jour, fête et martyre des saints patriarches d'Arménie, les fils de saint
Grégoire : Aristakès, Verthanès, Houssik, Grégoris et le prêtre Daniel.

Ces saints patriarches occupèrent le siège de saint Grégoire, étant les
branches de sa bonne souche ; car saint Grégoire, dans la ville de Césarée où
il fut élevé, s'était marié et avait mis au monde deux fils ; puis s'étant rendu
avec Tiridate en Arménie, il y fut martyrisé.

Son fils aîné, dont le nom était Verthanès, arrivé en âge, s'était marié ; la
mère prit le fils cadet, qui s'appelait Aristakès, alla se faire religieuse dans
un couvent de vierges et fit de son fils un religieux dans un couvent d'hommes
où il vécut enfermé dans une cellule, dans un grand et austère ascétisme.

* B
p. 296 b.

Après que saint Grégoire eut illuminé l'Arménie, Tiridate, ayant appris au
sujet de ces fils, envoya trois princes à Césarée pour les ramener avec hon-
neur auprès de lui. (Les princes) * arrivèrent et trouvèrent Verthanès dans la
ville ayant la dignité de prêtre. Ils allèrent prier Aristakès, mais ne réus-
sirent pas à le faire sortir du couvent. C'est alors que les évêques et les prêtres,
s'étant assemblés le firent quitter de force le couvent pour aller travailler
dans la vigne de Dieu.

Ils vinrent dans le pays d'Arménie auprès du roi qui fut heureux, et qui
partit avec eux à la recherche de saint Grégoire dans les montagnes ; ils le

հանդերձ ի խնդիր սրբոյն Գրիգորի ի լերինսն. զոր եկեալ զտին ծիւցն առանձին ի Սանեայ ալն ի Գարանաղեայ լեառնն :

Եւ ազաւեայ զնա ինպատիւն եւ սաէ. Սրովհետեւ ոչ կամիս զկեալն ընդ ձեզ՝ խնդրեմք ի բէն զե ձեռնադրեցես զսրղի ըն զԱրխատիէս փոխանակ ըն ի բահանայապետական արեւուն : Իսկ նա համեալ էջ ի լեռնէն, եւ ժողով արարեալ եպիսկոպոսայ ձեռնադրեայ չաջորդ իւր զսրղին իւր, որ էր ըստ ամենայն վարուց ճարտարական հաւասար հօրն : Եւ առաքեայ զնա փոխանակ իւր ի ժողովն 'Երկիւղի' որ ընդ այն ժամանակս ելել ի բակտամն արխանոսայ աբանդոյ :

Եւ զարձեալ Արխատիէս կանոնա ժողովոյն՝ սպաճառացուցանէր զկարգս եկեղեցու ի մէջ Հաչոյ աշխարհին, ալ եւ յանդիմանէր զամենայն յանցաւորս :

Իսկ Արքեպատոս ամն անուն՝ վերակացու չորրորդն Հաչոյ՝ փանն անբաւ զործոյ յանդիմանեալ ի սրբոյն՝ սպաւէր նմա նենպութեամբ : Եւ մինչ զայս երանելին ճանապարհաւ ի մոփայ գաւառին, հանդիպեալ նմա Արքեպատոս՝ յանկարծակի եհար զնա սրով, եւ մինչ այսր անլը աշակերտքն աղլեցին, նա զերծեալ զնայ փախտաւական ի Տարսոն Կիլիկեցոյ՝ երկուցեալ ի Տրդատայ : Եւ երանելի հաչապետն վրայական խոստովանութեամբ առանկայ զհողին իւր առ Աստուած ի չխառն ամի թագաւորութեանն Տրդատայ : Եւ բարձեալ զեշխարս աշակերտայ նորին՝ եկեալ ելին մեծապատուով ի Թիլն չիւրսձ աւանի :

trouvèrent vivant en solitaire dans la grotte de Mané, sur la montagne de Daranali.

Le roi pria saint Grégoire et lui dit : « Puisque tu ne veux pas vivre avec nous, nous te prions de sacrer ton fils Aristakès, à ta place, sur le siège patriarcal. » Il y consentit, descendit de la montagne, convoqua les évêques et sacra, pour lui succéder, son fils, qui, pour toute la pureté de ses mœurs, était l'égal de son père. Il l'envoya, à sa place, au concile de Nicée qui eut lieu à cette époque pour détruire la secte des Ariens.

Aristakès revint avec les canons du concile, rendit plus resplendissants les ordres de l'Eglise dans le pays d'Arménie et blâma tous les coupables.

Un certain Archélaüs, gouverneur de la quatrième Arménie, ayant été pour des actions injustes blâmé par le saint, attendit traitreusement une occasion favorable. Pendant que le bienheureux faisait route pour se rendre dans la province de Dzopkh, Archélaüs le surprit à l'improviste et le blessa de son épée; et tandis que ses disciples couraient par-ci et par-là pour en donner l'avis, Archélaüs prit la fuite et s'échappa à Tarse de Cilicie, par crainte de Tiridate. Quant au bienheureux patriarche, il rendit son âme à Dieu, en confession de martyr, la cinquantième année du règne de Tiridate. Ses disciples emportèrent ses restes et les déposèrent avec de grands honneurs dans son village à Thil.

* B
p. 267 a.

Չկնի սորա չաջորդեաց զաթնուն կամօք թագաւորին աւալ եղբայրն Վրթանէս, որ նովին ծարտութեամբն եւ ուսուցանող վարդապետութեամբն վապէք ի հաջրապետական աթոռն՝ ամենեցուն խրատիչ գոյով եւ չանկիմանիչ :

Արդ յաւուրն չաջնտիկ եկին գործակալք վերին կողմանցն արեւելից ի հիւսիսոյ առ թագաւորն Տրդատ, եւ ինկրեցին իւրեանց կախկոպս ի դարձէն սրբոյն Իրիզորի, զի մեծ է ասն անուն նորս եւ հաշակաւոր առ ամենեւեան : Որոց հաւանեալ եւս նոցա կախկոպս զերէց սրբին Վրթանիսի զ'Իրիզորիս՝ որ էր ծանուկ հասակաւ եւ կատարեալ հաւատով :

Աս զնայեալ չաշխարհն չայն՝ հայրենի ստարինութեամբն վարէր : Բայց չորժամ լուան զվախճան սրբոյն Տրդատայ բարբարոսն՝ զոր նախ կշտամբեալ էր սուրբ հաջրապետն, ընթացեալ ձիով սպանին զամենիմաստ ծանուկն ի Վասնիարեան գաշտին՝ մերձ ի Կասպիական ծովն. եւ այնպէս բարի խոստովանութեամբ կատարեցաւ ի Իրիստոս : եւ բարձեալ աշակերտաց նորս զմարմինն բերին ի քորք Սիւնիս՝ թաղեցին զերանկէլն յՎճարեանն աւանի :

Իսկ սուրբն Վրթանէս պատահեաց ի սուրբ Կարապետին վկայարանն ի Տարսն՝ յաւուրն չորժմ սպանաւ թագաւորն, եւ կամէին սպանանել եւ զնա բնակիչք լերինն : Թաշնաման աներեւոյթ զորութեամբ կապեցան ձեռք նոցա որպէս առ եղիսէրն. եւ նա

* B
p. 267 a.

* Après lui succéda au siège, par la volonté du roi, son frère aîné Verthanès, qui brilla sur le siège patriarcal par la même pureté de vie et par l'enseignement de la doctrine, distribuant à tous ses conseils et au besoin ses reproches.

Or, à cette époque, les gouverneurs des hautes contrées de l'Orient et du Nord vinrent trouver le roi Tiridate, et le prièrent de leur donner un évêque de la famille de saint Grégoire, car sa réputation était grande et très répandue auprès de tous. Le roi ayant consenti, leur donna comme évêque le fils aîné de Verthanès, Grégoris, qui était encore jeune en âge, mais d'une foi accomplie.

Celui-ci se rendit dans ce pays et le gouverna avec les vertus de son père. Mais lorsque ces barbares, que le saint patriarche avait blâmés, apprirent la mort de saint Tiridate, ils foulèrent aux pieds de leurs chevaux et tuèrent le tout sage jeune homme dans la plaine de Vatiar, près de la mer Caspienne, et c'est de cette manière qu'il mourut dans le Christ en bonne confession. Les disciples emportèrent son corps dans la petite Siounik et inhumèrent le bienheureux dans le village d'Amarian.

Quant à saint Verthanès qui se trouvait au temple du saint Précurseur dans la province de Taron, le jour où fut tué le roi, les habitants de la montagne voulaient le tuer également. Mais alors leurs mains furent liées par

վերձեալ ի նոցանէ ամբողջ՝ սպր մեծ սունոյր ի վերայ անըլխանութեան ուշխարհին :
 Եւ չեա հնդեօտասան ամի հազարպետութեանն փոխեցաւ չաշխարհէս առ Քրիստոս .
 եւ առին զմարմին նորա բերին ի Քորդան : Եւ չաջորդեաց զաթոռն Յուսիկ՝ նորին
 որդին, որ չոյժ հեռուոյ կգեա հարցն աւարչնութեան :

Եւ ընդ այն ժամանակս ամբարշտան Յուլիանոս աւարեաց զգասկեր իւր ի Հաչս
 առ Քազուորն Տիրան. զոր առեալ եղ պատուով չարբունական եկեղեցւոջն : Իսկ
 սուրբն Յուսիկ մտեալ * եւ առեալ ձկնաց չտա իւր եւ մանրեաց եւ զպայուցեալ սրբա- * B
 չին վխորածանկութիւնն Յուլիանոսի՝ զի էր ընդ իւրն եւ զկեաց պատկեր նկարեալ : p. 267 b.

Սրուծ ոչ հաւանեալ Տիրանայ, այլ բորբոքեալ չարութեամբ զոր սենէր ընդ հաչա-
 պեան վասն չանդիմանութեանն իւրոյ՝ հրամայեաց ջալտալիւք ձեծել զնա չերկար,
 մինչեւ ի հարկանելն աւանդեաց զհոյին իւր ի ձեռն Աստուծոյ :

Իսկ Տիրան չեա այնր աւարեաց եւ կոչեաց զմեծն Գանիէլ լիւր մենարանէն,
 կամեցեալ նստուցանել ի հաչապետական աթոռն՝ զի աշակերտ էր սրբոյն Գրիգորի :
 Եւ նա անխճածօր չանդիմանեաց զթողուորն. եւ հրաման ետ խեղդածահ սունել
 15 զտարն. բայց անէճք սրբոյն վազվազակի կատարեցաւ ի վերայ Տիրանայ :

Այլ զմարմին սրբոյ Յուսիկանն տարեալ ի Քորդան եկին առ հօրն իւրուծ, իսկ
 զԳանիէլ լիւրուծ մենարանին ի Հայեաց զաթոռն :

une force invisible comme au temps d'Élisée, il s'échappa indemne de parmi eux et prit un grand deuil sur l'anarchie du pays.

Après quinze ans de patriarcat. (Verthanès trépassa de cette terre auprès du Christ; on prit son corps et on le transporta à Thordan. Son fils Houssik lui succéda sur le siège, et il fut le grand imitateur des vertus de son père.

A cette époque, l'impie Julien envoya son image en Arménie au roi Tiran, et celui-ci la fit poser avec honneur dans l'église royale. Mais saint Houssik y ayant pénétré * saisit l'image, la foula à ses pieds, la mit en morceaux, en faisant comprendre au roi la ruse de Julien, car en même temps que ses traits il y avait représenté aussi ceux des démons.

Tiran n'y consentit point, et emporté par la rancune qu'il nourrissait contre le patriarcat à cause de ses réprimandes, il ordonna de le frapper longuement à coups de bâtons, jusqu'à ce qu'il eût rendu, sous les coups, son âme entre les mains de Dieu.

Tiran envoya ensuite mander le grand Daniel de sa retraite, voulant le mettre sur le siège patriarcal, parce qu'il était le disciple de saint Grégoire. Mais (Daniel) blâma le roi en le maudissant. Le roi ordonna d'étrangler le saint. Toutefois les malédictions du saint s'accomplirent rapidement sur Tiran.

On transporta le corps de saint Houssik à Thordan, et on le déposa auprès de son père; quant à Daniel, on l'inhuma dans sa solitude, dans un jardin à Hatziats.

Եւ կատարի սօն սուրբ Հայրապետաց՝ Տրէի ԻԹ եւ Գեկտեմբերի Ա, որք աչապիրի վիպաւթնամբ փոխեցան ի Քրիստոս պսակապիրն :

Տրէի ԻԹ եւ Գեկտեմբերի Ա : Տօն է նաւուծայ ճարգարէին :

Սուրբ ճարգարէն նաւուծ՝ որ թորգմանի իմաստութիւն, կամ սրբութիւն, կամ ձխիթարութիւն, էր չեկեկիմայ չաջնկոյս Վատասիմայ Յորգմանու ի Բեթարրիմ՝ ի 5
յեղէ նմանի :

Մարգարէացաւ չաւուրս Եղեկիայ արքայի՝ յորում ժամանակի ազն Իսրայէլի ի
Վերութիւն վարեցաւ ի չԼատրեստոն եւ ի Նինուէ : Գուշակեաց զգարձ նոցա եւ
չուսապիր Լղեւ ժողովրդեան : Գուշակեաց եւ զկորճանունն թագաւորութեանն Նինու-
էացոյց՝ որ կատարեցաւ չեւ ժամանակաց ի ձեռաց Քաղղէացոց, յորժամ առին 10
զՆինուէ եւ բարձին զթագաւորութիւնն չԼատրեստոնեաց :

Սա էր չոյժ առնախօս եւ պարկեշտ, ալ եւ իմաստուն զորով չաշխարհին Յուգայ՝
ձխիթարեաց ընդ Եռայեաց զբնակիչս Երուսաղէմի չաւուրս Եղեկիայի՝ թէ ոչ ճացէ
արբայն Նինուէի չԵրուսաղէմ : Սեւաւ խաղապութեամբ բաւասուն եւ Հինդ ամաց,

La fête de ces saints patriarches se célèbre le 22 Tré, le 1er décembre (sic); ils trépassèrent après un tel martyre dans le Christ qui les couronna.

23 TRÉ, 1er Décembre.

Fête du prophète Nahum.

Le saint prophète Nahum, nom qui se traduit sagesse, sainteté ou consolation, était d'Ekesim d'au delà de Vatarim du Jourdain, à Bethabrim¹, de la tribu de Siméon.

Il prophétisa aux jours du roi Ézéchias, époque à laquelle le peuple d'Israël fut emmené en esclavage en * Assyrie et à Ninive. Il prédit leur retour et donna l'espoir au peuple. Il prédit également la ruine du royaume de Ninive qui s'accomplit plus tard par les Chaldéens, lorsque ceux-ci s'emparèrent de Ninive et firent disparaître le royaume des Assyriens.

Il était très orateur, modeste et doué d'une grande sagesse; se trouvant dans le pays de Juda, il consola avec Isaïe les habitants de Jérusalem aux jours d'Ézéchias et leur dit : « Le roi de Ninive n'entrera pas à Jérusalem. » Il mourut en paix à l'âge de quarante-cinq ans et fut enterré dans son pays. Il

1. La leçon primitive du grec devait être : Ἐλκεσὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς βηθαβρήν ἐκ τῆς Συμεών. L'addition d'un *μ* à Ἐλκεσὶ devant πέραν se trouve dans plusieurs mss. Vatarim et Bethabrim forment un doublet, dont le premier terme est une corruption du second et se trouve dans *Syn. C'p.* Βεθαβρείμ.

և թագեցաւ չերկրի իւրում. և էր ձորուօր բարրածեւ, և երեսօրն ոչ չոյժ լի, բազմա-
 չկր, ճաղատ, և ամենայն շնորհօր լի :

Յայժմ աւար յիշատակ և վօրբ սրբոյն Պօղոսի անապատականի :

Պօղոս անապատուօրն սուրբ՝ էր ի Թերաչ Եգիպտացոց չուօրս ամբարիշտ
 5 թագաւորացն Իեկոսի և Վալերիանոսի ի ժամանակին չորում ձարթիրոսացս Կու-
 նելիոս ի Հոսմ, և Կիպրիանոս ի Կարբեղոնիա. և բազումք ի Հաւատացեաց լուծալին
 վասն անուանն Բրիտոսի մեռանել :

Եւ էր չայժմ ժամանակի երանելին Պօղոս ամաց վիշտասանից, և սուսալ էր զհեղե-
 նտիան և զեգիպտական գպրութիւնն : Եւ ոչ սենէր հայր և ծայր՝ ալ բօյր ձի էր նորս
 10 սուն կին, և բնակէին ի ձիասին, և էին մեծատունք չոյժ : Եւ փութայր բեռուպն
 ժատնել լունաւորացն գերանելին Պօղոս՝ զի իւր ձիայն լիցի ժոռանգութիւնն և ստու-
 ջրածք նորս :

Եւ նորս գիտացեալ զչար խորհուրդն՝ եթոլ զամենայն ինչսն ի նոսս և զնայ
 44 գաղտ ի ներքապոյն անապատն աւանձինն : Եւ գտեալ բարածերս ձի փոքր չորում

portait une barbe ronde, son visage n'était pas trop plein, il avait des cheveux
 <crépus>, était chauve ' et possédait toutes les grâces.

En ce jour, commémoration et vie de saint Paul le solitaire.

Saint Paul le solitaire était de Thèbes en Égypte, aux jours des empereurs
 impies Dèce et Valérien, à l'époque où fut martyrisé Cornélius à Rome,
 Cyprien à Carthage (*Karkhedonia*), et où beaucoup de fidèles s'empressèrent
 de mourir pour le nom du Christ.

Le bienheureux Paul avait à cette époque seize ans, il avait appris les
 lettres hellènes et égyptiennes. Il n'avait plus de père ni mère, mais une seule
 sœur mariée; ils vivaient ensemble et étaient fort riches. Son beau-frère
 s'empessa de dénoncer le bienheureux Paul aux tyrans pour avoir à lui
 seul son héritage et ses biens.

Paul, connaissant ses mauvais desseins, leur abandonna tous ses biens
 et se retira secrètement et tout seul dans l'intérieur du désert. Il y trouva une

1. L'arménien a un texte impossible avec deux adjectifs qui se suivent, dont le
 premier signifie « qui a beaucoup de cheveux », tandis que le deuxième est « chauve ».
 La notice grecque donne la clef de cette contradiction : οἷλος τὴν τρίχα, μικρὸν ὑπογάλακρος,
 c'est-à-dire : « Aux cheveux crépus, un peu chauve ». Le traducteur arménien a commis
 un contresens sur οἷλος, qui signifie à la fois « touffu, épais, dur » mais, en parlant des
 cheveux, « frisé, crépu ».

էր պղբար բարեհամ եւ համեցաւ բնովիլ անց որպէս չՄատուց պատրաստեալ նմա գտելն : Եւ մեծաւ ստարբիութեամբ ճգնէր զամենայն աւարս կենաց իւրոց . եւ կերակուր էր նորտ եւ ՚զգեստ չարմաւենեաց անտի :

* B
p. 268 b.

Եւ չորժամ եղև հարիւր եւ երեքստանն ամաց ի ճմուկնէն իւրմէ, եւ իննսուն եւ եօթն ամաց ի հրեշտակական վարացն, հանցիլով տակեան սրբոցն Մատնի՛ ըսնդի բնակէր չալու՛մ անապատի արտաբոջ բուն զՊօղոս, եւ կարծէր ոչ զսչ սբ բուն զնրն ի ներբապոցն անապատի բնակել :

Եւ ի ծիած զիշերի ի զարմացումն տակեան սապցա Մատնի եթէ. Իցէ բուն զբլց ներբապոցն եւ լուսաղոն անապատաւոր կրօնաւոր՝ փութութիւն երթալ տեսանել զնա եւ խօսել ընդ նմա : Եւ ընդ աւաւտն երանելին Մատնիտա տակալ զբաւաղանն իւր զիմեաց չանապատն, եւ գտելն ոչ զիտէր : Այլ ի խնամա Մատուց չուսարով երթալու եւ տտէր եթէ. Արդարև զճառացն իւր զոր չալանեաց զուղցէ ինձ :

Եւ զմայեալ կրկարաղոն տեսանէր ինձ մի զն կրանէր ի լեռան ստէպ շնչմամբ. եւ ընթացեալ զկնի նորա ետես զգաղանն զն եմուս չալք մի, եւ մերձ եղեալ Մատնի տեսանէ լոչս չալքին. եւ տակալ ըսր բախէր զմուսն : Եւ լուսալ Պօղոսի զճալն՝ երթեալ զնդէր զբարան : Եւ Մատն անկեալ սո աջի ալիին զվնց ժամ աղաչէր բումալ, եւ Պօղոս ի ներբուսա ճալնէր . ով իրես եւ փամն սչր եկիր ալբ :

* B
p. 268 b

petite cavité dans un rocher, où il y avait une source d'eau douce, se plut à y fixer sa demeure comme si Dieu lui avait préparé cet endroit. Il y passa tous les jours de sa vie en grand ascétisme; il tirait sa nourriture et son vêtement des palmiers qui se trouvaient en ce lieu.

Lorsqu'il parvint à l'âge de cent et treize ans du jour de sa naissance, après avoir consacré quatre-vingt-dix-sept années à la vie angélique, il lui arriva de voir saint Antoine, qui habitait un autre désert en arrière de celui de Paul, tout en croyant qu'il n'y avait personne qui habitât un désert aussi reculé à l'intérieur que le sien.

Une nuit, dans une vision d'extase il fut dit à Antoine : « Il y a plus à l'intérieur que toi un moine solitaire meilleur que toi, empresse-toi d'aller le voir et de causer avec lui. » Au matin le bienheureux Antoine prit son bâton et s'achemina vers le désert, ne connaissant point l'endroit. Mais il s'en alla espérant dans la providence de Dieu et disait : « Il me montrera sûrement son serviteur qu'il vient de me révéler. »

Après avoir marché longtemps, il aperçut un léopard qui montait en haultant la montagne; il courut derrière lui et vit le fauve pénétrer dans une grotte; Antoine s'approcha et aperçut de la lumière dans la grotte, il saisit une pierre et en frappa l'entrée. Paul, qui entendit le bruit, se leva et s'appuya fortement contre la porte. Antoine prosterné devant la grotte le pria durant six heures de lui ouvrir la porte, mais Paul lui cria de l'intérieur : « Qui es-tu, d'où viens-tu et pourquoi es-tu venu ici? »

Ատէ Անտոնիոս . եւ գիտեմ զի ոչ եմ արժանի տեսլան բո, բայց եթէ ոչ տեսից՝
 ոչ երթայց ատափ . զգալանս ընդունիա՝ զճարգիկ զհնարգ ոչ տեսանես : Խնդրեցի եւ
 գտի՝ եւ բաղխեմ զի բացցի ինձ . եւ եթէ ոչ հանդիպեցայց՝ աստ ճնանիմ առաջի
 5 զրանց բոց, թրեւս զճարձինս իմ տարեալ թաղեցես : եւ այլ բաղուժ բանս պաղա-
 տանաց ճաղթէր, եւ հայիւ ուրեմն առնէր պատասխանի եւ ասէր եթէ . Ոչ որ պշտպիսի
 պատճապօք խնդրէ խնդիրս :

Եւ ասա բացեալ եմտա Անտոնիոս՝ եւ զիրկս արկեալ զճիմնամբբ զանուանս
 իւրբարանիւրոցն կոչէին . եւ լետ սրբոց՝ ողջունին նոտան : եւ ասէ Պօղոս . Վասն
 10 աւուր նայիս հող լեալ : * B
 P. 269 a.

Եւ եհարց զարձեալ եթէ . Զիհարց կան ապք ճարգիկան, եւ ճրպէս են թագաւորք
 երկրի : * Եւ լետ սչնորիկ ասէ Պօղոս . Վասն զի ժամանակ ննջման իմոց հասեալ է,
 աւաբեաց Աստուած զբեզ զի ճաճիկեցես հոգով զհոգս : Արդ ճի չպապկեր այլ երթի
 15 անձին իմոց : եւ զարձացեալ Անտոնիոս վասն անուանն Աթանասի եւ վասն հանդերձին՝
 յարուցեալ զիրկս արկ սրտասուօք, եւ համբուրէր զաչս նորա եւ զձնս, որպէս
 զԲրիտոսս ի նմա տեսանելով, եւ զարձաւ անգէն ի վանս իւր :

Եւ տեսեալ զնա աշտիկերտացն հարցանէին . Ո՞ր էիր աքալափ աւուրս հայր : եւ

* Incipit A.

Antoine répondit : « Je reconnais ne pas être digne de te voir, mais si je ne
 te vois pas, je ne m'en irai point d'ici; tu reçois bien les fauves, pourquoi ne
 veux-tu pas voir les hommes? Je t'ai recherché et je t'ai trouvé, et maintenant
 je frappe pour qu'il me soit ouvert; si je ne te vois pas, je mourrai ici devant ta
 porte, peut-être voudras-tu emporter et enterrer mon corps. » Il le pria encore
 en d'autres termes suppliants et c'est à peine si Paul lui répondit et lui dit :
 « Personne ne fait une demande en des termes aussi menaçants. »

Puis il lui ouvrit la porte. Antoine entra et ils se jetèrent dans les bras
 l'un et de l'autre en s'appelant par leurs noms, et après ce saint salut ils
 s'assirent. Paul dit : « Pourquoi as-tu demandé avec tant de peine à voir un
 vieillard aussi pourri, qu'après quelques jours tu verras réduit en poussière? »

Il lui demanda encore : « Comment va le genre humain et comment sont
 les rois de la terre? »¹ Puis Paul ajouta : « Comme l'heure de mon repos est
 arrivée, Dieu t'a envoyé pour me couvrir de terre, moi devenu terre. Or, ne
 t'attarde pas, mais fais diligence et va chercher le vêtement que le patriarche
 Athanase t'a donné, apporte-le pour y envelopper mon corps. » Antoine,
 étonné de le voir citer le nom d'Athanase et parler du vêtement, se leva,
 l'entoura de ses bras avec larmes, lui baisa les yeux et les mains, comme aper-
 cevant le Christ en sa personne, et retourna de nouveau à son monastère.

Ses disciples le voyant arriver lui demandèrent : « Père, où étais-tu ces

¹ Incipit A.

նա ստէ. Վայ ինձ ձեզաւորիս, զի սնուամբ ձեռն եմ կրօնուոր, բանդի տեսի զէզեա
և Կիսովհաննէս չանապատին, տեսի և ԳՊօղոս ի գրախտին :

Եւ ստեալ զարտճուճանն չուղն անկեալ Երթալ չանապատն, և ճեպէր հասանել
նախ բան զխաճան Երանեւոյն : Եւ զերիս աւուրս Երթեալ տեսանէ չերրորդ ժամու
ստորն գունդս հրեշտակայ և դասս առաքելոց և ճարգարէից՝ զի՝ շարձեալ տա- 5
նէին ԳՊօղոս չերկինս՝ բան զձիւն սպիտակագոյն փայլեալ : Եւ անկա չերկիր և հոյ
զզիտօն արկեալ՝ լայր և սղարայր ստելով. Ընդէր թողեր զնս Պօղոս Երանեւել. ընդէր
զնոցեր նախ բան զիւրջինն սալ ուղջոյն :

Եւ չարուցեալ ընթանայր արայ ըստ նճանութեան թռչնոյ. Եհաս ձինչեւ ի տեղին
և ճտեալ չայրն՝ տեսանէ գտարին Պօղոս կանգնեալ ի վերայ ճեկացն և զճնոս տա- 10
րածեալ չերկինս : Եւ կարճեցեալ Եթէ կենդանի ևս իցէ, ուրախ եղև յոյժ, և կացեալ
ձերձ՝ ճանեա Եթէ հանդուցեալ է. պատեաց զնս պատճուճանան, և ևս առաջի
ըստ կարգի բրխտանէից՝ սագմութիւր և սրհնութեամբ : Եւ արտճեր յոյժ զի ոչ ունէր
ընդ ինքեան բրիչ որով հասեալ զերկիր՝ թազեցէ զնս. և սարակուսեալ չանձն իւր 15
ստէր. Մեռաց և ևս ձերձ ճարմնոցս Պօղոսի :

3 չանապատն] ընդ անապատն B || 4 չերրորդ ժամու աւուրն] ի տեղեան B || 6 անկալ]
անկեալ B || 8 սալ] սալով B || 9 չարուցեալ] զարկուցեալ B — թռչնոյ] Եղջերուի B
|| 13 Եւ արտճեր . . . չանապատն և զնոցին om. B.

jours-ci? » Il leur répondit : « Malheur à moi, pécheur, qui ne suis religieux que de nom, car j'ai aperçu Elie et Jean dans le désert, et j'ai vu Paul dans le paradis. »

Avant pris le vêtement, il se remit en route en s'achemina vers le désert; il avait hâte d'arriver avant la mort du bienheureux. La troisième journée de marche, il aperçut à la troisième heure des légions d'anges, des groupes d'apôtres et de prophètes qui * emportaient et conduisaient Paul au ciel, plus resplendissant que la neige toute blanche. Il tomba à terre, se jeta de la poussière sur la tête, pleura et gémit en disant : « Pourquoi m'as-tu quitté, bienheureux Paul? Pourquoi es-tu parti avant de me donner le suprême adieu? »

Il se releva, se mit à courir précipitamment comme un oiseau, arriva jusqu'à l'endroit, pénétra dans la grotte et aperçut saint Paul dressé sur ses genoux, les bras levés vers le ciel. Il le crut encore en vie et en ressentit une grande joie; mais lorsqu'il s'en fut approché, il reconnut qu'il était décédé. Il l'ensevelit avec le vêtement et l'étendit devant lui, selon la coutume des chrétiens, avec psalmodies et bénédictions. Et si s'attristait beaucoup de ne pas avoir une bêche sous la main, pour creuser le sol et l'inhumér, et se trouvant dans l'embarras, il dit : « Je veux mourir, moi aussi, près du corps de Paul. »

Եւ ձինչդու զպս խորհէր՝ եկեալ Երկու սօխձը չանապատէն, եւ ձերձ Երթեալ՝ լիզուին զտս ծառային Աստուծոյ, եւ ողբալին որպէս բանաւորք : Ըսէ զնոսս Անդոն . Վասն որոյ եկեալ էր զհրամայեալսն ձեզ կատարեցէք : Եւ սկսան սօխըն փորել զերկիր, եւ բրեցին ըստ բաւականի թագմանն, եւ Երթեալ առ Անտոնիոս՝ խնդրէին 5 փորձս ըստ վաստակոցն, խոնարհեցուցեալ զզուրս իւրեանց զի օրհնեցին ի նմանէ : Եւ Անտոնի գձեռս յերկինս համբարձեալ ասէ . Տէր Աստուծ՝ որ եւ տերև ձի ի ծառոյ ոչ՝ անկանի առանց զխոթթեանն քո եւ հրամանի, տօ՛ւր սոցա զպէտս իւրեանց : * A fol. 116
v^o a.

Եւ Անտոնի բարձեալ զգատուական ձարձինն Պօղոսի թագեաց արժանապէս : Եւ 10 որպէս ծառանգորդ հայրենեաց որլի՝ ստեալ զարժուենի պարեգօտն Պօղոսի, զոր լուրովք ձեռօրն հիւսեալ էր երանելին՝ զարձառ ի վանս իւր եւ պատճեաց աշակերտաց իւրոց զամենայն :

Եւ ի տանի Զատիկին եւ Պենտակոստէին զգենոր սուրբն Անտոնիոս զՊօղոսի զարձաւենի զլեանոն՝ առաւել բան զգատմուծմանս թագաւորականս :

15 Հանգեաւ սուրբ Թերոնիին Պօղոս Դեկտեմբեր Ը : Յետ զպատեանն Քրիստոսի ստեղև առաջին ձրպնաւոր չանապատին :

15 Դեկտեմբերի Ը] եւ Տրէի ԻԳ add. B || 16 ձրպնաւոր] ձրպնակեաց B.

Pendant qu'il faisait ces réflexions, deux lions arrivèrent du désert, s'approchèrent, léchèrent les pieds du serviteur de Dieu, et gémirent comme s'ils étaient doués d'intelligence. Antoine leur dit : « Pourquoi êtes-vous venus ? Faites ce qui vous a été ordonné. » Alors ils se mirent à gratter le sol avec les pieds et creusèrent assez pour l'inhumation, puis, venant à Antoine, ils lui demandèrent la rétribution de leur travail, baissant la tête pour être bénis par lui. Antoine éleva ses bras vers le ciel et dit : « Seigneur Dieu, toi, sans la connaissance et la permission de qui aucune feuille ne tombe de l'arbre, * A fol. 116
v^o a.

Antoine, portant le précieux corps de Paul, l'enterra dignement, et, comme un fils, digne héritier de son père, il prit la tunique de Paul en feuilles de palmier, que le bienheureux avait tissée de ses propres mains, et retournant à son couvent, il rendit compte de tout à ses disciples.

Saint Antoine revêtait, les jours de fêtes de Pâques et de la Pentecôte, la tunique de Paul en feuilles de palmier, qui était pour lui supérieure aux vêtements royaux.

Le saint vieillard Paul reposa le 1er décembre. Il fut, après la venue du Christ, le premier anachorète du désert.

Յաչամ առար սուրբ վկայն Քրիստոսի Անանիա պարսիկն, ծուռալ ի քաղաքն Արտավիլ, չանդիմանէր պարշտօնեաց արեգականն եւ կրակի, եւ խոտտօվանէր զՔրիստոս ճիւղն Աստուած : Եւ կալեալ զնա քաղաքացիքն զան հարին ուժղին, աչնչափ ճինչեւ ստել ոմանց թէ մեռաւ . եւ քարշեցին զնա արտաքոյ սրպէս մեռեալ : Եւ չես ժամուց լացեալ զբերան իւր սաէր լարծր ձաչնիւ . Յտոն կայէք ամենեքեան * եւ աղօթեցէք սո Աստուած, զի տեսանեմ ահաւղիկ սանդուխը չեբկրէ չեբկինս հաստատեալ եւ արբ հրակերպանք զի երանեն ի վեր եւ ստեն ցիւս . Եկեաջիւր ընդ մեզ եւ հանցուք զբեկ ի բաղար լի յուսով եւ ուրախութեամբ : Զայս ստացեալ աւանդեաց զհոգին առ Աստուած :

[Բ Ի սմին առար ի Հայս չիշատակ սուրբ ձկնաորացն Թաթիւց եւ Վարտի, Գիւտի եւ Թոմասու :]

Տրէի ԵԿ եւ Գեկոսծերի Բ : Տօն Է Թէոփորոսի եպիսկոպոսի :

Առար եպիսկոպոս եւ վկայն Քրիստոսի Թէոփորոս էր ի քաղաքէն Աղեկաոնդրիպո, եւ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ : Եւ կալեալ զնա քաղաքացիքն կապեցին, եւ պաղ ի փշոց եղին ի զուլս նորա, եւ հարկանէին եղեգամբ զպագովն, եւ քարշեալ ընդ փո-

4 չես] սակա add. B || 8 ստացեալ] սաւրով B — զհոգին] իւր add. B.
12 Տօն Է,] Վկարգիլիս սրբոյ B.

En ce jour le saint martyr du Christ Ananie, le Persau, entré dans la ville d'Artavil, y blâma les ministres du soleil et du feu et confessa le Christ, seul Dieu. Les habitants de la ville s'emparèrent de lui, le frappèrent cruellement, à tel point que plusieurs personnes crurent qu'il était mort, puis ils le traînèrent hors de la ville comme mort. Quelques heures après il ouvrit la bouche et dit à haute voix : « Levez-vous tous * et priez Dieu, car voici que j'apperois une échelle dressée de la terre au ciel et des hommes dans une apparence de feu qui y montent et me disent : Viens avec nous et nous te conduirons à la ville plein d'espérance et de joie. » Ce disant, il rendit son âme à Dieu.

[B En ce même jour, commémoration en Arménie des saints ascètes Thautou, Varos, Goute et Thomas.]

24 TRÉ. 2 Décembre.

Fête de l'évêque Théodore.

Le saint évêque et martyr du Christ Théodore était de la ville d'Alexandrie et enseignait la parole de Dieu. Les habitants le saisirent, le lièrent et lui mirent sur la tête une couronne d'épines, lui frappèrent le crâne avec des

* A fol. 116
v° b.

* A fol. 116
v° b.

զոյց բազարին անգոսնէին, անարդէին, ծաղր եւ աչոյն առնէին, եւ կատակէին : Եւ տարեալ ի ճովեզն ուրկին ի նաւ եւ Եօթն աստարխաւ հետ ի ցածարէն ընկեցին ի խորս ճովուն, եւ ոչ խաղաղական եհան զնա ի ճովէն ամբողջ :

Եւ արձեալ կալան զնա, կապեցին եւ տարան առ իշխան բազարին եւ հատին
 5 զգլուխ նորա. եւ այնպէս բարիւր կատարեցաւ վասն անուանն Քրիստոսի Կեկուսնմ-
 րերի Բ :

Յայժմ աւուր տօն է Սոփոնիայ ճարգարէին :

Սոփոնիա էր ի ցեղէն Շմաւոնի, չազարակէ Կեսաթարայ : Սա ճարգարէացաւ
 վասն բազարին Երուսաղեմի * եւ վասն վախճանի նորին, եւ վասն փրկութեան ճարին * A fol. 117
 10 հեթանոսաց եւ ամօթոց ամբարշտաց եւ գատաւորին ամենայնի Որդւոյն Աստուծոյ :
 Մեռաւ եւ թաղեցաւ չազարակի խորում : P^o a.

1 աչոյն առնէին եւ կատակէին] աչոյն կատականաց առնէին B || 6 Կեկուսնմրերի Բ] եւ
 Տրէի ԻԿ add. B || 7 տօն է] յիշատակ B || 8 Սոփոնիա ... Կեսաթարայ] Սուրբ ճարգարէն
 Սոփոնիա՝ որ թարգմանի զԵրուսաղեմիւն Տեառն կամ հանձար զալունի, էր որդի Քաւոսի, ի
 ցեղէ Շմաւոնի, չազարակէ Սափարակարայ, յաւուրս Յովսիա բարեպաշտ արքային Յուլայ B ||
 9 նորին] եւ Թարգմել add. B || 10 ամբարշտաց] եւ վառաց արդարայ add. B — ամենայնի]
 ամենայն ճնչայ B.

roseaux, et le trainant à travers les rues de la ville, l'insultèrent, l'injurie-
 rent, se moquèrent de lui et le tournèrent en ridicule. Ils le conduisirent
 ensuite au bord de la mer, l'embarquèrent sur un navire et le jetèrent au fond
 de la mer à une distance de sept lieues; l'air calme le rejeta indemne hors
 de la mer.

Ils le ressaisirent, le lièrent et le conduisirent auprès du gouverneur de la
 ville, et lui tranchèrent la tête; c'est d'une telle bonne fin qu'il mourut pour
 le nom du Christ, le 2 décembre.

En ce jour, fête du prophète Sophonie.

Sophonie était de la tribu de Siméon, de la propriété de Kessathar¹. Il
 prophétisa au sujet de la ville de Jérusalem *, de sa fin, de l'entrée salutaire * A fol. 117
 des païens, de la honte des impies et du juge de toutes les choses, le Fils
 de Dieu. Il mourut et fut inhumé dans sa propriété. P^o a.

1. Les notices grecques sur Sophonie donnent diverses leçons, Σαρελαβή, Σαεραθαβή,
 Σαεραθαβρα (Syn. Cp.).

Տրէի Թե եւ Գեկեմեթի Գ : Տօն է Աճբակուձայ ծարգարէին :

Աճբակուձ էր ի յեղէն ճմուռնի, չարարակէ Բուսարարայ : Սա ետես զտաջադոյն զերսթիւն եւ վասն աւերածոյն Երուսաղեմի, սպայա յոյժ : Եւ չորժամ եկն Դարուղոյնոսը չերուսաղեմ՝ վախտա զՍասակինէ եւ Էղե պանդուխտ չերկիրն Բաձայելի :

Եւ իբրև դարձան Քաղղեայիբն չերկիրն իւրեանց, եւ մնացորդը Տրէիցն որը էին չերուսաղեմ՝ իջին չեղիւրոսս, չաջնժամ դարձեալ եկն չերկիր իւր, եւ պաշտէր զՏրէն-ձոզս ագարակի իւրոյ : Եւ սա զխորտիկս եւ ծարգարէայսա ընտանեայ իւրոց եւ առէ. Ես երթեմ չերկիր Տեաի եւ վաղխարակի դամ, եւ եթէ չամեմ՝ զուք տարէք զձաջ Տնձողայն :

Եւ երթեալ Դորա ի Բարերն ի ձեռն Տրէշտակին որ Էրեւեցսա Եմա եւ առաջնորդեաց, եւ տարեալ զձաջ Դանիելի եւ դարձեալ եկն առ Տնձողան : Եւ տարեալ ի տանէ ալ չարտիկս՝ ոչ չամեալ ինչ ըստ սովորական ժամն, ոչ ումեր չաջանեայ զեղեարն : Եւ իձայսա եթէ, վաղխարակի դարձցի ժողովուրդն չերկիր իւրեանց. եւ չեա երկոյց աձայ դարձան :

2 Բուսարարայ] եւ թարգմանի արգարացեալ կամ հայր չարացեալ B || Տ Տեաի] Տեաասան B — չամեմ] չամեցից B || 12 ըստ սովորական] զսովորական B.

25 TRÉ, 3 Décembre.

Fête du prophète Habacuc.

Habacuc était de la tribu de Siméon, de la propriété de Bousakhar¹. Il prévint la captivité et la ruine de Jérusalem et en prit un grand deuil. Lorsque Nabuchodonosor entra à Jérusalem, il s'enfuit à Ostrakiné² et s'exila dans le pays d'Ismaël.

Lorsque les Chaldéens retournèrent dans leur pays et que le restant des Juifs, qui se trouvaient à Jérusalem, descendirent en Égypte, Habacuc revint de nouveau dans son pays et servit la nourriture aux moissonneurs de sa propriété. Ayant saisi les mets, il prophétisa à sa famille et dit : « Je m'en vais dans un pays lointain et je retourne aussitôt : si je m'attarde, portez vous-même le manger aux moissonneurs. »

Il alla à Babilone par le moyen de l'ange qui lui apparut et le guida, porta les mets à Daniel, et revint de nouveau auprès des moissonneurs. Il alla leur chercher d'autres plats de la maison, ne s'étant attardé pas plus que l'heure habituelle, et il ne révéla à personne ce qui s'était passé. Il pressentit que le peuple serait bientôt de retour dans son pays; et, en effet, il retourna deux années après.

1. Βαθουαζου ou Βαθουαζουα. — 2. En grec οὐστρακινε; l'arménien donnerait plutôt : il s'enfuit d'Ostrakiné. »

Եւ եա նշան որոյ ի Հրէաստան, եթէ ի կատարածի մարգարէիցն՝ Որդի Աստու-
 5 ճոյ չարիցէ եւ ուսուցցէ ի տաճարին, եւ որք հաւատան ի նա՝ տեսցին զլոյս, հասկցեալք
 ի փառս Միածնին. եւ որք ոչ լսեն նմա՝ եղեցին ի խաւարի : Եւ վասն վախճանի
 տաճարին ասոց չառաջագոյն եթէ չարեւմտից ազգաց աւերեսցի. յայնժամ վարպույր
 տաճարին ի մանր ծուէնս պատուեսցի, ելեալ սուրբ Հոլուոն ի տաճարէն, եւ խաւ-
 10 վագէսք երկու սեանցն բարձցին, եւ ոչ սք զխտացէ թէ ուր լինիցին. իսկ նորա ի հրեշ-
 տակաց բերցին յանապատն, ուր գառաջինն ի սկզբանէ կառուցաւ խորանն վկայու-
 թեան. նորք ծանկիւ Տէր եւ բուստրեսցէ զփախուցեալն յձէն, եւ պատուարեացէ
 զնոս չարգարութիւն յախտենից :

Մեռաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ չազարակի իւրում ծիւցն :

Յայտմ աւար վարք Թէպուրի Կիպրացոյ :

Պատուական այլս այս էր ի Կիպրոս կղզւոյն, եւ ի մանկութենէ հրածարեալ ի
 բազմաբոս կենցաղոյս, առեալ զլսաց իւր ըստ տէրունական հրամանին՝ զնայ զկնի
 Գրիստոսի : Եւ կամաւորագոյս ստացաւ զազբատութիւն՝ ննջէր ի վերայ բարանց, եւ

4 ազգաց] ազգէն B || 5-9 ելեալ սուրբ ... վկայութեան om. B || 10 ծիւցն] փառս-
 ւորայէս B || 11 վարք] Էրանելոյն add. B || 12 կղզւոյն] ի Թագաւորութեան Կոստանդինու.
 add. B || 14 ստացաւ] ստացեալ B.

Il donna comme signe à ceux qui se trouvaient en Judée, qu'à l'accom-
 plissement des prophéties, le Fils de Dieu apparaîtra et enseignera dans le
 temple, et que ceux qui croiront en Lui, verront la lumière en regardant la
 gloire du Fils unique; mais que ceux qui ne l'écouteront pas, resteront dans
 les ténèbres. Pour la fin du temple il prédit qu'il sera ruiné par les nations
 venues de l'occident; à cette époque le rideau du temple se déchirera en
 menus lambeaux, l'Esprit-Saint quittera le temple, les chapiteaux des deux
 colonnes seront enlevés et personne ne saura où ils seront transportés,
 car ils seront transportés par les anges dans le désert, là où pour la première
 fois, au commencement, fut édifié l'autel du témoignage; c'est par eux que le
 Seigneur sera reconnu, et Lui, Il illuminera ceux qui auront fui devant le
 serpent et Il les abritera dans sa justice éternelle.

Habacuc mourut paisiblement et fut enterré seul dans sa propriété.

En ce jour, vie de Théodule de Chypre.

Cet homme excellent était de l'île de Chypre; il avait, dès son enfance,
 renoncé à la vie pleine de plaisirs, pris sa croix selon le commandement du
 Seigneur et suivi le Christ. Il acquit, de sa propre volonté, la pauvreté, se

լոյժ տկարացոյց զմարմին իւր կարծրագոյն յուժկաութեանմբ պահօր եւ աղօթիւր եւ
աքնութեանմբ :

Եւ սուան նժա շնորհ նախազխտութեան, զի զինկրօցն յառաջագոյն պատմէր . եւ
զմիտս եւ * զխորհուրդս ծարղկան իմանալք : Եւ յուրեալ զինքն որպէս վիճար՝ յանդի-
մանէր զգազանի ծիտս ծարղկան . եւ բազումք զաղարէշին ի մեղաց վասն բանկոյ երա-
նեռոն, որք եւ ապաշխարութեանմբ կեցուցին զանձինս իւրեանց : Եւ ապա ինքն
առաքինի եւ ձգնողական վարուք հանգեալ ի Քրիստոս՝ Գեղատեճերի Գ :

* A fol. 117
v^o 3.

[Ե՛ * Ի սմին աւուր ձգնութիւն սուրբ հօրն Թէոդորոսի պատրկի, եւ Կուսնկիտի
ընդ նժա, որ ի ժամանակս Թէոդորոսի մեծի վապկային :

Յաչմ սուր սօն է սուրբ եւ մեծ ձգնուոր հօրն մերոյ սրբոյ Մարկոսի, եւ վիշա-
տակ Կոստանի վկայի, եւ Կրօղի գահճապետի եւ կնոջ նորա Իբարեայ՝ եւ որպոցն
Յատանի եւ Վաւսանի՝ եւ Եօթանասուն զինուորացն ընդ նոսա :

Եւ յաչմ աւուր հանգեալ ի Քրիստոս բարեգութին եւ երկիւրոսն յՍտուծոյ տիկին
Ֆիլիճի կրօնաւորն, բոչն Լեւոն իրազուորին, եւ տիկին Մարթունն՝ բոչն Կեանն իրազու-
հօս, որք առստապարգեւ որբմութեանմբ միտիւարէին զկարօտեարնն :]

3 նախազխտութեան] եւ հոգեհետութեան add. B || 4 եւ զմիտս ... որպէս վիճար om. B
|| 5 զգազանի ծիտս] զգազանիս B — բազումք ի մեղացոց add. — վասն բանկոյ երանե-
րոցն որք om. B || 7 ձգնողական վարուք] ձգնութեանմբ B — Գեղատեճերի Գ] եւ Տրէի ԵԵ
add. B.

coucha sur les pierres, et affaiblit beaucoup son corps par une abstinence très
sévère, par les jeûnes, les prières et les veilles.

La grâce de la prescience lui fut accordée, car il prédisait d'avance ce qui
devait arriver et connaissait la pensée * et les desseins des hommes. Il se
montra comme un fou et blâma les secrètes pensées des hommes; beaucoup,
sur les paroles du bienheureux, cessèrent de commettre des péchés et se
sauvèrent par la pénitence. Théodule, après une vie pleine de vertus et d'ascé-
tisme, reposa dans le Christ, le 3 décembre.

* A fol. 117
v^o 3.

[B' En ce même jour, vie ascétique de notre saint père Théodore, le patri-
cien, et de Cornélius avec lui, qui brillèrent aux jours de Théodosie le
Grand.

En ce jour, fête du saint et grand ascète saint Marc, notre père, et com-
mémoration du martyr Cassien, du bourreau Claude, de sa femme Hilaria
et de ses fils Jason et Voron et de soixante-dix soldats avec eux.

En ce jour, reposa dans le Christ la princesse pieuse et craignant Dieu,
Phimie, religieuse, sœur du roi Léon, et la princesse Marioume, sœur de la
reine Kérane, qui consolaient les nécessiteux par de généreuses largesses.]

Տրէի եջ եւ Կեկոսեճրկի Կ : Վկայութիւն սրբուհոյն Վառվառայ կուսին :

Կարևինն Քրիստոսի Վառվառա դուստր էր առն ամբարշտի, սրոյ անուն էր Վրտակորոս : Եւ վասն յոժ վեկեցեղութեան պատկերին շինեաց նմա հայրն իւր բարձրագոյն աշտարակ, զի անտես լիցի ի ծարղկանէ : Եւ կամէր տալ զնա առն. եւ աղջիկն բանդի բրիստոնեաց էր հաւատով ոչ հաւանեցաւ բանից հորն ամուսնանալ ընդ հեթանոսի, ալ առնելով զերկիւն Եստուծոյ ի սրտի իւրում պարկեշտ վարուք պահէր զկուսութիւնն :

Եւ հայր նորա հրամայեաց շինել բաղանիս առաջի աշտարակին, եւ լինել ի նմա երկուս լուսանցոցս պատուհանաց. եւ զնոց ի ճանապարհ հետի : Եւ սրբոյն Վառվառայ իջեալ չաշտարակէն տեսանել զբաղանիսն, եւ տեսալ զպատուհանսն՝ ասէ զշինողսն. Երկուսդ բաղան ոչ են բաղանեացդ, արարէք ծիւս եւ ալ ըստ թոռոյ Նրորդութեանն : Եւ ժտեալ չառարան ծարմարիտանց՝ նկարեաց ժառանգ իւրով չարեանից կողմանէ, զխաչն տէրունական, որ եւ կայ ծինչեւ ցայսօր, նաև հետք զարշա-

* A fol. 117
v° b.

1 Վկայութիւն ... կուսին] Վկայութիւն սուրբ եւ սրանչեթողործ կուսին եւ բարեկամ վկային Վառվառայ, ընդ նմա եւ Յաւիտեաց B || 2 Վառվառա] էր ի կողմանց արեւելից չկրեզ բարբէ] յաւերս Մարտիճիանոսի *add.* B — սրոյ] սրուծ B || 10 երկուսդ] ծիւսն *add.* B || 12 որ եւ կայ ... երկին *om.* B.

26 TRÉ, 4 Décembre.

Martyre de la vierge sainte Barbe.

La servante du Christ Barbe était la fille d'un homme impie, dont le nom était Dioscore. Son père, à cause de la grande beauté de son visage, lui construisit une très haute tour, pour qu'elle fût invisible aux hommes. Il voulait la marier, mais la jeune fille, étant de foi chrétienne, ne consentit point aux projets de son père de se marier avec un païen, et comme elle possédait dans son cœur la crainte du Seigneur, elle conserva sa virginité par une vie pure.

Son père donna ordre de construire des bains devant la tour et d'y ouvrir deux lucarnes en place de fenêtres, et il partit pour un voyage lointain. Sainte Barbe, étant descendue de la tour pour visiter les bains, et remarquant les fenêtres, dit aux constructeurs : « Deux ne suffisent pas pour ces bains, faites-en encore une autre selon le nombre de la Trinité. » Puis pénétrant dans la piscine en marbre, elle dessina de son doigt, du côté de l'Orient, la croix du Seigneur, qui existe encore aujourd'hui, ainsi que les traces de

* A fol. 117
v° b.

պարացն չպանապէս երեւին : Եւ կրեալ անտի Լծուս չարարանն եւ կործանեաց զիւսս հօր խորոյ :

Եւ դարձեալ հայր նորս ի ճանապարհէն եւ մտեալ ի բազմնին եւ տեսեալ զերկս պատուհանն՝ բարկացաւ յոյժ շինողացն, եւ ասէ ցնոսս. Աչ սպարէն երկուս պատուհանս հրամայեցի առնել, զինպղ երկս սրարէր : Ըստն շինողքն. Ըստ հրամանի գտերն քո արարար զպղ : Եւ Եհարց զՎառվառիա զխորհուրդ երկց պատուհանացն եթէ. Վասն էր հրամայեցեր պղպէս առնել : Եւ նա ասէ. Յանուն սուրբ Երրորդութեանն հօր եւ Արդուց եւ սուրբ Հոգւոյն եւ միասնական ստուածութեանն :

Եւ արտմեալ հայր նորս Եհան սուրն զի սպանցէ վնս. եւ նորս փախուցեալ ի հօրէն՝ ել ի լեանն, եւ հայր նորս հետամուտ եղեալ զնաց զկնի : Եւ տեսեալ երկու հովիտս ի լերինն զի արածէին զհօտս խրեանց, Եհարց ցնոսս վասն գտերն խորոյ : Եւ մինն ի հովուաց անտի եցոյց զՎառվառիա, եւ նոյնմամայն ըարացան ոչխարք նորս, եւ կան ի լերին անդ մինչև ցաշօր ի վիշտասկ սքանչելեացն Ըստուծոյ :

Եւ երթեալ ամբարիշտն Գիտակորսս ի ցուցեալ տեղին ըմբանեաց զերանելի կոչան, եւ կալեալ զհերացն բարշէր գտի վայր լերինն : Եւ տարեալ արկ ի բանդ եւ ինքն պատմեաց դատաւրին : Եւ կաց ւցեալ առաջի խր զորոջն Քրիստոսի հարցանէր. եւ

12-13 եւ նոյնմամայն . . . Ըստուծոյ om. B.

ses pas qui apparaissent encore d'une manière évidente. Puis elle sortit de là, pénétra dans le palais de son père et brisa ses idoles.

Son père de retour du voyage, lorsqu'il visita les bains, aperçut les trois fenêtres, en fut fort irrité contre les constructeurs et leur dit : « Ne vous ai-je pas commandé de faire deux fenêtres et pourquoi en avez-vous construit trois? » Les ouvriers lui répondirent : « Nous avons fait cela d'après les ordres de ta fille. » Le père interrogea Barbe sur la signification des trois fenêtres et dit : « Pourquoi as-tu ordonné de construire ainsi? » Elle lui répondit : « Au nom de la sainte Trinité le Père, le Fils et le Saint-Esprit et de la divinité consubstantielle. »

Son père en fut attristé, tira son épée pour la tuer, mais elle échappa à son père et se rendit à la montagne; son père la poursuivit, et courut après elle. Apercevant sur la montagne deux bergers qui gardaient leurs troupeaux, il les interrogea au sujet de sa fille. L'un des bergers lui ayant montré Barbe, ses moutons se pétrifièrent aussitôt: ils existent encore jusqu'aujourd'hui sur la montagne en souvenir du miracle de Dieu.

L'impie Dioscore, s'étant rendu à l'endroit désigné, s'empara de la bienheureuse vierge, la saisit par les cheveux et la traîna sur la pente* de la montagne; il la conduisit en prison et alla en personne la dénoncer au juge. Celui-ci fit venir en sa présence la brebis du Christ et l'interrogea; elle

նա համարձակութեամբ ապր պատասխանի, խտատվանելով գանուհ Տեառն մերոյ
 Գիտութի Քրիստոսի եւ չանդիմանելով գանատուած ձորբութիւն կոտցն : Եւ ձապիկե-
 ցին զերանելին գուսպանօր մինչև խորտակեցան սակերբ նորա, եւ արկին դարձեալ
 ի բանց : Եւ երեւեցաւ նմա Տէր եւ զօրացոյց զնա եւ սլջացոյց զվէրս նորա :

Եւ ի վաղին կացոյցին առաջի գատաւորին. աչքեցին զկոյս նորա հրով եւ զթի-
 կունան, եւ զզրովն հարկանելին աւսածր : Եւ հրամայեաց մերի շրջեցուցանել ընդ
 բարբիէն հրապարական, եւ ծածկեաց Աստուած զմերկութիւն նորա, եւ ոչ երեւէր
 ծարբիան :

Եւ առան զարբուհին ի զեօղ մի որ կաշէր Գիարաս, ի սեղի Արեւո՝ զի հատցն
 10 զզրովն : Եւ աղաչեաց զԱստուած զի տայէ շնորհս անուան իւրոց եւ սակերաց՝ բժշկել
 զամենեսեան որք վտանակին ի ծարկէ եւ ի տապաստէ եւ հաւատով ապաւինին ի նա :
 Եւ ձայն վերկինց լսելի եղև որ աւեր . Չամենայն խնդրուածս քո կատարեցից, եկեալք
 ի կայանս արբացութեան երկինց :

Եւ առեալ հայր նորա գուսերն ձեռամբ իւրով եհատ զկոյս արբուհւոյն Դատվա-
 15 սեայ՝ Գեկտեմբերի Գ :

4 երևեցաւ լանդրքո add. B — եւ սլջացոյց զվէրս նորա om. B 6-8 եւ հրամայեաց... ծարբիան om. B || 10-13 եւ աղաչեաց... երկինց om. B || 11 արբուհւոյն երանելոյն B 15 Գեկտեմբերի Գ եւ Տրէր b2 add. B.

répondit avec hardiesse en confessant le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, et en blâmant l'erreur impie des idoles. On fustigea à coups de bâton la bienheureuse jusqu'à lui briser les os, et on la reconduisit en prison. Le Seigneur lui apparut, la fortifia et guérit ses blessures.

Le lendemain, on la présenta au juge, on lui brûla les côtes et le dos avec du feu et on lui frappa la tête avec un marteau. Le juge ordonna ensuite de la promener nue sur les places de la ville, mais Dieu couvrit sa nudité qui n'apparut pas aux hommes.

On emmena ensuite la sainte à un village appelé Dialassa, à un endroit dût Soleil (= Héliopolis) ¹, pour lui trancher la tête. Elle pria Dieu de donner grâce à son nom et à ses os pour guérir tous ceux qui, atteints de la petite vérole et de la lèpre, auraient recours à elle. Une voix du ciel se fit entendre qui lui dit : « J'exaucerai toutes tes prières, viens dans le repos du royaume des cieux. »

Son père, saisissant l'épée, trancha de sa propre main la tête à sainte Barbe, le 4 décembre.

1. Cette leçon de l'arménien correspond à celle du ms. *Gal. gr.* 863: *ἐν χορίῳ καλουμένῳ Δικλασσῶν ἐν τόπῳ Ἠέλου* au lieu de la leçon habituelle *ἐν χορίῳ καλουμένῳ Γελασίῳ ἐν τόπῳ Ἠέλουπολεως*, cf. J. VITEAU, *Passions des saints Écatherine et Pierre d'Alexandrie, Barbara et Anysia*,... Paris, 1897, p. 97.

* A fol. 118
r^o b.

Եւ Տրաման եւ չարբազն Տասեալ չորեկս սկսաւ չարչարել զքրիստոնեացա : Ի նմին աւար զլիստոնցաւ ի զատարբէ անտի եւ կին ձի Յուլիանէ անուն՝ վասն առ ի Քրիստոս Տաստոյն : Եւ Տուր անկեալ չերկից աչքեաց զպլիզն Գիտակորոս ի սպառ :

Եւ ձի անն ի Տուտոսցեղոյն առեալ զնշխարան սրբուհի կանանցն թաղեաց ի տեղոց ձիւս զոր կոչն Լիբե . եւ ձինչեւ զպատր ժամանակի՝ որք սպառչեն զԼատուած բանուն սրբոյն Վատվառեալ, առժաման ըստին չարտ, ծաղիկ եւ տապաստի վաստքն Քրիստոսի :

* B
p. 272 a.

[B՝ Յաջած աւար լիշատակ Տերեմախանոսի եպիսկոպոսի Ծորացոյց, եւ ձգնու-
թիւնն Յովհաննու Գամատրացոյ ճնծ վարդապետի :]

Տրէլի եւ եւ Գեկեմեքերի ե : Տան է սրբոյն Էթենապրոսի կրօնաւորի :

Ընդ աւարս ժամանակաց կասարաշտ արքայնն Գիտկլխախանոսի՝ Ելեւախո անօրէն եղարբոսն առեալ կաշառս նմա ինն Տարիւր եւ երեսուն տարանդ սսկոց, առ իշխա-
նա թիւն ընեւ զամենայն իշխանս, եւ որք ընդ իշխանութեամբ՝ չիւրաբանչիւր վատասս եւ ի ըսպարս եթէ ոչք են որ սրաչտեն զկուսս, եւ ոչք են որ արճամարչեն զնոսս : Եւ

1 Եւ Տրաման ... զքրիստոնեացա om. B || 3 Եւ Տուր ... սպառ om. B || 4 սրբուհի] սրբոց B || 5-7 Եւ ձինչեւ ... Քրիստոսի om. B.

10 Տան] Վկայութիւն B.

* A fol. 118
r^o b.

* Un ordre de l'empereur étant parvenu en Orient, le juge se mit à torturer les chrétiens. En ce même jour fut décapitée par le même juge une femme, nommée Julienne, à cause de sa foi dans le Christ. Mais le feu tomba du ciel et brûla complètement l'abominable Dioscore.

Un des fidèles emporta les restes des saintes femmes et les inhuma à l'endroit dit Soleil; et jusqu'aujourd'hui tous ceux qui invoquent Dieu au nom de sainte Barbe guérissent aussitôt de la petite vérole et de la lèpre pour la gloire du Christ.

* B
p. 272 a.

[B՝ En ce jour, commémoration de Térentianos, l'évêque de Sour (= Tyr?), et vie ascétique du grand docteur Jean Damascène.]

27 TRÉ, 5 Décembre.

Fête de saint Athénadore, le moine.

Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien, l'éparque impie Eleusios, lui donnant en cadeau neuf cent trente talents d'or, obtint l'autorisation d'interroger tous les princes et tous ceux qui étaient soumis à son autorité, dans chaque province et dans chaque ville, pour reconnaître ceux qui adoraient les idoles et ceux qui les méprisaient. Il emporta avec lui deux charges

առեալ երկու բռնին անօթն սանջտնաց ի չարչարել զբրիստոնեացս, եւ չարբազն, եւ հասեալ չարեւելս՝ սկսաւ սանջել զբրիստոնեացն :

Եւ եկեալ առ նա կրօնաւոր մի Աթնապորտս անուն՝ ի Սիջաղեոսաց Ատուրց, եւ համարձակութեամբ չանդիմանեաց զամբարշտութիւն եպարքոսին, եւ խոստովան ^{* A fol. 118}
5 եղև զանուն Տեառն մերոջ Յիսուսի Քրիստոսի :

Եւ լուեալ Ելեւսիոս բարկացաւ չոջժ, եւ հրամայեաց պատուել զպատմուճան կրօնաւորութեանն, եւ կապելին վերանելին չերկուս սինս՝ եւ զամբարօք ալբեցին զմարմին նորա. եւ երկուս պարտուին հրացեալ եղին չանթն նորա, եւ շանթն արկին յընդունս : Եւ հրեշտակ Տեառն իջեալ չերկնից շեջսց զամենայն :

Եւ տեսեալ եպարքոսին՝ հրամայեաց կապել զտուրրն եւ արկանել ի բանդ. եւ չեա երկուց աւուրց խորտակել զպատմունան՝ եւ երթեալ զօրսեանացն մտին ի բանդն, եւ տեսին զբաջ նահատակն Քրիստոսի՝ զի ունէր սպիմասարան ի ձեռին իւրում եւ պաշտէր մեծաձայնապէս, եւ սեզանս ամենալից եղեալ առաջն նորա : Եւ սկսան զորձեալ զմնացեալ առաձունան խորտակել եւ ոչ կարացին. եւ արեամբ լցան ¹⁵ լանջքն. նստան զի կերիցեն զկէտակուրն, եւ սեզանն անջապս եղև կերակրովն :

A խոստովան եղև] խոստովանեցաւ B || 8 հրացեալ] հարեալ B || 9 եւ հրեշտակ... զամենայն] եւ զօրսեանացն Քրիստոսի մնաց կենդանի B || 11 խորտակել] խորտակեցին B — մտին ի բանդն եւ om. B || 13 մեծաձայնապէս] բարձր ձայնիւ B — եւ սեզանս ... առաջն նորա om. B || 14 եւ ոչ կարացին om. B || 15 նստան ... կերակրովն om. B.

d'instruments de torture pour tourmenter les chrétiens, prit congé de l'empeur et, arrivé en Orient, se mit à torturer les chrétiens.

Un moine de la Mésopotamie des Assyries, du nom d'Athénadore, vint trouver l'éparque, blâma avec hardiesse son impiété et confessa * le nom de ^{* A fol. 118}
notre Seigneur Jésus-Christ. ^{v° a.}

Éleusios, l'ayant entendu, en fut fort irrité et ordonna de déchirer son habit religieux, puis on attacha le bienheureux à deux colonnes, on brûla son corps avec des flambeaux, on lui enfonça deux lances brûlantes dans les aisselles et on lui introduisit des broches dans les narines. L'auge du Seigneur, descendu du ciel, éteignit le tout.

Ce que voyant, l'éparque ordonna de lier le saint, de le jeter en prison et de lui briser les dents deux jours après. Les soldats pénétrant dans la prison aperçurent le vaillant champion du Christ tenant en mains un psautier et célébrant les offices à haute voix; une table bien garnie se trouvait devant lui. Ils se mirent de nouveau à lui briser les dents qui lui restaient, mais ils n'y parvinrent pas, et sa poitrine fut inondée de sang; ils se mirent à table pour manger, mais la table disparut avec les mets.

Եւ բարձեալ արասարս ի բանդէն, կապեցին չերուս անկու, եւ ընկեցին ի մէջ բորբորեալ ճեցի : Եւ Տրեշտակ Տեառն լջեալ չաջտապէս զանկն խորտակեաց եւ զՏուրն շիջոյց . եւ Եհան արասարս զտուրն ամբողջ ծարմնով : Եւ ապա արկին ի պարտնոցն շլիկալ ծանրագոյնս եւ արկին ի բանդ : Եւ Տրեշտակ Լատուծոյ ծանրեալ զՂԷլ թլացն՝ անկան ի պարանոցէն :

* A fol. 118
v° b.

Եւ չեա աչտրիկ * Տանեալ զեա ի վերայ բարձր վիճի ընկեցին ի խոնարհ, եւ ոչ չայնձանէ, վնասեցաւ : Եւ տեսեալ զբրանչելուն կուսաղաշտիցն՝ Տաւատացին ի Գրխտոս ոպլբ իբրեւ ուխտուն : Եւ զաճիճն վերացուցեալ զտուրն զի սպանդէ զտուրն Տատան ձևըն ի թիկանց անտի, եւ ինքն անկաւ իբրեւ դմուեալ : Եւ տարն Լիթնուգորոս իշխանաբար կածօր տւանկեաց զՏոյին իւր առ Լատուած՝ Գեկտեճրերի ե : Եւ ձայն եկեւ չերկից եւ սաէ. Լիթնուգորոս փոխեցաւ չապակաճացու կենցաղոյս ի չախտեանական կեանս : Եւ ամբարիշտըն կամեցան արել զմարմին սրբոյն, եւ Տուր անկեալ չերկից՝ աչրեաց զեարբրոն : Եւ եպարբ օմանբ սուեալ զնշխարս երանելոյն՝ Թաղեցին սրտուով ի նշանաւոր տեղի :

1-3 եւ ընկեցին ... ամբողջ ծարմնով] եւ արկեալ ի Տուր ամոջեցին B || 3 արկին] Էղին B || 4 եւ Տրեշտակ ... պարանոցէն om. B || 6 բարձր] բարձրագոյն B — Եւ ոչ չայնձանէ, վնասեցաւ] եւ խոնարհն Լատուծոյ տարեցաւ B || 8 զտուրն զի սպանդէ] զձեռն զի սրով սպանդ, B || 9 Տատան ձևըն ի թիկանց անտի] լուծան ջիւր բազկայ նորս B || 10 Գեկտեճրերի ե] եւ Տրէ, իւ, add. B || 11 եւ ձայն ... եւ սաէ] եւ սպալ,ս B || 12-13 եւ ամբարիշտըն ... զեպարբոն om. B.

Alors ils l'entraînèrent à l'extérieur de la prison, le lièrent à deux roues et le jetèrent dans une fournaise ardente. L'ange du Seigneur, descendu du ciel manifestement, brisa les roues, éteignit les flammes, et en sortit le saint, le corps indemne. Ensuite ils lui passèrent au cou des chaînes plus lourdes et le jetèrent en prison. L'ange de Dieu mit en pièces les chaînes qui lui tombèrent du cou.

* A fol. 118
v° b.

Après cela ils le * conduisirent sur un haut rocher et le précipitèrent en bas, mais il n'en eut aucun mal. Les idolâtres, témoins des miracles, crurent au Christ, au nombre de quatre-vingts personnes environ. Le bourreau ayant levé le glaive pour tuer le saint, ses bras se détachèrent des épaules et il tomba comme mort. Saint Athénadore de sa propre volonté rendit son âme à Dieu, le 5 décembre. Une voix se fit entendre du ciel qui dit : « Athénadore a trépassé de cette vie mortelle à la vie immortelle. » Les impies voulurent brûler le corps du saint, mais le feu descendu du ciel brûla l'éparque. Quelques frères emportèrent les restes du bienheureux et les inhumèrent avec honneur dans un lieu célèbre.

Յայժ աւուր յիշատակ է սրբոյն Սարգի, որ յետ ժողովոյն Քաղկեդոնի :

Սա էր չաուրս Փորը Թէոդոսի բարեպաշտ արքային . եւ ութնետասն ամաց լեալ
զնաց չերուսաղէմ կրօնաւորեցաւ : Եւ շրջեալ առ հռչակաւոր եւ սուրբ հարան անս-

պատին՝ ուսաւ ի նոցանէ զհրեշտակական վարս . եւ փորձեալ ի զիւաց ոչ չաղթեցաւ :
Ճինեակ յանապատին վանս եօթն եւ ելից բազում կրօնաւորոր * : Եւ կեցեալ ճեծաւ * A fol. 119
ձգնութեամբ եւ առաքինասէր վարուք ամս ութսուն, ճինչև չաուրս Յուստինոսի 179.

արքայի՝ որ զհինգերորդ ժողովն արար, հանգեալ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս :

Սա՛ ճինչև երիտասարդ էր՝ ետես խնձոր գեղեցիկ եւ ցանկացաւ ուտել , եւ
վասն զի ոչ էր ժամ ճաշոյ՝ ընկէց չերկիր եւ կոխեաց ոտիւրն, եւ ուլտ եղ անձինն ոչ
կրէք ուտել խնձոր : Եւ ներքինի կամ ժամուկ անձորուս ոչ ընտկեցուցանէր ի վանս-
բաշն, այլ ի ներքսացոյն առաքէր յանապատ : Ետես եւ խաղաւորն պատկ լուսեղէն
ի գլուխն Սարգի :

1 Յայժ աւուր . . . Քաղկեդոնի] Յայժ աւուր հսկումն եւ տօն սուրբ եւ ճեճ հօրն հարան
Սարգի B || 2 էր] կապազովկացի add. B || 4 եւ փորձեալ . . . չաղթեցաւ om. B || 8
գեղեցիկ] ի ծաւ add. B || 11 յանապատ :] Սա կարգաւորեաց եւ զերուսաղէմի վանորեայնս
եւ կոչեցաւ ձեր, եւ արար բազում սրանչելիս : Եւ ի ճիտմ նուագի ետես add. B.

En ce jour, commémoration de saint Saba, qui vécut après le concile
de Chalcedoine.

Il vivait aux jours de Théodose le Jeune, le pieux empereur; à l'âge de dix-
huit ans il se rendit à Jérusalem et s'y fit moine. Il visita ensuite les célèbres
et saints pères du désert et apprit d'eux la vie angélique; éprouvé par les
démons, il ne succomba point. Il construisit dans le désert sept couvents
qu'il peupla de nombreux moines. * Après avoir vécu de grand ascétisme et
d'une vie pleine de vertus pendant quatre-vingts ans, jusqu'aux jours de l'em-
pereur Justinien qui convoqua le cinquième concile, il reposa paisiblement
dans le Christ.

(Saba), étant encore jeune, aperçut des pommes superbes et eut envie d'en
manger, mais comme ce n'était pas encore l'heure du dîner, il les jeta à terre,
les foula aux pieds et fit vœu en lui-même de ne plus jamais manger de pommes.
Il n'admit jamais des eunuques ou des jeunes gens imberbes dans les couvents,
mais les envoyait dans les déserts plus à l'intérieur. L'empereur même aperçut
une couronne de lumière sur la tête de Saba.

* A fol. 119
179.

Տրևի Ե՛! և Գեղեցեցիքի Գ : Վարբ Երանելոյն Երկազարի Միւսնայ Լիւիացոց Եղիակոսոսի :

Մեծ և սրանչեղագործ Տաբատեան Երկազարն ձի էր չերեք Տարիւր և տասն և ութ Տաբատեացն սրբ ի Երկիր, չառար սրբոյն Կոստանդնուսոսի ձե՛ծի :

Եղև ի ժամանակն յայնտիկ խոսովութիւն ի Փարսիա ի Տալիփալացն . և առաջնայ թագաւորն երկն սորատեղատա խաղաղացանել զխոսովութիւնն . որոց անուանին Եին Ենպատիանոս, Արամ և Երփիլիանոս : Եւ երթեալ ի քաղաքն Միւսիս՝ երկրպագեցին սաբբ Եղիակոսոսին Երկազարի . և ձինչդեռ սրբն սա նմա էին պատմեցին Երանելոյն եթէ զտատար քաղաքիս վճիռ Ե՛ճատ ի վերայ երկն տրանցն՝ սպանանել զնոսա յանիրաւի :

* A fol. 119
r. b.

Եւ իբրև լուս՝ ընթացաւ վազվազակի և Ե՛ճատ ի տեղին, չայնձ ժամու չորո՛ւձ զա՛շինձն զտատարն մերկացուցեալ էր և կամէր Տատանել զլուխն նոցա : Եւ բուն Տարեալ զսրոյն ընկեց չերկիր, և զրիկեաց զարան չանիրաւի մա՛հուանէն : Եւ սպասնացեալ զտատարին եթէ . Գրեցից սա լարեղաշա արբայն եթէ զխարզ կաշաւանոր թիւրեւս զգատատանս արդարոց : Եւ զտատարն զարմացեալ և չտա Երանելոյն

1 Վարբ . . . Եղիակոսոսի] Տոն և Տանգիստ սուրբ և սրանչեղագործ Տորն ձերայ ձե՛ծին և սրբոց Եղիակոսոսին Երկազարի Միւսիս Լիւիացոց B || 2 Տաբատեան] Տաբատեոս այս B || 3 Երկիր] ժողովեցան *add.* B — ձե՛ծի] արբային *add.* B || 4 ի ժամանակն յայնտիկ] ընդ ժամանակն ընդ այնտիկ B || 6 Ենպատիանոս] Ենպատանիանոս B .

28 TRÉ, 6 Décembre.

Vie du bienheureux Nicolas, évêque de Myre en Lycie.

Le grand patriarche thaumaturge Nicolas fut l'un des trois cent dix-huit évêques de Nicée, aux jours de saint Constantin le Grand.

A cette époque eurent lieu des troubles en Phrygie causés par les Taïphales. L'empereur envoya pour apaiser ces troubles trois stratélates dont les noms étaient Népotien, Ursus (*Urson*) et Herpyllion (*Erphiltanos*). Ceux-ci se rendirent à la ville de Myre, se prosternèrent devant le saint évêque Nicolas, et pendant qu'ils étaient auprès du bienheureux, on lui raconta que le juge de la ville avait prononcé une sentence de mort injuste au sujet de trois personnes.

* A fol. 119
r. b.

(Nicolas), aussitôt qu'il l'eut appris, se hâta et arriva à l'endroit au moment même où le bourreau, ayant dégainé son épée, s'appretait à leur trancher la tête. Il saisit le poignet, jeta l'épée à terre et sauva ces hommes d'une mort injuste. De plus, il menaça le juge par ces paroles : « Je vais écrire au pieux empereur de quelle manière tu fausses, par des présents, le jugement de personnes innocentes. » Le juge, effrayé, se jeta aux pieds du bienheureux.

անկեալ՝ հացեր թողութիւն, և պատճառս չօղեր. Աչ ես, ասէ, արարի, ալ աչ անուն և աչ : Ես սուրբն . Աչ ալ որ՝ բաց սօկին և արձաթն :

Եւ զայն անեալ երկոց արարտերտացն վառս ետուն Աստուծոյ, և զհացին զճանապարհս իւրեանց : Եւ երթալը ի Փռիւզիս՝ խաղաղացոյցին զաշխարհն, և վարձան արախութեամբ առ թագաւորն, և մեծաւ պատուով ընկալաւ զնոսս :

Եւ ոմանք չիշխանաց բարբաթին շարժալը ի նախանձ շարսթեան ընդ պատիւ նոցա՝ ետուն կաշառս Արարիտի եպարքոսին հարար և ութսուն լոտր սօկեոյ՝ զի շարսթեանցէ զարարտերտան առ թագաւորն : Եւ առեալ զսօկին մատնեաց զնոսս արքային եթէ . Կենդութիւն յաջօս խորհին վասն քո : Եւ հաւատաց թագաւորն, և առանց բնութեան հրամայեաց ի բանոց արեանել զնոսս : Եւ եղեալ ի բանդին՝ * աւուրս * A fol. 119
vº a.

Եւ մտեալ առ թագաւորն ասէ . Թէ և ի բանդին ընկելով շարիս նիւթն բռն թողաւորութեանց : Եւ հրամայեաց հատանել զզրուս նոցա : Եւ լերեկոյին զէ եպարքոսն առ բանդապետն զի ի վաղին հանցէ զնոսս արտարոյ կողեալ ձեռօք, և տարցէ ի տեղոց սպանմանն : Եւ մտեալ նորս արտասուօք ի բանդն՝ պատմեաց նոցա : Եւ իրբեւ լուսն՝ անկանէին մեծաւ հառաչանօք առաջն ամենատես բնութեան Աստուծոյ և ասէին . Ով արգարտաօտ Տէր, զիարդ ներեւ անիրաւացն հեղուլ զարգար արեւն

lui demanda pardon et prit prétexte en disant : « Ce n'est pas moi qui l'ai fait, mais tel ou tel. » Le saint lui répondit : « Ce n'est pas quelqu'un d'autre, mais l'or et l'argent. »

Ce qu'ayant vu, les trois stratélates rendirent gloire à Dieu, et poursuivirent leur voyage. Ils se rendirent en Phrygie, apaisèrent le pays et retournèrent avec joie auprès de l'empereur qui les reçut avec de grands honneurs.

Quelques-uns parmi les princes de la ville, excités par la jalousie et la méchanceté à propos des honneurs qui avaient été rendus aux stratélates donnèrent un cadeau de mille huit cents talents d'or à l'éparque Ablabios pour qu'il les calomniât auprès de l'empereur. Il accepta l'or et les dénonça à l'empereur en ces termes : « Ils complotent traîtreusement la mort contre toi. » L'empereur le crut, et sans jugement ordonna de les jeter en prison. Et comme ils faisaient un long séjour dans la prison, * leurs ennemis pres- A fol. 119
vº a.

L'éparque, s'étant présenté à l'empereur, lui dit : « Même en prison ils tramont du mal contre ton règne. » L'empereur ordonna alors de leur trancher la tête. Le soir, l'éparque envoya des ordres au geôlier de les faire sortir le lendemain de la prison, les mains liées, et de les conduire à l'endroit de l'exécution. Celui-ci, étant entré, le leur raconta avec larmes. En l'apprenant, ils tombèrent avec de gros sanglots devant la nature de Dieu qui voit tout o

մեր : Գիշերին եւ գաւրբն նիկողոսոս թէ որպէս վրկեաց զերիս արան զանիրաւ ճաճուանէն, եւ միարան ազաղակէին ասերով . Սուրբը Աստուծոյ նիկողոսոս հասիր եւ մեզ յողնականութիւն, որպէս եւ նոցա զորս տեսար աչօք մերովք, եւ վրկեսն զմեզ ի դասն ճաճուանէս :

Եւ յայնմ զիշերի երեւեալ սրբոյն նիկողոսոսի յանուրջս եւ ասէ զթագաւորն . Արձական զերիս արբատկատուն, զանիրաւարար զրպարտեալան, եթէ ոչ՝ պատերազմ յարկցէ բեզ ի Գորարկոյ, եւ ճարմինդ բո թուչնոյ լեցի կերակուր :

Եւ, թագաւորն . Եւ ո՞վ ես զու որ մտեր յայնմ ժամու ի սենեակս իմ եւ աչալիսի սպասնաս ինձ : Եւ, զիս երանելին . Ես եմ նիկողոսոս՝ Միւսլա՝ Ախիւացոց եպիսկոպոս : Եւ ի նմին ժամու երեւեալ եւ եպարբոսին խօսէր ընդ նձա եւ աստեւեպպէս սպասնայր . յանդիմանեաց զիս եւ վասն կաշառոցն զոր սու . կցոյց եւ գաւուղան սկուզն :

Եւ ընդ աստուան կոչեցեալ թագաւորին զեպարբոսն՝ պատմեաց նձա գտնիլն . նոչնպէս պատմեաց թագաւորին եւ եպարբոսն եւ հրամայեաց ամէլ գտարատկատուն աս աջի եւ ասէ . Կախարդանօք կամիր զերձանէլ ի ձեռաց իմոց, եւ ձողական հարիւր ի տեսիլս երպոց զարհուրեցուցանէլ զիս :

4 ճաճու անէս] սպանձանէս B 8 Եւ, զիս] զիս *add.* B 11 սպանայր] սպանակօք B.

dirent : « O Seigneur! toi qui juges avec justice, comment permets-tu à des méchants de verser notre sang innocent? » Ils se rappelèrent également saint Nicolas et de quelle manière il avait sauvé les trois jeunes gens d'une mort injuste; et ils se mirent à crier ensemble : « Saint de Dieu, Nicolas, arrive aussi à notre secours, comme tu l'as fait à ceux-là, dont nous avons été témoins de nos propres yeux, et sauve-nous de cette mort cruelle. »

La même nuit, saint Nicolas, apparaissant en rêve à l'empereur, lui dit : « Rends la liberté aux trois stratélates injustement calomniés; sinon, une guerre éclatera contre toi de Dyrhachium (*Dorakhis*) et ton corps sera donné en pâture aux oiseaux. »

L'empereur lui dit : « Et qui es-tu pour être entré à cette heure dans ma chambre et me menacer de la sorte? » Le bienheureux lui répondit : « Je suis Nicolas, l'évêque de Myre en Lycie. » Au même instant il apparut également à l'éparque, lui fit des menaces plus graves encore et le blâma pour le cadeau qu'il avait accepté et lui désigna ceux qui lui avaient donné de l'or.

Le matin, l'empereur, ayant mandé l'éparque, lui raconta son rêve; l'éparque raconta également le sien à l'empereur, qui ordonna d'amener en sa présence les stratélates, et il leur dit : « Vous voulez par sorcellerie vous délivrer de mes mains et vous entendez m'effrayer par des rêves dus à des influences magiques. »

* A fol. 119
v° b.

Ասն ցնա սորստեխարն . Մեր կախարդան ինչ ոչ գիտեմք , բայց զար ինչ է՝ պատմեցուք թագաւորութեանդ բում : Եւ պատմեցին թագաւորին զեղեական ի սրբոյն նիկողայոսէ ի Միսիս բաղարի : Աս նոյն արագակեցար , ասն , չսցամ զիշերի բարեխոս տնելով առ Աստուած . զի սրպէս զնոսս փրկեաց չանիրաւ մահուանէն՝ նովաւ եւ զմեզ

փրկեցէ չանիրաւ մահուանէս ազօթիւք նորա :

Եւ ասէ թագաւորն . Արատեալ էք եւ զօրք չսցրմ մահուանէ , բայց շնորհ ծի ումեր՝ աչ նմա հատուցէք որ երեւեցան ինձ եւ ես աղատել զձեզ : Ե՛հարց եւ զկերպարանս երեսաց նորա , եւ զհասակ տիպն : Եւ ասն . Ալեւոր է եւ կունց բնութեամբ : Ատ թագաւորն . Արարեւ * աչզպէս էք սրպէս երեւեցաւ ինձ չսցամ զիշերի : Եւ ես ցնոսս

աւետարան սովետով եւ աշտանակս սովեզէնս եւ սասրեաց սրբոյն նիկողայոսի եւ ասէ . Երկիր պագէք նմա առ չինէն , եւ սասցէք եկի . Զհրամայեալսն ձեզ ի բումէ սրբութեանց կատարեցար , արդ ընկալ զլնձաչս առ ի ձէնջ . եւ չիշնս զմեզ չազօթս : Եւ նորա առեալ մեծաւ ուրախութեամբ զնացին առ կրանեկն եւ պատմեցին նմա զեղեական : Եւ լուեալ փոսս ես Աստուծոյ :

Եւ աչ բաղում սրանչեկն կատարեաց սուրբն նիկողայոս ի կեանս խրում , ի ճովս

5 չանիրաւ մահուանէս *om. B* || 9 ցնոսս] ի նոսս *B* || 15 Եւ աչ բաղում սրանչեկն ... չիշտակի նորա] Եւ չեա բաղամ սրանչեկադործութեանցն եւ նշանացն զար սրար սուրբն

* A fol. 120
r^o a.

* A fol. 120
r^o a.

Les stratélates lui répondirent : « Nous ne connaissons pas les moyens des sorciers, mais nous raconterons à ta majesté ce qui est. » Ils narrèrent à l'empereur les faits concernant saint Nicolas de la ville de Myre, et ils ajoutèrent : « C'est en lui que nous avons prié cette nuit et nous l'avons pris pour intercesseur auprès de Dieu, car de même qu'il a délivré ceux-là d'une mort injuste, il nous délivrera de cette mort injuste par lui-même et par ses prières. »

L'empereur leur dit : « Vous êtes délivrés, vous aussi, d'une telle mort, toutefois ne rendez pas grâces à d'autres qu'à lui, qui m'est apparu et m'a fait vous délivrer. » Il s'informa auprès d'eux des traits de son visage et de son âge. Ils lui répondirent : « C'est un vieillard qui est chauve. » L'empereur dit : « En effet, c'est bien ainsi qu'il m'est apparu cette nuit. » Il leur remit un évangile avec reliure en or et des candélabres en or, puis il les envoya à saint Nicolas en leur disant : « Prosternez-vous devant lui de ma part et dites-lui : Nous avons accompli ce que ta sainteté nous a ordonné, or accepte maintenant ces présents de notre part et souviens-toi de nous dans tes prières. » Ils prirent ces objets, se rendirent avec grande joie auprès du bienheureux et lui racontèrent tout ce qui s'était passé. Et (celui-ci) en l'apprenant rendit gloire à Dieu.

Saint Nicolas opéra durant sa vie beaucoup d'autres miracles encore, sur

և ի ցամաքի, ի բազարս եւ ի գաւառս, առաւերապէս եւս զինի փոխմանն չատեալաց, զոր արար եւ ասնէ միշտ, եւ մինչև ցարտը ժամանակի . զի սոյ կարացէ պատճել չարագոս արագահասօ օգնականութեան նորս . որ նախ ժամանէ ամենեցուն որ կարգան առ նա չխրարանչելի փորձութիւնս, ի դատաստանս, ի նեղեալս ի բռնաւորաց, չարեկոծութիւնս ի ծովու, չարբատութիւն, ի սոսի, ի մարբեալան ի ճշմարիտ ճանապարհէն, չարգելեալս ի բանդի, ի ճեռուկս կանանց եւ որք յամբութեան եւս, ի պատերազմունս բարբարոսաց, եւ յամենայն փտանգս նեղութեան, որք կարգան՝ զանուն նորս, արագապէս հասանէ նոցա փրկութիւն ի Տեառնէ բարեխօսութեամբ նորին :

* A fol. 120
r^o b.

Նիկողայոս՝ չայտեսց Նմա Բառուած զփոխումն իւր ի լերկնային երանութիւն : Եւ մինչ անկեալ կայր ի ճաշիճան, մատուտ առ նա կին մի յանտա, եւ սուրբն կնքեալ սգջացոց զնա : Բայս ի ժամ փոխմանին անտեալ զհրեշտակս Բառուծոց երկեալ յանտումն սուրբ հոգւոյն իւրոց, կանգնեցաւ եւ սխտա ասել զերևանն սոցմանս . Ե թեզ Տէր յատացոյ : Եւ կրեալ զամենայն անգամն նշանա սուրբ խաչին՝ իբրև կածաւոր իշխանութեամբ ասնոցնայ զհոգին իւր սուրբ սրտէս խոսնի անպշ ի փառս Բառուծոց : Եսկ երբարբն ահիւ եւ արտասուօք բարձեալ զմարմինն արժանաւոր պատասով թողեցին . յարմէ եւ բազում նշանք եղին՝ զի անպէն նոյնժամայն մերձեալք ի նա բազում հիւանդք բժշկեցան : Եջր մի քովհաննէս անուն՝ անկեալ փկարեալ պատկեր սրբոցն՝ սոցատուրէր նմա պատասով . եւ զեւ յելու նմա նստել ի Կրանա, եւ չարեկոծութիւնէ փտանդեալ՝ կնից զնան եւ եմուս ի կար մի փոքրիկ, եւ այնու կամեցաւ էրանել ի ցամաք . եւ զփրայեալ պեղացն ընկզմեայ զկուրն : Եւ նա՝ այլ ոչ ինչ կարաց ասել չարաց իջաներն յատակս ծովուն, բայց զպոս միայն . Սուրբ Նիկողայոս օրնէն : Եւ նոյնժամայն զրեթէ սուրբն էջ առ նա ի խորս ծովուն, եւ եհասն զայրն ի ցամաք : Եւ այլ բազում սրանշէլիս արար սուրբն Նիկողայոս, որ եւ զրեալ է ի կատարեալ պատմութեանն իւրում :

Եւ որք կարցան առ Տէր բարեխօս անկեալ զսուրբն՝ ի ծովու եւ ի ցամաքի, ի բազարս եւ ի գաւառս, չխրարանչելի փորձութիւնս՝ ի դերութիւնս, ի դատաստանս, ի նեղութիւնս ի բռնաւորաց, չարեկոծութիւնս ի ծովու, չարբատութիւն, ի սոսի, ի մարբութիւնս ի ճշմարիտ ճանապարհէն, ի բանդարկութիւնս, ի պատերազմունս բարբարոսաց՝ ծովու եւ ցամաքի, եւ յամենայն փտանգս նեղութեան, արագապէս հասանէ փրկութեան :

Հանկեալ սրանշէլագործ սուրբն Բառուծոց Նիկողայոս՝ Գեկոնճերիի ? : Ե :

mer comme sur terre, dans les villes et les provinces, et surtout après son trépas de cette terre, miracles qu'il a faits et fait toujours, jusqu'aujourd'hui à notre époque, car qui peut décrire les manières par lesquelles il arrive promptement au secours de quelqu'un, puisqu'il vient au secours de tous ceux qui ont recours à lui, dans toutes sortes de peine, devant les tribunaux, maltraités par les tyrans, en danger de naufrage sur mer, dans la pauvreté, dans la famine, dans l'égarément hors de la vraie voie, dans la prison, femmes en couche, et même stériles, durant les incursions des barbares et dans toutes

* A fol. 120
r^o b.

sortes de danger et péril. A tous ceux qui invoquent son nom, le salut du Seigneur arrive promptement par son intercession.

Հանդես արանչեպօրծ սուրն Աստուծոյ նիկողոզոս՝ Գեկանճրերի Զ, որ և հրեշտակը ասնակից ընին ընդ ծարղիկ չաուր լիշտասկի նորս :

Տրէի ԲԹ և Գեկանճրերի Է : Տօն է և վարը Ամբրոսիոսի եպիսկոպոսին Միգրս բաղարին :

5 Ամբրոսիոս էր աչր հանճարեղ և իմաստուն, հմուտ աստուածաշունչ գրոց և արտարին իմաստասիրութեանն վասն որոչ պատուեալ եղև ի մեծէն Կոստանդիանոս, ի գտաւորական իշխանութիւնն : Եւ էր հոգաբարձու բաղարաց և գաւառաց : Եւ էր արդար ի գտաւորութեանն իւրում և վրէժխեղիր օրինացն Աստուծոյ : Եւ երարձ
10 զամենայն անիրաւութիւնս լիշխանաց և ի գործակալաց արբուելի և աշխարհի : Եւ ինքն ծարուր էր վարուր իւրովը՝ նախ քան դժկրտելն վերստին ճննդեանճրն :

Եւ չէտ որդւոց մեծին Կոստանդիանոսի և չանցաւորին Յուլիանոսի՝ թաղաւորաց Յովրիանոս : Եւ չաչնձ ժամանակի գորացեալ էր հերձուածն Արիոսի, և չարավարքն

3 Տօն է և վարը Ամբրոսիոսի՝ Վարը երանելոյն Ամբրոսիոսի B || 4 բաղարին՝ որ չարեւ-
մուս add. B || 5 էր օտ. B || 6 իմաստասիրութեանն՝ իմաստութեանն B || 9 արբուելի՝ և
աշխարհի add. B || 11 չանցաւորին՝ չանցողին B.

Le saint de Dieu, Nicolas le thaumaturge, reposa le 6 décembre; les anges s'associent aux hommes pour en célébrer la fête le jour de sa commémoration.

29 TRÉ, 7 Décembre.

Fête et vie d'Ambroise, évêque de la ville de Milan.

Ambroise était un homme intelligent et sage, versé dans les Écritures inspirées de Dieu et dans la philosophie profane, c'est pourquoi il fut honoré par le grand Constantin¹ de la fonction de juge; il était administrateur de villes et de provinces. Il était juste dans sa magistrature et zélé pour les lois de Dieu. Il fit disparaître toute injustice de la part des princes et des agents de l'empereur et du gouvernement. Il était pur de mœurs même avant sa régénération par le baptême.

Après les fils du grand Constantin et Julien le coupable, régna Jovien. A cette époque le schisme arien était devenu puissant et les hétérodoxes

1. Lorsque Constantin mourut en 337, Ambroise n'était peut-être pas né, il avait au maximum quatre ans. *Syn. Cp.* parle de Constance (Κωνσταντίνος) et Constant, les fils de Constantin le Grand.

* A fol. 120^v ունէին գաթնու եպիսկոպոսութեանն չիբարանչիբ բազարս * որ եւ Միլոյա բազարին
 V. 30. Բարենափոս ոմն արիտեսն՝ եղև եպիսկոպոս :

Եւ չնո ժամանակի ինչ վախճանեցաւ, եւ բազարն ընդ երկուս բաժանեցաւ . բանդի
 արիտեսանն ճատուցանէին զոմն չիբրանց կողմանէն ի ձեռնադրութիւն, եւ ուղղա-
 վառքն զայլ ոմն չիբրանց գասուէն : Եւ եղև խառնութիւն ճեծի բազարին զի ոչ
 հասանէին ծիմեանց : Եւ զայս լուեալ Բճրոսփոս երկեա՝ վասն պատերազմ լինելոց,
 եւ փութանակի անդր հասնա՝ խաղաղացոյց զերկասին կողմանն : Իսկ նոցա ծիբարն
 ազաւախեալ զԲճրոսփոս լինել եպիսկոպոս բազարին, բաց նա հակառակէր ընդդէմ
 խնկրողայն : Եւ ժողովուրդ բազարին գրէին առ Թագաւորն հաւանեցուցանել զԲճրո-
 սփոս : Եւ հասնալ հրաման չարքայէն՝ նախ ձկրտեցին զնա, եւ ապա տարեալ ի Հոռոմ՝
 ձեռնադրեցաւ չաթնու եպիսկոպոսութեան նմին բազարի :

Եւ Թագաւորեաց բարեպաշտն Վաղենդիանոս ի Հոռոմ, կըրպք ամբարշտին Վաղեսի
 որ ի Կոստանդինուպոլիս : Եւ սուրբն Բճրոսփոս ձարբեայ՝ զբազարն Մեղրիւս, եւ
 զրեթէ զամենայն բազարս արեւմտից չարիտասիան ազանդէն :

Եւ Վաղենդիանոս վախճանեալ՝ առնու ծիբանքն զըշխանութիւնն պղպծն Վաղես,
 15

* A fol. 120^v որ էր հազարդ արանդոյն Արրոսի . եւ չարոյց հարձանս եկեղեցւոյ եւ հարց * ուղղա-
 V. 30. վառաց : Եւ չնո ժամանակի ինչ երթեալ ի պատերազմ ի Գոթն, եղև վախշել նմա եւ

1 Միլոյա] Մեղրեան B || 7 զերկասին] զերկասան B — նոցա ծիբարն] նորա B ||
 9 գրէին] գրեն B | 14 բազարս արեւմտից] արեւմուս B || 15 Վաղենդիանոս] Վաղեն-
 տեայ B | 17 Գոթն] Գոթսն B.

* A fol. 120^v occupaient dans chaque ville le siège épiscopal, * c'est ainsi qu'à Milan
 V. 30. siégeait un évêque arien nommé Auxentius.

A la mort de celui-ci, quelque temps après, la ville fut partagée en deux partis : les ariens présentèrent pour le sacre un des leurs tandis que les orthodoxes en présentèrent un autre de leur parti. Il y eut un grand trouble dans la ville parce qu'ils ne s'entendaient point entre eux. L'ayant appris, Ambroise craignit qu'il n'y eût une émeute, et il s'empessa d'y aller pour mettre la paix entre les deux partis. Alors ceux-ci unanimement réclamèrent Ambroise comme évêque de la ville, mais il s'opposa à leur demande. La population de la ville écrivit à l'empereur de persuader Ambroise. Un ordre de l'empereur arriva; on le baptisa d'abord, puis on le conduisit à Rome et il y fut sacré pour le siège épiscopal de cette ville.

A cette époque régnait à Rome le pieux Valentinien, frère de l'impie Valens qui régnait à Constantinople. Saint Ambroise purifia la ville de Milan comme presque toutes les villes de l'Occident de la secte des ariens.

A la mort de Valentinien, l'abominable Valens, partisan de la secte arienne, s'empara de tout le royaume et souleva une persécution contre l'Église et les peres * orthodoxes. Quelque temps après, il partit en guerre contre les Goths,

* A fol. 120^v
 V. 30.

մտեալ ի մարալ չարի թագչել : Մանուցեայ թշնամեացն պրեցին զնա ի նձին, և ընկարա աստ զտհաւատչեաց չախտեանկան զեհնեն՝ ըստ արժանի ամբարշտութեանն :

Եւ յնա նորա թագաւորէ Գրատխանոս, և սպա Մեծն Ռէոդոս ի Սպանիոյ ուղղափառ հաւատով : Ի սկզբան թաղատորութեանն՝ նախ զեկեղեցիս սկսաւ մարքել յանհան-
5 մար պանդկոյն, և զարձոյց զամենայն հարս սուրբս չիւրաբանչիւր ամուս : Եւ արար սխեհոյս ուղղափառ եպիսկոպոսաց ի Կոստանդինուպոլիս ընդդէմ հոգեմարտին Մակեդոնի :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ աշնոսիկ ի բագաբին թեազոնիկեցոց եղև խառնութիւն ընդ իշխանս արքունի և ընդ բագաբացիսն, և ընդլիմոցան հրամանաց թագաւորին :
10 Զոր լուեալ մեծին Ռէոդոսի բորբոքեցաւ ի սրամտութիւն և հրամայեաց սուր շարժել ի վերայ հակառակուցաց ժողովրեանն : Եւ զինուորքն հասարակարար կտորեցին զանմեղս և զմեղանչական . և մնան արք իրբ և եօթն հազար ի միւսմ աւուր :

Զոր լուեալ երանելոյն Ամբրոսի արամեցաւ յջժ, և սգալք ի վերայ աշխարհ բրիտանեիցն կորստան : Եւ եղև զնալ թագաւորին Ռէոդոսի ի բագաբն Մեղոս : * A fol. 121

15 Եւ ի միւսմ տերանական տօնից աւուրն՝ կամեցեալ արբաչին մտանել յեկեղեցին՝ չորսմ սուրբն Ամբրոս հովուէր : Իսկ բաջ հովուապետին ելեալ ընդ աւաջ՝ արգել զթագաւորն ի գրանէ սրահից եկեղեցոյն, և ասէ . Սրով համարձակութեամբ մտանել յանդդիրս
r° u.

1 թագչել] ի պատերազմին *add.* B || 11 հասարակարար] առ հասարակ B || 14 Մեղոս] Միլիպան B | 15 աւուրն *om.* B — չորսմ] զոր B.

mais dut prendre la fuite et entra pour se cacher dans un grenier de paille. Les ennemis l'ayant su y mirent le feu et l'y brûlèrent; c'est ainsi qu'il obtint ici-bas un avant-goût de l'enfer éternel, digne de son impiété.

Après lui régna Gratien, puis le grand Théodose d'Espagne, de foi orthodoxe. Celui-ci au début de son règne commença par purifier les églises de la secte absurde, et fit revenir tous les saints pères à leurs sièges respectifs. Il fit convoquer un synode d'évêques orthodoxes à Constantinople contre Macédonius le pneumatomaque.

A cette époque eut lieu un conflit dans la ville de Thessalonique entre les magistrats impériaux et les habitants de la ville, qui s'opposaient aux ordres de l'empereur. L'ayant appris, Théodose le Grand en fut extrêmement irrité, et ordonna de frapper par l'épée tous ceux qui s'opposaient parmi le peuple. Les soldats massacrèrent sans distinction les innocents et les coupables; sept mille personnes environ périrent en un seul jour.

Le bienheureux Ambroise en fut très affligé et prit le deuil sur la perte de tant de chrétiens. Or il arriva que l'empereur * Théodose se rendit à Milan. Le jour d'une des fêtes du Seigneur, l'empereur voulut entrer dans l'église dont saint Ambroise était le pasteur. Mais le vaillant pasteur, se portant au-devant de l'empereur lui interdit la porte du vestibule de l'église

* A fol. 121 r° u.

ի տուն՝ Տևտան որ գանջափ արխես անմեղաց չեղեր չերկրի դու ընդ սպանութեանն, և պանդխտութեանց չաւերս մեղանս : Որ ստիւք չստձախես կոխել զգառիլի Աստուծոց, կամ զոր ձեռս տարածես չափին որ լի է արեամբ, կամ որով բերանով ժպրհիս չտորդել ի տէրունական խորհրդոցն՝ չորմէ ել անիրաւ ճրաման զենման բրխտոնէից : Ի լաց գնս ի սրահից տանն Աստուծոց, զի մի կրկին շարժեցես ի վերայ քս զցասումն բարկութեան նորս :

Եւ լուեալ թագաւորին գանդէ՛նք չամարձակութիւն երանելոցն՝ չպուց չամեալ չատաշեաց գաւնապէս . և ոչ ինչ տուեալ պատասխանի ընդլիմանարով առ ի չանլիմանութիւնն կամ արգարանարով առ մեղանն, որպէս սովոր են ոմանք առնել ի ծարկանէ : Այլ զգրխին խոնարհեցուցեալ և չեղարար արտասուելով, զարձա չապարանա իւր և ի վերայ մոխրոց նստու և սորաք, և՛ կոծէր գանձն իւր մեծա զլճմամբ, վասն անպարտ արեանցն զոր չեղաւ :

Եւ լնս ամաց ութից եհաս տնն մնեղեան և չաչանութեան Տևտան մերոց ֆիտուփ Դրիտատի : Եւ մի ոմն ի պատուաւոր իշխանացն՝ Ռուփինոս անուն մաղխարոն՝ եմուս առ թագաւորն, և տեսալ գաչան պատուցեալս ի լազուս լաղոցն՝ և զհերոն և

Տ ընդլիմանարով ընդլիմանակալ B || 44 նստալ] նստեալ — իւր om. B.

et lui dit : « De quelle hardiesse oses-tu entrer dans la maison du Seigneur, toi qui as répandu à terre par ta tuerie tant de sang innocent et qui viens encore ajouter l'audace à tes péchés? De quels pieds oses-tu fouler le vestibule de Dieu, et quelles mains vas-tu élever en prières, elles qui sont trempées dans le sang? De quelle bouche oses-tu communier du mystère du Seigneur, de celle d'où sortit l'ordre injuste d'immoler des chrétiens? Éloigne-toi du vestibule de la maison de Dieu, afin de ne pas exciter une deuxième fois sa colère indignée contre toi. »

L'empereur, après avoir écouté la vaillante hardiesse du bienheureux, eut un soupir d'angoisse amère; il ne répondit pas, ni pour s'opposer au blâme ni pour excuser son péché, comme d'autres parmi les hommes ont l'habitude de faire. Par contre, il baissa la tête, et pleura doucement et retourna à son palais; il s'assit sur de la cendre, gémit et * frappa sa poitrine avec grande contrition pour le sang innocent qu'il avait fait couler.

Huit mois après arriva la fête de la Nativité et de l'Épiphanie de Notre Seigneur Jésus-Christ. Un des princes dignitaires, du nom de Rufin, magister, s'étant présenté à l'empereur, remarqua ses yeux enflés par les nombreuses larmes qu'il avait versées, ses cheveux et sa barbe étaient mélangés de

* A fol. 131
F. b.

գծորուս ծածուցեալս ձոխրով, երայ դառնապէս եւ ասէ. Ես երթալց առ բաճանալս-
պետն Աստուծոյ, եւ մաղթեցից չարագս արբալից :

Ասէ թագաւորն. Քաջ տեղեակ եմ արխութեանն Ամբրոսիոսի, զի վասն ասի Տեսան
ոչ զարհուրի ի թագաւորական լոնտութենէ : Ասէ Ռուփինոս. Ես երթալց նախ՝ եւ
հաւանեցուցից զնա ձուճանել զբլլց յեկեղեցին :

Եւ չորժամ զհաց՝ տեսեալ զնա Ամբրոսիոս, ասէ. Ով Ռուփինոս մաղխարխանոս,
կամիս կրկին շարժել զբարբութեանն Աստուծոյ ի վերայ թագաւորին քո : Յուց ինձ
զպտուղ ապաշխարութեանն՝ թէ որով արդարութեան ջնջանաւ մարքեաց զարխնաշա-
ղախ ճակատ իւր Թէոդոս, կամ զձեռան լցեալ արեամբ, կամ զսպանալ հրամանատու
լեղուն, որ առանց հրամանի Աստուծոյ զաշնբան բրխատնեցից անձինս էարկ ընդ հողով :
Չաշնբ բարց եւ ուրոց կանանց եւ որբոց եւ սպգակցաց կորուսերոցն հնչեն անդազար
յականջս Տեսան զորութեանց : Վասն որոց՝ հրամանաւն Աստուծոյ եւ իմով կամաւ՝
Թէոդոս թագաւոր ընդ սեամբ արահից եկեղեցուոյս ոչ մոցէ. ապա թէ բռնութեամբ ինչ
գործ զմտաւ ածէք, սրատրաստ եմ ի մեռանել : Եւ զպս լուեալ Ռուփինոս՝ չլէ առ
թագաւորն եթէ. Անհարին է բլլց աստ մտանել :

* A fol. 121
v^o a.

Եւ զպս լուեալ թագաւորին ասէ. Ես երթալց առ հովիւն իմաստուն եւ արի եւ

2 Աստուծոյ] սուրբ B || 4 երթալց] երթեալ B || 5 յեկեղեցին] յեկեղեցուսն B || 12
կամաւ] կամօր B.

endre; il ne put retenir ses larmes et dit : « J'irai moi-même chez le pontife
de Dieu et je le prierai pour toi, empereur. »

L'empereur lui répondit : « Je connais trop bien le courage d'Ambroise, il
n'a, à cause de la crainte du Seigneur, aucune peur de la tyrannie de l'em-
pereur. » Rufin lui dit : « J'irai d'abord pour le persuader de te laisser péné-
trer dans l'église. »

Lorsqu'il s'y fut rendu, Ambroise, le reconnaissant, lui dit : « O magister
Rufin! tu veux pour la seconde fois exciter la colère de Dieu contre ton
empereur. Montre-moi le fruit de sa pénitence pour que je sache par quel
linge de justice Théodose a essuyé son front couvert de sang, ou ses mains
trempées dans le sang, ou sa langue qui a, sans la permission de Dieu, donné
l'ordre homicide d'envoyer sous terre tant de personnes chrétiennes. Les
voix des pleurs et des gémissements des femmes, des enfants, des parents
et des gens perdus résonnent incessamment aux oreilles du Seigneur des
puissances. C'est pourquoi * par ordre de Dieu et par ma volonté, l'empereur
Théodose ne pénétrera pas sous les colonnes du vestibule de cette église,
mais si vous songez à faire acte de violence je suis prêt à mourir. » Rufin,
après avoir entendu cela, envoya dire à l'empereur : « Il est impossible pour
toi de pénétrer ici. »

* A fol. 121
v^o a.

L'empereur, en apprenant cela, dit : « J'irai moi-même chez le pasteur sage

զոր ինչ զիցէ ի վերայ իմ բեռինս արաշխարութեան բարձից : Եւ չորժամ մերձ եղև ի գաւիթս եկեղեցւոյն, ել ընդ առաջ նորա սուրբն Ամբրոսիոս : Եւ տեսեալ զնա մեծին թիւոգասի՝ անկեալ չբերի ի վերայ երեսաց խորոց հացցէր լուծանել ի կապանաց նորա :

Եւէ Ամբրոսիոս . Արհամարհեցեր զորէնս հաւատոց, բանիլ բանութեամբ եկիր եւ ոչ հրամանան Աստուծոց : Եւէ թագուորն . Ոչ լստանամ եւ ոչ ընդդէմ գտնամ կանոնաց եկեղեցոց, եւ ոչ բանադատեմ չանդնութեամբ կոխել զգաւիթս Տեան Աստուծոց, այլ արգչեմ բանալ ինձ բեռն ըստ չափոց հրամանին զոր ասեր, որով եւ բացցես զգուսն ողորմութեան մարգասիլին՝ Քրիստոսի, ըստ ասացելուսն թէ . Որ լախէ՝ լացցի ի նմա . եւ գործեալ թէ . Որ գոյ առ իս՝ ոչ հանկց արտաքս :

Եւէ բահանալապեան Աստուծոց . Ձեր արդեօք արաշխարութիւնն չափեցեր ընդ ^{* A fol. 121} մանրութիւն մեզայն, կամ որով զեզով գայնբան խորին * եւ խղիւղեալ վէրք անօրէ- ^{v° b.} նութեան բժշկեցեր : Եւէ արբայն . Իո՞ւ ես բժիշկ հոգոց որ եւ զգեղն խակ ընկալար ի բժշկապետէն՝ Քրիստոսէ . արդ՝ զիցես ի վերայ վերաւորեալ անձին իմոց, որպէս եւ ակտրմես զպեղանիւն հոգեւորական :

Եւէ երջանիկն Ամբրոսիոս . Որովհետեւ ծանեար զանօրէնութիւնն զոր գործեցեր, որդ՝ գրեւն նոր նաւասու օրինադրութեան՝ քոյնն ձեռամբդ, զի ի բարկանալն վաղ-

13 անձին] ճարմնոց B.

et courageux, et je supporterai tout le fardeau de pénitence qu'il voudra m'imposer. » Lorsqu'il fut près du vestibule de l'église, saint Ambroise se porta au-devant de lui. Théodose le Grand en l'apercevant se jeta face contre terre et le pria de le délivrer de ses liens.

Ambroise lui dit : « Tu as méprisé les lois de la foi, car tu es venu ici par violence et non pas par ordre de Dieu. » L'empereur lui répondit : « Je ne m'obstine point et ne m'oppose point aux règles de l'Eglise, je ne m'efforce point audacieusement de fouler le vestibule du Seigneur Dieu, seulement je te prie de me charger du fardeau, selon la mesure que tu as reçue, pour m'ouvrir la porte de la pitié du Christ ami des hommes, selon la parole : *A celui qui frappe, ouvre-lui la porte* ¹, et encore : *Celui qui vient à moi, je ne le mettrai pas dehors* ². »

Le pontife de Dieu lui demanda : « Quelle est la mesure de pénitence que tu as jugée équivalente à la gravité de tes péchés, ou bien par quel remède as-tu guéri la plaie si profonde * et si purulente de ton iniquité ? » L'empereur lui répondit : « C'est toi qui es le médecin des âmes et tu en as reçu le remède du suprême médecin le Christ, or, applique sur ma personne blessée tel remède spirituel que tu jugeras bon. »

Le bienheureux Ambroise lui dit : « Puisque tu as reconnu l'iniquité que tu as commise, tu édicteras maintenant de ta main une autre disposition de

1. Matth. vii, 7; Luc, xi, 9. — 2. Jean, vi, 37.

* A fol. 121
v° b.

վաղակի վճիռ ոչ տալցես, այլ ներեցես գաւուրս երեսուն, մինչև ըննութեամբ ի վերայ հասեալ ճշմարտութեան իրացն, չաչանի լիցին իրաւունք գոտատանին :

Եւ լուեալ զայս բարեպաշտ արքային, ուրախութեամբ ընկալաւ զհրամայեալսն ի նմանէ եւ ինքնին ձեռամբ իւրով զրեաց զնաւաւան, զի ոչ չազիւհարեացէ բարկութիւնն 5 զներումն, այլ ճանաւանզ չազիւեացէ ներումն բարկութեանն, եւ գաւուրս երեսուն զգուշութեամբ պահելով զյնասասարտան, տացի վճիռ ըստ արժանեացն :

Եւ զայս արարեալ թագաւորին՝ լուծեալ զնա ի կապանաց⁵, եմոյճ ի սուրբ եկեղեցին : Իսկ հաւատացեալ արքայն՝ ոչ ի ծտանելն համարձակութեամբ ազօթէր, այլ ի վերայ երեսաց իւրոց անկեալ՝ թանաք արաստօր զատակս եկեղեցոյն, եւ հաւաճամբ մեծաւ կոծէր զիւրծան, եւ * զհերան եւ զծորուն ճողէր, եւ զձակատն * 10 հարկանելով ընդ մարմարինեաց սալիցն, մինչև ժողովրդեանն ամենեցուն սրբակից լինել եւ ի ձայն աղիողորմ հասաչել ընդ նմա : Եւ այնպէս կացեալ մինչև ի ժամ հաղորդութեանն ի տեղւոյ միում առանձինն յանկիւնս եկեղեցոյն : Բանցի ոչ ետ նմա թող մերձենալ ի խորանն սուրբ՝ ըստ օրինի թագաւորաց :

Այսպիսի էր քաջ հալոսին ջան նահատակութեան առ մեղուցելոցն զարձ, եւ այնպիսի ժողորեցն հնազանդութիւն եւ խոնարհութիւն :

Իսկ ինքնակալն Թէոդոս իրբեւ զարձաւ ի Կոստանդնուպօլիս, եւ չաւուրս տէրու-

16 եւ խոնարհութիւն om. B || 17 չաւուրս] չաւուր B.

loi que dorénavant au moment de ta colère tu ne prononceras plus aucune sentence, et que tu attendras trente jours, afin qu'après examen, la vérité des faits étant établie, les droits de la justice soient reconnus. »

Le pieux empereur accepta avec joie ce qu'Ambroise lui avait ordonné; il écrivit de sa propre main une loi pour que la colère ne devançât pas la clémence, mais que par contre la clémence primât la colère, et qu'après avoir surveillé avec vigilance les coupables pendant trente jours on émit ensuite la sentence selon le mérite.

Ce faisant, l'empereur fut délivré des liens et Ambroise le fit entrer dans la sainte église. L'empereur fidèle y ayant pénétré ne pria point avec assurance, mais il se jeta face à terre, mouilla de ses larmes le parterre de l'église, frappa sa poitrine secouée de gros sanglots, arracha ses cheveux et sa barbe, * 15 donna de son front contre les dalles de marbre, de sorte que tout le peuple impressionné prit part à ses gémissements et sanglota avec lui d'une voix déchirante. Il resta dans cette attitude jusqu'au moment de la communion, dans un coin à part de l'église, car Ambroise ne lui avait pas permis de s'approcher du saint autel selon la coutume des empereurs.

Tel fut l'effort héroïque du brave pasteur pour la conversion du pécheur, telle fut aussi l'obéissance et l'humilité de l'égaré.

Quant à l'autocrate Théodose, lorsqu'il retourna à Constantinople et qu'il

նական տօնիցն՝ զնայ չեկեղեցին, ոչ եմուս ըստ սոխրութեանն ընդ հայրապետին՝ ներ-
տասխտի ի խորանն ալ կացեալ արտաբոյ՝ ջաջակողմեանն խորանին, ստէ . Չայս մեծն
ի բահանապետն Լճրբախոս եղոյց ինձ տեղը ալօթից : Եւ պատմեաց ամենեցուն
սա հատարակ զեղեալսն ի սրբոյն :

Ըստ վաստակ եւ ջան երանկոյն, եւ այս ուղղութիւն նորին . զի որպէս զջահ
բուսոյ վազկեաց չեկեղեցի, նախանձաւոր զոյժ ուղղափառ հաւատոց եւ տապալիչ
հերձուածորացն դատոց՝ արխտախնացն եւ եւնոմիտացն, զորս լրբեւ զվաշխ անչայտ
արար չեկեղեցոյ :

* A fol. 122
r^o b. Գրեաց՝ եւ ձառս բազումս յորպոս ուղղափառ հաւատոց, զորս եթող մեզ սա ի
լիշատակ յատենական : Եւ ինքն ի խորին հասեալ ձերութիւն՝ ննջեաց խաղաղու-
թեամբ ի Քրիստոս Գեղակեմբերի Է, եւ եղաւ չեկեղեցոյ Մկրտաչ քաղաքին :

Տրէլի Է. եւ Գեղակեմբերի Է : Տօն է սրբոյն Երբահամս եւ Խորենայ :

Սրբա աշակերտք էին սուրբ Յովսէփեանց սուաջնորդացն շաշոյ որ ի պարսկա վի-
չեցին : Եւ եկեալ սա նոսա Գեղարուհի հրամանաւ Յապետի Գարսից արքայի բռնա-
դատեր զնոսա ուրանալ զՔրիստոս եւ աղատիլ ի կապանաց : Եւ սուրբքն Լատուծոյ
հաստատուն կացեալ ի հաւատան՝ համարձակութեամբ խոտտօվանեցան զՔրիստոս : Եւ

1 տօնիցն՝ տօնի Ե — ներտասխտի՝ ներտասեաց Ե || 7 եւնոմիտացն՝ եւնոմիտացն եւ
այլոց շատափառացն *add.* Ե || 11 Քրիստոս՝ Յիսուս ի Տեր մեր *add.* Ե.

se rendit les jours de fête du Seigneur à l'église, il ne pénétra point avec le patriarche Nectaire dans l'enceinte de l'autel, mais il resta en dehors, à droite de l'autel, et dit : « Cette place de prière m'a été indiquée par le grand pontife Ambroise. » Il raconta à tout le monde ce que le saint lui avait fait.

Tels furent l'œuvre et le zèle du bienheureux ainsi que sa direction ; il brilla comme un flambeau de lumière dans l'Église, zélé comme il fut pour la foi orthodoxe, destructeur des sectes schismatiques des ariens et des anoméens, qu'il dispersa de l'Église comme de la poussière.

* A fol. 122
r^o b. Il écrivit sur la foi orthodoxe beaucoup d'homélies qu'il nous a léguées comme un souvenir éternel. Parvenu à une vieillesse très avancée, il s'endormit paisiblement dans le Christ le 7 décembre¹, et fut déposé dans l'église de la ville de Milan.

30 TRÉ. 8 Décembre.

Fête des saints Abraham et Khorène.

Ils étaient les disciples de saint Joseph et ses compagnons, les prélats d'Arménie, qui furent martyrisés en Perse. Denchapouh, sur l'ordre de Hazerkert, le roi des Perses, s'étant présenté à eux, les invita à renier le Christ pour être délivrés des liens. Les saints de Dieu demeurèrent fermes dans la foi et confessèrent avec hardiesse le Christ. On les frappa vigoureusement, à

1. Le 7 décembre est l'anniversaire de la consécration de S. Ambroise et non celui de sa mort.

գան հարեալ գնտա սաստիկ՝ մինչև բազմոյ կարծել թէ մեռան, և հասեալ
 Գահանջս նոցա և զհինգ ալ վկայիցն՝ և առաքեաց գնտա յԱտրեստան, զի կայցին
 ի մշակութեան արքունի : և Երթեալ նոցա անոր, բրիտանեաց բաշարհին կայեալ
 նոցա Երաշխատը՝ արձակեցին ի կապանացն : և նորա շրջէին և մուրանային՝ ի
 5 բրիտանեացն և ամենէին կապեալ նախարարացն Հաջոյ՝ որ էին ի կապանս վասն
 հաւատոյն Քրիստոսի ի նիւշապուհ քաղաքի. և այսպէս արարեալ գտան ամ
 վախճանեցաւ սուրբ Խորեն և թաղեցաւ :

* A fol. 122
 v° a.

Իսկ Երանեղին Կերահամ կաչր ի նոցն բարեգործութիւն ապա աղաչեցին գնա
 իշխանքն Հաջոյ որ էին ի կապանս զի գնացէ նա չարատարհին Հաջոյ, և ձխիթարեցէ
 10 գնտա : և կապեալ միտնական ճգնութեամբ՝ հանդեա ի Քրիստոս Կեկեանմբերի Բ,
 ի վաստ Քրիստոսի որհնելոցն չախտան :

Յայտմ աուր վարք Պատապիոսի ճգնաւորի :

Երանեղին Պատապիոս մեռալ էր ի Թիւսո քաղաքի, որ այժմ կոչի Աթէնս, և
 անեալ յեղիպտացոց գաւառի : Ուղղեաց և զկեանս իւր արժանաւորապէս ըստ
 15 կամայն Ատուծոյ, առաքինատէր և ճգնողական վարուք այնքան՝ մինչ զի առան
 նմա շնորհք նշանաց և սքանչելեաց և արուեստից. զի զհիւանդս բժշկէր և զկոչս

12 վարք] Երանեղին *add.* B || 13 Երանեղին] Երանեղ հայրն B — որ այժմ կոչի] որ է
 B || 14 յեղիպտացոց գաւառի] յեղիպտոս և յանապատս Եղիպտացոց բնակելով B ||
 16 շնորհք] ի Տեսուէ *add.* B — և արուեստից *om.* B

tel point que beaucoup les considérèrent comme morts ; on leur coupa les
 oreilles et à cinq autres martyrs également, puis Denchapouh les envoya en
 Assyrie, pour travailler à la culture dans les domaines du roi. Ils s'y rendirent
 et, les chrétiens du pays s'étant portés garants d'eux, on les délivra de
 leurs liens. Ils parcoururent le pays en mendiant * auprès des chrétiens des
 5 aumônes, qu'ils rapportèrent aux satrapes arméniens comme eux dans les
 liens pour la foi du Christ, dans la ville de Nuchapouh (= Nichabour). Saint
 Khorène, après avoir vécu ainsi dix années, mourut et y fut enterré.

* A fol. 122
 v° a.

Quant au bienheureux Abraham, il continua l'œuvre bienfaisante ; plus
 tard les princes arméniens, qui se trouvaient dans les liens, le prièrent de se
 rendre dans le pays d'Arménie pour consoler les parents, les familles au sujet
 de ceux qui étaient dans les liens. Il vécut d'une vie solitaire et ascétique et
 reposa dans le Christ le 8 décembre, pour la gloire du Christ éternellement béni.

En ce jour, vie de l'ascète Patapios.

Le bienheureux Patapios était né dans la ville de Thyas, appelée aujourd'hui Athènes ; il fut élevé dans une province de l'Égypte. Il dirigea sa vie
 dignement selon la volonté de Dieu, par une conduite pleine de vertus et
 d'ascétisme, à tel point qu'il lui fut accordé des grâces de signes, de

լուսաորէր անուամբն Քրիստոսի : Եւ զայս ծի ջրգողեալ, եւ զկին ծի որոյ ի ստինսն վեր անբժշկելն երեալ՝ զոր կարկինոս կոչեն՝ առողջացոց ազօթիւք : Եւ զլուսաբի միոյ պատահեալ յոյժ յանողնեցելոջ՝ զի հակառակ էր սրբոյն եւ անարգէր զնա, եւ

* A fol. 122
v° b.

Եւ նշանաւ խաչին հարածեաց զկեն, * եւ զայն բժշկեաց :
Եւ զնացեալ ի Կոստանկինուօրլսն բնակեցաւ ի վանսն զոր Եղիստացոց կոչեն, 5
մեծ եւ աստիկ ձգնութեամբ, մինչ զի զարմանալ լինել համօրէն թագաւորական բազարին բնակչաց :

Եւ ի ժամ վախճանին բազում բանս օգտակարս խօսեցաւ ընդ ժողովրդեանն, երկնել ի Տեսոնէ եւ առնել զկամս նորա, եւ փրկիլ ի ցախտեական նեղութիւնէն : Եւ հանգեաւ ի Քրիստոս՝ Գեկտեմբերի Ը, եւ կրին զնա ի վանսն չորում ձգնեցան : 10

Յայնմ ատար սուրբ վկայն Քրիստոսի Մարինոս բազում ասնջանս շարչարանաց կրեաց ի Հում բազարի, ի Մակոխնայ կապարիշտ արբայէն. եւ ոչ ուրացաւ զՔրիստոսս այլ զաւանակաց ճշմարիտ Աստուած : Եւ չորժամ տարան ի սպանանել՝ սպօթեաց սո Տէր, եւ նախ զճողին աւանկեաց, եւ ապա հատին զղլուին :

* B
p. 278 a.

[B՝ Երչատակ սրբոց տաբերլոցն Քրիստոսի որք էին լաշակերտացն կարգէ սո 15
յեթմանանիցն գրով. Կեկալի, Սոսթենեսի, Ապոլոսի, Տիւբիլու, Եպափորդիտու, Կեսարոսի, Մեսարիփուս եւ Եփոլիոսի :

2 երեալ լեալ B || 10 հանգեալ խաղաղութեամբ add. B || 12 կապարիշտ կապաշտ
B — արբայէն պատասորէն B || 14 նախ om. B.

miracles et de prodiges, car il guérit les malades, donna la vue aux aveugles au nom du Christ. Il guérit également par ses prières un hydropique, et une femme atteinte d'une plaie incurable dans les seins appelée carcinome. Ayant rencontré un possédé du démon très audacieux qui s'opposait au saint et l'injurait, il en chassa le démon par le signe de la croix * et guérit l'homme.

* A fol. 122
v° b.

Il se rendit à Constantinople et habita le couvent dit égyptien; il y vécut d'un si grand et rigoureux ascétisme, qu'il devint l'étonnement de tous les habitants de la ville impériale.

A l'heure de sa mort il prononça bien des paroles utiles au peuple, d'avoir à craindre le Seigneur et d'accomplir sa volonté pour être sauvé de la peine éternelle. Il reposa dans le Christ le 8 décembre, et on le déposa dans le couvent où il avait vécu d'ascétisme.

En ce jour le saint martyr du Christ Marinos subit de nombreuses tortures dans la ville de Rome par l'empereur impie Macrin, mais il ne renia point le Christ, et confessa le vrai Dieu. Lorsqu'on le conduisit à l'endroit d'exécution pour le tuer, il pria le Seigneur, rendit son âme d'abord, puis on lui trancha la tête.

* B
p. 278 a.

[B՝ Commémoration des saints apôtres du Christ qui furent du rang des disciples étant parmi les soixante-dix : Céphas, Sosthène, Apollon, Tychique, Epaphrodite, César, Onésiphore et Évode.

Սուրբ սուրբեալքս այտորիկ ձեռնադրեալք յառարելոցն՝ շրջեցան ընդ նոսա յաշխարհ՝ սպասաւորելով յաւետարանն . զորս ի բազում տեղիս աստուածալինն Պօղոս վիշէ՛ եւ դիովութիւնն նոցա յայտ առնէ : Նոյնպէս եւ Պօղոս ի զորձս սուրբելոցն վիշէ՛ զնոսս : Քանզի յամենայնի զորձակից երկն Պօղոսի եւ ընթացակիցք, եւ 5 լազում վշտաց եւ նեղութեանց համբերեցին, հանապազօր վասն Տեսոն մեռանելով եւ լսաչակից լինելով Քրիստոսի, զանազան չարչարանօրն եւ հարածանօր ի հեթանոսաց, եւ բրտանջան աշխատանօր ի քարոզութիւն բանին լուսաւորեցին զաշխարհ :

Եւ աչսպէս յետոյ եպիսկոպոսք ձեռնադրեցան յալլ եւ ալլ տեղիս, որք եւ լարիօք ձգնութեամբ պահեցին զեկեղեցիսն իւրեանց, եւ տարածեալ ավուեցին յամենայն 10 երկիր զաւետարանն :

Եւ զանազան չարաչար կրից համբերեցին ի հեթանոսաց եւ ի հրէից վասն աւետարանին Քրիստոսի, որպէս քաջ Նովլէր ի վերայ Տօտիցն զնելով զանձինս իւրեանց, եւ աչնպէս կատարեցան ի Քրիստոս :

Եւ յայսմ աւուր սօն է Աբրահամու եւ Խորենայ վկայիցն :

Սորս աշակերտք էին սուրբ Յովսէփեանցն առաջնորդացն Հայոց որ ի Պարսիկս վկայեցին : Եւ եկեալ առ նոսա Գեւորգոս հրամանաւ պարսից արքայի ստիպէր զնոսս ուրանալ զՔրիստոս եւ տեսալ զի ոչ հաւանէին՝ հրամայեաց բրածնձ առնել, եւ ի խիտ պատասխանելն՝ եւ բարչել սաստիկ ի վերայ բարանց : Եւ ապա հատեալ 15

Ces saints apôtres, ordonnés par les apôtres, parcoururent avec eux le monde pour le service de l'évangile; le divin Paul les mentionne en plusieurs endroits et en exprime les éloges, Luc les cite également dans les Actes des Apôtres. Car ils furent en tout les collaborateurs de Paul et ses compagnons de voyage, ils endurèrent de nombreuses peines et afflictions, mourant chaque jour pour le Seigneur, partageant la croix du Christ par des tourments variés et des persécutions de la part des païens, illuminant le monde par des efforts laborieux et par la prédication de la parole.

C'est ainsi que plus tard ils furent sacrés évêques en différents endroits et conservèrent leurs églises par un parfait ascétisme, tout en propageant l'évangile à travers le monde.

Ils eurent à souffrir de cruelles souffrances de la part des païens et des Juifs pour l'évangile du Christ, tout en se dévouant comme de braves pasteurs à leurs ouailles, et moururent ainsi dans le Christ.

En ce jour également, fête des martyrs Abraham et Khorène.

Ils étaient les disciples de saint Joseph et ses compagnons, les prélats de l'Arménie, qui furent martyrisés en Perse. Denchaponh, venu auprès d'eux sur l'ordre du roi de Perse, les obligea à renier le Christ, mais vu qu'ils n'y consentaient point, il ordonna de les frapper à coups de bâtons, et sur leurs réponses sévères, il les fit traîner cruellement sur des pierres. Ensuite il leur

գականքս եւ զունջնս, եւ ստարեայ Վարեստան կալ ի ձշակութիւն արբունի ընդ ալ խոստովանող վկայն :

Եւ զնացեալ նոցա մեծաւ ուրախութեամբ վասն չուսչն Քրիստոսի ի Բարեղն, տեսին գրազունս ի նախարարացն Տալոց անոյ՝ եղեալ ի բանոյ եւ ի շարճարանս վասն Քրիստոսի Տաւատոցն . եւ սպասաւորէին նոցա զամս տասն : Նըջէին եւ գտուք սպրմութեան տանէին նախարարացն Տալոց որ էին ի կապանս ի Նիւշապուհ ըսկաբի : Եւ այսպէս արարեալ գտանս ամ վախճանեցաւ սուրբն Բարեղն եւ անպէն թաղեցաւ :

Իսկ Երրահամ կայր ի նոյն պաշտօն տաւարինութեան ապա լետ երկրատասն ամաց աղաչեցին զնա կապելայն զնալ յաշխարհն Տալոյ՝ եւ մխիթարել զնոսս ի զիմաց կապելոցն : Իսկ նա յանձն աս զժուարաւ, որ իրբեւ եմուտ ի Տալք՝ ընդ առաջ ընթացան նմա մեծամեծք եւ փոքունք եւ պատուէին որպէս զՏրեշտակ :

Իսկ նա յորժամ խոսեցաւ ընդ ամենեւեան եւ մխիթարեաց, զնաց զպարեայ ի նեղ խցկան միում, եւ մեծաւ ճգնութեամբ եւ անպարար աղօթիւք վատակէք, որ եւ Տալկելի եղև աս ամենեւեան, բանղի բազումք զային եւ գտանէին ի նմանէ զբժշկութիւն Տալոց եւ մարմնոց :

Եւ այնպէս կատարեցաւ ի նմին խցին, եւ փոխեցաւ աս Աստուած յոյն ամենեւեան : Եւ մեծաւ պատուով ժողովեցան եպիսկոպոսք եւ արք եւ ամփոփեցին զպատուական մարմինն ի փառս Քրիստոսի :]

fit couper les oreilles et le nez et les envoya en Assyrie pour travailler à la culture des domaines royaux avec d'autres martyrs confesseurs.

Ils se rendirent à Babylone avec grande joie pour l'espérance du Christ, y retrouvèrent nombre de satrapes arméniens condamnés à la prison et aux tortures pour la foi du Christ, et les servirent durant dix années. Ils parcoururent le pays, recueillirent des aumônes qu'ils rapportèrent aux satrapes arméniens condamnés aux liens dans la ville de Nuchapouh. Saint Khorène y vécut ainsi dix années, mourut et y fut enterré.

Quant à Abraham, il continua cette charge bienfaisante; puis, douze ans après, les détenus le prièrent de se rendre en Arménie pour consoler les leurs de la part des détenus. Il accepta avec beaucoup de difficultés, et lorsqu'il pénétra en Arménie, les grands et les petits accoururent au-devant de lui et l'honorèrent comme un ange.

Mais lui, après avoir parlé avec tous et les avoir consolés, il se retira dans une étroite cellule, s'y astreignit à un grand ascétisme et à d'incessantes prières et eut une grande réputation auprès de tout le monde, car tous s'empressèrent et trouvèrent auprès de lui la guérison de leur âme et de leur corps.

Il mourut ainsi dans la même cellule et trépassa à Dieu, qui est l'espérance de tous. Les évêques et les habitants du pays rassemblés inhumèrent avec de grands honneurs son précieux corps, pour la gloire du Christ.]

ERRATA AU T. XVI, FASC. I.

- Page [522], l. 8, lire *Կոստանդնուպօլսոյ* au lieu de *սասանդնուպօլսոյ*.
Page [538], var. 1, lire 6 au lieu de 24.
Page [546], l. 17, lire *Ե* au lieu de *Ե*.
Page [549], l. 11, lire *բարբորեալ* au lieu de *բարբորեալ*.
Page [549], l. 12, lire *Էթն* au lieu de *Էրն*.
Page [558], l. 10, lire *Էրթեալ* au lieu de *Էրթեալ*.
Page [580], var. 5, lire 7, 8, 12 au lieu de 11, 12, 18.
Page [583], var. 6, lire *Փիլեծոն* au lieu de *Փիլեծոն*.
Page [591], var. 3, lire 11 au lieu de 119.
Page [607], l. 6, lire *զսեղանովն* au lieu de *զսեղանովն*.

LE SYNAXAIRE ARABE JACOBITE

(RÉDACTION COPTE)

IV

LES MOIS DE BARMAHAT, BARMOUDAH ET BACHONS

TEXTE ARABE PUBLIÉ, TRADUIT ET ANNOTÉ

PAR

RENÉ BASSET

Correspondant de l'Institut
Doyen de la Faculté des lettres d'Alger

Manuscrits :

A = Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arabe 256 ff. 151-218^v.

B = — — — — — 4870 ff.

Ouvrages cités :

Assemani, *Bibliothecae medicae codicum mss. Orientalium catalogus*, Florence, 1742, in-f^o, n° 115, pp. 164-187.

Ludolf, *Commentarius ad historiam Aethiopicam*, Francfort-sur-le-Main, 1691, in-f^o, pp. 389-436.

Maï, *Scriptorum veterum nova collectio*. Tome IV, Rome, 1831, pp. 92 et suiv.
Malan, *The calender of coptic Church*, Londres, 1873, in-8°.

La pagination entre crochets fait suite aux fascicules suivants de la Patrologie Orientale :

Tome I, fasc. 3, pp. [1] à [166], mois de Tout et de Babel.

Tome III, fasc. 3, pp. [167] à [470], mois de Hatour et de Kihak.

Tome XI, fasc. 5, pp. [471] à [826], mois de Toubeh et d'Amchir.

* بسم الاب والابن والروح القدس الاله¹ الواحد² له المجد دائما امين

* f. 151 r.

نبتدى³ بمعونة الله سبحانه بنسخ ما رتبته الاسقف الاب انبا ميخائيل اسقف اتريب
ومليح وغيره من الاباء من الجزء الثانى من كتاب السنكسارى بركة صلواتهم تكون معنا امين

شهر برمهاث المبارك⁴ ايامه متساوية مع الليل لانه الاعتدل الربيعي⁵

اليوم الاول منه⁶

قال⁷ في⁸ مثل⁹ هذا اليوم تنيح الاب¹⁰ القديس بركيسوس اسقف بيت المقدس هذا

1. B. الـ. — 2. B. واحد. — 3. *Pro hoc initio, B habet* وحسن اللد تعالى ونبتدى بعون اللد تعالى وحسن — 4. *Desunt* ترفيقه بنسخ السنكسار بحرى من اول شهر برمهاث الى اخر شهر مسرى
haec tria verba in B. — 5. *Desunt haec verba in B ab* ايامه. — 6. *Deest in B.* — 7. *Haec*
commemoratio deest in Ludolf. — 8. *Deest in B.* — 9. *Deest in A.* — 10. *Deest in B.*

*Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, le seul Dieu : louange à lui * f. 151 r.
continuellement! Amen.

Nous commençons¹, avec l'aide de Dieu, qu'il soit loué, la copie de ce
qu'a rédigé notre père, l'évêque Michel (*Mikhayil*), évêque d'Atrib et de
Malidj; ainsi que d'autres pères, le tome second du livre du *Synaxaire*, que
leur prière soit avec nous! Amen.

MOIS DE BARMAHAT LE BÉNI.

Ses jours sont égaux aux nuits, car c'est l'équinoxe du printemps².

PREMIER JOUR (25 février).

³A pareil jour mourut le saint père Narcisse (*Barkisous*)⁴, évêque de Jérusalem.

1. Cette doxologie est remplacée par la suivante dans B : Nous commençons avec
l'aide de Dieu très-haut et la bonté de son secours la copie du *Synaxaire* depuis le
premier jour du mois de Barmahât, jusqu'à la fin du mois de Mesoré. — 2. Cette
phrase manque dans B. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 4. Malan,
Barcasius, Assemani Praxius.

الاب قدم على بيت المقدس في ايام الاسكندرس¹ قيصر الذي كان مجبا للنصارى وكان هذا الاب قديسا كاملا في جميع انحاءة فلما انتخب لكرسى² اورشليم³ ورعى شعبها رعاية⁴ رسولية فلم يلبث⁵ الا قليلا الى ان مات الاسكندرس وقام⁶ بعده مكسيمانوس⁷ قيصر فآثار على المسيحيين⁸ جهادا عظيما وقتل خلقا كثيرا⁹ من الاساقفة وغيرهم فهرب¹⁰ بعضهم وترك كرسية فهرب هذا الاب الى البرية ولما لم يجدوه شعبه قدموا عليهم انسانا¹¹ اسمه ديوس ثم تبيح ديوس وقدموا اخر يسمى¹² اغردينوس¹³ فلما سكن الاضطهاد اتى هذا الاب¹⁴ بركيوس الى اورشليم¹⁵ فوجدهم قد قدموا اغردينوس¹⁶ ففرح به شعبه وسأله اغردينوس¹⁷ ان يعود الى كرسية¹⁸ فلم يفعل¹⁹ فسأله²⁰ ان يبقى معه في القلاية فبالجهاد مكث معه سنة²¹ ثم توفي اغردينوس²² وتقى القديس بركيوس وكان قد ضعف²³ وكبر جدا²⁴ فسألهم ان يقدموا اسقف اخر عليهم فابوا فاتفق ان انسان اسمه الاسكندرس اسقفا

* c. 151 v.

1. *Haec verba ab* بيت المقدس *desunt in B.* — 2. B. للكرسى. — 3. B. باورشليم.
 — 4. B. *addit* حسنة. — 5. B. يثبت. — 6. B. واقام. — 7. B. مكسيمانوس. — 8. B. المزمين.
 — 9. A. عظيما. — 10. A. وجرى. — 11. A. انسان. — 12. *Haec verba ab* ثم *desunt*
in B. — 13. B. اغردينوس *et addit* بد. ففرح. — 14. *Deest in B.* — 15. B. بورشليم. — 16. B.
 اوغردينوس. — 17. *Deest in B;* A. اغردينوس. — 18. B. شعبه. — 19. B. *addit* ذلك. —
 20. B. وسأله. — 21. B. *addit* واحدا. — 22. A. اغردينوس. — 23. *Deest in B.* — 24. B. كبر.

saalem (*Bait el-Moqaddas*). Ce père exerçait son autorité sur Jérusalem au temps d'Alexandre César (*El-Iskandaros Quïšar*) qui était favorable aux chrétiens. Ce père était saint et parfait dans ses intentions. Quand il fut choisi pour le siège de Jérusalem (*Qurichalim*), il garda son troupeau d'une manière apostolique. Il s'écoula peu de temps jusqu'à ce qu'Alexandre mourut. Après lui s'éleva Maximin (*Maksimānos*) César qui souleva contre les chrétiens une violente persécution, et tua un nombre considérable d'évêques. Une partie d'entre eux s'enfuit et abandonna son siège. Ce père prit la fuite dans le désert. Comme son peuple ne le trouvait pas, il vint à sa place un autre homme appelé Diyouss, puis celui-ci mourut et fut remplacé par un autre du nom de Gordien (*Aghordinous*). Quand la persécution s'apaisa, Narcisse revint à Jérusalem et trouva qu'on avait élevé Gordien de qui son peuple était content. Celui-ci lui demanda de reprendre son siège; il ne le fit pas, mais il lui demanda de rester avec lui dans sa cellule. Il demeura une année; puis Gordien mourut. Saint Narcisse demeura, faible et très âgé; il demanda aux gens d'en

* c. 151 v.

mettre un autre à leur tête; ils refusèrent. Il arriva qu'un homme du nom

على القبادوقية جاء الى بيت المقدس ليصلي فيه¹ ويعيد² فلما قضى فطره وفرغت ايام العيد وقصد العودة الى بلاده واذا بصوت عظيم في بيعة يقول اخرجوا الى باب المدينة الفلاني فاول من يدخل³ من الباب⁴ امسكوه واقوه مع بركيوس⁵ ليسانده فلما ان خرجوا من الباب تلقوا الاسكندرس⁶ فمسكوه قهرا واقاموه مع الاب بركيوس ليسانده⁷ فمكث معه⁸ الى ان تيسح فكانت⁹ مدة مقام هذا الاب في الاسقفية من اول تقدم الى ان تيسح¹⁰ سبعة¹¹ وثلاثين¹² سنة وكانت جملة حياته مائة وستة¹³ عشر سنة صلاته¹⁴ معنا¹⁵ امين وفيه ايضا تذكاراتنا مرقورة الاسقف بركاته تكون معنا ومع الناسخ والمهتم امين¹⁶ وفيه¹⁷ ايضا¹⁸ استشهد القديس الاسكندرس¹⁹ هذا كان من مدينة رومية فعاقبه مكسيمانوس الملك²⁰ الكافر لاجل تمنعه التضحية للانصام فلعله بيده ثم ربط في رجليه حجرا ثقيلًا

1. بركيوس. — 2. B. ويعيد. — 3. B. دخل. — 4. باب المدينة B. — 5. فيها A. — 6. A. الاسكندروس. — 7. *Haec verba ab* فلما ان *desunt in B.* — 8. *Deest in B.* — 9. B. وكانت. — 10. *Haec verba ab* من اول *desunt in B.* — 11. B. ثلاثت. — 12. B. وثلاثون. — 13. B. وست. — 14. B. وبعدها صلواته. — 15. *Deest in B.* — 16. *Haec verba ab* بركاته *desunt in A.* — 17. *Haec commemoratio diei secundae in B* adscribitur. — 18. B. في مثل. — 19. الاسكندروس. — 20. *Deest in A.* هذا اليوم.

d'Alexandre, évêque de Cappadoce (*El-Qabbâdouyyah*), vint à Jérusalem pour y prier et célébrer la fête. Lorsqu'il eut accompli son dessein, que les jours de la fête furent terminés et qu'il songeait à revenir dans son pays, on entendit dans l'église une voix forte qui disait : « Le premier qui entrera par telle porte, saisissez-le et établissez-le avec Narcisse pour l'aider. » Lorsque les gens sortirent par la porte, ils rencontrèrent Alexandre, le prirent de force et l'établirent comme auxiliaire de notre père Narcisse avec qui il resta jusqu'à ce qu'il mourut. La durée du temps passé par ce père dans l'épiscopat, depuis le moment où il y fut élevé jusqu'à sa mort, fut de trente-sept ans et la durée totale de sa vie, de cent onze ans. Que sa prière soit avec nous! Amen.

En ce jour aussi a lieu la commémoration d'Anbâ Mercure (*Marqourah*). Que ses bénédictions soient avec nous, avec le copiste et avec celui qui montre du zèle! Amen.

En ce jour aussi mourut martyr saint Alexandre (*El-Iskandaros*); il était de la ville de Rome (*Roumyah*). L'empereur infidèle Maximin (*Maksimanyous*) le châtia parce qu'il refusait de sacrifier aux idoles; il le suspendit par la main, puis attachâ à ses pieds une lourde pierre. Ensuite, on le

ثم ضربوه¹ وجرّدوا جنبيه وجعل على وجهه مشاعل نار فلما لم² ينطاع³ ولا شى من هذه⁴ العقوبات⁵ امر بضرب رقبتة ونال اكليل الشهادة شفاعته تكون معنا امين

اليوم الثانى من برمهاٲ

في 7 مثل⁸ هذا اليوم استشهد القديس الطوبانى انا مكرأوى⁹ الاسقف كان هذا الاب¹⁰ من اهل اشمون خريسات¹¹ من¹² اكابرها فجعل اسقفا على مدينة ققيوس ولما كان في¹³ زمان الاضطهاد خرج والى من قبل المالك لتلك البلاد يسمى يوفانوس¹⁴ فبلغه خبر الاسقف¹⁵ القديس فارسل ليحضره فدخل الى المذبح المقدس ورفع يديه¹⁶ وصلى ثم وضع اوانى الهيكل وبداته التى للقداس¹⁷ فى مكان فى الهيكل ثم طلب من¹⁸ المسيح ان¹⁹ يحرس بيعته ثم صرخ يكما²⁰ قائلا يا ابواب ابنة صهيون التى²¹ لم يدعوا النور.

* t. 152 r.

1. B. فامر. — 2. B. فيما. — 3. B. انطاع. — 4. B. هذا. — 5. B. كلها. — 6. B. فامر.
- 7. *Haec commemoratio in B diei tertiae adscribitur.* — 8. *Deest in A.* — 9. B. مكروة.
- 10. *desant in B.* هذا الاب. — 11. B. فرسان. — 12. B. ومن. — 13. *Deest in B.*
- 14. *سأل السيد B.* — 15. B. الاسقف. — 16. B. يدها. — 17. B. للقديس. — 18. B. يوفانوس.
- 19. B. *addit* يحضر. — 20. B. *addit* عظيم. — 21. B. الذى.

frappa, ou mit ses flancs à nu et on plaça sur son visage des torches allumées. Comme il ne cédaît à aucune de ces tortures, l'empereur ordonna de lui trancher la tête et il reçut la couronne du martyr. Que son intercession soit avec nous! Amen.

DEUXIÈME JOUR DE BARMAHAT (15 février).

ٲ A pareil jour, mourut martyr le bienheureux saint Anbâ Macrobe (*Makraouâ*)² l'évêque. Ce père était des gens d'Achmoun Kharisât, d'entre les principaux de la ville. Il fut fait évêque de la ville de Pchati (*Niqqous*). Quand arriva le temps de la persécution, le gouverneur, nommé Youfanyous, alla dans cette ville, de la part de l'empereur. Il apprit des nouvelles du saint évêque et l'envoya chercher. Macrobe entra dans le sanctuaire, leva les mains au ciel, pria et plaça les vases du temple et ce qui servait au saint sacrifice dans un endroit

* t. 152 r.

1. Cette commémoration est placée par B au troisième jour de Barmahât. — 2. Malan *Macrawa*, Ludolf *Macareus*, Assemani *Macruvius*.

يطلع عليهم ثم¹ خرج مع الرسل² الى الوالى فتقصى³ منه عن اسمه ومدينته⁴ فلما علم انه اسقف المدينة امر⁵ ان يضرب ويهان وان تذاب خل وجير⁶ وتطرح⁷ في حلقه ففعل به ذلك ولم يناله الم بالجملة⁸ وبعد ذلك سيره الى ارمانوس والى الاسكندرية فامر ذلك⁹ بحبسه فاجرى الله¹⁰ على يديه¹¹ ايات¹² كثيرة¹³ ومن جملة ذلك كان ليولياس الاقفصى¹⁴ ولدا¹⁵ اسمه وخارسطس¹⁶ وكان قد انفلج في يديه ورجليه فصلى عليه القديس فشفى بعد ان صلى عليه¹⁷ وقدس¹⁸ في بيت يولياس وقربهم وقرر معه¹⁹ انه يتم²⁰ بجسده ويكتب سيرته فلما بلغ ارمانوس²¹ ما يصنعه القديس من الايات²² امر²³ ان يعذب²⁴ بانواع العذاب بالعصر ويقطع²⁵ الاعضاء ويلقى²⁶ للاسد الضارية وان يفرق في البحر وان يوضع في اتون النار وكان صابرا²⁷ على²⁸ هذا جميعه غالبا بقوة المسيح وكان له اخت عذراء خادمة

1. B *addit* . — 2. B *الرسول* . — 3. B *فاستقصى* . — 4. B *وعن مدينته* . — 5. B *فامر* . — 6. *Pro* A *habet* خل وجير . — 7. B *ويسكب* . — 8. *Haec verba ab desunt in A.* — 9. B *بذلك* . — 10. B *تعالى* . — 11. A *يدده* . — 12. A *اياتا* . — 13. B *addit* عظيمة . — 14. A *الاقفصى* . — 15. *Deest in A.* — 16. B *اوخارسطوس* . — 17. *Haec duo verba desunt in A.* — 18. A *قدس* . — 19. B *معهم* . — 20. B *يتمها* . — 21. A *ارمانوس* . — 22. B *addit in A.* — 23. B *فامر* . — 24. B *يحضر ويعذب* . — 25. B *وتقطع* . — 26. B *وان يلقي* . — 27. *Deest in B.* — 28. B *في* .

rant : « O portes de la fille de Sion (*Şahyoun*) qui ne laissent pas la lumière monter sur elles ! » Puis il partit avec les envoyés pour retrouver le gouverneur. Celui-ci lui demanda son nom et sa ville. Quand il sut qu'il en était l'évêque, il ordonna de le frapper, de l'humilier, de verser sur lui du vinaigre et de la chaux, d'en laisser sur son cou, ce qui fut fait : le saint ne ressentit aucune douleur. Après cela, il l'envoya à Arménios (*Armányous*), gouverneur d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), qui ordonna de l'emprisonner. Dieu fit arriver par lui de nombreux miracles, entre autres celui-ci : Jules d'Aqfaḥas (*Youlyós el-Aqfaḥasi*) avait un fils nommé Eucharistos (*Aoukháristos*) qui était paralysé des mains et des pieds. Le saint pria sur lui et il guérit; ensuite il offrit le saint sacrifice dans la maison de Jules, donna aux gens la communion et le décida à s'occuper de son corps et à écrire sa vie. Quand Arménios fut informé des miracles que le saint avait faits, il ordonna qu'il subit toutes sortes de tourments par la pression, par l'amputation des membres, qu'on le jetât aux lions féroces, qu'on le noyât dans la mer, qu'on le mit dans un four allumé. Il supporta tout cela et triompha par la force du Messie.

الكنيسة¹ تدعى مريم واخوين يدعى احدهما² يونس³ والاخر اسحق حضروا اليه وهو في السجن وبكوا قدامه قائلين ان⁴ كنت لنا ابا بعد ابانا فكيف تمضى فتركنا ايتاما⁵ فعزاهم⁶ وارسلهم الى بيوتهم⁷ وان يولياس اشار على الوالى قائلا اكتب قضية هذا الشيخ تستريح منه قبل قوله وامر توخذ رأسه فلما ان اخذت رأسه المقدسة اخذ يولياس جسده المقدس ولفه في لفائف فاخذ⁸ مذهبة وجعل صليب على صدره وسيره⁹ وصحبه¹⁰ غلमानه الى بلدة قيقوس فطاب الهواء للمركب فارست قبالة اشمون جريسات¹¹ فطلبوا ان يعوموا المركب فلم يستطيعوا ولما تعبوا خرج صوت من الجسد يقول هذا هو الموضوع الذى سر الرب ان يكون^{*} جسدى فيه فاعلموا اهل البلد بذلك فخرجوا اليه^{*} حاملين سعف¹² النخل وحملوه بكرامة عظيمة الى ان وضعوه في بلدهم وكانت جملة حياته مائة احد¹³ وثلاثين¹⁴ سنة منها ثمانية سنين الى ان اكمل رتب الشماسية ثم تقدم قسيسا فاقام ثلاثين¹⁵ سنة وجعل اسقفًا¹⁶ فاقام في الاسقفية تسعة وثلاثين¹⁷ سنة وكمل¹⁸ جهاده الحسن

1. B. للكنيسة. — 2. B. احدهم اسمد. — 3. B. يونس. — 4. B. انت. — 5. *Deest in A.* — 6. B. *addit* القديس. — 7. B. منازلهم. — 8. B. فاخر. — 9. B. ثم ارسله. — 10. B. صحبه. — 11. B. فارست. — 12. B. زعف. — 13. B. وراحد. — 14. B. وثلاثون. — 15. B. ثلاثون. — 16. A. اسقف. — 17. B. ثلاثون. — 18. B. واكمل.

Il avait une sœur vierge qui servait l'église et qu'on appelait Marie (*Maryam*), et deux frères, l'un nommé Jonas (*Younes*) et l'autre Isaac (*Isḥaq*). Ils vinrent le trouver quand il était en prison, et pleurèrent devant lui en disant : « Tu as été pour nous un père après le nôtre : comment pars-tu, nous laissant orphelins!... » Il les consola et les renvoya dans leurs demeures. Jules donna ce conseil au gouverneur : « Écris le jugement de ce vieillard, tu en seras délivré. » Il accepta et ordonna de le décapiter. Quand on eut tranché sa tête sainte, Jules prit son corps sacré, l'enveloppa dans des linceuls magnifiques et dorés, plaça une croix sur sa poitrine et l'envoya avec ses serviteurs dans son pays de Pehati (*Nijous*). Le vent fut favorable au bateau et il mouilla devant Achmon Djarisât. Lorsqu'on voulut partir, ce fut impossible, et quand on faisait des efforts, une voix sortit du corps disant : « Ceci est l'endroit où Dieu sera content que soit mon corps. » * On en informa les gens de la ville; ils vinrent avec des branches de palmier, l'emportèrent avec de grands honneurs et le déposèrent dans leur pays. La durée totale de sa vie fut de cent trente et un ans, desquels il exerça les fonctions de diacre pendant huit ans, puis il fut ordonné prêtre, ce qu'il fut pendant trente ans; il fut fait évêque et demeura dans l'épiscopat trente-neuf ans. Alors sa belle lutte fut terminée et

واخذ اكليل الحياة¹ من ربنا يسوع المسيح بركة صلواته² وشفاعته تكون معنا³ امين⁴

اليوم⁵ الثالث من شهر⁶ برمات

في⁷ هذا اليوم تبيح الاب المغبوط انبا قسما البطريك على كرسى مرقس كان هذا الاب بارا طاهرا عفيفا كثير الرحمة وكان عالما بكتب الشريعة وشروحها فاختير لرياسة البطريركية فلما تقدم رعى اعينه بخوف الله وحسن السياسة وكان ما يفضل عنه مما هو واجب له يعطيه للمساكين ويصرف منه في عمارة الكنائس فلم يدعه الشيطان بلا حزن لما رأى سيرته الصالحة بل سبب له وجعا وهو انه قدم مطرانا على بلاد الحبشة اسمه بطرس فلما وصل المطران الى كرسيه وجلس ايام تمرض ملك الحبشة فاستحضر المطران المذكور واستحضر ولدين كانوا له وشال تاج الملك من على رأسه ودفعه للمطران وقال له انا ذاهب الى

جميعا ومع التاسع¹. — 2. B *addit* الناسخ. — 3. *Deest in A.* — 4. B *addit* الناسخ. — 5. *Deest in A.* — 6. *Deest in A.* — 7. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf; Assemani addit commemorationem S. Hadidi quae diei sequenti adscribitur a Malan.*

il reçut de Notre-Seigneur Jésus la couronne de vie. Que la bénédiction de ses prières et son intercession soient avec nous ! Amen.

TROISIÈME JOUR DE BARMAHAT (27 février).

¹En ce jour mourut notre père, le bienheureux Anbà Cosmas (*Qosmā*), patriarche sur le siège de Marc (*Marqos*) (921-933); il était vertueux, pur, chaste, très miséricordieux, instruit dans les livres de la loi et dans leurs commentaires; il fut choisi pour exercer le patriarcat. Quand il fut nommé, il garda son troupeau avec la crainte de Dieu et une sage direction. Il donnait aux pauvres le superflu de ce qui lui était nécessaire et le dépensait pour entretenir les églises. Sataw (*Ech-Chaïtān*) ne le laissa pas sans affliction. Voyant sa conduite vertueuse, il lui causa de la douleur : voici comment. Il avait consacré comme métropolitain d'Abyssinie (*El-Habachah*) un homme nommé Pierre (*Boṭros*). Quand celui-ci fut arrivé à son siège et y fut resté quelques jours, le roi d'Abyssinie tomba malade. Il le fit venir ainsi que deux fils qu'il avait, ôta la couronne royale de sa tête et la remit au métropolitain en lui

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf: Assemani ajoute la commémoration de saint Hadid que Malan place au jour suivant.

المسيح فالذى تعرف انه يصلح للملك بعدى توجه فلما تبيح الملك فرأى المطران والوزراء ان الصغير يصلح للملك اكثر من الكبير فتوجه ملكا فجلس ملكا واستقر اياما دخل الشيطان فى اثنين قليلين الخوف من الله فانفقا ان يدعى احدهما ذاته مطران ويصير الاخر تلميذا له واتيأ الى بلاد الحبشة ثم زوروا كتب عن البطريرك وقالوا فيها انه قد بلغنا ان قد وصل عندكم انسان اسمه بطرس يذكر انه مطران ونحن ما ارسلناه بل هو كذاب وان الواصل بهذه الكتب مينا هو المطران ثم كتبوا فى الكتب وقد بلغنا انه ملك ابن الملك الصغير وترك الكبير وهذا ما يحل لانه ظلم ثم دخلوا الى البلاد وقدموا الكتب لابن الملك الكبير ففرح بها ثم جمع الوزراء واكابر الدولة وقرأ عليهم الكتب المزورة فنفوا بطرس المطران واجلسوا مينا الكذاب ونزعوا الملك من الملك وتوجوا اخيه الكبير ملكا فلما وصلت هذه الاخبار الى الاب البطريرك حزن حزنا عظيما وكتب كتب وارسلها يحرم مينا فاحرم وقتل¹ وطلب الاب بطرس المطران فلم يوجد ولم يرض الاب البطريرك ان

1. A وقيل.

disant : « Je vais aller vers le Messie; celui que tu trouveras le plus digne de régner après moi, couronne-le. » Le métropolitain et les ministres furent d'avis que le plus jeune méritait de régner plus que l'aîné; il le couronna roi et celui-ci s'assit sur le trône et y demeura quelques jours. Satan s'introduisit dans deux hommes qui craignaient peu Dieu. Ils convinrent que l'un d'eux serait appelé métropolitain et l'autre son disciple, et allèrent en Abyssinie.

* f. 153 r°. Puis ils fabriquèrent des lettres du patriarche où ils disaient : * « Nous avons appris qu'il est arrivé chez vous un homme du monde, Pierre; nous ne l'avons pas envoyé, c'est un imposteur. Bref, par ces lettres, c'est Ménas (*Mind*) qui est le patriarche. » Puis ils écrivirent encore : « Nous avons appris qu'il a fait régner le plus jeune fils du roi en laissant de côté l'aîné; cela n'est pas permis, car c'est une injustice. » Puis ils entrèrent dans le pays et présentèrent les lettres au fils aîné du roi, qui en fut joyeux. Il assembla les ministres et les principaux de l'état et leur lut les lettres fausses. Ils déposèrent le métropolitain Pierre, installèrent Ménas l'imposteur, détrônèrent le roi et couronnèrent son frère aîné. Quand ces nouvelles arrivèrent à notre père le patriarche, il ressentit un vif chagrin et écrivit des lettres et les envoya pour excommunier Ménas : il fut excommunié et mis à mort. On chercha le métropolitain Pierre et on ne le trouva pas. Notre père le

يقدم عليهم احد ولا البطريك الذى بعده الى ان مضت خمسة بطاركة وكانت ايام هذا الاب جميعها مملوءة سلامة ودعة لولا هذا السبب الذى جرى بالحشة واقام على الكرسي اثني عشر سنة وتيسح بسلام صلته معنا امين

¹ اعلموا يا اخوة انه في مثل هذا اليوم استشهد القديس برفوريوس هذا كان له الذكر الجميل معروف وارزاق متسعة وساتين وعبيد وجوار وصدقات² كثيرة وكل الذخائر والتحف الذى تباع في المدينة ما كان احد يقدر يشتريهم الا هو وحده وجميع السماسرة يعرضون عليه جميع ما يباع في المدينة وكان يفتقد المسجونين ويوفى عنهم الديون ولما تمادى عليه الحال وهو يعمل هذا المعروف وصدقات عظيمة غار العدو عليه من كل ناحية وصار يزيد عليه فلما جاء زمان الاضطهاد على المسيحيين ونادوا في كل مكان بعبادة الاصنام اضطرب هذا المغبوط وخاف وقام صلى وطلب من الله المعونة فحلت عليه روح

1. *Haec commemoratio quartae diei adscribitur in B qui relationem amplio- rem praebet. Deest in Ludolf et Assemani. In A est relatio simplicior quae sequitur* وفيه 2. B — استشهد القديس برفوريوس الذى من نانياس (بانياس) *(lege)* شفاعته معنا امين صدقات.

patriarche ne consentit pas à en consacrer un autre, non plus que son successeur, jusqu'à ce que cinq patriarches se succédèrent. Les jours d'Anbâ Cosmas furent remplis de tranquillité et de quiétude sauf cette affaire arrivée en Abyssinie. Il resta sur son siège pendant douze ans et mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

'Sachez, mes frères, qu'à pareil jour, saint Porphyre (*Barfouryous*)² souffrit le martyre. Il jouissait d'une bonne réputation; il était connu, possédait de grandes ressources, des vergers, des esclaves, des servantes, faisait de nombreuses aumônes; personne que lui ne pouvait acheter toutes les choses précieuses et de grand prix qu'on vendait dans la ville; tous les courtiers lui présentaient tout ce qui était à vendre dans la ville; il visitait les prisonniers et payait leurs dettes. Lorsque cette situation se fut prolongée, alors qu'il répandait ces bienfaits et de grandes aumônes, l'ennemi l'attaqua de tous les côtés et redoubla ses attaques contre lui. Lorsque arriva le temps de la persécution contre les chrétiens et qu'on proclama partout d'adorer les idoles, ce bienheureux fut dans l'inquiétude et la crainte, il alla prier et demanda à Dieu de l'aider. L'esprit du martyr descendit sur lui, il se tint

1. Cette commémoration est abrégée de la façon suivante dans A : En ce jour mourut martyr saint Baroufoumous qui était de Bányàs (*Nányàs*). Que son intercession soit avec nous! Amen. B la donne d'une façon plus détaillée et la place le 4 de barmahât. Elle manque dans Ludolf et Assemani. — 2. Malan *Barqonias, Bar-Foumous*.

الشهادة ووقف برا باب داره وقال يا رب هوذا انا اترك باب دارى مفتوح من اجل اسمك
 عضدنى وكون معى يا الهى حين اكمل جهادى وفيما هو قايم برا باب داره واذا بالامير
 جائز فصرخ قائلا انا نصرانى مسيحي قدموه اليه فقال له الامير ايها الناخودة
 برفوريوس لما تكلمت هكذى من ذاتك ولا طلبك احد امضى وادخل دارك فما كلمك
 احد فازداد صياحا انا نصرانى مومن بالمسيح وللوقت غضب الوالى وامر باخذ رأسه
 المقدسة بحد السيف ونال الحياة الابدية فى ملكوت السموات واما اهل البلد فحزنوا
 عليه حزنا عظيما واخذوا جسده المقدسة واكفوه باكناف حسنة ودفنوه الرب الاله يرحمنا
 بصلاته نحن وكاتبه امين

اليوم الرابع من برمات

فى¹ هذا اليوم اجتمع مجمع بجزيرة بنى عمر على قوم يقال له الاربعشرية وهؤلاء
 كانوا يعملوا عيد الفصح المجيد مع اليهود فى الرابع عشر من هلال نيسان فى اى يوم
 اتفق من ايام الجمعة فمنهم اسقف الجزيرة ثم ارسل الى سرايون بطريك انطاكية والى

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

debout à la porte de sa maison et dit : « Seigneur, voici que je laisse ouverte la porte de ma maison en ton nom. Aide-moi et sois avec moi. » Il arriva que le gouverneur passa à ce moment. Le saint cria : « Je suis chrétien, adorateur du Messie. » On l'amena au gouverneur qui lui dit : « Insensé Porphyre, pourquoi parles-tu ainsi de toi-même? personne ne te recherche; va et rentre dans ta maison, personne ne te parle. » Il redoubla ses cris : « Je suis chrétien, croyant au Messie! » Alors le gouverneur s'irrita et ordonna de lui couper la tête avec le tranchant d'une épée. Il reçut la vie éternelle dans le royaume des cieux. Les gens de la ville ressentirent un grand chagrin; ils prirent son saint corps, l'enveloppèrent dans de beaux voiles et l'enterrèrent. Que le Seigneur Dieu nous fasse miséricorde par ses prières! Amen.

QUATRIÈME JOUR DE BARMAHAT (28 février).

' En ce jour se réunit un concile à Djazirah Beni 'Omar contre les gens que l'on appelait Quartodecimans. Ils célébraient, comme les Juifs (*El-Yahoud*), la fête de la Pâque glorieuse le 14 du mois lunaire de Nisan, quelque jour de la semaine qu'il tombât. L'évêque de Djazirah le leur défendit; puis il envoya

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf.

دمقراطيس بابا رومية والى دمتریوس بطريرك الاسكندرية والى شيماسخ اسقف بيت المقدس * f. 153 v. واعلمهم بدعة هولاء القوم فسير كل منهم رسالة يذكر فيها ان لا يعمل الفصح الا فى يوم الاحد الذى بعد عيد اليهود ويحرم من يتعدى هذا ويخالفه فاجتمع فى هذا المجمع ثمانية عشر اسقفا وقريت قدامهم الرسائل المقدسة واستحضروا هولاء المخالفين وقريت عليهم الرسائل فرجع منهم قوم عن سوء رأيهم وقيموا قوم على ظلالتهم فاحرموا ومنعوا وتقرر قدامهم عمل الفصح كاوامر الرسل القديسين القائلين ان من يعمل يوم قيامة الرب فى غير يوم الاحد فقد شارك اليهود فى اعيادهم وافترق من المسيحين فالرب يحرسنا ويخلصنا من غواية الشيطان امين

وفيه¹ ايضا شهادة الطوباني هابولوس الامير فى مدينة برجى من اعمال بمقلية هذا القديس من اجل محبته فى السيد المسيح وعبادته له قبض عليه برنباخس الامير من

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

vers Sérapion (*Sarabyoun*), patriarche d'Antioche (*Antakyah*), vers Démétrios (*Damatryous*), patriarche d'Alexandrie et vers Symmaque (*Chimikhos*), évêque de Jérusalem (*Beit el-Maqdis*), * pour les informer de l'innovation de ces gens. Chacun d'eux envoya * f. 153 v. une épître où il mentionnait que la Pâque ne devait être célébrée que le dimanche qui suivait la fête des Juifs, et où il excommuniait quiconque passerait outre ou résisterait. Dix-huit évêques se réunirent dans ce concile, devant qui on lut les saintes épîtres. On fit comparaître ces dissidents et on leur lut les lettres. Il y en eut qui renoncèrent à leur opinion mauvaise, tandis que d'autres persistaient dans leur erreur. Ils furent excommuniés et interdits : on fixa devant eux la célébration suivant les instructions des saints apôtres qui disent : « Quiconque célébrera le jour de la résurrection du Seigneur un autre jour que le dimanche s'associe aux Juifs dans leurs fêtes et se sépare des chrétiens. » Que Dieu nous garde et nous préserve de l'égarement de Satan! Amen.

¹ En ce jour eut lieu le martyre du bienheureux Hâboulyous² le prince, dans la ville de Perga (*Bardji*), dans les districts de Pamphylie (*Banfilyah*). A cause de son amour pour Notre-Seigneur le Messie et de son adoration pour lui, ce saint fut arrêté par Barnabâkhas le gouverneur, de la part de Dioclétien (*Digla-*

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. — 2. Malan *Hagulius*, *Hanulius*, *Assemani Julius ducis Pergae*.

قبل ديقلاديانوس فلما حصل بحضرته وجاهر بالايمان بالمسيح ورتل باصوات بيبة وارسل للسيد المسيح التمجيد ودم الاصنام ولعننا امر ان يصلب على خشبة فصبح السيد المسيح الذي اهله للشهادة على اسمه ثم اسلم الروح بيد الرب يسوع المسيح الذي له المجد الى الابد امين

اليوم الخامس من برمهات

في¹ هذا اليوم تنيح الاب القديس الناسك العابد انا سراپامون قمص دير ابو يحسن ومكث هذا القديس ترهب من صغره في كنيسة القديس ابو يحسن ومكث في العبادة وخدمة الشيوخ اثنين وثلاثين سنة ثم تقدم قمص على الدير المذكور فتزايد في بره ونسكه وكان صائم في طول نهاره من حيث ترهب الى ان تنيح فلما مكث في التمضية عشرون سنة * حسب نفسه في كنيسة فلم يرجع احد ينظره الى كمال عشر سنة وكان في هذه المدة لا * c. 154 فطر الا في يومى السبت والاحد لا غير ولما دنت وفاته ظهر له ملاك الرب في المنام

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

dyânous). Arrivé en sa présence, il proclama la foi dans le Messie, déclama d'une voix éclatante, adressa à Notre-Seigneur le Messie sa glorification, blâma les idoles et les maudit. L'empereur ordonna de le crucifier sur une poutre. Il loua le Messie qui l'avait jugé digne d'être martyrisé pour son nom, puis rendit l'âme entre les mains de Notre-Seigneur Jésus le Messie, gloire à lui éternellement! Amen.

CINQUIÈME JOUR DE BARMAHAT (1er mars).

¹ En ce jour mourut le saint père, l'ascète, le dévot Anbâ Sarapamon (*Sarabâmoun*)², higoumène du couvent d'Abou Yoḥannes. Dès sa jeunesse, ce saint se fit moine dans l'église d'Abou Yoḥannes. Il resta à adorer Dieu et à servir les vieillards pendant trente-deux ans. Puis il fut nommé higoumène de ce couvent et redoubla de piété et de dévotion. Il jeûnait toute la journée, depuis le temps où il se fit religieux jusqu'à sa mort. Quand il fut resté * c. 154 vingt ans dans les fonctions d'higoumène, * il s'enferma dans une église où personne ne vint le voir jusqu'à ce que dix ans se fussent accomplis. Pendant ce temps, il ne rompait le jeûne que les deux jours du samedi et du dimanche, pas plus. Quand sa mort fut proche, l'ange du Seigneur lui

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf — 2. Malan et Assemani *Serapion*.

وناوله صليب من نار وقال له خذ هذا بيدك فقال كيف استطيع ان امسك النار يدي فاجابه الملاك قائلا لا تخف فما جعل المسيح لها عليك سلطان فمد يده واخذ الصليب من الملاك فقال له الملاك تقوى وتقرب فالى ثلاثة ايام آتى وآخذك فلما استيقظ أعلم الشيوخ بالروبا فودعوه وبكوا وسألوه ان يذكرهم وهو ايضا سألهم ان يديموا ذكره في صلواتهم ثم تيسح بسلام في ثالث يوم والشيوخ حضار عنده صلواته تكون معنا امين وفيه¹ ايضا ذكر القديسة اوطوكية التي تفسيرها مسرة هذه القديسة كانت سامرية المذهب وكانت من اهل بعلبك وكان اسم ابيا يونان وكان اسم امها حكيمة فعاشت في اول عمرها بالفسق والنجاسة وكانت تحسن وجهها وجمال شخصها تعرقل كثيرين وتوقعهم في الخطيئة فاقنتت من هذه النجاسة مالا كثيرا فسمع بخبرها راهب قديس من اهل القدس يسمى جريمانس فدخل الى عندها في صورة من عادته ان يدخل اليها ولما صار في البيت اخذ

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

apparut en songe et lui remit une croix de feu en lui disant : « Prends-la dans ta main. » — Il lui répondit : « Comment puis-je saisir le feu avec ma main ? » — L'ange lui répliqua par ces paroles : « Ne crains pas ; le Messie n'a donné au feu aucun pouvoir sur toi. » — Alors il étendit la main et reçut la croix de l'ange. — Celui-ci lui dit : « Sois fort et communie, car dans trois jours, je viendrai te prendre. » Lorsqu'il s'éveilla, il fit connaitre son rêve aux vieillards. Ceux-ci lui firent leurs adieux, pleurèrent et lui demandèrent de se souvenir d'eux. De son côté, il leur demanda de le mentionner toujours dans leurs prières. Ensuite il mourut en paix le troisième jour, en présence des vieillards. Que ses prières soient avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de sainte Eutychia (*Aoufoukyâ*)² qui signifie « joie ». Cette sainte était de secte samaritaine et des gens de Ba'albek. Le nom de son père était Younan, celui de sa mère Ijakimah. Au commencement de sa vie, elle vécut dans la débauche et la corruption ; elle était belle de visage et accomplie de sa personne, elle égarait beaucoup de gens et les faisait tomber dans le péché : elle acquit par cette impureté une fortune considérable. Un saint moine de Jérusalem (*El-Qods*) nommé Germain (*Djirmânos*) en entendit parler. Il entra chez elle sous l'apparence d'un de ceux qui en avaient l'habitude. Quand il fut dans sa maison, il commença à

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. — 2. Malan *Eudocia*, Assemani *Eudocia*.

في وعظها باقوال رهيبة مخيفة فاذاكرها بجهنم وبالظلمة وبالودود واصناف العقوبات الرهيبة فاجابته فهل بعد الموت تقام هذه الاحساد بعد ان تصير تراب وتحاسب فقال نعم فقالت وايش دليل قولك ولم تات به التورة التي اعطاها الله لموسى النبي ولا ابائ ما يقولوا هذا فابنت لها ذلك بالبراهين الشرعية والعقلية فلما ثبت قوله في عقلها والتحق قلبها فقالت فان * انا . f. 154 v.º رجعت عن زناى اترى يقبلنى الله فاجابها ان امتى بالمسيح انه قد جاء الى العالم وقد حمل خطاياهم بصلبه عنهم وتبى من الان توبة صادقة وتعمدتى فانه يقبلك ولا يذكر لك شيا مما صنعت بل تكونين كما ولدتى من بطن امك فانفتح قلبها للإيمان وسأت اتمام ذلك فأحضرها قدام اسقف بعلبك وقرت قدامه بالثالوث المقدس وتبجسد الله الكلمة وصلبه فوقف وصلبى على الماء ليعمدها ففتح الرب الحافظ¹ عقلها فاجبرت ملاكا مضيا يجذبها الى السماء وملائكة اخر مسرورين بذلك ثم ابصرت شخصا مفزعا اسودا قبيح المنظر يجذبها منهم وهو حنق عليها فزادها ما رأت رغبة في العمد والتوبة فلما تعمدت فرقت ما كانت

1. الحافظ.

l'exhorter par des paroles effrayantes, terribles; il lui mentionna l'enfer, les ténèbres, les vers, et toute espèce de tourments redoutables. — Elle lui répondit : « Est-ce qu'après la mort, ces corps subsisteront après être réduits en poussière et leur demandera-t-on des comptes? — Oui, » répondit-il. — « Et où est la preuve de ta parole, car elle ne se trouve ni dans la Torah (*Tourah*) que Dieu a donnée au prophète Moïse (*Moussa*) et nos pères ne nous en ont jamais parlé. » Il l'appuya par des preuves légales et spirituelles. Quand il eut affirmé son dire dans son esprit et qu'il se fut attaché à son intelligence, elle lui dit : * « Je renonce à ma vie de débauches, penses-tu que Dieu m'acceptera? » — Il lui répondit : « Si tu crois que le Messie est venu dans le monde et a enlevé les péchés des hommes par sa croix, si tu te repens dès maintenant d'un repentir sincère et si tu te fais baptiser, il l'acceptera, ne mentionnera jamais rien de ce que tu as fait, mais tu seras comme quand tu es née du ventre de ta mère. » Son cœur s'ouvrit à la foi et elle lui demanda de compléter cela. Il l'amena devant l'évêque de Ba'albek : elle confessa devant lui la sainte Trinité, l'incarnation du Verbe et son crucifiement. Puis il se tint debout et pria sur l'eau pour la baptiser. Dieu ouvrit les regards de son intelligence; elle vit un ange de lumière qui la tirait vers les cieux, tandis que d'autres anges se réjouissaient. Puis elle vit un être effrayant, noir, laid d'aspect qui la tirait d'entre eux et il était irrité contre elle. Ce qu'elle vit augmenta son désir d'être baptisée et de se repentir. Quand elle fut baptisée, elle partagea tout ce qu'elle avait acquis — et de quelle triste

جمعته بس الجمع على الفقراء والمساكين وذهبت الى دير راهبات وليست فيه زى الرهبنة وجاهدت فيه جهادا كاملا فدخل الشيطان في بعض عشاقها فمضى واعلم الامير فامر باحضارها فلما حضرت وجدت في منزله جنازة وبكاء على ابنه فدخلت اليه وصلت وطلبت من السيد المسيح في السعي فقامته فامن الامير بالمسيح على يدها ثم احد الامراء¹ اخر يسمى ديوجانس سمع بخبرها فاستحضرها فابصرت امامه جندي عينه عمية فصلت وصلبت عليها فابصرت فاطلقها الامير ثم من بعد مدة تولى امير اخر يسمى بيكفيوس فبلغه خبرها فاستحضرها فسألت السيد المسيح ان يجعل لها حظ مع الشهداء فامر الامير بقطع رأسها بالسيف فضرب عنقها ونالت اكليل الشهادة شفاعتها وصلاتها تكون مع جميعنا امين

اعلموا² يا اخوة انه في مثل هذا اليوم تنسح القسيس الجليل ماري بطرس وهذا الاب كان طول زمانه صائما وكان يجس نفسه ويلزم الصلوات الليل والنهار فاوهمه الله عالم الغيب واى مريض ياتى اليه يصلى على الماء والزيت ويدهن فينال الصحة والشفاء

1. A. Amraad. — 2. *Haec commemoratio deest in A, Malan, Maï, Assemani et Ludolf.*

façon! — entre les pauvres et les malheureux, puis alla dans un couvent de religieuses où elle prit l'habit monastique et montra un zèle accompli. Le démon entra dans l'un de ses amoureux; il alla informer le gouverneur; celui-ci la fit comparaître. Quand elle arriva, elle trouva dans sa demeure un cortège funèbre et des pleurs sur son fils. Elle entra, pria, implora Notre-Seigneur le Messie pour le jeune homme et le ressuscita. Le gouverneur eut au Messie par elle. Puis un autre gouverneur nommé Diogène (*Diouljânis*) entendit parler d'elle et la fit venir. Elle vit devant lui un soldat borgne d'un œil; elle pria, fit le signe de la croix sur l'œil et le fit voir. Le gouverneur la relâcha. Après cela, gouverna un autre du nom de Bikfyous; il apprit son histoire et la fit venir. La sainte demanda au Messie de lui assigner une place avec les martyrs. Le gouverneur ordonna de lui couper la tête avec le tranchant de l'épée. Elle fut décapitée et reçut la couronne du martyre. Que son intercession et sa prière soient avec nous tous! Amen.

¹ Sachez, mes frères, qu'à pareil jour mourut le prêtre glorieux Mari Pierre (*Botros*). Ce saint jeûna pendant toute sa vie, il se clôturait et, nuit et jour, était assidu à ses prières. Dieu, qui connaît les choses secrètes, lui accorda ceci : quand un malade irait le trouver, il prierait sur de l'eau et de l'huile et l'en oindrait, et, par sa prière, ce malade obtiendrait la santé et la guérison.

1. Cette commémoration manque dans A, Malan, Maï, Ludolf et Assemani.

بصلاته وكان لما كثرز قسيس بعد الكلفة العظيمة بغير ارادته لم يبطل رفع البخور ولا يوم
والقداس المرتب وكانوا اهل المدينة فرحانين به ويقولون في نفوسهم ان الله يوهبنا غفران
خطايانا بصلواته وتضرعاته ومن عوائده الجميلة اذا ما سمع بانين مختصمين يضرب لهم
المطانوة ويصاح بينهم وكان هذا القديس كامل بكل الصفات الجميلة وبينما هو يصلى ذات
ليلة ظهر له بطرس رأس الرسل وقال له السلام لك يا من حفظت الكهنوت بلا عيب
السلام لك وعليك يا من صلواته وقداسته قد صعدت كالرائحة الطيبة العطرة اما هو لما رآه
فزع وخاف منه فقال له انا هو بطرس رأس الرسل لا تخاف ولا تجزع لان الرب ارسلني
لاعزيك واعرفك انك تنتقل من اتعاب هذا الدنيا الى الملكوت الابدية فابشر بذلك
وتعزى وفرح بذلك وقال اذكرني يا ابي ولما قال هذا تنيح بمجد وكرامة وسعادة تامة
الرب الاله يرحمنا بصلواته وبركاته نحن وبنى¹ المعمودية امين

1. B. ويس.

Quand il fut ordonné prêtre, après de grandes difficultés et contre sa volonté, il ne négligea jamais de présenter de l'encens un seul jour ni de célébrer le saint sacrifice prescrit. Les gens de la ville étaient contents de lui et disaient en eux-mêmes : « Dieu nous donne le pardon de nos péchés par ses prières et ses humbles supplications. » C'était une de ses louables habitudes, quand il voyait deux personnes se disputer, de se prosterner devant elles et de les réconcilier. Ce saint arrivait à la perfection dans toutes sortes de belles qualités. Une nuit qu'il priait, Pierre, le chef des apôtres, lui apparut et lui dit : « Salut à toi, qui as conservé la prêtrise sans défaut, salut à toi ; attention, toi dont les prières et la sainteté montent comme un parfum exquis et pénétrant. » Quant au saint, en le voyant, il fut saisi de peur et de crainte. — « Je suis Pierre, chef des apôtres, continua-t-il, ne crains pas, n'aie pas peur, car le Seigneur m'a envoyé pour te faire connaître que tu passeras des fatigues de ce monde au royaume éternel. » Il en fut joyeux, se consola et s'en réjouit : « Souviens-toi de moi, ô mon père, » dit-il. En disant ces mots, il mourut avec gloire, honneur et bonheur parfaits. Que le Seigneur Dieu nous fasse miséricorde par ses prières et ses bénédictions, à nous et aux enfants du baptême ! Amen.

اليوم السادس من برمهات

* f. 155 r. ¹ في ² هذا اليوم استشهد * القديس ديسقورس الشهيد³ في زمان العرب هذا القديس كان من اهل مدينة الاسكندرية فجزت له اسباب خرج بها من دينه ودين ابائه ودخل في دين العرب⁴ ومكث فيه مدة من الزمان وكانت له⁵ اخت في مدينة الفيوم متزوجة رجل مسيحي فلما سمعت بفضيته⁶ وما جرى عليه حزنت⁷ حزنا⁸ عظيما⁹ ثم ارسات له وهي تقول لقد كنت اشتبهى¹⁰ ان ياتيني خبرك انك¹¹ توفيت وانت مسيحي فكنت افرح بذلك ولا ياتيني خبرك بانك قد¹² تركت المسيح الهك ثم قالت¹³ له اقوالا¹⁴ كثيرة وفي الاخر¹⁵ قالت له اعلم¹⁶ ان هذا الكتاب اخر¹⁷ صلة¹⁸ بيني وبينك فمن الان لا توريني وجهك ولا تكاتبني بكتابك¹⁹ فلما وقف على كتابها بكى بكاء مرا ولطم وجهه وتنف لحيته ثم قام

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf; hanc transfert B in diem octavam et addit* اعلما يا اخرة. — 2. B *addit* مثل. — 3. B *استشهد*. — 4. B *Haec verba a* من دين *desunt in B*. — 5. B *اد*. وكان له. — 6. B *فضيته*. — 7. B *فجزنت*. — 8. *Deest in B*. — 9. B *رفالت*. — 10. B *addit* يا اخي. — 11. B *addit* قد. — 12. B *وانت تركت*. — 13. B *وقالت*. — 14. B *اقوال*. — 15. B *الاخر*. — 16. A *واعلم*. — 17. *Deest in B*. — 18. B *مطالعة*. — 19. B *بكتابتك*. — 20. B *addit* كثيرا.

SIXIÈME JOUR DE BARMAHAT (2 mars .

'En ce jour mourut martyr * saint Dioscore (*Disqouros*) au temps des * f. 155 r. Arabes (*El-'Arab*). Ce saint était des gens de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Pour certaines raisons, il abandonna sa religion et celle de ses pères et embrassa celle des Arabes et y resta quelque temps. Il avait une sœur dans la ville de Phiom (*Fajoum*), mariée à un chrétien. Quand elle apprit son aventure et ce qui lui était arrivé, elle ressentit un grand chagrin, puis elle lui envoya dire : « J'aurais préféré recevoir la nouvelle de ta mort quand tu étais chrétien, et je m'en serais réjouie, plutôt que d'apprendre que tu avais abandonné le Messie, ton Dieu. » Elle ajouta beaucoup de paroles et termina par ces mots : « Sache que cette lettre est la fin de nos relations : désormais, ne montre plus ton visage et n'écris plus. » Quand il en prit connaissance, il pleura amèrement, se frappa le visage, s'arracha la

1. Cette commémoration manque dans Ludolf, elle est reportée par B au 8 de barmahat.

في الحين فشد¹ وسطه بالزئار ثم صلى صلاة طويلة وتفرع وتفرعاً زائدا ورشم نفسه² بالصليب ثم خرج مشى في المدينة فلما رأوه الناس تعجبوا³ ثم امسكوه⁴ وقدموه للمتولي فسأله عن ذلك فقال له انا رجل مسيحي واموت مسيحي⁵ ما اعرف شيأ غير هذا فاجابه ما انت تركت دين النصارى ودخلت في ديننا فاجابه قائلاً⁶ انا ولدت مسيحي واموت مسيحي فهده كئيرا فلم يرجع عن رأيه فضربه ضربا كئيرا⁷ موجعا ثم حبسه وارسل فشاور⁸ عليه ملك مصر وقتئذ فامر⁹ ان يعرض¹⁰ عليه الخروج من ديانة¹¹ النصارى والدخول في ديانة¹² الملك فان اطاع تخلع¹³ عليه وآلا فتحرقة¹⁴ فاخرجه من الحبس¹⁵ واعرض عليه الجحود فاي وقال قد قلت لك¹⁶ ولمولاك¹⁷ اننى¹⁸ مسيحي ولدت ومسيحي اموت فامر¹⁹ باحراقه فحفر²⁰ له في ظاهر المدينة حفرة كبيرة وامليت²¹ حطاب ووقدت²² بعد

1. B. شد. — 2. B. ذاته. — 3. B. addit مند. — 4. B. امسكوه. — 5. *desunt* in A. — 6. *Deest* in B. — 7. *Deest* in B. — 8. B. يشاور. — 9. B. بأمره. — 10. *Pro his verbis* B. *habet* اعرض له اعرض. — 11. B. دين. — 12. B. دين. — 13. B. اخلع. — 14. *Pro* للمولاك B. *habet* الا فتحرقه. — 15. B. السجن. — 16. *Deest* in B. — 17. B. للمولاك. — 18. *Deest* in B. — 19. B. addit الملك. — 20. B. فحفروا. — 21. B. وملها. — 22. B. واوقدوا فيها النيران ولما التهمت ارمود فيها.

barbe, puis il se leva sur-le-champ, attacha la ceinture (des chrétiens) autour de sa taille, fit une longue prière, s'humilia grandement, se marqua d'une croix et sortit par la ville. En le voyant, les gens furent étonnés, puis ils l'arrêtèrent et le présentèrent au gouverneur. Celui-ci l'interrogea. Le saint lui dit : « Je suis chrétien et je mourrai chrétien; c'est tout ce que je sais. » — « N'as-tu pas abandonné la religion des chrétiens et embrassé la nôtre? » Il répliqua : « Je suis né chrétien et je mourrai chrétien. » Le gouverneur proféra des menaces contre lui, sans le faire renoncer à son projet, il lui appliqua des coups nombreux et douloureux, puis il l'emprisonna et envoya consulter à son sujet le roi d'Égypte (*Misr*) d'alors. Celui-ci lui ordonna de lui proposer d'abandonner la religion des chrétiens pour embrasser la sienne : s'il obéissait, il serait revêtu d'une pelisse d'honneur, sinon, il serait brûlé. Le gouverneur le fit sortir de prison et lui proposa de renier sa foi, mais il refusa : « Je t'ai dit, ainsi qu'à ton maître, que je suis né chrétien et que je mourrai chrétien. » Alors il ordonna de le brûler. On creusa hors de la ville une grande fosse qui fut remplie de bois et allumée après que les gens de la ville eurent porté de nombreux coups au saint et l'eurent piqué avec

* f. 155 v°. ان ضرب من اهل المدينة¹ ضربا * كثيرا ونغز² بالسكاكين فنال اكمال الشهادة في ملكوت السموات صلته³ تكون معنا امين⁴
 وفيه ايضا ذكر نياح⁵ القديس تاووطس⁶ اسقف مدينة قرنتية⁷ التي في جزيرة قبرص هذا القديس بسبب اقراره بالمسيح استحضرة بولس متولى الجزيرة من قبل⁸ ديقلايانوس⁹ وطلب منه ان ينكر المسيح ويقدم البخور للاصنام فلما لم يطاوعه عراه وضربه ضربا موجعا بسياط من جلد البقر ثم علقه وجرده جسمه ثم بسطه على سرير من حديد محمى فلم يناله من ذلك¹⁰ بوس ثم سمر رجله بمسامير ثم¹¹ جروده الى الحبس فمكث فيه الى ان اهلك¹² الله ديقلايانوس¹³ وتملك¹⁴ البار قسطنطين فاطلقه من حملة المحبوسين فرجع الى كرسية ورعى رعيته¹⁵ التي اوتمن عليها ثم تمنيح بسلام صلته¹⁶ معنا امين¹⁷

1. B البلد. — 2. B وطعن. — 3. B addit وبركاند. — 4. *Hanc commemorationem transfert B in diem octavam.* — 5. B نياحة. — 6. A تاووطس. — 7. A قرنتية. — 8. *Deest in B.* — 9. B ديقلايانوس *et addit الكافر*. — 10. *desunt in B.* — 11. *Deest in B.* — 12. B اهلكه. — 13. A ديقلايانوس. — 14. B addit بعد الملك. — 15. B ورعيته. — 16. B addit تكون. — 17. *Hanc commemorationem que deest in Ludolf transfert B in diem octavam.*

des couteaux. Il obtint la couronne du martyr dans le royaume des cieux. * f. 155 v°. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Théodote (B *Tàou-dhouṭos*, A *Taouzhouzhos*), évêque de Cérines (A *Quranatyah*, B. *Qournatyah*)² qui est dans l'île de Chypre (*Qobros*). A cause de sa fidélité constante au Messie, Paul (*Boulos*), gouverneur de l'île pour Dioclétien (A *Diqlätÿânus*, B *Diqlälÿânos*), le fit venir et lui demanda de renier le Messie et d'offrir des parfums aux idoles. Comme il n'obéit pas, il le fit dépouiller et frapper de coups douloureux avec des fouets de cuir de bœuf. Puis il le suspendit, le corps nu, l'étendit sur un siège de fer brûlant, sans que le saint éprouvât du mal. Ensuite il lui fit clouer les pieds avec des clous et on le traîna à la prison. Il y resta jusqu'à ce que Dieu fit mourir Dioclétien; alors régna le vertueux Constantin (*Qosṭantîn*) qui le relâcha parmi la foule des prisonniers. Il revint à son siège, garda le troupeau qui lui avait été confié et mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

1. B reporte au 8 de barmahat cette commémoration qui manque dans Ludolf. — 2. *Assemani Cyprini.*

اعلموا¹ يا اخوة ان في مثل هذا اليوم ملكوا الحبش الغريب الديار المصرية وكانوا يطاردوا جماعة النصارى بكل البلاد وكان بجبل اسيوط دير فيه تسعة وثلاثون عذراء والريسة² الذي عليهم كمال اربعين وهؤلاء العذارى كانوا في صلوات كثير وسهر دائم وصوم³ ومطانوات يطلبوا من الله النجاة والرحمة وكان الله قد وهبهم موهبة الشفاء وكانت كل امرأة بها مرض تجى الى عندهم تنال الشفاء بصلواتهم الطاهرة واتصل امرهم الى الغز فاتوا الى الدير فضاخوا العذارى الرهبانات وطلبوا من الله ان ينجيهم من التجارب والمصائب وان الغز داروا على الدير يريدوا يأخذوا العذارى ويطلقوا الى بلادهم بهم ليتزوجوهم فاما العجوز الريسة عليهم قالت لهم اطلبوا يا اولادى خلاص نفوسكم من هؤلاء الظلمة الاشرار وانظروا كيف يكون خلاصكم وكان في ذلك الوقت بكاء عظيم لاجل ان الجند احاطوا بالدير من كل جانب وانهم دقوا الباب بانزعاج عظيم وان راهبة صغيرة في الدير قالت للريسة يا سيدتى اسمعى ما اقوله لك القى كل واحدة منا في حصر واطلقى فيها النار نروح للرب قريانا زكيا ولما سمعوا قول الصبية قالوا للريسة اتبها المباركة عجلي بما قالته هذا الاخت

1. *Haec commemoratio deest in A, Malan, Ludolf, Assemani, Maï.* — 2. *B iterum praebet* وصلوات.

¹ Sachez, mes frères, qu'à pareil jour, les Éthiopiens (*El-Habach*) s'emparèrent de l'ouest de l'Égypte (*el-diâr el-Misryah*), attaquant la multitude des chrétiens dans toutes les provinces. Il y avait dans la montagne de Syout (*Osyout*) un couvent où étaient trente-neuf vierges; la supérieure, au-dessus d'elles, formait le chiffre de quarante. Par les nombreuses prières, les veilles continuelles, les jeûnes et les actes de piété, elles demandaient à Dieu le salut et la miséricorde. Dieu leur avait accordé le don de guérison; toute femme malade venait chez elles et était guérie par leurs prières pures. Les Ghozz en eurent connaissance et vinrent au couvent. Les vierges religieuses eurent peur et demandèrent à Dieu de les préserver des épreuves et des calamités. Les Ghozz entourèrent le couvent, voulant les enlever et les emmener dans leur pays pour les épouser. La vieille supérieure leur dit: « Mes enfants, cherchez à vous sauver de ces méchants tyrans par quelque moyen. » Il y eut alors de grands pleurs parce que les ennemis entouraient le couvent de tous côtés et frappaient à la porte avec un grand fracas. Une jeune religieuse du monastère dit à la supérieure: « Madame, écoute mes paroles: place chacune de nous dans une natte et mets-y le feu. Nous irons vers le Seigneur comme un sacrifice pur. » Quand elles entendirent les paroles de la jeune fille, elles

1 Cette commémoration manque dans A, Maï, Assemani, Malan, Ludolf.

المباركة وانها اسرعت ولفت كل واحدة في حصير من العذارى وقالت يا سيدى اقبل قربانا اليك لان هولاء خرجوا من بلادهم طالبين خلاصهم فموتهم هكذا اخير من يفسدوا فيهم هولاء المخالفين ولا تجعل على يا رب هذا الخطيئة وانها اطلقت النار فطلع العجاج الى السماء وانهم عبروا الجند فوجدوا النار اكلت العذارى جميعا وانهم غضبوا على الريبة وقالوا ما عمل هذا القضية الا انتى قد طلعت الى القصر فقالوا لها انزلى نحن ما نكلمك وانها التقت نفسها من اعلا القصر الى اسفل واسلمت روحها بيد الرب الاله يرحمنا الرب
بصلاتهم¹

اليوم السابع من شهر² برمات

في⁴ هذا اليوم استشهدوا القديس فيليمون⁵ وابلانيوس⁶ هذا فيليمون كان مغنيا⁶ لاريانوس والى انصنا وابلانيوس كان⁷ مزمرا وكانا صديقين لبعضهما بعضا⁸ فاشتروا الشهادة فاخذ فيليمون⁹

1. *Addit Ludolf commemorationem Theodosii imperatoris.* — 2. *Deest in A.* — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf. B addit* ان اعلما ياخرة. — 4. *B addit* مثل. — 5. *B* فليجون. — 6. *A* معينا. — 7. *Deest in A.* — 8. *B* بعض. — 9. *B* فليجون.

dirent à la supérieure : « O femme bénie, hâte-toi de faire ce qu'a dit cette sœur bénie. » Elle s'empressa de rouler chacune d'elles dans une natte et dit : « Seigneur, reçois cette offrande, car celles-ci ont quitté leur pays, cherchant le salut, et cette mort vaut mieux pour elles que d'être souillées par ces mécréants; ne me l'impute pas à faute, ô Seigneur. » Puis elle mit le feu et les tourbillons de fumée montèrent jusqu'au ciel. Les ennemis y pénétrèrent et trouvèrent que le feu avait consumé toutes les vierges. Ils s'irritèrent contre la supérieure et dirent : « C'est toi seule qui as commis cet acte. » Elle monta au couvent et ils lui dirent : « Descends et écoute nos paroles. » Elle se précipita du haut de la tour vers le sol et remit son âme entre les mains de Dieu Notre-Seigneur. Que le Seigneur ait pitié de nous par leurs prières¹ !

SEPT DE BARMAHAT (3 mars).

² En ce jour moururent martyrs saint Philémon (*Filimoun*) et Apollonios (*Ablanyous*)³. Ce Philémon était musicien d'Arien (*Arganous*), gouverneur d'Antinoé (*Ansinâ*) et Apollonios était joueur de flûte : tous deux étaient de sincères amis l'un pour l'autre. Ils désirèrent le martyre. Philémon prit ses instruments

1. Ludolf ajoute la commémoration de l'empereur Théodose. — 2. *B* reporte au 9 de barmahat cette commémoration qui manque dans Ludolf. — 3. Malan *Abelabius*.

الة الزمر الذي له واعطاها لابلايوس والبس ثياب ابلايوس ودخل الى الوالى واعترف¹ بالمسيح فامر ان ينشوبه ففعلوا² ثم دخل ابلايوس بعده بالة الزمر فاعترف بالمسيح فمز ذلك على الوالى فلما تفرس فيه وعلم انه ابلايوس المزمر وان فيليمون فرط فيه القرب غضب وامر³ ان ينشوبوا الاخر فرجعت نشابة على عين الوالى فافقعتها⁴ فاما القديسين فانهم اكملوا جباهم⁵ فقالوا⁶ اكليل الحياة صلواتهم⁷ معنا⁸ امين⁹

اعلموا¹⁰ يا اخوة¹¹ ان في مثل هذا اليوم استشهدت القديسة مريم هذا القديسة لم تكن اولاً تعرف السيد المسيح وقيل انها كانت محبة للنجاسة والسيرة الردية فاجتمع بها بعض القديسين لما اراد الله رجوعها وتوبتها فوعظها ذلك الرجل القديس وعظا كثير وعرفتها الايمان بالسيد المسيح وعرفها ان النفس لا بد ان تعطى جواباً عن جميع اعمالها في يوم

1. B addit اراده. — 2. Deest in A. — 3. B. فامر. — 4. B. فقلعها. — 5. B addit المحسن.
— 6. B. وبالوا. — 7. B addit تكرون. — 8. B addit الاخير. — 9. Hanc commemorationem quae deest in Ludolf, transfert B in nonam diem, idem Amélineau. —
10. Hanc commemoratio deest in A, Mai, Malan, Assemani, Ludolf. — 11. B. يا اخوة.

de musique et les donna à Apollonios dont il revêtit les habits, puis entra chez le gouverneur et confessa le Messie. Arien ordonna de le percer de flèches, ce qu'on fit. Ensuite Apollonios entra avec les instruments de musique et confessa le Messie; cela fut surprenant pour le gouverneur. Lorsqu'il l'eut examiné et qu'il eut reconnu que c'était Apollonios le joueur de flûte et que Philénon avait pris les devants, il s'irrita et ordonna de percer de flèches l'autre musicien, mais l'une d'elles revint sur l'œil du gouverneur et le lui creva. Les deux saints accomplirent leur lutte et reçurent la couronne de vie. Que leurs prières soient avec nous! Amen.

'Sachez, mes frères, qu'à pareil jour mourut martyre sainte Marie (*Maryam*). Au commencement, cette sainte ne connaissait pas Notre-Seigneur le Messie. On dit qu'elle aimait la débauche et la mauvaise conduite. Un saint se rencontra avec elle quand le Seigneur voulut sa conversion et son repentir. Ce saint homme lui adressa de nombreuses exhortations; il lui enseigna la foi en Notre-Seigneur le Messie et lui apprit que l'âme devait infailliblement répondre de toutes ses actions au jour de la résurrection et qu'après

1. Cette commemoration manque dans A. Mai, Malan, Assemani, Ludolf.

القيامة وانها بعد الموت وفراق هذا الدنيا سوف تحاسب فقالت له ايش دليل قولك ولم تات به التورة الذي اعطاها الله لموسى النبي ولا اباي¹ ما يقولوا هذا فاثبت لها ذلك بالبراهين الشرعية والعقلية فلما ثبت ذلك في عقلها والتصق بها فقالت انا رجعت عن زنائي ترا يقبلني الله فاجابها ان امنتي بالمسيح انه قد جاء الى العالم من

 بقطع رأسها بحد السيف فضرب عنقها ونالت اكليل الشهادة شفاعتها تكون معنا ومع كاتبه امين

اليوم الثامن من برمات

في² هذا اليوم تنيح الاب القديس يوليانوس بطريك الاسكندرية هذا القديس كان قسا بمدينة الاسكندرية وكان عالما فاضلا حتى لم يوجد في ارض مصر في زمانه مثله فقدم بطريكا فوضع في مقامه مقالات وميامر عديدة وكان مداوما لتعليم الشعب ووعظهم وافقدهم وكانت جملة مقامه على الكرسي الرسولي عشر سنين ثم تنيح بسلام صلواته تكون معنا امين

1. B ولاباي. — 2. *Haec commemoratio deest in B, Ludolf, Malan.*

sa mort et sa séparation d'avec ce monde, elle rendrait des comptes. Elle lui dit : « Quelle est la preuve de tes paroles, car la loi que Dieu a donnée à Moïse (*Moussa*) ne le rapporte pas et mes pères n'en parlent pas. » Il la confirma par des preuves légales et spirituelles. Lorsque cela fut affermi dans son intelligence et s'y fut fixé, elle lui dit : « Je renonce à mon adultère : puisse Dieu me recevoir ! » Il lui répondit : « Tu crois que le Messie est venu dans le monde (*Lacune*).

 (il ordonna) de lui couper la tête avec le tranchant de l'épée. On la lui trancha et elle reçut la couronne du martyr. Que son intercession soit avec nous et avec l'écrivain Amen !

HUIT DE BARMAHAT 4 mars .

¹Eu ce jour mourut notre père saint Julien (*Youlyânous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (179-189). Ce saint était prêtre * dans la ville * f. 156 r.
 d'Alexandrie; il était savant et plein de mérites, si bien que de son temps on n'en trouvait pas de pareil à lui dans la terre d'Égypte (*Misr*). Il fut proclamé patriarche et pendant son patriarcat il composa beaucoup de sermons et d'homélies. Il était assidu à instruire le peuple; il l'exhortait et le visitait. Il resta dix ans sur le siège apostolique, puis il mourut en paix. Que ses prières soient avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B, Ludolf et Malan.

وفي¹ هذا اليوم ايضا استشهد اريانوس والى انصنا لان بعد ان استشهد القديس فيليمون وابلايوس قال له احد المومنين لو اخذت من دمهم ووضعت على عينك لاصبرت فاخذ من دمهم ووضع على عينيه قابض للوقت فلحقه ندم عظيم على ما فرط منه من عذاب القديسين فكسر اصنامه وامن بالمسيح ولم يعد يعذب احد من المومنين فلما اتصل خبره الى ديقلاتيانوس ارسل احضره واستعلم منه السبب الذي به رجح عن عبادة الهته فبدأ يقص عليه² الايات والعجائب الذي اجراهم الله على يدي قديسه وكيف حالهم في العذاب وتقطع الاعضاء يعودوا الى الصحة فاغاضه³ قوله فامر ان يعذب عذاب⁴ عظيم ثم امر ان يطرح في جب ويطبق عليه حتى يموت فارسل المسيح ملاكته ونشله من ذلك الجب واوقفه عند مرقد الملك فاستيقظ الملك ولما رآه الملك ارتعد ولما علم انه اريانوس دهش ثم امر ان يجعل في كيس شعر ويغرق في البحر ففعلوا ذلك فاسلم الروح وهو في ذلك الكيس وكان القديس عندما عزم على وداع اهله وغلمانه اعلمهم ان الرب قد

1. *Haec commemoratio deest in B.* — 2. A. عليه. — 3. A. فاغاضه. — 4. A. يعذاب.

¹ En ce jour aussi mourut Arien (*Argânous*), gouverneur d'Antinoë (*Ansinâ*). Après qu'il eut martyrisé saint Philémon (*Filimoun*) et Apollonios (*Ablânous*), un des fidèles lui dit : « Si tu prenais de leur sang et si tu l'appliquais sur ton œil, tu y verrais. » Il le fit et recouvra la vue sur-le-champ. Il éprouva un grand repentir pour avoir tourmenté les saints à l'excès, il brisa ses idoles, crut au Messie et ne recommença plus à torturer un seul des fidèles. Quand son histoire parvint à Dioclétien (*Diqlâtyânous*), il l'envoya chercher et voulut savoir la raison pour laquelle il avait renoncé à adorer ses dieux. Il commença à lui raconter les merveilles et les miracles que Dieu avait accomplis par les mains de ses saints, quel était leur état au milieu des tourments, comment, leurs membres coupés, ils recouvraient la santé. Son discours irrita l'empereur qui ordonna de lui faire subir de grandes tortures. Ensuite il le fit jeter dans une citerne qu'on ferma sur lui jusqu'à ce qu'il mourût. Le Messie envoya son ange qui l'en tira et le plaça auprès du lit de l'empereur. Celui-ci s'éveilla et trembla en le voyant. Quand il eut reconnu Arien, il fut troublé, puis ordonna de le placer dans un sac de crin et de le noyer dans la mer, ce qu'on fit; il rendit l'âme dans ce sac. Tandis que le saint faisait ses adieux à sa famille et à ses serviteurs, il les avait avertis que le Seigneur lui avait appris en songe qu'il s'occuperait de son corps et

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf.

اعلمه في روياء الليل انه يهتّم بجسده ويعيده الى بلده وقال لهم اطرحوا جسدي في ساحل الاسكندرية فلما طرحوه في البحر امر الرب درفيل قد حمله واتي به الى الاسكندرية وطرحه على * f. 156 v.º البر فاخذوه غلماناه واتوا به الى انصنا وجعلوه عند اجساد القديسين فيليمون وابلانيانوس واكمل جهاده جيّدا واخذ التاج السماوي شفاعته وبركاته تكون مع جميعنا امين وفيه ايضا تتيح القديس متياس الرسول احد الاثني عشر الرسل الذي صار عوضا من يهودا وذلك بعدما بشر في البلدان التي مضى اليها وردداهم الى معرفة الرب وكان قد مضى الى المدينة التي ياكلون اهلها الناس لان طعامهم كان لحوم العرب وكانت عاداتهم اذا اصطادوا غريبا يلقعوا عينيه ويجعلوه في السجن ويكتبوا تاريخ يوم اخذه ويضعونه الحشيش حتى اذا كملت له ثلثين يوما اخرجوه واكلوه فلما دخل التلميذ وبشر فيهم مسكوه وفعّلوا به هذا المثال وقلعوا عينيه وقبل ان يكمل له ثلاثين يوما ارسل الرب اليه اندراوس وتلميذه واتوا الى السجن ورأوا تلك الاحوال والمسجونين فعملوا بهم اهل المدينة وطلبوا مسكهم وكان

1. *Haec commemoratio quae deest in B et Ludolf adscribitur ab Assemani diei nonae.*

le ramènerait à son pays. « Jetez mon corps, dit-il, sur le rivage d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). » Quand on l'eut jeté dans la mer, le Seigneur ordonna à un dauphin de le porter, de l'amener à Alexandrie et de le rejeter sur le rivage. Ses serviteurs le prirent, le portèrent à Antinoé et le déposèrent près des corps des saints Philéon et Apollonios (*Ablanginons*). Il termina glorieusement sa lutte et reçut la couronne céleste. Que son intercession et sa bénédiction soient avec nous tous ! Amen. * f. 156 v.º

En ce jour aussi mourut saint Mathias (*Matyis*) l'apôtre, un des douze apôtres, qui remplaça Judas (*Yahoudâ*), après avoir prêché la connaissance du Seigneur dans tous les pays où il alla. Il se rendit dans la ville dont les habitants mangeaient les hommes, car leur nourriture était la chair des Arabes. Ils avaient coutume, quand ils prenaient un étranger, de lui arracher les yeux, de le mettre en prison, de noter la date du jour de sa capture et de le nourrir d'herbe jusqu'à ce que trente jours fussent accomplis; alors, ils le tiraient de prison et le mangeaient. Lorsque le disciple pénétra chez eux et annonça l'Évangile, ils le saisirent, le traitèrent de même et lui arrachèrent les yeux. Avant que les trente jours fussent accomplis, le Seigneur lui envoya André (*Andràous*) et son disciple : ils allèrent à la prison et virent cette situation et les prisonniers. Les gens de la ville le surent et voulurent les saisir, excités

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf; Assemani la reporte au 9 de barmahât.

الشیطان یحتمهم علی قتلهم¹ فسألوا الرسل الرب فانبع عین ماء من تحت عمود فی السجن ففاض فی المدینة وعلا [الی] ان بلغ اعناق الناس فلما ضاق بهم الامر وابسوا من الحیاة اتوا الی الرسل القديسين واعترفوا بخطاياهم فقالوا لهم امنوا بالرب یسوع المسیح وانتم تخلصوا فامنوا باجمعهم فوعظوهم وعلموهم سر تجسد تدبیر المسیح بعد انصرفت تلك المیاء بصلاتهم وبعد ذلك عمدوهم باسم الثالوث الاقدس وسألوا المسیح فنزع منهم الطبع الوحشی وصاروا ودعا یاكلوا طعام البشر وقسموا لهم اسقفا وكنهة واقاموا عندهم مدة ثم خرجوا من عندهم وهم یسلموهم العودۃ سرعة الیهم فاما * متیاس² الرسول فانه دخل الی * f. 157 r.º مدینة دمشق ونادی فیها باسم المسیح فاخذوه ووضعوه علی سریر حدید واوقدوا تحته النیران سبعة ایام وسبعة لیالی ولما اتوا یبصروه وجدوا وجهه یتلأ بالنور كالشمس ولم تتسلط النار علی شی من جسده ولا شعر رأسه ولا ثیابه فتعجبوا عجابا عظیما ثم اوقدوا تحت السریر النار الی کمال اربعة عشرين یوما وبعد ذلك اخرجوه من النار سالما فامنوا کلهم بالرب یسوع

1. A. فتلذ. — 2. A. متیس.

par Satan (*Ech-Chaïtân*) à les tuer. Les apôtres implorèrent le Seigneur qui fit jaillir, au-dessous des colonnes, dans la prison, une source d'eau. Celle-ci déborda dans la ville et monta au point qu'elle atteignit le cou des gens. Quand ils furent dans la détresse et désespérèrent de leur salut, ils vinrent trouver les saints apôtres, confessèrent leur faute. « Croyez à Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie, leur dirent les apôtres, et vous serez sauvés. » Ils crurent tous. Les saints les prêchèrent, leur enseignèrent le mystère de l'Incarnation du Messie, après quoi les eaux disparurent par leurs prières. Ensuite ils les baptisèrent au nom de la très sainte Trinité et implorèrent le Messie qui leur enleva leur caractère sauvage; ils cessèrent de manger la chair humaine. Les apôtres leur consacèrent un évêque et des prêtres et restèrent quelque temps chez eux. Puis ils partirent tandis que les nouveaux chrétiens leur demandaient de revenir rapidement chez eux. Quant * f. 157 r.º à * Mathias l'apôtre, il entra dans la ville de Damas (*Dimachq*) et y prêcha le nom du Messie. On l'arrêta et on le plaça sur un siège de fer sous lequel on alluma du feu pendant sept jours et sept nuits. Quand on vint le voir, on trouva son visage brillant de lumière comme le soleil; le feu n'avait porté atteinte à aucune partie de son corps, ni à aucun cheveu de sa tête, ni à ses vêtements. On en ressentit un grand étonnement, puis on alluma du feu sous le siège jusqu'à l'expiration de vingt-quatre jours. Ensuite on l'en retira sain

المسيح على يدى الرسول القديس متىاس¹ وعمدهم وقسم لهم كهنه واقام عندهم ايام كثيرة وهو يشتمهم على الايمان بالمسيح وبعد ذلك تنيح نياحا حسنا فى مدينة من مدائن اليهود تسمى غافالاون وفيها وضع جسده صلواته تكون معنا امين²

اليوم العاشر من يرميات

فى³ هذا اليوم كان ظهور الصليب الكريم الذى لربنا يسوع المسيح دفعتين الدفعة الاولى على يد هيلانة الملكة ام قسطنطين لان هذه⁴ الظوبانية كانت قد انذرت على نفسها اى وقت دخل ابنها الى الايمان مضت الى يروشليم واظهرت الصليب المقدس ونبت تلك المواضع المقدسة فلما جرى لقسطنطين ما جرى مما هو مكتوب فى يومى⁵ تملكه ونياحته سارت القديسة هيلانة الى يروشليم ومعها عسكر عظيم⁶ وتقصوا على⁷ الصليب ولما لم تجد من يعلمها به اخذت⁸ شيخ⁹ من اليهود وضيقته عليه بالجوع والعطش فاشار اليها المكان¹⁰

1. A. متىاس. — 2. A. *refert hic brevis commemorationem s. Juliani, patriarchae Alexandriae.* — 3. B. *addit* مثل. — 4. B. هذا. — 5. B. يوم. — 6. A. عسكرا عظيما. — 7. B. عن. — 8. *Pro his verbis a B. habet* فآخذت. — 9. B. *addit* من. — 10. *Deest in A.* حشائين.

et sauf. Tous crurent au Seigneur Jésus le Messie par les mains de son saint apôtre Mathias. Il les baptisa, leur consacra des prêtres et resta chez eux beaucoup de jours, en les fortifiant dans la foi au Messie. Ensuite il mourut d'une belle mort dans une des villes des Juifs (*El-Yahoud*) nommée Phalaeon (*Ghâfâloun*) et son corps y fut déposé. Que ses prières soient avec nous! Amen¹.

DIX DE BARMAHAT (6 mars).

En ce jour eut lieu deux fois l'apparition de la croix illustre de Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie; la première fois par les soins d'Hélène (*Hilânah*) l'impératrice, mère de Constantin (*Qasstantin*). En effet, cette sainte avait fait vœu d'aller à Jérusalem lorsque son fils embrasserait la religion chrétienne, de retrouver la sainte Croix et d'y bâtir des sanctuaires. Quand il arriva à Constantin ce qui était écrit, aux deux jours de sa royauté et de sa mort, sainte Hélène alla à Jérusalem (*Yarouchalim*), ayant avec elle une armée considérable, et rechercha la Croix. Comme elle ne trouvait personne pour l'en informer, elle prit un vieillard d'entre les Juifs (*El-Yahoud*), et le

1. A. reproduit ici, d'une façon plus brève, la commémoration de saint Julien, patriarche d'Alexandrie.

بتنظيف¹ الجاجلة ولم يكن يعلم مكانه واما هي فاشارت بتنظيف الجاجلة فصعد لهم ثلثة صلبان ولما لم يعرفوا * منهم² صليب³ المسيح فاحضروا ميتا وجعلوا عليه احد الصلبان⁴ فلم يقم والاخر ولما وضعوا عليه الثالث قام⁵ لوقته⁶ فعلموا انه صليب المسيح فسجدت له الملكة وكل الشعب المومن وقد وجد في بعض النسخ ان الذي سيرته هو الصليب والذي بقى هي القرمة الذي كان فيها الصليب ثم سيرت بعضه الى ابنا مع المسامير⁷ واسرعت⁸ في عمارة البيع المذكورة في السادس عشر من توت ولما ان كان على ايام هرقل الملك لما ان ملكوا الفرس ارض مصر ولما ان⁹ ردوا الى بلادهم عبر احد الولاة الى ارض القدس ودخل كنيسة الصليب فابصر فيه ضيا يتلألا قدام القطعة المنقطعة¹⁰ منه فمد يده ليأخذها فخرجت منها¹¹ نارا واحرقت يده فاعلموه النصرى قضية الصليب وانه لا يقدر يمسكه الا مسيحي فاخذ شماسين جعلهما يرسمه فاخذوا¹² القطعة وجعلوها¹³ في

- 1. A et B بتنظيف. — 2. Deest in A. — 3. B addit شخص. — 4. B addit الثاني. — 5. B بقاء. — 6. Deest in A. — 7. Haec verba ab ثم praemittit B ante وجد. — 8. B وشرعت. — 9. Deest in B. — 10. B الحطوطة. — 11. Deest in B. — 12. B واخذوا. — 13. B جعلوها.

contraignit, par la faim et par la soif, à lui indiquer l'endroit dans le dépotoir du Golgotha (*El-Djaljalab*). (Il ne connaissait pas la place : quant à elle, elle indiqua le dépotoir du Golgotha). Trois croix furent dé couvertes; comme on ne savait * quelle était celle du Messie, on fit apporter un mort et on plaça sur lui la première et la seconde, sans qu'il se levât. Quand on eut placé sur lui la troisième, il se dressa sur-le-champ et on reconnut que c'était celle du Messie. L'impératrice se prosterna ainsi que tout le peuple des fidèles. On trouve dans quelques copies que ce qu'elle envoya fut la Croix et que ce qu'elle garda fut l'enveloppe dans laquelle elle était; puis elle en adressa une partie à son fils avec les clous. Elle s'empressa de construire les églises mentionnées le 16 de Tout. Quand on fut au temps d'Héraclius (*Hergel*) l'empereur, et lorsque les Perses (*El Fors*) s'emparèrent de la terre d'Égypte (*Misr*) et qu'ils revinrent dans leurs pays, un de leurs officiers passa par Jérusalem (*El-Qods*), entra dans l'église de la Croix et y vit une lumière briller devant un fragment séparé. Il allongea la main pour le prendre, mais il en sortit un feu qui la brûla. Les chrétiens l'informèrent de l'aventure de la Croix, et lui apprirent que personne ne pouvait la toucher sinon un chrétien. Il prit des diaeres

صندوق وسبي¹ قوما من يروشلیم ثم عاد² الى بلاده فلما سمع ملك الروم بذلك عاد الى الفرس وتحارب³ معهم وقتل منهم خلقا كثيرا⁴ وطاف اكثر البلاد الذى لهم فلم يجد الصليب لان الامير الذى اخذه جاب الشماسين الى مكان⁵ في بستان قبالة داره حفروا⁶ له حفرة كبيرة ودفن فيها القطعة التى⁷ من الصليب ثم قتل الشماسين وكانت صبية من بنات الكهنة مسبية عنده كانت⁸ بالاتفاق⁹ تطلع من طاق فابصرت¹⁰ ما عمل فأتت الى هرقل ملك الروم واعلمته بذلك ففرح لما سمع بموضعه¹¹ ثم قام واخذ بعض¹² عسكره¹³ والاساقفة¹⁴ والكهنة وتبعوا الصبية الى المكان فحفروا واصعدوا الصليب¹⁵ ولفه الملك في غفارته بعد ان سجد له وكل الشعب وكان * ذلك ايضا في العاشر من برمات ثم اخذه الى مدينة القسطنطينية ولربنا التسبيح والتقديس الى ابد الابدین¹⁶ امين

1. B الملك — 2. B وعاد. — 3. B بحارب. — 4. *Deest in A.* — 5. B من الله *addit* B. — 6. B حفروا. — 7. B الذى. — 8. B وكانت. — 9. B بالاتفاق. — 10. B فابصرت. — 11. B سمع بموضعه *desunt in B.* — 12. B من. — 13. B *addit* B. — 14. B الاساقفة. — 15. B الصليب *addit* B ولربنا *Pro his verbis a* — 16. B المقدس تكون معنا ومع كتابه الى الابد.

qu'il établit pour le servir; ils placèrent le fragment dans une caisse. Il emmena captifs des gens de Jérusalem et revint dans son pays. Quand l'empereur des Grecs (*Er-Roum*) l'apprit, il fit de nouveau la guerre aux Perses, en tua une quantité considérable et parcourut la plus grande partie de leurs provinces sans trouver la Croix. En effet, le prince qui l'avait prise avait amené les deux diacres dans son pays, en face de sa maison; ils avaient creusé une grande fosse, et avaient enterré le fragment de la Croix, puis il les avait tués. Il y avait une jeune fille des enfants des prêtres, captive chez lui; elle regardait par hasard par une fenêtre et vit ce qu'il faisait. Elle alla trouver Héraclios, empereur des Grecs, et l'en informa. Il se réjouit quand il entendit mentionner la place de la Croix, prit plusieurs soldats, des évêques et des prêtres; ils suivirent la jeune fille jusqu'à cet endroit, creusèrent et tirèrent la Croix; l'empereur l'enveloppa dans son manteau, après s'être prosterné devant elle ainsi que tous les fidèles. * Cela eut lieu aussi le 10 de barmahat. * f. 158 r. Ensuite il l'emporta à Constantinople (*El-Qostantinyah*). Que Dieu soit loué et sanctifié dans les siècles des siècles! Amen.

اليوم الحادى عشر من برمهات

1 فى 2 هذا اليوم استشهد القديس بسيلالوس 3 الاستقف هذا القديس قدمه القديس ارمون بطريرك اورشليم استقفا 4 مع 5 عدة اساقفة ليس على كرسى معين بل ارسلهم يكرزون 6 بندا 7 الرسل فى البلاد التى ليس فيها 8 مومنين فدخل هذا القديس الى بلاد الكفرة واكرز 9 فيها بانجيل المسيح فطروده وضرويه فى كل بلد فلما دخل الى شرسوة 10 ونادى فيها بالبخارة فامن بها قوم 11 وطروده الكفار الذين 12 فيها فخرج الى ظاهر 13 البلد وسكن فى مغارة وكان مداوما الابتال 14 الى الله بالصلاة ان 15 يقبلوا الى الله ويؤمنوا بانه الوحيد واتفق ان ابن متولى البلد مات وكان وحيد فحزن عليه كثيرا فرأى فى المنام ابنه واقفا قدامه وهو يقول له استدعى القديس بسيلالوس 16 واسأله ان يصلى الى المسيح من اجلى فلما 17 انتبه قام 18 واخذ معه كبار المدينة واتى الى مغارة القديس وسأله ان يدخل

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A et B *بستلاوس*. — 4. B *استقف*. — 5. A *على*. — 6. B *يكرزوا*. — 7. A *تبدأ*. — 8. *Deest in B.* — 9. A *وكرز*. — 10. B *شروطونية*. — 11. A *منها فرما*. — 12. A *الذى*. — 13. B *زاهر*. — 14. *للإبتال الصلاة B.* — 15. *desunt in B.* — 16. A, B *بستلاوس*. — 17. *Deest in B.* — 18. B *واقام*.

ONZE DE BARMAHAT (7 mars).

1 En ce jour mourut saint Basilee (*Basiliôus*, A et B *Bastaliôus*) 2. Ce saint avait été consacré par saint Armoun, patriarche de Jérusalem (*Ourichalim*), avec une foule d'évêques dont aucun n'était désigné pour un siège, mais il les envoya porter l'appel des apôtres dans les pays où il n'y avait pas de croyants. Ce saint entra dans la contrée des infidèles et y annonça l'évangile du Messie; on le chassa et on le frappa dans tout pays. Quand il entra à Charsounah et y annonça la bonne nouvelle, des gens erurent en lui. Les infidèles qui étaient dans la ville le chassèrent. Il partit au dehors et habita dans une caverne. Il suppliait continuellement le Seigneur avec des prières pour qu'ils allassent à lui et crussent en son fils unique. Il arriva que le fils du gouverneur de la ville mourut : c'était son unique enfant; il en ressentit un violent chagrin. Il vit en songe son fils debout devant lui et lui disant : « Cherche saint Basilee et demande-lui de prier pour moi le Messie. » Dès qu'il s'éveilla, il se leva, prit avec lui les grands de la ville, alla à la caverne

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. *Assemani Nilus.*

الى المدينة ويصلى من اجل ابنه فاجاب سؤلهم ودخل المدينة وصلى على قبر الصبي فقام¹ قدامهم جميعهم فامن الامير واهله واكثر اهل المدينة وتعمدوا من يد² القديس وكان في المدينة جماعة يهود³ فاجتمعوا بالذين لم يؤمنوا من اهل البلد واغروا قلوبهم على القديس فوثبوا عليه وضربوه وسحبوه في المدينة الى ان اسلم روحه بيد الرب الذى له المجد الى الابد⁴ امين

اليوم الثانى عشر من برمات

* f. 158 v°. في⁵ هذا اليوم نعيد لبتولية القديس الجليل * دميتريوس⁶ بطريرك⁷ الاسكندرية وذلك ان القديس يولياناوا البطريرك⁸ قبله لما كانت ليلة نياحته ظهر له ملاك الرب وقال له انت ماض⁹ الى المسيح فالذى يدخل الى عندك غدا¹⁰ ومعه عنقود غناب هو الذى يصلح بطريركا بعدك فلما كان¹¹ فى الغد دخل هذا القديس ومعه قطف¹² غناب¹³

الى الابد⁴ وكان¹ *Haec verba a desunt in B.* — 4. *Pro* وقال¹ *B habet* — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. *B* دميتريوس — 7. *B addit* — 8. *Haec verba a desunt in B.* — 9. *B* ماضى — 10. *A* اغدا — 11. *Haec verba a desunt in B.* — 12. *B* عنقود — 13. *B addit* كبرير

du saint et lui demanda d'entrer en ville et de prier pour son fils. Il lui accorda sa demande, entra en ville et pria sur le tombeau du jeune homme qui se leva sur-le-champ devant tous. Le prince, sa famille et la plupart des gens de la ville eurent et furent baptisés de la main du saint. Il y avait à Charçounah une foule de Juifs (*Yahoud*) qui détestèrent Basilee. Ils s'unirent aux habitants de la ville qui ne croyaient pas et excitèrent leurs cœurs contre lui. Ils se jetèrent sur lui, le frappèrent et le traînèrent dans la ville jusqu'à ce qu'il rendit son âme entre les mains de Dieu, à qui soit la louange dans l'éternité! Amen.

DOUZE DE BARMAHAT (8 mars).

¹ En ce jour nous célébrons la virginité du glorieux saint * Démétrios * f. 158 v°. (*Dimitryous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (149-231). Le patriarche saint Julien (*Youlyanou*) (179-189) qui le précéda vit la nuit de sa mort un ange du Seigneur qui lui dit : « Tu vas aller vers le Messie; celui qui demain entrera chez toi ayant une grappe de raisin, c'est lui qui conviendra comme patriarche après toi. » Le lendemain, Démétrios entra chez lui,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

فمسكه الاب وقال للشعب هذا بطرككم¹ بعدى وحكى لهم ما قاله الملاك فمسكوه وجعلوه² بطيركا وكان متزوجا ولم يكن تقدم على كرسى الاسكندرية³ بطيركا متزوجا سوى هذا القديس فدخل الشيطان في عوام الناس وصاروا يتكلموا فيه ويدموا من عمله لاجل زيجته فظهر ملاك الرب للقديس دمترىوس وقال له ان⁴ بعض الشعب يخسر⁵ من اجلك والواجب ان تنزع الشك من قلوبهم وتظهر لهم سيرتك مع زوجتك فتكره هذا الشيء فقال له الملاك ما الواجب ان تخلص نفسك ويهلك⁶ غيرك⁷ بسببك اذ كنت راعيا فاجتهد في خلاص شعبك فلما كان في الغد وهو اليوم الثاني عشر من⁸ برمات خدم خدمة القديس ثم امر الشعب ان يتوقفوا الى ان يجتمع بهم ثم امر ان توقد⁹ نار¹⁰ في وسط الكنيسة ثم سير الى بيت النساء ثم احضر¹¹ زوجته فتعجب الشعب من عمله لانهم لم يدروا ايش يعمل ثم قام وصلى ومشى ووقف على النار وهى تتقد¹² ثم اخذ منها بيده ووضع على¹³ طرف غفارته ثم صلى ساعات وهو قائم على النار والنار فى الغفارة ثم

1. A, B بطرككم. — 2. *Haec verba a* بعدى *desunt in* B. — 3. A et B *addunt* بعد. — 4. *Deest in* A. — 5. B يحضر. — 6. B تهلك. — 7. *Deest in* B. — 8. B *addit* شهر. — 9. B يوقدوا. — 10. A نار. — 11. B واستحضر. — 12. B يتقد. — 13. B فى.

ayant une grappe de raisin. Julien le saisit et dit aux fidèles : « C'est celui-ci qui sera votre patriarche après moi », et il leur raconta les paroles de l'ange. Ils le saisirent et l'établirent patriarche. Or il était marié et antérieurement aucun patriarche marié ne s'était assis sur le siège d'Alexandrie, excepté ce saint. Satan (*Ech-Chaïtân*) pénétra dans le commun des gens qui commencèrent à parler et à blâmer Démétrios de ce qu'il avait fait, à cause de son mariage. Un ange lui apparut et lui dit : « Quelques fidèles commettent un péché à cause de toi ; il convient que tu enlèves le doute de leur cœur, que tu leur montres quelle est ta conduite avec ta femme et que tu leur inspires de l'aversion pour eela. » L'ange ajouta : « Il ne faut pas que tu te sauves et que d'autres périssent à cause de toi, car tu es un pasteur ; fais tous tes efforts pour sauver ton peuple. » Le lendemain, c'était le douze de barmahât, il célébra le saint sacrifice et il ordonna aux fidèles d'attendre qu'il se fût joint à eux. Ensuite il fit allumer un feu au milieu de l'église et envoya au gynécée chercher sa femme. Le peuple était étonné de son action, car on ne savait pas ce qu'il voulait faire. Il se tint debout, pria et marcha jusqu'à ce qu'il s'arrêtât sur le feu allumé ; il prit un tison dans sa main, le plaça sur le bord de son vêtement, puis il pria quelques heures, debout au-dessus

استدعى زوجته فألقب النار في ازارها ثم صلى ايضا وقتنا طويلا¹ ولم يتحرق شيء² من الازارين فتعجب الشعب ثم سألو الاب البطريك ان يعرفهم لهم فعل³ هذا فاعلمهم سيرته مع زوجته وكيف ازوجه ابوه بغير رأيه⁴ ولا * زوجته ايضا⁵ كانت تشتهى الزواج وان لهم ثمانية واربعون⁶ سنة منذ تزوجوا وهم يناموا⁷ على فراش واحد وتحت⁸ ازار واحد ولم يعرفها معرفة⁹ الرجال للنساء يوما¹⁰ قط وان في طول هذه¹¹ المدة ينزل ملاك الرب في كل ليلة ويستترهما¹² بجناحيه¹³ ولم يظهر هذا لاحد في طول هذه المدة لولا ان الرب امره بهذا فتعجب¹⁴ الشعب مما رأوا وسمعو¹⁵ وسبحوا السيد المسيح وسألوه ان يغفر لهم ما اخطوه اليه بسببه فبسط عذرهم وغفر لهم¹⁶ وبارك عليهم وسرحهم الى بيوتهم¹⁷ ممجدين الاب¹⁸ والابن والروح القدس ومذيعين ما رأوه من عجائب القديس صلواته معنا¹⁹ امين

1. B وقت طويل. — 2. A شيئا. — 3. B ما يعمل. — 4. *Haec verba a* فاعلمهم *desunt in* B. — 5. B. — 6. A اربعين. — 7. A ينام. — 8. B تحت. — 9. B بمعرفة. — 10. B جميع. — 11. B هذا. — 12. B ويستترهن. — 13. B بجناحه. — 14. B *addit* جميع. — 15. B يرم. — 16. B وما سمعوا. — 17. B *desunt in* B ما اخطوه *Haec verba a*. — 18. B منازلهم. — 19. B للاب. — الى الابد *B habet* ومذيعين *Pro his verbis a*.

des flammes et le feu dans son vêtement. Puis il appela sa femme et versa du feu dans sa robe; il pria encore un long temps sans qu'aucun des vêtements fût brûlé. Le peuple fut étonné et demanda à notre père le patriarche de lui faire connaître pourquoi il avait agi ainsi. Il leur apprit sa conduite avec son épouse; comment son père l'avait marié sans son consentement; * que sa femme ne voulait pas non plus du mariage; qu'il y avait quarante-huit ans qu'ils étaient mariés, dormant sur le même lit et sous la même couverture, sans qu'il l'eût jamais connue comme les hommes connaissent les femmes; que, pendant tout ce temps, l'ange du Seigneur descendait chaque nuit et les couvrait de ses ailes; qu'il n'aurait rien révélé de tout cela à personne pendant cette durée si le Seigneur ne le lui avait ordonné. Les fidèles s'étonnèrent de ce qu'ils avaient vu et entendu, louèrent Notre-Seigneur le Messie et demandèrent au patriarche de leur pardonner la faute qu'ils avaient commise à cause de lui. Il accepta leurs excuses, leur pardonna, les bénit et les renvoya à leurs demeures, louant le Père, le Fils et le Saint-Esprit et ébruitant les miracles qu'ils avaient vus de ce saint. Que sa prière soit avec nous! Amen.

وفيه¹ ايضا ذكر القديس ملاخى الشهيد بالشام بارض فلسطين صلاته وبركاته تشملنا امين

اليوم الثالث عشر من برمات

في² هذا اليوم نعيد لتذكّار حضور الابهات القديسين ابو مقار الكبير وابو مقار الاسكندراني من النفى من الجزيرة بعد رجوع اهلها الى الايمان بالسيد المسيح وعملوا فيهم من الايات والاعاجيب ما لا يحصى عدده حتى امنوا بعد كفرهم وعملوا لهم برأى الاله وحضوره عندهم في كنيستهم هو وتلاميذه الاطهار والشاروبيم والسارافيم وسائر الملائكة النورانيين ولما قدموا القاديسين بعد عمادهم ساعدوهم التلاميذ وكان بولس قرأ فصل من رسائله ويوحنا قرأ القتاليقون ولوقا قرأ الابركسيس وداوود النبي قرأ المزمور والسيد الاله المخلص ربنا والاهنا يسوع المسيح قرأ الانجيل وابو مقار الكبير خدم القديس برأى الاله ورفيقه خدم معه شماس وساعدوهم التلاميذ في قربان الشعب هكذا مدة سبعة ايام

1. *Haec commemoratio deest in B, Maï, Assemani.* — 2. *Haec commemoratio deest in B, Maï, Malan, Assemani.*

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Malachie (*Malākhī*)² en Syrie, dans la terre de Palestine. Que sa prière et sa bénédiction nous embrassent tous! Amen.

THEIZE DE BARMAHAT 9 mars).

³ En ce jour nous célébrons l'arrivée des deux saints pères Macaire (*Abou Maqar*) l'ancien et Macaire d'Alexandrie (*El-Iskandarāni*) de leur exil de la péninsule après le retour de ses habitants à la foi dans Notre-Seigneur le Messie. Ils firent des prodiges et des miracles innombrables, si bien que les gens crurent après avoir été infidèles. Ils agirent suivant le dessein de Dieu : il assista à leur fête dans leur église, lui, ses disciples purs, les chérubins, les séraphins et les autres anges de lumière. Quand ils célébrèrent le saint sacrifice après leur baptême (²), les disciples les assistèrent; Paul (*Boulos*) lut un chapitre de ses Épîtres, Jean (*Youhanna*) l'Épître catholique; Luc (*Louqā*) les Actes (*El-Abraksis*), David (*Dāououd*) le prophète récita les Psaumes, notre Maître, Dieu le Sauveur, notre Maître et notre Dieu, Jésus le Messie lut l'Évangile : Macaire l'ancien célébra le saint sacrifice à l'intention de Dieu; son compagnon lui servit de diacre : les disciples l'assistèrent dans

1. Cette commémoration manque dans B, Maï, Assemani. — 2. *Ludolf Malādjī.* — 3. Cette commémoration manque dans B, Maï, Malan, Assemani.

وبعد ذلك * f. 159 v°. سأل أبو مقار السيد ان يقدم لهم بطرك فاجابه السيد انت المستحق عندي لهذه الدرجة فبكا وامتع وسأل الاله ان يكون عند اولاده الرهبان بيرة شيهات قبل سؤاله و اشار له تقدمه انسان من الذين امنوا اسمه يوحنا وقال السيد المسيح للقديس مرقص الانجيلي ان يكرزه بطركا وسمعوا الشعب اصوات كثيرة تقول مستحق مستحق مستحق يوحنا البطريرك ابن ابو مقار المصري وكان القديس ابو مقار سأل الرب ان يكشف ليوحنا البطريرك نظره ونظر الطغمة الروحانية فكشف له ذلك وقوى ايمانه وعمل لهم كهنة نقل القديس ابو مقار بصلاته الماء المالح من الذي عندهم لما عمدهم فيه الى حلاوة صادقة وهو الى الان باقى وكان مع القديسين قارورة دهن ميرون احضروها معهم الى الجزيرة كما اعلمهم الروح القدس وظهر السيد المخلص والملائكة النورانيين والتلاميذ الاطهار وسائر الطغمة الروحانية ايضا على النهر وقت العماد ولما سكب الميرون في الماء بقى كانه نجوم زاهرة مضية ولما كمل ايمانهم وثبت حالهم ارسل الله الشاروييم الى الابهاء القديسين حملهم على اجنحتهم واتى بهم الى الاسكندرية واجتمعوا بالبطيريك والشعب واعلموهم بجمع ما صنعه الله على ايديهم ثم حملهم من مدينة الاسكندرية الى بيرة شيهات وصرخ الشاروييم

la communion des fidèles; cela dura sept jours. Ensuite * Macaire demanda * f. 159 v°. au Seigneur de mettre à leur tête un patriarche. Il lui dit : « Pour moi, c'est toi qui es digne de cette charge. » Le saint pleura, s'en défendit et demanda à Dieu de rester auprès de ses fils, les moines, dans le désert de Scété (*Chihât*). Le Seigneur agréa sa demande et lui indiqua de consacrer un des croyants, nommé Jean (*Youhannâ*). Le Messie dit à saint Marc (*Marqos*) l'évangéliste de le sacrer patriarche. Le peuple entendit de nombreuses voix dire : « Il est digne, il est digne, il est digne, Jean, fils de Macaire l'Égyptien. » Saint Macaire avait demandé au Seigneur de découvrir à Jean le patriarche sa préférence et celle des milices spirituelles : Il le fit, fortifia sa foi et leur créa des prêtres. Par sa prière, saint Macaire changea l'eau salée qui était chez eux lorsqu'il les baptisa, en une eau douce et sucrée et elle l'est restée jusqu'à présent. Il y avait avec les deux saints une bouteille d'huile de myrrhe, qu'ils avaient apportée avec eux dans l'île selon l'enseignement du Saint-Esprit. Notre-Seigneur le Sauveur, les anges de lumière, les très purs disciples et toutes les milices spirituelles apparurent aussi près du fleuve au moment du baptême. Quand il versa la myrrhe dans l'eau, elle resta comme des étoiles brillantes et filantes. Lorsque leur foi fut complète et leur situation affermie, Dieu envoya vers les deux saints pères des chérubins qui les portèrent sur leurs ailes et les amenèrent à Alexandrie où ils se

قائلا يا اولاد ابو مقار اخرجوا للقاء ابوكم الروحاني فخرج للقاء خمسين الف راهب
 مشائخ حاملين عكاكيزهم وفرحوا في مثل هذا اليوم وعيد لهم ولهذا النفي كتاب مفصل
 فيه جميع * ما جرى للقدسين بالجزيرة صلواتهم وبركاتهم تكون معنا وشفاعتهم تخلصنا الى
 الابد امين

وفيه¹ ايضا استشهدوا القديسين الاربعين شهيد بمدينة سبسطية هولاء كانوا على زمان
 الملك الفيانوس² ويسمى ليتيكي هذا كان من قواد قسطنطين³ فملكه على بعض بلاد الروم
 ووضاه على النصارى ان يكرمهم ويعزهم فلما وصل الى البلاد عبد الاصنام فطالب⁴ اهل
 البلاد بعبادتها⁵ فقاموا عليه وشموا الهته وفي تلك الليلة اتفقت اربعين نفسا⁶ بعضهم اجناد
 واولاد اجناد⁷ وقزروا بينهم⁸ ان يتقدموا اليه ويستشهدوا على يديه ولما ناموا ظهر لهم ملاك
 الرب في الرويا وقواهم وثبت قلوبهم واصبحوا وقفوا⁹ امام حاجبه يسمى اغريغولوس¹⁰

1. B. وطلب. — 2. B. الملك الفيانوس. — 3. B. *addit* الملك. — 4. B. في مثل هذا اليوم. — 5. A. بعبادتهم. — 6. B. رجال. — 7. A. اولاد واجناد اولاد. — 8. A. بينهما. — 9. B. ووقفوا. — 10. B. اغريغولوس.

réunirent avec le patriarche et les fidèles qu'ils intruisirent de tout ce que Dieu avait fait par leurs mains. Puis ils les portèrent de la ville d'Alexandrie dans le désert de Scété. Le chérubin poussa un cri en disant : « Enfants de Macaire, sortez à la rencontre de votre père spirituel. » Cinquante mille vieux moines sortirent à sa rencontre, portant leurs bâtons, se rejouirent à pareil jour et leur firent fête. Sur cet exil, il y a un livre abrégé qui renferme tout
 * f. 160 r. ce qui arriva * aux deux saints dans l'île. Que leurs prières et leurs bénédictions soient avec nous et que leur intercession nous sauve jusqu'à la fin des siècles! Amen.

En ce jour également, les quarante saints subirent le martyre dans la ville de Sébaste (*Sebastyah*). Ils vivaient au temps du roi Alfyanous, appelé Licinius (*Litiki*), qui était un des officiers de Constantin (*Qostantin*). Celui-ci l'établit sur une partie de l'Asie Mineure (*Er-Roum*) et lui recommanda d'honorer et de vénérer les chrétiens. Quand il fut arrivé, il adora les idoles et demanda aux gens du pays de les servir. Ils se dressèrent contre lui et injurièrent ses dieux. Cette nuit, quarante personnes, gardes et fils de gardes, se concertèrent et prirent la résolution de se présenter devant lui et de mourir martyrs par ses mains. Quand ils se furent endormis, l'ange du Seigneur leur apparut en songe, les fortifia et affermit leurs cœurs. Au matin, ils se tinrent devant son chambellan appelé Agricola

واعترفوا بالسيد المسيح¹ فاخذهم وهددهم فلم يخافوا منه فامر ان يرحموا بالحجارة وكانت
 الحجارة تعود² الى مرسلها وكانت³ بجانبهم⁴ بركة ماء تلج⁵ وكانت قد جمدت⁶ فامر ان
 يطرحوا⁷ في⁸ البركة الثلج وكانت بالقرب منهم حمام⁹ فتقطعت اعضاؤهم¹⁰ من البرد¹¹
 وان احدهم خاف فطلع من البركة ودخل في الحمام فمات وهلك ولم يحصل له مقصود وان
 بعض الحراس¹² رأى اربعين اكليل قد نزلت من السماء¹³ واستقرت منها تسعة وثلاثين على
 تسعة وثلاثين قديس¹⁴ وبقي اكليل معلق مع الملاك وان بعض الاجناد قام فنزع¹⁵ ثيابه
 ونزل البركة مع القديسين واخذ الى الاكليل الذي كان معلقا¹⁶ وكان منهم صبيان وكانت امهاتهم
 تقويم وتثبتهم¹⁷ فلما مكثوا في البركة زمانا ولم يموتوا عزم الملك ان¹⁸ يكسر ساقاتهم
 ليموتوا فاخذ الرب¹⁹ نفوسهم ولم يمكنه²⁰ ان يكسر لهم²¹ عظم ثم امر ان يحملوا على

1. B. — بتلك المدينة السبسطية B. — وكان A. 3. — ترجع B. 2. — بالمسيح B. 1.
 5. B. يطرحونهم B. 7. — وقد جمدت من كثرة الجلد بالقرب منها حمام B. 6. — جليد
 8. B. *desunt in B.* وكانت بالقرب *Haec verba* 9. — تلكت B. *addit*
 11. B. اعضاؤهم B. 10. — وان منها تسعة وثلاثون B. 14. — السماوات B. 13. — الثلج والبرد
 16. A. — ونزع 15. — استقرت على الروس التسعة وثلاثين شهيد الذين في بركة الثلج
 19. B. الموت B. 20. — على ان B. 18. — يقربهم ويثبتهم B. 17. — معلق
 21. B. يكسروا لهم القديسين B. 21.

(Aghrighoulâous) et confessèrent Notre-Seigneur le Messie. Il les arrêta et les menaça, mais ils ne craignirent rien. Il ordonna de les lapider avec des pierres, mais celles-ci revenaient sur ceux qui les lançaient. Il y avait dans leur voisinage un étang d'eau de neige qui était congelée; il ordonna de les y jeter. Auprès était un bain. Leurs membres étaient déchirés par le froid. L'un d'eux eut peur; il remonta de l'étang, entra dans le bain, mais il mourut et n'atteignit pas le but. Un des gardes vit quarante couronnes descendre du ciel; trente-neuf s'arrêtèrent sur les trente-neuf saints, une resta suspendue avec l'ange. Un des gardes se leva, enleva ses vêtements et descendit dans l'étang avec les saints; il reçut la couronne qui était suspendue. Il y avait avec eux des jennes gens que leurs mères fortifiaient et encourageaient. Quand ils furent restés longtemps dans l'étang sans mourir, le roi décida de leur rompre les jambes * pour les faire mourir. Le Seigneur reçut * f. 160 v°. leurs âmes et il n'eut pas à leur briser un os. Puis il ordonna de les transporter sur un chariot et de les jeter dans la mer après les avoir brûlés.

العجل ويرموا في البحر بعد ان يحرقوا فلما حملوا وجد منهم صبي صغير ولم يمّت فلم يحملوه على العجل فحملته امه وطرحته¹ مع القديسين فمنعوا لانه حتى فمات على عنقه² فطرحته على العجل مع الاموات واخرجوهم خارج بسببية ورموهم في النار فلم تعمل النار فيهم شيء ثم³ رموهم في البحر ثم في اليوم الثالث⁴ ظهروا القديسين لاسقف بسببية وقالوا له⁵ هلم الى النهر تجد⁶ اجسادنا فاحملهم⁷ فقام⁸ واخذ بعض الكهنة وخرج ليلا الى النهر⁹ فوجد¹⁰ اجسادهم قد اجتمعوا كانهم النجوم الزاهرة¹¹ فاخذهم ولم يضع منهم شيئا ثم انه وضعهم¹² في موضع جيد وصار¹³ ذكرهم شائعا في كل الاقطار صلواتهم وبركاتهم تحل علينا¹⁴ امين¹⁵

وفيه¹⁶ ايضا تسيح الاب¹⁷ ديونيسيوس¹⁸ بطريك مدينة الاسكندرية هذا¹⁹ الاب كان ابن ابوين كافرين على رأى الصابئة²⁰ وكان قد تعلم علوما كثيرة لان ابوه كان من جنس

1. *Haec verba a* فحملته *desunt in A.* — 2. B. اعناقهم. — 3. *Pro his verbis a* ورموهم *in B.* — 4. *Pro his verbis a* ثم *B habet* وفى هذا. — 5. *Deest in B.* — 6. B. فتجد. — 7. B. واحملهم. — 8. *Deest in B.* — 9. B. *addit* له. — 10. B. تكين معنا. — 11. B. الزواهر. — 12. A. وضعه. B. وضعهم. — 13. B. وصائرا. — 14. B. فوجدوا. — 15. B. *addit* وضع بنى المعمودية اجمعين. — 16. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 17. B. *addit* انبا القديس. — 18. A. ديونيسيوس. — 19. B. فيذا. — 20. *Quae sequuntur brevius narrantur in B* وان الله المحب بالبشر اجذب اليه هذا القديس منذ صعوده ونح

Quand on les transporta, on trouva parmi eux un jeune homme qui n'était pas mort. On ne le chargea pas sur le chariot; sa mère le porta et l'y jeta avec les saints. On l'en empêcha parce qu'il était vivant, mais il mourut sur son cou et elle le jeta sur le chariot avec les morts. On les transporta hors de Sébaste et on les lança dans le feu qui ne leur fit rien, puis on les précipita dans la mer. Le troisième jour, les saints apparurent à l'évêque de Sébaste et lui dirent : « Va vers le fleuve, tu trouveras nos corps, emporte-les. » Il se leva, emmena quelques prêtres et partit de nuit vers le fleuve. Il trouva les corps réunis, pareils à des astres brillants. Il les prit sans que rien y manquât et les déposa dans un endroit honorable. Leur mention se répandit dans tous les pays. Que leurs prières et leurs bénédictions descendent sur nous! Amen.

¹En ce jour mourut notre père Denys (A *Djounisis*, B *Djounisjous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (247-264). Ce saint était né de parents

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

كريم فاهتم به في صغره كثيرا الى ان صار معلما الصابة فيمنما هو في بعض الايام جالس اذ عبرت به عجوز نصرانية ومعها كراسة من رسائل بولص فقالت له تشتري منى هذه الكراسة فلما تناوله منها وقف عليها وجد فيها شيئا غريبا وعلما عجيبا فقال للعجوز بكم تبسعينى هذه فقالت له بقيراط ذهب فدفع لها ثلاثة قراريط وقال لها امضى وفتشى لى على بقيتهم فان وجدتي شيئا حبيبه وخذى ثمنه فأتت بثلاثة كرايس اخر فدفع لها تسعة قراريط ثم قرأهم فوجد الكتاب ناقص فطلب منها بقيته فقالت له اتى وجدت هولاء في كنب ابابى فاذا اردت * الكتاب كامل اطلبه من اهل البيعة المسيحية فقال لها واذا طلبته ما ينعونى قالت لا فمضى وطلب رسائل بولص من احد الكهنة فدفعها له فقرأها وحفظها غائبا * f. 161 r.

الايان بالمسيح وكان له صفات كثيرة جميلة مكتملة بالفضائل ودعى بارادة الله الى البطارية ورعا رعية المسيح احسن رعاية ونال من عباد الاوثان المخالفين احزان كثيرة ولم يزال صابرا شاكرا السيد المسيح الى ان بطلت عبادة الاوثان.

infidèles suivant la doctrine des Sabiens (*Es-Sābah*)¹. Il avait appris de nombreuses sciences, car son père était d'une noble famille et avait pris beaucoup de soin de lui depuis sa naissance, jusqu'à ce qu'il devint un docteur des Sabiens. Tandis qu'un jour il était assis, voici que passa une vieille femme chrétienne ayant des cahiers des épîtres de Paul (*Boulos*). « Veux-tu m'acheter ces cahiers? » lui demanda-t-elle. Il les prit, les examina, y trouva des choses admirables et une science prodigieuse et dit à la vieille : « Combien me les vends-tu? » — « Un *qirāt* d'or. » — Il lui en remit trois en lui disant : « Va me chercher le reste : si tu trouves quelque chose, apporte-le-moi et reçois-en le prix. » Elle lui apporta trois autres cahiers. Il lui donna neuf *qirāts*, les lut et trouva le livre incomplet. Il lui demanda le reste; elle lui répondit : « J'ai trouvé cela dans les livres de mes pères; si tu veux le livre complet, demande-le aux gens de l'église * f. 161 r. du Messie. » — « Si je le leur demande, ils me le refuseront. » — « Non, » répondit-elle. Il alla demander les Épîtres de Paul à un prêtre qui les lui remit, les lut, les apprit par cœur au sens interne et externe et crut au Mes-

1. Ce qui suit est ainsi abrégé dans B : Dieu qui aime le genre humain attira à lui ce saint depuis sa jeunesse; il suivit la foi du Messie. Il avait de nombreuses qualités belles et parfaites en mérites. Il fut appelé par la volonté de Dieu au patriarcat; il fit la meilleure garde autour du troupeau du Messie et éprouva de nombreux chagrins de la part des adversaires idolâtres. Il ne cessa d'être patient et reconnaissant envers Notre-Seigneur le Messie jusqu'à ce que le culte des idoles fut aboli.

ظاهرا وامن بالمسيح ثم اجتمع بالقديس ديمتريوس البطريك فعلمه ما يحتاجه وعمده وصار كاملا في علم البيعة فنصبه القديس ديمتريوس البطريك معلما لابناء البيعة ثم لما تقدم الاب ياركلا بطريكا جعله نائبه في الاسكندرية ليحكم بين المومنين وفوض له جميع امور البطريكية ليديرها فلما توفي القديس ياركلا اتفق رأى كل الشعب على تقدمته فرعا رعيته رعاية مسيحية ولقى في ايامه احزانا شتى وذلك ان تقدم في زمان فيلبس الملك وكان مجبا للتصاري فلما وثب عليه دايوس وقتله وجلس موضعه فثار على المومنين بلايا عظيمة وقتل شهداء كثيرين من البطاركة والاساقفة وسائر المومنين وهرب منه جماعة من الفزع ودخلوا الى البرارى وماتوا فيها ومسك جنده هذا الاب وهايوه كثيرا ثم هلك هذا الكافر ومملك بعده غرلاوس فهدى الاضطهاد عن بنى المعمودية كل ايام هذا المنك فلما مات ومملك بعده ولايوس اتى ايضا الاضطهاد الى البيعة فقبض نوابه على هذا الاب وعاقبوه عقوبات كثيرة وعلقوه وطلبوه بالسجود للاصنام فاجابهم نحن نسجد للاب وابنه يسوع المسيح فهدده الملك كثيرا وقتل امامه جماعة فلم يردعه شيئا من هذا فنفاه مدة ثم

sie. Puis il alla trouver saint Démétrios (*Dimitryous*) le patriarche qui lui apprit ce qu'il lui fallait et le baptisa : il devint accompli dans la connaissance des choses ecclésiastiques; le patriarche l'établit comme maître pour les enfants de l'église, afin qu'il jugeât parmi les fidèles. Lorsque saint Héraclas (*Yariklä*) devint patriarche (241-247), il lui confia les affaires du patriarcat pour les administrer. A la mort de ce saint, l'opinion de tous les fidèles s'accorda à l'élever au patriarcat. Il gouverna son troupeau d'une façon chrétienne et, de son temps, éprouva de nombreux chagrins. Il fut élu patriarche du temps de l'empereur Philippe (*Filibos*) qui aimait les chrétiens. Quand Décius (*Dakyous*) se souleva contre lui, le tua et s'assit à sa place, il causa de grands maux aux fidèles, fit périr de nombreux martyrs parmi les patriarches, les évêques et tous les croyants. Une foule s'enfuit par crainte dans les déserts et y mourut. Ses gardes arrêtèrent ce père et lui firent beaucoup de menaces. Puis cet infidèle périt et après lui régna Gallus (*Charlalaous*). Chaque jour, cet empereur dirigea la persécution contre les chrétiens. Après sa mort, Valérien (*Oualaryous*) lui succéda et la persécution atteignit encore l'Église. Ses lieutenants arrêtèrent ce père, lui firent subir successivement de nombreux châtements, le pendirent et lui demandèrent de se prosterner devant les idoles. Il leur répondit : « Nous nous prosternons devant le Père et son Fils, Jésus (*Yasou'*) le Messie. » L'empe-

استعادة من النفي فقال له بلغنا انك تنفرد وتقدس فاجابه نحن ما ندع صلاتنا ليلا ولا نهارا ثم التفث الى الشعب الذي معه وقال لهم امضوا وقدموا وان كنت غائبا عنكم بالجسد فانا حاضرا معكم فاغتاض¹ الامير واعاد نفيه فانار الله على هذا الكافر تاثيرات من البربر فسلم الملك لابنه وكان حكيما حليما فاطلق² المعتقلين من المومنين واستعاد من كان في النفي فكتب³ للبطريك ولسائر الاساقفة كتابا بالامان ان يفتحوا بيهم ولم يعترض لهم احد فعاش هذا الاب بقية حياته في هدو وسلامة وظهر في ايام هذا الاب بدع كثيرة في الدين من ذلك ان قوما ظهروا في اعمال ارايا يروا بسوء رأيهم ان النفس⁴ تموت مع الجسد ثم تقوم في⁵ القيامة معه فجمع عليهم⁶ مجمع وقطعهم واخرين ايضا⁷ على بداعة اورجانس وسليوس ولما ظهر بولا بطريك انطاكية السمساصى فكفر بالايمان⁸ واجتمع عليه مجمع بانطاكية ولم يقدر الاب ان يحضره لاجل كبره فارسل رسالة مملوءة من كل

1. A. فاعتاض. — 2. B. فكتب ملك الزمان كتب باطلاق. — 3. B. وكتب. — 4. B. النفوس. — 5. B. ييم. — 6. B. addit الاب. — 7. Deest in B. — 8. B. بالابن.

reur lui fit de nombreuses menaces, tua une foule de gens devant lui, mais rien de tout cela ne réussit à l'effrayer. Alors il l'exila pendant quelque temps, puis lui permit de revenir de son exil et lui dit : « Nous avons appris que tu t'isoles et que tu célèbres les offices. » Le patriarche lui répondit : « Nous n'abandonnerons notre prière ni nuit * ni jour, » puis il se tourna * f. 161 v°. vers les fidèles qui étaient avec lui et leur dit : « Allez, célébrez le saint sacrifice; si de corps je suis absent, je suis présent en esprit. » Le prince s'irrita et le renvoya en exil. Dieu excita contre cet infidèle des soulèvements des Barbares (*El-Berber*); il remit l'empire à son fils. Celui-ci était sage et doux¹; il relâcha les fidèles emprisonnés, fit revenir ceux qui étaient en exil et écrivit au patriarche et à tous les évêques une lettre de sécurité, pour ouvrir leurs églises sans que personne s'y opposât. Ce saint vécut le reste de son existence dans la tranquillité et la paix. De son temps apparurent de nombreuses hérésies dans la religion: ainsi on vit dans les districts d'Arabie (*Arâbyâ*) des gens soutenir, dans l'erreur de leur esprit, que l'âme meurt avec le corps et qu'elle ressuscite avec lui à la résurrection. Il réunit contre eux un synode et les excommunia. D'autres aussi suivaient l'erreur d'Origène (*Ouirjânos*) et Sabellius (*Salyous?*). Lorsque apparut Paul (*Boulâ*) de Samosate (*Es-Somâsâti*), patriarche d'Antioche (*Anṭakyah*), et qu'il fut infidèle à la foi, un concile fut réuni contre lui dans cette ville. Ce père n'y put

1. Ici reprend le récit de B.

حكمة ونعمة وبين فيها الرأي الصحيح ولما بلغ الى¹ شيخوخة صالحة انتقل الى الاب² الرحوم بعد ان اقام على الكرسي الرسولي سبعة عشر سنة صلاته تكون معنا وتحرسنا³ امين

اليوم الرابع عشر من برمات

⁴ في هذا اليوم استشهد القديس شنودة البهنساوي هذا القديس سعى به الى الامير مكسيموس المتولي من قبل ديقلديانوس انه مسيحي فاستحضره وسأله عن معتقده فاق⁵ بالمسيح انه⁶ الحق فامر ان يسقط على الارض ويضرب بالمطارق التي بيد الجند ففعل به ذلك الى ان تهرأ لحمه فكان دمه يرى جازيا⁸ على الارض ثم جروه برجله⁹ فارموه¹⁰ في حبس مظلم متنن الرائحة فظهر له ملاك^{*} الرب ميخائيل وقواد¹¹ وصحح جسمه وشفأ¹² في جراحاته وقال له تقوى ولا تخف¹² فلك اكليل ممجد¹³ معد لاجل اتباعك وسوف تال¹⁴

1. *Deest in B.* — 2. B. الرب. — 3. *Deest in B.* — 4. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 5. B. *addit* مثل. — 6. B. *addit* امامه. — 7. B. الاله. — 8. B. بجرتي. — 9. B. برجليده. — 10. B. وارموه. — 11. B. وقراه. — 12. B. اتقوا ولا تخافوا. — 13. B. مجد. — 14. B. *addit* اتعابوا.

assister à cause de son grand âge; il envoya une lettre remplie de toute sagesse et de toute grâce, où il exposait l'opinion orthodoxe. Quand il parvint à une vieillesse respectable, il s'en alla vers le Père miséricordieux après être resté dix-sept ans sur le siège apostolique. Que sa prière soit avec nous et nous protège! Amen.

QUATORZE DE BARMAHAT 10 mars.

¹ En ce jour mourut martyr saint Sinouti (*Chenoudah*) de Bahnasah (*El-Bahnasâoui*). Ce saint fut dénoncé au prince Maxime (*Maksimous*) qui gouvernait pour Dioclétien (*Diqlâdyanous*). Il le fit venir et l'interrogea sur sa foi. Il affirma que le Messie était la Vérité. Le gouverneur ordonna de l'étendre à terre et de le frapper avec les massues qui sont dans la main des soldats. On le fit au point que sa chair était en charpie et qu'on voyait son sang couler sur la terre. Puis on le traîna par un pied et on le jeta dans une prison^{*} obscure et infecte. L'ange^{*} du Seigneur Michel (*Mikhâyil*) lui apparut, le fortifia, rétablit son corps sain et sauf, guérit ses blessures et lui dit : « Sois fort et ne crains pas. une couronne glorieuse t'est réservée à cause de tes

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

عذابا شديدا¹ وانا اكون معك كما رسم لى الرب ثم غاب عنه فلما اصبح النهار قال الامير للجند² اقتدوا³ ذلك المخالف للملوك ان كان مات فارموه فلما اتوا وجدوه واقفا⁴ يصلى فاعلموا الامير فاستحضره⁵ وتعب⁶ من حياته ثم عراه وابصر جسمه صحيحا⁷ فهت وقال ان هذا سحر قوى ثم امر ان يعلق منكس ويوقد تحته نار ففعل به ذلك ثم عصر بالهنازين وضرب ايضا بالسياط ضربا موجعا فلما تعب الامير من عقابه⁸ امر ان يلعب عليه⁹ بالسيوف ويقطع¹⁰ ورمى للكلاب¹¹ فلم تقره¹² ولما ان¹³ كان الليل اخذوا¹⁴ المومنين جسده¹⁵ سرقة ولفوه فى اكفان جدد¹⁶ وطبوه باطياب كثيرة¹⁷ ثم وضعوه فى تابوت ودفنوه¹⁸ صلواته¹⁹ تكون معنا امين

وفيه²⁰ ايضا استشهد²¹ القديسين²² اوخانيوس²³ واغاتودرس²⁴ والبيديوس²⁵ هولاء القديسين

1. A شديد. — 2. B. للاجناد. — 3. B. وانظروا الجسم. — 4. A. واقف. — 5. B. فارسل استحضره. — 6. B. واستعجب. — 7. Deest in B. — 8. B. عذابه. — 9. A. addit فقطع. — 10. Deest in A. — 11. B. addit ذلكت. — 12. B. addit الكلاب. — 13. Deest in B. — 14. A. اخذه. — 15. Deest in A. — 16. B. جديدة. — 17. B. addit فاخرة. — 18. B. وكفنه. — 19. B. addit المقبولة. — 20. Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani. — 21. B. استشهدوا. — 22. A. القديس. — 23. B. لوجالوس. — 24. B. واغابردوس. — 25. B. وبالبيريس.

souffrances; tu éprouveras un châtiement douloureux, mais je serai avec toi comme me l'a prescrit le Seigneur. » Puis il disparut. Le lendemain, le prince dit aux soldats : « Voyez si ce rebelle aux rois est mort, jetez-le. » Quand ils vinrent, ils le trouvèrent debout, priant. Ils en informèrent Maxime, qui le fit venir et fut contrarié de ce qu'il vivait. Il le fit dépouiller, vit que son corps était intact et fut stupéfait. « C'est un puissant magicien, » dit-il. Il ordonna de le suspendre la tête en bas et d'allumer du feu sous lui. On le fit. Puis il le fit écraser sur des chevalets et frapper cruellement à coups de fouet. Quand le prince fut fatigué de le tourmenter, il ordonna de lui porter des coups d'épée et de le couper en morceaux, puis il le jeta aux chiens, mais ils n'en approchèrent pas. La nuit, les fidèles enlevèrent furtivement son corps, l'enveloppèrent dans des linceuls neufs, le parfumèrent avec de nombreux aromates, puis ils le placèrent dans un cercueil et l'enterrèrent. Que sa prière soit avec nous! Amen.

'En ce jour moururent martyrs les saints Eugène (A *Aoukhanyous*,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf et Assemani.

كانوا مسيحيين من اباؤهم واجدادهم سالكين في طريق الله ومتأدبين بكل علم الاهي فاختارهم القديس ارموس¹ بطريك اورشليم وقدمهم اساقفة على غير كراسى بل ارسلهم يكرزون² ويشرون³ بالانجيل فبشروا في مدن كثيرة فمسخهم الكفار في بعض المدن فضربوهم⁴ وهم يجذبونهم⁵ على الارض الى ان تنيحوا شفاعتهم⁶ معنا امين

اليوم الخامس عشر من برمات

⁷ في هذا اليوم تنيحت القديسة البارة المجاهدة سارة الراهبة⁹ هذه¹⁰ الناسكة كانت من بلاد الصعيد ابنة ابوين عابدين السيد¹¹ المسيح¹² وكانت لهم ثروة¹³ جزيلة ولم يكن لهما سواها¹⁴ فادبا هذه¹⁵ القديسة وربياها¹⁶ بكل حكمة¹⁷ مسيحية * وعلمها الكتابة وكانت مداومة * f. 162 v. قراءة الكتب البيعية¹⁸ وخاصة اخبار الرهبان ولاجل مداومتها في قراتهم اشتاقت الى السيرة

1. A ارموس. — 2. B يكرزوا. — 3. B ويشروا. — 4. A فضربوهم. — 5. B يجذبوهم. — 6. B صلواتهم وبركاتهم تكون. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. B *addit* مثل. — 9. B سارة البارة. — 10. B هذا. — 11. *Deest in B.* — 12. B للمسيح. — 13. B سارة. — 14. *Haec verba a جزيلة desunt in B.* — 15. B هذا. — 16. B ربواها. — 17. B سارة. — 18. B كتب البيعة. — فلسفة.

B *Loudjalyous*), Agathodore (A *Aghâtouloros*, B *Aghaboudous*) et Elpidius (B *Bâlibouyous*). Ces saints étaient chrétiens depuis leurs pères et leurs aïeux, marchant dans la voie de Dieu, instruits dans toutes les sciences divines. Saint Hermus (B *Armous*, A *Aryous*), patriarche de Jérusalem (*Ouirchilim*), les choisit et les sacra évêques sans sièges, mais il les envoya prêcher et annoncer l'Évangile. Ils l'annoncèrent dans des villes nombreuses. Les infidèles les saisirent dans une ville, les frappèrent en les traînant sur la terre jusqu'à ce qu'ils moururent. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

QUINZE DE BARMAT (14 mars).

¹ En ce jour mourut la sainte et vertueuse athlète Sarah. Cette religieuse était de la Haute-Égypte (*Es-Sa'id*), fille de parents pieux envers Notre-Seigneur le Messie. Ils possédaient une fortune considérable et n'avaient pas d'autres enfants qu'elle. Ils élevèrent cette sainte, lui enseignèrent toute * f. 162 v. la sagesse chrétienne et lui apprirent l'écriture. Elle était assidue à lire les livres ecclésiastiques, et particulièrement l'histoire des moines. A la

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

الروحانية النسكية فصعدت الى بعض ديارات الرهبانات العذارى¹ الذي قي² الصعيد ومكثت فيها سنين تخدم العذارى ثم لست فيه زى الرهينة فمكثت فيه مجاهدة لشیطان الشهوة ثلثة عشر سنة حتى ان الشيطان لما ان غلب منها³ وكل وضجر من نباتها ومحبتها في الطهارة قصد⁴ ان يسقطها بالكبريا فظهر لها وهى على سطح قلايتها تصلى وقال لها ابشرى يا سارة فقد غلبتى الشيطان فاجابته اتى⁵ امرآة ضعيفة ما استطع⁶ ان اغلبه ولا يغلبه ويطرده عنى الا⁷ المسيح وكانت هذه القديسة تقول للعذارى⁸ التى معها اقوالا كثيرة⁹ نافعة منها قالت اتى¹⁰ لم اضع رجلى على درجة السلم وارفعها الى الاخرى الا واصوراننى اموت قبل اصعدها¹¹ حتى لا يعزنى¹² العدو بطول¹³ الامل وقالت¹⁴ ايضا جيدا ان يفعل الانسان رحمة ولو انها من اجل الناس فبمداومتها¹⁵ سيأتى الى رضا الله وقالت اقوالا كثيرة مكتوبة في اخبار المشائخ¹⁶ الرهبان ومكثت هذه القديسة مجاهدة جهادا عظيما وكانت في قلاية على حافة¹⁷

1. B. — 2. الصعيد. — 3. فيها. B. — 4. فصعد. B. — 5. B. — 6. كثير. B. — 7. للعذارى. B. — 8. قوت سيدنا *addit*. B. — 9. اقدر. B. — 10. اتى. B. — 11. انى يتربنى. B. — 12. وانا اتحقق انى قبل ان اصعدوا امرت. B. — 13. اتى. B. — 14. حافية. B. — 15. بددram تلكت المحسنة. B. — 16. وقال. A. — 17. ويطول.

suite de cette lecture continuelle, elle désira la vie spirituelle et ascétique. Elle alla dans un couvent de vierges dans la Haute-Égypte et y demeura deux ans à les servir. Puis elle revêtit l'habit monastique et y resta treize ans à lutter contre le démon de la concupiscence. A la fin, Satan (*Ech-Chaïtân*) vaincu et abattu par elle, écrasé par sa fermeté et son amour pour la pureté, résolut de la faire succomber par l'orgueil. Il lui apparut tandis qu'elle priait sur la terrasse de sa cellule et lui dit : « Réjouis-toi, Sarah; tu as vaincu Satan. » Elle lui répondit : « Je suis une faible femme incapable de triompher de lui; il n'a été vaincu et repoussé loin de moi que par le Messie. » Cette sainte disait aux vierges qui étaient avec elle de nombreuses paroles salutaires, ainsi : « Je n'ai jamais mis le pied sur le degré d'une échelle et je ne l'ai pas levé vers l'autre, sans me figurer que je mourrais avant de l'avoir monté, afin que l'ennemi ne me trompe pas par de longs espoirs. » Elle disait aussi excellemment : « Si un homme pratique la chasteté même en vue des gens, en la pratiquant continuellement il arrivera à satisfaire Dieu. » Elle a dit de nombreuses paroles qui ont été écrites dans les récits des anciens moines. Cette sainte resta à livrer un violent combat; elle avait, sur le bord du fleuve, une cellule où elle

النهر مكثت فيها¹ ستين سنة ما ابصرها احدا يوما² تشرف³ عليه ولما كبرت هذه⁴ القديسة ووصلت الى الثمانين⁵ سنة انحلت من رباط هذا العالم وذهبت⁶ الى النعيم الدائم صلاتها⁷ معنا امين

وفيه⁸ ايضا تذكار⁹ هلياس الشهيد¹⁰ من اهل اهناس صلاته وبركاته¹¹ تكون معنا امين

اليوم السادس عشر من برمهات¹²

¹³ في 14 هذا¹⁴ اليوم تنيح الاب * البطريك¹⁶ القديس انا خايل بطريك الاسكندرية. * f. 163 r.
هذا الاب كان راهبا بكنيسة القديس ابو مقار وكان عبدا زاهدا فلما تنيح الاب انا تاودورس¹⁷ البطريك مكثت الابهء الاساقفة مجتمعين بمصر اياما كثيرة وهم يتحيروا¹⁸ من¹⁹ يصلح لهذه الرتبة الى ان اعلمهم انسان²⁰ قديس بهذا الاب فيه نعمة النبوة فقال اتى²¹ كنت بيعة

1. A فيد. — 2. *Deest in B.* — 3. B تشوق. — 4. B هذا. — 5. B قربب الثمانون.
— 6. B ومضت. — 7. B *addit* تكون. — 8. *Haec commemoratio deest in Malan, Assemani.* — 9. ايضا تذكار *desunt in A.* — 10. B الشهيد هلياس. — 11. *deest in B.*
— 12. A مند. — 13. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 14. B *addit* مثل. —
15. *Deest in B.* — 16. *Deest in B.* — 17. B تاودورس. — 18. B مستحيرين. — 19. B فيين.
— 20. A انسانا; B *addit* اخر. — 21. B انى.

demeura soixante ans sans que personne la vit regarder au-dessus. Lorsqu'elle eut vieilli, qu'elle eut atteint quatre-vingts ans, elle quitta le monastère de ce monde et s'en alla vers la félicité durable. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration du martyr Hélias des gens de Huis (*Ahnâs*). Que sa prière et ses bénédictions soient avec nous! Amen.

SEIZE DE BARMAHAT (12 mars).

² En ce jour mourut notre père, le saint patriarche Khâyil, * patriarche * f. 163 r., d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (743-767). Ce père était moine à l'église de Saint-Macaire (*Abou Maqâr*); il était pieux, dévot. Lorsque mourut notre père, le patriarche Anbâ Théodore (*Tâoudourous*) (727-738), nos pères les évêques restèrent longtemps réunis à Miṣr, ne sachant qui convenait à cette charge, jusqu'à ce qu'un saint homme, rempli de la grâce prophétique, leur fit con-

1. Cette commémoration manque dans Malan, Assemani. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

القديس ابو مقلر اصلى الى ان جاء صوت من السماء يقول ان خاييل¹ مستحق لهذا² الرتبة فشكروه³ الاساقفة جميعهم⁴ وذكروا ان⁵ له فضائل كثيرة وانفقوا عليه واخذوا من متولى مصر⁶ كتاب ليحضره من الدير ولما ان⁷ توجهوا الى الجزيرة⁸ وجدوه مشائخ الرهبان جاى فى شغل⁹ فمسكوه وقيدوه واوسموه بطريركا¹⁰ فى اليوم السابع عشر من توت وكان لاهل الاسكندرية سنتين ولم تمطر عليهم مطرة الا يسير¹¹ فمطرت فى ذلك اليوم وثانية وثالثة مطرا غزيرا وجرت فى ايام هذا الاب على المومنين شدائد عظيمة¹² وخرجت جماعة من المومنين هجوا من البلاد المصرية والذى احصى¹³ ممن كفر بالمسيح اربعة وعشرين الف انسا¹⁴ وكان البطريرك من ذلك فى¹⁵ حزن عظيم¹⁶ جدا الى ان اهلك الله من كان سبب ذلك¹⁷ وفى زمان هذا الاب قام على الملكية¹⁸ بطريرك اسمه قسما وجرت بينه وبين هذا الاب مناظرات فى ذكر الاتحاد بين¹⁹ طبيعتى المسيح وكتب الى²⁰

1. A. كليل. — 2. B. لهذا. — 3. B. فشكر فيه. — 4. B. كلهم. — 5. *Deest in B.* — 6. B. وجدوه قد جاء وكانوا مشائخ الرهبان. — 7. *Deest in B.* — 8. A. الجزيرة. — 9. B. وكانوا مشائخ الرهبان. — 10. B. بطريركى. — 11. A. مطرا الا يسيرا. — 12. B. كثيرة. — 13. *Deest in B.* — 14. B. انسانا. — 15. *Deest in B.* — 16. *Deest in B.* — 17. B. السبب فى هذه. — 18. B. المملكة. — 19. B. وبين. — 20. AB. له.

naître ce père. « J'étais à prier dans l'église de Saint-Macaire, dit-il, quand une voix vint du ciel, disant : « Khâyil est digne de cette charge. » Tous les évêques s'empressèrent de le remercier, mentionnant qu'il y avait en lui de nombreuses vertus, s'accordèrent sur lui et reçurent du gouverneur de Mişr une lettre pour le faire venir de son couvent. Quand ils arrivèrent à Ghizeh (*El-Djizah*)¹, les moines âgés le trouvèrent se rendant à une occupation. Ils le saisirent, le lièrent, et le sacrèrent patriarche le 17 de Tout. Depuis deux ans, les gens d'Alexandrie n'avaient eu que peu de pluie; mais ce jour, le lendemain et le surlendemain, il plut abondamment. Du temps de ce père, il arriva aux chrétiens de grandes persécutions. Une foule de croyants s'enfuirent du pays d'Égypte (*El-Mişryah*) et parmi ceux qui furent infidèles au Messie, on compta vingt-quatre mille personnes. A cause de cela, le patriarche ressentit un très grand chagrin jusqu'à ce que Dieu fit périr celui qui en était la cause. Du temps de Khâyil, il s'éleva sur les Melchites un patriarche du nom de Cosme (*Qosmâ*); il y eut entre lui et ce père des contestations sur la mention de l'unité entre les deux natures du Messie. Cosme, le patriarche des Melchites, lui écrivit une

1. A. *El-Bohairah.*

قسما بطريرك الملكية خظة ان¹ المسيح بعد الاتحاد طبيعة واحدة متجسدة كما قال كيرلس وكتب اساقفة خطوطهم بذلك² وذكر في الخط انه لا يجب ان يقال في المسيح من³ بعد الاتحاد * طبيعتين مفترقتين ولا اثنين ولا شخصين فاصطالحا⁴ على ذلك واستقر⁵ * f. 163 v. الامر ان تكون⁶ كنيسة واحدة ورضى قسما بطريرك الملكية ان⁷ يصير اسقفا على مصر وانفق جميعهم على ذلك فافسد⁸ بينهم رجل ملكى يسمى انسطاطيوس⁹ من اهل الاسكندرية فانه¹¹ طلب ان يجعل اسقفا فما رضى به فلما لم¹² يتفقوا رضى قسطنطين¹³ اسقف مصر ودخل تحت طاعة انا خاييل واما سيرة هذا الاب فلقى شداثة كثيرة من الملوك¹⁴ الظلمة وعوقب عقوبات كثيرة¹⁵ بالضرب الكثير والجس الطويل والتكبير¹⁶ بالحديد وقدم¹⁷ الى ضرب الرقبه عدة مرار والرب ينجه لرعاية شعبه ثم اطلق¹⁸ الى ان¹⁹ يمضى الى الصعيد ليتصدق ويحجب له²⁰ فمضى وضع هناك ايات كثيرة

1. B. بان. — 2. *Deest in B.* — 3. B. فمن. — 4. B. واصطالحا. — 5. B. وتقرر. — 6. B. كيرلس. — 7. B. اند. — 8. B. فاشدد. — 9. A. انسطاطيوس. — 10. B. فمن. — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in A.* — 13. B. قسما ان يصير. — 14. *Deest in B.* — 15. B. شديدة. — 16. B. لينجا من. — 17. B. وتقدم. — 18. B. انطلق. — 19. *desunt in B.* الى ان. — 20. B. تلك الرقت.

épître, d'après laquelle, après l'union, le Messie était une nature unique, incarnée, comme l'a dit Cyrille (*Kirlos*). Des évêques écrivirent des mandements là-dessus. Il est mentionné dans l'écrit : « Il ne convient pas de dire qu'après l'union, le Messie soit deux natures séparées, ni deux personnes. » * f. 163 v. Ils firent la paix là-dessus et le projet s'établit de n'avoir qu'une seule église. Le patriarche melchite Cosme accepta de devenir évêque sur l'Égypte. Tous s'accordèrent là-dessus. Mais, parmi eux, un melchite nommé Anastase (*B Anastasiou*, *A Anastasiou*), des gens d'Alexandrie, jeta le trouble; il voulait être fait évêque. On n'accepta pas et, comme on ne s'accordait pas, Constantin (*Qostañtin*) fut agréé comme évêque de Mişr et se rangea sous l'obéissance d'Anbâ Khâyil. Quant à la conduite de ce père, il éprouva de nombreux malheurs de la part des rois tyranniques; il subit de nombreux châtiments par des coups fréquents, un long emprisonnement et la mise aux fers. Il fut plusieurs fois sur le point d'avoir la tête tranchée : le Seigneur le sauva pour garder son peuple. Puis il fut relâché et alla dans la Haute-Égypte (*Es-Şa'ûd*) pour Il partit, y fit de nombreux miracles et ramena à la foi

ورد كثيرين الى الايمان¹ ممن خرج من دينه ولما اتصل خبر هذا الاب وما جرى عليه² لملك الحبشة احتفى له وغزا اهل مصر ووصل الى الصعيد وكان معه مائة الف فرس ومائة الف جمل ونهب بلاد كثيرة فلما علم ملك³ مصر⁴ ان ذلك⁵ بسبب البطريك اطلقه واكرمه وارسل الاب الى ملك الحبشة يبارك عليه ويعرفه انه قد تخلص وبأمره ان لا يتعدى⁶ الى مكانه بل يمضى⁷ الى بلاده فلما قرأ⁸ الكتاب ارتحل راجعا ولما كمل هذا الاب سعيه وجهاده انتقل الى الرب يرحمنا بصلواتهم اجمعين⁹ امين

اليوم السابع عشر من برمات¹⁰

¹¹ في¹² هذا اليوم تبيح الاب¹³ البار الصديق العازر حبيب الرب الذي اقامه الرب¹⁴ من بعد ان مات باربعة ايام¹⁵ هذا البار¹⁶ كان من بنى اسرائيل وكانت مرتا ومريم التي¹⁷ دهنت

اتصل الى B. — 3. B. من الحبس والعذاب *desunt in B.* — 4. B. *addit* علم صاحب. — 5. B. *addit* ذلك. — 6. B. *addit* وان هذا. — 7. B. *addit* يعود. — 8. B. الذي احبه بركة هذا الاب تكون معنا ومع كاتبه *Pro his tribus verbis B habet*. — 9. *addit* قروا. — 10. A. *addit* مند. — 11. *addit* *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 12. B. *addit* مثل. — 13. *addit* *Deest in B.* — 14. *addit* *Deest in B.* — 15. *addit* *Haec tria verba desunt in B.* — 16. B. *addit* الاب. — 17. B. *addit* الذي.

beaucoup de ceux qui étaient sortis de sa religion. Quand l'histoire de ce père et de ce qu'il avait éprouvé arriva au roi d'Abyssinie (*El-Iiabachah*), il s'irrita et fit une expédition contre les Égyptiens. Il arriva en Haute-Égypte, ayant avec lui cent mille chevaux et cent mille chameaux, et pilla de nombreuses contrées. Lorsque le roi d'Égypte apprit que c'était à cause du patriarche, il le relâcha et l'honora. Notre père envoya vers le roi d'Abyssinie pour le bénir, l'informer qu'il avait été délivré et lui prescrire de ne pas s'avancer jusqu'à sa résidence, mais d'aller dans son pays. Quand il reçut la lettre, il s'en retourna. Lorsque ce père eut terminé ses efforts et sa lutte, il fut transporté près du Seigneur : Puisse-t-il avoir pitié de nous tous par ses prières! Amen.

DIX-SEPT DE BARMAHAT (13 mars).

¹ En ce jour mourut notre vertueux père, le juste Lazare (*El'azar*), l'ami du Seigneur qui le ressuscita quatre jours après sa mort. Ce juste était des Israélites (*Bani Israyil*); Marthe (*Martā*) et Marie (*Maryam*) qui oignit le Seigneur

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

السيد بالطيب كانتا¹ الاثنتين² اختاه³ * وكانوا جميعهم تلاميذا⁴ لرنا يسوع المسيح * f. 164 r.
 وكان محبا فيهم لما فيهم من الفضائل⁵ وكانوا جميعهم لم يتعاقوا بزواج⁶ فلما حان ان
 يوفي⁷ هذا البار الدين المقرر على الطبيعة البشرية وان يشرب الكاس الذي لا بد ان يشربه
 سائر البشر⁸ فاوفاه⁹ في¹⁰ مثل هذا اليوم والرب سبحانه فانه عالم من اول الدهر بان
 هذا الصديق تسيح في مثل هذا اليوم وانه سيقمه وانما تركه يموت ومكث الى ان اتت
 عليه¹¹ اربعة ايام لينتن ويقمه فيحسند¹² تعظم¹³ الاية ويعاين ايضا ذاك¹⁴ في هذه¹⁵ المدة
 منازل الصالحين والطالحين¹⁶ وحينئذ¹⁷ اتى الرب له المجد واقامه كما شهد بذلك يوحنا
 التاولوغس اذ يقول¹⁸ ان¹⁹ الرب دعاه من بعد اربعة ايام فخرج ويدها ورجلاه ملفوفين
 كما تكون الموتى وكان خروجه وهم ملفوفين اية²⁰ مثل اقامته والسبب في اخراجه وهم
 ملفوفين ولم يامن بحله من داخل²¹ القبر ليتحقق موته ليلا يظن ان ذلك كان حيلة باتفاق

1. B. كانا. — 2. A. الاثنتين. — 3. B. خراته. — 4. B. تلاميذ. — 5. B. فضائل التي فيهم. —
 — 6. B. يتزوا. — ولم يكن احد منهم تعلق بزواج B habet وكانوا Pro his verbis a — 7. B. يوفى. —
 8. B. الناس. — 9. A. فأتوا. — 10. Deest in B. — 11. Deest in B. — 12. حينئذ. — 13. B.
 وحينئذ. — 14. A. ارضا ذلك. — 15. B. هذا. — 16. B. الصالحين والطالحين. — 17. B. وحينئذ.
 — 18. B. يقول. — 19. Deest in B. — 20. B. اية. — 21. B. جرى.

* f. 164 r. avec un parfum, étaient toutes deux * ses sœurs. Tous étaient les disciples
 de Notre-Seigneur Jésus (Yasou) le Messie qui les aimait à cause des vertus
 qu'ils possédaient. Aucun n'était engagé dans les liens du mariage. Quand vint
 le moment où ce juste devait payer la dette imposée à la nature humaine et boire
 la coupe que toutes les créatures doivent absolument boire, le Seigneur —
 qu'il soit loué — vint à lui, car il savait depuis le commencement des temps
 que ce saint mourrait à pareil jour et qu'il le ressusciterait. Il le laissa mourir
 et demeura jusqu'à ce que quatre jours se fussent passés, qu'il sentit mauvais
 et qu'il le ressuscitât — le miracle serait considérable — et pour que, pendant
 ce temps, il vit les demeures des bons et des méchants. Alors le Seigneur
 — gloire à lui — vint et le ressuscita comme le témoigne Jean (Youhanna) le
 théologien, quand il dit : « Le Seigneur l'appela après quatre jours; il sortit,
 les pieds et les mains enveloppés comme sont les morts. » La sortie avec les
 mains et les pieds enveloppés est un miracle comme sa résurrection. La raison
 de sa sortie en cet état, — or il ne lui avait pas ordonné de les délier à
 l'intérieur du tombeau, — c'était que sa mort fût certaine, pour qu'on ne crût

1. Évangile de Jean, ch. xi.

بينهما¹ فامر الرب ان يخرج وهو ملفوف على حاله ولهاذه عظمت الاية ولو افرضنا ان يقال بعد ذلك انه كان حيا فكيف كان يخرج وهو ملفوف اليدين والرجلين معطاً للوجه فلربنا² يسوع المسيح القادر على كل شى³ المجد الى الابد امين وفيه⁴ ايضا تذكار جرجس العابد وبلاسيوس⁵ الشهيد ويوسف الاسقف بركاتهم الجميع تكون معنا امين

اليوم الثامن عشر من برمات⁶

في⁷ هذا اليوم استشهد⁸ القديس ايسيدراس⁹ رفيق سنا¹⁰ من الاجناد المجردة مع والى الفرما من اهل دقناس¹¹ وكان هذا القديس ايسيدراس صديقه يعمل صنعة الصوف وكانا * كلاهما يصدقان * بما يكسياه فابصر¹² في¹³ بعض الليالي روبا كان امرأة عذرى معها اكاليل تضعهم على رؤسهما فلما استيقظا¹⁴ علما بعضهما بعض بالمنام ففرحا بذلك فايقظنا¹⁵ وعلما

1. A بينهما. — 2. B ولربنا. — 3. B addit له. — 4. *Haec commemoratio deest in A*, Ludolf, Assemani. — 5. بلاسيوس. — 6. A مند. — 7. B addit مثل. — 8. B شهادة. — 9. B اسيداروس. — 10. B سينا *et addit* (sic). — 11. AB دقناس. — 12. B فابصر. — 13. *Deest in B*. — 14. B استيقظ. — 15. *Deest in B*.

pas que c'était une ruse convenue entre eux. Le Seigneur lui ordonna de sortir ainsi enveloppé pour que le miracle fût grand. Et si on nous prétend après cela qu'il était vivant, comment serait-il sorti, les pieds et les mains enveloppés et le visage voilé? Gloire éternellement à Notre-Seigneur Jésus le Messie, le tout-puissant! Amen.

¹ En ce jour a lieu aussi la commémoration de Georges (*Djirdjis*) l'ascète, de Blaise (*Balásious*)² le martyr et de Joseph (*Yousof*) l'évêque : Que leurs bénédictions à tous soient avec nous! Amen.

DIX-HUIT DE BARMAHAT [14 mars].

En ce jour mourut martyr saint Isidore (A *Isidarâs*, B *Isidârous*), compagnon de Sinâ, des soldats détachés avec le gouverneur de Péluse (*El-Faramâ*), des gens de Takinach (*Dafnâs*). Ce saint travaillait la laine et tous deux faisaient l'aumône * de leur gain. Une nuit, ils virent en songe une * f. 164 v°.
vierge tenant des couronnes qu'elle plaçait sur leurs têtes. Quand ils s'éveillèrent, ils se firent connaitre mutuellement leur rêve, ils se réjouirent et

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf, Assemani. — 2. B *Balânyous*.

ان الرب قد دعاهما للشهادة¹ فاتوا الى الوالى فحل سنا منطلقه² وطرحها قدماه واعترفا كلاهما بالمسيح فامر باعتقالهما فارسل الرب ملاكاه اليهما وعزاهما فارسل الوالى (الى) سنا³ الى مدينة⁴ الاسكندرية وترك ايسيدراس وبعد هذه رجع والى الاسكندرية⁵ اعاد سنا⁶ الى القرما ففرحا باجتماعهما وقس كل منهما ما جرى عليه فعذبهما الوالى⁷ عذابا يما⁸ ثم امر ان يحفر حفيرا⁹ للقديس ايسيدراس¹⁰ ويرموه في النار¹¹ فسأل الاجناد ان يتصبروا¹² عليه قليل حتى يصلى وصلى¹³ وطالب من المسيح ان يقبل نفسه¹⁴ ويهتم بجسده ثم تقدم الى الحفرة النار وطرح ذاته فيها فاسلم الروح بيد الرب ولم ينال جسده شيء¹⁵ من الفساد ولا تغير عن حاله وكانت والدة القديس سنا تبكى عليه لفراقه¹⁶ من رفيقه ثم حملوا جسده ووضعوه في مكان الى ان انتضى الاضطهاد وعند نياحة القديس

1. الى الشهادة B. — 2. منطلقه A. — 3. سينا B. — 4. *Deest in B.* — 5. *Haec verba a desant in B.* — 6. *Deest in B.* — 7. وان الوالى عذبهما B. — 8. عظيما B. — 9. B. — 10. ايسيداروس B. — 11. B *addit* فيد. — 12. B. — 13. B. — 14. B. — 15. شيئا B. — 16. B. لفراقته.

lurent convaincus que le Seigneur les appelait au martyre. Ils allèrent trouver le gouverneur; Sinâ défit sa ceinture et la jeta devant lui: tous deux confessèrent le Messie. Il ordonna de les enchaîner; le Seigneur envoya son ange qui les consola. Le gouverneur envoya Sinâ à la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) et laissa Isidore. Au bout d'un certain temps, le gouverneur d'Alexandrie renvoya Sinâ à Péluse. Tous deux se réjouirent de leur réunion et se racontèrent mutuellement ce qui leur était arrivé. Le gouverneur leur fit subir des châtiments douloureux, puis il ordonna de creuser une fosse pour saint Isidore et de le jeter dans le feu. Il demanda aux soldats d'attendre un peu jusqu'à ce qu'il eût prié. Il pria et demanda au Messie de recevoir son âme et de s'occuper de son corps; puis il s'avança vers la fosse enflammée, s'y jeta et rendit son âme entre les mains du Seigneur: son corps ne souffrit aucun dommage ni aucune altération. La mère de saint Sinâ pleurait sur lui à cause de sa séparation d'avec son ami. On emporta son corps et on le déposa dans un endroit jusqu'à la fin de la persécution. Lors de la mort de saint Isidore, la mère de saint Sinâ vit une troupe d'anges qui emportaient

اسيدراس¹ رأت ام القديس سنا² جماعة من الملائكة وقد اخذوا نفس القديس ايسيدراس³ وصعدوا بها بمجد عظيم شفاعته تكون⁴ مع بنى المعمودية⁵ امين

اليوم التاسع عشر من برمات⁶

⁷في⁸ هذا اليوم تنيح القديس المبشر ارسطابولس الرسول هذا القديس كان من جملة السبعين الذين انتخبهم الرب وارسلهم يكرزون⁹ قبل الامم ونال مع التلاميذ ما نالوه وصحب التلاميذ وخدمهم ونادى معهم بالبشرى المحيية¹⁰ ورد كثيرين الى طريق الخلاص ودخل بهم في الايمان بالمسيح * وعمدهم وخلص تقوسهم¹¹ ثم¹² افادهم من الوسايا الالهية فاقامته التلاميذ اسقفا على ابرطايا¹³ فمضى اليها وبشر فيها وعمدهم ووعظهم¹⁴ وصنع امامهم ايات كثيرة وناله من اليهود واليونانيين شدايد كثيرة¹⁵ وطرد منهم مرارا عديدة¹⁶ ورجم

1. B. ايسيدروس. — 2. B. سينا. — 3. B. ايسيدروس. *Haec verba a* رأت *desunt in A.* — 4. *Deest in B.* — 5. B. معنا. — 6. مند. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. B. *addit* مثل. — 9. B. يكرزوا. — 10. *Pro his verbis a* وصحب B *habet* من القوة والنعمة. — 11. B. وخلصهم بما. — 12. B. وضع. — 13. B. ابرطايا. — 14. B. ووعظهم. — 15. *Haec verba a* نال *desunt in B.* — 16. A. مرارا.

l'âme du premier et la transportaient avec une grande gloire. Que son intercession soit avec les chrétiens! Amen.

DIX-NEUF DE BARMAHAT (15 mars).

'En ce jour mourut le saint porteur de la bonne nouvelle, Aristobule (*Aristâboulos*) l'apôtre. Ce saint était des soixante-dix que choisit le Seigneur et qu'il envoya prêcher devant les nations. Il reçut avec les disciples ce qu'ils reçurent, les accompagna, les servit, prêcha avec eux l'Évangile vivificateur, ramena beaucoup dans la voie du salut, les fit entrer dans la foi du Messie, * les baptisa et purifia leurs âmes; puis il leur prodigna les recommandations divines. Les disciples le consacèrent évêque sur Abriâtânis (B *Abrâtâyâ*). Il alla dans ce pays, annonça l'Évangile, baptisa les habitants, les exhorta et fit devant eux beaucoup de miracles. Il éprouva de nombreux maux de la part des Juifs (*El-Yahoud*) et des Grecs (*El-Younânyin*); il fut

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

بالحجارة ولما أكمل سعيه وتنيح بسلام وقد ذكره بولس الرسول¹ في سألته الى رومية² صلواته تكون معنا امين

وفيه³ ايضا ذكر سبعة من الشهداء وهم الاسكندروس⁴ والاسكندروس المصري واغابيوس⁵ من غزة وتيمولاوس⁶ من البنطس وديوناسيوس من اطرابلس ورومالوس⁷ وبليسوس⁸ كانا⁹ من قرى مصر هولاء ارتبطوا بالمحبة المسيحية واتوا الى والي¹⁰ قيسارية فلسطين واعترفوا امامه¹¹ بالمسيح¹² نالوا اكليل الشهادة في زمان ديقلايانوس صلواتهم¹³ تكون معنا امين

اليوم العشرون¹⁴ من برمهات

¹⁵في¹⁶ هذا اليوم تنيح الاب¹⁷ انا خاييل بطريك الاسكندرية هذا الاب كان ذو خصال

1. B. الرسول بولس. — 2. *Epistola ad Romanos*, xvi, 41. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani*. — 4. B. الكندروس. — 5. A. اغابوس. — 6. B. وتمولا. — 7. *Deest in B.* — 8. B. وبليسوس. — 9. B. وكانا. — 10. *Deest in B.* — 11. B. امام الملك. — 12. B. باسم المسيح. — 13. B. شفاعتهم. — 14. B. العشرون. — 15. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 16. B. *addit* مثل. — 17. B. *addit* القديس.

chassé par eux à plusieurs reprises et lapidé avec des pierres. Quand il eut terminé sa lutte, il mourut en paix. L'apôtre Paul (*Boulos*) l'a mentionné dans son Épître aux Romains¹ (*Roumyah*). Que sa prière soit avec nous! Amen.

² En ce jour aussi a lieu la commémoration de sept martyrs. Ce sont Alexandre (A *El-Iskandarous*, B *Alkandarous*), Alexandre l'Égyptien (*El-Miṣri*), Agapius (B *Aghābiouss*, A *Aghābous*) de Gaza (*Ghazzah*), Timolaos (*Timoulāous*) du Pont (*El-Bontos*), Denys (*Djounasyous*) de Tripoli (*Atrabolos*), Romulus (*Roumālous*) et Valésius (A *Balisyouss*, B *Balyous*) : ceux-ci étaient des villes d'Égypte (*Miṣr*). Attachés par l'amour chrétien, ils allèrent trouver le gouverneur de Césarée de Palestine (*Qaisāryah Falastin*) et confessèrent le Messie devant lui. Ils reçurent la couronne du martyr au temps de Dioclétien (*Diqlādīyā-nous*). Que leurs prières soient avec nous! Amen.

VINGT DE BARMAHAT (16 mars).

³ En ce jour mourut notre père Anbā Khāyil, patriarche d'Alexandrie (*EL-*

1. xvi, 41. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf, Assemani. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

جميلة فناله في بطركيته احزان¹ عظيمة منها ان اسقف سخا كان جاهلا شريرا² مجبا لمجد³ الدنيا وكان بدنواشر⁴ الذي في كرسيه بيعة قد جددت تحتاج التكرين فسالته اراخته⁵ البلاد⁶ الذين⁷ اهتموا بالكنيسة ان يسيروا الى الاب البطريك واساقفة الناحية⁸ باخذ بركتهم وتكرين بيعتهم ولما ان جاوا بخلاف ما ظن⁹ الاسقف تركهم في البيعة وخرج زعم ليهم لهم ولم¹⁰ يتذكر قول الرب ان الذي يحتاج اليه يسير¹¹ فلما¹² فات القداس وهو غائب وزاد في الغيبة سألت الاساقفة * والمشائخ الاب البطريك ان يقدم القداس ليقرأ بعض الكتب الى ان ياتي الاسقف ولما لجوا عليه قام بدالة البطريكية وقدم القداس¹³ فلما بلغ الاسقف ذلك دخل فيه الشيطان¹⁴ وجاء الى البعة وخطف القران من على البيكل فكسره¹⁵ ورماه وخرج مغضبا فاستدعا الاب قريانا¹⁶ اخر وقدم عليه وفي الغد جمع الاساقفة

1. A احزاناً. — 2. *Deest in B.* — 3. *B addit* هذا. — 4. A يدنواشر, B بدنشور. — 5. B باطن. — 6. *Deest in B.* — 7. A الذي. — 8. B المجاورين لهم. — 9. B باطن. — 10. *Deest in B.* — 11. A يسيرا. — 12. B ولما. — 13. B القداس. — 14. *B addit* فقام. — 15. B وكسره. — 16. B قريانا.

Iskandaryah) (881-899). Ce père était doué de belles qualités, mais il éprouva de grands chagrins pendant son patriarcat. Entre autres, l'évêque de Skhōou (*Sakhā*) était ignorant, méchant, aimant une basse gloire. Il y avait à Tanoucher (*Danouâcher*), dans son diocèse, une église qui avait été reconstruite et qu'il fallait consacrer. Les magistrats du pays qui avaient la charge de l'église lui demandèrent la permission d'aller trouver notre père le patriarche et les évêques des environs pour recevoir leur bénédiction et consacrer l'église. Lorsqu'ils vinrent contrairement à ce qu'il pensait, il les laissa dans l'église et sortit, prétendant s'occuper d'eux, sans se rappeler la parole du Seigneur : « Que celui dont on a besoin vienne. » Comme l'heure de la messe était passée et comme il était toujours absent, et son absence se prolongeait, les évêques et les vieillards demandèrent * à notre père le patriarche d'offrir le * f. 165 v.

saint sacrifice pour faire quelques lectures jusqu'à ce que l'évêque arrivât. Comme ils insistaient auprès de lui, il se leva avec les insignes du patriarcat et célébra le saint sacrifice. Quand l'évêque l'apprit, Satan (*Ech-Chaïtan*) entra en lui, il vint à l'église, saisit l'hostie sur l'autel, la brisa, la jeta et sortit furieux. Notre père demanda une autre hostie et dit la messe avec elle. Le lendemain, il rassembla les évêques qui étaient avec lui, les prêtres et les

الدين¹ معه والكهنة والعلماء وقطع ذلك² الاسقف وقدم غيره³ فدخل فيه الشيطان فمضى الى متولى مصر ورفع عليه رفاة وذكر ان عنده مالا كثيرا وان المتولى احضره وطلب منه مال البيعة واوانيا فاي ان يعطيها له وقال له اما جسدى فبين يديك واما روحى فييد الخالق فامر بتخشيبه وحبسه فاقام معتقل فوق السنة وهو فى هذه المدة صائم ولا يأكل سوى خبزنا وباقلا مسلوق وملح وبعد ذلك ضمن عليه واخرجه ليزن عشرين الف ديناراً

1. B. الذى. — 2. *Deest in A.* — 3. *Quae sequuntur usque ad finem absunt in B* وكان لهذا الاب غيرة روحانية وكان ممتليا من روح الطهارة *cujus narratio multo brevior est* والحكمة وصبر هذا الاب على شدائد كثيرة وكان مداوما لوعظ الشعب وتعليمها بلا ملال وكان لهذا الاب فضائل كثيرة وحسب سيرة ابائنا الرسل فى البشرى واكرازه والانداز باسم المسيح والايمان باسم القدوس وصار هذا الاب فى بطركيته بكل سيرة حسنة بكل القوانين الرسولية وكان ورعا متزجدا ناسكا كامل الصفات الحسنة ورعى رعية الرب بلا عيب ولا فصر فى شى من التعليم ولا المراعات فى طول زمانه وارضى الرب فى زمان رياسته واخيرا تنيح الى الرب بسلام من الرب يرحمنا بصلاته ويرحم كاتبه امين.

docteurs, déposa cet évêque et en sacra un autre¹. Satan (*Ech-Chaïtân*) entra en lui; il alla trouver le gouverneur de l'Égypte (*Misr*), fit des rapports contre le patriarche et raconta qu'il possédait de grandes richesses. Le gouverneur de l'Égypte le fit venir et lui demanda les biens et les meubles de l'église. Il refusa de les lui donner et lui dit : « Pour mon corps, il est entre tes mains; pour mon âme, elle est entre celles du Créateur. » Le gouverneur ordonna de le mettre en croix et l'emprisonna. Il demeura enchaîné plus d'un an; pendant ce temps, il jeûnait et ne mangeait qu'un pain, des légumes cuits et du sel. Après cela, le gouverneur prit des cautions et le relâcha pour qu'il lui payât vingt mille dinars. Il écrivit un billet aux cautions et put payer dix mille

1. A partir de ce passage, B donne pour terminer la vie de Khâyil un texte différent et beaucoup plus court : Ce père avait un zèle spirituel; il était rempli de l'esprit de pureté et de sagesse; il supporta de nombreuses peines; il était assidu à prêcher le peuple et à l'instruire sans se lasser, il avait de nombreuses vertus; il imitait la conduite de nos pères les apôtres dans l'annonce de l'Évangile, dans ses prédications, dans ses avertissements au nom du Messie, dans la croyance en son saint nom. Pendant son patriarcat, ce père vécut d'une belle vie suivant toutes les règles apostoliques. Il était chaste, pieux, dévot, rempli de belles qualités; il garda le troupeau du Seigneur sans faute et sans manquer à quoi que ce fût pour l'enseignement et la prédication pendant toute sa vie. Il contenta Dieu par ses actions pendant son patriarcat et finalement il mourut en paix dans le Seigneur. Puisse Dieu, par sa prière, avoir pitié de nous et de l'écrivain! Amen.

وكتب على الضمياء حجة فوزن منها عشرة الف ديناراً واخذ بعضها من الاساقفة وبعضها جباه من المؤمنين ومن رهبان البرية ثم استلف من اهل الاسكندرية وباعهم الى ان كملت العشرة الف دينار وكتب خطة لاهل الاسكندرية بالف دينار في كل سنة واما العشرة الف الاخرى فانه قصد ان يتصدقها من اهل البلاد بيده فمضى الى بليس ليتدى بها فاقام فيها يوم فدخل راهبا مسكينا عليه ثوبا عتيقا فاخذ بركة الاب ثم جلس عند الباب بجانب عليه ولا يزن شيئا فاعلم التلميذ الاب فطلب الراهب فما وجدته وقبل كمال الاربعةين يوم مات الامير موتة سوء وقام ولده بعده في مكانه فرد الخط على الاب البطريك¹ وقطعه كما قال الراهب ثم حصل للاب حزنا عظيما على ما جرى منه وعليه ثم تيسح بسلام بعد ان اكمل في البطركية تسعة وعشرين سنة صلاته معنا امين

وفيه² ايضا اقام الرب العازر الصديق من بين الاموات وامن به كثيرا لعظم هذه الاية فله المجد دائما امين

1. A. البطركى. — 2. *Haec commemoratio deest in B.*

dinars; il en tira une partie des évêques et l'autre partie, il la leva sur les fidèles et les moines du désert; ensuite il se fit payer par les gens d'Alexandrie le quart de leur fortune et leur écrivit une cédule pour mille dinars chaque année. Quant aux dix mille autres dinars, il résolut de les percevoir lui-même sur les gens du pays. Il alla à Belbeïs pour commencer par là; il y resta un jour. Un pauvre moine entra chez lui, couvert d'un vêtement usé, reçut sa bénédiction, s'assit près de la porte à côté de * son disciple et lui dit : « Dis * f. 166 r.º au père que sa poitrine ne soit pas oppressée, car d'ici quarante jours, il sera délivré et reprendra l'écrit qui l'engage, qu'il ne paiera rien. » Le disciple en informa le patriarche, il chercha le moine et ne le trouva pas. Avant l'expiration des quarante jours, l'émir mourut de male mort; son fils lui succéda; il rendit l'écrit au patriarche et le déchira comme avait dit le moine. Le père éprouva un grand chagrin de ce qui était arrivé par lui et contre lui. Puis il mourut en paix après avoir occupé le patriarcat vingt-neuf ans. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi, Dieu ressuscita Lazare (*El-'Azir*) le juste et beaucoup crurent en lui à cause de la grandeur de ce miracle. Gloire à lui éternellement! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B.

¹ وفيه ايضا تكريز بيعة القديس انا اسقن بركته علينا امين

اليوم الحادى والعشرون من برهات

في ² هذا اليوم حضر ربنا يسوع المسيح مع تلاميذه في بيت عنيا لما كان العازر الذى اقامه من بين الاموات احد المتكبيين معه ³ وكانت مرثا اخته تخدم الجمع الحاضر معه ومريم اخته الاخرى تدهن قدميه بالطيب وتمسحها بشعرها ⁴ فمدحها الرب و اشار بذكر موته القريب فقال لها احفظيه ليوم دفنى ⁵ وبقوله ان المساكين عندكم في كل حين وانا لست عندكم في كل حين يرمز بقرب ⁶ صلبه وموته ⁷ وفيه ⁸ تشاوروا ⁹ عظماء الكهنة ان يقتلوا العازر لاجل ان كثيرين من عظم الاية ¹⁰

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.* — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. *Evang. Joannis, xii, 2.* — 4. *Haec verba a مريم desunt in B.* — *Evang. Joannis, xii, 3.* — 5. *Evang. Joannis, xii, 7.* — 6. *Pro بترپ B habet* بهذا الكلام على له المجد الى الابد وعلينا ورحمته وعلى كاتبه والمبتم بد *Evang. Joannis, xii, 8.* — 7. *B addit* ايضا *B* — 8. *Haec commemoratio deest in Malan, Ludolf, Assemani.* — 9. *B addit* التي ظهرت بان سيدنا اقامد من الاموات من بعد قيامته في القبر مع الاعوات *B* اربعة ايام بهذا البيت.

¹En ce jour aussi eut lieu la consécration de l'église de saint Asqaroum ².
Que sa bénédiction soit avec nous! Amen.

VINGT ET UN DE BARMAHAT (17 mars).

³ En ce jour, Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie se trouva avec ses disciples à Béthanie (*Bait 'Anyā*), lorsque *Lazare* (*El-'Azir*) qu'il avait ressuscité d'entre les morts fut parmi ceux qui étaient couchés avec lui ⁴. Sa sœur *Marthe* (*Martā*) servait la rémion des assistants, tandis que son autre sœur *Marie* (*Maryam*) oignait ses pieds avec des parfums et les essuyait avec ses cheveux ⁵. Le Seigneur la loua et fit allusion à sa mort prochaine en disant : « Garde-les pour le jour de ma sépulture ⁶ » et aussi par ces paroles : « Il y aura toujours des pauvres parmi vous, mais je ne serai pas toujours parmi vous ⁷. »

⁸En ce jour, les princes des prêtres conspirèrent de tuer *Lazare* (*El-'Azir*),

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. — 2. *Malan Sakruñ, Assemani Ascalonis.* — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 4. *Évangile de Jean, xii, 2.* — 5. *Évangile de Jean, xii, 3.* — 6. *Évangile de Jean, xii, 7.* — 7. *Évangile de Jean, xii, 8.* — 8. Cette commémoration manque dans Malan, Ludolf, Assemani.

كانوا يؤمنوا برنا يسوع المسيح¹ الذي له المجد² والقدر³ والعظمة الى اخر الدهر كلها امين وفيه³ ايضا ذكر القديسين تاوضوروس وكلياتاوس الشهداء وما شو^(?) من الاتعاب على اسم مخلصنا بانواع مختلفة وفي الاخير نالوا اكليل الشهداء وورثوا السفارة الابدية في ملكوت السموات بركاتهم معنا امين

اليوم الثاني والعشرون من برمات⁴

في⁵ هذا⁶ اليوم تنيح الاب القديس الروحاني انا كيرلس⁷ اسقف اورشليم⁸ هذا القديس نشا في علم البيعة * وكان فيه⁹ ماهرًا فلما تنيح الاب مكسيموس اسقف اورشليم¹⁰ اختير هذا الاب من بعده للرتبة¹¹ فرعا شعبه¹² اياها¹³ رعاية واجودها وحرسهم من الذباب المنائية¹⁴ والاريسية فلما اجتمع المجمع بسريديقى حضر هذا الاب وعاند¹⁵

1. *Evang. Johannis*, XII, 10-11. — 2. *Quae sequuntur desunt in B.* — 3. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf.* — 4. A حند. — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B *addit* مثل. — 7. B كيرلس. — 8. B يروشليم. — 9. A فيها. — 10. B يروشليم. — 11. B من بعده. — 12. B للرتبة. — 13. B رعاية المسيح. — 14. B المثالينة. — 15. *Deest in B.*

car, à cause de la grandeur du miracle, beaucoup croyaient en Notre-Seigneur Jésus¹ (Yasou²) le Messie, à qui soient la gloire, la puissance, la grandeur jusqu'à la fin de tous les temps! Amen.

²En ce jour aussi a lieu la commémoration des deux saints Théodore (Tâoudhourou) et Timothée (Klyatiou), les martyrs, et de ce qu'ils souffrirent (?) de tourments de toute sorte pour le nom de notre Sauveur : à la fin ils reçurent la couronne du martyre et héritèrent d'une place (?) éternelle dans le royaume des cieux. Que leurs bénédictions soient avec nous! Amen.

VINGT-DEUX DE BARMAHAT (18 mars).

³En ce jour mourut le saint père spirituel Anbâ Cyrille (A Kirlos, B Kirloş), évêque de Jérusalem (A Ourichalim, B Yarouchalim); ce saint occupait un haut rang dans la science de l'Église * et il y était habile. Quand mourut * f. 166 v°. notre père Maxime (Maksimous), évêque de Jérusalem, il fut choisi pour lui succéder dans cette charge. Il garda son troupeau de la façon la plus prudente et la plus noble et le défendit contre les loups mortels (?) ariens. Lorsque le concile de Sardique (Sardiqi) se réunit, ce père y assista, lutta contre Arius (Aryous). Acace (Akâkyous) fut déposé du siège de Césarée (Qaişa-

1. *Évangile* de Jean, XII, 10-11. — 2. Cette commémoration manque dans A, Ludolf. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

اريوس ونفى اكاكيوس من كرسي قيسارية فذهب¹ اكاكيوس الى قسطنطينوس² الملك ابن قسطنطين³ الكبير فشكا له ما جرى عليه من المجمع وبخاصة من هذا القديس كيرلس فارسل ونفى كيرلس من اورشليم وجماعة اساقفة من كراسيم⁴ فجاهد القديس الى طرسوس واجتمع بسلاوانس⁵ اسقفها فعاذته⁶ وساعده فلما اجتمع المجمع بسلوكية كان هذا المعظم احد المجتمعين فيه⁷ ولعنوا اكاكيوس⁸ فذهب ايضا اكاكيوس الى الملك وعرفه ما جرى عليه واغرى قلبه على الاب كيرلس فارسل ايضا ونفاه ولما مات قسطنطينوس وملك ابنه قسطنس رد الاب الى كرسيه ورد كل الاساقفة الذين⁹ نفاهم ابوه فعاش في هدو¹⁰ وسلامة بقية ايامه ولما ملك¹¹ تاوضوسيوس الكبير¹² جمع¹³ مجمع¹⁴ المائة وخسين بمدينة القسطنطينية على مقدونيوس¹⁵ حضر هذا الاب فيه وقاوم مقدونيوس وسليانوس¹⁶ وابوليناريوس¹⁷ ولعنهم واتباعهم وازاف الى الايمانه التي¹⁸ وضعها الثاشماية وثماية

1. B. فمضى. — 2. B. قسطنطين. — 3. B. *addit* الملك. — 4. B. كراسيم. — 5. B. بسولس.
6. B. فعصده ذلك. — 7. A. معه. — 8. *Deest in* B. — 9. A. الذي. — 10. B. هدوا.
— 11. B. وملك. — 12. *Deest in* B. — 13. B. وجمع. — 14. A. المجمع. — 15. B. *addit*
الذي. — 16. A. سبلسوس. — 17. A. ابروتياريس. — 18. B. الذي.

ryah); il partit trouver l'empereur Constance (A *Qostantinous*, B *Qostantin*), fils de Constantin (*Qostantin*) le grand, et se plaignit à lui de ce qu'il avait éprouvé de la part du concile, et particulièrement de saint Cyrille. L'empereur envoya exiler celui-ci de Jérusalem et tous les évêques de leur siège. Le saint se rendit à Tarse (*Tarsons*), s'unit à Silvain (A *Silouânos*, B *Boulos*), évêque de cette ville, qu'il aida et assista. Lorsque le concile se réunit à Séleucie (*Saloukyah*), ce vénérable saint fut au nombre de ceux qui s'y trouvèrent. Ils mandèrent Acace qui alla encore trouver l'empereur, l'informa de ce qui était arrivé et excita son cœur contre notre père Cyrille. Constance l'envoya chasser de son siège; mais lorsqu'il mourut et qu'il eut pour successeur son fils Qostas (*lisez son neveu Julien*), celui-ci rappela sur leurs sièges Cyrille et tous les évêques que son père (*lisez son oncle*) avait exilés. Le patriarche vécut dans la paix et la tranquillité le reste de ses jours. Quand régna le grand Théodose, il rassembla un concile de cent cinquante évêques dans la ville de Constantinople (*El-Qostantinyah*) contre Macédonios (*Maqdounyous*): ce père y assista et combattit Macédonios, Sabellios (*Sabalsious*) et Apollinaire (B *Aboulinaryous*, A *Aboudtyaryous*), maudit leurs partisans et fit pencher vers la

عشر من عند¹ نومن² بالروح القدس الى اخرها وصنف هذا الاب من الروح القدس³
 ميامر عديدة وعظمت وصنف⁴ كتاب يحوى ثمانية عشر مقالة وفسر فيه الامانة وهو كتاب
 نافع جدا مملوا من كل حكمة واقام على الكرسي ثلثة وثلثين سنة وتنيح * بسلام⁵

صلواته⁶ معنا امين

وفيه⁷ ايضا تذكار نياحة الاب الاسقف المكرم الكامل بكل المعاني صاحب الشيخوخية
 الحسنة والذكر الجميل ايننا انبا ميخائيل اسقف كرسى تقادة الرب يرحمنا بصلاته وطلباته
 الى الابد امين

اليوم الثالث والعشرون من برمهات

في⁸ هذا⁹ اليوم تنيح النبي العظيم دانيال هذا الصديق كان من بيت¹⁰ يوناخير فلما سبأ
 بختصر اورشليم في السنة السادسة عشر من مملكته اخذ يوناخير ابن يواقيم ونيه ودانيال

1. A حد. — 2. B ونومن. — 3. *Haec verba a* اخرها الى *desunt in B. A addit*
 الحلة فيد. — 4. B *addit* هذا. B الكتاب الذى. — 5. B *addit* من الرب. — 6. B *addit*
 تكون. — 7. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf, Assemani, Maï et Malan.* — 8. *Haec*
commemoratio deest in Ludolf. — 9. B *addit* مثل. — 10. B بنت

foi qu'avaient établie les 318 pères (à Nicée), d'après laquelle nous croyons au
 Saint-Esprit. Sous son inspiration, le père composa de nombreuses homélies et
 des sermons; il est l'auteur d'un livre qui contient dix-huit catéchèses, et dans
 lequel il expliqua la foi; c'est un livre très utile, rempli de toute sagesse.
 Il occupa le siège pendant trente-trois ans et mourut * en paix; que sa prière * f. 167 r.
 soit avec nous! Amen.

¹En ce jour aussi a lieu la commémoration de la mort de notre père,
 l'évêque vénéré, accompli dans toutes les sciences mystiques, doué d'une belle
 vieillesse et d'une glorieuse réputation, notre père Anbâ Michel (*Mikhâyil*),
 évêque de Naqadah. Que le Seigneur nous fasse miséricorde par ses prières
 et ses instances! Amen.

VINGT-TROIS DE BARMAHAT (19 mars).

²En ce jour mourut le grand prophète Daniel (*Dányâl*). Ce juste était de
 la famille de Younâkhir. Quand Nabuchodonosor (*Bokhtnaşr*) s'empara de
 Jérusalem (*Ourichalim*), la seizième année de son règne, il prit Younâkhir fils

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf, Assemani, Maï et Malan. — 2. Cette
 commémoration manque dans Ludolf.

ابن عمته¹ وسبا معهم خلقاً² عظيماً³ من بني اسرائيل واخذ كل اموال وجدها في بيت الملك وفي بيت الله⁴ كما تنبأ اشعيا لحزاقيا⁵ الملك⁶ وكان هذا⁷ النبي صغير السن فاظهر كل سيرة فاضلة كاملة⁸ وحلت عليه روح الله وتنبأ في بابل وفي السنة الرابعة من السبي ابصر بختصر رويًا صعبة في منظرها وتاويلها فارحفته جدا ولما اتبه نسيها فاجمع⁹ كل حكماء بابل فطلب¹⁰ منهم¹¹ ما راد وتاويله فلم يعلموا الرويا فضلًا عن تفسيرها فرسم بقتلهم فلما سمع دانيال السبب¹² لان سيد الشرط اراد قتله وقتل اصحابه¹³ امر بتاخير الامير الى ان ينبي¹⁴ الملك برويا ثم صلى دانيال هو ورقته¹⁵ الى الله وتضرع¹⁶ اليه ان يعرفه تفسير رويًا الملك فوحى الله اليه بها فدخل الى الملك وقص عليه المنام ثم شرحها له¹⁷ وبين¹⁸ فيها انه تنبى عن الملوك الذي يملكون¹⁹ بعدد وما يحدث بكل واحد منهم

1. B. ابنته. — 2. B. خلق. — 3. *Deest in B.* — 4. B. ووجدها في بيت الله. — 5. B. فجميع. — 6. *IV Reg.*, ch. xx, 17. — 7. *Deest in A.* — 8. *Deest in B.* — 9. B. وطلب. — 10. B. وطلب. — 11. A. مند B. معرفتًا *addit*. — 12. *Deest in B.* — 13. A. مند. *In B* ولما علم B. *addit* امر *Pro his verbis a* — 14. *Pro his verbis a* امر B. *addit* من سيد الجنيد. — 15. A. وتضرع. — 16. B. وتضرع. — 17. B. ورفقت. — 18. B. *addit* له. — 19. B. يملكون.

de Joakin (*Youâqin*), ses fils et Daniel, fils de sa tante. Il emmena captif avec lui un peuple considérable d'entre les Israélites (*Bani Israyil*) et s'empara de toutes les richesses qui étaient dans le palais et dans le temple, ainsi qu'Isaïe (*Ich'ayâ*) l'avait prédit au roi Ézéchiâs (*Hizâqyah*)¹. Ce prophète était jeune et montra une conduite méritoire et accomplie. L'esprit de Dieu descendit sur lui et il prophétisa à Babylone (*Bâbil*). La quatrième année de la captivité, Nabuchodonosor eut un songe effrayant pour la vue et l'interprétation, qui l'épouvanta beaucoup. Quand il s'éveilla, il l'avait oublié. Il réunit tous les sages de Babylone et leur demanda ce qu'il avait vu et son explication. Comme ils ne le connaissaient pas, loin de l'expliquer, il les condamna à mort. Quand Daniel fut informé de la raison pour laquelle le chef de la police voulait le tuer ainsi que ses compagnons, il demanda un répit à l'officier jusqu'à ce qu'il eût expliqué le songe du roi. Puis il pria Dieu, lui et ses compagnons, et s'humilia devant lui pour qu'il lui fit connaître l'explication du songe du prince. Le Seigneur la lui révéla. Il entra chez le roi, lui raconta son rêve, lui en expliqua le sens et lui démontra clairement qu'il s'agissait des rois qui régneraient après lui et de ce qui arriverait à chacun d'eux.

1. *IV Rois*, xx, 17.

شرحا مخلصا¹ فاستحسن بختنصر² قول دانيال وسجد له ورسم له بقرايين وعطايا وفضله
 عن كل حكماء بابل ثم رأى الملك³ مناما⁴ اخر⁵ ففسرها⁶ له ايضا وعرفه ان الله⁷
 لاجل تكبيره سيخرجه⁸ من بين البشر ويسكنه مع الوحوش في البراري سبعة سنين
 ياكل فيها العشب مثل البهائم ثم يعيده الى ملكه فتمت نبوته ثم من بعد⁹ موت بختنصر
 فسر¹⁰ بلطاشار ابنه ما كتب له الملاك * على الحائط عند ما شرب على انية بيت¹¹
 الرب فاعلمه¹² ان المكتوب معدود وموزون ومبسوط وان تفسيره ان الله قد اعد ملكك¹³
 الى غيرك لانه وزنك ووجدك ناقصا وان ملكك منسطا¹⁴ الى ملك مادي وملك فارس
 وتمت نبوته واورد الله في الرويا الملوك¹⁵ الاتيين من بعده¹⁶ الى اخر الزمان والمسيح
 الدجال¹⁷ ورأى مجد الله وعظمته وابصر شرف المسيح والاهيته¹⁸ وتبا على مجيه ووجد
 لذلك سنيئا فعند كمالها كما تبا وقال ان المسيح ياتي ويقتل ولا يكون لها مخلصا بعده

1. مخلصا B. — 2. B addit الملكت. — 3. Deest in A. — 4. A. فنمام. — 5. A. اخرى. —
 6. وفسر B. — 7. B. انه. — 8. B addit اللد. — 9. Pro his verbis a نيرتد B habet. —
 10. Deest in A. — 11. Deest in B. — 12. B. واعلمه. — 13. B. ملكك. — 14. Haec verba a
 الدجال B. — 15. Deest in B. — 16. B addit الملوك. — 17. B. الجدل. — 18. A. ولا موتد.

Nabuchodonosor accueillit bien la parole de Daniel, se prosterna devant lui, lui assigna des offrandes et des revenus et l'établit au-dessus de tous les sages de Babylone. Puis il eut un autre songe que Daniel lui expliqua aussi. Il lui fit connaître qu'à cause de son orgueil, Dieu le ferait sortir d'entre les créatures humaines et le ferait habiter pendant sept ans dans le désert avec les bêtes sauvages, mangeant de l'herbe comme les animaux; ensuite qu'il le ramènerait à sa royauté. La prophétie s'accomplit. Après la mort de Nabuchodonosor, il expliqua à son fils Balthasar (*Balûchâr*) ce qu'écrivait l'ange * sur la muraille tandis qu'il buvait dans les vases du temple. Il lui * f. 167 v°.
 apprit que ce qui était écrit était : compté, pesé, dispersé, c'est-à-dire : Dieu a transmis ton royaume à un autre, car il l'a pesé et l'a trouvé inférieur : ta royauté a été transférée à celles des Mèdes (*Mâdi*) et des Perses (*Fâris*). Sa prophétie s'accomplit. Dieu lui fit voir en songe les rois qui devaient venir après lui jusqu'à la fin des temps, le Messie et l'Antichrist. Il vit la gloire de Dieu et sa puissance, et contempla la gloire du Messie et sa divinité. Il prédit sa venue et en détermina les années et lors de leur accomplissement, il

وان بيت المقدس يخرب بعد قتل المسيح وتبطل القرابين والذبايح وقد تم ذلك جميعه وكان بابل صنم وضيفته في كل يوم اثني عشر مكيال¹ دقيق واربعين كبشا وستة اجاجين خمر وكان الملك كورش الفارسي يسجد له كل يوم وكان يظن ان الصنم يأكل ويشرب² ما يوخذ بسبيه فهاه دانيال عن ذلك واعلمه ان الصنم لما يأكل ولما يشرب فغضب الملك واستعلم من كنهة الصنم فقالوا له ان ييل³ الصنم يأكل ذلك ثم وضعوا الطعام قدام الملك عند المساء وخرجوا فاستحضر دانيال رماد ونشرة في مكان⁴ قدام الملك⁵ ثم اختم⁶ الملك المكان بختمه⁷ فخرج خدام الصنم من سرداب تحت الارض واخذوا ذلك وفي الغد فتح الملك فما وجد الطعام فصاح عظيما⁸ انت بابل⁹ فضحك دانيال واورى الملك اثر مشى الرجال على الرماد قتل الملك الخدام واكسر¹⁰ الصنم وقتل ايضا دانيال العيان الذي كانوا اهل بابل يعبدونه ورمى هذا النبي في جب السباع¹¹ دفعتين فاقام فيه

1. B مكيال. — 2. *Haec verba a يسجد desunt in B.* — 3. *Deest in B.* — 4. في مكان *deest in B.* — 5. B *addit* فخرجوا — 6. B ختم. — 7. B *بختمه* المكان. — 8. B عظيم. — 9. A بابيل — 10. B وكسر. — 11. B الذى للسباع

prophétisa et dit : « *Le Messie viendra et sera tué*¹ ; elle n'aura plus de sauveur après lui : Jérusalem sera ruinée : après la mort du Messie les offrandes et les sacrifices sont anéantis. » Tout cela s'accomplit. *Il y avait à Babylone une idole, dont l'entretien quotidien était de douze mesures de farine, de quarante moutons et de six amphores de vin. Le roi Cyrus (Kourach) le Persan (El-Fârisi) se prosternait chaque jour devant elle*² et croyait que l'idole mangeait et buvait ce qu'on prenait à cause d'elle³. Daniel lui soutint le contraire et l'informa que l'idole ne mangeait ni ne buvait⁴. *Le roi s'irrita et questionna les prêtres de l'idole*⁵. Ils lui dirent : « Bel (Bil) mange cela. » Au soir, ils présentèrent la nourriture devant le roi et sortirent. Daniel fit apporter de la cendre et la répandit en cet endroit devant le prince, puis Cyrus scella cette place avec son anneau⁶. Le lendemain, il ouvrit la porte et ne trouva pas de nourriture ; il poussa un grand cri : O Bel⁷. Daniel rit et lui montra la trace de la marche des hommes sur la cendre⁸. Le roi tua les serviteurs et brisa l'idole⁹. Daniel tua aussi le dragon qu'adoraient les gens de Babylone¹⁰. Ce prophète fut jeté deux fois dans la fosse aux lions ; une première

1. *Daniel*, ix, 26, 27. — 2. *Daniel*, ix, 2, 3. — 3. Cf. *Daniel*, ix, 5. — 4. Cf. *Daniel*, ix, 6. — 5. *Daniel*, ix, 7. — 6. Cf. *Daniel*, ix, 13. — 7. Cf. *Daniel*, ix, 17. — 8. Cf. *Daniel*, ix, 18-20. — 9. Cf. *Daniel*, ix, 21. — 10. Cf. *Daniel*, ix, 22-26.

* f. 168 r.
 دفعة يوم وليلة¹ ودفعة² ستة * أيام والجب مطبوق عليه³ ولم يرمى لم⁴ شى⁵ ياكلوه⁶
 المدّة⁷ وحرسه الله⁸ سالما وحمل الله حقوق النبي من يروشلیم⁹ ومعه غذا كان قد صنعه
 للحاصدين¹⁰ فوضعه¹¹ على الجب يابل وصعد دانيال واكل معه¹² وتعزى من كلام حقوق
 ومكث دانيال في بابل الى السنة التي رجع فيها بنو¹³ اسرائيل الى يروشلیم¹¹

اليوم الرابع والعشرون منه¹⁵

¹⁶ في¹⁷ هذا اليوم تتيح الاب القديس انا مقارة البطريك بمدينة¹⁸ الاسكندرية هذا القديس
 نشأ من ضيعة تعرف¹⁹ بشيرا فزهد في هذا العالم من صغرة واشتاق الى سيرة الرهبنة فدخل الى
 جبل²⁰ شيهات وترهب بكنيسة القديس مقاريوس وانجح في الرهبنة وظهرت له دلائل صالحة
 فلما تتيح انا كسما²¹ اتفق رأى الاساقفة على تقدمة هذا الاب تقدم²² من غير ان يهوى

1. الي كمال *deest in A qui addit* — 2. *desunt in A* يرم وليلة 1. — 3. *B addit*
 4. *A* له. — 5. *A* شيئا. — 6. *A* ياكلوه. — 7. *B* هذا. — 8. *B addit* تعالى. — 9. *A*
 10. *B* يروشلیم. — 11. *B* الحاصدين. — 12. *B* وضع. — 13. *B* منه. — 14. *B* بنى. — 15. *B*
 16. *desunt in B* منه. — 17. *B addit* فلما تتيح انا كسما. — 18. *Haec commemoratio deest in Ludolf*. — 19. *B*
 20. *B* جبل. — 21. *B* قسما. — 22. *Haec*
verba a تقدم على *desunt in B*. — 23. *B* بطريكى مدينة. — 24. *B* مثل.

fois il y resta un jour et une nuit, une autre fois six * jours. Elle était fermée * f. 168 r.
 par un couvercle et pendant tout ce temps on ne jeta rien à manger aux ani-
 maux. Dieu conserva Daniel sain et saul et transporta de Jérusalem le pro-
 phète Habacuc (*Habaquou*) avec la nourriture qu'il avait préparée pour les
 moissonneurs. Il le déposa sur la citerne à Babylone. Daniel monta, mangea
 avec lui et fut consolé par les paroles d'Habacuc'. Il demeura à Babylone
 jusqu'à l'année où les Israélites (*Banou Isrâÿil*) revinrent à Jérusalem.

VINGT-QUATRE DE BARMAUT (20 mars).

² En ce jour mourut le saint père Anbâ Macaire (*Maqârâh*), patriarche
 de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (933-953). Il était d'un village
 appelé Chirâ; dès sa jeunesse, il mena dans le monde une existence ascétique
 et désira la vie monastique. Il entra dans la montagne de Scété (*Chihât*),
 prit l'habit dans l'église de Saint-Macaire (*Maqârÿous*), fut heureux dans sa
 vie de couvent et donna des preuves de sa vertu. Quand mourut Anbâ Cosme
 (*Qosmâ*), l'opinion des évêques fut d'accord pour nommer ce père patriarche.

1. Cf. *Daniel*, ix, 30-38. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ذلك ولما خرج من مدينة الاسكندرية قاصد الطلوع الى الدبارة كالعادة عبر على ضيعته التي ولد¹ فيها وكانت والدته في² الحياة وكانت بارّة طاهرة خائفة من الله زاهدة في³ مجد هذا العالم طالبة⁴ مجد السماين⁵ محبة فيه⁶ فطلع هذا⁷ الاب الضيعة يسلم⁸ على والدته فلما سمعت به لم تخرج اليه ولما دخل الى البيت ووجدها⁹ قاعدة تغزل وما¹⁰ قامت اليه ولا سلمت عليه فظن انها ما عرفته فقال لها انا ابنك لم لا تسلمي على فاجابته¹¹ اما انا فقد عرفتك واما انت فما اظن انك قد عرفت اسمك ولا¹² نفسك فانا كنت اشتى ابصرك ميتا ولا¹³ ابصرك¹⁴ بطبركا¹⁵ لانك بالامس كنت مطلوب بخيلية نفسك فقط وانت اليوم مطلوب بكل رعيتك ثم بكيا كلاهما فدخل كلامها في قلبه وكان في كل يوم يتذكره¹⁶ وينهد في سيرته واصلاح * رعيته منها لهم بالقراءة والمواعظ متحرزا * f. 168 v° في وضع يده على من يقدمه من الاساقفة والكهنة ولم يكن يتعرض لاحد شيئا من اموال

محبة فيد 6. — السمايين B 5. — مشتاقا الي B 4. — كارجة B 3. — فيها A 2. — توالد B 1. —
desunt in B. — 7. هذا *deest in A.* — 8. B. وليسلم. — 9. B. فوجدعا. — 10. B. فما. —
 11. *deest in B.* فاجابته. — 12. *desunt in B.* اسمك ولا. — 13. B. ولا اشتى ابصرك. — 14. B. ابصرك.
 15. بطركا. — 16. B. يذكر.

Il fut nommé sans l'avoir désiré. Quand il partit de la ville d'Alexandrie, dans l'intention de monter aux monastères, suivant l'habitude, il passa par le village où il était né et où sa mère était encore en vie : elle était vertueuse, pure, craignant Dieu, dédaignant la gloire de ce monde et recherchant celle des cieux et l'aimant. Ce père monta au village pour saluer sa mère. Quand elle apprit son arrivée, elle ne sortit pas au-devant de lui et, quand il entra dans la maison, il la trouva assise, filant; elle ne se leva pas et ne le salua pas. Il crut qu'elle ne le reconnaissait pas et lui dit : « Je suis ton fils; pourquoi ne me salues-tu pas? » — Elle lui répondit : « Pour moi, je t'ai reconnu, mais pour toi, je ne crois pas que tu connaisses ton nom ni ton âme; je préférerais te voir mort et non patriarache car hier, tu n'étais responsable que de tes fautes personnelles, et aujourd'hui tu l'es de tout ton troupeau. » Ensuite ils pleurèrent tous deux et cette parole pénétra dans son cœur : chaque jour, il se la répétait; il s'appliquait à sa conduite et à perfectionner son peuple en l'avertissant par la lecture et les prédications, prenant toutes * f. 168 v°. les précautions quand il imposait les mains en consacrant des évêques ou des prêtres; il n'offrit jamais à personne une part des biens d'église ni de ce

البيع ولا مما حرم عليه اخذه وكان لا¹ يقدم احدا الا بتزكية الكاهنة المباركين وكان مداوما توصية² الاساقفة والتسوس برعاية الشعب³ وحراستهم⁴ بالميامر والمواعظ واقام⁵ على الكرسي الرسولي عشرون سنة في هدو وسلامة والبيعة⁶ على يده مستقيمة والصلوات⁷ والقداصات قائمة مستمرة ثم تبيح بسلام⁸ صلاته معنا امين⁹

اليوم الخامس والعشرون من برمات¹⁰

¹¹ في¹² هذا اليوم تبيح¹³ المعظم¹⁴ الرسول¹⁵ اونيسوفورس¹⁶ الواحد من السبعين تلميذ الذي انتخبهم الرب هذا كان¹⁷ من بنى اسرائيل من سبط بنيامين ابن ابوين حافظين التاموس قتبغ المخلص من جملة من تبعه لينظر اعماله في عظم اياته ويسمع تعليمه فلما اقام هكذا اياما¹⁸ وهو ينظر في كل وقت آيات مختلفة اتفق انه كان معه حاضرا¹⁹ من

1. B. — 2. B. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. A. — 8. B. — 9. *Hic adjicit B commemorationem trium martyrum quae jam ad 1^a Barmahat refertur.* — 10. A. — 11. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 12. B. — 13. B. — 14. B. — 15. *Deest in B.* — 16. B. — 17. B. — 18. A. — 19. B.

qu'il était défendu de prendre; il ne consacrait personne que sur le témoignage des prêtres bienheureux; continuellement, il exhortait les évêques et les prêtres à veiller sur leur troupeau et à le garder par les homélies et les sermons. Il resta vingt ans sur le siège apostolique, en paix et en tranquillité. L'église se maintint grâce à lui; les prières et les offrandes durèrent sans interruption. Il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen¹.

VINGT-CINQ DE BARMAHAT (21 mars).

² En ce jour mourut l'apôtre vénéré Onésiphore (A *Ounisoufourous*, B *Onnisoufourous*)³, un des soixante-dix disciples que choisit le Seigneur. Ce saint était des Israélites (*Banou Israël*), de la tribu de Benjamin (*Benyâmin*), fils de parents qui savaient la loi par cœur. Il fut l'un de ceux qui suivaient le Sauveur pour voir ses actions dans la grandeur des miracles et entendre son enseignement. Quand il fut resté ainsi quelque temps, voyant à chaque mo-

1. B ajoute la commémoration de trois saints, déjà donnée au 12 de barmahat. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 3. Assemani, *Nicephorus Maï Crescens*.

جملة المجمع عندما اقام الرب ابن الارملة بنايين فما تأخر بعد هذه² الاية ولا طلب معها دليل اخر بل للحين³ ترك الاستضاء بسراج الناموس اليهودى وقصد شمس البر وتقدم الى الرب يسوع وأمن به من كل قلبه⁴ وقصد خلاص نفسه وتعمد من يده فلما قبل نعمة المعزى بعالية صهيون حيث كان صحبة التلاميذ تبع التلاميذ⁵ وخدمهم وبشر في بلاد كثيرة فاقامه الرسل اسقفا على كوراتاس⁶ وبشر⁷ فيها وعمد اهلها وانار نفوسهم بتعليمه ووعظه وكان⁸ يشفى نفوسهم واحسامهم ولما اتم سعيه وحصل اكليل المجد تيسح⁹ بعد ان وصل الى سبعين * سنة منها احدى واربعين سنة¹⁰ مسيحيا وتسعة وعشرين سنة يهوديا. ^{f. 169 r.} ذكره الرسول بولس في رسالته الى طيماتاوس وفي غيرها وسلم عليه صلاته وشفاعته¹¹ معنا امين

1. *Deest in B.* — 2. B هذا. — 3. B بالحين. — 4. *Haec tria verba desunt in A.* — 5. *desunt in B.* تبع التلاميذ. — 6. B كورا ينس. — 7. B فبشر. — 8. B *addit* فيهم. — 9. B يرتدح. — 10. *Haec verba a منها desunt in A.* — 11. *Deest in B qui addit* تكرون.

ment des miracles divers, il lui arriva d'être présent parmi tous ceux qui se trouvaient là lorsque le Seigneur ressuscita à Naïm (*Nâyin*) le fils de la veuve, Après ce prodige, il ne tarda plus et ne demanda pas d'autre preuve, mais, sur-le-champ, il renonça à être éclairé par la lampe de la loi juive et se dirigea vers le soleil de la vérité; il s'avança vers Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) et crut en lui de tout son cœur; il rechercha le salut de son âme et fut baptisé de sa main. Quand il eut reçu la grâce du consolateur sur la hauteur de Sion (*Sahyoun*) alors qu'il était en compagnie des disciples, il suivit ceux-ci, les servit et annonça l'Évangile dans de nombreux pays. Les apôtres l'instituèrent évêque à Kourâtânâs¹: il y prêcha, baptisa les habitants, illumina leurs âmes par son enseignement et sa prédication; il guérissait leurs âmes et leurs corps. Quand il eut terminé sa lutte et reçu la couronne de gloire, il mourut après avoir atteint soixante-dix * ans dont il passa quarante et un dans le christianisme et vingt-neuf dans le judaïsme. L'apôtre Paul le mentionne dans son épître à Timothée (*Timôtâous*)² et ailleurs³ et il le salue. Que sa prière et son intercession soient avec nous! Amen.

1. B Kourainous. — 2. IIe Épître à Timothée, iv, 19. — 3. IIIe Épître à Timothée, 1, 16.

اليوم السادس والعشرون من برمات¹

² في³ هذا اليوم تبيحت القديسة الطوبانية ابراكسيه⁴ العذراء هذه⁵ كانت ابنة اناس عظماء من بيت المملكة من مدينة رومية من جنس انوريوس⁶ الملك فعند نياحة ابيها⁷ املكها الملك⁸ على ابن بعض عظماء البطارقة واتفق ان والدتها اتت الى ديار⁹ مصر لتأخذ ما يتحصل¹⁰ لها من اجرة رباغ وغللات بساتين¹¹ خلفهم زوجها فآخذت هذه¹² القديسة معها وكانت قد بلغت الى تسع سنين فلما وصلوا بلاد¹³ مصر نزلوا¹⁴ ببعض ديارات العذارى¹⁵ الى ان ينجز¹⁶ اشغالها وكانت رهبانات ذلك الدير على غاية النسك ولا يأكلون شيئا من الزهومات ولا زيتا ولا فاكهة ولا يذوقون خمرا ولا ينامون¹⁷ الا على الارض فاحبت الصبية الدير وانست¹⁸ الى الخديمة التي فيه فقالت لها تلك الخديمة¹⁹

1. منذ. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. B *addit* مثل. — 4. A. بروكسيه.
— 5. B. هذا القديسة. — 6. A. انوريوس. — 7. A. نياحته. — 8. *Deest in B.* — 9. B. لديار. —
10. B. يحصل. — 11. B. وبساتين. — 12. B. هذا. — 13. B. الى ديار. — 14. B. نزلوا. — 15. B.
العدري. — 16. A. تتجر. — 17. A. يناموا. — 18. B. *addit* فيه. — 19. *Deest in B.*

VINGT-SIX DE BARMAHAT (22 mars).

'En ce jour mourut la sainte, la bienheureuse Euphrasie (Euphraxia) (B *Abraksyah*, A *Braksyah*)², la vierge. Elle était fille de gens considérables de la famille impériale de la ville de Rome (*Roumyah*), et de la parenté de l'empereur Honorius (B *Anouryous*, A *Abouryous*). Lors de la mort de son père, l'empereur la maria au fils d'un de ses principaux patrices. Il arriva que sa mère alla en Égypte (*Misr*) pour recueillir ce qui lui revenait du prix de champs et de récoltes de vergers qu'avait laissés son mari. Elle prit avec elle cette sainte qui avait atteint l'âge de neuf ans. Quand elles arrivèrent en Égypte, elles descendirent dans un couvent de vierges, jusqu'à ce qu'elles eurent mené à bonne fin leurs affaires. Les religieuses de ce couvent vivaient dans un extrême ascétisme, ne mangeant ni choses grasses, ni huile, ni fruits, ne goûtant pas de vin, ne dormant que sur la terre. La jeune fille aima le couvent et se lia avec une servante qui s'y trouvait. Celle-ci lui dit : « Promets-moi de ne plus sortir de ce monastère et de ne pas

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Malan *Praxia*, Assemani et Mai *Apraxia*.

عاهدني¹ انك لا تعودى² تخرجى من هذا³ الدير ولا تطلبى ملكك⁴ فعاهدتها على ذلك فلما قضت⁵ والدتها اشغالها⁶ وقصدت⁷ العودة الى بلادها طلبت ان تاخذ القديسة معها فلم تفعل وقالت انا قد انذرت واوقفت نفسى للمسيح ولا لى حاجة الى عرس هذا العالم⁹ انا لى عرس حقيقى هو الرب¹⁰ يسوع المسيح فلما علمت¹¹ والدتها¹² انها ما توافقها في¹³ المضى معها فرقت هى¹⁴ مالها على المساكين واقامت معها¹⁵ فى الدير عدة سنين ثم تبيحت فلما سمع الملك ان امها تبيحت سير¹⁶ يطلب الصبية ليملكها¹⁷ فارسلت تعرفه بانها قد انذرت نفسها للمسيح¹⁸ ولا تقدر تخلف¹⁹ التذر * فبكا الملك وتعجب من حكمتها مع * f. 169 v°.

صغر²⁰ سنها ثم انها تعبدت تعبدًا زائدًا وكانت تصوم يومين يومين²¹ ثم ثلاثة ثم اربعة ثم اسبوعا وفى الاربعين يوم المقدسة لا تأكل²² طيخًا فحصدها الشيطان وضربها فى رجلها ضربة اقامت متألمة منها²³ زمانا كبيرا الى ان تحضن الرب عليها وشفافها وكان الرب قد انعم عليها باشفا المرضى وكان لها طاعة عظيمة للرئيسة وللخوات²⁴ فكانت محبوبة من الكل وفى بعض

1. B. فعاهدني. — 2. B. عدتتى شى. — 3. *Deest in A.* — 4. B. ملكك. — 5. B. اقضت. — 6. B. اشغالها. — 7. B. وطلبت. — 8. B. بل قالت. — 9. B. *addit* الفانى. — 10. *Pro* الرب هو. — 11. B. *addit* سيدتى. — 12. *Deest in B.* — 13. B. امها. — 14. B. *addit* كل. — 15. *Deest in A.* — 16. B. ارسل. — 17. A. لملكها. — 18. B. للسيد المسيح. — 19. B. تخالف. — 20. B. وعصر. — 21. B. يومين. — 22. B. لتاكل. — 23. *Deest in B.* — 24. B. والخوات.

rechercher ton mari. » Elle le lui promit. Quand sa mère eut terminé ses affaires et eut résolu de regagner son pays, elle voulut prendre sa fille avec elle, mais elle refusa et répondit : « J'ai fait un vœu et je me suis consacrée au Messie; je n'ai nul besoin d'un fiancé de ce monde; j'ai un époux mystique, c'est le Seigneur Jésus (Yasou) le Messie. » Quand sa mère reconnut qu'elle ne l'accompagnerait pas dans son voyage, elle distribua sa fortune aux pauvres et resta avec elle dans le couvent plusieurs années; puis elle mourut. Lorsque l'empereur apprit sa mort, il envoya demander la jeune fille pour la marier. Elle lui fit connaitre qu'elle s'était vouée au Messie et qu'elle ne

* f. 169 v°. pouvait contrevenir à son vœu. * L'empereur pleura et admira sa sagesse malgré son jeune âge. Elle pratiqua de plus en plus ses dévotions, jeûnant tous les deux jours, puis trois, puis quatre, puis une semaine : pendant les quarante jours consacrés, elle ne mangeait rien de cuit. Satan (*Ech-Chaïtân*) la haït et la frappa au pied d'un coup dont elle souffrit pendant longtemps jusqu'à ce que le Seigneur eut compassion d'elle et la guérit. Dieu lui avait accordé la faveur de guérir les malades. Elle avait une grande

الليالي رأَت الرئيْسة كان قصورا مبسوطة واكاليد موضوعة فكانت¹ متعجبة² لمن هولاء³ فقيل⁴ لها لابراكسية انتك وهي تجي الان لهولاء⁵ فقضت الام الرويا على الخوات واوصتهم ان لا يعلموا ركسية وان الرب اراد ان تسيح ابركسية⁶ فرضت بحمي⁷ قليل⁸ فاجتمعت اليها⁹ الخوات والرئيْسة والخديمة وسألوها ان تذكرهم ثم تنيحت بسلام فبكوا عليها الخوات وحنونا كثيرا لعدمهم تلك¹⁰ القديسة ثم تنيحت بعدها¹¹ الخديمة صاحبها وبعدها بيسير مرضت الام فجمعت الخوات وقالت لهم انظروا من تقيموها عليكم اما لاني انا ماضية الى الرب لان ابركسية شفعت فتى فاغلاقوا على الباب واذهبوا فلما اغلقوا الباب¹² عليها واتوا باكر¹³ ليفتقدوها¹⁴ وجدوها قد تنيحت صلوات الجميع تحفظنا وتحرسنا من جميع ضربات العدو الشرير الى النفس الاخير وارينا المجد دائما ابدا¹⁵ امين

1. B. وكانت — 2. A. لعنعة — 3. B. هولاء — 4. B. فقال — 5. B. حاجنا —
 — 6. Haec verba a الرب وان desunt in B. — 7. B. بحمة — 8. B. فليلد — 9. B. عليها —
 10. Deest in B. — 11. B. وبعدنا تنيحت الخديمة — 12. Deest in B. — 13. B. بكرة — 14. A.
 تكرون معنا B تحفظنا Pro his verbis a وليفتقدنها — 15.

obéissance à la supérieure et aux sœurs et était aimée de chacune. Une nuit, la supérieure vit des châteaux immenses et des couronnes préparées. Comme elle se demandait avec étonnement à qui elles étaient destinées, une voix lui dit : « A Euphrasie ta fille, et bientôt elle y viendra. » Elle raconta le songe aux sœurs et leur recommanda de ne pas en informer la sainte, car le Seigneur voulait qu'elle mourût. Elle tomba malade d'une fièvre légère; les sœurs, la supérieure et la servante se rassemblèrent près d'elle et lui demandèrent de les mentionner. Puis elle mourut en paix. Les religieuses la pleurèrent et ressentirent un grand chagrin de l'avoir perdue. Ensuite, sa compagne, la servante, mourut après elle, et peu de temps après, la supérieure tomba malade. Les sœurs se rassemblèrent autour d'elle et elle leur dit : « Voyez qui vous mettez à votre tête; pour moi, je vais aller retrouver le Seigneur, car Euphrasie a intercédé pour moi; fermez la porte sur moi et partez. » Lorsqu'elles eurent fermé la porte sur elle et qu'elles furent revenues de bon matin pour la visiter, elles trouvèrent qu'elle était morte. Que leurs bénédictions à toutes nous protègent et nous garantissent des coups de l'ennemi méchant jusqu'à notre dernier soupir! Gloire éternellement à Notre-Seigneur! Amen.

اليوم السابع والعشرون من برمات¹

في² هذا اليوم تنيح الاب المغبوط سراج البرية اب جميع الرهبان القديس³ ابو مقار العظيم⁴ هذا القديس كان من اهل⁵ ششوير⁶ * من اعمال منوف وكانا⁷ ابويه صالحين * f. 170 r. بارين وكان ابوه يسمى ابراهيم ولم يكن له ولدا فظهر له⁸ روبا من قبل الرب واعلمه ان الرب⁹ يرزقه ولدا يكون ذكره شاتعا¹⁰ في¹¹ الارض ويرزق بنون روحانيين وبعد قليل رزق هذا القديس وسماه مقارة الذي تفسيره¹² الطوباني وكانت فيه¹³ نعمة الله¹⁴ من صغره وكان طائعا لابائه فلما كملت¹⁵ قامته اراد ابويه ان يزوجه¹⁶ وكان هو يكره هذا فاغصوبه¹⁷ ان يفعل هواهم¹⁸ وازوجه فلما دخل الى خجلته جعل¹⁹ نفسه مريضا فاقام²⁰ مدة²¹ وهو كذلك وبعد هذا طلب من ابيه ان يطلق له المضي الى البرية ليتفسح²² قليل

1. A. مند. — 2. B. addit مثل. — 3. B. ابونا. — 4. الكبير. — 5. Deest in B. — 6. B. ججوير. — 7. B. وكانا. — 8. B. لهدا et omittit روبا. — 9. Deest in B. — 10. Deest in B. — 11. B. addit اقطار. — 12. A. addit اسم. — 13. Deest in B. — 14. B. addit عليه. — 15. B. addit ايلام. — 16. A. بيزجره. — 17. A. فاكرهه. — 18. B. ارادتهم. — 19. B. فجعل. — 20. B. فقام وهو كذلك. — 21. B. addit ايلام. — 22. B. addit حلسى.

VINGT-SEPT DE BARMAT 23 mars .

En ce jour mourut le père bienheureux, la lampe du désert, le père de tous les moines, saint Abou Macaire (*Maqâr*). Il était des gens de Chechouir¹, * f. 170 r. * des districts de Manouf. Ses parents étaient vertueux et pieux. Son père se nommait Ibrahim. Il n'avait pas d'enfant. Un songe lui apparut de la part du Seigneur et l'informa que Dieu le gratifierait d'un fils dont la renommée se répandrait sur la terre et qu'il aurait des fils spirituels. Peu après, il fut gratifié de ce saint et le nomma Macaire (*Maqârah*) qui signifie bienheureux. La grâce de Dieu fut en lui depuis sa jeunesse; il obéissait à ses parents. Quand sa croissance fut accomplie, ils voulurent le marier. Il y répugnait, mais ils le contraignirent à faire leur volonté et ils le marièrent. Quand il entra dans la chambre nuptiale, il fit le malade et demeura ainsi quelque temps. Ensuite, il demanda à son père de le laisser aller dans le désert pour être soulagé un peu de sa maladie. Chaque jour, il demandait au Messie dans

1. B. Djidjoir.

من المرض¹ وكان كل يوم يسأل² المسيح في صلاته ان يعمل له ما يرضيه³ فلما صار في البرية اجبر روبا كان⁴ كارويم ذي⁵ ستة اجنحة قد مسك⁶ يده واصعداه الى رأس الجبل⁷ واوراه كل البرية شرقا وغربا طولاً⁸ وعرضاً وقال له ان الرب قد اعطاك هذا الجبل ميراثاً لك ولبنوك¹⁰ ولما عاد من البرية وجد الصبية قد مرضت وماتت وهي عذراء¹¹ بحالها فشكر¹² المسيح كثيراً ثم مات ابويه بعد ذلك ففرق كلما خلفوه على الفقراء والمساكين واما اهل ششوبر¹³ لما رأوا طهر القديس وعفاؤه¹⁴ جعلوه قسا عليهم فبنوا¹⁵ له موضع خارج¹⁶ البلد وكانوا ياتوا اليه ويتقربوا منه واقاموا له خديماً¹⁷ برسم ما يحتاجه ويبيع عمل يديه¹⁸ فاشفق لصبية انها زنت¹⁹ مع شاب فكذبت²⁰ على هذا القديس انه الفاعل ذلك بها فاخذوا القديس وامتنوه والموده وضربوه وهو صابر على ذلك²¹ فلما حان وقت ميلاد الصبية فتعسر عليها الولادة²² وقارت ان تموت فعلمت ان ما اصابها هذا²³ الا

وكان مداوما هذا الطلبة كل يوم في B addit. — السيد B addit. — المرضي B. — عبادت Deest in B. — وطولاً A. — جبل B. — امسكت B. — ذو B. — وكان B. — من بعدك B. — حججوير B. — السيد B addit. — بتول B. — خارجا عن B. — فبنوا B. — وعنفد B. — وكان له B habet Pro his verbis. — خاديمة B. — وكذبت B. — زينت B. — يده B. — خديمة B. — الدروب B. — ذلكت B. — الا بلاد

ses prières de lui faire ce qu'il voudrait. Quand il fut dans le désert, il eut une vision : il lui sembla qu'un chérubin (*Karoubim*) à six ailes le prenait par la main, le faisait monter au sommet de la montagne et lui montrait tout le désert, à l'est et à l'ouest, en long et en large et lui disait : « Le Seigneur t'a donné cette montagne en héritage pour toi et tes fils. » Quand il revint du désert, il trouva sa femme malade; elle mourut vierge d'état; il remercia beaucoup le Seigneur. Ensuite ses parents moururent; il distribua aux pauvres et aux malheureux tout ce qu'ils avaient laissé. Quand les gens de Chechour virent la pureté et la chasteté de ce saint, ils l'établirent prêtre chez eux et lui bâtirent une habitation hors de la ville. Ils allaient le trouver et recevaient de lui la communion. Ils lui constituèrent un serviteur pour ses besoins; il vendait l'œuvre de ses mains. Il arriva qu'une jeune fille forniqua avec un jeune homme et elle accusa faussement le saint d'être le coupable. On le saisit, on se jeta sur lui, on le fit souffrir, on le frappa, il supportait cela. Quand le moment de l'accouchement fut arrivé pour la jeune fille, il fut excessivement pénible et elle fut près de mourir. Elle reconnut que cela ne lui arrivait qu'à cause de son mensonge contre le saint. Elle

بسبب كذبتها على القديس فاقرت بزناها وكذبها على القديس فلما بلغ القديس ان اهل البلد يريدون¹ ان باتوه ويستغفروا منه ذكر الرويا التي² راها في البرية³ ثم ظهر⁴ له ذلك⁵ الشاروبيم⁶ ولم يزل يتقدمه الى ان اصعدته الى البرية بوادي هيبب فقال له للملاك⁷ يا سيدى حدد لى مكان⁸ اسكن فيه⁹ فاجابه لا ليلا تخرج من المكان الذى احدهد لك فتكون مخالفا لقول الرب بل البرية كلها لك اى موضع اردت اسكن فيه فسكن في البرية الدخلاية موضع دير القديسين¹⁰ ولما اتوه القديسين¹¹ مكسيموس ودوماتيوس سكنوا قريب منه فلما¹² تيسحوا امره الملك ان ياتي الى المكان الذى هو اليوم ديره وقال له ان ذلك المكان¹³ يدعى على اسم اولادك¹⁴ الروم وهو الذى يدعى اليوم دير برموس¹⁵ ثم ان القديس عمل عبادات وجاهدات كثيرة وكانوا الشياطين يحاربوه حربا عظيما فقام واتى الى الموضع الذى فيه ابنا¹⁶ انطونيوس ولما راه من بعد¹⁷ قال هذا اسرايلى حقا لا غش فيه ثم عرفه القتال الذى للشياطين والبسه الاسكيم وطلب ان¹⁸ يقيم عنده فام يده¹⁹ بل²⁰

ذلكت له A. 5. — فظهر B. 4. — فقدس وتقرب B. addit. 3. — الذى B. 2. — يريدوا B. 1.
 — ايضا A. addit. 9. — المكان B. 8. — له الملائك A. 7. — الكاروبيم B. 6.
 — *desunt in B.* الذى هو *haec verba* 13. — ولما B. 12. — الروم B. addit. 11. — الروم
 — بعيد B. 18. — ابونا B. 16. — البرموس B. 15. — اولاد B. 14. — *Deest in B.*
 — يقيم عنده B. 20. — *Deest in B.*

avoua sa fornication et sa calomnie. Quand Macaire apprit que les gens de la ville voulaient venir le trouver et lui demander pardon, il se rappela la vision qu'il avait eue dans le désert. Puis ce chérubin lui apparut et ne cessa de le précéder que lorsqu'il l'eut fait monter dans le désert, à Ouâdi Habib. Alors il dit à l'ange : « Détermine-moi un endroit où j'habiterai. » — Il lui répondit : « Non, pour que tu ne sortes pas de celui que je t'assignerai et que tu ne contreviennes pas à la parole du Seigneur; mais le désert tout entier est à toi; habite-le en tel lieu que tu voudras. » Il habita dans le désert intérieur à l'endroit du couvent des saints. Quand les saints Maxime (*Maksimous*) et Doumatyous vinrent le trouver, ils habitèrent près de lui. Quand ils moururent, l'ange lui ordonna d'aller à l'endroit où est aujourd'hui son couvent et lui dit : « Cette place sera appelée du nom de tes fils, les Romains (*Roum*) »; c'est celle qu'on appelle aujourd'hui Dair Barmous. Puis il fit de nombreuses adorations, livra beaucoup de luttes : les démons lui faisaient une guerre violente. Il se leva et alla à l'endroit où était Anbâ Antoine (*Antoungous*). Quand celui-ci le vit de loin, il dit : « Voilà un véritable Israélite (*Israÿili*) sans fraude. » Puis Macaire lui fit connaître sa lutte contre

قال¹ له يقيم² كل انسان في الموضع الذى اتخذه له الرب³ ثم انه مضى الى موضعه وسكن فيه⁴ وشاع ذكر هذا القديس⁵ في سائر⁶ الارض واجرى الله على يديه آيات عظيمة منها ان⁷ صاحب⁸ انطاكية سير⁹ له ابنته * وبها¹⁰ روح نجس فاتته¹¹ بزى¹² صبي فعرفها انها بنت¹³ ثم شفاه¹⁴ وسيرها الى ابيها¹⁵ وكانوا دفعوا له ذهب¹⁶ فلم ياخذه منه¹⁷ وكان في¹⁸ اوسيم راهب¹⁹ قد اظلم²⁰ الناس يقول ان ليس قيامة²¹ وكانوا يقبلوا²² قوله²³ فاتي اسقف اوسيم وشكا الى القديس حال الشعب مع المتوحد²⁴ وسأله مسألة

1. B وقال. — 2. *Desunt* له يقيم in B. — 3. B الذى حدده الله. — 4. *Haec verba a* وقال ان سكان هذا الموضع لا يحتاجوا الى شيئا من هذا ولم يدعهم ياتوا في هذا الجبل *et addit* بل قشفتهم فتباعوا به كل الناس وكل من عنده مريض جاء به اليد فيصلى على الزيت ويدعهم منه وقتل B. — 21. اطفا الناس B. — 20. متوحد B. — 19. اعمال B. — 18. فخرجهم الله الشفا B وشكا *Pro his verbis a* وصدقونه *addit* B. — 23. كانوا يطلبون B. — 22. امانتهم فيد *habet* الى القديس مقاريس وعرفه احوال الشعب ان قلوبهم قد اطاعت بقول هذا الرجل وكان اسد رفا.

les démons et, ayant reçu de lui le froc, il lui demanda de rester près de lui. Antoine ne le lui permit pas, mais il lui dit : « Que chacun reste au lieu que le Seigneur lui a assigné. » Puis il partit, retourna à son habitation et y demeura. La réputation de ce saint se répandit dans toute la terre et Dieu accomploit par ses mains de grands miracles. Ainsi, le gouverneur d'Antioche (*Antākiyah*) lui envoya sa fille * en qui était un esprit méchant. Elle vint * f. 171 r. à lui vêtue comme un jeune homme; il reconnut qu'elle était une fille, la guérit et la renvoya à son père. On lui remit de l'or, mais il n'accepta pas¹. Il y avait à Bouchim (*Aousim*) un moine qui égarait les gens en disant : « Il n'y a pas de résurrection. » Ils acceptaient ses paroles. L'évêque de Bouchim vint trouver le saint, se plaignit à lui de la conduite du peuple envers le moine et le pria instamment de l'aider. Quand il fut allé avec lui vers ce religieux, il vit

1. B ajoute : « en disant : « Les habitants de cet endroit n'ont pas besoin de cela », et il ne les laissa pas passer la nuit dans la montagne, mais il dédaigna. Tous les gens se succédaient auprès de lui; quiconque était malade, on le lui amenait; il pria sur de l'huile, l'en oignait et Dieu accordait la guérison. »

كثيرة¹ ان يغيثه فلما ان اتى معه الى المتوحد رأى ان فيه روح نجس شيطان ولما خاطبه في هذا قال اتى² لا اومن ان الموتى يقوموا³ واشتهى⁴ ان⁵ تقيموا لى انسان من المقابر فصلى القديس وطلب من الرب فقام انسان من⁶ الكفار الاولين فامن المتوحد واما⁷ الذى اقامه فسأل القديس ان يعمد فعنده واقم عنده ست⁸ سنين فتسبح ثم ان⁹ القديس دخل الى البرية الجوانية ليعلم ان كان فيها احدا قبله قرأى¹⁰ شخصين عرايا فخاف منهم لانه ظنهما¹¹ شياطين فظمنا قبله وصليا قدماه الباتارحون (παταρες ζυμών) وديعا¹² باسمه فعرف انهما¹³ قديسين فتقصوا منه عن امور العالم فاجابهم ثم سألهما¹⁴ ان كانا يبردا من¹⁵ الشتاء ويحترأ¹⁶ فى الصيف فاجاباه¹⁷ ان الرب قد بردنا ولنا اربعين سنة لا نبرد ولا نحترأ¹⁹ فتبارك منهما وعاد الى مكانه ولما كثروا الاخوة حفروا¹⁹ لهم بئر وبنها الى الوسط ولما نزل اليها القديس²⁰ ليغتسل اردموها عليه الشياطين فجأوا الرهبان وشاله²¹

ويخصر معد واصر الروح النجس B habet فلما ان 1. بقول كثير B. — 2. Pro his verbis a — 3. B تقدم. — 4. Deest in B. — 5. B لم. — 6. B addit الذى فيد ساكن فقال انى — 7. B فاما. — 8. A ستة. — 9. Deest in B. — 10. A فرايا. — 11. B ظن فصلب بقلبه وصلى قدماهم البايزمون البانرمون B habet فظمنا 12. Pro his verbis a — 13. B دعاه. — 14. A سالهم. — 15. B فى. — 16. B ويحترأ. — 17. B فاجاباه. — 18. B نحترأ. — 19. B حفروا. — 20. Deest in B. — 21. A شاله.

qu'il y avait en lui l'esprit mauvais de Satan et lorsqu'il lui parla à ce sujet, l'autre lui dit : « Je ne crois pas que les morts ressuscitent et je désire que tu en ressuscites un des tombeaux. » Le saint pria et implora le Seigneur : un des anciens infidèles revint à la vie et le moine crut (à la résurrection). Quant à celui que Macaire avait ressuscité, il demanda au saint de le baptiser; il le fut et demeura près de lui pendant six ans, puis il mourut. Ensuite Macaire entra dans le désert intérieur pour savoir s'il s'y trouvait quelqu'un avant lui. Il vit deux personnes nues et en eut peur, car il crut que c'étaient des démons. Elles se penchèrent devant lui, récitèrent l'oraison dominicale et lui demandèrent son nom. Il reconnut que c'étaient des saints. Ils l'interrogèrent sur les choses du monde et il leur répondit. Puis il leur demanda s'ils souffraient du froid en hiver et de la chaleur en été. Ils lui répondirent : « Le Seigneur nous a rafraîchis et il y a quarante ans que nous n'avons ni froid ni chaud. » Il reçut leur bénédiction et s'en retourna à sa demeure. Lorsque les moines se multiplièrent, il creusa pour eux un puits et le maçonna au milieu. Quand il descendit pour se laver, les démons le lapidèrent; les religieux vinrent l'en retirer. Lorsque le Seigneur voulut qu'il mourût, il lui envoya le chérubin

منها ولما اراد الرب نياحته ارسل له¹ الشارويم الذي كان يفتقده فقال له استعد فاننا ناتي اليك وناخذك ورأى الاب انطونيوس والاب² بخوميوس وجماعة من القديسين واخذ القوات الى ان اسلم الروح وكان له سبعة وتسعين سنة وشهد القديس بنودة تلميذه انه رأى نفس الصديق عند صعودها الى السماء والشياطين يصيحون³ خلفه قائلين غلبتنا يا مقاريوس فقال⁴ الى الان فلما وصل⁴ باب السماء داخلا صاحوا باعلى اصواتهم⁵ غلبتنا يا مقاريوس فقال تبارك الرب يسوع المسيح الذي خلصني من ايديكم وكان قد اوصى اولاده ان يخفوا جسده فاتوا اقوام من اهل ششور⁶ بلدة واعطوا⁷ تلميذه⁸ يوحنا مال الذي كان القديس ينيه⁹ ان لا يحب المال واراهم¹⁰ جسد القديس ابو مقار ثم اخذوه¹¹ الى بلدهم ونوا له¹² كنيسة وقام فيها نحو¹³ المائة وستين سنة الى ايام مملكة العرب بعد بناء القلالي¹⁴ طلعا بجسده فاما يوحنا تلميذه لاجل محبته للمال تجذم بعد نياحة الاب مقاريوس¹⁵ صلاته¹⁶ تكون معنا¹⁷ امين

1. B addit الرب. — 2. A يصيحوا. — 3. B قال. — 4. B دخل. — 5. A صوتهم. — 6. B فارادم. — 7. B اعطوا. — 8. وانهم اعطوا B. — 9. B addit كل وقت. — 10. B فارادم. — 11. B اخذوه. — 12. B طيد. — 13. B فوق. — 14. A القلاية. — 15. B القديس. — 16. B ومع كاتبه B addit. — 17. B addit ووبركاته.

qui le visitait; il lui dit : « Prépare-toi, car nous allons venir te prendre. » Il vit saint Antoine, saint Pakhôme (*Bakhoumyous*) et une foule de saints, et reçut des forces jusqu'à ce qu'il rendit l'esprit. Il avait soixante-dix-neuf ans. Son disciple Paphnuce (*Babnoudah*) vit l'âme de ce juste monter au ciel, tandis que les démons criaient derrière lui : « Tu nous as vaincus, Macaire. » — Il leur disait : « Jusqu'à présent. » Lorsqu'il arriva à l'intérieur de la porte du ciel, ils crièrent de leur plus haute voix : « Tu nous as vaincus, Macaire. » Il leur dit : « Que soit béni Notre-Seigneur Jésus le Messie qui m'a délivré de vos mains. » Il avait recommandé à ses fils spirituels de cacher son corps. Les gens de Chechouir, son pays, vinrent et donnèrent à son disciple Jean (*Youhannâ*) l'or qu'il lui avait prescrit de ne pas aimer, et il leur montra la tombe du saint. Ils l'emportèrent dans leur ville et lui bâtirent une église où il demeura environ cent soixante ans, jusqu'au temps de la domination des Arabes, après la construction des cellules (?); on emporta son corps. Quant à son disciple Jean, à cause de son amour pour les richesses, il fut attaqué d'éléphantiasis après la mort de notre père Macaire. Que sa prière soit avec nous! Amen.

وفيه¹ أيضا صلب ربنا يسوع المسيح² بالجسد من اجل خلاص العالم واظلمت الشمس لمعاينتها خالقها معلقا بارادته محتجبا بالجسد المذكى³ وكانت مدة ظلمتها من الساعة السادسة الى الساعة التاسعة فلما كان في هذه⁴ الساعة⁵ امال الرب⁶ رأسه بهواه واسلم⁷ النفس ففارت تلك⁸ النفس بالجسد ومضت الى الجحيم متحدة باللاهوت وكانت النفس في الجحيم تفك المعتقلين⁹ وكان متعاليا فوق السموات حاضرا¹⁰ مع الاب والروح القدس فسبحانه وحلت قدرته الذي فدانا¹¹ بذاته وفتح لنا^{*} باب ملكوته فله السبح والمجد¹² امين والقوة [و]العظمة الى ابد الابد¹² امين

اليوم الثامن والعشرون من برمهات

¹³ في¹⁴ هذا اليوم تنيح¹⁵ القديس قسطنطين هذا كان ابوه يدعى قونسطا الملقب

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B addit للمجد. — 3. B العربي. — 4. B هذا. — 5. B addit التاسعة. — 6. *Deest in B.* — 7. B addit الروح بارادته اسلم. — 8. *Deest in B.* — 9. *Haec verba a desunt in B. A rursus :* وهي متحدة باللاهوت. B addit كتول الرسول انه مات بالجسد وموحى بالروح ففي الرقت الواحد كان الجسد على الصليب. — 10. B حاطر. — 11. B اني. — 12. *Pro his verbis a B habet* للمجد. — 13. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 14. B مثل. — 15. B addit البار.

¹ En ce jour aussi fut crucifié corporellement Notre-Seigneur Jésus (Yasou') le Messie pour le salut du monde. Le soleil s'obscurcit par sympathie pour son créateur, suspendu volontairement, caché dans un corps pur. Ces ténèbres durèrent depuis la sixième jusqu'à la neuvième heure. A ce moment, le Seigneur pencha sa tête et rendit l'âme. Celle-ci quitta le corps et alla dans l'enfer, unie à la divinité : là elle délivra ceux qui étaient enchaînés. Il remonta au-dessus des cieux, présent avec le Père et le Saint-Esprit. Louange à lui ;
^{*} que sa puissance qui nous a rachetés par sa personne et nous a ouvert la porte de son royaume, soit glorifiée : à lui soient la gloire, la force et la grandeur dans les siècles des siècles ! Ainsi soit-il.

VINGT-HUIT DE BARMAHAT (24 mars).

² En ce jour mourut saint Constantin (*Qostantin*). Son père se nommait

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

بالاخضر وكانت امه تدعى هيلانة وكان قونسط¹ ملك على البرنطية وكان مكسيمانوس ملكا² على رومية وديقلاديانوس ملكا³ على انطاكية وارض مصر وكان هذا قونسطا على ملة اليونانيين الا انه كان خيرا قليل الشر مجبا في الخير وفيه حنة ورأفة فاتفق⁴ انه مضى الى الرها⁵ فرأى اهلانة فتزوج بها⁶ وكانت مسيحية فجلت منه بهذا الملك قسطنطين ثم تركها في الرها ومضى الى البرنطية فولدت قسطنطين وربته تربية حسنة وادبته بكل ادب⁸ وكانت تزرع في قلبه الرحمة والحنة⁹ على المسيحيين ولم تجسر ان تعمده ولا اعلمته انها مسيحية فكبر وتفرس¹⁰ فقام من الرها وجاء الى ابيه ففرح به لما رأى من النعمة والحكمة¹¹ والفرسية فملكه وتوجه ثم بعد سنين توفى ابيه فتسلم¹² المملكة جميعها ونشر العدل والانصاف وقطع عن الناس مظالم الملوك¹³ فطاعته¹⁴ الناس واحبوه¹⁵ فوصل خبر عدله الى سائر البلاد فارسلت اليه اكابر رومية يسألوه ان ياتي وينجدهم من ظلم

1. *Haec verba a* الماثب *desunt in A.* — 2. B ملك. — 3. A ملك. — 4. *Deest in B.*
 — 5. B *addit* لد. — 6. B *addit* البرنطية الى الرها ومضى الى البرنطية. — 7. *Pro* فرأى B *habet* بيلانة.
 — 8. *Haec verba a* فجلت *desunt in B.* — 9. B والحنو. — 10. *Deest in B.* —
 11. B من الحكمة *et addit* والمعروفة. — 12. B وتسلم. — 13. B *addit* قبله الذين. — 14. A
 وحبوه. — 15. B فطاعته.

Constance (*Qounstà*) et était surnommé Chlore; sa mère s'appelait Hélène (*Hilànah*). Constance régnait sur la Bretagne (*El-Brintyah*); Maximin sur Rome (*Roumyah*); Dioclétien (*Diqlàdyânous*) sur Antioche (*Anṭakyah*) et la terre d'Égypte (*Misr*). Ce Constance était de la religion des Grecs (*El-Younânîyin*), mais il était bon et sans méchanceté, aimant le bien et ayant pour lui du penchant et de l'inclination. Il arriva qu'il alla à Édesse (*Er-Rohâ*); il vit Hélène et l'épousa. Elle était chrétienne et devint enceinte de cet empereur Constantin. Puis il la laissa à Édesse et partit pour la Bretagne. Elle mit au monde Constantin, l'éleva bien et l'instruisit dans toute science. Elle sema dans son cœur la miséricorde et la compassion pour les chrétiens, mais n'osa pas le baptiser et ne lui apprit pas qu'elle était chrétienne. Il grandit, devint un bon cavalier; puis il partit d'Édesse et alla retrouver son père: Celui-ci se réjouit de voir la grâce, la sagesse et l'habileté à l'équitation qui étaient en lui; il le fit empereur et le couronna. Puis il mourut quelques années après en lui laissant tout l'empire. Il répandit la justice et l'équité, délivra le peuple des injustices impériales; les gens lui obéirent et l'aimèrent. Sa réputation de justice arriva dans tous les pays. Les grands de Rome lui écrivirent pour lui demander de venir les sauver de la tyrannie de Maxence

مكسيموس¹ فلما قرأ كتبهم² اغتم لها³ وما اصابهم⁴ وما هم فيه وبقي متحيرا متفجرا⁵ ماذا يصنع⁶ لينقذهم من حزنهم فبينما هو في البلدان⁷ في نصف النهار رأى⁸ ظهر له صليب⁹ مركب¹⁰ من كواكب¹¹ مضيئة وعليه مكتوب¹² باليونانية نيكاس كاطاوطن الذي تفسيره بهذا تغلب فتعجب بكونه¹⁴ غاب ضياء الشمس وتفكر¹⁵ في المكتوب عليه * ثم اوراه لوزرا وكبراء¹⁶ مملكته فتعجبوا ولم يعلموا ما * f. 172 v°.

السبب الموجب¹⁷ لظهوره وفي تلك الليلة ظهر له ملاك الرب¹⁸ في الرويا وقال له اعمل مثل العلامة التي رأيتها تغلب بها اعداك فلما انتبه تقوى قلبه ثم عمل¹⁹ صليبا وجعله فوق بنده وامر ان يرسم²⁰ به في عود السلاح صلابانا وذلك في سابع سنة من مملكته بالبرنطية ثم جمع عسكريه وخرج لنجدة اهل الرومية فوصل الخبر الى مكسيموس²¹ فعمل جيسرا على البحر وعدا الى بر قسطنطين ثم التقيا²² وتحاربا كل لما تقدمت علامة انكسر

1. B. مكسيمائوس. — 2. A. الكتب. — 3. B. لصايدهم. — 4. *Deest in B.* — 5. B. متحير. — 6. B. *addit* له. — 7. *deest in B.* في البلدان. — 8. *Deest in B.* — 9. A. صليبا. — 10. A. مركبا. — 11. B. كركب. — 12. A. مكتوبا. — 13. *Lege 'Ev τούτῳ νίκη* (Socrates, *Hist. eccles.*, I, II; Sozomène, *Hist. eccles.*, I, III. *Pro his verbis a اليونانية B habet* عجيب. — 14. B. لكرند. — 15. B. وتفكر. — 16. B. لوزرا كبير. — 17. B. في. — 18. *Deest in B.* — 19. B. *addit* له. — 20. A. يدعى. — 21. B. مكسيمائوس. — 22. A. والتقا.

(Maksimous). Quand il eut lu leur lettre, il s'en préoccupa, ainsi que de ce qu'il leur arrivait et de la situation où ils étaient. Il demeura inquiet, en réfléchissant à ce qu'il ferait pour les tirer de leur peine. Tandis qu'il était dans le pays, au milieu du jour, il vit apparaître une croix composée d'étoiles brillantes sur laquelle était écrit en grec : *Nikas kataoutin* (en toutō nika), ce qui signifie : « Tu triomphes par elle. » Il s'étonna que cette croix vainquit la lumière du soleil et réfléchit à ce qui était écrit dessus. * Puis il la montra à ses ministres et aux grands de son empire; ils l'admirent sans savoir la raison de son apparition. Cette nuit, un ange du Seigneur lui apparut en songe et lui dit : « Fais l'image du signe que tu as vu; tu vaincras tes ennemis. » Quand il s'éveilla, son cœur fut fortifié; puis il fit une croix qu'il plaça au-dessus de son drapeau et ordonna de marquer d'une croix le bois des armes : cela se passait dans la septième année de son règne en Bretagne. Ensuite il ressembla ses troupes et partit au secours des gens de Rome. La nouvelle en arriva à Maxence; il fit un pont sur la mer et passa vers le pays de Constantin. Les deux armées se rencontrèrent et se livrèrent bataille. Chaque fois que le signe

عسكر مكسيموس¹ فقتل² من عسكره مقتلة عظيمة ثم هرب مكسيموس³ ببقية⁴ عسكره وركب الجسر ليتحصن برومية فانقطع⁵ به الجسر وهلك كفرعون⁶ ودخل قسطنطين الى رومية فاستقبله اهلها بالشموع والملاهي والتاجات المرصعة بالجواهر وكانت⁷ شعراءهم يمدحون الصليب وينعتونه بمخلص مدينتهم⁸ ثم عيدوا⁹ الصليب سبعة ايام ولما ان استقر بالرومية تعمد¹⁰ واكثر عسكره من يد القديس سلبسترس البابا في السنة الحادية عشر من مملكته وهي الرابعة من بعد ان ظهر الصليب المجيد فتملك حينئذ كانت¹¹ مملكة مسيحية ثم ارسل الى سائر مملكته باطلاق المعتقلين من اجل¹² الايمان وان يكرموا المسيحيين ولا يهانوا وان يدفع للكهنة اموال البرابي واوقافها وان يرتب اجناد مسيحيين¹³ يروسوا على الذين من الامم ورسم ان لا يعمل احد عملا¹⁴ في اسبوع الالام والذي بعده كاوامر الرسل ثم ارسل هيلانة امه الى بيت المقدس في ابغى¹⁷ عود الصليب

1. B. مكسيمانوس. — 2. وقتل. — 3. B. مكسيمانوس. — 4. B. ببقية. — 5. B. وانقطع. — 6. B. *addit* الزمان في ذلك الزمان. — 7. B. وكانوا. — 8. *Deest in A.* — 9. B. عيد. — 10. *Haec verba a* ولا يهانوا *desunt in B.* — 11. *Deest in B.* — 12. A. منجل. — 13. *Haec verba a* ابتقا. — 14. B. عملا احدا. — 17. B. عود الصليب *desunt in B.*

s'avancait, les troupes de Maxence étaient vaincues. Il y eut un grand carnage de ses soldats; puis il s'enfuit avec le reste de son armée et passa sur le pont pour se fortifier à Rome; mais il se rompit et Maxence périt comme Pharaon (*Far'oun*). Constantin entra à Rome; les habitants vinrent à sa rencontre avec des cierges, des instruments de musique et des diadèmes incrustés de pierreries. Leurs prêtres célébraient la croix et le représentaient comme le sauveur de leur ville. Les fêtes durèrent sept jours. Quand il fut établi à Rome, il fut baptisé ainsi que la plus grande partie de son armée par le pape saint Silvestre (*Silbastro*) dans la onzième année de son règne, la quatrième depuis l'apparition de la croix glorieuse. Alors il régna en chrétien. Il envoya dans tout son empire des ordres pour délivrer les prisonniers pour la foi, pour honorer les chrétiens, ne pas les mépriser, remettre aux prêtres les richesses des temples et des fondations, relever le nombre des soldats chrétiens et leur donner des charges au-dessus des païens. Il défendit de travailler dans la semaine sainte, et celle qui suit, selon les prescriptions des apôtres. Puis il envoya sa mère Hélène à Jérusalem (*Bait el-Maqdis*) à la recherche du bois de la Croix en qui est la prospérité. Dans la dix-septième année de son règne, il rassembla le saint Concile des 318 pères à Nicée (*Niqyah*)

الذى كان به نجاحة وفي السنة السابعة عشر من مملكته جمع المجمع * المقدس الثمناية * f. 173 r. وثمانية عشر بنقية¹ بترتيب امور المسيحيين باحسن² نظام واجوده³ ثم اهتم بالبرنطية وبنائها مدينة عظيمة ودعاها القسطنطينية على اسمه ونسبها للسيدة وجعلها بكل الجمال الجسماني والروحاني وذلك انه جمع لها⁴ اجساد كثير من اجساد الرسل القديسين ولما سار هذا⁵ السير الصالح وات نياحته تمرض بنيقوميديّة وتنيح بها ثم حمل في⁶ تابوت من ذهب الى مدينة القسطنطينية فخرج البطريك والكهنة وسائر الشعب وتلقوه وجزروه بالصلوات والقرات والاغاني الروحانية ووضع في هيكل الرسل القديسين⁷ وكانت مدة حياته خمسة وسبعين سنة منها اثنين وثلاثين سنة ملك اولها خمسة الف وثمانية واربعه وتلثين للعالم ولربنا المجد والقوة والعظمة وعلينا رحمته ونعمته الى الابد⁸ امين

اليوم التاسع والعشرون من بروهات⁹

في¹⁰ هذا اليوم كانت البشارة الممتلية¹² خلاص على يد الملاك الكريم¹³ جبرائيل¹⁴

1. *Deest in A.* — 2. *B. على احسن.* — 3. *B. واجوده.* — 4. *B. لهم.* — 5. *B. بهذا.* — 6. *Deest in B.* — 7. *B. والقديسين.* — 8. *Pro his verbis a* ولربنا *B. habet الملك* ببركة هذا الملك — 9. *A. مند.* — 10. *Haec commemoratio deest in Malan.* — 11. *B. معنا* القديس تكون معنا — 12. *B. المملوة.* — 13. *B. الاجلال.* — 14. *B. غبريال.*

f. 173 r. * pour régler dans le plus bel ordre les affaires chrétiennes. Puis il s'occupa de la Bretagne (*sic*) et y bâtit une grande ville que, de son nom, il appela Constantinople (*El-Qostantinyah*). Il la consacra à Notre-Dame et l'orna de toutes sortes d'embellissements matériels et spirituels; ainsi il y rassembla de nombreux corps des saints apôtres. Après qu'il eut mené cette vie vertueuse, lorsque la mort approcha, il tomba malade à Nicomédie (*Niqoumidyah*) où il mourut. Puis on le transporta dans un cercueil d'or dans la ville de Constantinople. Le patriarche, les prêtres et tout le peuple sortirent à sa rencontre, le reçurent et l'ensevelirent avec des prières, des exhortations et des chants spirituels; il fut placé dans l'église des Saints-Apôtres. La durée de sa vie fut de soixante-quinze ans, desquels il en régna trente-deux, dont le premier est l'an 5834 du monde. A Dieu est la gloire, la puissance, la grandeur; que sa miséricorde et sa grâce soient sur nous! Amen.

VINGT-NEUF DE BARMAHAT (25 mars).

¹ En ce jour eut lieu l'annonciation pleine de salut par l'ange glorieux

1. Cete commémoration manque dans Malan.

للعذراء القديسة مريم كما شهد بذلك الانجيل المقدس انه لما كان في الشهر السادس يعني من¹ بعد جبل اليبضات² ارسل جبرائيل الملاك الى مدينة في³ الجليل تدعى ناصرة الى عذراء مخطوبة لرجل اسمه يوسف من بيت داوود واسم العذراء مريم فلما دخل اليها الملاك قال لها السلام لك يا ممتلئة نعمة الرب معك ولما ارتجت من كلامه وسلامه قال لها لا تخافي قد⁴ وجدتي نعمة قدام الله وانتي تجلي⁵ وتلدين⁶ ابنا ويدعى اسمه يسوع ويكون عظيما وابن العلي⁷ يدعى ويعطيه الرب الاله كرسي داود ابيه ولا يكون لملكه انقضاء فاجابته كيف يكون لي هذا اي كيف احبل وانا لم اعرف رجلا فاجابها^{*} روح القدس تحل عليك وقوة العلي تظلك⁸ اي⁹ روح القدس يقوم لك مقام الزرع¹⁰ لان المولود منك قدوس وابن الله¹¹ يدعى¹² ثم اقام¹³ عندها دليلا لتصدق¹⁴ بشارته فقال هوذا اليبضات نسيبتك جلي بابن علي كبر سنها تلك التي¹⁵ تدعى عاقرا اي ان كان استعظمتي

1. *Deest in B.* — 2. *Evangelium Lucae*, II, 26-38. — 3. *Deest in B.* — 4. *B* فقد. — 5. *B* تقبلين حبلا. — 6. *A* وتلدى. — 7. *B* العالى. — 8. *B* تظلك. — 9. *Deest in B.* — 10. *B* *addit* البشرى. — 11. *B* العالى. — 12. *Deest in B.* — 13. *B* قام. — 14. *B* بصدق. — 15. *B* الذى.

Gabriel (A *Djebraÿil*, B *Ghabryâl*) à la sainte Vierge Marie comme le témoigne le saint Évangile¹ : Dans le sixième mois, c'est-à-dire après la conception d'Élisabeth (*Alîdhâbât*), l'ange Gabriel fut envoyé dans une ville de Galilée (*El-Djalil*), appelée Nazareth (*Nâsirah*), vers une vierge fiancée à un homme nommé Joseph (*Yousof*) de la famille de David (*Dâoud*), le nom de la vierge était Marie (*Maryam*). Lorsque l'ange entra chez elle, il lui dit : « Salut à toi, pleine de grâce ; le Seigneur est avec toi. » Comme elle tremblait à cause de ses paroles et de son salut, il lui dit : « Ne crains pas ; tu as trouvé grâce devant Dieu, tu seras enceinte et tu enfanteras un fils qui sera appelé Jésus (*Yasou*) ; il sera grand ; on l'appellera fils du Très-Haut ; le Seigneur Dieu lui donnera le trône de David son père ; il n'y aura pas de terme à son règne. » Elle lui répondit : « Comment cela m'arrivera-t-il ? — c'est-à-dire : comment serai-je enceinte — alors que je n'ai pas connu d'homme. » — Il lui répondit : * « Le Saint-Esprit descendra sur toi et la force du Très-Haut * f. 173 v°.
te couvrira, c'est-à-dire : Le Saint-Esprit sera pour toi comme la semence ; car celui qui naîtra de toi sera saint et on l'appellera Fils de Dieu. « Puis il demeura auprès d'elle comme guide pour que l'annonce se réalisât. Il lui dit : « Voici Élisabeth, ta parente, qui est enceinte d'un fils malgré son grand âge, elle qu'on

1. *Évangile de Luc*, I, 26-38.

حبلك من غير زرع وانتي شابة متيية لقبول الزرع فاعظم من هذا جبل عاقر¹ مع
الكبير لان² ليس عند الله امر عسير عند ذلك اجابته هانذا عبدة للرب فيكن³ لي
كقولك⁴ فعند قبولها لهذا⁵ الحبل الالهي نزل الابن الوحيد اقنوم⁶ الله الكلمة احد الثلاثة⁷
الاقانيم الازلية وحل في احشائها حلولا لا يدركه البشر واتخذ منها في الوقت بانسانية كاملة
اتخاذا كاملا⁸ لم يكن بعده اقتراق فهذا اليوم⁹ هو بكر الاعياد وفيه ابتداء خلاص العالم¹⁰
وفيه¹¹ ايضا كمال الخلاص بالقيامة المجيدة لان ربنا له المجد لما اكمل تدبيره على
الارض في مدة ثلثة وثلثين سنة وتالم بارادته في مثل السابع والعشرين من هذا الشهر قام
من بين الاموات في مثل هذا اليوم الذي فيه بشرت اهل العالم بالتجسد الذي كانوا
ينتظروه هو اليوم الذي تابشرت فيه الاحياء والاموات ويقفوا بالخلاص من¹² الجحيم كان

1. B عاقرًا. — 2. B لاند. — 3. B فليكن. — 4. B لقولك. — 5. *Deest in A.* — 6. A
اقنوم. — 7. B الثلث. — 8. B اتخاذا كلامه. — 9. B *addit* المقدس. — 10. *Hic rursus praebe-
t A commemorationem S. Eutychie quae jam occurrit ad quintam diem Barmahât.* —
11. *Haec commemoratio deest in Assemani.* — 12. *Hic incipit hujus commemorationis
fragmentum in A* ان كان الخلاص.

avait appelée stérile, » c'est-à-dire : Si tu trouves extraordinaire d'être enceinte sans semence, alors que tu es jeune et propre à la recevoir, la grossesse d'une femme stérile, malgré son grand âge est plus extraordinaire encore, car il n'y a rien de difficile à Dieu. *Elle lui répondit : « Voici la servante du Seigneur, qu'il m'arrive selon ta parole. »* Lorsqu'elle reçut cette grossesse divine, le Fils unique, l'ypostase de Dieu, le Verbe, une des trois personnes éternelles, descendit dans ses entrailles sans être touché par la chair et reçut d'elle à ce moment une humanité complète, de laquelle il ne se sépara plus ensuite. Ce jour est le commencement des fêtes; c'est le début du salut du monde¹.

²En ce jour, le salut fut accompli par la résurrection glorieuse; car lorsque le Seigneur (gloire à lui) eut achevé son projet sur la terre, dans l'espace de trente-trois ans, qu'il eut souffert par sa volonté le 27 de ce mois, il ressuscita d'entre les morts à pareil jour, où les gens de ce monde avaient appris son incarnation qu'ils attendaient, c'est le jour où les vivants et les morts se réjouirent de cette nouvelle et furent certains d'être³ sauvés de l'enfer. Cela

1. A reproduit ici la commémoration de sainte Eutychie déjà donnée le 5 de barmahât. — 2. Cette commémoration manque dans A, Assemani. — 3. Ici commence dans A le fragment de cette commémoration.

في يوم الجمعة الى¹ ان في² يوم الاحد تحققت الاحياء ذلك وتيقنوا قيامتهم بقيامة³ جسم المسيح الذي هو رأسهم كما يقول الرسول ان المسيح⁴ بدو المنضجين فلعظم رحمته ورأفته نسأله ان يفضل ويغفر خطايانا وخطايا كاتبه⁵ له المجد الى ابد الابد⁶ امين

اليوم الثلثون⁷ من شهر برمات⁸

ينبغي لنا ان نعيد في مثل هذا¹ اليوم للملاك الجليل غبريال الذي من عظم منزلته عند الله استحق ان يحمل البشارة¹⁰ بانه الى مريم^{*} والدته فلاجل ما اسدى الله لنا هذه¹¹ النعمة العظيمة الجليلة على يده يجب علينا اكرامه¹² وتبجيله وهو ايضا حمل البشارة الى دانيال بالمسيح ايضا اذ ظهر له لما كان مصليا وطالبا من اجل¹³ عودة الشعب من السبي ومن اجل مجي المخلص فظهر له¹⁴ وحد¹⁵ له اسابيع واعلمه ان عند تمامها ياتي المسيح

1. A الا. — 2. *Deest* in B. — 3. B بقيام. — 4. *Haec verba a* الذي *desunt* in B. — 5. *Haec verba a* نسأله *desunt* in A. — 6. A الي الابد. — 7. B الثلاثين. — 8. *Haec tria verba desunt* in A. — 9. *Haec tria verba desunt* in B. — 10. A فابند. — 11. B بهذا. — 12. B الكرامة. — 13. A منجل. — 14. A *addit* المستخلص. — 15. A ووجد.

dura du vendredi au dimanche. Les vivants en furent assurés et furent certains de leur résurrection par celle du corps du Messie qui est leur chef comme a dit l'apôtre : Il est leur chef et c'est lui qui fait lever ceux qui sont couchés. Par la grandeur de sa miséricorde et de sa bonté, nous lui demandons de nous favoriser et de nous pardonner nos péchés et ceux du scribe. Gloire à lui dans les siècles des siècles! Amen.

TRENTE DE BARMAHAT 26 mars.

Il convient que nous célébrions en ce jour la fête de l'ange glorieux Gabriel (*Ghabryâl*). Par la grandeur de son rang auprès de Dieu, il mérita de porter la bonne nouvelle de son fils à Marie (*Maryam*)^{*} sa mère, et, parce que Dieu nous^{*} a prodigué par ses mains cette grande et glorieuse faveur, il nous convient de l'honorer et de le vénérer. C'est lui aussi qui porta la bonne nouvelle du Messie à Daniel (*Dányâl*) quand il lui apparut alors qu'il priait et implorait Dieu pour le retour du peuple de la captivité et à cause du Messie¹. Il lui apparut, lui fixa les semaines et lui apprit qu'à leur expiration, le Messie viendrait, le pur

1. Cf. Daniel, ix.

طهر الاطهار ويقتل ولا يكون لاورشليم ناصر¹ بعده ثم تبطل الذبائح والتقربان الذي لبني اسرائيل فاذا² قد ولاة المسيح خلاص نفوسنا³ فيجب⁴ التعيد له وبذل السؤال لديه ان يديم التشفع لاجلنا لينقذنا الرب من يد الشيطان عدونا وبعضنا في كل امورنا وفيه⁵ ايضا تذكر شمشون⁶ احد قضاة بني اسرائيل هذا⁷ البار كان⁸ اسم ابيه منوح⁹ من سبط دان وكانت امه عاقرا فاتاها ملاك الرب وبشرها بميلاده وامرها ان تتجنب¹⁰ النجاسات من الاطعمة¹¹ وشرب المسكرات ما دامت به حاملة¹² ولا تعلق له رأس فانه يكون نذر الله وعلى يديه يكون خلاص¹³ لبني¹⁴ اسرائيل من اهل فلسطين فلما اعلمت بعلمها بما كان سأل الله ان يريه الملاك فظهر له وقال له اوص¹⁵ المرأة ان تتوصى بما قلت لها فجلت وولدت هذا الصديق وبارك الرب عليه وحلت عليه روح الله فوثب تارة على اسد وفسخه وتارة قتل من اهل فلسطين ثلثين رجلا واحرق زرعهم فقاموا على بني

1. A ناصرًا. — 2. B addit كان. — 3. B حلالنا. — 4. A addit لديد. — 5. *Haec commemoratio deest in Assemani et Ludolf.* — 6. B addit iterum ايضا. — 7. B ركان. — 8. *Deest in B.* — 9. B نوح. — 10. B تجنب. — 11. B الاطعمة. — 12. B حبلا. — 13. A خلاصا. — 14. B بني. — 15. B اوصى.

des purs, qu'il serait mis à mort et qu'après lui il n'y aurait plus d'aide à Jérusalem (*Ourichalim*), ensuite que les sacrifices et les offrandes des Israélites (*Bani Isrâylil*) seraient abolis. Puisque le Messie l'a chargé du salut de nos âmes, il convient que nous célébrions sa fête et que nous lui adressions de nombreuses demandes pour qu'il intercède continuellement en notre faveur, afin que le Seigneur nous sauve de la main de Satan (*Ech-Chuïtân*) notre ennemi et qu'il nous assiste dans toutes nos affaires.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de Samson (*Chimchon*), un des juges des Israélites (*Banou Isrâylil*). Le nom du père de cet homme vertueux était Manouah (B *Nouh*), de la tribu de Dan (*Dân*); sa mère était stérile. L'ange du Seigneur vint la trouver et lui annonça la bonne nouvelle de sa naissance et lui ordonna de se garder des souillures de la nourriture et de boissons enivrantes tant qu'elle serait enceinte, de ne pas raser la tête de son fils, car il serait voué à Dieu et par lui aurait lieu la délivrance des Israélites des Philistins (*Filistia*). Quand elle en informa son mari, il demanda à Dieu de lui faire voir l'ange. Celui-ci lui apparut et lui dit : « Recommande à ta femme d'observer ce que je lui ai dit. » Elle devint enceinte et mit au monde ce juste. Le Seigneur le bénit et l'esprit de Dieu descendit sur lui. Une fois, il s'élança contre un lion et le déchira. Une autre fois, il tua trente Philistins et brûla leurs moissons. Ils se levèrent contre les gens de Juda (*Yahoudâ*)

1. Cette commémoration manque dans Ludolf, Assemani; cf. *Juges*, XIII-XVI.

يودا ليحاربهم ويعطوهم شمشون فاعلموه بقول اهل فلسطين¹ فقال احلفوا انتم لى تسلمونى² لهم ولا تقتلونى ولما حلفوا له سلم ذاته لهم فكتفوه بسلسلتين من حديد وسلموه لاهل³ فلسطين * فوثبوا عليه ليقتلوه فحلت عليه روح القوة من الرب⁴ فقطع⁵ السلسلتين كمثلى خيط⁶ كان⁷ محترق⁸ ثم وجد فك حمار فقتل به الف من الخيالة ولما⁹ عطش واشرف على الموت¹⁰ سأل¹¹ الله ان ينبع له ماء عذبا من الفك فشرب وتقوى ولما حرسوا عليه وهو داخل غزة ليمسكوه فقام فى الليل وفكّ باب غزة وحمله على كتفه على¹² رأس الجبل وبعد ذلك ارسلوا الى زوجته ووعدها¹³ بعطايا جزيلة ان تستعلم منه بما يتقوى ولما اعلمها ان قوته فى شعره لانه¹⁴ نذر الله اعلمت اعداءه فكمنوا له ولما نام دخلوا¹⁵ وحلقوا رأسه¹⁶ فضعفت قوته فقيده ومضوا به¹⁷ الى بلادهم واهانوه واعموا عينيه وبعد هذا نبت¹⁸ شعره وعادت اليه قوته فدخل الى البريا فى¹⁹

1. *Haec verba a* ثلاثين *desunt in B.* — 2. *B.* تمسكونى. — 3. *Deest in A.* — 4. *B.* الله. — 5. *B.* وقطع. — 6. *B.* مثل الخيط الكتان. — 7. *Deest in B.* — 8. *B.* المحترق. — 9. *B.* واوعدها. — 10. *B.* واشرف الموت عليه. — 11. *B.* فسأل. — 12. *B.* الى. — 13. *B.* فلما. — 14. *B.* ولانه. — 15. *B.* *addit* عليه. — 16. *B.* اشعره. — 17. *Deest in A.* — 18. *B.* ذلت. — 19. *Deest in B.*

pour leur faire la guerre et se faire livrer Samson. Ils l'informèrent des paroles des Philistins; il leur dit : « Jurez-moi que vous me livrerez à eux et que vous ne me tuerez pas. » Quand ils lui eurent juré, il se livra lui-même, ils le lièrent avec deux chaînes de fer et le remirent aux Philistins * qui s'élançèrent * *f. 175 r.* sur lui pour le tuer. L'esprit de la force descendit du Seigneur sur lui; il rompit les deux chaînes comme un fil brûlé; puis il trouva une mâchoire d'âne et tua avec elle mille cavaliers. Comme il avait soif et comme il était sur le point de mourir, il demanda à Dieu de lui faire jaillir de l'eau douce de la mâchoire. Il but et reprit ses forces. Comme les ennemis le guettaient pour se saisir de lui, alors qu'il était à l'intérieur de Gaza (*Ghazah*), il se leva pendant la nuit, arracha une porte et la porta sur son épaule au sommet de la montagne. Ensuite, ils envoyèrent promettre à sa femme de lui donner des présents considérables si elle apprenait de lui comment il était si fort. Quand il lui eut appris que sa force résidait dans ses cheveux, car il était voué à Dieu, elle en informa ses ennemis qui usèrent de ruse envers lui. Lorsqu'il fut endormi, ils entrèrent et lui rasèrent la tête. Sa force s'affaiblit; ils le lièrent, l'emmenèrent dans leur pays, l'humilièrent et l'aveuglèrent. Ensuite

يوم عيد الصنم وكان اجتمع جميع اهل غزة¹ فوقف في وسط البريا² واحقن عمود يمينه وعمود بيساره ثم جمع يديه وقال على وعلى اعداي³ فسقطت العمودين⁴ وسقط البريا لسقوطهم فمات كل من كان فيه⁵ وكان الذين ماتوا بهذه⁶ القتلة اكثر من⁷ الذين قتلهم من⁸ طول عمره ثم مات هو ايضا في⁹ جملتهم لانه رأى ان بموته يموت خلق كثير من اعداء الله ليس بعضهم فكان جملة¹⁰ ما حكم في بني اسرائيل عشرين سنة ثم تنيح¹¹ بسلام ولربنا المجد دائما وعلينا رحمته ونعمته الى الابد¹² امين

ايها القارى اذكر الناسخ الخاطى يذكرك المسيح الروحانى والسبح لله دائما الى ابد الابد¹³ امين

تم وكمل شهر برمات المبارك بسلام من الرب وعلينا رحمته الى الابد امين¹⁴

1. *Haec verba a* وكان *desunt in B.* — 2. *Haec verba a* فرقت *desunt in A.* — 3. *Haec verba a* وقال *desunt in B.* — 4. *Haec duo verba desunt in A.* — 5. *A.* فيجا. — 6. *B.* بهذا. — 7. *B addit* كل. — 8. *Deest in B.* — 9. *B.* من. — 10. *B.* فجملة. — 11. *desunt in B.* ثم تنيح. — 12. *Pro his verbis a* ولربنا *B habet* المعهودية *B.* ولربنا — 13. *Haec verba a* ايها *desunt in B.* — 14. *Haec verba a* تم *desunt in A.*

ses cheveux repoussèrent et la foree lui revint. Il entra dans le temple le jour de la fête de l'idole; tous les habitants de Gaza y étaient rassemblés; il s'arrêta au milieu, saisit une colonne à sa droite et une à sa gauche, puis il réunit ses mains et dit : « Sur moi et sur mes ennemis. » Les colonnes tombèrent et leur chute fit écrouler le temple : Tous ceux qui s'y trouvaient périrent et le nombre dépassa celui des Philistins qu'il avait tués pendant toute sa vie. Puis il mourut lui aussi dans leur foule, car il avait pensé que, si par sa mort il périsait un nombre considérable d'ennemis de Dieu, sa perte ne serait pas d'une grande importance. La durée de sa judicature sur les Israélites fut de vingt ans. Puis il mourut en paix. Gloire à Dieu éternellement; à nous sa miséricorde et sa grâce jusqu'à la fin! Amen.

¹ O lecteur, souviens-toi du copiste pécheur; le Messie spirituel se souviendra de toi; louange continuelle à Dieu jusqu'à la fin des temps! Amen.

² Le mois béni de Barmahât est terminé et achevé avec la paix du Seigneur; sur nous soit sa bénédiction jusqu'à la fin! Amen.

1. Cette phrase manque dans B. — 2. Cette phrase manque dans A.

* بدءاً شهر برمودة المبارك
اليوم الاول منه²

* f. 175 v°.

في³ هذا اليوم⁴ تذكّر الاب القديس سلوانس هذا⁵ الطوباني كان⁶ من صغره تهرب⁷ عند⁸ القديس مقاريوس بوادي هبيب وسار في كل⁹ طريق ضيقة واجهد نفسه بالصوم الطويل والسهر الكثير والاتضاع والمحبة وصار ابا عظيما وكان الله يظهر له المناظر الالهية ويوحى اليه باشيء من ذلك انه في بعض الاوقات خطف عقله فسقط على وجهه زمانا طويلا¹⁰ ولما رفع رأسه سأله الاخوة الذين كانوا عنده ان يعرفهم ما به فلم يرد¹¹ ان يقول بل كان ساكتا باكيا فلما¹² الجوا عليه وسأله قال لهم انني¹³ خطفت بعقلي الى الفردوس والى موضع العذاب ورأيت كثيرين¹⁴ من الرهبان يساقون الى جهنم وكثيرين¹⁵ من العلمانيين ماضيين الى كوت فلم لا ابكى على روحى ثم غطا وجهه من ذلك اليوم بالقلنسوة وكان يقول¹⁶

1. B. اليوم الاول. — 2. *Haec tria verba desunt in B.* — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 4. *Haec tria verba desunt in B.* — 5. B. القديس. — 6. B. تهرب. — 7. *Deest in B.* — 8. B. addit ابونا. — 9. *Deest in B.* — 10. B. زمان طويل. — 11. B. يريد. — 12. B. ولما. — 13. B. اني. — 14. B. كثير. — 15. B. كثير. — 16. B. وقال.

* MOIS BÉNI DE BARMOUDAH.

* f. 175 v°.

PREMIER DE BARMOUDAH (27 mars).

¹ En ce jour a lieu la commémoration de notre père saint Silvain (*Silouanos*). Dès sa jeunesse, ce bienheureux avait embrassé la vie monastique auprès de saint Macaire (*Maqaryous*) à Ouâdi Habib; il suivit une voie étroite et s'exerça par de longs jeûnes, de fréquentes veilles, l'humilité et la charité. Il devint un supérieur important. Dieu lui montra des spectacles divins et lui en fit des révélations. Une fois, il fut ravi en esprit et tomba sur la face pendant longtemps. Quand il leva la tête, les frères qui étaient près de lui lui demandèrent de lui faire connaître ce qu'il avait. Il ne voulut pas parler mais demeura silencieux à pleurer. Comme ils insistaient et l'interrogeaient, il leur dit : « J'ai été ravi en esprit au paradis et au lieu du châtimeut; j'ai vu beaucoup de moines poussés vers l'enfer et beaucoup de gens du monde allant vers le royaume céleste; pourquoi ne pleurerais-je pas sur moi-même ? »

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ما يريد ان¹ ابصر هذا النور الوقتى وبعده امضى الى الظلمة الدائمة وكان هذا الشيخ عمالا روحانيا وجسمانيا وكان يوصى تلاميذه ان يداوموا عمل ايديهم وان² يصدقوا بما يفضل عنهم وفي³ بعض الاوقات راه⁴ راهب كسلان لما ابصر⁵ الشيخ وتلاميذه يعملون بايديهم قال للشيخ⁶ لا تعملوا⁷ للطعام الفانى فانه مكتوب ان مريم اختارت لنفسها نصيبا صالحا⁸ الذى لا ينزع منها⁹ فلما سمع¹⁰ الشيخ كلامه¹¹ قال لتلميذه¹² اعط¹³ الاب كتابا¹⁴ يقرأ فيه وادخله الى¹⁵ الكنيسة¹⁶ واغلق عليه ليقرأ ولا تدع عنده شيئا يوكل * ففعل التلميذ ذلك ولما¹⁷ اتت الساعة التاسعة افطر الشيخ وتلاميذه ولم يدعوا الراهب * f. 176 r. ولما فات وقت الاكل والراهب عيناه¹⁸ للباب ينتظر من يدعوه التهب¹⁹ بالجويع فخرج²⁰ وقال للشيخ ما افطر²¹ الاخوة اليوم يا ابي فاجابه نعم فقال لم²² لم تدعوني فاجابه انت انسان روحاني ما تحتاج الى طعام جسماني لانك اخترت النصيب الصالح ونحن قوم جسدانيين

1. ان *deest* in B. — 2. *Deest* in B. — 3. B. في. — 4. B. راو. — 5. B. رأى. — 6. A. الشيخ. — 7. B. يعملوا. — 8. B. صالح. — 9. *Evangelium* Lucae, x. 42. — 10. B. سمع. — 11. *Deest* in B. — 12. *Deest* in B. — 13. B. اعطى. — 14. B. الاصح كتاب. — 15. *Deest* in B. — 16. B. كنيسة. — 17. B. كذلك فلما. — 18. A. عينيه. — 19. B. والتهب. — 20. A. خرج. — 21. A. افطروا. — 22. *deest* in B. تقال لم لم.

Puis, à partir de ce jour, il se voila le visage avec un bonnet; il répétait : « Je ne veux pas voir cette lumière passagère pour aller ensuite vers les ténèbres durables. » Ce cheikh était un travailleur spirituel et temporel; il recommandait à ses disciples de travailler continuellement de leurs mains et de faire l'aumône de ce qu'ils avaient en plus. Une fois, un moine paresseux le vit, lui et ses disciples, travailler de leurs mains : « Ne travaillez pas, dit-il, pour une nourriture périssable, car il est écrit : *Marie (Maryam) a choisi la meilleure part et elle ne lui sera pas enlevée* ¹. » Quand il entendit ces paroles, le supérieur dit à son disciple : « Donne au père un livre à lire, fais-le entrer à l'église, ferme la porte sur lui pour qu'il lise, et ne lui laisse rien à manger. » * f. 176 r. * Le disciple le fit. Quand arriva la neuvième heure, le supérieur et ses disciples rompèrent le jeûne et n'appelèrent pas le moine. Quand le temps du repas fut passé, celui-ci qui avait les yeux fixés vers la porte, attendant qu'on l'appelât, fut consumé par la faim, sortit et dit au supérieur : « Mon Père, les moines ne déjeunent-ils pas aujourd'hui? — Si, » répondit Silvain. — « Pourquoi ne m'as-tu pas appelé? — Tu es un homme spirituel, tu n'as pas besoin d'une nourriture corporelle, puisque tu as choisi la meilleure

1. *Évangile* de Luc, x, 42.

محتاجون الى الغداء الجسداني¹ وله نعمل بايدنا فعلم الاخ انه قد² اخطأ في قوله ف ضرب مطاوعة واستغفر فاجابه الشيخ³ يا ابني فلا بد ان نحتاج⁴ الى مرتا لان بمرتتا مدحت مريم فاقتمع الاخ بهذا⁵ وصار مداوما للعمل⁶ بيديه ويصدق⁷ بما يفضل عنه ووضع هذا الاب اقوالا نافعة في الجهاد الروحاني ولما كمل⁸ عمره في شيخوخة سالحة اعلمه الله تعالى⁹ يوم نياحته قاستدعى الرهبان¹⁰ الذي بقره وتبارك منهم وسألهم ان يذكروه ثم تنيح بسلام صلاته¹¹ معنا امين

وفيه¹² ايضا ثارت عريان الصعيد وملكوا كنيسة ابو مقار والقتالي ونهبوا جميع ما فيها وفي بقية الديار فاجتمعت¹³ الرهبان وصلوا وتشفقوا بالاباء القديسين فطردهم¹⁴ السيد المسيح في اسرع وقت وانكسروا هاربين من غير ان يطردهم احدا سوى قوة المسيح وشكروا الرهبان¹⁵ على ذلك كثيرا

1. *Haec verba a* لانتك *desunt in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. *B addit* قائلًا — 4. *B* تحتاج. — 5. *B* هذا. — 6. *B* مداوم العمل. — 7. *B* ويتصدق. — 8. *B* اكمل. — 9. *B* سبحانه. — 10. *B* بالرهبان. — 11. *B* شفقتهم. — 12. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 13. *B* رقت. — 14. *B* فاجتمعوا. — 15. *B addit* عنهم. — 15. *Deest in A.*

part; nous sommes des gens corporels et nous avons besoin d'une nourriture corporelle; c'est pour elle que nous travaillons de nos mains. » Le religieux reconnut qu'il avait péché en parole; il se prosterna et demanda pardon. Le supérieur lui dit : « Mon fils, nous avons absolument besoin de Marthe maintenant, car c'est grâce à elle que Marie est louée. » Le moine en fut satisfait et devint assidu à travailler de ses mains et à faire l'aumône de son superflu. Ce père composa des préceptes utiles pour la lutte spirituelle. Quand son âge fut accompli dans une vieillesse vertueuse, Dieu très-haut lui fit connaître le jour de sa mort; il fit venir les moines de son voisinage, reçut leur bénédiction et leur demanda de se souvenir de lui, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

' En ce jour aussi, les Arabes ('*Orbán*) de la Haute-Égypte (*Eṣ-Sa'ūd*) s'emparèrent de l'église de notre père Macaire (*Abou Maqar*) et des cellules et pillèrent tout ce qui s'y trouvait ainsi que dans le reste des couvents. Les moines se réunirent, prièrent et demandèrent l'intercession des saints pères. Le Seigneur Jésus (*Yasou'*) chassa les Arabes dans le plus bref délai; ils furent dispersés et mis en fuite, mais personne, sinon la force du Messie, ne les chassa. Les moines en firent beaucoup d'actions de grâces.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وفيه أيضا على ما ورد دلالات الاسكندرية وبعض الصعيد يعيد لهرون اخو موسى واما ما ورد¹ التوراة فان فيها انه تنيح في ثالث يوم من الشهر الثاني من خروج بني اسرائيل من مصر فيكون ثمانية * من بشنس واشهر اليهود بتدور (?) وقد تمكن انه في تلك السنة * f. 176 v.º ان كان اول يوم من برمودة هذا الصديق² كان³ من سبط لاوى واجرى الله على يديه ايات كثيرة بارض مصر وانتخبه الله وبنه كهنة له وافرض لهم اعشار بني اسرائيل والقرايين ولما قام عليه بنى قورح ابادهم الله بان امر الارض فانفتحت وبلغتهم ولما ارضى الله تعالى⁴ سيرته وحفظ شريعته انتقل الى الله الذى له المجد الى الابد امين

اليوم الثاني من شهر برمودة

⁵في⁶ هذا اليوم استشهد القديس اخرسطافارس⁷ الذى كان وجهه وجه كلب هذا⁸ كان من بلاد الذين كانوا⁹ يأكلون الكلاب والناس فانقطع¹⁰ في الحرب وكان ابوه قد امن على

1. B addit. — 2. *Haec verba a Q̄d̄ desunt in A.* — 3. A وكانوا. — 4. *Deest in B.*
5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B addit. مثل. — 7. B اخرسطافورس. — 8. B
واقطع. — 9. *Deest in B.* — 10. B واقطع.

D'après ce que rapportent des documents (?) d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) et quelques-uns de la Haute Égypte (*Eṣ-Sa'id*), on célèbre en ce jour la fête d'Aaron (*Haroun*), frère de Moïse (*Mousa*); suivant la Thora (*Eth-Thourah*), il mourut le 3 du deuxième mois où les enfants d'Israël (*Isrâ'îl*) sortirent d'Égypte (*Misr*), c'est-à-dire le 8e de bakhons le mois des Juifs (*El-Yahoud*) qui suivaient un cercle; il est possible que cette année, ce fut le premier de barmoudah. Ce juste était de la tribu de Lévi (*Lâouî*); Dieu fit par ses mains de nombreux miracles dans la terre d'Égypte; il les choisit, lui et ses fils, pour ses prêtres et leur assigna les dîmes et les sacrifices des Israélites¹. Lorsque les fils de Coré (*Qourah*) se levèrent contre lui, Dieu les anéantit en ordonnant à la terre de s'ouvrir et elle les engloutit². Après qu'il eut satisfait Dieu très-haut par sa conduite et son observation de sa loi, il fut transporté vers lui. Gloire à Dieu éternellement! Amen.

DEUX DE BARMODAH (28 mars).

³En ce jour mourut martyr saint Christophe (A *Akhrastâfâros*, B *Askhrastafouros*) qui avait un visage de chien. Il était du pays de ceux qui mangent

1. Cf. *Nombres*, xviii, 21-29. — 2. Cf. *Nombres*, xvi, 1-35. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

يد الرسول متياس فلما اسر لم¹ يكن يعرف بلغة القوم الذي اسروه² فابتهل الى الله جل اسمه³ فاطلق لسانه بلغة القوم الذي كان معهم فويّخ من كان يضطهد المسيحين فضربه مقدم العسكر فقال القديس⁴ له لولا ان⁵ وصية المسيح تدلنتني⁶ وتضبط نهضتي لما كنت انت وعسكرك تخلصوا مني⁷ فارسل القائد واعلم الملك بقضيته فارسل وراه مأتي جندى فحضر معهم⁸ باختياره غير مقهور وكان بيده عصا⁹ فصارت فروعا فافرغت ولما ان عاز¹⁰ الجند الخبز فصالي¹¹ فكثرت عندهم فتعجبوا وامنوا بالمسيح فلما¹² حصلوا بانطاكية تعمد¹³ بيد ابنا بولاطيريك انطاكية فلما حضر¹⁴ قدام دايوس خافه ورام ان يخدعه بملاطفتة فاسل اليه مراتين¹⁵ حسان الوجه في الغاية خاطبين ظنا * من الملك انهما يقدران يستميلا بالشهوة فوعظهما القديس فأمننا على يده¹⁶ وتابا واستشهدا¹⁷ وهكذا المأتي جندى اعترفوا قدام الملك بالمسيح¹⁸ فامر بضرب اعناقهم فشمته¹⁹ القديس وقال

1. B كم. — 2. اسروه الذي *desunt in A.* — 3. B ذكره. — 4. *Deest in B.* — 5. *Deest in B.* — 6. A تدلني. — 7. *Haec duo verba desunt in A.* — 8. *Deest in A.* — 9. B *addit* — 10. حصل. — 11. A حاصل. — 12. B غرورا. — 13. A ولما. — 14. B وتعدوا. — 15. B فصلي. — 16. B امرائين. — 17. B واستشهدوا. — 18. *Deest in B.* — 19. B فشمته. — * *f. 177 r.*

les hommes et les chiens. Il fut pris à la guerre; son père avait cru par le moyen de l'apôtre Matthias (*Matyàs*). Quand il fut fait prisonnier, il ne connaissait pas la langue des gens qui l'avaient pris. Il implora Dieu avec ferveur — que son nom soit glorifié; — il le fit parler dans le langage des gens avec qui il était. Il réprimandait ceux qui injuriaient les chrétiens; le chef des soldats le frappa. Le saint lui dit : « Si ce n'était la recommandation du Messie qui me guide et retient mon impétuosité, toi et tes soldats vous ne vous délivreriez pas de moi. » Le chef envoya informer le roi de son aventure; il fit partir après lui deux cents gardes. Il se présenta avec eux de sa propre volonté sans y être forcé. Il avait dans sa main un bâton qui devint des branches qui portèrent des fruits. Lorsque le pain manqua aux soldats, il pria et ils en eurent en abondance. Ils s'en étonnèrent et crurent au Messie. Quand ils arrivèrent à Antioche (*Antàkyah*), il fut baptisé par Anbà Paul (*Boulà*), patriarche de cette ville. Lorsqu'il comparut devant Dèce (*Dàkyous*), celui-ci eut peur de lui et chercha à le séduire par des flatteries. Il lui envoya deux femmes excessivement belles et pécheresses, dans l'espoir * qu'elles pourraient l'entraîner à la débauche. Le saint les prêcha et * *f. 177 r.* elles crurent par son intermédiaire, elles se repentirent et moururent mar-

له يا قابل فعل الشيطان وطايعا له فامر ان يطرح¹ في قدر كبير ويوقد² تحته فنفع
به ذلك ولم يناله بوس بل كان يعظ³ الناس وهو في القدر ولما راوه الناس والجمع وهو
يتكلم ويعظ وهو سالم تعجبوا وامنوا بالمسيح وتقدموا ليخرجوا القديس⁴ من القدر⁵
فأمر الملك بتقطيعهم⁶ بالسيوف فلعب عليهم بالسيوف وأمر⁷ الملك ان يعلق في عنق
القديس حجرا⁸ ثقيلا ويلقى في جب فانتشله ملاك الرب وهو⁹ سالما فلما ان تحير
الملك في قضيته¹⁰ امر بضرب عنقه¹¹ فضربت ونال اكليل الشهادة صلواته تكون معنا امين¹²

اليوم الثالث من شهر برمودة

¹³ في هذا اليوم تنيح الاب القديس يوحنا اسقف يروشلیم¹⁵ هذا القديس كان اباه

1. B. يطرحوا القديس. — 2. B. ويقادوا. — 3. B. يعوظ. — 4. A. ليخرجه للقديس. —
5. *Haec verba a desunt in B.* ولما. — 6. B. ان يقطعهم. — 7. B. فامر. — 8. B. مخرا. —
9. *Deest in B.* — 10. B. امره. — 11. B. رقبته. — 12. *Haec verba a desunt in*
A. — Hic addit Assemani commemoratio S. Halemi (var. Ghalam) Aegyptii quae deest in
A, B, Ludolf, Maï et Malan. — 13. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 14. B. addit
مثل. — 15. B. اورشليم.

tyres. De même, les deux cents gardes confessèrent le Messie devant le roi. Il ordonna de leur trancher la tête. Le saint l'injuria et lui dit : « O toi qui acceptes l'œuvre de Satan et qui lui obéis ! » Dèce ordonna de le jeter dans une grande chaudière et d'allumer du feu au-dessous. On le fit, mais il ne ressentit aucun mal. Au contraire, il exhortait les gens tandis qu'il était dans la chaudière. Quand la foule le vit, qu'il parlait, qu'il prêchait et qu'il était sain et sauf, elle crut au Messie et s'avança pour le tirer de la chaudière. Le roi ordonna de découper les gens à coups de sabre et de les passer au fil de l'épée. Puis il fit suspendre au cou du saint une lourde pierre et le fit jeter dans une citerne. L'ange du Seigneur l'en retira sain et sauf. Dèce, stupéfait de son aventure, ordonna de lui trancher la tête. On la lui coupa et il reçut la couronne du martyr. Que ses prières soient avec nous ! Amen¹.

TROIS DE BARMOUDAH (29 mars).

² En ce jour mourut le saint père Jean (*Youhannâ*), évêque de Jérusalem

1. Assemani ajoute ici la commémoration de saint Halem (var. Ghalam) l'Égyptien qui manque dans A, B, Mai, Malan et Ludolf. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

يهود حافظين¹ شريعة التوراة فلما كبر هذا القديس علما علم² الشريعة وكان فيها ماهرا وكان يجادل المسيحيين وينظرهم وباحثهم فثبت عنده مجى المسيح وانه الاله حق فامن على يد سبطس اسقف³ القدس وقدمه شماسا صغيرا ثم انه⁴ نعى في الفضيلة والعلم الى ان استحق رتبة الاسقفية على اورشليم فلما⁵ ملك اندريانوس الملقب باليا هذا امر بابتناء⁶ ما انهدم من اورشليم⁷ وان يسمى باسمه ايليا ثم بنا على باب هيكل⁸ اليهود برجاً⁹ وعمل¹⁰ على بابه لوحاً¹¹ من رخام وكتب فيه اسمه ايليا وامتلت¹² اورشليم من اليهود والامم * ولما¹³ اجسروا الامم النصارى¹⁴ ياتون الى الجبلجة ويصلون فيها¹⁵ منعوهم ونوا هناك هيكل¹⁶ على اسم الزهرة¹⁷ ومنعوا¹⁸ المسيحيين من العبور في ذلك الموضع فلقى هذا القديس من الامم السكان بيروشليم¹⁹ بلايا كثيرة²⁰ واحزاناً جزيلة وضرب عدة مرارا²¹ فسأل الرب ان يقبل نفسه فتنيح بعد ان اقام على الكرسي سنتين²² صلواته²³ معنا امين

1. B. وحافظين. — 2. *Deest in B.* — 3. A. *addit* بيروشليم. — 4. *Deest in B.* — 5. B. ولما. — 6. B. بينا. — 7. B. اورشليم. — 8. B. الهيكل. — 9. A. برج. — 10. *Deest in A.* — 11. A. لوح. — 12. B. *addit* في زمانه *et omittit* بيروشليم. — 13. B. ولما. — 14. *Deest in A.* — 15. *Deest in B.* — 16. *Deest in A.* — 17. B. الزجر. — 18. B. *addit* ايضا. — 19. B. تكون. — 20. B. عظيمة. — 21. B. *addit* وجرحه. — 22. A. سنتين. — 23. B. *addit* يكون.

(*Yarouchalim*). Les parents de ce saint étaient juifs (*Yahoud*) et observaient la loi de la Thorah (*Touráh*). Quand il eut grandi, ils lui enseignèrent la science de la loi; il y devint habile. Il combattait les chrétiens, disentaît contre eux et disputait avec eux. Il eut la certitude que le Messie était venu et qu'il était le vrai Dieu. Il crut en lui par l'intermédiaire de Juste (*Youstos*), évêque de Jérusalem (*El-Qods*). Celui-ci le consacra diacre inférieur. Puis il crût en mérite et en science, tellement qu'il mérita la dignité d'évêque de Jérusalem. Lorsque régna Adrien (*Andryânous*), surnommé Aelius (*Ilyá*), il ordonna qu'on rebâtît ce qui était détruit à Jérusalem et il la nomma de son nom, Aelia. Puis il fit construire sur le temple des Juifs une tour sur la porte de laquelle il plaça une tablette de marbre et écrivit dessus le nom d'Aelia. Jérusalem fut remplie de Juifs et de gentils. Quand * ceux-ci virent les chrétiens venir au Golgotha * f. 177 v. (*El-Djaldjah*) et y prier, ils les en empêchèrent, y construisirent un temple sous l'invocation de Vénus (*Ez-Zohrah*) et interdirent aux chrétiens de passer cet endroit. Le saint éprouva des gentils qui habitaient Jérusalem de nombreuses souffrances et beaucoup de chagrins : ils le frappèrent un certain nombre de fois. Il demanda au Seigneur de recevoir son âme. Il mourut après être resté deux ans sur son siège. Que sa prière soit avec nous! Amen.

وفيه¹ أيضا تنيح الاب القديس البكر الطاهر انا ميخايل بطريرك المدينة العظيمة² الاسكندرية هذا الاب اشتاقت نفسه الطاهرة³ الى السيرة الفاضلة⁴ التي هي سيرة الرهبنة فترهب في كنيسة القديس مقارنوس ومكث في البرية الى ان صار شيخا وراس على رهبان كثيرة⁵ وسلك في طول زمانه في سلوك صالح⁶ ولله⁷ مرضيا وجاهدا جهادا عظيما⁸ اما⁹ في هذا¹⁰ العالم الى ان استحق رتبة البطريركة¹¹ التي هي خلافة مسيحية واما في الدهر الآتي فالى¹² النعم السماوية فلما ان¹³ انفق خلو الكرسي من رؤس يسوسه مكث الاساقفة والكهنة وعلماء الاراخنة ثلثة اشهر وهم يتحيروا ويحثوا عمن يصلح لهاذه المرتبة وبعد الكشف والبحث الشديد انتخبت¹⁴ ثلاثة اناس¹⁵ مشهود لهم بالدين والعلم ثم كتبت اسمائهم في ثلاثة رقع مع رقعة فيها اسم¹⁶ المسيح وختبوا¹⁷ في الشمع¹⁷ ورفعوا على¹⁸ الهيكل ومكثوا¹⁹ الاساقفة والكهنة والرهبان ثلثة ايام وثلثة ليال يصلون ويقدمون

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B مدينة. — 3. B الصالحة. — 4. B اوصالند. — 5. B كبير. — 6. B سلوكا صالحا. — 7. B لله. — 8. *Deest in B.* — 9. B ونال. — 10. *Deest in B.* — 11. *Pro his verbis a* ان استحق A *habet* البطريركية. — 12. B ونا. — 13. *Deest in B.* — 14. B وانتخب. — 15. B نفر. — 16. B *addit* السيد. — 17. B عملوا. — 18. B في. — 19. B واقاموا.

¹ En ce jour aussi mourut le saint père, vierge et pur, Anbà Michel (*Mikhâyil*), patriarche de la grande ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (1146). L'âme vertueuse de ce père désira la vie méritoire qui est la vie monastique; il prit le froc dans l'église de Saint-Macaire (*Maqâryous*) et demeura dans le désert jusqu'à ce qu'il devint le supérieur et l'abbé de nombreux moines. Pendant toute sa vie, il suivit le chemin de la vertu, satisfit Dieu et fit de grands efforts, soit dans ce monde jusqu'à ce qu'il fut jugé digne du rang de patriarche — qui est le khalifat chrétien — soit dans le temps futur et jusqu'aux faveurs célestes. Quand arriva la vacance du siège, privé du chef qui gouvernait, les évêques, les prêtres, les docteurs d'entre les magistrats restèrent trois mois étourdis et cherchant qui conviendrait à cette dignité. Après des recherches et des enquêtes difficiles, ils choisirent trois personnes dont la religion et la science étaient attestées. Ils écrivirent leurs noms sur trois billets avec un portant celui du Messie et les mirent dans une boîte qui fut portée sur l'autel. Les évêques, les prêtres et les moines attendirent trois jours et trois nuits priant, offrant le saint sacrifice et s'humiliant devant Dieu pour qu'il leur installât un pasteur vertueux, un prêtre sûr. Au bout de

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وينضرعون الى الله¹ ان يقيم عليهم راعيا صالحا وكاهنا امينا وبعد ثلثة ايام استدعوا طفلا صغيرا فسال الشمعة التي² فيها اسم هذا الاب فعلم كل احد³ ان الله قد انتخبه * f. 178 r.
 فصاحوا باجمعهم⁴ مستحق مستحق⁵ ثم قدم⁶ للوقت فسار * في البطركية بكل سيرة تليق بها واتخذ له كاتب برسم كتب⁷ الكتب الى سائر البلاد والى سائر الاساقفة يوعظ الشعب وتعليمهم وردع الخطاة منهم ومنع المصريين على⁸ خطاياهم فخافته كل الرعية لانهم⁹ تحققوا ان الله معه وكان نزهة¹⁰ نفسه¹¹ غير مشتى لشي من¹² العالم ولا مجده ولا مقتنياته مجتهدا في ابرار المساكين وعمارة البيع¹³ بكل ما كان¹⁴ يفضل عنه ولم¹⁵ يكمل هذا الاب على الكرسي سنة بل دونها وتنيح بدير ابو مقار¹⁶ بركاته تحل علينا¹⁷ امين¹⁸

1. B الرب *et addit* بثمانه (?). — 2. B الذى. — 3. B احدا. — 4. B جميعهم. — 5. *Deest in B.* — 6. B تقدم. — 7. B كتاب. — 8. B من هم. — 9. B علماوا. — 10. B نزل. — 11. B ولا. — 12. B النفس. — 13. B الكنائس. — 14. B مكان. — 15. B ولا. — 16. B *addit* بسلام. — 17. *Pro his tribus verbis B habet* معنا تكون. — 18. *Hic addit Assemani martyrium S. Deusdedit* الله رزق.

trois jours, ils firent venir un jeune enfant qui souleva la boîte dans laquelle était le nom de notre père Mikhayil. Chacun reconnut que Dieu l'avait choisi. Tous crièrent : « Il est digne! il est digne! Il est digne! » Ensuite, il fut sacré * sur-le-champ, suivit toute route convenable dans le patriarcat, se choisit * f. 178 r.
 un secrétaire pour écrire les lettres à tous les pays et à tous les évêques, prêchant le peuple et l'instruisant, éloignant de lui le péché, défendant les Égyptiens (*El-Miṣryin*) contre leurs fautes. Tous les fidèles le craignaient, certains que Dieu était avec lui. Il se garda de désirer quoi que ce fût de ce monde, ni sa gloire, ni ses biens; il était plein de zèle pour les pauvres vertueux et pour construire les églises avec son superflu. Il ne passa pas une année entière, mais moins, sur le siège du patriarcat et mourut au couvent d'Abou Macaire (*Maqâr*). Que ses bénédictions descendent sur nous! Amen¹.

1. Assemani ajoute ici le martyre de saint Dieudonné.

اليوم الرابع من شهر برمودة

1 في 2 هذا اليوم استشهد 3 القديسين 4 بقطر وداكوس 5 وإيريني 6 وجماعة كثيرة 7 نساء ورجال وعذارى هولاء القديسون 8 كانوا في مملكة قسطنطين 9 قد 10 هدموا برابي كثيرة وكسروا اصنامها وحرقوها ونوا اكثر 11 البرابي 12 بيع وهياكل على اسم السيدة والدة الاله واسماء القديسين 13 فلما مات قسطنطينوس ابن قسطنطين وملك يوليانوس الكافر واقام 14 عبادة 15 الاصنام ونا البرابي واحسن الى كهنتها وقتل كثيرين 16 من المسيحيين 17 فرجع اليه خبر هولاء القديسين وما 18 عملوا بالبرابي والاصنام فقبض عليهم 19 وعاقبهم عقوبات كثيرة في ايام متفرقة بالضرب والتعليق وجرد اللحم بامشاط حديد 20 وفي الاخر 21 اخذت رؤوسهم ونالوا اكليل الشهادة شفاعتهم تكون معنا

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. B *استشدوا*. — 4. A القديس. — 5. B *وكاليوس*. — 6. B *وابيريني*. — 7. B *كثير*. — 8. B *القديسين*. — 9. B *addit* القديسون. — 10. B *وقد*. — 11. *Haec verba a كثيرة desunt in B.* — 12. B *بزابي*. — 13. A *القديسون*. — 14. B *واقام*. — 15. B *addit* من كثير رفع. — 16. B *اكتر*. — 17. B *فلما*. — 18. A *ولما*. — 19. B *addit* وخصمهم. — 20. *Pro his verbis* B *habet* وجرد. — 21. *Pro* B *habet* وفي الاخر. — ثم اجسادهم.

QUATRE DU MOIS DE BARMOUDAH (30 mars).

1 En ce jour moururent martyrs les saints Victor (*Biqtōr*), Dèce (*Dākyous*)², Irène (*Irīni*)³ et une foule considérable d'hommes, de femmes et de vierges. Sous le règne de Constantin (*Qosṭanṭīn*), ces saints avaient détruit beaucoup de temples, brisé et brûlé leurs idoles, transformé la plupart des temples en églises et en chapelles, sous l'invocation de la sainte mère de Dieu et des saints. Lorsque Constance (*Qosṭanṭīnous*), fils de Constantin, fut mort et que régna Julien (*Youlyanous*) l'infidèle, qu'il releva le culte des idoles, bâtit les temples, favorisa leurs prêtres et tua beaucoup de chrétiens, on lui rapporta l'histoire de ces saints et ce qu'ils avaient fait aux temples et aux idoles. Il se saisit d'eux, les châtia par de nombreux tourments, pendant divers jours, en les frappant, les pendant, leur déchirant la chair avec des peignes de fer. A la fin, il leur fit trancher la tête et ils reçurent la couronne du martyre. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. B *Kālyous*. — 3. B *Ibrīni*, Malan *Ermō*.

اليوم الخامس من شهر برمودة المبارك¹

في² هذا اليوم تسيح النبي العظيم³ حزقيال ابن يودي⁴ الكاهن هذا الصديق كان كاهنا ونبيا وسبى الى بابل في سبى يختصر وحلت عليه روح النبوة وهو في ارض بابل وذكر في نبوته اقوالا عجيبة منها انه تنبا على ميلاد السيدة والدة الاله وقاها⁵ بعد الولادة وعذرى⁶ * f. 178 v°. فقال⁷ اني رأيت في المشرق⁸ بابا مغلقا⁹ وقال لى الرب هذا الباب يكون مغلقا¹⁰ لا يفتح ولا يدخل¹¹ فيه ولا يخرج الا الرب الاله اسراييل يدخل فيه ويخرج منه وهو مغلق¹² وتبا على ماء¹³ المعمودية الذى يقدس¹⁴ نفس الانسان وجسمه ويقلع¹⁵ منه القلب الحجري ويجعله¹⁶ ابنا لله بحلول¹⁷ روح القدس عليه¹⁸ ووعظ¹⁹ الشعب وبكت الكهنة على تركهم تعليم الشعب²⁰ وحذّروهم من التغافل عنهم وابان لهم ان الله يظلب

1. *Pro his tribus verbis A habet* مند. — 2. *B addit* مثل. — 3. *Deest in B.* — 4. *B* يودي. — 5. *B addit* على حالها. — 6. *Deest in B.* — 7. *B* وقال. — 8. *A* المشارق. — 9. *B* مغلوقا. — 10. *Haec verba a* وقال *desunt in B.* — 11. *B* لا يفتح ولا دخل. — 12. *Ezechiel*, XLIV, 1-2. — 13. *Deest in B.* — 14. *B* التى تقدس. — 15. *B* ويقلم. — 16. *B* وتجعله. — 17. *B* لحدول. — 18. Cf. *Ezechiel*, xxxvi, 25; *B* على. — 19. *B* وعظ. — 20. *Haec verba a* *desunt in B.*

CINQ DU MOIS BÉNI DE BARMOUDAH (31 mars).

En ce jour mourut le grand prophète Ézéchiél (*Hizqyâl*), fils de Bouzi (A *Youdi*, B *Youri*). Ce juste était prêtre et prophète, il fut emmené prisonnier à Babylone (*Bâbil*) lors de la captivité de Nabuchodonosor (*Bakhtnasr*). L'esprit de prophétie descendit sur lui tandis qu'il était sur la terre de Babylone. Il prononça des discours admirables. Ainsi il prophétisa que Notre-Dame, mère de Dieu, enfanterait et qu'elle resterait vierge après l'accouchement. * Il dit : « J'ai vu à l'Orient une porte fermée. Le Seigneur m'a dit : * f. 178 v°. Cette porte sera fermée; personne n'y entrera ni n'en sortira; mais le Seigneur, Dieu d'Israël (*Isrâyl*), y entrera et en sortira; elle sera fermée¹. » Il prophétisa sur l'eau du baptême qui sanctifie l'âme de l'homme et son corps, arrache le cœur de pierre et en fait un fils pour Dieu par la descente de l'Esprit-Saint². Il prêcha le peuple, blâma les prêtres d'abandonner l'instruction des fidèles, les mit en garde contre la négligence, leur montra que

1. *Ézéchiél*, XLIV, 1-2. — 2. Cf. *Ézéchiél*, xxxvi, 25.

نفوسهم منهم متى لم يعلموهم ويشهروهم¹ وتنبأ على القيامة وبين ان² الاجساد ستقوم بارواحها التي كانت متحدة بها وتعال ما تستحقه³ وقال اقوالا كثيرة ينتفع بها⁴ من يقف عليها واطهر الله على يديه ايات عدة ولما عبد بنو اسرائيل الاصنام يابل بكتهم على ذلك فوثب عليه رؤوسائهم وقتلوه وسبوا نفسه⁵ وسبق نبوته تجسد المسيح بخسماية وسبعة⁶ وسبعين سنة وكانت نبوته مدة عشرين سنة شفاعته تكون معنا⁷

اليوم السادس من شهر برمودة

⁸ في هذا اليوم تبيحت القديسة السائحة مريم القبطية هذه كانت من بلاد مصر من مدينة الاسكندرية ابنة ابوين مسيحيين فلما بلغت اثنى عشر سنة اختدعها¹⁰ عدو البشر فجعلها له فحاً وشركاً فاصطاد بها نفوساً كثيرة لا تحصى وذلك انها ابدلت نفسها للفسق بلا اجرة عنه بل محبة منها في الخطية المهلكة ومجالسها¹³ فمكثت على هذه الطريقة النجسة¹⁴

1. *Ezechiel*, xxxiv. — 2. *Deest in A.* — 3. Cf. *Ezechiel*, xxxvi. — 4. B منبأ. — 5. *desunt in B.* وسبوا نفسه. — 6. B وسبعة. — 7. *desunt in B.* نكرين معنا. — 8. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 9. B *addit* مثل. — 10. B اخضعها. — 11. B نفوس. — 12. B جسدها. — 13. B نجاستها. — 14. B *addit* مدة.

Dieu leur demanderait des comptes pour n'avoir pas instruit et averti¹. Il prophétisa la résurrection, montra que les corps ressusciteront avec les âmes qui leur étaient unies et qu'ils recevront ce qu'ils méritent². Il prononça de nombreux discours utiles à ceux qui y feront attention. Dieu fit voir par lui de nombreux miracles. Quand les Israélites adorèrent les idoles à Babylone, il leur en fit des reproches : leurs chefs se jetèrent sur lui, et le tuèrent. Sa prophétie devança de 577 ans l'incarnation du Messie; elle dura vingt ans. Que son intercession soit avec nous! Amen.

SIX DU MOIS DE BARMOUDAH (4^{or} avril).

³ En ce jour mourut la sainte errante, Marie l'Égyptienne (*Maryam el-Qoblyah*). Elle était du pays d'Égypte (*Misr*), de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), fille de parents chrétiens. Quand elle eut atteint onze ans, l'ennemi du genre humain la trompa et fit d'elle un piège et un filet par lesquels il prit des âmes innombrables. Elle se donnait à la débauche, sans salaire,

1. Cf. *Ézéchiel*, xxxiv. — 2. Cf. *Ézéchiel*, xxxvii. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

سبعة عشر سنة وغرامها يتزايد¹ في هذا الفن النجس فاتفق في محبة² الله المحب للبشر ان اراها قوما يحجون الى البيت المقدس فتحركت فيها³ الفكرة ان تسافر معهم فركبت مع جماعة كبيرة⁴ في البحر⁵ ولما بدوا في السير * طلبوها البحرية باجرة المركب⁶ ولما لم⁷ يكن لها ما تعطيه لهم ابدلت جسدها لهم ولما ان وصلت الى البيت المقدس داومت على النجس ايضا ولما ارادت الدخول من باب القيامة المقدسة منعها القوة⁸ الالهية من الدخول وكانت كلما ارامت الدخول مع من يدخلها تمنع من الدخول⁹ ولما جرى لها ذلك عدة مرار فظنت ان¹⁰ منعها بسبب نجاستها فرفعت عينها¹¹ وهي منكسرة القلب فرأت ايقونة السيدة شفيعة المسيحيين¹² فبكت وسألته¹³ قائلة لها اضمينيني¹⁴ يا والدة الاله اتنى متى¹⁵ دخلت وكملت العيد عملت جميع ما تامرننى به ولما قالت هذا وهى باكية تمكنت من الدخول ولما قضت امور العيد رجعت الى عند ايقونة السيدة وصلت قدامها صلاة

1. A. تزيدا. — 2. B. محبة. — 3. A. فبد. — 4. B. كثيرة. — 5. *desunt in B.* في البحر. — 6. *Haec verba a* ولما *desunt in B.* — 7. *Deest in A.* — 8. B. قوة. — 9. *Haec verba a* وكانت *desunt in B.* — 10. A. اعد. — 11. B. عينها. — 12. *Deest in B.* — 13. فبكت. — 14. A. اطمينيني. — 15. *desunt in B.* يا والدة *desunt in B.*

mais par amour et par habitude du péché mortel. Elle resta dix-sept ans dans cette voie coupable. Par la charité de Dieu qui aime le genre humain, il arriva qu'il lui fit voir une troupe qui allait en pèlerinage à Jérusalem (*El-Bait el-Magdis*). Elle conçut la pensée de partir avec elle, et elle partit par mer avec une foule considérable. Quand le voyage fut commencé, * les matelots * f. 179 r. lui demandèrent le prix du passage. Comme elle n'avait rien à leur donner, elle leur prodigua son corps. Elle continua cette conduite coupable jusqu'à ce qu'elle arriva à Jérusalem. Lorsqu'elle voulut entrer par la porte sacrée de la Résurrection, la force divine l'en empêcha. Toutes les fois qu'elle essayait d'y pénétrer avec ceux qui y entraient, l'accès lui en était interdit. Quand cela fut arrivé plusieurs fois, elle crut que son libertinage en était la cause. Elle leva les yeux, le cœur brisé, et vit l'image de Notre-Dame, compatissante aux chrétiens. Elle pleura et l'implora en disant : « Protège-moi, ô mère de Dieu ; lorsque je serai entrée et que j'aurai célébré entièrement la fête, je ferai ce que tu m'ordonneras. » Après qu'elle eut dit cela en pleurant, elle put entrer. Quand elle eut terminé les cérémonies de la fête, elle revint vers l'image de Notre-Dame, fit devant elle une longue prière en versant

طويلة بيكما مر وتضرعت اليها ان ترسلها¹ الى حيث خلاص نفسها فاتاها صوت من ناحية الايقونة² ان عبرتي³ الى⁴ الاردن ستجدين نياحا وخالصا فقبلت القول ثم صلت⁵ وتشفعت بالقوة وخرجت وعند خروجها وجدت من دفع لها ثلاثة فلوس⁶ فاشترت بهم خبزاً ثم عبرت⁷ الاردن فمكثت في البرية سبعة واربعين سنة منها سبعة عشر سنة وهي تقاتل من العدو بمحبة النجاسة التي كانت فيها وثلاثين سنة وهي مضية في السياحة⁸ ومكث القليل⁹ الخبز الذي اشترته¹⁰ وهي تقوت¹¹ منه مدة كبيرة من بعد يومين او ثلثة ولما فرغ كانت تقنات من الحشيش¹² وفي سنة الخامسة والاربعين من سياحتها خرج القديس زوسيمًا القس الى بركة الاردن ليكمل فيها الاربعين المقدسة¹³ لانه كان عادة ديرها * ان يخرج * f. 179 v.º رهبانه في الاربعين يوم¹⁴ الصيام الى البرية ليتسكوا فيها فلما خرج سال الرب ان يريه من ينتفع به فينما هو سائح¹⁵ رأى هذه¹⁶ القديسة من بعد فظنها¹⁷ شيطان فلما صلى ظهر له انها انسان فطلبها فهربت منه ولما الزم¹⁸ نفسه في طلبها نادته يا زوسيمًا ان شئت تخاطبني

1. B. — 2. B addit ليا يقول ليا. — 3. B. عبرة. — 4. *Deest in B.* — 5. صلت. — 6. *deest in A.* — 7. A. افسس. — 8. *Haec verba a desunt in B.* — 9. *Pro* القليل *B habet* ومكث هناك تنقوت بذلك. — 10. B. معها. — 11. B. بيسير. — 12. B. بالحشيش. — 13. B. الصرم. — 14. *Deest in B.* — 15. B. سائح. — 16. B. هذا. — 17. B. وظننا. — 18. A. الر.

des larmes amères et s'humilia devant elle pour qu'elle l'envoyât là où serait le salut de son âme. Une voix venant de l'image lui dit : « Si tu passes vers le Jourdain (*El-Ordonn*), tu trouveras le repos et la délivrance. » Elle accueillit cette parole, pria, demanda l'intercession de l'image et partit. A son départ, elle trouva quelqu'un qui lui donna trois oboles dont elle acheta du pain. Elle passa le Jourdain et demeura dans le désert pendant quarante-sept ans, desquels sept ans où elle eut à lutter contre l'ennemi à cause de l'amour de la débauche qui était en elle, et trente années qu'elle passa en courses. Il restait un peu du pain qu'elle avait acheté; elle s'en nourrit pendant longtemps, chaque deux ou trois jours. Quand elle l'eut terminé, elle mangea de l'herbe. Dans la quarante-cinquième année de sa vie errante, le prêtre saint Zosime (*Zousimâ*) alla dans le désert du Jourdain pour y passer

* f. 179 v.º les quarante jours consacrés, * car c'était la coutume des moines de ce couvent de sortir les quarante jours de jeûne dans le désert pour y faire des dévotions. Quand il partit, il demanda au Seigneur de lui faire voir quelqu'un qui lui fût utile. Tandis qu'il errait, il aperçut de loin cette sainte : il crut que c'était un démon (*Charîân*). Lorsqu'il eut prié, il lui apparut que c'était un être humain : il la rechercha, mais elle s'enfuit loin de lui. Comme il

فأرم شيئا استتر به لاني عارية فتعجب لما دعته باسمه ولما رمى لها ما استترت به جأت إليه وضربا المطانوة لبعضهما البعض¹ وسألته ان يصلي عليها لانه² كان³ كاهنا ثم سأله بمطانوات ان تعرفه جميع سيرتها فقطت عليه جميع ما جرى لها من اول عمرها والى ذلك الوقت ثم سأله ان ياخذ في العام الآتي شيئا⁴ من جسد المسيح ويأتيها به ولما كان بعد سنة اخذ من الجسد المقدس في كأس واخذ معه شيء من قطين وتمر وعدس ملبول واتي الى شاطى الاردن واذا القديسة قد⁵ اتت تمشى على الاردن⁶ فسلما على بعضهما بعض وصليا ثم قريبا واخرج لها التمر والقطين والعدس وسأله ان تتناول⁷ منه فتناولت باصبعها يسير من العدس على صورة البركة ثم⁸ سأله ان يأتيها في العام الآتي ولما كان في السنة الاخرى عبر الاردن فوجدتها قد تنيحت وعند رأسها مكتوب ادفن مريم المسكينة في التراب الذى منه اخذت فتعجب من الكتابة ورأى عند رجلها اسد يحرسها ولما هم ان يحفر لها جاء الاسد وحفر لها ودفنها القديس ثم رجع الى ديرة فاخبر الرهبان سيرة

1. B بعث. — 2. B اذ. — 3. Deest in A. — 4. B شى. — 5. Deest in B. — 6. B فبعد ذلك. — 7. B تناول. — 8. B فبعد ذلك.

s'attachait à sa poursuite, elle lui cria : « Zosime, si tu veux t'entretenir avec moi, jette-moi quelque chose pour me couvrir, car je suis nue. » Il s'étonna d'être appelé par son nom. Quand il lui eut jeté de quoi se couvrir, ils se prosternèrent l'un devant l'autre; elle lui demanda de prier sur elle parce qu'il était prêtre. Puis il la sollicita avec des salutations de lui faire connaître toute son histoire; elle lui raconta tout ce qui lui était arrivé depuis le commencement de sa vie jusqu'à ce moment. Elle lui demanda ensuite de prendre l'année suivante un peu du corps du Messie et de le lui apporter. Au bout de l'année, il prit du corps sacré dans un verre; il emporta aussi des pois chiches, des dattes et des lentilles humectées et alla au bord du Jourdain. La sainte était venue en marchant sur le fleuve. Ils se saluèrent l'un l'autre et prièrent. Puis il la communia, sortit les pois chiches, les dattes et les lentilles et lui demanda d'en prendre. Elle prit avec ses doigts quelques lentilles en manière d'eulogies. Puis elle le pria de venir l'année suivante. Quand on fut à l'autre année, il traversa le Jourdain et la trouva morte. Auprès de sa tête était écrit : « Enterre Marie la malheureuse dans la terre d'où elle a été prise. » Il s'étonna de cette inscription et vit à ses pieds un lion qui la gardait. Quand il songea à l'enterrer, le lion vint creuser une fosse. Le saint l'ensevelit, puis il revint à son couvent et raconta

القديسة من اولها الى اخرها وكانت جملة حياتها ستة وسبعين سنة بركة¹ صلواتها² * تكون³ f. 180 r°.
 معنا امين
 وفيه³ ايضا⁴ ظهر الرب له المجد لتوما اليوم الثامن من القيامة واورلا اثار⁵ المسامير
 وأخذ يده ووضعها في جنبه الالهي⁶ فقال توما ربي والاهي فاجابه لما رأيتني امنت طوبى
 لمن يؤمن بي ولم يراني⁷ وقد ورد ان توما عند ما وضع يده في جنب الرب كادت يده⁸
 ان تحترق من نار اللاهوت وعند اعترافه بالالوية برات من الم الاحتراق فلربنا المجد دائما
 الى الابد⁹

اليوم السابع من شهر¹⁰ برمودة

¹¹ في¹² هذا اليوم تنيح القديس¹³ الصديق العظيم يواقيم ابو¹⁴ السيدة والدة الاله¹⁵ هذا
 البار سمي بثلاثة أسماء وهي يواقيم ويوناخير¹⁶ وصادوق وكان من نسل داوود من سبط

1. *Deest in B.* -- 2. *B* صلواتها. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf, Malan.* —
 4. *Deest in B.* -- 5. *B* أثار. — 6. Cf. *Evangelium Johannis*, xx, 27. — 7. *Evangelium
 Johannis*, xx, 28-29. — 8. *Deest in B.* — 9. *Pro his verbis B habet* معنا تكون. —
 10. *Deest in B.* — 11. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 12. *B addit* مثل.
 — 13. *Deest in B.* — 14. *Pro* ابو *B habet* الست. — 15. *B* الالهنا. — 16. *A* ويرينا.

aux moines la vie de Marie depuis le commencement jusqu'à la fin. La durée
 * f. 180 r°. totale de sa vie fut de soixante-seize ans. Que la bénédiction de ses
 prières soit avec nous! Amen.

¹En ce jour le Seigneur — gloire à lui — apparut à Thomas (*Toumâ*),
 le huitième jour de la résurrection, lui fit voir les traces des clous, lui prit la
 main et la plaça dans son côté sacré². *Thomas dit* : « (*Tues*) mon Seigneur, mon
 Dieu. » Il lui répondit : « Lorsque tu m'as vu, tu as cru : heureux celui qui croit
 sans m'avoir vu³ ! » Il arriva que, lorsque Thomas plaça sa main dans le côté
 du Seigneur, elle faillit être brûlée par le feu de la divinité; quand il confessa
 Dieu, elle fut guérie de la douleur du feu. Gloire éternellement à Notre-Sei-
 gneur! Amen.

SEPT DE BARMODAH (2 avril).

¹En ce jour mourut le saint, le juste, le grand Joachim (*Youâqin*), père de
 Notre-Dame, mère de Dieu. Cet homme vertueux fut appelé de trois noms

1. Cette commémoration manque dans Ludolf et Malan. — 2. Cf. *Évangile de Jean*,
 xx, 27. — 3. *Évangile de Jean*, xx, 28-29. — 4. Cette commémoration manque dans
 Ludolf

يهودا لانه كان ابن يوتام ابن اليعازر ابن اليود الذي يصعد في النسب الى سليمان ابن داود الملك الذي اوعده الله ان نسله يملك على بني اسرائيل الى الابد هذا الصديق كانت حنة زوجته عاقرا وبمداومته اياها¹ الصلاة² والطلبه رزقهما الله ثمرة صالحة حلوة اشبعت كل اهل العالم ونزعت من افواههم مرارة العبودية واستحق ان يدعا ابا للمسيح³ من حيث التجسد العجيب الغريب وبعد ان اقر الله عينه بمولد السيدة وفرح قلبه وقدم قربانه وزال عنه العار من بين ابناء جنسه وبعد ان افطمتها⁴ وحملتها الى الهيكل كما كان⁵ انذر لله وعاش بعد ذلك اياما⁶ قلائل وتنيح بسلام شفاعته معنا امين⁷ وفيه ايضا تذكار اغايس⁸ وتاودورة الشهداء وتذكار القديس⁹ ابو مقرونة¹⁰ ولد ابو موسى صاحب دير البلينا شفاعتهم¹¹ معنا امين

1. B. وياها. — 2. B. الصوم. — 3. B. اب لوالدة. — 4. B. فطمتها. — 5. *Deest in B.* — 6. B. ايام. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. A. اغايس. — 9. A. القديسين. — 10. B. مقرونة. — 11. B. *addit* الجميع.

qui sont : Joachim, Younâkbir et Sadoc (*Sâdouq*). Il était de la descendance de David (*Dâououd*), de la tribu de Juda (*Yahoudâ*), car il était fils de Youtâm, fils d'Éléazar (*El'yâzer*) fils d'Elyoud qui remonte pour sa généalogie à Salomon (*Solaimân*), fils du roi David. Dieu promit à celui-ci que sa descendance régnerait à perpétuité sur les Israélites (*Bani Isrâyl*). Anne (*Annah*), femme de ce juste, était stérile; mais grâce à leur prière et leurs demandes continuelles à tous deux, Dieu leur accorda un fruit vertueux et doux qui rassasia tous les gens de ce monde et enleva de leur bouche l'amertume de l'esclavage. Il mérita d'être appelé père du Messie, à cause de l'admirable et prodigieuse incarnation. Après que Dieu eut rafraîchi ses yeux par la naissance de Notre-Dame, son cœur se réjouit, il offrit des sacrifices, sa honte cessa parmi les gens de sa race. Après que sa mère l'eut sevrée et portée au temple puisqu'il l'avait vouée à Dieu, il vécut encore un petit nombre de jours et mourut en paix. Que son intercession soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration d'Agapius (*Aghâbios*) et de Théodora (*Tâoudourah*) les martyrs et celle de notre père Macrobe ² (*Maqroufyous*), fils spirituel de notre père Moïse (*Mousa*), supérieur du couvent d'El-Balinâ. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A. *Maqroufah*, Malan *Macarusus*, Maï et Assemani *Macrobis*.

* اليوم الثامن من برمودة *

في¹ هذا اليوم استشهدت² القديسات الثلاثة وهن اغابي³ وايراني⁴ وشيونية⁵ هولاء القديسات العذارى كن من اهل تسالونيقية⁶ وكن⁶ عابدات للمسيح⁷ عن ابائهن⁸ فاحترن⁹ البتولية والعفاف واتفقن اتفاقا مسيحيا وسلكن في الفضيلة سلوكا¹⁰ يفوق طاقة شهبين ومزاجهن وكن مداومات الاصوام المتصلة ومواضبات الصلوات والسير¹¹ مترددات الى ديارات¹² متنسكات¹³ مع الرهبانات فلما¹⁴ تملك مكسيميانوس الكافر واثار¹⁵ عبادة الاصنام¹⁶ وسفك دما كثير¹⁷ طاهرة فحفظن هولاء القديسات فهرين¹⁸ الى الجبل¹⁹ واستخبين في مغارة ومكنن فيها مداومات نسكهن وعبادتهن وكانت امرأة عجوز²⁰ مسيحية تفتقدهن في كل اسبوع بما يحتاجوه وتبع ما²¹ يعملوه بايديهم وتصدق عنهن²² بما يفضل عنهم فراهم

1. *Haec commemoratio deest in* Ludolf. — 2. B. استشهدوا. — 3. A. اغابي. — 4. B. رابونيني. — 5. A. وسبرنية B. وسبرنية. — 6. B. *addit* الفضيلة وسلكن في الفضيلة. — 7. B. وراحتن. — 8. A. ابائهن. — 9. B. وراحتن. — 10. *Pro his verbis a* والغناى والغناى. — 11. B. وراحتن. — 12. A. الدياراة. — 13. B. متنسكات. — 14. B. ولما. — 15. B. واثارها. — 16. B. واصنامها. — 17. B. وكثيرا. — 18. B. وراحتن. — 19. B. الجبال. — 20. B. عجوزة. — 21. A. بما. — 22. A. عنهم.

¹ En ce jour moururent martyres trois saintes qui sont Agapè (*Aghâbi*)², Irène (*Irâni*)³ et Chionia (*Sjounyah*)⁴. Ces vierges saintes étaient des gens de Thessalonique (*Tasalouniqyah*); elles adoraient le Messie loin de leurs parents; elles avaient choisi la virginité et la chasteté, elles vivaient dans une union chrétienne; elles suivaient dans la vertu une route au-dessus des forces de leurs pareilles et de leur tempérament; elles pratiquaient continuellement des jeûnes prolongés, des prières assidues et des veilles; elles visitaient fréquemment les couvents et participaient aux austérités des religieuses. Lorsque régna Maximien (*Maksimyanous*) l'infidèle, qu'il rétablit le culte des idoles et versa en abondance le sang pur, ces saintes eurent peur, s'enfuirent vers la montagne et se cachèrent dans une caverne où elles demeurèrent, continuant leurs austérités et leurs dévotions. Une vieille femme chrétienne les visitait chaque semaine, leur apportait ce dont elles avaient besoin, vendait

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A. *Aghâni*, Malan *Agapia*. — 3. B. *Abrini*. — 4. B. *Sounyah*, A. *Sabounyah*, Malan *Siqamia*.

بعض الاشرار تكاثر الخروج من المدينة الى الجبل فقبعا من بعد من حيث لا تراء الى ان راها وقد¹ دخلت المغارة فاحتبي الى ان خرجت لانه ظن ان لها فيها شيئا مخيا² فلما ان³ بعدت⁴ عن المكان دخل الى المغارة فوجد الجواهر النفيسة عرائس المسيح وهن قائمات مصليات فريظهن وجذبن الى عند والى تسالونقية فلما سألهن عن ايمانهن واقرن انهن⁵ مسيحيات عابدات الذي⁶ صلب من اجلهن فحنق الوالى لقوة جوابهن وامر بضربهن فضربن ضربا موحعا فلما لم يطاوعنه⁷ على كفره امر برميهن في النار فريظن ورمين في النار فاسلمن⁸ الروح⁹ فيها¹⁰ ونان اكليل الشهادة والسعادة في ملكوت السموات¹¹ * f. 181 r°.

وفيه¹² ايضا استشهدوا مائة وخمسين شهيد في ساعة واحدة على يد ملك الفرس لانه كابس بلاد المسيحيين المتاخمة لحدوده فسبى منهم سبا الى بلاده ولما لم يطاوعوه على

1. B قد. — 2. A شى مخبي. — 3. *Deest in A.* — 4. A ابعدت. — 5. B بانهن. — 6. B للذتى. — 7. *Haec verba a desunt in B.* — 8. A واسلمن. — 9. B ارواجهن. — 10. *Pro B habet* الرب فيها. — 11. *Haec verba a desunt in B.* — 12. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.*

le travail de leurs mains et faisait de leur part l'aumône de leur superflu. Un méchant la vit sortir fréquemment de la ville vers la montagne; il la suivit de loin de façon à ne pas être aperçu jusqu'à ce qu'il la vit entrer dans la grotte. Il se cacha jusqu'à ce qu'elle sortit, car il croyait qu'elle y avait quelque chose de caché. Quand elle se fut éloignée de cet endroit, il entra dans la caverne et trouva ces pierres précieuses, les fiancées du Messie, debout et priant. Il les lia et les traîna jusque chez le gouverneur de Thessalonique. Lorsqu'il les eut interrogées sur leur religion et qu'elles eurent déclaré qu'elles étaient chrétiennes, adorant celui qui fut crucifié à cause d'elles, le gouverneur, irrité de la force de leur réponse, ordonna de les frapper. Elles furent battues cruellement. Comme elles ne lui obéissaient pas dans son impiété, il ordonna de les jeter dans le feu; elles furent liées et jetées dans le feu et y rendirent l'âme; elles reçurent la couronne du martyr et du bonheur dans le royaume des ciens. Que leur intercession soit avec nous! * Amen.

* f. 181 r°.

¹ En ce jour aussi moururent cent cinquante martyrs en une heure, de la main du roi des Perses (*El-Fors*); il attaqua le pays des chrétiens voisin de ses frontières et ramena des prisonniers dans son pays. Comme ils n'obéissaient pas à ses ordres d'adorer le soleil et les étoiles, il ordonna de leur

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

عبادة الشمس والكواكب امر بضرب اعناقهم ونالوا اكليل الشهادة شفاعتهم تكون معنا امين

اليوم التاسع من برمودة

1 في 2 هذا اليوم تنيح الاب العابد المجاهد³ زوسيم⁴ الراهب هذا القديس كان من اهل فلسطين ابن ابوين مسيحين قديسين فلما ورن⁴ هذا القديس وربا خمس سنين دفعاه الى احد مشايخ الرهبان القديسين ليرييه⁵ تربية⁶ مسيحية ويعلمه العلوم الشرعية وترتيب البيعة المسيحية فسلمه الشيخ⁷ انبا روحانيا وادبه بكل فن من الادب ثم جعله راهبا وشماسا فمى في الفضيلة نموا زائدا وكان ملازما للتسبيح والقراءة نهاره وليله وحيث كان يعمل بيديه⁸ وحيث كان ياكل لم يبطل التسبيح في كل⁹ ذلك ولما اكمل له في الدير خمسة وثلاثين سنة قدم قسا وتزايد نسكه وزهاده وجهاده¹⁰ ولما اكمل له في القسيسية ثلاثة عشر سنة وهو متزايد في العبادة غالبا في جهاده زرع العدو المناصب في قلبه فكرة شريرة

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. *B addit* مثل. — 3. *B addit* التس. — 4. *B* رزقا. — 5. *B* ليريد. — 6. *B addit* حسنة. — 7. *Deest in B.* — 8. *Haec verba a* وحيث *desunt in B.* — 9. *Deest in A.* — 10. *Haec verba a* ولما *desunt in B.*

trancher la tête et ils reçurent la couronne du martyr. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

NEUF DE BARMOUDAH 4 avril.

¹ En ce jour mourut notre père le pieux, le zélé Zosime (*Zosimā*), le moine. Ce saint était des gens de Palestine (*Falastīn*), fils de parents chrétiens et saints. Quand ils eurent ce fils, ils l'élevèrent pendant cinq ans, puis le remirent à un des supérieurs de saints religieux pour lui donner une éducation chrétienne et lui enseigner les sciences religieuses et les règlements de l'Église; il le renia au supérieur Anbā Rouḥānyī (*le père spirituel*). Celui-ci l'instruisit dans toutes les lettres, puis le fit moine et diacre. Il grandit de plus en plus en mérite; il était assidu à louer Dieu et à lire jour et nuit: lorsqu'il travaillait de ses mains, lorsqu'il mangeait, il ne cessait en tout cela de louer Dieu. Lorsqu'il eut passé trente-cinq ans dans le couvent, il fut ordonné prêtre; sa dévotion, ses austérités et son zèle augmentèrent. Lorsque les treize ans de sa prêtrise furent accomplis, et il redoublait de piété et accroissait son zèle, l'ennemi acharné sema une mauvaise pensée dans son

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وهي انه قد فاق نساك زمانه وكان يقول في قلبه¹ ترى² هل بقي صنف من العبادة لم ادخل فيه فما غفل المسيح عنه بل ارسل له ملاك يأمره ان يحضر³ الى الدير الذي في⁴ قرب الاردن فقام وجاء اليه فوجد فيه شيوخا⁵ قديسين كاملين في سيرتهم فعلم انه كان مقصرا⁶ عنهم وان في العالم من هو اكمل منه فسكن عندهم وجاهد معهم سنين وكانت لهم عادة اذا كانت الاربعين المقدسة يصومون في الدير⁷ الاسبوع الاول ويتقربون ثم يخرجون من الدير وهم يقرون المزمور السادس والعشرون فاذا استكمل خروجهم يصلون على باب الدير جميعا⁸ يودعوا بعضهم البعض ويبارك عليهم الرئيس ثم يتفرون⁹ في البرية يجاهد¹⁰ كل منهم على حدة ولا احد¹¹ يبصر وجه الاخر واذا ابصر احدهم رفيقه قد قرب اليه هرب منه من الجهة * الاخرى فصار القديس زوسيم كل عام يخرج معهم يسبح في البرية ويسأل الله ان يريه من يتفنع منه فوجد في بعض¹² سياحته القديسة مريم القبطية¹³ واستعلم منها سيرتها وسبب سياحتها¹⁴ ثم طلبت منه القران فاتاها به وقربها ثم

1. شريح B. — 2. *desunt in B.* في قلبه. — 3. B. أتري. — 4. في *deest in A.* — 5. B. شيوخ. — 6. B. مقصرا. — 7. *Deest in A.* — 8. A. جميع. — 9. A. يتفرون. — 10. A. يجاهدوا. — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in B.* — 13. B. المصرية. — 14. B. وخبر نياتها.

cœur, c'est qu'il surpassait les ascètes de son temps, et il disait en lui-même : « Reste-t-il une dévotion que je n'aie pas pratiquée? » — Le Messie ne le négligea pas, mais il lui envoya un ange pour lui ordonner de se rendre dans un couvent qui était dans le voisinage du Jourdain (*El-Ordonn*). Il se leva, y alla et y trouva de saints vieillards dont la conduite était parfaite. Il reconnut qu'il leur était inférieur et qu'il y avait plus accompli que lui en ce monde. Il habita parmi eux et pendant des années, rivalisa de zèle avec eux. Ils avaient cette coutume : quand arrivaient les quarante jours consacrés, ils jeûnaient la première semaine et communiaient, puis ils sortaient du couvent en récitant le vingt-sixième psaume. Quand leur sortie était terminée, ils priaient ensemble à la porte du couvent, se faisaient réciproquement leurs adieux et le supérieur les bénissait. Puis ils se dispersaient dans le désert, chacun faisant ses efforts suivant sa mesure ; aucun ne regardait le visage d'un autre. Quand l'un d'eux voyait son compagnon s'approcher de lui, il fuyait d'un autre côté. Saint Zosime sortait chaque année avec eux pour errer dans le désert. Il demandait à Dieu de lui faire voir quelqu'un qui lui serait utile. Dans une de ses courses, il trouva sainte Marie (*Maryam*) l'Égyptienne (*El-Qobtyah*), il lui demanda de lui faire connaître sa vie et la cause de son existence

افتقدها في العام¹ الاخر فوجدها قد تنيحت فواراها بالتراب² وقص على رهبان الدير سريتها ولما كملت له ثمانيه وتسعين سنة تسيح منها³ خمسة وستين سنة قبل دخوله الى البرية وثلاثة وثلاثين سنة⁴ ناسكا مجاهدا شفاعته وصلاته تحرسنا مع بني المعمودية⁵ امين وفيه⁶ ايضا ظهرت اية عظيمة على يد اينا⁷ القديس سينوتيس⁸ البطريك بالاسكندرية وهي انه كان قد صعد الى البرية ليصوم بالديارة مع الرهبان فلما كان اسبوع الزيتونة حشدت العريان وجاءوا الى البرية لينهوا الديارة ووقفوا على الصخرة شرقي البيعة وسيوفهم مجردة بايديهم ليعروا⁹ الناس فاجتمع اليه الاساقفة والرهبان وشكوا ذلك. فطلبوا الخروج من البرية قبل الفصح فقال لهم اما انا فما افارق البرية الى ان اكمل الفصح¹⁰ ولما ان كان يوم الخميس الذي للفصح تزايد امرهم ولما رأى قلق الشعب اخذ عكازه الذي عليه

1. A. العالم. — 2. A. التراب. — 3. A. غيرها. — 4. *Haec verba a خمسة desunt in A.* — 5. *Pro his verbis a* صلواته *B* *habet* تحرسنا *B* معنا صلواته تحرسنا — 6. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 7. A. ابنا. — 8. B. سنينيس. — 9. A. ليغزوا. — 10. *Haec verba a* فقال *deest in A.*

errante. Ensuite elle lui demanda la communion. Il la lui apporta et la communia. Puis il revint la voir l'année suivante et la trouva morte. Il l'enterra et raconta son histoire aux moines du couvent. Quand ses quatre-vingt-dix-huit ans furent accomplis, il mourut. Il en avait passé soixante-cinq jusqu'à son entrée dans le désert, et trente-trois dans la dévotion et la lutte. Que son intercession et sa prière nous protègent, ainsi que les enfants du baptême! Amen.

¹En ce jour aussi apparut un grand miracle par l'intermédiaire de notre père, saint Chenouti (*Sinoutyous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (859-881). Il était monté dans le désert pour jeûner dans le couvent avec les moines. Lorsqu'on fut dans la semaine sainte, les Arabes nomades (*El-'Orbân*) se rassemblèrent et vinrent dans le désert pour piller le couvent. Ils s'arrêtèrent sur un rocher, à l'est de l'église, leurs épées nues dans les mains, pour dépouiller les gens. Les évêques et les moines se rassemblèrent près de lui, se plaignirent et lui demandèrent de partir du désert avant la Pâque. Il leur dit : « Pour moi, je ne quitterai pas le désert jusqu'à ce que la Pâque soit terminée. » Quand on fut au vendredi de la Pâque, l'affaire s'aggrava. En voyant le trouble du peuple, le patriarche prit son bâton sur lequel était

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

علامة الصليب وبدأ يريد الخروج اليهم قائلاً ان الاجود لى¹ ان اموت ولا² شعب الله
فمسكوه الاساقفة والرهبان ومنعوه من الخروج فقتوى قلبهم وعزاهم ثم خرج الى العرب
والعكاز بيده فعندما رأوه رجعوا الى ورائهم هارين كان عسكرياً عظيماً³ قد⁴ اتاهم ولم
يرجعوا من ذلك اليوم يضرروا بالمواضع المقدسة شفاعة هذا القديس تكون معنا⁵ امين

اليوم العاشر من برمودة⁶

في⁷ هذا اليوم تنيح الاب القديس المجاهد ابنا ايساك تلميذ الاب الكبير⁹ ابنا
ابلوا هذا القديس زهد¹⁰ في هذا العالم من صغره وجحد لذاته وطلع الى جبل¹¹ شيهات
وترهب وتعلم للاب القديس * ابنا ابلو فمكث في خدمته خمسة وعشرين سنة فاجهد¹²
نفسه فيها جهادا اذاب¹³ فيه جسمه وقتل اهوية جسده وملك فيها على استقامة¹⁴ عزمه

1. *Deest in A.* — 2. *A* مع. — 3. *B* عسكر كثير. — 4. *Deest in B.* — 5. *Pro* معنا
B *habet* احزاننا من احزاننا. — 6. *A* عند. — 7. *Haec commemoratio deest in*
Ludolf. — 8. *B* *addit* مثل. — 9. *Deest in B.* — 10. *B* تزهد. — 11. *B* بريدية. — 12. *B* واجهد.
— 13. *A* ذاب. — 14. *A* استقام.

la marque de la croix et se tint prêt à sortir vers les Arabes en disant :
« Il vaut mieux que je périsse et non le peuple de Dieu. » Les évêques et
les moines le retinrent et l'empêchèrent de sortir. Il fortifia leurs cœurs et les
consola. Puis il sortit vers les Arabes, son bâton dans sa main. En le voyant,
ils s'en retournèrent derrière eux en fuyant comme si une armée immense
marchait contre eux. A partir de ce jour, ils ne revinrent plus commettre de
dommages dans les lieux saints. Que l'intercession de ce saint soit avec
nous! Amen.

DIX DE BARMOUDAH (5 avril).

'En ce jour mourut le saint père, le zélé Anbâ Isaac (*Isaïk*), disciple de
notre père le grand Abolou². Dès son enfance, ce saint pratiqua l'ascétisme
en ce monde; il combattit sa nature, alla à la montagne de Scété (*Chihât*),
prit le froc et devint le disciple du saint père * Anbâ Abolou. Il demeura * f. 182 r°.
à son service pendant vingt-cinq ans et il y montra un tel zèle que son corps
fondit et qu'il tua les passions charnelles. Il y affermit sa résolution: il

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Malan *Aphlah*, Maï et Assemani
Apollon.

واتفق من¹ جملة ذلك الهدوء في الصلوات والقداسات وكان فيها لا يزال قائما مكتفا يديه مطامن الرأس باكيا الى حيث يفرغ القداس والصلاة وكان اذا خرج من القداس ما يعود يجتمع باحد في ذلك اليوم ولا يدع باب قلايته مفتوحا حتى لا يدخل احدا اليه ولما سألوه لما لا تكلم من يريد كلامك وانت في الصلاة والقداس فاجاب قائلا لكل² شيء³ وقت مخصوص به ولما دنت وفاته اجتمع عنده جماعة رهبان⁴ ليأخذوا صلواته فسألوه⁵ لم كنت تهرب من الناس فاجابهم⁶ ماكنت اهرب من الناس بل من الشيطان لان الانسان اذا ما⁷ مسك مصباح موقودا⁸ ووقف في الهوى انظفي وهكذا نحن⁹ اذا ما استضاء عقلنا من الصلاة والقداس ان نحن اجتمعنا¹⁰ نتحدث انظلم عقلنا ولما اكمل القديس سيرته الروحية واراد الرب نياحته¹¹ من اتعابه تمرّض جسده يسيرا¹² ثم تنيح بسلام¹³ صلواته تكون معنا امين

وفيه¹⁴ ايضا تنيح الاب القديس انبا غبريال المعروف بابن تريك بطريك مدينة

1. B — 2. B. دل. — 3. B addit لد. — 4. Deest in B. — 5. Deest in B. — 6. B فاجاب. — 7. Deest in B. — 8. B منقذ. — 9. B ايضا. — 10. B واجتمعنا et omittit. — 11. Haec tria verbum desunt in A. — 12. B يسير. — 13. B addit من الرب. — 14. Haec commemoratio deest in Ludolf.

résulta de tout cela le repos dans les prières et les offices religieux. Il ne cessait de se tenir debout, les mains jointes, la tête basse, versant des larmes jusqu'à ce que le saint sacrifice et la prière fussent finis. Quand il en sortait, il ne se réunissait à personne ce jour-là et ne laissait pas ouverte la porte de sa cellule pour que personne ne pût entrer. Lorsqu'on lui demandait : « Pourquoi ne parles-tu pas à celui qui veut t'entretenir, alors que tu es en prières ou à l'office ? » il répondait : « Toute chose a un temps déterminé. » Quand sa mort approcha, une troupe de moines se réunit près de lui pour qu'il priât pour eux. Ils lui demandèrent : « Pourquoi fuyais-tu les hommes ? — Ce n'est pas eux que je fuyais, répondit-il, mais Satan (*Ech-Chaïtân*), car lorsque l'homme tient une lampe allumée et se trouve dans un courant d'air, elle s'éteint. Il en est de même de nous, quand notre intelligence est éclairée par la prière et le saint sacrifice, si nous nous réunissons pour causer, elle est obscurcie. » Quand ce saint eut achevé sa vie spirituelle et quand le Seigneur voulut qu'il se reposât de ses fatigues, son corps tomba légèrement malade, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi mourut le saint père Anbà Gabriel (*Ghabryîl*), connu sous

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

الاسكندرية هذا القديس كان من اكابر مدينة¹ مصر واراخنتها وكان كاتبنا ناسخا عالما فاضلا قد نسخ بيده كتابا² كثيرة قبطيا وعربيا³ فادرك اكثرها وفهم معانيها⁴ وتفاسيرها واختير⁵ من مقدمى الشعب وروسائهم لكرسى البطريكية وكان فى البرية شيخ قديس⁶ سريانى يسمى ابنا يوسف عليه نعمة من الله ويبصر بروح القدس ويخبر بما يكون قبل كونه فاجتمعت⁷ عنده مشايخ الرهبان وسالوه ان يعرفهم من يصلح لهذه⁸ الرتبة⁹ فأجابهم انسان¹⁰ يعرف بابن تريك فدخلوا الرهبان * واعلموا الاساقفة بذلك فرضوا¹¹ به واتفقوا عليه وقدموه¹² وعند طلوعه الى البرية اضاف الى الاعتراف الذى هو¹³ اخر القديس فصار¹⁴ واحدا مع لاهوته فانكر بعض الرهبان قولها خشية من ان يتوهم الغير عالم امتزاج فقالوا¹⁵ لم تجر عادتنا بهذه¹⁶ الكلمة وبعد بحث شافى رتبة بعد ان اضيف بعدها بلا افتراق ولا امتزاج ولا اختلاط فقبلت¹⁷ وقيمت الى اليوم ورتب هذا الاب فى ايامه اشياء كثيرة حسنة ومنع ان تدفن

1. *Deest in B.* — 2. *A* كتب. — 3. *A* قبطى وعربى. — 4. *Deest in A.* — 5. *B* فاختير. — 6. *A* شيخنا قديسا. — 7. *B* واجتمعت. — 8. *B* لهذا. — 9. *B* *addit* الجليلة. — 10. *A* انسانا. — 11. *B* فرضوا. — 12. *Deest in A.* — 13. *Deest in B.* — 14. *B* رصار. — 15. *B* *addit* له. — 16. *B* بهذا. — 17. *Deest in B.*

le nom d'Ibn Toraik, patriarche de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (1132-1146). Ce saint était des principaux personnages et des magistrats de la ville du Vieux-Caire (*Misr*). Il était scribe, copiste, savant, plein de mérite. Il copia de sa main beaucoup de livres coptes et arabes; il saisit le sens de la plus grande partie, en comprit la signification et les commentaires. Il fut choisi par les chefs et les principaux des fidèles pour le siège de patriarche. Il y avait dans le désert un saint vieillard syrien nommé Anbâ Joseph (*Yousof*) sur qui était la grâce de Dieu, il voyait par l'Esprit-Saint et annonçait les événements avant qu'ils ne fussent arrivés. Les supérieurs des moines se réunirent auprès de lui et lui demandèrent de leur faire connaître qui convenait à cette dignité. Il leur répondit : « Un homme appelé Ibn Toraik. » Les moines entrèrent * et informèrent les évêques qui furent satisfaits, s'accordèrent sur * f. 182 v°. lui et le sacrèrent. Lorsqu'il monta au désert, il ajouta la confession qui est à la fin de l'élévation et resta isolé avec sa formule. Quelques moines refusèrent de la prononcer, de crainte qu'un ignorant ne comprit pas l'union (du corps et de la divinité de Jésus-Christ dans l'eucharistie) et lui dirent : « Notre coutume n'est pas de prononcer cette parole. » Après une discussion salutaire, la formule « sans division, sans mélange ni confusion » fut acceptée et prononcée jusqu'aujourd'hui. De son temps, ce père établit de nombreux et

الموتى بباطن الكنائس بمصر والقاهرة واحرم كل¹ من عنده سرية ولا يخرجها ورتب² قوانين اخر واحكام فى الموارث وغيرها وهى ثابتة الى اليوم ووضعت تفاسير ولخص³ معانيها كثيرا وقدم فى امامه ثلثة وخمسين اسقفا وكهنة كثير ولم يقال عنه انه اخذ من احد درهم واحد ولما تعرض له سلطان الوقت طلب⁴ منه مالا⁵ مصادرة ورسم عليه ولما علمت⁶ المقدمين من شعبه انه لم يأخذ من احد شيئا ولا تعرض لشيء⁷ من اموال البيع ولا اوقاف الكنائس⁸ والمساكين⁹ فعند ذلك تقسطوا فيما بينهم الف مثقال من¹⁰ ذهب وزنوها عنه ولما قربت نيافته اراد¹¹ الله ان يظهر فضيلته¹² للناس فمرض¹³ يسيرا فرأى كان جماعة من الكهنة والرهبان حاملين بايديهم¹⁴ صلبان ومجامر واناجيل فسلموا عليه وقالوا له نحن حينما نفتقدك ثم نعود اليك بعد كمال سنة ونأخذك معنا فلما انتبه اعلم الاساقفة والكهنة الذين كانوا عنده ثم عوفى من تلك المرضة وبعد كمال سنة¹⁵ تنيح بعد ان مرض يسير ومدة مقامه على الكرسي اربعة عشر سنة صلاته تكون¹⁶ معنا¹⁷ امين

1. Deest in B. — 2. B addit فيها. — 3. B فحص. — 4. B وطالب. — 5. A مال. — 6. B فعلمت. — 7. B اشيا. — 8. Deest in B. — 9. B المساكين. — 10. Deest in B. — 11. B امر. — 12. B addit وفضله. — 13. B فمرض. — 14. Deest in A. — 15. B السنة. — 16. Deest in B. — 17. B addit ومع الناسع.

excellents règlements ; il défendit d'enterrer les morts à l'intérieur des églises au Vieux-Caire (*Misr*) et au Caire (*El-Qihirah*) ; il interdit quiconque aurait une concubine et ne la chasserait pas ; il institua d'autres règles et des lois pour les héritages, elles sont encore en vigueur aujourd'hui. Il composa des commentaires et donna complètement leurs significations nombreuses. De son temps, il sacra cinquante-trois évêques et beaucoup de prêtres ; on ne dit pas de lui qu'il ait jamais reçu de quelqu'un un seul dirhem. Lorsque le sultan de l'époque entreprit de lui demander avec instances des sommes d'argent et les lui eut fixées, comme les chefs de ses fidèles savaient qu'il n'avait rien reçu de personne et qu'il ne s'était rien approprié des richesses des églises ou des fondations pieuses des églises et des pauvres, ils se répartirent suivant ce qu'ils possédaient mille mithqals d'or et les payèrent à sa place. Quand sa mort approcha, il fut atteint d'une légère maladie ; il vit comme une troupe de prêtres et de moines, portant des croix, des encensoirs et des évangiles, le saluer et lui dire : « Nous sommes venus te visiter ; nous reviendrons l'année finie et nous te prendrons avec nous. » Quand il s'éveilla, il en informa les évêques et les prêtres qui étaient auprès de lui. Puis il guérit, mais, après la fin de l'année, il mourut après une courte maladie. Il resta quinze ans sur le siège de patriarache. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

اليوم الحادى عشر من برمودة¹

² في هذا اليوم تسيحت القديسة الطاهرة الام⁴ تاودرة هذه⁵ القديسة كانت من اولاد اكابر الاسكندرية واغنياها وكانا مسيحين فاشتاقت الى العبادة لله والجهاد على اسمه⁶ وكان والدها⁷ قد اهتم لها بحلى كثير وحلل جزيلة⁸ قيمتها لانها كانا يوملان زيجتها ولم يكن لهما سواها فلما لم تهوى ذلك اخذت جميع ما عمل بسببها⁹ وسلمته الى من¹⁰ اباعه وفرقت منه على المساكين واثبت بيعه بظاهر الاسكندرية من الجهة الغربية ثم اتت الى الاب القديس اتناسيوس البطريك فقص شعرها ورهبها في بعض الديارات بظاهر الاسكندرية فسكت نسكا زائدا وجاهدت جهادا روحانيا فاستحقت تظر¹¹ الرويات وكانت تنظر الملائكة والشياطين وتميز بينهم واعطيت تمييز الافكار وامتحانها وكان القديس اتناسيوس يفرح بها ويستدعيها الى عنده ويذهب الى عندها وكان يقبل¹² جميع افكارها وكان يفتنّها بحيل¹³ العدو¹⁴

1. A. برمهات. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. B *addit* مثل. — 4. *Deest in B.* — 5. B هذا. — 6. B *addit* المقدس. — 7. B والدنيا. — 8. B جزيل *et addit* — 9. B لها. — 10. بمن. — 11. *Deest in B.* — 12. B تعرض عليه. — 13. A وكانت تعرض عليه. — 14. B والشيطان وارائه. لـحليل.

ONZE DE BARMOUDAH (6 avril)

¹ En ce jour mourut la sainte, la pure, la mère Théodora (*Tàoudourah*). Les parents de cette sainte étaient * des principaux et des riches d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Ils étaient chrétiens. Elle désira vivement servir Dieu et lutter pour son nom. Ses parents s'occupaient de lui donner de nombreux bijoux et des vêtements de grand prix parce qu'ils espéraient la marier; ils n'avaient qu'elle. Mais comme cela ne lui plaisait pas, elle prit tout ce qu'on avait fait à cause d'elle, le livra à quiconque l'achetait et en distribua la valeur entre les pauvres. Elle bâtit une église hors d'Alexandrie, du côté occidental. Puis elle alla trouver le saint père Athanase (*Atanasyous*) le patriarche; il lui coupa les cheveux et la fit religieuse dans un couvent hors d'Alexandrie. Elle redoubla d'austérités et montra un zèle spirituel. Elle mérita d'avoir des visions divines; elle voyait les anges et les démons et les distinguait les uns des autres; elle reçut le don de discerner les pensées et de les examiner. Elle réjouissait saint Athanase qui la faisait venir chez lui et lui-même allait chez elle; il accueillait toutes ses pensées et lui faisait

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ومصانده ولما نفى القديس من كرسى الاسكندرية كاتبها بميامر كثيرة¹ فمكثت هذه القديسة الى سن الشيخوخة وهى ثابتة فى الجهاد الروحاني ورأت² من بطارقة الاسكندرية³ خمسة وهم⁴ الاسكندروس واتناسيوس وپطرس وپيماتاوس وتاوفلس ووضعت هذه⁵ الام اقوالا كثيرة نافعة بعضها انشاتهم بالنعمة التى فيها وبعضها مما تعلمته من هولاء الابهاء البطارقة وقالت لمن سألها اذا ما حدثه انسان حديث ردى هل يجب له ان يقول اسكت او ينتبه ويسد اذنيه فاجابته ما يجب شىء من هذا بل يجب ان لا يستلذ لسماعه⁶ كمثل ما وضع انسان قدامك مايدة عليها اطعمة كثيرة جيدة وردية ما يمكنك ان تقول شيل هذا من قدامى لانه موديا⁷ لى بل تتركه وتأكل من غيره وقالت ليس ينطاع الشيطان ويذل * شىء مثل الصوم والانتضاع ووصلت هذه القديسة الى المائة سنة * f. 183 v.º وتنيحت بسلام صلاتها تكون⁸ معنا امين وفيه⁹ ايضا تذكار يوحنا اسقف غزة شفاعة معنا امين

1. B. بعدة ميامر. — 2. فرات B. — 3. *Deest in B.* — 4. *Deest in B.* — 5. B. جذأ. — 6. B. سماعه. — 7. B. مردى. — 8. *Deest in B.* — 9. *Haec commemoratio deest in B, Malan.*

reconnaître les ruses et les pièges de l'ennemi. Lorsque le saint fut banni du siège d'Alexandrie, il lui écrivit de nombreuses exhortations. Elle demeura, jusqu'à un âge avancé, ferme dans le combat spirituel; elle vit cinq patriarches d'Alexandrie, à savoir Alexandre (*El-Iskandarous*) (295-326), Athanase (326-372), Pierre (*Botros*) (372-380), Timothée (*Timâtâous*) (380-385) et Théophile (*Tâoufilos*) (385-412). Cette mère est l'auteur de nombreux traités utiles, elle composa les uns par la grâce qui était en elle et les autres d'après les enseignements qu'elle avait reçus de ses pères, les patriarches. Elle répondit à quelqu'un qui lui demandait : « Si l'on tient à quelqu'un des propos vils, doit-il dire : Tais-toi; ou chasser celui qui parle et se boucher les oreilles? — Rien de tout cela; on ne doit pas prendre plaisir à les entendre; c'est comme si un homme place devant toi une table chargée de nombreux mets excellents et mauvais; on ne peut pas dire : Ote cela de devant moi, car cela m'est désagréable, mais tu le laisses et tu manges autre chose. » Elle dit aussi : « On ne doit pas obéir à Satan (*Ech-Ghaïtan*), mais l'humilier * par des pratiques telles que le jeûne et l'humilité. » Cette sainte arriva à l'âge de cent ans et mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

* En ce jour aussi a lieu la commémoration de Jean (*Youhannâ*), évêque de Gaza (*Ghazah*). Que son intercession soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B, Malan.

اليوم الثاني عشر من برمودة¹

² في³ هذا اليوم تبيح الأب القديس الاسكندرس⁴ بطريك القدس هذا القديس⁵ كان قدم⁶ اسقفا على قبادوقية وجاء الى يروشلیم يسجد⁷ فيها ويتبارك من الاثارات⁸ المقدسة ويعود الى كرسيه وكان بيروشلیم اسقف⁹ قديس¹⁰ يسمى¹¹ بركيوس¹² وكان قد كبر وكان قد¹³ تعدى¹⁴ المائة وعشرة سنين وقصد ترك الاسقفية عدة مرار فلم يتركه شعبه فلما قضى هذا القديس الاسكندرس¹⁵ وطرا وعزم على العودة الى القبادوقية اسمع الله اهل يروشلیم¹⁶ صوتا سماويا¹⁷ يقول لهم اخرجوا الى الباب فمن يدخل فيه اولا امسكوه وقيموه عليكم اسقفا فخرجوا¹⁸ الى الباب فوجدوا هذا الاب الاسكندروس فمسكوه فتمنع¹⁹ فقال اتى اسقف²⁰ على قبادوقية وما يمكنى انى اترك رعيتى التى

1. A مند. — 2. *Ilic inserit Maī commemorationem S. Michaëlis. Commemoratio S. Alexandri deest in Ludolf.* — 3. B *addit* مثل. — 4. A اسكندروس. — 5. B الاب. — 6. B قام. — 7. B يسجد. — 8. A الاثار. B *addit* السيدية. — 9. A اسقفا. — 10. A قديسا. — 11. B اسمد. — 12. B بركيوس. — 13. *desunt in B.* وكان قد. — 14. B وتعدا. — 15. A فامتنع. — 16. B ثم خرجوا. — 17. B سمايا. — 18. B اورشليم. — 19. B اسقفا. — 20. A اسقفا.

DOUZE DE BARMOUDAH (7 avril).

¹ En ce jour mourut le saint père Alexandre (*El-Iskandaros*)², patriarche de Jérusalem (*El-Qods*). Ce saint fut sacré évêque de Cappadoce (*Qabâdouyyah*) et vint à Jérusalem (*Yarouchalim*) pour s'y prosterner, recevoir la bénédiction des saintes reliques et revenir à son siège. Il y avait à Jérusalem un saint évêque nommé Praxias (*Barksyous*)³, qui était vieux et avait dépassé cent dix ans. Il eut plusieurs fois l'intention d'abandonner l'épiscopat, mais son peuple ne le laissa pas. Quand saint Alexandre, ayant terminé son affaire, voulut revenir en Cappadoce, Dieu fit entendre aux gens de Jérusalem une voix céleste qui leur disait : « Sortez vers la porte et le premier qui entrera, saisissez-le et établissez-le à votre tête comme évêque. » Ils partirent vers la porte, trouvèrent ce père Alexandre et le saisirent malgré sa résistance : « Je suis évêque de Cappadoce, disait-il : je ne puis pas abandonner le trou-

1. Maï ajoute ici la commémoration de l'archange saint Michel. Celle de saint Alexandre manque dans Ludolf. — 2. A *Askandarous*. — 3. B *Barkyous*.

اقامني المسيح عليها وارعى غيرها اذ كانت قد حسبت لي مثل زوجة فلا يحل لي تخليتها فاعلموه بالصوت الذي سمعوه وان الله شاء واراد¹ بهذا² فلما تحققت³ عنده ان ذلك من ارادة الله واشارت عليه⁴ الابهاء المجتمعين في العيد بذلك قبل قولهم وكتب كتبنا الى اهل بلده⁵ يصف لهم ما جرى له ويستعذر منهم ويستغفر لهم⁶ ويطلق لهم ان يقدموا استقفا عوضه وارسل الرسالة مع من كان حاضرا من⁷ بلده ثم مكث هو مع بركسيس الشيخ فوق الخمس سنين ثم تنيح الاب بركسيوس⁸ وتسلم هو رعية⁹ يروشليم ورعاهم رعية روحانية رسولية فقبض عليه مكسيمانوس¹⁰ الكافر وعاقبه عقوبات كثيرة مختلفة ثم¹¹ حسبه لينظر ماذا¹² يفعل فيه فجعل الله بهلاكه واطلق الاب من الحبس لما ملك غرديانوس * وسكن الاضطهاد على¹³ المسيحيين قليلا ثم مات وملك فيلبس وكان مومنا بالله. f. 184 r°. فاطلق من بقى من المعترفين¹⁴ واكرمهم فحصل الاب في سلامة وهو الى ان قفز داكويوس على فيلبس فقتله¹⁵ وتسلم الملك فاضطهد المسيحيين واخذ هذا الاب وجماعة كثيرة

1. *Deest in B.* — 2. B. بهذا *et addit* واراد. — 3. B. تحققتوا. — 4. *Deest in B.* — 5. B. بلاد. — 6. *Deest in A.* — 7. B. *addit* اجل. — 8. B. بركسيس. — 9. B. *addit* مدينة. — 10. A. ومكسيمانوس. — 11. B. *addit* انه. — 12. B. ما. — 13. B. عن. — 14. A. المومنين. — 15. B. وقتله.

peau sur lequel le Messie m'a établi pour en garder un autre, car mon église est considérée pour moi comme une épouse et il ne m'est pas permis de l'abandonner. » On lui fit connaître alors la voix qu'on avait entendue et la volonté de Dieu en cela. Lorsqu'il fut certain que Dieu le voulait et comme les pères rassemblés pour la fête le lui conseillaient, il accepta, écrivit des lettres aux gens de son pays, leur dépeignant ce qui lui était arrivé, s'excusant auprès d'eux, leur demandant pardon et les laissant libres de sacrer un autre évêque à sa place; il envoya la lettre avec ceux de son pays qui étaient présents. Ensuite, il demeura plus de cinq ans avec le vieux Praxias; celui-ci mourut et Alexandre reçut le troupeau de Jérusalem qu'il garda d'une façon spirituelle et apostolique. Maximin (*Maksimânous*) l'infidèle l'arrêta et lui fit subir des tourments nombreux et variés. Ensuite il l'emprisonna pour examiner ce qu'il ferait de lui. Mais Dieu hâta sa perte et le père fut * f. 184 r°. délivré de sa prison. Ensuite régna Gordien (*Ghordyânous*) qui apaisa un peu la persécution contre les chrétiens. Puis il mourut et après lui régna Philippe (*Filibos*) qui croyait en Dieu. Il relâcha les confesseurs qui restaient et les honora. Ce père jouit de la sécurité et de la tranquillité jusqu'à ce que Dèce (*Daqyous*) se souleva contre Philippe qu'il tua; la royauté lui appartint et il persécuta les chrétiens. Il saisit ce père et une grande foule des chefs de

من رؤساء البيعة فعاقبهم من كل صنف من العقاب وبخاصة هذا الاب فانه ضربه ضربا
وحيدا¹ بدبايس محددة² الى ان اكسر³ اضلاعه في جوفه ثم ان امر ان يجزّ برجله
الى الحبس ويرميه فيه فلم يزل مرميا في الحبس يعترف بالمسيح الى ان اسلم نفسه⁴
الى⁵ الاب⁶ الرحموم⁷ ونال الملكوت المعدة للقديسين صلواته تكون معنا⁸ امين
وفيه⁹ ايضا تذكار¹⁰ انطونيوس اسقف طموية بركاته تحل¹¹ علينا¹² امين

اليوم الثالث عشر من برمودة¹³

¹⁴ في هذا اليوم استشهدا¹⁶ القديسين الراهبين النساك انا يشوع وانا يوسف تلميذ¹⁷
الاب القديس ميلوس الذين استشهدا¹⁸ بجبل خراسان وسيرد صفة استشهادهم في الثامن
وعشرين من الشهر وهو اليوم استشهد فيه ابوهما الروحاني صلواتهما تكون معنا امين

— 1. B. مرجعا. — 2. B. حادة. — 3. B. افسد. — 4. B. الروح. — 5. B. بيد. — 6. B. الرب. —
7. *Deest in B.* — 8. *Pro* B *habet* المعمودية معنا B. — 9. *Haec commemoratio deest in*
Malan. — 10. B *addit* القديس. — 11. *Deest in B.* — 12. B. معنا. — 13. A. مند. — 14. *Haec*
commemoratio deest in Ludolf. — 15. B *addit* مثل. — 16. B. استشهدوا. — 17. A. تلميذين.
— 18. B. استشهدوا.

l'Église et leur fit subir, particulièrement à ce père, toutes sortes de tourments.
Il le frappa de coups douloureux avec des masses ferrées au point qu'il lui
brisa les côtes dans la poitrine. Puis il ordonna de le trainer par le pied
jusqu'à la prison et de l'y jeter. Le saint, précipité dans le cachot, ne cessa
pas de confesser le Messie jusqu'à ce qu'il rendit son âme au Père miséricor-
dieux; il reçut la royauté destinée aux saints. Que sa prière soit avec nous!
Amen.

¹ En ce jour a lieu la commémoration d'Antoine (*Anjounyous*), évêque de
Thmoui (*Tomouyâh*). Que ses bénédictions descendent sur nous! Amen.

TREIZE DE BARMOUDAH (8 avril).

² En ce jour moururent martyrs les deux saints moines, les ascètes Anbà
Jésus (*Yachou'*) et Anbà Joseph (*Yousof*), disciples du saint père Milius (*Mi-
lyous*). Ils furent martyrisés à la montagne de Khorasân. La description de
leur martyre sera donnée au 23 de ce mois; c'est le jour où leur père spiri-
tuel subit le martyre. Que leur prière soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans Malan. — 2. Cette commémoration manque
dans Ludolf.

وفيه¹ تبيحت أيضا ديونيسية الشماسة من الرسولات الذي اقاموهم التلاميذ
وفيه أيضا ذكر مديوس² الشهيد صلاة الجميع تحرسنا³ اجمعين⁴

اليوم الرابع عشر من برمودة

في⁵ هذا اليوم تنيح الروحاني⁷ مكسيموس بطريرك مدينة الاسكندرية هذا كان
انسانا⁸ خائفا من الله في جميع احواله واموره وكان من اهل الاسكندرية ابن ابوين
مسيحين فتعلم الخط اليوناني وتفقه في نحو وعلمه فصار كاملا في اليونانية قد⁹ تعلم
علوم البيعة وقدمه الاب ياركلا¹⁰ شماسا على بيعة الاسكندرية ثم قدمه الاب ديونوسيوس¹¹
قسيسا وكان ينجح في كل فضيلة وفي كل¹¹ رتبة يقدم عليها¹² ولما تنيح الاب

1. *Haec commemoratio deest in A*, Ludolf et Malan. — 2. B مديس. — 3. B معنا. —
4. B تكون; A امين. *Haec commemoratio deest in Assemani*, Ludolf et Malan. — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf*. — 6. B addit مثل. — 7. B addit القديس. —
8. B انسان. — 9. B ثم. — 10. B ديوناسيوس. — 11. *Haec verba a شماسا desunt in B*.
— 12. *Haec verba a فضيلة desunt in B*; A اليها.

¹ En ce jour aussi mourut Denise (*Dyonisyah*) la diaconesse, une de celles qu'instituèrent les disciples.

² En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Midius (*Midyous*)³. Que leur prière à tous nous protège tous! Amen.

QUATORZE DE BARMOUDAH (9 avril).

⁴ En ce jour mourut le père spirituel Maxime (*Maksimous*), patriarche de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (265-282). C'était un homme craignant Dieu dans toutes ses situations et toutes ses affaires. Il était des gens d'Alexandrie, fils de parents chrétiens. Il apprit l'écriture des Grecs; il étudia leur grammaire et leur science et devint accompli en grec. Il était instruit dans les sciences ecclésiastiques et notre père Héraclas (*Yaraklâ*) l'établit comme diacre sur l'église d'Alexandrie. Puis notre père Denys (*Dionysious*)⁵ l'ordonna prêtre. Il réussissait dans toutes les affaires et toutes les charges auxquelles il était préposé. Lorsque mourut notre père Denys, il fut choisi

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf et Malan. — 2. Cette commémoration manque dans Assemani, Ludolf et Malan. — 3. B *Midyis*. — 4. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 5. B *Dionysyous*.

v. 184 f. * ديونوسيوس¹ اختير من الابهاء الاساقفة العلماء * على التقدمة على الكرسي الرسولي فقدم برأى الله وكان الاب ديونوسيوس² توفاه³ قبل ان يتجرى⁴ من امر مجمع انطاكية المجتمع على بولس الشيساطى فلما ان جلس هذا الاب على الكرسي المرقص وصلت رسايل من مقدمى المجمع بحال قضية المجمع وما جرى فيه من حرم بولس الشيساطى واشياعه فقراهم على كهنة الاسكندرية ثم كتب هو ايضا⁵ رسالة اخرى من قبله وارسل الجميع الى سائر اعمال⁶ مصر والحبشة والنوبة مضمنة ان تصلوا الى الله ان يزول من العالم بدعة بولا⁷ الشيساطى قبل الله سوالهم فلم يمر على ذلك الآ زمان يسير⁸ الى ان اهلك الله بولا وبطلت امانته الفاسدة وفي ايام هذا القديس ظهر انسان من⁹ المشرق اسمه ماني قال عن نفسه انه البارقليط روح القدس وجاء الى ارض الشام وجادله اسقف قديس¹⁰ اسمه¹¹ ارشلاوس ولما قهره واظهر ضلالته نفاه من بلاده فعاد الى ارض الفرس وادعى بالنبوة فأخذ بهرام ملك الفرس فشقه نصفين واخذ من اتباعه مايتى انسان¹² فدفعهم

1. B ديوناسيوس. — 2. B ديوناسيوس. — 3. B تنبيه. — 4. B يخرج. — 5. Deest in B.
 — 6. Pro B سائر اعمال *habet*. — 7. B ديار. — 8. A زمانا يسيرا. — 9. B addit
 مانيتين نفس. — 10. A اسقفا قديسا. — 11. B يسمى. — 12. B نفس.

par nos pères, les savants évêques, * pour être élevé au siège apostolique. Il * f. 184 v.
 fut consacré suivant le dessein de Dieu. Notre père Denys était mort avant
 le règlement de l'affaire du concile d'Antioche (*Anṭākyah*) réuni contre Paul
 (*Boulos*) de Samosate (*Ech-Chomaisāti*). Quand ce père s'assit sur le siège de
 Marc, il lui arriva des lettres des chefs du concile relativement à sa décision
 et à ce qui s'y était passé, concernant l'excommunication de Paul et de ses
 adhérents. Il les lut aux prêtres d'Alexandrie, puis il écrivit lui aussi une
 autre épître de sa part et envoya le tout à toutes les provinces d'Égypte
 (*Misr*), en Abyssinie (*El-Habachah*) et en Nubie (*En-Noubah*). En voici le
 contenu : « Priez Dieu qu'il détruise dans ce monde l'hérésie de Paul de
 Samosate. » Dieu agréa leur demande et il ne s'écoula que peu de temps avant
 qu'il fit mourir Paul et anéantit sa croyance mauvaise. A l'époque de ce
 saint parut en Orient un homme nommé Manès (*Māni*) ; il disait de lui qu'il
 était le Paraclet (*Bāraqliṭ*), le Saint-Esprit. Il vint dans la terre de Syrie
 (*Ech-Chām*) et fut combattu par un saint évêque nommé Archélaos (*Arche-
 lāous*). Quand celui-ci l'eut vaincu et eut démontré son erreur, il le chassa
 de son pays. Manès retourna en Perse (*El-Fors*) et prétendit être prophète.
 Behrām, roi de Perse, le prit et le fendit en deux parties. Il saisit aussi deux

في الاض الى اوساطهم منكسين الى ان ماتوا وقال قد زرعت بستان من الناس واما هذا الاب لم¹ يزل² مجاهدا وحارسا لرعيته ومثباتا لهم بالمواعظ والتنبيهات من اضطهاد الكفرة والمخالفين³ الى ان تنيح بعد ان اقام على الكرسي سبعة عشر سنة صلته⁴ معنا امين

اليوم الخامس عشر⁵ من شهر برمودة⁶

في هذا اليوم نعيد لتذكار اول هيكل كرتز للنصارى يعاقبة بارض مصر على اسم القديس مار نيقولاس اسقف ميرا احد الثلثماية وثمانية عشر كرز هذا الهيكل بظاهر ثغر الاسكندرية بالكنيسة المعروفة بالقديس ابو شنودة شرقي الثغر المذكور وهذا القديس فعظم جدا واعترف قدام نواب ديقلادبانوس ونالته عقوبات كثيرة وايقاه الله الى ان حضر

1. B فلم. — 2. B يزال. — 3. A وارا. — 4. B addit تكون. — 5. Deest in B. — 6. A مند. — 7. Haec commemoratio deest in Ludolf.

cents de ses adhérents, les fit enterrer la tête en bas jusqu'à mi-corps et dit : « J'ai planté de gens un verger. » Quant à ce père, il ne cessa de lutter, de garder son troupeau et de l'affermir par des exhortations et des avertissements contre l'oppression des infidèles et des adversaires jusqu'à ce qu'il mourut après être resté quinze ans sur le siège de patriarche. Que sa prière soit avec nous ! Ainsi soit-il.

QUINZE DE BARMOUDAH (10 avril).

¹En ce jour, nous célébrons la fête de la première église qui fut consacrée pour les chrétiens Jacobites (*El-Ya'âqibah*) dans la terre d'Égypte (*Misr*) sous l'invoication du saint Mar Nicolas (*Niqoulâous*), évêque de Myrrhe (*Mira*), un des 318 (Pères du concile de Nicée). Cette église fut consacrée hors du district d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), avec une église connue sous le nom de saint Abou Chenouti (*Abou Chenoudah*) à l'est de ce district. Ce saint était très grand et confessa (le Christ) devant les lieutenants de Dioclétien (*Diqladyânous*). Il subit de nombreux tourments et Dieu le laissa vivre

* L. 185 r. jusqu'à ce qu'il assista * au saint concile des 318. Quant à ses miracles et à

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

* f. 185 r°. المجمع مجمع المقدس الثلثمائة وثمانية عشر واما آياته ومعاضداته فكثير جدا شائعة

ذائعة في اطراف¹ الدنيا شفاعته² معنا³ امين

وفيه⁴ ايضا تذكّار القديس اغابس الرسول احد السبعين تلميذ الذي ذكر كتاب اعمال الرسل انه تنبا لبولس بما يناله⁵ وهو تنبا بورود الغلا العظيم الذي كان في زمان اقلوديوس قيصر وتم قوله وجاء الغلا والوبا واهلكت... كثيرين وقد تضمن اليوم الرابع من امشير قصة هذا القديس صلواته تكون [معنا امين]

وفيه⁶ تذكّار⁷ القديسة الاسكندرية الملكة هذه⁸ كانت زوجة داديانوس الملك فلما تلاهى بالقديس ماري جرجيس انه يعجز للالهة قبل رؤوسه دخل به⁹ الى داره فصلى وقرأ شيء من المزامير امامها فسألته تفسير¹⁰ ذلك ففسره¹¹ لها ثم بين لها الاهية المسيح فدخل كلامه في قلبها وامنت بالمسيح¹² ولما استهزا القديس به واهلك الصنم فامر الارض بابتلاعهم¹³

1. B. اطرن — 2. B addit نكرون. 3. — B دائبة. 4. — Haec commemoratio deest in A et Ludolf. — 5. Actus Apostolorum, XXI, 10-11. — 6. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 7. B addit ايضا. — 8. B جدا. — 9. B وادخل. — 10. Haec verba a وقرأ desunt in B. — 11. A ففسره. — 12. Haec verba a فدخل desunt in B. — 13. A بابتلاع B, فابتلعوه.

ses secours, ils sont très nombreux, célèbres et répandus dans toutes les parties du monde. Que son intercession soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Agabus (*Aghabos*), l'apôtre, un des soixante-dix disciples que mentionne le livre des *Actes des Apôtres* comme ayant annoncé à Paul (*Boulos*) ce qu'il souffrirait². Il prédit aussi l'arrivée de la grande famine qui eut lieu du temps de Claude César (*Agloudyous Qaisar*). La famine et la peste arrivèrent et firent périr beaucoup de... Le quatrième jour d'amchir contient l'histoire de ce saint. Que sa prière soit [avec nous! Amen].

³ En ce jour a lieu la commémoration de la reine sainte Alexandra (*El-Iskandararah*), femme du roi Tatien (*Dadyanous*). Quand le saint Mar Georges (*Djirdjis*) le railla d'encenser les dieux, elle fit entrer dans sa maison (le saint), pria, puis lut quelque chose des Psaumes devant elle. Elle lui en demanda l'explication : il la lui donna et lui démontra la divinité du Messie. Lorsque le saint se moqua de lui, détruisit les idoles et ordonna à la terre de les engloutir, le roi fut couvert de honte et alla s'en plaindre à cette sainte.

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf. — 2. *Actes des Apôtres*, XXI, 10-22. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

افتضح الملك ودخل شكاً ذلك¹ بهذه² القديسة قتالت له الم اقول لك لا تعاند الجليليين فان³ الهم قوى فاشتد حنقه وامر ان⁴ يعاقبها فموتت وتنيحت⁵ صلاحها⁶ تكون مع جميعنا⁷ امين

اليوم السادس عشر من شهر برمودة⁸

⁹ في هذا اليوم استشهد القديس انتينوس¹¹ الكبير اسقف مدينة برغامه تلميذ يوحنا الانجيلي التاولوغوس هذا القديس كان في زمان طوماتيوس ابن اسباسيانوس الذي اخرب بيت¹² المقدس هذا الملك اباد اليهود من مملكته حتى لم يكن يظهر فيها يهود وقتل كثيرين¹³ من اولاد الملوك خوفاً على نفسه ومملكه فبلغه ان النصراني يقولون ان المسيح ملكهم وانهم¹⁴ جنس عظيم جدا فخاف وقتل كثير من المومنين¹⁵ وهرب منه يوحنا التاولوغس¹⁶ وارسل الى يروشليم فاحضر اولاد يهوذا ابن يوسف مقيدين الى رومية ولما

1. A بذلك. — 2. *Deest in A.* — 3. B لان. — 4. *Deest in A.* — 5. B *addit* بسلام. — 6. B *بشاعتها*. — 7. B *معنا ومع كاتبه*. — 8. A منه. — 9. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 10. B *addit* مثل. — 11. B اثنييس. — 12. B البيت. — 13. B كثير. — 14. *Deest in B.* — 15. B *من المومنين خلق كثير*. — 16. B التاولوغوس.

Elle lui répondit : « Ne t'avais-je pas dit de ne pas t'attaquer aux Galiléens, leur Dieu a une grande force. » Il lui serra la gorge et ordonna de la tourmenter. Elle subit des tortures et mourut. Que sa prière soit avec nous tous ! Amen.

SEIZE DE BARNOUDAH (14 avril).

¹En ce jour mourut martyr saint Antipas² le grand, évêque de la ville de Pergame (*Barghamah*)³, disciple de Jean (*Yoaḥunnā*) l'évangéliste, le théologien. Ce saint vivait au temps de Domitien (*Toumâtjous*), fils de Vespasien (*Asbasyânous*) qui détruisit Jérusalem (*Yarouchalim*). Cet empereur extermina les Juifs (*El-Yahoud*) de son royaume, de telle sorte qu'il n'en parut plus un seul. Il tua beaucoup de princes par crainte pour lui-même et sa royauté. Il apprit que les chrétiens disaient que le Messie était leur roi, qu'ils formaient une race considérable, et eut peur. Il tua beaucoup de fidèles; Jean le théologien prit la fuite. L'empereur envoya à Jérusalem chercher les fils de Juda (*Yahoudza*) fils de Joseph (*Yousof*), qu'on amena enchaînés à Rome (*Roumyah*).

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A *Atyonus*, B *Antinous*, Malan *Antius*, Assemani, *Alexius*. — 3. Assemani *Bergami*.

سألهم عن ملك المسيح اجابوه ان ملكه سماوى¹ وان المسيح في السماء وهو² عتيد ان ياتي في اخر الزمان ليدين الاحياء والاموات ويجازي كل احد كبحو اعماله³ فخاف لما سمع هذا القول وترك⁴ اضهاد المسيحيين وامر باكرامهم وكان من جملة من استشهد على يديه⁵ هذا القديس فانه عوقب عقوبات كثيرة شديدة على⁶ انه ينكر المسيح فما ازداد⁷ في⁸ العقاب الا اعتراف والايمان واخيرا جعل في ثور نحاس ووقد تحته الى ان⁹ حمى حما شديدا وهو داخله يسبح ويقوس ويشكر لله الذي ان يستشهد على اسمه القدوس ثم طلب¹⁰ من الله في شفاء كلمن يذكر اسمه من¹¹ سائر امراضه الجسمانية الى ان تنيح داخل الثور النحاس ولما رموه الكفار واخذوا المومنين اعضاء المقدسة بتمجيد¹² كثير ووضعوها في البيعة وكان قد وصل له وهو في السجن رسالة من القديس يوحنا الانجيلي يعزيه فيها ويقويه ويسميه فيها كاهنا امينا وراعيا صالحا ودعا شهيذا وعرفه¹³

1. B. سمايين. — 2. B. وانه. — 3. B. عمله. — 4. B. تركى. — 5. B. يد. — 6. B. زاد. — 7. B. زاد. — 8. *Deest in B.* — 9. B. حتى انه. — 10. B. وطلب. — 11. B. لى. — 12. B. *addit* واكرام. — 13. A. لى.

Quand il les interrogea sur le royaume du Messie, ils lui répondirent que c'était un royaume céleste, que le Messie était dans les cieux, qu'il était prêt à venir à la fin des temps pour juger les vivants et les morts et rémunérer chacun suivant ses actions. En entendant ces paroles, il eut peur, cessa de persécuter les chrétiens et ordonna de les honorer. Parmi ceux qui souffrirent le martyre * par ses mains fut ce saint. Il subit des tortures violentes et nombreuses pour renier le Messie, mais les tourments ne faisaient qu'accroître sa confession et sa foi. A la fin, on le mit dans un taureau d'airain, et on alluma au-dessous du feu jusqu'à ce qu'il fût extrêmement brûlant. Il était à l'intérieur, louant Dieu, proclamant sa sainteté et le remerciant de l'avoir jugé digne d'être martyrisé pour son saint nom. Il demanda à Dieu la guérison de toutes les maladies corporelles et spirituelles pour quiconque mentionnerait son nom. Il mourut à l'intérieur du taureau d'airain. Quand les païens le jetèrent, les infidèles recueillirent ses membres sacrés avec une grande pompe et les placèrent dans l'église. Tandis qu'il était en prison, il lui arriva une lettre de saint Jean l'Évangéliste, le consolant, le fortifiant et l'appelant prêtre sûr et pasteur vertueux. Il le nommait martyr, l'informait du genre de son martyre et lui apprenait qu'il était compté avec les apôtres mourant pour la foi. On dit que, jusqu'aujourd'hui, il jaillit des membres

صورة الشهادة وانه قد أخص مع الرسل المستشهدين وقد قيل ان اعضاء هذا القديس الى الان¹ ينبع منهم² دهنا طيبا³ ذكيا لمنفعة كل من يقصده⁴ شفاعته معنا⁵ امين

اليوم السابع عشر من برمودة

⁶ في هذا اليوم استشهد القديس يعقوب الرسول اخو يوحنا ابن زبدي وذلك من بعد ما نادا في مدينة انديّة⁸ وعمل فيهم الايات الباهرة الى ان ردهم الى معرفة الله تعالى ثم خرج الى بلدان كثيرة فننادى فيهم بشرى المسيح ودعاهم الى الايمان به ووصاهم⁹ ان يعطوا من بكور غلاتهم واوائل اثمارهم وان يصدقوا على الفقراء والمحتاجين¹⁰ والضعفاء وكانوا من تحت سلطان هيرودس الملك لما بلغه من الرسول هذا غضب جدا وارسل احضره وقال له انت الذى تامر ان يودوا الجزية لقيصر ولا يعطوا الخراج للملك بل

1. بامانة Deest in B. — 2. منها B. — 3. Deest in B. — 4. B addit — 5. Pro معنا B habet وصلواته وصلاحه الى النفس الاخيرة — 6. A refert hanc commemorationem ad sequentem diem. — 7. B addit مثل. — 8. ابرية B. — 9. Deest in B. — 10. على المساكين B.

de ce saint une huile parfumée, pure et salutaire pour qui s'y rend. Que son intercession soit avec nous! Amen.

DIX-SEPT DE BARMOUDAH (12 avril).

¹ En ce jour mourut saint Jacques (*Ya'qoub*) l'Apôtre, frère de Jean (*Youhannâ*), fils de Zébédée (*Zabadi*), et cela après qu'ils eurent prêché dans la ville d'Andyah² et fait des miracles éclatants jusqu'à ce qu'ils eurent ramené les habitants à la croyance en Dieu très-haut. Puis il partit pour de nombreux pays, y annonça la bonne nouvelle du Messie, conseilla aux gens de donner les prémices de leurs récoltes et les premiers de leurs fruits et de faire l'aumône aux pauvres, aux malheureux et aux misérables. Ils étaient sous l'autorité du roi Hérode (*Hiroudis*). Quand il apprit cela de l'apôtre, il s'irrita beaucoup, le fit venir et lui dit : « C'est toi qui ordonnes aux gens de ne pas apporter la dîme à César (*Qaiṣar*) et de ne pas payer l'impôt au roi, mais de dépenser tous leurs soins en aumônes aux églises et aux pauvres. Puis il

1. A reporte cette commémoration au jour suivant et place ici celle de saint Arsène.
— 2. B *Abryak*.

يصرفوا همتهم للصدقة والبيعة¹ والمحتاجين ثم اغتاط² عليه وضربه بالسيف من يده ونزع³ رأسه ونال اكليل الشهادة الغير مضمحل⁴ وكان قلق عظيم في يروشلیم واخذ بطرس رأس الرسول اعتقله وكان يظن ان من بعد الفصح يسلموه ليقتلوه⁵ وان ملاك الرب ضربه فصار حيفة وتدود ولما مجد نفسه ولم يمجّد الاله واما وجسم القديس يعقوب فاخذة⁶ من المومنين فكفنتوه ودمنوه عند الهيكل شفاعته تكون * معنا امين

اليوم الثامن عشر من برمودة

في⁸ هذا اليوم استشهد القديس الجليل ارسانيوس مملوك القديس سوسنيوس هذا القديس لما كان ديقلاديانوس يعاقب في القديس سوسنيوس غمز والده على هذا القديس ارسانيوس¹⁰ فقال للملك ان لسوسنيوس غلاما اسمه ارسانيوس وهو على رأيه لا يعبد الالهة بل¹¹ المسيح فأمر الملك باحضاره فلما حضر استعلم منه معتقده فأقر بالمسيح

1. A. والبيع. — 2. A. اغتاض. — 3. B. فنزع. — 4. B. ليقتل. — 5. B. فاما. — 6. B. اخذه. — 7. A. قوما. — 8. *Hanc commemorationem quae deest in Ludolf, refert A ad 17^m diem.* — 9. B. addit. — 10. *Pro his verbis a غمز B habet* اسمد ارسانيوس. — 11. B. addit. يعبد.

s'irrita contre lui, le frappa de sa main avec une épée et lui trancha la tête. Le saint reçut la couronne durable du martyr. Il y eut un grand trouble dans Jérusalem (*Yarouchalim*). Il fit arrêter et mettre aux fers Pierre (*Botros*), le chef des apôtres, et croyait le livrer après la Pâque, pour qu'on le tuât, mais l'ange du Seigneur le frappa; il devint une charogne et fut mangé des vers, parce qu'il s'était loué lui-même et n'avait pas loué Dieu. Quant au corps de saint Jacques, une troupe de fidèles le recueillit; on l'ensevelit et on l'enterra près du Temple. Que son intercession soit avec nous! Amen.

* f. 186 r.

DIX-HUIT DE BARMOUDAH (13 avril).

¹ En ce jour mourut martyr le saint glorieux Arsène², esclave de saint Sisinnius (*Sousnyous*). Lorsque Dioclétien (*Diqladyânous*) torturait celui-ci, son père dénonça saint Arsène à l'empereur en lui disant : « Sisinnius a un esclave nommé Arsène qui est de la même opinion; il n'adore pas les dieux, mais le Messie. » Dioclétien ordonna de le faire venir. Quand il fut devant

1. Le ms. A reporte au 17 cette commémoration qui manque dans Ludolf. — 2. A. B. *Aousányous*, Malan *Eustathius*, Assemani *Eusabius*, Maï *Arsenius*.

واعترف بالاهيته فخاطبه¹ الملك كثيرا وبكته على تركه عبادة الاله الذى له قوبخه القديس ارسانيوس على تركه عبادة الله الاله الحقيقى فازداد الملك عليه غضبا وحنقا وأمر بضرب عنقه قدام سيده فضرِبَ عنقه ونال اكليل الشهادة شفاعته تكون معنا امين²

اليوم التاسع عشر من شهر³ برمودة

⁴ في هذا اليوم استشهد القديس سمعان الارمنى اسقف بلد⁶ الفرس ومائة وخمسين شهيد معه هذا القديس كان في مملكة سابور⁷ ابن هرمز الملقب بالاكثاف لانه اذ كان قهر ملكا واسره يخلع اكنافه فحدث هذا على المومنين⁸ حوادث⁹ كثيرة وجار عليهم جورا¹⁰ عظيما فارسل اليه هذا القديس رسالة يقول له فيها¹¹ ان الذين¹² اتباعهم السيد المسيح بدمه¹³ قد تخلصوا من عبودية البشر وصاروا عبيدا للمسيح وحده فلهذا ما يلزمهم

1. B خطبه. — 2. *Pro his verbis B habet* وتعصدنا (*lege* تحرسنا). — 3. *Deest in A.* — 4. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 5. B *addit* مثل. — 6. B بلاد. — 7. B سايار. — 8. A للمومنين. — 9. A حادثات. — 10. *Deest in A.* — 11. *Deest in B.* — 12. A الذى. — 13. *Deest in A.*

lui, il lui demanda de lui faire connaître quelle était sa foi. Le saint proclama le Messie et confessa sa divinité. L'empereur lui parla longuement, disputa avec lui pour qu'il abandonnât le culte de son dieu. Saint Ensèbe le blâma d'abandonner l'adoration de Dieu, du Dieu réel. La colère et la fureur de l'empereur s'accrurent, il ordonna de trancher la tête au saint devant son maître. On la lui coupa et il reçut la couronne du martyr. Que son intercession soit avec nous! Amen.

DIX-NEUF DE BARMODAH (14 avril).

¹ En ce jour mourut martyr saint Siméon (*Sim'ân*), l'Arménien, évêque du pays des Perses (*El-Fors*), avec 150 martyrs avec lui. Ce saint était dans le royaume de Sabour, fils de Hormoz, surnommé [*Dzou*] *'laktâf*, parce que, quand il avait vaincu et pris un roi, il lui enlevait les épaules. On lui fit beaucoup de récits contre les croyants et il exerça contre eux une violente tyrannie. Ce saint lui envoya une lettre où il lui disait : « Ceux que Notre-Seigneur le Messie a rachetés au prix de son sang se sont affranchis de l'adoration des créatures et sont devenus les serviteurs du Messie, c'est pourquoi ils ne peuvent être

1 Cette commémoration manque dans Ludolf.

* f. 186 v°. ان يكلفوا خراجا ولا غرما * اكثر مما افرض¹ عليهم لكنهم اختاروا ان يموتوا من اجل المسيح الذى سفك دمه عنهم ولا يتعدون للمتعديين للشريعة فلما وقف سابور على رسالته اغتاز² كثيرا واستحضره وربطه بسلسلتين ورماله في³ السجن⁴ فوجد في السجن⁵ قوما⁶ قد كفروا وعبدوا الشمس وهم مجوسين بسبب اخر فوعظهم وعلمهم واقروا بالمسيح وضربت اعناقهم ثم استحضر⁷ القديس من السجن⁸ ومعه مائة وخمسين نفسا قشطهم القديس الى ان ضربت اعناقهم وان احدثهم⁹ فزرع وهم بالاجحود فنشطه احد التيام وقال له لا تفزع¹⁰ فليست الضرية¹¹ شيئا اذا¹² غمضت عينيك تجعل في عدة الشهداء وغمز على ذلك الذى نشطه وكان اسمه باسيق فقطع¹³ لسانه وسلخ جلده وتنيح¹⁴ وبعد ذلك استحضر القديس واستعرض عزمه فلما لم ينثنى عن رأيه فضرب رأسه ونال أكليل الشهادة وكان عمره مائة وسبعة وعشرين سنة صلاته تحرسنا جميعنا¹⁵ امين¹⁶.

1. B. يفرض. — 2. A. اغتاض. — 3. *Deest in A.* — 4. B. المحبس. — 5. B. الحبس. — 6. B. كانوا. — 7. B. استحضروا. — 8. B. المحبس. — 9. B. واحد منهم. — 10. B. لا تزوج نفسك. — 11. A. فليستنا الظريفة. — 12. B. ما. — 13. B. اذ. — 14. B. فتنيح. — 15. B. تحرسنا جميعنا. — 16. *Hic addit Assemani commemorationem Davidis monachi a Mahometanis caesi.*

astreints à payer des impôts ou des taxes * plus que ce qui leur a été prescrit, * f. 186 v°. mais ils ont préféré mourir à cause du Messie qui a versé son sang pour eux et ne servent pas ceux qui sont hostiles à leur loi. » Quand Sabour prit connaissance de sa lettre, il entra dans une violente colère, le fit venir, le lia avec deux chaînes et le jeta en prison. Il y trouva des gens qui étaient infidèles et adoraient le soleil; ils étaient emprisonnés pour une autre raison. Il les prêcha, les instruisit et ils reconnurent le Messie; on leur trancha la tête. Puis le roi fit venir le saint de sa prison et avec lui 150 personnes que Siméon animait jusqu'à ce qu'elles furent décapitées. L'un d'eux ayant peur et songeant à renier, un de ceux qui se tenaient là l'encouragea par ces paroles : « Ne crains pas, les coups ne sont rien; le temps de cligner de l'œil et tu seras du nombre des martyrs. » Alors celui qu'il encourageait cligna de l'œil; son nom était Bâsiq; on lui coupa la langue, on l'écorcha et il mourut. Ensuite le roi fit venir ce saint et l'interrogea sur son dessein. Comme il ne voulait pas renoncer à son sentiment, Sabour lui fit trancher la tête. Il reçut la palme du martyre à l'âge de cent vingt-sept ans. Que sa prière nous protège tous! Amen¹.

1. Assemani ajoute ici la commémoration du moine David, tué par les Musulmans

اليوم العشرون¹ من شهر² برمودة

في³ هذا اليوم استشهد القديس بنودة⁴ الذي من دندرا وهي الذي يقال لها البندرة هذا القديس كان متوحدا⁵ قديسا فظهر له ملائكة الرب وقال له البس ثياب القديس وانزل من⁶ هذا الحبس وترايا للوالي وكان اريانا الوالي قد ارسا بالمركب على البلد وطلب المتوحد فلم يجده فاتاه⁷ هو⁸ برجليه⁹ وصرخ هو باعلى صوته قائلا انا نصراني علانية مومن بالسيد المسيح فلما عرف انه المتوحد المشهور الذي طلبه امر ان يعذب عذبا عظيما فقيوده بالحديد ثم طرحوه في خزانة مظلمة¹⁰ فاشرق عليه¹¹ نور سماييا وظهر له ملائكة الرب وابراه من المه¹² وعزاه وكان بالمدينة رجل مؤمن¹³ يسمى كيرلص وزوجته وبنيه¹⁴ * واثني عشر صبيا الجميع وعظم القديس وبثهم فاستشهدوا بضرب الرقبة فغضب * f. 187 v°. الوالي وأمر ان يعلق في رقبته حجرا عظيما¹⁵ ويغرق في البحر فعام¹⁶ القديس مع

1. B. العشرين. — 2. شهر. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 4. A. شنودة. — 5. B. *addit* وكان. — 6. *Deest in B.* — 7. B. فاني. — 8. B. *addit* ماشيا. — 9. B. برجليه. — 10. *Deest in B.* — 11. A. عليهم. — 12. B. الامم. — 13. B. رجلا. — 14. B. *وابنته*. — 15. *Pro his verbis a B* في رقبته. — 16. A. وقام.

VINGT DE BARMOUDAH (15 avril).

'En ce jour mourut martyr saint Paphauti (*Babnoulah*)², qui était de Tentyri (*Denderi*) qui est appelée El-Benderah. C'était un saint ermite. L'ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « Revêts des habits de fête, descends de cette prison et montre-toi au gouverneur. » Arien (*Aryân*) le gouverneur s'était arrêté avec son bateau dans le pays, cherchant le solitaire sans le trouver. Celui-ci vint à pied devant lui et cria de sa plus haute voix : « Je suis chrétien ouvertement, croyant en Notre-Seigneur le Messie. » Quand le gouverneur sut que c'était le célèbre ermite qu'il cherchait, il ordonna de lui faire subir de grands tourments; on le lia avec deux chaînes de fer et on le jeta dans un cachot obscur. Une lumière céleste brilla sur lui; l'ange du Seigneur lui apparut et le délivra de sa souffrance et le consola. Il y avait * f. 187 v°. dans la ville un croyant appelé Cyrille (*Kirlos*) avec sa femme et sa fille * et douze fils. Le saint les exhorta et les affermit : ils moururent martyrs par la décapitation. Le gouverneur irrité ordonna de lui suspendre au cou une

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A. *Chenoudah*, Maï et Assemani *Bennodius*.

الحجر ثم أمر ان يعلق على نخلة فطرحت النخلة للوقت اثنين عشر عرجونا¹ وصارت تذكارة² الى اليوم ثم اسلم القديس الروح ونال اكليل الشهادة³ صلاته تحفظنا⁴ امين

اليوم الحادى والعشرون من برمودة

⁵في⁶ هذا اليوم تنيح القديس بروتاوس هذا الاب الفاضل كان واحدا⁷ من اصحاب الرأى والعلم في⁸ مدينة العلماء اثناس وكان من جملة شيوخ العلماء الذى فى مدرستها فاجتمع بالرسول بولس¹⁰ وجرت بينهم خطوبات¹¹ ومباحثات اقتضت¹² به الى ان امن على يديه فعمده¹³ الرسول وعلمه¹⁴ فرائض الشريعة المسيحية ثم وضع اليد عليه قسا على مدينة اثناس فاجتمع هذا القديس بالقديس¹⁵ ديوناسيوس الابرواجيتيس¹⁶ اجل علماء اثناس¹⁷ ايضا¹⁸ وبين له الايمان بالمسيح وبصره وفقه وحضر هذا القديس يوم نياح السيدة ثم

- وتتحفظ كاتبه من كل شر *addit* B. — 4. *الحياة* B. — 3. *تذكارا* A. — 2. *عرجون* A. — 1. *Hiç inserit Maî commemorationem sanctae Mariae Deiparae.* — 6. *B addit* مثل. — 5. *واحد* B. — 7. *من* B. — 8. *Deest in B.* — 9. *خطوب* B. — 10. *بولس* B. — 11. *فرائض الشريعة المسيحية* B. — 12. *اجل علماء اثناس* B. — 13. *Deest in B.* — 14. *فاعلمد الرسول* B. — 15. *Deest in B.* — 16. *الابرواخس* B. — 17. *Deest in B.* — 18. *Deest in B.*

énorme pierre et de le jeter dans le fleuve; il surnagea malgré la pierre. Ensuite Arien le fit pendre à un palmier : celui-ci poussa douze régimes [de dattes] et le souvenir s'en est conservé jusqu'à présent. Puis le saint rendit l'âme et reçut la couronne du martyre. Que sa prière nous protège! Amen.

VINGT ET UN DE BARMOUDAH (16 avril).

¹En ce jour mourut saint Hiérothée (*Yaroutâous*)². Ce père excellent était un des hommes d'intelligence et de science dans la ville des savants, Athènes (*Athands*); il était de la foule des chefs des docteurs de son université et se trouva avec l'apôtre Paul (*Boulos*). Il y eut entre eux des conversations et des discussions dont le résultat fut qu'il crut par l'intermédiaire de l'apôtre. Celui-ci le baptisa et lui enseigna les obligations de la loi chrétienne. Ensuite, il lui imposa les mains en qualité de prêtre de la ville d'Athènes. Ce saint se rencontra avec saint Denys (*Diounsiyous*) l'Aréopagite (A *El-Abrouâdjitis*, B *El-Abraboukhos*), le plus illustre des savants d'Athènes; il lui exposa la foi au Christ et lui ouvrit les yeux et l'intelli-

1. *Maî* ajoute ici la commémoration de la Sainte Vierge. — 2. *Malan Beruthaus, Assemani, Protacus.*

قام في وسط التلاميذ وعزاهم بمرتبات ربّتها ونظمها وانشدّها من فيه بالالحن بالموسيقية ورد جماعة من اليهود والامم الى معرفة المسيح وتجر في النعمة التي نالها اربح تجارة ولما¹ قصدت الرسل ان توضع² عليه اليد اسقفا سأل الاعفا من هذا وقال ليت اني اقدر اقوم بحقوق القيسية ولما حصل النعم السماية بعلمه وعمله ووعظه وتعليمه انتقل الى الرب الذي له المجد دائما³ صلّاته تكون معنا⁴ امين

اليوم الثاني والعشرون⁵ من برمودة

⁶ في⁷ هذا اليوم تنبح القديس ابو اسحق⁸ من هورين من اعمال⁹ شباس¹⁰ هذا كان من ابوين طاهرين وكان اسم^{*} ابيه¹¹ ابراهيم وامه سوسنة فتنبحت امه¹² وبقي عند ابيه يريه¹³ ولما كبر صار¹⁴ يرعى الغنم لابيه فتزوج ابيه واتفق ان حدث غلاء عظيم وكانت

1. *Haec verba a* و بصرده *desunt in B.* — 2. *B.* تضع. — 3. *B.* الى الابد. — 4. *Haec tria verba desunt in B.* — 5. *B.* والعشرين. — 6. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 7. *B.* addit مثل. — 8. *B.* بياس. — 9. *Haec duo verba desunt in B.* — 10. *B.* شباس. — 11. *A.* ابوه. — 12. *B.* والدته. — 13. *Deest in B.* — 14. *B.* عمار.

gence. Ce saint était présent le jour de la mort de Notre-Dame; puis il se leva au milieu des disciples, les consola par des prières qu'il avait rangées et coordonnées et fit entendre des airs de musique. Il ramena beaucoup de Juifs (*El-Yahoud*) à la connaissance du Messie et retira le plus grand avantage de la grâce qu'il reçut. Lorsque les apôtres voulurent lui imposer les mains comme évêque, il demanda qu'on le lui épargnât en disant : « Si seulement je pouvais m'acquitter de mes devoirs de prêtre ! » Après que les grâces célestes eurent été répandues par sa science, ses actes et ses prédications, il alla retrouver le Seigneur, à qui est la gloire éternellement. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

VINGT-DEUX DE BARMOUDAH (17 avril).

^{*} En ce mois mourut le saint Abou Isaac (*Ishuq*) de Hourin, d'entre les districts de Chabàs. Ce saint était né de parents vertueux et le nom^{*} de son père était Abraham (*Ibrahim*) et celui de sa mère Suzanne (*Sousannah*). Celle-ci mourut et il resta avec son père qui l'éleva. Quand il eut grandi, il fit paître les troupeaux de son père qui se remaria. Il arriva qu'une grande

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

امرأة ابية تغضه وتعطيه خبزاً قليلاً وكان هو يفرق خبزاً على الرعيان ويصوم نهاره اجمع¹ وكان عمره يومئذ خمس سنين² فلما بلغ ابية انه يفرق خبزاً ويقيم صائماً فجاء³ لبيصرة ولما⁴ علم هذا القديس بهذا⁵ ربط في عباته ثلثة قلقىلات يشبهوا الخبز حتى يظن⁶ ابوه⁷ اذا راهم مربوطين⁸ انهم خبز فلما اتى ابوه وحل طرف العباة⁹ وجدهم¹⁰ خبزاً فتقصى من الذى قال له ان كان فترق اليوم شيئاً فقال له انه فرق¹¹ وحاب من شهد بذلك فتعجب ومجد الله فلما¹² كبر القديس مضى وترهب عند رجل¹³ قديس يسمى¹⁴ ايليا فاقام عنده مدة ولما تنيح ابنا ايليه¹⁵ مضى الى جبل برنوج اقام عند شيخ¹⁶ يدعى ابنا زخارياس وكان يصنع عبادات كثيرة وكان ابوه يطوف عليه ولما اتى الى جبل برنوج ووجده طلبه¹⁷ ان يعود¹⁸ معه فابا فاشار الاب عليه ان يعود مع والده الى ان تنيح فمضى معه ولم يقيم الا قليلاً الى ان¹⁹ تنيح والده²⁰ ففرق كلما اخلفه ابوه²¹ ثم

1. *Deest in B.* — 2. *B* خمسين سنة. — 3. *B* جاء. — 4. *B* فلما. — 5. *Deest in A.* — 6. *Deest in B.* — 7. *A* ايده. — 8. *Haec tria verba desunt in B.* — 9. *A* طرفه. — 10. *B* فوجدهم. — 11. *A* فرقه. — 12. *B* ولما. — 13. *B* رجلاً. — 14. *B* يدعا. — 15. *Haec verba a desunt in A.* — 16. *B* شيخاً. — 17. *B* طالبه. — 18. *B* بالعود. — 19. *deest in A.* الى ان. — 20. *B* اخلفه بعد ذلك. — 21. *Pro B* اخلفه ابوه *habet* له.

famine survint. Sa belle-mère le détestait et lui donnait peu de pain qu'il distribuait aux bergers, tandis que lui jeûnait toute la journée : il était alors âgé de cinq ans. Quand son père apprit qu'il distribuait son pain et restait à jeun, il partit pour le voir. Lorsque ce saint le sut, il attacha dans son vêtement trois pierres qui ressemblaient à du pain, afin qu'en les voyant, son père crût que c'en était. Lorsqu'il fut arrivé près de lui et qu'il eut ouvert le pan de son manteau, il trouva du pain. Il lui demanda si, ce jour-là, il avait partagé quelque chose. Le saint lui répondit qu'il en avait distribué et il amena des gens en témoignage. Son père fut étonné et loua Dieu. Quand il fut grand, il partit et prit le froc près d'un saint appelé Élie (*Ilyá*), auprès de qui il demeura quelque temps. Lorsque Anbà Elie mourut, Abou Isaac partit pour la montagne de Pernoudj (*Barnoudj*), où il resta près d'un vieillard appelé Anbá Zacharie (*Zakharyás*), et y fit de nombreux actes de dévotion. Son père était à sa recherche. Quand il arriva à la montagne de Pernoudj, et quand il le trouva, il lui demanda de revenir avec lui. Le saint refusa, mais son père [spirituel] lui conseilla de revenir avec son père jusqu'à ce qu'il mourût. Il partit avec lui, mais il se passa peu de temps jusqu'à sa mort. Le saint distribua tout ce qu'il avait laissé, se construisit une habita-

بنا له مكانا بعيدا¹ من المدينة وتفرد² فيه واحد نفسه في عبادات متصلة واصوام دائمة وسهرانات الى ان تنيح بسلام فجعلوه في مكان ونسى المكان ولما كان بعد سنين اراد الرب ان يظهره فاطهر لقوم حصادين سراجا³ يضيء فوق قبره مدة ثلاثة ايام واذا اتوا الى المكان ليروه⁴ خفى عنهم الى ان شاع الخبر⁵ وذاع وظهر لهم المكان ووجدوا الجسد فوق القبر بعد ان ظهر في الحلم لاقوام مسيحيين فعرفهم بجسده⁶ فاخذوه بكرامة عظيمة وحملوه على جمل ولم يزل يسير الى ان اتى الى⁷ بين هورين ونشرت فبرك⁸ له الجمل هناك ولم يبرح فضربوه انه يقوم فما قام⁸ فعرفوا ان ارادة الرب ان يبتنوا⁹ له هناك مكان فوضعوه ونوا عليه كنيسة صلاته تكون¹⁰ معنا امين وفيه¹¹ ايضا تنيح الاب الاسكندروس بطريك الاسكندرية هذا الاب كان من مدينة الاسكندرية ابن ابوين مسيحيين هذا نشأ في خدمة البيعة وترى فيها لان الاب مكسيموس

1. *Pro his verbis a B habet* بعيد لمرجع بعيد — 2. B تفرد. — 3. A سراج. — 4. *Deest in A.* — 5. A ظهر. — 6. B جسده. — 7. *Deest in B.* — 8. B فلم يتم. — 9. B يبتنوا. — 10. *Deest in B.* — 11. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf.*

tion loin de la ville, y vécut solitaire, se consacrant à des dévotions ininterrompues, à des jeûnes continuels et à des veilles jusqu'à ce qu'il mourut en paix. On le plaça dans un endroit qu'on oublia. Au bout de quelques années, le Seigneur voulut le révéler. Il fit apparaître à des moissonneurs une lampe qui brillait au-dessus de sa tombe pendant trois jours. Lorsqu'ils vinrent à cet endroit pour la voir, elle disparut. La nouvelle s'en répandit et s'ébruita : cet endroit apparut et on y trouva le corps au-dessus de la tombe, après que des chrétiens l'eurent vu en songe. Il leur fit reconnaître le corps; ils le prirent avec un grand respect * et le chargèrent sur un chameau qui ne cessa de marcher jusqu'à ce qu'il arriva entre Hourin et Nachart. Il s'y agenouilla et ne bougea plus. On le frappa pour le faire lever, mais il ne se leva pas. On reconnut que la volonté était qu'on construisit là une demeure au saint. On le déposa là et on lui bâtit une église. Que sa prière soit avec nous! Amen.

* En ce jour aussi mourut notre père Alexandre (*El-Iskandarous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (312-344). Ce père était de la ville d'Alexandrie, fils de parents chrétiens. Il grandit dans le service de l'église et y fut élevé, car il fut consacré lecteur par notre père Maxime (*Maksimaous*), diacre

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

قدمه اغنسطس وقدمه الاب تاونا شماسا وقدمه الاب بطرس قسيسا وكان نشأ طاهرا بكرا فلما ان كان قرب استشهد الاب بطرس دخل اليه هذا الاب وارشيلا الذي قدم قبله الى الحبس وسأله¹ في اريوس ان يحله لاجل سؤاله لهما فاعاد واحرم اريوس امامهما وعرفهما ان السيد المسيح قد ظهر له وامره بذلك واعلمه ان ارشيلا يصير [بطريكاً] بعده وبعد ارشيلا هذا الاب واثار بذلك امام كهنة الاسكندرية واوصاهم ان لا يقبلاني اريوس ولا يكون له معهما شركة ولما ان اشهد قدم ارشيلا فخالف وقبل اريوس قدمه كاهنا فلم يقم سوى ستة اشهر ثم قدم هذا الاب ولما جلس على الكرسي فقدم اليه مشائخ الشعب وسأله ان يقبل اريوس فاي وزاده حرما وقال ان الاب بطرس امرني ولارشلا ان لا نقبل اريوس وقال ان السيد المسيح احرمه ولا يكون له معكم شركة ولما خالف ارشيلا وقبله نزع الله من الكرسي سريعا وانا لا اقبله ثم نفاه ونفى معه شيعته فذهب اريوس واشتكى لتسطنطين الملك وذكر ان هذا القديس منعه ظلما فجمع له المجمع المقدس الثلثماية وثمانية عشر بنية وكان هذا الاب مقدم المجمع فخالد اريوس وبين كفره بالفاظ قليلة في كميته

1. وارسلوه B.

par notre père Théonas (*Tâounâ*) et prêtre par notre père Pierre (*Boïros*). Il grandit dans la pureté et la virginité. Lorsque le martyr de notre père Pierre fut proche, ce saint et Achillas (*Archilâ*), qui fut patriarche avant lui, entrèrent dans la prison et lui demandèrent de déposer Arius (*Aryous*) à cause de la question qu'il leur avait posée. De nouveau, il l'excommunia devant eux et leur fit connaître que Notre-Seigneur le Messie lui avait apparu, le lui avait ordonné et l'avait informé qu'Achillas serait patriarche après lui et ce père après Achillas. Il leur avait prescrit cela devant les prêtres d'Alexandrie et leur avait recommandé de ne pas accueillir Arius et de ne pas avoir de commerce avec lui. Lorsqu'il eut subi le martyre, Achillas fut sacré patriarche; il lui désobéit, accueillit Arius et l'ordonna prêtre. Il ne dura que six mois, puis ce père fut sacré patriarche. Quand il fut assis sur le siège du patriarcat, les chefs des fidèles vinrent le trouver et lui demandèrent d'accueillir Arius, Mais il refusa et redoubla l'excommunication en disant : « Notre père Pierre m'a ordonné et à Achillas de ne pas accueillir Arius et nous a dit : Notre-Seigneur le Messie l'a excommunié; n'avez pas de commerce avec lui. Quand Achillas lui a désobéi et a accueilli Arius, Dieu l'a arraché rapidement du siège de patriarcat; moi, je ne l'accueillerai pas. » Puis il le chassa ainsi que ses subalternes. Arius alla se plaindre à l'empereur Constantin (*Qostantin*) et raconta que ce saint l'avait écarté injustement. Il rassembla le saint

جلیلة فی عظمتها واحرم من یقول [بقوله] ونطق بالامانة التي اجراها الله على لسانه مع بقية الاباء ووضع القوانين والشرايع والاحكام التي بيد سائر النصارى الى الان ورتب الصوم وعيد الفصح ثم رجع الى كرسيه فائزا غالبا فرعى برعيته بالنعمة والسلامة ثم تنيح وكان جملة مقامه على الكرسي ستة عشر سنة صلواته تحرسنا¹ وتحفظنا من شدائدنا امين وفيه² ايضا نياحة الاب مرقس هذا الاب كان من اهل الاسكندرية وكان بكرا طاهرا عالما فاضلا فصير بطريرك الاسكندرية وهو الثاني في الاسم فقدم الاب يوحنا شماسا وكان كاهنا جيّدا على الغاية وكان يطرب بكنهوته ويحسن نعمته ومعرفته بالقراءة كل من يسمعه ثم ابقاه الاب يوحنا في قلايته وسلم له تدبير البطريركية وكان لا يعمل شيئا الا برأيه ثم البسه الاسكيم في الهيكل فاتي بعض المشائخ يوم لبسه الاسكيم وقال امام الجمع هذا الشماس الذي اسمه مرقس سيستحق ان يجلس على كرسي ابيه مرقس فلما كان عند نياح

1. تحرسنا. — 2. Haec commemoratio deest in A.

Concile des 318 Pères à Nicée (*Niqyah*) et ce saint en fut le chef. Il combattit Arius dans des paroles brèves dans leur expression, magnifiques dans leur grandeur. Il prononça avec tous les Pères la profession de foi que Dieu fit descendre sur sa langue; il établit les règles, les lois et les règlements qui sont jusqu'aujourd'hui entre les mains de tous les chrétiens. Il régla le Carême et la fête de Pâques, puis il revint à son siège vainqueur et victorieux, garda son troupeau avec la grâce et la sécurité, puis il mourut. Il demeura seize ans sur le siège de patriarche. Que sa prière nous défende et nous protège contre nos maux! Amen.

¹En ce jour aussi arriva la mort de notre père Marc (*Marqos*). Il était des gens d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*); il était vierge, pur, instruit, vertueux et devint patriarche d'Alexandrie (799-819); il fut le deuxième du nom. Le patriarche Jean (*Youhannâ*) le consacra diacre. Il fut un prêtre excellent. Il était ému par ses fonctions sacerdotales et charmait par la beauté de son chant et sa connaissance de la récitation quiconque l'entendait. Puis notre père Jean le fit demeurer dans sa cellule et lui remit l'administration du patriarcat; il ne faisait rien sans son conseil. Ensuite il le revêtit dans l'église de l'habit monastique. Le jour où il revêtit le froc, un vieillard vint dire devant la réunion: « Ce diacre qui se nomme Marc est digne de s'asseoir sur le siège de son père Marc (l'apôtre). » Lorsque arriva la mort de notre

1. Cette commémoration manque dans A.

الاب يوحنا اشار على الاساقفة بتقدمة هذا الاب ففرحوا به وقدموه هذا بعد ان هرب منهم الى البرية فسيروا اخذوه وقدموه بطريركا واهتم البيع في زمانه اهتماما بليغا وعمّر ما خرب منهم وازال في زمانه بدع المخالفين الذين قد ظهروا بمصر وتفردوا بضيعة وحدهم فردهم الى صيرة الغنم وظهر الله له على يد هذا الاب ايات كثيرة وابري مرضى عدة واخرج من اناس شياطين وقال لبعضهم ان هذا ما اصابك الا بكونك كنت تجسر على السرائر المقدسة بهجلا ولا كنت تحفظ نفسك من الكلام الباطل الذي يخرج من فيك وفي ايامه سبوا المغاربة روم كثير واتوا بهم الى الاسكندرية وابعوهم محزن لذلك كثير واستلف ديريته دينا (?) وتصدق من المومنين واشترى منهم بثلاث الف دينار وكتب لهم اوراق الحرية وقال لهم من راح منكم الى بلاده والذي اقام ازوج من كان منهم غريب واقام بهم وبعد ان اهتم هذا الاب ببيعة ابو صوير التي بالاسكندرية وجددها اثار العدو في المدينة فتن واحرقت فرجع هذا الاب اهتم بها ايضا فلما اراد الرب نياحته تمرّض فلما كان ليلة الفصح ظهر له القديس مرقس الانجيلي وبشره بالنعمة المعدة له واعلم ان بعد تناول السرائر

père Jean, il conseilla aux évêques de sacrer le saint. Ils se réjouirent et l'élevèrent à la dignité de patriarche après qu'il se fut enfui loin d'eux dans le désert. Ils envoyèrent vers lui, le saisirent et le sacrèrent patriarche. Il donna les plus grands soins aux églises de son temps, rebâtit celles qui avaient été ruinées, fit cesser les doctrines des hérétiques qui avaient apparu de son temps en Égypte (*Misr*) et qui s'étaient isolés dans un village et les ramena au bercail du troupeau. Dieu fit accomplir par ce saint de nombreux miracles; il guérit beaucoup de malades, chassa des gens les démons et dit à l'un d'eux : « Le mal ne t'a atteint que parce que tu as été audacieux contre les saints mystères par ignorance et que tu ne t'es pas gardé des paroles vaines qui sont sorties de ta bouche. » De son temps, les Maghribins (*El-Maghâribah*) prirent beaucoup de Grecs (*Roum*), les amenèrent à Alexandrie et les vendirent. Il en fut grandement affligé, emprunta à ses couvents, demanda l'aumône aux croyants et racheta des prisonniers pour 3.000 dinars. Puis il leur écrivit des feuilles de libération et leur dit : « Celui d'entre vous qui s'en ira dans son pays (*lacune*) et celui qui sera resté (*lacune*); je marierai quiconque d'entre vous est étranger. » Il demeura avec eux. Ce père s'occupa ensuite de l'église d'Abou Sôter (*Soutir*) qui est à Alexandrie, et la reconstruisit. L'ennemi souleva des troubles dans la ville et l'église fut brûlée. Le patriarche s'en occupa de nouveau. Quand le Seigneur voulut sa mort, il tomba malade. La nuit de Pâques, saint Marc l'évangéliste lui

المقدسة يسلم الروح فانتبه واعلم الاباء الاساقفة الذى عنده ورسم بالقداس ثم تناول السرائر المقدسة وقال لهم انا اودعكم جميعا ثم اسلم الروح وكانت مدة مقامه على الكرسي عشرين سنة صلاته تكون معنا امين

¹ وفيه ايضا تيسح² انا خاييل كان هذا راهبا قديسا ثم تقدم ايغومانس على كنيسته القديس ابو يحسن فقدم⁴ بطريركا وسار سيرة روحانية الهية⁵ ولما اتى⁶ الصوم المقدس⁷ صعد الى البرية ليصوم فيها وافتكر⁸ سيرته حيث كان في البرية متوحدا فسأل الله بكيا وتضرع⁹ قائلا يا رب انت تعلم اتى¹⁰ لم ازل¹¹ اهوى الوحدة وان ليس لى طاقة بهذا الذى دخلت فيه فتقبل الرب دعاه ولما كان بعد الفصح دعاه الرب فتيسح ولم يقم¹² الا يسيرا بركاته تسلمنا امين¹³

اليوم الثالث والعشرون من برمودة¹⁴

في هذا اليوم استشهد القديس الجليل ماري جرجس هذا كان ابوه يسمى انسطاسيوس

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani.* — 2. *B addit* الاب. — 3. *A* فافتكر. — 4. *B* يقدم. — 5. *B* سيريا الاحياء. — 6. *B addit* الى. — 7. *Deest in B.* — 8. *B* افتكر. — 9. *Haec verba a* حيث *desunt in B.* — 10. *B* انى. — 11. *B* ازال. — 12. *B* يتيم. — 13. *Pro his tribus verbis B habet* صلواته تكون. — 14. *A* عند.

apparut, lui annonça la grâce qui lui était réservée et lui apprit qu'après avoir reçu les saints mystères, il rendrait l'âme. Il s'éveilla et en informa nos pères les évêques qui étaient près de lui, demanda la communion, l'eucharistie et leur dit : « Je vous fais mes adieux à tous, » puis il rendit l'esprit. Il avait été vingt ans sur le siège de patriarce. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi mourut Anbà Khayil (850-851). C'était un saint moine, il fut préposé comme hégoumène à l'église de Saint Jean (*Yohannes*) ; puis il fut sacré patriarce et mena une vie spirituelle et divine. Quand arriva le carême, il monta dans le désert pour y jeûner. Il réfléchit à sa vie tandis qu'il était solitaire et implora Dieu en pleurant et en s'humiliant : « Seigneur, dit-il, tu sais que je n'ai pas cessé d'aimer la solitude et je n'en ai pas le pouvoir dans ma situation. » Le Seigneur accueillit sa prière. Après Pâques, il l'appela et Khayil mourut ; il ne resta que peu de temps patriarce. Que sa bénédiction nous sauve ! Amen.

VINGT-TROIS DE BARMOUTAH [18 avril].

En ce jour mourut martyr le saint glorieux Mâri Georges (*Djirdjis*). Sou

1. Cette commémoration manque dans Assemani et Ludolf.

من القبادوقية واسم امه تاوبستا¹ من فلسطين فلما صار له عشرون² سنة تبيح ابوه³ وقام⁴ الى⁵ الملك داديانوس ليأخذ موضع ابيه فوجد الملك قد اقام عبادة الاصنام ففرق كلما معه على المساكين وعتق غلمانه واتى الى الملك واعترف بالمسيح فإلطف⁶ به واوعده بالجوائز كثيرة⁷ فلم يلتفت اليها فعاقبه عاقوبات كثيرة⁸ والرب يقويه⁹ ويشفي جميع¹⁰ جراحاته واعلمه انه يموت ثلث¹¹ دفعوع والرب يقيمه¹² والدفعة الرابعة يأخذ فيها اكليل¹³ الشهادة ووعده¹⁴ ان يجعل اسمه شائعا في كل الارض وانه يقيم سبع سنين في العذاب ويرسل¹⁵ له ملائكته لخدمته واما الملك فلما تحير فيما يعلمه مع القديس¹⁶ من كثرة ما يعذبه ولا يلبس فاحضر¹⁷ ساحرا قويا * اسمه اتاسيوس فسحر قدحا واعطاه¹⁸ له ليشربه ليظن¹⁹ انه²⁰ يموت عند شربه ولما شربه²¹ ولم ينضر²² منه فامن الساحر²³ بالمسيح وأخذ الشهادة فعند ذلك احضر الملك معصرة لها اسنان كالمنشر وامر بعصره فلما عصر

1. B. تاوغنسطا. — 2. B. عشرين. — 3. B. والده. — 4. B. فقام. — 5. B. واتى. — 6. B. فإلطف. والرب. — 7. B. عظيمه. — 8. B. كثير. — 9. B. يقيده. — 10. *Deest in B.* — 11. A. ثلثه. — 12. B. والرب. — 13. *desunt in B.* — 14. B. وادعد *et addit* الرب. — 15. B. *addit* الرب. — 16. B. بعد. — 17. B. احضر. — 18. B. اعطاه. — 19. B. يشرب ظن. — 20. B. امن. — 21. *desunt in B.* ولما شربه. — 22. B. ينظر. — 23. B. امن.

père se nommait Anastase (*Anastasyous*) de Cappadoce (*Qabâdouqyah*) et sa mère Thécopiste (*Tâoubistâ*)¹ de Palestine (*Falastîn*). Quand il eut vingt ans, son père mourut; il se rendit chez le roi Taticn (*Dâdyânous*) pour occuper la charge paternelle. Il trouva que ce prince pratiquait le culte des idoles. Il distribua tout ce qu'il avait aux pauvres, affranchit ses serviteurs, alla trouver le roi et confessa le Messie. Taticn le flatta et lui promit de nombreuses récompenses qui ne le touchèrent pas; il lui fit subir beaucoup de tortures, Le Seigneur le fortifiait et guérissait toutes ses blessures. Il l'informa qu'il mourrait trois fois et qu'il ressusciterait, mais qu'à la quatrième, il recevrait la couronne du martyr; il lui promit de rendre son nom célèbre par toute la terre; il lui annonça qu'il resterait sept ans dans les tortures et que lui-même enverrait ses anges pour le servir. Le roi stupéfait de ce qu'il apprenait avec ce saint du grand nombre des tourments, sans pouvoir le fléchir, fit venir un magicien puissant * nommé Athanase (*Atândsyou*s); il eueha nla uec * f. 188 v°. coupe et la lui donna pour boire, dans l'espoir qu'il mourrait dès qu'il aurait bu, mais il n'éprouva aucun mal. Alors le magicien crut au Messie et reçut la couronne du martyr. Puis le roi fit venir un pressoir garni de dents

1. B. *Tioughnistâ*.

اسلم الروح فاقامه السيد المسيح وعاد الى المدينة ولما رأوه الجموع امن كثيرا منهم ونالوا اكليل الشهادة وكانت¹ عدتهم ثلثة² الف وسبعماية³ نفس³ ولما حضر امام⁴ الملك وكان قد اجتمع اليه سبعين ملكا وهم جلوس على الكرسي فقالوا للتديس نريد منك تجعل الكراسي⁵ يورقوا ويشمروا⁶ فقال⁶ المسيح فيهم فاورقوا واثمروا⁷ فطبخه⁸ في⁹ مرجل نحاس ورمى على الجبل فاعاد¹⁰ الرب اليه نفسه وعاد الى الملك ونادى باسم المسيح¹¹ فتمججوا¹² وكان بالقرب منهم حفرة فيها عظام اموات دائرة فقال له الملك والملوك الذين معه انت قمت من الاموات يا جرجس ولكن نريد منك انك تقيم لنا اموات من هذا الناووس اعنى المقبرة¹³ فان¹⁴ اقامت لنا الاموات¹⁵ امنا بالاهك¹⁶ وعرفنا¹⁷ ان الاهك حق¹⁸ فصلى¹⁹ الى الله واقام لهم²⁰ من ذلك الناووس²¹ امواتا رجال ونساء وصبان وبشروا²² بالمسيح واخبروهم²³ بخبرهم وبالعذاب²⁴ ثم عادوا فماتوا فلما ابصروا ذلك²⁵ قالوا انهم

1. A. وكان. — 2. B. ثلث. — 3. *Deest in B.* — 4. B. الى. — 5. *Haec verba a* فقالوا *desunt in B.* — 6. B. *addit* السيد. — 7. A. وشمروا; B. *addit* الملك. — 8. A. فام. فام يامن الملك. — 9. A. بل. — 10. A. فاعاد. — 11. B. بالمسيح. — 12. B. *addit* من ذلك. — 13. *Pro his verbis a* بالقرب وكان *A habet tantum* له. فقالوا. — 14. A. ان. — 15. A. اموات. — 16. *desunt in A.* — 17. A. عرفنا. — 18. A. *addit* بد. وامننا. — 19. B. *addit* وامننا. — 20. A. فام. — 21. *Haec tria verba desunt in B.* — 22. ب. وبشروهم. — 23. B. وبشروهم. — 24. B. والعذاب. — 25. B. وادوا.

comme une scie et ordonna de l'y écraser. Quand il fut broyé, il rendit l'âme. Le Seigneur le ressuscita et il revint vers la ville. Quand la foule des gens le vit, plusieurs d'entre eux crurent et reçurent la couronne du martyre. Ils étaient au nombre de 270 personnes. Quand le saint fut devant le prince autour de qui s'étaient rassemblés 70 rois assis sur des trônes, ils dirent au saint : « Nous te demandons de faire porter à ces sièges des feuilles et des fruits. » Il implora le Messie : des feuilles et des fruits poussèrent. Tatien le fit cuire dans une marmite d'airain et jeter sur la montagne. Le Seigneur lui rendit la vie, il revint vers le roi et proclama le nom du Messie. Ils en furent étonnés. Il y avait dans le voisinage une fosse remplie d'os de morts oubliés. Le roi et ceux qui étaient avec lui dirent au saint : « Tu es ressuscité d'entre les morts, Georges; nous te demandons de ressusciter les morts de ce naos (Je veux dire un cimetière). — Si tu le fais, nous eroirons à ton Dieu et nous reconnaitrons qu'il est le Dieu réel. » Il le pria et il leur ressuscita du naos des morts, hommes, femmes et enfants. Ils annoncèrent le Messie, donnèrent des nouvelles de l'enfer et des châtements, puis ils moururent une

ارواح شياطين ومن حيرتهم فيما يعملوه بالقديس اودعوه عند امرأة فقيرة فلما ان خرجت
 الامراة لتتصدق خبزا احضر له ملاك الرب مائدة عليها من جميع¹ الخيرات² وكان في
 دارها³ عود⁴ يابس⁵ فصلى⁶ فجعله⁷ الله شجرة عالية فلما حضرت الامراة⁸ ورأت
 الاعجوبة⁹ العظيمة في طلوع الشجرة وفي المائدة تعجبت واحضرت له ابنا¹⁰ وكان اعمى
 اطروش اخرس¹¹ مفلوج وسأله ان يبريه فعرفها طريق الله فامتت بالمسيح وحينئذ¹² صلب
 على وجه الطفل فابصر وقال¹³ اتنى محتاج اليه¹⁴ في وقت اخر يمشى ويسمع ويتكلم
 ولما عبر¹⁵ الملك واجبر¹⁶ الشجرة استغريها وسأل عنها * فقبل له انها¹⁷ في دار الامراة
 التي عندها جرجس الجليلي فلما افتكر القديس احضره وامر ان يضرب ويعصر¹⁸ فمات
 في¹⁹ ثالث دفعة رموه خارج المدينة²⁰ فاقامه الرب وعاد الى الملوك²¹ فاحتر الملك في²²

1. *desunt in B.* من جميع. — 2. *B addit* كثير. — 3. *B* دار الامراة. — 4. *A* عودا; *B*
addit فصار. — 5. *A* يابسا. — 6. *B* وقت الصلاة. — 7. *B* فحين اسند عليه القديس في وقت الصلاة. — 8. *B* الامراة. — 9. *B* العجوبة. — 10. *Haec tria verba desunt in B.* — 11. *B* واطروش
 واطروش. — 12. *A* حينئذ. — 13. *B addit* لها. — 14. *Haec tria verba desunt in B.* — 15. *B*
 جا جائز. — 16. *B* ويصاب. — 17. *Deest in A.* — 18. *B* رأى. — 19. *Deest in B.* — 20. *Haec*
tria verba desunt in B. — 21. *B* الملك. — 22. *Deest in B.*

seconde fois. A cette vue, les rois dirent : « Ce sont des esprits de démons. »
 Dans leur trouble de ce qu'ils feraient au saint, ils le déposèrent chez une
 femme pauvre. Lorsqu'elle sortit pour mendier du pain, l'ange du Seigneur
 lui apporta une table couverte de toutes sortes d'excellentes choses. Il y avait
 dans sa maison un arbre desséché; le saint pria et Dieu en fit un arbre élevé.
 Lorsque la veuve arriva et qu'elle vit le grand prodige de la croissance de
 l'arbre et ce qu'il y avait sur la table, elle s'étonna. Elle lui amena son fils
 qui était aveugle, sourd, muet et paralytique et lui demanda de le guérir.
 Il lui fit connaître la voie de Dieu, et elle crut au Messie. Alors il fit le signe
 de la croix sur le visage de l'enfant qui recouvra la vue. Puis il dit :
 « J'aurai besoin de toi; dans un autre moment il entendra, il marchera et
 il parlera. » Lorsque le roi passa par là et qu'il vit l'arbre, il s'en étonna et
 fit des questions à son sujet. * On lui dit : « Il est dans la maison de la femme * f. 189 r.
 chez qui est Georges le Galiléen (*El-Djalili*). » Quand il se rappela le saint, il
 ordonna de le frapper et de le broyer; il mourut pour la troisième fois et on
 le jeta hors de la ville. Le Seigneur le ressuscita et il retourna vers les rois.
 Tatien le châtia avec fureur. Puis il se mit à le flatter et à lui promettre de

عذابه ثم بدأ يلاطفه ووعد¹ ان يزوجه ابنته ويجعله الثاني في مملكته فتلاهي به القديس² واوعده ان يبخر للالهة ففرح³ ووطن انه يفعل⁴ فقبل رأسه واتي به الى قصره فقام القديس يصلى وقرأ المزامير⁵ والملكة تسمعه فتقصت منه⁶ شرح ما قرأه فبدأ يعرفها⁷ ويفهمها من حين⁸ خلق الله العالم والى تجسد المسيح فدخل كلامه⁹ في قلبها وامنت بالسيد المسيح فلما كان بالغداة نادى مناديا باجتماع الناس ليصروا¹⁰ جرجس يبخر للالهة فلما سمعت¹¹ الامراة¹² الامرلة خرجت مع الجمع لتعابنه فلما ابصرها تبسم وقال لولدها امضى الى ابلون وامره بالحضور التي باسم يسوع المسيح¹³ فسمع الطفل¹⁴ ومشى وتكلم ومضى الى ابلون وقال¹⁵ ما قاله له¹⁶ القديس فاخرج الشيطان الوطن الذي كان ساكنا فيه واتي الى القديس واقر قدام الجمع ان¹⁷ ليس هو¹⁸ الاله¹⁹ بل²⁰ مضى للناس فامر القديس للارض²¹ ان تبعله فابتلعه فلما رأى الملك ذلك

1. B. واعدده. — 2. *Haec verba a* ويجعله *desunt in B.* — 3. B. الملك. — 4. *Haec tria verba desunt in B.* — 5. B. مزامير. — 6. B. فسالت مند من. — 7. B. يعلمها. — 8. *Deest in B.* — 9. B. كلمه. — 10. B. يصير. — 11. B. تلكت. — 12. *Deest in B.* — 13. *Haec verba a* الى *desunt in B.* — 14. *desunt in B.* فسمع الطفل. — 15. B. له. — 16. *Deest in B.* — 17. B. انه. — 18. *Deest in B.* — 19. B. الاله. — 20. *Deest in A.* — 21. B. الارض.

le marier avec sa fille et de le faire le second après lui dans son royaume. Le saint se joua de lui et lui promit d'offrir de l'encens aux dieux. Le roi se réjouit, croyant qu'il le ferait, lui embrassa la tête et l'emmena dans son palais. Georges se mit à prier et à réciter les Psaumes. La reine l'entendait; elle lui demanda l'explication de ce qu'il récitait. Il commença à l'instruire et à lui expliquer depuis le moment où Dieu créa le monde jusqu'à l'incarnation du Messie. Ses paroles entrèrent dans le cœur de la reine qui crut à Notre-Seigneur. Le lendemain, un erieur public avertit les gens de se réunir pour voir Georges offrir de l'encens aux dieux. Quand la veuve apprit cela, elle sortit avec la foule afin de le contempler. En la voyant, il sourit et dit à l'enfant : « Va vers Apollon (*Aboloun*) et ordonne-lui de venir à moi, au nom de Jésus (*Yasou'*) le Messie. » L'enfant entendit, partit et répéta à Apollon ce qu'il lui avait dit. Le démon fit sortir l'idole dans laquelle il habitait, alla trouver le saint et déclara devant la foule qu'il n'était pas dieu, mais qu'il trompait les gens. Georges ordonna à la terre de l'engloutir et elle l'engloutit. A cette vue, le roi fut couvert de honte ainsi que tous ceux qui étaient avec lui. Il entra chez la reine, rempli de colère contre le saint; elle lui dit : « Ne t'avais-je pas dit de ne pas lutter contre les chrétiens, car leur Dieu est

افتضح¹ وكل² الذين معه ودخل الى الملكة وهو مملوء³ حقًا على القديس فقالت له الملكة ألم اقول لك لا تعاند الجليليين⁴ لان الهم قوي فاشد حقه وعلم ان القديس قد⁵ امالها اليه فامر ان يخرجوها⁶ ويحجفوها الى خارج المدينة⁷ وان يمشطوا جسمها بامشاط حديد⁸ واستشهدت ونالت اكليل الحياة ولما تحيروا الملوك في امر القديس وتشاوروا⁹ على الملك داديانوس ان يكتب قضية القديس ليستريح منه ليلا يزداد نار¹² من السماء وتهلك السبعين ملك ليهدي الاضطهاد عن ابناء البيعة ثم ظهر له¹³ الرب ووعده¹⁴ بمواعيد عظام ثم مد عنقه واخذت رأسه المقدسة فاخذ¹⁵ احد عبيده¹⁶ المومنين جسده ولفه¹⁷ في غفارته ثم مضى به الى بلده وبنى عليه بيعة حسنة شفاعة تحفظنا¹⁸ امين¹⁹

1. B. فافتضح. — 2. B. الجمع. — 3. B. ممتلى. — 4. B. الجليليين. — 5. *Deest in B.* — 6. B. *addit* الى الخارج. — 7. *Haec tria verba desunt in B.* — 8. *Deest in A.* — 9. B. اشاروا. — 10. *desunt in B.* على فضيحة. — 11. B. *addit* السيد. — 12. A. نار. — 13. B. *addit* ملائكة. — 14. B. وارعدده. — 15. B. واخذ. — 16. *Deest in B.* — 17. A. ولفته. — 18. B. *addit* وتحرسنا من شدائدنا والناسخ المسكين. — 19. *Ludolf addit commemorationem S. Kom.*

puissant? » Sa colère redoubla; il reconnut que le saint l'avait attirée vers lui. Il ordonna de la faire sortir et de l'emporter au dehors et de déchirer son corps avec des peignes de fer. Elle mourut martyre et reçut la couronne de vie. Quand les rois se furent acharnés après le saint, ils conseillèrent à Tatien d'écrire sa condamnation pour être délivré de lui, de peur que Georges n'ajoutât honte sur honte. * Quand l'ordre de lui trancher la tête partit, il fut joyeux, puis il demanda au Messie de faire descendre du ciel un feu qui ferait périr les 70 rois, afin que la persécution contre les chrétiens s'apaisât. Le Seigneur lui apparut et lui fit de grandes promesses. Ensuite il tendit le cou et on coupa sa tête sacrée. Un de ses serviteurs fidèles recueillit son corps, l'enveloppa dans son voile, l'emporta dans son pays et lui bâtit une belle église. Que son intercession nous garde! Amen¹.

1. Ludolf ajoute la commémoration de saint Kom.

اليوم الرابع والعشرون من برمودة

في¹ هذا² اليوم استشهد القديس سينا³ رفيق ايسيداروس⁴ المذكور في اليوم⁵ الثامن عشر من برمهاث وذلك⁶ بعدما عذب القديس مع رفيقه ايسيداروس⁷ واستشهد ذاك⁸ وبقي هذا⁹ في السجن فعزل والى الفرما وتولّى غيره بوضيعة ان لا يبقى احد ممن يذكر اسم المسيح فعرف قضية¹⁰ سينا¹¹ وانه من اكابر الاجناد وانه قد¹² عذب عذابا عظيما ولم يرجع عن رأيه فامر بضرب عنقه¹³ فلما تم شهادته واخذت رأسه المقدسة ونال اكليل الشهادة فعاينت والدته ملائكة وقد اخذوا نفسه كما عاينت¹¹ في استشهاده ايسيدروس¹⁵ القديس¹⁶ ثم أخذوا جسده وكفنوه ووضعوه مع جسد القديس ايسيدروس¹⁷ صديقه صلتهما¹⁸ تكون

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A سينا. — 4. A ايسيداروس. — 5. *Deest in B.* — 6. B *addit* مع. — 7. A ايسيداروس. — 8. B ذلك. — 9. B *addit* القديس. — 10. B *addit* القديس. — 11. A شابا. — 12. *Deest in B.* — 13. B ايسيدروس. — 14. B *addit* ذلك. — 15. A ايسيدروس. — 16. *Deest in B.* — 17. A ايسيدروس. — 18. B صلتهما.

VINGT-QUATRE DE BARMODAH (19 avril).

'En ce jour mourut martyr saint Sinâ², compagnon d'Isidore (B *Isidârous*, A *Isidarâs*), mentionné le 18 de barmahat. Après que ce saint et son ami Isidore eurent éprouvé des tourments, que l'un eut été martyrisé et que l'autre resta en prison, le gouverneur de Péluse (*El-Faramâ*) fut destitué et remplacé par un autre avec la recommandation de ne pas laisser subsister quiconque mentionnerait le nom du Messie. Quand le nouveau gouverneur fut informé de l'affaire de Sinâ³ et apprit qu'il était des principaux de l'armée, qu'il avait déjà éprouvé des tourments sans changer d'opinion, il ordonna de lui trancher la tête. Lorsque le martyre fut accompli et qu'on lui eut enlevé la tête, il reçut la couronne du martyr. Sa mère vit des anges l'enlever, comme elle l'avait vu lors du martyre de saint Isidore : puis on prit son corps, on l'enveloppa dans un linceul et on le déposa à côté de celui de son ami saint Isidore. Que leurs prières soient avec nous tous! Amen. Leurs corps sont encore aujourd'hui dans la ville de Djemnouti

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. *Maï Sisa*, *Assemani Sinatus*. — 3. A. *Châbi*.

مع جميعنا¹ امين واجسادهما² اليوم بمدينة سمود يعيد لهما فيها وظهر منهم ايات واعاجيب³ لمن يقصدها بامانة بركاتهم تحل علينا امين⁴
 وفيه⁵ ايضا تسبح الاب القديس⁶ انبا سنوتوس⁷ بطريرك الاسكندرية هذا القديس
 ترهب من صغره بكنيسة القديس⁸ مقاريوس ثم رقى في الفضيلة والعبادة فصار مدبرا واقنوما⁹
 للكنيسة فاختير للبطركية¹⁰ برضى كل الشعب والاساقفة فثالته شدائد كثيرة واحزان¹¹ متواترة
 واضطهاد من الملوك وصور^{*} ولم يكن معه شيء¹² واجرى الله على يديه ايات كثيرة
 واشفى امراض صعبة واخرج من اقوام شياطين¹³ وامطر الله بصلاته امطارا عظيمة¹⁴
 لاهل مريوط لانهم قد جدبوا ثلثة سنين من¹⁵ عدم المطر ونشفت الابار وكادوا ان يهلكوا
 عطشا فلما جاء الاب ليعيد في كنيسة القديس ابو مينا شكوا اهل المكان¹⁶ من عدم الماء
 فعزاهم وصرهم ولما اكمل القداس¹⁷ طلب من الله ان يرحم خليقته ولما كان عند مغيب

بركات¹ *Haec verba a* — 2. واجسادهم B. — 3. عجائب B. — 4. *Haec verba a* desunt in B. — 5. *Haec commemoratio deest* in Ludolf. — 6. *Deest* in B. — 7. A. اينبا
 — 8. B. الاب. — 9. واقنوما B. — 10. B. فاختر للبطريركيد. — 11. B. واحزانا. —
 12. B. بشيئا. — 13. *Haec verba a* desunt in A. واشفى. — 14. B. غزبرا. — 15. *Deest* in B. —
 16. القديس desunt in B. — 17. B. القديس.

(*Samannoud*) et ils ont produit des miracles et des prodiges pour quiconque se dirige vers eux avec foi. Que leurs bénédictions descendent sur nous! Amen.

En ce jour aussi mourut le saint père Anbà Chenouti (*Sanoutyous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (859-881). Il se fit moine dès sa jeunesse à l'église de Saint-Macaire (*Maqaryous*), puis il grandit en mérite et en dévotion et devint administrateur et économiste de cette église. Il fut élu patriarche du consentement unanime des fidèles et des évêques. Il éprouva de nombreux malheurs, des chagrins continuels et la persécution des rois et fut en proie à leurs exigences * alors qu'il ne possédait rien. Dieu fit arriver * f. 190 r.
 par ses mains de nombreux miracles; il guérit des maladies graves, chassa des gens les démons et, à sa prière, Dieu fit tomber des pluies considérables sur les gens de Mariotis (*Maryout*), car ils étaient privés d'eau depuis trois ans, les puits étaient desséchés et ils étaient presque morts de soif. Quand ce père vint célébrer la fête dans l'église de Saint Abou Ménas (*Minâ*), les gens de l'endroit se plaignirent à lui de manquer d'eau. Il les consola et leur fit prendre patience. Quand la cérémonie fut finie, il demanda à Dieu d'avoir pitié de ses créatures. Au coucher du soleil, la pluie tomba par gouttes, puis

الشمس بدت المطر تنزل قطلا ثم بطلت فقال هذا الاب يا ربى¹ والاهى² يسوع المسيح الغنى ان تريد ترحم شعبك فارحم بغنا يشبه رحمتك ليمتلوا من مسرتك وبركتك قال هذا لم دخل مخدعه ليصلى صلاة النوم ثم سأل الرب ان يذكر شعبه فلما تمت صلاته حدث رعد وبروق³ ونزل غيث كالسيل الشديد⁴ وامتلت⁵ منه البقاع والكروم والاجاب وبقي في الارض ثلثة سنين عوض تلك السنين الجدبة⁶ ودفعة اخرى حشدوا عريان الصعيد ونزلوا الديارة⁷ ليقتلوا كلمن فيها وينهبوها اخذ هذا الاب صليبه وخرج لهم فحين ابصروا الصليب تآخروا ولم يوذوا احد في تلك الدفعة وطرد بتعليمه الكفر في بلاده ورعيته وذلك ان كان بالبلاد⁸ من⁹ يقول ان المتالم عنا انسانا¹⁰ خلوا من الاله فكتب¹¹ هذا الاب¹² رسالة وارسلها في ايام المقدس الى سائر البلاد يكرز فيها ان المتالم عنا هو¹³ الله الكلمة في جسده من حيث لم يفترق منه لان الطبيعتين الذى صاروا واحدا¹⁴ من الابتداء لم يفترق بالجملة بامر من سائر الامور ولا في حين الالم¹⁵ والموت لم يفترقا ولما قرئت

1. B. رب. — 2. *Deest in B.* — 3. B. وبروق. — 4. *Deest in B.* — 5. B. وامتلات. — 6. B. الجدب. — 7. B. للديارة. — 8. B. في البلاد. — 9. *Deest in B.* — 10. *Deest in B.* — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in B.* — 13. *Deest in B.* — 14. B. واحد. — 15. B. الالام.

cessa. Alors ce père dit : « Mon Seigneur et mon Dieu, Jésus (*Yasou*) le Messie, le riche par excellence, si tu veux avoir pitié de ton peuple, aie pitié de lui (et accorde-lui) une richesse pareille à ta miséricorde pour qu'il soit rempli de ta joie et de ta bénédiction. » Après ces paroles, il entra dans sa chambre pour faire la prière du sommeil, et demanda au Seigneur de se rappeler son peuple. Quand il eut fini de prier, il arriva du tonnerre et des éclairs, et il tomba une pluie pareille à un torrent violent; les fonds de terrain, les vignes, les citernes furent remplis et la terre resta trois ans (couverte d'eau) au lieu de trois années de sécheresse. — Une autre fois, les Bédouins (*'Orbân*) de la Haute-Égypte (*Eÿ-Sa'id*) se rassemblèrent et descendirent vers les couvents pour tuer tous ceux qui y étaient et les piller. Ce père prit sa croix, et sortit vers eux. Quand ils virent la croix, ils reculèrent, sans faire de mal à personne cette fois-là. — Par son enseignement, il chassa l'impiété de ses provinces et de son troupeau. Il y avait dans le pays des gens qui disaient : « Celui qui a souffert pour nous est un homme et non un dieu. » Ce père écrivit une lettre qu'il envoya pendant le saint carême dans toutes les provinces. Il y prêchait que celui qui avait souffert pour nous était Dieu le Verbe, incarné puisqu'il ne se sépare pas de son corps, car les deux natures, qui n'en font qu'une depuis le commencement, ne se séparent pas suivant ce qui se passe dans toutes les choses ni dans la douleur ni dans la mort. Quand

هذه¹ الرسالة في سائر البلاد فرح الشعب المسيحي كثيرا بها وظهر ايضا قوم ملاعين فقالوا بلسانهم المستحق القطع ان طبيعة اللاهوت ماتت وكانوا هولاء اهل البلينا واساقفتهم فلما بلغ هذا الاب خبرهم حزن جدا وكتب كتابين فيها طبيعة الله الكلمة غير مدروكة ولا ملمومة وان الالم لم يدخل² الا على الطبيعة البشرية المتحدة فيه³ كما اننا³ لا تفرق الله الكلمة من الجسم المتالم بل نعتقد انه كان متحدا⁵ به حين الالم⁶ هكذا ايضا تنزه ونبرى اللاهوت من الالم⁷ والموت الحاليين⁸ بالجسد المتالم ولما وصلت رسائله⁹ الى هولاء القوم رجعوا عن ضلالتهم¹⁰ واعترفوا بالايمان الحق واتت الاساقفة الذي لهم واعترفوا¹¹ بالاعتراف الصحيح وسألوا منه¹² المغفرة فامرهم ان يضربوا المطاوعة في وسط الاساقفة والرهبان والشعب ويستغفروا منهم¹³ كفرهم ففعلوا ذلك وغفرهم وكان هذا الاب كثيرا للاهتمام¹⁴ في البيع وعمارتها¹⁵ وبمواضع الغراء وما¹⁶ يفضل عنه يتصدق¹⁷ به وسار سيرا صالحا والله رضىا ثم تيسح بسلام شفاعته معنا امين¹⁸

وقال *et addit* باللد الكلمة *B habet* فيد *B* — 1. B. — 2. B. الالم لم تدخل — 3. *Pro* — 4. B. — 5. B. متحد — 6. B. الالم — 7. B. الالم — 8. A. الحال — 9. A. فيها — 10. A. و *et B* — 11. *Haec verba a* بالايمان *desunt in B.* — 12. A. — 13. B. ويستغفروا — 14. A. كثيرا للاهتمام — 15. B. بعبارتها — 16. A. وبها — 17. B. يتصدق — 18. *Pro his verbis a* شفاعته *B habet* معنا امين

cette lettre fut lue dans toute la contrée, le peuple se réjouit. Il apparut aussi une troupe de réprouvés disant dans leur langue : « Il mérite * d'être * f. 190 v°. déposé pour avoir dit que la nature divine est morte. » C'étaient des gens d'El-Ballianâ et leurs évêques. Quand la nouvelle en parvint à ce père, il en fut très affligé et écrivit deux lettres pour démontrer que la nature divine du Verbe était hors d'atteinte, impalpable, à l'abri de la souffrance, que la douleur n'y avait accès que par la nature humaine, laquelle était nuie en lui, de même que nous ne séparons pas Dieu le Verbe de son corps exposé à la souffrance, mais nous croyons qu'ils étaient unis en lui au moment de la douleur, de même nous écartons et nous éloignons la divinité de la souffrance et de la mort qui sont descendues sur son corps souffrant. Quand ces lettres arrivèrent à ces gens, ils renoncèrent à leur erreur et confessèrent la foi orthodoxe. Les évêques qu'ils avaient virent, firent une déclaration exacte et lui demandèrent leur pardon. Il leur ordonna de se prosterner au milieu des évêques, des moines et du peuple et d'implorer leur pardon pour leur infidélité. Ils le firent et il leur pardonna. Ce père avait beaucoup de sollicitude pour les églises et leur construction et pour les asiles des étrangers. Il faisait l'aumône de son superflu ; il mena une vie vertueuse et agréable à Dieu, puis il mourut en paix. Que son intercession soit avec nous ! Amen.

اليوم الخامس والعشرون من برمودة¹

في² هذا اليوم استشهدت القديسة سارة وولديها³ هذه⁴ كانت من هل انطاكية زوجة انسان اسمه سقراطس من جملة قواد ديقلاديانوس وهذا⁵ كان مسيحي ثم كفر وقيت هذه⁶ القديسة مسيحية وكان يتظاهر لها انه محب لدين⁷ المسيح وانه لم يجحد الا خوفاً من عقاب الملك وكانت هذه⁸ القديسة قد رزقت منه ولدين وما استطاعت ان تعمدهم بانطاكية خوفاً من الملك ومن زوجها ولمحبته في المسيح واجتهادها في عمادهم أخذتهم وأخذت غلامين من غلمانها وركبت مركباً¹¹ قاصدة مدينة الاسكندرية فاراد الله ان يظهر عظم امانتها للاجيال الاتية فهاج¹² في¹³ البحر ريحا شديدا حتى كادت تغرق المركب * فخشيت *^{f. 191 r.} المرأة ان يموتوا¹⁴ ولديها بغير¹⁵ عماد فتشهدت¹⁶ وصلت صلاة طويلة ثم شرطت نديها

1. A. مند. — 2. *Hæc commemoratio deest in Ludolf.* — 3. *Deest in B.* — 4. B. جدا. — 5. B. جدا. — 6. *Deest in B.* — 7. B. للسيد. — 8. B. جدا. — 9. A. مند. — 10. *Hæc commemoratio deest in Ludolf.* — 11. *Deest in B.* — 12. B. جدا. — 13. B. ورجدا. — 14. *Deest in B.* — 15. B. للسيد. — 16. B. جدا. — 11. A. مركب. — 12. B. فهاج. — 13. *Deest in B.* — 14. B. يغرق. — 15. B. بلا. — 16. A. تشهدت.

VINGT-CINQ DE BARMODAH (20 avril).

¹En ce jour eut lieu le martyre de sainte Sarah et de ses deux enfants. Elle était d'Antioche (*Anṭakyah*), mariée à un homme nommé Socrate (*Soqrātīs*)², de la foule des officiers de Dioclétien (*Diqlādȳānōus*). Il était chrétien, puis il devint infidèle; cette sainte resta chrétienne. Il lui feignait qu'il aimait la religion du Messie, et qu'il ne la reniait que par crainte des châtimeents de l'empereur. Cette sainte avait eu de lui deux enfants et elle n'avait pu les baptiser à Antioche par crainte de l'empereur et de son mari. Dans son amour pour le Messie et son zèle pour leur baptême, elle les prit, emmena deux de ses serviteurs et s'embarqua sur un vaisseau allant à Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Dieu voulut montrer la grandeur de sa foi aux générations futures; il fit souffler sur la mer un vent violent tellement que le vaisseau fut sur le point d'être englouti. * La femme craignit que ses enfants mourussent sans baptême, elle soupira, fit une longue prière, puis elle

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Malan *Sacratius*, par confusion avec le nom du mari.

اليمن وأخذت¹ من الدم وصلت به على² جسين ولديا وقلبهما ثم غطستهما في البحر
ثالث³ غطسات بسم الاب والابن والروح القدس وبعد ان⁴ فعلت هذا فسكن⁵ الريح⁶
ومدى البحر⁷ فلما⁸ وصلت الى الاسكندرية قدمتهما⁹ الى الاب بطرس البطريرك
ليعمدهما مع اولاد المدينة فلما عمد¹⁰ بعض الاطفال¹¹ واخذ¹² ولديا ليعمدهما¹³ جمد
الماء فتركهما واخذ غيرهما فعند ذلك¹⁴ انحل الماء ثم عاد¹⁵ اخذهما¹⁶ في الماء فجمد
الماء ايضا هكذا ثلثة دفعوع¹⁷ فتعجب واحضر¹⁸ والدتهم¹⁹ وسألها²⁰ عن حالهما²¹ واعلمته²²
بقصتها وكيف هاج عليها البحر وكيف عمدتهما²³ فسألته²⁴ ان يغفر لها ما تجاسرت
عليه فظن القديس قلبها واعلمها²⁵ ان المسيح هو الذي عمد ولديا بيده الالهية عند
ما²⁶ عمدتهما في البحر ولما كملت ولديا بالمعمودية²⁷ المقدسة الالهية عادت²⁸ الى زوجها
الى انطاكية فعند وصولها اليه انكر عليها ما فعلته ثم مضى الى الملك واعلمه بما عملت²⁹

1. B. فأخذت. — 2. *Deest in B.* — 3. B. ثلثة. — 4. B. ما. — 5. B. سكن. — 6. B. البحر.
— 7. B. الريح. — 8. B. ولما. — 9. B. قد تهيئت. — 10. *Pro* B. فلما عمد. — 11. B
addit ولما. — 12. B. وخذ. — 13. B. يعمدهما. — 14. B. ولما. — 15. *desunt in*
A. — 16. B. اخذهما. — 17. *Haec verba a* فجمد *desunt in B.* — 18. A. واستحضرها. —
19. *Deest in A.* — 20. A. وسألها. — 21. B. امرحما. — 22. B. فأعلمته. — 23. B. عمدتهم. —
24. B. وسألته. — 25. *Deest in A.* — 26. B. وعندهما. — 27. *Pro his verbis a* ولما *B. habet*
صنعت. — 28. B. وعادت. — 29. B. وناولهما من السواثر.

déchira son sein droit, prit du sang, en marca d'une croix le front de ses
enfants et les plongea trois fois dans la mer au nom du Père, du Fils et du
Saint-Esprit. Après qu'elle l'eut fait, le vent se calma et la mer s'apaisa.
Quand elle arriva à Alexandrie, elle les présenta à notre père Pierre (*Boiros*)
le patriarche pour les baptiser avec les enfants de la ville. Lorsqu'il en eut
baptisé quelques-uns et qu'il prit les siens, l'eau se solidifia; il les laissa
et en prit d'autres; l'eau redevint liquide. Il voulut les y remettre, l'eau se
solidifia de nouveau et ainsi par trois fois. Il s'en étonna, fit venir la mère
et l'interrogea au sujet des enfants. Elle lui raconta ce qui s'était passé,
comment la mer avait été agitée, comment elle les avait baptisés et lui
demanda pardon de ce qu'elle avait osé. Le saint rassura son cœur et lui
apprit que c'était le Messie qui avait baptisé ses enfants de sa main divine.
Après qu'ils eurent reçu le baptême saint et divin, elle revint vers son mari
à Antioche. A son arrivée, il renia ce qu'elle avait fait, puis il alla trouver
l'empereur et l'informa des actions de sa femme. Dioclétien la fit venir et lui

فاستحضرها الملك وقال لها لماذا مضيتي الى الاسكندرية لتزني مع النصارى فالجابتها
 القديسة¹ ان النصارى لا يزنا ولا يعبدوا اصنام ومهما ارادت بعد هذا ما فعلته فانك لا تسمع
 من كلمة اخرى فقال لها عرفيني ما كان منك بالاسكندرية فلم تجبه بكلمة فامر
 بشد يديا الى خلفها ويجعل ولديا على بطنها ويحرقوا الثلثة بالنار فحولت القديسة وجهها
 الى الشرق. وصلت بدموع² ثم احترقت³ وولديا ونالوا اكليل الشهادة شفاعتهم⁴ تكون
 معنا⁵ امين

وفيه⁶ ايضا تذكار القديس بنودة المتوحد والقديس تاودورس العابد ومائة شهيد استشهدوا
 ببلاد العجم صلاة الجميع معنا امين⁷

اليوم السادس والعشرون من برمودة

في⁸ هذا اليوم استشهد القديس سوسنيوس هذا القديس كان اسم ابيه⁹ سوسبترس

1. *Deest in B.* — 2. *Deest in A.* — 3. *B addit* حى. — 4. *A* شفاعتها. — 5. *B addit*
 والناسخ المسكين. — 6. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.* — 7. *Hic addit Ludolf*
commemorationem juvenum Ephesi. — 8. *B addit* مثل. — 9. *A* ابيه.

dit : « Pourquoi es-tu allée à Alexandrie pour forniquer avec les chrétiens ? »
 La sainte lui répondit : « Les chrétiens ne forniquent pas et n'adorent pas
 d'idoles ; après cela, tout ce que tu voudras, je ne le ferai pas et tu n'entendras
 pas de moi une autre parole. » Il reprit : « Fais-moi connaître ce que tu
 as fait à Alexandrie. » — Elle ne répondit pas un seul mot. Alors il ordonna
 de lui attacher les mains derrière elle, de mettre ses enfants sur son ventre
 et de les brûler tous les trois. La sainte tourna son visage vers l'Orient, pria
 avec des larmes, puis elle fut brûlée avec ses enfants. Ils reçurent la couronne
 du martyre. Que leur intercession soit avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Paphnuce (*Babnou-
 dah*) l'ermite, de saint Théodore (*Tâoudouros*) le dévot et des cent martyrs
 qui furent martyrisés dans le pays de Perse (*El-'Adjam*). Que la prière de tous
 soit avec nous ! Amen².

VINGT-SIX DE BARMOU'DAH (21 avril).

En ce jour mourut martyr saint Sousnyos (*Sousnyous*). Le nom du père

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf. — 2. Ludolf ajoute la commémo-
 ration des jeunes gens d'Éphèse.

* f. 191 v°. وكان من خواص الملك * ديقلاديانوس فظهر له ملائكة الرب وقوى عزيمته¹ على الشهاد فبقى هذا الامر في خاطره فاتفق ان الملك جرده الى مدينة نيقيوميدية ثم سير اليها سجل بتجديد عبادة الاوثان فلما رأى القديس ذلك حزن جدا ثم ارسل خلف رجل قسيس فتعلم منه علوم البيعة وعمده ثم عاد الى انطاكية فوجد اختا له قد² ولدت ولدا مختلف الخلقه وكان قد ولدت قبله بنتا³ وقتلتها فشربت دمها فسكن الشيطان فيها وصارت بالسحر تتخايل في زى الطير والتعبان واى طفل ولد لاهل البلد نزلت اليه وقتلته وشربت دمه فلما رأى القديس ذلك اخذ رمحا⁴ بيده وقتل اخته وابنها لانه ابن الشيطان وزوجها وابيه لانهم سحره ثم عاد الى نيقيوميدية الى ذلك القسيس وعرفه فلما عاد الى مدينته وعلم⁵ ابوه حاله اراد قتله وسعى فيه عند الملك وكان القديس قد دخل الى هيكل الاوثان وامرهم بقوة المسيح ان يهبطوا الى الهاوية فاطبقت الارض فاها⁶ وابتلعهم⁷ فشناع الخبر عليهم⁸ يهلك الهتهم من قبل القديس مع سعاية ابيه⁹ فيه¹⁰ فحرق الملك وامر ان

1. B. عزمه. — 2. *Deest in B.* — 3. A. بنت. — 4. A. رمح. — 5. B. واعلم. — 6. A. *addit عليهم*. — 7. *Deest in A.* — 8. *Deest in B.* — 9. A. ابوه. — 10. *Deest in B.*

de ce saint était Sosipater (*Sousibatros*) : il était un des familiers de l'empereur * Dioclétien (*Diqladyânous*). L'ange du Seigneur lui apparut et fortifia * f. 191 v°. son dessein du martyre : cette chose lui resta dans l'esprit. Il arriva que l'empereur l'envoya en expédition dans la ville de Nicomédie (*Niqoumidyah*). Puis il expédia un édit pour le rétablissement du culte des idoles. A cette vue le saint fut très affligé, puis il envoya chercher un prêtre, apprit de lui les sciences de l'Église et fut baptisé par lui. Il revint ensuite à Antioche et trouva qu'une sœur qu'il avait, était accouchée d'un fils d'un visage hideux. Avant lui, elle avait déjà mis au monde une fille, l'avait tuée et avait bu son sang. Le démon (*Ech-Chaïfân*) s'était établi en elle; par la magie elle prenait la forme d'un oiseau ou d'un dragon. Quand il naissait un enfant chez les habitants de la ville, elle descendait vers lui, le tuait et buvait son sang. Lorsque le saint vit cela, il prit sa lance dans sa main, tua sa sœur, son fils, car c'était l'enfant de Satan, son mari et son père, parce que c'étaient des magiciens. Puis il revint vers ce prêtre, à Nicomédie, et l'en informa. Quand il retourna dans sa ville et que son père apprit ce qui en était, il voulut le tuer et le dénonça à l'empereur. Le saint était entré dans un temple d'idoles et leur avait ordonné, au nom du Messie, de descendre dans l'abîme. La terre couvrit leur face et les engloutit. Le bruit se répandit de la perte de leurs dieux, outre les calomnies de son père à son sujet. L'em-

يعذب بأشدّ عذاب فضرب القديس¹ بالدبابيس وعصر في المعصرة² وسحق بالنورج ثم جفف به المدينة وكان الرب يقويه ويصبره وملاكه يقتدده وبعد ذلك امر بأخذ رأسه المقدسه ونال اكليل الفرخ في الملكوت³ الابدية واستشهد في مدة عقاب هذا القديس الف ومائة وتسعين شهيد⁴ صلواتهم وبركتهم الجميع تحرسنا من فتاخ العدو الشرير الى النفس الاخير⁵ امين

اليوم السابع والعشرون⁶ من برمودة المبارك⁷

في⁸ هذا اليوم استشهد القديس الجليل بقطر هذا القديس⁹ كان يقال * ابوه¹⁰ * f. 192 r. رومانوس وزير الملك ديقلايانوس ومشيده وكان على رأى الملك في عبادة الاوثان وكان اسم امه مرتا وكانت مسيحية فلما نشأ الطفل بقطور تقدم الى عند الملك فصار¹¹ الثالث في المرتبة وكان عمره يومئذ عشرين سنة وكان زاهدا في هذا العالم ومجده وكان لا يأكل لحما¹² ولا يشرب خمرا¹³ ويصوم دائما¹⁴ ويصلى صلوات كثيرة¹⁵ بلا فتور في الليل والنهار

1. *Deest in B.* — 2. B. بالمعصرة. — 3. B. ملكوت السموات. — 4. B. قديس. — 5. *Pro his verbis a B. بركتهم B. habet* اجمعين. — 6. B. عشرين. — 7. *Deest in B.* — 8. B. *addit* مثل. — 9. *Deest in B.* — 10. A. لابوه. — 11. B. وصار. — 12. B. لحم. — 13. B. خمر. — 14. B. دائم. — 15. A. صلاة كثير.

percut se mit en colère et ordonna de lui infliger les plus durs châtimens. Le saint fut frappé à coups de massue, broyé dans un pressoir, déchiré par des fourches, puis traîné par la ville : le Seigneur le fortifiait, lui donnait la patience, et son ange le visitait. Après cela, il ordonna de trancher sa tête sacrée; il reçut la couronne de joie dans le royaume éternel. Pendant le supplice de ce saint, mille cent quatre-vingt-dix martyrs furent mis à mort. Que leur prière et leur bénédiction à tous nous préserve des filets de l'ennemi acharné jusqu'au dernier souffle! Amen.

VINGT-SEPT DE BARMATH LE BÉNI (22 avril).

En ce jour mourut martyr le saint glorieux Victor (*Biqtor*). Le père de ce * f. 192 r. saint se nommait * Romanos (*Roumânous*), ministre de l'empereur Dioclétien (*Diqladyânous*) et son conseiller. Il était contraire à l'opinion du prince sur le culte des idoles. Le nom de sa mère était Marthe (*Martâ*); elle était chrétienne. Quand le jeune Victor eut grandi, il se présenta chez l'empereur et

ويستمد المحبوسين والضعفاء والمساكين ولما قتلت القديسة تاودورة¹ ام القديس² قزمان وداميان³ لم يجسر احد ان يدفنها⁴ من خوف الملك فاتي القديس بقطر وحمل جسدها⁵ ودفنه⁶ ولم يمه امر⁷ الملك وكان يبكت ابوه⁸ دفع كشيرو لاجل عبادة الاوثان فسعا به ابوه عند الملك فلما احضره حل منطقته ورمها في وجهه قائلا خذ لك⁹ العطية التي اعطيتني ثم شتم الملك واوثانه فاشار ابوه على الملك ان سيره الى الاسكندرية يعذب هناك فاخرجه واجمعه في فيه¹⁰ وكانت امه تودعه ببكاء كثير¹¹ فاوصاها على المساكين والمنقطعين¹² والارامل فلما وصل الى¹³ الاسكندرية الى ارمانوس¹⁴ عذبه عذابا كثيرا¹⁵ فظهر له ملاك الرب وعرج بنفسه الى السماء واوراه المساكين النورانية واعاده الى جسده ثم ان الوالي عذبه¹⁶ بالكبريت والزفت ووضع على سريره من حديد

1. A تارودا. — 2. والقديس B. — 3. *Deest in B.* — 4. B يدفنها. — 5. B جسدها. — 6. B ودفنها. — 7. *Deest in B.* — 8. B ابوه. — 9. B *addit* هذا. — 10. B غمه. — 11. B عظيم. — 12. B والمتصيقين. — 13. B *addit* مدينة. — 14. A ارمانوس. — 15. B عظيما. — 16. B *addit* ايضا.

devent le troisième en dignité : il était alors âgé de vingt ans. Il était détaché de ce monde et de sa gloire ; il ne mangeait pas de viande ; il ne buvait pas de vin, jeûnait continuellement, faisait de nombreuses prières sans interruption la nuit et le jour, visitait les prisonniers, les malheureux et les pauvres. Lorsque sainte Théodora (*Tâoudourah*)¹, mère des saints Côme (*Qozmân*) et Damien (*Dâmyân*) fut tuée, personne n'osa l'ensevelir par crainte de l'empereur. Saint Victor vint emporter son corps et l'enterra sans se soucier de l'ordre impérial. A plusieurs reprises, son père le réprimanda à cause du culte des idoles et il le dénonça à l'empereur. Quand celui-ci l'eut fait venir en sa présence, il dénoua sa ceinture et la lui jeta au visage en disant : « Prends ce don que tu m'avais fait. » Puis il injuria l'empereur et ses idoles. Son père conseilla à Dioclétien de l'envoyer à Alexandrie (*El-Iskandaryah*) pour l'y torturer. On l'emmena : on lui mit un mors à la bouche ; à sa mère qui lui disait adieu avec beaucoup de larmes, il recommanda les pauvres et les malheureux et les veuves. Quand il arriva à Alexandrie près d'Arménios (*Armânious*), celui-ci lui fit subir de nombreux tourments. L'ange du Seigneur lui apparut, emporta son âme au ciel, lui montra les demeures de lumière et la ramena à son corps. Puis le gouverneur le tortura avec du soufre et de la poix, le plaça sur un siège de fer brûlant ; il fut jeté dans le

1. A *Tâoudoudâ*.

محمى¹ وطرح في مستوقد الحمام وغير ذلك والرب يقويه ويصبره ويسير² اليه ملاكاً
 فيشفيه ثم ان الوالى سيره الى انصنا فعذب³ وقطعوا لسانه وجعلوا في اجنابه مسامير محمية
 والرب يقويه ثم حسوه في جوسق حراب ليموت فيها وكان يعرف صنعة^{*} النجارة وكان
 * f. 192 v°. يعمل كراسى⁴ ويبيعهم ويقتات منهم البعض ويصدق البعض⁵ فاتي بعض الولاة ونزل
 حول الجوسق فعرفوه بخبر القديس وانه ابن الوزير رومانوس فاستحضره ولطف به كثيراً
 فلم ياتقت له⁶ فامر⁷ بعذابه وان يسألوا عروقه وان يضرب⁸ وان يعلق ويعلق⁹ في بدنه
 حجار¹⁰ ثقال وان يطرح في اتون النار وان يغلى زيت وزفت ويسكب عليه ويعصر
 ويسعط¹¹ بالخل والجير وقلعت عيناه وعاق منكس والرب يقويه ويصبره ويرد اليه اعضاءه
 وكانت صبية عمرها خمسة عشر سنة كانت تبصره من طاق وهو معذب فرأت ملائكة
 وبأيديهم اكليل¹² وضعوه¹³ على رأس القديس فاعترفت¹⁴ امام الوالى وحدثت الصبية¹⁵ بما

1. B. محمية. — 2. B. ويوسل. — 3. B. يعذب. — 4. B. كراسيا. — 5. B. بالباقي. — 6. B. اليه. — 7. B. وامر. — 8. B. addit في. فيد. — 9. B. يعاق ويعاقى. — 10. A et B. حجارة. — 11. B. ليسعط. — 12. B. بأيديهم اكليل. — 13. B. وقد وضعهم. — 14. B. واعترفت. — 15. B. المجموع.

four d'un bain et subit d'autres supplices. Le Seigneur le fortifiait, lui faisait prendre patience et lui envoyait son ange qui le guérissait. Puis il le fit partir pour Antinoé (*Anšindā*) et le tortura; on lui coupa la langue; on enfonça dans ses côtés des clous brûlants; le Seigneur le fortifiait. Puis on l'enferma dans
 * f. 192 v°. une tour en ruines pour qu'il y mourût. Il connaissait le métier^{*} de charpentier; il faisait des sièges, les vendait, se nourrissait avec une partie du prix et distribuait le reste en aumônes. Un gouverneur arriva et s'arrêta près de la tour. On lui apprit l'histoire du saint, comment il était fils du ministre Romanos. Il le fit venir, le traita bien, mais Vietor ne se tourna pas vers lui. Alors il ordonna de le châtier: on lui arracha les veines; il fut frappé, on le suspendit et on attacha de lourdes pierres à son ventre; il le fit jeter dans un four allumé, fit bouillir de l'huile et de la poix qu'on versa sur lui; il le fit broyer et arroser avec du vinaigre et de la chaux; on lui arracha les yeux et on le pendit la tête en bas; le Seigneur le fortifiait, lui faisait prendre patience et lui rendait ses membres. Il y avait une jeune fille âgée de quinze ans qui regardait d'une fenêtre pendant qu'on le torturait. Elle vit des anges tenant une couronne qu'ils placèrent sur la tête du saint. Elle confessa le Messie et raconta ce qu'elle avait vu. Le gouverneur ordonna de lui trancher

رأت فامر الوالى باخذ رأسها واخذت¹ رأس القديس بقطر ايضا² ونال³ اكليل الحياة فى ملكوت السموات بركتهم تحل علينا⁴ امين

اليوم الثامن والعشرون من برموره

⁵ فى⁶ هذا اليوم استشهد القديس ميلوس هذا الاب كان ناسكا ومجاهدا⁷ قد قطع طول زمانه ساكن فى المغاير والجبال فسكن هو وتلميذيه له بجبل خراسان فخرجا ولدين لملك خراسان⁸ ومعهم مماليك ونصبوا شبكا ليصيدوا بها الوحش ويقتلوهم⁹ بالحشوت فساروا مسافة اربعين ميلا ونصبوا الشباك ولما ضموا الشباك حصل القديس داخلها وكان لابسا ثوبا¹⁰ من شعر وشعره قد طال زائدا فلما¹¹ رأوه الولدين¹² خافا¹³ منه وسألوه انت من الانس او روح فاجابهم انا انسان¹⁴ خاطى ساكنا فى هذا الجبل ساجدا للرب يسوع المسيح ابن الله ر¹⁵ الحى فاجابوه ليس اله الا الشمس والنار فتقدم وصحى * لها ليلا نقتلك فاجابهم ان هذه

1. B. واخذ. — 2. *Deest in B.* — 3. A. ونال. — 4. *Pro his tribus verbis B habet* صلواته معنا ومع الناسك المسكين. — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B. *addit* مثل. — 7. صحادا. — 8. *Haec verba a desunt in B.* فخرجا. — 9. A. ويقتلون. — 10. B. ثوب. — 11. B. ولما. — 12. B. ولدى الملك. — 13. B. خافوا. — 14. B. انسانا.

la tête; on coupa aussi celle du saint et ils reçurent la couronne de la vie dans le royaume des cieux. Que leur bénédiction descende sur nous! Amen.

VINGT-HUIT DE BARMOUDAH (23 avril).

¹ En ce jour mourut martyr saint Milius (*Milyons*) : ce père était un ascète zélé; il passa sa vie à habiter dans les cavernes et les montagnes; il demeura, lui et ses deux disciples, dans la montagne du Khorasân. Les deux fils du roi de ce pays partirent ayant avec eux des esclaves et dressèrent un filet pour prendre les bêtes sauvages et les tuer avec des flèches. Ils allèrent à une distance de quarante milles et tendirent le filet. Lorsqu'ils le replièrent, ce saint arriva à l'intérieur; il était couvert d'un vêtement de poil et ses cheveux étaient excessivement longs. En le voyant, les fils du roi eurent peur de lui et lui demandèrent : « Es-tu de la race humaine ou un esprit ? » Il leur répondit : « Je suis un homme, un pécheur, habitant dans cette montagne, adorant Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie, fils du Dieu vivant. » Ils lui répliquèrent : « Il n'y a d'autre Dieu que le soleil et le feu. Avance-toi et sacrifie-² lui, sinon nous te tuerons. » Il reprit : « C'est une créature et vous êtes dans

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

مخلوقة وانتم ضالين¹ وانا اسألکم ان تعترفوا بالاله الحقيقي خالق جميع الموجودات² كلها فاجابوه ان تزعم ان المصلوب من اليهود الها فقال نعم فذلك³ الذي غلب⁴ الخطية وقتل الموت هو الاله فمسكوه والتلميذين الذين⁵ معه وعذبوهم ثم قتلوا التلميذين الذين⁶ معه بضرب العنق واما الشيخ فمكثوا يعذبوه مدة مقامهم في الصيد وهي⁷ اسبوعين متوالية وفي اليوم الخامس عشر اقاموه في الوسط ووقفوا⁸ احدهم⁹ امامه¹⁰ والاخر خلفه¹¹ ثم رموه بالنشاب فقال لهما من اجل انكما اتفقتما اثنيكما على قتل من لم يوزيكما غدا في مثل هذا الوقت تبيكيكما¹² امكما وسباهكما¹³ تموتان فما التفتوا لقوله ولم يزلوا يرميانه بالنشاب الى ان تنسح وفي الغدا اتيا ليحيدا كعادتهما فتراكضا ورايا¹⁴ حمار الوحش²⁵ ورموه بالسهم واعاد الله السهم في قلبيهما¹⁶ فماتا¹⁷ كقول هذا القديس وهذا الاب اظهر الله على يديه ايات عظام منها انه عبر دفعة بقوم قد¹⁸ مسكوا راهبا واثموه بقتيل فضلى واقام الميت وقال انه اودع القسيس¹⁹ مالا²⁰ فقتله

1. A ضالين. — 2. *Pro* جميع الموجودات *A habet* هذه. — 3. B ذاسى. — 4. A صلب. — 5. B الذى. — 6. B الذى. — 7. B ودم. — 8. A وقت. — 9. A احد الرادين. — 10. A معه. — 11. B ورأته. — 12. B تعدكما. — 13. B وبسباهكما. — 14. A ورا. — 15. A وحش. — 16. B الى قلبيهما. — 17. B مالا. — 18. *Deest in B*. — 19. B لقسيس. — 20. A مال.

l'erreur; je vous demande de reconnaître le Dieu réel, créateur de tous les êtres. » — Ils lui répondirent : « Tu prétends que le Juif (*El-Yahoud*) crucifié est Dieu ! » — « Oui, répondit-il : c'est lui qui a vaincu le péché et tué la mort : il est Dieu. » Ils le saisirent ainsi que les disciples qui étaient avec lui, les torturèrent, puis ils firent périr les disciples en leur tranchant la tête. Quant au vieillard, ils demeurèrent à le tourmenter pendant tout le temps qu'ils passèrent à la chasse, c'est-à-dire deux semaines de suite. Le quinzième jour, ils le firent tenir au milieu d'eux, se placèrent l'un devant lui, l'autre derrière lui et lui tirèrent des flèches. Il leur dit : « Pourquoi vous accordez-vous tous deux pour tuer celui qui ne vous a pas fait de mal? Demain, à pareil moment, votre mère vous pleurera et vous mourrez par vos traits. » Ils ne firent pas attention à ses paroles et continuèrent de lui lancer des flèches jusqu'à ce qu'il mourut. Le lendemain, ils allèrent chasser suivant leur habitude; ils poursuivirent un onagre qu'ils avaient vu et lui tirèrent des flèches, mais Dieu les renvoya dans leurs coeurs et ils moururent, suivant la parole de ce saint. Dieu fit apparaître par les mains de ce père de grands prodiges, desquels celui-ci : Une fois, il passa près de gens qui avaient arrêté un moine et le soupçonnaient de meurtre. Il pria et ressuscita le mort.

وارملا هنا¹ ثم سأل القديس ان ياخذ المال² من القسيس يعطيه لبنته فاجابه القديس ارقد بسلام³ الى ان ياتي السيد المسيح وقيمك صلاة هذا الاب تكون معنا⁴ امين

اليوم التاسع والعشرون⁵ من برمودة

في⁶ هذا اليوم تنيح القديس ارستوس الرسول هذا القديس كان من السبعين تلميذ قد⁸ قبل نعمة⁹ روح القدس حيث كان مع التلاميذ بعليّة صهيون¹⁰ وتكلم معهم باللغات وخدمهم وكرز معهم¹¹ وتالم معهم دفعوع كثيرة فانتخبه الرسل اقبنوما للكنيسة باورشليم¹² * f. 193 v. فاقام يهدد الخدمة مدة ثم * وضعوا اليد عليه اسقفا على مدينة باناطس فكرز بها الشيخ واطاء عقول¹³ اهلها بمعرفة¹⁴ الثالث المقدس وهدم برابي كثيرة ونا بيع للمسيح وضع ايات كثيرة معجزة فاقلب¹⁵ مياه مالحة عذبة وانبت اخشابا يابسة وجعلها تثمر واشفى علل صعبة

1. B. — 2. *Deest in B.* — 3. *Deest in B.* — 4. B *addit* رومع التاسع المسكين. — 5. B. — 6. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 7. B *addit* مثل. — 8. B. — 9. *Deest in B.* — 10. بعليّة صهيون *desunt in B.* — 11. *Haec verba a* وتكلم معهم *desunt in B.* — 12. B. — 13. B *addit* جميع. — 14. B. — 15. B. واقلب.

Celui-ci lui dit qu'il avait confié de l'argent à un prêtre qui l'avait tué et jeté là. Puis il demanda au saint de reprendre l'argent au prêtre et de le donner à sa fille. Milius lui répondit : « Repose en paix jusqu'à ce que vienne Notre-Seigneur le Messie et qu'il te ressuscite. » Que la prière de ce père soit avec nous ! Amen.

VINGT-NEUF DE BARMOUDAH (24 avril).

'En ce jour mourut saint Éraсте (*Arastous*) l'apôtre; ce saint était des soixante-dix disciples : il reçut la grâce de l'Esprit-Saint quand il était avec eux dans le cénacle de Sion (*Sihoun*) et parla les langues avec eux; il les servit, prêcha avec eux et, à plusieurs reprises, souffrit avec eux. Les apôtres le choisirent comme économiste pour l'église de Jérusalem (*Ourichalim*) : il demeura quelque temps dans cet office, puis * ils le sacrèrent évêque de la * f. 193 v. ville de Banâtas; le vieillard y prêcha et éclaira les esprits de ses habitants par la connaissance de la sainte Trinité; il y fit de nombreux prodiges extraordinaires, changea l'eau salée en eau douce, fit verdoyer des poutres sèches,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وتنسيح بسلام بعد ان وصل الى شيخوخة حسنة وقد ذكر بولس الرسول¹ وسلم عليه في
سالتين² صلاته تكون³ معنا امين
¹ وفيه ايضا تنسيح القديس اكاكيوس اسقف اورشليم هذا كان قد نشأ بار واخطبده زمانا
طويلا واجرى الله على يديه ايات وعجائب ثم تنسيح بسلام صلته معنا امين

اليوم الثلثون من برمودة

في⁵ هذا اليوم استشهد القديس العظيم⁶ مرقس⁷ الانجيلي⁸ اول بطاركة
الاسكندرية وكان اسم ابوه ارسطوبولس من اعمال الخمس مدن واسم امه مريم وهي
المذكورة في قصص التلاميذ وكان اسم هذا الرسول اولاً يوحنا كما يقول الكتاب ان الرسل
كانوا يصلون في بيت مريم ام يوحنا المدعو مرقس⁹ وهذه¹⁰ الامراة كانت موسرة فعملت

1. B الرسول بولس. — 2. II *Ep. ad Timotheum*, iv, 20. — 3. *Deest in B*. — 4. *Haec commemoratio deest in A*, Ludolf. — 5. B *addit* مثل. — 6. *Deest in B*. — 7. B مرقس.
— 8. B *addit* الرسل. — 9. B مرقس. Cf. *Actus apostolorum*, xii, 12-15. — 10. B وهذا.

leur fit porter des fruits et guérit des maladies graves. Il mourut en paix après être arrivé à une belle vieillesse. L'apôtre Paul (*Boulos*) l'a mentionné et l'a salué dans deux épîtres¹. Que sa prière soit avec nous! Amen.

²En ce jour aussi mourut saint Acaë (*Akakyous*)³, évêque de Jérusalem (*Ourichalim*). Il avait grandi innocent et fut longtemps persécuté. Dieu fit arriver par ses mains des miracles et des prodiges, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

TRENTE DE BARMOUDAH (25 avril).

En ce jour mourut le grand saint Marc (*Marqos*) l'évangéliste, le premier patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Le nom de son père était Aristobule (*Aristoboulos*) de la Pentapole (*El-Khoms modon*); celui de sa mère, Marie (*Maryam*); elle est connue dans les histoires des disciples. Cet apôtre s'appelait d'abord Jean (*Youhannâ*) comme le dit le Livre¹: *Les Apôtres priaient dans la maison de Marie, mère de Jean*. Cette femme était riche; elle enseigna à son fils le grec (*el-gounānyah*), le latin (*el-afrandjyah*) et l'hébreu (*el-'ibrâ-*

1. II *Épître à Timothée*, iv, 20. — 2. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.
— 3. *Maï Adochius*. — 4. *Actes des Apôtres*, xii, 12-15.

ابنهما مرقس¹ باليونانية والافرنجية والعبرانية² ولما كبر اخذه برنابا معه في البشارة ولما مضى صحبة بولس ولما رأى ما حل بهم من الضرب والاهانة تركهم في⁴ بمقيلية⁵ وعاد الى يروشلیم⁶ ولما عادوا الرسل الى يروشلیم وحدثوا بعودة الامم وما اجراه الله على ايديهم من الايات ندم على ما فرط منه ثم طلب⁷ العودة معهم فلم ينعل بولس يأخذه من اجل انه تركهم فأخذه برنابا لكونه⁸ قريبه وبعد⁹ نياحة برنابا مضى الى بطرس برومية وصار له تلميذا¹⁰ وهناك كتب انجيله املا له بطرس وبشر به في رومية ثم مضى بامر المسيح والرسل الى الاسكندرية فبشر¹¹ فيها وفي¹² مدائن افريقية وفي برقة والخمس مدن¹³ * f. 196 r. فعند دخوله الى الاسكندرية اقطع شسع¹⁴ حذاه¹⁵ وكان عند باب المدينة خراز فاعطاه الحذا ليصلحه وفيما هو يثقب بالشفاء¹⁶ انجرح اصبعه فقال ايس تاولس¹⁷ الذي تاوليه¹⁸ واحد¹⁹ هو الله فقال له القديس مرقس هل تعرفون²⁰ الله فقال لا وانما نسمي اسمه ولا نعرفه

1. B مرقس. — 2. A العربية. — 3. B البشرى. — 4. *Deest in A.* — 5. B بمقيلية. — 6. B وبش. — 7. B فطلب. — 8. B كان. — 9. B بعد. — 10. B تلميذا. — 11. B وبش. — 12. A في. — 13. B وفي الخمس مدن. — 14. B شسع. — 15. B حذائه. — 16. B بالخرز. — 17. A واحد. — 18. *Haec verba a ايس desunt in B.* — 19. A واحد. — 20. A تعرفوا.

nyah). Quand il fut grand, Barnabé (*Barnabá*) le prit avec lui pour annoncer l'évangile lorsqu'il partit en compagnie de Paul (*Boulos*). Quand Marc vit les coups et les humiliations qu'ils recevaient, il les laissa en Pamphylie (*Banfilyah*) et s'en retourna à Jérusalem (*Yarouchalim*). Lorsque les apôtres y revinrent et qu'ils racontèrent la conversion des gentils et les miracles que Dieu avait opérés par leurs mains, il se repentit de ce qu'il avait fait et demanda à retourner avec eux. Paul ne voulut pas le prendre parce qu'il l'avait abandonné, mais Barnabé l'emmena parce qu'il était son parent. Lui mort, Marc alla trouver Pierre (*Botros*) à Rome (*Roumyah*) et devint son disciple. Il y écrivit son évangile que Pierre lui dicta et l'annonça dans la ville. Puis, sur l'ordre du Messie et des Apôtres, il partit pour Alexandrie où il annonça l'Évangile ainsi que dans les villes d'Afrique (*Ifriyyah*), Barca (*Barqah*) et la Pentapole. A son entrée dans Alexandrie, la courroie de sa chaussure se rompit : il était près de la porte de la ville. Il y avait là un savetier à qui il donna sa chaussure pour la réparer. Tandis qu'il la recousait avec une alène, il se blessa au doigt et dit : *Eis tãous*, ce qui signifie « Dieu unique ». Saint Marc lui dit : « Connaissez-vous Dieu ? » — « Non, nous nommons seulement son nom ; nous ne le connaissons pas. » Alors le saint lui exposa (tout

فبدأ القديس ينص عليه من بدء الخليقة اعنى¹ بدؤ ما خلق الله السماء والارض ومخالفة ادم ومجى الطوفان وارسال موسى وخروج بنى اسرائيل من مصر واعطاهم الشريعة وسبى بابل وتجسد المسيح ونوبات الانبياء الشاهدة بمجيه ثم تغل على الارض وعمل بالطين على يد الخراز فشفيت للوقت وكان اسمه ايناوس² فصعد به الى منزله واحتضر اولاده وجنسه³ كلهم فونظهم الرسول⁴ وعمدهم باسم الاب والابن والروح القدس ولما كبروا المومنين باسم المسيح وسمعت اهل المدينة بالقديس فطلبوا قتله ثم انه اقسام ايناوس⁵ اسقفا واولاده⁶ قسوس وشمامسة وخرج الى برقه⁷ والخمس مدن وبشر فيهم⁸ وثبتهم على الايمان واقام عندهم سنتين⁹ وقسم لهم اساقفة وقسوسا¹⁰ وشمامسة ثم عاد الى الاسكندرية فوجد المومنين قد¹¹ ازدادوا ونوا لهم كيسة في الموضع المعروف بدار البقر عند البحر وكانوا الكفرة يطلبوه بكل جهدهم ليقتلوه وكان يخرج في كل وقت يفتقد تلك المدائن ويدخل الى الاسكندرية سرا فاتفق انه حضر الى البيعة وعيّد القيامة في تسعة

1. *Haec verba a* من *desunt in B.* — 2. B ايناوس. — 3. A وحبسهم. — 4. A *addit* وبشر فيهم. — 5. B *qui addit* الخراز اناورا. — 6. B وبنود. — 7. B *addit* والى. — 8. وبنود. — 9. A سنتين. — 10. A وقس. — 11. *Deest in B.*

depuis le commencement du monde, c'est-à-dire la création par Dieu du ciel et de la terre, la désobéissance d'Adam, l'arrivée du déluge, la mission de Moïse (*Mousa*), la sortie d'Égypte (*Misr*) des Israélites (*Bani Isrâ'îl*), le don de la Loi qu'ils reçurent, la captivité de Babylone (*Bâbil*), l'incarnation du Messie, les prophéties des prophètes témoignant de sa venue. Ensuite il cracha sur la terre et appliqua la boue sur la main du savetier, qui guérit sur-le-champ : Son nom était Anianus (*Anyânous*)¹. Il emmena le saint dans sa maison, fit venir ses enfants et toute sa famille. L'apôtre les exhorta et les baptisa au nom du Père, du Fils et de l'Esprit-Saint. Lorsque les croyants au nom du Messie furent multipliés et que les gens de la ville eurent entendu parler du saint, ils voulurent le tuer. Alors il consacra Anianus comme évêque et ses enfants comme prêtres et diacres : puis il partit pour Barca et la Pentapole où il annonça l'Évangile. Il affermit les gens dans la foi et y resta deux ans. Il leur consacra des évêques, des prêtres et des diacres, ensuite il revint à Alexandrie. Il trouva que les fidèles s'étaient multipliés, qu'ils s'étaient bâti une église à l'endroit appelé le Boueoléon (*Dâr el-Baqar*) près de la mer. Les infidèles le recherchaient avec tout leur zèle pour le tuer. A chaque moment, il visitait ces villes et rentrait secrètement à Alexan-

1. B *Anyânou*.

وعشرين من برمودة وحواليه جماعة الشعب فدخلوا الكفار ورموا الجبال في حقله¹ * f. 94 v°. وجرروه في كل المدينة وهم قائلين² جروا التيتل (?) في دار * البقر³ فلطخت ارض المدينة من دمه المقدس فلما كان في الليل ظهر له السيد المسيح بالشكل الذي كان به مع التلاميذ واعطاه⁴ السلام ووعده⁵ بمساواته مع اخوته التلاميذ فابتهجت نفسه وفرحت وفي الغد ايضا ربطوا في عنقه الجبال وحجفوا به المدينة كلها وعند انقضاء النهار اسلم الروح فاطلقوا ناراً⁶ عظيمة وجعلوا⁷ فيها جسده فحدثت زلازل وامطار وبروق حتى تراهبوا الناس عنه فوجد⁸ قوم⁹ من المومنين السيل الى اخذ جسده وهو سالم ولم ينال شئ¹⁰ من الفساد وكفوه¹¹ حيدا وجعلوه في مكان مخفي بركاته وشفاعته تحفظنا¹² اجمعين امين
امين امين والسبح لله دائما ابد اسرمدا

ايها القارى اذكر الناقل ذلك الخاطي ليذكرك المسيح الرب السماي ولربنا المجد امين¹³
كمل¹⁴ شهر برمودة¹⁵ بسلام من الرب ولله الشكر والمنة على كل حال

1. A خلتد. — 2. B يقولوا. — 3. A فتلث. — 4. A واعطاهم. — 5. B واوعده. — 6. B فكلتدوا. — 7. B فوجدوا. — 8. A قوما. — 9. A بشى. — 10. A فكلتدوا. — 11. B فكلتدوا. — 12. A صلاته وبركانه تكون معنا ومع الناس المسكين B *habet* بركاته. بقولنا *Pro his verbis*. — 13. *Haec verba a* والسبح *desunt in B*. — 14. B *addit* تم. — 15. B *addit* المباركة.

drie. Il arriva qu'il était à l'église et célébrait la fête de la Résurrection le 29 de barmoudah, entouré de la masse des fidèles. Les infidèles y entrèrent, lui jetèrent des cordes autour du cou et le traînèrent par toute la ville en criant : « Traînez le taureau (?) dans la demeure * des bœufs (*le Boukoléon*) » ; * f. 194 v°. le sol fut élaboussé de son sang sacré. La nuit, Notre-Seigneur le Messie lui apparut avec l'aspect qu'il avait avec ses disciples, lui donna le salut et lui promit qu'il serait estimé au même prix que les disciples ses frères. Son âme fut joyeuse et contente. Le lendemain, on lui attacha des cordes au cou, on le poussa dans toute la ville et à la fin du jour, il rendit l'âme. On alluma un grand feu et on y mit son corps. Alors arrivèrent des tremblements de terre, des pluies et des éclairs : les gens s'enfuirent ; une troupe de fidèles trouva le moyen d'enlever le corps qui était intact et n'avait éprouvé aucun dommage. Ils lui firent de belles funérailles et le placèrent dans un endroit caché. Que ses bénédictions et son intercession nous protègent tous ! Amen.

Amen, amen, louange à Dieu éternellement et à toujours. O lecteur, souviens-toi du transcritteur, le pécheur, pour que le Messie, le Seigneur céleste, se souviennne de toi. Louange à Notre-Seigneur ! Amen.

Le mois de barmoudah est terminé avec le salut de la part de Notre-Seigneur. Remerciements et grâces à Dieu en toute circonstance.

* f. 195 r°.

* شهر بشنس المبارك ساعته اربعة عشر ساعة ثم يتزايد¹

اليوم الاول منه

في هذا اليوم كان ميلاد السيدة البتول² الطاهرة مريم والدة الاله الذي كان بها خلاص جنس البشا وكان ابوها الشيخ الكريم³ يسمى يواقيم لم يرزق ولدا وكان متجع⁴ القلب جدا⁵ لانه لم يقدم قربانه⁶ لله لعدم الولد اذ كانت سنة الكهنه ان لا يقدموا قرابين للعواقر وكذلك امها البارة حنة فاطلع الرب على ضميرهم وحسن سيرتهم وصالح⁷ سيرتهم ودبر⁸ تبارك اسمه ان يكون الخلاص من زرعهم فينما يواقيم قائما في الجبل⁹ وقد اكمل اربعين يوما¹⁰ ظهر له ملاك الرب وبشره ان الرب يعطيه زراعا ويكون¹¹ منه خلاص العالم فنزل من الجبل وهو على يقين ثابت¹² لما سمعه من الملاك واعلم زوجته بالرويا¹³.

1. *Haec verba a* ساعة *desunt in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. B. المكوم. — 4. B. متوجع. — 5. *Deest in B.* — 6. B. قربان. — 7. قربان. — 8. A. دبر. — 9. B. *addit* يصلى. — 10. A. *addit* وقد. — 11. B. يكون. — 12. A. يقينا ثابتا. — 13. B. الرويا.

* f. 195 r°.

* MOIS BÉNI DE BACHONS.

Les heures de ce mois sont de quatorze, puis il croit.

PREMIER DE BACHONS (26 avril).

En ce jour eut lieu la naissance de Notre-Dame, la vierge pure, Marie (*Maryam*), mère de Dieu, par qui a lieu le salut du genre humain. Elle avait pour père le vieillard vénérable nommé Joachim (*Youâqim*); il n'avait pas d'enfant et son cœur était grandement alligé, car son offrande à Dieu n'était pas acceptée à cause de sa privation d'enfants. C'était la coutume des prêtres de ne pas admettre les offrandes des gens stériles : telle était sa mère, la vertueuse Anne (*Hannah*). Lorsque Dieu connut ce qui était en leur esprit, la beauté de leur vie et les vertus de leurs pensées, il résolut — que son nom soit béni — que de leur postérité sortirait le salut. Tandis que Joachim était dans la montagne, quarante jours s'étant écoulés, l'ange du Seigneur lui apparut et lui annonça que Dieu lui donnerait une descendance, d'où viendrait le salut du monde. Il descendit de la montagne, certain et assuré de ce qu'il avait entendu de l'ange, et annonça sa vision à son épouse. Elle

فشكرت الله وامنت ان قوله¹ حق فانذرت² نذرا ان الذى تلده تجمله خادما لله وفي³ بيته ملازما طول⁴ حياته وبعد هذا حبلت وولدت هذه⁵ القديسة وسمتها مريم الذى تفسيرها السيدة وتفسيرها⁶ ايضا النعمة وبالحق انها سيده كل العالم وملكة⁷ جميع نساء العالمين⁸ وبها لنا النعمة شفاعتها تحفظنا يوم الدينونة قدام ابنها الحبيب بقولنا اجمعين¹⁰ امين

اليوم الثانى من بشنس¹¹

في¹² هذا اليوم تتيح¹³ ايوب الصديق هذا الذى كان بارا¹⁴ في حيله صديقا في عصره كما شهد عنه الاله في كتبه¹⁵ انه لم يكن احد في عصره ابر منه¹⁶ فصده ابلس وطلب من الله ان يمكنه منه ومن رزقه فسمح له بذلك¹⁷ لعلمه تعالى بصبر ايوب وانه يكون مثالا وانموذجا لمن ياتى بعده كما يقول الكتاب قد سمعتم صبر ايوب ورأيتم اخر صنع¹⁸ الله

1. B. بقوله له. — 2. B. وانذرت. — 3. B. في. — 4. B. *addit* أيام. — 5. B. هذا. — 6. B. شفاعتها *B* *habet* *Pro his verbis in B.* — 7. A. ملكة. — 8. B. النساء. — 9. *Deest in B.* — 10. *Pro his verbis a* *habet* *berkatia* تكون معنا ومع الناسخ المسكين. — 11. A. منه. — 12. B. *addit* مثل. — 13. B. *addit* البار. — 14. *desunt in A.* كان بارا. — 15. B. كتابه. — 16. *Cf. Job, 1, 1.* — 17. B. بعد. — 18. B. ما صنع ذلك.

remercia Dieu, eut que ce qu'il lui disait était vrai et fit le vœu que l'enfant qui naitrait d'elle serait voué au service de Dieu et attaché à son temple toute sa vie. Ensuite, elle devint enceinte et mit au monde cette sainte et la nomma Marie, dont le sens est « la dame » et aussi « la grâce », car en réalité elle est la dame de tout l'univers et la reine de toutes les femmes des mondes : c'est par elle que nous recevons la grâce. Que son intercession nous protège au jour de la rétribution, devant son fils, aimé dans nos paroles à tous! Amen.

DEUX DE BACHONS (27 avril).

En ce jour mourut Job (*Ayoub*) le juste. C'est lui qui était vertueux dans sa génération, juste dans son siècle, comme le témoigne Dieu dans ses livres : Il n'y eut pas de son temps un plus vertueux que lui¹. Le diable (*Iblis*) l'envia et demanda à Dieu de le rendre maître de lui et de sa fortune. Le Très-Haut le lui permit, car il connaissait la patience de Job et il savait qu'il serait un modèle^{*} et un exemple pour ceux qui viendraient après lui, comme le dit

1. *Cf. Job, 1, 1.*

إليه¹ هذا الذي في يوم واحد² هلك بنوه وناته ومواشيه وجميع ماله وليس ذلك فقط بل وحتى جسده فان العدو ضره بضربة الجذام من رأسه الى قدميه³ وكان في ذلك جميعه شاكرا⁴ لله ولم يتدمر يوما⁵ قتلولا جَدَفَ على خالقه بل هذا وحده الذي قاله انه لعن اليوم الذي ولد فيه⁶ وكان يقول في عدم اولاده وماله الرب اعطاه والرب اخذ⁷ واقام هكذا ثلاثين سنة مطروح على كوم⁸ واشتد ما كان عليه تبكيت اصدقاءه الثلاثة وزوجته لانها اشارت عليه بالتجديف فلم يطيعها⁹ فانسبك كما يسبك الذهب في الكور وكلمه الرب من الغمام واشفاه من مرضه واضعف¹⁰ كلما كان له¹¹ وولد بنون اخرين وعاش الى شيخوخة¹² مسنة ثم تبيح بسلام بركته¹³ تكون¹⁴ معنا¹⁵ امين وفيه¹⁶ ايضا تبيح تاودورس تلميذ الاب بخوميوس اب الشركة الروحانية هذا القديس تهرب من صغره عند الاب بخوميوس واظهر نسكا وجهادا واكمل الطاعة وكان طائعا للقديس

1. معه B. — 2. بيوما واحدا B. — 3. شاكرا B. — 4. اللد B. — 5. يوم B. — 6. Job, III, 3. — 7. Job, I, 21. — 8. الكوم A. — 9. بطارعتا B. — 10. وضاعف B. — 11. B. *addit* بسلام. — 12. A. بشيخوخة. — 13. B. *addit* وصلاند. — 14. *Deest in B.* — 15. B. *addit* ومع التاسع. — 16. *Haec commemoratio deest in A.*

le Livre : Vous avez appris la patience de Job et vous avez vu comment Dieu finit d'agir envers lui : c'est lui qui perdit en un seul jour ses fils, ses filles, ses troupeaux et toute sa fortune : ce ne fut pas tout, même son corps ne fut pas épargné, car l'Ennemi le frappa de la lèpre depuis la tête jusqu'aux pieds. En tout cela, il louait Dieu et ne murmura pas un seul jour contre lui ; il ne blasphéma par contre son Créateur, mais tout ce qu'il dit, ce fut : « *Maudit soit le jour où il naquit* », et il disait, lors de la perte de ses enfants et de ses richesses : « *Le Seigneur avait donné, le Seigneur a repris* ». Il resta ainsi pendant trente ans étendu sur un tas de décombres. Ce qui fut plus pénible encore, ce fut l'apostrophe de ses amis et de sa femme, car elle lui conseillait de blasphémer, mais il ne l'écouta pas. Il fut éprouvé comme l'or est éprouvé dans le fourneau. Dieu lui parla du nuage, le guérit de sa maladie, lui rendit au double tout ce qu'il avait possédé. D'autres fils lui naquirent ; il vécut jusqu'à une belle vieillesse, puis mourut en paix. Que sa bénédiction soit avec nous ! Amen.

³ En ce jour aussi mourut Théodore (*Taoudouros*), disciple de notre père Pacôme (*Bakhoumyous*), supérieur de la communauté spirituelle. Il prit, dès

1. Job, III, 3. — 2. Job, I, 21. — 3. Cette commémoration manque dans A.

بخوميوس كما يطيع الاله ولهذا كان القديس بخوميوس يحبه وكان فيه نعمة وتعزية لجميع الاخوة الذى فى الشركة وكان له حكمة ومعرفة حتى الاب بخوميوس جعله يعظ الاخوة وهو بعد صبي وبعد ان تيسح الاب بخوميوس¹ تولى هذا القديس تدير الشركة مكان القديس بخوميوس وكان هذا القديس كثير الاتضاع فهرب من المجد الباطل¹ واكمل سعيه وتم خدمته ومضى الى الرب الذى احبه وهو لايس اكليل القداسة صلاته تكون معنا ومع الناسخ امين²

اليوم الثالث من بشنس³

في⁴ هذا اليوم تيسح القديس الرسول ياسن⁵ هذا التلميذ كان⁶ من جملة السبعين الذين⁷ اتخذهم الرب وكرز⁸ من التلاميذ وقبل الام⁹ المخلص وضع¹⁰ آيات وعجائب ثم تدرع بالقوة والنعمة يوم احد العصرة وسار في البشارة وكان مولده في طرسوس وهو اول

1. B. البطلال. — 2. *Hic addit Assemani commemoratio S. Philothei quae deest in AB, Ludolf, Maï et Malan.* — 3. B منه. — 4. B *addit* مثل. — 5. A باسون. — 6. *Haec tria verba desunt in B.* — 7. A الذى. — 8. B وكرر. — 9. A قبل الامر. — 10. B واستخرج.

sa jeunesse, le froc auprès de lui, montra de la dévotion, du zèle et une obéissance parfaite. Il obéissait au supérieur comme à Dieu, aussi était-il aimé de lui. Il y avait en lui de la grâce et de la consolation pour tous les frères qui étaient dans la communauté, ainsi que de la sagesse et de la science, aussi notre père Pacôme le chargea de leur prêcher, et il était encore jeune. Après la mort du saint père, il fut chargé à sa place de l'administration du couvent; il était extrêmement humble et fuyait la vaine gloire. Il accomplit sa tâche, acheva son service, partit retrouver le Seigneur qui l'aimait et reçut la couronne de la sainteté. Que sa bénédiction soit avec nous et avec le copiste! Amen¹.

TROIS DE BACHONS (28 avril).

En ce jour mourut le saint apôtre Jason (*Yâson*)², il était des soixante-dix disciples que choisit le Seigneur et il prêcha avec eux. Il ressentit les douleurs du Sauveur et fit des miracles et des prodiges. Puis il fut revêtu de la force et de la grâce le dimanche de la Pentecôte et partit en prédication.

1. Assemani ajoute ici la commémoration de saint Philothée qui manque dans A, B, Ludolf, Maï et Malan. — 2. *A Bâson, Malan Basan.*

من امن من طرسوس ثم تبع بولس في¹ البشارة وجال معه بلاد كثيرة ومك مع بولس
 وشيلا في تسالونقي² وسجوه واحضروه الى متولى تسالونقية ثم بولس قد وضع اليد عليه
 اسقفا على بلده طرسوس فرعى كنيسة ابن الله احسن رعاية واجودها ولما بثتهم في الايمان
 ورتبهم على الاعمال سار الى الغرب³ وبشر فيه بشارة⁴ الانجيل فوصل الى
 * مدينة تسمى كركوراس⁵ فبشر فيها⁶ ونا فيها كنيسة⁷ على اهم الرسول اسطافانوس⁸ رئيس⁹
 * f. 196 r°. الشماسة فلما علم بذلك⁹ والى المدينة مسكه وحبه فوجد في الحبس¹⁰ سبعة لصوص
 فلمهم الايمان وعمدهم¹¹ ونادوا بانهم مسيحيون¹² فطرحهم الامير في قدر¹³ فيه¹⁴ زفت
 وكبريت¹⁵ فقالوا فيها اكليل الشهادة ثم اخرج الرسول من الحبس وعاقبه عقوبات كثيرة فلم¹⁶
 يناله منها¹⁷ بوس ابصرته ابنة الملك من طاق فامت¹⁸ وقلعت حليها وزينتها وفرقتها¹⁹ على

1. A من. — 2. تسالونقية B. — 3. B المغرب. — 4. A بشارة. — 5. B كوراس. — 6. B
 addit الانجيل. — 7. B بيعة. — 8. B اسطافانوس. — 9. B فلم على. — 10. B السجن. —
 11. Pro his verbis a فعلمهم وعلهم B habet فعلهم. — 12. B مسيحيين. — 13. B قدر. —
 14. Deest in B. — 15. A رفنا وكبريتنا et مملوة. — 16. B فلما لم. — 17. Deest in A. —
 18. B وامنت. — 19. B وفرقتها.

Il était né à Tarse (*Tarsous*) et ce fut le premier de cette ville qui crut. Puis
 il suivit Paul (*Boulos*) dans sa prédication, parcourut avec lui beaucoup de
 pays et fut arrêté avec lui et Silas (*Chilâ*) à Thessalonique (*Tasaloniqi*). On
 les traîna et on les fit comparaitre devant le gouverneur de la ville. Paul lui
 avait imposé les mains comme évêque de sa ville de Tarse. Il garda de la
 meilleure et de la plus excellente manière l'église du Fils de Dieu. Lorsqu'il
 eut affermi les gens dans la foi et qu'il eut réglé leurs actions, il partit pour
 * f. 196 r°. l'ouest où il prêcha l'Évangile. Il arriva à * une ville appelée Coreyre (*Karkou-
 ras*)¹, y annonça la bonne nouvelle et y bâtit une église sous l'invocation de
 l'apôtre Étienne (*Istâfânous*)², chef des diacres. Lorsque le gouverneur de
 la ville l'apprit, il l'arrêta et l'emprisonna. Le saint trouva dans la prison
 sept larrons à qui il enseigna la foi et qu'il baptisa. Ils proclamèrent qu'ils
 étaient chrétiens; le gouverneur les jeta dans un chaudron où il y avait de
 la poix et du soufre; ils reçurent la couronne du martyr. Puis il tira l'apôtre
 de la prison et lui fit subir de nombreux tourments, sans qu'il éprouvât aucun
 mal. La fille du roi le voyait de sa fenêtre, elle crut, se dépouilla de ses
 parures et de ses ornements, les distribua aux pauvres et confessa qu'elle

1. B *Kourds*. — 2. B *Istâfânous*.

المساكين واقرت¹ انها مسيحية مؤمنة بالا لا ياسن فغضب ابوها وامر برميها في الحبس ثم دخن عليها ورميت بالنشاب فاودعت نفسها بيد المسيح ثم انه² سير القديس ياسن الى جزيرة ومعه شهداء اخر³ وركب هو في مركب وبعض جنده معه ليضئ ليعاقبهم هناك فعرفه الله وكلمن معه فشكر القديس الرب ثم تخلص ومكث⁴ يكرز ويعلم مدة من السنين ققام⁵ متولى اخر فاستحضر القديس ومن⁶ معه وملا لهم حوض كبير من الزيت والشمع⁷ ووقد تحته الى ان ذاب ثم طرح القديس ياسن فسلمه المسيح ومن معه⁸ ولم ينالهم⁹ بوس فلما رأى الامير ذلك امن بالمسيح وكل اهل بيته وكل اهل البلد فعمدهم الرسول وعلمهم وصايا الانجيل وابتى لهم كنايس وفعل الرسول فيهم ايات كثيرة معجزة وتيسح في شيخوخة حسنة وسيرة مرضية شفاعته تكون معنا¹⁰ امين

1. B. واقرت. — 2. *Deest in B.* — 3. *Deest in B.* — 4. B. *addit* مدة. — 5. B. قَام. — 6. B. والذين. — 7. B. وشمع. — 8. *desunt in B.* ومن معد. — 9. B. ينال. — 10. B. *addit* ومع الناس المسكين.

était chrétienne, croyant au Dieu de Jason. Son père irrité la fit jeter en prison, puis il s'enflamma de colère et fit tirer des flèches contre elle. Elle rendit son âme entre les mains du Messie. Puis il fit partir pour une île Jason ayant avec lui d'autres martyrs; il s'embarqua sur un vaisseau avec un de ses gardes qui devait aller les torturer. Dieu l'instruisit ainsi que tous ceux qui étaient avec lui. Le saint remercia Dieu et resta à prêcher et à instruire pendant quelques années. Puis arriva un autre gouverneur; il le fit venir et tous ceux qui étaient avec lui; il remplit pour eux une grande citerne de poix et de cire, fit allumer du feu au-dessous jusqu'à ce qu'elles fondirent, puis il y jeta saint Jason. Le Messie le sauva ainsi que ceux qui étaient avec lui et ils n'éprouvèrent aucun mal. A cette vue, le gouverneur crut au Messie ainsi que tous les gens de sa famille et tous les habitants de la ville. L'apôtre les baptisa et les instruisit des préceptes de l'Église; il leur bâtit des églises et fit parmi eux des miracles extraordinaires. Puis il mourut dans une belle vieillesse et une conduite excellente. Que son intercession soit avec nous! Amen.

اليوم الرابع من شهر بشنس

في¹ هذا اليوم تبيح الاب القديس انبا يوحنا بطريرك الاسكندرية هذا الاب كان من اولاد المومنين من اهل مدينة الاسكندرية² وترهب³ من صغره باسقيط ابو مقار فاختير للرياسة بعد الاب⁴ اتاسيوس برضا جماعة الاساقفة والعلماء⁵ فاخذ قهرا من حيث لا يهوى⁶ هذا فسألوه⁷ بسؤال⁸ كثير ان لا يترك غيره يستولى على الرعية ويوذبا ولما رأى سؤال الاساقفة والكهنة⁹ والمشائخ له استحى منهم وقال لعل هذه ارادة المسيح¹⁰ فلما جلس على الكرسي اهتم بالرعية اهتماما زائدا بالتعليم والقرآء والتثبت على الامانة المقدسة وقدم الاساقفة والكهنة والعلماء وكان الملك¹¹ زينون¹² البار بالقسطنطينية وكان مومنا¹³ قديسا فشد من هذا القديس وبسط يده على البلاد فانتشر الايمان المستقيم في سائر اعمال مصر ثم ان الملك ارسل في تلك الايام الى برة القديس مقاريوس مراكب قمح وخمر وزيت ومال

1. B addit مثل. — 2. *Haec verba a* كان *desunt in A.* — 3. A قد ترهب. — 4. B addit انبا. — 5. B سالوه. — 6. B سؤال. — 7. *Deest in B.* — 8. B اللد. — 9. B addit مومنين. — 10. B addit الملك. — 11. *Deest in B.* — 12. B مومنين.

QUATRE DE BACHONS (29 avril).

En ce jour mourut le saint père Anbà Jean (*Youhannà*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (484-503). Ce père était des enfants des fidèles, parmi les gens d'Alexandrie ; il prit de bonne heure l'habit monastique d'Abou Macaire (*Maqâr*). Il fut choisi pour le rang de patriarche après la mort d'Athanas (*Athansyous*), du consentement de tous les évêques et des docteurs. * Il fut pris de force, car cela ne lui agréait pas. On lui demanda instamment de ne pas laisser un autre s'emparer de la conduite du troupeau et le faire souffrir. Quand il vit les instances des évêques, des prêtres et des vieillards auprès de lui, il eut honte et dit : « Peut-être est-ce la volonté du Messie. » Lorsqu'il fut assis sur le siège de patriarche, il employa une sollicitude croissante à instruire le peuple, à lui lire, à le fortifier dans la sainte foi ; il consacra des évêques, des prêtres et des docteurs. L'empereur Zénon (*Zainoun*) était à Constantinople (*El-Qostantinyah*) ; il était croyant et saint ; il fut raffermi par le patriarche, étendit la main sur les pays et la foi orthodoxe se répandit dans toutes les provinces d'Égypte (*Misr*). A cette époque, l'empereur envoya au couvent de saint Macaire (*Maqârions*) des vaisseaux de blé, de vin,

لينفقوه على عمارة ما يحتاجون اليه وكان كل زمان هذا الاب في هدوء وسلامة ورضى الله عن الناس بصلاة هذا القديس وتعليمه ثم ان الرب افتقده بمرض يسير فتيسح بعد ان اقام على الكرسي ثمانية سنين بركاته تحرسنا¹ امين

اليوم الخامس من بشنس

في² هذا اليوم تيسح ارميا النبي احد الانبياء الكبار ابن خلقيا الكاهن تبا على عهد³ يوشيا ابن امون ملك يهوذا ويوقيم ولده وصادا قيا هذا البار قال⁵ الله في حقه انني قد استك من قبل ان تخرج من الرحم⁴ وجعلتك نبيا للشعوب فبكت بنى اسرائيل على تركهم عبادة الله ورفضهم نواميسه وحدّتهم من غضب الرب عليهم واعلمهم⁷ اذا لم يرجعوا حرك الله عليهم يختصر فسبهم وهكذا⁸ جرى⁹ وتبا على خروج شريعة الانجيل وتبا

1. *Pro* بركانه تحرسنا *B habet* معنا تكرن صلواته تكرن — 2. *B addit* مثل. — 3. *B* هذا. — 4. *A* *addit* حقا. — 5. *A addit* مصوره *et addit* وصادقيا — 6. *Cf.* Jeremias, 1, 5. — 7. *B addit* وتبا على مقام الشعب في السبي سبعين سنة *et addit* اجرا *B*. — 8. *B* حكذي. — 9. *B* اجرا *et addit* سنة اجرا *B*. — 10. *B* حكذي. — 11. *B* حكذي. — 12. *B* حكذي. — 13. *B* حكذي. — 14. *B* حكذي. — 15. *B* حكذي. — 16. *B* حكذي. — 17. *B* حكذي. — 18. *B* حكذي. — 19. *B* حكذي. — 20. *B* حكذي. — 21. *B* حكذي. — 22. *B* حكذي. — 23. *B* حكذي. — 24. *B* حكذي. — 25. *B* حكذي. — 26. *B* حكذي. — 27. *B* حكذي. — 28. *B* حكذي. — 29. *B* حكذي. — 30. *B* حكذي. — 31. *B* حكذي. — 32. *B* حكذي. — 33. *B* حكذي. — 34. *B* حكذي. — 35. *B* حكذي. — 36. *B* حكذي. — 37. *B* حكذي. — 38. *B* حكذي. — 39. *B* حكذي. — 40. *B* حكذي. — 41. *B* حكذي. — 42. *B* حكذي. — 43. *B* حكذي. — 44. *B* حكذي. — 45. *B* حكذي. — 46. *B* حكذي. — 47. *B* حكذي. — 48. *B* حكذي. — 49. *B* حكذي. — 50. *B* حكذي. — 51. *B* حكذي. — 52. *B* حكذي. — 53. *B* حكذي. — 54. *B* حكذي. — 55. *B* حكذي. — 56. *B* حكذي. — 57. *B* حكذي. — 58. *B* حكذي. — 59. *B* حكذي. — 60. *B* حكذي. — 61. *B* حكذي. — 62. *B* حكذي. — 63. *B* حكذي. — 64. *B* حكذي. — 65. *B* حكذي. — 66. *B* حكذي. — 67. *B* حكذي. — 68. *B* حكذي. — 69. *B* حكذي. — 70. *B* حكذي. — 71. *B* حكذي. — 72. *B* حكذي. — 73. *B* حكذي. — 74. *B* حكذي. — 75. *B* حكذي. — 76. *B* حكذي. — 77. *B* حكذي. — 78. *B* حكذي. — 79. *B* حكذي. — 80. *B* حكذي. — 81. *B* حكذي. — 82. *B* حكذي. — 83. *B* حكذي. — 84. *B* حكذي. — 85. *B* حكذي. — 86. *B* حكذي. — 87. *B* حكذي. — 88. *B* حكذي. — 89. *B* حكذي. — 90. *B* حكذي. — 91. *B* حكذي. — 92. *B* حكذي. — 93. *B* حكذي. — 94. *B* حكذي. — 95. *B* حكذي. — 96. *B* حكذي. — 97. *B* حكذي. — 98. *B* حكذي. — 99. *B* حكذي. — 100. *B* حكذي.

d'huile et de richesses pour les employer à l'acquisition de ce dont les moines avaient besoin. Toute l'époque de ce patriarche se passa dans la tranquillité et la paix. Dieu était satisfait des gens grâce à la prière de ce saint et à son enseignement. Puis le Seigneur le visita par une maladie légère; il mourut après être resté huit ans sur le siège. Que sa bénédiction nous protège! Amen.

CINQ DE BACHONS (30 avril).

En ce jour mourut Jérémie (*Armiyah*) le prophète, un des grands prophètes, fils d'Helcias (*Khalqyah*) le prêtre. Il prophétisa au temps de Josias (*Youchyâ*), fils d'Amon (*Amoun*), roi de Juda (*Yahoudâ*), de Joakim (*Youqim*), son frère et de Sédécias (*Sadâqyah*)¹. Dieu dit à cet homme vertueux : « *Je t'ai sanctifié avant que tu ne fusses sorti des entrailles*² et je t'ai établi comme prophète pour les nations. » Il blâma les Israélites d'abandonner le culte de Dieu et de renoncer à leurs lois; il les informa que s'ils ne venaient pas à résipiscence, Dieu susciterait contre eux Nabuchodonosor (*Bokhtnaşr*) qui les emmènerait en captivité, et c'est ce qui arriva. Il prophétisa la venue de

1. *A* *Şadaqyah*. — 2. *Cf.* Jérémie, 1, 5.

بأشياء كثيرة وقصدوا اليهود قتله عدة مرار وضربوه وحسوه¹ مرارا² وكان مع هذا مداوما للصلاة عنهم فقال الله له لا تصلى عن هذا الشعب ولا تطلب التي من أجله ولا تشفع فيهم * لانتى لا استجيب لك³ فيهم⁴ فبعد ان سبى يختصر اورشليم لم يسببه معهم * f. 197 r°. فاخذوه بقايا الشعب معهم الى ارض مصر وبصلاته اهلك الله الوحوش الذين كانوا في نهر مصر يوذرون الناس حتى صارت المصريين يعيدوا له ثم تتيح بسلام في مدينة الاسكندرية صلاته⁵ معنا⁶ امين

اليوم السادس من بشنس⁷

في مثل هذا اليوم⁸ استشهد القديس ابو اسحق الذى من دفرى⁹ هذا القديس ظهر له ملاك الرب في روبا الليل وايقظه¹⁰ لكى¹¹ يمضى الى مدينة طوة لينال¹² اكليل الشهادة

1. B وحسب. — 2. *Haec verba a وحسوه desunt in A.* — 3. B منك. — 4. Cf. Jeremias, xv, 1. — 5. B *addit* معنا. — 6. B *addit* ومع الناسح المسكين. — 7. بشنس *desunt in A.* — 8. *Haec quatuor verba desunt in A.* — 9. *Pro his tribus verbis A habet* الدفرى. — 10. AB وايقضه. — 11. A ان. — 12. B ينال.

la loi de l'Évangile et diverses choses. Les Juifs conçurent un grand nombre de fois le projet de le tuer; ils le frappèrent et l'emprisonnèrent à diverses reprises. Malgré cela, il priaît continuellement pour eux. Dieu lui dit : « Ne prie pas pour ce peuple et ne me demande rien pour lui, n'intercède pas pour lui, * car je ne t'exaucerai pas ». » Après que Nabuchodonosor eut pris Jérusalem (*Ourichalim*), il ne l'emmena pas en captivité avec les Juifs. Le peuple le conduisit avec lui dans la terre d'Égypte (*Misr*); par sa prière, Dieu anéantit les animaux sauvages du fleuve d'Égypte qui nuisaient aux gens, de sorte que les habitants célébrèrent une fête pour lui. Puis il mourut en paix dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Que sa prière soit avec nous! Amen.

SIX DE BACHONS (1er mai).

A pareil jour mourut martyr saint Abou Isaac (*Is'haq*) qui était de Tiphre (*Difrá*). La nuit, l'ange du Seigneur apparut en songe à ce saint et le réveilla pour aller dans la ville de Toubah (*Taouah*) recevoir la couronne du martyr. Il se leva pour dire adieu à ses parents, qui pleurèrent et ne purent

1. Cf. Jérémie, xv, 1.

فقام ليودع والديه فبكوا عليه ولم يتمكنوه من المضى حتى اتاه الملاك¹ ثانية واخرجه من البلد فلما² اتى الى مدينة طوة وجد³ الوالى فى الحمام فلما خرج صرخ قدامه⁴ انا مومن بالمسيح نصرانى علانية فاودعه لاحد⁵ الاجناد الى حيث عودته⁶ من نقيوس وفى⁷ عبوره صحبة الجندى سألته اعمى جالسا على الطريق ان يبب له النظر فسأل المسيح فابصر⁸ فلما رأى الجندى ذلك صار نصرانى وعند عودة الوالى اعترف بالمسيح واخذ اكليل الشهادة وعذب القديس عذابا عظيما ثم سيره الى البهسا فعذب⁹ هناك بانواع العذاب ولما كان فى المركب طلب شربة ماء فاعطاه احد النواتية قليل ماء¹⁰ وكان¹¹ بفرد عين فرش عليه¹² هذا¹³ القديس من الماء فابصر بعينه الاخرى ولما رأى¹⁴ اهل البهسا من كثرة عذاب القديس وعظم ما يصنع من الآيات اقاموا¹⁵ على الوالى لكى¹⁶ يطلقه او يقتله¹⁷ فكتب قضيته واخذت رأسه المقدسة ونال اكليل الحياة¹⁸ وكان هناك مومنون فحملوا جسده

1. الى احد B. — 2. فائلا B addit. — 3. فوجد B. — 4. ثم B. — 5. ملائكة الرب B. — 6. يعوده B. — 7. شربة ماء B. — 8. يعذب B. — 9. وابصر A. — 10. يعذب B. — 11. B addit. — 12. ذلك النوتية. — 13. فهدى B. — 14. Deest in B. — 15. رات A. — 16. قاموا AB. — 17. حتى A. — 18. الشهادة B. — 19. ويقتله A.

l'empêcher de partir. Mais l'ange du Seigneur apparut une seconde fois et le fit sortir de la ville. Quand il arriva à Toubah, il trouva que le gouverneur était au bain. Quand il en sortit, le saint cria devant lui : « Je crois au Messie; je suis chrétien ouvertement. » Le gouverneur le confia à un de ses gardes jusqu'à son retour de Pehati (*Niqyous*). Tandis qu'Isaac passait en compagnie du garde, un aveugle assis près du chemin lui demanda de lui rendre la vue. Il implora le Messie, qui le fit voir. En voyant cela, le gardien devint chrétien; il confessa le Messie au retour du gouverneur et reçut la couronne du martyre. Le saint subit de grandes tortures, puis le gouverneur l'envoya à Pemdjé (*El-Bahnasâ*), où il éprouva toutes sortes de tourments. Tandis qu'il était dans la barque, il demanda de l'eau à un des matelots, qui lui en donna un peu. Ce matelot était borgne, le saint versa de cette eau sur lui et il vit de l'autre œil. Les gens de Pemdjé, voyant le grand nombre de tortures du saint et la grandeur des miracles qu'il faisait, se soulevèrent contre le gouverneur pour qu'il le relâchât ou l'exécutât. Il écrivit sa condamnation; on coupa sa tête sacrée et il reçut la couronne de la vie. Il y avait là des croyants qui transportèrent son corps sur des bœufs; comme

على ابقار ولما لم يجدوا مركب عدت البقر¹ البحر بالجسد واتوا به الى دفري بلده
واتوا به الى داره وهمومها³ ونوها * كيسة⁴ على اسمه وتركوا جسده فيها شفاعته تكون * f. 197 v.
معنا⁵ امين

وفيه⁶ ايضا⁷ تنيح الاب القديس⁸ ابو مقار القديس⁹ الاسكندراني هذا كان على ايام
مقاريوس الكبير وكان اب جبل¹⁰ القلالي وعمل فضائل عظيمة ومن جملة ما قيل عنه ان
ناموسة قرصته فقتلها فندم على قتلها¹¹ ودان نفسه ونزل الوادي وكشف جسده للناموس
اياما كثيرة حتى صار جسده مثل المجذوم ودفعة اخرى اقام خمسة ايام¹² وخمسة¹³ ليالى
وعقله في السماء حتى احترقوا الشياطين وقالوا هذه¹⁴ الفضيلة اتعب من جميع الفضائل التي
صنعها ودفعة اراد يبصر البستان الذي كان في¹⁵ زمان الجبارة فدخل في البرية واقام
يمشى¹⁶ اياما¹⁷ كثيرة¹⁸ ويعلم الطريق¹⁹ بالقصب²⁰ لعودته وان الشيطان قلع العلام²¹ ولما

1. B. الابقار. — 2. A. *addit* البحر بجسده. — 3. B. فهدمها. — 4. B. بيعة. — 5. B. *addit* وفيه. — 6. A. *adscript* hanc commemorationem 7 diei. — 7. وفيه. — 8. B. *desunt* في A. — 9. B. الفاعل التس. — 10. B. جميع. — 11. على. — 12. B. *desunt* في A. — 13. A. خمسة. — 14. B. هذا. — 15. A. *desunt* في B. — 16. B. *desunt* في B. — 17. B. ايام. — 18. B. *addit* يمشى. — 19. B. طريق. — 20. B. بالقصب. — 21. B. العلام.

ils ne trouvaient pas de bateau, les bœufs firent traverser le fleuve au corps et l'apportèrent dans sa ville de Tiphre. On le transporta dans sa maison, * f. 197 v. puis on la détruisit et on bâtit à sa place * une église sous son invocation et on y laissa son corps. Que son intercession soit avec nous! Amen.

En ce jour aussi mourut le saint père Abou Macaire (*Maqâr*), le prêtre alexandrin. Il vivait au temps de Macaire (*Maqâr*) le grand, et fut supérieur de la montagne des cellules. Il fit des choses remarquables; ainsi dit-on, un moustique l'ayant piqué, il le tua, puis il se repentit de l'avoir tué; il se jugea lui-même, descendit dans le vallon et découvrit pendant beaucoup de jours son corps aux moustiques jusqu'à ce qu'il devint pareil à un lépreux. Une autre fois, il se tint debout cinq jours et cinq nuits, son intelligence était dans les cieux en sorte que les démons s'agitèrent et dirent : « Cet acte méritoire est plus difficile à supporter que tous les autres qu'il a faits. » Une autre fois, il voulut voir le jardin qui avait existé au temps des géants; il pénétra dans le désert et continua de marcher pendant beaucoup de jours; il indiquait avec des roseaux le chemin du retour. Satan (*Ech-Chaï-*

1. Cette commémoration est reportée par A au 7 de bachons.

ابصر البستان وعاد¹ عطش في الطريق فارسل الرب² له³ بقرة وحش⁴ فشرب من لبنها حتى روى وعاد الى قلايته ودفعه اخرى اتته ضبعة وبدت تجر ثوبه فتبعها الى مغارتها فاخرجت ثلاثة جري اولادها فوجدهم ذو عاهات فتعجب من فطنة الحيوان وصلى عليهم فعادوا اصحا ثم غابت⁵ واحضرت اليه قروة فقامت تحته الى حين وفاته ودفعه غير شكله ومضى الى دير باخوميس⁶ في زى علماني فاقام الاربعين يوم الصيام لا يأكل ولا يشرب ولا يقعد بل يضفر⁷ السعف⁸ وهو قائم فقالوا الاخوة للاب اخرج عنا هذا الرجل لانه ليس له جسد فقال لهم تصبروا حتى يكشف الله لنا امره فلما سأل الرب عنه عرفه⁹ انه ابو مقار الاسكندراني ففرحوا¹⁰ فرحا عظيما وتباركوا منه وحط¹¹ تعاطم المستكبرين منهم وعاد الى قلايته * ولما امتنع المطر ان تنزل بالاسكندرية ارسل خلفه البطريك فعندما دخل المدينة مطرت¹² المطر ولم تنزل تمطر الى ان سألوه فسأل الرب ان يمكنها

1. B. عاد. — 2. B. اللد. — 3. *Deest in B.* — 4. B. من الوحش. — 5. A. عادت. — 6. B. بخوميس. — 7. AB. يظفر. — 8. B. في الزعنف. — 9. A. فعرفه. — 10. B. *addit*. — 11. A. *addit*. — 12. B. امطرت.

(*ân*) arracha les marques. Lorsque le saint eut vu le jardin et qu'il revint, il eut soif sur la route. Dieu envoya une antilope, il but de son lait jusqu'à ce qu'il fut désaltéré, et revint à sa cellule. Une autre fois, une hyène vint à lui et se mit à le tirer par son vêtement. Il la suivit jusqu'à sa caverne. Elle lui présenta ses trois petits; il trouva qu'ils étaient malades et s'étonna de la finesse des animaux. Il pria sur eux et ils guérirent. Puis la hyène s'absenta et lui présenta une pelisse et elle demeura sous son obéissance jusqu'au moment de sa mort. Une autre fois, il changea son apparence et alla dans le couvent de Pacôme (*Bakhoumis*)¹ sous l'extérieur d'un laïc. Il y demeura les quarante jours du carême sans manger, sans boire, sans s'asseoir, mais il tressait des rameaux tout en restant debout. Les frères dirent au père: « Éloigne de nous cet homme, car il n'a pas de corps. » Il répondit: « Attendez que Dieu nous découvre son état. » Puis il interrogea le Seigneur à son sujet et apprit que c'était Abou Macaire el-Iskandarâni. Ils ressentirent une très grande joie, implorèrent sa bénédiction, et la fierté de ceux qui s'enorgueillissaient fut abaissée. Il revint à sa cellule. * Quand la pluie fut empêchée de tomber à * f. 198 r^e.
Alexandrie (*El-Iskandaryah*), le patriarche envoya après lui. Dès qu'il fut entré dans la ville, la pluie se mit à tomber et ne cessa que lorsqu'on le lui demanda.

1. B. *Bakhoumyous*.

فامتسكت¹ وصنع هذا الاب فضائل عظيمة وصنع الله على يديه² ايات بدیعة وكان اذا صنع فضیلة وتعرف³ الناس بها لا يعتد بها⁴ فضیلة واذا سمع ان انسان عمل فضیلة لا ينام او⁵ يعملها واكمل⁶ سيرته في شيخوخة صالحة⁷ تنيح بسلام صلاته⁸ معنا⁹ امين وفيه¹⁰ ايضا تنيح الاب ببندوة الذي من البندرة صلاته تكون معنا امين

اليوم السابع من شهر بشنس

¹¹ في¹² هذا اليوم تنيح الاب البطريرك¹³ اتناسيوس الرسولي بطريرك¹⁴ الاسكندرية هذا الاب كان من اولاد الحنفا وفيما هو في المكتب ابصر اولاد النصارى يحكوا بقطوس¹⁵ البیعة¹⁶ فصيروا بعضهم قسوس وبعضهم شمامسة واخر استقف وطلب ان يشترك معهم فتمنوه

1. B. فامتسكت. — 2. B. يده. — 3. B. ويعرف. — 4. B. لا يعتد بها. — 5. B. لم. — 6. B. اكمل. — 7. B. حسنة. — 8. B. et addit صلواته. — 9. B. addit ومع. — 10. Haec commemoratio deest in A, Ludolf, Malan. — 11. A. refert hanc commemorationem 8 diei. — 12. B. addit مثل. — 13. B. انبا. — 14. B. addit مدينة. — 15. B. بطقوس. — 16. B. الكنيسة.

Il implora le Seigneur pour l'arrêter et elle le fut. Ce père fit de nombreuses belles actions et le Seigneur accomplit par ses mains des miracles éclatants. Lorsqu'il faisait une belle action et que les gens le savaient, il ne l'estimait pas comme telle. Quand il entendait dire qu'un homme avait fait une belle action, il ne dormait pas qu'il n'en eût fait autant. Quand il eut achevé sa vie dans une vieillesse vertueuse, il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹En ce jour mourut aussi notre père Paphnuce² d'El-Bandarrah. Que sa prière soit avec nous! Amen.

SEPT DE BACHONS (2 mai).

³En ce jour mourut notre père le patriarche Athanase (*Atandisyous*), l'apostolique, patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (326-373). Ce père était né de païens; tandis qu'il était à l'école, il vit les fils des chrétiens se rassemblant... de l'église; ils devinrent les uns prêtres, les autres diaeres, un autre évêque. Il voulut s'associer à eux, mais ils l'en empêchèrent en disant : « Tu es païen; nous ne nous mêlerons pas avec toi. » Il leur dit : « Je deviendrai

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf, Malan. — 2. Assemani *Bannodius*. — 3. Cette commémoration est reportée par A au 8 de bachons.

قائلين انك انت حيفا ما نخطاط معك فقال انا اصير نصرانيا¹ ففرحوا به وقالوا له انت تكون² بطريكاً ثم جعلوا تحته شيا عاليا³ وبدوا يخضعوا له واتفق عبور الاسكندروس⁴ البطريك في تلك الساعة فلما ابصرهم قال للذين معه لا بد لهذا الصبي ان يرتقى الى درجة عالية ولما مات ابوه اتى هو وامه الى الاب الاسكندروس⁵ وعمدهما وقرأ⁶ كلما لهما على⁷ المساكين ومكثا عند الاب فعلمه الاب⁸ علوم الكنيسة وصار له ابنا خاصيا وقدمه شماسا وتضاعفت عليه الروح ولما تنيح الاب الاسكندروس⁹ اجلسوا اتناسيوس بطريكاً ولما مات قسطنطين وقام¹⁰ ابنه قسطنطينوس¹¹ وكان اريوسى فكثرت شيعة اريوس فاخرج¹² قسطنطينوس¹³ الملك اتناسيوس وحط انسان يسمى جرجيوس واقام¹⁴ ستة سنين والاب منفيا عن كرسيه في بلاد الغرب وكان هناك بريا يجتمع فيه خلائق¹⁵ كثيرة وفيه اعمال كثيرة للشيطان¹⁶ فلم يزل * يسأل السيد المسيح حتى هدمه¹⁷ واعاد اهل ذاك¹⁸ الصقع الى معرفة الله ثم اعاده الله الى الاسكندرية اقام سبع سنين وطرده جرجيوس فمضوا

1. A. نصراني. — 2. تصير. — 3. A. عال. — 4. B. الاسكندروس. — 5. B. الاسكندروس. *Haec verba a البطريك desunt in A.* — 6. B. وقرأوا. — 7. B. *addit* و الفتراء. — 8. *Deest in B.* — 9. B. الاسكندروس. — 10. B. واقام. — 11. B. قسطنطينيوس. — 12. B. واحجز. — 13. B. قسطنطينيوس. — 14. B. واقام. — 15. A. خلائقا. — 16. B. للشياطين. — 17. A. هدمها. — 18. B. ذلك.

chrétien. » Alors ils s'en réjouirent et lui dirent : « Tu seras patriarche. » Puis ils placèrent sous lui quelque chose d'élevé. Il arriva qu'à ce moment, le patriarche Alexandre (*El-Iskandarous*) passa par là. Quand il les vit, il dit à ceux qui étaient avec lui : « Certainement, cet enfant s'élèvera à un haut rang. » Quand son père mourut, il alla avec sa mère trouver notre père Alexandre, qui les baptisa. Ils distribuèrent aux pauvres tout ce qu'ils possédaient et restèrent auprès de lui. Ce père lui enseigna les sciences ecclésiastiques; Athanase fut pour lui un fils particulier. Il lui conféra le diaconat et l'Esprit-Saint redoubla sur lui. Quand notre père Alexandre mourut, on intronisa Athanase comme patriarche. A la mort de Constantin (*Qostantin*), son fils Constance (*Qostantinous*) surgit; il était arien. La secte d'Arius (*Aryous*) se multiplia; l'empereur chassa Athanase et établit un homme appelé Georges (*Djirdjyous*) qui demeura six ans, tandis que notre père était exilé loin de son église dans les pays d'Occident. Il y avait là un temple où se réunissaient beaucoup de personnes : de nombreuses œuvres sataniques s'y accomplissaient; il ne cessa * d'implorer Notre-Seigneur le Messie jusqu'à ce qu'il l'eut détruit et il ramena à la connaissance de Dieu les gens de cette contrée. Puis

به¹ الاريوسية وسعوا به الى عند الملك بالكذب فارسل قايد فقبض² عليه وحسبه³ مع بطريك رومية و بطريك انطاكية فأرسل الرب ملائكة وخصمهم⁴ ومن بعد⁵ ان مات الملك واقام الله⁶ ولده وكان⁷ ارتدكسيا فاعاد القديس الى كرسيه فاقام اثنين وعشرين سنة في هدوء وسلامة ولما تنيح يوسطس وملك بعده يوليانوس الكافر طلب هذا القديس وهرب الى الصعيد والى مدينة اخميم ولما ان هلك يوليانوس طلب الشعب اتناسيوس ولما لم يجدوه اتوا الى العظيم انطونيوس ففرقهم انه في مدينة اخميم فمضوا اليه واتوا به الى كرسيه بفرح عظيم فاقام على كرسيه في هدوء⁸ الى ان⁹ تنيح بسلام وكان جملة سياحته سبعة واربعين سنة ولما ناله من الاتعاب والاضطهاد نعت بالرسولي وكان وقت نيافته قد قال ان وجدت قدام الرب دالة فانا لا ازال ساجدا بين يديه حتى يبطل هيكل زرابيل فعند نيافته ارسل الملك وهمد الذي لزرابيل¹⁰ صلاة هذا¹¹ القديس تحرسنا¹² امين

1. بعد A. — 2. فضى الجماعة B. — 3. *Deest in A.* — 4. فخلصهم B. — 5. بعد A. — 6. *Deest in A.* — 7. كان A. — 8. *Haec verba a desunt in A.* ولما تنيح — 9. A. ثم. — 10. *Haec verba a desunt in A.* وكان — 11. *Deest in B.* — 12. B. معنا تكون وشفاعته تكون.

le Seigneur le fit revenir à Alexandrie où il resta sept ans, et chassa Georges que les Ariens emmenèrent pour travailler par le mensonge contre le patriarche auprès de l'empereur. Celui-ci envoya un officier qui l'arrêta et l'emprisonna avec le pape de Rome (*Roumyah*) et le patriarche d'Antioche (*Antakyah*). Le-Seigneur envoya son ange qui les délivra. Après que l'empereur fut mort et que le Seigneur eut élevé son fils qui était orthodoxe, il renvoya le saint à son siège. Il y demeura vingt-deux ans dans la paix et la tranquillité. Lorsque Juste (*Yostos*) mourut et que, après lui, régna Julien (*Youtlyânous*) l'infidèle, il poursuivit ce saint qui s'enfuit dans la Haute-Égypte (*Eṣ-Ṣa'id*), dans la ville de Chenin (*Akhmin*). Quand Julien mourut, les fidèles réclamèrent Athanase. Ne le trouvant pas, ils se rendirent près du grand Antoine (*Anṭounyous*). Il leur apprit que le patriarche était dans la ville de Chenin. Ils y allèrent et le ramenèrent à son siège avec une grande joie. Il y demeura dans la tranquillité jusqu'à ce qu'il mourut en paix. La durée totale de son administration fut de quarante-sept ans. Il fut appelé apostolique à cause des fatigues et de la persécution qu'il souffrit. Au moment de sa mort, il dit : « Si j'ai trouvé grâce devant le Seigneur, je ne cesserai de me prosterner devant lui pour qu'il anéantisse le temple de Zarâbil. » A sa mort, l'empereur envoya détruire ce qui était à Zarâbil. Que la bénédiction de ce saint soit avec nous! Amen.

اليوم الثامن من بشنس

في¹ مثل هذا اليوم استشهد القديس يحسن الذي من سنهوت هذا كان اسم ابوه مقارة واسم امه حنة وكان فيما يرعى غنم ابيه ظهر له ملاك الرب واوراه اكليلا من نور وقال له لماذا انت جالس والجهاد مبسوط قم امضى وجاهد على اسم المسيح ثم اعطاه السلام ومضى عنه ثم ودع والديه ومضى الى اثريب فوجد الوالى فى الحمام وعند خروجه اعترف بالمسيح فسلمه لاحد الجند وامره ان يلطف به لعله يذعن الى قوله ثم سافر فاخذة الجندي وعمل القديس امامه ايات عظام وامن بالمسيح ونال اكليل الشهادة وامر بعذاب القديس يحسن فعذب عذابا عظيما بسائر انواع العذاب والرب يقويه ويصبره ويرسل ملاكه فيشفيه ثم سيره الى انصنا فعذب ايضا هناك كثيرا وفى الاخر اخذت رأسه بالسيف

1. *Haec commemoratio deest in A.*

HUIT DE BACHONS /3 mai .

¹ En ce même jour mourut martyr saint Jean (*Yohannis*)² de Senhout. Le nom de son père était Maqarah, celui de sa mère Anne (*Hannah*). Tandis qu'il gardait les troupeaux de son père, l'ange du Seigneur lui apparut, lui montra une couronne de lumière et lui dit : « Pourquoi restes-tu assis tandis que la persécution s'étend? Lève-toi, va et lutte pour le nom du Messie. » Puis il lui donna le salut et partit. Le saint fit ses adieux à ses parents et alla à Athribé (*Atrib*); il trouva que le gouverneur était au bain : quand il sortit, il confessa le Messie. Le gouverneur le remit à un de ses gardes en lui ordonnant de le bien traiter, dans l'espoir qu'il obéirait à sa parole, puis il partit. Le soldat emmena le saint qui fit devant lui de grands miracles; il eut au Messie et reçut la couronne du martyre. Le gouverneur ordonna de châtier saint Jean, il subit de grandes tortures avec toute espèce de tourments; le Seigneur le fortifiait, lui faisait prendre patience et lui envoyait son ange qui le guérissait. Puis le gouverneur le fit partir pour Antinoé (*Anşinā*) où il fut encore beaucoup torturé; à la fin, on lui coupa la tête avec un sabre. Julien de Kvaḥas (*Youlyanous el-Aqḫāṣī*) le recueillit, l'enveloppa

1. Cette commémoration manque dans A. — 2. Malan *Bakhbas*.

فاخذة يوليوس الاقفاصي وكفنه وسيره الى سنهوت قريته فخرجوا للقائه بالقرآة والبخور ووضعوه في البيعة صلاته تكون معنا امين

وفيه¹ صعد ربنا يسوع المسيح بالجسد الذي اتخذ به منا الى اعلى² السموات المكان الذي لم يزل فيه حاضرا مع ابيه وروح قدسه وذلك من بعد ان اكمل امور سياسته³ على الارض بتالمه وموته وقيامته وعند كمال اربعين يوما من قيامته صعد الى السموات على اجنحة الشاروبيم⁴ حسب قول النبي العظيم داوود انه ركب على الشاروبيم⁵ وطار طائر⁶ على اجنحة الرياح⁷ فهذا الصعود ثبت للمؤمنين به الصعود الى المنازل العلوية لان حيث تكون الرأس ينبغي ان يكون الاعضاء وكلما ان ادم الاول سبق الى ورائه الارض وسكننا الجحيم هكذا وادم الثاني سبق الى ورائه الملكوت السماوية⁸ والجلوس عن يمين العظمة في الاعلى ولم يجعل سبحانه صعوده عقيب قيامته ليلا تجحد⁹ قيامته ويظن بها فنطسه بل مكث اربعين يوما يروض ضعف تلاميذه ويثبت¹⁰ قيامته بحواسمهم¹¹ وتمت¹² بهذا الصعود نبوة

1. B. *addit* ايضا. — 2. B. اعلى. — 3. *Haec verba a* ايده *desunt in B.* — 4. A. السرافيم. — 5. A. السرافيم. — 6. وطار طائر B. — 7. Cf. Ps. xvii, 11. — 8. B. السماوية. — 9. يجتحد. — 10. B. وثبت. — 11. بحواسمهم. — 12. A. وثبت.

dans un linceul et l'envoya à Senhout, sa ville. Les gens sortirent à sa rencontre avec des récitations et des parfums et le déposèrent dans l'église. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

En ce jour Notre-Seigneur Jésus (*Vasou*) le Messie monta avec le corps qu'il avait reçu de nous, au plus haut des cieux où il est encore présent avec son Père et son Esprit-Saint. Après avoir accompli son œuvre sur la terre, par sa passion, sa mort et sa résurrection, quarante jours après avoir été ressuscité, il monta aux cieux sur les ailes des chérubins, selon la parole du grand prophète David (*Dâououd*) : « Il est monté sur les séraphins et s'est envolé sur les ailes des vents ¹. » Par cette ascension, il assura aux fidèles la montée vers les demeures élevées, car là où est la tête, il convient que les membres y soient aussi. De même que le premier Adam est allé en avant pour recevoir l'héritage de la terre et nous a fait habiter en enfer, de même le second Adam va en avant pour recevoir l'héritage des royaumes célestes et s'asseoir à la droite de la grandeur dans les hauteurs. Le Messie, qu'il soit loué, n'a pas placé son ascension immédiatement après sa résurrection pour que nous ne contestions pas celle-ci et qu'on ne la prenne pas pour une illusion. Mais il demeura quarante jours à exercer la faiblesse de ses disciples et à affermir sa résurrection dans leurs esprits. Par son ascension fut affirmée la prophétie de Daniel (*Dânyâl*) quand il dit : « *J'ai vu le Fils de*

1. Cf. Ps. xvii, 11.

دانيال القائل رأيت ابن الانسان جاييا على غمام السماء حتى دنا من عتيق الايام
فاقترب¹ اليه فاعطاه² السلطان * والملك والكرامة وان³ تعبد كل الشعوب والامم والالسن
وسلطانه سلطان الدهر وملكه لا يزول⁴ فله المجد⁵ مع ابيه الصالح والروح القدس الى
ابد امين

وفيه⁶ ايضا تنيح انبا دانيال قمص شبيات هذا القديس كان ابا طاهرا كاملا ولما شاع
صيته اتت القديسة اسطاسية البطريرقية في زى استاذ وترهبت ومكثت في مغارة بقره ثمانية
وعشرين سنة ولم يعلم بامرها احد وابصر دفعة انسان يقال له اولاجي هذا كان يقطع
الحجارة بقيراط ذهب كل يوم فتفتت منه بالسير⁷ ويطعم الفقراء والمساكين بالباقي وما
فضل عنهم يرميه للكلاب ولم يدخر شيا الى الغد فلما ابصر القديس انبا دانيال فعله
الجميل استحسّن سيرته وطلب من الرب سبحانه ان يعطيه من مال هذا العالم ليزداد
خير ورحمة ثم ضمن نفسه فوجد ذلك الحجار كنزا فاخذه ومضى به الى القسطنطينية

1. B. واقترّب. — 2. B. واعطاه. — 3. A. ان. — 4. Daniel, vii, 13-14. — 5. B. الحمد. —
6. Haec commemoratio deest in A, Ludolf. — 7. B. iterum عند.

*l'homme venant sur les nuages du ciel jusqu'à ce qu'il fut près de l'Ancien des
jours : il se présenta à lui et reçut de lui le pouvoir, la royauté et les honneurs :
tous les peuples, les nations et les langues le serviront, son pouvoir est le pouvoir * f. 190 r.
éternel; sa royauté ne finira pas¹. « Gloire à lui et à son Père le juste et au
Saint-Esprit, éternellement! Amen.*

² En ce jour aussi mourut Anbâ Daniel (*Dānyâl*), supérieur de Scété (*Chihât*); ce saint était un père pur et parfait. Comme sa réputation s'était répandue, sainte Anastasie (*Anastasyah*) la patricienne vint le trouver sous les dehors d'un docteur, prit l'habit monastique et demeura dans une grotte, dans son voisinage, pendant vingt-huit ans sans que personne sût rien de son affaire. Un jour, il vit un homme appelé Euloge (*Aouladji*); il taillait les pierres pour une pièce d'or chaque jour; il vivait avec une faible partie, il nourrissait les pauvres et les malheureux avec le reste et jetait aux chiens ce qui en restait; il n'amassait rien pour le lendemain. Quand le saint Anbâ Daniel vit sa belle action, il admira sa conduite et demanda au Seigneur — qu'il soit loué — de lui donner des richesses de ce monde pour accroître son bien et sa charité, et il en prit la responsabilité. Ce tailleur de pierres trouva

1. Daniel, vii, 13-14. — 2. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

وصار به وزيراً كبيراً وترك فعل الخير الذي كان يفعله فلما سمع به القديس مضى الى القسطنطينية وتميّز سيرته ومربته وما صار اليه من قلة الخير ثم رأى روبا كانّ المسيح جالسا يحكم بين الناس وكانه امر بتعليق القديس وطالبه بنفس اولاجي وكانت السيدة قد سألت فيه فلما استيقظ عاد الى ديره وسأل الله في اولاجي ونهاه عن التعرض في حكم الله في خلقه وبعد هذا مات ملك القسطنطينية وملك اخر وقام على اولاجي واخذ ماله وهرب منه ليفوز بنفسه وجاء الى بلدة وصار يقطع الحجارة كما كان اولاً فاجتمع به ابنا دانيال وقص عليه ما حل به بسببه وكان على هذا القديس روح النبوة واظهر الله على يديه ايات وعجائب ولما قصدوا منه الخروج عن الايمان الحق اتى وجذب الكتاب الذي فيه الايمان المخالف وقطعه فعدوه الجند عذابا عظيما وبعد هذا لما اراد الرب ان ينجيّه ارسل له يعرفه بخروجه من العالم فجمع الرهبان ووضاهم ومبتهم وعزاهم وتيسح بسلام بركته معنا

un trésor; il le prit et alla à Constantinople (*El-Qostantīnyah*), où il devint un grand ministre. Il abandonna les bonnes actions qu'il faisait auparavant. Quand le saint l'apprit, il alla à Constantinople, il examina sa conduite, son rang et son peu de bienfaisance. Puis il eut une vision : il lui sembla voir le Messie assis pour juger les hommes et enlever le saint pour lui demander compte de l'âme d'Euloge; Notre-Dame l'implorait à ce sujet. Quand il s'éveilla, il retourna à son couvent, adressa à Dieu une demande au sujet d'Euloge, renonçant à s'opposer au Seigneur à l'égard de ses créatures. Puis l'empereur de Constantinople mourut, un autre régna, sévit contre le ministre et lui enleva sa fortune. Il s'enfuit pour sauver sa vie, revint dans son pays et se remit à tailler des pierres comme auparavant. Abba Daniel se rencontra avec lui et lui raconta tout ce qui lui était arrivé à cause de lui. Ce saint avait l'esprit de prophétie; Dieu fit apparaître par lui des miracles et des prodiges. Quand on voulut sortir de la foi orthodoxe, il vint en apportant le livre où était la croyance hétérodoxe et il le déchira. Les gardes lui firent subir de grands tourments. Ensuite, quand Dieu voulut le sauver, il l'envoya informer de sa sortie de ce monde. Il rassembla les moines, leur fit ses exhortations, ses encouragements et ses consolations et mourut en paix. Que sa bénédiction soit avec nous!

اليوم التاسع من بشنس

1 في² هذا اليوم تنيحت القديسة³ هيلانة الملكة هذه⁴ كانت من مدينة الرها ابنة ابوين مسيحين فرتيها وادباها بتعليم الكتابة والعلوم البيعية وكانت حسنة في صورتها وزائدة⁵ في جمال نفسها وجسمها واتفق⁶ لقونسطا الملك بالبرنطية⁷ انه نزل على الرها فسمع بخبر هذه⁸ القديسة وحسن منظرها فطلبها وتزوج بها فولدت منه قسطنطين الملك اول ملوك المسيحيين فرته احسن تربية وعلمته الادب والحكمة ولما ملك⁹ رأته هي في المنام من يقول لها امضى الى يروشليم واظهرى الصليب والمواضع المقدسة فاعلمت انها فارسل معها عسكر الى يروشليم¹⁰ فبحثت¹¹ عن عود الصليب الى ان وجدته ووجدت معه الصليبين¹² الذين صلبا عليهما اللصين فقصدت ان تعرف ايها¹³ هو فيهم فاعلمها القديس¹⁴ مقاريوس استشف القدس بانه¹⁵ الصليب الذي فوق رأسه الخشبة المكتوبة¹⁶

1. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 2. B addit مثل. — 3. B addit الطاهرة. — 4. B هذا. — 5. B زائدة. — 6. B فاتفق. — 7. B ملكت البرنطية. — 8. B هذا. — 9. Deest in A. — 10. A اورشليم. — 11. B ربحنت. — 12. B صليبين. — 13. B اي ما. — 14. B الاب. — 15. B انه. — 16. B المكتوب.

NEUF DE BACHONS (4 mai).

¹En ce jour mourut sainte Hélène (*Hilānah*) l'impératrice; elle était de la ville d'Édesse (*Er-Rohā*), fille de parents chrétiens. Ils l'élevèrent et l'instruisirent dans la connaissance de l'Écriture et dans les sciences ecclésiastiques: elle était belle de forme et d'une beauté croissante d'âme et de corps. Il arriva que Constance (*Qouustā*), qui régnait en Bretagne (*El-Brintyah*), s'arrêta à Édesse. Il entendit parler de cette sainte et de sa beauté, la demanda en mariage et l'épousa. Elle eut de lui l'empereur Constantin (*Qostāntīn*), le premier des empereurs chrétiens. Elle lui donna la meilleure éducation et lui enseigna la littérature et la philosophie. Quand il régna, elle vit en songe quelqu'un qui lui disait: « Va à Jérusalem (*Yarouchalaīm*) et fais apparaître la Croix et les Lieux saints. » Elle en informa son fils qui envoya avec elle des soldats à Jérusalem. Elle chercha après la croix jusqu'à ce qu'elle l'eût trouvée, et avec elle les deux croix sur lesquelles avaient été crucifiés les deux larrons. Elle voulut savoir laquelle était celle du Sauveur. Saint Macaire

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وفيها¹ هذا² يسوع ملك اليهود ثم سألت ان ترى منه اية لبطمان قلبها فاتفق بتدبير المسيح ان احضر³ في ذلك الوقت ميتا فوضعت عليه الصليبين فلم يَم فوضعت عليه صليب السيد⁴ المسيح⁵ فقام فازداد ايمانها⁶ وسرورها به⁷ واهتمت ببناء الكنائس المذكورة في اليوم السابع عشر من توت ثم سلمت للاب⁸ مقاريوس اموالا⁹ ليتم بالعمارة ثم اخذت الصليب الكريم¹⁰ والمسامر ورجعت الى ابنا قسطنطين وسلمتهم^{*} له فقبل الصليب واكرمه وصاغ¹¹ له غلاف من¹² ذهب مرصع كله¹³ بالجواهر واخذ المسامير ووضع بعضهم في خودته وبعضهم في لجام فرسه ليتم القول المكتوب ان لجام الملك يكون فيه خلاصا وسارت هذه¹⁴ القديسة بكل¹⁵ سيرة مرضية للرب وترتبت اوقاف كثيرة واحباس للكنائس¹⁶ والبيع والديارة وبرسم¹⁷ طعام وكسوة الفقراء ووصلت الى الثمانين سنة ثم تيتحت بسلام بركة¹⁸ صلاتها تكون¹⁹ معنا²⁰ امين

1. B فيها. — 2. B addit حر. — 3. B احضروا. — 4. Deest in B. — 5. B المخلص. — 6. B المكرم. — 7. B فازدادت ايمانها. — 8. A الاب. — 9. A اموال. — 10. B المكرم. — 11. B فصاغ. — 12. Deest in B. — 13. Deest in B. — 14. B هذا. — 15. B كل. — 16. A اجمعين. — 17. A برسم. — 18. Deest in B. — 19. Deest in B. — 20. B addit ابني المعمرية.

(*Maqaryous*), évêque de Jérusalem (*El-Qods*), lui apprit que c'était la croix au haut de laquelle était une planchette avec ces mots : Voici Jésus (*Yasou'*) roi des Juifs (*El-Yahoud*). Puis elle demanda de la voir faire un miracle pour tranquilliser son cœur. Il arriva, par le dessein du Messie, qu'on apporta à ce moment un mort. Elle plaça sur lui les deux croix; il ne se leva pas. Elle plaça ensuite celle de Notre-Seigneur le Messie, il ressuscita. Sa foi et sa joie s'en accrurent, elle se préoccupa de construire les églises mentionnées au 13 de Tout. Puis elle remit des richesses à notre père Macaire pour s'occuper de la construction. Ensuite elle partit avec la Croix glorieuse et les clous et revint trouver son fils Constantin. Elle les lui remit. * Il reçut la Croix et l'honora et lui cisela une gaine d'or, tout entière incrustée de pierreries; il prit les clous et en plaça une partie dans son casque et une partie dans la bride de son cheval, pour que s'accomplît la parole écrite : « Dans la bride de son cheval il y aura le salut. » Cette sainte vécut d'une vie agréable au Seigneur; elle établit de nombreuses fondations et des legs en faveur des chapelles, des églises et des couvents, et pour nourrir et habiller les pauvres. Elle atteignit quatre-vingts ans, puis mourut en paix. Que la bénédiction de sa prière soit avec nous! Amen.

* f. 199 v.

اليوم العاشر من شهر¹ بشنس

في هذا اليوم تذكّر الصديقين العظام² الثلاثة³ فتية حانيا وعزاريّا وميضايل هولاء القديسين هم اولاد يواقيم ملك يهوذا ودانيال هو ابن اختهم فسبوا يواقيم واولاده الى بابل واختار الملك من السبي شبان⁴ حسان من بنى اسرائيل ليربيهم بالمطعم والمشرب ويجعلهم من اجناده وكان من جملة الذي اختارهم⁵ هولاء الابرار ودانيال فلم يروا⁶ هولاء ان ياكلوا⁷ من ذبايح غير بنى اسرائيل فسألوا رئيس الاستاذين ان يعفيهم من طعام اللحوم ويعطيهم بقولات فقال لهم نخشى ان يتغير منظر وجوهكم فيهلكنى الملك فاجابوه جرينا فاذا لم تتصلح وجوهنا ولا فافعل ما تريد ثم استعملوا القول وكانت وجوههم تتلأأ⁸ حسنا وجمالا بنعمة الله⁹ فاحبهم الملك وجعلهم حكام على كل اعمال بابل ولما قام الصورة الذهب ولم يسجدوا لها سعوا الذين كانوا يحسدونهم فاستحضرهم بختنصر الملك وسألهم

1. *Deest in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. *B addit الكرام.* — 4. *B صبيان.* — 5. *Pro الذي* الذي — 6. *A habet* عن. — 7. *A يرا.* — 8. *A ياكلون.* — 9. *Cf. Daniel, I, 2-26.*

DIX DU MOIS DE BACHONS (5 mai).

En ce jour a lieu la commémoration des grands saints, les trois jeunes gens Ananias (*Ĥanānyā*), Azarias (*ʿAzāryā*) et Misaël (*Miṣāyyīl*). Ces saints étaient fils de Joachim (*Youdqim*), roi de Juda (*Yahoudzā*), et Daniel (*Dānyāl*) était fils de leur sœur. Joachim et ses enfants furent emmenés captifs à Babylone (*Bābel*). Le roi choisit parmi les prisonniers de beaux jeunes gens d'entre les Israélites, pour les élever avec de la nourriture et de la boisson et les placer dans ses gardes. Parmi ceux qu'il avait choisis furent ces vertueux jeunes gens et Daniel. Ils ne consentirent pas à manger des viandes sinon celles des Israélites et demandèrent au chef des jeunes gens de les dispenser de cette nourriture et de leur donner des légumes. — « Je crains, dit-il, que la beauté de votre visage s'altère et que le roi me fasse périr. » Ils lui répondirent : « Mets-nous à l'épreuve et si nos visage ne sont pas florissants, fais ce que tu voudras. » Ils firent usages de légumes et leurs faces resplendissaient de beauté et de grâce¹. Le roi les aime et les établit comme juges sur toutes les provinces de Babylone. Lorsque s'éleva la statue d'or, ils ne se prosternèrent pas devant elle. Ceux qui les enviaient les calomnièrent; le roi Nabuchodonosor (*Bokhtnaṣr*) les fit venir et les encouragea

1. *Cf. Daniel, I, 2-16.*

عن ذلك فاعترفوا بالاله فالتاهم¹ في الاتون فارسل الرب ملائكة ورفض عنهم اللهب وجعل وسط الاتون ريحا² وند اباردا³ فارتفع اللهب واحرق من كان خارجا عن الاتون فلما ابصر الملك ذلك امن بالاله السماء وزادهم رفعة واعلا منزلتهم⁴ ولما⁵ كان في 1° 200 * f. اليوم⁶ العاشر من بشنس وهم يصلون في منزلهم وعند⁷ سجودهم اسلموا نفوسهم بيد الرب فحدثت⁸ للوقت⁹ زلزلة عظيمة في المدينة فخاف الملك وتقصى¹⁰ من النبي دانيال عن السبب فاعلمه ان¹¹ القديسين¹² قد تنجحوا فاتي الى المكان¹³ وحزن عليهم حزنا عظيما وامر ان يعمل لهم ثلاثة اسرة¹⁴ من عاج ويكفونوا بحلح من حرير ويضعوهم¹⁵ عليهم ثم امر ان يعمل له سرير من ذهب حتى اذا مات يوضع عليه¹⁶ بين اجسادهم وهكذا¹⁷ كان ولما ان¹⁸ كان في زمان تاوفيلس البطريك بالاسكندرية¹⁹ فبنا²⁰ لهم بيعة بقصد²¹ حضور اجسادهم اليها فارسل اليهم القديس ابو يحسن فلما ان²² حضر اليهم ورأى المدينة وانهارها

1. B. فالتاهم. — 2. B. ريح. — 3. B. ند ابارد. — 4. Cf. Daniel, II, 3-23, 91-100. — 5. B. فلما. — 6. في اليوم. — 7. B. عند. — 8. B. فحدثت. — 9. B. للوقت. — 10. B. تقصى. — 11. B. فاعلمه. — 12. B. القديسين. — 13. B. المكان. — 14. B. اسرا. — 15. B. ويضعوهم. — 16. B. بين اجسادهم. — 17. B. وهكذا. — 18. B. كان. — 19. B. بطريك الاسكندرية. — 20. B. بنا. — 21. B. بقصد. — 22. B. Deest in B.

là-dessus. Ils confessèrent Dieu et il les jeta dans une fournaise. Le Seigneur envoya son ange qui écarta d'eux la flamme et fit venir au milieu de la fournaise du vent et une rosée rafraîchissante; le feu s'éleva et brûla ceux qui étaient en dehors. A cette vue, le roi crut au Dieu du ciel, il augmenta leur élévation et accrut leurs dignités¹. Le 10 de bachons, tandis qu'ils étaient à prier dans leurs demeures, au milieu de leurs prosternations, ils rendirent leurs âmes entre les mains du Seigneur. Il arriva aussitôt dans la ville un violent tremblement de terre : le roi eut peur et en demanda la cause au prophète Daniel : il l'informa que les saints étaient morts. Nabuchodonosor se rendit à leur demeure et éprouva un vif chagrin; il ordonna qu'on leur fit trois trônes d'ivoire et qu'on les y plaçât après les avoir enveloppés dans des manteaux de soie; il se fit faire un trône d'or pour y être placé après sa mort, entre leurs corps. Il en fut ainsi. Lorsqu'on fut au temps de Théophile (Tâoufilos), patriarche d'Alexandrie (El-Iskandaryah), il leur bâtit une église et désira que leurs corps y fussent placés. Il envoya vers eux le saint père Jean (Yohannes). Lorsqu'il arriva et qu'il vit la ville et ses

1. Cf. Daniel, II, 3-23, 91-100.

وليس فيها انسان والصورة الذهب باقية واتى به الملاك الى اجساد القديسين والملك موضوعا¹ بينهم فخر على اجسادهم وبكا وقال يا ايهاتى ان البطريك انبا تاوفيلس قد بنا بيعة وقصد حضور اجسادكم اليها تخرج صوت² من الاجساد قائلا ان الرب يعطيك اجرة تعبك قل³ لابو الامانة انبا تاوفيلس ان الرب قد رسم ان لا تفارق⁴ اجسادنا هذا الموضع الذى فيه⁵ الملك الى يوم الدينونة ولكن ما نخيب تعب دعه يامر بعمارة القناديل ليلة التكريز بالزيت والقتل ونحن نحل فيها ونظهر قوتنا التى بالله⁶ فيها⁷ فلما عاد الى البطريك واعلمه بذلك عمل كما امره في ليلة العاشر من بشنس ايضا فظهروا القديسين واشتعلت القناديل جميعا بالنار وكان البطريك ومن كان يستحق ينظر القديسين ينظروه⁸ الثلاثة وهم * يدوروا في التكريز وكثيرون⁹ من يهم اصناف العلل نالوا الشفا من حبة القديسين صلاتهم تكون معنا¹⁰ امين

1. *Deest in A qui habet* فيما. — 2. *A* صوتا. — 3. *A* قول. — 4. *B* تفارقا. — 5. *Haec tria verba desunt in B*. — 6. *desunt in B* التى التى بالله. — 7. *B* بها. — 8. *Deest in A*. — 9. *A* وكثيرون. — 10. *B* *addit* ومع الناسخ المسكين ومع

fleuves, il ne s'y trouvait personne; l'image d'or était restée. L'ange le conduisit vers les corps des saints; le roi était placé entre eux. Il se prosterna devant les corps, pleura et dit : « O mes pères, le patriarche Anbà Théophile vous a bâti une église; il désire que vos corps y soient présents. » Alors une voix sortit du corps et dit : « Le Seigneur te donnera la récompense de tes peines; dis au père de la foi, Anbà Théophile : Le Seigneur a établi que nos corps ne quitteraient pas cet endroit où est le roi jusqu'au jour du jugement; mais tes fatigues ne seront pas vaines. Que le patriarche ordonne, la nuit de la consécration, de garnir les lampes avec de l'huile et des mèches; nous descendrons et nous y montrerons notre puissance qui est en Dieu. » Lorsqu'il revint vers le patriarche et qu'il l'en eut informé, Théophile fit, la nuit du 10 du mois de bachons, ce qu'ils lui avaient ordonné. Les saints apparurent; les lampes s'allumèrent toutes par le feu. Le patriarche et ceux qui en étaient dignes virent les trois saints * tournant pendant la consécration. Beaucoup de ceux qui souffraient de diverses maladies reçurent leur guérison grâce aux saints. (Que leurs prières soient avec nous! Amen.

اليوم الحادى عشر من بشنس

¹ فى ² هذا اليوم تذكّار القديسة ثاوكليا زوجة يسطس لان من بعدما افرقهم والى الاسكندرية من بعضهم بعض كما يذكر ذلك فى العاشر من ³ امشير مضوا بالقديسة الى صا فلما قرأ والى صا ⁴ رسالة القومص ⁵ تعجب كيف تركوا المملكة واختاروا الموت عليها فلطف الوالى بها كثيرا ووعدها ⁶ بمواعيد جسام فاجابه انا تركت مملكتى ما التفت اليها ثم رضيت بمفارقتى قريتى منذ صباى وتسليت عن ⁷ ولدى من اجل المسيح فما عسى ان تعطينى فامر بضربها الى ان تقطع جلدتها ثم اودعا الاعتقال فظهر لها ملاك الرب وشفاها فلما راوها ⁸ كثير ⁹ من المسجونين وغيرهم تعجبوا وامنوا ¹⁰ واستشهدوا ولما قرئت نياحتها ظهر لها ملاك الرب ووعدها ¹¹ بمواعيد كثيرة وعند ذلك امر الوالى باخذ رأسها فتالت اكليل الشهادة

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A فى. — 4. *Haec quatuor verba desunt in A.* — 5. A القومص. — 6. B واودعها. — 7. *Deest in B.* — 8. B راحا. — 9. B كثيرين. — 10. *Deest in A.* — 11. B واوعدها.

ONZE DE BACHONS (6 mai).

¹ En ce jour a lieu la commémoration de sainte Théoclie (*Thaouklyd*)², femme de Juste (*Yostos*); en effet, après que le gouverneur d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) les eut séparés les uns des autres, comme c'est mentionné au 10 d'amchir, on emmena la sainte à Sâ. Quand le gouverneur de cette ville eut lu la lettre du comte, il s'étonna qu'ils eussent abandonné la royauté et préféré la mort. Le gouverneur la flatta beaucoup et lui fit des promesses considérables. Elle lui répondit : « J'ai abandonné ma royauté, sans me tourner vers elle, puis j'ai consenti à me séparer de ma ville (où j'habitais) depuis ma jeunesse, je me suis consolée d'être éloignée de mon fils à cause du Messie; que pourrais-tu me donner? » L'ange du Seigneur lui apparut et la guérit. A cette vue, beaucoup de prisonniers et d'autres s'émerveillèrent, crurent et souffrirent le martyre. Quand la fin de sa vie approcha, l'ange du Seigneur apparut et lui fit de nombreuses promesses. Alors le gouverneur ordonna de lui trancher la tête et elle reçut la couronne du martyre. Des fidèles vinrent donner de l'argent aux soldats, prirent le corps de la sainte,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. *Malan Tulkia.*

واتوا اناس من مومنين فدفعوا للجند فضة واخذوا جسدها وكفنوها¹ ووضعوه في تابوت الى اقتضاء زمان الاضطهاد صلاتها² تحرسنا من العدو والشرير الى النفس الاخير³ امين وفيه⁴ ايضا تذكار القديس انبا بفنوتوس⁵ الاسقف هذا الاب⁶ قد تهرب من صغره في اسقيط مقاريوس واحهد نفسه في فضائل عظيمة⁷ وكان يصوم دائما ولا ياكل طيحا بل بقولا ناشفة وتعلم في البرية علم الكتابة وقوانين البيعة وقدم قسيسا فمكث⁸ في البرية خمسة وثلاثين سنة وشاع خبره⁹ بالفضائل وولاد فيلوتاوس¹⁰ بابا * الاسكندرية وقدمه اسقفا ولما تقلد الرياسة لم يغير لباسه الا يوم يريد يقدر كان يلبس ثيابا¹¹ برسم الكهنوت وعند فراغه من القداس يلبس عليه ثيابا¹² شعرية¹³ وهكذا في سيرته ونسكه فانه سار في قانون¹⁴ رهبانيته فمرض جسده فسأل الله قائلا يا ربى يسوع المسيح من اجل الاسقفية¹⁵ لا تنزع عني

تكون *B habet* تحرسنا *a* — 1. B *addit* جيدا. — 2. B *صلاة* هذا القديسة. — 3. *Pro his verbis a* تحرسنا *B habet* تكون — 4. *Haec commemoratio deest in* Ludolf et Assemani qui *addit commemorationem S. Nichomii*. — 5. A *نيقونوس*. — 6. B *ابان*. — 7. B كثيرة. — 8. B *ومكث*. — 9. B *صيته*. — 10. B *فيلتاوس*. — 11. B *لباس*. — 12. B *ثياب*. — 13. B *من الشعر*. — 14. B *قوانين*. — 15. *Deest in* B.

l'ensevelirent et le déposèrent dans un cercueil jusqu'à la fin de la persécution. Que sa prière nous protège contre l'ennemi et le mal jusqu'à notre dernier soupir! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Anbâ Paphuce (*Baf-noutyous*) l'évêque. Ce père avait, depuis son enfance, mené la vie monastique dans le couvent de Macaire (*Maqaryous*) et s'était exercé dans de nombreuses vertus. Il jeûnait continuellement, ne mangeait rien de cuit, mais des légumes secs. Au couvent, il apprit la science de l'Écriture et les règles ecclésiastiques. Il fut ordonné prêtre et resta trente-cinq ans dans le monastère : la réputation de ses mérites se répandit. Philothée (*Filoutaous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (980-1006), le vit * et le sacra évêque. * f. 201 r°. Quand il fut investi de l'autorité, il ne changea rien à ses vêtements, sinon le jour où il voulait officier, il revêtait alors des vêtements conformément aux règlements du sacerdoce ; le saint sacrifice terminé, il revêtait un vêtement de crin : tels étaient sa conduite et son ascétisme, car il observait les règles monastiques. Son corps tomba malade, il invoqua le Seigneur en disant : « Mon Seigneur, Jésus (*Yasou*) le Messie, au nom de l'épiscopat, ne m'enlève

1. Cette commémoration manque dans Ludolf et Assemani qui ajoute celle de saint Nichomius.

نعمتك فاتلا ملاك الرب وقال له اعلم انك¹ حيث كنت في البرية لم يكن لك من يهتم بك عند مرضك ولا تجرد ما تتدواى به² وكان³ الله يعضدك ويرفع⁴ عن جسمك الامراض والاعراض والان فانت هاهنا بين العالم وعندك من يقوم بك وما تحتاجه عند مرضك فدبر⁶ ذاتك فمكث هذا الاب في الاسقفية اثنتين وثلاثين⁷ سنة ولما دنت وفاته استدعى الكاهنة ومشائخ الشمامسة وسلم لهم اوانى يعيهم وما يختص بهم وقال لهم اعلموا اننى⁸ سائر الى المسيح وقد سرت بينكم كما تعلمون والمسيح الذى انا عتيد ان اقف بين يديه يشهد على اننى⁹ ما اخفيت خافى درهم واحدا¹⁰ من كل ما كان يحصل لى فى¹¹ الاسقفية فودعوه وبكوا وسألوه ان يبارك عليهم ولا ينسى معاضدتهم ثم تبيح بسلام شفاعته معنا¹² امين

اليوم الثانى عشر من بشنس

فى¹³ هذا اليوم تبيح القديس يوحنا فم الذهب هذا الاب كان من اولاد انطاكية وكان

1. *Deest in A.* — 2. B. الداوية. — 3. B. فكان. — 4. A. ويدفع. — 5. *Deest in B.* — 6. B. تدبر. — 7. B. ثلثون. — 8. B. انى. — 9. B. انى. — 10. B. واحد. — 11. B. من. — 12. B. *addit* ومع الناسخ المسكين. — 13. B. *addit* مثل.

pas ta grâce. » Un ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « Sache que quand tu étais dans le désert, tu n'avais personne pour s'occuper de toi pendant ta maladie : tu ne trouvais pas de quoi te guérir : Dieu te fortifiait et enlevait de ton corps les maladies et les désirs ; à présent, tu es ici dans le monde, tu as des gens pour te fortifier et te donner ce dont tu as besoin dans ta maladie, soigne-toi toi-même. » Ce père resta évêque pendant trente-deux ans. Quand sa fin approcha, il manda les prêtres et les anciens diaques, leur remit les vases de leurs églises, ainsi que ce qui leur était particulier, et leur dit : « Sachez que je vais aller trouver le Messie. J'ai vécu parmi vous comme vous le savez ; le Messie devant qui je suis prêt à comparaitre témoignera que je n'ai jamais caché un seul dirhem de tout ce qui m'est parvenu pendant mon épiscopat. » Ils lui firent leurs adieux, pleurèrent et lui demandèrent de les bénir et de ne pas oublier de les aider. Puis il mourut en paix. Que son intercession soit avec nous ! Amen.

DOUZE DE BACHONS (7 mai).

En ce jour mourut saint Jean Chrysostome (*Foum edz-Dzahab*), qui était des enfants d'Antioche (*Antakyah*). Son père était des riches de la ville ; il se

ابوه¹ من اغنياها واسمه سيفاندرس واسم امه ايتوسية² وكانا كلاهما غنيان³ جدا فربياه⁴ وادباه بكل ادب⁵ ومضى الى اتاس وتعلم الحكمة اليونانية⁶ في مدرسة العلم وفاق * على كثيرين في العلم⁷ والفضيلة⁸ ثم ترهب من صغره وجحد لذات⁹ الدنيا وكان القديس باسيلوس قد ترهب في هذا الدير قبله فاتفقا وصنعا فضائل¹⁰ عظيمة ولما توفي والده لم يتبعه مما خلفاه شيئا بل فرق جميع ذلك على الفقراء والمساكين ثم سلك في نسك كثير وجهاد عظيم¹¹ وكان بالدير رجلا عابدا حبيسا سرياني اسمه اسنوسوس¹² يبصر بروح القدس فابصر ببعض الليالي بطرس ويوحنا الرسولين قد دخلا على القديس ودفع له بطرس مفاتيح ودفع له يوحنا انجيل وقال له¹³ من ربطته يكون مربوطا ومن حللته يكون محلولاً فعلم الاب¹⁴ الحبيس انه سيصير راعيا امينا ثم حلت عليه نعمة الله ووضع¹⁵ ميامر ومواعظ وفسر¹⁶ كتبا كثيرة وهو بعد شماسا وبعد ذلك ظهر¹⁷ ملاك الرب للقديس فلايانوس¹⁸

1. A. ابويه. — 2. B. نتوسية. — 3. A. اغنيان. — 4. B. فرباياه. — 5. A. ادبا *et addit* صالحا. — 6. *Deest in B.* — 7. B. بالعلم. — 8. B. والفضل. — 9. B. لذّة. — 10. B. فضائلا. — 11. A. جهادا عظيما. — 12. B. اسنوسوس. — 13. B. وقال له لانخف. — 14. B. الشيخ. — 15. A. فرضع. — 16. B. وكتب. — 17. A. فظهر. — 18. B. فبلاثيا نوس.

nommait Secundus (*Sifandros*); le nom de sa mère était Authuse (*Itousyah*). Tous deux étaient excessivement riches. Ils l'élevèrent, lui firent donner une instruction complète. Il alla à Athènes (*Atands*) et y apprit la philosophie grecque à l'université * et surpassa en science et en mérite beaucoup de gens. Puis, * f. 201 v. dès sa jeunesse, il prit le froc et lutta contre les délices du monde. Saint Basile (*Básilyous*) s'était fait moine avant lui dans le même couvent. Ils se réunirent et firent des bonnes œuvres considérables. Quand son père mourut, il ne garda rien de ce qu'il laissait, mais il le distribua entièrement aux pauvres et aux malheureux. Puis il vécut dans un ascétisme considérable et une grande lutte. Il y avait dans le couvent un reclus syrien (*Soryáni*) nommé Ansousinous, qui voyait par l'Esprit-Saint. Une nuit, il vit les apôtres Pierre (*Botros*) et Jean (*Youhanná*) entrer chez le saint; Pierre lui remit les clefs et Jean l'Évangile en lui disant : « *Tout ce que tu lieras sera lié, tout ce que tu délieras sera délié*¹. » Le père reclus reconnut qu'il deviendrait un pasteur sûr. Puis la grâce de Dieu descendit sur lui; il composa des homélies et des exhortations et commenta beaucoup de livres. Ensuite, il fut diacre. Après cela, un ange du Seigneur apparut à saint Flavien (*Falabyánous*) et lui commanda d'ordon-

1. Évangile de Mathieu, xvi, 19.

وامره ان يقدم القديس قسيسا¹ فلما تبيح بطيريك القسطنطينية ارسل الملك ارقادايوس² قاتي³ بهذا القديس وقدمه بطيريكاً فسار في البطيركية سيراً رسولياً وكان مداوماً⁴ للتعليم والوعظ وتفسير كتب البيعة جميعها العتيقة والحديثة ونطق بميامر كثيرة وكان ييكت الخطاة ولا يستحي من ملك ولا من مقدم وكانت اودكسية الملكة زوجة ارقادايوس⁵ محبة للمال فاغتصبت بستان لارملة مسكينة فشكت ذلك للقديس فارسل اليها⁶ ووعظها⁷ وسألها سؤال كثير فلم تطيعه فمنعها من دخول البيعة ومن القران فدخل فيها الشيطان⁸ والغيط وجمعت عليه مجعاً * من الاساقفة⁹ الذي هو كان قطعهم لشروهم وسياتهم¹⁰ فكتبوا بنفيه فاقتته. f. 202 r. الى جزيرة اتراكى¹¹ فلما مضى الى ثم¹² فوجدهم في¹³ غاية الضلالة في سيرتهم فردهم بمواعظه وبما عمل فيهم من الايات ولما¹⁴ سمع انوريوس ملك رومية وفونيقانيوس¹⁵

1. B addit قسيسا. فقدمه قسيسا. — 2. B ارقادايوس. — 3. A فاتا. — 4. B مداوم. — 5. B ارقادايوس. — 6. Deest in B. — 7. B وارعتها. — 8. Deest in B. الشيطان و. — 9. A فونيقانيوس. — 10. وسمو تديهم. — 11. B اتراقى. — 12. B عندهم. — 13. B على. — 14. B فونيقانيوس. فلما.

ner prêtre saint Jean. Lorsque mourut le patriarche de Constantinople (*El-Qostantinyah*), l'empereur Arcadius (*Arkadyous*) envoya chercher ce saint et le nomma patriarche. Il mena, dans son patriarcat, une vie apostolique. Il était assidu à enseigner, à prêcher et à commenter tous les livres ecclésiastiques, anciens et récents; et il prononça de nombreuses homélies. Il réprimandait les péchés et ne se souciait ni d'empereur ni de chef. L'impératrice Eudoxie (*Aoudoksyah*), femme d'Arcadius, était passionnée pour l'argent. Elle s'empara injustement d'un verger appartenant à une pauvre veuve qui se plaignit à ce saint. Il envoya vers elle, l'avertit, lui posa beaucoup de questions; elle n'obéit pas. Alors il lui défendit d'entrer dans l'église et d'approcher des sacrements. Le démon (*Ech-Chaïtân*) et la colère pénétrèrent dans le cœur de l'impératrice, elle rassembla contre lui un synode * d'évêques qu'il avait interdits à cause de leur méchanceté et de leur mauvaise conduite. Ils décidèrent de l'exiler et l'envoyèrent dans une île de Thrace (*Atrâki*). Quand il y arriva, il trouva les habitants dans la plus profonde erreur dans leur conduite; il les convertit par ses exhortations et les miracles qu'il fit chez eux. Lorsque l'empereur de Rome (*Roumyah*) Honorius (*Anoryous*) et le pape Boniface (*Founiqânyous*) apprirent l'exil du saint, ils envoyèrent des lettres

* f. 202 r.

البا بنفى القديس ارسلوا كتباً يعتبوا على ارقادوس¹ ويحدّروه من هذا² الفعل الردى ويهددوه³ فلما قرأ كتبهم حزن حزناً عظيماً⁴ واوقف⁵ الملكة على الكتب فارسل⁶ فاعاد القديس من النفى فحين اتى فرحت به المدينة فعاتت الملكة واتقته⁸ ثمانية وفيها توفى ولما بلغ خبر نفيه ثمانية الى انوريس والى البابا عز عليهم وكتب كتابا يمنع الملكة من القران الى ان ترد القديس فلما سيروا وراه يردوه الى كرسيه فوجدوه⁹ قد تبيح فحملوا جسده الى القسطنطينية وسيروا الى البابا واعلموه فمنع الملكة ثمانية شهر ثم حلها بعد سؤال كثير الا ان¹⁰ الرب ابتلاها بمرض القلب فانفتحت فيه اموالا كثيرة ولم تبرى الى ان مضت الى جسد القديس وتمرغت¹¹ وبكت وسألت المغفرة فانعم¹² الله¹² عليها بالشفاء شفاعته تكون¹³ معنا امين¹⁴

¹⁵ وفيه ايضا ظهر صليب¹⁶ من نور فى وسط السماء فى مدينة القدس فوق الجلجلة فى

1. B ارغاديس. — 2. *Deest in B.* — 3. B ويتهدوه. — 4. *Deest in B.* — 5. B كتبوا. — 6. A وارسلوا. — 7. B وارسل. — 8. A فنقاته. — 9. B وجدوه. — 10. A الى ان. — 11. B فتمرغت. — 12. *Deest in B.* — 13. *Deest in B.* — 14. *Maï addit commemoratio-nem S. Michaelis archangeli.* — 15. *Haec commemoratio deest in Ludolf et Malan.* — 16. A الصليب.

où ils blâmaient Arcadius, le mettaient en garde contre cette mauvaise action et le menaçaient. Quand il lut les lettres, il ressentit un violent chagrin; il les fit lire à l'impératrice et envoya ramener le saint de l'exil. Lorsqu'il arriva, la ville se réjouit. L'impératrice recommença et l'envoya dans un second exil, où il mourut. Quand la nouvelle en parvint à Honorius et au pape, cela leur fut pénible; le second écrivit une lettre où il interdisait la communion à l'impératrice jusqu'à ce qu'elle eût ramené le saint. Quand on l'envoya chercher pour le rétablir sur son siège, on le trouva mort et on transporta son corps à Constantinople; on envoya informer le pape. Celui-ci mit l'impératrice en interdit pendant huit mois. Ensuite il leva l'interdiction après de nombreuses supplications. Mais le Seigneur l'éprouva par une maladie du cœur. Elle dépensa des richesses considérable sans guérir jusqu'à ce qu'elle alla vers le corps du saint, elle se roula dans la poussière et pleura et demanda pardon. Alors Dieu lui accorda la guérison. Que son intercession soit avec nous! Amen¹.

² En ce même jour apparut une croix de feu, au milieu du ciel, dans la ville de Jérusalem (*El-Qods*), au-dessus du Golgotha (*El-Djaldjalah*),

1. Maï ajoute la commémoration de l'archange saint Michel. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf et Malan.

رياسة ايونا القديس ابنا كيرلس اسقف بيت المقدس في مملكة قسطنطينوس ابن الملك¹ قسطنطين الكبير وكان ظهوره في الساعة الثالثة من النهار وكان مضيا في الغاية يغلب بضيائه² ضياء الشمس ومكث ظاهرا بينا الى قرب الساعة التاسعة والناس يتقاطرون³ من كل ناحية الى نظره⁴ وارسل⁵ الاب كيرلس رسالة الى الملك قسطنطينوس * يقول له⁶ فيها: 202 * ان في ايام ايوك⁷ السعيد ظهر له صليبا من نجوم في وسط السماء وفي ايامك ايها الملك ظهر على الاقرايون⁸ صليب⁹ من نور يفوق ضوء نور الشمس ويمتد الى المقدسه والى¹⁰ المقبرة المقدسة والى¹¹ جبل الزيتون ثم نهأ في هذه¹² الرسالة ان لا يطيع امانة اريوس او يقبل¹³ احد¹⁴ من اتباعه ثم ان القديس كيرلس عيد¹⁵ يوم ظهور هذا الصليب ورتب¹⁶ هذا العيد في دلالات بيت المقدس واخذته عنه¹⁷ بقية اهل العالم وبالواجب¹⁸ التعيد للصليب في كل وقت لان به كان خلاصنا وهو سلاحنا على سائر اعدائنا الحسية والعقلية متى¹⁹

1. *Haec tria verba desunt in A.* — 2. B. صليبايد. — 3. B. ذاطرون. — 4. B. ان نظره. — 5. B. فارسل. — 6. *Deest in B.* — 7. B. ايوك. — 8. B. الارث. — 9. A. صليبا. — 10. B. على. — 11. B. الى. — 12. B. جزا. — 13. B. يتبع. — 14. A. احد. — 15. A. عند. — 16. A. رتب. — 17. A. عند. — 18. B. والواجب. — 19. B. ومضى.

sous le gouvernement de notre saint père Anbà Cyrille (*Kirlos*), évêque de Jérusalem (*Bait el-Magdīs*), sous le règne de Constance (*Qostantinyous*), fils du grand empereur Constantin (*Qostantīn*). Son apparition eut lieu à la troisième heure du jour : elle brillait excessivement, surpassant par sa lumière celle du soleil. Elle demeura visible jusque près de la neuvième heure. Les gens arrivaient de tous côtés pour la voir. Notre père Cyrille envoya à l'empereur * t. 202 v. Constance * une lettre où il lui disait : « Au temps de ton bienheureux père, il est apparu une croix parmi les étoiles, au milieu du ciel, et de ton temps, ô empereur, il est apparu également, sur le Calvaire (*El-Aqranyoun*), une croix de feu dont la lumière surpasse celle du soleil; elle s'étend jusqu'au saint cimetière et jusqu'à la montagne des Oliviers (*Djebel ez-Zaitoun*). » Il le détournait dans cette lettre d'adopter la croyance d'Arius (*Aryous*), de recevoir aucun de ses sectateurs. Puis saint Cyrille, au jour de l'apparition de cette croix, établit cette fête dans les... de Jérusalem. Le reste du monde la reçut de lui. La célébration d'une fête de la croix est obligatoire en tout temps, parce qu'elle est notre salut; c'est elle qui est notre arme contre tous les ennemis temporels ou spirituels; nous nous en armons avec une foi

سَدَّحْنَا بِهِ بِإِمَانَةٍ صَحِيحَةٍ وَلرِنَا التَّسْبِيحَ وَالتَّقْدِيسَ إِلَى أَبَادِ الدَّهْرِ كُلِّهَا آمِينَ²

اليوم الثالث عشر من بشنس

فِي³ هَذَا الْيَوْمِ تَبِيحَ الْآبِ الْعَابِدِ الْمُجَاهِدِ الْحَكِيمِ أَرْسَانِيوسِ هَذَا الْقَدِيسِ كَانَ مِنْ أَهْلِ رُومِيَّةٍ مِنْ أَوْلَادِ الْكَابِرِهَا⁴ وَأَغْنِيَاهَا وَأَعْيَانِهَا⁵ فَعَلِمَاهُ عُلُومَ الْبَيْعَةِ وَقَدِمَاهُ شِمَاسًا ثُمَّ مَضَى إِلَى مَدِينَةِ أَتَانَسَ وَقَرَأَ عِلْمَ⁷ مَصُورِهِ⁸ الدَّوْرَ الْكَلْبِيَّ فَاتَّقَنَهُ⁹ حَيْدًا وَفَاقَ عَلَى كَثِيرِينَ مِنْ أَهْلِ زَمَانِهِ وَكَانَ فِي الْحِكْمَةِ الْيُونَانِيَّةِ كَامِلًا وَفِي الْفَضِيلَةِ الْمَسِيحِيَّةِ¹⁰ عَامِلًا¹¹ وَمُعَلِّمًا¹² فَلَمَّا أَنْ مَلَكَ تَاوَدُوسِيوسُ¹³ الْكَبِيرَ عَلَى رُومِيَّةٍ طَلَبَ رَجُلًا حَكِيمًا صَالِحًا لِيَعْلَمَ وَلِيَدِيهِ أَنْوَرِيوسَ وَارْغَادِيوسَ فَمَدَحَ هَذَا الْقَدِيسَ لَهُ فَاسْتَحْضَرَهُ وَرَغِبَ إِلَيْهِ أَنْ يَعْلَمَ وَلِذَلِكَ ثُمَّ ادْخَلَهُ إِلَى

1. *Pro his verbis a* ولرِنَا B *habet* وروح الصالح وروح — 2. *Maï addit commemorationem consecrationis ecclesiae sanctae Damianae.* — 3. B *addit* مثل. — 4. B *addit* الناسك. — 5. B *addit* اكابر اهلها. — 6. *Deest in* B. — 7. B *علم*. — 8. *Deest in* B. — 9. B *واتقنه*. — 10. B *addit* كاملا. — 11. B *عالما*. — 12. B *rursus* وعالما. — 13. B *تالوداسيوس*.

sincère. Louange et gloire à Notre-Seigneur jusqu'à la consommation des siècles! Amen¹.

TREIZE DE BACHONS [8 mai].

En ce jour mourut le dévot, le zélé, le sage Arsène (*Arsányous*). Ce saint était Romain, d'entre les fils des principaux, des riches, des grands. Ils lui firent apprendre les sciences ecclésiastiques et lui firent conférer le diaconat. Puis il alla dans la ville d'Athènes (*Atanás*), où il apprit la science qui comprend tous les cycles et la posséda parfaitement. Il surpassa beaucoup des gens de son époque. Il était accompli dans la philosophie grecque, agissant et instruisant dans la science chrétienne. Lorsque régna sur Rome (*Roumyah*) Théodose (*Tàoudousyous*) le grand, il chercha un homme sage et vertueux pour instruire ses deux fils, Honorius (*Anoryous*) et Arcadius (*Arghadyous*). On lui vanta ce saint, il le fit venir et lui demanda d'instruire ses enfants. Puis il le fit entrer dans son palais, amena ses deux fils. Le saint

1. Maï ajoute la commémoration de l'église de Sainte-Damienne.

قصره احضر له ابنه فادبها وعلمها كما ينبغي لئله ومثلها والجاد الاجتهاد في التعليم الى ان ضربها ضربا كبيرا موجعا فلما تنسح الملك تاودوسيوس¹ وملك ابنه انوريوس على رومية وارغاديوس² على القسطنطينية اوقع الله في نفس هذا القديس الخوف منها لاجل ضربها وحركه على الخروج من وسط³ العالم ويصير مصباحا يستضي به من يريد خلاص نفسه⁴ وبينما هو منكر ماذا يفعل واذا صوتا قد اتاه من قبل الرب قائلا يا ارساني اخرج من العالم وانت تخلص فما لبث * بعد سماع الصوت بل غير شكله * ف. 203 r. واتي الى مدينة الاسكندرية ثم منها الى حد برة القديس مقاريوس واجهد نفسه بالصوم الكثير والسهر الطويل واتقن مع فضائله فضائل السكوت ولما سأل يوم عن سكوته قال كثيرا تكلمت وتدمت ولم اندم على السكوت يوما قط وكان متضعا في باطنه وظاهره وكان مداوما لعمل يديه ويزكي⁵ مصدقا بما يفضل عنه ووضع للذين يريدون خلاص نفوسهم تعاليم نافعة بالغة وكان اذا دخل الى البيعة يستتر بالعمود حتى لا يراه احدا وعمل هذا

1. B. تاردا سيرس. — 2. *Haec verba a* فدمح *desunt in A.* — 3. B. *addit* جدا. — 4. *Drest finis vitae S. Arsenii apud B usque ad mediam vitam S. Pachonii die sequenti.* — 5. A. وديكى.

les instruisit comme il convenait à quelqu'un comme lui et comme eux. Le zèle de l'enseignement le contraignit à leur donner souvent des coups douloureux. Lorsque mourut l'empereur Théodose et que son fils Honorius régna sur Rome et Arcadius sur Constantinople (*El-Qostantinyah*), Dieu inspira leur crainte dans l'âme de ce saint à cause des coups qu'il leur avait donnés et le poussa à sortir du milieu du monde et à devenir une lampe dont s'éclairerait quiconque voudrait faire son salut. Tandis qu'il réfléchissait à ce qu'il ferait, il entendit une voix venant de la part du Seigneur et lui * f. 203 r. disant : « Arsène, quitte le monde et tu seras sauvé. » Après * avoir entendu la voix, il ne tarda pas, changea d'aspect et alla dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), et de là, sur les limites du désert de saint Macaire (*Maqaryous*). Il se livra à de nombreux jeûnes et à de longues veilles et, à ses vertus joignit celle du silence. Un jour qu'on l'interrogeait là-dessus, il répondit : « Souvent je me suis repenti d'avoir parlé, jamais de m'être tu ». » Il était déprimé à l'intérieur et à l'extérieur, très assidu à travailler de ses mains; il distribuait son superflu en aumônes; il donnait à ceux qui voulaient sauver leurs âmes des instructions utiles et profitables. Quand il entraît à l'église, il se cachait derrière les colonnes pour n'être vu de personne. Ce

1. Plutarque, *Du Bavardage*, xxiii.

القديس عجائبا كثيرة وكشف الله له سيرة بعض الناس عدة دفوعا وكان منظره حسنا صحيح التركيب بشوش الوجه طويل اللحية الى بطنه ومن البكا والنسك سقط شعر جفونه وكان طويلا الا انه انحني من الكبر وبلغ من السنين خمسة وتسعين سنة منها في رومية اربعين سنة وفي اسقيط مقاريوس اربعين سنة وعشرة سنين في جبل مصر وثلاثة سنين في ديارات الاسكندرية ثم عاد الى جبل مصر واقام فيه سنتين وتيسح هناك صلاته تكون معنا امين

اليوم الرابع عشر منه

في هذا اليوم تيسح الاب بخوميوس اب الشركة الروحانية هذا الاب ترهب من صغره عند الاب بالامون ومكث تحت طاعته سنين كثيرة واتقن امور الرهبنة جيدا وبعد ذلك ظهر له ملاك الرب وامره ان يجمع الرهبان ويقم الشركة الرسولية فجمع جموعا كثيرة وجعل¹ لهم ديارا كثيرة ورتبهم جميعهم (شركة واحدة في مجمع واحد وفي شغل واحد وفي طعامهم ورتب لهم قوانين يستعملونها في صلواتهم واكلهم وكان هو اب* على جميعهم وجعل

1. جعلت A.

saint fit de nombreux miracles. Un certain nombre de fois, Dieu lui découvrit la conduite de quelques personnes. Il était beau d'aspect, sain de complexion, gai de visage; il avait la barbe longue et tombant jusqu'au ventre, ses pleurs et ses austérités avaient fait tomber le poil de ses sourcils. Il était grand, mais courbé par l'effet de l'âge. Il atteignit quatre-vingt-quinze ans, desquels il passa quarante à Rome, quarante au couvent de Saint-Macaire, dix au Djebel Mişr, trois dans les couvents d'Alexandrie; puis il revint au Djebel Mişr, où il resta deux ans, et y mourut. Que sa prière soit avec nous! Amen.

QUATORZE DE BACHONS (9 mai).

En ce jour mourut notre père Pachome (*Bakhoumyous*). Il embrassa l'état monastique dès sa jeunesse chez notre père Paléon (*Bâlâmoun*) et resta de nombreuses années sous son obéissance et s'acquitta parfaitement des devoirs monastiques. Ensuite, l'ange du Seigneur lui apparut et lui ordonna de rassembler les moines et d'établir une communauté apostolique. Il réunit des foules nombreuses, leur établit de nombreuses demeures, les disposa toutes en communauté pour la réunion, l'occupation et la nourriture. Il institua pour eux des règles qu'ils appliquaient pour la prière et le repas; il fut leur père * à * f. 203 v°.

لكل دير رئيس وكان هو يطوف ويفتقد الجميع من أقصى بلاد اسوان واتقوا واخميم ودوناسة والى اخر الصعيد من الجهة البحرية ولم يكن يدع¹ احد من اولاده يصير كاهنا لاجل المجد البطال وحتى لا يتساحنوا لاجل الكهنوت بل كان قسيس من العالم يقدس فى كل دير ولما طلع القديس اتانسوس² الى³ الصعيد قصد ان يقدم هذا الاب قسيسا فهرب منه فقال لاولاده قولوا لايكم يا من بنا بيته على صخرة التى لا تتزعزع وهرب من المجد الفارغ طوباك وطوبا لاولادك واشتبهى دفعة ان يبصر الجحيم فخطفه ملاك الرب واوراه منازل الصديقين واحدا فواحدا منهم وكذلك مواضع العذاب واقام رئيسا على الشركة اربعين سنة وثبتهم⁵ ورسم لهم من يتولا تدبيرهم من بعده وتسيح بسلام بركة صلواته⁶ تكون معنا امين وفيه⁷ ايضا استشهد القديس⁸ ابىماخس من اهل القروما على عهد يولاميس⁹ والى مصر هذا القديس كان حائكا فى صناعته يعمل الشرب والحلل الفاخرة وكان له رقعة وهم

1. A ادع. — 2. B addit ابنى. — 3. Deest in B. — 4. B وحدا. — 5. B وورنهم. — 6. B صلاند وبركد. — 7. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 8. Deest in B. — 9. B يولاميس.

tous. Il établit pour chaque couvent un supérieur : il faisait des tournées et les visitait tous depuis l'extrémité du pays de Syène (*Asouân*), d'Edfou (*Atfou*), d'Akhmim et de Dounasah, jusqu'au bout de la Haute-Égypte (*Eṣ-Sa'îd*), du côté maritime. Il ne laissait aucun de ses enfants devenir prêtre pour la vaine gloire et afin d'éviter des querelles entre eux à cause du sacerdoce. Il y avait un prêtre du monde qui disait la messe dans chaque couvent. Quand saint Athanase (*Atanasyous*) vint dans la Haute-Égypte, il voulut l'ordonner prêtre, mais ce père s'enfuit. Le saint dit aux fils de Pachome : « Dites à votre père : O toi qui as construit une habitation sur une pierre inébranlable et qui as fui une gloire vide, heureux sois-tu et heureux tes enfants ! » Une fois, il voulut voir l'enfer. L'ange du Seigneur l'enleva et lui montra les demeures des justes une à une, et de même le lieu des châtements. Il demeura à la tête de la communauté pendant quarante ans, fortifiant ses frères; il leur établit quelqu'un pour les gouverner après lui et mourut en paix. Que la bénédiction de sa prière soit avec nous! Amen.

¹En ce jour aussi mourut saint Épimaque (*Abimâkhous*), des gens de Péluse (*El-Faramâ*), au temps de Youlâmis, gouverneur d'Égypte (*Misr*). Ce saint était tisserand de son métier; il fabriquait des houppes de couleur et des manteaux magnifiques; il avait des compagnons : Théodore (*Tâoudoros*)

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

تاودرس¹ وكلينكس فلما سمع بقدم الوالى يولاميس² وانه يعذب المسيحين. بدأ يعظ رفقته ويهديهم فى مال هذا العالم³ ثم ودعمهم وخرج الى البكروج الذى عند دميرة واتى الى الوالى فوجده يعذب امرأة وقد ارماها فى الاتون وتيتحت⁴ بعد ان صار الاتون مثل ندا باردا والقديس يعاين ذلك فتقدم الى الوالى⁵ واعترف بالمسيح له المجد فعذبه كثيرا وكان عمره يومئذ سبعة وعشرين سنة ثم انه * امر بصلبه⁶ ورميه⁷ فى الهنازين وعصره فخرج من جسده نقط دم جاوا على عينى⁸ طفلة عمية فابصرت لوقتها ثم صلبوه على خشبة وكان يسأل⁹ المسيح كثيرا ويصلى له فامر الامير ان توخذ رأسه فسَل السياف سيفه وجده عليه فانحلت قوته وهكذا غيره الى كمال اربعة عشر سياف وهم تسقط قوتهم ويتعون¹⁰ على الارض فربطوا فى رقبته حبلا¹¹ وجذبوه¹² الى جبل عال فاسلم روحه بيد الرب ونال الاكليل الغير مضحج وكان فى الاجناد واحد¹³ اطرش فعند حملته¹⁴ جسد القديس سمع¹⁵ باذنيه واتوا اقوام من ابابوا¹⁶ واخذوا الجسد¹⁷ وظهر منه ايات واشفية¹⁸ واما

1. B. تادرس. — 2. B. يولاميس. — 3. B. دنيا. — 4. B. فتنجحت من. — 5. A. عنده. — 6. ثم صلبه. — 7. B. ورماله. — 8. صادف عين. — 9. B. السيد. — 10. A. وبتعوا. — 11. A. من مدينة. — 12. B. وجذبوه. — 13. A. واحدا. — 14. B. حمل. — 15. A. فسمع. — 16. B. واتوا اقوام من ابابوا. — 17. B. جسده. — 18. B. واشفيا.

et Callinicos (*Kallinikos*). Quand il apprit que le gouverneur Youlâmis arrivait et qu'il châtiât les chrétiens, il se mit à exhorter ses compagnons, à leur inspirer le dégoût des biens de ce monde. Puis il leur dit adieu et partit pour El-Bakroudj qui est près de Damirah. Il alla vers le gouverneur qu'il trouva en train de torturer une femme qu'il avait fait jeter dans un four. Elle mourut après que le four était devenu pareil à une fraîche rosée. Il s'avança vers le gouverneur et confessa le Messie — gloire à lui. Youlâmis lui fit subir de nombreux supplices : le saint avait alors vingt-sept ans. Puis il ordonna de le crucifier, de le jeter dans les pressoirs et de l'écraser. Des gouttes de sang sortirent de son corps et viurent sur les yeux d'une jeune fille aveugle; aussitôt, elle recouvra la vue. On le crucifia sur une poutre; il invoquait fréquemment le Messie et le priait. Le gouverneur ordonna qu'on lui tranchât la tête; le bourreau tira son sabre et l'agita au-dessus de lui; sa force disparut et ainsi jusqu'au nombre de quatorze bourreaux dont la force manqua; ils tombaient à terre. On lui attacha une corde au cou et on le traîna vers une montagne élevée; il rendit l'âme entre les mains du Seigneur et reçut la couronne incorruptible. Parmi les soldats était un sourd : en portant le corps

الامير فانه خاف وهرب واجتمعوا¹ اهل الديميرتين وعزوا اهل الشيد² ولما راوا الايات³ الظاهرة⁴ منه امنوا وتعمدوا⁵ وكان عدتهم الف وسبع مائة وخمسين تقسا رجالا ونسا وصبيان وادت اهله وحملوه الى⁶ البرمون بكرامة عظيمة وكفنه والى برمون باكفان⁷ من عنده ونوا عليه كنيسة شفاعته⁸ تكون معنا امين

اليوم الخامس عشر من بشنس

في⁹ هذا اليوم استشهد القديس الرسول سمعان الفيور وهو المدعو ناتاناييل هذا كان من قانا الجليل وكان خبيرا¹⁰ بالناموس وبكتب الانبياء وكانت فيه غيرة وحدة وبها¹¹ لقب¹² وكان بارا تقيا في دينه غير محابي لوجه صديق¹³ ولهذا لما قال له فيلبس قد وجدنا المسيح الذي كتب عنه موسى وذكرته الانبياء وهو يسوع ابن يوسف الذي من الناصرة فما

1. B واجعت. — 2. B القديس. — 3. B *addit* الباجرة. — 4. B ظاهرة. — 5. B واعتدوا. — 6. B في. — 7. *Pro* باكفان A *habet* اليوسون والى والى البرمون Haec verba a *desunt in* B. — 8. B *addit* وصلات. — 9. B *addit* مثل. — 10. B خبير. — 11. B الوجد صديقا. — 12. B *addit* بالفيور. — 13. B الوجد صديقا.

du saint, il entendit des deux oreilles. Des gens virent d'Ablou¹, prirent le corps qui produisit des miracles et des guérisons. Quant au gouverneur, il eut peur et s'enfuit. Les gens des deux Damirah se réunirent et honorèrent les parents du mort. A la vue de ses prodiges évidents, les habitants crurent et furent baptisés; leur nombre s'éleva à 1.750 personnes, hommes, femmes et enfants. Sa famille vint emporter son corps en grande pompe à El-Barmoun; le gouverneur de cette ville l'ensevelit dans des linceuls lui appartenant et on lui bâtit une église. Que son intercession soit avec nous! Amen.

QUINZE DE BACHONS 10 mai.

²En ce jour mourut martyr le saint apôtre Simon (*Sim'ân*) le zélote; il était appelé Natanaël (*Natânâyil*) de l'illustre Cana (*Qânâ*); il avait vieilli dans la Loi et dans les livres des prophètes et avait un zèle singulier, d'où lui vint son surnom. Il était vertueux, impartial, juste. Aussi lorsque Philippe (*Filibos*) lui dit : « Nous avons trouvé le Messie, sur lequel a écrit Moïse (*Mousa*) et qu'ont mentionné les prophètes, c'est Jésus (*Yasou'*) fils de Joseph (*Yousof*) de Nazareth (*En-Nâsirah*), » il ne l'admit pas, mais il lui

1. B *Atkou*. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

* f. 204 v.º.
 تعال وانظر وقال له الرب هذا اسراييلي لا غش فيه ما انطاع ايضا للمديح بل طلب الدليل على مدحه فقال له¹ ومن اين تعرفنى فاجابه الرب² من قبل ان يدعوك فيلبس وانت تحت شجرة التين رأيتك فتحقق ايضا انه عالم بالمستورات فقال ربي والاهي ولم يفعل كمشايع اليهود³ الذين رأوا وسمعوا اعظم واكثر⁴ من هذا وما انطاعوا للحق وقيل انه كان في صباه قد تخاصم مع انسان من الامم في البرية فضره فمات منها فدفنه تحت شجرة تين⁵ ولم يعلم به احدا الا المخلص وقيل ايضا ان⁶ في قتلة الاطفال اخبائه امه في زنبيل وعلقته⁷ في شجرة تين كانت في بيتها وكانت تنزله ترضعه ثم تعلقه فلم تنزل هكذا الى ان سكن الاضطهاد ولم تعلمه امه بذلك الى ان كبر وصار رجلا خوفا عليه ولا هو ايضا اعلم احدا بذلك فلما ابناه⁸ المخلص بذلك تحقق ان المخلص عالم الغيوب فعند ذلك انطاع للمخلص⁹ وتبعه وصار من جملة التلاميذ الاثنى عشر ولما قبل نعمة المعزى وتكلم بسائر

1. *Deest in B.* — 2. *B addit* وقال. — 3. *Deest in B.* — 4. *Deest in B* qui addit
 — 5. *B* التين. — 6. *B* اند ايضا. — 7. *Deest in B.* — 8. *B* اذاه. — 9. *Haec verba a*
desunt in A.

* f. 204 v.º.
 dit : * « Est-ce que quelque chose de bon peut sortir de Nazareth ! » Lorsque Philippe lui dit : « Viens et regarde, » le Seigneur lui dit : « Il n'y a pas de fraude en celui-ci..... » Il demanda une preuve pour sa louange. « D'où me connais-tu ? » lui dit-il. « Avant qu'on ne t'appelle Philippe ; tu étais sous un figuier, je t'ai vu. » Il fut convaincu que Jésus connaissait les choses cachées et lui dit : « Mon Seigneur et mon Dieu, » et ne lui résista plus, au contraire des vieillards juifs (*El-Yahoud*) qui avaient vu des miracles plus considérables et plus nombreux et qui ne se rendirent pas à la vérité. On dit que, dans sa jeunesse, il eut une dispute avec un homme des gentils dans le désert ; il le frappa d'un coup mortel et l'enterra sous un figuier : personne ne le sut que le Sauveur. On dit aussi que lors du massacre des Innocents, sa mère le cacha dans un panier et le suspendit à un figuier qui était dans son habitation. Elle le descendait pour l'allaiter, puis le suspendait ; elle continua jusqu'à ce que la persécution s'apaisa ; mais, par crainte pour lui, elle ne l'en informa pas jusqu'à ce qu'il eut grandi et qu'il fut devenu un homme. Lorsque le Sauveur le lui révéla, il fut certain qu'il connaissait les choses cachées. Alors il se soumit à lui, le suivit et fut un de la troupe des douze disciples. Lorsqu'il reçut la grâce du Consolateur, qu'il parla tous les

لغات اهل العالم وعلم السرائر الالهية دخل¹ في وسط ظلال² العالم فانار الجزؤ الذي انتدب اليه ورد³ كثيرين من الحكماء والجهال وانارهم وصيرهم من بعد³ ذياب خاطفة عندما انيسة ومضى الى بلاد الزنج⁴ وبلاد البجاة⁵ ودخل جزيرة برطانة ومسكه الكفار في كل موضع من هذه الاماكن واهانوه وعوقب عقوبات كثيرة فازداد بها قوة وشجاعة واجرى الله على يديه ايات عظام منها انه اقام امواتا قد صاروا رميم وسألوه ان يعمدهم فعمدهم وعاشوا مدة من⁷ السنين واشفى ابرصا في وقت عماده واخيرا علقه⁸ الكفار على خشبة مصلوبا فنال فيها اكليل الشهادة شفاعته تحرسنا من العدو الشرير الى النفس الاخير امين ولربنا المجد⁹ امين

* f. 205 r.

وفيه¹⁰ ايضا استشهد بمدينة دندرا اربعماية شهيد بعد ان عوقبوا كثيرا وكانت شهادتهم بضرب السيف في اخر مملكة ديقلاديانوس الكافر صلاتهم وشفاعتهم تكون معنا ومع كاتبه الى الابد امين

1. B. ردخل. — 2. B. ظلام. — 3. *Deest in B.* — 4. B. الافرنج. — 5. B. الجياد. — 6. B. جدا. — 7. *deest in B.* مدة من. — 8. B. اعلقه. — 9. *Pro his verbis a* تحرسنا *B habet* تكون معنا. — 10. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.*

langages du monde et qu'il connut les mystères divins, il entra au milieu des erreurs de ce monde: il illumina la partie à laquelle il était appelé et ramena beaucoup de sages et d'ignorants, les éclaira et, de loups ravisseurs, les fit devenir un troupeau soumis. Il alla dans le pays des Zindj et des Bédjas, entra dans l'île de Bartanah. Partout les infidèles le saisirent, le traitèrent avec mépris et lui firent subir de nombreux supplices, mais il redoubla de force et de courage. Dieu fit arriver par ses mains de grands miracles: ainsi il ressuscita des morts qui n'étaient plus que des os cariés; ils lui demandèrent le baptême; il les baptisa et ils vécurent un certain nombre d'années. Il guérit un lépreux au moment de son baptême. A la fin, les infidèles le crucifièrent en le suspendant à une croix; il reçut la couronne du martyre. Que son intercession nous protège contre l'ennemi méchant jusqu'au dernier souffle! Amen. Gloire à Notre-Seigneur! Amen.

* f. 205 r.

¹ En ce jour moururent martyrs dans la ville de Tentyris (*Dendera*) quatre cents personnes, après avoir subi de nombreux tourments. Ils subirent leur martyre par l'épée, à la fin du règne de Dioclétien (*Diqladyanous*) l'infidèle. Que leur prière et leur intercession soient éternellement avec nous et avec l'écrivain! Amen.

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

وفيه¹ ايضا تذكار مينا الشماس المتوحد صلاة الجميع تكون معنا ومع كاتبه الى
الابد امين²

اليوم السادس عشر من شهر بشنس³

في⁴ هذا اليوم تذكار القديس يوحنا الانجيلي وندايه⁵ في مدينة اسية وافسس⁶ وكل
البلدان التي حولها ولاجل ما قاساه من الاهوال في غرق البحر وما كابداه من القوم الاشرار
عبدة⁷ الاوثان الى ان اعادهم الى معرفة الله⁸ واستنقذهم من طغيان الشيطان بتعاليمه
والايات التي اجراها الله على يديه ولما⁹ كتب¹⁰ الانجيل المنسوب له فحركته¹¹ الروح
القدس انه¹² كتب ما استبقوه الثلاثة الانجيليون لاسباب دعتهم اليه فطلق بازلية الابن
وتجسده وبعض اياته التي لا تحصى كما ذكر في انجيله ثم صعد بالروح الى السموات ورأى

1. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.* — 2. *Maï addit commemorationem S. Sidrach.* — 3. *Pro* من شهر بشنس *A habet* مند. — 4. *B addit* مثل. — 5. *B* وانذاره. —
6. *B* وايضا افسس. — 7. *B* وعبادة. — 8. *B* الحق. — 9. *B addit* شاع. — 10. *B addit* لهم.
— 11. *B* فحركته. — 12. *B* الى ان.

'En ce jour aussi est la commémoration du diacre Minâ le contemplatif.
Que sa prière entière soit éternellement avec nous et avec l'écrivain! Amen².

SEIZE DE BACHONS (11 mai).

En ce jour a lieu la commémoration de saint Jean (*Youhannâ*) l'Évangéliste
et de son appel dans la ville d'Asie (*Asyah*), d'Éphèse (*Afasos*) et toutes les
villes qui sont autour, et à cause de ce qu'il souffrit de terreurs quand il fut
enfoncé dans la mer et de ce qu'il supporta de la part du peuple méchant,
adorateur d'idoles, jusqu'à ce qu'il le ramena à la connaissance de Dieu et le
sauva de la tyrannie de Satan (*Ech-Chaïtîn*) par ses enseignements et les
miracles que Dieu accomplit par ses mains. Lorsqu'il écrivit l'Évangile qui
porte son nom et que l'Esprit-Saint le poussa à rédiger ce que les trois
évangélistes avaient laissé de côté parce qu'ils s'en remettaient à lui, il parla
de l'éternité du Fils, de son incarnation et des miracles innombrables, comme
le mentionne son Évangile. Puis il monta aux cieux en esprit, vit les milices

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf. — 2. *Maï* ajoute la commémo-
ration de saint Sidrach.

الطغمت السماوية ومراتهم وسمع تسبيحهم وكتب بذلك الكتاب المسمى ابو غلميس ورتب المصريون هذا العيد تذكارا¹ لبشارته وفي مثله كرزت له كيسة في مدينة الاسكندرية صلاته تحفظ جميعنا² امين

اليوم السابع عشر من بشنس³

في⁴ هذا اليوم تنبىح⁵ العظيم ايفانيوس اسقف قبرس⁶ هذا القديس كان من ضيعة قريب بيت جبريل وكان ابوه وامه⁷ يهودا⁸ تابعين سراج العتيقة وكانا فقرا⁹ لان ابيه كان فلاحا وكانا بارين¹⁰ بحسب الشريعة¹¹ اليهودية فتوفا ابيه¹² وترك هذا القديس وابنة فريتهم امهم بكل ادب صالح¹³ وكان ابيه قد ترك دابة وكانت ردية جدا فاشارت عليه امه ان يبيع الدابة يستريحوا من^{*} مضرتها ويستعينوا بئمنها وينما هو ماض¹⁴ لقيه رجل¹⁵ مسيحي قديس اسمه فيلوتيوس فوقف ساومه في ثمن الدابة فرفض¹⁵ الحمار ايفانيوس

* f. 205 v.

صلواته تحرسنا جميعا وتحفظنا الى النفس 1. تذكار B. — 2. Pro tribus his verbis B habet. — 3. A مند. — 4. B addit. — 5. B addit القديس. — 6. B قبرس. — 7. Deest. — 8. A يهود. — 9. B addit جايلين. — 10. B وكان بارسالكت. — 11. B شريعة. — 12. B والد. — 13. B بادب الشريعة. — 14. B et addit ماضى. — 15. A فرفض.

célestes et leur hiérarchie; il les entendit louer le Seigneur et l'écrivit dans son livre appelé Apocalypse (*Aboughalamsis*). Les Égyptiens ont institué une commémoration pour son Évangile. Ce même jour une église lui fut consacrée dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Que sa prière nous protège tous! Amen.

DIX-SEPT DE BACHONS (12 mai).

En ce jour mourut le grand Épiphané (*Abifanyous*), évêque de Chypre (*Qobros*). Ce saint était d'un village voisin de Baït Djabril; son père et sa mère étaient Juifs (*Yahoud*), suivant la lampe de la loi ancienne. Ils étaient pauvres, car son père était laboureur, mais vertueux selon la loi juive. Son père mourut laissant ce saint et une fille. Leur mère les éleva et leur donna une vertueuse éducation. Son père avait laissé une bête de somme qui était très méchante. Sa mère lui conseilla de la vendre pour qu'ils fussent tranquilles, il rencontra un saint chrétien nommé Philothée (*Filontyous*). Il s'arrêta pour lui offrir le prix de la bête. Mais l'âne donna à Épiphané un coup de pied sur la cuisse; il tomba évanoui et faillit mourir. Philothée fit le signe de la

* f. 205 v.

على فيخذه وقع مغشيا عليه وقد قارب الموت فصاب فيلوتوس¹ على فيخذه باسم الاب والابن والروح القدس فبرى من وجعه للوقت ونهض كأنه لم يكن به ألم ثم زعق القديس على الدابة² باسم يسوع المصلوب تموت فوق الحمار ميتا للوقت فلما اجبر القديس³ ابيفانيوس هذه⁴ الاثنيين قال للقديس فيلوتوس⁵ ومن هو يسوع المصلوب الذى باسمه تعمل هذه الايات فاجابه هو⁶ ابن الله الذى⁷ صلبوه اليهود باورشليم فبقى⁸ هذا فى خاطر القديس ابيفانيوس واتفق ان رجلا من سعدا اليهود اخذه الى عنده ورباه وعلمه الشريعة ولما دنت وفاته ولم يكن له وارث⁹ ورث كلما له لابيفانيوس فقرا العلوم وحفظ الشريعة ثم اتفق له انه اتقى فى بعض الايام راهبا قديسا¹⁰ اسمه لوكيانوس وكان عالما وعليه¹¹ نعمة من الله فراقته فى الطريق وبينما¹² هما سائرين¹³ فى الطريق¹⁴ لقيهما انسان مسكين¹⁵ فسأل الراهب صدقة ولما لم يكن معه ما يعطيه قلع الكسا الذى عليه ودفعه له فعند ما اخذه المسكين¹⁶ رأى ابيفانيوس كان حلة بيضة نزلت من السماء على ذلك الراهب فتعجب لذلك ثم طرح ذاته الى رجلى الراهب وسأله من هو وما¹⁷ دينه فاعلمه

1. B. فيلوتوس. — 2. B. الداب. — 3. *Deest in B.* — 4. B. هذا. — 5. AB. فيلوتوس. — 6. وكان عليه B. — 7. A. الشى. — 8. B. وبقى. — 9. A. وارثا. — 10. A. قديس. — 11. B. وكان عليه. — 12. B. فبينما. — 13. *Deest in B.* — 14. B. ماشيان. — 15. A. انسانا مسكينا. — 16. B. الشىخ. — 17. B. *addit* هو.

croix sur sa cuisse : au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Il fut aussitôt guéri de sa douleur et se leva comme s'il n'avait ressenti aucun mal. Puis le saint cria sur la bête de somme : « Meurs, au nom de Jésus (*Yasou*) le crucifié. » L'âne tomba mort sur-le-champ. A la vue de ces deux miracles, saint Épiphane dit à saint Philothée : « Quel est ce Jésus crucifié au nom de qui tu fais ces miracles ? » Il lui répondit : « C'est le Fils de Dieu que les Juifs ont crucifié à Jérusalem (*Ourichalim*). » Ceci resta dans l'esprit de saint Épiphane. Il arriva qu'un riche Juif le prit chez lui, l'éleva et lui apprit la Loi. Quand sa fin fut proche, comme il n'avait pas d'héritier, il lui laissa tout ce qu'il possédait ; il étudia les sciences et apprit la Loi par cœur. Il arriva qu'un jour, il rencontra un saint religieux du nom de Lucien (*Loukyánous*) qui était instruit et en possession de la grâce divine. Celui-ci l'accompagna : en route, ils rencontrèrent un pauvre qui demanda l'aumône au saint. Comme il n'avait rien à lui donner, il enleva le manteau qu'il portait et le lui donna. Tandis que le malheureux le recevait, Épiphane vit comme un manteau blanc descendant du ciel sur ce moine. Il en fut étonné, puis il se jeta aux pieds du moine et lui demanda qui il était et quelle était sa religion.

انه مسيحي فسأله¹ ابيفانيوس ان يجعله مسيحيا فاخذه واتى به الى الاسقف فعمده وعلمه شرائع الدين المسيحي فقال ابيفانيوس انى اريد ان اكون راهبا فقال له الاسقف انت لك مال كثير² * ما ينبغي ان تترهب فمضى واتى باخته وعمدها³ وفرق من ذلك المال * f. 206 r°. على المساكين وعالى الديارة والكنائس واقضى منه كتبا⁴ كثيرة⁵ ثم ترهب هو واخته ودخل الى دير لوكيانوس الذى كان سبب معموديته وذلك فى السنة السابعة عشر من عمره فوجد فى الدير⁶ القديس ايلاريوس⁷ الكبير وهو بعد شاب فى سنة شيخ فى سيرته فتسلم القديس ابيفانيوس وعلمه الرهبانة والعلوم الشرعية وكانت نعمة الله عليه وانه اتقن⁸ علوم البسعة والرهبنة فى زمان قليل ثم كمل فى سيرته وصار يعمل ايات عظام واقام امواتا واخرج شياطين⁹ وانبع ماء فى غير موضع¹⁰ ماء وانزل امطار انشاع¹¹ خبر فضله وعلمه وتقاطرت اليهود اليه كثيرا¹² ليجادلوه فابان لهم ضلالتهم¹³ وعمدهم وكذلك حكماة اليونان ورد كثير منهم الى المسيح له المجد وتبنا عليه القديس ايلاريوس¹⁴ معلمه انه سيصير¹⁵ اسقفا

1. A. فسأل له. — 2. A. *rursus* كتب. — 3. B. فعمدها. — 4. B. كتب. — 5. B. كتب. — 6. B. — 7. B. ايلاروس. — 8. B. فائقن. — 9. B. شياطينا. — 10. A. موضع. — 11. B. وشاع. — 12. B. — 13. A. يلد بهود اكثير. — 14. B. ايلاريوس. — 15. B. يصير.

Lucien lui apprit qu'il était chrétien. Épiphané le pria alors de le faire chrétien. Il le prit et le conduisit à l'évêque, qui le baptisa et lui enseigna les règles de la religion chrétienne. « Je veux être moine, » dit alors Épiphané. * f. 206 r°. « Tu as de grandes richesses, répondit l'évêque, * il ne convient pas que tu sois moine. » Il partit, ramena sa sœur qu'il baptisa, partagea cette fortune entre les pauvres, les couvents et les églises, acquit de nombreux livres. Puis il prit le froc, lui et sa sœur. Il entra dans le couvent de Lucien qui avait été la cause de son baptême, et cela dans la dix-septième année de son âge. Il trouva dans ce monastère saint Hilaire (*Haryous*) le grand, qui était un jeune homme pour les années, mais un vieillard pour la conduite. Il reçut saint Épiphané, lui enseigna la vie monastique, les sciences juridiques; la grâce divine était sur lui. En peu de temps, il apprit les sciences ecclésiastiques et monastiques. Il se mit à faire de grands miracles; il ressuscita des morts, chassa des démons et fit jaillir de l'eau ailleurs que là où il y en avait. La réputation de sa vertu et de sa science se répandit; les Juifs se rendirent fréquemment vers lui pour disputer contre lui; il leur montra leurs erreurs et les baptisa, de même des sages des Grecs (*El-Younân*); il ramena beaucoup d'entre eux au Messie, gloire à lui. Saint Hilaire, son maître, prophétisa

على قبرس¹ وامره ان يذهب الى ثم يسكن هناك وعرفه اين يسكن وامره² ان لا يمتنع اذا طلب فان ذلك برأى الله فمضى وسكن هناك حيث قال له ولما تنيح اسقف قبرس³ اتفق ان القديس دخل المدينة ليشترى ما يقوم بالجسد⁴ ومعه راهبين فاعلم المسيح اسقف قديس شيخ وقال له اذهب الى السوق والراهب الذي تجد بيده قطفين عنب يريد يشتريهم واسمه ابيفانيوس اجعله اسقفا على قبرس⁵ فقام وذهب⁶ الى السوق فوجد ابيفانيوس⁷ فقال له ارم من يدك هذه القطفين العنب فسأله عن اسمه فاجابه ابيفانيوس فعلم القديس ان نبوة القديس⁸ ايلاريوس⁹ قد تمت فرمى من يده القطفين¹⁰ ومضى معه¹¹ الى البيعة وقدمه شماسا وقسا ثم اسقفا ثم اراد الاسقف ان يطيب قلبه وقلب الجماعة فاعلمهم بالروبا التي رآها فسار¹² وهذا القديس في الاسقفية السيرة¹³ التي¹⁴ ترضى الله ووضع كتبا كثيرة تحث على علوما شتى وميامر¹⁵ كثيرة وكان اذا سمع عن انسان انه غير رحوم يداوم وعظه الى ان يعود يرحم واحتمل على يوحنا اسقف اورشليم¹⁶ لما

1. B. قبرص. — 2. فامره. B. — 3. B. قبرص. — 4. بالطبيعة. B. — 5. B. قبرص. — 6. B. وجاء. — 7. B. *addit* والراهبين *et memorat responsum post jussionem de abijcienda uia.* — 8. *Deest in B.* — 9. A. ايلاريوس B. ايلاريوس. — 10. B. العنب. — 11. B. وتبعه. — 12. B. فسار. — 13. *Deest in B.* — 14. B. الذي. — 15. A. ميامر. — 16. A. يروشلیم.

qu'il serait évêque de Chypre et lui ordonna d'y aller et d'y habiter. Il lui fit connaître l'endroit de sa demeure et lui ordonna de ne pas résister quand on le demanderait, car tout cela arriverait par le dessein de Dieu. Il partit et habita là où le saint lui avait dit. Quand mourut l'évêque de Chypre, il arriva que saint Épiphane entra dans la ville pour acheter de quoi soutenir son corps; il avait deux moines avec lui. Le Messie informa un évêque vieux et saint et lui dit : « Va au marché, et le moine que tu y trouveras, ayant dans la main deux grappes de raisin qu'il veut acheter et dont le nom est Épiphane, sacre-le évêque de Chypre. » Il se leva, alla au marché, trouva le saint et lui dit : « Jette le raisin que tu as à la main. » Puis il lui demanda son nom. * Épiphane lui répondit et reconnut que la prophétie de saint * f. 206 v°. Hilaire était accomplie. Il jeta les grappes, alla à l'église avec le saint qui lui conféra le diaconat, la prêtrise et l'épiscopat. Puis il voulut rassurer son cœur et celui de l'assemblée, et leur raconta le songe qu'il avait eu. Dans son épiscopat, le saint mena une conduite agréable à Dieu. Il composa beaucoup d'ouvrages comprenant toutes les sciences et de nombreuses homélies. Quand il entendait parler d'un homme qui n'était pas charitable, il ne cessait de l'exhorter jusqu'à ce qu'il le devint. Il usa de ruse envers

سمع عنه قليل الرحمة فاستعار منه قطع فضة وكان ياكل فيهم على مايدته فباعهم¹ القديس
 وصدق² بهم ولما طالبه القديس اسقف يروشلیم³ بهم ومسكه بمزرته اعماد القديس
 للوقت ولما سأله وتضرع اليه سال الله ففتح عينه الواحدة ولما ارسلت اودكسية⁴ وراة
 ليساعدها على اسقاط يوحنا فم الذهب مضى الى القسطنطينية يقصد ان يصلح بينهما فما
 وافقته على طاعته يوحنا واجابت له اذا لم تسقط⁵ والا فتحت البرابي وغلقت الكنائس
 فخرج من عندها حزين مفكرا⁶ ما ذا يكون فاشاعوا اصحاب الملكة في القسطنطينية بان
 ابيفانوس قد اسقط يوحنا فلما بلغ الخبر الى يوحنا ارسل اليه رسالة يعتبه فيها على هذا
 وقال له فيها⁷ اعلم انك ما تصل الى كرسيك فارسل اليه ابيفانوس جواب الرسالة يعرفه
 انه لم يكتب في معناه بشي وقال له اعلم انك انت ايضا لا تصل الى منفاك ثم خرج
 * القديس من القسطنطينية ليمنى الى قبرس⁸ فاراد الرب نياحته⁹ في المركب قبل ان
 يصل ليظهر فضل القديس يوحنا فم الذهب وهكذا¹⁰ فم الذهب ايضا¹¹ مات في الطريق

1. B. وباعهم. — 2. B. يصدق. — 3. *Pro tribus his verbis B habet* ذامى. — 4. A. ولما
 رسالت اودكسية ارسلت. — 5. B. يسقط. — 6. A. مفكر. — 7. *Deest in B.* — 8. B. قبرص. —
 9. نياحة. — 10. *B. addit* ايضا. — 11. *Deest in B.*

Jean (*Youhannâ*), évêque de Jérusalem (*Ourichalim*). Ayant appris qu'il avait peu de charité, il lui emprunta des pièces d'argenterie dans lesquelles il mangeait à sa table, les vendit et en fit des aumônes. Lorsque le saint évêque de Jérusalem les lui réclama et le saisit par son vêtement, il l'aveugla subitement. Quand il l'implora et s'humilia devant lui, il demanda à Dieu de lui ouvrir un seul œil. Quand Eudoxie (*Aoudoksyah*) envoya après lui pour qu'il l'aidât à déposer Jean Chrysostome (*Fom edz-Dzahab*), il alla à Constantinople (*El-Qostantinyah*) dans le but de rétablir la paix entre eux. Elle refusa d'obéir à Jean et lui répondit : « Si tu ne le déposes pas, j'ouvrirai les temples païens et je fermerai les églises. » Il sortit d'auprès d'elle alligé et réfléchi à ce qui arriverait. Les partisans de l'impératrice firent courir le bruit à Constantinople qu'Épiphané avait déposé Jean. Celui-ci lui écrivit une lettre pour le blâmer et où il lui disait : « Sache que tu n'arriveras pas à ton siège. » Le saint lui envoya une réponse à sa lettre pour lui faire connaître qu'il n'avait rien écrit dans ce sens et où il ajoutait : « Sache que toi aussi, tu n'arriveras pas à ton lieu d'exil. » Puis il partit * de Constantinople pour aller à Chypre. Le Seigneur voulut qu'il mourût sur le vaisseau avant d'arriver, pour montrer la vertu de Jean Chrysostome, et ainsi, pour celui-ci, il mourut en chemin pour montrer la vertu d'Épiphané. Ce

* f. 207 r.

ليظهر فضل ابيقانوس فعلم القديس بياحته قيام وصلى ووصى تلاميذه واعلمهما¹ انهما بصيران اساقفة ثم ودعهما² ورقد متنيحا بسلام صلاة الجميع تكون معنا³ امين

اليوم الثامن عشر من بشنس⁴

في⁵ هذا اليوم تنيح القديس جارجة⁶ رفيق ابا افراهم هذا القديس كان مسيحيا عن ابيه وكانوا قديسين⁷ ولما كبر صار لهم راعيا⁸ وكان كل وقت يخطر ذكر⁹ الرهبنة على قلبه فلما كملت له اربعة عشر سنة حركته نعمة من¹⁰ الله ترك الغنم وذهب ماشيا في الطريق يقصد البرية فرأى عمود من¹¹ نور من بعد فقصدته الى ان اتى النهر فغاب عنه فلما عدا النهر تريا له الشيطان في زى رجل¹² شيخ واوجده انه قد رأى ابيه مشقوق الثياب عليه وهو باكيا وصار يترثى له ثم قال له الواجب ان تعود الى ابيك وتجبر قلبه فانه قد ظن ان وحش قدا افترسك وبعد هذا عود الى البرية فدهش القديس ساعة ثم قال ان الانجيل

صلاند تحرسنا B *habet* صلاند 3. *Pro his verbis a* صلاند B. — 2. ادعوم B. — 1. واعلمهم B. — 4. وتحتفظنا والناسخ المسكين. — 5. مند A. — 6. مثل B *addit*. — 7. جارجي B. — 8. قديسرن A. — 9. راعيا لهم B. — 10. *Deest in B.* — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in B.*

dernier fut averti de sa mort; il se leva, pria, fit ses recommandations à ses disciples et leur annonça qu'ils deviendraient évêques. Puis il leur fit ses adieux et s'endormit en paix. Que la prière de tous soit avec nous! Amen.

DIX-HUIT DE BACHONS (13 mai).

En ce jour mourut saint Djirdjeh (*Djaridjah*)¹. Ce saint était chrétien par ses parents qui étaient deux saints. Quand il eut grandi, il fut pour eux un berger et tout le temps il pensait à la mention du monachisme. Lorsqu'il eut quatorze ans accomplis, la grâce divine le poussa à abandonner son troupeau et à se mettre en route, se dirigeant vers le désert. Il vit de loin une colonne de lumière vers laquelle il se dirigea jusqu'à ce qu'il arriva au fleuve, mais elle disparut. Quand il l'eut passé, Satan (*Ech-Chaïtan*) lui apparut sous l'extérieur d'un vieillard : il lui fit croire qu'il avait vu son père couvert de vêtements déchirés et pleurant. Il se mit à se lamenter sur lui et dit au saint : « Il faut que tu retournes près de ton père et que tu fortifies son cœur, car il croit qu'une bête sauvage t'a déchiré; après cela, reviens au désert. »

1. B *Djaridja*, Maï *Georgius*.

المقدس يقول من احب ابا او اما اكثر منى فما يستحقنى¹ فلما قال هذا صار الشيطان مثل الدخان وهرب² منه فعرف انه الشيطان ولوقت ظهر له العمود النور وترافق معه ملاك بزى راهب ولم يزل يتبعه الى ان اتى دير³ اريول⁴ فاقام فيه عند رجل⁵ قديس عشرة سنين لم يدق⁶ طبعها ولا خمرا ولا شينا من الفواكه⁷ ولا نام فيها الا هو جالس⁸ فلما زاد في النسك ظهر له ملاك الله⁹ وقال له ان الرب يقول لك ان تمشى في الطريق الوسطى ليلا يضعف جسديك ثم رسم له قانون يعمله وهو ان يصوم كل يوم الى عشية وان ياكل قليل خبز¹⁰ وينام من الليل نصفه لراحة جسده والنصف الاخر يصلى ويسهر فلما اقام¹¹ هذا القانون مدة طلب الانفراد في البرية الجوانية فاقام فيها¹² يومين يمشى فظهر له روبا ان يعود الى مكانه فوجد نفسه عند دير الروم فلما عاد¹³ الى ديرة واتفق ان ابنا افراهم¹⁴ اراد الخروج الى ذلك¹⁵ الدير فوجده واتفق معه وجاوا الى دير القديس

1. Matthæus, x, 37. — 2. B. فهرب. — 3. B. انبا. — 4. A et B. اوريون. — 5. B. addit. — 6. B. يدق. — 7. A. جالس. — 8. B. الرب. — 9. B. خبز قليل. — 10. B. قام. — 11. Deest in B. — 12. B. اعاد. — 13. B. افراهم. — 14. Deest in A.

Le saint demeura stupéfait quelque temps, puis il répondit : « Le saint Évangile nous dit : *Quiconque aime son père et sa mère plus que moi, n'est pas digne de moi*. » A ces paroles, Satan devint comme une fumée et s'enfuit. Le saint reconnut que c'était Satan. Aussitôt, la colonne de lumière lui apparut et un ange, sous l'apparence d'un moine, chemina avec lui et il ne cessa de le suivre jusqu'à ce qu'il arriva au couvent d'Aryoul². Il y resta dix ans auprès d'un saint, sans goûter rien de cuit, ni de vin ni de friandise; * il ne dormait qu'assis. Quand il redoubla ses austérités, l'ange de Dieu lui apparut et lui dit : « Le Seigneur te dit de marcher dans une voie moyenne de peur que ton corps ne s'affaiblisse. » Ensuite, il lui fixa une règle à observer, à savoir : jeûner toute la journée jusqu'au soir, manger un peu de pain, dormir la moitié de la nuit pour le repos du corps et passer l'autre moitié à veiller et à prier. Quand il eut observé cette règle quelque temps, il chercha la solitude dans le désert intérieur, il y resta à marcher pendant deux jours : ensuite, une vision lui ordonna de revenir à son endroit : il se trouva près du couvent d'Er-Roum. Quand il revint au sien, il arriva qu'Anbà Ephrem (Afrham) voulut sortir pour se rendre à ce monastère; il se rencontra avec

1. Matthieu, x, 37. — 2. A et B. Ouryoua.

ابو مقار وسكنوا¹ عند الاب انا يونس² قمص شيهات فاعطاهم مكان بالقرب منه وذلك المكان معروف باقى الى اليوم فى القلاية المعروفة بيجيج³ وحيث نزل اليها السيد المسيح وسجدا له واعطاهما السلام وصعد عنهما والطاق الذى كان نزل اليهما منها النور باقى⁴ فيها⁵ الى اليوم وكسوا كتباً كثيرة ومواعظ للرهبان⁶ ومدحوا فيها الطاعة وتيسح فيها⁷ انا افراهم⁸ ومن بعده انا جارجة وكانت حياته اثنى وسبعين سنة منها اربعة عشر فى العالم وثمانية وخمسين فى الرهنية⁹ صلته¹⁰ تكون معنا الى الابد¹¹ امين وفيه¹² ايضا حلول روح القدس على التلاميذ بعليه صهيون وتكلموا بسائر اللغات وهو يسمى عيد العنصرة¹³

1. A. وسكنوا. — 2. B. يوانس. — 3. B. بيجيج. — 4. B. باقية. — 5. *Deest in B.* — 6. A. الرهبان. — 7. *Deest in A.* — 8. A. افراهم, B. افراهم. — 9. B. الرهبانية. — 10. A. صلته. — 11. *Pro* الى الابد B *habet* المسكين والناسخ. — 12. *Haec commemoratio deest in B, Maï, Assemani.* — 13. *Malan addit praedicationem in ecclesia S. Boulà et Ludolf commemorationem S. Chenoudae.*

lui et ils allèrent au couvent du saint père Macaire (*Abou Maqâr*). Ils y restèrent auprès du père Anbâ Jonas (*Younis*), higoumène de Scété (*Chaihat*), qui leur donna un endroit dans son voisinage : cet endroit est encore connu et a subsisté jusqu'à présent dans la cellule connue sous le nom de Yabdjidj. Lorsque Notre-Seigneur le Messie descendit vers eux et qu'ils se prosternèrent devant lui, il leur donna le salut et remonta au ciel. La fenêtre par laquelle descendit cette lumière subsiste encore aujourd'hui. Ils écrivirent des livres nombreux et des exhortations pour les moines dans lesquelles ils louaient l'obéissance. Anbâ Ephrem mourut et après lui Anbâ Djaridjah. Sa vie fut de soixante-douze ans, dont quatorze dans le monde et cinquante-huit dans le couvent. Que sa prière soit éternellement avec nous ! Amen.

¹En ce jour eut lieu la descente du Saint-Esprit sur les disciples, dans la partie élevée de Sion (*Şaihou*). Ils parlèrent toutes les langues. Elle est appelée fête de la Pentecôte (*El-Ansarat*)².

1. Cette commémoration manque dans B, Maï, Assemani. — 2. Malan ajoute la prédication dans l'église de Saint-Boulà et Ludolf la commémoration de S. Chenouda.

اليوم التاسع عشر من بشنس

في هذا اليوم تنيح الاب القديس المجاهد انبا اسحق قسيس القلالي هذا القديس كان مولده من * بعض قرى مصر الحقيرة من ابوين فقراء الا انه¹ استغنى بالاعمال * f. 208 r. الصالحة وورث كورة الاحيا هذا القديس لما ان دخلت الشيوخ دفعة الى الريف ليعبوا عمل ايديهم تبعهم الى البرية وخدمهم ودخل تحت نير الطاعة وتناهى في النسك وعدم القنية فلم يملك في مدة رهنته ثوبين وكان اذا سأله² ان يقتنى ثوبين كان يجيبهم اني³ علماني الى الان لم لان⁴ في العالم لم يكن لى ثوبين ثم قال⁵ ان ابائنا كانوا يلبسون ثيابا من ليف ونحن فما⁶ نقتنع بثوب واحد⁷ وكان دائما يبكي واذا سأل عن⁸ بكاه كان⁹ يقول ان ابائى تنيحوا وتركوني يتيما¹⁰ ومكث مدة من السنين يخلط رماد المجمرة متاع الهيكل في¹¹ الخبز ويأكله وفي بعض الاوقات اعتل بعلقة صعبة فعمل له بعض

1. B *addit* كان. — 2. B سال. — 3. B اننى. — 4. B لاننى. — 5. B *addit* لهم. — 6. B ما. — 7. A واحدة. — 8. B *addit* بسبب. — 9. B فكان. — 10. B يتيم. — 11. B مع.

DIX-NEUF DE BACHONS 14 mai.

En ce jour mourut le saint père, le combattant pour la foi, le prêtre * f. 208 r. Anbà Ishaq el-Qolāli. Le lieu de naissance de ce saint était * une misérable bourgade d'Égypte (*Misr*); ses parents étaient pauvres, mais il était riche de bonnes œuvres. Ce saint hérita du pays des vivants. Lorsqu'une fois les vieillards entrèrent dans le Rif pour vendre le travail de leurs mains, il les suivit dans le désert et entra sous la lumière de l'obéissance, atteignit les dernières limites de l'ascétisme et s'abstint de toute acquisition. Pendant toute sa vie monastique, il ne posséda pas deux vêtements. Quand on lui demanda d'en avoir deux, il répondit : « J'ai appartenu au monde jusqu'à présent, car, dans le monde, je ne possédais pas deux vêtements. » Puis il ajoutait : « Nos pères ne possédaient que des vêtements de fibres de palmier et nous, nous ne nous contentons pas d'un seul vêtement ! » Il pleurait continuellement; quand on l'interrogeait sur ses larmes, il disait : « Nos pères sont morts et nous ont laissés orphelins. » — Il resta un certain nombre d'années mélangeant la cendre de l'encensoir de l'église à son pain et le mangeant. Un jour, il fut atteint d'une maladie grave; un des frères lui prépara de la nourriture, mais il n'accepta rien de lui. Ce frère lui ayant

الاخوة طعاما فلم ينل¹ منه شيئا² ولما سأله الاخ سؤالا كثيرا ووصف له منقعة بالمدواة³ فاجابه⁴ قائلا صدقنى يا اخى انى اشتبى ان ابقى بهذه⁵ العلة ثلثين سنة ولما كبر سنه وكره فضله اجتمعوا الشيوخ واتفقوا عليه⁶ ان يجعلوه قسيسا⁷ فهرب منهم ودخل الى حقل مزروع فاستخبا فيه ولما طافوا عليه كثيرا لم يجدوه وعبروا على ذلك الحقل وجلسوا في طرفه⁸ ليستريحوا وكان معهم دابة فانفلتت ودخلت في وسط الحقل ووقفت عند الاب ولما دخلوا يمسكوها وجدوه فقصدوا ربطه ليلا يهرب منهم فقال لهم ما عدت⁹ اهرب لانى علمت¹⁰ ان هذا في¹¹ رأى الله فمضى معهم وتقدم قسا وزاد في طاعة الشيوخ وتعليم الشباب الفضيلة وبخاصة الطاعة ولما دنت وفاته * سألوه شبان البرية ان يشيدهم ما يعملوه بعده فاجابهم مثلما كنتم ترونى اصنع فاصنعوا¹² ان شئتم تشبوا في البرية فائتبا لاننا نحن لما تتبحت اياتنا¹³ حزنا ولما عملنا مثل عملهم ثبتنا بعدهم ثم تيسح بسلام صلاته تكون معنا¹⁴ امين

وانفقوا عليه. — 6. في هذا B. — 5. اجابه B. — 4. منفعده لـ B. — 3. شى A. — 2. ينال B. — 1. *deest in A.* — 7. قسا B. — 8. طرفه AB. — 9. بقيت B. — 10. عرفت B. — 11. من B. — 12. اصنعوا B. — 13. *Deest in B.* — 14. B. صلاته وبركاته تشتملنا والناسخ المسكين.

adressé de nombreuses questions et lui ayant décrit son utilité pour la guérison, il lui répondit : « Crois-moi, mon frère, je désire rester trente ans avec cette maladie. » Quand son âge fut avancé et son mérite accru, les frères se réunirent et convinrent de l'ordonner prêtre. Il s'enfuit, entra dans un champ ensemencé et s'y cacha. Quand ils eurent beaucoup cherché après lui sans le trouver, ils passèrent près de ce champ et s'assirent sur le bord pour se reposer. Ils avaient avec eux une bête de somme qui s'échappa, entra au milieu du champ et s'arrêta auprès du père. Quand ils y pénétrèrent pour la prendre, ils le trouvèrent et voulurent l'attacher pour qu'il ne prit pas la fuite. Il leur dit : « Je ne m'enfuirai plus, car je reconnais que ceci est dans l'intention de Dieu. » Il partit avec eux, fut ordonné prêtre et redoubla d'obéissance envers les vieillards, instruisant les jeunes gens vertueux et particulièrement sur l'obéissance. Quand sa fin approcha, * les jeunes moines * f. 208 v°. du désert lui demandèrent de leur faire connaître ce qu'ils devraient faire après lui, il leur répondit : « Ce que vous me voyiez faire, faites-le si vous voulez persévérer dans le désert, et persévérez, car, lorsque nos pères mouraient, nous nous affligions et lorsque nous faisons comme eux, nous persévérons. » Puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

وقيه¹ أيضا استشهد القديس اسيدراس هذا كان من اهل انطاكية وكان ابوه من اكابر المملكة مقدم على جيوش كثيرة وكان اسمه بنديلاوس وكانت والدته تسمى صعية وكان له اخت تسمى اوفيمية فلما كفر ديقلاديانوس ترك القديس بنديلاوس وابنه اسيدراس كلما لهما خرجا خفية الى احد الجبال وسكنا عند رجل قديس يسمى انا صمويل فلما علم الملك بقضيتهما ارسل احضرهما وبدأ يلطف بايه بنديلاوس ويوعده بتوعيد حسن فلم يلتفت الى شئ من اقواله فأمر باخذ رأسه واما القديس اسيدراس فمكث يعاقب مدة كبيرة وكان عمره يومئذ اثني عشر سنة وكانت امه واخته يثبونه ويظبونه على احتماله ثم شتما الملك واصنامهم فأمر باخذ رؤوسهما فاما القديس فنال عقوبات كثيرة واجرى الله على يديه ايات كثيرة من سائر انواع الاعاجيب وكثيرين امنوا واستشهدوا لما رأوا منه ولما حس الملك ان تنجذب الناس والعسكر الى الايمان بالمسيح بسبب القديس أمر باخذ رأسه ونال اكليل الحياة بركة صلواته تكون معنا امين

1. *Hæc commemoratio deest in B, Ludolf.*

¹ En ce jour aussi mourut martyr saint Isidore (*Isidâros*). Il était des gens d'Antioche (*Anṭākyah*). Son père était des grands de l'empire et commandait des troupes nombreuses; il se nommait *Bandilâous*. Sa mère s'appelait Sophie (*Ṣofyah*). Il avait une sœur nommée Euphémie (*Aoufimyah*). Quand Dioclétien (*Diqlādīyânous*) devint infidèle, saint Bandilâous et son fils Isidore abandonnèrent tout ce qu'ils avaient, partirent en cachette pour une montagne et habitèrent chez un saint appelé Anbâ Samuel (*Samouil*). Quand l'empereur apprit leur affaire, il les envoya chercher, se mit à flatter Bandilâous et à lui faire de belles promesses. Mais il ne fit attention à aucune de ses paroles et l'empereur lui fit trancher la tête. Quant à saint Isidore, il demeura longtemps à lui faire souffrir des supplices : le saint avait alors douze ans. Sa mère et sa sœur le fortifiaient, l'encourageaient à la patience. Puis elles injurièrent l'empereur et ses idoles : il leur fit trancher la tête. Le saint subit des tourments nombreux et Dieu produisit par ses mains beaucoup de miracles de toute sorte. A cette vue, un grand nombre de gens crurent et subirent le martyre. Quand l'empereur connut qu'à cause du saint beaucoup de gens et de soldats étaient entraînés vers la foi dans le Messie, il lui fit trancher la tête : Isidore reçut la couronne de la vie. Que la bénédiction de sa prière soit avec nous ! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B, Ludolf.

اليوم العشرين من بشنس

في¹ هذا اليوم تنيح القديس أبنا امانى² الذى من جبل تونة هذا القديس كان فيما هو صبيا رأى روبا كان القديس انطونيوس يستدعيه الى الرهينة فلما استيقظ * نهض لوقته واتى للقديس³ اعنى⁴ القديس ايسيدراس⁵ فلبسه الاسكيم واقام عنده ثم انه جاء⁶ الى جبل تونة ونا له مغارة هناك ثم اجهد نفسه عبادات كثيرة في الليل والنهار فحسده الشيطان واتى اليه في شكل امرأة⁷ راهبة ولما قرع وفتح له باب المغارة⁸ لم يخف منه انه⁹ الشيطان فسأله ان يصلى معه فلم يفعل واظهر خبثه وتبدل¹⁰ شخصه وصار كاهيب النار ثم قال للقديس انا احبب لك حريى الكبير ثم مضى ودخل قلب امرأة شابة وسوس¹² لها ان ترمى¹³ القديس معها في الخطية فلبست افخر قماشها واتت اليه عشية وبدت تمقرع

1. B addit مثل. — 2. B امرنى. — 3. B القديس. — 4. Deest in B. — 5. B ايسدس.
 — 6. B انى. — 7. Deest in B. — 8. B قرع باب المغارة وفتح له. — 9. Deest in B.
 — 10. B وبدل. — 11. B addit فى. — 12. B ووسوس. — 13. B يرمى.

VINGT DE BACHONS [15 mai].

En ce jour mourut le saint Anbā Ammonios (A Amāni, B Amonnī) de la montagne de Tounah. Dans sa jeunesse, ce saint eut un rêve; il crut voir saint Antoine (Anṭounyous) l'appeler à la vie monastique. Lorsqu'il s'éveilla, * il * f. 209 r°. partit sur-le-champ et alla trouver le saint, c'est-à-dire saint Isidore (Isidiros), qui le revêtit du froc. Il demeura près de lui, ensuite il vint à la montagne de Tounah et s'y bâtit un ermitage. Puis il pratiqua des dévotions nombreuses, nuit et jour. Satan (E-chChaiṭān) le détesta et vint à lui sous l'apparence d'une religieuse. Lorsqu'il eut frappé et que la porte de l'ermitage lui fut ouverte, Ammonios n'ignora pas que c'était Satan. Celui-ci lui demanda de prier avec lui, mais il ne le lui accorda pas; il révéla son déguisement, changea de forme et apparut comme une flamme de feu. Puis il dit au saint : « Je te déclare une grande guerre. » Ensuite il partit et entra dans le cœur d'une jeune femme à qui il suggéra de précipiter le saint avec elle dans le péché. Elle revêtit ses plus beaux vêtements, alla le trouver un soir et se mit à frapper à la porte de l'ermitage en disant : « Je suis une étrangère, je me

باب المغارة قائلة اننى امرأة غريبة وقد ضليت عن الطريق وقد امسى¹ الوقت فلا تخلىنى خارجا ليلا ياكلنى الوحش وتكون انت المطالب بدمى فلما فتح لها وعرف² مكيدة الشيطان الذى ارسلها حينئذ بدأ يعظر من الكتب الالهية ويخوفها ويعاقبها³ ان⁴ العذاب والجحيم معدة⁵ للخطاة ويذكر لها السرور والفرح المعد للتقديسين حينئذ فتح الرب قلبها لتفهم ما يقوله فنزعت عنها ذلك اللباس وخرت عند قدميه باكية وسألته⁶ ان يقبلها ويخلص نفسها⁷ فخلق رأسها والبها ثوب شعر وصارت تعمل فضائل كثيرة تفوق فضائل التقديسين الكبار لانها كانت تصلى الف ومائتى صلاة فى الليل وفى النهار وتصوم يوم يومين يومين وثلاثة وجمعة فلما خاب ابليس من هذا الامر عاد الى شىء اخر وهو انه تزيا بزى الراهب وصار يدخل الى دير⁸ ويقول لهم وهو باكى ان ابنا امانى⁹ التاسك¹⁰ قد تزوج بامرأة وهى عنده فى * المغارة وقد افضح الرهبان واهان الاسكيم فلما سمع بذلك ابنا ابلاوا * f. 209 v. المتشبه بالملائكة اخذ¹¹ معه ابنا يوساب وابنا توهى¹² واتوا¹³ الى جبل تونة الى عند¹⁴

1. B. واعس. — 2. B. وعلم. — 3. *Deest in B.* — 4. B. من. — 5. B. المعد. — 6. B. وسألها. — 7. *Pro his verbis a* وسألها *a* herself. — 8. B. الى الدير. — 9. B. واتى. — 10. A. التاسك. — 11. A. واخذ. — 12. B. بوجهى. — 13. B. واتى. — 14. *Deest in B.*

suís égarée, le soir est venu : ne me laisse pas dehors, de peur que les bêtes féroces me mangent; tu es responsable de mon corps. » Lorsqu'il lui eut ouvert et qu'il eut reconnu la ruse de Satan qui l'avait envoyée, alors il se mit à lui adresser des exhortations tirées des livres divins, à l'effrayer, à lui apprendre que les châtiments et l'enfer sont réservés aux pécheurs, et à lui mentionner les joies et le contentement destinés aux saints. Alors le Seigneur ouvrit son cœur à l'intelligence des paroles du saint, elle enleva ses vêtements, tomba à ses pieds et lui demanda de la recevoir et de sauver son âme. Il lui rasa la tête et la revêtit d'un vêtement de poil. Elle commença à faire de nombreuses bonnes œuvres qui surpassaient celles des grands saints, car elle faisait douze cents prières la nuit et autant le jour; elle jeûnait tous les deux jours et trois jours et le vendredi. Lorsque le diable (*Iblis*) eut échoué dans cette entreprise, il eut recours à un autre moyen. Il prit l'extérieur d'un moine et entra de couvent en couvent, disant en pleurant :

* f. 209 v. « Anbâ Ammonios l'ascète est marié à une femme qu'il a avec lui dans son ermitage, il a couvert de honte les moines et humilié le froc. » Quand Anbâ Ablou, pareil aux anges, entendit cela, il prit avec lui Anbâ Yosâb et Anbâ Touhi et ils allèrent à la montagne de Tounah chez Anbâ Ammonios.

ابنا امانى¹ فلما قرعوا باب المغارة وخرجت الامرأة حققوا الامر وكان قد سماها² الساج فلما دخلوا وصلوا جاسوا³ يتحدثوا في عظائم الله الى اخر⁴ النهار قال لهم ابنا امانى⁵ قوموا بامر الساج لانها تخبز لنا قليل من الخبز فلما خرجوا وجدوها في التنور وهو محمى مضطرم نارا⁶ ويديها مبسوطين فتعجبوا لذلك عجا عظيمًا حينئذ قدموا الخبز وأكلوا وفي تلك الليلة عرف الملاك ابنا ابلاوا بقضية الساج مع القديس ابنا امانى⁷ وان الرب لم يرسلكم الى هاهنا اليوم الا لتحضروا⁸ نياح الساج فلما كانت الساعة الثالثة من الليل احترت بحمى شديدة وسجدت قدام الرب وفيها اسلمت روحها فكفنوها⁹ جيداً ودفنوها وابتدى ابنا امانى¹⁰ يعرفهم فضائلها وانها اقامت عنده ثمانية عشر سنة لم ترفع وجهها¹¹ الى فوق ترى شخصه¹² ولا يراها قط¹³ وكان دائماً¹⁴ طعامها خبزاً وملحاً¹⁵ وبعد قليل تنيح ايضا¹⁶ ابنا امانى¹⁷ بركته علينا¹⁸ امين

1. امانى B. — 2. اسمها B. — 3. وجلسوا A. — 4. عشية B. — 5. امانى B. — 6. نار. — 7. امانى B. — 8. حتى تخصصوا B. — 9. وكفنوها B. — 10. امانى B. — 11. B. — 12. قط addit. — 13. لا يراها B. — 14. Deest in B. — 15. خبز وملح B. — 16. Deest in B. — 17. امانى B. — 18. Pro بركته علينا B habet تعمدنا الى صلواته تحرسنا وتعمدنا (ms.) الابد.

Lorsqu'ils eurent frappé à la porte de l'ermitage et que la femme fut sortie, ils furent certains de la chose; il l'avait nommée Es-Sâdidj. Quand ils furent entrés et eurent prié, ils s'assirent en causant des grandeurs de Dieu jusqu'à la fin du jour. Alors Anbâ Ammonios leur dit : « Levez-vous, allons voir Es-Sâdidj, car elle nous a préparé un peu de pain. » Lorsqu'ils sortirent, ils la trouvèrent dans le four qui était chauffé et allumé; elle avait les deux mains étendues; ils en furent extrêmement étonnés. Puis ils présentèrent le pain et le mangèrent. Cette nuit l'ange informa Anbâ Ablou de l'affaire d'Es-Sâdidj et lui dit : « Le Seigneur ne vous a envoyés ici aujourd'hui que pour que vous assistiez à la mort d'Es-Sâdidj. » Lorsque arriva la troisième heure de la nuit, elle fut consumée par une fièvre violente, elle se prosterna devant le Seigneur et rendit l'âme. Ils lui firent de belles funérailles et l'enterrèrent. Anbâ Ammonios commença à les informer de ses mérites; elle avait été chez lui pendant dix-huit ans sans lever son visage vers lui pour voir sa personne et lui-même ne l'avait jamais regardée : elle ne se nourrissait que de pain et de sel. Peu après Anbâ Ammonios mourut aussi. Que sa bénédiction soit sur nous! Amen.

اليوم الحادى والعشرين من بشنس

1 في² هذا اليوم تنيح القديس مرطيانوس هذا القديس ترهب عند صباه عند شيخ قديس³ ثم انتقل الى الجبل الذى عند قيسارية فلسطين الذى يدعى جبل السفينة وكان يعمل عبادات كثيرة فلما اقام ستة وستون⁴ سنة هناك وشاع ذكره سمعت به امرأة خاطية مشهورة فقالت لبعض المتحدثين بفضائله⁵ الى كم انتم تمجدوه وهو فى برية لا ينظر الى⁶ امرأة ولو ابصرنى⁶ لا فسدت نسكه وانجس⁷ بتوليته ولما يعلموه اوليك من قدسه عازبوها فى هذا فراهنتم على شىء⁸ على انها تمضى اليه وتوقعه معها فى الخطئة ثم انها نهضت من ساعتها⁹ واخذت معها حلى وحلل¹⁰ واطيب كثيرة وكانت جميلة الى الغابة ثم مضت الى قلايته وعليها خلقان زرية¹¹ مستترية الوجه وحليها وقماشها مربوط معها فى صرة ثم انها

1. *Hic Mai et Ludolf addunt commemorationem sanctae Virginis deiparae quae deest in AB.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A شيخا قديسا. — 4. ستة وستون *desunt in A.* — 5. *Deest in B.* — 6. B نظرنى. — 7. A ولنجس. — 8. B *addit* تقريبيهم. — 9. B وقتها. — 10. B حلل وحلى. — 11. *Deest in B.*

VINGT ET UN DE BACHONS (16 mai).

1 En ce jour mourut saint Marcien (*Martyânous*) qui embrassa la vie monastique dans sa jeunesse, auprès d'un saint vieillard. Puis il se transporta à la montagne qui est près de Césarée de Palestine (*Qaisaryah Falastin*) et qu'on appelle la montagne du vaisseau (*Djebel es-Safinah*). Il y pratiqua de nombreuses adorations. Lorsqu'il y fut resté soixante-six ans et que sa réputation se fut répandue, une pécheresse connue entendit parler de lui; elle dit

2 à un de ceux qui l'entretenaient de ses mérites : * « Vous le louez et il habite dans le désert; il n'a jamais vu de femme; s'il me voyait, je mettrais à mal son ascétisme et je corromprais sa virginité. » Comme ceux-là connaissaient sa sainteté, ils la contredirent : elle leur fit le pari qu'elle irait le trouver et le ferait tomber avec elle dans le péché. Puis elle se leva sur-le-champ, prit avec elle des bijoux, des robes et de nombreux parfums; elle était extrêmement belle. Ensuite elle se rendit dans sa cellule, couverte d'habits usés et cachant son visage; ses bijoux et ses vêtements étaient attachés dans un sac. Puis elle se cacha dans un endroit voisin du sien jusqu'au soir.

1. Mai et Ludolf ajoutent ici la commémoration de la Sainte Vierge, mère de Dieu, qui manque dans A et B.

استترت في مكان قريب من موضعه الى ان امسى النهار ففرعت عليه الباب وطلبت المبيت عنده الى باكر فتجبر القديس في¹ امرها اما ان يخليها² را³ فياكلها الوحش واما ان يدخل بها⁴ فتشدد المحاربة بسببها واخيرا فتح لها ومضى مكان آخر في القلاية واما هي⁵ فلبست⁶ وتزينت وتطليت وهجمت عليه وطلبت⁷ منه ان⁸ ينام معها وبدت تحسن له وتقول له ما ثم احدا يرانا فلما علم انها مصيدة من الشيطان⁹ قال لها ترفقي حتى ابصر الطريق لان الناس لهم عادة ان ياتوا التي فلما¹⁰ خرج اضرم نارا¹¹ وبدأ يحز¹² نفسه فيها وقت بعد وقت قائلا¹³ ان كنت تقدر على الجحيم فدونك والخيطية فاحترقت رجله واصابعه فلما ايضا عنها خرجت لتبصره¹⁴ فرأته في¹⁵ تلك الحال وهو يرمى نفسه في النار فخافت وانظرت¹⁶ حواسها ورجع¹⁷ اليها عقلها فنزعت¹⁸ لباسها وخزت عند رجله¹⁹ وسألته²⁰ ان يعينها على خلاص²¹ نفسها فبدأ يعظها ويعرفها زوال²² الدنيا وشهواتها وقال لها

1. B من. — 2. B يتركها. — 3. Deest in B. — 4. B يدخلها et addit عنده. — 5. Haec quatuor verba desunt in B. — 6. B ابدت. — 7. B تطلب. — 8. Deest in B. — 9. B العدو. — 10. B addit ان. — 11. B نار. — 12. B يحز. — 13. Deest in B. — 14. B تبصره. — 15. B طلى. — 16. A addit ان تذبذ. — 17. A ويرجع الى B فيرجع. — 18. B تبصره. — 19. B addit وعقلها. — 20. Deest in A. — 21. Pro his tribus verbis B habet يختلس. — 22. B addit هذه.

Elle frappa à sa porte et lui demanda de passer la nuit chez lui. Ce saint fut stupéfait de son affaire : s'il la laissait dehors, les animaux sauvages la mangeraient; s'il la faisait entrer, la lutte s'accroîtrait à cause d'elle. A la fin, il lui ouvrit et alla dans un autre endroit de sa cellule. Quant à elle, elle s'habilla, se para, se parfuma et se précipita vers lui en lui demandant de dormir avec elle. Elle commença à le caresser en lui disant : « Il n'y a personne qui nous voie. » Quand il reconnut que c'était du gibier de Satan, il lui dit : « Permits que j'examine le chemin, car les gens ont l'habitude de venir me trouver. » Quand il sortit, il alluma un feu et commença à s'y prosterner de temps en temps en disant : « Si tu peux supporter l'enfer, à toi le péché. » Ses pieds et ses doigts furent brûlés. Comme il tardait, elle sortit pour le voir et l'aperçut en cet état. Elle eut peur, ses sens furent troublés, sa raison lui revint; elle enleva ses vêtements, tomba à ses pieds et lui demanda de l'aider à sauver son âme. Il se mit à l'exhorter et à lui enseigner la fragilité de ce monde et de ses plaisirs et lui dit : « Il ne convient pas que

لا يستقيم لنا ان نكون في موضع واحد وانه مضى بها الى احد ديارات العذارى واوصى
 الام عليها فارضت الرب في¹ بقية حياتها * ووصلت الى رتبة عالية ونالت موهبة² الشفا * f. 210 v.
 فابرت³ مرضى كثير فاما انبا مرطيانا فخاف ان ياتي اليه العدو بامرأة اخرى فمضى الى
 جزيرة في⁴ وسط البحر وسكن هناك واتفق⁵ له⁶ رجل بحري صار يجيب له قوته
 ويبيع شغل يديه فلما اقام مدة هناك اتفق ان مركب هناك قد غرقت فتعلقت امرأة⁷
 منها⁸ بشى من الالواح⁸ فرماها الموج الى تلك الجزيرة فلما رآها تحير في امرها⁹
 واقامتها¹⁰ معه فترك لها الجزيرة بعد ان البسها ثياب الرهبنة واعد لها قوتها وعرفها انه لا ينبغي
 له السكن معها ثم التقى نفسه في¹¹ البحر فحملة درفيل والقاه البر ومن ذلك الوقت لم
 يكن¹² بعد¹³ مسكنا مكانا¹⁴ دائما بل يدور في الجبال والبرارى والمدن الى ان طاف مائة
 وخمسة وستين مدينة وهو لا يستقر في كل مدينة¹⁵ سوى يوما¹⁶ واحد واخرهم حبس
 نفسه ولما علم انه يريد يفارق العالم¹⁷ فاستدعى الاسقف في الكنيسة وعرفه قضيته من

1. *Deest in B.* — 2. B. عواهب. — 3. B. وابرت. — 4. *Deest in B.* — 5. B. فاتفق. —
 6. A. *addit* ان. — 7. B. منها امرأة. — 8. *deest in B.* من الالواح. — 9. *deest in B.* امرها. —
 10. A. وقامتها. — 11. B. الى. — 12. *Deest in B.* — 13. B. يبعد. — 14. B. مكان. — 15. B.
 الدنيا. — 16. A. يوم. — 17. B. واحدة.

nous soyons dans un même endroit. » Il l'emmena à un couvent de vierges
 et la recommanda à la supérieure. Elle fut agréable à Dieu pendant le reste de
 * f. 210 v. sa vie, * arriva à un degré élevé, reçut le don des guérisons et guérit beau-
 coup de malades. Quant à Anbâ Marcien, il craignit que l'ennemi lui
 amenât une autre femme. Il alla dans une île au milieu de la mer et y habita.
 Un marin convint avec lui de lui apporter chaque jour sa nourriture et de
 vendre le travail de ses mains. Il était là depuis un certain temps lorsqu'un
 bateau fut submergé. Une femme qui s'y trouvait s'accrocha à une planche
 et la vague la jeta dans cette île. En la voyant, il fut troublé de son
 aventure et de l'idée de demeurer avec elle : il lui laissa l'île, après l'avoir
 habillée de vêtements monastiques, il lui assura sa nourriture et lui dit qu'il
 ne convenait pas qu'il habitât avec elle. Puis il se jeta dans la mer; un
 dauphin le porta et le fit arriver à terre. A partir de ce moment, il n'habita
 plus d'une façon continue un endroit, mais il parcourait les montagnes, les
 déserts et les villes, au point qu'il fit le tour de 165 villes, sans s'arrêter plus
 d'un jour dans le même endroit; à la fin, il s'enferma. Quand il sut qu'il
 allait quitter ce monde, il pria l'évêque de venir à l'église et l'informa de son

اولها الى اخرها فتعجبوا منه ومن احراق جسده وكان الاسقف قبل هذا ظهر له ملاك الله¹ فقال له انزل واهتم³ بجسد القديس مرطيانوس ثم اسلم الروح بيد الرب فكفونوه ودفونوه واما المرأة التي في الجزيرة فاقام ذلك البحر⁴ يفتقدتها الى ان تنيحت فاتي ووجد جسدها وهو ابيض من الثلج⁵ فحملة الى بلاده صلاتهما تحفظنا⁶ امين⁷

اليوم الثاني والعشرين⁸ من بشنس

⁹ في¹⁰ هذا اليوم تبيح القديس الرسول¹¹ اندرانيقوس¹² هذا القديس اتخه ربنا يسوع المسيح من جملة السبعين تلميذ الذين ارسلهم قبل الامه يكرزون¹³ بملكوت الله وحت * f. 211 r. عليه الروح في العلية فبشر مع التلاميذ^{*} وكرز في مواضع كثيرة¹⁴ ثم وضعت¹⁴ عليه الرسل اليد وساموه¹⁵ اسقفا على مدينة بنونياس¹⁶ فكرز فيها ورد كثيرين الى نور الايمان من

1. B. الرب. — 2. B. الرب. — 3. A. اهتم. — 4. B. البحر. — 5. B. كالفله. — 6. *Pro* صلواتهم وبركاتهم تحرسنا والناسخ المسكين وبيين ... اجمعين *B habet* صلاتهما تحفظنا. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. وعشرين B. — 9. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 10. B. addit مثل. — 11. B. الرسول القديس. — 12. B. اندرونيتوس. — 13. يكرزوا B. — 14. ووضعته B. — 15. ساموه B. — 16. بنونياس B.

histoire, du commencement à la fin : les gens l'admirent ainsi que la façon dont il avait brûlé son corps. Auparavant, l'ange de Dieu avait apparu à l'évêque et lui avait dit : « Descends et occupe-toi du corps de saint Marcien. » Puis celui-ci remit son âme aux mains du Seigneur : on l'ensevelit et on l'enterra. Pour la femme qui était dans l'île, ce marin continua de la visiter jusqu'au moment où elle mourut. Il vint, trouva son corps plus blanc que la neige et la transporta dans son pays. Que leur bénédiction soit avec nous ! Amen¹.

VINGT-DEUX DE BACHONS (17 mai).

² En ce jour mourut le saint apôtre Andronic (A *Andrâniqous*, B *Androni-* *qous*). Ce saint fut choisi par Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie parmi les soixante-dix disciples qu'il envoya avant sa passion pour annoncer le royaume de Dieu. Le Saint-Esprit descendit sur lui, dans les hauteurs (*de Sion*) : il annonça et prêcha avec les disciples^{*} dans beaucoup d'endroits. Les apôtres^{*} f. 211 r. lui imposèrent les mains et le nommèrent évêque de la ville de Banounyas.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

بعد¹ ان كانوا في ظلام الكفر ثم اخذ معه يولياس² وطافا³ بلاد كثيرة يبشروا ويعمدوا فردوا امم⁴ لا تحصى⁵ وعملوا فيها ايات كثيرة وطردهوا شياطين⁶ كثيرة من الناس واشفوا امراض واعلال⁷ صعبة وهدموا بيوتا وبرابي⁸ للاصنام وابتنوا⁹ بيع وهياكل¹⁰ للسيد المسيح ولما اكملوا¹¹ سعيهما وشاء الرب ان ينتقلوا¹² من هذا العالم المحزن الى عالم الفرح والسرور وتمرض الرسول اندرانيقوس¹³ وتنيح بسلام في مثل هذا اليوم ولما كفنه الرسول يولياس¹⁴ وجنزه ووضع في مغارة صلى الرب فتنسيح في اليوم الثاني¹⁵ صلاتهما تكون معنا امين

اليوم الثالث والعشرون¹⁶ من بشنس¹⁷

في¹⁸ هذا اليوم تنسيح الرسول اتقدس²⁰ يولياس هذا المعظم كان مولده في²¹ بيت جبريل من بنى اسراييل من سبط يهوذا فانتخبه الرب من جملة السبعين²² وقبل روح

1. *Deest in B.* — 2. *B. يوليريس.* — 3. *B. وطافوا.* — 4. *A. مما.* — 5. *A. يحصى.* — 6. *B. هياكل وبيع.* — 7. *A. وعلل.* — 8. *A. وبرابيا.* — 9. *B. وابتنوا.* — 10. *B. هياكل وبيع.* — 11. *B. اكملوا.* — 12. *B. ينتقلوا.* — 13. *B. اندرانيقوس.* — 14. *B. يوليريس.* — 15. *B. الثالث.* — 16. *B. وعشرين.* — 17. *A. مند.* — 18. *Hæc commemoratio deest in Ludolf.* — 19. *B. addit* تلميذ²⁰. — 20. *Deest in B.* — 21. *B. من.* — 22. *B. addit* تلميذ.

Il y annonça l'évangile et amena beaucoup de gens à la lumière de la foi après qu'ils avaient été dans les ténèbres de l'infidélité. Puis il prit avec lui Jules (*A. Youlyâs, B. Youlyous*), ils prêchèrent, baptisèrent et convertirent des nations innombrables; ils firent beaucoup de miracles, chassèrent de nombreux démons des gens, guérirent des maladies graves, détruisirent des demeures et des temples consacrés aux idoles, bâtirent des églises et des sanctuaires dédiés à Notre-Seigneur le Messie. Lorsque leur effort fut accompli et que le Seigneur voulut qu'ils quittassent ce triste monde pour celui de la joie et du contentement, l'apôtre Andronie tomba malade et mourut en paix à pareil jour. Quand l'apôtre Jules l'eut enseveli, eut célébré ses funérailles et l'eut placé dans une caverne, il pria le Seigneur et mourut le lendemain. Que leur prière soit avec nous! Amen.

VINGT-TROIS DE BACHONS (18 mai).

¹ En ce jour mourut l'apôtre saint Jules (*Youlyâs*). Cet homme vénérable était né à Baït Djibril, des Israélites de la tribu de Juda (*Yahouda*). Le Sei-

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

القدس المعزى¹ ثم كرز مع التلاميذ² ونالته معهم³ شدائد كثيرة⁴ وطرد وبعد ذلك وضعت الرسل اليد عليه⁵ اسقفا وارسلوه يكرز بملكوت الله فبشر في مدن كثيرة وبعد ذلك رافق الرسول اندرانيقوس⁶ وكرز معه كما يذكر اليوم الماضي وبعد ان تنيح الرسول اندرونيقوس⁷ وكفنه هذا⁸ القديس ودقنه صلي الى الرب ان لا يفارقه فتنيح في ثاني يوم وقد ذكر الرسول بولس هذين الرسولين في رسالته الى رومية اذ قال في اخرها⁹ اقروا السلام على الاخ اندرونيقوس ويولياس صلاتهما¹⁰ تكون معنا امين وفيه¹⁰ ايضا استشهد القديس يوليانوس وامه بمدينة الاسكندرية صلاتهما تكون معنا امين

اليوم الرابع والعشرين من بشنس

في هذا اليوم * المبارك اتى سيدنا المسيح¹² الى ارض مصر وهو طفلا ابن سنتين كما * f. 211 v°.

1. B. البارقليط. — 2. مع التلاميذ. — 3. B. *deest in B.* — 4. *Deest in B.* — 5. B. عليه اليد. — 6. B. اندرونيقوس. — 7. *Haec verba a desunt in A.* وكرز. — 8. *Pauli Epist. ad Romanos, xvi, 7.* — 9. B. صلواتهما وبركاتهما. — 10. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 11. B. وعشرين. — 12. B. *addit* لد المجد.

gneur le choisit parmi les soixante-douze; il reçut le Saint-Esprit consolateur, puis il prêcha l'évangile avec les disciples, subit avec eux de nombreuses misères et fut chassé. Après cela, les apôtres le sacrèrent évêque et l'envoyèrent annoncer le royaume de Dieu. Il l'annonça dans beaucoup de villes. Ensuite, il se joignit à l'apôtre Andronic (*Androunigous*) et prêcha avec lui, comme il est mentionné au jour précédent. Après que l'apôtre Andronic fut mort et que ce saint l'eut enseveli et enterré, il pria le Seigneur de ne pas le séparer de lui et il mourut le lendemain. Ces deux saints sont mentionnés par l'apôtre Paul (*Boulos*) dans l'Épître aux Romains (*Rounyah*) quand il dit enfin : « *Donnez le salut à notre frère Andronic et à Junia (Youlyis)*! ». Que leur prière soit avec nous! Amen.

² En ce jour eut lieu le martyre de saint Julien (*Youlyânous*) et de sa mère dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Que leur prière soit avec nous! Amen.

VINGT-QUATRE DE BACHONS (19 mai).

En ce jour * béni Notre-Seigneur le Messie vint dans la terre d'Égypte * f. 211 v°.

1. *Épître aux Romains, xvi, 7.* — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

يذكر الانجيل المقدس ان ملاك الرب ظهر ليوسف في الحلم قاتلا قم خذ الصبي وامه واهرب الى ارض مصر وكن هناك حتى اقول لك وكان مجي السيد الى ارض مصر لسببين الواحد ليلا اذا ما وقع في ايدي¹ هيرودس لا يقدر على قتله يظن ان جسده خيال وشبح والسبب الثاني حتى لا تعدم² اهل مصر نعمته بمشيه³ بينهم ويحطم الاصنام التي كانت بارض مصر وتمم النبوة القائلة هو ذا الرب راكب على سحاب⁴ مسرعة داخل الى مصر وتسقط⁵ اوثان مصر من قدامه فعمل الرب في هروب سياسة لا من اجل خوف هرب فاول مدينة اتوا اليها الذي هم⁶ يوسف والعذراء وصالومي⁷ والرب يسوع المسيح ضيعة⁸ تسمى بسطة فلم⁹ يقبلوهم فحفرها هناك عين ماء فسارت¹⁰ شفا لكل احد ما خلا¹¹ تلك الضيعة¹² ومن هناك اتوا الى منية سمند وعدوا النهر وعبروا¹³ الى الغربية فجعل السيد كعبه في حجر دلالة بما يكون من المكان وسمى ذلك المكان¹⁴ بيخا

1. B. يد. — 2. B. يعدم. — 3. B. رحمتد ومشيته. — 4. B. سحابه. — 5. B. ويسقط. — 6. B. هر. — 7. B. وسالوما. — 8. B. بلد. — 9. B. ولم. — 10. B. فسارت. — 11. B. addit اجل. — 12. B. بلاد. — 13. B. وغربوا. — 14. B. addit πύλας.

(*Misr*); c'était un enfant âgé de deux ans, ainsi qu'il est mentionné dans le saint Évangile. Un ange du Seigneur apparut en songe à Joseph et lui dit : « Lève-toi, prends l'enfant et sa mère, fuis dans la terre d'Égypte et reste là jusqu'à ce que je te parle. » La venue du Seigneur en Égypte eut lieu pour deux motifs. Le premier, c'est que s'il tombait entre les mains d'Hérode (*Miroudis*), il ne pût le tuer croyant que son corps était une ombre ou une vision lointaine. Le second, c'était pour ne pas priver les habitants de l'Égypte de la grâce de sa venue parmi eux, pour briser les idoles qui étaient dans ce pays et pour accomplir la prophétie qui disait : *Voici que le Seigneur monté sur un nuage rapide entre en Égypte et que tombent devant lui les idoles d'Égypte*¹. Le Seigneur accomplit un dessein dans sa fuite; il ne s'enfuit pas par crainte. La première ville où ils vinrent, Joseph, la Vierge, Salomé (A *Ṣalouni*, B *Siloumā*) et Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie, fut un village appelé Basātah, où ils ne furent pas accueillis. Ils creusèrent une source d'eau qui fut une guérison pour chacun, excepté les habitants de ce village. De là, ils arrivèrent à Mīnyah Sammanoud, traversèrent le fleuve et passèrent à l'ouest. Notre-Seigneur plaça son talon dans une pierre en indication de ce qui arriverait en cet endroit qui fut appelé Bikha Isous, c'est-

1. Cf. Ezéchiél, xxx.

يسوس اى كعب يسوع ومن هناك¹ الى بحر الغرب ونظروا جبل النظر من بعد وبركت السيدة فيه لعلمها بما يكون فيه من الخدمة الملايكية ثم انتبوا الى الاشمونين اقاموا هناك مدة عند رجل يقال له فلون² وكان هناك لبيخ فسجدوا³ للسيد وصاروا منكسين الى الان ولما اكمل في ارض مصر الايام التي ارادها ومات هيرودس ظهر ملاك الرب ليوست في الحلم ايضا⁴ قائلا قم خذ الصبي وامه * واذهب الى ارض اسرائيل وفي عودتهم من الاشمونين ذهبوا الى المحرقة⁵ ولما وصلوا الى مصر نزلوا في مغارة التي هي اليوم بكنيسة ابو سرجة⁶ بمصر ثم خرجوا من مصر وعبروا على المطرية واغتسلوا⁷ هناك فصارت تلك العين مقدسة ومباركة من⁸ تلك الساعة يخرج⁹ منه دهن البلم الذي¹⁰ به تكمل المعمودية وتكريز الكنائس واليهاكل والاواني ومنه تعمل ادوية ومنافع لعل كثيرة ويهدى الى الملوك ويشخروا¹¹ به ومن هناك مضوا الى المحمة وتمت بعودته نبوة عوزيا

1. B addit انا. — 2. B فانرن. — 3. A فسجدا. — 4. Deest in B. — 5. B الحرق. — 6. B اسرجة. — 7. B فاغسلوا. — 8. A في. — 9. B وخرج. — 10. A التي. — 11. A ويفتنخر.

à-dire talon de Jésus. De là, ils passèrent vers le fleuve d'Occident, et virent de loin le Djebel en-Natroun. La Vierge le bénit, sachant ce qui s'y passerait en fait de service angélique. Puis ils arrivèrent à El-Achmounaïn où ils restèrent quelque temps chez un homme appelé Taloun (B *Tânoun*). Il y avait là des perséas qui se prosternèrent devant le Seigneur et qui sont restés courbés jusqu'aujourd'hui. Lorsque les jours qu'il voulait passer en Égypte furent accomplis et que Hérode fut mort, l'ange du Seigneur apparut encore en songe à Joseph et lui dit : « Lève-toi, prends l'enfant et la mère * et va vers la terre d'Israël (*Isràyil*). » Dans leur retour d'El-Achmou- * f. 212 r.
naïn, ils allèrent à El-Moharraqah et quand ils arrivèrent à Mişr, ils descendirent dans une grotte qui est aujourd'hui dans l'église d'Abou Sardjah à Mişr. Puis ils en partirent, passèrent par El-Mařaryah et s'y baignèrent : cette source devint sanctifiée et bénie dès ce moment ; il en sort une huile de baume qui sert pour compléter le baptême, consacrer les églises, les temples et les vases sacrés ; elle procure la guérison et le soulagement à beaucoup de maladies ; on en fait présent aux rois qui s'en glorifient. De là, ils allèrent à El-Mohammah. Par son retour fut accomplie la prophétie d'Osée (*Ouzyâ*) disant : *J'ai appelé mon fils d'Égypte*¹. Il convient donc que nous

1. Osée, XIII, 4.

القائلة¹ من مصر دعوت ابني فيجب ان نعيد في هذا اليوم عيدا روحانيا ونزيمر فيه بقول النبي صنع الرب الايات الظاهرة الباهرة بمصر والعجائب بارض صاغان وايضا صنع العجائب في وسطك يا مصر في المصريين وعندهم² فالمجد لاسمه القدس الى الابد امين وفيه³ ايضا تنيح النبي حبقوق⁴ احد الاتي عشر⁵ الصغار كان في⁶ بعض الايام طيخ عدس ليمضى به الى الحصادين مع خبز فترايا له ملاك الرب قائلا امض⁷ بهذا الطعام الى دانيال النبي في جب الاسد⁸ ببابل فقال له بابل يا سيدى⁹ لم ارها والجب لم اعرفه فمسك الملاك بناحيته والطعم معه ومضى به الى الجب ببابل وهو محتوم فاطعم النبي وعاد الملاك اتي به الى ارض يهودا وكبر وشاخ جدا فلما عاذوا من السبي ونوا الهيكل دخل حبقوق الى يروشلیم فتلقوه¹⁰ بفرح عظيم ورتبوا الهيكل واجتمعوا يسمعون نبوته ففتح فاه بروح القدس وقال يا رب سمعت صوتك فخفت وتاملت اعمالك فجزعت¹¹

1. A. قائلا. — 2. B. فالصغرين هو عيدهم. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf.*
 — 4. B. حبقوق النبي. — 5. B. ادتي. — 6. B. زفي. — 7. B. امضى. — 8. B. الاسورة.
 — 9. B. يا سيدى ببابل. — 10. B. قبله. — 11. B. فجزت.

célébrions en ce jour une fête spirituelle et que nous chantions conformément à la parole du prophète : *Le Seigneur a fait des miracles évidents et élatants en Égypte et des merveilles dans la terre de Şāghān*¹, et aussi : *Il a fait des prodiges au milieu de toi, Égypte, sur les Égyptiens et chez eux*². Gloire à son saint nom dans l'éternité! Ainsi soit-il.

³ En ce jour aussi mourut le prophète Habacuc (*Habaqouq*), un des douze petits prophètes. Un jour, il avait fait cuire des lentilles pour les porter avec du pain aux moissonneurs. L'ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « Porte cette nourriture à Daniel (*Dānyāl*) le prophète qui est dans la fosse aux lions à Babylone (*Bābil*). » Il lui répondit : « Seigneur, je n'ai jamais vu Babylone et je ne connais pas la fosse aux lions. » L'ange du Seigneur le saisit par son toupet de cheveux et l'emporta, caché, à la fosse à Babylone. Il nourrit le prophète et l'ange le ramena au pays de Juda (*Yahoudā*). Il prit de l'âge et devint très vieux. Quand les Israélites revinrent de captivité et bâtirent le temple, Habacuc rentra à Jérusalem (*Yarouchalim*). On le reçut avec une grande joie, on organisa le temple et on se réunit pour entendre sa prophétie. Il ouvrit la bouche avec l'Esprit-Saint et dit : « *Seigneur j'ai entendu ta voix et j'ai craint; j'ai contemplé tes œuvres et j'ai été agité*. » Puis dans sa prophétie il mentionna l'incarnation du Messie et sa nais-

1. Cf. Ps. LXXVII, 43. — 2. Cf. Ps. CXXXIV, 9. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 4. Habacuc, 1, 6.

ثم اورد في نبوته ذكر تجسد المسيح وولادته في * بيت لحم فقال ياتي الرب من تاملان¹ و قدوس الرب من جبل فاران² ثم تلا نبوته الى اخرها فكتبوها وتضمنوها³ مع نبوات الانبيا وسكن اورشليم فاتته امرأة من بنى اسراييل وهي⁴ باكية وعرفته ان لها ولدين طالبوهما⁵ بعبادة الاصنام فابوا وقد قتلوهم ورموهم على الطريق فخرج معها الى حيث هم فسأل الله⁶ ان يعيد لهم ارواحهم فقبل الرب صلاته⁷ واحيا الولدين ولما دنت نباحته فدعى اهله وعرفهم انه منتقل واقام⁸ ساعة شاخصا واذا ساعد⁹ عظيم¹⁰ مثل يد انسان قد فتحت السقف ونزلت¹¹ وامتدت الى فيه واخذت روحه ولما كان في زمان انطاسيوس الملك المسيحي عند ما قرى سيرته بنا له كنيسة في قرطسا من اعمال البحيرة وكرزت في الرابع والعشرين من بشنس صلاة هذا النبي¹² تكون مع جميعنا¹³ امين

1. تاملان B. — 2. Habacuc, III, 3. — 3. A. وتضمنوها B. — 4. deest in B. وهي. — 5. A. طالبوهم B. طالبوهما. — 6. B. الرب. — 7. B. طالبته. — 8. B. وقام. — 9. B. بساعد. — 10. A. عظيما. — 11. B. addit. من فرق. — 12. B. وبركته. — 13. B. معنا والناس الحقيقير.

sance * à Bethléem (Baït Laham) et dit : *Le Seigneur viendra de Tâman et * f. 212 v°.* le saint du Seigneur de la montagne de Târân'. Ensuite il récita sa prophétie jusqu'à la fin. On l'écrivit et on la comprit parmi les prophéties des prophètes. Il habita à Jérusalem. Un jour, une femme d'entre les Israélites vint à lui en pleurant et l'informa qu'on avait demandé à ses deux fils d'adorer les idoles. Ils avaient refusé, on les avait tués et on les avait jetés sur le chemin. Il sortit avec elle vers l'endroit où ils étaient et demanda à Dieu de leur rendre la vie. Le Seigneur accueillit sa prière et ressuscita les deux jeunes gens. Lorsque sa mort approcha, il appela sa famille, leur apprit qu'il allait partir, et resta un moment en contemplation. Voici qu'une main considérable, pareille à une main humaine, ouvrit le plafond, s'allongea jusqu'à sa bouche et reçut son souffle. Quand on fut au temps d'Anastase (Anastasyous), l'empereur chrétien, à ce que raconte son histoire, il lui bâtit une église à Qarṭasâ dans un gouvernement d'El-Bahîrah; la consécration eut lieu le 24 de bachons. Que la prière de ce prophète soit avec nous tous! Amen.

1. Habacuc, III, 3.

اليوم¹ الخامس وعشرين من بشنس

في هذا اليوم استشهد القديس كلوتيوس² الاصناوى هذا القديس كان ابوه رجلا خائفا من الله وكذلك والدته وكان والده والى اتصنا ولم يكن له ولد فلم يزال يطلب من الرب يسوع المسيح فرزقه هذا القديس فادبه وعلمه الكتابة وحفظ كتب كثير من كتب البيعة وكان طاهرا من صغره³ ناسكا⁴ عابدا مصليا صلاة كثيرة وكان قانونه في صلاته مائة صلاة في الليل ومثلها في النهار فلما نشا قليلا طلب ابوه ان يزوجه فلم يفعل وكان لهما ابنة قد رزقها بعد هذا القديس فازوجوها لاريانا الذي تسلم الولاية بعده فان اباه لما شاخ سال الملك فاعفاه عن الولاية وسلمها لاريانا صهره ولما توفيا اباه وبنا فندق وسبّله للغرياء ثم قرى الطب وصار طبيبا وكان يطب بلا احرة فلما كفر الملك ديقلادبانوس وافقه اريانا لاجل الولاية وصار يعذب الشهداء فقصد القديس الشهادة فاتي الى المحفل وشمم الملك واريانا صهره واوثانهم فلم يقدر اريانا ان يفعل به شيئا لاجل اخته بل سيره الى البهنسا فاقام في السجن

1. A et Ludolf omittunt hanc diem et commemorationem. — 2. B: كلتيوش. — 3. B صغرها. — 4. B ناسكا.

VINGT-CINQ DE BACHONS (20 mai).

¹ En ce jour mourut martyr saint Coluthus (*Kolotyous*) d'Antinoé (*El-Aynâouï*). Le père de ce saint était un homme craignant Dieu, de même sa mère. Son père était gouverneur d'Antinoé. Il n'avait pas de fils et ne cessa d'implorer Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie et cet enfant lui fut accordé; il l'instruisit, lui enseigna l'Écriture; l'enfant apprit par cœur beaucoup de livres ecclésiastiques: il était pur depuis son enfance, dévot, pieux, priant beaucoup. Sa règle en prière était d'en faire cent la nuit et autant le jour. Quand il eut un peu grandi, son père voulut le marier, mais il ne le fit pas. Ses parents avaient une fille que Dieu leur avait donnée après ce fils; ils lui firent épouser Arien (*Aryana*), qui reçut le gouvernement après son beau-père. Celui-ci, en effet, étant devenu vieux, demanda à l'empereur de le décharger du gouvernement, qui fut remis à son gendre Arien. Lorsque ses parents moururent, il construisit une hôtellerie et la consacra aux étrangers. Lui-même apprit la médecine, devint médecin et soignait les malades sans salaire. Quand l'empereur Dioclétien (*Diqladyânous*) devint infidèle, Arien s'accorda avec lui sur la manière de gouverner et se mit à tourmenter les martyrs. Le saint, en vue du martyre, alla au lieu de réunion, injuria l'empereur, Arien son beau-frère et leurs idoles. Le gouverneur ne put rien lui

1. Cette commémoration manque dans Ludolf, qui passe ce jour sous silence.

ثلاثة سنين فارسلت اخته خالصته قاتى اميرا اختر غير اريانا فعرف خبره فارسل احضره
 وهده فام يلتفت الى تهديده ففضب جدا وامر بعذابه فعذبه بانواع العذاب وملاك الرب ياتي
 اليه كل وقت ويعزيه واجرى الله على يديه آيات عظام ولما تحير الامير في عقابه وهو لا
 يشنى عن رأيه كتب باخذ رأيه وكفونوه اهل سيته وجعلوه في موضع جيد وكان يظهر من
 جسده آيات وعجائب صلواته وبركاته تكون معنا امين

اليوم السادس والعشرون¹ من بشنس

في² هذا اليوم استشهد القديس الرسول توما المدعو التوم بعد ان بشر في مدائن
 الهند وقنطورية³ وذلك انه لما دخل الى الهند صار عبد الرجل⁴ يقال له لوكيوس⁵ وكان
 ذلك الرجل صاحب الملك فاستعلم منه عن صنعته فقال له انا بناء ابني الهياكل والقصور
 ونجار انجر المحارث والكراسي⁶ وطبيب اعالج الامراض المتماسية وان سيده خرج

1. B وعشرين. — 2. B addit مثل. — 3. B وقنطورية. — 4. B الى رجل. — 5. B لوكيوس.
 — 6. B addit وغيرها.

faire à cause de sa sœur, mais il le fit partir pour El-Bahnasâ. Il y resta trois
 ans en prison. Sa sœur l'envoya délivrer. Il vint un autre gouverneur
 qu'Arien, il apprit l'affaire de Coluthus, l'envoya chercher, et le menaça,
 mais le saint ne fit pas attention à ses menaces. Le gouverneur s'irrita beau-
 coup; il ordonna de le torturer et lui fit souffrir diverses sortes de supplices.
 L'ange du Seigneur venait à chaque instant le consoler et Dieu produisit par
 ses mains de grands miracles. Quand le gouverneur fut impuissant avec les
 tourments, car le saint ne changeait pas de sentiment, il ordonna de lui tran-
 cher la tête. Les gens de sa ville l'ensevelirent et le placèrent dans un
 endroit magnifique. Son corps produisit des miracles et des prodiges. Que sa
 prière et sa bénédiction soient avec nous! Amen.

VINGT-SIX DE BACHONS (21 mai).

En ce jour mourut martyr le saint apôtre Thomas (*Toumâ*), appelé le
 Jumeau (*El-Toum, Didyme*), après avoir prêché l'Évangile dans les villes de
 l'Inde (*El-Hind*) et Qantouryah. Voici comment : Lorsqu'il entra dans l'Inde,
 il devint l'esclave d'un homme appelé Lucius (*Loukyous*). Cet homme était
 au service du roi et voulut apprendre de Thomas ce qu'il savait faire. Il
 lui dit : « Je suis maçon, je bâtis des temples et des châteaux; menuisier, je
 rabote des charrues et des sièges; médecin, je soigne les maladies dange-

لوقتہ ليمضى الى عند الملك ثم بدأ يعرف سيده طريق الله ويوصيها بالطهارة ويفهمها سرائر ابن الله فامتت بقوله وكذلك جماعة من اهل بيته فلما عاد سيده من عند الملك ورأى ما صنع التلميذ فقال¹ له ايها العبد * السوء ابن الصنائع التي ذكرت² تعلمها فاجابه ايها السيد * f. 213 r. لم اكذب القصور والهاكل التي³ بنيتها هي النفوس التي صارت محلا⁴ لملك المجد والمحارث التي نجرت⁵ الاناحيل المقدسة التي يتلعوا الشوك والحسك التي الخطية⁶ والطب والادوية هم السراير المقدسة⁷ جسد المسيح ودمه الذي⁸ يشفى من السم القاتل التي الخطية⁹ فلما سمع منه هذا امر ان يشحط باربعة اوتاد وامر ان يسليخ جلده ويدلك بمالح واخل وجير ففعل به ذلك وهو صابر¹⁰ فلما رآته سيده من طاقة بيتها وهم يساخوا فيه سقطت للوقت واسلمت روحها¹¹ فلما علم زوجها لوكيوس¹² ذلك حزن جدا لاجل زوجته واما القديس توما فان الرب برد حراحاته وشفى¹³ جسده¹⁴ فقال له لوكيوس¹⁵ هوذا زوجتي قد ماتت بسببك فان انت اقمتها امنت بالاهك فدخل توما الرسول¹⁶ اليها

1. B. قال. — 2. B. addit. انك. — 3. Deest in B. — 4. Deest in B. — 5. B. هي. — 6. A et B. للخطية. — 7. B. addit. هم. الذي. — 8. B. التي. — 9. A et B. للخطية. — 10. A. صابرا. — 11. B. وماتت. — 12. لوكيوس زوجها. — 13. واشفى. — 14. B. جسده. — 15. A. الواسل توما. — 16. B. الواسل توما.

reuses. » Son maître sortit sur-le-champ pour aller chez le roi. Ensuite il commença à faire connaître à sa maîtresse la voie de Dieu, à lui recommander la pureté, à lui faire comprendre les mystères du Fils de Dieu. Elle eut à sa parole ainsi qu'une foule des gens de sa maison. Lorsque son maître revint de chez le roi et qu'il vit ce qu'avait fait le disciple, il lui dit : « Esclave * f. 213 r. * de malheur, où sont les métiers que tu prétendais connaître? — Maître, lui répondit-il, je ne t'ai pas menti; les châteaux et les temples que j'ai construits sont les âmes qui sont devenues une demeure pour le roi de gloire; les charrues que j'ai rabotées sont les saints évangiles qui ont arraché les épines et les chardons qui sont le péché; la médecine et les remèdes sont les saints mystères, le corps et le sang du Messie qui guérissent du poison meurtrier, le péché. » Quand il entendit cela, son maître ordonna de l'attacher à quatre pieux, d'écorcher sa peau et de le frotter avec du sel, du vinaigre et de la chaux, ce qui fut fait : il le supporta avec patience. Quand sa maîtresse le vit d'une fenêtre de sa maison, tandis qu'on l'écorchait, elle tomba sur-le-champ et rendit l'âme. Lorsque son mari Lucius le sut, il s'allégea beaucoup à cause de sa femme. Quant à saint Thomas, le Seigneur rafraîchit ses blessures et guérit son corps. Lucien lui dit : « Voilà que ma femme est

ووضع الجلد عليها قائلا يا ارسابونا¹ باسم السيد² المسيح تقومي ففتحت عينيها للوقت ونهضت قائمة وسجدت للتلميذ فلما رأى لوكيوس³ ذلك امن بالمسيح وكذلك⁴ اهل بيته والمدينة وعمدهم باسم الثالث المقدس وقسم لهم⁵ اسقفا وكهنة وبنوا⁶ لهم بيعة واقام عندهم شهر⁷ وهو يشبههم على الايمان وكان كل من به مرض يضع جلده عليه فيعافي⁸ لوقته ثم خرج من عندهم واتى الى مدينة قنظورية وعند دخوله اليها⁹ رأى شيخا باكيا¹⁰ فسأل عن¹¹ سبب بكاءه فعرف¹² ان له ست اولاد قتلهم الملك بسبب واحد سعى فيهم¹³ عنده * f. 213 v. وان عليهم ديون وكان يقول ليت بقى¹⁴ احد يساعدنى على الوقت فاعطاه * القديس جلده فعمله على اولاده فقاموا¹⁵ فشاعت المدينة بهذه الاية فصعب ذلك على كهنة الاصنام وارادوا¹⁶ رحمة فيست ايديهم كالبحجارة فامنوا¹⁷ على يد التلميذ جميعهم وبعد ذلك اداد¹⁸ الرب ان يعيد¹⁹ بدنه²⁰ معافا وانبت له جلدا ثم مضى الى بركيناس المدينة²¹ والى مقادونية²²

1. B. اسابون. — 2. *Deest in B.* — 3. A. لوكياس, B. لوقياس. — 4. B. *addit* جميع. — 5. *Deest in B.* — 6. A. وبنوا. — 7. B. شهر. — 8. A. يعافا. — 9. *Haec verba a* خرج *desunt in B.* — 10. B. *addit* مدينة قنظورية الى المدينة قنظورية. — 11. *Pro* فسأل عن *A habet* — 12. *Deest in A.* — 13. *Pro* واحد سعى فيهم *B habet* مواس وسباهم. — 14. B. *addit* لي. — 15. B. فعاشوا. — 16. B. فارادوا. — 17. B. وامنوا. — 18. B. اداد. — 19. B. ان يعيد. — 20. B. *deest in B.* — 21. B. مدينة مركاس. — 22. B. مدينة مقادونية.

morte à cause de toi; si tu la ressuscites, je croirai à ton Dieu. » L'apôtre entra chez elle et plaça sa peau sur elle en disant : « Au nom de Notre-Seigneur le Messie, lève-toi. » Sur-le-champ, elle ouvrit les yeux et se dressa debout. A cette vue, Lucius crut au Messie et de même les gens de sa famille et de la ville. Il les baptisa au nom de la Sainte Trinité, leur consacra un évêque et des prêtres, leur bâtit une église et demeura un mois chez eux à les fortifier dans la foi. Si quelqu'un était malade, il plaçait sa peau sur lui et il guérissait sur-le-champ. Puis il partit de là et alla à la ville de Qantouryah. En y entrant, il vit un vieillard qui pleurait et lui demanda la cause de ses larmes. Il lui fit connaître qu'il avait sept fils, que le roi les avait tués à cause de quelqu'un qui les avait calomniés près de lui, et qu'ils avaient des dettes, et il ajoutait : « Si seulement il m'en restait un pour m'aider! » Le saint lui donna sa peau, il la mit sur ses fils et ils se levèrent. * f. 213 v. La nouvelle de ce miracle se répandit dans la ville et cela fut pénible aux prêtres des idoles; ils voulurent le lapider, mais leurs mains se desséchèrent comme la pierre et ils crurent tous par l'intermédiaire du disciple. Ensuite le Seigneur voulut lui rendre sa peau et il en fit pousser une nouvelle. Puis il alla vers la ville de Barkyâs et à Maqâdounyah et y prêcha au nom du

ونادى فيهم باسم يسوع¹ المسيح فسمع بهم الملك والمقدمين فاعووه في² الاعتقال وكانت زوجة الملك وكثيرون³ ياتوا⁴ اليه في السر فيعرفهم⁵ طريق الله وامن كثيرين⁶ من اهل البلد بقوله فاغتاظ الملك لاجل زوجته ولم يقدر⁷ يقتله بين⁸ الجموع فاخرجه خارج⁹ وامر اربعة من الجند ان يطعنوه بالحرايب وكان ابن الملك واقفا يصبرهم¹⁰ يطعنوه الى ان اسلم النفس¹¹ واما اهل المدينة لما علموا خرجوا لكي يخلصوه من ايديهم¹² فوجدوه قد اسلم الروح واما الذين احضروا¹³ فحملوا جسده¹⁴ وكفنوه¹⁵ ووضعوه في قبر من قبور الملوك واما ابن¹⁶ الملك فاعتراه شيطان وصار يخبطه فاتوا الى جسد الرسول ليأخذوا منه شيئا¹⁷ يعلقوه عليه فلما فتحوا القبر فلم يجدوه لان الرب نقله فاخذوا من تراب القبر بامانة وعلقوه على الصبي فبرى لوقته وظهر القديس توما لكثيرين من اهل المدينة وعرفهم انه حى وان¹⁸ المسيح قد قبله واوصاهم ان يثبتوا على الايمان بالسيّد يسوع¹⁹ المسيح شفاعة هذا الرسول تكون مع جميعنا²⁰ امين

1. *Deest in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. *A* وكثيرين. — 4. *A* ياتوا. — 5. *B* ويعرفهم. — 6. *B* كبير. — 7. *B* *addit* ان. — 8. *B* من. — 9. *Deest in B.* — 10. *B* *addit* وهم. — 11. *B* فحاذوا جسده. — 12. *B* ايدهم. — 13. *Haec verba a desunt in A.* واما اهل. — 14. *B* فحاذوا جسده. — 15. *B* *addit* وحملوه. — 16. *B* وابن. — 17. *B* شى. — 18. *B* *addit* السيد. — 19. *Deest in B.* — 20. *B* اعدائنا. — *وشفاعة يغفر لنا الرب خطايانا وخطايا كائده ويجعل*

Messie. Le roi et les chefs l'apprirent et le mirent en prison; la reine et beaucoup de gens venaient le trouver en secret; il leur enseignait la voie de Dieu; un grand nombre des gens de la ville crurent à sa parole. Le roi fut irrité à cause de sa femme, mais il ne pouvait le tuer au milieu de la multitude; il l'envoya hors de la ville et ordonna à quatre soldats de le percer de leurs javelots. Le fils du roi était présent à les regarder le percer jusqu'à ce qu'il rendit l'âme. Quant aux gens de la ville, ils sortirent pour le délivrer, mais ils trouvèrent qu'il était mort. Pour ceux qui étaient présents, ils emportèrent son corps, l'ensevelirent et le placèrent dans un des tombeaux des rois. Satan (*Charan*) s'empara du fils du roi et lui fit perdre la raison. On alla vers le corps du saint pour en prendre quelque chose et le suspendre sur lui, mais quand on ouvrit le tombeau, on ne trouva pas l'apôtre, car Dieu l'avait transporté ailleurs. On prit avec foi de la poussière de la tombe et on la suspendit sur le jeune homme qui fut guéri sur-le-champ. Saint Thomas apparut à beaucoup de gens de la ville, les informa qu'il était vivant, que le Messie l'avait accueilli et leur recommanda de persévérer dans la foi en Notre-Seigneur Jésus le Messie. Que la miséricorde de cet apôtre soit avec nous tous! Amen.

اليوم السابع والعشرون من بشنس

¹ في هذا اليوم تتيح الاب القديس بطريرك³ انبا⁴ يوحنا هذا القديس كان بطريرك الاسكندرية وهذا⁵ كان رجلا مسيحيا في ايمانه وسيرته وكان قد تهرب من صغره واجهد⁶ نفسه في كل صنف من اصناف⁷ * الجهاد ثم حبس نفسه وشاع خبره⁸ بالعلم والصلاح فاختير لبطريركية⁹ المدينة¹⁰ العظمى¹¹ الاسكندرية فكتب في ايامه ميامر¹² كثيرة واقام الله قرن البيعة في زمان هذا الاب لان الملك كان انسطاسيوس الملك المومن التقى¹³ والاب¹⁴ القديس انبا ساويروس بطريرك¹⁵ على كرسى انطاكية فكتب¹⁶ الاب¹⁷ ساويروس سنوديقا الى هذا الاب يوحنا بالاتحاد في الامانة يصف له فيها ان المسيح هنا من بعد الاتحاد¹⁸ طبيعة واحدة خاصة من غير افتراق ويكرز¹⁹ بامانة²⁰ الاب كيرلس والاب ديسقورس وقبلهما الاب يوحنا واساقفته واصعدوا شكرا لله²¹ وتمجيدا لاسمه²² على اعادة الاعضاء المتدسّسة الى مواضعها ثم كتب له الاب يوحنا جواب الرسالة بالفاظ مملوءة من نعمة الايمان²³ شاهدة

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B addit مثل. — 3. *Deest in B.* — 4. *Deest in B.* — 5. *Haec verba* كان *desunt in B.* — 6. B فاجهد. — 7. *Deest in B.* — 8. B ذكره. — 9. B للبطريرك. — 10. ب. مدينة. — 11. *Deest in B.* — 12. B ميامير. — 13. A التقى. — 14. B الاب. — 15. *Deest in B.* — 16. *Haec verba a* القديس *desunt in B.* — 17. B انبا. — 18. A الاتحاد. — 19. A وتكرز. — 20. A دامانة. — 21. B شكرا. — 22. *Deest in B.* — 23. B الله.

VINGT-SEPT DE BACHONS (22 mai).

En ce jour mourut le saint père, le patriarche Anbà Jean (*Youhanni*). Ce saint était patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (507-517). C'était un chrétien dans sa foi et sa conduite. Il était moine depuis sa jeunesse et usa son âme dans toutes sortes * de luttes. Sa réputation de science et de vertu se répandit et * f. 214 r°. il fut choisi pour patriarche de la grande ville d'Alexandrie. De son temps, il écrivit beaucoup d'homélie. A l'époque de ce père, Dieu fortifia l'église, car le souverain était Anastase (*Anastasyous*) l'empereur fidèle et craignant Dieu, et notre saint père Anbà Sévère (*Saouirous*) occupait le siège d'Antioche (*Antakyah*). Il écrivit une épître synodique à notre père Jean, sur l'unité dans la foi; il lui montrait que le Messie était notre Dieu après son union, une seule nature spéciale sans division; il prêchait la foi de notre père Cyrille (*Kirlos*) et de notre père Dioscore (*Disqorros*), et avant eux, de notre père Jean et de ses évêques. On fit monter vers Dieu des actions de grâce et des louanges pour le retour des membres séparés à leur place. Ensuite notre père Jean

بوحداية جوهر الله وتثليث خواصه وتجسد الابن الازلي بالطبيعة البشرية وصيرورتها بالائتداد واحدا لا اثنين ومبعدا لكل من يفرق المسيح¹ يمزج طبيعته ولكلمن يقول ان المتالم المصلوب المايت عن البشر انسانان² سادج او يدخل بالالام والموت عن طبيعة اللاهوت بل الايمان المستقيم ان تعترف ان الله الكلمة تالم بالجسد الذي اتخذ به منا وهذه هي الطريقي الملوكية التي لا يضل ولا يعثر من سلك فيها فلما قرأ الأب ساويروس رسالة هذا الاب قبلها احسن قبول وكرز بها في كرسي انطاكية ودامت السلامة والاتفاق بينهما واقام هذا الاب³ واعظا لرعيته وحارسا لها مدة عشر سنة ثم تنيح بسلام صلاته تكون معنا امين

وقيه⁴ ايضا تنيح القديس العازر اخو مريم بعد ان صار اسقفا على قبرص لان بعد ان اقامه الرب من بين الاموات وتالم الرب في ذلك الاسبوع فتبع ذلك القديس التلاميذ من ذلك الوقت وبعد ان حلت عليهم نعمة المعزى ووضعوا عليه اليد اسقفا فرعا رعية الرب اجود رعاية وعاش اربعين سنة ثم تنيح بسلام بركة هذا القديس تكون معنا امين

1. B addit او. — 2. A انسانا. — 3. Deest in A. — 4. Haec commemoratio deest in A.

lui écrivit une réponse à son épître, dans des termes remplis de la grâce de la foi, témoignant de l'unité de l'essence divine et de la triplicité de ses caractères particuliers, de l'incarnation du Fils éternel dans la nature humaine, de l'unité d'un et non de deux; il rejetait quiconque divise le Messie, mélangeant sa nature, et quiconque disait que celui qui avait souffert, qui avait été crucifié, qui était mort pour les créatures était un simple homme, ou qui introduisait les douleurs et la mort à l'exclusion de la nature divine. La foi orthodoxe consiste à confesser que Dieu le Verbe a souffert dans le corps qu'il a pris à cause de nous. C'est la grande route où ne s'égare ni ne trébuche quiconque la suit. Quand notre père Sévère lut cette épître, il lui fit le meilleur accueil et la lut sur le siège d'Antioche. Le salut et la concorde demeurèrent entre eux. Ce père demeura à prêcher à son troupeau et à veiller sur lui un espace de dix ans, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour mourut aussi saint Lazare (*El'azer*), frère de Marie (*Maryam*), après qu'il fut devenu évêque de Chypre (*Qobros*). Car après que le Seigneur l'eut ressuscité d'entre les morts et eut souffert cette semaine, ce saint suivit les disciples à partir de ce moment. Après que la grâce du Consolateur fut descendue sur eux et qu'ils l'eurent sacré évêque, il fit la meilleure garde autour du troupeau du Seigneur et vécut quarante ans. Puis il mourut en paix. Que la bénédiction de ce saint soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans A.

اليوم الثامن والعشرون¹ من بشنس

* f. 214 v°.
² في³ هذا اليوم كان * وصول جسد القديس⁴ ايفانيوس الفاضل الى جزيرة⁵ قبرص وذلك ان القديس لما تيسح في يوم السابع عشر من بشنس كما تذكر سيرته وهو في المركب قبل ان يصل الى قبرص كما تنبأ عليه القديس يوحنا فم الذهب انه⁶ لا يصل الى كرسيه ثم حمل في المركب الى قبرص فخرجت الكاهنة وكل الشعب⁷ بالصلبان والاناجيل والشموع والبخور وحملوا جسمه⁸ الطاهر وهم يقرون ويرتلون ويمدحونه⁹ الى ان وضعت في الكنيسة¹⁰ ثم قصدوا الكهنة ان يحفروا له¹¹ في الكنيسة الكبيرة التي هي القاتوليكي فتعرض لهم شماسان اشراء وكان القديس¹² قد منعهم لسوء سيرتهم ومنعوا من اراد ان يحفر فمكث¹³ في البيعة اربعة ايام ولم يتغير له رايحة بل كان كانه¹⁴ نائم فمض شماس قديس وجاء الى الجسم¹⁵ المقدس وقال له انا اعلم يا قديس الله انك لك عند الله دالة وانك تقدر على¹⁶

1. A. والعشرين. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. B. *addit* مثل. —
 4. *Deest* القديس ايفانيوس in B. — 5. A. مدينة. — 6. B. لان. — 7. B. *addit* ايضا. —
 8. B. جسده. — 9. B. ويمدحون القديس. — 10. داخل بالبيعة B. — 11. B. *بيضة*. —
 12. A. *iterum* القديس. — 13. B. *addit* الموضوع. — 14. *Deest in B.* —
 15. B. لجسم. — 16. *Deest in B.*

VINGT-HUIT DE BACHONS (23 mai).

¹En ce jour arriva dans l'île de Chypre (*Qobros*) le corps du vertueux saint * f. 214 v°.
 Épiphane (*Abifanyous*). Ce saint était mort le 17 de bachous, ainsi que le mentionne sa vie, alors qu'il était dans le vaisseau, avant d'arriver à Chypre, selon ce que lui avait prédit saint Jean Chrysostome (*Youhannâ fom edz-dzahub*) qu'il n'arriverait pas à son siège. Il fut transporté à Chypre sur le vaisseau. Les prêtres et tout le peuple sortirent avec des croix, les Évangiles, des cierges et des parfums et on transporta son corps pur en récitant des prières, en chantant des psaumes et en le louant, et on le déposa dans l'église. Puis les prêtres eurent l'intention de l'enterrer dans la grande église qui est la Catholique (*El-Qâtouliki*). Mais deux mauvais diacres que le saint avait interdits à cause de leur conduite coupable empêchèrent tous ceux qui voulaient l'enterrer. Le corps resta quatre jours dans l'église sans que son odeur fût altérée, mais il semblait dormir. Alors un saint diacre se leva et alla vers le corps de l'évêque et lui dit : « O saint de Dieu, tu possèdes du crédit auprès

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

دفع¹ المعاندين الاشرار ثم تناول الفأس بيده وضرب به² على الارض واذا الشماسان الشيران وقعا على وجوههما مغشيا عليهما فحملا الى بيوتهما وماتا في ثالث يوم واما جسم³ القديس فطليته الكهنة بطيوب كثيرة ولفوه بلقائف حسنة ووضعه في جرن رخام ثم دفنوه في البيعة وظهرت⁴ منه ايات عظيمة كما كان يفعل قبل نياحته صلاته⁵ تحفظنا وتحرسانا⁶ من ضربات⁷ العدو الشرير الى النفس الاخير⁸ امين

اليوم التاسع والعشرون من بشنس⁹

في¹⁰ مثل هذا اليوم تبيح الاب القديس سمعان الذي من جبل انطاكية هذا القديس توالد في مدينة انطاكية وكان اسم ابيه¹¹ يوحنا * واسم امه مرتا وحدثت¹² بسبه امور¹³ عجيبة¹⁴ منها انه قبل الجبل به جاء القديس يوحنا الصباغ الى والدته في النوم¹⁵ وبشرها بمولده¹⁶ واطلعا على ما يكون منه¹⁷ فلما ولد وبلغ من عمره الى¹⁸ ست سنين ذهب الى الجبل الذي¹⁹ بانطاكية وادخل نفسه في نير الرهبنة ودخل في النسك والعبادة وظهر له

1. B addit. جولا. — 2. *Deest in B.* — 3. B. جسد. — 4. B. وظهر. — 5. B addit. تحرضنا. — 6. *Deest in B.* — 7. *Deest in B.* — 8. *Haec tria verba desunt in B.* — 9. *Hic titulus deest in B.* — 10. B addit. مثل. — 11. A. ابره. — 12. B. وحدثت. — 13. A. امورا. — 14. B. كثيرة. — 15. في النوم. — 16. *Deest in A.* — 17. B. من امره. — 18. *Deest in B.* — 19. *Deest in B.*

de lui; tu peux écarter ces méchants rebelles. » Ensuite il prit une pioche dans sa main et en frappa la terre. Les mauvais diaeres tombèrent évanouis sur la face; on les transporta dans leurs demeures et ils moururent le troisième jour. Quant au corps du saint, les prêtres le parfumèrent avec de nombreux aromates, l'enveloppèrent dans de beaux linceuls et le placèrent dans un bassin de marbre. Puis ils l'enterrèrent dans l'église. Son corps fit de grands miracles comme il en avait fait avant sa mort. Que sa prière nous protège et nous défende contre les coups de l'ennemi méchant jusqu'au dernier soupir! Amen.

VINGT-NEUF DE BACHONS 24 mai.

En ce jour mourut notre saint père Simon (*Sim'ân*) de la montagne d'Antioche (*An'âkyah*). Ce saint naquit dans la ville d'Antioche : le nom de son père était Jean (*Youhanna*), * celui de sa mère Marthe (*Martâ*). Il arriva à cause de lui des événements extraordinaires; ainsi, avant qu'elle ne fût enceinte de lui, saint Jean-Baptiste apparut à sa mère dans son sommeil, lui annonça sa naissance et lui fit connaître ce qui arriverait par lui. Lorsqu'il eut grandi et atteint l'âge de six ans, il alla à la montagne qui est à Antioche;

ملائكة في النوم في عدة الليالي وعرفوه سيرة¹ الرهينة كما² جرى للاب باخوميس³ وعرفوه ما⁴ الذي يفسد سيرة الرهينة وما الذي يثبتها فسلك القديس سلوكا يعلو على ارباب الاجساد فان الملائكة كانت تاتي به غدا روحاني في اكثر اوقاته واما جهاده فانه انتصب على قاعدة عمود ستة سنين ثم انتقل الى عمود كبير اقام عليه ثمانية سنين ثم انتقل الى الجبل واقام فيه عشرين سنة داخل من دائرة حجارة عملها له لم يخرج منه الى كمال العشرين سنة ثم صعد على رأس عمود كبير فاستكمل عليه خمسة واربعين سنة وكانت جملة حياته خمسة وثمانين⁵ سنة منها⁶ في بيت ابيه ستة سنين وتسعة وسبعين سنة في العبادة واما عجائبه فمن يقدر ان يصفها لان سيرته قد تضمنت اياتا⁷ كثيرة⁸ ووضع هذا القديس مصنفات واقوالا⁹ نافعة وعظمية ونسكية وشرح من كتب البيعة فصول كثيرة ثم تبيح¹⁰ بسلام بركته تحل علينا الى الابد¹¹ امين

1. B addit نير. — 2. B وكما. — 3. B باخوميس. — 4. Deest in B. — 5. B وثمانون. — 6. Deest in B. — 7. B ايات. — 8. B عدة. — 9. B واقوال. — 10. deest in B. ثم تبيح. — 11. Pro his verbis a B habet بركته ومع الناس المسكين.

il se pénétra de la lumière de la vie monastique; il s'adonna à l'ascétisme et à l'adoration. Des anges lui apparurent dans son sommeil et lui enseignèrent la conduite de la vie religieuse telle qu'elle était chez notre père Pachôme (A *Bakhounis*, B *Bakhounyous*) et lui apprirent ce qui la corrompait et ce qui la fortifiait. Ce saint suivit une route qui dominait les possesseurs des corps. Les anges lui apportaient à de fréquentes reprises un repas spirituel. Quant à son zèle, il resta debout sur un socle de colonne pendant six ans; puis il passa sur une grande colonne où il demeura pendant huit ans. Il se transporta ensuite vers la montagne où il demeura vingt ans, à l'intérieur d'une tour de pierre qu'il s'était faite, sans en sortir jusqu'à l'expiration des vingt ans. Puis il monta sur le faite d'une grande colonne où il passa vingt-cinq ans entiers. La somme de sa vie fut de quatre-vingt-cinq ans, desquels six ans dans la maison de son père et soixante-dix-neuf dans l'adoration de Dieu. Quant à ses miracles, qui pourrait les décrire, car sa vie renferme de nombreux prodiges? Ce saint composa des ouvrages et des discours utiles: instructifs et pieux; il commenta beaucoup de chapitres de livres ecclésiastiques, puis il mourut en paix. Que sa bénédiction descende sur nous! Amen.

اليوم الثلثون¹ من بشنس المبارك²

في³ هذا اليوم تنيح الاب القديس انبا ميخائيل بطريرك الاسكندرية هذا الاب كان عالما فاضلا قد تادب بكتب البيعة من صغره وحفظ اكثرها فاشتاق⁴ نفسه الطاهرة الى * f. 215 v°. العبادة الالهية وان يتجدد⁵ لله من صغره فخرج الى البرية وسكن بدير القديس مقاريوس مدة سنين وارتقى⁶ الى درجة القيسية ثم خرج الى سنجار التي بارض مصر وحبس نفسه فيها⁷ فوق⁸ العشرين سنة فجاهد فيها⁹ جهادا عظيما وشاع ذكره بالفنائل¹⁰ والعبادة والمعرفة فوقع الاتفاق عليه فقدم¹¹ على مدينة الاسكندرية فسار في البطريركية السيرة الصالحة العفيفة¹² لم يقتن¹³ فيها درهما¹⁴ ولا دينارا والذي كان يحصل له من الدياريات المقررة¹⁵ له كان يقتات منه باليسير وكان يصرف الذي يفضل عنه في اطعام الفقراء والمساكين وفي

1. A. الثلثين. — 2. *Deest in B.* — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 4. B. وان تاجت (فارتاحت) قاد ناحت. — 5. B. وانه تجذ. — 6. B. فارتقى. — 7. B. في حبس فيها. — 8. B. بالعبدة. — 9. *Deest in B.* — 10. B. بالفصل. — 11. B. *addit* بطريركا. — 12. B. المقررة. — 13. B. يقتنى. — 14. B. *addit* واحدا. — 15. A. المقرر.

TRENTE DE BACHONS LE BÉNI (25 mai).

'En ce jour mourut le saint père Anbà Michel (*Mikhâjil*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (1092-1102). Ce saint était savant, vertueux. Dès son enfance, il avait été instruit dans les livres ecclésiastiques, et en apprit la * f. 215 v°. plus grande partie par cœur. * Puis son âme pure désira se livrer au culte de Dieu et s'enrôler dès son enfance au service de Dieu. Il partit pour le désert et demeura au couvent de saint Macaire (*Maqaryous*) pendant plusieurs années. Il fut élevé à la dignité de la prêtrise; il alla à Sindjâr qui est dans la terre d'Égypte (*Misr*), où il s'enferma pendant plus de vingt ans. Il y fit preuve d'un zèle considérable. La réputation de ses vertus, de sa piété et de sa science se répandit et on s'accorda à lui donner le gouvernement de l'église d'Alexandrie. Dans son patriarcat, il mena une vie vertueuse et chaste. Il s'imposait des privations dans ses acquisitions et ne possédait ni pièce d'argent ni pièce d'or. Quiconque venait le trouver d'un couvent qui lui était assigné était entretenu facilement par lui. Il dépensait son superflu à nourrir les pauvres et les nécessiteux, et pour les malheureux captifs. Il

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

حوالي¹ المحتاجين واستجد للبيع اوانيا² وكتبنا من عنده وكان مداوما للقرأة والوعظ³ على الشعب في⁴ كل يوم تارة من الكتاب⁵ وتارة من فيه ولما اكمل سعيه وحصل⁶ الاكليل المجد⁷ جلب الرب عليه مرض يوم ليلة لا غير لم يتكلم فيهم وعند نياحته مجد المسيح ثم سلخ ذاته ووشحها بالصليب المجيد ثم اسلم نفسه بيد الرب الذي له المجد دائما وكان جملة حياته في البطركية تسع سنين بركة⁸ صلاته تحرسنا⁹ وتحفظنا¹⁰ الى الابد¹¹ امين

وفيه¹² ايضا تبيح الرسول فورس¹³ الواحد من السبعين هذا خدم¹⁴ المسيح مدة ثلث¹⁵ سنين وبعد صعوده خدم التلاميذ وامتلى من نعمة المعزى ثم خدم بولس¹⁶ وحمل رسائله الى بلاد كثيرة وعلم كثيرين من اليهود والامم وعمدهم وجال شرق¹⁷ البلاد وغربها ونالته

1. B *addit* جميع. — 2. A اوانيا. — 3. A ووعظ *et omittit* على. — 4. *Deest in B.* — 5. B *الكتب*. — 6. B *addit* على. — 7. B *المجد*. — 8. *Deest in B.* — 9. *Deest in B.* — 10. B *نحفظنا*. — 11. *Pro* الى الابد B *habet* المعزى وسائر بنى المعزى B *habet*. — 12. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 13. B *فورس*. — 14. B *addit* السيد. — 15. B *ثلثة*. — 16. B *بولس*. — 17. B *بشرق*.

vendit à plusieurs reprises les vases et les livres qu'il possédait. Il était assidu à la lecture et à l'exhortation quotidienne au peuple, tantôt d'après le Livre, tantôt de sa bouche. Lorsqu'il eut accompli sa tâche et qu'il obtint la couronne glorieuse, Dieu lui fit arriver une maladie, dans laquelle il ne parlait ni le jour ni la nuit. A sa mort, il glorifia le Messie; puis il se prépara, se para de la croix de gloire et rendit l'âme entre les mains du Seigneur, à qui appartient la glorification continuelle. La durée de son existence dans le patriarcat fut de neuf ans. Que la bénédiction de sa prière nous protège et nous garde éternellement! Amen.

¹ En ce jour mourut l'apôtre Fouros (B *Qouros*)², un des soixante-dix. Il suivit le Messie pendant trois ans, puis, après son ascension, les disciples, et fut rempli de la grâce du Consolateur. Ensuite il suivit Paul (*Boulos*) et porta ses épîtres dans beaucoup de pays. Il instruisit un grand nombre de Juifs (*El-Yahoud*) et de gentils, parcourut l'est et l'ouest des contrées, éprouva des souffrances et des chagrins nombreux; puis il mourut en paix. Que sa

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. *Maï Carpus, Assemani Cyrus, Malan Phuros.*

* f. 216 r°. شداوند واحزان¹ كثيرة ثم تبيح بسلام بركته تحل * علينا وتحرسنا من ضربات الخيث الى اخر الدهر² امين³

والمجد⁴ والتسييح والتقدّيس والوقار والسجود والعزة والاكرام لربنا والاهنا ومخلصنا ومملكنا يسوع المسيح الى ابد الابدن ودهر الدهرين امين امين امين
كمل⁵ بعون الله تعالى شهر بشس المبارك والسبح لله دايمًا ابدًا سرمدًا مدى الدهور
كمل امين

اذكر يا رب المهتم بهذا الكتاب والمقتنى والناقل المسكين سال كل واقفا عليه ان يدعو له بالمسامحة وبغفران خطاياہ ومن قال شيئًا فله امثاله في ملكوت السموات وفي يروشلیم السماوية امين امين امين

والمهتم بهذا الكتاب وسائر بني B *habet* بركته *Pro his verbis a* شداوندا واحزانًا. — 2. *Pro his verbis a* المعمودية اجمعين معنا ومع لئلا صلواته تكون Ludolf *addit commemorationem S. Demadii et S. Simeonis parvi*. — 4. *Haec doxologia deest in B*. — 5. *Pro haec doxologia B tantum habet* تم وكمل.

* f. 216 r°. bénédiction descende * sur nous et nous protège contre les coups de l'ennemi vil jusqu'à la fin des temps¹.

²Gloire, louange, glorification, respect, prosternations, honneur, vénération à Notre-Seigneur, notre Dieu, notre Sauveur, notre roi Jésus (*Yasou'*) le Messie, éternellement et dans les siècles des siècles! Amen, Amen, Amen.

Le mois béni de bachons est terminé avec l'aide de Dieu très-haut. Louange à Dieu continuellement, éternellement et à toujours, pendant la durée de tous les siècles! Amen.

Seigneur, souviens-toi de celui qui s'est occupé de ce livre, de celui qui l'a acquis et de son humble copiste qui demande à quiconque en prendra connaissance d'invoquer pour lui la générosité (divine) et le pardon de ses péchés. A celui qui en dira quelque chose, que la pareille lui soit accordée dans le royaume des cieux et la Jérusalem (*Ouirichalim*) céleste! Amen, Amen, Amen.

1. Ludolf ajoute la commémoration de saint Demadius et de saint Siméon le Petit. — 2. Les trois paragraphes qui suivent manquent dans B.

HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES

TEXTES GRECS ÉDITÉS ET TRADUITS EN LATIN

HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES

TEXTES GRECS ÉDITÉS ET TRADUITS EN LATIN

PAR

MARTIN JUGIE,

des Augustins de l'Assomption,

Professeur à l'Institut pontifical oriental.

I. ABRAHAM D'ÉPIÈSE. — II. ABBÉ THÉOGNOSTE. — III. S. EUTHYME,
PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE, ET ARÉTHAS DE CÉSARÉE. —
IV. MICHEL PSELLOS. — V. NÉOPHYTE LE RECLUS. — VI. MANUEL II
PALÉOLOGUE. — VII. GEORGES SCHOLARIOS.

CUM SUPERIORUM PERMISSU

Ernest BAUDONY,
Aug. ab Assumptione, procurator generalis.

Nihil obstat. Parisiis, die 8^a septembris 1921.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 9 septembre 1921.

Maurice CLÉMENT,
vic. g.

ABRAHAM D'ÉPHÈSE

HOMÉLIES POUR LES FÊTES DE L'ANNONCIATION ET DE L'HYPAPANTE.

INTRODUCTION

§ I. — L'AUTEUR. SES ÉCRITS. LES MANUSCRITS.

Jean Moschus, dans son *Pré Spirituel*, parle d'un certain abbé Abraham, Ἀβραάμης, qui fonda deux monastères, l'un à Constantinople, l'autre à Jérusalem, et qui devint ensuite archevêque d'Éphèse¹. Le couvent constantinopolitain fut appelé « couvent des Abrahamites », τῶν Ἀβραμιτῶν. Plus tard, c'est-à-dire à partir du ixe siècle, il reçut le nom de monastère de l'Ἀχειροποίητος, à cause d'une image de la Vierge « non faite de main d'homme », qui y était vénérée². Le couvent hiérosolymitain était connu du temps de Moschus sous le titre de monastère des Byzantins; il était situé sur le Mont des Oliviers³.

A quelle époque vivait cet Abraham, l'auteur du *Pré Spirituel* ne le dit pas d'une manière précise. Le Bollandiste Henri Matagne, qui a consacré toute une dissertation à Abraham d'Éphèse, s'est prononcé pour l'époque de Justinien⁴. Il a cru retrouver des vestiges du culte qui lui aurait été rendu au 28 octobre⁵, et l'a identifié avec un certain juif converti, dont parle une légende anonyme postérieure au début du viie siècle, que Combefis a

1. *Pratum spirituale*, xcviij; P. G., t. LXXXVII, col. 2956 CD. Moschus dit d'Abraham qu'il était « ὁ καλὸς καὶ πρῶτος ποιμὴν ».

2. Voir l'article du R. P. VAHLÉ : *Abrahamites (Couvent des)*, dans le *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, t. I, col. 188-190.

3. *Pratum spirituale*, clxxxvii; P. G., *ibid.*, col. 3064 D.

4. *Acta Sanctorum*, octobre, t. XII, p. 760.

5. Il n'est pas sûr que l'Abraham fêté au 28 octobre désigne l'archevêque d'Éphèse. Le *codex Ostromiranus*, que cite le P. Matagne, parle « d'Abraham et de ses soixante-treize compagnons confesseurs », c'est-à-dire martyrs. Abraham paraît être présenté, lui aussi, comme martyr. On peut dès lors douter qu'il s'agisse d'Abraham d'Éphèse.

éditée dans la seconde partie de son *Auctarium*¹. En même temps, il s'est refusé à confondre le monastère des Abrahamites fondé par notre Abraham avec un autre monastère byzantin, dit de Saint-Abraham, dont les archimandrites Antonin et Alexandre signèrent aux conciles de Constantinople de 518 et de 536². A cette dernière date³, et probablement aussi en 518, l'Abraham, patron du monastère en question, était déjà mort. Or le juif converti en qui le savant Jésuite voit l'archevêque d'Éphèse, aida de ses deniers à la construction de l'église Sainte-Sophie : ce qui rend impossible l'identification des deux fondateurs⁴.

Le R. P. Pargoire n'a pas trouvé convaincantes les raisons apportées par le R. P. Matagne en faveur de la distinction des deux Abrahams et de leurs monastères. Il a été ainsi amené à fixer vers l'an 529 la date de la mort d'Abraham d'Éphèse, après lui avoir accordé un très court épiscopat⁵. Mais le R. P. Vaillhé a fort justement critiqué ces conclusions basées sur de pures hypothèses⁶. Tout en refusant d'ajouter foi à la légende du juif converti, il a repris la thèse de la distinction des deux Abrahams. L'archevêque d'Éphèse n'était pas mort en 536. Il succéda soit à Hypatios, qui vivait encore en 542⁷, soit à André, qui assista au concile des Trois Chapitres en 553.

Tout récemment, le Russe Michel Krascheninnikov a repris la question⁸.

1. *Acta Sanctorum*, *loc. cit.*, p. 759-769.

2. MANSI, *Amplissima Collectio Conciliorum*, t. VIII, col. 1054, 907, 986, 1007.

3. En 536, l'archimandrite Alexandre se présente comme supérieur du monastère τῶ ἐν ἁγίοις Ἀβραμίου, MANSI, *loc. cit.*, col. 1054, expression qui signifie qu'Abraham n'était plus de ce monde.

4. *Acta Sanct.*, *loc. cit.*, p. 758.

5. *Les débuts du monachisme à Constantinople*, p. 30-32. Extrait de la *Revue des Questions historiques*, janvier 1899, p. 67-143.

6. Articles *Abraham d'Éphèse et Couvent des Abrahamites*, dans le *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, t. I, col. 172-173, 188-190.

7. Le R. P. Vaillhé écrit : « après 536 » ; mais on sait qu'Hypatios était encore en vie au moment du synode de Gaza, en 542. Cf. HEFELE-LECLERCQ, *Histoire des conciles*, t. II, 2e partie, p. 1181.

8. Par une coïncidence rare, il est arrivé que M. Krascheninnikov et moi avons publié, à quelques jours d'intervalle, les deux mêmes homélies inédites d'Abraham d'Éphèse, d'après les mêmes sources. L'édition de M. Krascheninnikov est intitulée : *Sancti Abrahami, archiepiscopi Ephesii sermones duo* : I. *In Annuntiationem SS. Deiparae*; II. *In occursum Domini, adjecta interpretatione slavica*, Dorpat, 1911, in-8°, cxciii-63 pages. Bien que portant la date de 1911, cette édition, qui est un extrait des *Acta et Commentationes* de l'Université de Dorpat, n'a vu le jour qu'au printemps de 1913. C'est ce qui explique pourquoi M. Krascheninnikov et moi, nous nous sommes ignorés. J'avais, en effet, envoyé, dès l'été de 1912, à la Rédaction de la *Byzantinische Zeitschrift* un travail intitulé : *Abraham d'Éphèse et ses écrits*, portant le texte grec des deux homélies d'Abraham, travail qui a paru dans le fascicule du 9 juin 1913 de ladite Revue.

Après avoir longuement exposé les opinions divergentes des historiens, sauf celle du R. P. Vaillhé, qu'il ne paraît pas avoir connue, il émet une opinion nouvelle, qui fixe la date de la naissance d'Abraham aux environs de l'an 400, et sa mort à la fin du ve siècle, ou même dans les premières années du vi^e. Nous allons dire tout à l'heure pourquoi ces dates sont inacceptables, et établir que seule la conjecture du R. P. Vaillhé, qui n'a fait que reprendre la thèse de Le Quien, *Oriens christianus*, Paris, 1740, t. I, col. 683, cadre avec les données nouvelles fournies par les homélies que nous publions.

Le seul écrit d'Abraham d'Éphèse qui ait été mentionné jusqu'à ce jour par les historiens¹ est une homélie pour la fête de l'*Hypapante* ou Présentation de Jésus-Christ au temple. Cette homélie, encore inédite, est contenue dans les cod. 1174 et 1190 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris². Grâce à la généreuse amabilité de Mre Graffin, nous avons pu nous procurer des photographies de ces deux manuscrits. Le cod. 1174 (Colb. 2838, Reg. 2632³), écrit sur parchemin en lignes pleines, mesure 0^m,300 sur 0^m,200, et date du xie siècle. L'homélie d'Abraham d'Éphèse occupe les fol. 102-106 r°. Le texte en est très lisible et suffisamment correct, sauf en deux ou trois endroits. Le fol. 103 v° renferme un griffonnage illisible. Le copiste n'a pas utilisé cette page pour transcrire l'homélie d'Abraham,

Nous le reproduisons ici, après revision, en y ajoutant une traduction latine des homélies. Il est surprenant que M. Krascheninnikov ait négligé les données historiques fournies par les pièces qu'il publiait, pour déterminer l'époque à laquelle Abraham a vécu. Outre l'article du R. P. Vaillhé, la brochure de BROCKHOFF, *Studien zur Geschichte der Stadt Ephesos*, p. 26 sq., lui a également échappé. Tout ce qu'il dit du culte qui aurait été rendu à l'archevêque d'Éphèse croule par la base, du fait de la fausse chronologie qu'il adopte. Pas plus que moi, il n'a utilisé le cod. Taurinensis 148, mis en fort mauvais état par l'incendie de 1904, ni sa copie, l'Ambros. 190, pour établir le texte de l'homélie sur l'*Hypapante*. Quant à la traduction russo-slave de la même homélie, qui date du xvie siècle, et que M. Krascheninnikov donne à la fin de son édition, elle ne fournit que trois ou quatre variantes sans importance, représentant vraisemblablement des additions de copistes. Nous avons cru devoir n'en tenir aucun compte.

1. Voir par ex. MATAGNE, *op. cit.*, p. 762; KRUMBACHER, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, 2e édit., Munich, 1897, p. 164; VAILLÉ, *art. cit.*, col. 173.

2. Le cod. Taurin. *græcus* 148 (xve s.), fol. 33 v°-41, renfermait aussi notre homélie. Il a été fortement endommagé dans l'incendie de la bibliothèque de Turin. A en juger par l'incipit, le texte devait en être très défectueux : Ἀβραμίου ἐπισκόπου Ἐφέσου λόγος εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ εἰς τὴν θεοτόκον καὶ εἰς Συμεῶνα. Ἐπειδὴ ἐλεγξίς (= αἱ λέξεις) τῆς συμπληρώσεως τοῦ τρίτου ψαλμοῦ αἱ λέγουσιν. Cf. *Acta Sanct.*, *loc. cit.*, p. 762. C'est sans doute le texte du cod. Taurin. qui est reproduit dans le cod. *græc.* 450 de la bibliothèque ambrosienne, copié en 1626. Le titre est identique. Cf. MARTINI et BASSI, *Catalogus codic. græcorum biblioth. ambros.*, I, p. 168.

comme on le constate par la comparaison avec le cod. 1190, et surtout par le contexte, qui n'indique aucune lacune.

Le cod. 1190, copié sur papier en 1568 par le moine Paphnuce (Colb. 5108, Reg. 2356³³, 0^m,245 × 0^m,165), ne contient, aux fol. 408 v°-410, qu'une petite partie de l'homélie, et encore cette partie présente-t-elle la lacune d'une page entière. L'accentuation en est détestable et porte à croire que le moine Paphnuce n'était pas fort en grec. Aussi, pour établir le texte que nous donnons ci-dessous, nous nous en sommes tenu au cod. 1174, tout en signalant, pour être en règle avec la mode courante, les fautes grossières de Paphnuce¹.

Il existe une autre homélie d'Abraham d'Éphèse qui est restée jusqu'ici inaperçue. Nous l'avons découverte dans le ms. 625 (ancien n° 542) de la Bibliothèque de la ville de Lyon, du XIIe siècle, fol. 246-250 r^o². Elle est consacrée au mystère de l'Annonciation, que les Grecs désignent par le mot *εὐαγγελισμός*. Le texte en est excellent. On le trouvera ci-après.

§ II. — AUTHENTICITÉ DES DEUX HOMÉLIES.

Les deux homélies portent avec elles les preuves de leur authenticité et vont nous permettre de fixer approximativement l'époque où leur auteur a vécu. Ce n'est pas leur seul intérêt. On y trouve aussi de précieux renseignements d'ordre littéraire, liturgique, théologique et exégétique que nous allons brièvement signaler.

Il est clair tout d'abord que l'auteur a vécu après le concile de Chalcédoine, puisqu'il anathématise Eutychès et ses partisans (cod. 625, fol. 249 r°; cod. 1174, fol. 404 v°) et qu'il emprunte visiblement à plusieurs reprises les termes de la définition conciliaire³. L'acribie qu'il apporte à formuler le dogme de l'Incarnation fait songer qu'il vit à une époque où la controverse christologique bat son plein. De plus, un passage de l'homélie sur l'Annonciation (cod. 625, fol. 249; voir plus bas § v) fait une allusion directe à la controverse origéniste du temps de Justinien. L'orateur s'adresse à ceux qui cherchent à introduire dans l'Église les dogmes de l'impie Origène, *οἱ τὰ δυσσεβούς Ὠριγένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσαγαγεῖν σπουδάζοντες*. Il les compare à des loups déguisés sous des peaux de brebis qui trompent par leurs belles

1. Nous désignons par A le cod. 1174 et par B le cod. 1190.

2. Le manuscrit a appartenu autrefois aux Jésuites de Lyon. Cf. OMONI, *Inventaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque nationale de Paris*, t. III, p. 372.

3. Voir par exemple dans l'homélie sur l'Annonciation, § IV : *ἐκτέρας τῆς φύσεως τελείας γνωρίζων, προσκύνει τὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν εἰς πρόσωπον, ἐν μετ' ὑποστάσει*; et dans l'homélie sur la Purification, § I : *εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἕνα Υἱόν, εἰς ἕνα Χριστὸν ἀληθῶς δεϊκνύμενος, εἰ καὶ δύο τὰ νοούμενα*.

paroles les âmes des simples, et il les dévoue au feu éternel, parce qu'ils méprisent l'Église, qui les a engendrés. Théodore Askidas, Domitien et leurs partisans sont sans doute visés ici. C'est donc vraisemblablement entre les années 530-553 que fut prononcée l'homélie sur l'Annonciation. Abraham était-il déjà archevêque d'Éphèse? Séjournait-il encore à Constantinople ou dans son monastère du Mont des Oliviers? Il est difficile de le dire avec certitude. Le discours paraît plutôt s'adresser à des moines qu'à de simples fidèles. L'orateur déclare que ses auditeurs sont versés dans la science des choses divines, *οἱ καλῶς τὰ θεῖα ἡσκηκότες*, et il les exhorte à purifier leurs pensées, *καθαρῖσθαι ἐκ τοῦ ἀπὸ πάσης ματαότητος λογισμῶν* (§§ II et VI)¹.

Le contenu de l'homélie sur l'*Hypparante* ne permet pas non plus de déterminer si elle a été débitée par un archimandrite ou par un archevêque. Elle est de caractère purement exégétique. On n'y trouve pas d'exhortation morale. L'éloge de la Vierge qui la termine (§ IX) nous paraît être une interpolation. Cet éloge n'a pas de lien apparent avec ce qui précède. Certaines expressions, comme *νόμῳ ἀνύμμευτος, τῶν Χερουδίμ τιμωτέρα, τῶν Σεραφίμ ἐνδοξότερα*, semblent être des réminiscences de cantiques postérieurs au VIe siècle². Ces lieux communs de la rhétorique mariale byzantine ont sans doute été ajoutés à une époque où la fête de l'*Hypparante* était dominée par la pensée de la Vierge. Comme l'homélie de l'évêque d'Éphèse n'avait pas un caractère marial assez prononcé pour servir à la lecture publique, on l'a augmentée d'une courte litanie de titres honorifiques à l'adresse de la Vierge-Mère. Ajoutons que la phrase qui précède immédiatement cet appendice a tout l'air d'une finale : *ἦτις καὶ νῦν συμβασιλεύει αὐτῷ ἐχωρίστως, μεθ' ἧς καὶ προσδοκῶμεν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, τὴν μέλλουσαν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς*³.

Les deux homélies ont entre elles un air de famille très apparent et sont bien l'œuvre de la même plume. C'est, ici et là, le même goût de l'exégèse littérale, la même sobriété dans le style, le même souci de l'exactitude dans les formules dogmatiques.

Il semble, à première vue, que la thèse du P. Matagne identifiant notre Abraham avec un juif converti de même nom pourrait trouver quelque appui

1. Le début de l'homélie donne pourtant à croire qu'Abraham n'est pas en Palestine. Il reste à choisir entre Constantinople et Éphèse.

2. On sait que l'expression « *νόμῳ ἀνύμμευτος* » est un refrain de l'hymne acathiste et que « *τιμωτέρα τῶν Χερουδίμ, ἐνδοξότερα τῶν Σεραφίμ* » se trouve dans le fameux tropaire Ἄξιόν ἐστιν, et est empruntée au poème de saint Cosmas pour le Vendredi Saint. Cf. E. LAMERAND, *La légende de l'ἄξιόν ἐστιν*, dans les *Échos d'Orient*, t. II (1899), p. 227.

3. M. Krascheninnikov n'est pas de cet avis. Il voit dans cet éloge final de la Vierge une initiative personnelle d'Abraham, cherchant à donner un caractère marial à une fête jusque-là strictement *despotique*. Mais alors pourquoi l'orateur n'a-t-il pas accentué ce caractère dans le cours même de son homélie, et pourquoi n'y a-t-il songé qu'à la fin?

dans le fait que l'auteur parle des Juifs à plusieurs reprises, et se montre au courant de leurs usages¹. On pourrait aussi apercevoir une allusion à sa conversion dans le passage de l'homélie sur l'*Hypapante* (§ 111) où l'orateur insiste sur la nécessité et l'efficacité du repentir pour le salut : εἰς πᾶσιν τῶν λεγόντων... καὶ μὴ μετανοοῦσάντων. Ces derniers mots sont répétés jusqu'à six fois de suite, comme une sorte de refrain. Mais ces indices sont trop faibles pour emporter la conviction. Somme toute, nos deux pièces ne confirment positivement que la conjecture du P. Vaillé faisant d'Abraham le successeur d'Hypatios ou celui d'André sur le siège d'Éphèse, et plutôt du premier que du second.

§ III. — DONNÉES LITTÉRAIRES ET LITURGIQUES.

Au début de l'homélie sur l'Annonciation, nous trouvons plusieurs affirmations intéressantes tant au point de vue littéraire qu'au point de vue liturgique.

L'orateur déclare d'abord que les saints Pères qui se nomment Athanase, Basile, Grégoire, Jean (Chrysostome), Cyrille, Proclus et les autres Pères orthodoxes ont écrit sur l'Incarnation du Verbe, à l'occasion de la fête qui se célèbre en l'honneur du Divin Enfantement; mais, ajoute-t-il, on n'en voit aucun qui ait prononcé de discours, au grand jour de l'Annonciation, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ οὐδεὶς φαίνεται ἔξ αὐτῶν λόγον συνετελεχώς². Cette affirmation catégorique mérite d'attirer l'attention. Elle nous apprend tout d'abord — ce que d'ailleurs l'on savait déjà — qu'une fête existait en Orient aux ive et ve siècles en l'honneur de la Nativité du Christ. Du temps d'Abraham, cette fête se célébrait le 25 décembre, et son intention paraît bien être d'affirmer que les Pères qu'il nomme l'ont solennisée à la même date. Cela est vrai pour Basile, Grégoire (qu'il s'agisse de Grégoire de Nazianze ou de Grégoire de Nysse), Jean Chrysostome, Cyrille, Proclus, mais non pour Athanase, car Jean Cassien, qui visita l'Égypte au début du ve siècle, déclare dans ses *Conférences* que les Égyptiens fêtaient la naissance du Christ le 6 janvier, d'après une ancienne tradition. Ce fut sous le pontificat de saint Cyrille, vraisemblablement vers 430, que la fête du 25 décembre fut introduite à Alexandrie³.

1. Cf. homélie sur l'Annonciation, §§ 1 et vi; homélie sur l'*Hypapante*, §§ 1, III, IV.

2. On sait que le verbe φαίνεσθαι change de sens, suivant qu'il est construit avec l'infinitif ou avec le participe. Il ne faudrait pas traduire ici : « aucun de ces Pères ne semble avoir composé etc. », comme si le fait présentait quelque incertitude. La construction avec le participe indique qu'Abraham est sûr de ce qu'il affirme.

3. S. VAILLÉ, *Introduction de la fête de Noël à Jérusalem*, dans les *Échos d'Orient*,

On possède sous les noms de saint Athanase, de saint Grégoire de Nysse (et aussi de saint Grégoire le Thaumaturge), de saint Jean Chrysostome, des homélies sur l'*Évanghélismos* dont le caractère apocryphe est unanimement reconnu. Le témoignage d'Abraham d'Éphèse vient corroborer ce point d'histoire littéraire.

Plus importante est l'assertion que Proclus n'a pas prononcé de discours, le jour de l'*Évanghélismos*. Dernièrement, le P. Vaillhé avait tenté de prouver par le célèbre discours sur l'Incarnation que prononça Proclus pour répondre aux attaques de Nestorius contre la maternité divine de Marie, l'existence à Constantinople de la fête de l'Annonciation du 25 mars, dans la première trentaine du ve siècle¹. Son ingénieuse argumentation croule devant l'affirmation si expressive d'un auteur qui a vécu à Constantinople et qui fait une allusion transparente au discours de Proclus dans cette phrase : *εἰ δὲ καὶ τις ἐξ αὐτῶν ἠνωτέρω ἠψασθαι ἠθουλήθη τοῦ λόγου, λέγω δὴ ἐκ τῆς τοῦ Γαβριὴλ πρὸς τὴν παρθένον εἰσόδου, συνῆψεν ἐν ταύτῃ* (c'est-à-dire à la fête de la naissance du Christ) *καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ οὐδεὶς φαίνεται ἐξ αὐτῶν λόγον συντεταχώς*. L'homélie du défenseur de la maternité divine insiste en effet sur le message de l'archange Gabriel².

D'après ce témoignage, ce serait donc le jour de Noël, 25 décembre, que Proclus aurait débité son discours. Il y a cependant à cela une difficulté. Le chroniqueur saint Théophane déclare qu'il parla un dimanche³. Or, comme le fait remarquer le P. Vaillhé, durant tout l'épiscopat de Nestorius, c'est-à-dire du 10 avril 428 au 22 juin 431, Noël n'est jamais tombé un dimanche, mais un mardi en 428, un mercredi en 429, un jeudi en 430⁴. On pourrait tout concilier en admettant qu'à cette époque la fête de l'Annonciation était considérée comme une préparation à la Noël et qu'on la célébrait le dimanche qui précédait celle-ci, et non le 25 mars. A y regarder de près, le texte d'Abraham d'Éphèse ne s'oppose pas absolument à cette hypothèse. Il dit en effet que les Pères ont été amenés à célébrer le mystère de l'Incarnation, à l'occasion de la solennité du 25 décembre, *Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ πανηγύρεως προτραπέντες*. La coutume de faire mémoire du mystère de l'Annonciation le dimanche avant Noël existait dans le rite ambrosien, qui a subi dans une large mesure l'influence de l'Orient. On a remarqué aussi que dans le rite d'Aquilée l'évangile du cinquième dimanche de l'Avent était celui de

t. VIII (1905), p. 213. Cf. E. VACANDARD, *Études de critique et d'histoire religieuse*, 3e série, Paris, 1912, p. 22-26.

1. *Origines de la fête de l'Annonciation*, dans les *Échos d'Orient*, t. IX (1906), p. 141-142.

2. Voir cette homélie dans MIGNÉ, *P. G.*, t. LXV, col. 680 sq.

3. THÉOPHANE, *Chronographia*, *P. G.*, t. CVIII, col. 236.

4. *Origines de la fête de l'Annonciation*, *loc. cit.*, p. 141.

l'Annonciation. « Coïncidence plus curieuse, ajoute D. Cabrol, dans la liturgie des Nestoriens, séparés depuis le ve siècle de l'Église catholique, il y a pour l'Avent quatre dimanches qui s'appellent de l'Annonciation ¹. » Tous ces indices, et d'autres encore, nous portent à croire qu'à l'époque de Nestorius il existait à Constantinople une sorte de fête de l'Annonciation, préparatoire à la fête de Noël, qui se célébrait le dimanche avant Noël.

Il en était de même, à notre avis, à Jérusalem, pendant tout le cinquième siècle. Le P. Vailhé a signalé deux homélies hiérosolymitaines sur le mystère de l'Annonciation datant de cette époque. La première, celle du prêtre Hésychius de Jérusalem, commente l'Évangile de l'Annonciation, un jour qui est considéré comme une fête de la Vierge : ἡ δὲ παρῶσα νῦν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς ὑπερένδοξος· παρθένου γὰρ περιέχει πικρήρων ². L'autre appartient au prêtre Chrysippe, ordonné en 453, mort en 479³. Elle est également consacrée à l'exégèse de l'Acte *Maria* et à l'éloge de la Vierge. L'orateur parle dans l'exorde de la *praeclara solemnitas* en laquelle il convient de chanter les louanges de la Mère de Dieu ⁴. Il n'est pas téméraire de supposer qu'Abraham d'Éphèse, qui fonda un monastère dans la Ville Sainte, avait connaissance des homélies mariales d'Hésychius, de Chrysippe et d'autres encore, que nous ignorons, et cependant il affirme qu'aucun des Pères ses prédécesseurs n'a prononcé de discours, le jour de l'évangélismos, c'est-à-dire le 25 mars.

C'est que pour lui jour de l'évangélismos et fête de l'Annonciation ne sont pas synonymes. Le jour de l'évangélismos est un jour bien précis. C'est le 25 mars, et pas un autre jour. Et il le prouve à ses auditeurs, en résumant brièvement la démonstration qu'avait développée saint Jean Chrysostome devant les fidèles d'Antioche, pour établir la légitimité de la fête de Noël, d'importation occidentale ⁵. L'apparition de l'archange Gabriel à Zacharie lui annonçant la naissance de Jean-Baptiste eut lieu à la fête de la scénopégie, c'est-à-dire au mois d'octobre ⁶. Or ce fut six mois après, donc au mois de mars, que, d'après le récit de saint Luc, le même Gabriel vint saluer la Vierge de Nazareth. Si les Pères, ajoute notre auteur, n'ont pas honoré de leurs

1. D. CABROL, art. *Annonciation*, dans le *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, t. 1, col. 2249-2250.

2. P. G., t. XCIII, col. 1453.

3. P. VAILHÉ, *Origines de la fête de l'Annonciation*, loc. cit., p. 143.

4. *Magna bibliotheca veterum Patrum*, Cologne, 1618, t. VI, pars II, p. 711 sq.

5. Voir l'homélie de saint Jean Chrysostome pour la fête de Noël, P. G., t. XLIX, col. 351 sq.

6. On arrive à cette conclusion en supposant que Zacharie eut sa vision dans le Saint des Saints, où le Grand Prêtre ne pouvait pénétrer qu'une fois l'an, à la fête des Tabernacles. Saint Jean Chrysostome, et à sa suite notre Abraham, se basent sur le texte même de Luc pour appuyer leur opinion.

discours le jour de l'évangélisme, ce n'est point par oubli ni ignorance, οὐχ ὡς λήθη κρατηθέντες ἢ ἀγνοίᾳ, mais par mesure de prudence, pour ne pas heurter les esprits étroits, rebelles à toute innovation, même légitime. Et il rappelle à ce propos les luttes que saint Jean Chrysostome dut soutenir pour obtenir que la fête du 25 décembre fût acceptée à Antioche¹.

De la manière dont il s'exprime et du soin qu'il prend de légitimer la date du 25 mars, il ressort clairement qu'Abraham d'Éphèse se considérait comme un des premiers orateurs ayant parlé du mystère de l'Annonciation, le jour même où la Vierge reçut le message du ciel². Si son témoignage mérite créance — et il paraît difficile de le récuser — il faut conclure que c'est dans la première moitié du vi^e siècle que la fête du 25 mars commença à être solennisée en Orient. Jusque-là, on faisait sans doute mémoire du mystère de l'Annonciation, mais à une autre date, très probablement aux alentours de la fête de Noël, là où cette fête était acceptée, et quelques jours avant le 6 janvier, là où la fête occidentale du 25 décembre n'avait pas encore conquis droit de cité. On est dès lors amené à admettre comme tout à fait recevable la thèse du P. Vaillhé soutenant que la fête de l'Annonciation se célébrait le 25 mars, à l'époque de saint Romanos³, c'est-à-dire vers l'an 550, puisque Abraham d'Éphèse vivait à cette même époque⁴. Pour ce qui touche la période antérieure, les conclusions de mon savant confrère paraissent insoutenables.

Mais c'est assez parler de la fête de l'Annonciation. Pour donner un exemple de l'hostilité peu intelligente de certaines gens à l'égard de tout ce qui est nouveau, Abraham rappelle l'obstination des Palestiniens et des Arabes, qui, malgré les prescriptions des Pères, refusent d'accepter la fête du

1. Saint Jean Chrysostome fit en effet tous ses efforts pour faire accepter à Antioche la belle fête de Noël, qui ravissait son cœur. Cf. *Homilia de Philogonio*, P. G., t. XLVIII, col. 752-753.

2. ὅπως τῇ πληροφωρίᾳ πόθον τινὰ ὑμῖν ἐμποιήσαντες, προτρέψωμεν καὶ ὑμᾶς τὴν τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέραν εὐορτάζειν, καὶ τάχα εἰπεῖν, τῶν ἄλλων πάντων σπουδαιότερον, ἐξ ἐκείνου τοῦ λόγου ἄρξομαι τῆς τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἀπ' οὗ μὴδὲ ὑμεῖς ἀντιρεῖτε (§ 11).

3. Il existe une poésie encore inédite de Romanos sur l'Annonciation, signalée par K. Krumbacher : *Die Acrostichis in der griechischen Kirchenpoesie* (extrait des *Sitzansber. der philol.-philol. und der histor. Klasse der Kgl. bayer. Akad. der Wiss.*, Munich, 1903, p. 570, n° 50. Le manuscrit signalé par Krumbacher indique le 25 mars comme date de la fête. Cf. VAILLÉ, *art. cit.*, p. 140.

4. Des auteurs récents, comme M. l'abbé E. Vacandard, *op. cit.*, p. 31, 114, 219, considèrent encore comme décisive la conclusion de M^{sr} Duchesne : « La fête de l'Annonciation au 25 mars n'a pas d'attestation bien sûre avant le concile in *Trullo* (692) ». *Origines du culte chrétien*, 2e édit., p. 261. Le P. Vaillhé a cependant signalé le témoignage tout à fait clair du *Chronicon pascale* portant qu'en l'année 624 la fête de l'Annonciation se célébrait à Constantinople le 25 mars. *Art. cit.*, p. 140. On pourra désormais reculer cette date d'un bon demi-siècle.

25 décembre, célébrée partout ailleurs : μόνον δὲ μέχρι τήμερον Παλαιστινιαίαι καὶ οἱ προσκείμενοι τοῦτοις Ἀραβες οὐ συμφωνοῦσι τῇ κοινῇ τῶν πάντων γνώμῃ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἑορτὴν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως οὐχ ἑορτάζουσιν. Et l'orateur ajoute : οὐσπερ ἐγγρῆν, εἰ καὶ τινα λόγον ἔχουν δοκοῦσιν, μὴ ἐνίστασθαι περὶ τοῦτου, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἁγίων πλεόνων ἀνυπερέβωτος ἀκολουθεῖν ἐπιτάγμασιν, διὰ τὸ ἐκείνοις πάντα εὐσεβῶς δεδῶσθαι.

Ce témoignage vient confirmer celui de Cosmas Indicopleustès, qui écrivait au Sinaï sa *Topographie chrétienne*, entre les années 547 et 549. Lui aussi déclare que les Jérusolymitains sont les seuls à ne pas célébrer la fête du 25 décembre et à commémorer la naissance du Sauveur au 6 janvier¹. Et il nous fait connaître la raison qu'ils mettent en avant pour légitimer leur coutume : se basant sur ce que dit saint Luc, que Jésus avait trente ans lorsqu'il fut baptisé par saint Jean-Baptiste, et ce baptême ayant eu lieu le 6 janvier, jour de l'Épiphanie, ils en concluent que le 6 janvier fut aussi le jour de sa naissance. Mais, dit Cosmas, l'Église a depuis longtemps séparé par douze jours d'intervalle, en l'honneur des douze Apôtres (?), les deux fêtes de la naissance et du baptême. A Jérusalem seulement, le jour de Noël (25 décembre) est consacré à la mémoire de David et de Jacques l'Apôtre².

Dans le panégyrique de saint Étienne, premier martyr, attribué à Basile de Séleucie, se lit le passage suivant, que le P. Vaillhé³ a signalé à l'attention des liturgistes; après avoir parlé de la basilique que l'évêque Juvénal, entre les années 455 et 458, faisait élever en l'honneur du premier martyr, l'orateur ajoute : ὅστις (Juvénal) καὶ τὴν ἐπίδοξον καὶ σωτηριώδη τοῦ Κυρίου προσκονουμένην ἀρχόμενος ἐπετελεσεν γένναν⁴, c'est-à-dire : lequel Juvénal a commencé à célébrer la naissance illustre, salutaire et adorable du Seigneur. Il s'agit bien de la fête de Noël au 25 décembre. Se fondant sur ce texte, le P. Vaillhé a récusé la valeur du témoignage de Cosmas Indicopleustès. Il a cru pouvoir affirmer que

1. Μόνον δὲ οἱ Ἱεροσολυμίται ἐκ στοχασμοῦ πιθανοῦ, οὐκ ἀκριβῶς δὲ, ποιῶσι τοῖς Ἐπιφανείois; τῇ δὲ γέννῃ μνήμην ἐπιτελοῦσι τοῦ Δαυὶδ καὶ Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου. *Topographia christiana*, lib. V; P. G., LXXXVIII, col. 197.

2. Que l'Église de Jérusalem n'eût pas encore adopté la fête du 25 décembre vers le milieu du vi^e siècle, cela ressort aussi du silence de Cyrille de Scythopolis, qui parle plusieurs fois de la fête du 6 janvier, mais jamais de celle du 25 décembre, et de la *Peregrinatio Sylviae* (ou mieux *Aetheriae*). Le cardinal Rampolla, dans sa *Sancta Melania giuniore*, Rome, 1905, note XLIV, p. 268 sq., a donc raison de dire que les Jérusolymitains ont maintenu leur usage jusqu'au vi^e siècle. Saint Épiphanie, au témoignage du moine cyprïote Alexandre, qui vivait au vi^e siècle, avait énergiquement pris parti pour eux : ἀγωνιστικῶς ἐνίσταται διαβεβαίουμενος, θεὶ πρὸ οὐρανοῦ εἰδῶν Ἰανουαρίου γέγονεν ἡ ἀληθινὴ γένεσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου. *De Inventione sanctae Crucis*, P. G., t. LXXXVII, col. 4029.

3. *Introduction de la fête de Noël à Jérusalem*, dans les *Échos d'Orient*, VIII, 212-218.

4. P. G., t. LXXXV, col. 469.

la fête de Noël avait été introduite à Jérusalem par Juvénal et qu'elle s'y était maintenue depuis cette époque. Il est clair que la seconde partie de cette assertion au moins n'est plus soutenable devant la déclaration si catégorique de notre Abraham, qui, encore une fois, est un témoin autorisé des usages de la Ville Sainte, où il a vécu plusieurs années et où il a peut-être prononcé son homélie sur l'Annonciation. Juvénal a-t-il tenté de mettre son Église d'accord avec le reste de la chrétienté touchant la fête de la Nativité du Christ? Il faut répondre oui, si le panégyrique attribué à Basile de Séleucie est bien de cet auteur — ce dont on peut douter¹, — ou du moins s'il est dû à un contemporain de Juvénal, ce qui n'est pas à l'abri de tout doute². Il faut répondre non, si nous sommes en présence d'une fraude littéraire commise de propos délibéré. Ce qui est sûr, c'est que l'innovation de Juvénal, si elle s'est produite, a eu un succès éphémère. Les Jérésolymitains revinrent bien vite à leur antique coutume. Il fallut un décret de l'empereur Justin II (565-578) pour forcer leur obstination³.

Sans nous fournir des données liturgiques aussi importantes que l'homélie sur l'*Évangélismos*, l'homélie sur l'*Hyppapante* témoigne du moins que la fête de ce nom existait au VIe siècle et qu'elle rappelait avant tout la présentation de Jésus au temple. Ce n'était point à proprement parler une fête mariale. C'est du vivant d'Abraham d'Éphèse qu'un décret de l'empereur Justinien, daté de 542, introduisit l'*Hyppapante* dans l'Église de Constantinople⁴.

§ IV. — DONNÉES THÉOLOGIQUES.

Le théologien trouve à glaner dans nos deux homélies quelques affirmations doctrinales, qui, pour n'être pas nouvelles, méritent pourtant d'être recueillies.

1. Tillemont, *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique*, t. XV, p. 345, se prononce contre l'authenticité de cette homélie.

2. C'est cependant très probable, à cause de l'allusion directe que fait l'orateur à la construction de l'église Saint-Étienne.

3. Le P. Vaillé, *art. cit.*, p. 215-216, a prouvé qu'à l'époque de saint Sophrone (633-638?) la fête du 25 décembre existait à Jérusalem. C'est donc dans la seconde moitié du VIe siècle ou au début du VIIe qu'elle fut adoptée. Or Nicéphore Calliste, *Hist. eccl.*, lib. XVII, cap. xxviii, *P. G.*, t. CXLVII, col. 292, nous apprend que l'empereur Justin ordonna de célébrer partout τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν γεννησιν. Le P. Pargoire, *L'Église byzantine de 527 à 847*, Paris, 1905, p. 114, croit qu'il s'agit de Justin Ier (518-527), mais le P. Vaillé, *l. cit.*, p. 218, en note, a justement observé qu'il s'agit de Justin II, car Nicéphore le nomme après Justinien et avant Maurice. Tout porte à croire que les Jérésolymitains se soumièrent bon gré mal gré au décret impérial. Nous avons là un nouveau point de repère pour déterminer approximativement l'époque à laquelle a vécu Abraham d'Éphèse.

4. ΘΙΕΟΦΑΝΗΣ, *Chronographia*, an. 6034; *P. G.*, t. CVIII, col. 488. Le fait qu'Abraham n'a aucune allusion dans son homélie au décret de Justinien peut donner à croire qu'il ne l'a pas prononcée à Constantinople.

Nous avons déjà dit qu'Abraham apporte un soin particulier à formuler avec une impeccable orthodoxie le dogme de l'Incarnation. Le sujet même de ses discours, comme aussi les controverses de son temps, l'amenaient tout naturellement à porter son attention sur ce point. Le mystère divin, les anges ne le connurent pas avant la création du monde visible¹. Il s'accomplit dans le sein de la Vierge, aussitôt que l'archange Gabriel eut prononcé le mot *Ave*², si bien que le messenger céleste fut tout surpris d'avoir été devancé pour ainsi dire par Celui qui l'avait envoyé³. En un instant, le Verbe fut uni à une nature humaine parfaite prise de la Vierge. L'homme ne fut pas formé d'abord pour recevoir ensuite l'hôte divin; la divinité ne précéda point l'humanité dans le sein virginal, mais ce fut au moment même où la chair (c'est-à-dire l'homme parfait) était formée, que le Verbe en prit possession et qu'eut lieu l'union, *ένωσις*⁴. Cette union se produisit sans changement ni confusion; elle n'introduisit point une quatrième personne dans la Trinité⁵. Il n'y a qu'un seul Fils, qu'un seul Christ en une seule hypostase et personne, Dieu parfait et homme parfait.

Parmi les hérésies christologiques, Abraham signale le nestorianisme, le monophysisme et l'apollinarisme⁶. Il apostrophe les Origénistes et fait une allusion à l'arianisme⁷.

1. οὐδὲ γὰρ αὐτὰι πρὸ τῆς δρατῆς κτίσεως ἔγνωσαν τὸ τοιοῦτον μυστήριον. Homélie sur l'Annonciation, § iv.

2. Ἦκουσεν ἡ παρθένος τὸ χαίρει, καὶ εὐθέως δόλος ἀνεδείχθη. *Ibid.* L'opinion étrange qui fixe la conception virginal au moment précis où la parole de l'ange frappa l'oreille de la Vierge, et non après le consentement de celle-ci, a eu d'illustres partisans dans la tradition grecque. Saint Jean Chrysostome semble l'avoir enseignée, *In Psalm.* XLIX, 1; *P. G.*, t. LV, 242. Saint Sophrone dit expressément : Συλλήψη οὖν ἐν γαστρὶ, καθὼς εἶρηκα· μᾶλλον δὲ ἤδη, ὡς ἔρω, καὶ συνειλήψα, ἀφ' οὗ σοὶ τὸ Χαίρειν ἠγόρευσα καὶ φθογγὴν σοὶ χαροποῖόν διαλεγεμαι. *In Deiparae Annuntiationem*, 26; *P. G.*, t. LXXXVII, col. 3264 D. Dans le dialogue entre l'ange et la Vierge, qui constitue presque tout son discours sur l'Annonciation, saint Germain de Constantinople fait dire à Gabriel : Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὡς λογιζομαι, ἐτι λαλοῦντός μου, ἐν σοὶ τῇ βασιλίδι ἐνῆρκεσεν. *In Deiparae Annunt.*, *P. G.*, t. XCVIII, col. 328 B. Ces auteurs du reste n'enseignent pas que Marie a conçu par l'oreille, au sens réaliste de l'expression (*conceptio per aurem*).

3. κατεπλήττετο ὁρῶν ἐν αὐτῇ τὸν ἀποστειλαντα αὐτὴν ἐξ οὐρανοῦ προφθάσαντα αὐτὸν ἐπὶ γῆς.

4. ἄμα Λόγου εἰσόδου, ἄμα σαρκὸς διάπλασιν, ἤτοι ἐνωσιν ἐννῶει. Cette insistence sur l'instan-
tanéité de l'union vise sans doute l'origénisme. Dans l'édit de Justinien contre Origène (543), on lit les deux anathèmes suivants : εἴ τις λέγει ἡ ἔχει τὴν τοῦ Κυρίου ψυχὴν προὔπάρχειν, καὶ ἡνωμένην γεγενῆσθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ πρὸ τῆς ἐκ παρθένου σαρκώσεώς τε καὶ γεννήσεως, ἀνάθεμα ἔστω. — Εἴ τις λέγει ἡ ἔχει πρῶτον πεπλάσθαι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ μήτρῃ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνωθῆναι αὐτῷ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς προὔπάρχουσαν, ἀνάθεμα ἔστω.

5. Homélie sur l'Annonciation, § iv. Une des conséquences du nestorianisme était d'introduire une quatrième personne dans la Trinité.

6. *Ibid.*, § iv et v; homélie sur l'*Hypapante*, § v.

7. Homélie sur l'*Hypapante*, § v; hom. sur l'Ann., § v.

Il admet dans l'humanité du Christ des progrès réels, sans du reste expliquer la nature et le comment de ces progrès¹.

A plusieurs reprises, il parle du péché originel, qu'il appelle l'antique malédiction, ἡ ἀρχαία κατάρξα², la dette de la nature humaine, χρέος³, une corruption de la nature⁴.

Sur la Sainte Vierge notre orateur est très discret. Il affirme sans doute très clairement la réalité de sa maternité divine, sa perpétuelle virginité, mais on ne trouve pas chez lui les lyriques envolées de la rhétorique byzantine célébrant les louanges de la Mère de Dieu⁵. L'idée qu'il se fait de celle-ci est d'ailleurs très élevée. Commentant le passage de saint Luc, chapitre 11, verset 33 : *Et erat Joseph et mater eius mirantes super his quae dicebantur de illo*, il n'attribue qu'à Joseph l'ignorance du mystère⁶. Certains Pères des IVe et Ve siècles, subissant l'influence d'Origène, avaient interprété la prophétie du vieillard Siméon à Marie : *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, d'un doute positif que la Vierge aurait éprouvé au pied de la Croix touchant la divinité ou tout au moins la résurrection de Jésus. Abraham se garde de faire sienne cette exégèse. Le glaive qui transperce l'âme de Marie, c'est la douleur qu'elle éprouve à la Passion du Sauveur en comparant les gloires et les prodiges du passé avec les souffrances et les opprobres du présent. « Ces contrastes étaient suffisants pour mettre l'âme de l'Immaculée sur le tranchant du glaive⁷. »

Abraham a un vif sentiment de l'efficacité de la pénitence pour le salut. Seuls, ceux qui ne se repentent pas seront condamnés⁸. C'est par la pénitence que Pierre, *le plus élevé des disciples*, ὁ κορυφαίτατος ὢν τῶν ἄλλων, a obtenu le pardon de son reniement⁹. Pour le salut, d'ailleurs, la foi seule est insuffisante; il y faut en plus cette humilité profonde qui a sa source dans l'amour de Dieu et l'observation de ses commandements¹⁰.

1. ἡ δὲ ἀνθρωπότης πάντα τὰ ἡμέτερα, εἰς ἡμῶν οὔσα, καθ' ἡμᾶς ὑπέμεινεν (à propos de Luc, II, 40). Hom. sur l'*Hyp.*, § VIII.

2. Homélie sur l'Annonciation, § III. — 3. *Ibid.* — 4. *Ibid.*, § VI.

5. Nous avons dit plus haut pourquoi nous doutions de l'authenticité de la finale de l'homélie sur l'*Hypapante*, qui est tout à fait dans la note byzantine.

6. Homélie sur l'*Hypapante*, § III.

7. ἱκανὰ οὖν ἐκάτερα ἦν τὴν ψυχὴν ὡς ἐπὶ μαχαίρας διατεμεῖν τῆς ἀγνῆς. *Ibid.*, § VI.

8. *Ibid.*, § III. — 9. *Ibid.*, § VII.

10. ἀνισταμένων διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως καὶ τῆς ὑψηλῆς ταπεινώσεως, ἥντινα προσλαμβάνουσιν εὐσεβῶς διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐκτήσαντο περὶ αὐτὸν καὶ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν. Homélie sur l'*Hypapante*, § IV.

I^a

ORATIO IN ANNUNTIATIONEM BEATISSIMAE MARIAE VIRGINIS

ABRAMII EPISCOPI EPHESINI ORATIO
IN ANNUNTIATIONEM DEIPARAE.ἈΒΡΑΜΙΟΥ ἘΠΙΣΚΟΠΟΥ ἘΦΕΣΟΥ
ΛΟΓΟΣ Εἰς τὸν ἑαγγελισμόν τῆς
Θεοτοκοῦ¹.

1. Magno studio contenderunt divinitus affliti sanctique Patres, Athanasius et Basilius, Gregorius et Ioannes, Cyrillus et Proclus, quicumque etiam eadem quae illi senserunt, scripturae tradere inenarrabilem erga nos benignitatem eximiamque Dei Verbi indulgentiam, quam ostendit ille, carne nostra indutus. Et omnes fere exorsi sunt ubi, quae orbis terrarum salus fuit, proles nata est, utpote qui solemnitatem, quae in die illa agitur, impulsivi fuerint. Si quis autem ex illis orationem altius repetere voluit, ab ingressu scilicet Gabrielis ad Virginem, illa die sermonem connexuit; in magna vero die Annuntiationis, ubi hoc fieri prorsus decet, nullum ex illis sermonem habuisse manifestum est, de qua festivitate, Deo adiuvante, dicturi sumus.

Hoc autem sancti Patres egerunt, non quod oblivione aut ignorantia tenerentur, sed quia insipientiae nostrae consulebant, quae cum semper ad res opportunas segniter se habeat, ea quae omnibus sunt manifesta et quae decet, non dico christianos quoslibet in fide simplices, verum etiam Iudaeos et Gentiles vix recipere valet. Et dictorum veritatem quisquis vult deprehendere, licet ex hac supra memorata et omni loco celebrata festivitate, illa scilicet, quae in nativitate Christi agitur; pro qua multa et praeclara certamina ter beatus ille Ioannes, quem paulo ante laudavimus, palam ostendit, orationes contextens exhortansque

1. Πολλὴ ἐν τοῖς θεοσπουύστοις καὶ ἁγίοις πατράσι γέγονεν σπουδὴ, Ἀθανασίῳ τε καὶ Βασιλείῳ, 5
Γρηγορίῳ τε καὶ Ἰωάννῃ, Κυρίλλῳ τε καὶ Πρόκλῳ, καὶ τοῖς τὰ θμίαια αὐτῶν φρονήσασι γραφῆ παραδόναι τὴν εἰς ἡμᾶς γενομένην ἀνεκδιήγητον φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἣν ἐπεδείξατο, τὴν ἡμετέραν² σάρκα 10
ἀμψιασάμενος. Καὶ πάντες σχεδὸν ἐκείθεν ἐνήρξαντο, ἀφ' οὗ ὁ σωτήριος τῆς οἰκουμένης τόκος γεγέννηται, ἐκ τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ πανηγύρωως προτραπέντες· εἰ δὲ καὶ τις ἐξ αὐτῶν ἀνωτέρω ἄψασθαι ἠδουλήθη τοῦ λόγου, λέγει δὲ ἐκ τῆς τοῦ Γαβριὴλ πρὸς τὴν 15
παρθένον εἰσοῦου, συνῆψεν ἐν ταύτῃ³, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ οὐδεὶς φαίνεται ἐξ αὐτῶν λόγον συντεταχῶς, καθ' ἣν ὀφείλει ἀνυπερβέτως τοῦτο γίνεσθαι· περὶ ἧς μέλλομεν σὺν Θεῷ λέγειν. 20

Τοῦτο δὲ, οὐχ ὡς λήθη κρατηθέντες ἠ ἀγνοίᾳ, πεποιθήσασιν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν οἰκονομοῦντες ἡλιθιότητα, ἥτις αἰεὶ περὶ τὰ καιρία βῆθύμους ἔχουσα, μόλις καὶ τὰ πᾶσι κατάδηλα, οὐ λέγου Χριστιανοῖς τοῖς ἀπλῶς τῇ πίστει καὶ εἰκῆ προσιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ 25
Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησιν προσήκοντα⁴. Καὶ ὅτι ἀληθὲς⁵ τὰ παρ' ἡμῶν εἰρημένα, ἔξεσιν τοῖς βουλομένοις γνῶναι ἐκ τῆς προρρηθείσης παγκοσμίου ἑορτῆς, τῆς ἐν τῇ γεννήσει τοῦ Χριστοῦ· περὶ ἧς καὶ ἄγῳνας ὁ προρρηθεὶς τρέσμακαρ 30
Ἰωάννης οὐ μετρίως ἐπεδείξατο, λόγους συντάξας καὶ προτρέψάμενος πάντας τὴν τιαυτήν ἡμοφώνως ἑορτάζειν πανήγυριν. Καὶ οἱ μὲν πολ-

1. Ex codice 625 bibliothecae Lugdunensis, fol. 246-250 r°. Vid. *Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France*, Départements, t. XXX, Paris, 1900, pp. 170 seqq. —

2. ἡμετέρα. — 3. ἐν ταύτῃ, hoc est, in die nativitatis Christi. — 4. Sensus incertus manet. Librarius verbum phrasis principalis omisit, quod fortasse erat « παραδέχεται ». Krasseninikov supplet hac modo. « ἐπιτελεῖν προτρέπεται ». — 5. Fortasse: ἀληθῆ.

λοι, ἀνασχόμενοι τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀξιαγαστοῦ διδασκαλίας καὶ πάντων τῶν σὺν αὐτῷ προρρηθέντων ἁγίων πατέρων, ταύτην πληροῦσιν· μόνον δὲ μέχρι τῆμερον Παλαιστῖναι¹, καὶ οἱ
 5 προσκειμένοι τοῖς Ἄραβες οὐ συμφωνοῦσι τῇ κοινῇ τῶν πάντων γνώμῃ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἑορτὴν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως οὐχ ἑορτάζουσιν· οὐσπερ ἐγρῆν, εἰ καὶ τινα λόγον ἔχειν δοκοῦσιν, μὴ ἐνίστασθαι περὶ τούτου, ἀλλὰ
 10 τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἀνυπερβέτους ἀκολουθεῖν ἐπιτάγμασιν, διὰ τὸ ἐκείνοις πάντα εὐσεβῶς δεσθῆναι.

2. Καὶ περὶ τούτου μέχρι τῶν ἐνταῦθα ἔχεται πέρας ὁ λόγος ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς καλεῖ ἡμᾶς
 15 περὶ τῶν ἐπαγγελθέντων ἀποδοῦναι τὸν λόγον, ὅπως τῇ πληρορρίᾳ πόθον τινα ὑμῖν ἐμπούσαντες, προτρέψωμεν καὶ ὑμᾶς τὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἡμέραν ἑορτάζειν, καὶ τάχα εἰπεῖν, τῶν ἄλλων πάντων σπουδαιότερον, εἰς ἐκείνου τοῦ λόγου ἄρξομαι τῆς
 20 τοιαύτης ὑποθέσεως, ἅψ' οὐ μὴδὲ ὑμεῖς ἀντερεῖτε. Οἴδατε πάντως, οἱ καλῶς τὰ θεῖα ἡσυχώτες, τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ μακαρίου Λουκᾶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Ἐκεῖνος γὰρ τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον δοκεῖ πως λεπτομερέστερον ὑψηλεῖσθαι τῶν ἄλλων εὐαγγε-
 25 λιστῶν. Οὗτος οὖν, τὰ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν συμβάντα πρότερον ἐκθέμενος, λοιπὸν ἀποδοῖδωσιν τὰ ἐν τῇ δεσποτικῇ οἰκονομίᾳ· γράφει οὖν οὕτως περὶ τοῦ Ζαχαρίου· ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεὺς τις
 30 ὀνόματι Ζαχαρίας, εἰς ἐφημερίας Ἀβιά. Τὸ δὲ εἰς ἐφημερίας Ἀβιά σημαίνει τὸ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Ἀβιά ἀναδύεσθαι τὸν Ζαχαρίαν τὴν τῆς λειτουργίας ἱερουργίαν· ὅθεν ὄηλον ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τούτον, ἐνήλλαττον οἱ ἱερεῖς τὰς ἐαυτῶν
 35 ἐφημερίας, καθ' ὃ καὶ ὁ νόμος παραγγέλλει ἅπασι τοῦ ἔναντοῦ εἰσιέναι τὸν ἀργιερέα εἰς τὰ ἄγια. Οὗτος δὲ ἔστιν ὁ τῆς σκηνοπηγίας τελεῖται δὲ ὑπὸ Ἰουδαίων ἢ σκηνοπηγία κατὰ τὸν ὀκτώμηνον² μῆνα, μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἰαθρήλ ἐκ τῶν πρὸς τὴν
 40 παρθένου βημάτων. Ὅτε γὰρ εἶδεν αὐτὴν πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ βηθέντα ἐκπλαγίσαν³, θέλων αὐτὴν πιστώσασθαι τὸ δυνατόν τοῦ ἀποστεῖλαντος αὐτὸν, ἔφη· Καὶ οὗτος μὲν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλομένῃ

omnes ad tantam solemnitatem concorditer celebrandam. Et plerique quidem huius mirandi viri necnon aliorum sanctorum Patrum, quos una cum illo supra laudavimus, doctrinam non aegre ferentes, illi obtemperant; soli vero usque ad hodiernam diem Palestinenses et finitimi Arabes communi omnium sententiae non assentiunt, neque nostram festivitatem sanctae Christi nativitatis celebrant; quos utique oportebat, etsi aliquam pro usu suo rationem habere videntur, huic rei non obsistere, sed sanctorum Patrum, a quibus omnia pie decreta sunt, praeceptis morem sine mora gerere.

2. Sed de hoc oratio nostra ulterius non protrahatur. Cum ergo nos invitet tempus ad reddendam de promissis rationem, ut certa persuasione studium qualecunque vobis ingeramus, et ad celebrandam Annuntiationis diem, fortasse, ut ita dicam ferventius quam alii omnes, etiam vos exhortemur, propositum ab hac exordiar ratione, cui vos non contradicetis. Scitis plane, divinis disciplinis optime eruditi, quae scripsit beatus Lucas evangelista. Hic enim minutius quam ceteri Evangelistae Incarnationis historiam edocere videtur. Prius igitur quae de Zacharia evenerunt exponit, deinde quae in dominica incarnatione tradit. Haec ergo scribit de Zacharia : *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia*^a. Illud de vice Abia significat Zachariam, post adimpletum tempus Abia, suscepisse sacrum ministerii officium. Unde apparet secundum illud tempus sacerdotes suas vices alternasse, sicut lex praecipit ut semel in anno pontifex in sancta introeat^b. Illud autem est tempus scenoepagiae. Agitur vero a Iudaeis scenoepagia mense Octobri, sicut ipse Gabriel testatur per verba quae Virgini dixit. Cum enim vidisset illam ad sua dicta expaventem, velletque ei suadere potentiam ejus, qui ipsum miserat, dixit : *Et hic mensis sextus est illi, quae vocatur sterilis*^c.

1. Παλαιστῖναιοι. — 2. Sic. — 3. ἐκπλαγίσαν.

a) Luc. 1, 5. — b) Exod. xxx. 10. — c) Luc. 1, 36.

Numera, quaeso, studiosissime, ab Octobri mense usque ad Martium ipsum, et tempus sex mensium absolutum invenies.

3. Haec autem a me dicta sunt, ut ea quae decent, auribus percipiatis, et ineffabilem Dei beneficentiam in memoriam revocetis. Ut autem iam ad propositum veniam, magna et praeclara est praesens dies neque ullus sermo humanitatem, quae in illa evenit, ostendere potest. Hodie, ante saecula praefinitum de humano genere salvando consilium impletum est. Hodie, simul cum Patre, principio carens Verbum inclusum in utero virginali infans demonstratur. Hodie qui in sinu paterno inseparabiliter residet, in utero Virginis comprehenditur. Hodie caelestis ille fit quoque terrenus, non divinitatem transmutans, sed quod erat manens et quod non erat factus. Hodie, qui olim e limo Adam formaverat, proprio plasmate induitur. Hodie, antiquum maledictum solvitur; ubi enim hoc *Ave* super terram prolatum est, cessavit illud *in tristitia paries filios*^a. Per mulierem hominibus mors adventit; per mulierem iisdem vita evenit. Hodie, spinis horrida terra, per adventum Verbi, plane generosa evadit. Hodie, qui propter cibum e paradiso expulsus fuerat Domini praesentia revocatur et rursus in eum introducitur. Hodie, qui avi filium unigenitum ad mactationem expetierat adventit debitum persoluturus. Ex quo enim, descensu [Verbi], misericordia principium sumpsit, omnia quae praefinita fuerant secundum ordinem fiunt. Hodie, visio quam Iacob super scalam contemplatus erat, impleta est; angeli enim, descendentes et euntes in coelum et super terram, ipsi ministrant. Hodie, qui in monte Sina Moysen in caverna concluserat et posteriora illi monstraverat, carne circumdatur, ut paulo post totus Deus in toto homine a fidelibus agnoscat. Hodie, magni consilii angelus super terram adventit. Idcirco enim angelus a propheta appellatum est Dei Verbum, quia sua praesentia perfectum esse consilium nobis annuntiavit. Etsi enim Gabriel mysterii

στειρά. Ἀρίθμησον οὖν, φιλομαθέστατε, ἐκ τοῦ ὀκτωμήριου μηνὸς ἄχρι τοῦ Μαρτίου καὶ αὐτοῦ, καὶ εὐρήσεις τῶν ἐξ μηνῶν τὸν χρόνον συμπεριουσίμενον.

3. Ταῦτα δὲ μοι εἰρηται πρὸς τὸ ἕμας ἐνωτίσασθαι τὰ δόντα καὶ εἰς μνήμην ἀγαγεῖν τῆς ἀνεκδιγῆτου τοῦ Θεοῦ ἀγαθοεργίας· ἵνα δὲ λοιπὸν τοῦ προκειμένου ἐψάβημι, μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς ἡ παρούσα ἡμέρα, καὶ λόγος οὐδεὶς παραστήσαι δύναται τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην φιλανθρωπίαν. Σήμερον ἡ πρὸ αἰῶνων προωρισθεῖσα βουλή ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων πεπλήρωται. Σήμερον ὁ συνάναρχος τοῦ Πατρὸς Λόγος, βρέφος ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ κυοφορούμενος ἀναδύκνυται. Σήμερον ὁ ἐν τοῖς πατρίοις κόλποις ἀχώριστος, ἐν τῇ νηδί τῆς παρθένου περιέχεται¹. Σήμερον ὁ οὐράνιος, καὶ ἐπίγειος γίνεται, οὐ τὴν θεότητα μεταβαλὼν, ἀλλὰ μένον ὁ ἦν, καὶ ὁ οὐκ ἦν γενόμενος. Σήμερον ὁ ἐκ γῆς πάλαι τὸν Ἄδαμ πλαστουργήσας, τὸ οἰκεῖον ἡμιούργημα ἀμφένυται. Σήμερον ἡ ἀρχαία κατὰρα λύεται· ἀπ' οὗ γὰρ τὸ χαιῶε ἐπὶ γῆς ἐρημάτισεν, πέπταται τὸ ἐν λύπαις τέξαι. Διὰ γυναικὸς τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος προστέμετο· διὰ γυναικὸς τοῖς αὐτοῖς ἡ ζωὴ παρετέμετο. Σήμερον ἡ ταῖς ἀκανθαῖς χερσωθεῖσα γῆ, διὰ τῆς τοῦ Λόγου ἐν αὐτῇ ἐπιθιμίαις ἐξευγενίζεται. Σήμερον ὁ διὰ βρωσῶν ἐξόριστος τοῦ παραδείσου γενόμενος, τῇ τοῦ δεσπότητος παρουσίᾳ, ἀνακαλεῖται, καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν εἰσάγεται. Σήμερον ὁ τοῦ προπάτορος τὸν μονογενῆ υἱὸν πρὸς σφαγὴν αἰτήσας², ἔκκεν ἀποδώσω τὸ χρέος. Ἀπ' οὗ γὰρ τῇ καθόδῳ³ ἡ εὐσπλαγχνία τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, πάντα κατὰ τάξιν τὰ προωρισθέντα γίνεται. Σήμερον ἡ ὀπτασία τοῦ Ἰακώβ ἡ ἐπὶ τῆς κλίμακος θεωρηθεῖσα πεπλήρωται· οἱ γὰρ ἄγγελοι κατελθόντες καὶ ἐρχόμενοι ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, αὐτῷ λειτουργοῦσιν. Σήμερον ὁ ἐν τῇ Σινάῳ ὄρει τὸν Μωσῆν τῇ ὀπῆ περιέγων καὶ τὰ ὀπίσθια δεικνύμενος αὐτῷ, τῇ σαρκὶ περιέχεται. Ἰνα μετ' ὀλίγον ὅλος Θεὸς ἐν ὅλῳ ἀνθρώπῳ τοῖς πιστοῖς γνωρισθῇ. Σήμερον ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, ἐπὶ γῆς παρετέμετο· ἄγγελος γὰρ διὰ τοῦτο ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὑπὸ τοῦ προφήτου ὀνόμασται, καθ' ὃ τῇ ἐκτουτοῦ παρουσίᾳ ἀνήγγειλεν ἡμῖν τὴν τελειωθεῖσαν βουλήν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ Γαβριὴλ διηκόνησε τὸ μυστήριον, ἀλλ' αὐτὸς

1. περιέχεται. — 2. Αἰτιδι ad immolationem Isaac. — 3. καθόδω.

a) Gen. III. 16.

δι' ἑαυτοῦ παραγενόμενος ἐπλήρωσε, καὶ καλῶς ὁ αὐτὸς προφητεῶν ἀνεκέρυζε λέγων· οὐ προέβους, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κ'ρίος ἔσωσεν ἡμᾶς.

5 4. Καὶ ὅταν εἰς νοῦν λάβω τὴν τοσαύτην συγκατάθεσιν, ἰλιγγιᾷ μου ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμὸς, καὶ ἡ γλῶσσα μου δεσμεῖται καὶ πρὸς ἀζῖαν τι τῆς τοσαύτης εὐεργεσίας οὐκ εὐρίσκει. Τί γὰρ δύναται λογισμὸς ἀνθρώπινος καὶ τάχα εἰπεῖν ἀληθῶς καὶ τοῦτου ἕλαττον φράσαι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίᾳ; Πᾶσαι αἱ ἐν οὐρανῷ δυνάμεις ἐξέστησαν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συγκατάθεσει· οὐδὲ γὰρ αὐταὶ πρὸ τῆς δρατῆς κτίσεως ἔγνωσαν τὸ τοιοῦτον μυστήριον. Μόνος ὁ Γαβριὴλ θαρρεῖται. Καὶ οὗτος πάλιν, ὅτε ἐπέστη τῇ παρθένῳ, καὶ τὸ χαῖρε ἐφθέγγετο, κατεπλήττετο ὄρων ἐν αὐτῇ τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ προεβάσαντα αὐτὸν ἐπὶ γῆς· ὅθεν κεχαριτωμένη ἐπέγγαγεν· καὶ δευθῶς τῇ παρθένῳ προσεφθέγγετο, καὶ ὡς τῷ θρόνῳ τῷ 15 ἱεροσολικῷ παρεστῶς, οὕτως ἀνεῖσαι εἰς αὐτὴν διὰ τὸν ἐν αὐτῇ παραγενόμενον οὐκ ἐτόλμα.

Οὐκ ἐδείθη γὰρ χρόνου εἰς τὴν εἰσόδον ὁ τῶν χρόνων καὶ πάσης τῆς γενητῆς κτίσεως ποιητῆς. Ἦκουσεν ἡ παρθένος τὸ χαῖρε, καὶ εὐθέως ὄργος ἀνεδείχθη· εἰσέδου ὁ Λόγος ἐν αὐτῇ, καὶ εὐθέως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παρέσχεν τὰ ἐξ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ τὰ ὑπὲρ αὐτὴν, μὴ συγχωρησασα καιρὸν ἀκαριαιὸν ἐν τῇ τοῦ Λόγου εἰσόδῳ, καὶ τῇ τοῦ τελείου ἀνθρώπου διαπλάσει, τοῦ ἐκ τῆς παρθένου ληφθέντος. Ὁ τῆς σωτηρίας ἀζητωθεὶς καὶ εὐσεβῶς τὸ μυστήριον προσέμενος¹, μὴ ἐνοήσας τὸν ἄνθρωπον πρότερον διαπεπλάσθαι, καὶ οὕτως τὸν Λόγον ὑποδεδέχθαι· μηδ' αὖ πάλιν ἐνθυμητῆς τὴν θεότητα προνοηκῆσαι ἐν τῇ γαστρὶ, καὶ οὕτως τὸν ἄνθρωπον 25 διαπεπλάσθαι, ἀλλ' ἅμα Λόγου εἰσόδον, ἅμα σαρκὸς διαπλάσιν, ἥτοι ἔνωσιν ἐνώσει σαρκὸς δὲ ὅταν εἴπω, τὸν τελείον ἄνθρωπον λέγων· τελείον δὲ λέγω, καθ' ὃ τὰ ἡμέτερα πάντα ἡ καινουργηθεῖσα σὰρξ ἐκ τῆς παρθένου καὶ ἐνωθεῖσα τῷ Θεῷ Λόγῳ εἶναι, χωρὶς ἁμαρτίας.

Ἄλλὰ μηδὲ τῇ ἀφράστῳ ἐνώσει σύγχυσιν ἀγάγας, μηδ' ὁποτερας φύσεως ἀλλοίωσιν προσδέξῃ, ἀλλ'

legatus fuit, tamen ipse per seipsum adveniens adimplevit, et idem, bene praenuntians, proclamavit dicens: *Non legatus, non angelus, sed Dominus ipse salvavit nos*^a.

4. Quando autem mecum recolo tantam indulgentiam, vertigine corripiuntur mens ratioque, et lingua mea ligatur, neque quidquam quod tantum beneficium deceat, invenio. Quid enim potest humana ratio de tam mirabili generis nostri salute, nisi fors anliquid veri, quod tamen infra mysterium sit, exprimere? Caelestes virtutes omnes obstupuerunt prae tali benignitate; neque enim istae ante creaturam visibilem tale mysterium cognoverunt. Solus Gabriel fidenter se habet. Et hic rursus, quando Virgini apparuit et *Ave* protulit, obstupescens vidit in ea illum, qui miscrat ipsum e caelo, et in terra illum antecesserat; unde *gratia plena* addidit, et cum metu Virginem allocutus, perinde ac si ante thronum cherubicum adstaret, ipsam intentis oculis aspicere, propter eum qui in eam advenerat, non audebat.

Non enim, ut ingrederetur, tempore opus fuit creatori temporum et omnis factae creaturae. Audivit Virgo *Ave*, et statim capax effecta est: Verbum penetravit eam, et mox humana natura quae sua sunt praestitit, vel potius quae supra se, nullum, vel minimum temporis punctum admittens inter ingressum Verbi et hominis perfecti e Virgine sumpti formationem. Qui salute donatus es et pie mysterium adoras, ne putes hominem prius fuisse formatum, et sic Verbum suscepisse, neque iterum cogites divinitatem prius in ventre inhabitasse, et sic hominem formatum fuisse; sed simul Verbi ingressum et carnis formationem sive unionem intellige; quando autem de carne loquor, perfectum hominem dico; dico vero perfectum, inquantum caro innovata de Virgine et Deo Verbo unita, nostra omnia praeter peccatum habuit.

Attamen neque huic ineffabili unioni confusionem adducas, neque alterutrius naturae

1. προσέμενον.

a) Is. LXIII, 9.

mutationem admittas, sed utramque naturam perfectam agnoscens, unicum Filium Dei in una persona, in una hypostasi adora. Sic enim et unum de sancta Trinitate eum esse agnosces, et Virginem proprie et secundum veritatem Deiparam confiteberis. Etenim, etsi vere carnem nostram induit, tamen aeternam potestatem non mutavit, neque quartae personae adorationem introduxit; hanc enim sancta Trinitas non recipit. Nemo ergo separet inseparabilem, ne et ipse ab expectata spe dividatur; neque, sicut supra diximus, confusionem aut mutationem introducatur in unione Verbi, quae facta est assumptio carnis.

5. Ad haec disrumpantur qui Nestorii dogmata sentiunt. Dilanientur qui Eutychetis sententiam stabilire nituntur. Evanescant qui impii Origenis blasphemias in Ecclesiam invehere student. Ad hos enim interea mea verba, quos idem baptisma orthodoxae fidei initiavit, qui corruptorum hominum effecti discipuli, compositos a prava similiter sententibus legerunt libros. Hi quidem veritati et incomprehensibili virtuti Dei non attenderunt, sed ratiocinationum serie haereticis se traderunt, contententes Ecclesiam, quae illi genuit, *in vestimentis ovium interius lupi rapaces*^a. secundum Domini vocem, sub ovina pelle suum belluinum et insanabilem animum tegentes, *qui per blandos sermones et per venustam orationem seducunt corda innocentium*^b; *quorum damnatio iusta est*^c, *quibus caligo tenebrarum reservatur*^d. Dicat et ipse de illis Isaías, praeco ille voce potens, merito eos irridens: *Contra quem os vestrum aperuistis et linguam vestram laxastis? Nonne vos olim filii perditionis estis, semen ignobile*^e?

6. His quidem cum caeteris omnibus haereticis et infidelibus Iudaeis in ignem suum et flammam, qua exurantur, abire permissis, nos hanc vitae consuetudinem, quae tantam

ἐκατέρως τὰς φύσεις τελείας γνωρίζων, προσκύνει τὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν ἐνί προσώπῳ, ἐν μίᾳ ὑποστάσει. Οὕτως γὰρ καὶ γνωρίζεις αὐτὸν, ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπάρχοντα, καὶ τὴν παρθένον κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν [θεοτόκον] ὁμολογῆσεις. 5
Εἰ γὰρ καὶ τὴν ἡμετέραν σάρκα ἀληθῶς ἡμψιάσατο, ἀλλὰ καὶ προαιώνιον ἐξουσίαν οὐκ ἠλλοίωσεν, οὐδὲ τετάρτου προσκύνησιν προσώπου εἰσῆγαγεν· ἀπαράδεκτος γὰρ τοῦτου ἡ ἁγία Τριάς. Μὴ τις οὖν χωρίζῃ τὸν ἀχώριστον, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς 10
χωρισθῇ τῆς προσδοκωμένης ἐλπίδος, μηδ' ὡς προέφημεν, σύγχυσιν ἢ ἀλλοίωσιν εἰσαγάγῃ! ἐν τῇ τοῦ Λόγου ἐνώσει τῇ γενόμενῃ πρόσληθις τῆς σαρκός.

5. Πρὸς ταῦτα ἐξηγνήσθησαν οἱ τὰ Νεστορίους 15
φρονούντες· σπαρταθέντων <οἱ> τὰ Εὐτυχέως κρατύναι περὶόμενοι· ματαιώσθησαν οἱ τὰ δυσσεβοῦς Ὀριγένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσαγαγεῖν σπουδαζόντες. Πρὸς τούτους γὰρ μοι τέως ὁ λόγος, τοὺς τῷ αὐτῷ βαπτίσματι τελειωθέντας τῆς ὀρθοδόξου 20
πίστεως, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων διεφθαρμένον ὑπακούσαντας, ἐντετυρχότας ὑπὸ κακοδόξων ὁμοίως ἀνθρώπων συνταχθεῖσιν [βίβλοις]², οἵτινες τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ ἀκατάληπτῳ δυνάμει τοῦ Θεοῦ οὐ προσέσχον, ἀλλὰ τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν λογισμῶν, τοῖς 25
κακόφροσιν ἐπιδηδωκόσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἀθετοῦσιν τὴν γεννήσαντα αὐτοὺς ἐκκλησίαν, οἵτινες πάντως ἐν ἐνδήμιασι προβαίον λίκου ὄφραγες, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, ἐνδοθέν εἰσιν, καὶ τῷ κωδίῳ σκέποντες τὴν θηριώδη αὐτῶν καὶ ἀνάτον γνώμην 30
διὰ χορητολογίας καὶ εὐλογίας ἕξαιτωσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκαίων· ὧν τὸ κρίμα ἐνδικόν ἐστιν, οἷς ζήλος τοῦ σκότους τετήρηται. Ἀεγέτω δὲ περὶ αὐτῶν καὶ Ἠσαίας ὁ μεγαλοφρονοτάτος κήρυξ, ἄρμολοῖος ἐπισκόπων αὐτούς· 35
'Ἐπὶ τίνα ἠγοῖζατε τὸ στόμα ἑμῶν, καὶ ἐπὶ τίνα ἐχολάσατε τὴν γλῶτταν ἑμῶν· πρότερον οὐχ ἑμεῖς ἔσθε τέκνα ἀπωλείας, σπέρμα ἄτιμον;

6. Καὶ τούτους μὲν ἐξάντες σὺν τοῖς λοιποῖς 40
πᾶσι κακοδόξοις καὶ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις τῷ πυρὶ οὕτων πορεύεσθαι, καὶ τῇ φλογὶ ἧ ἐξέκαυσαν, ἡμεῖς τῆς ἡμέρας ἀναλαβόντες ἄξιον τρόπον, ἐξάλ-

1. προσαγάγοι. — 2. Vox βίβλοις, quamvis desit, omnino subaudienda, et ad sensum necessaria. Complementum aliquod etiam omisum est post ὑπακούσαντας.

a) Math. vii, 15. — b) Rom. xvi, 18. — c) Rom. iii, 8. — d) II Petr. ii, 17. Cf. Iud. 13. — e) Is. lviij, 4.

λοι τινές καὶ λαμπροὶ ὀφθόμενοι, οὐκ ἐσθῆτα τοιαύ-
την περιβεβλημένοι αὐτῆ γὰρ σητῶν προσ-
ανώλωμα¹, ἀλλὰ λογισμῶν καθαρότητα, καὶ βίου
λαμπρότητα² πρέπει γὰρ, πρέπει τοῖς ἐν τῷ γάμῳ
5 τῷ δεσποτικῷ κεκλημένοις λευχεινοῦν. Ἰστε γὰρ
πάντες οἱ τοῖς θεοῖς σχολάζοντες, ὅπως ὁ τὴν
ῥουθωθεῖσαν ἐσθῆτα περιβεβλημένος, θεθείς χεῖρας
καὶ πόδας, ἐν τῇ γενέῃ ἐκπέμπεται. Οὐδὲ γὰρ ἂν
βασιλεὺς τις γνησίου υἱοῦ ἐτέλει γάμον, καὶ μήτε
10 κληθεὶς ἐν αὐτῷ ἡδύνατο³ ὀφθῆναι παρὰ τὸ
προσῆκον, αὐτὸς ἑαυτοῦ προκαταγινώσκων, καὶ τῶν
οὐκ ἐνδεγρομένων γινώσκων εἶναι τὸ μετὰ βυψώσης
στολῆς εἰσδεσθῆναι ἐκεῖ, καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀνθρώπου.
Ἐποῦ δὲ Θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐξαπέστειλεν ἐπὶ
15 σιωτρῖα⁴ τοῦ γένους ἡμῶν γενέσθαι ἐκ γυναικὸς
σάρκα, ἵνα τὴν διαφθαρθεῖσαν φύσιν καὶ πᾶσαν τὴν
κτίσιν ἀνακκίση, πόσης οἴσθε δεῖσθαι σπουδῆς
τοῦ πᾶσαν καθαρότητι κεκτῆσθαι; Πόσης φρον-
τίδος ἄξιον τὸ μὴ ἕξω γενέσθαι τῆς τοιαύτης
20 χαρῆς;

Δεδιώτες⁵ οὖν, ἀδελφοί, τὸν παραγερόμενον
λόγον καὶ χωροῦντα ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς
καὶ σώματος, αἰμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κρι-
τικόν⁶ ἐνθυμῆσεων, καὶ ἐνοῦσιν καρθίας⁷ καὶ
25 ὅτι οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνόπιον αὐτοῦ,
πάντα δὲ γινῶν καὶ τετραχλησιμένα τοῖς
ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς δὲ ἡμῖν⁸ ὁ λόγος,
καθαρίζομεν ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης ματαίτητος λο-
γισμῶν, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν τελουμένων ἔργων καὶ
30 τὴν τοιαύτην ἐργασίαν μὴ εἰς τὸ παρὸν μόνον
εὐτρεπίσωμεν, ἀλλὰ μέχρι τέλους πρὸς τὸ συμφέρον
ἡμῖν αὐτοῖς κτησώμεθα. Οὕτως γὰρ εὐ ἕξει τὰ
ἡμέτερα, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Οὕτως
καὶ τῇ πρέπουσαν χριστιανοῖς πολιτείαν ἐπιδειξό-
35 μεθα⁹ οὕτως καὶ τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμπαράζομεν
στόματα, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς εἰς εὐσέβειαν προτρέ-
ψομεν οὕτως καὶ αὐτοὶ τὸν διάβολον καταστῦναι
δυνησώμεθα, καὶ τοῦ λέγειν τι καθ' ἡμῶν οὐ
συγχορήσομεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐξόδου ἡμῶν
40 οὕτως ἰσχύσομεν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ φοβερῇ
παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ
πρηρησίας αὐτῷ ὑπαντῆσαι, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν
αὐτοῦ στάσεως καταξιοθῆναι, δόξαν αὐτῷ ἀναπέμ-
45 ποτες ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

deceat solemnitatem, amplectamur, renovatique
et fulgidi appareamus, non illa veste splen-
dida, quae linearium praeda fit, circumdati, sed
cogitationum puritate et vitae splendore; decet
enim, decet illos, qui ad dominicas nuptias
vocati sunt, candidari. Scitis enim vos omnes,
qui divinis vacatis, eum qui sordida veste indu-
tus erit, ligatis manibus ac pedibus in gehennam
immissum iri. Neque enim quodam rege
proprii filii celebrante nuptias, ille qui non esset
vocatus ipsis adesse posset, posthabito decoro,
quippe qui seipsum praedamaret, dum sciens
praeter decentiam esse sordida stola vestiri, ibi
excipi vellet; et haec quidem de homine. Ubi
autem Deus Filium suum misit ad nostri generis
salutem, ut caro ex muliere fieret ad renovan-
dam corruptam naturam et universam creatio-
nem, quanto studio opus esse putatis ad perfectam
puritatem acquirendam, quantum requirere
solicitudinem participationem talis gaudii?

Timentes igitur, fratres, *Verbum adveniens
et pertingens usque ad divisionem animae ac
corporis, compagum quoque ac medullarum, et
discretorem cogitationum et intentionum cordis;*
*et non est ulla creatura invisibilis in conspectu
ejus: omnia autem nuda et aperta sunt oculis
ejus, ad quem nobis sermo^a,* purgemus nos-
metipsos ab omni vanitate cogitationum et ab
operibus, quae ex illis aguntur. Neque hunc
laborem ad praesens tantum insumamus, sed
usque ad finem pro commodo nostro ser-
vemus. Sic enim nostra bene se habebunt, et
nunc et in futurum. Sic etiam quae christianos
deceat conversationem ostendemus; sic haereticorum
ora obtrudemus et magis illos ad
pietatem provocabimus; sic et ipsi diabolum
pudore afflicere poterimus, et adversum nos
aliquid dicendi, in die exitus nostri, illi facultatem
non dabimus; sic valebimus et in secundo ac
tremendo adventu Domini nostri Jesu Christi,
cum fiducia ei obviam ire, et dignos qui a
dextris eius stemus haberi, gloriam ipsi
reddentes et Patri simul et sancto Spiritui,
nunc et semper et in saecula saeculorum.
Amen.

1. Codex habet tantum π ο. — 2. ἡδύνατοι. — 3. Δεδιώτες. — 4. κριτικῶν. — 5. πρὸς ὄν. — 6. ἡμῖν.

a) Hebr. iv, 12-13.

H*

ORATIO IN FESTIVITATEM OCCURSUS

SANCTI PATRIS NOSTRI ABRAMI EPISCOPI EPIHESINI ORATIO IN FESTIVITATEM OCCURSUS.

1. Cum ultima verba tertii psalmi, dicentia : *Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua*^a, necnon praesens festivitas nobis memoriam reducerint eorum, quae in ipsa acta sunt a Ioseph et Maria virgine atque Deipara, consilio Domini omnia secundum legem perficere volentis — quoniam vero ista, quae Moyses alta voce clamavit et iussit? *Si genitus fuerit masculus adaperiens vulvum, sanctus Domino vocabitur*^b, et puerpera post quadragesimam diem ad templum cum filio ascendet, et pro sua purificatione par turturum aut duos pullos columbarum offeret^c — ad omnia quae Dominus suggestit edicenda impulsus sumus. Ineffabilis enim est, quae in ea celebratur humanitas, magna bonitas. In univrsam praecipiens quae supra dicta sunt, ea dico quae per Moysen promulgata sunt, ipse ad templum adduci dignatur, et quae praecipit adimplet, ad redargutionem gentis Iudaeorum. Cum enim isti nullum mandatum ad effectum perducere vellent, sed, si qui ex illis legalia quaedam servarent, pro gravi onere haec semper haberent, ad hoc unum attendentes^d ne contactu idolorum contaminarentur, ideo ipse adveniens suam ex Virgine nativitatem dispensat, non per speciem sed secundum veritatem ex ea carnem assumens et generatus. Et pater saeculorum fit infans, et matrem ex nobis innuptam accipit. Et bene Paulus apostolus,

ΤΟΥ ΕΝ ἉΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἩΜΩΝ ἈΒΡΑΜΙΟΥ ἘΠΙΣΚΟΠΟΥ ἘΦΕΣΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Ἑορτὴν τῆς ὑπαπανθῆς¹.

1. Ἐπειδὴ αἱ λέξεις τῆς συμπληρώσεως τοῦ τρίτου ψαλμοῦ αἱ λέγουσαι τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία, 5 καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν σου ἡ εὐλογία σου, καὶ ἡ παρούσα ἑορτὴ εἰς μνήμην ἡμᾶς εἰσήγαγε τῶν ἐν αὐτῇ τελεσθέντων ὑπὸ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου, τῆ βουλῆ τοῦ Κυρίου, τοῦ οὕτως εὐδοχήσαντος κατὰ τὸν νόμον πάντα τελέσαι 10 — ποῖα δὴ ταῦτα; ἀ² ἡ τοῦ Μωσέως προεφέρετο φωνή, ἡ διατάττουσα τὸ ἐν τερθῇ ἄρσεν διωνυτῶνον μῆτριαν, ἄγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσειαι, καὶ τὴν τίκτουςαν τοῦτο μετὰ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀνίεσαι σὺν τούτῳ³ ἐν τῷ ἱερῷ καὶ προσπαγαεῖν 15 ἐπὶ τὸ τοῦ καθαρῶσιμοῦ αὐτῆς ζεῦγος τριγώνιον, ἢ θίῳ γεοσοῖς περιστερῶν, — προετραπέμεν διαλεχθῆναι ὅσα ὁ Κύριος ἐγορήχησεν. Ἄφρατος γὰρ ἡ ἐν αὐτῇ⁴ τελεσθεῖσα φιλανθρωπία, μεγάλη ἡ ἀγαθότης. Διὰ τοῦ ὅλου προστάττειν τὰ προρηθέντα, λέγω δὴ τὰ διὰ τοῦ Μωσέως, αὐτὸς καταστῆσθαι ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἄπερ προσεταξάτῃ, πληροῦ πρὸς ἐλεγγον τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους.

Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι οὐδὲν τῶν κειλεσθέντων εἰς ἔργον παραδύναται ἠβούλοντο, ἀλλ' εἰ καὶ τινες ἐξ 25 αὐτῶν ἐποίουν τι τῶν τοῦ νόμου, ὡς φορτισζόμενοι, οὕτως διετέλουν μονοσκοπεῖντες πάντα ἐν αὐτῷ τὴν πρὸς τὰ εἰδῶλα σχέσιν, διὰ τοῦτο αὐτὸς παρενόμενος οἰκονομεῖ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν, οὐ δοκῆσει, ἀλλ' ἀληθεῖα, ἐξ αὐτῆς σάρκα ἐνδυσάμενος⁵ 30 καὶ τίκταμενος. Καὶ γίνεται βρέφος ὁ τῶν αἰώνων πατήρ, καὶ μητέρα ἐξ ἡμῶν τὴν ἀπειρογάμον καταδέχεται⁶. Καὶ καλῶς Παῦλος ὁ ἀπόστολος,

1. E codice 1174, fol. 102-106, bibliothecae Parisiensi (fonds grec), qui designatur per litteram A. Littera B designat cod. 1190, fol. 108 v°-109 v°, eiusdem bibliothecae. Vid. H. OMONI, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque nationale*, Paris, 1898, pp. 239-240 et 259-260. — 2. τὰ A; τὰ ὅτε B. — 3. σὺν αὐτῷ B. — 4. αὐτῷ A. — 5. σαρκούμενος B. — 6. B καὶ μητέρα ἐφ' ἑμῶν. Post haec verba, B folium integrum praetermittit usque ad Ἰδοῦ καὶ πάλιν ἡ συμφωνία.

a) Psalmi, III, 9. — b) Exod. XIII, 2, 15. — c) Levitic. XII, 8; Luc. II, 24. — d) Verbum μονοσκοπεῖν

non inveni in glossariis. Puto illud transferri posse per « ad unum, neglectis aliis, attendere ».

ἐνοῶν τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν, καὶ τὴν πρὸ
αἰῶνων ὑπαρξίν τοῦ ἐνός καὶ μόνου Χριστοῦ, ἐβόα
λέγων· ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε
ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων, μήτε ζωῆς τέλος. Ἀπάτωρ
5 γὰρ ἐπὶ γῆς ἐκ μητρός· ἀμήτωρ δὲ ἐν οὐρανῷ ἐκ
τοῦ Πατρὸς· διότι οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔσχεν ὁ ἐκ τοῦ
Πατρὸς γεννηθεὶς Θεὸς Λόγος, ἴσος ὢν κατὰ πάντα
τῷ γεννήσαντι, ἀφθαρτος, ἄχρονος, ἀμίαντος· οὔτε
ζωῆς τέλος ἔχει ἢ ἐπὶ αὐτοῦ προσληφθεῖσα σάρξ·
10 ἔχει, εἴπαμεν, ὅτι ἐσχέ δι' ἡμᾶς, καὶ ἀνέστη, ὡς
τῆ θεότητι αὐτοῦ ἐνωθεῖσα· καὶ εἰς ἐνα πρόσω-
πον καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἐνα ὕλον, εἰς ἐνα
Χριστὸν ἀληθῆ δεικνύμενος, εἰ καὶ δύο τὰ νοού-
μενα· ὁ γὰρ αὐτὸς τέλειος Θεὸς, καὶ τέλειος
15 ἄνθρωπος.

2. Δέξεται οὖν τοῦτον ὁ Συμεὼν ἐν ἀγκάλαις ὡς
βρέφος τεσσαρακονθήμερον, καὶ γνωρίζει ὡς
δεσπότην τὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κεργηματι-
σμένον αὐτῷ Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἀληθῆ.
20 Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστής· Καὶ ἦν αὐτῷ κεργη-
ματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου
μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἰδεῖν τὸν Χριστὸν
Κυρίου, τὸν ἐξουσιαστὴν ζωῆς καὶ θανάτου, ὃν
περιπτύξάμενος ἐν ταῖς ἀγκάλαις, ἐβόα λέγων·
25 Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, δεσποτα, κατὰ
τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ἀληθῶς δικαίος καὶ
εὐλαβὴς ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνήν.
Εἰ μὴ γὰρ τοιοῦτος ἦν, οὐκ ἂν τὸν ζωῆς καὶ θανάτου
κύριον εἴγνω, ὡς ἀνωτέρω εἰρηται. Ὅτι εἶδον
30 οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἤτιμίμας
κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Ὁμοία
τῶν πρὸς τὰ τέλη τοῦ τρίτου ψαλμοῦ βρῆθέντων καὶ
οὕτως ἀναφωνεῖ. Τί γὰρ ἐκεῖ ἔρχμεν ἀρμόζειν ἐν
τῇ παρουσίᾳ ἡμέρα· Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία καὶ
35 ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ ἐλπίς σου. Ὁμοίως καὶ
ὁ Συμεὼν· Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ
σωτήριόν σου, ὃ ἤτιμίμας κατὰ πρόσωπον
πάντων τῶν λαῶν. Ἴδετε πῶς συμβαίνει τὰ ἐν
τῇ παλαιᾷ μυστικῶς εἰρημένα τοῖς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ
40 τοῦ Κυρίου θεοπρεπῶς εἰρημένους.

Ἀλλὰ τί ὁ θεοφόρος γέρον ἐπαφίησιν ἀκόλουθον;
Φησὶ εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σοῦ
Ἰσραὴλ. Περὶ τούτου τοῦ φωτός καὶ Ἡσαΐας

hanc dispensationem cum consideraret, cla-
mabat dicens : *Sine patre, sine matre, sine
genealogia, neque initium dierum habens, neque
vitae terminum*^a. Sine patre enim super terram
ex matre; sine matre autem in caelo ex
Patre. Etenim neque initium dierum habuit
qui de Patre genitus est Deus Verbum, ae-
qualis per omnia generanti, incorruptibilis,
intemporaneus, impollutus; neque vitae finem
habet caro, quam assumpsit. Habet, diximus,
quod habuit propter nos, et resurrexit, utpote
divinitati eius unita. Et tanquam una persona,
una hypostasis, unus Filius, unus Christus
verus manifestatur, quamquam duo sunt,
quae mens contemplatur. Idem enim perfectus
Deus et perfectus homo.

2. Accipit igitur hunc Simeon in ulnis ut
infantem quadraginta dies natum, et agnoscit
ut Dominum, quem Spiritus sanctus ipsi ut
Christum et Dominum et Deum verum prae-
nuntiaverat. Dicit enim Evangelista : *Et respon-
sum acceperat a Spiritu sancto non visurum
se mortem, nisi prius videret Christum Domini*^b,
dominum vitae et mortis, quem complectens in
ulnis, clamabat dicens : *Nunc dimittis servum
tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace*^c;
vere justus et timoratus ille vir, secundum
Evangelii vocem. Nisi enim talis fuisset, Domi-
num vitae et mortis non agnovisset, ut supra
dictum est. *Quia viderunt oculi mei salutare
tuum, quod parasti ante faciem omnium populo-
rum*^d. Similia his, quae ad finem tertii psalmi
dicta sunt, praedicat iste. Quid enim ibi
diximus convenire in praesenti die? *Domini est
salus et super populum tuum benedictio tua*^e.
Similiter et Simeon : *Quia viderunt oculi mei
salutare tuum, quod parasti ante faciem om-
nium populorum*. Videte quomodo quae in
veteri Testamento mystice dicta sunt iis quae
divinitus de Incarnatione Domini prolata sunt
convenient.

Sed quid deifer ille senex continuo su-
biicit? *Lumen ad revelationem gentium et
gloriam plebis tuae Israel*^f. De hoc lumine

1. οὕτως Α.

a) Hebr. VII. 3. — b) Luc. II, 26. — c) Ibid., II, 29. — d) Ibid., II, 30-31. — e) Psal. III, 9. — f) Luc. II, 32.

gentium Isaias etiam clamat : *Popule, qui sedes in tenebris, lumen fulgebis super vos*^a. Ecce denuo plana consonantia utriusque. Gloriam vero vocans Israel, nihil aliud significat nisi quia ex Iudaeorum populo secundum carnem Christus exstabat.

3. *Et erat Ioseph et mater eius mirantes super his, quae dicebantur de illo*^b. Post haec et tam praecleara miracula, nondum, ut videtur, intellexerat Ioseph, ideoque mirabatur. — *Et benedixit illis Simcon, et dixit ad Mariam matrem eius : Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*^c. Haec verba audiendi curiosi non videntur ad benedictionem pertinere; nos vero et de benedictionibus et de prophetiis illa intelligimus, cum etiam adimpleta sint.

Ideo secundum gratiam quae data est nobis non propter studium ex operibus sed propter donantis Dei largitionem, pro nostra facultate proposita haec verba vobis, qui audistis, ad verbum interpretetis. *Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel; in ruinam eorum qui dicunt : Cum homo sit, facit seipsum Deum*^d, nec poenitentiam egerunt; in ruinam dicentium : *Non est hic a Deo, qui sabbata non servat*^e, nec de tali sententia poenitentiam egerunt. Et quemnam alium honorem, o Iudaei, sabbatis impertire debebat praeter illum, quo vestros sanavit infirmos et qui indigebat sanatione? In ruinam dicentium : *Non bene dicimus, quia Samaritanus es tu et daemonium habes, et ex fornicatione genitus*^f? nec poenitentiam egerunt. In ruinam dicentium : *Tolle, tolle, crucifige eum*^g, nec poenitentiam egerunt. In ruinam dicentium tempore crucis : *Si Filius Dei es, descende de cruce*^h, nec poenitentiam egerunt. In ruinam

κράζει τῶν ἔθνῶν· Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, ἡὼς λάμπει ἐφ' ἑαυτοῦ. Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡ συμφωνία πολλὴ ἐκτέλερον ὁδῶν δὲ καλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, οὐδὲν ἕτερον σημαίνει, ἢ ὅτι ἐκ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε¹.

3. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαοιμένοις περὶ αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα καὶ τετρακῆτα θαύματα, οὕτω συνήκεν ὁ Ἰωσήφ, ὡς ἔοικε· διὸ καὶ ἐθαύμαζε. — Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς Μαρίαν, τὴν μητέρα αὐτοῦ· Ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελύσεται ὁμηγαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. Ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα τοῖς λεγούσι τὴν ἀκοὴν οὐ δοκοῦσιν εἶναι εὐλογία· ἡμεῖς δὲ καὶ εἰς εὐλογία καὶ εἰς προφητείας αὐτὰ ἐκλαμβάνομεν, ἐπειδὴ καὶ γεγόνασι.

Διὸ κατὰ τὴν χάριν τὴν δόθεισαν ἡμῖν, οὐ διὰ τὴν ἐξ ἔργων σπουδὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ θεοκτότου Θεοῦ παραχρῆν, ὡς οἷοί τε ἐσμέν, ἐπερμηνεύσωμεν ἡμῖν τοῖς ἀκραταῖς κατὰ λέξιν τὰ προκείμενα ῥήματα. — Ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων ὅτι, ἄθροπος ὢν, ποιεῖ ἑαυτὸν Θεόν, καὶ μὴ μετανοησάντων εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων ὅτι οὐκ ἔστιν οὕτως παρὰ Θεοῦ, ὅς οὐ τιμῶ τὰ σάββατα, καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ γνώμῃ μὴ μετανοησάντων. Καὶ ποίαν εἶχεν ἑτέραν τιμὴν προσαγαγεῖν² τοῖς ἀθέουσι³, ὧ Ἰουδαῖοι, ἢ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐξῆσθαι τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπεύειν⁴; Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων· οὐ καλῶς λέγομεν, ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις, καὶ ἐκ πορνείας γεγέννησαι; καὶ μὴ μετανοησάντων. Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων· Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν, καὶ μὴ μετανοησάντων. Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ· Εἰ εὐὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατὰβιθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ μὴ μετανοη-

1. ὑπῆρξεν B. — 2. προσαγάγει A; προσαγάγει B. — 3. Hic desinit B. — 4. ἐξῆσθαι τοῖς κακῶς ἔχουσι A.

a. Is. IX. 2. — b) Luc II. 33. — c) Ibid. 34-35. — d) Ioan. X. 33. — e) Ioan. IX. 16. — f) Ioan. VIII. 48. Verba : καὶ ἐκ πορνείας γεγέννησαι in nullo codice Evangeliorum inveniuntur. Leguntur tamen

in Actibus Pilati. II. 4. Cf. T. CALMES, *L'Évangile de S. Jean*. Paris, 1901, p. 297-299. — g) Ioan. XIX. 15. — h) Math. XXVII. 40.

σάντων. Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων τοῖς στρατιώταις εἶπατε ὅτι, ἡμῶν κοιμομένοι, νεκροὶ ἐλήθοντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔκλεψαν αὐτόν, καὶ ἐπὶ τούτοις μὴ μετανοσάντων, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς 5 σήμερον ἐμβαίνοντων τῇ ἑαυτῶν ἰανοίᾳ καὶ πόρρω τῶν Ἰουδαίων.

4. Ἐπειδὴ ἐφράσαμεν ὑμῖν ἐφ' ὧν κεῖται εἰς πτώσιν ὁ Κύριος, λέξωμεν ὑμῖν καὶ ἐφ' οἷς ἦλθεν εἰς ἀνάστασιν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Εὐθὺς ταῦτα προφη- 10 τεύον, ἐφ' ἑαυτῷ ἐγνωκῶς τελειῖσθαι τὴν ἀνάστασιν, συνέδραμεν ἐν τῷ ἱερῷ, ἵνα τὴν κεχρεωστημένην παρ' αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ² λειτουργίαν, καὶ καρπώ- σθαι τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἑαυτοῦ τὴν σωτηρίαν· οὐ μόνον δὲ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ πάντες 15 ὅσοι ἐπίστευον εἰς αὐτόν· οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ λοιποὶ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, καὶ ὅσοι τῇ βουλῇ τῶν Ἰου- δαίων οὐκ ἐπηκολούθουν·³ ὁ Ἰωσήφ, ὁ ἀπὸ Ἀρι- μαθείας, ὁ Γαμαλιήλ, οἱ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀπο- στόλων τρισχιλιοί, καὶ πλὴν πεντακισχιλιοί. Οὐ μόνον δὲ ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι μέχρι τῆς 20 σήμερον πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ ἀναστάσεως ἀξιοῦσθαι.

Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως ἐλαθεῖν τὴν τοιούτην λέξιν· κεῖται γὰρ εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν τῶν 25 τὴν ἀπιστίαν⁴ ἀποτιθεμένων, καὶ ἐκ τῆς ὑπερη- φάνου⁵ γνώμης καταπιπτόντων, καὶ ἀνισταμένων διὰ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, καὶ τῆς ὑψηλῆς ταπεινώ- σεως, ἣν τινα προσλαμβάνουσιν εὐσεβῶς διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐκτέησαντο περὶ αὐτόν, καὶ τὴν τῶν 30 ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν.

5. Τὸ δὲ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, ἐμοὶ δοκεῖ πρὸς τοὺς αἵρετικούς λελέχθαι, οἵτινες ἀντι- λέγοντες οὐ παύσονται μέχρις οὗτου ἰδῶσιν αὐτοῦ 35 τὴν δευτέραν παρουσίαν. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν ἀρνοῦνται τὴν θεότητα αὐτοῦ, καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον αὐτὸν δογματίζουσιν. Ἄλλοι δὲ, μετὰ τὸ σαρκω- θῆναι τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς παρθένου, κρῆσι- ναι καὶ σύγγυσιν εἶναι λέγοντες, οὐκ ἀνέχονται γνωρί- 40 σαι τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς, καὶ ἐν οἷς αὐτὸς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἀλλὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνά- στασιν ψιλῇ τῇ θεότητι προσάπτουσιν, ἅπερ αὐτῆ⁶

dicentium militibus : *Dicite qua, nobis dormientibus, nocte venerunt discipuli ejus et furati sunt eum*^a, nec de his poenitentiam egerunt, sed usque ad hanc diem in sua insipientia ulterius Iudaeis processerunt.

4. Postquam vobis indicavimus in quorum ruinam positus est Dominus, dicamus etiam vobis in quorum resurrectionem veniat in Israel. Statim qui haec praenuntiabat, in seipso perfici resurrectionem expertus, ad templum cucurrit, ut a se debitum ministerium adimpleret et salutem suis bonis operibus congruentem perciperet: non solum autem ille, sed et omnes quicumque credebant in eum: apostoli et alii discipuli Domini, et quotquot consilio Iudaeorum non consentiebant: Ioseph ab Arimathea, Gamaliel, tria millia, de quibus in Actibus apostolorum, et denuo quinque millia^b. Non solum autem qui ex Israel sunt, sed etiam quicumque usque ad hanc diem credunt in eum, salutari ejus resurrectione honorabuntur.

Possumus autem et aliter hanc vocem accipere: positus est enim in ruinam et in resurrectionem eorum, qui suam infidelitatem deponentes et a suo superbo animo recedentes, per fidem, quae in eum est, resurrexerunt, nec non per sublimem humiliationem, quam pie suscipiunt propter amorem erga eum conceptum, et propter mandatorum eius observantiam.

5. Illud autem: *in signum cui contradicetur*, dictum fuisse mihi videtur contra haereticos, qui, usquedum videant secundum eius adventum, contradicere non cessabunt. Quidam enim ex illis divinitatem eius infitiantur et nudum hominem eum esse dogmatizant. Alii vero, post Incarnationem Dei Verbi ex Virgine, mixtionem et confusionem adesse asserentes, ea ex quibus et in quibus est Christus propter nostram salutem agnoscere renuunt, et passiones resurrectionemque nudae

1. αὐτῶν. — 2. ἐκπληρώσει. — 3. ἐπικολουθῶν. — 4. ἀπιστείαν. — 5. ὑπερηφάνου. — 6. αὐτῆ.

a) Math. XXVIII, 13. — b) Act. Apo-t. II, 41; IV, 4.

divinitati attribuunt, quas ipsa in carne a se assumpta inseparabiliter suscepit. Alii autem utraque confitentur, incarnatum esse scilicet Deum Verbum, sed eius carnem spiritu et anima destitutam supponunt. Et alii ut creatum quid et factum, Deum Verbum propter nos incarnatum considerant, et alii aliter. Bene ergo Simeon dicit eum positum esse talibus in signum cui contradicitur.

6. Illud vero : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, quae ad ipsam crucem Virginii contigerunt, manifestissime praenuntiat. Etenim tanquam a gladio, illo tempore, anima eius in duas partes dividebatur, dum verba sibi ab angelo in Annuntiatione dicta mente revolvebat, et quomodo sine semine conceptionem habuerit et partum illum subierit sine virginitatis detrimento, dum in memoriam revocabat miracula ab ipso patrata et quibus, ut mater, gloriabatur. Haec omnia Virgo in una cogitatione in seipsa rursus fingebat: in altera vero cum tanquam hominem videbat iniuriis affectum, colaphis caesum, flagellatum, arundine in capite percussum, spinis coronatum, ad crucem ductum, clavis affixum et pendentem, et haec cum malefactoribus sustentem, lancea ad latus perforatum, aceto et felle potatum, in sepulcro depositum. Utrunque ergo sufficiens causa erat, ut tanquam per gladium anima illius purissimae dissecaretur. Bene igitur Simeon ad eam illud : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*.

7. Illud autem : *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*, ut, qui in eum crediderunt, qualiter erga ipsum se habeant appareant, si firmi permaneant, si labefactentur, si in incredulitatem incidant. Et hoc manifeste comperimus in comprehensione eius, quando scilicet ipsi eius discipuli, qui prius illum Dominum et magistrum appellabant, relicto eo plane solo, fugerunt, et magnus ille, qui ceteris praecerninebat, negavit se esse illius discipulum, etsi postea poenitentia motus cum lacrymis ad humanissimum magistrum

εις τὴν ὑπ' αὐτῆς ληφθεῖσαν σάρκα ἀνωρίστως κατεδέξατο. Ἄλλοι δὲ τὰ μὲν συναμφοτέρα ὁμολογοῦσι, τοῦτέστι σεσαρκῶσθαι τὸν Θεὸν Λόγον, ἄνουν τε καὶ ἀψυχὸν τὴν αὐτοῦ σάρκα ὑποτιθέμεντες¹. Καὶ ἄλλοι, ὡς² κτίσματα καὶ ποιήματα τὸν Θεὸν Λόγον τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα δογματίζουσι, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Καλῶς οὖν ὁ Συμεὼν φησιν, ὅτι κείται τοῖς τοιοῦτοις εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.

6. Τὸ δὲ καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσειαι ὁμοιαίαι, τὰ πρὸς αὐτὸν τὸν σταυρὸν συμβάντα αὐτῇ προαναφώνει τηλεαυγῶς³. Καὶ γὰρ ὡς ὑπὸ βρομφαίας μερίζεται εἰς δύο κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἡ ταύτης ψυχὴ, ὅτε εἰς νοῦν ἐλάμβανε τὰ τοῦ ἀγγέλου ῥήματα, τὰ ἐν τῷ εὐαγγελισμῷ λεχθέντα αὐτῇ, καὶ ὅπως ἀσπόριος τὴν σύλληψιν ἐσχζε, ὅτε τὸν τόκον ἐκείνον ὑπέμεινε⁴ καὶ τὴν παρθενίαν οὐκ ἔτριψε, ὅτε τὰ μύρια εἰόρα θάύματα ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα, καὶ ὡς τεκοῦσα ἐνεκαυγᾶτο. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν τῇ ἐνὶ λογισμῷ ἡ παρθένος ἐν ἑαυτῇ ἀνέπλαττεν ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, ὡς ἀνθρωπὸν εἴρα ὑβριζόμενον, βραχίζόμενον, φραγγελλούμενον, καλαμῶ τὴν κεφαλὴν τυπτόμενον, ἀκάνθας στεφανούμενον, ἐν τῷ σταυρῷ ἐλκόμενον, προσηλούμενον καὶ ἀναρτούμενον, καὶ μετὰ κακούργων ταῦτα ὑπομένοντα, λόγγη τὴν πλευρὰν κεντούμενον, ὄξος καὶ γολθὴν ποτιζόμενον, ἐν τάφῳ ἀποτιθέμενον. Ἰκάνῃ οὖν ἐκάτερα ἦν, τὴν ψυχὴν ὡς ἐπὶ μαχαίρας διατεμεῖν τῆς ἀγνῆς. Καλῶς οὖν ὁ Συμεὼν πρὸς αὐτὴν τό *Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσειαι ὁμοιαίαι*.

7. Τὸ δὲ ὅπως ἀνακαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διολογισμοί, ὅπως οἱ πιστεῦσαντες εἰς αὐτὸν δεηθῶσιν ὅποιοι περὶ αὐτὸν ᾔσαν, εἰ βέβαιοι διαμένουσιν, εἰ σαλεύονται καὶ ἀπιστοῦσι. Καὶ ἔστι τοῦτο σαφῶς γινῶναι πῶς ἐν τῇ συλλήψει αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, οἱ πρότερον καλοῦντες αὐτὸν ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καταλιπόντες μονότατον ἔφυγον, καὶ ὁ μέγας δὲ κορυφαίωτος ὢν τῶν ἄλλων, ἠρνήσατο μὴ εἶναι αὐτοῦ μαθητῆς, εἰ καὶ τῇ μετανοίᾳ εἰς ὕστερον τῷ φιλανθρώπῳ δακρύων προσῆλθε, καὶ τῆς ἀπέσειος ἤξισται. Οὗ γὰρ ἐφ'

1. Phrasid videtur esse incompleta. Verisimiliter, librarius aliquid omisit. — 2. εἰς. — 3. ταυαυγῶς. — 4. Krascheninnikov e codice slavico addit : ὑπὲρ τὴν φύσιν ὑπέμεινε. *Op. cit.*, p. 20, 23.

ὡν πρόϊετο τοὺς ἀναθεματισμοὺς, τοῦτο πάλιν πεποίκακε, δειλιῶν μὴ τῶν αὐτῶν πειραθῆ, ᾧ καὶ διαβεβαιωμένῳ πάντα ὑπομένειν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, ὁ Κύριος προεῖπε τὰ συμβεβηκότα, καὶ οὐδ' οὕτως ἀσφαλῆστερος ἐγένετο· περὶ ὧν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἔγραψε λέγων· οὐδὲ γὰρ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπίστευον, ἄχρις οὗ ἀνέστη. Καὶ ὁ Κλεώπας δὲ, εἷς τῶν ἐβδόμηκοντα ¹, <μετὰ> τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἀγνοῶν ὅτινι διαλέγεται· ἡμεῖς δὲ ἐλπίζομεν ² ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτρωθῆαι τὸν Ἰσραὴλ. Ὡς ἄσθος ἡ ἐλπίς ἐσθῆθη. Οὐδέτις ὑπάρχει ἐν ἡμῖν. Καὶ Θωμᾶς δὲ· εἰ μὴ ἴδω καὶ βάλω μου τὴν χεῖρα εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ ψηλαγήσω τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. Εἰ δὲ ταῦτα οἱ συνόντες αὐτῷ καὶ πάντα θεασάμενοι τὰ ἐπ' αὐτοῦ τελοῦμενα θαύματα οὐχ ὑπομεμενίκασιν, οἱ ἐξωθεν ὄντες καὶ πιστεύσαντες, πῶς οὐκ ἠπίστησαν; Μίαν οὖν μεγάλην προσεφθέτευσεν ὁ Συμεὼν τό· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

8. Καὶ Ἄννα δὲ προφήτις οὖσα, ἡ θυγάτηρ Φαρισηλ, καὶ προβεβηκυῖα ³ ἐν ἡμεραιῶσι αὐτῆς, ἥτις τοῦ ἱεροῦ οὐκ ἀγίστατο, νηστείας καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν, ἐπιστάσια καὶ αὐτῇ ⁴ ὀρθομολογεῖτο τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσερχομένοις λυτρωσὶν ἐν Ἱερουσαλήμ. Τί δὲ ἐλάλει καὶ αὐτὴ πάντως ὑπεδείκνυεν, ὅτι ὁ προσδεχόμενος ὑπ' ἡμῶν λυτρωτὴς τοῦ κοσμοῦ Χριστὸς, οὗτός ἐστιν ὁ ὡς βρέφος βασταζόμενος, καὶ τῇ θεότητι τὰ πάντα περιέπων.

Καὶ φησιν ὁ εὐαγγελιστὴς· τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥῆσε καὶ ἐκραταίουτο ⁵ πνεύματι, πληροῦμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ. Ταῦτα δὲ εἰρηται περὶ τῆς ἐνοχρούου οἰκονομίας καὶ παρουσίας. Ἡ γὰρ θεότης αὐτοῦ οὐκ αὐξήσιν παρεδέξατο ⁶, ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσα καὶ μὴ ἀλλοιομένη· ἡ δὲ ἀνθρωπότης πάντα τὰ ἡμέτερα, ἐξ ἡμῶν οὖσα, καθ' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, ἥτις καὶ νῦν συμβασιλεύει αὐτῷ ἀχωρίστως, μεθ' ἧς καὶ προσδοκῶμεν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, τὴν μέλλουσαν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

accessit, et venia donatus est. Non enim in eam culpam rursus incidit, quae illi causa fuit cur execrationes protulerit, reformidans ne iisdem tentaretur; cui etiam affirmanti se omnia sustinere velle propter ipsius amorem erga ipsum. Dominus quae eventura erant praedixit, et tamen exinde firmior non evasit; de quibus etiam Evangelista haec scripsit: *Neque enim discipuli ejus credebant, donec resurrexit*^a. Cleopas autem, unus ex septuaginta, post illius resurrectionem, cum nesciret cum quo colloqueretur, dicebat: *Nos autem sperabamus eum esse qui redempturus esset Israel*^b. Sicut flos pes evanuit. Non amplius subsistit in nobis. Et Thomas etiam: *Nisi videro et misero manum meam in locum clavorum et palparem latus eius, non credam*^c. Si autem familiares eius, qui omnia ab ipso patrata miracula viderant, non sustinuerunt haec, quomodo qui crediderant extranei non diffidissent? Praeclare igitur prophetavit Simeon dicens: *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*.

8. Anna autem, filia Phanael, quae prophetissa erat, et in diebus suis processerat, quae non descendebat de templo, ieiuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die, superveniens et ipsa confitebatur Domino et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem in Ierusalem^d. Quid iterum ipsa loquebatur? Praemonstrabat scilicet, quem nos expectamus redemptorem mundi Christum, hunc ipsum esse qui portatur ut infans, et qui sua divinitate gubernat omnia.

Et ait Evangelista: *Puer autem crescebat et confortabatur spiritu, plenus sapientia, et gratia Dei erat in eo*^e. Haec autem de dispensatione et adventu in carne dicta sunt. Etenim divinitas ejus augmentum non accepit, cum semper eadem sine ulla mutatione permaneat; humanitas autem omnia nostra, utpote ex nobis orta, nostrum instar sustinuit, quae etiam nunc cum ipso correat inseparabiliter, cum qua et ipsi adventum ejus expectamus, qui judicaturus est vivos et mortuos.

1. εβδόμηκοντα. — 2. ἐλπίζομεν. — 3. προβεβηκυῖα. — 4. αὐτῇ. — 5. ἐκραταίουτο. — 6. Translatio slavica legit: οὐκ αὐξήσιν ἔχει, οὐδὲ πλήρωσιν παρεδέξατο. KRASCHENNIKOV. p. 26, 7.

a) Ioan. VII, 5; XX, 9. — b) Luc. XXIV, 21. — c) Ioan. XX, 25. — d) Luc. II, 36-38. — e) Luc. II, 40.

9. Dignum autem, fratres, celebrare Deiparam et virginem. Et quis potest illam laudare? Dei enim mater effecta est, mater simul et innupta manet, thalamus magni regis, thesaurus benedictionis, orbis gaudium, vinea, quae vitae racemum germinavit, sponsa innupta, dives ager, qui spicam sine cultura crescentem protulit, et vivifico pane e suo fructu parato orbem terrarum enutrivit, fons iugem manans undam, virga de radice lesse, ex qua flos totam creationem grato delibens odore effloruit, arca totum in seipsa legislatorem continens, Cherubim honorabilior, Seraphim gloriosior, omnibus caelestibus virtutibus excelsior, quia solem iustitiae non radios occidentes vibrantem sed immortalem divinitatem reflectentem in sinu gessit. Te quidem iure creatio glorificat, te omnes homines venerantur. Profecto necesse pro nobis omnibus rogare Christum verum Deum nostrum, qui in te esse et ex te incarnari dignatus est, quem decet omnis gloria, honor, imperium, maiestas, magnificentia, una cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

9. Ἄξιον δὲ, ἀδελφοί, ὑμῆσαι τὴν θεοτόκον καὶ παρθένον. Καὶ τίς δύναται ταύτην εὐφημῆσαι; Θεοῦ γὰρ μήτηρ ἀνεδέχθη, μήτηρ καὶ ἀνανδρὸς αὐτὴ ὑπάρχει, ὁ νομῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως, τὸ κειμήλιον τῆς εὐλογίας, ἡ χάρξ τῆς οἰκουμένης, ἡ ἀμπελος τὸν βότρυν βλαστήσασα τῆς ζωῆς, ἡ νύμφη καὶ ἀνύμφευτος, πλουτοποῖς ἄρουρα, ἡ τὸν στάβλῳ τὸν ἀγεώργητον καρποφορήσασα, καὶ ἄρτον ζωοποιὸν ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτῆς τὴν οἰκουμένην διατρέψασα, ἡ πηγὴ ἢ τὸ ἀέννον βλύσασα νῆμα, ἡ βῆδος ἢ ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί, ἐξ ἧς τὸ ἀνόθος τὸ εὐωδιάζον¹ πᾶσαν κτίσιν ἐξήνησεν, ἡ κιβωτὸς ἢ θλον ἐν εὐαγγῆ τὸν νομοθέτην ἔχουσα, ἡ τῶν Χερουβιμ τιμιωτέρα, ἡ τῶν Σεραφίμ ἐνδοξοτέρα², ἡ πασῶν τῶν ἀνω δυνάμεων ὑψηλοτέρα³, ἐπειδὴ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔφερεν, οὐκ ἀκτίνας παυομένας μαρμακρῶντα, ἀλλ' ἄληκτον θεότητα ἐξαστράπτοντα. Σὲ δὲ δικαίως ἡ κτίσις δοξάζει, σὲ πάντες ἄνθρωποι προσκυνοῦσιν. Ἀλλὰ μὴ παύσι, πρεσβεύουσα ὑπὲρ πάντων ἡμῶν τὸν εὐδοκῆσαντα ἐν σοὶ γενέσθαι καὶ ἐκ σοῦ σαρκωθῆναι Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃ πρέπει πᾶσα δοξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

1. εὐωδιάζων. — 2. Translatio slavica : ἡ τῶν ἀγγέλων ἀγιωτέρα. — 3. Translatio slavica : ἡ τοῦ οὐρανοῦ λαμπρότερα.

II

LE MOINE THÉOGNOSTE

HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.

INTRODUCTION

Parmi les personnages qui jouèrent un rôle important dans l'affaire de Photius, se trouve le moine byzantin Théognoste, ami fidèle du patriarche Ignace et défenseur dévoué de sa cause. Ce qu'on connaît de sa vie d'après les documents contemporains parvenus jusqu'à nous est présenté dans la notice que lui a consacrée Haneke, dans son ouvrage : *De graecis scriptoribus historiarum byzantinorum*, Leipzig, 1677. Migne l'a reproduite dans le tome CV de la *Patrologie grecque*, col. 843-848, en la faisant suivre du maigre héritage littéraire qu'il a pu recueillir sous le nom de notre moine, et qui comprend deux pièces seulement :

1° Un panégyrique de tous les saints, *ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους πάντας*, publié pour la première fois par Mingarelli, en 1784, dans sa description des manuscrits grecs de la Bibliothèque des Nani¹. Le manuscrit qui le renfermait est daté de l'année 1558. Nous n'avons pas trouvé d'autres traces de ce morceau dans les catalogues imprimés des manuscrits grecs des diverses bibliothèques.

2° Une lettre écrite au nom du patriarche Ignace, après le conciliabule photien de 861, et adressée au pape Nicolas 1er, pour le mettre au courant de ce qui se passait à Constantinople, depuis l'intrusion de Photius, et solliciter son intervention en faveur du patriarche légitime. Cette pièce, qui est un des documents capitaux de l'histoire du schisme photien, fut portée à Rome par Théognoste lui-même, qui se déguisa en habits séculiers pour échapper à la surveillance de la police impériale. Le titre en est assez long : *Λιβέλλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πεμφθεὶς πρὸς Νικόλαον πάπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεὶς ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανθρήτου τῆς πρεσβυτείας Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὄνομα Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου*. Publiée avec traduction latine en tête des Actes du IVe concile œcuménique par Mathieu Rader, elle a passé dans les recueils conciliaires qui ont suivi.

A ces écrits nous venons ajouter une homélie sur la Dormition de la Vierge,

1. *Graeci codices manuscripti apud Nanius patricios venetos asservati*, Bologne, 1784, p. 144.

tirée du cod. 763 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris. On en a tout juste jusqu'ici connu le titre, révélé par le catalogue de M. Omont : Θεογνώστου μοναχοῦ ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Elle occupe les fol. 8^v-11 du cod. 763, qui est du xe siècle, presque contemporain, par conséquent, de Théognoste, et qui, à quelques fautes d'orthographe près, fournit un texte excellent. Celui-ci, du reste, serait-il mauvais, que nous serions obligé de nous en contenter, attendu que, malgré nos recherches, nous n'avons pu découvrir aucune autre copie de l'homélie en question. L'authenticité de ce discours ne fait aucun doute. Il suffit, en effet, de le comparer avec le panégyrique de tous les saints ainsi qu'avec le *libellus* adressé au pape Nicolas, pour découvrir entre les trois pièces un air de famille. C'est partout le même style concis et incisif, la même phrase élégante, le même vocabulaire un peu recherché, qui témoigne d'une bonne culture classique. Théognoste n'est pas de ces Byzantins qui n'en finissent pas dans leurs discours. Il aime la brièveté et la concision. Peut-être avait-il pris à Rome, où il séjourna de 861 à 868, le goût de la sobriété latine.

Nous ne nous attarderons pas à faire ressortir l'importance de l'homélie sur la Dormition au point de vue de la théologie mariale. Le magnifique passage du début sur la perpétuelle sainteté de la Mère de Dieu suffit à lui seul à faire regretter que cette pièce soit restée jusqu'ici ignorée des historiens du dogme de l'Immaculée Conception.

On trouve dans le livre liturgique que les Grecs appellent *le grand Horologe* un beau canon à l'acrostiche alphabétique, qui porte le titre d'*Office de la sainte Communion*, ἀκλουθία τῆς ἀγίας μεταλήψεως¹. Ce poème, où une âme très humble et très aimante parle au Christ caché sous l'hostie en termes tout à fait touchants, est expressément attribué à un moine Théognoste par un manuscrit grec de la Bibliothèque synodale de Moscou (Cod. 310, fol. 183-187, du xvie siècle). Le mélode, du reste, a pris soin de nous dire lui-même son nom par l'acrostiche du *Theotokion* qui termine son œuvre :

Θεὸς σεσωμάτωται
 Ἐκ τῶν ἁγίων αἱμάτων σου.
 Ὅθεν πᾶσα ὑμνεῖ σε,
 Γενεῶν, δέσποινα,
 Νύων τε τὰ πλήθη δοξάζει,
 Ὡς διὰ σοῦ
 Σαφῶς κατιδόντα
 Τὸν πάντων δεσπόζοντα,
 Οὐσωθέντα τὸ ἀνθρώπινον.

1. On peut lire ce canon dans l'*Ἐρωλόγιον τὸ μέγα*, édition de la Propagande, 1876, p. 307-312.

Faut-il voir dans ce moine Théognoste l'archimandrite contemporain de Photius? Nous ne possédons point pour le moment de preuves suffisantes pour l'affirmer avec certitude. Néanmoins l'identification apparaît comme une hypothèse très plausible. L'*Office de la Communion* n'est point indigne du moine pieux, zélé et instruit qui vécut au IXe siècle. Nous nous abstenons de publier ici cet office, parce que son authenticité est hypothétique, et qu'il est facile de le trouver dans le grand Horologe.

ENCOMIUM IN DORMITIONEM BEATISSIMAE MARIAE VIRGINIS

ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ἘΙΣ
ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ὙΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ¹.

THEOGNOSTI MONACHI ENCOMIUM IN
DORMITIONEM SANCTISSIMAE DEI-
PARAE.

1. Σεμνύνεται λόγος εὐσχημος ἑορταστικὴν ἔχων
5 τὴν ἔκφρασιν, ὅτε νόμον φύσεως σὺν τοῖς παραδόξως
πεπραγμένοις δημουργεῖν ἀγωνίζεται. Τότε γὰρ
γλυκυτάτην ἐπιφέρειται τῆς διαγνώσεως τὴν ἀκρόασιν,
καὶ μάλιστα ἀκριβεστέρην ἐνδοικνύμενος τῆς ἀλη-
θείας τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπρεπεν γὰρ, ἔπρεπεν ὄντως
10 τὴν ἐξ ἀρχῆς δι' εὐχῆς ἁγίας εἰς μήτραν μητρὸς
ἁγίας ἁγιαστικῶς ἐμβρωθῆσαν², καὶ μετὰ τόκου
εἰς ἁγίων ἄγια ἁγίαν τραφεῖσαν, δι' ἀγγέλου ἁγίαν³
σύλληψεν λαβοῦσαν, καὶ τὴν κύησιν⁴ ἁγίαν
ἑσχηκίαν, ὁμοίως καὶ τὴν κοίμησιν ἁγίαν κοίμη-
15 σασθαι⁵. Ἦς γὰρ ἡ ἀρχὴ ἁγία, ταύτης καὶ τὰ
μέσα ἄγια, καὶ τὸ τέλος ἅγιον, καὶ πᾶσα ἡ ἐν-
τευξις⁶ ἁγία.

Ὅσα ἀγνωστον τοίνυν ἔρωμεν, ἀγαπητοί, τὴν
δι' ἀγγέλου τῆς ἁγίας Θεοτόκου δοθεῖσαν σύλληψιν τοῦ
20 Θεοῦ Λόγου· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς κυοφορηθέντα
ἀσφαλῶς ἐπιστάμεναι, ἔλωμεν ἐπὶ τὸ τῆς παρ-
ούσης ἡμέρας ἄξιον σέβασμα, ἐν ᾧ ἀποστέλλεται
ἄγγελος μηνύων τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ τὴν αὐτῆς κοίμη-
σιν, οὐ μόνον μηνύων, ἀλλὰ καὶ διδοῦς βραβεῖον.
25 Καὶ τί τοῦ βραβεῖου τὸ γνώρισμα; Νίκης σύμβολον,
δόξης τρόπαιον, ζωῆς αἰωνίου σύστημα, χαρᾶς ἀε-
νάου βλάστημα, εἰρηναίης τροφῆς ἐνδειγμα· οὐκέτι
κοσμικῆς παραλῆς ἀκοή· οὐκέτι βιωτικῆς συνοχῆς

1. Gloriatur oratio elegans festivam habere
explicationem, quando legem naturae una cum
mirabiliter gestis exponere contendit. Tunc
enim iucundissimam reddit causae auditionem,
veritatis argumentum quam certissimum demon-
strans. Decebat enim, sane decebat eam,
quae a principio per precationem sanctam in
utero matris sanctae sancte coagmentata fue-
rat .et post nativitatem in Sanctis Sanctorum
enutrita, per angelum sanctam conceptionem
susceperat et graviditatem sanctam habuerat,
similiter et dormitionem sanctam obtinere.
Cuius enim principium sanctum, huius et
intermedia sancta, et finis sanctus et tota
consuetudo sancta.

Haud igitur habeamus, carissimi, ignotam
sanctae Deiparae per angelum datam con-
ceptionem Dei Verbi, sed Verbum, qui ex ea
genitus est, certo agnoscentes, veniamus ad
praesentis diei venerabile mysterium, in quo
mittitur angelus ad annuntiandam sanctae Dei-
parae eius dormitionem, non solum ad annun-
tiandum, sed etiam ad dandum victoriae prae-
mium. Et quodnam est praemii indicium?
Victoriae symbolum, gloriae tropaeum, vitae
aeternae tessera, gaudii sempiterni ramus,
pacifici victus signum. Saecularis tumultus non
auditor amplius, non amplius mundanae angu-

1. Ex codice graec. Parisiensi 763 (X^o saeculo), fol. 8 v°-11. — 2. ἐμβρωθῆσαν. — 3. ἁγίον. — 4. κούησιν.
— 5. κομήσασθαι. — 6. ἐντευξις.

sliae cura, neque corporeae conversationis sollicitudo; sed perfecta victoria, gaudium plenum, vita integra, continua spiritualis ministerii perfruitio. Sane mihi sapientissimum illum Paulum dicentem: *Omnes quidem currunt, sed unus accipit praevium*¹. Qualis iste? Qui victoriae dominus est, qui gloriam meretur, qui laude dignus est, qui honoris studiosus.

2. Sed cum praemii figuram accurate delineaverimus, revertamur iterum ad propositum et dicamus: Mittitur angelus qui nuntiet sanctae Deiparae eius transmirationem. Oportebat enim eam, quae per angelum conceptionem acceperat, per angelum etiam dormitionem audire. Quae non turbata est sermone, non territa verbo, non admirata super nuntio, nullum aliquid garrulitatis specimen manifestavit: sed sicut annuntiationem conceptionis prudenter amplexa est, ita et dormitionis libenter suscepit. Interea huc illuc circumspiciens, curatorum adventum necdum videns, virginittatis splendentes lucernas circa seipsam collocavit, quae triumphanter signabant illuminationem conceptionis perpetuae Virginis. Nondum enim etiam tunc curatorum praesentia supervenerat, quia discipuli in regionibus valde remotis erant. Etenim Filii discipuli secundum post Matrem locum obtinebant, et in fines terrae alii ab aliis distantes propter ipsam doctrinae utilitatem, in uno diei momento in domum Deiparae congregati sunt ad funus curandum. Et fit abyssus spatii festina victoria. Cum enim discipuli secum deliberarent quo modo possent interesse transmirationi Dominae suae — existimabant enim patris officium ad doctrinam pertinere, — sicut imber celeriter per aera currens et in unum locum ingruens, sonitum aquarum efficit, ita et discipulorum chorus nubium motu raptus et aerea velocitate, consonante tonitru, ad domicilium Deiparae defusus, hora exsequiarum advenit. Cum quibus et ille, qui prius cum illis in terra conversatus erat, adfuit, e coelo descendens et concursum angelicorum agmi-

φροντίς· οὐκέτι ὀλιγκῆς διαγωγῆς μέριμνα· ἀλλὰ ὅλη νίκη, ὅλον χαρὰ, ὅλον ζωὴ, ὅλον πνευματικῆς θεραπείας ἀπόλαυσις. Λαβέ μοι τὸν σοφώτατον Παῦλον τὸν λέγοντα· πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον. Ποῖος τοῦτο; Ὁ τῆς νίκης κύριος, ὁ τῆς δόξης ἄξιος, ὁ τῆς εὐφροσύνης ἀρμόδιος¹, ὁ τῆς φιλοτιμίας ἐπιτήδεος.

2. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ τοῦ βραβεῖου ἠκριβολογήσαμεν σχῆμα, ἀναδρόμωμεν πάλιν πρὸς τὰ προκείμενα, καὶ εἰπόμεν· ἀποστέλλεται ἄγγελος μηνύων τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ τὴν ἐαυτῆς μετὰστασιν. Ἔδει γὰρ τὴν δι' ἀγγέλου συλλήψιν εἰληφειαν², δι' ἀγγέλου καὶ τὴν κοίμησιν δεξασθαι. Ἢ δὲ οὐκ ἐταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ, οὐκ ἐφοβήθη ἐπὶ τῷ ῥήματι, οὐδὲ ἐπηγάσθη ἐπὶ τῷ μηνύματι, οὐκ ἄλλον τινὰ ἀδολεσχίας ἐνεδειξάτο τρόπον· ἀλλ' ὡσπερ τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς συλλήψεως συνετῶς ἠσπάσατο, οὕτως καὶ τὸν τῆς κοίμησεως ἀσμένως κατεδέξαστο. Ἐν οἷς τῆδε κλίσειε περιέβλεψαμένη, καὶ τῶν κηδευτῶν τὴν ἔευσιν τῶς μὴ ὄρωσα, τοὺς τῆς παρθενίας διαλαμπεῖς περὶ ἑαυτὴν ἔστησε λύχνους θριαμβεύοντας αὐτῆς τὴν τῆς κωφορίας ἀειπάρθρον φωταγωγίαν³. Οὕτω γὰρ ἀκμὴν τῶν κηδευτῶν ἢ παρουσία κατέλαθεν, ὅτι πολλὴ καὶ μεγάλη τῶν μαθητῶν ἢ ἀπουσία εὐύχωνεν. Οἱ γὰρ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταὶ ὑπῆρχον τῆς μητρὸς δεύτεροι, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἀλλήλων διεσπῶτες δι' αὐτὴν τῆς διδασκαλίας ὠφέλειαν, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳς βροτῆ εἰς τὸν οἶκον τῆς Θεοτόκου συνήχθησαν διὰ τὴν τῆς κηδεύσεως ἐπιμέλειαν. Καὶ γίνεται τὸ πέλταγος τοῦ μήκουσιν σύντομον νίκος. Ἦνικα γὰρ οἱ μαθηταὶ ἐλογίζοντο τὸ μὴ ὑστερεῖσθαι τῆς δεσποινικῆς μεταστάσεως, ὡς διδοσκαλικὴν ἐννοούμενοι πατρὸς τάξιν, καὶ καθάπερ ἐπέτες τῆς ἀεροδρόμῳ οἴζυτῃ ἐν ἐνὶ τόπῳ χαλασθεῖς, ἦλον ὑδάτων ἀπεργάζεσθαι, οὕτως καὶ ὁ τῶν μαθητῶν χορὸς νεφέλασιν ἀρπαγεί, καὶ τῇ ἀεροδρόμῳ ταχύτητι σὺν ἦχῳ βροντιῆς πρὸς τὴν κατοικίαν τῆς Θεοτόκου καταχυθεῖς⁴, τῇ ὕρᾳ τῆς κηδεύσεως ὑπήνητησεν. Μεθ' ὧν καὶ ὁ πρὶν σὺν αὐτοῖς ἐν γῆ ἀνασπρεφόμενος γέγονεν⁵, ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενος ἀλ-

1. ἀρμόδιος. — 2. ἡληφειαν. — 3. φωταγωγίαν. — 4. κηδεύσεως. — 5. καταχυθεῖς. — 6. γέγωνεν.

a) I Corinth. IX, 24.

λογλαγωγίαν ἀγγελικῶν ταγματίων ἐπιφερόμενος, οὐ συλληφθῆναι πάλιν πρὸς τὴν μητέρα ποθῶν, ἀλλὰ μεταστῆσαι αὐτὴν ζητῶν. Μεθιστᾷ γὰρ αὐτὴν ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν, ὡς μητέρα ἑαυτοῦ, ἤγουν τῆς καθόλου ζωῆς, καὶ ὁ ἐν τῇ μητρικῇ συλλήψει ἐνικῶς κατελθὼν, ἐν τῇ κοιμήσει αὐτῆς πληθυντικῶς παρεγίνετο. Δικαί; Ὅτι τότε κοινὸς ἀνθρώπος παρεγένετο, νῦν δὲ ὡς βασιλεὺς παραγένονεν· βασιλεὺς δὲ οὐπω χωρὶς τῶν ἰδίων ἐκστρατευμάτων τὴν πρόβλευσιν ποιεῖται, ἐπεὶ παγανὸς εὐρεθήσεται· λοιπὸν δὲ, ὅτι οὐκ ἔρχησεν ἡ οἰκονομία ἀγγέλων ἐπιδημίας, ἀλλὰ πνευματικῆς ἐπιστάσεως καὶ πρῶτης ἀγνείας². Ἄ γὰρ μόνος λαθεῖν³ ἠθούλετο, τί καὶ ἄλλους συμπαραλαθεῖν ἐδέετο; Καὶ ἄπλως, μεθιστᾷ τὴν τεκοῦσαν ὁ Υἱὸς εἰς ἀένανον ζωὴν, ὡς μητέρα τῆς καθόλου ζωῆς.

3. Οὐκ εἶδει γὰρ αὐτὴν πρὸς τὴν πρόσκαιρον ζωὴν διηνεκῶς πολιτεύεσθαι διὰ τὸ συντελεῖσθαι αὐτῆς τὴν ὑπαρξίν. Ἐὰν γὰρ μήτηρ τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς προσκαιροῦ ἀπολειφθήσεται, τῇ ἀειχρόνῳ συναφθήσεται. Ἐπὶν γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς ἀθάνατος διὰ σαρκὸς ἐγνώρισε ἡ θάνατον, πῶς οὐκ ἂν καὶ τὸ φύσει θνητὸν γνωρίσει τὴν ἰδίαν ὁδόν; Ὁ γὰρ κοινὸν ἔχει τὸ καθόλου γένος ἀνθρώπων, τοῦτο φυγεῖν οὐ δύνησεται διὰ τὸν λέγοντα· Τίς ἐστὶ ἀνθρώπος, ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὕψεται θάνατον, κἂν εἴ⁴ πρὸς διαφθορὰν γέγραπται· θάνατος ἐμφοριῶν πονηρῶς, εἰς οὗ φείσεται⁵ ἡμῶν ὁ Χριστός. Διὸ κατέρχεται ὁ Θεὸς πρὸς τὸ Σιών ὄρος, ὃ ἠγάπησεν. Προέρχεται ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ναόν, ἐν ᾧ οἰκήσεν· παραγίνεται ὁ Υἱὸς πρὸς τὴν μητέρα, ἣν ἐπόθησεν· καταλαμβάνει ὁ πλάστης πρὸς τὸ πλάσμα, ὃ ἐτίμησεν· φθάνει ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ ποίημα, ὃ ἐδοξάσεν.

Ἡ φιλοστόργου καὶ τεκνομητορίας γνησιότητος⁷ ὃ πῶθου ἀδιάσπαστον ἔχοντος τὴν διάθεσιν· ὃ τιμῆς ὑπερβαλλούσης Υἱοῦ πρὸς τὰ μητρῶα σπλάγχνα. Οὐκ ἀγγέλω, οὐκ ἀρχαγγέλω⁸, οὐκ ἀρχῇ, οὐκ ἐξουσίᾳ, οὐ δυνάμει, οὐκ ἄλλῳ τινὶ⁹ ἄλλῳ λειτουργικῇ¹⁰ μορῇ, ἐπίστευσεν τῆς μητρὸς τὴν μετάστασιν, ἀλλ' αὐτοῦργήσας αὐτῆς ἰδιοχείρως τὴν μετάστασιν, ὁμοῦ δὲ τὴν κοιμήσιν, πιστοῖς παρέσχεον ἑορτῆς ἀνάστασιν.

num secum ducens, non concipi rursus apud Matrem desiderans, sed transferre eam cupiens. Transfert enim illam de vita in vitam ut matrem suam, id est, ipsius vitae. Et qui in materna conceptione solus descenderat, in dormitione eius cum multitudino adventit. Quare? Quia tunc communis homo accessit, nunc vero ut rex advenit; rex autem nunquam sine propriis exercitibus egressum facit; secus, rusticus existimabitur. Rursus: quia incarnationi non opus erat angelorum adventus, sed Spiritus assistentia et virginis castimonia. Quae enim solus sumere volebat, quare et alios secum assumere debuit? Unde transfert genitricem Filius in aeternam vitam, ut matrem ipsius vitae.

3. Non oportebat enim eam in temporali vita iugiter conversari, ut consummaretur eius existentia. Etenim si mater aeternae vitae temporali destituta erit, perpetuae coniungetur. Postquam enim Filius immortalis ipse per carnem cognovit mortem, quomodo quod naturaliter mortale est propriam viam non cognosceret? Quod enim commune est universo generi hominum, hoc fugere impossibile est propter eum qui dicit: *Quis est homo qui vivet et non videbit mortem*?² quamquam de corruptione scriptum est: *Mors peccatorum pessima*³; a qua liberabit nos Christus. Idcirco descendit Deus ad montem Sion, quem dilexit. Procehit rex ad templum in quo habitavit; advenit Filius ad matrem quam cupivit; accedit creator ad creaturam quam honoravit; properat artifex ad facturam quam glorificavit.

O pietas filialis et generosa! O amor sine interruptione perseverans! O veneratio eximia Filii erga materna viscera! Non angelo, non archangelo, non principatui, non potestati, non virtuti, non cuiquam alii immateriali ministeriali formae commisit Matris transitum, sed ipse propria manu ejus transmigrationem operatus, simul et dormitionem, fidelibus tribuit festivitatis requiem.

1. ἔρχησεν. — 2. ἀγνείας. — 3. λαθεῖν. — 4. ἐγνώρισε. — 5. ἦ. — 6. φέσεται. — 7. γνησιότητος. — 8. οὐκ ἀγγέλων, οὐκ ἀρχαγγέλων. — 9. τινί. — 10. λειτουργικῇ.

Ceterum dividit spiritum, et solvit vinculum coniunctionis; solvit ad breve tempus, ligat in multum; cuius multi principium memoratur, et finis non cognoscitur, cuius mensura incomprehensibilis et numerus innumerabilis. Et quae paucos dies duravit dissolutio fit iterum iugis unio. Inde separat spiritum, et solvit naturale vinculum, dum corpus inanima voce rogat proprium conditorem ut promissum adimpleat mysticum. O miraculum supra naturam e muto educens vocem! O nutus qui potest etiam inanimatis largiri animatorum loquendum! Vere mens obstupescit, et ratio percellitur, et sermo haeret, et sensuum perturbatur ordo prae huius operatione prodigii, quod nunquam auditum est, scilicet quod exanimatum corpus locutum fuerit et emisit vocem. Sane, digne et merito. Quare? Quia quaecumque vult Deus potest, et quando Deus vult, vincitur ordo naturae.

Et audite, dilectissimi, miraculi exemplum: Qui fecit quatruiduanum corpus mortuum et olens sponte moveri, nonne ille est qui fecit etiam ad horam mortificatum corpus loqui, et vocem edere? Si iamdudum sepultum exanime corpus mortuum puellae martyris effundit sanguinem¹, quomodo et corpus Matris Dei exanime non loqueretur et vocem ederet? Et illud quidem in tumultu antiquatum, hoc autem ante fumus loquens; illud commune corpus est, hoc Dei receptaculum; illud annum emissionem, hoc incorruptam et singularem edit exclamationem.

4. Multa et alia similitudinis exempla habemus vobis proponere, dilectissimi; sed ne nimia narratione hebetemus aures vestras, pleraque paucis contrahentes, ad exitum deveniamus. Hinc ergo accipit curatores sanctum Matris corpus Filii discipulos, et pie defertur inter apostolorum, angelorum, cherubicarum seraphicarumque virtutum, Deo etiam praesente, psalmodiam et hymnorum cantum et collaudationes, et omnia exsultationis odora-menta. Interea, Iudaeus quidam, ira commo-

λοῖπόν¹ δὲ μερίζει τὸ πνεῦμα καὶ λύει² τὸν σύνδεσμον τῆς συζυγίας· λύει πρὸς βραχὺν, δεσμεῖ πολὺ· πολὺ δὲ, οὗ ἢ ἀρχὴ μνημονεύεται καὶ τέλος οὐ γνωρίζεται, πολὺ δ' οὗ τὸ μέτρον ἀνεύκαστον³ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀναριθμητός. Καὶ γίνεται ἡ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας διάλυσις πάλιν διηκελής ἔνωσις. Ἐνθεν χωρίζει τὸ πνεῦμα καὶ λύει τὸν φυσικὸν δεσμόν, καὶ μεταδυσωπεῖ τὸ σῶμα τῇ ἀψύχῳ φθογγῇ τὸν ἴδιον πλαστουργὸν ὑπόσχεσιν πληρώσει μυστικῆν. Ἡ θαύματος ὑπὲρ φύσιν λαβόντος ἐξ ἀφωνίας φωνῆν ἢ νεύματος τοῦ καὶ τοῖς ἀψύχοις χορηγεῖν⁴ δυναμένου τὴν τῶν ἐμψύχων φθογγήν. Ἀληθῶς νοῦς ἐξίσταται καὶ λογισμὸς ἐκπλήττεται, καὶ λόγος ἀπορεῖ, καὶ ἡ τῶν αἰσθητηρίων⁵ διακρούεται τάξις ταύτην τὴν τῆς θαυματουργίας ἐνέργειαν, ἥτις οὐκ εἴρηται πώποτε ἄψυχον σῶμα λαλεῖν καὶ φεβέγγεσθαι· ναί, ἀξίως καὶ δικαίως. Διὰ τί; Ὅτι ὅσα θέλει ὁ Θεὸς δύναται, καὶ ὅπου Θεὸς βούλεται, νικᾷται φύσεως τάξις.

Καὶ ἀκούσατε, ἀγαπητοὶ, θαυμάσιους⁶ τὸ ὑπόδειγμα· Ὁ τετραήμερον σῶμα νεκρὸν καὶ ὄξειαν⁷ αὐτοκίνητον δεῖξας, οὐ ποιεῖ καὶ τὸ πρὸς ὕραν νεκρωθὲν σῶμα λαλεῖν καὶ φεβέγγεσθαι⁷: Εἰ τὸ πάλαι ταφῆν κόρης μάρτυρος ἄψυχον σῶμα νεκρὸν βλύζει αἷμα, πόσῳ οὐκ ἂν καὶ τὸ τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ ἄψυχον σῶμα λαλήσει καὶ φεβέγγεσθαι; Καὶ τὸ μὲν τῇ ταφῇ παλαιούμενον, τὸ δὲ πρὸ ταφῆς φεγγόμενον καὶ τὸ μὲν κοινὸν σῶμα, τὸ δὲ θεοδόχον ὑπάρχον· καὶ τὸ μὲν ἐτησίαν ἔχον ἐπιδωσίαν, τὸ δὲ ἄρθρον καὶ μόνην τὴν ἐκφώνησιν.

4. Πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς ὁμοιώσεως ὑποδείγματα ἔχομεν⁸ ὑμῖν παραστῆσαι, ἀγαπητοὶ· ἀλλ' ἵνα μὴ τῇ πολλῇ ἱστοριολογίᾳ νοθρῶσωμεν ὑμῶν τὰς ἀκοάς, τὰ παλλὰ συνελόντες διὰ βραχέων συνεέλθωμεν. Ἐντεῦθεν οὖν λαμβάνει κηδευτὰς⁹ τοὺς τοῦ Υἱοῦ μαθητὰς τὸ ἅγιον μητρικὸν σῶμα, καὶ τελείται αἷμα ἀποστόλων, ἀγγέλων, χερουβικῶν καὶ σεραφικῶν δυνάμεων σὺν τῷ πρόντι Θεῷ ψαλμοῦδι, ὁμολογίᾳ, δοξολογίᾳ καὶ πάσῃ ἀγαλλιάσει εὐωδίᾳ. Ἐν οἷς, τὶς Ἰουδαίων χειρὰς ὀργῆ πετάσας καὶ τῆς κλίνης πρὸς πτωσῶν θραξάμενος, κλίσιν καὶ

1. λυπόν. — 2. λύειν. — 3. ἀνεύκαστον. — 4. τὸ χορηγεῖν. — 5. ἐσθητηρίων. — 6. τοῦ Μώσεως. Lectio pro-
sus inintelligibilis. Alludit orator ad resurrectionem Lazari. — 7. ἄξ. — 8. ἔχομεν. — 9. κηδευτὰς.

a) Alludit ad miraculum quotannis patratum ad sepulcrum sanctae Euphemiae Chalcedonenis.

πτῶσιν ἑαυτοῦ προεξένησεν. Ὁ γὰρ πρὸ τοῦ δρά-
 ξασθαι ὦν δίχειρ, μετὰ τὸ ἀβασθαι γέγονεν ἄχειρ,
 ἐξ ἀγκώνων¹ τὴν λύσιν τῶν ἀρμῶν εἰληφώς. Καί
 ἦν ὄραν καινὸν θαῦμα τὸν αἰσθητὸν² ἄνθρωπον
 5 ἄχειρα. Αἱ γὰρ τῶν μελῶν χεῖρες³ τῆ ἀφαίρεσει⁴
 τοῦ σώματος νεκρωθεῖσαι περὶ τὸ κρατεῖν ἀσφαλῶς
 ἐτυπώθησαν. Ὡς τὸ μῆκος Ἰουδαίου δίνης⁵, ὃ ἐπεξ-
 ελεύσεως Θεοῦ ἀγαθῆς· ὃ ἰουμὸς καὶ ὀργῆς ἀκρα-
 τοῦς σφοδρότεραν ὀργὴν ἑαυτῆ ἐπενεγκάτης· ὃ
 10 μανίας ἀκαταστέτου ὃ τιμωρίας εὐκαποδότη.
 Ὅντως ἐλεεινὸν⁶ τὸ θέαμα ὄντως θρηνητικὸν⁷ τὸ
 ὑπόδειγμα. Ἄλλ' ὑπερδύναμον πάλιν τὸ θαῦμα.
 Ἔδει γὰρ θαυμάτων ἐνδείξειν εἰς τὴν κοίμησιν τῆς
 Θεοτόκου διακλάμπεσθαι. Καὶ γὰρ ὡσπερ χεῖρας διὰ
 15 τὴν ὕβριν τῆς μητρός ὁ Υἱὸς ἐχώρισεν⁸, ταύτας
 δι' αὐτῆς πάλιν ἀσμένως συνήρμωσεν⁹. Συνήρ-
 μωσεν δὲ πῶς; Ἐξεστὶ λέγειν, καὶ τοῦ προτέρου
 βελτιώτερον. Ὡς δυνάμεις ἀνυπερβλήτου ὃ φιλαν-
 θρωπίας ἐμψύτου ὀξύτεραν δέδωκεν τὴν τιμωρίαν,
 20 ἕνα πλειότεραν¹⁰ ἐνδείξεται¹¹ τὴν σωτηρίαν. Ὁ
 γὰρ πρὸ πίστεως ἀσθενής, ἠύρεθῆ, μετὰ τὴν πίστιν,
 τυφλῶν θεραπευτής, ὅτι ἐμαθεν ἐξ ὧν ἐπαθεν
 συμπάσχειν τοῖς πάσχοισιν· πολλοὺς γὰρ διὰ
 βλασφημίας τῆ θεομηνίας τὰς κόρας τῶν ὀμμάτων
 25 πωροθέντας, τοῖς περὶ αὐτοὺς καὶ πείθουσι
 λόγοις, ὡσπερ θεραπεύουσι φαρμάκοις χρησάμενος,
 βλέπειν διὰ πίστεως παρεσκεύασεν. Ὡς μεταστά-
 σεως ἀγίας· ὃ κοιμήσεως μακχάριας· ὃ κηδείας¹²
 θαυματουργοῦ ὃ ταφῆς ἱαματικῆς· ὃ νεκρώσεως
 30 ζωοδότου.

5. Καὶ τί δὴ τὸ πέρας τοῦ λόγου συνέρχεται;
 Ἀποτίθεται τὸ ἅγιον σῶμα εἰς ἅγιον μνήμα, καὶ
 προβήνουσιν οἱ τοῦ σώματος κηδευταὶ ἅμα καὶ
 τοῦ μνήματος φύλακες· καὶ γίνονται οἱ μαθηταὶ
 35 κηδευταὶ καὶ φύλακες, φυλάττοντες τῆς Θεοτόκου
 τὸν τάφον. Διὸ θρηνοῦσι¹³, χεῖρι δὲ κήπος· ὀδύρε-
 ται δὲ πρόσκαιρος αἰὼν· φαιδρύνεται παράδεισος
 ἀνήρθος, ὃ μὲν διὰ τὴν ἀπώλησιν¹⁴ τῆς ἑαυτοῦ
 ἀντιλήψεως, ὃ δὲ διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἰδίως ἀγαλ-

tus, manus extendens, et lecticam, ad illam
 evertendam, arripiens, declinationem et casum
 sibi ipsi procuravit. Qui antequam prehen-
 deret, ambas manus habebat, post contactum
 manibus caruit, e cubitibus positionem
 brachiorum passus. Et videre licebat novum
 prodigium : hominem sensu praeditum ma-
 nibus carentem. Etenim membrorum manus,
 separatione corporis mortificatae, in modum
 firmiter prehendentium figuratae sunt. O au-
 dacia iudaicae amentiae! O interventus Dei
 faustus! O indignatio et iracundia immoderata
 terribiliorem iram sibi ipsi inferens! O furor,
 qui coerceri nequivit! O poena merito retri-
 buta! Spectaculum vere miserabile; exemplum
 vere lugendum! Sed praepotens rursus mira-
 culum. Decebat enim prodigiorum ostensio-
 nem in dormitione Deiparae splendescere. Et
 quas manus ob iniuriam Matris Filius abstulit,
 illas per eam rursus libenter coaptavit. Quo-
 nam autem modo coaptavit? Licet narrare
 aliquid priore melius. O potentia insupera-
 bilis! O benignitas ingenta! Acerbiorem dedit
 poenam, ut copiosiore ostenderet salutem.
 Etenim, qui ante fidem infirmus fuit, post
 fidem, caecorum medicus inventus est, quia
 didicit, ex iis quae passus est, condolere dolen-
 tibus⁸; et multos qui propter blasphemias, Dei
 vindicta, pupillis oculorum orbi erant, exhorta-
 toris et persuasibiles sermones tanquam sa-
 nantia medicamenta adhibens, videre per fidem
 fecit. O migratio sancta! O dormitio beata!
 O funus miracula patrans! O sepultura sana-
 tiones operans! O mortificatio vitam tribuens!

5. Et quisnam finis historiae contingit?
 Deponitur sanctum corpus in sancto sepulcro,
 et procedunt corporis curatores pariter et
 sepulcri custodes; et fiunt discipuli curatores
 et custodes, custodientes Deiparae sepulcrum.
 Ideo lugent; gaudet vero hortus. Lamentatur
 caduca aetas, laetatur paradus floridus; illa
 quidem quia privatur suo praesidio, hic autem
 ob principium propriae exsultationis. Quam

1. ἀγκώνων. — 2. εἰσθητόν. — 3. χεῖρας. — 4. ἀφαίρεσει. — 5. δίνης. — 6. ἐλεεινόν. — 7. θρηνητικόν. — 8. ἐχώ-
 ρησεν. — 9. συνήρμωσεν. — 10. πλειότεραν. — 11. ἐνδείξεται. — 12. κηδείας. — 13. θρηνοῦσι. — 14. ἀπώλησιν.

a) Cf. Hebr. v, 8.

enim mundus invitus perdidit, hanc paradusis gaudens suscepit. Unde et incorruptibilibus fructibus abundantius ornatus, vitalem cibum incorruptibili praebeat Matrī. Introducitur enim Filius Matrem in paradusum, in quo est cibus deliciarum immortalium. Quomodo autem introducit? Non caelestes aedes illa deserit, sed tanto illis excelsoior manet, quanto superiorem angelis Filium genuit. Quam contemplans latro obstupescit. Quomodo autem contempletur? Sociam in contemplatione simul et in immortalitate. Hoc contemplans stupet, et reformidat praesentiam, et timet potestatem, et admiratur dispensationem, et gaudet vehementer contubernio. Puto enim illum audivisse nomen, nondum vero vidisse ejus faciem seu tabernaculum [corpus terrestre]. Et quamquam cum Filio eius pati dignatus est, tamen mentis cogitationem ad vehementiam dolorum convertens, nondum lineamenta eius formae in se perceperat. O latronis nimia felicitas, quia et Filii compassionem rapuisti, et Matris contubernium lucratus es. Sed tu quidem confessione salvasti teipsum magnifice; sanctissima vero Domina, cum mundum habitasset optime, mundum salvavit, et orbem illuminavit, et de mundo oriunda, pro mundi salute precatur, pro fide orthodoxa intercedit, pro populo christiano orat, pro rege fideli et Christi amico rogat, pro omni principatu et potestate nec non pro celebrantibus sincere suam dormitionem obsecrat.

Igitur, dilectissimi, laudemus eius conceptionem, ut glorificemus eius dormitionem ad inveniendam negligentiae condonationem. Celebremus eius dormitionem, ut feramus aeternam requiem. Praedicemus eius transmigrationem, ut accipiamus incorruptibilitatis resurrectionem. Et cum illa gratias agamus Jesu Christo Filio eius et Deo, qui redemit de corruptione animas nostras, et dixit: *Qui credit in me habet vitam aeternam, et in iudicium non venit, sed transit de morte in vitam*^a. Ipsi gloria in saecula saeculorum. Amen.

λίτσεως. Ἦν γὰρ κόσμος ἄκων ἀπεβάλετο, τούτην παράδειτος χαίρων υπεδέξατο. Ὅθεν καὶ τοῖς ἀφάρτοις καρποῖς ἐπὶ πλείον ὠραιζόμενος ζῶσαν τροφήν τῇ ἀφάρτῳ παράγει μητρί. Εἰσάγει γὰρ Υἱὸς τὴν μητέρα εἰς τὸν παράδεισον, ἔνθα τροφή 5 τρυφῆς ἀθανάτου. Εἰσάγει δὲ πῶς; μὴ ἀπολιμπανομένην τῶν οὐρανίων δοιμάτων, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτῶν ὑψηλοτέρην¹ ὑπάρχουσαν, ὅσον μεγαλιότερον² Υἱὸν τῶν ἀγγέλων γεγέννηκεν.³ ἣν καὶ θεωρήσας ὁ λατῆς⁴ ἐξίσταται· θεωρήσας δὲ πῶς; Σύσκητον τὴν θεωρίαν ὕφεν καὶ τῇ ἀθανασίᾳ. Τοῦτο γὰρ θεωρήσας ἐξίσταται, καὶ φρίσσει τὴν παρουσίαν, καὶ τρέμει τὴν ἐξουσίαν, καὶ θαυμάζει τὴν οἰκονομίαν, καὶ χαίρει σφόδρα ἐπὶ τῇ συνουσίᾳ. Οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἀκηκοέναι τὸ ὄνομα, οὕτω 15 δὲ ἑώρακέναι αὐτῆς τὸ πρόσωπον ἢ τὸ σκῆνωμα. Κἂν εἰ γὰρ σὺν τῷ Υἱῷ αὐτῆς πάσχειν ἤξιото, ἀλλ' ὅσν τὸν ἐνδιέθετον λογισμὸν πρὸς τὴν ἀδολεσχίαν τῶν παθῶν συγχύσας, οὕτω τὸ γνώριμον τῆς μορφώσεως αὐτῆς ἐδέξατο. Ἐλαστοῦ⁵ εὐτυχίας ὑπερβαλλούσης, ὅτι καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν εὐσπλαγγίαν ἐτύλησας καὶ τὴν τῆς μητρὸς συνουσίαν ἐκέρδησας. Ἄλλὰ σὺ μὲν ἠμολογήσας, ἔσωσας ἑαυτὸν πολυτελῶς· ἡ δὲ παναγία θέσποινα, κόσμον οἰκίσσασα 20 καλῶς, τὸν κόσμον ἔσωσεν καὶ οἰκουμένην ἐφώτισεν, καὶ ἀπὸ κόσμου ὑπάρχουσα ὑπὲρ κόσμου σωτηρίας δέεται, ὑπὲρ πίστεως ὀρθοδόξου⁶ πρεσβεύει, ὑπὲρ λαοῦ χριστιανικοῦ ἱκετεύει, ὑπὲρ βασιλείου πιστοῦ καὶ φιλοχριστοῦ δυσωπεῖ, ὑπὲρ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τῶν ἐλικρινῶς⁷ ἑορταζόντων αὐτῆς 30 τὴν κοίμησιν παρακαλεῖ.

Οὐκοῦν, ἀγαπητοί, ἀνυμνήσωμεν αὐτῆς τὴν σύλληψιν, ἵνα δοξάσωμεν αὐτῆς τὴν κοίμησιν ὅπως ἔβρωμεν πλημμελείας⁸ συγχώρησιν. Εὐφημήσωμεν αὐτῆς τὴν κοίμησιν, ἵνα φορήσωμεν 35 αἰώνιαν ἀνάπαυσιν. Μακαρίσωμεν αὐτῆς τὴν μετάστασιν, ἵνα λάβωμεν ἀφθαρσίας ἀνάστασιν· καὶ σὺν αὐτῇ εὐχαριστήσωμεν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ Υἱῷ αὐτῆς καὶ Θεῷ, τῷ λυτρωσαμένῳ ἐκ φθορᾶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, τῷ εἰρηκότῳ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ 40 ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μετατέθεικεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. ὑψηλοτέρην. — 2. μεγαλιότερον. — 3. γεγέννηκεν. — 4. λατῆς. — 5. λαστοῦ. — 6. ὀρθοδόξου. — 7. ἠικρινῶς.

— 8. πλημμελείας.

a) Ioan. v, 24.

III

SAINT EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE

(† 5 AOUT 917)

HOMÉLIES SUR LA CONCEPTION D'ANNE ET SUR LA CEINTURE DE LA VIERGE CONSERVÉE DANS L'ÉGLISE DE CHALCOPRATIA, PRÉCÉDÉES D'UNE INTRODUCTION SUR LA VIE ET LES ŒUVRES DE SAINT EUTHYME, ET DE SON ORAISON FUNÈBRE PAR ARÉTHAS DE CÉSARÉE.

INTRODUCTION

LA VIE ET LES ŒUVRES DE SAINT EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE¹

§ I. — VIE DE SAINT EUTHYME.

Jusqu'à ces derniers temps, la vie d'Euthyme, patriarche de Constantinople de 907 à 912, n'était connue que très imparfaitement par l'oraison funèbre d'Aréthas de Césarée vers 921, prononcée à l'occasion de la translation de la dépouille mortelle du saint au couvent de Psamathia², et par les maigres renseignements des chroniqueurs³. En 1888, C. de Boor publia des fragments importants d'une longue vie d'Euthyme trouvés dans un manuscrit de la Bibliothèque de Berlin, que G. Hirschfeld avait rapporté d'un voyage en Asie Mineure, en 1874⁴. Ce document, dû à la plume d'un anonyme, contemporain d'Euthyme et son subordonné au monastère de Psamathia, ne nous fait pas

1. Nous donnons au patriarche Euthyme le titre de saint, à la suite des Bollandistes, *Bibliotheca hagiographica graeca*, édit. de 1909, Bruxelles, p. 90, bien que nous n'ayons pu découvrir de renseignements sur le culte qui lui a été rendu en Orient.

2. On trouvera ci-dessous le texte de ce discours.

3. SYMÉON LE LOGOTHÈTE, *Annales*, P. G., CIX, 772-778; THÉOPHANE CONTINUE, *Ibid.*, col. 928, 932-933; LÉON LE GRAMMAIRIEN, *Chronographia*, P. G., CVIII, 113, 117; GEORGES CEDRENIUS, *Historiarum compendium*, P. G., CXXI, 1164; CONSTANTIN MONASSIS, *Compendium chronicon*, P. G., CXXVII, 422.

4. C. DE BOOR, *Vita Euthymii. Ein Anekdoten zur Geschichte Leo's des Weisen* (886-912), Berlin, 1888.

seulement connaître la vie de ce saint homme. C'est une biographie écrite à la grande manière. En parlant de son héros, l'auteur est amené à tracer une esquisse prise sur le vif de la vie intérieure de la Cour et de l'Église byzantine sous le règne de Léon le Sage (886-912). C. de Boor a établi sur de bonnes preuves la véracité de l'historien, son impartialité, sa sérénité dans le récit d'événements qui avaient soulevé tant de passions, encore ardentes au moment où il écrivait¹. Du fait de ce récit, l'histoire de la querelle dite de la tétragamie, qui troubla si violemment l'Église byzantine pendant le premier quart du xe siècle, et renouvela entre les deux Églises le schisme à peine éteint², se trouve complètement modifiée. La physionomie d'Euthyme en sort rayonnante de grandeur et de sainteté; l'auréole de Nicolas le Mystique s'éclipse entièrement. Ce personnage a joué dans l'histoire d'une réputation très imméritée. La *Vie d'Euthyme* nous révèle les motifs secrets de son attitude dans l'affaire des quatrièmes noces; ils n'ont rien d'héroïque. Après avoir lu ces pages, on s'aperçoit que cette querelle de la tétragamie fut comme une répétition du schisme photien. Nicolas le Mystique continue la politique de Photius, dont il avait été le familier³. Euthyme est sa victime et rappelle Ignace, en le surpassant peut-être par l'éclat de la vertu.

A. — *Euthyme avant son patriarcat.*

Les fragments publiés par C. de Boor sont muets sur la première partie de la vie de notre héros. Ils débent par le récit de la mort de Basile le Macédonien (886). A cette époque, Euthyme se trouve à Constantinople, au monastère de Saint-Théodore, près de Péglié, localité située hors de la ville. Les seuls renseignements que l'on possède sur les premières années du futur patriarche sont fournis par le discours d'Aréthas. Euthyme naquit à Séleucie d'Isaurie vers 834⁴. Son enfance fut pieuse⁵. Dès sa première jeunesse, il se consacra à Dieu dans la vie monastique. C'est au Mont Olympe, déjà illustré par tant de héros de la sainteté, qu'il fit ses premiers exploits ascétiques.

1. Voir le commentaire de C. de Boor, *op. cit.*, p. 79 sq.

2. C'est en l'année 900 qu'eut lieu l'union des deux Églises, divisées par le schisme de Photius, comme nous l'apprend la *Vie d'Euthyme*, c. x, 25, p. 34.

3. Νικόλαος, ὁ τούτου οἰκογενής, *Vita Euthymii*, c. II, 24, p. 6. Le nom de Nicolas le Mystique paraît dans les *Ménées grecs* au 15 mai. Celui du patriarche Euthyme, qui ne s'y trouve pas, aurait certes plus de droit à y figurer.

4. Cette date approximative se déduit des paroles qu'Euthyme s'adresse à lui-même sur le point de mourir : il a passé soixante-cinq ans dans l'ordre monastique; il a servi Dieu dès sa jeunesse : ἐξδομήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐν τῷ τῶν μοναχῶν τάγματι ἐξεπλήρωσας. Πορεύθη δὲ τὰ νῦν πρὸς τὸν Κύριόν σου καὶ Θεόν... ᾧ ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ἠκολούθησας. *Vita Euthymii*, xxiii, 8-9.

5. ὃν ἐκ βρέφους ἠγάπησας. *Ibid.*

Aréthas vante son endurance de la faim, de la soif et du froid. Pendant la rigueur de l'hiver, il ne portait qu'un seul vêtement, et il s'était fabriqué un véritable instrument de torture pour lutter contre le sommeil¹. Après l'Olympe, ce fut le monastère du golfe d'Astaki, en face de Nicomédie, qu'il édifia par ses vertus. Puis, on ne sait en quelle occasion, il se rendit à Constantinople, où pendant quelque temps il fut gyrovague². Il ne tarda pas à se fixer au monastère de Saint-Théodore, et c'est là, comme nous l'avons déjà dit, qu'il se trouve à l'avènement de Léon le Sage.

Ce dernier avait déjà fait sa connaissance avant de monter sur le trône, et l'avait choisi pour son confesseur. Aussitôt basileus, il manifesta l'intention de l'appeler au palais. Mais auparavant, il jugea convenable d'aller lui faire une visite. L'entrevue eut lieu au couvent de Saint-Théodore. Elle fut vraiment touchante. Le basileus s'inclina jusqu'à terre devant son Père spirituel, baisa son manteau en versant des larmes de joie, et proclama tout haut la puissance de sa prière et tout le bien qu'il avait fait à son âme. Euthyme répondit par quelques paroles d'édification et congédia son illustre pénitent. Celui-ci, trouvant l'entretien trop court, dit au Père son désir de l'avoir près de lui au palais. Le Père refusa d'abord, mais, vaincu par les instances de Léon, il promit de venir après le Carême. Le basileus voulut alors connaître ses désirs et les satisfaire; le saint homme déclara ne souhaiter qu'une chose : le voir, lui empereur, conduire ses sujets avec bonté et indulgence dans les voies de la piété et de la justice³.

Léon pratiqua bien mal ces excellents conseils. Il accorda toute sa confiance à un méprisable ambitieux, Stylien Zaoutzès, père de Zoé, avec laquelle il entretenait publiquement des relations adultères. Se sachant tout-puissant, Stylien donnait libre carrière à sa cupidité et à ses rancunes. Ses victimes n'eurent d'autre ressource que de s'adresser à Euthyme pour obtenir aide et protection. Le cœur compatissant de celui-ci ne put rester insensible aux plaintes des opprimés, et il usa de tout son crédit pour leur faire rendre justice. Le basileus, qui était bon par nature, écoutait volontiers les supplices de son père spirituel. On devine la fureur du *basilopator* — c'était le titre pompeux que Léon avait décerné à son favori — en voyant son influence contre-balancée et ses entreprises malfaisantes arrêtées par un misérable moine. Il s'en plaignit à l'empereur, qui lui dit d'aller s'expliquer avec Euthyme; ce qu'il fit quelques jours après. L'entrevue fut ce qu'on pouvait

1. ΑΡΕΘΑΣ : πείνης φημι καὶ δίψης τὴν καρτερίαν, γυμνότητος τὸ υπερβάλλον, ἐφ' ἑκατὴν ἐνὶ τὸν ἐνυπόστατον ἐκείνου κρυμὸν ὑφιστάμενος, ἀγητήρων τε καὶ μαυλιστήρων τὴν καταναγκασμένην αἰώραν, ὅς τῶν ἑαυτοῦ βλεψάρων τὸν ὕπνον ἀπῆλαυσε. Voir plus bas, p. 67.

2. C'est ce qui ressort de ce passage d'Aréthas : Ἐἶγεν ἐκ τούτων ἡ περιώνυμος αὐτῆ καὶ βασιλεὺς πόλις τὸν καλὸν τοῦτον καὶ περιβοητὸν ἀριστέα, πιστῶν οἴκοις φιλοξενούμενον.

3. *Vita Euthymii*, c. 11.

prévoir. Stylien reprocha amèrement au moine ses interventions charitables en faveur de ceux qui étaient, disait-il, les ennemis du basileus et de l'État. Euthyme lui répondit avec une franchise tout apostolique, et lui prédit sa disgrâce et la ruine de sa famille. Ce fut en vain que Stylien essaya d'indisposer Léon contre son confesseur. Il ne réussit qu'à s'attirer une cruelle humiliation. Le basileus lui-même l'invita à se réconcilier avec le moine détesté; ce qu'il fit, en plat courtisan qu'il était¹.

Cependant l'importunité des solliciteurs distrayait Euthyme de sa vie de prière. Il résolut de quitter la capitale et de retourner au Mont Olympe. Il s'ouvrit de ce projet à son ami Anatole, higoumène de Stude, qui l'en dissuada, et lui remontra que secourir les malheureux est une œuvre très agréable à Dieu, et que son âme n'éprouverait de ce chef aucun préjudice². Euthyme se laissa persuader. Malgré la promesse qu'il avait faite à l'empereur, il ne se pressait pas d'aller au palais, pour ne pas voir de près les injustices qui s'y commettaient³. Ce fut à grand-peine qu'il accepta de s'y rendre un jour pour diner, cédant aux instances de Léon et de son frère, le patriarche Étienne. Après deux ans et demi, l'impératrice Théophano, à force de lui représenter le grand bien qui résulterait de sa présence à la cour, obtint tout juste qu'il y demeurât trois jours. Ce fut à cette occasion que le patriarche Étienne, du consentement de l'empereur, le choisit pour syncelle⁴. Le saint moine se laissa faire, mais de retour à Saint-Théodore, il n'en bougea pas pendant un an entier. Il fallut lui écrire pour lui rappeler les obligations de sa nouvelle fonction. Il reparut alors, mais ce fut pour offrir sa démission. On le calma, et on lui fit promettre de se rendre en ville une fois par mois⁵.

Sur ces entrefaites, Léon tomba malade, et Euthyme fut invité à faire au palais des visites plus fréquentes. Il s'y prêta de bonne grâce. C'est alors que l'empereur s'offrit à lui donner le monastère de Saint-Serge, situé à l'intérieur des remparts, dans le voisinage du palais. Euthyme refusa, déclarant « qu'il ne voulait point arroser les plantations d'autrui », mais il ne cacha pas qu'il accepterait volontiers qu'on lui construisit un couvent dans la ville. Léon s'empressa de satisfaire ce désir. Tout près de Stude, sur le bord de la mer, à un endroit appelé Psamathia, se trouvait une belle propriété ayant appartenu au drounguaire Léon Catakoilas, que Stylien avait envoyé en exil. Il y avait là un magnifique emplacement pour un monastère. Consulté, Euthyme trouva le site à son goût. La construction du couvent fut aussitôt résolue. Mais voilà que des parents de Catakoilas révélèrent comment le propriétaire de Psamathia avait été injustement dépossédé de ses biens par Zaoutzès, et avait été interné contre son gré dans un monastère. Euthyme prit

1. *Vita Euth.*, c. III. — 2. C. II. — 3. C. III, 23, 26. — 4. C. IV, 4-6. — 5. C. IV, 10-12.

aussitôt la plume, et écrivit à l'empereur une belle lettre pour lui signifier que Dieu n'agréa pas les offrandes qui sont le produit de la rapine, et que lui et ses moines ne consentiraient à habiter le nouveau couvent que si Catakoilas était rappelé de son exil et réintégré dans sa charge. Léon comprit la noblesse du geste. Catakoilas fut gracié, au grand dépit de Stylien ¹.

Le nouveau monastère fut consacré aux saints anargyres, Côme et Damien. La dédicace en fut splendide. L'empereur et le patriarche Étienne y assistèrent, et installèrent dans leur nouvelle demeure les moines de Saint-Théodore, à qui de nombreuses députations des couvents voisins faisaient cortège en chantant de pieux cantiques. Après cette fête, Euthyme s'imposa un jeûne effrayant et une réclusion complète de quarante jours, qu'il termina par une magnifique prière d'action de grâces, où se révèle la sainteté de son âme ².

Les excellentes relations d'Euthyme avec l'empereur ne tardèrent pas à se refroidir par suite des sévères remontrances que le Père spirituel se crut obligé d'adresser à son pénitent, qui n'était rien moins qu'édifiant. Abandonnant son épouse légitime, Théophano, Léon vivait ouvertement en concubinage avec la fille de Stylien. Euthyme se fit le consolateur de l'impératrice délaissée, et la dissuada de recourir à un divorce qui aurait augmenté le scandale, en comblant les désirs secrets de l'empereur. Celui-ci eut beau raconter à son confesseur son premier amour pour Zoé, son mariage forcé avec Théophano, Euthyme se montra inflexible et, ne pouvant le ramener au devoir, rompit ouvertement avec lui ³.

Léon commença alors à prêter l'oreille aux insinuations malveillantes de Stylien. Le patriarche Étienne étant mort, le 17 mai 893, Stylien mit tout en œuvre pour empêcher la nomination d'Euthyme. Les courtisans reçurent l'ordre de dénigrer le plus possible ce dernier en présence du basileus. Un certain Lampoudios obéit si maladroitement à la consigne, qu'il se fit honteusement chasser de la table impériale, et mourut misérablement presque aussitôt après, visiblement frappé par la main de Dieu ⁴. Théophano suivit de près le patriarche Étienne dans la tombe. Le mari de Zoé, Théodore Gouzouiate, mourut également à la même époque. Le bruit courut aussitôt que Zoé l'avait empoisonné, et qu'elle était aussi responsable de la mort de l'impératrice ⁵.

Léon se crut alors au comble de ses vœux. Rien ne l'empêchait plus de s'unir à Zoé par un mariage légitime. Il voulut avoir le consentement d'Euthyme. Invité au palais, celui-ci refusa de s'y rendre. Il fallut l'enlever de force. L'empereur eut beau faire valoir les raisons les plus spécieuses pour légitimer le mariage projeté, Euthyme refusa son approbation, disant à Léon :

1. *Vita Euth.*, c. v, 1-16. — 2. C. v, 20-24; vi, 1-8. — 3. C. vii, 1-10. — 4. *Ibid.*, 6-21. — 5. *Ibid.*, 22-26.

« Il t'est sans doute permis de prendre une autre femme, mais pas celle-là, qu'on soupçonne de crime. Si le mariage a lieu, tout le monde pensera que les bruits qui courent sur son compte sont réellement fondés¹. » Irrité de cette résistance, Léon fit appeler Stylien, qui ne laissa pas échapper l'occasion favorable de se venger d'un rival détesté. Euthyme fut exilé dans le couvent de Saint-Diomède, bâti par le père de Léon, Basile Ier. Il y resta deux ans, c'est-à-dire tout le temps que vécut Zoé, s'adonnant à son aise aux exercices de la vie intérieure. A plusieurs reprises, l'empereur lui envoya des ambassades pour fléchir sa constance. Le saint moine ne voulut pas même adresser la parole aux envoyés impériaux, et persista à regarder comme un attentat à la morale l'union de Léon avec Zoé. Le basileus essaya en personne un dernier assaut. Il ne rapporta de l'entrevue que des prédictions funestes pour son bonheur².

Ces prédictions ne tardèrent pas à se réaliser. Zoé mourut à l'été de 896. Son père, Stylien, l'avait précédée de quelques mois dans la tombe. Inconsolable, Léon rentra en lui-même. Le repentir s'empara de cette âme plus faible que méchante. Il alla humblement solliciter son pardon auprès d'Euthyme, qui lui montra un visage et un cœur de père. Pour sceller la réconciliation, il fut convenu qu'Euthyme passerait trois jours au palais. Léon le combla de riches présents pour son église de Psamathia, qu'il allait retrouver, après deux ans d'absence, et lui fit don d'un magnifique manuscrit, écrit de sa main et contenant ses propres compositions³. L'intimité des premiers jours reflurit. Le basileus prit en affection ses bons moines de Psamathia, et il aimait à venir leur faire des visites à l'improviste. Un jour, il arriva à l'heure du souper. Les Frères étaient déjà au réfectoire en train de prendre un frugal repas, assaisonné de la lecture réglementaire. Il donna à la porte du monastère des coups si formidables qu'Euthyme ne put s'empêcher de dire : « Ce doit être le fondateur qui frappe. » Le Frère qui lui ouvrit eut ordre de ne pas l'annoncer, mais de l'introduire immédiatement au réfectoire. Entrant dans la salle, le basileus salua aimablement le supérieur et toute sa communauté. Les moines, ébahis, ne savaient où se mettre, et cherchaient à vider la place. Léon leur ordonna de se rasseoir, et s'assit lui-même aux côtés d'Euthyme. Le service se fit selon le cérémonial accoutumé. L'empereur goûta de tout ; il trouva le vin détestable, et fit don au monastère d'un cru excellent, propriété de Zoé la regrettée⁴.

Hélas ! l'entente entre le Père spirituel et son pénitent ne dura guère. Pour punir son frère Alexandre de ses tentatives de rébellion, Léon séquestra son épouse. Euthyme ne put s'empêcher de lui reprocher cette cruauté ; mais ses remontrances furent vaines. L'empereur lui intima l'ordre de rester

1. *Vita Euth.*, c. viii, 1-7. — 2. *Ibid.*, 8-13. — 3. C. viii, 14-21. — 4. C. ix, 1-18.

tranquille dans son couvent. Euthyme le prit au mot, et lorsque, quelque temps après, il fut invité à monter de nouveau au palais, il fit la sourde oreille : « De tous les bienfaits que tu m'as accordés, manda-t-il au basileus, aucun ne m'a autant réjoui que celui que tu m'as fait, en m'ordonnant de rester dans ma cellule et de m'occuper des affaires de mon âme ¹. »

Euthyme entretenait les plus cordiales relations avec les monastères voisins du sien. Les jours de fête, on s'invitait réciproquement. En la fête de l'Annonciation de l'année 900 (?), plusieurs higoumènes et de nombreux moines se trouvèrent réunis à Psamathia. L'higoumène de Stude, Arcadius, un saint homme s'il en fut, avait eu, la nuit précédente, la révélation qu'Euthyme serait un jour patriarche. Au diner, il prit la parole, et, en guise de toast, annonça à toute l'assemblée la bonne nouvelle qui lui était arrivée du ciel. Puis, se tournant vers Euthyme, il lui dit : « Père, quand vous serez patriarche, je vous demande de m'accorder une grâce. — Laquelle? demanda Euthyme. — La tête du saint précurseur, répartit l'higoumène. — Demande bien au-dessus de mon pouvoir, reprit Euthyme : cependant, que la volonté de Dieu soit faite. » Un autre saint personnage du nom d'Épiphané, qui avait souffert pour la foi sous Théophile, lui fit une prédiction analogue ².

..

Les prophètes parurent d'abord s'être trompés, quand, à la mort du patriarche Antoine Cauléas (février 901), on lui donna pour successeur non notre Euthyme, jugé sans doute trop peu complaisant, mais un ancien condisciple de l'empereur et son frère adoptif, Nicolas, déjà honoré du titre de conseiller secret, *μυστικός*. Léon allait, en effet, avoir besoin de l'indulgence de l'Église pour pouvoir contracter un quatrième mariage. Après la mort de Zoé, il avait épousé en troisièmes nocés une belle Phrygienne, appelée Baïana, qu'il couronna augusta sous le nom d'Eudocie. Celle-ci étant morte en accouchant de son premier enfant, qui ne survécut pas à sa mère, Léon songea à prendre une quatrième femme. Il s'éprit d'amour pour Zoé Carbonopsina, petite-nièce de Théophane le Chronographe, et vécut avec elle en concubinage jusqu'au jour où elle lui donna un fils, qui reçut le nom de Constantin. Il voulut alors faire légitimer son union par l'Église, malgré les canons, qui proscrivaient les quatrièmes nocés, et malgré la loi qu'il avait portée lui-même contre elles. Le patriarche Nicolas se montra d'abord fort accommodant. Il avait à se faire pardonner sa fuite, lors de l'attentat dont Léon avait été victime dans l'église du saint martyr Mocius (11 mai 903?), et surtout sa complicité dans la révolte d'Andronic Doucas qui, poursuivi par la haine du favori Samonas, s'était enfui d'abord à Kabala, en Lycaonie, puis chez les

1. *Vita Euth.*, c. ix, 19-26. — 2. C. x, 1-11.

Sarrasins, après avoir refusé de combattre ces derniers aux côtés d'Himerius. La *Vie d'Euthyme* nous apprend en effet que Nicolas avait envoyé à Andronic un billet l'assurant de sa sympathie et le prémunissant contre les embûches de Samonas¹. Ce billet tomba entre les mains de l'empereur, qui vit dans la démarche du patriarche une véritable trahison. Malgré le soin que prit Léon de cacher son ressentiment, Nicolas apprit cependant qu'il était découvert. De là son empressement à condescendre aux désirs du basileus.

Avant la naissance de Constantin, il fit réciter à Sainte-Sophie, sept jours durant, par sept prêtres des prières propitiatoires pour obtenir à Zoé une heureuse délivrance, et lui-même bénit la future mère². Quand l'enfant fut né, il le baptisa de ses propres mains, malgré l'opposition d'Épiphané de Laodicée et de quelques autres métropolités. Chaque jour, il rapportait à l'empereur tout ce que les métropolités disaient sur son compte. Poussant plus loin la complaisance, il lui promit de le recevoir solennellement à l'église, suivant le cérémonial habituel. Et comme Léon refusait d'user de cette autorisation avant l'arrivée des légats romains, par crainte d'une opposition de la part de certains ecclésiastiques, Nicolas, comme piqué au vif de ce qu'on fit peu de cas de son autorité, s'avança jusqu'à dire qu'il était en mesure à lui seul, sans l'intervention des autres patriarches, d'accorder au basileus la dispense qu'il réclamait. « Ce que saint Athanase a fait, disait-il, pour les troisièmes nocés, comment ne le pourrais-je pour les quatrièmes? Je n'ai pas besoin pour cela d'attendre l'arrivée des Romains³. » Voilà comment s'exprimait celui qui allait bientôt se montrer irréductible sur cette question de la tétragamie, se poser en défenseur héroïque des saints canons, et, dans une lettre arrogante, faire la leçon à l'Église romaine en l'adjuvant de condamner les quatrièmes nocés⁴. Comment le prélat courtisan se changea-t-il tout à coup en canoniste rigoriste? La *Vie d'Euthyme* nous livre le secret de la métamorphose.

Nicolas apprit, par une indiscretion, que Léon n'oubliait pas le passé, et qu'il se proposait de lui enlever son siège en lui intentant un procès de lèse-majesté, aussitôt que l'affaire du mariage serait réglée⁵. Voilà qui explique tout. Adieu les belles promesses faites au basileus de le recevoir solennelle-

1. *Vita Euth.*, c. xi, 10-16. — 2. C. xi, 18; xii, 28.

3. C. xi, 19-24 : ἡ τῆν τῶν Ῥωμαίων ἐτι προσμεινω ἀριζιν. Ces mots dénotent bien les dispositions intimes de Nicolas à l'égard de l'Église romaine. L'idée d'une supériorité quelconque du Pape sur sa personne lui était insupportable. On entend déjà dans ses lettres la voix de Michel Cérulaire.

4. *Nicolai patriarchae ep. XXVII ad papam Romae, P. G.*, t. CXI, col. 196-220. C'est par cette lettre que l'on connaissait jusqu'ici l'histoire de la querelle de la tétragamie. La *Vie d'Euthyme* en a révélé les réticences, les inexactitudes, la partialité. Nicolas disait entre autres choses aux Romains : καὶ θαυμαστόν οὐδὲν, εἰ ἄνθρωποι ὄντες, δι' ἀπάτης ἐσφαλῆτε. col. 217 c. C'était lui, évidemment, qui était infallible! — 5. C. xii, 1-5.

ment à Sainte-Sophie. Il s'y présentera à deux reprises, à la Noël de 906 et à l'Épiphanie de 907, mais on le traitera en pénitent public, et il devra se retirer humilié et confus dans le Métatorion¹. Les légats du pape et les représentants des patriarcats orientaux auront beau lui accorder la dispense nécessaire pour régulariser son union avec Zoé, Nicolas refusera d'user d'*économie*, et protestera au nom des canons. Il saura habilement grouper autour de lui ses métropolitains, et il faudra un coup de force de l'empereur pour rompre le bloc.

B. — *Euthyme patriarche.*

Ce fut en février 907 que Léon, à bout de patience, en vint aux moyens extrêmes. Le patriarcat fut exilé dans son monastère de Galacrène. On expédia les métropolitains hors de la ville, dans un endroit solitaire. Au bout de quatre jours, plusieurs d'entre eux fléchirent. Ils furent aussitôt ramenés dans la capitale, où Léon les réunit pour les convaincre de la complicité de Nicolas dans la révolte d'Andronic Doucas. Puis l'empereur les députa avec Samonas vers le patriarcat, qui donna sa démission écrite, après avoir lu une lettre de Léon le menaçant d'un procès de lèse-majesté, s'il ne renonçait pas à sa charge. Quelque temps après, par deux fois et de son propre mouvement, Nicolas fit connaître par écrit qu'il abandonnait son siège à qui pourrait rétablir la paix de l'Église, troublée par ces événements². Il y avait donc lieu de lui choisir un successeur. Léon invita les métropolitains à en chercher un de digne.

Ils ne cherchèrent pas longtemps. Comme s'ils s'étaient donné le mot d'ordre, ils réclamèrent tous celui qu'on appelait Euthyme le Grand. Celui-ci, pendant les événements auxquels nous venons de faire allusion, s'était tenu à l'écart. Invité aux funérailles d'Eudocie, il avait refusé de s'y rendre et avait conseillé à l'empereur de faire un enterrement sans solennité, à cause des fêtes pascales, qu'on célébrait alors. Ce conseil ne fut pas écouté³. Après l'attentat de l'église Saint-Mocius, Léon, reconnaissant la vérité des prédictions qu'Euthyme lui avait faites, s'était rendu au couvent d'Agathos, où le saint s'était réfugié avec six frères pour échapper aux importunités de la ville; et là, il y avait eu réconciliation solennelle entre le Père spirituel et son pénitent. Euthyme avait dû quitter son couvent et passer trois jours au palais⁴. Il avait consenti à être parrain du jeune Constantin, mais ne pouvant, à cause de son âge et de ses infirmités, tenir l'enfant aux fonts baptismaux, il s'était fait remplacer par Samonas⁵. Sa surprise fut grande, lorsque les métropolitains vinrent le trouver dans son monastère de Psamathia pour lui

1. *Vita Euth.*, c. XII, 6-17. Le Métatorion se trouvait dans la partie sud de Sainte-Sophie. — 2. C. XIII, 15-23; XIV, 1-9. — 3. C. X, 17-24. — 4. C. XI, 7. — 5. *Ibid.*, 17.

proposer le patriarcat. Il leur répondit par un non catégorique : « Épargnez, leur dit-il, un pareil fardeau à un misérable et à un indigne comme moi. Laissez-moi m'occuper de moi-même et de mes disciples, et choisissez dans vos rangs quelqu'un de capable. » Les métropolités insistèrent; ils lui déclarèrent que lui seul était à même de ramener la paix et la concorde dans l'Église, et lui parlèrent des trois démissions successives de Nicolas, pour le convaincre qu'au point de vue canonique le siège patriarcal se trouvait réellement vacant. Rien n'y fit. Euthyme resta inébranlable dans son refus¹.

Cette attitude jetait Léon dans un embarras d'autant plus grand, que les évêques menaçaient de faire défection, si Euthyme n'acceptait pas d'être leur chef. Il se décida à aller lui-même à Psamathia pour vaincre les résistances du moine. Ce ne fut pas chose aisée. Euthyme ne se rendit qu'après avoir acquis la certitude que Nicolas avait réellement démissionné et avoir pris connaissance des lettres du Pape et des patriarches orientaux, autorisant Léon à contracter un quatrième mariage. Les représentants des patriarches étaient en effet arrivés à Constantinople, et ils joignirent leurs instances à celles de l'empereur et des métropolités pour lui faire accepter le siège patriarcal. Les légats romains furent particulièrement pressants. Léon alla jusqu'à menacer de se livrer aux pires excès, y compris l'hérésie, si l'élu s'obstinait à repousser la demande de tous².

Cédant à ces instances et à ces menaces, Euthyme accepta donc le lourd fardeau qu'on lui imposait. Aussitôt l'éclat de ses vertus brilla aux yeux de tous. Sa bonté, sa douceur, sa patience furent au-dessus de tout éloge. Se vengeant de ses ennemis à la manière des saints, c'est-à-dire par des bienfaits, il désarma des oppositions qui semblaient irréductibles. Un des plus intrépides adversaires des quatrièmes noces, Aréthas de Césarée, fit sa soumission au nouveau patriarche, subjugué par l'ascendant de sa vertu, et lui voua un attachement inaltérable, dont ne purent avoir raison les plus dures persécutions³. Un certain Nicétas, dit le Philosophe, originaire de Paphlagonie, qui avait écrit des pamphlets injurieux contre le basileus et contre Euthyme, dut à l'héroïque intervention de celui-ci d'échapper à un châtement exemplaire⁴.

Dans la question de la tétragamie, Euthyme, en conformité avec la déci-

1. *Vita Euth.*, c. xiv, 11-18. — 2. C. xv, 1-14. — 3. *Ibid.*, 16-21.

4. C. xvi. Ce Nicétas est à distinguer de Nicétas David, originaire lui aussi de Paphlagonie, qui a écrit la vie du patriarche saint Ignace. Il doit être le même que Nicétas de Byzance, auteur d'un ouvrage polémique contre les Latins sur la procession du Saint-Esprit, publié par Hergenröther, dans ses *Monumenta ad Photium ejusque historiam pertinentia*, Ratisbonne, 1869, p. 84-138. Ce Nicétas est, en effet, lui aussi surnommé le Philosophe, et le fait qu'il était du parti hostile à Euthyme confirme notre conjecture.

sion du Pape et des autres patriarches, adopta le parti le plus sage et le plus équitable, celui que conseillaient le milieu et les circonstances. Il ratifia le quatrième mariage de Léon, mais il fut entendu que c'était là une dispense qui ne supprimait en rien la discipline en vigueur dans l'Église d'Orient. Pour bien montrer qu'il en était ainsi, il se refusa absolument à inscrire dans les diptyques et à proclamer à l'Église, selon l'usage, le nom de l'impératrice Zoé. Celle-ci eut beau recourir à la menace, déclarer au patriarche qu'il était sa créature, Euthyme lui répondit fièrement qu'il ne tenait sa charge que de Dieu, et rappela à la parvenue l'humilité de son origine. C'est en vain aussi que Zoé demanda une absolution pour le prêtre Thomas, qui avait béni son union avec Léon, et avait été pour ce motif excommunié par le patriarche Nicolas¹.

Sur les autres événements du patriarcat d'Euthyme, les fragments publiés par C. de Boor sont malheureusement muets². Les chroniqueurs n'en signalent que deux : le couronnement du jeune Constantin Porphyrogénète, le jour de la Pentecôte 911, et la dédicace du monastère des Nosies, bâti par le basileus pour son nouveau favori, Constantin, successeur de Samonas disgracié³.

C. — *Euthyme déposé du patriarcat. Ses dernières années.*

Malgré sa conduite irréprochable, malgré sa douceur envers ses adversaires, Euthyme n'arriva pas à rallier autour de lui tous les Nicolaïtes. Certaines sévérités impériales, qu'il essaya vainement d'écartier⁴, eurent pour résultat de prolonger le schisme au sein de l'Église byzantine. Au risque d'augmenter les divisions, et au mépris d'une démission plusieurs fois réitérée, l'exilé de Galacrène n'attendait qu'une occasion favorable de reprendre le siège patriarcal. Cette occasion ne se fit pas longtemps attendre. Le 11 mai 912, Léon mourait, laissant le trône à son frère Alexandre, un incapable livré au vin et à la débauche. Un des premiers actes du nouveau basileus fut d'exiler Euthyme au couvent d'Agathos, et de rappeler Nicolas⁵.

Euthyme était loin de tenir à la dignité patriarcale. Pour le bien de la

1. *Vita Euth.*, c. xvii.

2. Entre le chapitre xvii et le chapitre xviii, il y a une lacune. Le début du chapitre xviii nous transporte brusquement à l'avènement d'Alexandre, au moment où les métropolitains d'Euthyme avisent aux moyens de résister à Nicolas.

3. Voir par exemple SYMÉON LE LOGOTHÈTE, *Annales, P. G.*, t. CIX, col. 773-776.

4. *Vita Euth.*, c. xv, 17.

5. D'après les chroniqueurs, Euthyme aurait été exilé au couvent d'Agathos aussitôt après l'avènement d'Alexandre, et en aurait été rappelé pour la scène de la Magnaure. D'après la *Vita Euthymii*, il semble que le saint n'ait été envoyé à Agathos qu'après cette scène.

paix, il voulait donner une démission officielle. Les métropolités qui lui étaient fidèles l'en empêchèrent : « Si vous faites cela, lui dit Aréthas de Césarée, vous entendrez dire par tout le monde : Le mercenaire prend la fuite, parce qu'il est mercenaire et qu'il n'a cure des brebis ¹. » Le patriarche déclara alors qu'il était prêt à verser son sang pour l'Église; il craignait seulement que sa résistance ne poussât ses adversaires à des actes de violence. Ses prévisions ne tardèrent pas à se réaliser. Irrité de ne pas recevoir la démission écrite d'Euthyme et des siens, qu'un ordre impérial leur réclamait, Nicolas obtint tout pouvoir de sévir contre les opposants. Il s'attaqua d'abord à cinq métropolités, qu'il essaya de perdre par d'indignes procédés. Puis il tourna sa fureur contre son rival. Il le fit amener au palais de Magnaure pour lui infliger comme à un misérable intrus l'outrage d'une dégradation solennelle. Des sénateurs furent invités à la séance, mais ayant appris le but de la réunion, la plupart s'esquivèrent. Voyant leurs places vides, Nicolas eut l'impudence de les offrir à des députés sarrasins, arrivés naguère de Syrie pour traiter avec le basileus. Comme le dit Aréthas ², de pareils spectateurs convenaient bien au drame qui allait se dérouler, et étaient dignes des acteurs.

L'attitude du saint devant son juge fut celle du Christ devant Caïphe. L'âme seraine, le visage calme, rayonnant de la double majesté de l'âge et de la sainteté, il ne se laissa point intimider par la violente apostrophe que lui lança Nicolas, le traitant de sot personnage, de charlatan, d'adultère ³. Il lui répliqua avec une vigoureuse franchise, lui rappela ses trois démissions et se déclara prêt à le convaincre d'injustice. Au comble de la fureur, Nicolas n'eut aucune envie de continuer le dialogue; il ordonna aussitôt de dépouiller l'ex-patriarche de ses vêtements sacerdotaux. Ceux qu'il avait désignés pour cette besogne s'en acquittèrent avec une brutalité inouïe, qui chargera à jamais devant l'histoire la mémoire de celui qui fut l'auteur responsable de ces indignités. Après avoir enlevé un à un au saint vieillard les vêtements sacrés, les avoir mis en pièces et foulés aux pieds, les agents de Nicolas s'en prirent à Euthyme lui-même, lui arrachèrent la barbe, le renversèrent à terre, le frappèrent à coups de pied et à coups de poing, et le couvrirent de crachats. A peine venait-on de le relever pour lui faire subir un interrogatoire, qu'un nommé Jean, de taille gigantesque et de force herculéenne, lui administra, sur un signe de Nicolas, deux formidables soufflets, qui lui firent tomber deux dents. En même temps un violent coup de poing sur la nuque lui fit perdre connaissance, et sans le secours d'un assistant nommé Pétronas, qui

1. *Vita Euth.*, c. xviii, 3. — 2. Voir plus bas, p. 69.

3. *Vita Euth.*, c. xviii, 13-18. Nicolas considérait Euthyme comme un intrus. Il oubliait que lui-même avait plusieurs fois donné sa démission et que l'élection d'Euthyme avait été reconnue par les autres patriarches.

le reçut dans ses bras, il aurait roulé jusqu'au bas des degrés du palais et serait probablement mort sur le coup. Et dire qu'à ces brutalités Nicolas eut le courage d'ajouter d'amères dérisions, auxquelles le saint vieillard ne répondit bientôt que par un silence plein de dignité! Une sentence de réclusion dans le couvent d'Agathos fut pour Euthyme la conclusion de cette scène scandaleuse ¹.

Après cet exploit, Nicolas alla triomphalement célébrer les saints mystères à Sainte-Sophie, non sans avoir auparavant chassé les prêtres d'Euthyme, renversé leur sacrifice, répandu le saint-chrême et lavé l'autel à grande eau. A tous les clercs censurés par son prédécesseur il accorda sans examen une pleine absolution. Le prêtre Thomas, qu'il avait lui-même excommunié pour avoir béni le quatrième mariage de Léon, obtint sa grâce, simplement parce qu'il déblâta contre Euthyme ². Dans sa rage, Nicolas n'épargna même pas un pauvre ânon au service des Euthymiens. Il voulait faire étrangler la bête sur-le-champ. Comme on lui représenta l'odieux d'une pareille exécution, il se contenta de faire attacher au cou de l'animal une pancarte déclarant traître au basileus et au patriarche quiconque donnerait à manger ou à boire à l'innocente bête. Le dimanche qui suivit, Nicolas réunit en synode les métropolités de son parti et lança l'excommunication non seulement contre Euthyme, mais encore contre tous ceux qui avaient accepté sa communion, l'avaient consacré, avaient concélébré avec lui ou avaient été ordonnés par lui. L'évêque de Rome tombait comme les autres sous l'anathème. Son nom fut rayé des diptyques. Pour l'y replacer, Nicolas voulut exiger de lui la condamnation expresse des quatrième noces. Rome laissa sans réponse ses lettres arrogantes. Ce ne fut qu'en 923 que l'union fut rétablie dans des conditions encore mal connues ³. Disons en passant que celui qui manifestait tant de zèle contre les quatrième noces bénit le mariage adultère d'Alexandre avec une concubine et enferma dans un monastère, malgré ses protestations, l'épouse légitime ainsi que sa mère ⁴.

Quant à Euthyme, retiré au couvent d'Agathos, il reprit tranquillement sa vie d'ascète. Pleinement résigné à la volonté divine, il répétait constamment ces paroles : « Que la volonté du Seigneur soit faite ; que son saint nom soit béni ! » Après la mort d'Alexandre (7 juin 913), une occasion s'offrit à lui de remonter sur le siège patriarcal. Voici en quelles circonstances.

Parmi les tuteurs donnés au jeune Constantin Porphyrogénète par le basileus défunt, se trouvait le patriarche Nicolas. Celui-ci crut bien faire d'appeler à Constantinople, menacée par les Bulgares, Constantin Doucas,

1. *Vita Euth.*, c. XIX, 1-8. — 2. *Ibid.*, 9-12.

3. HERGENRÖTHER, *Photius, Patriarch von Constantinopel*, Ratisbonne, 1869, t. III, p. 690-694. — 4. *Vita Euth.*, c. XX, 6. — 5. *Ibid.*, 8-9.

fils d'Andronic, pour l'associer à l'empire. Constantin arriva avec quelques cavaliers, montrant à tout le monde le billet que le patriarche lui avait écrit. Nicolas ne lui pardonna pas cette indiscrétion. Il ameuta le peuple contre lui, le représentant comme un rebelle. Une bataille sanglante s'engagea autour du palais; elle coûta la vie à plus de huit cents personnes. Constantin Doucas eut la tête tranchée. Après ce carnage, dont il pouvait bien se dire responsable, le patriarche tourna sa fureur contre la mère du jeune empereur, Zoé, quatrième femme de Léon. Il la chassa du palais, puis quelque temps après, lui coupa la chevelure et en fit une religieuse sous le nom d'Anna. Il aimait à l'appeler sa fille spirituelle, et comme l'ancienne impératrice supportait mal le régime monastique, il lui accorda la permission de faire gras¹.

On devine que Zoé ne trouvait pas ces plaisanteries de son goût. Elle réussit à soudoyer une petite troupe de cinquante hommes, qui se présentèrent un jour en armes au palais pour s'emparer de Nicolas. La frayeur de celui-ci fut extrême. Il s'enfuit à Sainte-Sophie, d'où il ne voulut bouger vingt-deux jours durant. C'est alors que l'impératrice fit offrir à Euthyme le trône patriarcal : « Oublions le passé, dit-elle. Reprends ton siège, et consens à proclamer mon nom à l'église avec celui de mon fils. Celui qui exerce actuellement le saint ministère n'est pas à nos yeux un véritable évêque. C'est un scélérat et un brigand. Sans retard, ô mon père, seigneur et maître, regagne ton couvent de Psamathia et là, nous viendrons te prendre². » Les évêques et les prêtres persécutés par Nicolas accoururent en foule à Agathos joindre leurs instances à celles de l'impératrice. Mais toute ambition et tout désir de vengeance étaient éteints dans le cœur du saint prélat. A Zoé il répondit par un petit sermon sur la vanité des choses d'ici-bas. A ses partisans il déclara qu'il préférerait le trône de la pénitence au trône patriarcal. Il leur prédit en même temps, sur la foi d'une révélation que lui avait faite le patriarche saint Ignace, que leurs sièges leur seraient rendus par Nicolas lui-même dans la dixième année du règne du jeune Constantin³. Cette prophétie se réalisa à la lettre. En 921, par les soins de Romain Lécapène, associé à l'empire, Nicolaïtes et Euthymiens se réconcilièrent et publièrent un décret proscrivant les quatrièmes noces mais reconnaissant implicitement la légitimité de la dispense accordée à Léon le Sage⁴.

Sur le refus d'Euthyme de remonter sur son siège, Zoé fut bien obligée de s'accommoder de Nicolas; mais elle posa ses conditions. Le patriarche dut consentir à ne plus venir au palais sans y être appelé, et à proclamer à l'église le nom de l'impératrice⁵ : ce qu'Euthyme, nous l'avons vu, n'avait

1. *Vita Euth.*, c. XXI, 1-7. — 2. *C.* XXI, 8-12. — 3. *Ibid.*, 13-16.

4. Voir cette pièce dans MANSI, *Ampliss. Coll. Conciliorum*, t. XVIII, col. 335-342. Cf. Hergenröther, *op. cit.*, p. 684 sq. — 5. *Vita Euth.*, c. XXII, 1-2.

jamais consenti à faire. Nicolas ne put s'empêcher d'admirer le désintéressement et la grandeur d'âme de son rival. Il fut dès lors mieux disposé à son égard, et loin de réaliser son projet de l'envoyer dans un exil plus lointain, il l'aurait rappelé au couvent de Psamatthia sans l'opposition de son synode. Il prit l'habitude d'aller lui faire de fréquentes visites au monastère d'Agathos, et se déclara prêt à lui fournir tout ce qu'il désirait. Un jour même, on en vint aux explications. Euthyme rappela la conduite irréprochable qu'il avait tenue envers Nicolas. Celui-ci essaya vainement de justifier ses procédés. Au souvenir de la scène de la Magnaure, il baissa la tête et garda le silence. L'entrevue se termina par des agapes fraternelles¹. Le 28 juillet 917, neuf jours avant la mort d'Euthyme, Nicolas se rendit pour la dernière fois au couvent d'Agathos, répondant à l'invitation du saint vieillard. Il le trouva gravement malade et pouvant à peine parler. Il se passa alors entre les deux patriarches une scène bien inattendue. Par une condescendance vraiment poussée trop loin et que n'exigeait certes point la charité, Euthyme demanda humblement pardon à Nicolas. Tout confus, celui-ci se prosterna à terre en disant : « C'est à toi plutôt de me pardonner tout le mal que je t'ai fait avec tant de noirceur. » — « Et pendant plusieurs heures, dit le biographe d'Euthyme, c'était merveille de voir les deux patriarches se demander mutuellement pardon². » Ils se l'accordèrent, et, tout en larmes, se dirent le dernier adieu.

Euthyme employa les derniers jours qui lui restaient à vivre, à régler les rapports réciproques de ses deux couvents de Psamatthia et d'Agathos, et à donner à ses moines les instructions finales. Il les exhorta vivement à la charité fraternelle et à la prière incessante, se recommanda à leur pieux souvenir pour obtenir de Dieu une pleine rémission de ses fautes, et leur promit le secours de son intercession, une fois qu'il serait au ciel. Ce fut le 5 août 917 qu'il rendit sa belle âme à Dieu, après soixante-cinq ans de vie monastique³.

Il avait demandé à être enterré à Psamatthia, dans l'église du couvent, au-dessous du tombeau du saint confesseur Pierre de Gordorynie, pour lequel il avait une dévotion particulière⁴. On ne put sur-le-champ se conformer à son désir. Le patriarche Nicolas était disposé à permettre l'ensevelissement à Psamatthia; mais ses métropolitains s'y opposèrent et lui firent remarquer qu'une pareille concession serait considérée par tout le monde comme un désaveu de la conduite tenue à l'égard de son rival⁵. Ce ne fut qu'à la veille ou après la réconciliation des Nicolaïtes et des Euthymiens, en 921, que le corps du défunt put être transféré en grande pompe du couvent d'Agathos à celui de Psamatthia. Ce fut à cette occasion qu'Aréthas de Césarée

1. *Vita Euth.*, c. xxii, 3-12. — 2. *Ibid.*, 15-19. — 3. C. xxiii. — 4. *Ibid.*, 11. — 5. C. xxii, 13-14.

prononça l'oraison funèbre dont il sera parlé plus loin¹. La réconciliation de 921 ne fut du reste ni générale, ni complète. Un petit groupe d'Euthymiens dissidents défendit jusqu'à la fin du xe siècle la licéité des quatrièmes noces. Le nom d'Euthyme ne fut replacé sur les diptyques de Sainte-Sophie qu'en 956, par le patriarche Polyeucte².

§ II. — LES ÉCRITS DE SAINT EUTHYME.

Rien jusqu'à ce jour n'a été publié sous le nom du patriarche Euthyme. Nous savons cependant par sa *Vie*, éditée par C. de Boor, qu'il composa des homélies, des panégyriques de saints et des hymnes sacrés : « Il nous remit à nous, frères du monastère [de Psamathia], dit le biographe, écrites de sa propre main, les homélies qu'il avait prononcées la première semaine de carême [probablement en l'an 900]. C'est alors qu'à la suite de visions effrayantes, il fit transférer à l'intérieur de la ville [au couvent de Psamathia] le corps de Pierre, le saint évêque de Gordorynie, qui reposait hors de la ville dans l'oratoire de notre saint père Nicolas, bâti sur le rivage. Il célébra alors dans un panégyrique le saint évêque, dont il connaissait bien la vie, l'ayant apprise de ses disciples lorsque, quittant Séleucie, il avait passé par Gordorynie. Il prononça aussi l'éloge de beaucoup d'autres saints, et illustra leur mémoire par des hymnes de sa composition, qu'il écrivit lui-même³. » Un de ces panégyriques est expressément signalé plus loin⁴. Gabriel, métropolitte d'Ancyre, lui ayant fait don de l'Omophorion du saint martyr Clément, qui avait été évêque de cette même ville, Euthyme, alors patriarche, prit occasion de la déposition de la relique dans l'oratoire qu'il avait fait construire à cet effet, pour honorer par un discours la mémoire du Saint⁵.

De ces homélies, de ces panégyriques et de ces hymnes il n'est resté, à notre connaissance, que deux homélies mariales et un canon, également en l'honneur de la Vierge. Les deux homélies sont celles que nous donnons ici. Le canon est signalé dans le cod. athonite 771 du catalogue de Lambros, qui date seulement du xviiie siècle, sous le titre : *Εὐθυμίου μοναχῶς συγγέλλου*

1. Voir plus bas, p. 62. — 2. G. CEDRENUS, *Historiarum compendium*, P. G., t. CXXII, col. 69.

3. καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ λεγθείσας τῆς πρώτης ἑβδομάδος διμυλίας οικείας χειρὶ καλλιγραφήσας, ἡμῖν τοῖς ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοῖς παρέσχετο. Τότε καὶ Πίτρον, τὸν ἐν ἁγίῳ ἐπίσκοπον Γορδορυνίας, ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πατρὸς Νικολάου εὐκταρίῳ τῷ πρὸς θάλασσαν κείμενον ἐζῶθεν τοῦ ἁγίου, δι' ὀπτασίας ὑπερβῆς ἐνόηθεν εἰσελθεῖν καὶ λόγους ἐγκωμιστικῶς ἐδόξασέν τε καὶ ἐμεγάλυνεν, ὡς τὰ αὐτοῦ ἀκριβῶς ἀναμνηθῆναι παρὰ τε τῶν μνηστῶν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀπὸ Σιλενκείας αὐτοῦ εἰσόδῳ. Καὶ ἑτέρους δὲ πλείστους ἐγκωμισίας καὶ οικείας ὕμνοις τὰς μυσίας τῶν ἁγίων καταραϊδρύνας, καλλιγραφῶν διετέλει, τὸν τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ διανύον ὁρόμον. — 4. *Vita Euthymii*, c. ix, 36-38. — 5. C. xv, 21.

κωνών παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον. Cette pièce nous a été inaccessible, et nous n'avons pu vérifier son authenticité.

La première des homélies mariales que nous publions célèbre la conception de sainte Anne. Nous en empruntons le texte au *Cod. laudianus* 69 de la Bodléienne, fol. 122 v°-126, qui est du xie siècle. Le titre est le suivant : *Εὐθυμίου μοναχοῦ, πρεσβυτέρου καὶ συγκέλλου ἐγκρίμων εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας Ἄννης*. Cet Euthyme, moine, prêtre et syncelle ne peut être que le nôtre. L'homélie dut être prononcée avant le patriarcat d'Euthymé, devant un auditoire de moines, parmi lesquels se trouvaient ceux de Psamathia, mêlés sans doute à quelques fidèles. L'orateur s'adresse, en effet, à ses pères, à ses frères et à ses enfants, *πατέρες, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα* (§ vi). Les *πατέρες* devaient être des higoumènes, les *ἀδελφοί* des moines des convents de Constantinople, les *τέκνα* les habitants du convent de Psamathia. Il ne semble pas cependant que ce soit à Psamathia même qu'ait eu lieu la réunion, mais dans quelque sanctuaire de la Vierge, peut-être à Péglié, car l'orateur parle de ceux qui sont assidus à prier Marie dans son temple : *τὴν τοῖς ἐν νηστείας ταῖς κατὰ δύναντιν καὶ ἀγρυπνίας καὶ ψαλμοῦδίας προσεδρεύουσιν τῷ ἐκρυτῆς ἁγίῳ καθ' ἐπιφανίουσιν* (§ vi).

De la seconde homélie, consacrée à la fête de la ceinture de la Vierge et des langes du Seigneur conservés dans la sainte chässe de Chalcoptatia (*ἐγκρίμων εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ εἰς τὰ ἐγκρίνια τῆς ἁγίας αὐτῆς σοροῦ ἐν τοῖς Χαλκοπρατίοις*), il circule depuis longtemps une traduction latine publiée par Lipomanus dans son *De Vitis sanctorum*, t. VI, p. 217-219, et reproduite par Migne¹; mais c'est toujours sous le nom d'Euthyme Zigabène. Or l'homélie appartient sûrement à Euthyme, patriarche de Constantinople. On pouvait déjà le déduire du passage où l'orateur affirme que la ceinture de la Vierge, celle-là même que l'Enfant Jésus prenait dans ses mains, lorsqu'il était porté dans les bras de sa Mère², s'est conservée intacte pendant neuf cents ans et plus : *ἄσυλος καὶ ἀνέπαφος διαμένουσα ἐπὶ πλείστον ἐτῶν περιοδεῖται, ἐνακοσίῳ φημί, ἧ καὶ πρὸς* (§ iv) : ce qui, si l'on accorde que Marie devint mère entre la seizième et la vingtième année, nous reporte vers l'an 880 ou 884. Et c'est bien, en effet, la date que suggère le titre du discours dans les divers manuscrits. Euthyme y est invariablement appelé *Euthyme le Moine*, *Εὐθυμίου τοῦ μοναχοῦ*. Le titre de prêtre et de syncelle, *πρεσβυτέρου καὶ συγκέλλου*, n'y paraît pas, indice probable que l'homélie fut prononcée avant qu'Euthyme eût reçu cette dignité sous le patriarche Étienne (886-893). Ce dernier point cependant n'est pas absolument sûr. L'orateur déclare, en effet, que s'il a pris la parole, malgré l'insuffisance

1. P. G., t. CXXXI, col. 1243-1250.

2. ἤνπερ καὶ αὐτὸς ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ..... κενράτηκέν τε καὶ κατησπάσατο, ἔτι σωματικῶς τῇ ἡλικίᾳ νηπιάζων, καὶ οἷα φιλεῖ παῖς πράττειν, ψαλλίζων, καὶ τοῖς μητροφίσι κόλποις ἐπαναπαύεσθαι τε καὶ σκιρτᾶν ἐν ἀγαλλιάσει. § iv.

de son éducation littéraire, il l'a fait pour obéir à un homme très fidèle et très versé dans les choses divines, ὑπακοὴν πληροῦντες ἀνδρὸς πιστοτάτου καὶ τὰ θεῖα ἐμπειρησμένου : ce qui pourrait bien désigner le patriarche Étienne, attendu que nous sommes dans l'église de Chalcopratia, dépendante et toute proche de Sainte-Sophie. Il est vrai qu'Éuthyme ne fut pas nommé syncelle aussitôt après l'élevation d'Étienne au siège patriarcal, mais seulement quelque temps après.

Une autre preuve irrécusable que notre homélie n'a rien à voir avec Euthyme Zigabène, qui a vécu à la fin du xie siècle et au commencement du xiie, se tire de l'âge du *Cod. Vatic. graec.* 1671, d'où nous avons extrait le texte original. Ce manuscrit, autrefois propriété du couvent de Grotta-Ferrata, remonte au xe siècle. Il est donc presque contemporain d'Euthyme le patriarche. Il mesure 0^m,305 sur 0^m,20 et compte 406 feuillets. L'homélie se trouve à la fin, fol. 399-406. Le texte en est irréprochable, mais un peu effacé par endroits : ce qui nous a obligé à recourir au *Cod. Vatic. graec.* 820 (xiv-xve siècle, 0^m,41 × 0^m,285), fol. 299^v-304^v. On trouve encore cette homélie dans le *Cod. laud.* 82, du xie siècle, fol. 317-324, dans le *Cod. Athon.* 2030, également du xie siècle, fol. 190-197 et dans le *Cod. Paris.* Coisl. 307⁴⁶, fol. 544-548, copié en 1552.

Ces preuves positives, qui établissent péremptoirement, croyons-nous, la paternité du patriarche Euthyme sur ce discours, sont admirablement confirmées par la critique interne. Une comparaison attentive entre l'homélie sur la conception d'Anne et l'homélie sur la ceinture de la Vierge fait voir, à n'en pouvoir douter, que ces deux pièces ont le même auteur. C'est ici et là la même doctrine mariale, le même goût des digressions dogmatiques plus ou moins étrangères au sujet², les mêmes procédés dans la construction des phrases, qui sont surchargées d'incidentes³, coupées parfois d'anacoluthes, ou qui débentent par un même mot souvent répété⁴, quelquefois les mêmes textes scripturaires⁵. Euthyme affectionne les exclamations et les doxologies dans le genre de celles-ci : καὶ δόξα καὶ μεγαλωσύνη τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι⁶ — ὦ τῆς ὑπὲρ νοῦν δωρεᾶς — βεβηκὸς τοῦ μυστηρίου⁷ — εὐχε τοῦ θύμματος — καὶ δόξα τῷ

1. Voir mon article sur *La Vie et les œuvres d'Euthyme Zigabène*, dans les *Échos d'Orient*, t. XV (1912), p. 215-225.

2. Voir, par exemple, l'exposition du mystère de la Trinité dans l'homélie sur la conception d'Anne, §§ II et III, et celle du mystère de l'Incarnation dans l'homélie sur la ceinture, § III.

3. Cf. *Homilia in Concept.*, § IV; *Homilia in zonam*, § I.

4. Par exemple, la répétition de τῷ τῷ dans la première, §§ VI-VII, la répétition de σήμερον dans les deux.

5. Les textes suivants : *Is.* XL, 12, *Psal.* CV, 2, sont cités dans les deux homélies.

6. *Homilia in Concept.*, § I. — 7. *Homil. in Concept.*, § IV; *Homilia in zonam*, § I.

ἐν ἔπασιν ἡμῶς ἀγχοῦς ἐμπιπλῶντι¹. — Ces doxologies devaient lui être tout à fait familières, à en juger par celle que son biographe lui met sur les lèvres, à un endroit de son livre, et qui est bien dans le genre de celles qu'on rencontre dans les homélies : καὶ χάρις τῷ ἀγίῳ Θεῷ, τῷ οὕτως τὰ κατ' ἐμὲ αἰκονομήσαντι². Une expression qui revient souvent est celle-ci : ὁ ἀκκατάληπτος Θεός, ὁ ἀκατάληπτος Κύριος. Disons enfin que l'allure générale du style, qui est simple et sans recherche, est la même dans les deux discours.

§ III. — DONNÉES DOCTRINALES DES HOMÉLIES.

L'homélie sur la conception d'Anne renferme un exposé très clair du mystère de la sainte Trinité (§ 1-III). On croit apercevoir une influence de la pensée photicienne dans ce passage : σήμερον, αὐτὸς ἡ πηγὴ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀθανασίας, καθὼ πατὴρ καὶ κίττα καὶ βίζα, ἐξ οὗ ὁ συνάναρχος καὶ συναίδιος Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οἷον ἀνθή καὶ ὑπερούσια ρῶτα καὶ βλαστοὶ θεόφυτοι. Cette influence est encore plus transparente dans cette phrase de l'homélie sur la ceinture de la Vierge : ἀγαπᾷ δὲ καὶ τὸ πανάγιον καὶ παράκλητον Πνεῦμα ὡς ἰσότημον καὶ σύνθρονον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ὡς ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον, δι' Υἱοῦ δὲ παντὶ θεοσεβούντι πεμπόμενον (§ 11). Il semble qu'il y ait là l'intention d'exclure la procession éternelle du Saint-Esprit *par le Fils*. Nous savons que Léon le Sage était photien. Peut-être notre Euthyme a-t-il, lui aussi, et de bonne foi, suivi l'opinion régnante dans son milieu, d'autant plus facilement que ce n'était point un théologien de profession.

Le mystère de l'Incarnation est formulé d'une manière irréprochable dans l'homélie sur la ceinture de la Vierge (§ 11). Le dessein de Dieu, en se faisant homme, a été non de changer la nature mais de la refaire et de lui rendre l'immutabilité primitive, car ce que nous avons été, nous le serons : ὅπερ γὰρ ἤμεν, ἐσόμεθα. Le dogme de la chute originelle est indiqué dans la première homélie, § 14; celui de l'habitation des trois personnes divines dans l'âme sainte, dans la seconde, § 14. On trouve une allusion au mode d'administration du sacrement de pénitence dans ce passage de l'homélie sur la ceinture : σήμερον ναὸς ἐγκατατίθεται... ἐν ᾧ πᾶς τις ἐκ πῶθου καὶ πίστεως εἰσιὼν ἐξαγορεύων τε τὰ αὐτῷ πεπραγμένα δεινῶς, καὶ γε ἐκκοπήν ὁμολογῶν δεικνύειν τῶν ἁμαρτιῶν, παραούτια λύσειν, ὃ τοῦ θαύματος, ἐφευρίσκει καὶ καρδιακὴν ἠγγελλίαν (§ 16). Aux pénitents bien disposés l'absolution immédiate était accordée, comme cela se pratique de nos jours.

La théologie mariale d'Euthyme, sans être précisément originale, mérite cependant d'attirer l'attention. Le dogme de la conception immaculée est enseigné dans la première homélie, sinon en termes exprès, du moins équi-

1. *Homil. in zanam*, § 14. — 2. *Vita Euthymii*, c. XXI, 10.

valemment. Les trois personnes divines sont intervenues pour préparer au Fils de Dieu une Mère digne de lui. Au jour de la conception d'Anne, le Verbe se prépare une demeure, un trône, un lit de repos, une chair pure et immaculée, d'où il nous apparaîtra Dieu parfait et homme parfait : κατοικητήριον ἐτοιμάζει καὶ θρόνον καὶ κλίνην καὶ σάρα κληρὸν καὶ ἀμόλυντον. Au même jour, le Saint-Esprit a fait briller sa lumière aux yeux de l'humanité, à laquelle il a redonné la vie, ἀνεζώωσεν, qu'il a délivrée de la grande infection (du péché, évidemment) καὶ μεγίστην δυσωδίαν ἐλευθερώσεν, qu'il a remplie d'une joie immense, du parfum (de la grâce) ὑπερβαλλούσης καὶ πολλῆς εὐφροσύνης καὶ εὐωδίας πεπλήρωσεν (§ n).

Avant de descendre sur la terre pour relever sa créature déchue, Dieu commence par se préparer une demeure toute brillante, ἴδιον αὐτῷ κατοικητήριον ἀπεργάζεται τελευτάτω, un palais magnifique, ἀνέκδοτον εὐτρεπίζει πανυπέριστον, un tabernacle très pur et très chaste d'un sang pur, immaculé, illustre, ἴδιον σκίνημα ἐτοιμάζει καθαρότατον καὶ ἁγνότατον ἐξ ἁγνῶν καὶ ἀμόλυντων καὶ περιβλέπτων αἰμάτων. Ce tabernacle, c'est aujourd'hui, ô mystère! qu'il le construit, le façonne, le sanctifie pleinement et le confie à la race élue entre toutes les générations, aux descendants de David et de Jessé, à Joachim et Anne, couple illustre et rempli de piété : καὶ τοῦτο σήμερον, βεβαί τοῦ μυστηρίου, πλυστουργεῖ καὶ διαπλάττει καὶ καθαρῶζει καὶ παρέχει τῇ ἐκλεκτῇ ἐκ πασῶν γενεῶν φυλῇ (§ v). Après avoir affirmé ainsi la pleine sanctification de la Vierge au jour de sa conception, l'orateur lui attribue tous les effets de la rédemption, parce qu'elle a été l'instrument choisi, l'intermédiaire obligé de cette grande miséricorde de Dieu. Il la place au-dessus de toutes les créatures tant célestes que terrestres, τὴν ἀνωτέρων πάντων ὁμολογῶ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων κτισμάτων (§ vi).

La même doctrine se retrouve, mais avec moins de relief, dans l'homélie sur la ceinture. La sainte Théotocos est élevée au-dessus de toute créature visible et invisible; elle est la pure, l'immaculée, l'innocente, la toute irréprochable et toute belle épouse du Père incompréhensible : ἡ ὑπερτέρα καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀοράτου καὶ ὁρωμένης κτίσεως, ἡ καθαρὰ, ἡ ἀμόλυντος, ἡ ἀνέπαρος, ἡ τοῦ ἀοράτου καὶ ἀκαταλήπτου Πατρὸς παννυμώμετος καὶ ὑπέρκαλλος νόμην. Elle est glorieuse et glorifiée en tout, au-dessus de toute bénédiction, tout immaculée, ἡ κατὰ τὸ πᾶν δεδοξασμένη καὶ ὑπερευλογημένη, ἡ πανήγυρτος.

Relativement aux hommes, Marie est la médiatrice toute-puissante auprès de son Fils, la Mère toute bonne, secourable à toutes les misères, prodigue de merveilles en faveur des malheureux. A l'époque d'Euthyme, cette doctrine sur la médiation universelle de Marie à l'égard des hommes était déjà un lieu commun de la théologie byzantine. Mais notre orateur sait l'exprimer avec des mots partant du cœur, qui nous révèlent en lui un grand dévot de la Vierge. Quand il se met à parler des bienfaits de Marie, il est intarissable,

et ses phrases s'allongent en énumérations interminables; mais on ne se lasse pas de l'entendre, parce que c'est de la piété la plus spontanée, la plus douce et la plus tendre qui coule à flots de ses lèvres.

§ IV. — DONNÉES LITURGIQUES.

I. *La fête de la conception d'Anne.* Déjà célébrée en certains endroits sur la fin du vi^e siècle, la fête de la conception d'Anne eut vite acquis droit de cité dans tout l'Orient. Au seuil du xe siècle, elle devait être universelle. Notre Euthyme l'a en grande considération, et il la salue comme la première de toutes les fêtes, celle où l'humanité a reçu la substance et le principe des bienfaits divins : ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν οὕχ. ὡς πρῶτην ἀπάντων ἑορτῶν εἰσδεξώμεθα; οὕχ. ὡς τὸ κερφάλιον ἡμῶν τῶν ἀγγέλων προξενίσουσιν ἐναγκαλισώμεθα; (§ VII).

Si l'on en juge par l'homélie de notre saint, l'objet principal, pour ne pas dire unique, de la fête est certainement la venue à l'existence de la Mère de Dieu. La pensée de l'orateur n'e s'arrête que sur Marie. Le miracle qui a fait cesser la stérilité d'Anne n'est même pas signalé. Si Joachim et Anne sont nommés, c'est pour faire remarquer quel grand honneur Dieu leur a fait en les choisissant pour être les parents de sa Mère. Bref, la fête n'exclut sans doute pas la conception active des parents de Marie, mais elle célèbre surtout la venue de la Vierge parmi nous : δυνησόμεθα καὶ τὴν νομὴν σύλληψιν τῶν δικαίων, καὶ τὴν ἐπιδημίαν τῆς ἀειπαρθένου τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦς ταπεινοῦς; ἑορτάζειν πρεπόντως καὶ κατ' ἀξίαν (§ VIII).

II. *La fête de la déposition de la ceinture de la Vierge et de la dédicace de l'église de Chalcoopratia.* Cette fête se célébrait le 31 du mois d'août. Comme Euthyme le déclare expressément dans son homélie, elle avait un double objet : la vénération de la ceinture de la Vierge et des langes du Seigneur, conservés dans une châsse précieuse, appelée ἡ ἀγία σφόδρα, et l'anniversaire de la dédicace de l'église de Chalcoopratia, dans laquelle était gardée l'ἀγία σφόδρα.

Chalcoopratia était, au ive siècle, un quartier de Byzance habité par les Juifs, qui y possédaient une synagogue¹. D'après Théodore le Lecteur², suivi par Théophane³, l'impératrice Pulehérie bâtit sur l'emplacement de cette synagogue une église en l'honneur de la Mère de Dieu. Elle était située tout près de Sainte-Sophie. Les écrivains byzantins l'appellent fréquemment la maison vénérable de la sainte Thèotocos, ὁ σεβασμιος οἶκος τῆς ἁγίας θεοτόκου, ou encore le sanctuaire sacré, τὸ ἅγιον τέμενος. C'est dans cette église que le patriarche Ménas tint le concile de 536, qui condamna les monophysites, comme il ressort de ce passage, répété au début de chaque session : ἐν τῷ

1. CODINUS, *De aedificiis constantinopolitanis*, P. G., t. CLVII, col. 560.

2. THÉODORE LE LECTEUR, *Historia eccl.*, lib. I, 15; P. G., t. LXXXVI, col. 168.

3. THÉOPHANE, *Chronographia*, P. G., t. CVIII, col. 265.

μεσάλω τῷ δυτικῷ τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ὄντος πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας¹.

Justinien dans sa troisième nouvelle, chapitre 1er, attribuée à Véline, femme de l'empereur Léon (457-474), la construction d'une église dédiée à la Vierge et proche de Sainte-Sophie. Ducange a identifié cette église avec celle de Chalcoptatia, et il est difficile de n'être pas de son avis, car cette église est appelée ὁ προσκυνητὸς οἶκος τῆς ἁγίας, ἐνδόξου παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, ὁ πρὸς τῷ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας γειτονήματι κείμενος, signalément identique à celui que fournissent les Actes du concile de 536. Il faut évidemment que l'un des deux, de Théodore ou de Justinien, se trompe. On ne sait trop qui croire. Nous penchons plutôt pour la version de Justinien.

Théophane, qui accepte à un endroit l'affirmation de Théodore le Lecteur, déclare dans un autre que ce fut Justin le Jeune qui, en 577, construisit l'église de Chalcoptatia, tout près de la Grande Église, sur l'emplacement d'une synagogue : τούτῳ τῷ ἔτει, Ἰουστίνος ὁ βασιλεὺς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἑβραίων, τὴν οὖσαν ἐν Χαλκοπρατείῳ ἀποσπάσας ἐξ αὐτῶν, ἐποίησεν ἐκκλησίαν τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου πλησιάζουσαν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ². Il n'y a d'autre moyen d'accorder Théophane avec lui-même, ou plutôt avec Théodore et Justinien, qu'en disant avec Codinus³ que Justin II rebâtit l'église de Chalcoptatia, détruite par un tremblement de terre, et la dota d'immeubles importants.

Sur la ceinture de la Vierge, un passage de l'homélie de saint Euthyme nous apprend que ce fut sous l'empereur Arcadius († 408), le 31 du mois d'août, que la précieuse relique fut enfermée dans l'ἁγία σαρφός, ce qui ne signifie point : dans l'église de Chalcoptatia. Pour établir la vérité de son affirmation, l'orateur en appelle à une inscription trouvée de son temps dans la sainte châsse : ὡς γὰρ ἐγγεγραμμένους εὕρομεν ἐν τῇ φρικτῇ καὶ κλεισματῷ κλειωτῷ, ἐν ἧπερ αὐτῇ ἡ τιμία ζώνη ἐντεθησάρισται καὶ ἐναποτέθηται, ὅτιπερ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πάλαι βασιλεύσαντος ἁρθοσρόνου Ἀραχδίου, υἱοῦ τε τοῦ μεγάλου καὶ ἐπ' ἁρεταίς διαλάμψαντος Θεοδοσίου, ἐναπετέθη ἐνταῦθα, τῇ τρικαίδι φημι καὶ πρώτη τοῦ ὑστάτου τοῦδε μηνός (2 v). La châsse fut donc ouverte du temps de saint Euthyme et antérieurement à son discours. Le saint ne donne point de détails sur cet événement, mais le ménologe exécuté par les ordres de Basile le Jeune (963-1025) supplée heureusement à son silence et nous permet d'en deviner la cause :

« Arcadius, fils du grand Théodosé, nous dit ce document, fit venir à Constantinople, de Jérusalem, où une pieuse vierge l'avait gardée jusque-là avec le précieux manteau (le *maphorion* de la Vierge), la vénérable ceinture de la très sainte Théotocos. Il déposa la précieuse relique dans une châsse magnifique, qu'il appela la sainte cassette, τὴν ἁγίαν σαρφόν. Après quatre cent

1. MANSI, *Ampliss. Coll. Concil.*, t. VIII, col. 878.

2. P. G., t. CVIII, col. 537. — 3. *Loc. cit.*

dix ans, le basileus Léon ouvrit cette sainte cassette à cause de sa femme Zoé, que tourmentait un esprit impur. Zoé avait été avertie par une révélation divine qu'elle obtiendrait sa guérison par l'imposition qu'on ferait sur elle de la sainte ceinture. Or il arriva que la sainte ceinture fut trouvée aussi neuve et aussi éclatante que si elle eût été tissée la veille. Elle était scellée avec un chrysolite d'or et portait un billet indiquant très exactement l'année, l'indiction et le jour où elle fut apportée à Constantinople, et comment l'empereur la déposa dans la châsse et la scella de ses propres mains. L'empereur Léon l'ayant baisée avec vénération et ayant ordonné au patriarche de ce temps-là de la déployer sur la tête de l'impératrice, celle-ci fut délivrée de sa maladie. Tout le monde en glorifia le Christ Sauveur et en chanta des hymnes d'actions de grâces à sa sainte Mère; après quoi, on déposa la sainte ceinture dans la précieuse cassette, où elle se trouvait auparavant¹. »

Comme saint Euthyme, le ménologe affirme la découverte, sous Léon le Sage, d'une inscription à l'intérieur de l'ἑξίτα σοφός, faisant remonter l'enchâssement de la précieuse relique au règne d'Arcadius. Quant à l'occasion de cette découverte, il n'est pas étonnant qu'Euthyme n'en parle pas. Il ne pouvait prononcer déceimment dans son discours le nom de Zoé Zaoutzès, qui, si nos conjectures sont exactes, vivait alors en concubinage avec Léon. Même si le discours est postérieur au mariage officiel, qui eut lieu après la mort de Théophano, arrivée en novembre 893, le silence de l'orateur s'explique encore par le fait qu'Euthyme — nous le savons par son biographe — désapprouva toujours cette union. Les 410 ans que met le ménologe entre l'arrivée à Constantinople de la sainte ceinture, sous Arcadius, et l'ouverture de la sainte cassette sous Léon le Sage, ne résistent évidemment pas à l'examen chronologique. Le seul moyen de rendre acceptable un pareil calcul serait de faire partir les 410 ans de l'année 477 ou 478, époque à laquelle l'église de Chalcoptatia a pu être bâtie par l'impératrice Vérine. Nous arriverions alors à placer la guérison de Zoé en l'année 887 ou 888, date qui s'accorderait assez bien avec ce que nous avons conjecturé sur l'époque où Euthyme débita son homélie. Mais alors l'authenticité de l'inscription, si celle-ci portait vraiment le nom d'Arcadius, serait fort compromise, à moins qu'elle ait été mal comprise. Si Justin II, comme l'affirme Codinus, rebâtit l'église de Chalcoptatia détruite par un tremblement de terre, c'est vraisemblablement à l'occasion de la dédicace du nouveau sanctuaire que fut instituée la fête de la déposition de la sainte ceinture, ἡ κατέθεσις τῆς τιμίας ζώνης.

On n'a pas d'attestation sûre de cette fête, avant le vi^e siècle. M. C. Kellidze a signalé dernièrement l'existence d'une version géorgienne de tro-

1. P. G., t. CXVII, col. 613.

pires pour la fête de la *καταθέσις τῆς ζώνης* composés par saint Maxime le Confesseur¹. Vient ensuite une homélie de saint Germain, patriarche de Constantinople, traitant exactement le même sujet que celle de saint Euthyme². Au ixe siècle, saint Joseph l'Hymnographe compose un de ses canons pour la même solennité³. Comme saint Euthyme, saint Germain et saint Joseph insistent sur la conservation miraculeuse de la ceinture de la Vierge. Saint Germain déclare qu'une tradition véridique atteste ce prodige : ἀπακρυσάλειντος καὶ ἰσθηκτοῦς μένουσα, ὡς εἰς ἡμῶν τις λόγος τῆς ἀληθείας κατακλήθην⁴.

Il n'est pas inutile de faire remarquer que l'église de Chalcooprata a parfois été confondue avec celle des Blakhernes, soit parce que cette dernière fut, comme la première, bâtie par sainte Pulchérie, soit parce qu'elle avait, elle aussi, son *ἄγια σορός*, renfermant le *maphorion* de la sainte Vierge.

‡ V. — ORAISON FUNÈBRE DE S. EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE,
PAR ARÉTHAS, ARCHEVÊQUE DE CÉSARÉE.

Introduction.

Aréthas, archevêque de Césarée, vivait à la fin du ixe siècle et au commencement du xe. Photius le compta au nombre de ses disciples. Ce fut un des hommes les plus érudits de son temps, un collectionneur infatigable d'ouvrages anciens tant sacrés que profanes. On ne connaît guère de sa vie que ce que nous en apprend la *Vita Euthymii*, publiée par C. de Boor. Il était déjà archevêque de Césarée, au début de l'année 907, et portait le titre de protothronos, πρωτόθρονος⁵. D'abord adversaire résolu des quatrièmes noces, plus intransigeant même que Nicolas le Mystique⁶, il se rangea bientôt au parti d'Euthyme, non par crainte des persécutions impériales, mais par admiration pour les vertus du saint patriarche, auquel il voua un attachement inaltérable⁷. C'était en somme un beau caractère, une âme fière, que l'injustice et la fourberie indignaient. A l'avènement de l'empereur Alexandre, quand Nicolas le Mystique remonta sur le siège patriarcal, Aréthas fut l'âme de la résistance contre celui qu'il considérait, non sans raison, comme un intrus. Ce fut lui qui empêcha alors Euthyme de donner sa démission, lui qui osa braver la colère de Nicolas, après la scène du palais de Magnaure, et

1. *Données des sources géorgiennes sur S. Maxime le Confesseur* (en russe), dans les *Trudy* de l'Académie ecclésiastique de Kiev, septembre 1912, p. 41.

2. *P. G.*, t. XCVIII, col. 371-384. — 3. *P. G.*, t. CV, col. 1012 sq.

4. *Loc. cit.*, col. 377. Combefis a publié dans son *Novum Auctarium*, t. II, p. 790-802, un discours anonyme *in depositionem sanctae zonae*, qui commence par : Τίς ὁ φαεινὸς σὺλλογος οὗτος;

5. *Vita Euthymii*, édit. C. de Boor, cap. xii, 13. — 6. *Ibid.*, 19. — 7. Cap. xv, 18-19.

lui reprocher avec véhémence ses injustices¹. Privé de son siège, il le recouvra sans doute en 921, lors de la réconciliation des Euthymiens et des Nicolaïtes, à moins qu'il n'ait été du petit nombre de ceux qui refusèrent d'adhérer au décret d'union, ce qui n'est pas impossible. On voit par la finale de l'oraison funèbre d'Euthyme, dont nous allons parler, qu'il n'avait pas encore fait sa paix avec Nicolas, au moment où il prononça ce discours². Il dut vivre jusqu'à un âge assez avancé, puisqu'en 932 il faisait encore copier des manuscrits à son compte³.

Aréthas est connu dans la littérature ecclésiastique par un assez long commentaire de l'Apocalypse, que publia Fr. Sylburg, à Heidelberg, en 1596, et que reproduit la Patrologie grecque de Migne⁴. Cette collection donne également de lui, mais en traduction latine seulement, un panégyrique des saints martyrs Samonas, Gurias et Abil⁵, et une oraison funèbre du patriarche Euthyme, prononcée à l'occasion de la translation des restes de celui-ci, du couvent d'Agathos au couvent de Psamathia⁶. Le texte original de cette dernière pièce a été publié par Papadopoulos-Kérameus, en 1899, dans le premier fascicule de son *Recueil de documents grecs et latins relatifs au patriarche Photius*⁷, d'après le cod. græc. 315, fol. 54-57, de la bibliothèque synodale de Moscou, qui date du XVIe siècle, et a été transcrit par Maxime Margounios, évêque grec de Cythère⁸. C'est ce texte que nous reproduisons ci-dessous, en y faisant deux ou trois corrections imposées par le contexte. Quant à la traduction latine, qu'un anonyme exécuta pour le compte de Lipomanus, et que celui-ci inséra dans le tome III de son *De vitis sanctorum*, Venise, 1554, elle est assez médiocre. Elle prend assez souvent l'allure d'une paraphrase, et les contresens n'y sont pas rares. Nous avons dû la retoucher fortement et par endroits la refaire complètement.

Nous avons déjà indiqué l'occasion de cet éloge funèbre. A quelle date précise fut-il prononcé? C. de Boor pense que ce fut après le synode de 921, qui réconcilia les Nicolaïtes et les Euthymiens⁹. Nous inclinons plutôt à

1. *Vita Euth.*, cap. XVIII, 3; xx, 1-6.

2. ἡμῖν τοῦτον ἐξουμένους πῆσαι τὴν καταιγίδα... τοῖς συνδικημένοις ἡμῖν βραβεῦσαι τὸ πρόσφορον, § IX. Voir ci-dessous, p. 74.

3. KRUMBACHER, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, 2e édit., p. 524.

4. *P. G.*, t. CVI, col. 193-786. — 5. *Ibid.*, col. 787-798. — 6. *Ibid.*, col. 797-806.

7. *Monumenta graeca et latina ad historiam Photii patriarchae pertinentia*, S.-Pétersbourg, 1899 (préface en russe), p. 26-35.

8. *Ibid.*, p. v. Le même manuscrit contient plusieurs autres écrits inédits d'Aréthas, entre autres un certain nombre de lettres, qui présentent une réelle importance historique. J. Compennass a publié récemment un pamphlet de notre auteur, dirigé contre le fameux Léon Khoirosphactès : *Aus dem literarischen Nachlass des Erzbischofs Arethas von Kaisareia*, dans le *Didaskalion*, t. I (1912), p. 295-318. Cf. *Byzantinische Zeitschrift*, 1913, p. 209-210. — 9. *Vita Euthymii*, p. 83, note 1.

croire que la translation du corps d'Euthyme précéda cet événement, et lui servit de préparation. En effet, le ton violent de l'orateur, ses traits acérés à l'adresse du patriarche Nicolas, ne sont point d'un réconcilié de la veille. Par ailleurs, Aréthas fait entendre clairement, en terminant, que la tempête n'est pas encore apaisée, que ni lui, ni ceux de son parti n'ont encore obtenu satisfaction pour les injustices dont ils ont été l'objet, et que pourtant il y a quelque espoir d'une prochaine entente¹. Il est vraisemblable que Romain Lécapène, voulant amener les Euthymiens à composition, commença par leur accorder comme satisfaction préliminaire la permission de transporter les restes d'Euthyme à Psamathia, selon le désir exprimé par le saint lui-même, avant sa mort. Aréthas nous apprend que le décret impérial autorisant la translation fut porté malgré l'opposition de Nicolas, et que le gouvernement contribua pour sa part à l'éclat de la procession funèbre². Cela dénote l'intention arrêtée de préparer les voies à un accommodement.

Le discours d'Aréthas est un morceau de rhétorique très apprêté, au vocabulaire particulièrement recherché, mais où circule un souffle de passion véhémence. On sent que l'orateur vit en pleine bataille. A plusieurs reprises il malmène fort, sans toutefois le nommer, le patriarche Nicolas. Ces sorties n'étonnent guère, quand on a lu la *Vie d'Euthyme*, avec laquelle notre orateur est en parfait accord pour les indications et allusions historiques relativement nombreuses qu'elle contient. La cérémonie de la translation des restes d'Euthyme est décrite avec quelques détails. L'orateur nous apprend que le corps du saint ne fut pas immédiatement placé dans le sépulchre préparé au couvent de Psamathia, mais qu'on le déposa provisoirement dans l'église du martyr saint Émilien, située sur le bord de la mer, à un endroit appelé Rabdos. Ce qui est dit de l'empereur Alexandre et de sa fin ignominieuse concorde bien avec ce qu'en racontent les chroniqueurs et la *Vita Euthymii*. Dans la péroraison courte, où Euthyme est mis en parallèle avec les saints personnages de l'Ancien et du Nouveau Testament ayant souffert pour la justice, on est un peu étonné de rencontrer le nom de Photius à côté de celui du patriarche saint Nicéphore³. L'ancien élève a en vite fait d'auréoler son maître. Le rapprochement s'explique dans une certaine mesure par le fait que Photius, comme Nicéphore et Euthyme, fut exilé à Stenos, au couvent d'Agathos, et aussi parce que la seconde déposition de Photius en 886, à l'instigation de Stylien Zaoutzès, parut aux Byzantins une injustice flagrante⁴. Aréthas, qui, en tant qu'Euthymien, était en communion avec Rome au moment où il

1. § IX. Voir plus bas, p. 74.

2. § V, p. 69.

3. μετὰ Νικηφόρου καὶ Φωτίου τῶν αἰοδιῶμον τοῖς διωγμοῖς καὶ θανάτοις συνδοξαζόμενε. § IX.

4. Voir par exemple la *Vita Euthymii*, cap. II, 20-24.

prononçait son discours, n'entendait sans doute pas glorifier dans son ancien maître le promoteur du schisme avec l'Occident. Il y a tout à parier qu'il ne l'entrevoyait pas sous cet angle. Il faut reconnaître cependant que les Byzantins de cette époque ne ressentaient pas pour Photius l'aversion qu'il a inspirée dans la suite aux amis de l'unité de l'Église.

Au point de vue doctrinal, nous ne trouvons dans cette oraison funèbre qu'un seul point digne d'être signalé. Aréthas croit très fermement à la félicité des âmes saintes immédiatement après la mort. Il aperçoit Euthyme dans le ciel, auprès de Dieu, contemplant la beauté des choses pour lesquelles il a lutté, et jouissant déjà de l'éternelle béatitude¹.

1. τὰ ἀλλή τῶν οἷς ἐνηγώνισται κατοπεύει... ἐντροπᾶν ἤδη τῆς ἐκεῖσε ἐνῆρκται μακκαριότητος... τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐπαπολαύει μισθῶν. § 1. Voir ci-dessous, p. 66.

ARETHAE ARCHIEPISCOPI EPITAPHIUS IN EUTHYMIUM PATRIARCHAM

ἌΡΕΘΑ ἈΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ ἘΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕἰΣ ΕΥΘΥ-
ΜΙΟΝ ΤΟΝ ἈΓΙΩΤΑΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ¹.

ARETHAE ARCHIEPISCOPI CAESARIAE
CAPPADOCIAE EPITAPHIUS IN EU-
THYMIUM SANCTISSIMUM PATRIAR-
CHAM CONSTANTINOPOLITANUM.

5 1. Τί τοῦτο, σύνταγμα ἱερὸν, κληῖρος ἡγιασμένος, δῆμος ἔνθεος; Τίς ἡ καινὴ² ὑμῶν συνδρομὴ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς αὐτῆ πανήγυρις, οὐδὲν μὲν χαρμᾶσυνον ἐπιφαίνουσα, οὐδ' ὅσα τῶν εἰωθῶτων σεμνύνειν πανήγυριν, ἀλλ' εἴ τι στυγρὸν τε καὶ κατηφές, εἴ τι θρηνώδες καὶ γασρὸν, εἴ τι τῶν ἐν μεγίσταις συμφορῆσις ἐπιρροσμένων ἀνθρώποις τὸ χυλεπόν τε καὶ σθένιον ἐπιδείκνυται, ταῦτα τῷ εὐάγει τούτῳ ἀθροίσματι δαψιλῶς ἐξυφαίνουσα, ὡς μονοδίαν εὐκείναι ἀπολοφύρασθαι; Τίς οὖν ἡ τοσαύτη πληγὴ;

10 2. Τί τὸ κατελιπὸς οὕτως ἐξάσιον ἄλγος ὑμᾶς, ὡς μηδ' ἂν ἀνανεῦσαι βίωσις εἶναι, μηδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς φέρειν ἀπλωῶς, τῆς ἀπὸ τῶν ἀκρῶν ἀπηλλαγμένευς στυγρότης; Εὐθύμιος, ὁ τοῦ Θεοῦ μέγας ἀρχιερεὺς, τὸν θρῶνον ὑμῖν ἐνεστήσατο τοῦτον, οὐ

20 προσηκόντως καθυβρισμένος, τοῦ θρόνου ἀπαλαθεῖς, ὑπερορῆσι χειρὶ παλαμναίᾳ κατακρηθεῖς, θανάτῳ τανῶν ὑπαχθεῖς, τῷ ὀρωμένῳ τάφῳ παραδοθείς.

1. Quid est hoc, sacer conventus, haereditas sanctificata, — popule divinitus afflate? Quis novus vester ille concursus et inusitata haec solemnitas, in qua nullum laetitiae signum apparet, neque ea omnia quae decorare solent festivitatem; sed quidquid maestum ac triste, quidquid lamentabile et flebile eaque omnia acerba et aspera, quae maximae calamitates hominibus afferre consueverunt, his praeclarus iste coetus copiose hodie afficitur, ita ut funerale praecinere videatur? Quanam est igitur tanta plaga? quisve iste tam vehemens dolor, qui vestros occupavit animos, ut caput erigere omnino non permittat, neque oculos plane a lacrymarum tristitia vacuos sinat? Nimirum Euthymius, magnus ille Dei pontifex, lamentationis vobis istius causa fuit, innocens iniuriore tractatus, a sede sua pulsus, impia sceleratorum manu exilio damnatus, morti nunc subiectus, huic, quod videtis, sepulcro traditus.

1. E codice Mosquensi 315, fol. 54-57. In catalogo recenti Vladimiri, codex 315 notatur sub num. 441.
— 2. καινή.

Et quid horum magnum adeo fletum excitare debuit? imo vero, quid horum non prae se ferat summum gaudium iucunditatemque, et ad ea pertineat quae decorant hominem a tenera aetate totum Deo deditum? *Memoria iusti cum laudationibus*^a. Atqui laudatio hilari confessione et gratulatione, non tristi lamentatione et luctu, quibus vos turbati nunc estis, commiseri solita est. Non sunt ista hominum, qui sapere velint, aliena nota a grege nostro, quae a vobis nunc fiunt. Surrexit ad rem desideratam egregius amator. Migravit ad agonothetam cursor: abiit ad arbitrum pancratiasta, sudoribus certaminis adhuc perfusus atque ex labore cursus graviter anhelans ac concidens; requiem, quae illinc est, apprehendit, tranquillae vitae particeps factus est. Pulchritudinem eorum, quorum causa certavit, contemplantur, praemia iam ab omnipotenti dextra obtinet, fruique iam aeterna beatitudine incepit. Quocirca exsultare et laetari oportet, quod coelestibus ille potitur praemiis, quod lacrymarum suarum sementis, quam flens sparsit in terram, nunc gaudens manipulos colligit ac beatus triumphat^b.

Tu vero ea quae laetam perfectam efficiere debent laetitiam, lamentationum occasionem facis. Atqui neque Deo grata sunt ista, neque iacenti conveniunt. *Tametsi enim visus est oculis insipientium mori*^c, ut ait propheta, *et existimata est afflictio exitus eius, et discessus a nobis contritio, nihilominus tamen nunc est in pace, quoniam Deus*, ut verba sacri eloquii laudare pergam, *tentavit illum et invenit dignum se: tanquam aurum in fornace probavit illum et quasi holocaustum hostiae accepit illum*. Et haec etiam: *in tempore visitationis eius splendet*^d, *quando omnes iusti fulgebunt sicut sol*^e, clarissimae et purissimae luci coniunctus — tenebrae et caligo illos, qui ad sinistram partem erunt, circumdabunt; *stabitque iustus adversus eos qui se angustiaverunt*^f, si quid divino credendum est prophetae, futurae vindictae retributionem describenti.

Καὶ τί τούτων εἰς θρήνον τοσοῦτον, μᾶλλον δέ, τί τούτων οὐ τῆς τελευταίας χάριτος καὶ θυμῶν καὶ ὧν ὁ ἀπ' αἰῶνος ἄπας Θεῶ ἀνακείμενος ἄνθρωπος καλλοπίζεται; *Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων* 5
ἐγκωμίων δὲ ἐξομολογήσει καὶ αἶψα φαιδρύνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ θρήνον καὶ κωκυτῶν, ὃ νῦν ὑμεῖς ποιεῖτε, συμψύρεσθαι πέφυκεν. Οὐκ ἔστι ταῦτα τῶν σωφρονεῖν βουλομένων. ἀλλότρια τῆς ἡμετέρας ἀγέλης; τὰ δρώμενα. Ἀνέστη πρὸς τὸ ποθοῦμενον ὁ καλὸς ἐραστής· ἐξεδήμησε πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην ὁ σταδίου· ἀπῆλθε πρὸς τὸν βραβεία ὁ παγκρατιστής, ἔτι βέβηκεν τοῖς τῆς ἀγωνίας ἰδρῶσιν, ἔτι τῷ πόνῳ τοῦ σκάμματος πυκνῶς ἐνασθμαίνων καὶ συκοπτούμενος; ἐδράξατο τῆς ἐκείθεν ἀνάσεως, μετέσχε τῆς ἀπραγματεύτου ζωῆς. Τὰ κάλλη τῶν οἷς ἐνηγωνίσται 15
κατοπτέουσι, λοιπὸν τὰ γέρα παντοκράτορι κομίζεται δεξιᾷ, ἐντροπῶν ἡδὴ τῆς ἐκείσε ἐνήρκεται μακαριότητος. Ἄνθ' ὧν ἔδει σκιρτᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι, ὅτι τῶν ἐν οὐρανῶς ἐπαπολαύει μισθῶν, ἔτι τῷ τῶν θαρρῶν αὐτοῦ σπόρῳ, ὃν κλαίων ἐπὶ τῆς γῆς 20
κατεβύλετο, νῦν ἐνηζόμενος τὰ δράγματα τούτου συγκαμίζει καὶ ἐπαγγέλλεται.

Σὺ δὲ θρήνον ποιῆ ἀφορμὰς, ἃ τῆς παντελοῦς εὐφροσύνης παραίτια. Οὐ τῷ Θεῷ ταῦτα εὐάρεστα, οὐ τῷ κειμένῳ ἀρμόδια. *Εἰ γὰρ καὶ ἔδοξεν ἐν 25* ὀφθαλμοῖς ἀγρόνων τεθνήναι, ἧ φησὶν ὁ ἱεροφάντης, *καὶ ἐλογίσθη κίκασις ἢ ἔξοδος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀψ' ἡμῶν πορεία σίντριμιμα· ἄλλ' οἶν ἔστι νῦν ἐν εἰρήνῃ, ὅτι ὁ Θεός, τὰ ἐγόμενα τοῦ λόγου ἀνασθεῖν, ἐπέρασεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν 30* αὐτὸν ἄξιον ἑαυτοῦ· ὡς χροισὸν ἐν χροεντηρίῳ ἐδοξίμασεν αὐτὸν, καὶ ὡς ὀλοκίωπιμου θυσίας προσεδέξατο αὐτόν. *Ταύτῃ τοι καὶ ἐν καιρῷ ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀναλάμψει, ἡνίκα πύντες οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, τῷ καθαρῷ 35* καὶ τῷ ἀκρανεστέτῳ φωτὶ συναπτόμενος· σκότος δὲ καὶ ζόφος τοῖς τῆς ἀριστερᾶς περιγυθήσεται μερίδος· καὶ σιγήσει δίκαιος κατέναντι τῶν θλιψάντων αὐτόν, εἰ τι τῷ θεηγῶρι πιστέον προφήτῃ, τὰ τῆς ἀποκειμένης ἐκδικήσεως ὑπογράφοντι.

a) Prov. X, 7. — b) Ps-d. cxxv, 6. — c) Sap. III, 2. — d) Sap. III, 6-7. — e) Math. XIII, 43. — f) Sap. V, 1.

2. Ἀλλὰ τί τούτων ἄξιον θρήνων; Τί τῆς ἐπε-
 ρούσης κατηφείας παροίτιον; Τί σκυθρωπότητος
 προξενον; Τί δὲ τῶν οὐ προσκρότων τῇ παναγίᾳ
 τοῦ κειμένου ψυχῆ, καὶ ἧ δ' ἐπαινετὸς χαρακτῆρ
 5 τῆ ἀπὸ γενεᾶς αὐτοῦ βίω μετέπρεπε; Σελευκεία
 μὲν γὰρ αὐτὸν τιθῆνεται, εἰς Ἰηργορίου τοῦ θείου
 τὸ γένος ἀνάπτουσα, ὃν ἄλλον θαυματουργὸν ἢ
 μικρῶν πρὸ ἡμῶν ἠμμοίρησε γενεὰ, τῆς τῶν Ἰσαύρων
 καὶ τούτων ὀρμώμενον δεκαπέλωος, καὶ τὸ γενεᾷ
 10 εὐθέων εὐλογηθήσεται ἔργῳ κυροῦσά τε καὶ
 κρατύνουσα.

Ἐπέλαθε δὲ τὰ πρῶτα μὲν ὁ Βιθυνὸς Ὀλυμπος,
 τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας τὸ κάλλιστον ἐνδοξαίτημα,
 μεθ' ὃν τὸ πρὸς τῷ Ἀστακίῳ ἱερὸν φροντι-
 15 στήριον κόλπω, ἀγῶσι κἀνατύθα τοῖς ἐξ ἀρετῆς
 λαμπρυνόμενον.

Ἄλλ' ὅσα μὲν οὗτος κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πάντων
 ἡμῶν ἴσῃσι τρόπαια, καὶ ὅσοις νικητήριος ἀναδέ-
 δεται στεφάνοις, τοὺς κατὰ ψυχὴν ἄθλους ἐξανυό-
 20 μενος, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐκδιγηθεῖσαι παραχωρῶμεν,
 αὐτὸ καὶ παρῆσαν τῷ ἀγῆτηρῳ τούτῳ ἀνδρὶ, καὶ τῇ
 αὐτοψία μάρτυρες ἀπαράγραπτοι, πείνης φημί καὶ
 οἴψης τὴν καρτερίαν, γυμνότητος τὸ ὑπερᾶλλον,
 ἐφ' ἡματίῳ ἐνὶ τὸν ἀνυπόστατον ἐκείνον κρυμὸν
 25 ὑπισταμένους, ἀγῆτηρων τε καὶ μαυλιστήρων τὴν
 κατηναγκασμένην αἰώραν ὅς τῶν ἑαυτοῦ βλεφάρων,
 τὸν ὕπνον ἀπέλαυε, μετὰ τοῦ θείου Δαυὶδ ἀνευρεῖν
 τὸ τοῦ Θεοῦ πῶθον σήνημα καὶ τόπον τοῦ κατα-
 πῦσαι, οὐ μὴ σίλος βιωτικῶν περιστάσεων, μὴ
 30 κλύδων ψυχῶν, τοῖς πονηροῖς πνεύμασι ταραττό-
 μενος. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκείνοις παραχωροῦντες καὶ
 διηγείσθαι καὶ τῇ περὶ αὐτῶν μνήμῃ ἐναγλιχίσθαι,
 αὐτοὶ τὰ μετ' ἐκεῖνα προσθήσομεν.

3. Ἐγένετο ἐκ τούτων ἡ περιουσία αὐτῆ καὶ
 35 βασιλεία πάλιν τὸν καλὸν τούτου καὶ περιβόητον
 ἀριστέα, πιστῶν οἴκοις φιλοξενούμενον καὶ τούτοις
 ἀντιπρόδόντα τῆς φιλοξενίας μισθόν, ὄνπερ λαμβάνειν
 εἰκὸς τοῖς ἀνδρά τοσοῦτον δεξιουμένους καὶ θερα-
 πεύουσιν, ἐπεὶ καὶ ἡ Σαραπηθία γυνὴ οὐδὲν
 40 διημάρινας τῆς τῷ Θεοδίῳ χαρίτος ὑπόσχης, ἀλλ'
 ἀντελάμβανε διαρκιστέρας τοῦ βίου τὰς ἀφορμὰς,
 τοῦτο τῆς τοῦ προφήτου ξενοδογίας κερδαίνουσα.

2. Verum, quid horum lamentis dignum?
 Quae istius, quae vos afficit, tristitiae causa,
 quanam moeroris ratio? Quid vero in istis
 inveniatur, quod non deceat sanctissimam
 iacentis animam, cuius laudabilis indoles per
 totum vitae eius curriculum praefulsit. Quippe
 enim Seleuciam ille habuit nutricem, qua
 generis necessitudine divo Gregorio coniunc-
 tus, alter thaumaturgus aetati, quae paulo
 nostram praecessit, apparuit, a Decapoli Isau-
 riae ipse quoque oriundus, et dictum illud :
Generatio rectorum benedicetur^a verum esse
 opere comprobavit.

Excepit illum primum Bithynius Olympos, praeclearissimum philosophiae, quae secundum Deum est, domicilium, postea sacrum, quod est ad sinum Astacenum, monasterium, ubi similiter certando eius virtus egregie enituit.

Ceterum quanta tropaea ille adversus communem omnium nostrum adversarium exerit, quotque triumphales coronas ex suis spiritualibus certaminibus reportarit, illis ad narrandum relinquamus qui invicto huic viro adfuerunt ac testes oculati et probatissimi illius fr e virt utis, famis scilicet et sitis tolerantiae, nuditatis summae; quippe qui, cum unica tantum veste intolerabilem vim illam frigoris sustineret, necnorum praeterea hamorumve e sublimi pendentium ope, veluti necessitate quadam somnum ab oculis suis arceret. Etenim una cum divino David habitaculum invenire locumque ubi quiesceret^b procul a fluctuatione mundanarum rerum necnon a procella animabus a scelestis spiritibus commota cupiebat. Haec ergo narrent illi, et horum commemoratione illustres fiant; nos vero ea quae deinceps ab ipso gesta sunt adiciamus.

3. Habebat ex eo tempore penes se celeberrima et regia haec civitas illustrem nostrum hunc pugilem, qui cum benigne a fidelibus hospitio reciperetur, illis officii mercedem rependebat, quam assequi illos decebat, qui tantum virum comiter tractarent et foverent; quandoquidem mulier etiam illa Sareptana beneficii, quod in Eliam illum Thesbitem contulerat, debita mercede fraudata non est, sed propterea quod prophetam hospitio suscepe-

a) Psal. cxi, 2. — b) Psal. cxxxi, 4, 5.

rat, ampliora vitae praesidia in vicem recepit. Bona iam eius fama quoquoversum pervagabatur; neque enim, iuxta Domini vocem, *abscondi supra montem posita civitas potest*^a. Hinc in regis notitiam pervenit, miratur virtutis eius egregiam indolem, amicum sibi illum adiungit, ac patriarchae, qui tunc erat, contubernalem facit.

Hand ita multo post, vehemens Ecclesiam tempestas invasit, quam eius, qui tunc gubernacula tenebat, arrogancia excitarat; in quo quidem tumultu, cum illius auctor animum despondisset, sacrique sui honoris repudii libellum Ecclesiae dedisset, malus male abiit, hanc duce orbata relinquitur^b. Praelatum quaerebat opportunum; inventus est ille noster. Quis enim eo, qui apud omnes erat in gratia, dignior qui eligeretur aut praeponeretur? Unde factum est ut, quod aliis non multis contigit, suffragio universae, quae sub caelo est Ecclesiae, ad sacram sedem huius civitatis Constantinopolitanae eveheretur. Animadvertis qualis sit iste et quantus vir, et cuiusmodi praemiis ob virtutis eius praestantiam afficiatur.

4. Sed quomodo persequar quae postea everserunt: nefariorum hominum invidiam, caedem ab impiis factam, crudele atque iniustum iudicium, iudicibus iis — o iustitiam divinam, o incorruptum Dei tribunal! — quibus nulla cura fuit sacrorum, sed toti in unum tantum erant quaestum intenti; cuius causa ipsi ab universa et sana Ecclesiae parte abscissi, non poenitentiam egerunt, sed si occasionem, quam optarant, arripere potuissent, utique etiam parietes perfodissent aut crumenas descuissent, aut aliquid aliud flagitium, detestabilius perpetrassent, nihil omittentes isti terrae tenebris, nullam moram facientes ad replendas domos iniquitatibus^c. Hinc incredibilis eorum rabies adversus Dei pontifices, quoniam nulla iam iis iuris species supererat, adversus quam audaciam suam extollerent, et totius sacri ordinis venditio palam et impune fiebat. Hinc praeter caeteros, in hunc quoque beatum virum petulanter et contumeliose insurrexerunt; [quod silentio praetereundum]; nefas

Ἐφρίτα καὶ κατὰ πάντων ἡ ἀγαθὴ τούτου φήμη, ἐπεὶ μὴδὲ οἷον τε πόλιν κρυπτεῖναι ἐπέμνω ὅσους κειμένην, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἐνὸς ἡμίμος γίνεται βασιλεῖ, ἀγαταὶ βασιλεὺς τὸ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ περιέξιστον, φίλον ποιεῖται αὐτοῦ καὶ σύσκηνον τῷ κατὰ καιρὸν πατριάρχῃ.

Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ καὶ τάρχος καὶ κλύδων τὴν ἐκκλησίαν διαλαθῶν, ὃν ἀλαζονεία τοῦ τηρικαῦτα κατάρχοντος ἐξεφύσησεν· εἶτα πρὸς τὸν τοιοῦτον σὺλον ὁ τούτου δημιουργὸς ἐκκακήσας, καὶ δὴ βιβλίον ἀποστασίου τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ τιμῆς τῆ τοῦ Θεοῦ ἐπιδόου ἐκκλησίᾳ, κακὸς κακῶς ὄχρητο, ἐρήμην ταύτην προστασίας καταλιπὼν. Ἐξήτει τὸν προστησόμενον ὁ καιρὸς, εὐρίσκειτο οὗτος λοιπὸν. Τί γὰρ ἂν τοῦ πᾶσι καταθουμίου αἰρετώτερον ἄλλο ἢ προτιμώτερον; Ἄγ' οὐ γὰρ καί, ὃ μὴ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἀπῆντα, ψήφῳ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκκλησίας ἐπὶ τὸν ἱερὸν ταύτης τῆς Κωνσταντινίου θρόνον ἀνάγεται. Ὅραξ ὅποιος οὗτος καὶ ὅσος καὶ οἷων τυγχάνει τέως τῶν ἀντιδόσεων δι' ἀρετῶν εὐδοκίμησιν.

4. Ἄλλ' ὃ πῶς τὰ ἐφεξῆς μετελεύσομαι, τὸν φθόνον τῶν ἀπεισιῶν, τὸν φόνον τῶν παλαμναίων, τὴν ἀπηνή καὶ ἀδικον κρίσιν ὑπὸ κρίταις — ὃ δίκην Θεοῦ καὶ δικαιοσύνην ἀρρεπῆ, — οἷς ἐμέλησε μὲν τῶν ἱερῶν οὐδενὸς, χρηματισμοῦ δὲ μόνον τὸ πᾶν, δι' ὃν αὐτοὶ τε τοῦ ὀλοκλήρου καὶ ὑγιούς τῆς ἐκκλησίας ἀποσχισθέντες οὐ κατενύγησαν, καὶ τοῦ δι' ἐπιθυμίας αὐτοῖς καιροῦ δεδραγμένοι, οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ τοιγωροῦναι, εἴ τι καὶ βαλαντιστομεῖν ἐφείτο, εἴ τι καὶ ἀπηνέστερον προῦκειτο, ἠφείδησαν ἂν τὸ παράπαν, εἰς πλήρωσιν οἴκων ἀνομιῶν, οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς ἐπιγόμενοι. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνυπέβλητος αὐτῶν λύσσα κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερίων, ὅτι μὴδ' ἄλλο τούτοις μὴδὲν, ὃν ἔβρα- σῦνοντο πρὸς δικαίωμα, καὶ ἡ παντὸς ἱεροῦ τάγματος ἀπεμπῶλησις ἀνέσθη καὶ ἀπαρκαλύπτως συντελουμένη. Ἐντεῦθεν καὶ τούτῳ τῷ μακαρίῳ

a) Matth. v, 14. — b) De Nicolao Mystico, qui sedem patriarchalem abdicavit, non quidem sponte sed necessitate coactus ob suam circa quartum

matrimonium Leonis imperatoris pervicacem sententiam, haec dicta sunt. — c) Psal. lxxxiii, 20.

πρὸς οἷς ἄλλοις αὐτῶ ἐμπαρονοῦντες ἠσέλγησαν. Οὐ γὰρ κινεῖν εὐπρεπὲς αὐθις καὶ χραίνειν τῇ τούτων ἀκαθαρσίᾳ τὴν γλῶσσαν, ἀ καὶ βάρβαρος ὀφθαλμὸς εἰς δέον μωμησάμενος ἀπεσύγησεν, ἐπεὶ καὶ παρήσαν κατὰ πρεσβειάν Σαρακηνοὶ καὶ μετείχον τῆς ἐπέκεινα πάσης σκηνῆς τραγικῆς ἀτοπίας, ὁμοίως προκαθημένους¹ ὁμοίως θεαταί, ὅτι μηδὲ ὅσων ἄλλως πιστῶν ταῦτα θεάτρου, οὐδ' ἐναγῆσιν ἐξῆχιστα θεῶσθαι ὀραματουργούμενα.

Ἐπὶ τούτοις τοῖνυν πρωτολεῖοις καὶ τὰ ἐχθόμενα ἐπικολούθει ἡ ὑπέρβριος καταδοκῆ, ἡ παρὰ πάντων τῶν γνωστῶν τοῖς ἐπικρεμαμένοις ἐγκατάλειψις φόνοις², τῶν [μὲν] ἀπεναντίας τὸν ὠθούμενον βλέπειν ἡναγκασμένον, τῶν δὲ καὶ πόρρω κειχωρισμένων, ἧτοι τῇ παρακαθημένῃ στρατιωτικῇ ὠμότητι καὶ κουστωδίᾳ ἀπειρογόμενον, ἡ καὶ τῇ ἐμφύτῳ τῶν πολλῶν ὀλιγωρίᾳ τῶ παραλογοισμῷ μετὰ τὴν χρείαν ἀγρειομένων καὶ τοῖς ἐκ ζυμέτρου δεξιουμένων τὸν προτοῦ περιπούδαστον. Φιλεῖ γὰρ αἰεὶ ταῖς εὐτυχίαις τὸ ἀντίπαλον ἐφεδρεύειν, ὡς ἂν μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ἄκρατον διατηροῖτο τοῦ ἐναντίου, βρκαίνοιτο δὲ βασκανίᾳ ψυλότῆτος τὰ λαμπρότατα.

5. Πρὸς τούτοις καὶ ὁ βλέπόμενος τάφος τοῦτον ταμεινόμενος, φιλοχρίστον βασιλέων φιλανθρωπίᾳ τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀμειλιχτον τοῦ ἔτι περιόντος καὶ ταῦτα τῷ οἰγόμενῳ συγκατεργασαμένου τυράννου ἐκνικησάντων, καὶ τοῖς οἰκίαις κἂν μετὰ θάνατον γούν ὁ ἀνοσίως κατὰκρητος ἀποκαθιστάμενος, ἵν' ἔροι καὶ πάλιν ἡ τῆς ἐπαγγελίας ἀγία γῆ τὰ τοῦ ἡγαπημένου ὅσπερ Ἰωσήφ, διὰ τῶν ἱερῶν λογάδων ἀνασωζόμενά τε καὶ χηλεύόμενα. Μόνον γὰρ ἐκέλευσαν βασιλεῖς, καὶ πανταχόθεν ὡσπερ ἀπὸ συνθήματος — τί γὰρ οὐκ ἐμελλεν οὕτως ταῦτα ἐνεορτάζεσθαι; — τὰ πλήθη συρρέουσαντα πρῶτα μὲν διαποντήν πομπῇ τὸν ἀλόφρονον ἐκ τῆς ὑπερβρίας παρίεπε, λαμπάσι τὴν ὑγρὰν ἀμυθῆτος — ἔστιν ἂς καὶ βασιλέων ἐπεγορήγει φιλοθεία, — κατακραυρόνοντα, εὐώδεσι θυμικμάτων ἀτμοῖς τὴν τῆς θαλάσσης ἀηδίαν διασκεδάζοντα καὶ ὕμνοις ἀνευδότης τὸν ἱεραρχὴν ἀξιοχρέως γεράροντα. Ἐπεὶ δὲ τῇ Πάβῳ οὕτω καλωμένη προσέσχον ἀκτῆ, ἤρετο μὲν τοῦ βασιλείου ἀνάτα τὸ ἱερώτατον

namque mihi arbitror si recensenda denuo eorum turpitudine linguam inquinem meam; flagitiosum enim spectaculum barbarorum oculi cum irrisione et abominatione aspexerunt, quando quidem aderam, legationis causa, Saraceni, et totius illius, quae subsecuta est, tragicae foeditatis participes fuere, spectatores actoribus similes; nefas enim erat alioqui haec in fidelium theatro produci, neque decebat Deo dicatos hanc scelestissimam fabulam contemplari.

Talibus igitur iniitiis convenientia subsecuta sunt: mulcta exsilii, notorum omnium derelictio propter imminensem mortem, ex quibus quidam quem propellebant coram aspicere cogebantur, alii vero a longe disuncti, sive quod assidens eos militaris duritas custodiae summovebat, sive quod ex innata vulgo levitate falsi et post beneficium inutiles facti amici, illum quem prius maximo studio fovebant, hostiliter impetebant. Solent enim rebus secundis adversae insidiari, quo fit ut nihil sit in rebus humanis quod a contagione adversitatis purum servetur et praeclarissima quaeque militiae invidia maculentur.

5. Praeterea et hoc sepulcrum videtis, in quo hic asservatur. Vicit enim imperatorum Christi amicorum humanitas implacabilem feritatem superstitis adhuc tyranni³, qui haec mortuo confecerat. Et qui nefarie damnatus fuerat suis saltem post obitum restituitur, ut denuo sancta terra promissionis dilecti Ioseph habeant ossa, quae lectissimis ex sacro ordine viri servaverunt curaruntque. Vix enim imperatores edictum dederant, cum undique tanquam ex communi consensu — et quomodo fieri potuisset ut haec non hoc modo celebrarentur? — ingens confluit multitudo, primum quidem transmarina pompa victorem ab exsilio reducens cum innumerabilibus facibus — quarum bonam partem regia pietas suppeditarat — mare collustrantibus, et suavissimis incensis odoribus maris nauseam discutiens perpetuaeque hymnorum modulatione pontificem merito concelebrans; deinde vero, ut ad littus, quod Virgam vocant, appu-

1. προκαθημένοις. — 2. φόνοις.

a) Aludrit adhuc ad Nicolaum Mysticum.

lerunt, de regio limbo sacrosanctum illud tabernaculum sustulerunt, atque in divam martyris Emilianae aedem introduxerunt cum decenti hymnorum cantu: fuitque Dei servus encomio funebri honoratus a quodam de pontificum numero, qui haec iusta funebria perfecerat. Cum autem rursus inde sublatum sacrum feretrum in honestissimum locum huncce inferretur, clamorem ediderunt omnes, imperantes, populares, divites, pauperes, viri, feminae, pueri, puberes, impubes, quorum quidam alteram post Deum patrem cum invocabant, quidam pastorem requirebant, alii protectorem desiderabant; pauperes nutritorem suum, mulierculae suum post Deum adiutorem, pueri moderatorem appellabant: omnes denique illum ut consolatorem in necessitatibus opportunum vociferabantur. Itaque dum huiusmodi cum laudatione funus celebratur, in hoc sacrum templum omnes conveniunt, ubi peractis reliquis quae ad persolvenda funeri iusta deerant, cum iam periculum esset ne quod superfuisset sanctissimi viri tabernaculum, propter eorum, qui eo confluerant, fidem discerneretur, violenter de raptorum manibus extortum in hoc sacrosancto loco sacrosanctum revera Dei hominem collocavimus.

An mediocri haec tibi videntur momenti ad manifestandam viri huius virtutem atque Dei erga servos suos, etiam dum adhuc in hac vita sunt providentiam, adversis prospera illis miscerent? Nemo, credo, contradicet, nisi solus ille qui felicem in terra rerum cursum, quem vulgus frustra appetit, virtutis praenium reputaverit, et poenas contra assidue hominibus desursum inflictas arbitratus erit, si quis adversa utatur fortuna, sic adversus semetipsum noxiam sententiam ferens, et a Dei sapientia omnia moderantis aliena sentiens.

6. Verum, cum ad hanc orationis partem pervenerimus, ea quae nunc ad laudem huius beati viri perfiuntur cum iis quae Alexandro acciderunt, conferre debemus, ut videamus quemadmodum Dei iustitia unicuique pro merito iusta rependat. Ille enim, cum et rex esset et regio genere ortus, postquam una cum principatu miseram animulam amisit, quamnam dignam retributionem assecutus est? Sed,

σκήνος, τῇ δὲ τοῦ μάρτυρος Αἰμιλιανοῦ θεῖα σκηνῇ εἰσφικίζετο, ἔνθα τοῖς καταλλήλοις ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ὑποβλήθεις καὶ λόγοις ἐπιταρῖσις τετιμημένος, τῶν ἀρχιερέων τινὸς τῇ θεολήπτῳ γλώσσει τὴν τοιαύτην δόξαν τετελεκότος, ἀνήγετο πάλιν ὁ ἱερός σκίμπος ἐκεῖθεν αἰρόμενος, καὶ τῷ ἐνταῦθα σεμνείῳ προσκομιζόμενος, ἤρετο βοή παρὰ πάντων, ἀρχόντων, ἀρχομένων, πλουσίων, πενήτων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδῶν, ἡθύντων, ἀγῆθων, τῶν μὲν τὸν μετὰ Θεὸν πατέρα ἀνακαλούντων, τῶν δὲ τὸν ποιμένα ἐπιζητούντων, τῶν δὲ τὸν προστάτην ἐπιποθούντων, πενήτων τὸν τροφέα, γυναικῶν τὸν μετὰ Θεὸν ἀντιλήπτορα, τῶν παιδῶν τὸν σωφρονιστὴν, ἐπιθωμῶμενον καὶ πάντων τὸν πᾶσι πρὸς τὴν κατεπεύγουσαν χρεῖαν εἰς παραμυθίαν εὐρισκόμενον. Οὕτω καὶ ταύτης τῆς ἐπιχρηδείου προσόδου σὺν εὐφροσύνῃ ἀνοόμενης, τὸ ἱερόν τοῦτο καταλαμβάνετο τέμενος, ὅψ' ἦ τὰ λείποντα τῶν νενομισμένων συντελεσάμενοι καὶ τῷ περιλάμπῳ σκῆνῃ τῇ πίστει τῶν συνδεδραμηκότων κινδυνεύουσι διασπαρθῆναι, βιαιῶς τοῦτο τῶν ἀρπαζόντων ἐκτιναζάμενοι, τῆδε τῇ ἱερᾷ κατατίθεμεν σοφῶ τὸν ἱερόν τῷ ὄντι καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον.

Ἄρα σοι μικρὰ ταῦτα χαρακτηρίσαι ἀνδρὸς ἀρετῆν, Θεοῦ πρόνοιαν, δεξιωτέροις τε καὶ τοῖς ἀπ' ἐναντίας τοῦτον εἰσέει ζῶντας τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας ταλαυνέοντας: Οὐκ ἂν, οἴμαι, τις ἀντιποι, ἐκεῖνος δὲ μόνος, ὅς καὶ τὴν τοὺς πολλοὺς ἀνεμποδίστως ἐνταῦθα παίζουσαν εὐροίαν ἄθλιον ἐνόμισεν ἀρετῆς καὶ τὴν τοῦ βίου δυσκολωτέραν πορείαν ποινὰς τινὰς ᾤκηθη ἀνωθεν εἰσεῖ ἐπιμετρούμενας ἀνθρώποις, κακῶς αὖτως εἰδὼς ἐπιζημίως τε ἐκυτῶ καὶ τῆς τοῦ ζυγροστατοῦντος σοφίας ἄλλοτριώτερον.

6. Ἀλλὰ γὰρ οὕδε τοῦ λόγου γενομένοις ἀντιεταστέον τὰ νῦν ἐπὶ τῷ μακαρίῳ τούτῳ συντελεσθέντα τοῖς ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ προβῆσι, καὶ καταληπτέον Θεοῦ δικαιοσύνην τοῖς καταλλήλοις ἐκάστῳ τὸ δέον ἐπισταθμίζουσαν. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς τε καὶ βασιλείου γονῆς καὶ μετὰ τῆς ἐξουσίας τὸ ἄθλιον ψυχάρῃον ἀποπτύσας, οἷον ἔτυχε τῶν ἐπιτη-

1. πρόνοι. — 2. συντελεσθῆναι.

δεῖον; Μᾶλλον δὲ, μικρὸν αἶω τὸν λόγον ἀνηρ-
 τηκότες, οὕτω τὰ ἑκατέρωθεν θεωρήσωμεν. Ὁ μὲν
 γὰρ ἐνταῦθα θησαυριζόμενος οὕτω τραφεῖς τε καὶ
 ἀνγκυβίης, τοσούτοις δὲ καὶ τοιούτοις τὴν ἀρετὴν
 5 βεβασανισμένους καὶ λαμπρυνόμενος, τοιούτου τοῦ
 τέλους, τοιαύτης ἐκύρυσσε καὶ ταφῆς, ἐνδόξου καὶ
 μεγαλοπρεποῦς, ὡς ὁρᾷτε, καὶ οἷα τοῖς τῆ Ἐθεῶ
 ἀνακειμένοις ἀκόλουθος, καὶ ταῦτα τῆς τοῦτον τῆ
 ἀνγκέστῃ τύμματι δεδρηγμένης ὀρακοντείου κεφαλῆς;
 10 ἔτι τῆ λοιπῆ σπαρσούσης ὀλκῶ καὶ πολλῶ τῆ
 θράσει βροσύσης, μὴ ἂν τι τῶν χρηστοτέρων ἐπι
 τοῦτη προβῆναι, εἰ καὶ διακενῆς ἔμελλε θράττε-
 σθαι, τοῦ ἐπιγείου κράτους εἰς ἀφῆρον αὐτῶ παρε-
 σκευακός¹ τὰ κύματα διαλύεσθαι.

15 Καὶ οὕτω μὲν οὗτος. Ἀλέξανδρος δὲ, εἰ τι μὲν
 εἰς θρύψιν τῆς κατὰ γῆν εὐετηρίας ὁρᾷ, ἐξ ἔτι
 σπαργάνων λαθῶν, τραφεῖς τε ὑπ' ἀδελφῶν χρηστῶ
 τε καὶ εὐαγεῖ — καὶ τί γὰρ πλέον εἶπειν ἢ ἀδελφῶ;
 — ὅς καίτοι πολλὰ κατ' αὐτοῦ νεωτερίζειν ἐπικε-
 20 χειρηκῶς ἴλισκετο μὲν, οὐ μόντοι καὶ τῆς εἰς αὐτὸν
 κακονοίας ἔτινε οἴκας, οἷα τοιαῦτα πολλὰ τοῖς πρὶν
 ἐξεγένετο, ἀλλ' ἐπέγχετο μόνον καὶ ἀπεπαύετο τῆς
 μισοδελφου πρὸς τοῦ ἐπιθουλοειμένου ὀρυκῆς· συνε-
 τηρεῖτο δὲ, ὡς μὴ ὄφρα, τῆ βασιλείᾳ, τοῦτο δοκοῦν
 25 δίκαιον τῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπηρεαζόμενῳ, ἀστα-
 οἴαστον τῶ τὴν ἀρχὴν συλλαχόντι καὶ ἀπαθῆ
 παραδοῦναι κακῶν.

Ἐπεὶ δὲ Λέων, ὁ εὐμενέστατος καὶ γλυκὺς
 βασιλεὺς, τῆ ἀνθρωπεῖα φύσει ὑπέκων, μετ' εἰρήνης
 30 ἀπέλυτο τῶν τῆδε, τὴν αυτοκράτορα τύχην Ἀλε-
 ξάνδρῳ καταλιπὼν, ἔδειξεν οὗτος εὐθὺς ἐκ προ-
 ομιώων, μὴδὲν ἀπονόμενος τῆς ἐπεικούς τοῦ
 ὀμαίμονος συναναστροφῆς, οἷος ἦν, καὶ τὴν παρομιάν
 ἐπαθήθειουσαν, ἄνθρω γὰρ τῶ κρατεῖν ἀφρονα ἐπὶ
 35 τὰ χεῖρι προκόποντα· ὅς γὰρ λοιμός καὶ ἀσφράς
 ἄνθρωπος, ὅς αἰσχροποιὺς ἄνθρ, ὅς ἀπάσης κακίας
 δημιουργός, ἐγγύθεν αὐτῶ παραθέων καὶ συμβούλοις
 ἐναριθμούμενος, οὕτος αὐτῶ ἐπηγεῖτο καὶ συν-
 διαφέρειν αὐτῶ τὴν ἀρχὴν ἐπακνεληπτοῦ· ἄφ' οὗ γὰρ
 40 καὶ εἰ τι τοὺς πολλοὺς τέως ἐλάνθανε τῶν κατὰ τοῦ
 ἀδελφοῦ συσκευαζόμενων, λαμπρῶς ἤδη ἀνεκαλύ-
 πτετο καὶ ἰταμίως ἐπαρρησιάζετο. Ἠκύριοντο μὲν γὰρ

repetita paulo altius oratione, quid utrique
 obvenerit, consideremus. Hic enim, quem ut
 thesaurum in hoc sepulcro habemus, eo quo
 scitis modo nutritus educatusque, tot et tam
 praeclaris virtutis speciminibus probatus et de-
 coratus, talem vitae exitum, talemque sepul-
 ram, gloriosam nempe et magnificam, ut vide-
 tis, et quam Deo dicatos viros consequi par
 est, nactus est, et quidem eo tempore quo
 draconis caput, quod hunc insanabili morsu
 momorderat, reliqua adhuc sui corporis parte
 palpitabat, magnaque cum audacia ruens
 ferebatur, metuens ne quid melius huic obve-
 niret, quamquam incassum tumultuaturum erat,
 cum id egisset terrena potestas, ut soluti in
 spumam eius fluctus abirent.

Et hic quidem sic. Alexander vero, quidquid
 ad delicias atque ubertatem huius vitae pertinet,
 ab ipsis incunabilis habuit, fuitque educatus a
 fratre, viro commodo et sancto et — quid
 amplius dicam? — germano fratre. Is, etsi
 multa adversus benefactorem novā molitus
 erat, et ab ipso captus, nullas tamen concepti
 in fratrem sceleris poenas dedit, sicut hoc saepe
 aliis antea acciderat: solummodo tentus fuit
 prohibitusque ne malignum in fratrem consi-
 lium ad effectum perduceret. Servabatur autem
 ad regnum — quod utinam nunquam evenisse
 — sic iuste hoc fieri iudicante illo, qui circa
 suum principatum iniuriam passus erat, ut
 pacatum immuneeque a malis imperium tra-
 deret ei, quem sors regni socium dedisset.

Verum cum Leo, humanissimus idemque
 suavissimus rex, humanae cedens conditioni, ex
 hac vita in pace dimissus esset, summam rerum
 potestatem Alexander reliquit; hic vero statim
 ab initio declaravit cuiusmodi esset, nullo
 commodo ex fraterna vitae consuetudine usus,
 verumque proverbium esse docuit: virum
 insipientem potestatem habentem in peius pro-
 ficere. Quisquis enim pestilens ac nefarius
 homo erat, aut turpia perpetrans, aut cuiusvis
 mali artifex, prope ipsum incedebat, et inter
 consiliarios relatus ac blanditiis captus, ad par-
 ticipationem regni assumebatur. Ex quo qui-
 dem, si quid antea eorum, quae occulte in
 fratrem moliebantur, vulgo usque in id tempus
 fuerat ignotum, id tunc palam detegebatur
 impudenterque iactabatur. Nam et clementis-

1. παρασκευός.

simi in ipsum fratris testamentum rescindi coeptum, eius amici superbe contumelioseque tractari et reici, innocens praeterea uxor ipsa imperatoris iniuria affici atque e regia expelli; et nisi, terris Dominus regiae stirpis semen reliquisset, et si quem nunc feliciter imperantem Constantinum videmus submovisset iste, adolescentulo sclaveno, eunucho simili, facie turpi, moribus autem turpiori traditum esset gubernandum imperium romanum.

7. Ab hac nequissima novitate, iniuriae etiam illae prodire, quibus sanctus hic vir affectus fuit. Namque consiliariis usus iis, quos Leo saepe vitae suae insidias fuisse molitos manifeste convicerat, ac propterea etiam a concionibus repulerat, vel ipsi potius, metu ne deprehenderentur, sua se sponte removerant, ut quos eiusdem secum sententiae esse putabat, viris immanibus ac feris, quique uni tantum quaestui inhiabant, ea egit, quae par erat facere eum qui huiusmodi sceleratis traditus esset. Ac caetera quidem praetereunda puto quaecumque contumeliosus ille in sanctos viros effecit, eaque commemorabo tantummodo, nude universam existimo me morum eius perveritatem declaraturum.

Mos est regibus christianis, qui idem illis communis cum omnibus christianis, ut, quotiescumque Dei basilicas ingrediuntur, aperto capite ingrediantur: quem quidem morem Paulus sacer apostolus induxit et publici iuris fecit¹. Hunc morem cum sapientissimi videlicet illi atque optimi sustulissent, persuaserunt homini crassae cutis ac de suillo genere et tantum non grunnienti — cui enim quaeso, aequius comparari ille poterat, quam, sui boeoticae? — ut cooperto capite in loca sacrosancta et inviolata ingrederetur. Quam quidem disciplinam admisit ille, seque paratum ad maiora facinora perdiscenda praebuit: quod peropportune accidit. Etenim, et hominem introduxerunt, et sacrae mensae admoventur purpureo tectum amiculo, magno cum suo et illius dedecore. Haec autem fuit, puto, poena illatae huic Euthymio sancto caedis.

Vix hoc facinus perpetrarat Alexander, cum mente captus est, et compos sui amplius non fuit. Nam illi magno erga numen contemptui

αὶ τοῦ ἀνεξιτάκτου καὶ σωτῆρος αὐτοῦ διαθεῖσθαι, ἐπιπρονοοῦντο καὶ ἀπεδοκιμαζόντο οἱ τοῦ ἀδελφοῦ¹ φίλοι, παρηνομεῖτο δὲ καὶ αὐτὸ τὸ βασιλεῖον λέγος, οὐδέν τι ἐξαμαρτῶν², καὶ τῆς βασιλείας ἀπωθεῖτο³, καὶ εἰ μὴ Κύριος ἐγκατέλιπε γῆ, βασιλείου σπέρμα⁵ γονῆς⁴, ἂν καὶ τὸν νῦν εὐτυχῶς βασιλεύοντα Κωνσταντῖνον παραγκωνισάμενος, εὐνοίᾳ σκληρῶν μειρακίῳ, αἰσχρῶ μὲν ἰδεῖν, αἰσχρότερόν δὲ ἐντυχεῖν, τὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς παρεδίδοτο.

7. Ταύτης τῆς ἀποποιότητος ἔργον καινοτομίας¹⁰ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ μακαρίῳ τῷδε κακοπραγία¹⁰ τοῖς γὰρ πολλάκις ἐληλεγμένοις τῷ Λέοντι ἐπιβούλοις, δι' ἃ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν παρωσθήσων, μᾶλλον δὲ ἑαυτοὺς δεῖ τοῦ φωραθῆναι ὑπέσταναι, χρησάμενος¹⁰ ὡς ὁμογνώμοσι συμβούλοις, ἀνδράσι χαλεπῶς τε¹⁵ καὶ θηριώδεις καὶ μόνον πρὸς ἓν, τὸ χρηματίζεσθαι, βλέπουσι, ἔδρασαν οἷα εἰδὸς τὸν ἐκδοθέντα τοιούτοις ἀλάστορι. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα παρήσειν μοι δοκῶ, ὅσα κατὰ τῶν ἁγίων ἐνύθρισεν¹⁵ ἐκεῖνον δὲ μόνον ἐπιμνησθεῖς, τὸ πᾶν ὄμαι δηλώσειν τῆς τούτου²⁰ σκακίότητος.

Νόμος χριστιανῶν βασιλεῦσι, μᾶλλον δὲ, καὶ πᾶσι χριστιανοῖς, τοῖς θεοῖς ἐπιθεῖναι ἀνακτόροις ἀκαταλύτῳ τῇ κεφαλῇ ἐπιβαίνειν, Παύλου τοῦ²⁵ ἱεροῦ ἀποστόλου τὸν νόμον εἰσαγαγόντος καὶ πολιτεύσαντος. Τοῦτον τὸν νόμον οἱ τὰ πάντα σοφοὶ τε καὶ καθάρωτατοι λύσαντες, κεκαλυμμένῳ τὴν κεφαλὴν εἰσηγήσαντο τοῖς ἀψυστουμένοις ἐπεισιέναι, ἀνθρώπῳ παχυδέρμῳ τε καὶ ὕδατι καὶ³⁰ μονονογῆ γρυλλίζοντι, καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ τῆ βιωτικῇ ὑἱ περισομένῳ; καὶ τούτῳ παρακεχωρημένῳ καὶ ἐπὶ μεῖζον οἷον τε παιδοτριβηθῆναι τολμήματα³⁰ ὃ καὶ καλῶς ποιοῦν συνδεδράμηκε, καὶ ὃ γὰρ εἰσῆγον, καὶ τῇ ἱερᾷ τούτου περίστῳν τραπέζῃ,³⁵ ἐλύτρω περικαλύψαντες ἀλουργεῖ, αἰσχρῆν αὐτῷ τε καὶ ἑαυτοῖς μνώμενοι. Τὸ δ' ἦν, ὄμαι, ποιητῆς εἰς Εὐθύμιον τοῦτον τὸν ἱερὸν μαιφρονίας.

Μονονοχὲ ἐτόλμα τοῦτο Ἀλέξανδρος, καὶ τῶν φρενῶν ἐσυλάτο, καὶ οὐκέτι ἐν ἑαυτοῦ ἦν⁴⁰, ἀλλὰ μεγάλῳ τῷ εἰρημένῳ πρὸς τὸ κρεῖττον κατα-

1. τὰδελεροῦ. — 2. ἐξαμαρτῶν. — 3. ἀπωθεῖτο. — 4. γονῆ. — 5. ἑαυτοῦσα.

a) I Corinth. XI, 5.

φρονήματι τὸ μέγιστον προσετίθει τε καὶ ὀλέθριον. Τοῖς γὰρ κατὰ τὴν ἵπποδρομίαν ἀγάλασι τὰ ἀνθεστήρια θύσας, τὴν ἔνδικον ἀντελάμβανε μισθαποδοσίαν. Οὕτω τὸ πᾶν ἀπήρτιστο τῆς βραχέας, καὶ ὁ μὲν ἐλευενὸς φορᾶδῃ τοῖς ἑαυτοῦ κοιτώσιν εἰσεκομίζετο, οὐδὲν ἀνεκτότερον Ἡρώδου τούτου διαγεγόμενος, ὃς Ἰάκωβον τὸν Ζεβεδαίου εἰς χάριν τῶν χριστοκτόνων ἀνηρηκῶς καὶ Πέτρῳ ἐπιτιθέμενος τῷ κορυφαίῳ, κατὰλλῆλον εἶχε τὴν ἡμοιβήν, ἐν μέσῃ πανηγύρει καὶ βασιλείῳ ὄρουφορῆ, οἰδῶματι ἀλγεινοτάτῳ καὶ σκολήκων ἀπιστομένη ἐκέσει τὸν βίον καταστρεφόμενος.

Πῶς δαὶ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς οὐτοσίη; ἵστε τὴν κακοδικμονεστάτην αὐτοῦ ἐκφορᾶν καὶ τὴν πρὸς τὸν τάφον ἐπιταχύνουσαν πρόδον, καθ' ἣν συντέτριπτο μὲν ὁ βασιλεὺς νεκροφόρος ἀσκάντης, ὥσπερ ἀγανακτήσας δυσσεβεστάτῳ φορήματι ἀπῶξεν δὲ τὸ θῆλον σῶμα ὀρμειάν τε καὶ δυσάντητον ἀποφορᾶν, καὶ πᾶσαν θυμιμάτων εὐπνοίαν συγξίνουσαν ἐξώγκωτο! δὲ θαυμασίον ὄν — καὶ ταῦτά γε ὅη καὶ τὰ τῆς ἔνδον οἰκονομίας ἐτιζῶντος φασὶ δι' ἀφροδῶνος ἐκφορηθείσας πλάσθῶδους μὲν τῆς σαρκός, μυδῶντος δὲ ἤδη τοῦ βαρυτόνου χρωτός — ὡς μόλις φθάσαι τῇ ὠρισμένῃ πτελέῳ αἰσχροῖς τε καὶ ἀκόσμως ἀπορριφῆναι.

8. Παράλλῃλα κείσθω τοῖς ἡμετέροις τὰ τούτου, καὶ ὃ δὲ δεικνύσθω τί μὲν ὁ θεοπειθής τε καὶ εὐσεβής, τί δὲ ὁ τολμητής καὶ θεοσυγής, καὶ πῶς μὲν τελευταῖα τιμᾶται ὅσιον, πῶς δὲ ἡ τοῦ βεβήλου χλευάζεται. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, οὐ τῆς νενομισμένης δόξας ἐτύγχανεν, οὐ βασιλείου πομπῆς ἰπὸ γέ τῶν ἐν τέλει συγχροτούμενης, πλὴν ὅσων ὀλίγων καὶ τῶν χυδαίων σκεδῶν, αἱ καὶ τῷ τυγόντι τὸ εἰσθῆς συντελέσειαν, καίτοι πολλοὺς τοὺς σπουδαστὰς ἔχων καὶ οὐ κεκωλυμένῃ τὴν συνδρομῆν, εἰ μή που καὶ κατάχρεως τῶν ὀνουπερθέτως τοῖς αὐτοκράτορσι κατανύσθαι. Ἄλλ' ἔδει τοιαύτην τὸν ὀβριτητῆν ταρῆ χρήσασθαι, συμβόλιον τῶν ἐκεῖσε μαστίγων, ἃς τὰ τῆδε τούτου ἡσεβημένα ἐξεπορίσαντο. Ἄλλ' οὕτως μὲν οὕτως, ἀξίως ἀποπλήσας ἀλάστορας.

Τὶ δαὶ οἱ τούτῳ τὸ διαβούλιον ἐνστησάμενοι καὶ μάλιστ' ἡ περισκαίρουσα τῇ πονηρᾷ κεφαλῇ οὐρά;

maius adhuc et perniciosius addidit flagitium. Cum enim stauis, quae in hippodromo sunt, floralia sacrificia immolasset, iustam facti retributionem accepit. Nondum festum Bacchi perfectum erat, cum miserabiliter in cubiculum suum sublimis importatus est, casu nihilo meliore quam fuit ille Herodis, qui cum Iacobum Zebedaei filium, in gratiam eorum qui Christum occiderant, interemisset, ac Petrum ipsum coryphaeum esset adortus, meritum praemium est consecutus, quippe qui in media solemnitae, regio satellitum comitatu circumdatus, tumore gravissimo et incredibili aestuatione vermium e vita cesserit.

Quomodo autem hic noster? Nostis profecto miserimum eius funus et ad sepulchrum festinationem, sella regia, qua eius corpus portabatur, confracta, perinde ac si aegre tulisset hanc sceleratissimam sarcinam. Foetebat autem infelix illud corpus, teterrimam graveolentiam emittens, omnem aromatum odorem confundentem. Intumuerat praeterea mirum in modum. Et talis quidem erat, dum adhuc viveret, interiorum eius dispositio: colliguescente iam in putrore corpore, tibidas eius carnes per latrinam dicunt effluxisse, quo quidem factum est, ut vix ad destinatum sepulchrum delatum turpiter fuerit, ignominioseque proiectum.

8. Conferantur nunc nostris, si placet, ea quae huic evenerunt, ostendaturque quid religiosus et pius vir, quid, contra, Dei contemptor et impius, quomodoque viri sancti exitus honoretur. Etenim ad ea quae diximus, illud etiam accessit quod solitas exsequias non obtinuit, neque regia adhibita est pompa, praeter paucissimos quosdam, eosdemque populares, qui cuilibet etiam de vulgo solitum officium praestaturi fuissent — atqui multos tamen sui studiosos habebat, nec concursus prohibitus fuerat, — si excipias illos quos oportet sine mora imperatoribus assistere. Sed oportebat contemptorem illum huiusmodi sepulturam nancisci, quae futurorum suppliciorum, flagitiis ab eo patris debitorum, symbolum esset. Ceterum, hic quidem hoc modo meritas scelerum poenas pendit.

Quid vero eius consilii primarii auctores, et maxime illa circum nefarium caput palpitans

cauda? Aliorum nimirum iam exitum vidimus, quorum memoria cum sonitu periiit, istius vero iam imminet. Neque enim *genitus pauperum peribit in finem*^a, et chorus iuvenularum, nostrarum, inquam, ecclesiarum, canet victoriae carmen, novo et arrogante Pharaone una cum curribus et equitibus in mare demerso; siquidem huiusmodi exitum illi parant suorum asperitas, duritas implacabilitasque. Sed haec missa faciamus, eaque, quae nobis proposita erant, prosequamur, haec iam dictis addentes.

9. O potestas pontificis Dei, qui una cum iis, qui virtutis causa iniurias perpessi sunt, laetitia exultas! una cum Abelinidia obnoxius es, una cum antiquo illo Iacob ab aemulis vexaris, una cum Zacharia iugularis, una cum Iacobo Zebedaei cum gratiam Iudaeorum mactaris, una cum divo Athanasio expelleris, una cum Paulo exsilii pedicis, sicut hic confessionis, honestaris; una cum aureo Ioanne in exsilio morti traderis; una cum Nicephoro et Photio, viris clarissimis, fugis et mortibus decoraris, te sepulcrum non operuit, sed omnibus quae sub coelo sunt terris revelavit. Te non terra occultavit, sed omnibus, quae ubique sunt, partibus eius manifestavit pontificem, dignum eo, qui te creaverat, Deo, dignum praeconem mirabilium eius, dignum etiam laboribus sacris suis exitum consecutum. Veruntamen qui laborum iam tuorum praemia percepisti, unaque es cum duce magistroque Christo, eum isthinc nobis concilia, ut sistat procellam, tempestatem cohibeat, maris tumultum sedet, iis qui itidem ut nos iniuriis affecti fuere, merita praemia persolvat, sive ut iudicium illorum in victoriam convertatur, sive ut iniuriarum auctores se deliquisse agnoscant, dignam aspicientes retractationem.

1. ἀρχιερίων. — 2. ἡμῶν.

a) Psal. IX, 7.

Τῶν μὲν τινῶν τὸν ὄλεθρον τεθεάμεθα, ὧν καὶ τὸ μνημόσυνον μετ' ἤλίου ἀπόλετο, τοῦ δ' ὅσον οὐπω ἐφέστηκεν. Οὐ γὰρ ὁ στεναγμὸς τῶν πεινήτων εἰς τέλος ἀπολείται, καὶ ἄσεται χορὸς τῶν νεανίδων, αἱ καθ' ἡμᾶς φημι ἄγικαι ἐκκλησίαι, τὸν ἐπινίκιον, 5 τοῦ νέου καὶ ἀλαζόνος Φαραὸν, σὺν ἅμασι καὶ ἀναβάταις ὑποβρυγίου χωρήσαντος· εἰς τοῦτο γὰρ αὐτῷ φέρεται τὸ ἀκαμπές καὶ σκληρὸν καὶ ἀμείλικτον. Ἄλλὰ τὰ μὲν ἔωμεν, λοιπὸν δὲ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐχρώμεθα λόγων, τοσοῦτον ὑπειπόντες τοῖς θράσασιν. 10

9. Ὡ κράτος ἀρχιερίως! Θεοῦ, μετὰ τῶν δι' ἀρετὴν ἠδικημένων συναγαλλόμενε, μετὰ τοῦ Ἄβελ διαφρονούμενε, μετὰ Ἰακώβ τοῦ πάλαι ζηλουτούμενε, μετὰ Ζαχαρίου σφαζόμενε, μετὰ Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου εἰς ἀρεστὸν τοῖς Ἰουδαίοις θυόμενε, 15 μετὰ τοῦ θεῖου Ἀθανασίου ἀπελαυνόμενε, μετὰ Παύλου τῷ τῆς ὑπερορίας βρόγγυ, ὡς οὗτος τῷ τῆς ὀμολογίας, ὠραιοζόμενε, μετὰ τοῦ χρυσοῦ Ἰωάννου ἐν ἐξορίᾳ συνθνακτούμενε, μετὰ Νικηφόρου καὶ Φωτίου τῶν αἰοίμων τοῖς διωγμαῖς καὶ θανάτοις 20 συνδοξαζόμενε, σὲ οὐκ ἐκάλυψε τύφος, ἀλλὰ τῇ ὑπ' οὐρανὸν ἀνεκάλυψεν· οὐκ ἔκρυψε γῆ, ἀλλὰ τοῖς ἀπανταχοῦ μέρεσιν αὐτῆς ἐνεφάνισεν ἄξιον ἀρχιερέα τοῦ προκεχειρικότος Θεοῦ, ἄξιον κήρυκα τῶν μεγαλείων αὐτοῦ, ἄξιον καὶ τῶν ἱερῶν ἑαυτοῦ 25 πόνων τὸ τέλος ἀπενεγκάμενον. Ἄλλ' ὅμως τῶν σεαυτοῦ πόνων ἀπέλιπον τὰς ἀμοιβὰς καὶ τῷ καθηγεμόνι συνὸν ἤδη καὶ διδασκάλῳ Χριστῷ αὐτόθεν ἡμῖν τοῦτον ἐξευμενίζοις στήσαι τὴν καταιγίδα, τὸν κλύθωνα ἐπισχεῖν, καταπαῦσαι τὸν σάλον, τοῖς συνηδικημένοις ἡμῖν² βραβεῦσαι τὸ πρόσφορον, ἧτοι τῆς κρίσεως τούτων εἰς νίκος ἐξαγομένους, ἧ καὶ τῶν ἐπηρεασάντων ἐπεγνωκότων ἃ ἐπλημμέλησαν, παλινοῦσαν ἀναβαλλομένων ἐπέξιον. 35

EUTHYMI, PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI ENCOMIUM
IN CONCEPTIONEM SANCTAE ANNAE

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΛΑΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΣΥΛΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ἉΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ¹.

1. Σήμερον ὁ ἀκατάληπτος Κύριος καὶ πατὴρ
5 τῶν οἰκτιρωμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως
σπλαγγισθεὶς, χαρᾶς ἡμῖν εὐαγγέλια τοῖς κατα-
κρίτοις καὶ ἀπερριμμένοις καὶ εἰς βυθὸν ἀπολείας²
κατενεγθεῖσιν ἀπεῖρω φιλανθρωπεῖς καὶ στοργῇ
φιλαγάθῳ καὶ πατρικῇ, ἐξαποστέλλει τοῦ λυτρώ-
10 σασθῆν ἡμᾶς ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος καὶ
ἀνακλήσεσθαι πρὸς τὸ πρῶτον ἀζώωμα. Σήμερον
αὐτὸς ἡ πηγὴ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀθανασίας,
καθὸ πατὴρ καὶ αἰτεῖα καὶ ῥίζα, ἐξ οὗ ὁ συνάνκρως
καὶ συναΐδιος Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἀνθη
15 καὶ ὑπερούσια φῶτα καὶ βλαστοὶ θεόφροτοι, καὶ
ἕσα ἄλλως καὶ παραδόξως θεολογικαὶ φωναὶ προ-
θεσιζούσαι, ὑπερβαλλούσῃ τῇ περὶ τὸ πλάσμα
κηδεμονίᾳ καὶ ἀφάτῳ ἐκδηγήσει, αὐτοῦ τοῦ μονο-
γενοῦς καὶ συνθρόνου Υἱοῦ καὶ ἐνουποστάτου Λόγου
20 μητέρα ἑαυτῷ πλαστοουργεῖ ἐπὶ γῆς ἐν Ἰωσκειμ
καὶ Ἄννη, τῇ περιφανεῖ καὶ βασιλικῇ ζωνοφόρῳ
καὶ δόξῃ καὶ μεγαλωσύνῃ τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι.

2. Σήμερον αὐτὸς ὁ θαυμαστὸς σύμβουλος,
ὁ ἐξουσιαστὴς Θεὸς, ὁ τῆς εἰρήνης ἄρχων,
23 ὁ πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἡ ἀπαρά-
λακτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὁ βραβεῖαν (?) ὁ
ἀκατάληπτος, ὁ πᾶσαν οὐρέων δοκὰ τῆν
κτίσιν κατοικητήριον ἐτοιμάζει καὶ θρόνον καὶ
κλίνην καὶ σάρκα καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον, ἐξ οὗ

EUTHYMI MONACHI PRESBYTERI ET
SYNGELLI ENCOMIUM IN CONCEPTIO-
NEM SANCTAE ANNAE

1. Hodie incomprehensibilis Dominus et
Pater misericordiarum et Deus totius consolati-
*onis*³, misericordia motus, nobis condem-
natis et despectis et in profundum perditionis
deiectis gaudii fausta nuntia mittit, prae infi-
nita sua humanitate atque affectu benevolo et
paterno, ut de diaboli tyrannide nos redimat
et ad pristinam dignitatem revocet. Hodie
ipse fons deitatis et immortalitatis, ut qui
Pater est et principium et radix, ex quo prin-
cipio simul carens et coaeternus Filius, et
Spiritus Sanctus, veluti flores et supersub-
stantialia lumina et germina ex Deo nascentia,
et quaecumque sunt alia miratione digna, quae
theologorum voce praedicantur⁴, prae nimia
erga suum plasma sollicitudine, modo ineffabi-
bili⁵, ipsius Unigeniti et censedentis Filii et
substantialis Verbi matrem sibi⁶ efformat
super terram in Iochim et Anna, perillustri
illo et regio iugo. Et gloria et maiestas ipsius
bonitati.

2. Hodie ipse *mirabilis consiliarius, Deus*
*potens, princeps pacis, pater futuri saeculi*⁷,
persimilis *imago Patris*⁸, cuius iudicium in-
comprehensibile, *omnem pugillo continens*
*creaturam*⁹, habitaculum praeparat et thronum
et lectulum et carnem mundam et immacu-
latam, ex qua et nobis apparuit perfectus Deus,

1. E codice Laudiano 69 (XI^a s.), fol. 122 v°-126. — 2. ἀπολείας.

a) II Corinth. 1, 3. — b) Ad varias similitu-
dines quibus Patres mysterium sanctissimae
Trinitatis illustrare conantur orator alludit. —
c) καὶ ἀφάτῳ ἐκδηγήσει. Vocem ἐκδηγήσειν in lexi-
cis

non invenio. Hanc idem sonare ac ἐκδηγήμα,
hoc est : opus narratu dignum, perspicuum est.
— d) ἑαυτῷ, expletivum. — e) Is. ix, 5. — f) Col.
I, 15. — g) Is. xl, 12.

perfectus homo. Et quis idoneus *ad loquendum potentias eius, ad auditas faciendas omnes laudationes eius*? Hodie adorandus et advocandus Spiritus, *qui scrutatur profunda Dei*¹, per quem deficamur, per quem salvati sumus, per quem illuminamur et immortalitate donamur et gloria infinita, invisibiliter nobis advenit et illuxit et vitam reddidit, a maximo foectore nos liberans, multa et superabundanti lactitia bonoque odore implens.

3. Unde profecto adoramus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unam essentiam, unam deitatem inaccessibilem et inenarrabilem, unum Deum in tribus personis; etenim sicut servos decet et orthodoxos, sanctissimae et omnipotenti Trinitati servimus. Unus est Deus in tribus proprietatibus, et haec tria, in quibus est divinitas, unum sunt. Dividimus enim theologorum more, sed indivisibiliter; et copulamur rursus, non tamen sine distinctione. Non in unum contrahimus, non confundimus Filii substantias, disiunctas personas non introducimus. Sed, sicut diximus, et unum Deum confitemur et tres hypostases sive personas non negamus: Deus enim Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Iudaismum et sabellianismum devitantes, et arianismum exinde anathematizantes, divinitatem dicimus, totam divinitatem profitemur; unam vero personam praedicamus, sive Patris, sive Filii, sive Spiritus, separatim uniuscuiusque proprietatem notantes. Non enim unica persona tres, sicut impii quidam homines effutiunt, sed essentia una et characteres divisim tres immutabiles.

4. Unde, sicut diximus, unus Deus, *qui solus lumen habitat inaccessibilem*², primum quidem angelicas et caelestes virtutes mente concipiens irreprehensibili gratia illas creavit; creatum enim quid sunt et ipsi [angeli], cum in Trinitate sola increatum et incomprehensibile existat: *Qui facit, inquit, angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis*³; deinde ex nihilo ad esse creaturam perducens, exempli gratia, coelum et quae in illo sunt prorsus

καὶ ἡμῖν ἐπεράνη Θεὸς τέλειος καὶ τέλειος ἀνθρώπος. Καὶ τίς ἱκανὸς¹ λαλῆσαι τὰς δυναστείας αὐτοῦ, ἀκουστάς ποιῆσαι πάσας τὰς αἰνήσεις αὐτοῦ; Σήμερον τὸ προσκυνητὸν καὶ παράκλητον Πνεῦμα, τὸ ἐρευνοῦν² τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ θεοποιούμεθα, δι' οὗ σεοῶμεθα, δι' οὗ φωτιζόμεθα καὶ ἀθανάσιος ἀξιούμεθα καὶ ὀδῆς ἀπεράντου, ἀοράτου ἡμῖν ἐπεφοίτησεν καὶ κατήγαγε καὶ ἀνεξίωσεν, καὶ μεγίστης δυσωδίας ἐλευθερώσαν, ὑπερβαλλούσης καὶ πολλῆς εὐφροσύνης καὶ εὐωδίας πεπλήρωκεν.

3. Ἐντεῦθεν γὰρ προσκυνοῦμεν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, ἀνέμικτόν τε καὶ ἀνεκδιήγητον, ἓνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν δουλικῶς γὰρ καὶ ὀρθοδόξως λατρεύομεν τῇ παναγίᾳ καὶ πανακείᾳ Τριάδι· εἰς Θεὸς ἐν τρισὶν ἰδιώμασιν, καὶ τὰ τρία ἐν, τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης. Δικαιοῦμεν γὰρ θεολογικῶς, ἀλλ' ἀδικαιρέτως, καὶ συνάπτουμεν πάλιν, διηρημένους δὲ, οὐ συναλείφοντες, οὐ συγχέοντες τοῦ Υἱοῦ τὰς οὐσίας, οὐκ ἀπέξενωμένα πρόσωπα παρεσάγοντες, ἀλλ' ὡς ἔφαμεν, καὶ ἓνα Θεὸν ὁμολογοῦμεν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἦτον πρόσωπα οὐκ ἀνούμεθα· Θεὸς γὰρ ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὁ Υἱὸς, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἰουδαϊσμὸν καὶ σαβελλισμὸν διαφεύγοντες καὶ ἀρειανισμὸν ἐντεῦθεν ἀναθεματίζοντες, θεότητες φράζοντες, τὴν ὅλην θεότητα δογματίζοντες, ἓνα δὲ πρόσωπον καταγγέλλοντες, ἡγῶν Πατρός, ἡ Υἱοῦ, ἡ Πνεύματος, κεχωρισμένους τὸ ἐκάστου ἰδιώμα γράφομεν. Οὐ γὰρ ἐν πρόσωπον τὰ τρία καθὼς τινες τῶν ἀνοσιῶν ἀνδρῶν βατταρίζουσιν³, ἀλλ' οὐσία μία καὶ χαρακτῆρες διηρημένους τρεῖς ἀναλλοίωτοι.

4. Ἐντεῦθεν, ὡς ἔφημεν, ὁ μόνος Θεός, ὁ μόνος ἡγῶς οὐκῶν ἀπρόσιτον, ὁ πρῶτον μὲν ἀνεπιβήνην διορεῖ ἔννοησας τὰς ἀγγελικὰς καὶ οὐρανίους δυνάμεις καὶ κτίσας αὐτάς· κτίσμα γὰρ καὶ οὗτοι, ἐν τῇ Τριάδι μόνῃ πῆλον τὸ ἀκτίστον καὶ ἀκατανόητον· ὁ ποιῶν γῆν, ἡμῖν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοῖς λειτουργοῖς αὐτοῦ πρὸς γλῶσσαν· εἶτα ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὴν κτίσιν παραγαγὼν· οἷον οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πανευπεπέστατα κάλλη, γῆν τε καὶ τὰ

1. ἱκανὸς. — 2. ἐρευνοῦν. — 3. βατταρίζουσιν.

a) Psal. cv, 2. — b) I Corinth. II, 10. — c) I Timoth. vi, 16. — d) Ps. ciii, 4.

ἐν αὐτῇ φύμενα, ἀβύσσους, θαλάσσας καὶ ὅσα
τὰ ἐν αὐτοῖς ζῶα ἡμέρα τε καὶ ἀτιθάσσεια¹,
νηκτὰ καὶ τὰ ἡδυοφώνως ἡμᾶς κατατέρποντα,
τέλος, ὡς βασιλέα τούτων καὶ ἐξουσιαστὴν δημιουργ-
5 γει τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ
ὁμοίωσιν καλλωπίζει, καὶ πάντων, ὡς ἔφην,
κύριον καθιστᾷ.

Εἶτα φθόνῳ διαβόλου φαναχισθέντα², ὡς ἴστε,
καὶ δεινῶς ἐξωσθέντα τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς,
10 καὶ εἰς γῆν κατακριθέντα οἰκεῖν, καὶ ἐν ἰδρωτί
τοῦ προσώπου ἐσθίειν, ὅμοι, τὸν ἄρτον, τὸν
πρώην ἀγγελικὴν ζωὴν κληρωσάμενον· εἶτ' εὐθύς
μετὰ τὴν τοῦδε παραβάσιν καὶ πτώσιν καὶ ἑλεεινὴν
τραχηδίαν· καὶ ἦν, κατὰ μοι, λέγω, τῆς διανοίης
15 διατρέχων τὰς γενεὰς τὰς μετ' ἐκείνων καὶ μετὰ
μυριάς παραβάσεις καὶ ἐκπτώσεις τῶν γιγαντιαίων
ἀνδρῶν καὶ ἀλαζόνων ἐκείνων, τῶν μέχρι οὐρανοῦ
τεγνασχεμένων προκύψαι, τῶν δεινῶς κατακλυ-
σθέντων, ἄλλως τῶν πικρῶς πυρποληθέντων Πεντα-
20 πολιτῶν, τῶν τε παροργισάντων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
μοσχοποιησάντων, καὶ ἄλλων τινῶν ἀπεικτικῶν
συμφορῶν, ἐν οἷς τελειῶς τραχηλίσαντα καὶ κατε-
παρθέντα καὶ κορυφωθέντα τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀθροί-
μοκτικόν καὶ μηχανορράφον καὶ δολιογνώμονα
25 δράκοντα διὰ τῆς πολλῆς δεισιδαιμονίας³ καὶ
εἰδωλολατρείας καὶ κνίσσης, δι' ἧς ὁ σύμπαξ ἀήρ
κατεγράνθη τότε καὶ τὰ δρώμενα τάδε στοιχεῖα. —
Τί ποιεῖ καὶ τί πάλιν βουλευεταὶ καὶ σπλαγγί-
ζεται ἡ ἄρρητος καὶ ἀνέκφραστος σοφία, αὐτὸς ὁ
30 τοῖς Χερουβὶμ ἀθεώρητος καὶ τοῖς Σεραφὶμ ἀπρό-
σιτος, ὁ λόγῳ τὸ πᾶν συστήσάμενος, ὁ συνάναρχος
καὶ σύνθρονος Υἱὸς καὶ Λόγος, εὐδοκίᾳ αὐτοῦ τοῦ
ἀοράτου καὶ ἀκαταλήπτου Πατρὸς καὶ συνεργεῖα
τοῦ Πνεύματος; Αὐκούσωμεν.

5. Κατελθεῖν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὸ ἴδιον πλάσμα
ἀναχλέασθαι κατεπεῖγεται, καὶ, ὡς τῆς ὑπὲρ
νοῦν θεωρεῖς. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἴδιον αὐτῷ κα-
τοικήτριον ἀπεργάζεται τηλαυγέστατον, ἴδιον
ἀνάκτορον εὐτρεπίζει πανυπέριστατον, ἴδιον σκῆνωμα
4) ἐτοιμάζει καθαρώτατον καὶ ἄγνότερον, ἐξ ἄγνων
καὶ ἀμολύντων καὶ περιελέπτων αἱμάτων. Καὶ
τοῦτο σήμερον, βραβὰι τοῦ μυστηρίου, πλαστουργεῖ

decoras pulchritudines, terram et in ea germi-
nantia, abyssos, maria et omnia in illis animalia,
cicura quaeque et indomita, natantia et quae
dulci voce nos permulcent, tandem, ut regem
istorum et dominatorem, condit hominem, et
ad imaginem et similitudinem suam adornat, et
omnium, sicut dixi, dominum constituit.

Postea invidia diaboli deceptus iste, sicut
scitis, et e paradiso voluptatis terribiliter ex-
pulsus, ad terram inhabitandam condemnatur,
et qui nuper angelicam vitam sortitus, heu!
nunc in sudore vultus vescitur pane. Et statim
post illius transgressionem et casum et mise-
rabilem tragoediam... descende mihi, dico,
mente percurrans generationes, quae post
ipsum fuerunt. Et post sexcentas transgres-
siones et casus giganteorum illorum et arro-
gantium hominum, eorum qui usque ad
caelum ascendere moliti sunt, eorum qui
horrendo diluvio perierunt et qui aliorum
amaro igne combusti Pentapolitae, eorum qui
exacerbaverunt in deserto et vitulum fecerunt,
post alias quasdam detestandas calamitates,
in quibus [deprehendes] artificiosum illum et
dolosum draconem, collum superbe extollen-
tem, insolescentem, intumescens, qui fuit
ab initio homicida³, quique per varias super-
stitiones et idololatrias et victimas, quarum
nidore totus aer et omnia haec visibilia ele-
menta inquinata sunt, suas fraudes et dolosa
proposita machinatus est — post haec omnia,
ipse scilicet qui, Cherubim invisibilis et Sera-
phim inaccessibleis, verbo universum consti-
tuit, Filius et Verbum, Patri coaeternus et
illius consessor, beneplacito ipsius invisibilis
et incomprehensibilis Patris et cooperatione
Spiritus, quid faciat et misericorditer medite-
tur, audiamus.

5. Descendit super terram et suam crea-
turam revocare satagit, et, o incomprehen-
sibile donum!... Sed primum quidem proprium
sibi habitaculum efficit splendidissimum,
proprium palatium instruit praestantissimum,
proprium tabernaculum praeparat nitidissi-
mum sanctissimumque ex puris, immaculatis
conspicuisque sanguinibus. Et hoc hodie, —

1. ἀτιθάσσεια. — 2. φαναχισθέντα. — 3. δεισιδαιμονίας.

a) Joan. VIII, 44.

papae, quantum mysterium! — effingit et efformat et perfecte sanctificat et tradit illi genti ex omnibus generationibus selectae, ex David et lesse oriundae, illi iugo, dicam breviter et perlaete, praeclarissimo et piissimo, Ioachim et Annae, de quibus supra iam dixi. Hi quidem electi sunt ad suscipiendum montem magnum et excelsum, montem pinguem, dulcedinem et exultationem stillantem, regalem sedem, incomprehensibilem arcam, idolorum sacra eversuram, atque Hebraeorum irrationabiles victimas sublaturam, virginem magnum et absconditum mysterium manifestaturam, *inter se distantia in unum unituram et medium parietem maceriae soluturam*¹, patres nostros et omnem animam iustam ex inferno revocaturam, immundos nos effecturam pueros, filiorum adoptionem nobis suppeditaturam, filios lucis nos demonstraturam, mundum universum sanctificaturam, Filii sui immaculati et Salvatoris nostri Iesu Christi magnanimos athletas confortaturam, sermonem in apertione oris necnon spiritum rectum sapientia referunt illis, qui in timore et tremore Filio suo sancte ministraverint, largituram, omnes haereses dissoluturam, et istarum malevolos duces ac magistros ignominia affecturam.

6. Hanc, charissimi, hodie Ioachim et Anna digni habiti sunt suscipere, hanc concipere, hanc, inquam, benedictam et glorificatam, quam omnibus creaturis caelestibus et terrestribus superiorem confiteor; quae omnes sancte et pie vivendi cupidos benigne fovet et adiuvat; quae confractos instaurat, desperantes prae multitudine transgressionum mandatorum Dei advocat et consolatur, erigit et allevat tristes, afflictos, et adversitatibus subiectos, illosque eripit de manu dolosorum; quae gravi morbo detentos et paene animam agentes visitat et erigit.

Hanc igitur, quae est maximum praesidium nostrum, hodie, fratres, Anna praeclarissima in sinu suo sterili admisit. Haec est, quae

καὶ διαπλάττει καὶ καθαρῶζει· καὶ παρέχει τῇ ἐλλειγεμένη ἐκ πασῶν γενεῶν φυλῆ, τῇ ἐκ Δαυὶδ καὶ Ἰεσσαί, εἰπω δὲ συντόμῳ; καὶ χαρμονικῶς μάλα· Ἰωακείμ καὶ Ἄννη, τῇ λελακπροσμένη καὶ πανευλαθεῖ συζυγίᾳ τοῖς ἀνέκαθεν εἰρημένους τοῦ ὑποδέξασθαι αὐτοὺς τὸ μέγα ὄρος καὶ ὑπερθεῖν, τὸ πῖον ὄρος, τὸ σάσαν γλυκασμὸν τε καὶ ἀγαλλίαισιν, τὴν βασιλικὴν καθέδραν, τὴν ἀκατανόητον κιβωτὸν, τὴν μέλλουσαν καθελεῖν τὰ τῶν εἰδώλων σεβάσματα, τὰς τῶν Ἑβραίων ἀλόγων ζώων ἕσθας, τὴν μέλλουσαν φανερωῆσαι τὸ ἀποκεκρυμμένον καὶ μέγα μυστήριον, τὴν μέλλουσαν ἐπιθεῖν τὰ διεσπῶτα εἰς ἓν, καὶ τὸ μεσοῦτερον¹ τοῦ ἰσογυμῶ² καταλῦσαι, τὴν τοὺς προπάτορας ἡμῶν ἐξ ἄθου καὶ πᾶσαν δικαίαν ψυχὴν ἀνακαλεσασμένην, τὴν ἐξ ἀκαθαρσίας ἀγνοῦς ἡμῶν ἀπεργασσασμένην, τὴν νόθεσίαν ἡμῶν πρυτανεύουσαν, τὴν τέκνα φωτὸς ἀναδείξουσαν, τὴν τὸν σύμπαντα κόσμον καθαρῶσαι, τὴν τοὺς καρτερορρόνους ὑπὲρ τοῦ ἀχράντου αὐτῆς Υἱοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναθλήσαντας ἐπισφύσουσαν, τὴν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος καὶ πάλιν, καὶ νοῦν εὐθῆ καὶ σοφίας ἀνάπλεων ζωρουμένην τοῖς καθαρῶς ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ τῇ Υἱῷ αὐτῆς λειτουργοῦσιν, τὴν πᾶσαν αἴρεσιν καταλύσουσαν καὶ αἰσχύνης πληρώσουσαν τοὺς αὐτῆς κακόφρονας ὁδηγούς καὶ διδασκάλους.

6. Ταύτην, ἀγαπητοί, σήμερον Ἰωακείμ καὶ Ἄννα κατηξίωνται ὑποδέξασθαι, ταύτην συλλαβεῖν τὴν εὐλογημένην καὶ δεδοξασμένην, τὴν ἀνωτέραν πάντων ὁμολογῶ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων κτισμάτων, τὴν τοὺς ὁπίως προβυμμένους ἐν εὐλαθεῖᾳ βιωτεύειν παραμυθουμένην καὶ συναντιλαμβανουμένην, τὴν τοὺς κατεργασμένους ἀνορθοῦσαν, τὴν τοὺς ἀπεγνωσμένους διὰ πολλὴν παράβασιν ἐντόλων Θεοῦ δικαιομένους προσκαλουμένην καὶ παρηγοροῦσαν, τὴν τοὺς ἐν ἀθυμίᾳ καὶ θλίψει καὶ περιστάσει περιπίπτοντας ἀνορθοῦσαν καὶ βοηθοῦσαν καὶ δολίων ἀνδρῶν ἐξαιρουμένην, τὴν τοὺς ἐν ἀσθενείᾳ βαρυστάτη κατεργασμένους καὶ μικρὸν πνέοντας ἐπισκεπτομένην καὶ ἀνιστῶσαν.

Ταύτην οὖν τὴν μεγίστην προστασίαν ἡμῶν σήμερον, ἀδελφοί, ἡ Ἄννα ἡ παμμεγίστη ἐν τῇ στερεοῦσῃ αὐτῆς νηδύϊ εἰσδέδεται, τὴν τοὺς

1. μεσοῦτερον.

a) Ephes. II, 15.

ὀρθοδόξως ἐπὶ γῆς κατάρχοντας βασιλεῖς καλλω-
 πίζουσαν καὶ κατὰ βραβείρων ἀθῶον ἐνισχύουσαν,
 τοὺς κακοδόξους δὲ αἰρετίζοντας ἐκλεκνίτουσαν, καὶ
 τὰ χάλιστα τῆς κληρονομίας αὐτῆς ἀπείργουσαν, τὴν
 5 τὰ ἀλλόφυλα καὶ βαρβαρῶδη ἔθνη ἀνησταμένην
 καὶ κατασφάττουσαν τῇ ἀκοιμήτῳ αὐτῆς πρεσβείᾳ
 καὶ φιλανθρωπίᾳ, τὴν τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς
 ἡμῶν καὶ ἄρτου λιμώττοντας τρέφουσαν, καὶ σκέ-
 10 πτουσαν καὶ παρακαλοῦσαν, τὴν τοῖς ἐν νηστείαις
 ταῖς κατὰ δύναμιν καὶ ἀγρυπνίαις καὶ ψαλμοῖς
 προσεδρεύουσιν τῇ ἐκουστῇ ἀγίῳ ναῷ ἐπιφάνουσαν,
 καὶ στεφανοῦσαν καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἐμπιπλῶσαν,
 καὶ τοὺς ἀμελείᾳ δὲ καὶ νοθείᾳ καθεσθόντας καὶ
 γαστριζομένους βραχὺ τὴν ἐπιτιμῶσαν, ἐπιστρέφου-
 15 σάν τε καὶ διδάσκουσαν λόγον πνευματικῶν καὶ
 σωτήριον, τὴν γῆν τε καὶ θάλασσαν ἐπευλογοῦσαν
 ἀκοιμήτους αὐτῆς πρεσβείαις, καὶ ἡμᾶς μυρίων
 ἀγαθῶν δικαίους τε καὶ τῆς δικαιοσύνης λιμώ-
 ττοντας ἐμπιπλῶσαν, τὴν ἀπὸ θεηλάτων ἡμᾶς
 20 πληγῶν λυτρομένην, ὅταν ἀπὸ σεισμοῦ, λιμοῦς
 λοιμοῦ, κατακλυσμοῦ, καὶ καιρῶν ἡμῖν μετανόιας
 λαμβάνουσα.

7. Ταύτην, πατέρες, πάλιν ἔρω, καὶ ἀδελφοὶ
 καὶ τέκνα, σήμερον Χριστὸς ἡμῖν εἰς λύτρωσιν
 25 ὄδωκεν διὰ τῶν ἄγαν δικαίων Ἰωακείμ τε καὶ
 Ἄννης. Ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν οὐχ ὡς πρώτην
 ἀπάντων ἑορτῶν εἰσδεξώμεθα; Οὐχ ὡς τὸ κεφάλαιον
 ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν προξενήσουσαν ἐναγκαλι-
 σώμεθα; Οὐχὶ χορεύσομεν ἐπὶ νύκτι προστειρωτάτας
 30 τῇ σχολῇ καὶ ἀπατεῶνι ὄρει; *Ποῦ σου, θάνατε,*
τὸ κέντρον; Ἡοῦ² σου, ἡδῆ, τὸ νίκος; Ἡ δὲ
 γὰρ ὅσπερ ἐπεισόδιον ἄνθος τὸ κατ' αὐτοῦ τρώ-
 πειον ἡμῖν μελοῦσθαι, καὶ τὰ σύμβολα τῆς ἡτέρας
 αὐτῷ ὑποδείξει, καὶ τὸν σταυρὸν ἐπισεισαι, τὸ
 35 κρατικῶν ἡμῶν ὕπλον, ἐν ᾧ ὁ Υἱὸς αὐτῆς καὶ
 Θεὸς σκρῶθεις ἐξ αὐτῆς καὶ τὰς χεῖρας ταυνοῦσας
 προσήλωσεν τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐν αὐτῷ, καὶ ἀπερ-
 ρήπισεν ἀφ' ἡμῶν τὸ πονηρὸν στίφος τῶν ἀοράτων
 καὶ σκοτεινομόρφων ἐχθρῶν.

8. Πανηγυριστέον τῆς ἡμέρας ταύτης τὸ ὄδωρον,
 ἀλλ' οὐ θρηνητέον. Χορεύσομεν οὖν, ἀλλ' ἐν ψαλ-
 μοῖς καὶ ὕμνοις, ψόθῳ καὶ ἀγαλλίασει *δοιλεύσατε*
 40 *γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε*

orthodoxos imperatores super terram dominan-
 tes adornat roboratque contra atheos barbaros:
 haec, quae haereticos cacodoxos conerit et a
 sua haereditate celerrime expellit: haec, quae
 alienigenis barbarisque nationibus obsistit
 illasque indefessa sua intercessionem et miseri-
 cordia iugulat; haec, quae fratres nostros
 pauperes fameque laborantes pane nutrit,
 protegit et consolatur; haec, quae templo
 sancto suo assiduis, quantum possunt ieiuniis,
 vigiliis et psalmodiis instantibus praesens
 adest, illos coronis augens multisque bonis
 adimplens; negligentibus vero et somno pigriti-
 adae deditos ventremque explentes moderate
 increpat, ad virtutis viam reducit et verbum
 spirituale salutiferumque docet. Haec est, quae
 deprecationibus suis nusquam cessantibus
 terrae marique benedicit, nosque iustos et
 iustitiam esurientes immuneris adimplet bonis:
 haec, quae nos a plagis divinitus immisissis, ut
 a terrae motu, fame, peste, diluvio, liberat
 nobisque poenitentiae tempus donat.

7. Hanc, rursum dicam, Patres et fratres
 et filii, Christus hodie in redemptionem dedit
 per Ioachim et Annam iustissimos. Hunc igitur
 diem nonne ut omnium festorum primum
 accipere debemus? Nonne ut summam bono-
 rum nobis conciliaturum amplectemur?
 Nonne saltabimus magna cum exultatione,
 adversus tortuosum et fraudulentum serpen-
 tem carmen triumphale canentes? *Ubi est*
mors, stimulus tuus? Ubi, inferne, victoria
tua? Expedit enim nobis, ut adversus eum,
 tropaeum, sicut quoddam carmen adventitium,
 modulemur, signa eius cladis exhibentes
 et fortissimum scutum nostrum, crucem scilicet,
 moventes, in qua Filius ipsius [Virginis] et
 incarnatus Deus ex ea manus expandens,
 peccata nostra affixit, et a nobis agmen ne-
 quam invisibilem et tenebricosorum hostium
 colaphis abegit.

8. Publicas laudes huius diei donum, non
 lamentationes, exposcit. Saltemus igitur, sed
 in psalmis et hymnis, in timore et exulta-
 tione : *Servite enim Domino in timore, et*

1. τοῦς. — 2. ποῦ.

a) I Corinth. xv. 55.

exsultate ei cum tremore^a. Panegyryn celebramus, sed cum pia reverentia, spiritualibus ornati virtutibus. Supplicemus cum vestium splendore, sed absque inquinamento animae et corporis. Satiemur deliciis, sed sine pollutione ventris prae nimietate cibi et potus, unde concubitus et impudicitiae, quibus illud quod est ad imaginem maculatur. Esurientibus panem impertiamur, et, secundum Scripturam, pauperes tecto carentes foveamus; aegrotos et in carcere contritos, secundum Evangelii vocem, visitemus. Sic enim homines Deo placentes, Ioaehim scilicet et Annam, virtutibus sectari, necnon spiritum principalem, spiritum salutarem gignere poterimus.

Et enim e Virgine natus est Christus, ut virginitatem nos edoceret; in praesepio brutorum reclinatus, ut ad humilia quaerenda nos instrueret. *neque de divitiis incertis sublimē saperemus*^b: *Divitiae enim si affluant, nolite cor apponere*^c. Non habuit super terram ubi caput reclinarat auctor vitae, sed pedibus iter egit propter nostram salutem, et super terram dormivit, nullum cervical nec aliud quid ad requiescendum adhibens, ut paupertatem nos doceret coelestesque redderet. Quadraginta diebus ieiunavit semel, et totam vitam in modestia et frugalitate transegit, docens aperte: *Vae vobis, qui saturati estis*^d, et caetera, ut nos homines faceret angelos. Lacrimatus est super Ierusalem; et saepe quidem palam orabat, at etiam montes petebat cum Patre collocuturus, ut et nos deinceps orantes doceret absque vana gloria preces fundere, quamvis multi sint qui laudent, et rursus bonum et imperturbationem solitariae contemplationis insinaret, sic splendidissimum exemplar Dominus, nobis servis inutilibus, in omnibus seipsum praebens.

Taliter igitur conversantes et quantum possumus, virtutum exercitio operam dantes, et hanc nunc iustorum conceptionem, et ad nos humiles Virginis perpetuae adventum convenienter et digne celebrare poterimus; postea vero spiritualiter viventes, etiam nativitatem ipsius et

αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Πανηγυρίζομεν, ἀλλ' ἐν εὐλαβείᾳ, ταῖς πνευματικαῖς κατακοσμούμενοι ἀρεταῖς· λιτανεύσομεν λαμπροφοροῦντες, ἀλλ' ἔξω ῥύπου ψυχῆς καὶ σώματος τρυφήσομεν, ἀλλὰ μὴ τὴν γαστέρα διὰ κόρου καὶ μέθης καταμολύνουμεν, ἐξ ἧς κοίται καὶ ἀσέλγεια, καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ῥυπαίνεται. Μεταδῶμεν πεινώσιν ἄρτον, καὶ πτωχῶς ἀστέγους διαθερμάνομεν γραφικῶς, καὶ ἀσθενούντας εὐαγγελικῶς καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ κατατρυχωμένους ἐπισκευάσομεθα. Καὶ οὕτως δυνήσομεθα πλησιάσαι ταῖς ἀρεταῖς τοῖς θεαρέστοις ἀνδράσιν¹· Ἰσακκεῖτε τε καὶ Ἄννη καὶ τεκεῖν πνεῦμα ἡγεμονικὸν, πνεῦμα σωτήριον.

Ἐκ παρθένου γὰρ ἐτέχθη Χριστὸς, ἵνα παρθενίαν ἡμῶς ἐκδιδάξῃ; ἐν ψάτῃ ἀλόγων ἀνεκλήθη, ἵνα τὰ ταπεινὰ ἡμῶς ζητεῖν ὑποδείξῃ, καὶ μὴ μέγα φρονεῖν ἐπὶ πλοῦτου ἀδελότητι. Πλοῦτος γὰρ, ἐὰν ἴῃ, μὴ προστίθεσθε καρδίᾳ. Οὐκ ἔστιν ἐπὶ γῆς ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνας ὁ ἀρχηγός τῆς ζωῆς, ἀλλὰ πεζεύων καὶ ὀδοποιῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν * καὶ γε καὶ ἐπὶ γῆς καθεύδων, οὐ προσκεφαλαίου ἢ ἄλλου τινὸς ἀναπιστικῶς ἐπιδεδυμένος, ἵνα ἡμῶς ἀκτήμενος διδάξῃ καὶ οὐρανόθεν ποιήσῃ. Νενήστευκεν τεσσαρακονθήμερον ἅπασι, καὶ τὸν ἅπαντα διέχρονον ἐν εὐταξίᾳ καὶ ὀλιγαρχίᾳ διέτριψεν, διδάσκων ἀνάφρατον· Οὐαὶ οἱ ἐμπεπλησμένοι καὶ τὰ εἴδη, ἵν' ἡμῶς ἀγγέλους ἀντ' ἀνθρώπων ἐργάσῃται. Ἐδάκρυσε ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ πολλάκις παρησίᾳ προσήλυτο· ἀλλ' οὖν καὶ ἐν ὄρει προσεχώρει προσμιλῶν τῷ Πατρὶ. ἵνα καὶ μεταξὺ ἡμῶς προσευχομένους διδάξῃ ἀκενοδόξως τὰς ἐκτετριὰς ποιῆσθαι, κἄν πολλοὶ οἱ ἐπαινούντες ὦσιν, καὶ αὖθις τὸ τῆς ἡσυχίας κελὸν καὶ ἀμετεώριστον ὑποδεικνύων, μάλᾳ φαιδρῶς τύπον ἡμῶν ἐαυτὸν τοῖς ἀρχαίοις ὁ δεσπότης εἰς ἅπαν ὅ τι οὖν παρέσχετο.

Οὕτως οὖν πολιτευόμενοι, καὶ οὕτως κατὰ τὸ ἐγγυροῦν ἐξασκούντες ταῖς ἀρεταῖς, δυνήσομεθα καὶ τὴν νομὴν σύλληψιν τῶν δικαίων, καὶ τὴν ἐπιδημίαν τῆς ἀειπαρθένου. τὴν πρὸς ἡμῶς τοὺς ταπεινοὺς, ἑορτάζειν προπύτως καὶ κατ' αἴτιαν· εἶτα πνευματικῶς ζῶντες καὶ γέννησιν καὶ κοίμη-

1. ἀνδράσιν. — 3. δυνήσομεθα.

a) Psal. II, 11. — b) I Timoth. VI, 17. — c) Psal. LXI 10. — d) Luc. VI, 25.

σιν, ἀλλὰ γε καὶ πάσας τὰς ὑπερφύτους ἑορτὰς τοῦ ἀγράντους καὶ ἀρυπτίως ἐξ αὐτῆς προελθόντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ, δοῦσαν αὐτῷ καὶ εὐχαριστίαν ἀναμείλιπτοντας, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Dormitionem, sed et omnes praeclaras festivitates Christi veri Dei nostri, qui ex ipsa immaculate et castissime prodivit, gloriam illi et gratiarum actionem concinentes necnon Patri et Spiritui sancto, in saecula saeculorum. Amen.

II^a

EUTHYMI PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI ENCOMIUM IN VENERATIONEM ZONAE DEIPARAE NECNON IN DEDICATIONEM SANCTAE IPSIUS CAPSAE IN CHALCOPRATHIS.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ἘΓΚΩΜΙΟΝ Εἰς τὴν ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΖΩΝΗΣ ΤΗΣ ὙΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ, ΚΑΙ Εἰς τὰ ἘΓΚΑΪΝΙΑ ΤΗΣ ἉΓΙΑΣ Αὐτῆς ΣΟΦΟΥ¹ Ἐν τοῖς² Χαλκοπρατίοις³.

EUTHYMI MONACHI ENCOMIUM IN VENERATIONEM PRETIOSAE ZONAE SANCTISSIMAE DEIPARAE NECNON IN DEDICATIONEM SANCTAE IPSIUS CAPSAE IN CHALCOPRATHIS.

1. Πρόκειται σήμερον ἡμῖν εἰς προσκύνησιν καὶ πνευματικὴν ἐστίασιν, ὃ καθαρὸν μοι ἀχροατήριον, ἢ σεπτὴ καὶ περιφανὴς καὶ σεβασμία καὶ αὐτοῖς φημί τοῖς ἀνωτάτω λειτουργοῖς τοῦ ἀκατάληπτου ἡμῶν κατὰ χάριν πατρὸς ἡ ἄψυστος⁴ καὶ ἀνέπαφος καὶ ἀδιάφθορος ζώνη τῆς ὑπερευλογημένης καὶ ὑπερενδόξου ἀειπαρθένου τε καὶ παναγράντου θεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ σπουδῆ πάντες νυψάμενοι τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα δι' ἀνεπιλήπτων καὶ θεοπρεπῶν ἀρετῶν, οὕτω καὶ προσίωμεν τῷ θεῷ αὐτῆς καὶ περιβλέπτῳ καὶ μηδὲν¹ ἀποδέονται τοῦ ὑπερουρανίου χωροῦ νεῶν, ἐν ᾧ πᾶς τις, ὡς ὁρᾷτε, εἰσερχόμενος ὡς ἐν οὐρανῷ, κατὰ τὸν φράζοντα, τρίτου², τὰς διηγεκεῖς καὶ ἀδιαιλείπτως λατρείας καὶ δοξολογίας σὺν φόβῳ καὶ ἀγαλλίασει καρδίας πεποιθήσει, μάλιστα γὰρ καὶ σήμερον, εὐγε τοῦ θαύματος καὶ ὑπέρευγε τοῦ ξένου δράματος, ὅτι περ μετὰ τὴν φρικτὴν καὶ χαροποιὴν προσκύνησιν τῆς τιμιωτάτης καὶ βασιλικωτάτης καὶ χριστοποθέτου ζώνης, καὶ ὁ παραδείσου τοῦ ἐν Ἐδέμ τιμιώτερος, ὡς ἔραμεν, οὗτος

1. Proposita est nobis hodie ad venerationem et spirituale convivium, o purum mihi auditorium, augusta et insignis et colenda vel ab ipsis supremis ministris nostri secundum gratiam, qui non potest comprehendi, Patris, integra, intacta et incorrupta zona omnino benedictae et gloriosissimae semper Virginis et immaculatissimae Dominae nostrae Deiparae : Propere ergo omnes animas et corpora per virtutes irreprehensibiles et Deo dignas abluamus, et sic accedamus ad ipsius divinum et conspicuum templum, quod a caelesti loco in nullo deficit; in quod, ut videtis, omnes qui ingressi fuerint, quasi in tertio caelo, de quo Apostolus, commorentur, perpetuas et incessantes adorationes ac laudationes cum timore et cordis exultatione faciunt, maxime quidem hodie, quoniam, o miraculum et certe stupenda visio, post tremore simul et gaudio plenam venerationem pretiosissimae et augustissimae et Christo amabilis zonae, vel ipso, quod est in Eden, paradiso pretiosius, templum hoc, ut

1. A σωροῦ. — 2. B τῆς ἐν. — 3. E codice Vaticano graece, 1671, qui designatur per litteram A, littera B indicat cod. Vatic. graece, 820. — 4. A μηθέν. — 5. B τρίτον.

diximus, dedicatum est, in quo, etiam Domini Christi, qui est unus de supersubstantiali et increata Trinitate, repositae sunt, o mysterium, o rem miram, inaestimabiles et divinae fasciae lucidae et splendidissimae zonae coniunctae.

Et quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? Aut quomodo possim ego hoc duplici luce resplendens festum verbis exornare splendidis, primum quidem, ut Deo placeam, et ei quae cum peperit sine semine et plane ineffabiliter; deinde etiam ut prosim eis qui conveniunt et iucunde exsultant? Quippe qui excelso vitae genere, quod scribendi cupidus deceat, caream — *Primum enim caepit Iesus facere, deinde docere*^b — et spirituali oratione nimis egeam. Concionatorem enim oportet linguam habere theologiam, ut non alio oculo convertat, quam ad deiferos homines, qui olim pulchra et splendida facundia claruerunt, quorum vestigiis inhaerere necesse est; secus, indecora verborum humilitate et obscura atque inornata dictione, eos qui convenerunt auditores taedio afficiet. Sed tamen viri fidelissimi et divinis repleti praecepto obtemperantes, eamus iam duplex ad festum Virginis perpetuae omni laude dignae; eamus: *Dabit enim verbum, inquit, Dominus evangelizantibus virtute multa*.

2. Age vero, huic divino et excellenti et iucundo diei novum aliquid prius comparemus et exaequemus spectaculum, et sic ad verbum et consequenter nobis orationem suppeditante illa, quae sine ullis loci angustiis cepit consistens Verbum Patris, encomiorem coronas festi amicis adiciemus, et amborum festo ea quae decent afferemus. Quo modo enim propositis geminis, qui gaudium afferunt, oculis, sole, inquam, resplendente et orientem illustrante, et luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus nutu et providentia divina et voluntate Patris orientibus, admirabile et ineffabile omnibus, qui hic adsunt, praeparatur spectaculum; ita etiam, quae nunc adest, splendida

νάς ἐγκεκρίσται ἐν ᾧ καὶ τὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τοῦ ἐνὸς τῆς ὑπερουσίου καὶ ἀκρίστου Τριάδος ἀποτέθειται, βαβαὶ τοῦ μυστηρίου, βαβαὶ τοῦ ξένου πράγματος, ἀτίμητα καὶ θεοσπερῆ σπάργαντα τῇ τριλαμπεῖ καὶ ζωταυρεῖ συνημιέμενα ζώνῃ.

Καὶ τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κερίου, ἀκνωστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰδέσεις αὐτοῦ; ἢ καὶ πῶς ἱκανὸς γενοίμην ἐγὼ τὴν διπλοραῆ ταύτην δὴ ἑορτὴν λόγῳ κατασεμνῶναι φαίδροῖς, εἰς ἀρέσκειαν μὲν Θεοῦ πρώτων γενοίμενος καὶ τῆς 10 τοῦτου τεκούσης ἀσπόρου καὶ ἀρρήτου, εἶτα δὲ καὶ εἰς ὄφελος * τῶν συνδραμόντων καὶ χροποῦν ἀγαλλίαισι. Καίτοι καὶ βίου μὲν ὑψηλοῦ κατὰ τοὺς γράφειν ἐθέλοντας ὑστερούμενος· ὡν γὰρ ἤρξαστο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, καὶ λόγου δὲ 15 ἀπορῶν ἤγαν πνευματικοῦ θεολογικῆν γὰρ γλωτταν ὁ τοιοῦτος εἶεν ὄφειλε, ὡς μὴ ἑτεροεθλαμῆν πρὸς τι, ἢ τοῖς θεοφόροις ἀνδράσι ἀποδέειν τοὺς πάλαι καλῶς καὶ πανηγυρικοῦς εὐλόγητισσασιν, ἢ καὶ τοὺς συνδεδραμχότας ἐνταῦθα τῶν ἀρχοῦν ἀνιᾶσθαι 20 παρασκευάσει τῇ τῶν λόγων ἀπρεπεῖ γλαμαλότητι καὶ τῇ ἀσαφεῖ φημί καὶ ἀκαλλία τῶν λέξεων. Ἄλλ' ὅμως ὑπακοὴν πληροῦντες ἀνδρὸς πιστοτάτου καὶ τὰ θεῖα ἐμπεπλησμένοι, ἴωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν διπλῆν τῆς παννυκτίου καὶ ἀειπαρθένου ἑορτῆν 25 ἴωμεν· δόσεις γὰρ Κερίου ἤμα, φησί, τοῖς εὐαγγελιζομένοις δεινίμει πολλῆ.

2. *Καὶ φέρε δὴ τῆδε τῇ ὑπερφερεῖ καὶ θεοσπερεῖ καὶ χροποῦν ἡμέρᾳ προαπεικάζωμεν καὶ ἐξιτάσωμεν ξένον θέμα τι καὶ πρᾶγμα, καὶ οὕτω κατ' 30 ἔπος καὶ ἀκολούθως βρουόσης ἡμῖν τὸν λόγον τῆς ἀστενοχωρήτως χωρησάσης τὸν ἐνουπόστατον Λόγον τοῦ Πατρὸς, τὰ τῶν ἐγκωμίων στέμματα τοῖς φιλεόροις προσθήσομεν¹, καὶ τῇ ἀμφοῖν ἑορτῇ εἰκότα προσοίσωμεν². Ὡς γὰρ διδύμων ὄρθαλμῶν 35 καὶ χροποῦν προκειμένων, ἡλίω φημί σελαγίζοντος καὶ φουκτοροῦντος τὴν ἔω, σελήνης τε φαίδρυνόσης καὶ φωτιζούσης μετ' ἀστέριον λαμπρῶν τὴν ἀλαμπῆ νύκτα, ἢ καὶ δύο ἡλίων ἀνατελλόντων νέουσι καὶ προνοῖα θεοτάτη καὶ 40 πατροκινήτη βουλή, παρὰδόνον καὶ ἀνεκλάλητον παρασκευάζει πᾶσιν τοῖς ὄρωσι τὸ τῆδε θέμα, οὕτω δὴ καὶ ἡμῶν ἐνεστώσα λαμπρὰ καὶ ἀροράτη*

1. B προσθήσομεν. — 2. B προσοίσωμεν.

a) Psal. cv, 2. — b) Act. i, 1. — c) Psal. lxxvii, 12.

πανήγυρις ἀκτινοβολοῦς ἀστραπᾶς ἡμῖν ἐπαφίησι
καὶ τὴν συνάθροισιν τοῦδε τοῦ πιστοτάτου λαοῦ
ὡς ἄστρον πληθύν, μικροῦ δεῖν. ἀριθμουμένην καὶ
μηδὲν ἀποδέουσαν, τῷ τεμένει τῆς ἀληθείας καὶ
5 κυρίως Θεοτόκου προτίμπτει· καὶ θεοφραγεῖς ἀκτῖνας
καὶ γε καὶ μυριπνόους εὐωδίας πλουσίως προχέει,
καὶ δοξάζειν Θεὸν εὐπρόθυμα πείθει, ὡς οὐκ ἂν τις
γγενῶν ἐκλαλήσειεν· ἀνεξάντητος γὰρ ἡ βρῦσις
τῶν αὐτῆς ἀγαθῶν, ἀένναος ὁ θησαυρὸς τῶν αὐτῆς
10 θαυματουργιῶν.

Εἰ γὰρ, ὡς ἔφαμεν, γλυκὺς ἐστί καὶ ποθητὸς καὶ
ἐξίκετος καὶ εἰς εὐφροσύνην καρδίης καθίσταται
ἀνίσχων καὶ ἀνατέλλων τὰς ἀκτῖνας οὗτος δὴ ὁ
πρόσκαυρος καὶ φθνήσασθαι μέλλων ἥλιος, κἄν
15 μόνος εἶη φάνων καὶ ἀστροῦν, πόσῃ δοκεῖ τε
τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον Χριστὸν καταλάμπειν
ἡμῖν κατατροφῶσιν αὐτοῦ τῆς ἡδίστης ὠραϊότητός
τε καὶ καλλωνῆς, δι' αὐλῶν τε λέγων προσευχῶν
καὶ πανάγων δοξολογιῶν· ἐγὼ γὰρ, φησίν,
20 τοῖς ἐμὲ φιλοῦντας, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ,
ἀγαπῶ. Ὁ δὲ ἀγαπῶν, φησίν, τὸν Υἱὸν καὶ
θεοζῶντονον Χριστὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀγρόνιος αὐτὸν
πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων καὶ ἀπορρήτως γεννήσαστα,
ἀγαπᾷ δὲ καὶ τὸ πανάγιον καὶ παράκλητον Πνεῦμα
25 ὡς ἰσότημον καὶ σύνθρονον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ
ὡς ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον, δι' Υἱοῦ δὲ
παντὶ θεοσεβῶντι πεμπόμενον· ἀγαπᾷ δὲ, ὡ τῆς
ὑπερβαλλούσης οἰκονομίας Θεοῦ, καὶ τὴν ἀρρήτως
καὶ φρικτῶς ἐπ' ἐσχάτων χρόνων χωρήσασαν τὸν
30 μονογενῆ Λόγον τοῦ Πατρὸς καὶ συνάναρχρον. Κατ'
οὐδένα γὰρ λόγον κεκοινώνηκεν ὁ Πατὴρ καὶ τὸ
Πνεῦμα τῆ ἐνάνθρωπήσει, εἰ μή που τις φαίη κατὰ
τὴν ἀγαθοπρεπῆ καὶ φιλόανθρωπον βούλησιν.

3. Ἐσγεν γὰρ ἐν κοιλίᾳ, ἔσγεν ἡ πανάμωμος
35 καὶ πανάχραντος τὸν τῷ λόγῳ τοὺς οὐρανοὺς
συστήσασαν· ἔσγεν ἐν κοιλίᾳ τὸν τῆ θρακὶ τὰ
πάντα συνέχοντα· ἔσγεν ἐν κοιλίᾳ², καὶ ὃ
κοιλίας παναγοτάτης καὶ παναμώμου, ὃν τρέμουσιν
αἱ νοεραὶ πᾶσαι ταξιαρχίαι· ἐβάστασεν ἐν ἀγκά-
40 λαις³ τὸν ἀχώρητον καὶ ἀπρόσιτον πάσῃ τῆ κτίσει,
ἐβάστασεν ἐν κοιλίᾳ⁴, ἀλλὰ τί σοι, φιλόανθρωπε,
τοῖς πτωχεύουσι καὶ ἀπερριμμένοις; τέλειον Θεὸν
καὶ τέλειον ἄνθρωπον, διπλοῦν τῆ φύσει, μιᾷ δὲ

et summa celebritas in nos emittit radorum
micantia fulgura, et huius fidelissimi populi
congregationem, quae, quin astrorum multi-
tudinem exaequet, parum vix abest, mittit ad
templum eius, quae est vere et proprie Dei-
para; divinosque radios et odores suavissi-
me spirantes effundit innumerabiles, suadens
Deum promptissimo glorificare animo, quo-
modo ex terrigenis nemo fuerit elocutus.
Inexhausta est enim bonorum ipsius scaturigo,
perennis mirabilium eius thesaurus.

Si enim, ut diximus, dulcis et desiderabilis
et eximius est laeticatque corda, dum oritur
et radios emittit hic sol temporaneus et cor-
ruptioni reservatus, etiamsi solus splendeat et
lucescat, quanto magis, putas, Christus, sol
iustitiae, nos illuminat, iucundissima sua
specie et pulchritudine fruentes, per spirituales,
dico, preces et castissimos hymnos? « *Ego
enim, Dei sapientia, inquit, diligentes me diligo* ». *Qui
autem, inquit, diligit Filium et Christum
Deum et hominem, diligit eum quoque, qui
ipsum genuit sine tempore et ineffabiliter,
ante omnia saecula. Diligit etiam sanctissimum
et Paracletum Spiritum ut honore aequalem
consessoremque Patris et Filii, et ut qui ex
Patre quidem procedit, per Filium autem ad
omnem pium mittitur. Diligit autem simul,
o excellentem Dei oeconomiam, eam quae
ineffabili ac stupenda ratione in ultimis tem-
poribus continuit Unigenitum Verbum Patris,
principii simul expers. Nullo enim pacto Incar-
nationis participes facti sunt Pater et Spiritus
sanctus, nisi hoc dixeris secundum beneficam
et piam voluntatem.*

3. Habuit enim, habuit in utero immaculata
et impolluta eum, qui verbo caelos constituit;
habuit in utero eum, qui pugno omnia con-
tinet^b, habuit in utero, o castissimum et im-
maculatissimum uterum, eum quem timent
spirituales omnes hierarchiae. Gestavit in
ulnis incomprehensibilem et omni creaturae
inaccessibilem; gestavit in utero — verum
quid tibi rei, o benigne, cum mendicis et
abiectis? — perfectum Deum et perfectum ho-

1. B δι' αὐλῶν τε λέγων δοξολογιῶν καὶ πανάγων προσευχῶν. — 2. Om. B. — 3. B ἐν κοιλίᾳ. — 4. Om. B.

a) Prov. VIII. 17. — b) Is. XL. 12.

minem, duplicem natura, una autem consistentem hypostasi. Non enim dicimus hominem deificatum tanquam in phantasia; absit: sed Deum incarnatum et hominem factum, qui totam massam nostram assumpsit, profitemur: *Verbum enim*, inquit tonitruus filius, *caro factum est*^b, non quod mutatum sit ex eo quod erat Verbum, sed quod, ut caro fieret, acciperit, non conversa divinitate in humanitatem, sed naturam humanam una cum propria suae divinitatis substantia in propria Dei Verbi subsistentis persona comprehendens.

Hominem autem dico perfecte. Quaecumque enim in homine, et qualia homo, et quidquid est homo, haec Unigenitus adveniens suscepit, ut in perfecto suo homine, totum, quod ad salutem pertineret, cum Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens, ne pars relicta rursus fieret esca diaboli. Non enim venit ut mutaret naturam sua incarnatione universorum Deus, sed ut eam reformaret, et a mutatione liberam ostenderet, sicut condita est. Quod enim fuimus, erimus, per mysterium eius incarnationis eam, quae ab initio fuit, immutabilitatem accepturi, quam mihi meis omnibus constituit, corpus a peccato natura mundum et spirituales animam voluntate praeditam immutabilem in seipso ostendens. Uno verbo totum dico mysterium: neque Deum nudum corpore et iis, quae sunt corporis, Christum esse credamus, neque merum hominem sola dignitate Deum esse absque vera divinitate et iis omnibus, quae ad divinitatem pertinent — utrumque enim quicumque declarat, est diaboli discipulus — sed Deum totum, eundem absque mutatione totius hominis essentiam accepisse *puro corde credamus ad iustitiam et ore*, iuxta doctrinam apostolicam et paternam, *confitemur ad salutem*^b.

Hunc ergo, hunc ante saecula Deum incomprehensibilem, qui in duabus essentiis et operationibus refulsit, in una autem, ut diximus, persona, et nobis in omnibus fuit assimilatus absque peccato, peperit quae est verum patrocinium christianorum, quae proprie, vereque est Deipara, quae est altior et superior quavis creatura invisibili aut visibili, quae

τῇ ὑποστάσει. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον θεοθέντα λέγομεν ὡς ἐν φαντασίᾳ, ἀπαγε, ἀλλὰ Θεὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ ὄλον ἀναλαβόντα τὸ ἡμέτερον ψῆμα δογματίζομεν· ὁ Λόγος γὰρ, φησὶν ὁ τῆς βροντῆς γόνος, ἀρξὲ ἐγένετο, οὐ τραπίς τοῦ εἶναι Λόγος, ἀλλὰ προσλαβὼν τὸ γενέσθαι ἀρξὲ, οὐ μεταβαλὼν τὴν θεότητα εἰς ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ σὺν τῷ ἰδίῳ σώματι τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἐνυποστάτου συμπεριλαβὼν τὸ εἶναι ἄνθρωπον.

Ἄνθρωπον δὲ λέγω τελείως. Ὅσα γὰρ ἐν ἀνθρώπῳ καὶ οἷα ἄνθρωπος καὶ εἶ τ' ἐστὶν ἄνθρωπος, τοῦτα ἦλθεν¹ καὶ ἔλαθεν ὁ μονογενῆς, ἵνα ἐν τῷ τελείῳ αὐτοῦ ἀνθρώπῳ τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας, Θεὸς ὢν, ἀπεργάσθῃται, μηδὲν ἀπολείψας τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα μὴ τὸ ἀπολειψθῆν μέρος πάλιν γένηται βρῶμα τοῦ διαβόλου. Οὐ γὰρ ἦλθεν ἀλλάξαι τὴν φύσιν σαρκωθείς ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἀλλ' ἀναπλάσαι τὴν φύσιν² καὶ δεῖξαι τροπῆς καθαρὰν, ὡς γέγονεν. Ὅπερ γὰρ ἤμεν, ἐτόμεθα, τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως τὴν ἐξαρχῆς ἀτρεψίαν λαβόντες, ἣν ἐμοὶ τοῖς ἐμοῖς πᾶσιν κτωρθώσεν, τό τε σῶμα δεῖξας φύσει καθαρὸν ἄμαρτίας καὶ τὴν νοεράν ψυχὴν ἀτρεπτον τὴν θελήσιν ἔξωσαν. Ἐνὶ δὲ λόγῳ τὸ πᾶν λέγω μυστήριον· μήτε Θεὸν γυμνὸν σώματος καὶ τῶν ὅσα σώματος τὸν Χριστὸν εἶναι πιστεύομεν, μήτε ψιλὸν ἄνθρωπον ἀξιώματι μόνῳ θεὸν τῆς ἀληθοῦς οἴχα θεότητος καὶ τῶν ὅσα θεότητος· ἀμφοτέρα γὰρ ἐμφαντικᾶ τῆς τοῦ διαβόλου τυγγάνει διδακτικᾶς· ἀλλὰ Θεὸν ὄλον τὸν αὐτὸν οἴχα τροπῆς, ὄλον ἄνθρωπον οὐσωθέντα καρδίᾳ καθυμῶ πιστεύομεν εἰς δικαιοσύνην, καὶ στόματι ἀποστολικῶς καὶ πατρικῶς ὁμολογῶμεν εἰς σωτηρίαν.

Τόνδε οὖν, τόνδε τὸν προαιώνιον καὶ ἀκατάληπτον Θεὸν τὸν ἐν οὐσίᾳ οὐσίαις καὶ ἐνεργείαις ἐκλάμψαντα, ἐνὶ δὲ, ὡς ἔφαμεν, προσώπῳ καὶ ὑποστάσει καὶ ἡμῖν γε ὁμοιωθέντα γῆρις ἄμαρτίας τέτοκεν ἢ ἀβυσθὸς προστασία τῶν χριστιανῶν, ἣ κυρίως ὄντως καὶ ἀληθῶς θεοτόκος, ἣ ὑπερέτερα καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀοράτου καὶ δρωμένης κτίσεως, ἣ καθαρὰ, ἣ

1. ἦλθεν, fortasse ἤρην. — 2. Β ἀλλ' ἀναπλάσαι καὶ δεῖξαι.

a) Joan. 1, 14. — b) Rom. X, 10.

ἀμόλυντος, ἢ ἀνέπαρος, ἢ τοῦ ἀοράτου καὶ ἀκατα-
 λήπτου Πατρὸς παναμιώματος καὶ ὑπέρακαλλος νόμφη,
 ἢ κατὰ τὸ πᾶν θεοδοξαμένη καὶ ὑπερευλογημένη καὶ
 ἐν ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ ἀσύγκριτος πέλουσα
 5 κατὰ τὸν ἐξ αὐτῆς πύντα Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον, καὶ
 ἡμῖν γε εἰς ἀδιάλειπτον προκειμένη βοήθειάν τε καὶ
 σωτηρίαν.

4. Καὶ τίς μὴ προσδράμη σήμερον, ὡς ἄνωθεν
 ἔρχαμεν, ἐπὶ τῇ σεπτῇ προσκυνήσει τῆς ἀειλάμπους
 10 αὐτῆς καὶ παμφαύου καὶ τρισσαυφούς ζώνης¹ καὶ
 ἐπὶ τῷδε τῷ πανυπερφώτῳ καὶ πανυπερλάμπρῳ
 ἐγκαινισμῷ τοῦ αὐτῆς εὐπρεπεστάτου καὶ θεοκτίστου
 ναοῦ; Σήμερον γὰρ παραδόξως ἡμῖν ἑμοῦ εἰς εὐ-
 φροσύνην πρόκεινται τοῖς πιστοῖς καὶ ὀρθόδοξοις καὶ
 15 γε τοῖς ἀψευδῶς αὐτὴν ἠμολογοῦσιν τε καὶ προσκυ-
 νοῦσιν ἀληθῆ Θεοτόκον, ὡς τεκοῦσαν τὸν ὑπερούσιον
 Λόγον τοῦ ἀκαταλήπτου Θεοῦ καὶ Πατρὸς² καὶ ὁ μὴ
 οὕτως ἔχων τε καὶ δοξάζων, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐκ
 πατριαῶν ὑποθηκῶν δανεισάμενοι φωνᾶς, γεγρά-
 20 φασιν, εἶη ἀνάθεμα.

Σήμερον ἄγγελοι χαίρουσιν, τὰ Χερουβίμ γή-
 θονται, τὰ Σεραφίμ ἐνευφραίνονται, κυριότητές τε
 καὶ θρόνοι σὺν ἡμῖν νοερώς ἐπαγαλλονται. Ὑπέρβα
 25 ὄη, ὦ οὕτως, καθαρᾷ διανοίᾳ αἰθέρα τε καὶ τὸν
 ἐπέκεινα οὐρανὸν καθαρῶς γε καὶ ἀγνοῖς νοῦς ὀμμα-
 σιν, καὶ ὄβει τῶν λεγομένων τὴν δύναιμι, καὶ μὴ
 * θαύμασε. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος Θεὸς δι' ἐπιμελείας²
 γίνεται³ ἐγὼ γὰρ εἶπα⁴ θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ
 ἐνρίστου πάντες⁵ τί ἄπιστον ἢ μέγα τὸ τοῖς
 30 ἄγγελοις ἠμιλληθέντα καὶ ἐξισωθέντα³ τινὰ τὰ ἐκεῖσε
 καταβρῆν νοερώς ἀγαθὰ καὶ ὀλικῶς ἐκτείνεσθαί τε
 ἐν τοῖσδε καὶ ἐπευφραίνεσθαι; Ἀφθόνως γὰρ ἢ θεῖα
 χάρις ἐποχετεύει τὴν κτῆς ἀενάως χρηστότητα,
 τοῖς καθαρῶς φημί καὶ εὐαγγελικῶς βιοτεύουσιν⁴.
 35 Ἐγὼ γὰρ, φησὶν ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς, καὶ ὁ Πατὴρ
 ἐλευσόμεθα καὶ μοιρῆν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν⁵.
 Ἄθροι οὖν, ἄθροι ὡς ἢ τῆς Τριάδος ἐνοίκησιν μεζῶ
 τῆς θεωρίας, ἧς ἔρχαμεν, γίνεσθαι.

Σήμερον οὖν τιμάσθω παρ' ἡμῶν ζώνη ἢ ὄλιος
 40 θεολαμπεστάτη καὶ ὑπερρεπεστάτη⁶ καὶ ὑπερέκεινα
 σεβασμιωτάτη. Σήμερον τιμάσθω ζώνη, ἥνπερ ἢ

est pura, impolluta, intacta Patris invisibilis
 et incomprehensibilis immaculatissima et pul-
 cherrima sponsa; quae est in omnibus gloriosa
 et benedicta, et in bonitate et benignitate
 incomparabilis, ad exemplar eius, qui ex ca-
 natus est Deus et homo, et nobis ad indeli-
 cientem posita opem et salutem.

4. Et quis non accurret hodie, ut superius
 diximus, ad piam zonae, quae semper lucet
 et omni ex parte splendet et triplicem emittit
 radium, venerationem, necnon ad hanc splen-
 didissimam et fulgidissimam ipsius magnifi-
 centissimi et a Deo conditi templi dedica-
 tionem? Hodie enim mirabiliter ambo simul
 proposita sunt ad laetitiam nobis, qui fideles
 et orthodoxi sumus et veraciter eam veram
 Dei genitricem, ut quae genuit essentiale
 Verbum Dei Patris incomprehensibilis, profi-
 temur et honoramus. Et qui non est ita affectus
 et non ita sentit, ut paulo ante, voces ex
 paternis praeceptis mutuantes, scripsimus, sit
 aat hema.

Hodie laetantur angeli, Cherubim gaudent,
 gaudio afficiuntur Seraphim, Dominationes et
 Throni mente nobiscum exsultant. Transilias,
 o tu, pura mente aethera et, quod illum
 superat, caelum, puris et castis mentis oculis,
 et videbis vim eorum quae dicuntur. Nec
 mireris. Nam si diligentia homo fit Deus —
 ait enim : *Ego dixi : dii estis et filii Excelsi
 omnes* ³ — quid est incredibile aut magnum
 quod quis, angelis aemulatus et illis factus
 similis, superna bona intelligibiliter perspiciat,
 et in iis se omnino extendat et oblectet?
 Abunde enim divina gratia benignitatem suam
 iugiter effundit iis qui pure et evangelice
 vivunt. *Ego enim*, inquit meus Iesus, et *Pater
 veniemus*, et *mansionem apud eum faciemus* ⁵.
 Considera ergo, considera quod inhabitatio
 Trinitatis maior fiat contemplatione illa, de
 qua diximus.

Hodie ergo a nobis honoretur zona, quae
 divino fulgore tota resplendet et est omnino
 eximia et maxime veneranda. Hodie honoretur

1. B καὶ παμφαύου ζώνης. — 2. B δι' ἐπιμελείας Θεός. — 3. B ἠμιλληθέντα τινὰ. — 4. A βιοτεύουσιν. —
 5. A ποιήσομεν. — 6. B ὑπερρεπεστάτη.

a) Psal. LXXXI, 6. — b) Joan. XIV. 23.

zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara et fraudulentissimum draconem per eam suffocavit, et nostri generis auctores a gravi revocavit exilio. Hodie honoretur zona, quam ipsum quoque Unigenitum Dei Verbum, ineffabiliter ex ipsa incarnatum modo quo solus ipse novit, tenuit et est complexus, adhuc corporaliter in puerili aetate constitutus, et ut puer solet facere, balbutiens et in materno gremio requiescens exsiliensque cum laetitia.

Hodie ipsi quoque, inquam, primi Dei ministri, invisibiliter ipsum venerantur et maximo prosequuntur honore et ineffabiliter una nobiscum laetantur. Hodie a nobis etiam terrenis colatur et magnificetur haec zona, ad gloriam eius qui supra rationem fuit carne indutus et prodivit ex Virgine; et, o incomprehensibilia mysteria! hodie magnificetur zona ad laudem et honorem semper virginis et Deiparae Mariae. Laetatur enim, cum nos in his aspicit castissima Domina. Se enim ea revera cinxit, ut credimus; et aras contrivit idolorum, et delubra gentium perdidit et comminuit, et immoderatas sanguinis effusiones cessare fecit. Hodie zona magnificetur, per quam aer fuit sanctificatus, caeli summe refulgent, sol et luna supra naturam suam nunc splendide et mystice radios emittunt, et universus mundus, qui quatuor continetur finibus, renovatur et illustratur. Et gloria sit ei, qui nos omnibus implet bonis, ad gloriam suae bonitatis.

Hodie glorificetur zona, per quam montes exsiliunt, et tranquillum mare subridet placide et omnes divitiis cumulat laetificatque ad gloriam Deiparae semper virginis. Hodie zona glorificetur, per quam perpulchri evadunt fluvii et soli subiectam terram rigant et fertilem efficiunt; et gloria sit ei qui eos regit, et nos in omnibus laetificat copioseque alit. Hodie exponatur, honoretur, colatur zona, quae divina virtute caelos superat, et resplendet plus quam radii solares, manetque inviolabilis et intacta plurimorum annorum curriculis, noningentorum, inquam, aut amplius.

πανύμνητος Θεοτόκος περιεζώσατο και τὸν δολερώτατον δράκοντα δι' αὐτῆς ἐναπέπιπτεν, και τοὺς γενάρχας ἡμῶν ἐξορίας δεινῆς ἀνακέκλιηκεν. Σήμερον τιμάσθω ζώνη, ἣν περ και αὐτὸς ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀφράστως ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖς, ὡς οἶδεν ὁ μόνος αὐτὸς, κειράτιχέν τε και κατασπασάτο, ἔτι σωματικῶς τῇ ἡλικίᾳ νηπαύζων, και οἷα φιλεῖ παιὶς πράττειν, ψελλίζων, και τοῖς μητρῶσις κάλποις ἐπαναπαύεσθαι τε και σκιρτῶν ἐν ἀγαλλιάσει.

Σήμερον και αὐτοὶ οἱ πρῶτοι λειτουργοί, φημί¹, τοῦ Θεοῦ, ἀοράτως αὐτὴν προσκυνῶσι και τιμῶσι πανσέβαστα και σὺν ἡμῖν ἀποβόητως εὐφραίνονται. Σήμερον και παρ' ἡμῶν τῶν γηγένων προσκυνείσθω και μεγαλυένεσθω ζώνη εἰς ὄξαν τοῦ ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ λόγον σαρκωθέντος τε και προελθέντος² και, ὃ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων, σήμερον μεγαλυένεσθω ζώνη εἰς ἔπαινον και τιμὴν τῆς ἀειπαρθένου και θεοτόκου Μαρίας. Χαίρει γὰρ ἡμᾶς ἐν τοῖσδε καταθροῦσα ἡ πάναγνος ὀέσποινα. Αὐτὴν γὰρ περιεζώσατο ἀληθῶς, ὡς πιστεύομεν και τοὺς βιωμοὺς τῶν εἰδώλων συνέτριψεν, και τὰ ζῶανα τῶν Ἑλλήνων ἀπόλοιεν και ἐλέπτυνεν, και αἱμάτων γε χύσεις ἀμέτρων ἀπέπυσεν. Σήμερον μεγαλυένεσθω ζώνη, δι' ἧς ἀρῆ καθηγήασται, οὐρανοὶ ὑπερλάμπουσιν, ἥλιος και σελήνη ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν νοῦι τὰς ἀκτίνας λαμπρῶς και μυστικῶς ἐπαγαῖσι, και ὁ πᾶς γε τετραπέρκτος κόσμος ἀνακαινίζεται και καταυγάζεται και ὄξα τῷ ἐν ἅπασιν ἡμᾶς ἀγαθοῖς ἐμπιπλῶντι εἰς ὄξαν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Σήμερον ὄξαζέσθω ζώνη, δι' ἧς τὰ ὄρη σκιρτῶσιν, θάλαττά τε γαληνιώσα μέγα προσμειδῶ και πάντα ὑπερπλοῦτεῖ και χαροποιεῖ εἰς ὄξαν ἀειπαρθένου και θεομήτορος. Σήμερον ὄξαζέσθω ζώνη, δι' ἧς ποταμοὶ ὠραίζονται μέγα, και τὴν ὑψηλὸν ἀρδουσιν, και ἐστραχυν ἀπεργάζονται, και ὄξα τῷ τούτους ἡλιορῶντι και ἡμᾶς γε ἐν ἅπασιν εὐεφραίνονται και ἀψιλιῶς διατρέφονται. Σήμερον προκείσθω και τιμάσθω και προσκυνείσθω ζώνη, ἣ τῇ θεῆς δυνάμει τοὺς οὐρανοὺς ὑπερακοντιζούσα και τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας ὑπεραστράπτουσα και ἄσυλος και ἀνεπαρος διακένουσα³ ἐπὶ πλείστον ἐτῶν περιοδείαις, ἐνακασίω φημί, ἣ και πρὸς.

1. B και αὐτοὶ φημί οἱ πρῶτοι, κτλ. — 2. B τε και προελθέντος omittit. — 3. B μένουσα.

5. Καί, ὃ ἀκατάληπτων Θεοῦ μυστηρίων, ὃ τῶν ἀνεξήγηστων αὐτοῦ θεωρῶν, βαθεῖα καὶ τῆς σῆς δυνατείας¹, πανάχραντε, βαθεῖα τῆς πρὸς τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν ἀμέσου παρρησίας· καὶ τίς ἱκανὸς, δέσποινα, κἄν ποσῶς ἐγκωμιάσαι
 5 καὶ τῆνδε τὴν λαμπρὰν καὶ ἀεισέβαστον ὄντως πανήγυριν; Καὶ δὴ ἐνηλγῆθητε, ἐνηλγῆθητε²· ἐξάισια γὰρ ἐρῶ. Ὡς γὰρ ἐγγεγραμμένοι εὐρομεν ἐν τῇ φρικτῇ καὶ ἀειλαμπεῖ κιθωτῷ, ἐν ἧπερ σῦτη ἡ
 10 τιμία ζώνη ἐντεθησαύρισται καὶ ἐνοποτήθηται, ὅτιπερ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πάλαι βασιλεύσαντος ὀρθοφρόνως Ἀρκαδίου, οὐδὲν τε τοῦ μεγάλου καὶ ἐπ' ἀρεταῖς διαλάμψαντος Θεοδοσίου, ἐναπετέθη ἐνταῦθα, τῇ τριακῆδι φημί καὶ πρώτῃ τοῦ ὁσά-
 15 του τοῦδε μηνός, καὶ σῶος, ὡς ὄρατε, καὶ ἀλώθητος καὶ ἄχραντος διαμεμένηκεν ἕως τῆς δεῦρο, μὴ χρανθεῖσα ποσῶς ἢ ἀμυρωθεῖσα, μήτε χράν ἐναλλάξασα ἐν τινι, ἀλλὰ λαμπρῶς ὑπὲρ γλῶσσα λάμπουσα, καὶ ὡς ἤδη νεουργηθεῖσα καὶ
 20 ἐξυφανεθεῖσα ἐκ κοκκίνου φωτειοῦδος· οὕτως πρόκειται δυνάμει τοῦ ἁγίου καὶ ζωηρικοῦ καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος.

Καὶ δὴ κλίνωμεν ἐν αὐτῇ τὸ γόνυ εὐπρόθυμα, ἀκρυρρόσημῶν πως χαρμόσυνα· προθώμεν καὶ
 25 ἁγισθώμεν πάντες πιστῶς ὀφθαλμούς, χεῖλη, μέτωπα, χεῖρας, φόβῳ προσψύχοντες καὶ εἰς ὕψος αἰροντές τε καὶ λέγοντες οὕτως· Ἄκουσον, θίγ' α-
 τερο, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ ὀὶς σου· Ὁρᾷς γὰρ, ὄρας πρὸ ποδῶν τῆς σῆς ὠραιστᾶτης σοροῦ
 30 πάντας ἡμᾶς θερμῶς καλινδομένους καὶ τὴν σὴν ἐξαιτούντας βοήθειαν, τὴν σὴν ἐκδεγομένους ἀντιληψιν, τὴν σὴν προβαλλομένους καὶ προσκαλυ-
 μένους φοβερὰν προστασίαν καὶ χειραγωγίαν ἐν ἅπασιν. Καὶ μενόντων³ μὲν ἐνταῦθα ὑπερασπίζειν
 35 σε ἡμῶν ἱκετούμεν· ἀπαίροντες⁴ δὲ πάλιν πρὸς αἰετώους καὶ φωταυγείας οἰκίας κατασκηνοῦν λιτα-
 νεύομεν. Φεῖσαιτο δὲ ἡμῶν ἐκ τῶν ἐναντίων ὁ σὸς Υἱὸς καὶ Θεὸς ταῖς σαῖς ἀενασαῖς δεήσῃσιν· οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον σε, πανάχραντε δέσποινα. Ἰδοὺ
 40 γὰρ μετὰ τῆνδε σου τὴν ἑορτὴν τῆς ἀτιμότητος⁵ καὶ προσκυνητῆς ζώνης, καὶ τοῦ νεοῦ σοῦ τοῦδε τὰ ἐγκαίνια ὀμοφρόνως ἐπιτελούμεν δουλικῶς τε

5. Et, o incomprehensibilia Dei mysteria! o dona ipsius investigabilia! Papae tuam, o immaculatissima, potentiam! Papae tuam ad Filium tuum Deum sine ullo mediatore fiduciam! Et quis, o Domina, poterit vel aliqua ex parte encomiis ornare hanc praecelaram et vere semper colendam solemnitatem? Et praebete quidem aures, praebete: sum enim admirabilia dicturus. Nam, ut scriptum invenimus in sacra et semper resplendente arca, in qua est pretiosa haec zona recondita et deposita, quod a tempore Arcadii, qui imperavit in fide recte sentiens, et filius fuit magni et virtutibus praeclari Theodosii, hic fuit reposita trigesimo primo ultimi huius mensis, et salva, illaesa impollutaque, ut videtis, permansit usque in hodiernum diem, nullo modo foedata aut offuscata, aut suo colore ullo modo mutata, sed resplendens supra nivem, et tanquam modo renovata et ex cocino laborata splendide, sic est proposita, virtute sancti et vivifici et adorandi Spiritus.

Ei autem prompto animo flectamus genua, lacrymas fundamus prae laetitia, ante eum stemus, et fideliter omnes sanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes et in altum extollentes et sic dicentes: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam*³. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimae tuae capsae nos omnes ardentem volutari et tuum postulare auxilium, tuam expectantes opitulationem, tuum in omnibus tremendum patrocinium, tuumque praesidium in ore semper habentes et invocantes. Et ut nos hic manentes protegas, te deprecamur; discedentes vero ad luminosas aedes vitae aeternae, nos in illis habitare facias supplicam. A contrariis autem nos liberet Filius tuus Deus perennibus tuis orationibus. Nihil enim est quod tibi sit impedimento, o immaculatissima Domina. Ecce enim post hoc tuum festum inestimabilis et venerandae zonae, huius quoque templi tui dedicationem concorditer peragimus, ut servi et debitores, o optima,

1. B δυνάμεως. — 2. B ομη. — 3. B μένουσι. — 4. B ἀπαίρουσι. — 5. B πολυτίμου.

Respice servos tuos, respice. In te enim omnes spem nostram collocavimus, et in te vivimus, et gloriamur et sumus. Scimus enim, scimus fore ut non hac nostra frustremur expectatione, aut excidamus. Tua enim sumus haereditas, o immaculata, et ad te mane surgere et confugere nunquam nos vel parumper piguerit.

6. Agedum, et vos, popule electe et Deo grate, postquam de honoranda, pretiosa et inaestimabili zona pauca diximus pro nostra dicendi facultate, nonnulla quoque pronuntiemus de dedicatione, sicut vobis ante fervide sumus polliciti. Dedicatur ergo hodie templum Dei Matris perpulchrum et perlucidum, quod caelo potest aequiparari. Hodie templum dedicatur maxime benedictae Dei filiae, in quo angelorum exercitus assidue ministrant et circa semper splendentem capsam cum timore assistunt, quia et fasciae Christi in ea sunt reconditae, et haec a Deo contexta zona eius, quae hunc ineffabiliter peperit. Et gloria sit ei, qui nos in his affatim ditat et a multis malis liberat, nempe et ex incursione Barbarorum, et gravibus aliis quibusdam casibus.

Hodie templum dedicatur nostrae immaculatissimae Dominae; et quis ex terrigenis et sensum Christi habentibus non exsiluerit et non praeclare supra nivem dealbatus fuerit, et animo et moribus nivea puritate fulgentibus mutatus, prout quisque poterit? Exinde enim securitatem habemus, praesertim si cum metu et tremore et spiritali exultatione in illud ingrediamur. Hodie templum dedicatur gloriosae Matris Dei, in quod ab Oriente et Occidente, a Septentrione et mari omnes fervide et fideliter conflunt et spiritalia obsequia cum timore peragunt, et Christum ex corde glorificare non cessant a media nocte atque adeo perpetuo, alacritate animi angelis et archangelis assimilati. Hodie dedicatur templum Matris Christi regis, in quo *omnis Scriptura divinitus inspirata et utilis legitur ad utilitatem animarum innumerabilium*⁶. Etenim ex quovis

καὶ χρεωστικῶς, πανάγαθε. Εἰσθλέψον¹ ἐπὶ τοὺς δούλους σου, εἰσθλέψον². Εἰς σὲ γὰρ τὰς ἐλπίδας ἡμῶν πάντες ἐθέμεθα, καὶ ἐπὶ σοὶ ζῶμεν καὶ καυχώμεθα καὶ ἐσμέν. Ἴσμεν γὰρ, ἴσμεν ὡς οὐ τῆς προσδοκίας ἡμῶν τῆσδε ἢ ψευσθῆσόμεθα ἢ 5 ἐκπέσοιμεν κληρονομία σου γὰρ ἐσμεν, ἀγχαρτες, καὶ ἐπὶ σοὶ ὀρβρίζειν καὶ κατακρυβεῖν οὐδέποτε κἄν ποσῶς κατοικήσαιμεν.

6. Ἄγε δὴ μοι καὶ ὑμεῖς, λαὸς ἐκλεκτὸς καὶ Θεῷ προσφιλές, τὰ περὶ τῆς τιμαλφούς καὶ τιμίας 10 καὶ πανυπερτίμου ζώνης μικρὰ προσαλήψατες, καὶ ὅσον ἦν ἡμῖν τοῦ λέγειν ἰσχύς, καὶ περὶ τῶν ἐγκαινίων ἄλλα ἅττα προσφθεγζώμεθα, καθὰ καὶ πρόσθεν θερμῶς ὑμῖν συντετάχμεθα. Σήμερον τοίνυν ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς θεομήτορος ὁ περιουλιχὸς καὶ ὑπέρφωτος, καὶ οὐρανοῦ, γῆμι, ἰσοστάσιος. 15 Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς ὑπερευλογημένης θεόπαιδος, ἐν ᾗ ἀγγέλων στρατιαὶ ὑπηρετοῦσιν ἀδιάλειπτα καὶ κύκλῳ τῆς ἀειλαμπῆς σοροῦ περιστάνται φόβῳ διὰ τε τὸ τὰ σπέρματα Χριστοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκρύπτεσθαι καὶ τὴν θεοῦζωνον τῆσδε ζώνην τῆς τοῦτον ἀνεκκλήτως τεκοῦσης. Καὶ ὁδὸς τῷ ἐν τούτοις ἡμῶς ὑπερπλουτοῦντι καὶ ἀνυψώροντι καὶ πολλῶν γε κακῶν ῥυοιμένῳ, ἐκ τε βαρβάρων ἐπιδρομῆς καὶ ἄλλων δὴ τινων χλευσῶν καταπτώσεων. 25

Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς παναρχάντου θεσποίνης ἡμῶν καὶ τίς γηγενῶν καὶ χριστοφρόνων ἀνδρῶν μὴ σκιρτήσεν καὶ λαμπρῶς ὑπὲρ χιόνα λευκανθείη ψυχῇ τε δ' αὖ³ καὶ ταῖς ἐναλλαχαῖς ὡς δυνατὸν⁴ ἐκάστῳ τῶν χινοφεγγῶν ἐξελ- 30 λαχμῶν⁵. Κἄν τούτοις γὰρ τὸ ἀκινδύουν ἔχομεν, εἰ μάλιστα φόβῳ καὶ τρώμῳ καὶ ἀγαλλιάσει πνευματικῇ τὰς εἰσοδούς ἐν τούτῳ ποιούμεθα. Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς θεοδοξασμένης μητρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ 35 βαρρῶ⁶ καὶ θαλάσσης πάντες θερμῶς καὶ πιστῶς σφύρουσι καὶ τὰς πνευματικὰς λατρείας σὺν φόβῳ ἐπιτελοῦσι, καὶ δοξολογεῖν Χριστὸν ἐκ καρδίας οὐκ ἀποκνεύουσιν⁶ ἀπὸ μέσης νυκτός ἢ καὶ τὸ ὄλον, εὐφρόνιμα ἀγγελίαι καὶ ἀρχαγγελίαι εἰκαζόμενοι. 40 Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς μητρὸς τοῦ βασιλείου Χριστοῦ, ἐν ᾗ πᾶσα γῶμη θεοπεισιῶς καὶ ὠφέλιμος ὑπαναγινώσκειται εἰς ἀναριθμήτους

1. B βλέψον. — 2. B βλέψον. — 3. B ονι. — 4. B δυνατῶν. — 5. B ἐξελμῶν. — 6. B ἀποκναύουσιν.

a. II Timothi, III, 16.

φωρῶν ὠφέλειαν. Καὶ γὰρ ἐκ παντὸς χριστιανικωτάτου τάγματος ἐν αὐτῷ σπουδαίως συντρέχουσιν ἀρχιερεῖς τε καὶ βασιλεῖς, ἀρχόντες τε καὶ οἱ ἐπ' ἐξουσιῶν ἄπαντες, πλούσιοι καὶ πένητες, ἄωρος ἡλικία καὶ γυναικῶν εὐσεβῶν στίφος. Καὶ

5 τίς τὰ μεγαλεῖα τῆς δόξης σου λαλήσει, πανάγχαυτε; Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς ἀπειρογάμου νύμφης τοῦ ἀκαταλήπτου Πατρὸς, ἐν ᾧ χοροὶ εὐλαβῶν καὶ πολυμαθῶν ἀνδρῶν στοιχηθῶν παρεστῆ-

10 κεισαν καὶ τοῖς ἀγαπητοῖς ὄφελος οὐ μικρῶς γε παρέχοντες, τὴν ἀνωτάτω μισθοποδοσίαν ἄκρω ἐισδέονται. Ὁ γὰρ ἐξέλιον, φησὶν, ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στίγμα μου ἐστίν. Σήμερον ναὸς καθαρὸς καὶ ἀλώβητος ἐγκαινίζεται τῆς δεδοξασ-

15 μένης θεοπαίδος¹, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ὁρόμῳ καταλαμβάνοντες, ἐκ φήμης ἀγιοῦ λιπανούσης, γραφικῶς, ὄστ' ἔρωτι ἔρωτα προσλαμβάνουσι, καὶ χεῖροντες οἴκαδε πορεύονται, τῆς ἀειπαρθένου τιμῶντες τὸν σηκὸν τὸν ὑπέρατον.

20 Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῶν ἁπάντων ναῶν τῆς πανάγνου ὑπέρτερος, ἐν ᾧ πλείστοι τῶν χρανθέντων ἐν δεινοῖς ἀμαρτήματιν εἰς θεοσέθειν ἐπανόγονται καὶ ἄκραν φημί καθαρότητα, καὶ ἀγγέλοις ἐγάμλλοι γίνονται. Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς ἁπάντων χριστιανῶν προστασίας καὶ σκέπης, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἄκρω εὐσεβοῦντες ὠραιότεροι δεικνύνται καὶ φωτὶ φῶς λαμβάνουσι, χριστομιμητῶ ταπεινώσει κατακοσμούμενοι. Σήμερον ναὸς ἐγκαινίζεται τῆς πανυμνήτου καὶ παναγομῆτου² κόρης,

30 ἐν ᾧ πᾶς τις ἐκ πόθου καὶ πίστεως εἰσιὼν, ἐξαγορεύειν τε τὰ αὐτῷ πεπραγμένα δεινῶς καὶ γε ἐκκοπήν ὁμολογῶν³ δεικνύειν τῶν ἀνιάρων, παραυτίκα λύσειν, ᾧ τοῦ θεύματος, ἐφρευρίσκει καὶ καρδιακῆν ἀγαλλίαςιν. Ἐἴπα γὰρ, φησὶν, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσεβείαν τῆς καρδίας μου.

7. Σήμερον ναὸς τῆς παντευλογίτου καὶ τιμίας νεάνιδος καὶ τῆς τῶν προφητῶν κορωνίδος ἐγκαινίσται, ἐν ᾧ παραλυτικοὶ ἀνορθοῦνται, ἀόματοι

40 τὸ βλέπειν ἀπολαμβάνουσι, βίγῶντες καὶ πυρέττοντες⁴ ἐξιώνται. Ἄένκαο γὰρ ἡ βρῦσις τῶν αὐτῆς θαυμασιῶν ἐκστότε. Σήμερον καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν ταῦθα προσεδραμηκότες, οἱ μυρίων καὶ ἄλλε-

christianissimo ordine in id magno studio concurrunt pontifices et reges, principes et magistratus omnes, divites et pauperes, imatura aetas et piarum feminarum caterva. Et quis gloriae tuae magnalia loquetur, o immaculatissima?

Hodie templum dedicatur nuptiarum expertis sponsae incomprehensibilis Patris, in quo chori piorum et doctorum virorum ordine assistentes et indoctis non parvam praebentes utilitatem, summam accipiunt remunerationem. *Qui enim abdicat, inquit, dignum ab indigno, tanquam os memi erit*^a. Hodie dedicatur templum purum et integrum gloriosae Dei filiae, in quod etiam ii qui sunt in montibus et speluncis, cursu venientes, *ex bona fama*, ut dicit Scriptura, *ossa pinguefaciente*^b, amore amorem sibi comparant, et lacti domum redeunt, semper virginis Mariae summum templum honorantes. Hodie dedicatur templum templis omnibus Purissimae superius, in quo plurimi ex iis, qui sunt pollutii peccatis gravissimis ad pietatem summamque puritatem reducuntur angelorumque aemuli fiunt. Hodie dedicatur templum patronae et protectricis, omnium christianorum, in quo etiam ii qui summa pietate clarent, formosiores redduntur, et luce lucem accipiunt, vera Christi humilitate exornati. Hodie templum dedicatur laudatissimae et immaculatissimae puellae, in quod quicumque ingreditur prae amore et fide et confitetur facta sua gravia, promittens se esse a noxiis cessaturum, statim, o miraculum, absolutionem invenit et cordis exsultationem. *Dixi enim, inquit: Emuntiabo contra me iniquitatem meam, et tu remisisti impietatem cordis mei*^c.

7. Hodie templum omnino benedictae et venerandae adolescentulae et prophetarum coronidis dedicatum est, in quo paralytici eriguntur, caeci visum recipiunt, et qui horrore ac febris laborant, curantur. Semper enim inexhausta manet eius miraculorum scaturigo. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus, ab

1. A θεήπαδος. — 2. B παναγώμου. — 3. B ὁμολογοῦντος. — 4. A πυρέττωντες.

a) Jerem. xv, 19. — b) Prov. xv, 30. — c) Psal. xxxi, 5.

innumerabilibus et sibi invicem succedentibus afflictionibus et turpissimis improborum hominum maledictis liberati, et sub alis eius intercessionis protecti et custoditi, sermonisque largitionem sapientiaeque cognitionem desuper a Filio ex ea nato per eam accipientes, et qui scribere sine impedimento iussi fuimus, clamemus ex corde, clamemus : Ne assiduas nostras preces repudies, ne repudies, o immaculatissima. Defende nos secundum magnam et copiosam misericordiam tuam, o Domina. Lacerata schedulam immensorum nostrorum malorum tuis pervigilibus intercessionibus, o benignissima. Nos ante finem concilia tuo misericordii et iusto iudici, Filio et Deo. Sumus enim plane omni destituti fiducia et libertate, prae negligentia nostra et multitudine peccatorum. Maxime enim valet, o laudatissima, precatio Matris ad Filii conciliandam benevolentiam, ut credimus. Cum ergo habeas maternam et ingentem ad eum libertatem, qui ex te sine fluxione ineffabiliter ortus est, nos quoque fac honorum aeternorum participes, et ab omni gravi, quae hinc et illinc est, libera afflictione — omnia enim tibi possibilis, o omnino benedicta et gloriosissima —, ut a te custoditi et protecti et de te gloriantes, proferamus gloriam et gratiarum actionem in hoc venerando templo et ubicumque fuerimus, Patri et et sancto Filio Spiritui, nunc et in aeterna saecula saeculorum. Amen.

παλλήλων θλίψεων καὶ αἰτίστων κακηγοριῶν ἐξ ἀνθρώπων πονηρῶν ἐκλυτρούμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς πτέρυγας τῆς αὐτῆς προσθείας περισκεπόμενοι¹ καὶ περιφρουρούμενοι², καὶ λόγου παροχῆν καὶ γινῶσιν σοφίας ἀνωθεν ἐκ τοῦ ταύτης φόντος Υἱοῦ 5 δι' αὐτῆς εἰσδεγόμενοι, καὶ γράφειν ἀκολούτως παρακλυτούμενοι, βοήσωμέν πους ἐκ καρδίας, βοήσωμεν· Μὴ ἐκκακίσῃς τῆς ἡμῶν ἀδιαπαύστου δεήσεως, μὴ ἐκκακίσῃς, πανάχραντε· ἀντιλαβοῦ ἡμῶν κατὰ τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεός σου, δεσποίνα. Διάβρῆξον τὸ γραμματεῖον τῶν ἀμετρήτων ἡμῶν κακῶν ἀκοιμήτοις σου προσθείαις, πανάγαθε. Οἰκείωσον καὶ πρὸ τέλους ἡμᾶς τῷ σῶν εὐσπλαγχνῶ καὶ δικαίῳ³ κρίτῃ Υἱῷ καὶ Θεῷ. Ἀπαρῆρσίαστοι γὰρ πάνπαν καὶ ἀπρόσωποι ἐξ ἀμελείας καὶ 15 πλῆθους ἁμαρτιῶν καθεστήκαμεν· μέγιστα γὰρ ἰσχύει, πανύμνητε, δεήσις μητρὸς πρὸς εὐμείναν Υἱοῦ, ὡς πεπεσμέθα. Μητρῶν οὖν ἔχουσα καὶ ἀπλετον τὴν παρῆρσιαν πρὸς αὐτὸν τὸν ἐκ σοῦ ἀρρέυστως καὶ ἀνεκκαλήτως φόντα, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἡμᾶς κληρονόμος ἀπέργασαι καὶ παντοίας ὀδυνηρᾶς ἀντεῦθεν κἀκεῖθεν ἐκλύτρωσαι· θλίψεως· πάντα γὰρ δυνατὰ σοι, ὑπερευλογημένη καὶ ὑπερένδοξε· ὅπως ὑπὸ σοῦ φρουρούμενοι καὶ σκεπόμενοι⁴, καὶ ἐγκαυλούμενοι, δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἐν τῷδε 25 τῷ πανσέπτῳ ναῷ καὶ ὅπουπερ ἂν ἐσμεν ἀναπέμπωμεν⁵ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων.⁶ Ἀμήν.

1. B σκεπόμενοι. — 2. Om. B. — 3. B δικαίω. — 4. Om. B. — 5. A ἀναπέμπωμεν. — 6. B νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

IV

MICHEL PSELLOS (1018-1079?)

HOMÉLIE SUR L'ANNONCIATION.

INTRODUCTION

Le célèbre polygraphe Michel Psellos, type achevé du Byzantin qui sait tout et qui écrit sur tout, fut le contemporain et l'ami intermittent de Michel Cérulaire, dont il prononça l'oraison funèbre. Il composa tant d'ouvrages, et sur des sujets si divers, que la liste complète n'a pu encore en être dressée, malgré les tentatives laborieuses de Léon Allatius¹ et d'Émile Ruelle². Ce dernier savant, qui a publié un catalogue des œuvres inédites de Psellos ne comprenant pas moins de 218 numéros, ne signale pas une homélie sur l'Annonciation, que nous avons trouvée dans le cod. 1630 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris, fol. 240-244 (XIVe siècle)³. Le texte en est irréprochable et d'une lecture facile.

Le morceau n'a, quant au fond, rien de bien original, mais il a le mérite d'être écrit en un style très pur et d'une sobriété toute classique. Il est aussi d'une précision dogmatique remarquable : ce qui nous montre que le philosophe laïque, ami de Platon et tout épris des beautés littéraires de l'antiquité, savait aussi feuilletter les ouvrages des Pères et rivaliser avec les plus brillants théologiens de son temps.

Résumons en quelques mots la marche générale du discours qui, pour la longueur, se tient dans la bonne moyenne des homélies byzantines. L'orateur commence par montrer que l'Incarnation du Verbe est la plus étonnante des merveilles. Suit un bref aperçu sur le plan de la Rédemption et ses résultats. Après cet exorde banal, nous trouvons un commentaire suivi et très bien mené du récit évangélique de l'Annonciation. L'orateur s'arrête d'abord à contempler la beauté de la Vierge saluée par l'ange, et fait longuement son éloge. Ce qu'il admire en Marie, ce n'est pas tant la virginité matérielle que la virginité absolue de l'âme : « *Loin de contracter quelque impureté de son*

1. *Diatriba de Psellis*, dans la *Patrologie grecque* de Migne, t. CXXII, 477-536.

2. *Bibliographie des écrits inédits de Michel Psellos*, dans le *Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς Σάββατος*, Ελευσινευστικηρίς, 1886, p. 591-603.

3. Ruelle signale bien, au numéro 134, une homélie *in festum Annuntiationis B. Virginis*, mais l'incipit qu'il donne ne correspond pas à celui de notre homélie.

union avec la matière, l'âme de Marie communiquait à son corps une beauté toute spirituelle. Seule entre toutes les âmes humaines, cette âme brillait dans son corps immaculé comme une splendeur céleste. Elle le contenait plutôt qu'elle n'était contenue par lui, et lui communiquait son propre éclat, plongée qu'elle était tout entière en Dieu. On aurait dit un dieu avec un corps. Sans doute elle habitait la terre et foulait notre sol; mais j'ose affirmer qu'elle n'était point éloignée de la Trinité inaccessible, et qu'avant même de concevoir [le Verbe fait chair], elle voyait Dieu plus distinctement que les Séraphins, et le concevait, le portait, l'enfantait d'une manière ineffable par la contemplation, comme il lui arriva plus tard de le faire substantiellement » (§ IV).

Psellos vient de nous dire que l'âme de Marie ne contracta aucune impureté par le fait de son union avec le corps. Il continue en affirmant que ce corps de la Vierge fut formé avec la fleur des éléments et préparé comme une demeure sainte pour recevoir l'âme qui devait le posséder :

« S'il est vrai que, suivant l'opinion commune, ce vaste et sublime firmament a été formé de la fleur des premiers éléments — d'où sa stabilité et son incorruptibilité, — à plus forte raison le corps de cette Vierge a-t-il été façonné de la plus pure substance des éléments et préparé pour être le sanctuaire de l'âme » (*Ibid.*).

Évidemment, en s'exprimant de la sorte, Michel Psellos écarte suffisamment du corps et de l'âme de Marie toute idée de souillure; et n'aurait-il pas écrit autre chose, qu'on serait autorisé à le ranger parmi les théologiens byzantins si nombreux qui ont proclamé la conception immaculée de la Mère de Dieu. Mais son commentaire de l'*Ave Maria* nous fournit quelque chose de plus explicite. Développant le parallèle classique entre Ève et Marie, il écrit :

« L'Ange ajoute : *Tu es bénie entre les femmes.* L'expression fait pendant à la malédiction, puisque la Vierge est introduite à la place d'Ève, comme Dieu à la place d'Adam. De même qu'au paradis la transgression fut suivie de la malédiction, de même ici la bénédiction s'attache à l'obéissance. *Et jusqu'à la Vierge notre race a hérité sans interruption de la malédiction de la première mère. Puis la digue contre le torrent a été construite, et c'est la Vierge qui est devenue le rempart qui a arrêté le déluge des maux.* — *Bénie es-tu parmi les femmes, toi qui n'as ni goûté de l'arbre de la science, ni transgressé le commandement, mais qui as été déifiée, et qui as déifié notre race* » (§ V).

Comme les autres théologiens de Byzance, notre orateur n'ignore pas que Marie a été l'objet, au moment de l'Incarnation du Verbe, d'une certaine purification; mais, comme eux, il l'entend d'un surcroît de grâce et de lustre surnaturel donné à son âme par les irradiations de l'Esprit-Saint. Il affirme positivement que, bien avant le salut de l'Ange, la Vierge était remplie de la grâce de Dieu. Il va même, nous l'avons vu, jusqu'à lui accorder

la jouissance de la vision béatifique antérieurement à la conception de Jésus ($\frac{2}{3}$ IV).

C'est surtout par cet éloge de la pureté absolue de la Mère de Dieu que le discours de Psellos acquiert une incontestable valeur aux yeux du théologien, et mérite de voir le jour¹.

1. Ces lignes étaient écrites, quand ont paru les deux savantes thèses d'Émile Renaud sur Michel Psellos, que nous sommes heureux de signaler : 1. *Étude de la langue et du style de Michel Psellos*, Paris, 1920. In-8°, xxx-614 pages. — 2. *Lexique choisi de Psellos. Contribution à la lexicographie byzantine*, Paris, 1920. In-8°, xxviii-160 pages. *L'homélie sur l'Annonciation* n'ajoutera pas grand'chose au *Lexique choisi*; mais elle est un beau spécimen du classicisme de Psellos. Si cet écrivain est souvent compliqué et recherché, il est ici d'une limpidité tout attique. Rien de plus pur, en fait de style, n'a été écrit sur la Vierge, à Byzance.

MICHAELIS PSELLI ORATIO IN SALUTATIONEM

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΞΕΛΛΟΥ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ¹.

SAPIENTISSIMI PSELLI ORATIO IN
SALUTATIONEM.

1. Ἀρχὴ μὲν τῶν ὄντων Θεὸς, οὗ ὡς συντεταγ-
μένος τούτοις καὶ συναριθμούμενος, ἀλλ' ὡς ἐξῆρη-
5 μένος καὶ ὑπερκείμενος· ἀρχὴ δὲ τῶν θείων ἑορτῶν
τε καὶ πανηγύρεων ἢ τοῦ εὐαγγελίου ἀγγελία πρὸς
τὴν παρθένον καὶ μητέρα τοῦ Λόγου παρὰ τῆς τοῦ
ἀγγέλου φωνῆς· ἀρχὴ δὲ, οὗ ὡς ἀτελειοτέρα τῶν
ἀλλῶν μυστηρίων καὶ ἀναδείξεων πολλοῦ γε καὶ
10 δεῖ· ἀλλ' ὡς τελειοτέρα πολλῶ τῷ περιόντι καὶ
ὑπερκειμένη οὐ τῶν ἐν ἐκείνοις μόνον θαυματίων,
ἀλλὰ καὶ παντὸς λόγου καὶ πάσης ἁμοῦ φύσεως τε
καὶ καταλήψεως. Τὸ μὲν γὰρ τὸν κυροῦσθῆντα
Λόγον γεγενῆσθαι, καὶ τὸν γεγεννημένον ἀναδει-
15 χθῆναι τοῖς θαυμασίαις, εἰ καὶ ταῦτα πᾶσαν μὲν
ἐνοιῶσαν υπερβαίνει, πᾶσαν δὲ ὑπερεκπίπτει νοῦ
τελειότητα, ἀλλ' οὖν ἡ φύσις τὴν ἀκολουθίαν οἶδε,
καὶ τὰ νεώτερα τῶν προσφυτέρων ἐγγόμενα· τὸ δὲ
τὸν οὐρανῷ ποιητὴν καὶ πάσης βράτης τε καὶ
20 ἀράτης δημιουργὸν κτίσεως, ὃν οὐ σθένει χωρεῖν
τὸ πᾶν δημιουργήμα, θεὸς ἀσυγκρίτως μεγέθει πάσης
οὐσίας ὑπερέπιπλωται, ὅση τε νοητὴ καὶ ὅση τοῖς
αἰσθητοῖς κατασκευάζεται, πρὸς ὃν τὰ μεγέθει τῶν
ὑπερφυῶν συγκρινόμενα σώματων, εἰ δεῖ καὶ
25 οὕτως εἰπεῖν, ἀνυπόστατά πως εἰσὶ, καὶ εἰς τὸ

1. Principium quidem eorum quae sunt, Deus est, non tanquam coordinatus illis et connumeratus, sed tanquam exceptus et superpositus; principium autem divinarum festorum et solemnitatum, evangelii annuntiatio ad Virginem et Matrem Verbi ab angeli voce; principium vero, non quod imperfectior aliis mysteriis et manifestationibus — multum sane abest —, sed quia perfectior praestanti gradu, et superans non solum miracula quae in illis facta sunt, sed etiam omnem sermonem et omnem simul naturam et comprehensionem. Etenim, quod in utero gestatum Verbum natum fuerit, et postquam natum, prodigiis fuerit demonstratum, hoc quidem, quamvis omnem cogitationem superet omnemque excedat mentis perfectionem, attamen natura consequentiam novit, et recentiora prioribus cohaerent; quod autem caeli creator et omnis visibilis et invisibilis creaturae conditor, quem non potest capere universa factura, qui incomparabili magnitudine super omnem essentiam expanditur tum spirituales tum illam quae rebus sensibilibus confecta est, prae quo moles ingentium corporum, ut ita dicam, subsisten-

1. Ex codice Parisiensi graeco 1630, fol. 240-244, saecul. XIV°.

tia caret et intra nihilum includitur, quod ille, inquam, in utero contentus fuit virginali quin propriam infinitatem amiserit, et nostri corporis aliquatenus mensuratus est partibus, et quasi finitus est infinitus, hoc quatenam angelica natura aut archangelica comprehendere poterit, aut quivis alius ordo illas superans et Patri luminis propior, et immediate inde accipiens illuminationem, et exinde contendens ad sublimium spectaculorum comprehensionem? Fortasse tantum nostrum, quantum illorum valet ingenium in excelsum lumen. Si vero illis miraculum incomprehensibile et inaccessibile est, quomodo nos cogitati comprehensionem habebimus?

2. Cum enim homo deficiendus esset, opus prorsus supernaturale, oportebat sane congruum esse et exordium. Ideo Christus factus est homo, quia nova cum ipso coniunctione deficiatus est homo. Sed si posterius admirabile est, prius quanto mirabilius? Si omnem aestimationem superat ascensus, quomodo omnem conceptum non excederet descensus? Hic quidem, quod mortale est ad caelos ascendit, ibi vero Deus e caelo descendit. Et factus est comprehensibilis qui est incomprehensibilis: et unitus est animatae naturae qui naturae est artifex; et e virgine natus est qui impalpabilis et immaterialis; et cum corpore versatus est ille, cui ne quidem incorporei appellatio proprie conveniat, sicut nec appellatio luminis neque vitae, sed tantum secundum metonymiam et analogiam. Quisnam nobis sermo sufficiat ad contemplationem miraculi? Quamnam vero choream spiritalem constituemus, aut quatenam canemus placentia, aut quibusnam cymbalis vitalibus et rationabilibus congruum paeana offeremus Deo, et sensum laetitiae lactorum nuntiorum ostendemus? Si enim olim in Israel, postquam Pharaos submersus est fluctibus, et omnis adversaria virtus in profundum demersa, chori congregati sunt, et cymbala creparunt, et Maria chorum et carmen duxit, et hymnus mirabilis Deo de portento concinnatus est, quomodo non magis nos, qui maiori et sublimiori beneficio donati sumus, intelligibilibus concentibus, consonum et omnisonum carmen ad Deum emittemus?

Ibi enim sensibilis Pharaos sensibilem insequabatur Israel; hic vero intelligibilis et crudelior [Pharaos] contra nostram dimicat

μηδαμῶς κατακέλεισται, τοῦτον νηδύϊ χωρηθῆναι παρθενικῆι. μήτε τῆς ἀπειρίας ἐπιστάνα τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῖς τοῦ ἡμετέρου σώματος πῆ μετρηθέντα μέρεσι, καὶ ὅσον περατωθῆναι τὸν ἀπειρον, τοῦτο τίς ἀγγελικὴ φύσις ἢ ἀρχαγγελικὴ χωρησάι δύνησεται, ἢ εἰ τις ὑπερέτερα τάξις τούτων καθίστηται, καὶ ἐγγυτέρα τοῦ Πατρὸς τοῦ φωτός, καὶ πρότερος ἐκείθεν δεχομένη τὴν ἑλλαμνίαν, κἀντεθεῖν ἀνακαινομένη πρὸς τὴν τῶν ὑπερετέλων θαυμάτων κατάλληλιν; Τὸ γὰρ ἡμέτερον τοσοῦτον ἴσως, ὅσον ἐκείνοιον πρὸς τὸ ὑπερκεῖμενον φῶς. Εἰ δὲ ἐκείνοις τὸ θαῦμα ἀληπτόν τε καὶ ἀνευνόητον, πῶς ἂν ἡμεῖς τοῦ νενοημένου κατάλληλιν εἴξωμεν;

2. Ἐδει γὰρ πρῶτος θεωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ὑπερρυθῶς τυγχάνοντος πράγματος, κατάλληλον εἶναι καὶ τὸ προόμιον. Διὰ ταῦτα Χριστὸς ἐνηνθρώπησεν, ὅτι τεθεῖται τῇ κινή πρὸς αὐτὸν μίξει ὁ ἄνθρωπος. Ἄλλ' εἰ παράδοξον καὶ τὸ δεύτερον, πόσιμ γε μᾶλλον τὸ πρῶτον παραδόξοτερον; Εἰ λόγου παντὸς κρείττων ἢ ἄνοδος, πῶς οὐκ ἐπέκεινα πάσης ἐνοίας ἢ κήθοδος; Ἐνταῦθα μὲν γὰρ τὸ θνητὸν εἰς οὐρανὸς ἀνελήλυθεν· ἐκεῖ δὲ Θεὸς εἰς οὐρανὸν κατελήλυθεν. Καὶ γέγονε χωρητὸς ὁ ἀχώρητος, καὶ ἡνώθη ἐψυχωμένη φύσει ὁ πλάστης τῆς φύσεως· καὶ ἐκ παρθένου γεγέννηται ὁ ἀναφῆς τε καὶ ἄυλος· καὶ σώματι προσωμίλησεν ὁ μηδὲ τὴν τοῦ σώματος κλήσιν κυρίως καλούμενος, ὥσπερ οὐδὲ τὴν τοῦ φωτός, οὐδὲ τὴν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ κατὰ μετενομιάν τε καὶ μεταλήψιν. Τίς ἂν ἡμῖν λόγος ἀρέσειε πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ θαύματος; Τίνα δὲ χορείαν πνευματικὴν συστησόμεθα, ἢ ποῖα ἄσμενα ἄσμενα, ἢ τίσι κυμβάλοις ψυχοῖς τε καὶ λογικοῖς τὸν κατάλληλον παιθνα προσοίσομεν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν αἰσθησιν τῆς τῶν εὐαγγελίων εὐφροσύνης δεῖξόμεθα; Εἰ γὰρ τῷ Ἰσραὴλ πάλαι, τῷ Φαραὸς ἐπικλυσθέντος τοῖς κύμασι καὶ τῆς ἀντικειμένης πάσης καταποντισθείσης δυνάμει, χοροὶ τε συνέσταστο καὶ κύμβαλα ἐκροτεῖτο, καὶ Μαριὰμ κατῆρχε τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ ἄσματος, καὶ ὕμνος τῷ Θεῷ ἐκ τοῦ γεγονότος προσηρμόζετο θαυμαστός, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ μεζύονος ἀξιοθέντες καὶ ὑψηλοτέρας φιλανθρωπίας, ταῖς γνωστικαῖς ἀρμονίαις σύμφωνόν τῃ ἄσμα καὶ πάμφωνον τῷ Θεῷ ἀναπέμφομεν;

Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὁ αἰσθητὸς Φαραὸς τὸν αἰσθητὸν κατεδίωκεν Ἰσραὴλ· ἐνταῦθα δὲ ὁ νοητὸς καὶ τυραννικώτερος πρὸς τὸν ἡμέτερον μάχεται νοῦν, καὶ

διώκει πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ φεύγοντα, καὶ διὰ τοῦ
 ὕδατος πρὸς τὴν ἄνω πόλιν μετακινούμενον. Κίκει
 μὲν στῦλος πυρὸς καὶ νεφέλη ὠδήγει τὸν Ἰσραὴλ,
 τῆς μὲν πρὸς ἡμέραν ἐπισκιαζούσης, τοῦ δὲ τὴν
 5 νύκτα καταπυρσούοντος. Καὶ ἐδημαγωγίει τὸν λαὸν
 ὁ θεράπων Μωϋσῆς. Ἐνταῦθα δὲ αὐτὸ τὸ πρῶτον
 καὶ ὑπερσοῖον φῶς δὴγῆος ἡμῖν πρὸς τὴν μεταθεσιν
 γίνεται, καθ' ἣν ἀπὸ τῆς παροικίας εἰς τὴν κατοικί-
 10 αὶαν μετασκευαζόμεθα· καὶ ὁ δεσπότης προηγείται
 τῆς θλιγῶν ἡμῶν τάξεως καὶ συντάξεως, καὶ τῆ
 θαλάσῃ δὲ τύραννος δίδοται, καὶ ἡ παρθένος Μαρία
 τὸ θεῖον μεταχειρίζεται τύμπανον, πολλῶν αὐτῇ
 συγχορευουσῶν νεανιδῶν τυμπανιστριῶν, ψυχῶν
 φημι καθαρῶν, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου καὶ προπά-
 15 τος ταύτης φωνήν. Κίκει μὲν Αἴγυπτος τὸ
 παιδευτήριον καὶ Ἱερουσαλήμ τὸ ἐτρυφητήριον·
 ἐνταῦθα δὲ γῆ μὲν τὸ δεσποιστήριον, οὐρανὸς δὲ τὸ
 τῆς νεαζούσης ἡμῶν φύσεως οἰκητήριον.

3. Σήμερον τοίνυν ἐκ τῆς ἀλλοτρίας πρὸς τὴν
 20 οἰκίαν μεταθεσζόμεθα πατριδα, καὶ πρὸς τὴν Ἐδέμ
 ἀποκαθιτάμεθα, καὶ πρὸς τὴν Σιών ἀναγόμεθα, οἱ
 κακῶς ἐκείθεν ἀπολισθήσαντες. Ὡ τοῦ θαύματος·
 ἡμάρτομεν· εἶτα τετιμωρήμεθα, ἀλλ' αὖθις μερίζον
 κατηζήθημεν ἀγαθῶν· τοῦ παραδείσου πεπτώκαμεν
 25 καὶ τῆς οὐρανῶν οὐρανῶν τετυφίκαμεν· πρὸς γῆν
 ὀλισθήσαμεν, καὶ ἠφελωτάτην οἰκίαν ἐπαγγελίας
 εἰλήφκαμεν· καὶ τό γε θαυμασιώτερον, οὐ προλαμ-
 βάνει τὴν χαρὰν τὰ εὐαγγέλια, ὅσπερ δὴ νόμος
 ἀνθρωπικός ἐστίν· ἀλλ' ὁμοῦ τῇ παρθένῳ παρὰ τοῦ
 30 ἀγγέλου κηρύσσεται, καὶ ὁ εὐαγγελιζόμενος σαρ-
 κοῦται Θεός, καὶ θεοῦται τὸ πρόσλημμα. Ὡ τοῦ
 καινοῦ λόγου· ὦ τοῦ τῶν χαρίτων πλήθους καὶ τῆς
 τῶν θαυμάτων ἀπειρίας. Ἄπαντα ἡμῶν συνδερό-
 35 μακεν· ἢ τοῦ ἀρχαγγέλου φωνῆ, ἢ τοῦ Κυρίου
 σάρχωσις, ἢ τοῦ προσειλημένου σώματος θέσεσις,
 ἢ τῶν διεστώτων ἔνωσις, ἢ τῶν τυραννουμένων
 ἐλευθερία, ἢ τῶν ἀπωσμένων οικειώσις, ἢ τῶν
 ἐκπεπολιωμένων καταλλαγῆ· φωνῆ μίᾳ καὶ
 βραχεῖα ἡμῶν τὸ χάρις τῆ θεομήτορι προσταγγέ-
 40 λουσα, καὶ τὰ ἐκείθεν γιγνόμενα ἕπερ ἄριθμὸν ἡμῶν
 καὶ κατάληψιν· καὶ τὸ κεφάλαιον· ἄνθρωπος μὲν
 ὁ Θεός, Θεός δὲ ὁ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ τὸ ἀποκε-
 κρυμμένον μυστήριον ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων
 ὄθλον καθίσταται· καὶ τέλος ἢ προφητεία λαμβάνει,

1. ὅτι.

a) Psal. LXXII, 26.

mentem, et persequitur fugientem ad Ieru-
 salem, et per aquam ad supernam civitatem
 migrantem. Et ibi quidem columna ignis et
 nubes dirigebant Israel, haec per diem
 obumbrans, illa noctem illuminans; et populum
 ducebat famulus Moyses. Hic autem ipsum
 primum et supersubstantiale lumen dux nobis
 fit ad transmigracionem, qua de incolatu ad
 domicilium transimus; et dominus praecedit
 totum nostrum exercitum et agmen, et mari
 tyrannus traditur, et Virgo Maria divinum
 contrectat tympanum, multis una cum illa
 saltantibus puellis tympanistriis, animas dico
 puras, secundum dictum prophetae, proavi
 eius *. Et ibi quidem Egyptus est locus castiga-
 tionis, et Ierusalem locus deliciarum; hic vero
 terra carcer est, caelum autem renovatae
 naturae nostrae habitaculum.

3. Hodie igitur ab extranea ad propriam
 transferimur patriam, et in Eden restituimur,
 et ad Sion reducimur, qui misere exinde
 elapsi eramus. O miraculum! peccavimus;
 deinde castigati sumus, sed rursus maioribus
 donati sumus bonis. Paradisum perdidimus
 et aedem caelorum sortiti sumus; ad terram
 delapsi, altissimam habitationem promissionis
 accepimus. Et quod est admirabilius, non
 praeveniunt gaudium laeta nuntia, ut inter
 homines solet, sed simul Virgini ab angelo
 nuntium defertur, et annuntiatum incarnatur
 Deus, et deficitur quod assumptum est. O
 novum eventum! O gratiarum multitudo et
 miraculorum infinitas! Omnia simul conven-
 runt: vox archangelici, Domini incarnatio, as-
 sumpti corporis defecatio, eorum quae inter se
 distabant unio, oppressorum liberatio, expul-
 sorum ad familiaritatem admissio, inimicorum
 reconciliatio: verbum unum et breve simul
 illud Ave Dei Matri annuntians, et quae exinde
 advenerunt super numerum pariter et com-
 prehensionem; et quod summum: Homo
 quidem Deus, Deus vero homo fit, et abscon-
 ditum mysterium novissimis temporibus
 manifestum apparet; et finem prophetia acci-

pit, et expectata advenit redemptio. Terra caelo coniungitur, et sensibilia intelligibilibus commiscuntur, et distantia mire copulantur, et mediator amborum fit conceptus Dominus, divinitati commiscens totam humanitatem. Et laetorum nuntiorum praeco Gabriel est, cui soli creditur mysterium: et tantum ibi inferior ordo ignarus remansit miraculi. Oportebat enim innovationem naturae etiam caelestibus significari essentiis.

Et descendit de caelo in terram Deus, non pervulgans descensum neque magnificentiozem processum disponens, sed sicut ros matutinus, vel potius, sicut imber super gramen, ut vetus miraculum finem acciperet, mysterio figuras confirmante. Et minister miraculi est princeps facti: et ad Virginem virgo vadit; qui essentia praestat nuntia defert ei, quae consanguinea nobis est et virgo tum corpore tum mente, et ideo evangelistâ multo honorabilior. Illi enim integritas et cogitationum puritas ad naturam pertinet; huic vero supra naturam est animae virginitas. Non enim de altera loquor, quam omnes praedicant et aliis virtutibus anteponunt. Verum est enim integritatem corporis aliarum virtutum esse cacumen. Sed non propter hoc ego laudibus Matrem extollo Domini, neque solam hanc illi virginitatem tribuo, et inde virginem appello. Si enim aliis virginibus ipsa exemplar est, ad laudem eius non sufficit quod plerisque successit.

1. Virgo autem vere virgo fuit, quia et cogitationes mentis servavit illaesas, et tanquam sol intelligibilibus gratis cum corpore versata est, illud potius decorans et illuminans, quam inde aliquid inquinamenti vel materiae trahens; quod neque angelorum natura servasset, si materiae appropinquasset. Concedatur hoc orationi instar hypothesis. Sola enim ipsius Deo simillima anima tanquam caelestis fulgor in illo intacto elucebat corpore; et non tam continebatur quam continebat illud; et hoc continuit, et maiorem ei contulit splendorem. Adhaerebat enim Deo mens Virginis, nulla in ea existente divinitate, corpus vero menti, ita ut tota Deo coniungeretur. Et deus cum corpore reputabatur; et terram quidem habitabat,

καὶ ἡ προσδοκωμένη ἐλήλυθεν λύτρωσις. Ἡ γὰρ τῆ οὐρανῷ μίγνυται, καὶ τὰ αἰσθητὰ τοῖς νοητοῖς ἀνακράννυται, καὶ τὰ διεστηκότα παραδόξως συνάπτεται, καὶ μεσίτης ἄμφοῖν ὁ συλληπθῆναι γίνεται Κύριος; τῇ θεότητι μίξας ἔλκει τὴν ἀνθρωπότητητα. Καὶ τῶν 5 εὐαγγελίων κήρυξ ὁ Γαβριὴλ γίνεται, καὶ μόνος πιστεύεται τὸ μυστήριον, καὶ μόνον ἐνταῦθα ἡ ὑποκειμένη τάξις ἀμύθητος κατελείφθη τοῦ θαύματος. Ἐγρῆν γὰρ τὴν καινοτομίαν τῆς φύσεως καὶ ταῖς 10 θείαις ἐπισημανθῆναι οὐσίαις.

Καὶ κατέειπεν εἰς οὐρανὸν πρὸς τὴν γῆν ὁ Θεός, οὐ σκηνοβάτης τὴν κάθοδον οὐδὲ πομπικώτερον τὴν πρόσδον διαθέμενος, ἀλλ' ὡς ἐωθινὴ ὄρσος, ἡ μᾶλλον ὡς ὑετός ἐπὶ πόκον, ἕνα καὶ τὸ παλαιὸν θαῦμα πέρας λάβῃ, τοῦ μυστηρίου πιστωσασμένου 15 τὰ σύμβολα. Καὶ ὁ ὑπερέτης τοῦ θαύματος ἀρχηγέτης τοῦ πράγματος· καὶ πρὸς τὴν παρθένον ὁ παρθένος χωρεῖ, ὁ τὴν οὐσίαν ὑπερφυῆς τῇ ἡμορμῇ ἡμῖν καὶ παρθένου καὶ σῶμα καὶ νοῦν, καὶ διὰ ταῦτα 20 πολλὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ τιμωτέρα. Τῷ μὲν γὰρ τὸ ἀκήρατον καὶ τῶν ἐννοιῶν ἀβύθρον περὶ τὴν φύσιν ἔστιν· τῇ δὲ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἡ τῆς ψυχῆς παρθενία. Οὐ γὰρ τὴν ἑτέραν φημί, ἣν πάντες σεμνύνουσι τε καὶ τῶν ἀλλῶν ἀρετῶν ὑπεριθέσει. Καὶ γὰρ ἔστιν 25 ὡς ἀληθῶς ἡ ἀφθορία τοῦ σώματος τῶν ἀλλῶν ἀρετῶν κορυφή. Ἄλλ' οὐκ ἐνταῦθα· ἐγὼ τὴν τοῦ Κυρίου ἀποσεμνῶν μητέρα, οὐδὲ ταύτην αὐτῇ τὴν παρθενίαν μόνην προσμαρτύρω, κἀντεῦθεν παρθένον ἐπονομάζω. Εἰ γὰρ ταῖς ἄλλαις αὐτὴ τὸ 30 πρᾶξιμα, ἀλλ' ἔλαττον εἰς ἐγκόμιον τὸ τοῖς πολλοῖς κατορθούμενον.

4. Παρθένος δὲ ὡς ἀληθῶς ἡ παρθένος, ὅτι καὶ τὰς ἐννοίας τὰς ψυχικὰς μεμένηκεν ἀπαράχθορος, καὶ ὡσπερ ἦλιος ταῖς νοεραῖς χάρισι τῷ σώματι 35 καταυγάσασα, ἡ ἐκείθεν τὴν προσαναμαζάμενη τῆς ὕλης, ὅσπερ οὐδ' ἂν ἀγγέλιον φύσις ἐτήρησεν, εἰ τῇ ὕλῃ προστήγισσε. Συγκεκριρωθήσθω γὰρ τοῦτο τῷ λόγῳ, ὡς πρὸς ὑπόθεσιν. Μόνη γὰρ αὐτῆς ἡ θεοειδεστάτη ψυχὴ, ὡσπερ τις οὐρανία αἴγλη, τῇ 40 ἀκηράτῳ ἐκείνῳ ἐπέλαμπε σώματι· καὶ οὐ συνείληπτο μᾶλλον ἢ συνέεινεν ἐκεῖνο· καὶ συνέληψε καὶ πρὸς τὸ τελευγέστερον μετεσκεύαζεν. Εἴητο γὰρ ὁ μὲν νοῦς ἐκείνης Θεοῦ, οὐδεμίαν ἐνούσης θεότητος· τὸ δὲ σῶμα τοῦ νοῦ, ὡσθ' ἐπὶ συνήκει Θεῷ. Καὶ 45 θεὸς μετὰ σώματος ἐρημάτιζε· καὶ γῆν μὲν ὄκει, καὶ τὸ ἔλκος κάτω προσήρειθε, τῆς δὲ ἀπροσίτου

Τριάδος, εἰ δεῖ καὶ τοῦτο θαρρήσαντα εἰπεῖν, οὐ κατεμιμνήνετο, ὑπὲρ τὰ Σεραφίμ, καὶ πρὶν ἢ συλλαβεῖν, ὁρώσα Θεὸν καὶ ἀρρήτως ταῖς θεωρίαις συλλαμβάνουσα, καὶ κυροροῦσα καὶ ἀποτίκτουσα, ὡς περ ὕστερον οὐσιωδῶς αὐτῇ ταῦτα κατείργαστο.

Εἰ οὖν ὁ μέγας ὄστος καὶ ὑψηλὸς οὐρανὸς ἐκ τοῦ ἀνθους τῶν πρώτων στοιχείων, ὡς τοῖς πολλοῖς δοκεῖ, σεσωμάτωται, καὶ διὰ ταῦτα ἀδιάπτωτός τε ἐστὶν καὶ ἀκήρατος, πόσω γε μᾶλλον τὸ ἐκείνης ὁμοῦ ἐκ κρείττονος τῆς τῶν στοιχείων οὐσίας συμπέπηκται, καὶ ὡς περ ἱερὸν ἄδουτον τῇ ψυχῇ κατεσκευάσται. Ἄλλὰ τί ἂν εἰπῶν, τὴν ἐκείνης ἐνδείξωμαι καθαρότητα; Οὐκ ἀρκεῖ μοι τὰ αἰσθητὰ κάλλη, οὐκ ἀρκεῖ μοι τὰ νοητὰ. Αἰσχύνομαι παραβάλλον αὐτῇ τὸν ἥλιον ἐρυθριῶ ἀντισυγκρίνων τὸν οὐρανόν. Ἄν τῆς ἀγγελικῆς οὐσίας ἀψωμαι, γέγηθα μὲν, ὅτι υπερφυῆς ἢ συναγωγὴ τῆς συγκρίσεως, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀποτυγχάνω τοῦ μέτρου. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ μάλις που καθάρως χωρεῖ θεοῦ ἕνωσιν καὶ πρὸς τὴν ἐκείθεν μεμείρηται ἔλλαμψιν αὐτῇ δὲ θλον κερῶρηκε τὸν Θεὸν ἐν μικρῷ μέρει τοῦ σώματος, μήτε τῶν πατρικῶν κόλπων ἀποφοιτήσαντα, καὶ θλον ἐν τῇ μητρὶ καὶ παρθένω γενόμενον. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον ἐναντίωμα τοῦ λόγου, τὸ ἦν ττον μὲν αὐτῆς κατεῖληρα, τὸ δὲ κρείττον οὐχ εὔρηκα.

Ἦτων μὲν γὰρ τοῦ Υἱοῦ καὶ δημιουργοῦ καθέστηκεν κρείττον δὲ οὐδενός, ὅτι καὶ ἀπαράμιλλος. Τὸ γὰρ ὑπερέχον αὐτῇ τοῦ μεγέθους καὶ πάσης οὐσίας καὶ φύσεως ἀσύγκριτόν τε καὶ ἀπαράβλητον αὐτῇ μήτηρ γέγονε καὶ παρθένος ἐστὶ. Διὰ ταύτης ὁ Λόγος εἰσελήλυθέ τε καὶ ἐξελήλυθε, καὶ κλεῖθρα τῆς παρθενίας οὐκ ἔλυσε, ἀλλὰ μεμείρηκεν ἀδιαιώβητος ἢ σραγίς. Αὐτῇ κῆπος κεκλεισμένος καὶ ἐσφραγισμένη πηγὴ αὐτῇ καὶ κιωτὸς τοῦ αγιάσματος τοῦ Κυρίου, καὶ βράβδος βλαστήσασα Χριστόν καὶ ἄδουτον ἱερὸν ὡς παραπετάσματι τῇ παρθενίᾳ συγκαλυπτόμενον. Αὐτῇ ὄρος τετυρωμένον, ὄρος κατ᾽ ἄκρον. Αὐτῇ οὐρανὸς ὡς ἀληθῆς, ἢ καὶ πλεόν οὐρανοῦ ἐστὶν τε καὶ ὀνομάζεται, χωρήσασα τὸν ἀχώρητον καὶ περιλαβοῦσα τὸν ἄπειρον. Αὐτῇ προφητῶν ὑπόθεσις, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος ὁμοῦ τῶν προφητῶν. Διὰ ταύτης Θεὸς μὲν πρὸς ἡμᾶς καταβέβηκεν, ἡμεῖς δὲ πρὸς ἐκείνον ἀναβεθήκαμεν. Ἐτῆς οὐρανομήκουσ καὶ υπερφυοῦς κλίμακος ὡ

et vestigia deorsum ponebat, ab inaccessibili vero Trinitate, audacter dicam, non longe remanebat, super Seraphim, etiam antequam conciperet, videns Deum et ineffabiliter contemplationibus illum concipiens et gestans et pariens, sicut postea substantialiter haec illi contigerunt.

Igitur si magnum istud et excelsum caelum ex flore primorum elementorum, ut plerisque placet, condensatum est, et idcirco firmum est et incorruptibile, quanto magis illius corpus ex optima elementorum essentia commixtum est, et tanquam sacrum habitaculum animae praeparatum est. Sed quid dicam ad declarandam illius puritatem? Non sufficiunt mihi sensibiles pulchritudines, non intelligibiles. Me pudet illi comparare solem; erubesco conferre caelum. Si ad angelicam essentiam accedam, lactus quidem fio, quia supra naturam est consequentia comparationis, sed etiam hoc modo non assequor mensuram. Angeli enim vix clare percipiunt Dei conceptum, et secundum mensuram participant illuminationem, quae exinde provenit; ipsa autem Virgo totum cepit Deum in parva parte corporis, non a paterno sinu recedentem et totum in matre et virgine manentem. Et en opposito omnium mirabilissima, quae argumento inest: quoniam nempe inferior sit, deprehendi; quoniam vero superior, non inveni.

Inferior quidem Filio et Creatore fuit; superior vero nullo, quia incomparabilis. Excellentia enim eius magnitudinis conferri et comparari non potest cum ulla essentia vel natura. Ipsa mater facta est, et virgo est. Per eam Verbum intravit et egressus est, et claustra virginitatis non solvit, sed sigillum remansit illaesum. Ipsa hortus conclusus et fons signatus; ipsa et arca sanctificationis Domini, et virga quae germinavit Christum, et sanctuarium sacrum virginate tanquam velo contextum. Ipsa mons coagulatus, mons umbrosus. Ipsa caelum vere, immo plus quam caelum est et nominatur, quae continuit incomprehensibilem, et complexa est infinitum. Ipsa prophetarum propositum, et principium et finis simul vaticiniorum. Per ipsam Deus ad nos descendit, nos vero ad eum ascendimus. O scala caelum altitudine tangens et naturae modum excedens! O quae eandem ac

nos naturam habet, inaccessa vero manet angelis ipsis, ut una cum ipsa aliquam felicitatem habeamus apud sublimem essentiam.

5. Quoniam ratio mysterii ipsi credita est, Gabriel miratur quidem et ipsum ineffabilem descensum, et vehementer stupet de exinanitione Verbi; nihilominus et Virginem admiratur, et horret, et tanquam superiore naturam reformidat et pertimescit. Unde et cum proprio habitu, ut ita dicam, accedit ad illam, nec soli similis aut aerius fit, cum debuert formam transmutare in diversam. Quemnam enim territurus erat, aut perculsurus, ut facere solent angeli famuli illis, quibus olim apparebant et nunc manifestantur, ut et timorem videnti incutiant et suscipiantur cum veneratione? Sed tanquam Dominae famulus, specie accedit humana, et sedenti adstat, et cum debita reverentia laeta nuntia tradit : *Ave*, inquit, *gratia plena*; *Dominus tecum*^a. Vide sermonis obsequium et verborum seriem : Cum *Ave* dixisset, statim *gratia plena* addidit, ut et recens ostenderet gaudium, et priorem gratiam indicaret. Dudum enim *gratia plena* erat, quae tota adhaerebat Deo, et supernas accipiebat illuminationes et gratias; gaudium vero ei evangelizatur postea super incarnatione Verbi, et quia mater facta est principis Verbi et naturae nostrae conditoris. Illud autem *Dominus tecum* ad *Ave* relationem habet; illud quidem quasi exordium est, hoc vero demonstratio.

Tecum vero, inquit, non tanquam per illuminationem, sed quia substantialiter in tuo utero capitur. Insuper dicit : *Benedicta tu in mulieribus*; maledicto respondet verbum, quoniam pro Evae Virgo introducta est, sicut pro Adamo Deus. Igitur, sicut ibi transgressionem subsecuta est maledictio, ita hic servationi mandatorum coniuncta est benedictio. Et continentur usque ad Virginem, hoc genus nostrum sortitum est maledictum primae matris. Postea aedificatum est munimentum contra torrentem, et facta est propugnaculum Virgo adversus malorum inundationem. *Benedicta tu in mulieribus*, quia neque de arbore

τῆς ὁμοφυοῦς μὲν ἡμῖν, ἀπροσίτου δὲ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς, ἵνα τι συναπολαύσωμεν ἐκείνη πρὸς τὴν ὑπερκειμένην οὐσίαν.

5. Ἐπεὶ γὰρ τὸν λόγον ἐπιστεύθη τοῦ μυστηρίου, ὁ Γαβριὴλ θαυμάζει μὲν καὶ αὐτὴν τὴν ἄρρητον 5 κάθοδον, καὶ τὴν κένωσιν τοῦ Λόγου ὑπερεκπλήττεται· οὐδὲν δὲ ἤτιον καὶ τὴν παρθένον ἀγχαται καὶ τέθηπε, καὶ ὡς κρείττονα φύσιν φρίττει καὶ ὑποστέλλεται. Ὁθεν καὶ μετὰ τοῦ σχήματος, εἰ δαὶ οὕτως εἶπειν, χωρεῖ πρὸς αὐτὴν, οὐδὲ δέον εἰς 10 ἀλλοιοτέραν μεταλλάζει μορφήν, ἡλιοειδὴς ἢ ἀέριος γίνεσθαι. Τίνα γὰρ καὶ φοβήσαιν ἐξελλεν ἢ τίνα ὑπερεκπλήξαι, ὡσπερ δούλοις ποιεῖν ἀγγέλοις σύνηθεσ, οἷς πάλαι ὠπνάνοντο καὶ νῦν ἐμψυχίζονται, ἵνα καὶ πρὸς δέος τὸν θεορὸν κινήσωσι καὶ ὑποδελ- 15 χθῶσι μετὰ σεβάσματος; Ἄλλ' ὡσπερ δεσποινὴ θεράπων, ἀνθρωπικῶ προσέρχεται σχήματι, καὶ καθημένῃ παρίσταται, καὶ μετὰ τοῦ προσφύρου σεβάσματος πὰ εὐαγγέλιον διδώσι· *Χαῖρε γὰρ, φησὶ, κεχαριτωμένη· ὁ Κτίσιος μετὰ σοῦ*. Ὅρα τοῦ 20 λόγου τὴν δουλείαν καὶ τῶν βῆμάτων τὴν τάξιν· τὸ *χαῖρε* προσθεῖς, εὐθύς τὸ *κεχαριτωμένη* ἐπήνεργεν, ἵνα καὶ τὴν πρόσφατον δεῖξῃ χάριν καὶ τὴν προτέραν χάριν ἐνδείξῃται. *Κεχαρίτωτο* γὰρ πάλαι, ὅλη 25 προσανακειμένη Θεῷ καὶ τὰς ἀνωθεν δεχομένη ἐλλάμψεις καὶ χάριτας· χάριν δὲ εὐαγγελίζεται ὕστερον ἐπὶ τῇ σαρκώσει τοῦ Λόγου, καὶ τὸ μητέρα γενέσθαι τοῦ πρώτου Λόγου καὶ τῆς ἡμετέρας δημιουργοῦ φύσεως. Τὸ δὲ ὁ *Κτίσιος μετὰ σοῦ*, πρὸς τὸ *χαῖρε* τὴν ἀναφορὰν ἔχει· ἐκεῖνο μὲν γὰρ 30 ὡσαυτεῖ προσημῖον, τοῦτο δὲ ἀπόδειξις.

Μετὰ σοῦ δὲ, φησὶν, οὐχ ὡς κατ' ἐλλάμψιν, ἀλλ' ὅτι οὐσωδῶς τῇ σῇ νηδύϊ κεχώρηται. Πρὸς 35 τούτοις φησὶν· *εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν* ἀντίρροπον τῇ κατάρῃ τὸ ὄνομα, ἐπεὶ καὶ τῆς Εὐῶς ἢ παρθένοσ ἀντεισένηκεται, ὡσπερ τοῦ Ἀδάμ ὁ Θεός. Ὅσπερ οὖν ἐκεῖ τῇ παραβάσει ἀνηκολούθει ἢ ἀρὰ, οὕτως ἐνταῦθα τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν ἢ εὐλογία συνήνωται. Καὶ μεμῆνεκε μέχρι τῆς παρθένοσ 40 τοῦτο δὴ τὸ γένος κληρονομοῦσιν τὴν ἀρὰν τῆς προμήτορος. Εἶτα ψηφοδομήθη τὸ ἔξιμα τῆς ἐπιτροχῆσ, καὶ γέγονεν ἐπιτεῖχισμα ἢ παρθένοσ τῆσ τῶν κακῶν ἐπιλύσεωσ. *Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν*, ὡς μήτε

a) Luc. 1, 28.

τοῦ ζυλοῦ γευσασμένη τῆς γνώσεως, μήτε παραβάσα τὴν ἐντολήν, ἢ αὐτῇ τε θεωθεῖσα καὶ τὸ γένος θεώσασα.

6. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διατεράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, διαλογιζομένη τὸν ἀπασμὸν. Οὐ τὴν ὄψιν ὑώπτευσεν, οὐδὲ τὸ σχῆμα τοῦ κήρυκος ἐδειλίασεν. ἀνθρωπικότερον γὰρ μεταπεποιθότο, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσε, καὶ ὑπέσταλτο πρὸς τὴν τῶν εὐαγγελίων ἐξαγγελίαν· ἀλλ' ὅτι δὴ συνετώτατος καὶ ὄντως νοήμων, καὶ κυβέρινσιν πάντων ἔχουσα, τὸ μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας καταπλαγείσα, πρὸς τὸν λόγον διατεράχθη. Ἀνεμνήσθη γὰρ εὐθύς τῆς προμήτορος Εὐας· συνειλήφει τῷ νῷ τὴν τραγοῦδαν ἐκείνην· πρὸς τὴν ἱστορίαν συνέκρινε τὰ λεγόμενα· κακεῖ

15 προσλαλία καὶ ἐπαγγελία κρείττους φύσεως, κἀναυθα καινὰ εὐαγγέλια, καὶ ὁ λόγος οὔτε ὡσὶν ἀκουστός οὔτε νοὶ χωρητός. Διὰ ταῦτα ἐπὶ συννοίᾳ ἢ παρθένοσ ἐγένετο, καὶ συνεπεπήγει τῷ σχήματι· εὐλαβήθη τὴν δωρεάν· ἴσως καὶ ἀσαφῶς τοῦ

20 εὐαγγελίου καθεστηκότος, πρὸς διαφόρους ἐνοίας κατεμερίζετο. Τὸ γὰρ εἶναι μετ' αὐτῆς τὸν Θεὸν ἐδήλου μὲν καὶ τὴν μετὰ σαρκὸς ἐν τῇ ἐκείνης νηδύϊ χώρησιν· ἐδήλου δὲ καὶ τὸ κατ' ἑλλαμψιν αὐτῇ τὸν Κύριον ἐπιφαίνεσθαι.

25 Ταῦτα δὴ πάντα ἐξομαλίζων ὁ ἄγγελος πρὸς μὲν τὴν ὑποψίαν τὸ μὴ φοβῆθ' ἀντιτέθεικε, καὶ κατεσκεύασε τὸν λόγον ὑπερφωῶς, ὅτι χάριν εὔρηκε παρὰ τῷ Θεῷ· τὸ δὲ ἀμφίβολον τῆς ἐνοίας διέλυσε, σὺλ-ληψιν εἰρηκῶς ἐν γαστρὶ, καί· *εἰξῆ υἱὸν καὶ*

30 *κιλέσεισ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν*· καὶ ὅσα ἐπὶ τούτῳ, ὅτι *μέγας τε ἔσται*¹, καὶ *υἱὸς υἱόστων κληθήσεται*, καὶ ὡς τὸν τοῦ Δαυὶδ λήψεται θρόνον, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ, καὶ ἀπέραντον ἔσται τὸ κράτος αὐτοῦ. Ὁλον

35 τὸ δόγμα τοῦ μυστηρίου ὁ ἄγγελος ὡσπερ ἐν δέλτοις ἐξέθετο, τὴν² ὕστερον ἀνακόπτων τῶν πολλῶν γλωσσολογίαν, καὶ τὰς βλαστημίας ἀνείρων τῶν κατὰ τοῦ μυστηρίου λυτεῶντων. Ἐνα γὰρ μὴ τις μνηστῆ ἄνωθεν πεπλάσθαι τὸ σῶμα τῷ Θεῷ, τὴν ἐν

40 γαστρὶ τοῦ Λόγου σὺλληψιν προσερώνησεν· ἔνα δὲ μὴ ψιλόν τις αὐτὸν ἀνθρωπον φαντασθῆ, μέγαν τούτων ὀνόμασε, καὶ Ἰὸν Ὑψίστου ἐκήρυξεν· ἔνα δὲ τὰς προσφρονήσεασ ἐπισπραγίσῃ φωνὰς, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Δαυὶδ γενεαλογίαν αὐτοῦ βεβαιώσας· διώσει,

cognitionis gustasti, neque transgressa es mandatum, quae eadem et deificata es et genus deificasti.

6. Illa vero, ut vidit, turbata est in sermone eius, secum considerans salutationem. Non vultum suspectavit, neque habitum praeconis timuit; speciem enim humanam induerat, ut iam dictum est, et demisse laeta nuntia exonebat; sed utpote prudentissima et vere sapiens et gubernationem omnium habens, magnitudinem promissionis admirata, ad sermonem turbata est. Statim enim recordata est primam matrem Evam; in mentem revocabat tragediam illam; cum historia conferebat quae dicebantur. Ibi etiam colloquium et promissio melioris naturae, sicut hic nova nuntia, sermo inauditus auribus, menti incomprehensibilis. Propterea secum cogitabat Virgo, et figebatur immobilis; metuit donum; fortasse etiam propter obscuritatem nuntii, in diversas sententias dividebatur. Etenim Deum esse cum illa indicabat quidem accessum cum carne in ipsius utero; sed etiam indicare poterat Domini manifestationem secundum illuminationem.

Cum haec omnia explanaret angelus, suspicioni quidem *Noli timere* opposuit, et eximie instruxit sermonem, dicendo eam invenisse gratiam apud Deum; dubium vero mentis dissolvit, conceptionem in utero nuntiando, et: *Paries Filium, et vocabis nomen eius Iesum*, et quae his addidit, quod *magnus erit et Filius Altissimi vocabitur, et David thronum accipiet, et regnabit in domo Jacob, et sine fine erit eius imperium*³. Totam rationem mysterii angelus quasi in tabulis exposuit, posteriorem retundens multorum loquacitatem, et blasphemias arcens illorum, qui contra mysterium furunt. Etenim ne quis mystice doceat caelitus formatum fuisse corpus Deo, conceptionem Verbi in utero denuntiavit; ne autem quis imaginetur illum esse merum hominem, hunc magnum appellavit, et Filium Altissimi praedicavit. Ut vero dicta obsignaret, genealogiam eius ex David confirmans: *Dabit,*

1. ἔστι. — 2. τάς.

a) Luc. 1, 31-33.

inquit, *ei Dominus Deus thronum David patris eius*. Et ut ostendat unam personam post unionem, et eum esse Deum pariter et hominem, immortale regnum illius qui incarnatur affirmat.

7. Et angelus quidem haec dixit, Virginem abducens a timore, et mysterium summa cura exponens. Illa vero — non enim facile allaciebatur inusitatis promissionibus — adhuc haesitat in conceptione et dubitat in partu. Quod enim nondum advenerat, nondum ut fide dignum amplectebatur. Sed cum partum conceptio, coitus vero conceptionem praecedat, ignorat quomodo se habituri sint eventus, causis nondum patefactis. Si enim cognitio viri causa mulieri conceptionis, « quomodo, inquit, concipiam, viri nescia^a? » Habet autem hic sermo aliquid altius et virginali puritate dignum. Etenim iuxta familiarem loquendi modum Virginis, fortasse non de carnali coniunctione vox « cognitio » intelligenda est, sed ipsa excluditur etiam cognitio mentis et ad masculinum genus propensio in illa, cuius vita erat supra modum immaculata.

Igitur, hoc ipsum curans qui apparuit, subiunxit : Quamvis generis ignara sis, quandoquidem tota ad Deum conversa es, nihilominus concipies, ex altera causa sublimiori et maiori habens conceptionem : *Spiritus enim*, inquit, *sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi^b*. O prorsus ineffabile mysterium ! O novum connubium et inaudita coniunctio ! Quoniam una de divina et principe Trinitate persona perfecit mysterium, unicum Filium dico unici Patris, huic suas partes conferunt ad descensum tam Pater quam Spiritus ; hic quidem ad Virginem accedens et sanctificans eius naturam, ut magis fulgeat et ad suscipiendum Verbum splendetior appareat ; ille vero ex alto obumbrat, omnes arcens insidias, undique custodiens sacrum sanctuarium et paradiso deliciarum umbram loco ardoris immittens. Ideo dicit : « *Et quod nascebitur ex te sanctum vocabitur Filius Dei^c*. Etenim non tantum natura assumens sed etiam quod assumptum fuerit divinam assequetur appellationem, et duae erunt naturae quae convenerint, ambarum autem

φυσίν, *Κτίριος ὁ Θεὸς αὐτῷ τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ*. ἵνα δὲ καὶ ἐν πρόσωπον μετὰ τὴν ἔνωσιν παραδείξῃ, καὶ ὡς αὐτὸς ἐστὶν Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος, ἀθάνατον τὴν βασιλείαν τοῦ σαρκουμένου προσμαρτυρεῖ.

7. Καὶ ὁ μὲν ἄγγελος ταῦτα, τὴν τε παρθένον ἀπάγων τοῦ φόβου, καὶ τὸ τοῦ μυστηρίου ἀκριβῆς παριστῶν ἢ δὲ — καὶ γὰρ ἦν ἄλλως οὐκ εὐπράγματος πρὸς τὰς ὑπερβαλλούσας ἐπαγγελίας, — ἐτι διαπορεῖ περὶ τῆς συλλήψεως, καὶ διαμυριβάλλει περὶ τοῦ τοκετοῦ. Τὸ γὰρ μήπω γινόμενον οὕτω εἰς πίστιν ἐλάμβανεν. Ἄλλ' ἐπισητὸν τοῦ μὲν τοκετοῦ σύλληψις, μίξις δὲ καθηγείται συλλήψεως, ἀπορεῖ πῶς ἔσται τὰ ἀποτελέσματα, τῶν ἀποτελούντων μήπω προβάτων. Εἰ γὰρ αἴτιον γυναικὶ σύλληψεως ἢ τοῦ ἀνδρὸς γνώσις, « πῶς, φησὶ, συλλήψομαι, μὴ εἰδούκα γνώσιν ἀνδρός ; » Ἐχει δὲ τι καὶ βαθύτερον ὁ λόγος καὶ τῆς παρθενικῆς καθαρότητος ἄξιον. « γνώσιν » γὰρ αὐτῆ ὀικεῖος λόγος προσμαρτυρεῖ οὐ τῆς ψυχικῆς ἴσως συναφείας, ἀλλὰ τῆς δι' ὑπερβολὴν ἀγράντου ζωῆς πρὸς τὸ ἄρρεν γένος μήτε γνώσιν τοῦ νοῦ μήτε μετακλίσιν.

Αὐτὸ γοῦν τοῦτο καὶ θεραπεύων, ἐπήνεγκεν ὁ φανείς, ὅτι κὰν ἠγνώσται σοὶ τὸ γένος, ἐπειδὴ περ ὅλη πρὸς Θεὸν ἀπονέουκας, οὐδὲν ἤτιον συλλήψῃ, ἔξ ἑτέρας αἰτίας ὑψηλοτέρας καὶ μεζόνος ἐσχηκυῖα τὴν σύλληψιν. Πνεῦμα γὰρ, φησὶ, ἄγιον ἐπελειέσται ἐπὶ σέ, καὶ δύναιμι Ἐπίστω ἐπισκιάσει σοι. Ὡ συνόλου ἀρρήτου ὦ καινοῦ γάμου καὶ ὑπερφυοῦς συναφῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῆς θείας καὶ πρώτης Τριάδος πρόσωπον τετέλεκε τὸ μυστήριον, ὁ μόνος Υἱὸς φημι τοῦ μόνου Πατρὸς, συνεισφέρουσί τι τούτω πρὸς τὴν καθόδον ὡσπερ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα, τὸ μὲν ἐπερχόμενον τῇ παρθένῳ καὶ ἀγιάζον τὴν φύσιν αὐτῆς, ἵνα μᾶλλον ἀστράψῃ καὶ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Λόγου τηλαυγεστέρα φανῇ ; ὁ δὲ ὑψόθεν ἐπισκιάζει, πᾶσαν μὲν ἀπελαύων ἐπιβουλήν, πάντοθεν δὲ τερῶν τὸ ἱερὸν ἄδυτον, καὶ σκιάν ἀντικαύσωνος τῷ παραδείσῳ ἐμποιῶν τῆς τρυφῆς ; διό φησι : καὶ τὸ γεννώμενον ἄγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Οὐ γὰρ μόνον ἢ προσειληφῆαι φύσις, ἀλλὰ καὶ τὸ προσειλημμένον τῆς θείας ἐπιτεύξεται κλήσεως, καὶ δύο μὲν φύσεις αἰ συνδεδραμηκυῖαι

a) Cf. Luc. 1, 34. — b) Luc. 1, 35. — c) Ibid.

ἔσονται, ἀμφοῖν δὲ μία ὑπόστασις, Θεὸς ἑμοῦ καὶ ἀνθρώπος ὀνομαζομένη. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἐξ ἀμφοῖν καθ' ἕκαστον κληθῆσεται υἱὸς Θεοῦ.

8. Ἡ δὲ παρθένος, ὡς περ ἀνώτερον ἀθρώπου ὑπόπτεισεν ἀσπασμὸν καὶ ἐτετράρακτο, οὕτως ἐνάσθη, τοῦ ἀγγέλου πάντα διακριθῶσαντος, καὶ τῶν προρρήσεων ἀναμνήσαντος, καὶ τὴν καθόσον τοῦ Λόγου μνήσαντος, καὶ τὴν ἀπόρρητον σύλληψιν καταγγείλαντος, καὶ τὴν διὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἑτοιμασίαν αὐτῆς καὶ τὸν ἁγιασμὸν βεβαιώσαντος· ἅμα δὲ καὶ χάριτος θείας αἰσθανομένη ἐπὶ τοῖς λόγοις, ὁμαλῶς τὰ εὐαγγέλια δέχεται, καὶ ὡς περ θεράπεινα πρὸς τὴν τοῦ μυστηρίου τέλειουργίαν ὑποκλίνεται τῷ δεσπότη, καὶ ἔτοιμος πρὸς τὴν ὑπερρείαν καθίσταται, ὡς εἶθε καὶ ἡ προμήτωρ. Εὖα τοιαύτην ἐνεδείξατο τὴν ἀκριβείαν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ὄψεως! Εἰ γὰρ ἠρωτήθη τίς ἦν τοιαῦτα πρὸς αὐτὴν φέγγεται, καὶ πῶς θηρίον τέ ἐστιν κλονοῦν καὶ φωνὴν ἀνθρωπίνην προέται, πῶθεν τε ἡ περὶ τῆς θεώσεως γνῶσις αὐτῆς, καὶ πῶς ἐκεῖνο εἰδὸς περὶ τὴν φωνὴν ἐσφάλη τὴν πρώτην· εἰ ταῦτα πάντα πρὸς τὴν καινὴν τοῦ ὄψεως ὁμιλίαν ἡ προμήτωρ διακριθῶσατο, ἀπῆλθεν ἂν ὁ ὄψις κατασφυσθεὶς· μᾶλλον δὲ ὁ διὰ τοῦ ὄψεως τὸν τοῦ

25 θανάτου ἰὸν κατὰ τῆς προμήτωρος ἀπεμέσας. Διὰ ταῦτα τοιγαροῦν τοῖς παλαιοῖς τὰ νέα ἀντεσενήνεκται, τῆ μὲν ὄφει ὁ ἄγγελος, τῆ δὲ ἐν λύπῃ ὠδινησάσῃ ἡ παρθένος καὶ μετὰ τὸν τόκον, τῆ δὲ Ἀδάμ ὁ Χριστός· καὶ γέγονε πάντα καινά· ἡ σύλληψις, ἡ ὠδὶς, ὁ τόκος· καὶ ἡ τῆς ἁμαρτίας προσθήκη εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐπερίσσευσε· καὶ ὁ θάνατος ἀθανασίας πρόξενος γέγονε.

Σὺ δὲ μοι δέξαι καὶ τοῦ κείρου τὸ δῶρον, καὶ τὴν σύλληψιν θαύμασον ἑμοῦ καὶ ἐνέργησον καὶ συλλαβῶν τὸν λόγον, ἀνευ ὠδίνων ἀπότεκε. Ἀλλὰ καὶ τὴν σύλληψιν διακριθῶσον, καὶ δέξαι μετὰ φιλοσοφίας τὰ εὐαγγέλια. Ἄν μὲν γὰρ ἀληθεύῃ, ὑπόδεξαι· ἂν δὲ ψευδῆται, ἀποπήδησον, καὶ γυμνάσθητι τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς πρὸς διάκρισιν τοῦ χείρονος καὶ βελτιόνος. Οὕτω γὰρ καθαρῶς συλλήψῃ Θεόν, καὶ ὠδινῆσις ἐν τῇ νοῦ, καὶ ἀποτέξεις κατὰ καιρὸν, καὶ οὐκ ἀπατηθήσῃ πρὸς τὰ εὐαγγέλια, ἀλλὰ μετὰ κρίσεως λογισμοῦ ἐγκυμονήσεις τὸν Λόγον, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

una persona Deus simul et homo nominata. Et quod ex utraque constituitur, singillatim vocabitur Filius Dei.

8. Virgo autem, sicut superius confestim suspectam habuerat salutationem et turbata fuerat, ita hic, postquam angelus omnia accurate explanavit, et prophetias in memoria revocavit, et descensum Verbi retulit, et ineffabilem conceptionem annuntiavit, et a Patre Spirituque factam ipsius praeparationem atque sanctificationem confirmavit, divinam gratiam in verbis deprehendens, nuntia aequo animo suscipit, et tanquam ancilla ad mysterium perficiendum Domino se submittit, et ad ministerium parata adstat; et utinam prima mater Eva talem diligentiam in promissione serpentis ostendisset! Etenim si illum interrogasset quis esset qui talia ei loqueretur, et quomodo, cum esset bestia irrationalis, vocem tamen humanam emitteret, et undenam illi haec cognitio de deificatione, et quomodo tali scientia praeditus circa vocem erravisset primam; si haec omnia, ad inusitatum serpentis colloquium, prima mater diligenter inquisisset, recessisset utique serpens pudens, vel potius ille, qui per serpentem mortis venenum contra primam matrem evomerat.

Propter haec igitur antiquis nova substituta sunt, serpenti angelus, ei quae in dolore pariebat illa quae virgo est etiam post partum, Adamo Christus; et facta sunt omnia nova: conceptio, praegnatio, partus; et peccati augmentum in Dei gratiam redundavit, et mors immortalitatis conciliatrix facta est.

Tu vero mihi suscipe et occasionis donum, et conceptionem mirare pariter et operare; et concipiens verbum, sine doloribus pare. Sed etiam conceptionem accurate investiga, et accipe sapienter laeta nuntia. Si vera loquuntur, suscipe; si mentiuntur, aufuge, et exerce sensus animae ad discretionem peioris et melioris. Ita enim pure concipies Deum et nutries in mente, et paries in tempore, et circa nuntia non decipieris, sed cum discretionem rationis, Verbi gravidus eris, in ipso Christo Domino nostro cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

NÉOPHYTE LE RECLUS (1134-1220?)

HOMÉLIES SUR LA NATIVITÉ DE LA SAINTE VIERGE ET
SA PRÉSENTATION AU TEMPLE.

INTRODUCTION

Né à Leucara, l'ancienne Amathonte, en 1134, Néophyte prêtre et moine, dit le Reclus, embrassa la vie religieuse dès l'âge de dix-huit ans. Sa première éducation n'avait pas été brillante, puisque, de son propre aveu, il ignorait encore les premiers rudiments, lorsqu'il entra au couvent. Après un pèlerinage en Palestine, il s'enferma, en 1159, dans une caverne, qu'il découvrit sur la montagne qui domine Paphos. Il y mena pendant plus de soixante ans la vie de reclus, ne sortant que pour prêcher la parole de Dieu aux disciples qu'il avait groupés autour de lui, et occupant ses loisirs à transcrire et à cataloguer soigneusement ses homélies¹. Il mourut aux alentours de 1220, après avoir peut-être été, sur la fin de sa vie, archevêque de Chypre.

Le volumineux sermonnaire qu'il a laissé, et qui est encore presque tout entier inédit, renferme plusieurs homélies pour les fêtes mariales. De ces homélies, les deux qui sont contenues dans le manuscrit 1189 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris sont les seules qui nous aient été accessibles. La première est pour la fête de la Nativité de la Vierge, la seconde pour sa Présentation au Temple. Le texte fourni par le manuscrit 1189, qui est de la fin du XIIIe siècle ou du commencement du XIVe, est de tout point excellent; les rares fautes qui s'y rencontrent sont faciles à redresser.

Dans ces deux morceaux, comme dans les autres du même recueil, que nous avons eus entre les mains, Néophyte nous apparaît comme un orateur peu au courant des préceptes de la rhétorique. L'art de développer un sujet lui est totalement étranger. Tout de suite essoufflé, il sait habilement battre en retraite, quand il n'a plus rien à dire, en faisant des déclarations dans le genre de celle-ci : « Nous n'avons pas l'intention de parler longtemps sur ce

1. Sur la vie et les œuvres de Néophyte le Reclus voir l'article de Mr Petit, dans les *Échos d'Orient*, II, 257-268, et l'ouvrage récent de J. Ch. Hatzi Ioannon, intitulé : *Ἱστορία καὶ ἔργα Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου*, in-8° de 342 pages. Alexandrie, 1914.

sujet. Quelques pensées faciles à saisir suffiront, et les auditeurs n'auront pas le temps de succomber au sommeil de la nonchalance » (Homélie sur la Nativité, § IV). Cela ne l'empêche pas de trouver des mots heureux, des pensées solides et profondes, des comparaisons piquantes. Mais il ne sait pas faire valoir ces traits de génie, et il retombe bien vite dans la banalité.

Néophyte peut être rangé parmi les témoins byzantins de la doctrine de l'Immaculée Conception. Voici d'abord un passage significatif de l'homélie sur la Nativité :

« Anne, délivrée par le Créateur de la nature des liens de la stérilité, conçoit de son époux Marie, la fille de Dieu, qu'elle a enfantée aujourd'hui comme les prémices de notre salut et la Mère immaculée de Dieu le Verbe, et comme les prémices de la rénovation de notre nature vieillie et ternie par la transgression du commandement divin. Imitant la femme de la parabole, qui mêle un peu de levain à trois mesures de farine pour faire lever toute la pâte, le Créateur a repêtri et renouvelé par ce levain très pur formé de ses mains divines [qu'est la Vierge] toute notre pâte vieillie. Mais voici le plus étonnant, la merveille des merveilles : Le Boulanger divin, qui est la pureté même, s'est mêlé lui-même d'une manière ineffable à ce levain très pur, et en ayant pris une petite partie, il a travaillé d'une manière admirable toute la pâte et toute la fournée. C'est pourquoi il disait dans la suite : Je suis le pain vivant; je suis le pain de vie. Celui qui me mange n'aura jamais faim » (§ III).

Sous une comparaison vulgaire notre moine cache ici une pensée profonde. Il indique bien la raison pour laquelle la Vierge devait être séparée de la masse du genre humain infectée par le péché d'origine. Devant fournir au Verbe une chair immaculée, il fallait qu'elle fût elle-même exempte de toute souillure; il fallait qu'elle fût les prémices de l'humanité restaurée. C'est pourquoi Dieu est intervenu directement pour former sa future mère, que Néophyte appelle θεόπλαστος ζύμη.

La même pensée revient sous une forme moins expressive dans l'homélie sur la Présentation de Marie au Temple. Après avoir parlé de la chute originelle et de l'universelle domination du péché sur tous les descendants d'Adam, l'orateur poursuit :

« Quoi donc? L'excès de la malice va-t-il mettre Dieu dans l'embarras? Va-t-il détourner sa face? Est-ce que le remède capable d'arrêter cette gangrène universelle va lui échapper? Et l'océan de ses miséricordes et l'abîme de sa charité vont-ils tarir? Non certes. Il eût été indigne de cette Bonté infinie d'abandonner sa créature en proie à l'ennemi. Et comme le péché ne pouvait être convenablement chassé que par la justice et la sainteté, voici que, par l'ordre de Dieu, naît de Joachim et d'Anne, Marie, la Vierge tout immaculée et toute pure, afin que l'Un de la Trinité, du consentement des deux autres personnes, ayant pris d'elle une chair, détruisît le péché dans sa chair. Mais de quelle sainteté

cette Vierge ne devait-elle pas être revêtuë? Ne fallait-il pas qu'elle fût plus pure que les rayons du soleil, Celle qui devait communiquer au soleil de justice une chair pure et tout immaculée? » (§ I).

Après des déclarations si nettes, inutile de s'arrêter à certaines expressions plus vagues de l'absolue sainteté de Marie, que l'on rencontre çà et là dans les discours de Néophyte. Marie est toujours pour lui la Vierge tout immaculée, ἡ πανάμωμος παρθένος, la Mère de Dieu le Verbe sans tache, πανάχραντος, le sanctuaire très saint du Dieu très saint. Il la salue comme la tourterelle très pure, l'hirondelle qui annonce le printemps du salut, le rossignol à la voix mélodieuse qui fait entendre pour nous ses chants suppliants et salutaires. Il la contemple comme le ciel vivant et tout resplendissant où Dieu a fixé son séjour. Notons aussi que Néophyte a de la justice originelle une exacte notion. Il appelle l'image et la ressemblance divines données par Dieu au premier homme, une création magnifique de Dieu dont le péché nous a privés, en même temps qu'il nous a dépouillés de l'immortalité. Bref le témoignage de notre reclus est de tout point satisfaisant, et il a d'autant plus de poids qu'il vient d'un autodidacte, qui a puisé toutes ses idées dans ses lectures pieuses. La sainteté originelle de Marie était bien l'une de ces vérités qu'admettait d'instinct l'âme byzantine, et que personne ne songeait à contester.

NEOPHYTI, PRESBYTERI, MONACHI ET INCLUSI ORATIO
IN NATIVITATEM IMMACULATISSIMAE DEIPARAE

NEOPHYTI, PRESBYTERI, MONACHI ET
INCLUSI ORATIO IN AUGUSTISSIMAM
ET PRAECLARAM NATIVITATEM IM-
MACULATISSIMAE DOMINAE NOSTRAE
DEIPARAE ET SEMPER VIRGINIS
MARIAE. BENEDIC, PATER.

1. Principium omnis fructus flos; et hoc manifestissimum est; principium vero nostrae salutis est nativitas divinitus parata et divinitus praedestinata immaculatae et omnino irreprehensibilis semper Virginis Mariae: hoc etiam apertissimum est; quam quidem hodie dignis laudibus muneramur et celebramus. Etenim, ut totus anni circulus per ipsam [Dei genitricem] benediceretur, parta est qui-

NEΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΜΟΝΑΧΟΥ,
ΚΑΙ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟ
ΠΑΝΣΕΙΤΟΝ ΚΑΙ ΘΕΙΟΝ ΓΕΝΕΘΑΙΟΝ
ΤΗΣ ΠΑΝΑΧΡΑΝΤΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ
ἩΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ἈΕΙΠΑΡΘΕ- 3
ΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ. ΕΥΛΟΓΗΣΟΝ, ΠΑΤΕΡ 1.

1. Ἀρχὴ παντὸς καρπὸς τὸ ἄνθος, καὶ ἀριδη-
λότατον τούτου ἀρχὴ δὲ καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἡ
θεόδοτος καὶ θεοπρόκριτος γέννησις τῆς ἀχράντου
καὶ παναμώμου Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου· καὶ αὐτὸ 10
προδηλώτατον². Ἦν καὶ γεραίροντες σήμερον ἀξιο-
χρέως ἐορτάζομεν. Ἴνα γὰρ ὅλος ὁ κύκλος τοῦ
ἐνιαυτοῦ εὐλογηθῇ δι' αὐτῆς, ἐτέχθη μὲν ἐν τῷ
παρόντι μηνί, τῷ πρώτῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκοιμήθη

1. E codice Parisiensi graeco 1189 (XIII-XIV saec.) fol. 12 v°-14. — 2. προδηλώτατον.

δὲ ἐν τῷ ὑστάτῳ ὕπνῳ ἀθανασίας, ἕνα τοὺς μεταξὺ
 τούτων δέκα μῆνας κυκλοειδῶς παραλαβοῦσα, εὐ-
 λογίῃ διὰ τοῦ τόκου αὐτῆς καὶ τῆς ζωηφόρου
 κοιμήσεως¹· περὶ ἧς [κοιμήσεως] καὶ λέγειν ἀρτίως
 οὐκ ἄγει καιρὸς, ἀλλ' ὅτε ὁ τῆς ἁγίας κοιμήσεως
 5 ἐκείνης καιρὸς ἐπιστῆ. Ἄρτι δὲ περὶ τῆς ἁγίας
 γεννήσεως αὐτῆς βραχέα φιλοσοφῆσαι προήχθημεν,
 καὶ τοσοῦτον ἐξεῖπειν περὶ αὐτῆς ἔχομεν, ὅσον ἡ
 χάρις αὐτῆς λόγον ἡμῖν ἐμπνεύσει προτεινοῦσα.

10 2. Γεννήτορες μὲν γὰρ τῆς θεόπαιδος ταύτης
 Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, ἐκ γένους τοῦ βασιλέως Δαυὶδ,
 ἐκ φυλῆς Ἰούδα, φύλακες νόμου καὶ θείων ἐντολῶν
 ἀκριβεῖς τηρηταί, πλούσιοι σφόδρα τοῖς χρήμασι,
 πλουσιώτεροι δὲ τῇ ἐνθῆμῳ ἀρετῇ, ἀλλὰ πένητες
 15 τῇ ἀτεκνίᾳ διὰ τὰ δεσμὰ τῆς στειρώσεως τῆς
 μακαρίας Ἄννης. Ὅθεν καὶ ὄνειδος πολλάκις ἐδέ-
 χοντο² παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, τοῖς ἱερεῦσιν
 δὲ οἱπλὰ τὰ δῶρα τῷ Θεῷ προσφερόμενα
 δέχεσθαι³· ἀλλὰ καὶ ὄνειδιζεν ἀδελῶς διὰ τὸ μὴ
 20 ἔχειν αὐτοὺς σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ. Ἐνθεν καὶ
 σφόδρα ὁ δίκαιος Ἰωακείμ ἀνιαθεὶς καὶ πάσης
 συναλλαγῆς ἀνθρωπίνης ἀποριθεὶς, ὑποχωρεῖ πρὸς
 τὴν ἐρημιον, ἐν ᾗ καὶ τεσσαρῆκοντα νηστεύσας
 ἡμέρας, ἐν κλαυθμῷ⁴ καὶ νηστείᾳ ἐδυσώπει τὸν
 25 Κύριον, καί· «περίελε ἀπ' ἐμοῦ, ἔλεγεν, Κύριε,
 περίελε ἀπ' ἐμοῦ ἀτεκνίας ὄνειδος καὶ ἐξουδένυσιν·
 καὶ εὐδόκησον δὴ, Κύριε, δοθῆναι σπέρμα κόσμου.
 καὶ γὰρ πάλιν αὐτὸ ἀντιόισω, δέσποτα, τῇ ἀγαθότητι
 σου ».

30 Οὗτως οὖν ὁ δίκαιος τὴν θείαν καθικετεύσας
 εὐμένειαν, τυγγάνει τοῦ ἐφετοῦ ἐκέκραξαν γιὰ,
 φησιν, οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος εἰσῆκουσεν
 αὐτῶν. Ἐνθεν καὶ αὐτοῦ τάχιστα ὁ πανελήμων
 εἰσῆκουσε Κύριος, ὅπως διὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ
 τὸ πρὸ τῶν αἰώνων προορισθὲν ἐκπλαρωθῆ κεκρυμ-
 35 μένον μυστήριον. Διὸ καὶ ἄγγελος Θεοῦ σταλεῖς
 πρὸς τὸν Ἰωακείμ, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὅτι «εἰσῆκουσε
 Κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψεται Ἄννα,
 ἡ γυνὴ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ τὸ σὸν
 40 λαληθήσεται σπέρμα ».

3. Ἡ δὲ δικαία Ἄννα ἐν τῷ κήπῳ τῷ ἑαυτῆς

dem mense praesenti, qui est primus anni, obdormit vero immortalitatis somno, mense ultimo, ut reliquos decem menses intermedios in orbem complexa benediceret per nativitatem suam et vivificam dormitionem; de qua sermocinandi modo quidem tempus non est, sed quando sanctae dormitionis illius dies advenit. Nunc autem brevier philosophaturi de sancta eius nativitate progressi sumus, et de illa tantum dicendum habemus, quantum eius gratia nobis praestabit inspirabitque.

2. Parentes quidem huius Dei Filiae Ioaachim et Anna fuerunt, de genere regis David, de tribu Iuda, custodes legis et divinorum mandatorum accurati observatores, divitiis abundantes et divinitus infusa virtute locupletiores, sed prole orbatī propter vincula sterilitatis beatae Annae. Unde et opprobrium saepe excipiebant a filiis Israel; offerebant autem Deo duplicia dona, sed et sacerdotes, qui illa accipiebant, illos vituperare audebant quod semen in Israel non haberent(?). Quapropter iustus Ioaachim vehementer contristatus et ab omni humano commercio seipsum segregans, in eremum secedit, ubi quadraginta dies ieiunans, in fletu et ieiunio deprecabatur Dominum et: «Aufer a me, aiebat, Domine, aufer a me sterilitatis opprobrium et contemptum; et faveas, Domine, dare semen decorum; et ego rursus, illud reddam, Domine, bonitati tuae.»

Sic igitur iustus, divinam deprecatus clementiam, optatum assequitur: *Clamaverunt enim, inquit, iusti, et Dominus exaudivit eos*³. Ideo et ipsum misericordissimus exaudivit Dominus, ut per semen eius adimpleretur absconditum mysterium ante saecula praefixum. Unde et angelus Domini missus ad Ioaachim, dixit ei: «Exaudivit Dominus deprecationem tuam, et concipiet Anna uxor tua, et in universa terra celebrabitur semen tuum.»

3. Sancta autem Anna in horto suo dupli-

1. Amanuensis ad marginem scripsit verbum: ὠραῖον. Est revera perniculosa sententia. — 2. ἐγένοντο. — 3. Post τοῖς ἱερεῦσιν, sequitur verbum lectum difficillimum, quod suspicamus esse vel ὄνειδος vel ὄ δ' ὄμως. Certe verba quaedam librarius hic omisit. — 4. κλαυθμῷ.

cem agebat luctum, de viri nempe secessu et de propria sterilitate : « Ne ipsis quidem volatilibus caeli, aiebat, facta sum similis; haec enim sterilia non sunt coram Deo; neque iumentis, neque piscibus similis facta sum ego, ut fructum ventris offerrem Deo. Sed si etiam mihi, Domine, iusseris fructum donari ventris, hunc iterum tibi restituum, Domine, Deus meus. »

Dum autem his verbis cum fletu Deum alloquitur, accipit et ipsa similiter a divino angelo de prolis conceptione fausta nuntia. Virg autem eius, ex eremo domum reversus, non parvum animalium numerum immolavit et magnum convivium fecit universo populo. Anna vero, sterilitatis soluta vinculis a creatore naturae, concipit de viro suo Mariam Dei filiam, quam et genuit hodie salutis nostrae primitias, et matrem Verbi Dei castam, et primitias renovationis naturae nostrae per transgressionem divini mandati antiquatae et obscuratae. Et secundum divinum eloquium, ad instar illius mulieris farinae sata tria modico fermento totam massam fermentantis, ita et ibi per hoc divinitus fictum et omnino purum fermentum totam vetustam massam nostram denuo finxit conditor et innovavit. Hoc est autem incredibile et prorsus stupendum miraculum, scilicet quod purissimo huic fermento seipsum commiscuit ineffabiliter pistor purissimus, et ex illo partem aliquam suscipiens, totam massam nostram et totam subactionem elaboravit mirabiliter. Ideo postea dicebat : *Ego sum panis vivens*, et : *Ego sum panis vitae*^a. *Qui manducat me non esuriat*, et reliqua.

4. Sapientes vero parentes purissimae Dei filiae, promissionem adimplentes, post triennium offerunt eam Deo in Sancta Sanctorum cum virginum choro et facibus lactis, et completur illud : *Afferentur Regi Deo virgines post eam, et adducentur in templum regis*^b, id est Salomonis; et istud : *Audi, filia, et*

διπλοῦν ἐκόπητο κοπετὸν περὶ τε τῆς τοῦ ἀνδρὸς ὑποχωρήσεως καὶ τῆς αὐτῆς ἀκαρπίας· ὅτι « οὐδὲ καὶ ἰ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ἔλεγεν, ὁμοιωθῆν ἐγώ· ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἀκαρπα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ τοῖς κτήνεσι², οὐδὲ τοῖς ἰχθύσι³ ὁμοιωθῆν 5 ἐγὼ καρπὸν κοιτίας προσφέρειν τῷ Θεῷ. Ἄλλ' ἐὰν καὶ μοι, Κύριε, κελεύσῃς καρπὸν δωρηθῆναι κοιτίας, τούτου ἀντιδίδωμι πάλιν πρὸς σί, Κύριε, ὁ Θεός μου »¹.

Ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς ἐν κλαυθμῷ λεγούσης 10 πρὸς Θεόν, δέχεται καὶ αὐτὴ ὁμοίως παρὰ τοῦ θεοῦ ἀγγέλου περὶ τεκνογονίας τὰ εὐαγγέλια, καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐνόημήσαντος ἐκ τῆς ἐρήμου, πλῆθος ἔθυσσε ζώων οὐκ ὀλίγων καὶ εὐωχίαν μεγάλην πεποιήκειν παντὶ τῷ λαῷ. Ἦ δὲ Ἄννα τῶν στεριω- 15 τικῶν ἀπολυθεῖσα δεσμῶν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως, συλλαμβάνει παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μαρίαν τὴν θεοπαῖδα, ἣν καὶ ἀπέτεκε σήμερον⁵ ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν σωτηρίας, καὶ μητέρα Λόγου Θεοῦ ἀγνῆν, καὶ ἀπαρχὴν καινουργίας τῆς παλαιω- 20 θεΐσης διὰ παρθένσεως θείας ἐντολῆς καὶ ἀγαπαισεΐσης φύσεως ἡμῶν. Καὶ κατὰ τὴν θεϊκὴν βῆσιν, ὡς ἀλεύρου σάττα τρία διὰ ζύμης μικρᾶς ὄλον τὸ φύραμα ζυμώσας, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διὰ τῆς θεο- 25 πλάστου ζύμης ταύτης καὶ υπερκαθάρου ὄλον τὸ παλαιωθὲν φύραμα ἡμῶν ἀναπλάσας ὁ πλάστουργός, ἐκαινούργησε. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ παράδοξον θαῦμα, τὸ καὶ ἐκπλήξουσ υπεργέμον, ὅτι τῆ χαριστικότητι ζύμη ταύτη συνεμίξεν ἑαυτὸν ἀργήτως ὁ ὑπερκά- 30 θαρρος ἀρτοποιός, καὶ ἐξ αὐτῆς μέρος τι ἀναλάβόμενος, ὄλον τὸ φύραμα ἡμῶν καὶ ὄλην τὴν διακτίαν ἐργάσατο θαυμασίως. Δὸ καὶ ἔλεγεν μετὰ ταῦτα· ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος 35 τῆς ζωῆς· ὁ τρώγων με οὐ μὴ πενιῶσῃ, καὶ τὰ ἐξῆς.

1. Οἱ θεόφρονες δὲ γεννήτορες τῆς πανάγου θεοπαίδος, τὴν ὑπόσχεσιν ἐκπληροῦντες, προσφέρουσιν αὐτὴν μετὰ τριετίαν τῷ Θεῷ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ παρθενικῆς γοργείας καὶ λαμπρῶν φαιδρῶν, καὶ ἐκπληροῦται τὸ ἀπειρηχθήσονται 40 τῷ βασιλεῖ Θεῷ παθεῖνοι ὀπίσω αὐτῆς, καὶ ἀγῆσονται εἰς τὰν βασιλείαν, ἧτοι τοῦ Σολο-

1. κἄν. — 2. τῶν κτήνων. — 3. τῶν ἰχθύων. — 4. Haec citantur ex PROTEVANGELIO JACOBI. Cf. E. AMANN, *Le Protévangile de Jacques et ses remaniements latins*, Paris, 1910, p. 190. — 5. Post σήμερον. librarius addidit τότε. praec candida, ut videtur, religione historicae veritatis.

a) Ioan. vi, 35. — b) Psal. XLIV, 15-16.

μῶντος· καὶ τὸ ἄκοισον, θύγατερ, καὶ ἴδε καὶ ἐπιλήθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, Χριστὸς, τοῦ κάλλους σου· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Καὶ αὐτὴ μὲν ἐπελάθετο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ποιουμένη τὰς διακριθὰς. Ἐν οἷς γὰρ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσῆρχετο ἅπασι τοῦ ἑνιαυτοῦ, κόρη παρθένης διέτριβε καθ' ἡμέραν, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ.

Ἡμεῖς δὲ περὶ τῆς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσόδου τῆς παρθένου οὐ χρεῖαν ἔχομεν ἀρτίως λέγειν πρὸ καιροῦ· ἀλλ' ὅταν ὁ τῆς ἑορτῆς ἐκείνης καιρὸς ἐπιστῇ, τότε λέξομεν πάλιν, εἰ τι προτείνειε Θεὸς καὶ ἡ θεότις Μαριάμ. Ἄρτι δὲ περὶ τῆς θεοσδότου γεννήσεως αὐτῆς βραχέα τινὰ προσήκει διαλαθεῖν, καὶ ὡς νεοφανῆ βασιλίδα καὶ καθαράν χαιρετίζεται τὰ εἰκότα, καὶ καταπαύσει τὸν λόγον, ὅτι οὐ προαιρούμεθα πολλὰ περὶ τούτων φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐσύννοπτα καὶ εὐληπτα καὶ περὶ ἡμῶν καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅλη διαλαμβάνηται ῥᾶον, καὶ οἱ ἀκροαταὶ βρηνθιμίας ὑπὸ μὴ βαρυνόμενοι νήψωσιν, ἀλλ' ἵνα νηράεον καὶ ἀγρυπνον ἔρωσι τὴν ἀκρόασιν.

5. Χαίρε τοίνυν, θεοστέπε κόσμου δέσποινα, παρθένε κόρη πανάμωμε, ἡ προεκλεγθεῖσα Θεῶν πρὸ πασῶν γενεῶν εἰς κατοικίαν τοῦ Λόγου, θεοχαρίτωτε, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων σήμερον ἐκ λαγόνων ἀγόνων ἀποτεγθεῖσα. καρποφορίαν ἐσήμενας τῆς ἀθανάτου ζωῆς, καὶ κοσμικὴν διὰ τοῦ τόκου σου Θεοῦ καταλλαγὴν. Χαίρε, δέσποινα, καὶ τῶν κάτω βασιλίδων τὸ κράτος, ὅτι τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγγέλων μέλλουσα μήτηρ ἀναφανῆσαι, ὑπὸ ἀγγέλου θεοῦ εἶχες τὴν λειτουργίαν πάντα τὰ ὑπὸ σέ· διὸ καὶ ὁ γεννητὸρ πατήρ σου καὶ ἡ συλλαβουσαά σε μήτηρ ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου τὰ περὶ σοῦ ἐδέξαντο εὐαγγελία. Καὶ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἁγία ἔρουσα τὴν κατοικίαν, ὑπὸ θεοῦ ἀγγέλου τὴν τροφὴν ἐπορίζου πρεσβύτως ὡς ἀληθῶς. Χαίρε, ἁγνή παρθένε, τὸ κλειθρον τῆς παρθενίας, τῶν παρθένων τὸ κλέος, τὸ τεῖχος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, καὶ τὸ θεῖον κειμήλιον τὸ παντὸς χρυσοῦ τιμώτερον πάνυ. Χαίρε, θεοτόκε παρθένε. ἡ νύμφη

vide, et obliviscere populum tuum et domum patris tui; et concupiscet Rex gloriae, Christus, decorem tuum^a. Quod et factum est. Nam et ipsa oblita est populum et domum patris sui, in domo Domini et in Sanctis sanctorum commorans. Etenim quo summus Pontifex ingrediebatur semel in anno, ibi puella virgo commorabatur quotidie, ut Scriptura adimpleretur.

Nos autem de ingressu Virginis in Sancta Sanctorum nunc ante tempus sermonem texere non debemus; sed cum huius solemnitatis tempus advenerit, tunc rursus loquemur, si tamen Deus et Dei filia Maria aliquid praestaverint. Modo vero de divinitus data natiuitate illius brevia quaedam convenit exponere, et illam tanquam reginam nuper ortam salutare ut decet, et sermoni finem imponere, quia non intendimus argumentum fusc tractare, sed potius perspicue et prosa facillique oratione, ut et argumentum totum facilius comprehendatur, et auditores, segnitiei somno non gravati, vigilent, ieiunamque intentamque praebent aures.

5. Salve igitur, Domina mundi a Deo coronata, virgo puella omnino immaculata, quam Deus praeclegit ante omnes generationes, ut Verbi habitaculum esses, Dei gratia plena, et novissimis temporibus hodie e sinu sterili genita, foecunditatem significasti immortalis vitae, necnon per partum tuum mundi cum Deo reconciliationem. Salve, Domina et reginarum terrestrium imperatrix, quia quae Dei angelorum mater eras futura, ab angelo divino omnia quae sub te sunt habebas ad ministerium. Ideo et qui te genuit pater et quae te concepit mater ab angelo sancto quae circa te erant fausta nuntia acceperunt. Et in Sanctis Sanctorum habens domicilium, a divino angelo cibum iure meritoque accipiebas. Salve, casta virgo, claustrum virginitatis, virginum decus, Ecclesiae Dei murus, salutis nostrae principium et finis, et praeclarus thesaurus omni auro pretiosior omnino. Salve,

a) Ps. XLIV, 11-12.

Deigenitrix Virgo, sponsa Patris, mater Filii, sancti Spiritus domus ornata. Salve, casta Virgo Deigenitrix omnis maculae prorsus expers, animatum templum incomprehensibilis Trinitatis, sancta columba, purissima turtur, hirundo ver salutare praenuntians, formosa et canora lusciniā pro nobis salutare preces praecinens, et vere bonorum causa universalis.

Salve, Deigenitrix Virgo, civitas animata, praeclarum palatium Regis gloriae, thronus eius magnus et excelsus, lectus et mensa regis caelorum. Salve, casta Virgo, inexpugnabilis murus, expugnatrice hostium, fidelium refugium et gaudium eorum qui in te confidunt, o omni laude digna. Salve, Deigenitrix Virgo, eius qui est incomprehensibilis locus, gaudium terrestrium, angelorum laetitia, hominum spes, caelestis ianua fidelium, animatum et splendendum caelum habitationis Dei. Salve, casta Virgo-mater, thalamus superni regni, praeclarum repositorium caelestium terrestriumque bonorum. Salve, Deigenitrix Virgo, causa nostrae laetitiae, quae per angelum Ave accepisti et concepisti, atque genuisti Unum de Trinitate, et utpote perpetui gaudii auctrix, aviae tristitiam prorsus delevisti.

Nunc autem, ultimum illud Ave excipiens, o immaculatissima puella, festina ad intercedendum pro nobis omnibus, qui celebramus venerandam nativitatem tuam, o Dei gratia plena, ut aeternorum bonorum fruitionem inveniamus, gratia et benignitate ter sancti Dei, cui gloria et imperium omni tempore, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

τοῦ Πατρὸς, ἡ μήτηρ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἰκία λελαμπρυσμένη. Χαῖρε, πανά-
χραντε ἄγνη παρθένη θεοτόκε, ὁ ἐμφυγος οἶκος
τῆς ἀχωρήτου Τριᾶδος, ἡ ἅγια περιστέρα, ἡ καθαρ-
τάτη τρυγὼν, ἡ προμηθύουσα τὸ σωτήριον ἕαρ
χελιδὼν, ἡ ὠραία, ἡ εὐλαὸς ἀηδὼν, ἡ κελαδοῦσα
ὑπὲρ ἡμῶν τὰς σωτηρίου λιτὰς καὶ ἀπαξίπλω-
τῶν ἀγαθῶν ἡ αἰτία καθολικῶς.

Χαῖρε, θεοτόκε παρθένη, ἡ πόλις ἡ ἐμφυγος, τὸ
θεῖον παλάτιον τοῦ βασιλείως τῆς δόξης, ὁ θρόνος
αὐτοῦ ὁ μέγας καὶ ὑψηλός, ἡ κλίνη καὶ ἡ τράπεζα
τοῦ βασιλείως τῶν οὐρανῶν. Χαῖρε, παρθένη ἄγνη,
τὸ ἀπόρθητον τεῖχος, τὸ ἀποτρόπαιον τῶν ἐχθρῶν,
τὸ καταφύγιον τῶν πιστῶν καὶ ἡ χαρὰ τῶν ἐπὶ
σοὶ πεποιθῶτων, πανύμνητε. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένη,
τὸ τοῦ ἀχωρήτου χωρίον, ἡ χαρὰ τῶν γηγενῶν,
ἡ τῶν ἀγγέλων χαρμονὴ, ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐλπίς,
ἡ οὐράνιος θύρα τῶν πιστῶν, ὁ ἐμφυγος λελαμ-
πρυσμένος οὐρανὸς τῆς κατοικίας τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε,
ἄγνη παρθενομήτορ, ὁ θάλαμος τῆς ἄνω βασιλείας,
τὸ θεῖον θησαύρισμα τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω.
Χαῖρε, θεοτόκε παρθένη, ἡ αἰτία τῆς χαρμονῆς
ἡμῶν, ἡ τὸ χαῖρε δι' ἀγγέλου δεξαμένη καὶ συλλα-
βοῦσα καὶ τέξασα τὸν ἕνα τῆς Τριᾶδος, καὶ ὡς τῆς
ἀλήκειου * χαρᾶς αἰτίας, τὴν τῆς προμήτορος λύπην
ἐξαφανίσασα ὅλως.

Ἄρτι δὲ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο χαῖρε δεξαμένη,
παναμιώμητε κόρη, τάχυσον εἰς προσθεῖαν ὑπὲρ
ἡμῶν πάντων τῶν γειραιρόντων τὴν σεπτὴν σου
γέννησιν, θεοχαρίτωτε, ἕνα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν
εὐροίμεν τὴν ἀπολαυσιν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ τρισαγίου Θεοῦ, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος,
πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

EIUSDEM NÉOPHYTI INCLUSI ORATIO BREVIS IN INGRESSUM
BEATAE MARIAE VIRGINIS IN SANCTA SANCTORUM¹

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΜΟΝΑΧΟΥ
ΚΑΙ ἘΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ἘΠΙΤΟΜΟΣ
ΠΕΡΙ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΠΑΙΔΟΣ, ὍΤΕ
ὑΠΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΑΥΤΗΣ ΤΡΙΕΤΗΣ²
5 ΕΙΣ ΤΑ ΤΩΝ ἈΓΙΩΝ ἈΓΙΑ ἈΠΕΔΟΘΗ
Τῷ ΘΕῷ ΠΕΡΙ ἧΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΑΙ
ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΠΑΤΕΡ, ΕΥΛΟΓΗΣΩΝ.

NÉOPHYTI PRESBYTERI, MONACHI ET
INCLUSI ORATIO BREVIS DE MARIA
DEI-FILIA, QUANDO TRIENNIS IN
SANCTA SANCTORUM A PARENTIBUS
DEO TRADITA EST; DE QUA ETIAM
E SCRIPTURA SUMPTA TESTIMONIA.
PATER, BENEDIC.

1. Θεαρχικοῦ μυστηρίου πρὸς ἀπόβασιν ἀγο-
μένου, ἐμελλεν ἄρα καὶ τὸ ὑπουργῶν ἐργαστήριον
10 πάσης ἀγιοσύνης εἶναι πεπληρωμένον, ὅπως ὁ
ὑπεράγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαύσιμος. ἐν ἀγίῳ
κατασκηνώσας ἀποπεράνῃ τὸ προρρηθέν· ἔλεος καὶ
ἀλήθεια συνήνετησαν· δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη
κατεβλήσαν, ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέειπε, καὶ
15 καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυε. Καὶ
γὰρ ὁ ἸΚρίος, ὡς πατήρ, δώσει χρηστότητα
τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν
καρπὸν αὐτῆς, Θεοῦ Λόγου τὸ σκῆνωμα, Μαρίαν
τὴν θεόκλητον. Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ
20 προπορεύεται, βοῶσα· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
Κυρίου, καὶ θύσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα
αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ κάλλιστον ἐκεῖνο καὶ θεό-
πλαστον χρῆμα, τὸ κατ' εἰκόνα φημί Θεοῦ καὶ
καθ' ὁμοίωσιν ἡμῖν δωρηθέν, ἡμαυρώσαμεν ἀπᾶτη
25 τοῦ ὄψεως, καὶ τῆ συγγενεί³ ἡμῶν γῆ παρεδόθη-
μεν ἀδικάστως, καὶ τῆς εἰκόνης ἐκείνης ἐστερηθη-
μεν ἄμφο καὶ τῆς ἀθανασίας· καὶ ἀντὶ ἁγιοσύνης
τῷ βωβρόρω συνεκλύσθημεν τῆς ἀμαρτίας· καὶ
ἐδουλώθημεν τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ, καὶ
30 ἐκάλυψε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πᾶν εἶδος παρανο-
μίας, ὡς ἐξεπέειν τὸν Δαβὶδ· Οὐκ ἔστι εἰς ἐνός⁴.
Κύριος γὰρ, φησι, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυεν
ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀθρώπων, τοῦ ἰδεῖν εἰ
ἔστι σινιῶν ἢ ἐκζητιῶν τὸν Θεόν· ἀντὶ δὲ

1. Cum divinae dispensationis mysterium
ad exitum iam properaret, oportebat quidem
et ipsam officinam quae ministerium praebita-
tura erat, omni sanctitate esse plenam, ut qui
sanctissimus est et in sanctis requiescit, in
sancto tabernaculum deligeret, illud prophe-
ticum adimplens: *Misericordia et veritas ob-
viaverunt sibi; iustitia et pax osculae sunt.*
*Veritas de terra orta est et iustitia de caelo
prospexit. Etenim Dominus, sicut Pater, dabit
benignitatem, Verbum suum, et terra nostra
dabit fructum suum*^a, Dei Verbi tabernaculum,
Mariam scilicet a Deo vocatam. *Iustitia ante
eum ambulabit, clamans: Parate viam Do-
mini*^b, et ponet in via gressus suos^c. Post-
quam enim pulcherrimum illud et a Deo
perfectum opus, imaginem dico Dei et eius
similitudinem, quam dedit nobis, obscuravi-
mus, a serpente decepti, cognatae nobis terrae
traditi sumus sine iudicio, illaque imagine
et immortalitate ambo spoliati sumus. Et pro
sanctitate, luto vitii sumus dediti servivi-
musque peccato et iniquitati; et ita operuit
universam terram omne genus transgres-
sionis, ut David exclamaret: *Non est usque
ad unum. Dominus enim, inquit, de caelo pro-
spexit super filios hominum, ut videat si est
intelligens aut requirens Deum*^d; loco autem

1. Ex eodem codice Paris. graec. 1189, fol. 164 v°-169 r°. — 2. τριετίας. — 3. συγγενῆ. — 4. ἐνώς.

a) Psal. LXXXIV, 11-13. — b) Is. XL, 3. — c) Psal. LXXXIV, 14. — d) Ps. LII, 3-4.

istorum, vidit potius omnes declinavisse, simul inutiles evasisse.

Quid igitur? Numquid prae excessu malitiae impotens fuit? Num aversus est? Numquid non adinvenit remedium quod universalem putredinem sanaret? Numquid pelagus humanitatis et misericordiae abyssum scaturigines fluviorum et fontium operuerunt? Nequaquam. Sed quoniam infinitam illam misericordiam non decebat propria creaturam in pabulum inimico relinquere et peccatum piaculum iustum postulabat, iustitiam scilicet et sanctitatem, gignitur iussu Dei ex Ioachim et Anna immaculatissima illa et casta Virgo Maria, ut de Trinitate unus, duobus aliis consentientibus, carnem ex ea assumens, peccatum destrueret in carne sua. Qualem igitur esse virginem illam oportebat? Utique et ipsis solis radiis puriorem, ut soli iustitiae carnem immaculatissimam et puram impertiretur. Ubiam vero talem virginem enutriri et comorari oportebat? Num in vulgari prorsus et polluta domo? Absit; sed profecto in ipsis illis Sanctis sanctorum, utpote quae et illis sanctior esset et sanctissimo Verbo et Deo carnem commodatura. Quam triennium agentem parentes hodie in Sancta Sanctorum introducunt cum choro virginum plurimo et lampadibus splendidis, promissiones praeclare adimplentes, sicut et avus illius, David, de sequentibus virginibus praedixit: *Afferentur, inquit, Regi virgines post eam; proximae eius afferentur tibi; afferentur in lactitia et exultatione; adducentur in templum regis*^a.

2. Et modo perspicere licebat quaedam prorsus mirabiliter facta; et hoc admiratu dignum fuit, quod Iudaei, *qui culicem excolabant et camelum deglutiebant*^b, contra factum non resisterunt neque insurrexerunt. Verisimile enim erat, secundum humanam consequentiam, eos dicturos esse non nisi semel in anno in Sancta Sanctorum Pontificem ipsum introire cum magna puritate, et non sine sanguine. Et vos, o Ioachim et Anna, quomodo triennium

τούτων εἶδε μάλλον ὅτι πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡγρειώθησαν.

Τί οὖν; Μὴ ἠπόρησε τῇ τῆς κακίας ὑπερβολῇ; Μὴ ἀπεστράφη; Μὴ οὐκ ἐξέυρεν ἱμακτικὸν φαρμακὸν τῆς καθολικῆς σηπεδόνος; Μὴ τὴν θάλασσαν ἅντων οἰκτιρῶν καὶ τοῦ ἐλέους τὴν ἄβυσσον ἀναβλύσεις ἐξέλειψαν! ποταμῶν καὶ πηγῶν; Οὐ μὲν οὖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνάξιον ἦν τῆς ἄβυσσίου εὐσπλαγγνίας ἐκείνης τὸ ἴδιον πλάσμα καταλεῖνθαι βόσκημα τῷ ἐγερῶ, καὶ δεῖτο ἡ ἁμαρτία ἐνδίκον ἀποτρόποιον δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμῶν, τίς τετι καλεύσει Θεοῦ ἐξ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης ἡ πανάμωμος αὕτη καὶ καθαρὰ παρθένος Μαριάμ, ἵνα τῆς Τριῆδος ὁ εἷς, τῶν οὐο συνευδοκούντων, σάρκα ἐκ ταύτης προσειληφῶς, καταργήσῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. Ποταπὴν δὲ ἄρα εἶναι τὴν παρθένον ἐκείνην ἐγερῶν ἢ πάντος καὶ αὐτῶν τῶν τῶν ἁλίου ἀκτινῶν καθαρωτέραν, ἵνα τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης μεταδώσῃ σαρκὸς παναμώμου καὶ καθαρῆς; Ποῦ δὲ τὴν τοιαύτην ἀνατρέψεσθαι εἶδε καὶ συνδικαιεῖσθαι παρθένον; Μὴ εἰς κοινὴν ἀπλῶς καὶ κεκοιμημένην οἰκίαν; Ἀπαγε-ἀλλ' οὖν εἰς αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὡς καὶ αὐτῶν ἁγιωτέραν καὶ τῷ ὑπεραγίῳ Λόγῳ καὶ Θεῷ σάρκα ἀνεισομένην². Ὁν καὶ τριετίζουσας σήμερον οἱ τεκόντες εἰσάγουσιν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ τε χοροῦ πλείστου παρθενοῦ καὶ λαμπάδων φρενῶν, ἐκπληροῦντες τὰς ὑποσχέσεις τρανώς, καθὼς καὶ ὁ προπάτωρ αὐτῆς περὶ τῶν ἐπομένων παρθένων προεζήτησε Δαβὶδ· ἀπερχθήσονται, φησι, τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὅσious αὐτῆς· αἱ πλείων αὐτῆς ἀπερχθήσονται σοι· ἐπερχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλύσει· ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλείως.

2. Καὶ ἦν κατιδεῖν ἄρτίως τινὰ ὑπερφυῶς γενηγμένα καὶ θαυμάσια ἄξιον, ὅτι πῶς οἱ τῶν κώνωπα διελθόντες καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες Ἰουδαῖοι οὐκ ἀνθεστήκασι πρὸς τὸ γενόμενον οὐδὲ ἐστασίασαν. Εἰκὸς γὰρ ἦν κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν θάνατι αὐτοῦ, ὅτι εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἅγια ἅπαζ τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἄρχιερεὺς εἰσέρχεται μετὰ πολλῆς καθαρότητος καὶ οὐ χωρὶς αἵματος. Καὶ ὑμεῖς, ὦ Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, πῶς τριετίζουσας παιδὰ εἰσάγετε εἰς τὰ

1. Fortasse ἐκλίψαν vel ἐξέλειψαν. — 2. ἀνεισομένην.

a) Psal. XLIV, 15-16. — b) Math. XXIII, 24.

ἄγια τῶν ἁγίων; Διὰ τί δὲ καὶ αὐτός, ὃ ἄρχιερεὺς
 Ζαχαρία, συνευδοκεῖς τούτῳ; Ἄλλ' ὡς εἶοικε, τοῦ
 οὐμοῦ προτιμιότεραν ἡγούμενος τὴν συγγενῆ τῆς
 Ἐλισάβετ, προῦδοκας τὰ ἄδουτα ἐνδοικτήματα εἶναι
 5 τριετοῦς κορασίου. Τοιούτων δὲ τί ἐξέπειον οὐδὲν,
 οὐδὲ ἐνενοήθησαν. Τίς γὰρ διασκευάσειεν, ἃ Κύριος
 ὁ Θεὸς βεβούλευται;

Καὶ πάλιν ὡσαύτως θαυμάσαι ἄξιον, ὅτι πῶς
 ἡνέσχετο θυγάτριον τριῶν ἐτῶν καταλείψαι στοργὴν
 10 γεννητόρων καὶ θεραπείαν θεραπευιῶν καὶ γονικὴν
 οἰκίαν, καὶ ἄπλως ὅσα παρέπεται ταῖς τῶν πλου-
 σίων οἰκίαις, καὶ παραμένει ἐν τῷ ναῷ, πρᾶγμα
 μὴ εὐπετὲς κατορθῶσαι, μηδὲ πρεσβυτικῆς ἡλικίας
 τινὰ γυναικῶν, εἴτε ἀνδρῶν.

Ἄλλὰ βράδια πάντα τὰ δοκοῦντα Θεῷ προεῖπε
 γὰρ καὶ περὶ τούτων Δαβὶδ, ὁ προσφάτωρ αὐτῆς.
 Ἄκουσον, φησι, θύγατερ, καὶ ἰδὲ καὶ κλῖνον
 τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ
 τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ
 20 βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. Ἄκουσον δηλονότι
 τὰς γονικὰς ὑποθήκας, πῶς μετὰ πολλῶν πρὸς
 Θεὸν λιτανίων ἐκ λαγόνων ἐτέλβης ἀγόνων, καὶ
 πῶς ἐκαρπώσαντό σε μετὰ πολλῶν εὐχῶν καὶ
 δακρύων, καὶ πῶς ἐπέσχετο ἀντιδοῦναι τῷ δεδιω-
 25 κῶτι καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἄκουσον τούτων.

Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ
 πατρὸς σου, καὶ ἰδὲ ναοῦ περιάλλειαν καὶ εὐπρέ-
 πειαν θαυμαστὴν, εἰκόνημα οὐρανοῦ καὶ τῆς πάλας
 ἐν Σιλωάμ προσηξαμένης σκηνῆς. Καὶ ἐν τούτῳ
 30 δικαιομένη τῷ νεῷ ὡς θεῖα καὶ ἁγνὴ περιστερὰ,
 ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πα-
 τρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλ-
 λους σου, — καὶ κλίνας οὐρανοῖς ὡς ἕτερός ἐπὶ
 πύκον ἡσύγμης καὶ ἀταράχως, λαθὼν καὶ τὰς ἀνω
 35 δυνάμεις, καὶ καιεληθὼν κατασκηνώσει ἐν μέσῳ
 σου, ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ σὺ ὡς μήτηρ καὶ
 δούλη προσκυνήσεις αὐτόν· τὸ δὲ σὸν λιτανεύ-
 σοισι πρόσσωπον οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ, καὶ
 ὡς βασιλεὺς πικνέροζον καὶ ὡς μητέρα πινάμω-
 40 μον ὁ βασιλεὺς τῶν ἀπάντων πεποικημένην ἐκ
 δεξιῶν αὐτοῦ παραστήσει σε ἐν ἱματισμῷ διαχρύσει
 ἀρετῶν εὐκλειζομένην, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ταῦτα οὖν ὁ περὶ αὐτῆς διὰ Δαβὶδ προησπίσας
 Θεός, αὐτὸς καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ διάνοισιν

agentem puellam in Sancta Sanctorum intro-
 ducitis? Quare et tu, Pontifex Zacharias, facto
 consentis? Sed, ut videtur, cognatam Elisabeth
 praeponendam legi existimans, ut sanctuarium
 domicilium esset triennis puellae concessisti.
 Talia vero neque dixerunt neque cogitaverunt.
 Quis enim didicere potest quae Deus decre-
 vit?

Et rursus pariter admiratione dignum, quo-
 modo filiola triennis relinquere potuit tum
 parentum amorem, tum ancillarum famulatum
 tum paternam domum, et ea omnia quae in
 domibus divitum inveniri solent, et permanere
 in templo; quod neque mulieres neque viri
 etiam in senili aetate facile potuissent.

Sed facilia omnia quae Deo placent; siqui-
 dem prophetavit etiam de his David, proavus
 eius: *Audi, inquit, filia, et vide et inclina
 aurem tuam, et obliviscere populum tuum et
 domum patris tui, et concupiscet rex decorem
 tuum*. Audi videlicet [geniturae pignora,
 quomodo cum multis ad Deum supplicatio-
 nibus e ventre genita sine sterili, et quomodo
 te possederint cum multis orationibus atque
 lacrymis, et quomodo ei qui dedit reddere
 te sponponderint. *Et inclina aurem tuam* et audi
 haec. *Et obliviscere populum tuum et domum
 patris tui*, et vide templi pulchritudinem et
 decorem admirabilem, caeli simulacrum et
 tabernaculi, quod olim in Silo praeifixum est.
 Et in hoc templo commorans sicut diva et
 pura columba, *obliviscere populum tuum et
 domum patris tui, et concupiscet rex decorem
 tuum, et inclinans caelos*, tacite et quiete,
 insciis et ipsis supernis virtutibus, *sicut imber
 super vellus descendet*^b, et in medio tui habi-
 tabit, quia ipse est Dominus tuus, et tu, ut
 mater et ancilla, *adorabis illum; vultum autem
 tuum deprecabuntur divites plebis*^c, et sicut
 reginam gloriosissimam et sicut matrem im-
 maculatissimam Rex omnium a dextris suis te
 collocabit varie ornatam et in vestitu deaurato
 virtutum praeefulgentem, et quae sequuntur.
 Igitur Deus, qui haec per David de illa
 vaticinatus, est qui et ipse puerilem aetatem et

a) Psal. XLIV, 11-12. — b) Psal. LXXI, 6. — c) Psal. XLIV, 13.

mentem illam Spiritu sancto replevit, praestituit illam manere in Sanctis Sanctorum et oblivisci populum et cognatos et domum patris. Si vero aliquando haec et ad Ecclesiam divinitus vocatam translata sunt, hoc nonnisi anagogice dictum est; proxime autem et proprie de sancta Virgine sanctissimus Spiritus haec omnia praedixit.

3. Immaculata autem Virgo novennium in sanctuario et in divino templo commorata est, caelestem cibum ab angelo Dei accipiens, ut Dei angelorum mater praelecta. Duodecimo vero anno immaculatae iuventutis huius peracto, de eiicienda e Sanctis puella deliberant sacerdotes, reverentes ne ut iuenculae aliquid femine illi accidat; ignorantes autem quem Deus delegerit custodem virginis, signum petunt hoc modo; suasionem enim sacerdotum, ad orandum pro re huiusmodi impellitur Zacharias, qui vestem duodecim tintinnabula habentem induens, [Deum] interrogat. Angelus autem Domini ad eum accedens, dicit illi: « Congrega senatum filiorum Israel, quotquot vidui sunt, et sume mihi illorum baculos, et ora, et iterum eos illis distribue, et super quem videris signum, scito huius baculi dominum Virginis custodiam sortitum esse. »

Et factum est ita; et tuba cecinit, et congregatus est omnis senatus viduorum una cum fabro Ioseph; quorum baculos sumens Zacharias, oratione facta, distribuit; signum autem in nullo apparuit; extremo vero dedit et fabro Ioseph; et ecce evolavit columba e summitate baculi eius super caput ipsius; et sorte designatus est proculus seu custos Virginis, quamvis forte invitus. Recusabat enim sponsonem illius propter multas rationes, sed non praevaluit; et accepit eam in domum suam tanquam sacrum thesaurum faber admirabilis, usque dum supremus artifex omnium quae facta sunt per eam instauraret corruptam naturam nostram securi et scalpro ineffabilis sapientiae suae et potentiae.

4. Nos vero causam renovationis nostrae Mariam immaculatissimam paucis salutantes,

ἐκεῖνην ἐμφορήσας Πνεύματος ἁγίου, προεἴλετο προσμένειν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἐπιλαθεῖσθαι λαοῦ * καὶ συγγενῶν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς. Εἰ δέ που καὶ περὶ τῆς θεολήτου ἐκκλησίας ἀνεβήθησαν ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἀναγωγικῶς ἐγκειμένως δὲ περὶ τῆς ἁγίας παρθένου κυρίως τὸ πανάγιον προαπεφῆγαντο Πνεῦμα.

3. Ἡ δὲ ἀρχαντος παρθένος ἐνεαετῆ χρόνον ἐν τοῖς ἀδύτοις καὶ τῷ θεῷ νιῷ παραμένουσα τροφήν οὐράνιον ὑπὸ θεοῦ ἐδέχετο ἀγγέλου, ὡς τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγγέλων μήτηρ προεκλεχθεῖσα. Δωδεκαετοῦς δὲ χρόνου τῆς ἀρχάντου ἡλικίας ἐκείνης διαγενομένης, σέβονται οἱ ἱερεῖς ἐκ τῶν ἁγίων ἐξεῖσθαι τὴν κόρην, ὑφορώμενοι μήπως ὡς νεάνιδι γυναικείῳ τι συναντήσῃ¹ αὐτῇ ἀνοσοῦντες δὲ τίνα προκρινεῖ ὁ Θεὸς φύλακα τῆς παρθένου, σημεῖον ἐπιζητοῦσι τρόπῳ τοιῦθι· εἰσηγήσει γὰρ τῶν ἱερέων προτρέπεται Ζαχαρίας εὐξασθαι περὶ τοῦτου. Ὁ δὲ τὸ δωδεκακώδιον ἀμειψόμενος καὶ ἐρωτήσας, ἐπιποτῆ πρὸς αὐτὸν ἀγγέλου Κυρίου λέγων πρὸς αὐτόν· « Ἐκκλησίαισον τὴν γερούσιαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὅσοι χηρεύουσι, καὶ λαβὲ μοι τὰς αὐτῶν βακτηρίας καὶ πρόσευξαι, καὶ πάλιν ταύτας αὐτοῖς διάνειμε, καὶ ἐφ' ἧ ἂν θεάσῃ σημεῖον, γινώθι ὅτι ὁ τῆς βάρθου ἐκείνης δεσπότης κεκλήρωται εἶναι καὶ τῆς παρθένου φύλαξ. »

Καὶ ἐγένετο οὕτως καὶ ἐκρούσε σάλπιγγα, καὶ συνήχη πᾶσα ἡ γερούσια τῶν χηρευόντων ἅμα τῷ τέκτονι Ἰωσήφ· ὃν τὰς βακτηρίας λαβὼν Ζαχαρίας καὶ προσευξόμενος καὶ διαδοῦς, σημεῖον ἐφάνη ἐν οὐδεμιᾷ· δοὺς δὲ ἐπ' ἐσχάτων καὶ τῷ τέκτονι Ἰωσήφ, ἰδοὺ ἀνέπη περιστῆρὰ ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς βάρθου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἐκληρώθη τῆς παρθένου μνηστῆρ ἦτοι φύλαξ, τάχα καὶ μὴ βουλόμενος. Καὶ γὰρ παρητεῖτο τὴν ταύτης μνηστεῖαν διὰ πολλὰ τὰ αἴτια, οὐκ ἴσχυσε δὲ, καὶ ἔλαβε αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὡς θησαυρίσμα θεῖον ὁ τέκτων ὁ θαυμαστός, ἕως οὗ ὁ ἀρχιτέκτων πάντων τῶν γεγονότων δι' αὐτῆς ἀνορθώσει τὴν σκληρωθεῖσαν οἰκείαν φύσιν ἡμῶν ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ τῆς ἀρρήτου σοφίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως.

4. Ἡμεῖς δὲ τὴν αἰτίον τῆς ἡμῶν κεινουργίας Μαρῖαν τὴν πανάρχαντον μικρὰ τίνα χειρεῖσιν-

1. συναντήσῃ.

τες, τὸν λόγον εἰς πέρας ἀγάγοιμεν, ὅτι τὰ πρὸς αὐτὴν εὐαγγέλια τοῦ θεοτάτου Γαβριὴλ περιμένειν προσήκει τὸν ὠρισμένον καιρὸν· ἀρτίως δὲ περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου αὐτῆς ἀποχρώντως δια-

5 λαθόντες συνοπτικῶς, τίς χρεῖα ἐπεκτείνειν τὸν λόγον περαιτέρω τοῦ δέοντος, καὶ αἰοῦναι ἴσως καὶ νυσταγμῶν παρεισάγειν τοῖς ἀδελφοῖς; Ἐγὼ¹ δὲ καὶ μικρὰ χαιρετίσαι² χαρμονικῶς καὶ τοὺς βράθυμους τυχὼν ἀφυπνίσωμαι πρὸς ἀκρόασιν.

10 Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τὸ κειμήλιον τὸ ἐμφυλον τῆς ἀχωρίστου Ἑριάδος, ἐν ᾧ κατεσκήνωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης Χριστὸς ὁ Κύριος, καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἔθροῦ ἡμῶν ἐλυτρώσατο. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τὸ πανάγιον τέμενος τοῦ ὑπερα-

15 γίου Θεοῦ, ἡ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἄγια ἀνατραφεῖσα καὶ πρὸς ἁγιωσύνην τὴν πολυαμάρτητον φύσιν ἡμῶν συγχλέασα. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τῶν πιστῶν τὸ στήριγμα, τὸ κάλυμμα τῆς οἰκουμένης καὶ πάντων ἡμῶν τῶν αἰμακλώτων ἢ λύτρωσις.

20 Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τὸ ἄνωγ τῆς παρθενίας, τὸ κάλλος τῆς καθαρότητος, καὶ τοῦ γένους τῶν γυναικῶν τῆς ἀτιμίας ἢ ἀπαλλαγῆ. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, ἡ δόξα τῶν βασιλείων, τὸ κλέος τῶν μεγιστάνων καὶ χριστιανῶν πάντων ἀκαθάρτετον τεῖχος.

25 Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, ἡ σκέπη τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων, ἡ τῶν ἁμαρτωλῶν μεσίτης πρὸς Θεὸν, καὶ τῶν θερμῶς μετανοούντων εὐθυβόλος ἀντιληψίς. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τῶν προπατόρων τὸ κάλυμμα, τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα καὶ τῶν μαρτύρων τὸ κλέος. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τῶν ἀπιστούντων ἢ τύφλωσις, τῶν πιστευόντων τὸ φῶς καὶ πάντων τῶν πίστων ἢ ἀρραγῆς προστασία καὶ οὐόπτρα. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε πανάχραντε, τῶν τοῦ Χριστοῦ θαυμάτων ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, δι-

30 ἧς ἐκ τῶν ἄνω κατέβηεν ὁ ὕψιστος, καὶ τὴν ἐκπτώτον φύσιν ἡμῶν ἐν τοῖς καταχθονίοις τοῦ Ἄδου ἀναλαβόμενος, ἀνήγαγε καὶ συνεκάθισε τῇ πατρικῇ δεξιᾷ, καὶ ὑπὸ πάσης κτίσεως αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι αὐτὴν κατηξίωσεν.

35 Ὡ μυστηρίου καινοῦ, ᾧ τιμῆς ἀκροτάτης καὶ ὑπερφυοῦς. Ἐπεθύμησαν γὰρ ἄγγελοι ταύτη τῇ τιμῇ, παρακύβηαι, ὅτι οὐκ ἀγγέλων φύσεως ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο, ὡς καὶ Ἠεὺλος

sermonem ad finem perducamus, quia ad definitum tempus fausta nuntia, quae ad eam detulit praeclarissimus Gabriel, exspectare decet. Nunc vero, postquam de illius in templum ingressu breviter, sufficienter tamen, disseruimus, quid opus protendere orationem ultra debitum, et taedium, fortasse et dormitationem inducere fratribus? Paucis autem et laetis salutationibus somnolentos, si qui sint, expergeficiamus, ut audiant.

Ave, Deipara Virgo, cimelum animatum indivisae Trinitatis, in quo tabernaculum fixit rex gloriae, Christus Dominus, et a servitute inimici nos liberavit. Ave, Deipara Virgo, sanctissimum templum sanctissimi Dei, quae in Sanctis sanctorum enutrita fuisti et multis peccatis gravatam naturam nostram ad sanctificationem invitasti. Ave, Deipara Virgo, fidelium firmamentum, orbis terrarum gloriatio et omnium nostrum, qui captivi eramus, redemptio. Ave, Deipara Virgo, flōs virginitalis, pulchritudo puritatis, et muliebris sexus ab opprobrio liberatio. Ave, Deipara Virgo, regum gloria, primatum fama, et omnium christianorum murus inexpugnabilis. Ave, Deipara Virgo, refugium in te confidentium, peccatorum mediatrix apud Deum, ferventer poenitentium defensio tuta. Ave, Deipara Virgo, avorum gloriatio, apostolorum praeconium et martyrum celebritas. Ave, Deipara Virgo, infidelium excaecatio, credentium lumen, omnium fidelium invicta tutela et speculum haud frangendum. Ave, Deipara Virgo immaculatissima, miraculorum Christi principium et finis, per quam de supernis descendit Altissimus, et in profunda inferni elapsam naturam nostram suscipiens, reduxit in caelum et ad paternam dexteram collocavit, et ab omni creatura sua adorari ipsam iussit.

O novum mysterium! O dignitas suprema et insignis! Desideraverunt enim angeli hanc dignitatem attente contemplari¹, quia non angelicam naturam, sed semen Abrahae as-

1. τό. — 2. χαιρετίσαι.

a) I Petr. I, 12.

sumpsit, sicut et Paulus vaticinatus est^a. Et quid faciemus, si per peccatum in profunda illa deciderimus? Etenim non amplius Christus huc descendet, ut illos qui rursus lapsi sunt reducat. Descendit enim semel et redemit nos, et ascendit, et iussit eos qui in eum baptizati sunt non iam servire peccato et in infernum descendere, quia venturus est, non ut rursus illuc descendat, sed venturus est ad iudicandos vivos et mortuos atque reddendum unicuique secundum opera eius^b.

5. Nos vero multum de his loqui non ferentes, redeamus ad propositum, et ave etiam semel promamus, et postquam salutationem numero parem denario virginum choro compleverimus, requiescamus. Salve, omnium regina, Dei gratia plena, Domina Virgo Deipara, et huius claustrī mei una cum augustissimo duce Filii tui inexpugnabilis custodia et murus inconcussus, insidiantiumque hostium invisibilem sive etiam visibilibus eversio et ruina. Sed ne desinas, rogo, o venerandissimum et sacratissimum par meum, invicta tua tutela usque in finem possessionem tuam hanc protegere, et omnes in ea habitantes, et hanc *novam Sion*^c, quam nuper edificavi ego, virtute Dei, et meipsum^d custodire immunem et illaesum ab omnibus adversarii insidiis, et pro me, inutili famulo vestro, Domino offerre acceptabilem supplicationem pro mea salute, ut etiam exinde glorificetur gloriosum et sanctissimum nomen Patris et Filii et Spiritus sancti omni tempore et nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

ἐθέσπισε. Καὶ τί ποιήσομεν, ἐὰν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐν τοῖς καταχθονίοις ἐκεῖνοις καταπέσωμεν¹; Οὐκ ἐτι γὰρ Χριστὸς ἐκεῖ καταβήσεται ἀναγαγεῖν τοὺς καὶ αὐθις ἐκεῖ πεποκωτότας. Κατῆλθε γὰρ ἄπαξ καὶ ἑλυτρώσατο ἡμᾶς, καὶ ἀνῆλθε καὶ ἐθέσπισε τοὺς 5 εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους μηκέτι δουλοῦσθαι τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ εἰς τὸν ᾄδῃν κατέρχασθαι, ὅτι οὐκ ἔρχεται ἐκεῖ καὶ αὐθις κατελθεῖν, ἀλλ' ἔρχεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 10

5. Ἡμεῖς δὲ πολλὰ περὶ τούτων λέγειν μὴ ἀνεγόμενοι, ἀναχθῶμεν πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ χαριετίσωμεν ἔτι ἄπαξ, καὶ τὴν ἰσάριθμον δεκαριθμοῦ χορείας² τῶν παρθένων τελευτάντες καταπαύσωμεν. Χαῖρε, παντάνασσα θεοχαρίτωτε- 15 δέσποινα παρθένε θεοτόκε, καὶ ἡ τῆς ἐγκλείσθρας μου ταύτης σὺν τῷ πανόπτιῳ στρατηγῷ τοῦ Υἱοῦ σου³ ἀκαθαίρετον⁴ προῦριον καὶ τεῖχος ἀκράδαντον, ἐπιβούλων τε ἐχθρῶν ἀοράτων ἢ καὶ βρωμένων ἀνατροπῇ καὶ πτώσει. Ἀλλὰ μὴ ἐκλείψης παρακαλῶ, ὦ πανσεβάσιμῃ μου ζωνορὶ καὶ πανίερος, τῇ ἀμάχῃ σου ἐπισκέψαι⁵ ἕως τέλους τὸ κτήμα 20 σου περισκέπειν τοῦτο, καὶ τοὺς οἰκούντας ἐν αὐτῷ καὶ τὴν νέαν ταύτην Σιών, ἣν καὶ προσφάτως ἐδομησάμεν ἐγὼ σθένει Θεοῦ, καὶ μὲ διαφυλάττεσθαι 25 ἐκ παντοίας ἀντικειμένης ἐπιβουλῆς ἀσινῆ καὶ ἀτήμαντον, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀγρίου ἡμῶν οἰκίου προσάγειν τῷ δεσπότῃ εὐπρόδεκτον ἱεραίαν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν δοξασθῇ, τὸ δεδοξασμένον καὶ πανάγιον ὄνομα τοῦ Πατρὸς 30 καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πάντοτε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. καταπαύσωμεν. — 2. χορείας. — 3. Forsan Michael Archangelus vel Demetrius μεγαλόμαρτυρ. — 4. ἀκαθαίρετον. — 5. ἐπισκέψαι.

a) Hebr. II, 16. — b) Math. XVI, 27. — c. Νέα Σιών est nomen monasterii a Neophyto nostro fundati.

VI

MANUEL II PALÉOLOGUE, EMPEREUR DE CONSTANTINOPLE (1391-1425)

HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.

INTRODUCTION

Le nom de Manuel II Paléologue, empereur de Byzance de 1391 à 1425, est trop connu dans l'histoire de la littérature byzantine pour que nous ayons à nous arrêter ici sur sa vie et ses écrits. La savante dissertation que Berger de Xivrey a consacrée à la vie et aux ouvrages de ce basileus¹ suffit amplement à contenter toutes les curiosités, et nous ne pouvons que renvoyer le lecteur à ce travail si consciencieux. Nous ne nous occuperons donc que de l'homélie sur la Dormition de la Vierge, dont nous publions le texte original, inédit jusqu'ici. Nous tirons ce texte du cod. Vatic. graecus 1619, fol. 1-14, qui, dans sa première partie (fol. 1-55), est écrit sur parchemin et date du xive siècle². Il est donc contemporain de Manuel, et l'on peut croire qu'il fut exécuté sur son ordre. Le prologue qui précède le discours et qui en indique l'occasion et le sujet, confirme cette hypothèse. Le texte ne laisse rien à désirer et nous paraît rendre tout à fait superflue la collation avec d'autres manuscrits, s'il en existe³.

Hippolyte Maracci publia dans ses *Caesares Mariani* une traduction latine de cette homélie, due à la plume de Jean Mathieu Caryophylle, évêque grec-uni d'Iconium. Elle a été reproduite dans la *Patrologie* de Migne⁴. Elle est généralement exacte et serre l'original de près. Aussi l'avons-nous utilisée en la modifiant par endroits.

1. *Mémoire sur la vie et les ouvrages de l'empereur Manuel Paléologue*, dans les *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, t. XIX (1853), II, p. 1-201.

2. Voir *Catalogus codic. hagiographicorum graec. biblioth. Vaticanae* des Pères Bollandistes, Bruxelles, 1899, p. 141.

3. Nous n'avons rencontré cette homélie dans aucun des catalogues que nous avons pu consulter, notamment dans ceux de la Bibliothèque nationale de Paris, de l'Ambrosienne, de la Bodléienne, de la bibliothèque synodale de Moscou.

4. *P. G.*, t. CLVI, col. 91-108. Cette traduction ne contient pas le prologue.

Comme il est dit dans le prologue, Manuel composa ce discours à la suite d'une grave maladie dont la sainte Vierge le délivra. Cette indication ne nous permet pas de fixer d'une manière précise la date de composition. Berger de Xivrey a supposé que c'était un fruit de vieillesse, et que le basileus l'avait écrit au monastère de la Peribleptos, où il s'était retiré en 1421¹. Mais c'est là une pure hypothèse. Nous croirions plutôt que c'est une œuvre de jeunesse. L'âge du manuscrit qui le contient, l'absence de toute allusion aux événements qui ont marqué le règne de Manuel nous confirment dans cette vue.

C'est un morceau de rhétorique de forme très soignée mais manquant de soufle et de naturel. Le plan laisse fort à désirer, et les répétitions ne sont pas rares. Quant au fond théologique, il est irréprochable; remarquable aussi de délicatesse et de profondeur l'analyse des sentiments intimes de la Vierge soupirant après la fin de son exil d'ici-bas. Tout le discours roule autour de trois ou quatre idées principales plusieurs fois répétées : 1° grandeur de la maternité divine, qui défie toute louange créée. Coopération libre de Marie au mystère de l'Incarnation; 2° Marie fut toujours unie à Jésus non seulement pendant la vie terrestre du Sauveur, mais aussi avant le mystère de l'Incarnation et après l'Ascension; 3° la mort de la Vierge fut toute joyeuse. Sans doute la séparation de son âme d'avec son corps lui causa bien une légère douleur; mais cette peine fut comme absorbée dans l'océan de la joie qui inondait son âme, à la pensée qu'elle allait être réunie à son Fils bien-aimé. Si elle mourut, ce fut pour ressembler à Jésus et pour montrer qu'elle était vraiment de notre race: 4° en guise de péroraison, l'orateur invite ses auditeurs à se réjouir avec la Mère de Dieu allant rejoindre son divin Fils, et à monter au ciel à sa suite par la pensée, en se dégageant des choses basses et terrestres.

Il est remarquable que Manuel, qui s'arrête avec insistance sur la mort de Marie, ne parle pas expressément de sa résurrection et de son assumption corporelle au ciel. La *μετάστασις*, qui revient si souvent sous sa plume s'entend directement de l'essor de l'âme de la Vierge vers son Dieu. Ce silence s'explique par le fait que, dès l'exorde, l'orateur nous avertit qu'il s'interdira tout récit historique sur la vie de la Mère de Dieu. Rien d'étonnant dès lors qu'il ne nous conte pas l'histoire, bien connue du monde byzantin, de la résurrection de la Vierge. Il n'a pas voulu répéter ce que d'autres avaient déjà dit tant de fois et qu'on lit, par exemple, dans le long discours sur la Dormition, de son contemporain et ami Manuel Chrysoloras².

Ce qu'il y a de plus intéressant au point de vue doctrinal dans le discours

1. *Op. cit.*, p. 201.

2. Ce discours est encore inédit. Nous le publierons prochainement.

de Manuel. c'est l'affirmation expresse de la conception immaculée de la Vierge Marie, dès le premier instant de son existence dans le sein de sa mère. Voulant prouver que Marie a toujours été unie à Dieu, même avant de devenir sa mère, il écrit :

« Marie supporta pendant quelque temps, non sans douleur, d'être séparée corporellement de son Fils bien-aimé. Elle se jouissait cependant de le voir retourner au ciel, et lui restait très unie par la pensée et le cœur, puisqu'elle était sa Mère, comme aussi lui continuait invisiblement de vivre avec elle. *Bien plus, dès que cette bienheureuse Vierge fut née, je dirai même : dès qu'elle fut conçue, celui qui l'avait choisie pour sa future mère la remplissait de sa grâce; oui, avant de naître d'elle, il était avec elle... Aussitôt, dès les premiers instants de son existence dans le sein stérile, il n'y eut aucun moment où Dieu ne fût uni à elle :* *ὡς ἴσθι δὲ ὅτι ὡς ἴσθι ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτῆς ἐβίβησεν ἡμεῖς ἐν τῷ ἔθνει παύσατο ἄγγελος ἐν τῇ γαστρῇ τῆς παύσης μητρός. »*

Et, réfutant par avance l'opinion des Grecs modernes sur la justification de Marie au jour de l'Annonciation, l'orateur continue :

« Pourquoi, en effet, avoir un autre sentiment? Nous savons que Jean fut rempli du Saint-Esprit dans le sein maternel. Pourquoi n'affirmerions-nous pas la même chose de la très pure Vierge? C'est la signification des paroles de Gabriel : *Le Seigneur est avec toi*. L'ange a bien distingué les temps : il s'est servi du futur et non du présent, pour annoncer à la Vierge, qui l'interrogeait sur la manière dont elle concevrait, la descente du Saint-Esprit en elle et l'action mystérieuse de la Vertu du Très-Haut. Mais en l'abordant, il a dit : *Je te salue*; il l'a appelée *pleine de grâce, bénie entre les femmes*, c'est-à-dire excellente entre toutes; et il a tiré ces louanges de ce qu'il voyait en elle : pleine de grâce, bénie, elle ne devait pas le devenir : elle l'était déjà. C'est comme si l'ange avait dit : *Comme tu es pleine de grâce, ô Vierge, le Seigneur est avec toi; et parce que tu le possèdes dans ton âme, tu es bénie entre les femmes* » § VII.

Ce passage n'a pas besoin de commentaire. Manuel s'exprime comme un docteur scotiste de son temps, comme les théologiens catholiques de nos jours. Sur un seul point sa théologie appelle des réserves : il semble mettre Jean-Baptiste sur le même rang que la Mère de Dieu, et lui accorder, à lui aussi, la grâce sanctifiante dès le premier instant. Mais ce n'est peut-être là qu'une apparence. Les termes employés sont trop vagues pour qu'on puisse affirmer avec certitude que Manuel n'a fait aucune différence entre le privilège de Marie et celui de Jean.

Ce qu'il y a de remarquable, c'est la forme quasi scolastique que l'impérial orateur donne à l'expression de sa pensée. Ce n'est point en passant, et sans y prêter une attention particulière, qu'il affirme le privilège de Marie. Il pose une thèse qu'il cherche à prouver et à défendre. N'aurait-

il, pas en, par hasard, connaissance de la controverse agitée à son époque dans les universités de l'Occident? L'hypothèse est des plus vraisemblables. On sait, en effet, que Manuel fit de 1399 à 1402 un long voyage en Italie, en France et en Angleterre, pour réclamer l'appui des princes catholiques contre les Turcs. Il passa à Paris près de deux années, et les historiens nous apprennent qu'il aimait à s'entretenir avec les membres du clergé français et surtout avec les moines de Saint-Denys, pour qui il professait une estime particulière. Un docteur de l'université lui ayant présenté une courte dissertation sur la procession du Saint-Esprit du Père et du Fils, il réfuta cet écrit dans un long ouvrage encore inédit, qui ne compte pas moins de cent cinquante-sept chapitres¹. Curieux et ouvert, comme il l'était, aux choses de l'esprit, il dut sans doute s'intéresser à la célèbre université, qui attirait les étudiants de tous les pays d'Occident, et se renseigner sur les grandes controverses qui divisaient les Docteurs. Le débat qui mettait alors aux prises Franciscains et Dominicains relativement à la sainteté originelle de la Mère de Dieu dut lui être signalé. Et ce ne fut pas dans l'école thomiste mais chez les disciples de Scot qu'il retrouva la doctrine de son Église.

Le passage que nous avons cité n'est pas le seul où l'on retrouve l'idée de la conception immaculée. Ailleurs Manuel affirme que, *seule de toutes les femmes, Marie a échappé à la condamnation venant du péché* (§ X); que *seule parmi les hommes de tous les siècles, elle est apparue exempte de l'antique malédiction contemporaine du genre humain* (§ IX). Les raisons qu'il donne de la mort de la Vierge suggèrent également que la Mère de Dieu fut toujours exempte de toute souillure. Ce fut uniquement pour ressembler à son Fils et pour montrer qu'elle était vraiment de la race humaine que Marie se soumit à la loi commune à toute chair.

1. Sur le voyage de l'empereur Manuel en Occident voir Berger de Xivrey, *op. cit.* et mon article dans les *Échos d'Orient*, t. XV (1912), p. 322-332.

MANUELIS PALEOLOGI IMPERATORIS ORATIO
IN DORMITIONEM DEIPARAE

Ἡ ὙΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ἘΝ
ἘΠΙΤΟΜῃ.

Ὁ παρών λόγος πρὸς τὴν ὑπερένδοξον θεοτόκον
γέγραπται τῷ βασιλεῖ, ἀνθ' ὧν χλευπωτάτης αὐτὸν
ἐρρύσατο νόσου. Ἐπεὶ δὲ πάντες οἱ λόγοις ταύτην
ὑμνήσαντες τῶν διηγημάτων ἔχονται προυργιαίτερον
τοῦ κατ' αὐτὴν θαυμαστοῦ βίου, καὶ τούτοις ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ διατρέβουσι, δεῖν οὗτος ἐγνώκει παντάπασι
ταῦτα παραδραμεῖν, ὡς μὴ ταῦτ' αὐτοῖς τοσοῦτοις
ἀνδράσι λέγειν. Καὶ μὴν καὶ τὰ κατ' αὐτῆς ἐγκώμια
ἐκείνοι μὲν ὡσπερ σκοπὸν τινα τίθενται καὶ πρὸς
αὐτὰ βλάλλουσι. Ὁ δὲ, παραλειπτικῶς τινι τρόπῳ
τούτοις χρησάμενος, μᾶλλον ἐξάγει τὴν πάνσεμνον
διὰ παντός, ὡς εἶπεν, τοῦ μήκους· δείκνυσι δὲ καὶ
τὴν ἀπὸ τῆς διακρίσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
κοιῆ τῶς ἀνθρώποις ἐγγινομένην λύπην τοσοῦτον
ἀμυδρὰν ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ἀκαρεῖ παραγεγονυῖαν διὰ
τὴν φιλότατην μετάστασιν, ἣσον ἐξείναι μὴδὲ λύπην
ταύτην εἶπεν. Καὶ ταῦθ' ὡσπερ τινὰ παριστάμενος
ὕλην διαίρει, καὶ δείκνυσι τοὺς τρόπους, οἷς ὁ
θάνατος φοβερός² τῶς ἀνθρώποις γίνεται, καὶ
τέλος παραινεῖ μὴ λυπεῖσθαι, ἀλλὰ συγχαίρειν τῇ
θεοτόκῳ τῆς πρὸς τὸν Ὑῖον μεταστάσεως.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟ-
ΧΡΙΣΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ
ΠΑΛΜΙΟΛΟΓΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΠΑΝΣΕ-
ΠΤΟΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ὙΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ἩΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

1. Ὁ Θεοῦ μῆτερ — καλὸν γὰρ οἶμαι καὶ
μᾶλα χρεῖον³ ἀπὸ τῆς κρείττονός σε προσηγορίας
καὶ σοι πρὸς δόξαν μόνης ἀρκούσης εὐθὺς καλέσαι,
— οἶδον βροτῆν τοῖς ῥηθησομέναις σὴν χάριν, καὶ
τίθει πέρας τῶδε τῷ λόγῳ μᾶλα τῇ προθέσει συμ-

ARGUMENTUM ORATIONIS
IN COMPENDIO.

Praesens oratio ad laudem gloriosissimae
Deiparae ab imperatore conscripta est, propter
quod haec a gravissimo morbo illum liberavit.
Cum autem omnes qui illum sermonibus cele-
braverunt, commodius in narrationes de vita
ipsius admirabili incumbant et in his, ut ple-
rumque, immorentur, omnino illas praeter-
mittendas esse hic iudicavit, ne eadem ac
tanti viri diceret. Et illi quidem laudes eius
ut finem sibi proponunt, et his laudibus
student; hic vero, eas quasi praetermissas
habens, venerandissimam virginem per totam,
ut ita dicam, orationem extollit: Ostendit
siquidem illum tristitiam, quae communiter
omnibus evenit hominibus ex separatione
animae et corporis, tam levem in ea fuisse
tamque celeriter et quasi in momento evanuisse
propter charissimum transitum, ut ne tristitiam
quidem eam appellare liceat. Et haec quasi
quamdam materiam excogitans, dividit, et
ostendit modos, quibus mors hominibus
terribilis evadit, et denique ne tristemur sed
congaudeamus cum Deipara de eius migra-
tione ad Filium, suadet.

EIUSDEM PISSIMI ET CHRISTI AMICI
IMPERATORIS MANUELIS PALAEOLOGI
ORATIO IN SUMME VENERANDAM
SACRATISSIMAE DOMINAE NOSTRAE
DEIPARAE DORMITIONEM.

1. O Dei Mater — bonum quippe arbitror
et valde incundum te potiori titulo et qui unus
satis sit ad gloriam tuam, statim appellare
—, fave iis, quae in honorem tuum dicenda
sunt, et finem huic orationi impone valde

1. E codice Vatic. graeco 1619, XIV° saeculo exarato, fol. 1-12 r°. — 2. φοβερόν. — 3. χρεῖον.

convenientem proposito, ut, dum admiranda tuae dormitionis mysteria celebrare aggredior, non procul a scopo aberrerem. Nam certe illum attingere hominibus omnino est impossibile. Accedamus igitur bona spe fulti, horum certaminum supra vires susceptorum, te duce lecta. Non est novum, o Dei Mater, neque dissantaneum, sed potius valde decens et conveniens migrationem ex hac vita, quam et futuram natura horret, et supervenientem ferre prae dolore non potest, tibi contra fuisse materiam gaudii cuiusdam ac voluptatis. Oportebat enim illam tuis moribus ac vitae et omnino stupendo partui tuo consonam esse, ut quaecumque ad te pertinerent, miraculo plena essent. Hac de causa, ut apertius loquar, separatio animae a corpore, quam vocare mortem nostri moris est, et ad cuius vel nudum nomen turbamur, merito tibi celebritas plena hilaritatis et oblectamenti existit occasio teneris gaudiis sublimior. Siquidem usque adeo tibi cedunt omnes, vel illi etiam qui summam consecuti sunt laudem ob ea, de quibus praeclarè gestit commendari generosus animus, ut sane distantia excellentiae inveniri non liceat.

Igitur, illud maxime novum, cum gaudio scilicet mori, ex aliis omnibus nulli convenire potest: tibi vero uni hoc obvenisse purissimae, caelis excelsiori, Deigenitrici fatentur omnes qui recte sapiunt. Quod recte affirmatum esse tempore opportuno demonstrabit oratio, occasione accepta ex die praesenti, quo tu in caelum e terra migrasti, quod tibi viventis etiam conveniens plane fuisset locus, aequè ac vitam cum Filio ac Rege simul degere simulque regnare.

2. Praesens ergo solemnitas longos sermones postulat, tum ad extollendam gloriosam tuam dormitionem, tum ad reliqua omnia, quae in te sunt magna admiratione digna. Nos autem, ex his plurimis praetermissis, ut quae a multis et eximii viris luculenter enarrata sunt, materiam exsequemur initio sumptam, neque res gestas attingentes narrando, neque immorantes laudando.

Te enim, o immaculata, ubi Deiparam appellavimus, omnia tibi obtulimus quaecumque ad nectendas laudes spectant. Nam cum multis iisque amplissimis abundes titulis, qui te Dei

θαινον, ὥστε με πειρώμενον τῆς σῆς κοιμήσεως τὸ παράδοξον ἐξυμνεῖν, μὴ πόρρω τοῦ σκοποῦ βάλαιεν τὸ γὰρ αὐτοῦ γενέσθαι ἐπὶ τυγχῆ, ἀνθρώποις ὅλως ἀμήχανον. Χωρῶμεν δὲ σὺν ἀγέθαις ταῖς ἐλπῖσι, τῶν ὑπὲρ ὑμᾶς ἀγίωνων τούτων σὲ προστησάμενοι. Οὐδὲν, ὦ μήτηρ Θεοῦ, καινὸν οὐδ' ἀπῆχον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐπρεπὲς καὶ προσῆχον, εἰ ὁ τῆ φύσει προσδοκώμενον ἀποτρόπαιον, καὶ ἐπελθὼν ἀλγύνον οὐ φορητὰ, ἢ τῶν ἐνθένδε μετástασις σοὶ τούναντίον λελόγισται χαρὰ τις ἀντικρυς καὶ τρυφή. Ἔδει γὰρ συναῖδεν σου ταύτην τῷ βίῳ καὶ τῇ ζωῇ καὶ δὴ καὶ τόκῳ τῷ πάντῃ ξένῳ, ἔν' ἣ τὰ κατὰ σὲ πάντα θαύματος γέμοντα. Διὰ ταῦτα, ἵνα καθαρώτερον εἴπωμι, ὁ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸς — θάνατον τὸ πρῶγμα καλεῖν εἰώθαμεν, οὗ δὴ καὶ πρὸς μόνον τούνομα ταραττόμεθα, — εἰκότως σοι πανήγυρις φαιδρότης σῆς γέμουσα καὶ θυμηδίας ὑπόθεσις τῶν ἐπὶ γῆς ἀμείνειν λελόγισται. Σοὶ γὰρ τὸ συγκεχωρηκὸς ἐς τοσοῦτον καὶ παρὰ τῶν εὐδοκιμηκότων ἐς ἄκρον, ἐφ' οἷς ἂν ἐπαينوῖτο διαπερόντιος ψυχῆ γενναία, ὅσπον ἀλλ' οὐδὲ τὸ μέσον ἐστὶν εὐρεῖν.

Τοιγαροῦν καὶ τὸ καινότερον τοῦτο, τὸ χαίρειν ἐν τῷ θανάτῳ τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπανι οὐδ' ἂν εἰς εἶναι προσῆκον' σοὶ δὲ γε μόνῃ, πᾶς τις ἂν εἴποι νοῦν ἔχων τῇ παναμώμῳ τῇ τῶν οὐρανῶν ἀνωτέρα, τῇ θεομήτορι. Καὶ, ὡς εὖ ἔχει τὰ εἰρημένα, ὁ λόγος δεῖξει κατὰ καιρὸν, ἀφορμὴν τὴν παρούσαν κεντημένους ἡμέραν καθ' ἣν ἀπῆρας γῆθεν εἰς οὐρανὸν, ὅς σοι καὶ ζωῆς μάλα προσῆκεν, ὡσπερ οὖν τὸ συνεῖναι καὶ συμβασιλεύειν τῷ Υἱῷ καὶ βασιλεῖ.

2. Ἢ μὲν οὖν παρούσα πανηγυρὶς εἰς μῆκος λόγων παρακαλεῖ τοῦτο μὲν περὶ τῆς σῆς ἐνόδου κοιμήσεως λέγειν. τοῦτο δὲ περὶ τῶν κατὰ σὲ πάντων, ἀξίων ὄντων μέγα θαυμάσαι. Ἡμεῖς δὲ τὰ πλεῖστα τούτων παρέντες, ἥτε δὴ καλῶς εἰρημένα πολλοῖς τε καὶ γενναίοις ἀνδράσιν, ἣν ἐξαρχῆς ἐνεστησάμεθα, ταύτης ἐξόμεθα τῆς προβίσεως, μήτε τῶν διηγημάτων ἀψύχμενοι, μήτε τοῖς ἐπαινοῖς ἐνδιατριβόντες.

Καὶ γὰρ σὲ θεομήτορα προσεπτόντες, ταύτῃ τὸ πᾶν ἀποδεδοκότες ἐσμέν, ὅσπερ εἰς τὸ ὑμνεῖν σε φέροι, πανάχραντε. Πολλῶν γὰρ σοι καὶ νοιστάτων οὐσῶν προσηγορῶν, ὁ θεομήτορά σε καλέσας τὴν

κορωνίδα τῶν ἐπικίων ἐπέθηκε. Τοῦτο γάρ σοι τὸ κεφάλαιον ὄντως τῶν ἐγκωμίων, ὅσα ἂν τις γλῶττα κατὰ σοῦ, οὐ μόνον λέγει τῆν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῆν τῶν ἀγγέλων αὐτῶν, φεβύζιται. Τῷ

5 γὰρ αὐτὸ τὸ τῆς θεότητος πῦρ ἐν τῇ γαστρὶ δεδεγμένην σε παριστῶντι καὶ τοῦ μὲν ἀκριφνεστάτου φωτός ἐκείνου, ὡς οὐδὲν τι τῶν κτιμάτων, μετασχημαῖν, μηδὲν δὲ ὅπως φλεχθεῖσαν, τί ἂν ἴσον εἴη πρὸς εὐφημίαν; Ἴτί μὴ πόλλυ λειπούμενον; Ὅθεν.

10 οἰοεῖται τινὶ λόγῳ γενικιωτέρῳ. ταυτὶ τῇ προσηγορίᾳ ἱκανῶς ἀφοσιωσάμενοι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ διάθεσίν τε καὶ πρόθεσιν, οὐ καταχρηστέον εἶναι νομίζομεν τοῖς μερικιωτέροις. Τοῦτο γὰρ σαφῶς οἰομένου ἐγγὺς γούν ἐφικέσθαι τοῦ πρέποντος δυναθῆναι.

15 πρᾶγμα μῆτε δυνατόν, μῆτε εἰς λογισμοὺς ἔκον, ὥσπερ ἂν εἰ τις ἀσθένῃ δόξῃ κατερόμενος καὶ μακρᾷ, τῷ τυραννοῦντι τούτῳ πάθει πεισθεὶς, κουφώτατον εἶναι πειῖν αὐτὸν ἰσχυρίζομεν τὸ σύμπαν πότιμον ὕδωρ, Εὐφράτας ἰλουσ καὶ Τίγρητας

20 ἐπεχειρήσεν ἐκπιεῖν. Οὐ τοίνυν οὐτ' ἐκείνος; εὖ φρονῶν ἂν ἐνομίσηται παρ' εὖ φρονοῦσιν, οὐδ' ἡμεῖς, εἰ εἰζάντες τυραννικῶ τινι πάθει τῷ πρὸς σέ μου τῆς ψυχῆς μεμηρόντι, πρὸς ἀνεγνώστους ἀγῶνας ἀποδυσάμεθα· φημί τὸ σοὶ κατάλληλον προσάγειν

25 ὕμνον πειρᾶσθαι.

Ὡς γὰρ παραπλήγως ἀνθρώπου δόξαν ἡνενοῦν ταῖς ἀκτίσιν ὑπολαμβάνειν προστάθεσθαι, εἰ λόγους ὅτι πλείστους ἀνάψειν, ἢ τὴν μυρίαν θλάσσαν ταυτηνὴ μείζω ἑαυτῆς γίνεσθαι μῆ τι βράνιδος

30 προσθήκη, οὕτω δὲ καὶ τὸ πειρᾶσθαι σε, κόρη, ταῖς εὐφημίαις ἐξάγειν τὴν τῶν ἐκ Θεοῦ χαρίτων ἄγγος οὖσαν πλήρες πασῶν καὶ τηλικαύτης τετυχηκυῖαν ἀξία, ἣν οὐδὲ πλάσαι νοῦν ἐστι δυνατόν. Τὸν γὰρ ἀπερίγραπτον καὶ ἀχώρητον καὶ ἀπόσιτον καὶ

35 αὐτῇ τῇ πρώτῃ φύσει μετὰ τὴν τοῦδε, ἐν περιγραπτῇ νηδί τῇ σῇ περιγεγράφθαι θελήσαι πεποιηκέναι δεδύνησαι, καὶ προσεῖτον γενέσθαι σοι καθ' ὑπόστασιν. Ἐάλω γὰρ, ὡς ἔπος φάναι, τοῦ τῆς ψυχῆς σου κίλλους ὁ ἀπαθὴς καὶ χωρητὸς ἀνεδείχθη σοὶ ὁ

40 πέρατος ὑπάρχων παντὸς ἐπέεικτα. καὶ τῶν ἑαυτοῦ χαρίτων θησαυρὸν σε καὶ ταμίαν εἰργάσατο.

3. Τοῦτό σε τὸ μυστήριον, καὶ δεξιαμένην ἐν τῇ γαστρὶ τὸν ἀχώρητον, καὶ Χερουβιμ τιμιωτέραν ἀπέδειξε καὶ ἐνδοξοτέραν τῶν Σεραφίμ, οὐδ' ἐν

45 παραθέσει βράδιχ. Τὸ γούν μεταξύ τῆς δόξης σοῦ τε

Matrem dixit, laudationi imposuit coronida
Haec enim revera est summa encomiorum,
quaecumque non modo lingua hominum, sed
ipsorum quoque de te proferat angelorum.
Quid enim ad laudem tantum valet, quantum
asserere ipsam te Divinitatis flammam in utero
suscepisse, et purissimae illius lucis supra
omnes creaturas compolem factam, nullum
tamen inde incendium passam? Quid tandem
fuerit, quod longe inferius non sit? Unde
appellatione hac quasi generali quodam titulo
cum animi studium ac propositum satis
declaraverimus, specialibus non abutendum
arbitramur. Hoc enim plane esset existimantis
perveniri saltem posse prope id quod decet,
cum nec fieri possit, nec a mentis sanae viro
sperari, perinde ac si quis ad restringendam
diuturnam et intolerabilem sitim, huic tyrannicae
passioni, facillimum esse omnem aquam
potabilem bibere affirmanti, fidem adhiberet,
ac proinde integros Euphrates et Tigres
ebibere aggrediretur. Nam nec ille mentis
compos haberetur a sapientibus, nec ipsi, si
vehementissimo erga te insanientis animi studio
compulsus, laborem subiremus, qui ad finem
perduci non potest, contra videlicet hymnum
tuis meritis respondentem offerre.

Nam sicut vecordis esset arbitrari splendorem solaribus radiis addi per innumeras lucernas accensas, aut immensum hoc pelagus unius guttae adiectione augeri, similiter et conari laudibus te, Virgo, extollere, vas donorum omnium divinorum plenum tantaque sublimitate dignitate, ut eam vel fingere nulla mens possit. Siquidem, ut incircumscriptus et incomprehensibilis, et ipsi primae naturae post divinam inaccessibleis, in tuo circumscripto utero circumscribi vellet, efficere potuisti, et ut tibi secundum hypostasim accessibilis fieret. Captus enim est, ut ita dicam, qui impassibilis est animae tuae pulchritudine, et conclusus apparuit in te, qui nullis includitur terminis, teque gratiarum suarum thesaurum et dispensatricem effecit.

3. Hoc te mysterium, ut quae cum qui nullis arctatur terminis utero susceperis, et Cherubim fecit honorabiliorem et Seraphim gloriosorem, vel comparatione ipsa haud facili. Nam

quantum inter gloriam tuam summumque angelorum ordinem intersit, solus noverit Deus, captum vero hominum fugit omnino, adeo superior es universa natura spirituum. Taceo enim genus nostrum mortale, cum Deo sis proxima, nihilque intermedium sinas inter te et tuum Filium; quod demonstratione ulla indigere non arbitror. Nam si tu, utpote mater, una cum Filio es — quomodo enim non? — ille vero cum Patre et Paraclito, liquet esse tibi locum apud illos, quo nullus sit dignior: quare et ineffabilis illorum gloriae tantum es participes, quantum nec maximus caelestium virtutum ordo.

Hoc porro assecuta es, o immaculata, propter voluntatis tuae propositum, quae etiam ostendit naturam suapte sponte perhabilem ad illud quod revera bonum est et ad utrumque (bonum scilicet et malum) propensionis quasi repugnantem. Natura enim superare incorporeos illi soli convenit, qui universum produxit ex nihilo. Tu vero cum angelorum ordinibus de nobilitate naturae nequaquam certaveris, memor eius quod a tuo proavo dictum est de Salvatore nostro, cum videlicet solum, quod in eo mortale est, consideraret: *Minuisti eum paulo minus ab angelis* ^b, quorum ab initio natura condita fuit immortalis. Ceterum, quod attinet ad gloriam et splendorem, quem habes in Deo et a Deo, et ad summum, quod in te factum est, miraculum, licet modestam te praebere noveris, illis nequaquam cesseris.

Nam si quis tibi conferre velit substantias corporis expertes, inveniet, ut Paulus inquit, *eas esse administratorios spiritus, qui ad ministerium mittuntur, propter eos qui hereditatem capient salutis* ^b; te autem, o Virgo, primitiarum et reconciliationis vim obtinentem apud eum, qui primitiae et reconciliatio est apud suum Patrem humano infensum generi ob iniuriam praevaricationis. Ut enim ipse, quia Filius, apud Genitorem propitiatio, tu pariter apud ipsum, utpote genitrix. Quanto igitur praestantius hoc est illorum officio,

καὶ τῆς ἀνωτάτης τάξεως τῶν ἀγγέλων, Θεὸς ἂν μόνος εἰδείη, ἀνθρώπειον δὲ λογισμὸν ὑπερκεκρίπει παντάπασιν· οὕτως ὑπερανὰβέβηκας νοερὸν ἅπαν. Περὶ γὰρ τῶν ἐπικρίτων ἡμῶν οὐδὲ γρῆ λέγειν· τῶν θεῶν προσπελάσασα, καὶ μηδ' αὐτῆ μηδαμῶς ἐῶσα ⁵
σοῦ γε καὶ τοῦ σοῦ παιδὸς μέσον εἶναι τι τῶν πάντων, καὶ τοῦτ' οἴμαι, μὴ δεῖσθαι λόγον ἀποδεικνύοναι. Εἰ γὰρ αὐτὴ μετὰ τοῦ παιδός, ὡς γε προσῆκε μητρὶ, πῶς γὰρ οὐ; ἐκεῖνος δὲ παρὰ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ Παρακλήτῳ, πρόδηλον ὡς ἔστι σοι ¹⁰
χώρα παρ' αὐτοῖς, ἧς οὐκ ἔνεστι καλλίονος τυχεῖς καὶ τῆς ἀπορροῆτου δοξῆς αὐτοῖς κεκοινωνήκας, ὅσον οὐδ' ἡ μείζων τάξις τῶν ὑπερκρασιῶν δυνάμεων.

Τοῦτο δὲ σοι, πανάμοιμε, διὰ τὴν προαίρεσιν ¹⁵
τὴν καὶ τὴν φύσιν δεῖξασαν πρὸς τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐπιεικῶς αὐθόρμητον οὔσαν, καὶ τὸ πρὸς ἑκάτερον βέπειν ὡσπερ ἀρνησαμένην. Τὸ γὰρ ὑπερκεῖσθαι τῶν ἀσωμάτων διὰ τὴν φύσιν, μόνου σαφῶς δηλαδὴ τοῦ παραγαγόντος τὸ σύμπαν ἐκ τοῦ μηδ' αὐτῆ ²⁰
μηδαμῶς ὄντος. Σὺ δὲ ταῖς τάξεσι τῶν ἀγγέλων τῆς οὐσίας ἕνεκα ὑπὲρ πρωτεύον οὐκ ἂν ἐρίσας, τοῦ σοῦ προπάτορος μεμνημένη, φήσαντος περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἦνίκα δὴ πρὸς τὸ θνητὸν, μόνου τεθεωρήκει· ἡλιότισος αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ²⁵
ἀγγέλους, οἷς ἀθάνατος ἡ φύσις τὸ κατ' ἀρχῆς ἔκτισται· οὐ μὴν γε τῆς δοξῆς τε καὶ λαμπρότητος, ἧς μετεῖληκας, τῆς ἐν Θεῷ καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ τοῦ μεγίττου περὶ σὲ θαύματος, καίτοι μετριάζειν εἰδύια, εἰζεις αὐτοῖς. ³⁰

Εἰ γὰρ σοι παραθεῖναι θελήσειε τις τὰς ἀσωμάτους οὐσίας, εὐρίσκει ταύτας, ἧ φησι Παῦλος, *λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν*· σὲ δὲ, παρθένε, ἀπαρχὴν καὶ διαλλαχὴν ³⁵
πρὸς τὸν ἀπαρχὴν ὄντα καὶ διαλλαχὴν εἰς τὸν αὐτοῦ Πατέρα, ἐκπολεμωθέντα τῷ γένει τῆ τῆς παραστάσεως ὕβρει. Ὡς γὰρ αὐτὸς, ἧ Υἱός, ἀξλόγρεός ἐστιν ἱλασμὸς πρὸς τὸν φύσαντα, καὶ σὺ γε πάντως πρὸς αὐτὸν, ἅτε φύσασα. Οὐκοῦν, ὅπως οὐ τοιαύτων ⁴⁰

a) Psal. VIII, 6. — b) Hebr. I, 14.

τοῦτο πρόξει, τσόνδε τούτων αὐτῆ. Ὁρθῶς ἀρα
 βεβούλευμαι νοῦν τε καὶ γλώτταν συστέλλειν οἰκοθεῖν
 ζήτonta πρὸς τὸ εὐφημεῖν. Καὶ μοι συναγοροῦσι
 μάλα λαμπρῶς οἱ μέ^αχρι νῦν ἀρχλθῆν σοι
 5 πλέξαντες στεφανῶς ἐγκωμίον ὑπερρυεῖς. Σιωπῶ
 τάξεις ἀγγέλων, αἳ μοι δοκοῦσι διαπρῖσιν ἐξυμνεῖν
 σε φωναῖς ἀφθόγοις ἐξαισι^α ἄττα, καὶ οἷα νοῦν
 θνητὸν οὐκ ἐνὶ λογίσασθαι.

Τῶν μέντοι μετ' αὐτοὺς μνησθῆναι καλόν. Τίνες
 10 οὔτοι; Προφῆται, ἀποστόλων χόροι, ἱεραρχῶν
 συστήματα, ῥητόρων καὶ σοφιστῶν αὐτῶν, τῶν εἰς
 θεολογίαν περιβοητῶν καὶ ἐπισημοταύτων πρὸς πᾶσαν
 μάθησιν λογικῆν, τήν τε καθ' ἡμᾶς, τήν τε θύραθεν·
 εἰ δὲ δεῖ τι κομψότερον φάσαι, ὅσοι, οἷς βεβιώκασι,
 15 μάρτυρες, οἷς πεπόνθασι, φωναῖ στωμάτων ἐκείνων,
 τῶν ἐτι γάλακτος ἀποζῶντων καὶ βοῶντων ὡσαννά,
 αὐτὰς ὁ μεῖζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, ὁ τοῖς
 σκιρτήμασι τὸν ποιητὴν ἀνυμνήσας κυρορούμενος
 ἐτι, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτῷ γλώττη γρηῃσασθαι· καὶ ἵνα
 20 τὸ πᾶν εἴποιμι, ὅστις γε τῷ σῶ Ἰεῖ προσήνεγκέ τι,
 ὁδῶν ἐκείνῳ κομίζον, καὶ σὲ μερίτην ταύτης
 ἀπέφημεν, εἴπερ τὰ τῶν φύντων προσῆκον καὶ πρὸς
 τοὺς ἐνεγκαμένους ἀνάγεσθαι.

4. Ὁρῶμεν τοίνυν ἅπαντας τοὺς εἰς τὸ πέλαγος
 25 ἐμπεσόντας τῶν σῶν ἐπαίνων, πολλοὺς μὲν καὶ
 καλοὺς τοὺς αὐτοὺς εἰς λόγων δύναμιν ὄντας· καὶ
 ὅσαπερ ἡ νοῦν εὐρεῖν σκοτούσης ἀμαρτίας ἐλεύθερον,
 ἢ γλώττη φθέγγασθαι δυνατὸν, παντοδαπῆ παιδείᾳ
 ἰκονημένη, καὶ εὐρηκότας πάντα ὑπερρυεῖς καὶ
 30 διαπρῖσιν ὑμνηκότας σὺν τάξει τε καὶ κόσμῳ
 θαύματος γέμοντι· ὁμοῦ δὲ ὁμοῦς τὰ πάντων τοιούτων
 ὄντων τοσοῦτον ἐνδεῶς ἔχοντα τῆς γε τελειότητος
 καὶ τοῦ γιγνομένου, ὅσον σοῦ, τῆς ἐπανουμένης,
 οἱ τοὺς ἐπαίνους προσάγοντες. Εἴ τις ἂν που, καὶ τὰ
 35 πάντων ἐρανοσάμενος, εἰς ἓνα λόγον ὡσπερ ἐξύφανεν,
 οὕτως οὐκ ἔνεστιν εὐρεῖν εἰς εὐφημίαν σοι τί προσ-
 φέρειν, ὅπερ ἂν εἶη δυνάμενον ἐγγύς που τοῦ
 προσήκοντος ἐφικέσθαι. Τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς ἀστρά-
 πτον, παρενεγκὸν τὸν ἥλιον καὶ μικροῦ πρὸς
 40 ἀπειρίαν ἐλάσαν, ἐπαινον, κράτον, ἐγκώμιον, πάνθ'
 ἓνα συνελὼν εἴποιμι, οἷς κοσμεῖν εἰώθαμεν ψυχὴν
 χαρίτων ἐμπεπλησμένην, εἴσω πίπτοντα ἀποραίνει,
 καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις πόνον ἑλικὸν ἀνέκβατον.

tanto tu illis. Quapropter optimo consilio
 mentem ac linguam, quae ad te laudandam
 sponte prosilirent, continere decrevi. Et ad
 hoc mihi luculenter favent, qui a principio
 usque adhuc egregias tibi contexuerunt enco-
 miorum coronas. Taceo angelorum ordines,
 qui mihi videtur praeclarissimos tibi hymnos
 factis continere vocibus stupendisque praec-
 coniiis, quae mortalium mens capere non
 queat.

Inferiorum mentionem faciam. Quinam illi?
 Prophetae, apostolorum chori, pontificum
 collegia, oratorum sophistarumque ipsorum in
 re theologica celeberrimorum et in omni
 doctrinae genere eximiorum tam nostrae quam
 extraneae; et si venustius dicendum est aliquid,
 confessores, suae vitae curriculo, martyres,
 per ea quae passi sunt, voces ex ore illorum
 profectae, qui etiam tum lac redolentes, clama-
 bant hosanna, ipse inter natos mulierum maior,
 qui saltibus conditorem celebravit, etiam tum
 positus in utero, cum officio linguae uti non
 posset; et, ut totum dicam, quisquis Filio tuo
 quidpiam obtulit, quod in gloriam illi cederet,
 te quoque huius gloriae participem declaravit,
 quandoquidem ad parentes etiam referenda
 sunt quae nati habent.

4. Certe multos et egregios in dicendi
 facultate videmus quotquot in tuarum laudum
 pelagus sese dederunt, qui et optima dicen-
 dorum inventionem et luculenta laudatione, tot
 tantaque congesserunt summo cum ordine et
 cum admirabili ornatu, quot vel mens a pec-
 cato obscurante immunis invenire poterat,
 vel lingua enarrare cunctis disciplinis acuta;
 attamen horum omnium laudes tua perfectione
 et merito tanto sunt inferiores, quanto te,
 quae laudaris, qui tibi laudes offerunt. Etiam
 si quis collecta omnium encomia in unam con-
 traheret orationem, ne hoc modo quidem, quod
 ad laudem tuam prope accederet et sufficeret
 invenire posset. Namque animae tuae fulgor,
 qui solem superat et fere in infinitum circum-
 splendet, sive laudem, sive plausum, sive enco-
 mium, atque, ut uno verbo dicam, quidquid
 ad cohonestandam adhibemus plenam gratiis
 animam, longe inferius esse demonstrat et
 laborem omnem ostendit inanem.

Ad tantum ergo celsitudinis magnitudinisque erectae quid nos afferre poterimus, quod sit dignum? Vitam enim prima inter homines innocentissimam egisti, mentemque habuisti omni prorsus culpa vacuum et corpus illi consentaneum, tantaque Spiritus radiatione, gloria atque splendore ornata fuisti, ut vel ipsas superaveris Deo pretiosissimas creaturas, idque, ut dictum, longissimo intervallo. Sed, ad quid ego moror, remque totam uno verbo non complector? Vas facta est aptum suscipiendo ipso consubstantiali Patri coaeterno illi Verbo, quod ex Patre quidem sine tempore, ex te vero in tempore, et ex utroque prodiit sine ulla laesione; unde nec Deo nostra encomia — Quomodo enim hoc possibile esset? Multum quippe abest: — nec tibi, eius Matri, opus erunt; et illi quidem propter naturam omnia creata superantem, si tamen de Deo fas sit dicere quod superior sit, quod aliquando caducis etiam rebus et hominibus tribuere consuevimus. Natura siquidem divina infinitas infinite omnem mentem stupore replet, et omne honorum genus tanta excellit affluentia, quantum animo comprehendere neque non licet: terminum enim non admittit; neque enim potest, sicut nec seipsam negare. Cuius enim infinitas est finis, et cum abscondi est manifestari, huius substantiam quomodo quis posset definire?

Rerum vero in te admirandarum, o Virgo, causa est voluntatis propositum. Nam ex rectitudine mentis et morum probitate habes ut superes vim encomiorum, non quod sis flos naturae et honor et decus et cetera id genus omnia. Et iure quidem optimo. Nam ob naturae excellentiam habenda conditori gratia, ob animi vero propositum laudandus qui sic voluit. Non iam igitur laudationi dabo operam, meliori sane consilio. Videntur enim mihi dicturi omnes, optime laudes a me elaboratas fuisse, quod animus fuerit ne attingere fere laudes, licet ut a scopo parum deflecterem, vehementissimus tui amor effecerit. Nec mirum, cum et ipsa inanimata sua sponte moveantur, ut mihi videtur, in tuas laudes.

5. Sed, o coetus, Dei et festivitatis amans

Τί ὀήποι' ἂν ἡμεῖς ἄξιον προσενηκεῖν δυναθεῖμεν τῇ πρὸς τοσόνδε ὕψος καὶ μέγεθος σεαυτὴν ἀναβιβασάσῃ; Βίον τε γὰρ πανάξιμου ἐν ἀνθρώποις πρώτη βεβιωκας, καὶ νοῦν ἐκτίθω πανάγραντον καὶ σῶμα τούτῳ κατάλληλον, αἰγλης τε τοσοῦτον μετέσχηκας καὶ δόξης καὶ λαμπρότητος τῆς τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν τῷ Θεῷ τιμιωτάτων κτισμάτων ὑπεραρθῆναι πλείστον τῷ μέτρῳ· ὃ δὲ καὶ προεῖρηται. Τί δὲ βραδύνω τὸ πᾶν εἰπεῖν; Σχεῖος ἐπιτήδειον γέγονας αὐτὸν τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, τὸν συναίθιον αὐτῷ Λόγον ὀξέσασθαι, ὃς ἐκείθεν μὲν ἀγρόνως, ἐκ σοῦ δ' ἐν γρόνῳ, ἀπαθῶς δὲ ἐκατέρωθεν προελήλυθεν· ὥστε οὔτε τῷ Θεῷ τῶν παρ' ἡμῶν ἐγκωμιῶν — πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ, οὔτε σῆ, τῇ τοῦδε μητρὶ δεῖσαι τοῦτο δ' ἐκείνῳ διὰ τὴν φύσιν, τὴν ὑπερκεκμενῆν τῶν ὄντων, εἰ γε ὃν τὸ ὑπερκεῖσθαι προσῆκε φάσαι περὶ Θεοῦ, ὃ καὶ πῶν ἐπικήρων καὶ καθ' ἡμᾶς εἰώθαμεν ἐνίοτε λέγειν, τὴν ἀπειράκις ἀπείρως ὑπερεκπλήττουσαν πάντα νοῦν, τὴν καμπληθὲς πᾶν ἀγαθὸν τοσοῦτον ὑπερικῶσαν, ὅσον γε οὐκ ἐν λογισασθαι, τὴν μὴ δεγμομένην ὄρον· οὐδὲ γὰρ οἷα τε, ὡσπερ οὐδ' ἀρνήσασθαι ἑαυτὴν. Οὐ γὰρ ἀπειρία τὸ πέρας, καὶ ἡ κρυφιώτης τὸ πρόδηλον, τούτου πῶθεν ἂν τις ἔροι τὴν οὐσίαν ὀρίσασθαι;

Ἡρὸς δὲ τὸ κατὰ σὲ θαῦμα, κόρη, τὴν προαίρεσιν αἰτιατέον ἐστί. Γνώμης γὰρ ὀρθότητι καὶ τρόπῳ χρηστότητι τὸ ὑπερκεῖσθαι τῶν ἐγκωμιῶν σοὶ περιγίγνεται, οὐχὶ τῷ τῆς φύσεως ἄνθος εἶναι σε, οὐ τῷ φιλοτιμίαν, οὐ τῷ ἀγαλμα, οὐ τῷ τὰ τοιαῦτα καθάπαξ ἅπαντα. Εἰκότως. Φύσεως γὰρ ἀριστευσάσης, τῷ ποιητῇ χάρις τῆς δὲ προκίρεσεως τῷ προκίρεθέντι. Οὐδέτι τοίνυν χρήσομαι τῷ εὐφρημῆν προουργαίτερον. Δοκῶ γάρ μοι τοὺς πάντας ἔρεῖν ἄριστά με τοὺς ἐπαίνους ἐξεργάσασθαι ἐκ τοῦ σκεδὸν μὴδ' ἄψασθαι βουλευσασθαι τῶν ἐπαίνων, εἰ καὶ μικρὸν με τοῦ σκοποῦ τὸ περὶ σὲ μεμνηνὸς παραγαγεῖν ἴσχυσε. Καὶ οὐ θαυμαστόν. Καὶ γὰρ πως καὶ τὰ ἄβυχα αὐτόματά μοι δοκεῖ κινεῖσθαι πρὸς εὐφρημίαν τὴν σὴν.

5. Ἄλλ' ὃ φιλόθεον καὶ φιλόερτον ἄθροισμα, —

τοῦ τε γὰρ προτέρου τὸ δεύτερον ἤρτηται, καὶ αὖ
 5 ἐκεῖνο τοῦτο παρίστησι, — πρὸς ἡμᾶς ἐντεῦθεν
 ἐπιστρέφόμενοι, τὸ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν παρθένον
 ἀποσιωπώμεθα χρέος. Τὸ μέντοι « προηγουμένον »
 οὐ κατὰ πάρεργον εἰρηγῆται μοι, μήποτε γὰρ καὶ
 10 ὀξυζόμεν ὀρθῶ τοῦ λόγου βαδίζοντος ἀπέσθαι πάλιν
 τῶν ἐγκωμίων ἐπιχειρεῖν, μηκέτι τούτοις χρήσασθαι
 βουλευσάμενοι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη πάντας παθεῖν,
 τοὺς ὁπωσοῦν τι περὶ ταυτησὶ φηγεγομένουσ' οὐοῖν
 15 γὰρ θάτερον πάντως· ἢ μὴ λέγειν τι περὶ τῆς
 παρθένου, ἢ πρὸς εὐδοξίαν εἶναι τὸ φέγμα. Οὐ γὰρ
 ἔστιν, οὐκ ἔστι φηέξασθαί τι περὶ αὐτῆς, ὃ μὴ ἂν
 ἔπαινος εἴη· αὐτῆ τε γὰρ εὐκλεεστάτη, καὶ δὴ καὶ
 πάντα τὰ κατ' αὐτῆν· ὅστε μοι δικαία συγγνώμη,
 20 εἶγε τὸν λόγον ὑφαινοῦντι πρὸς τὸ καταρχάς¹ με
 κινήσαν βούλημα, τὰ βηθησόμενα γένοίτο οὐκ
 ἀμοιροῦντα τῶν ἐκεῖνης εὐφημιῶν, εἰ καὶ μηδέν
 ἔστιν εἰπεῖν πρὸς εὐφημίαν ἄξιον, οὐκ ἐπιτρέπον-
 τος τοῦτο γενέσθαι τοῦ μεγέθους τῆς ἐν αὐτῇ

25 χάριτος.
 Τὴν γὰρ αὐτῶν τῶν οὐρανίων ἀψίδων² ὑψηλο-
 τέραν, τὴν τῶν ἀκτίων καθαρωτέραν, τὸ τῶν
 ἀπάντων τῷ Θεῷ τιμιώτατον κτήμα τίς ἱκανὸς
 30 εἰσημεῖν; Οὐκοῦν οὐδ' εἴπερ ἕκαστος ἀμφοτέρω
 τῶν γενοῖν, ἀγγέλων λέγω καὶ τῶν ἀνθρώπων, δέκα
 δέκα μὲν στόματα, δέκα δὲ γλῶττας καὶ δὴ καὶ
 μυριάδας τοσαύτας κτήσαιοτο. Καὶ ταύτας μὲν τὰς
 ἀφορμὰς τῆς ὑπερβολῆς ἔγω λαθῶν ἐκ τοῦ ποιητοῦ·
 35 ὅσα δὲ μοι παρίσταται μείζονος μὲν εἶναι ὑπερβολῆς,
 ὃ λέξω ἐργομαί νῦν, τῆς δ' οὖν ἀληθείας ὅμως
 ἐρόμενον. Εἰ γὰρ δὴ καὶ πᾶσα μὲν τῶν ἀγγέλων
 πληθὺς, ἅπαν δὲ τὸ γένος τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς ἓν τι
 40 χρέμα συνέλθοιεν ἀκριβῶς, ἔπειτα καὶ στόμα ἐν
 καὶ μίαν πάντες κτήσαιντο γλῶτταν, ἀναλύσαν δὲ
 35 ποῖς καὶ τὸ σύμπαν δημιουργήμα τοῦτο εἰς τινα
 στεντόρειον φωνὴν μεταβάλον, μᾶλλον δὲ τὴν οὐκ
 ἐν μέτρῳ ταύτην ὑπερελάσασαν, δοθεὶς τούτοις πρὸς
 ὕμνον τῆς θεομήτορος, μὴ ἂν εἶναι γενέσθαι τὸν
 40 ὕμνον ταύτης ἐπύξιον, οὐδ' ἐγγύς. Βέλτιον ἄρα
 στέργειν τὴν σιωπὴν, ἢ τὴν ἐργος δεδοξασμένην
 οὕτω λαμπροῦς, οὕτω θαυμαστοῦς, οὕτως ὑπερφρεσί
 μακρολογία δοξάζειν ἐπιχειρεῖν, παραπλήσιον ὅσπερ
 ἂν εἴ τις κλίμακι πειρῆτο πρὸς οὐρανὸν αὐτὸν
 ἀναβαίνειν.

45 6. Ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ λοιπὸν, μόνην τῶν

— nam secundum a primo pendet, et iterum
 hoc prae se fert illud — ad vos deinceps
 conversi, et vobis et Virgini solvemus debitum.
 Siquidem dixi: « meliori consilio », ne fortasse
 videamur in progressu sermonis velle rursus
 encomia texere, cum illa non iam adhibere
 decreverimus. Hoc porro evenire omnibus
 necesse est, qui aliquem de illa sermonem
 habere voluerint. Alterum enim e duobus crit
 omnino, aut nihil dicere de Virgine, aut si
 dicas, laudare. Nulla enim ratione fieri potest,
 ut loquaris de illa, et laus non sit quod loque-
 ris, quandoquidem et ipsa et quidquid spectat
 ad ipsam, celebratissimam habent gloriam.
 Quare dignus plane venia sum, si inceptum
 primo consilio sermonem prosequendo, quae
 dicam insertas habebunt ipsius laudes, etsi
 nihil dici potest, quod dignam contineat lau-
 dationem; non enim permittit hoc magnitudo
 gratiae, qua pollet.

Quis enim digne celebrare potest illam,
 quae caeli absidibus excelsior, radiis purior,
 res est omnium pretiosissima Deo? Nec si
 utriusque generis quisquis, angelorum, inquam,
 et hominum, decem ora, decem linguas habe-
 ret, aut eadem decies millies multiplicata. Et
 hyperbolice quidem huius ansam locutionis
 mihi dedit poeta. Arbitror tamen, quod sum
 dicturus, maiorem esse hyperbolen, non tamen
 a veritate alienum. Nam si universa angelorum
 multitudo et universum hominum genus in
 unam omnino rem coirent, et proinde unum
 os et unam omnes linguam haberent, ac totum
 hoc creatum resolveretur in unam Stentoris
 vocem, sive etiam illa sine proportionem clamo-
 siosem, et haec illis darent ad peragendum
 Dei Matri hymnum, fieri non posse puto illum
 illa dignum aut digno proximum. Satius ergo
 est praeterire silentio, quam sermone longo
 illam celebrare velle, quae tam illustribus factis
 gloriosa, tam admirandis, ac supra naturae
 ordinem eluxit, perinde ac si quis ope scalae
 tentaret caelum conscendere.

6. Et haec quidem hactenus. Quod restat,

1. Sic. — 2. ἀψίδων.

ut ostendamus unam ex omnibus Dei Matrem obiisse gaudentem, sicut in exordio diximus, hoc certe succedet, ipsa iis qui supra vires nostras sunt, favente laboribus, cuius auxilio freti illos suscepimus. Quod ut probetur, non opus esse arbitror ambagibus et labyrinthis; sed vestra causa isthaec dicemus :

Dei Matri, quae ipsismet gaudium, hoc est Verbum initii expers, contubernale semper habebat, quid morienti posset acerbi contingere, aut qua vi res ulla omnino gaudium eius perpetuum et sine intermissione potuisset infringere? Profecto enim, cum abiret, ea relinquebat, quibus non erat alligata dum vivebat, imo vero quibus tristabatur, dum pro consuetudine naturae iis uti cogebatur. Migrationem ergo exoptabat. Quam igitur diem votis omnibus perpetuo cupiebat, qua ratione advenientem libentissime non excepsisset, per quam fiebat, ut semper cum Filio victura esset, cum Filio eodemque Deo atque conditore? Cedo, persuademus, arbitror. Quid enim? Per Deum, an haec non concludunt necessario? an veritati non sunt consona? Illi toto vitae tempore nihil contigit, de quo esset dolendum; cur ergo doluisset advenisse quo venturo vehementer lactabatur? Quorum enim iucunda est expectatio, iucundissima est prorsus praesentia. Quod vero est perspicue iucundissimum, probare quod non sit molestum, omnino est supervacuum.

Una res beatam illius animam, dum vivebat, pupugit, non fuisse cum Salvatore simul carne passam et mortuam, ex quo fiebat, ut vita ipsi longior, non permittens quam primum ire ad illum, haberetur intolerabilis multo magis quam nobis mors. Ita igitur affectam nonne dolore vacuam migrasse liquet? nisi quis illud eam contristavisse, quod neque Filius ipsi denegare dignatus est, nimirum summe unitorum disjunctionem, animae dico et corporis. Hoc autem naturae necessario accidit, et dolorem non causat diuturnum : non enim adeo praesens, quam absens et futurum terret; fere enim effugit instans, et quodammodo sensum latet in momento eveniens, et antequam adve-

πάντων δείξει τὴν θεομήτορα χρίσουσαν ἐν τῷ τελευτᾷ, κατὰ γὰρ τὴν τῶν προοιμίων ὁρμήν, τοῦτο δὴ! πάντως ἐβήσεται, συνεπαπτομένης ἡμῖν ἐκείνης τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς πόνων, εἰς ἣν θαρροῦντες τοῦτους ἀνεδοξάμεθα. Οἴμαι δὲ μὴ δεῖσθαι κύκλων καὶ λαθουρίων τοῦτο δεικνύναι· ὡμοῖον δὲ χάριν ἐροῦμεν τάδε.

Τῆς θεομήτορι τὴν αὐτοχράν σύνοικον αἰε κεκτημένη. λέγω δὴ τὸν ἀναρχον Λόγον, τίποτ' ἂν ἐγίγνετο θάκνον μεβισταμένη; ἢ τὴν ἐν αὐτῇ χάραν, ἀλλοκτον καὶ ἄθραυστον οὔσαν, πῶς ἂν ἀμβλύειν ἠδύνατό τι τῶν πάντων; Καὶ μὴν ἐκεῖνα κατελίμπανεν ἀπίουσα, οἷς οὐκ ἐδέδετο περιούσα· μάλλον δὲ, οἷς ἤχθετο, τῷ κοινωεῖν αὐτῶν ἀναγκαζομένη διὰ τὴν φύσιν· ὥστε δὴ τῆς μεταστάσεως ἐπεθύμει. Ἦν οὖν ἡμέραν ἰδεῖν οὐ διελίμπανεν εὐχομένη, πῶς οὐκ ἂν ἀσμένως αὐτὴν ἐδέξατο παραγενομένην, δι' ἧς καὶ ἐμῆλλεν αἰε συνέσεσθαι τῷ παιδί; παιδί τῷ καὶ Θεῷ καὶ δημιουργῷ; Δοκούμεν πείθειν, ἔγωγε οἴμαι. Τί γάρ; ταυτί, πρὸς Θεοῦ, οὐκ ἀναγκάσιος καθωπλισμένα, οὐ τῆλθθεις μεθ' ἐαυτῶν κεκτημένα; Ἐκεῖνη λύπη; ἄξιον οὐδὲν ἐν βίῳ ζυνέπεσε. Καὶ πῶς ἂν, ὅτε παρεγγόνει ἐφ' ἑῷ περ ἐτρόφα προσδοκιμένῃ; ὅν γὰρ ἤδειξ ἡ προσδοκία, ἡ παρουσία σαφῶς ὡς ἤδιστον. Τὸ δὲ προδήλιος ἤδιστον περιεργόν ἐστι κομιδῆ, περιᾶσθαι δεικνύναι μὴ λυπηρόν.

Ἐν τῆς ψυχῆς τῆς μακαρίας καθήψατο περιούσης, τὸ μὴ τῷ σωτήρι συμπεπονθῆναι τῷ σώματι, καὶ συντεθνηκέναι. Ὅθεν, τὸ μὴ θᾶττον πρὸς αὐτὸν ἀπιέναι, ἀλλὰ μακρύνεσθαι τὸν βίον αὐτῆς, ἀφόρητον ἤγειτο. πολλῷ γὰρ μάλλον ἢ ἡμεῖς τὸν θάνατον. Οὕτως οὖν διακειμένη, οὐκ εὐθῆλον ὡς καθαρᾶ εὔσασα λύπης ἤδε μεθίστατο; εἰ μὴ τις εἶποι ταύτην ἐκεῖνο λευπηκέναι, ἕπερ οὐδ' ὁ πάς αὐτῆς ἠξίωσεν ἀρνήσασθαι, τὴν τῶν ἄκρωις ἠνωμένων φημί διάστασιν, ἀλλὰ δὴ τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· τοῦτο δ' ἀναγκάσιον τῇ φύσει. Ἐξέφυκε δ' οὖν οὐκ εἰς μακρὰν ἀνίαν· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτο παραγενομένην, ὅσον ἀπόν τε καὶ προσδοκώμενον· μικροῦ γὰρ δὴ, τὸ ἐνεστώτος διαφεύγει καὶ ὅσον κλέπτει τὴν αἰσθησιν

ἐν ἀκαρεῖ γινόμενον, καὶ πρὶν ἐλθεῖν ἀπαλλάττεται·
 ἔξεστιν εἰπεῖν βουληθεῖσιν, ὡς οὐ περιγράφεται
 χρόνῳ, οὕτω τάχιστον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντα
 τὰ καὶ ἡμᾶς μικτὰ πως ὄντα τυγχάνει· καὶ οὕτε
 5 ἡδονὴν ἔστιν ἀνευ λύπης, οὕτε τὸ ἔμπαλιν εὐρεῖν
 ἐπὶ τῶν ἀπάντων, ὡς ἔφη τις τῶν πάλαι σοφῶν·
 οὐκ ἔστι βίον ἄλυπον εὐρεῖν ἐν οὐδενί. Δεῖξάν ὃ
 ἂν πάντως εἴπε καὶ τοῦναντίον· οὐκ ἔστι βίον
 10 ἄχαριν εὐρεῖν ἐν οὐδενί. Ἄλλ' εἰ τὸ νικῶν ὑπερ-
 βάλλοι, ἀνάγκη πᾶσα τὸ ἦρτον καὶ ἀδρανέστερον
 εὐθὺς ὑποχωρῆσαι τούτῳ παντὸς τοῦ κράτους, ὡς
 ἰσχυροτέρῳ καὶ μεζῶνι. Καὶ εἶγε ταῦτα, τίν' ἔχει
 λόγον μὴ τὸ τηνικαῦτα ἀλγύνον καταπεσῆθαι ὑπὸ
 τῆς ἄγαν χαρᾶς ἐκείνης, ἧς ἡ τῶν ἐνθὺς μετὰ-
 15 στασις τῆ θεομήτορι πρόξενος; Εἰ γὰρ τῷ δυνάμει
 μετέγειν τῶν ἐν οὐρανῷ τεθησουργημένων αὐτῇ
 παρὰ τοῦ παιδὸς ἡγάλλετο τρυφῶσα διὰ παντὸς,
 τὸ προσεῖπεν ἑνεργεῖα ταῦτα καρποῦσθαι τὸν
 πάντα χρόνον, πῶς * οὐ τοῦ παντὸς ἂν ἐτιμᾶτο;
 20 Τοῦτ' ἦν αὐτῇ καταθύμιον μόνον τῶν ἐνταυθοῖ,
 τὸ μεταστῆναι τῶν τῆδε· ὃ δὲ πόρρωθεν φεῖν ἐν
 αὐτῇ, τέθληεν ἐν βίῳ παντὶ, φιλοσοφίας ἐνοσίαις
 τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀκισθόλου καὶ ὑψηλῆς ἀπαύστως
 ἀρόδιμον. Τοῦτο πανήγιος ἀντικρυς, τὸ τῶν
 25 ἐπικλήρων δεσμῶν λυθῆναι, τοῦτο μόνον ἐρετόν, ὡς
 παρέχον δύνασθαι τῶν νοητῶν καθαρῶς ἀπολαύειν,
 μηκέτι πάχους σώματος ἐπιπροσθόντος τῇ θεωρίᾳ.
 Οὕτω τῷ ἐκείνης πνεύματι ὁ πόθος οὕτως ἐντέτη-
 κεν, ὡς μηδὲ εἶναι ἐξαλειφθῆναι. Καὶ ποτε ἀρξά-
 30 μενος, ὄγλον ὃ ὡς ἄμα τῷ ἀνεληλυθέναι πρὸς τὸν
 Πατέρα τὸν ταύτης τόκον, τῇ οὐρανίᾳ ψυχῇ δια-
 τετέλεκεν ἐνακαμύζων. Τοῦτο καὶ γέφυρα γέγονε
 πρὸς τὴν ἀγήρω ζῶην καὶ τὴν ἀφθαρσίαν τῆ τῶν
 τῆς φθορᾶς ἐλευθερωθέντων γεφυρά· τοῦτό γε
 35 κλίμαξ πρὸς τὸν Υἱὸν τῆ τῶν σωζομένων κλίμακα
 πρὸς αὐτὸν τὸν καὶ θρόνον οὐρανῶν ἔχοντα, ὅτι τε
 παρθένος ἔτεκε, καὶ ὅτι γε τὴν ψυχὴν συνῆν, ταῦτό
 κἄκειναι ὄρωντι τὸν πάντα χρόνον.

7. Οὕκουν, οὐδὲ μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι τοῦτον
 40 εἰς τοὺς πατρικοὺς κόλπους, θθεν ἡμῖν ἀπεδήμησε,
 τὸ ἰκένης πνεῦμα τούτου διέστηκεν· Εἰ γὰρ οὐ
 ὁ ἠθασαυρὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία. αὐτὸς δὲ ταύτη

niat, avolat; volentibus licet affirmare illud
 tempore non circumscribi, adeo velox est.
 Verumtamen omnia nostra mixta sunt, nec
 reperire est voluptatem ulla in re sine tristitia,
 nec iterum tristitiam sine voluptate, ut sapiens
 quidam ex antiquis dixit: Non est in quoquam
 reperire vitam sine tristitia. Dixisset vero et
 oppositum, si opus fuisset: Non est in quo-
 quam reperire vitam sine gaudio. Quod si
 praevaleat illud quod vincit, omnino necesse
 est inferius ac debilius statim plane cedat for-
 tiori ac maiori. Cum haec ita sint, quidni di-
 cendum dolorem tunc ab illa vehementi lac-
 titia, quam sua exhinc migratio Deiparae
 afferebat, fuisse absorptum? Nam si spes
 fruendi iis, quae a Filio reposita illi erant in
 caelo, exultationem et delicias perpetuo ipsi
 gignebat, quomodo non omnibus anteposuis-
 set illud, quod horum possessionem per omne
 aevum ei allaturum esset?

Hoc unum illi erat cordi, e rebus humanis
 hinc discedere. Hoc autem desiderium ab ini-
 tio innatum per totam vitam viguit, philoso-
 phiae verae et genuinae et sublimis sententias
 incessanter enutritum. Hoc pro festivitate pro-
 sus illi erat, a vinculis mortalibus liberari; hoc
 solum desiderabile, quod poterat ei tribuere
 puram spiritualium fruitionem, mole corporis
 contemplationi non amplius obsistente. Adeo
 spiritus eius hoc desiderio tabescebat, ut abo-
 leri non posset. Ortum porro illud eo tempore
 quo Natus eius ad Patrem ascendere, in
 caelesti illa anima semper floruit. Hoc etiam
 fuit pons ad immortalem vitam et incorruptio-
 nem illi, quae facta est pons eis, qui liberati
 sunt a corruptione. Haec fuit scala ad Filium
 illi, quae est scala eorum qui salvantur ad
 ipsum, caelum sedem habentem, quem Virgo
 peperit, et cui semper animo adhaerebat,
 Filio ipso idem sine intermissione agente.

7. Igitur, neque post eius ascensum ad Pa-
 tris sinum, unde venerat ad nos, Matris spiri-
 tus ab eo unquam distabat. Si enim ubi thesau-
 rus, ibi et cor^a, ut declaravit, qui est thesaurus

1. διαπαντός.

a) Math. vi, 21.

Virginis, omnibus thesauris pretiosior, quae ratione non esset spiritus eius, quae illum modo rationi impervio genuit, illi coniunctus, sicut et spiritus eius cum illa, quippe qui nec tempore divideretur, nec ulla vi casus abstraheretur? Et si *ubi ipse, illic erit et minister*^a, quomodo non necessario Mater? Ceterum relicta fuit in terra, et cum suis non est abrepta visceribus, cum ascenderet per nubem, ne subducentibus sese repente ambobus discipulorum oculis, illi manerent semimortui. Nuper enim compactis et imperfectis, quod perficiens Spiritus nondum advenisset, si utroque orbatu fuissent, ob rei novitatem vita illis acerbissima visa esset, et fortasse sine solatio manentes, etiam omnino desperasset.

At illa discessum Filii aegerrime passa, ut putatis, ita illum tamen tulit, sicut et illusiones et crucem et mortem eius. Confidenter enim affirmarem, aequae ac quidvis aliud, non minus animam eius quam Filii pertulisse dolores, quando deiferum illud corpus a nefariis illis et sanguinariis figebatur vulneribus; et iure quidem, cum ob ceteras omnes causas, tum ob illam. Nam sicut Filio potenter mundi principem a principatu exturbante gaudebat, ita et patienti compatiebatur, ut mater omnium amatissima, sicut et virginum florentissima.

Pertulit igitur charissimi <Fili> corporalem disunctionem ad tempus, non sine lacrymis; gaudebat tamen una cum illo revertente in caelum, et cum illo vivebat spiritu coniunctissima utpote Mater, sicut et ille cum ipsa. *Quin* etiam, simul ac nata fuit illa beata, dixerim quoque simul atque concepta, qui illam sibi matrem praedestinaverat, ipsam propria gratia implebat; imo vero, etiam ante partum cum ea erat ille^b. Natus est enim, dixerit Paulus, temporibus suis, et compactum illi corpus ex sanguinibus Immaculatissimae; nunquam vero non fuit ei coniunctus, statim ac prima ad existendum initia accepit virgo in ventre sterilis matris. Et quomodo rem aliter conciperemus? Nam

θησαυρός, ὁ ὑπὲρ πάντας θησαυροὺς ἀπεφάνητο, πῶς ἂν τὸ πνεῦμα τῆς ὑπὲρ λόγον αὐτὸν τεκούσας οὐκ ἦν αὐτῷ συνημμένον, ὡς δὴ καὶ ταύτη τὸ κείνου, οὔτε χρόνῳ διωστήμενον, οὔτε καιρῷ διακρινόμενον ἐν οὐδενί συμπίπτωται; **Καὶ εἰ ὅπου περ αὐτῆς, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος,** πῶς οὐκ ἀναγκασίως ἢ μήτηρ; Ἐγκαταλείπεται δὲ τῆ γῆ, καὶ οὐ συναπέρθη τῷ σπλάγγνῳ διὰ τῆς νεφέλης ἀνερχομένη, ἵνα μὴ τῷ αἵφνης ἀρανισθῆναι αὐτὴ κακείνοις τοῖς τῶν μαθητῶν ὀφθαλμοῖς, ἡμιθνήτας αὐτοὺς καταλίπωσιν. Ἄρτιπαγέσει γὰρ οὔσαι καὶ ἀτελέσαι, ὡς μήπω τοῦ τελέσασταος αὐτοῦ ἐπιδημήσαντος Ἡνεύματος, ἀπορριπθῆσαι καὶ ἀμφοτέρων, καὶ τῷ ἀπροσοκλήτῳ πληγείσιν, οὐ φορητὸν ἂν ὀήτου τὸ ζῆν ἐδόκει, κἀν ἀπειρήχεσαν παντελῶς, ἀπαρχμύθητοι μένιντες.

Ἢ δὲ ἀγαλλοῦσα, πῶς οἴεσθε, τὸν τοῦ παιδὸς χωρισμὸν ἤνεγκε, καθάπερ οὖν καὶ τὸ αὐτὸν ἐμπαίχθαι καὶ ἐσταυρωθῆναι, καὶ τεθνήκειναι. **Ἰαχυρισίμην** γὰρ ἂν θαρρούντως εἴπερ ἄλλο τι τῶν πάντων, μὴδ' ὅπωσιστὸν αὐτῆς τὴν ψυχὴν τῆς τοῦ παιδὸς ἔλαττον ἠγγαλέναι, ὅπου ὑπὸ τῶν ἀλαστούρων καὶ μαινομένων ἐκείνων τὸ θεοφόρον εἰτρούσκιστο σῶμα. **Εἰκότως,** ἔνεκα πάντων, οὐχ ἥκιστα μέντοι καὶ δι' ἐκεῖνο. **Ὡς** γὰρ συνέχαιρεν αὐτῷ, ὅτι κατὰ κράτος τὸν κοσμοκράτορα κατενεγκῶν ἐξέωσε τῆς ἀρχῆς, συνέπαυσε δικασίως καὶ πάσχοντι μήτηρ φιλοστοργωτάτη πασῶν ὑπάρχουσα, ὡς δὴ καὶ περβένος ὑπὲρ ἀπάσας.

Ἦνεγκε μὲν οὖν τὸ κερμαρίσθαι πρὸς καιρὸν τοῦ φιλάτου σωματικῶς, οὐκ ἄνευ τοῦ θακρύτεν' **συνέχαιρε** δ' αὖ ὅμως αὐτῷ πρὸς οὐρανὸν ἐπανελθόντι, καὶ συνῆν ἀδικασίως τῷ πνεύματι, ὅσα μήτηρ, ὡς δὴ κακείνοις αὐτῆ. **Οὐ** μὲν ἀλλὰ καὶ ἅμα τῷ γεγενῆσθαι τὴν μακροίαν, εἶποιμι δ' ἂν καὶ τῷ συνεληφθῆναι, ὃ ταύτην προορίσας αὐτοῦ μητέρα τῆς ἰδίας χάριτος ἐνεπίπλα' μάλλον δὲ, καὶ πρὸ τοῦ τόκου συνῆν ἐκεῖνος αὐτῆ. **Γεγενῆται** μὲν γὰρ, **Παῦλος** ἂν εἶπε, καιροῖς ἰδίους, καὶ συνέστικεν ἐκείνῳ τὸ σῶμα ἐκ τῶν αἱμάτων τῆς παναμώμου. οὐκ ἦν δὲ ὅτε οὐκ ἦν αὐτῆ συνημένος, εὐθὺς λαβούση τὰς εἰς τὸ εἶναι πρώτας ἀρχὰς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς στεῖρας μητρός. **Καὶ** πῶς ἂν ἄλλως τοῦτο δοξάζειν εἰκὸς ἐστίν; **Εἰ** γὰρ

a) Joan. XII, 26. — b) Caryophyllus haec habet, quae contextui simul et textui aliena sunt : « imo vero cum illa erat ipse, antequam esset

nata; factum quippe et compactum est illi corpus temporibus suis ».

Ἰωάννην τὸν πᾶν πλήρη Πνεύματος ἄγιου κυρο-
 ρούμενον ἐγνώμεν, πῶς οὐκ εἰκὸς κατὰ τῆς πανάγιου
 τοῦτο δοξάζειν; Τοῦτο δηλοῦν ἐστὶ τὸ τοῦ Γαβριὴλ
 τὸ μετὰ σοῦ ὁ Κύριος· καὶ δεῖκνυσιν ἐκεῖνος
 5 αὐτὸς τῷ διελεῖν πῶς ὄδω τὸν χρόνον. Τὸν γὰρ
 τρόπον τῆς συλλήψεως ἐπιμετρήσας παραδηλοῦν,
 πυνθανομένης τῆς παναγρᾶντου, οὐκ ἐνεστώει,
 μέλλουσι δ' ἐγρήσασθαι χρόνῳ. Καὶ τὸ μὲν πανάγιον
 Πνεῦμα ἐπελεύσεσθαι ἐπ' αὐτήν, τὴν δὲ ὑψίστου
 10 δύναμιν ἐπισκιάσειν αὐτῇ προύλεγε. Φαίνεται δὲ
 προσωπῳήσας τῇ παρθένῳ τὸ χαῖρε, καὶ κεχαρι-
 τωμένην προσαγορεύσας, καὶ ἐν γυναιξὶ εὐλογη-
 μένην ἀνακκρύβας, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀγαθὴν οὔσαν,
 ἐκ τῶν προσόντων τὸν ἔπανον προσενηνογός. Οὐδὲ
 15 γὰρ ὡς ἐσομένην, ἀλλ' ὡς οὔσαν, ὅπερ ἦν, κεχα-
 ριτωμένην ἐκάλεσε, καὶ εὐλογημένην προσεῖπεν,
 ὥσπερ ἂν εἴλεγε κεχαριτωμένη μὲν οὔση, παρθένη,
 ὁ Κύριος σὺν σοί· τῷ τοῦτου δὲ συνεῖναι σου τῇ
 ψυχῇ, εὐλογημένη ὑπάρχεις ἐν γυναιξί.
 20 8. Καὶ ταῦτα μὲν ὄδω· τὰ δ' ἐφεστῆς ὑπὲρ τῶν
 μέλλοντων προηγόρευσε· ἃ δὴ παρεκλούθησε,
 τῆς παναμίμου προεισενεγκούσης τὴν γνώμην, τὸ
 τιμωτάτων Θεῶν δῶρον, καὶ οὐ μὴ ἂν τι βέλτιον
 προσεγενεῖν ἦν. Ἦν γὰρ ἂν που τοῦτου ἴσον, ὅπερ
 25 ἐδέξασθαι Θεῶν, καθαρπερὶ κρηπίδι καὶ θεμελίῳ τοῦ
 μυστηρίου χρῆσασθαι, δι' οὗ τὸ σύμπαν ἀνεκτίσται
 καὶ ἀνωκοδόμηται πολλῶν γε κίλιον ἢ πρὶν ἦν.
 Καὶ ὡς ὄδω ταῦτ' ἔχει, ἅπανσι φανερόν. Ἄμα γὰρ
 τῇ ἐκουσίῳ προσφορῇ καὶ τῷ προθύμῳ προσεῦ-
 30 ζασθαι τὸ τῷ Θεῶν φίλον· ἰδοὺ ἡ δοῦλη Κυρίου·
 γένοιτό μοι κατὰ τὸ ἠγμά σου, εὐδοκία τοῦ
 Πατρὸς καὶ συνεργία τοῦ Πνεύματος, ὁ ἁμοσύσιος
 αὐτοῖς, ὁ συναΐσιος καὶ συνάναρχος Λόγος ἐν τῇ
 τῆς ἀπειρογάμου γαστρὶ συλληφθεὶς, ταυτηνὴ τὴν
 35 ἡμετέραν οὐσίαν ὑπέδου βύπου χωρὶς, καὶ προσελθὼν
 μετὰ τοῦ προσλήμματος, τὰς δύο φύσεις μὴ φύρας
 τὴν τε κτισθεῖσαν, τὴν τε κτίσασσαν, ἐν τι καθ'
 ὑπόστασιν ἀνεφάνη, θεώσας ὁ προσελάβετο, καὶ δι'
 αὐτοῦ τὸ φύραμα ἅπαν σώσας, ὥσπερ ἐν ζύμῃ.
 40 Ὡ τοῦ μεγέθους τῆς καθαρότητος, τῆς ἐν τῇ
 μητρὶ τοῦ Θεοῦ, δι' ἣν ὁ πλάσας αὐτὴν οὐκ ἀπ-
 ηξίωσεν ἐν γαστρὶ, ἣν ἐπλάσε, πλάσθηνα. Ὡ τοῦ

si eximium Joannem scimus n. utero plenum
 sancto Spiritu fuisse, cur idem de purissima
 Virgine non sit merito affirmandum? Hoc sibi
 vult illud Gabrielis *Dominus tecum*, hoc ipse
 ostendit, tempus distinguendo in hunc modum:
 nam volens conceptionis modum intemeratae
 virgini declarare interroganti, tempore usus
 est non praesenti, sed futuro, et sanctum
 quidem Spiritum superventurum in ipsam,
 Altissimi vero virtutem obumbraturam ipsi
 praedicebat. Cum autem salutaret Virginem
 aiebat *Ave*, et gratia plenam appellans et benedictam
 in mulieribus praedicans, tanquam
 super alias bonam, ex iis quae ipsi inerant
 manifeste laudem proferebat. Non enim gratia
 plenam quasi futuram, sed ut existentem, quod
 certe erat, appellavit, et benedictam salutavit,
 quasi diceret: Cum gratia sis plena, o Virgo,
 Dominus tecum; quia vero illum habes in
 anima, benedicta es in mulieribus.

8. Et haec quidem ita se habent; quae vero
 sequuntur ad futura spectant, et subsecuta
 sunt, prius praebente consensum immaculatis-
 sima, gratissimum Deo munus et quo nullum
 potius afferri poterat; quid enim illi acquetur,
 quo Deus indiguit, ut eo uteretur quasi funda-
 mento et basi mysterii, per quod renovata sunt
 omnia multoque melius instaurata, quam olim
 essent? Haec autem ita esse, omnibus perspi-
 cum est. Etenim simul atque ipsa sese sponte
 obtulit et prompto animo fieri optavit quod
 Deo placitum erat: *Ecce ancilla Domini; fiat
 mihi secundum verbum tuum*, beneplacito
 Patris, cooperante Spiritu, consubstantialis
 illis, coaeternus, et sicut illi, initii expers Deus
 Verbum, conceptum in utero innuptae, hanc
 nostram substantiam sine sorde induit, et pro-
 diens cum assumpta natura, non confundens
 duas naturas, creatam et creantem, unum quid
 apparuit secundum hypostasim, quod assump-
 sit edificans, perque illud universam massam
 salvans velut in fermento.

O magnitudinem puritatis in Dei Matre, ob
 quam creator eius dedignatus non est in
 ventre, quem condiderat, formari! O gene-

rosus sensum in puella adeo tenera! O animum in muliebri corpore immutabilem! Quid enim sincerius, purius, generosius anima quae salutationem hanc arbitrata non est fraudulentam, sed crediti fieri posse in materiali ventre suscipi totum fulgur divinitatis, eodemque tempore Verbum sine temporis principio in sinu Patris principio carentis existere atque in huius temporali utero gestari?

Horum, ut mihi videtur, causa est assignanda Deiparae conscientia, quae tantum animum addebat. Fieri enim non poterat, ea puritatem non servante et convenientem fortitudinem non praebente, magnum hoc opus et generosum ab ea praestari. Quare et verba ipsa quibus usa est, perspicue ostendunt, ipsam se non indignam tanto iudicasse beneficio, ut mater, inquam, eius feret, qui stupendum hoc opus patrabat. Non sic fecit Manue, non Daniel, quamvis de visione eorum quid sentiendum sit nescio, si accurate consideretur, aut quo tandem modo ad illos accesserit qui apparuit. Manifestum est tamen ipsi atque illis non aequae apparuisse et refusisse habitum et splendorem angelicum, sicuti et colloquium cum Beata Virgine non eiusdem erat honoris, cuius et sermones habiti cum illis; siquidem is dixit: *Periimus, Deum vidimus*^a; aliter vero fere deficit animus, timore repente in ipsos, ut ita dicam, animae recessus penetrante; et nisi ab utroque recessisset citius visum illud insolitum, fortasse vitam uterque citissime terminasset.

Nam et omnes in universum quotquot visionibus dignati sunt, eadem passi sunt quae et isti. At Virgo turbata primo in sermone fuit, inquit: non vero, ut illi, ob aspectum angeli idque, ne videretur ignorare quanta res esset saluatio. Mox sese obtulit opifici, fide integerrima plenam, ut materialis venter exciperet ignem immaterialem. Quantum vero hoc est. Quod enim Deus faciat quae superant naturam et rationem humanam, nil mirum, cum et natura eorum quae supra naturam et rationem sunt,

γενναίου φρονήματος ἐν οὕτως ἀπαλῇ κόρῃ. Ἄ τῆς ἀτρέπτου ψυχῆς ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι. Τί γὰρ ἀκεραιότερον, καθαρότερον, γενναιότερον ψυχῆς μὴ νομισσάσης ἀπάτην εἶναι τὸν τοιοῦτον ἀσπασμὸν, ἀλλὰ πιστευσάσης οἷόν τε εἶναι τὴν ἀστραπὴν ὅλην ὀξείασι τῆς θεότητος ἐν ὀλικῇ τῇ γαστρὶ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τὸν ἐν ἀνάγκῃς κόλπῳς ἀγρῶνον Λόγον τοῖς τοῦ Πατρὸς, ἐν μῆτρῳ βασιτάζεσθαι ταύτης τῆ χρονικῇ.

Πρὸς ταῦτα τοίνυν, ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ συνευδὸς 10 αἰτιατόν τῆς θεομήτορος, τὸ τηλικόνδε παρεχομένον θάρσος. Οὐδὲ γὰρ ἦν, μὴ καθαρεύοντος τούτου, καὶ τὴν γιγνομένην ἀνδρῶν παρεχομένου, τὸ μέγα τοῦτο καὶ νεανικὸν αὐτὴν ἐπιδοιξασθαι. Οἷς οὖν ἐγγρήσατο βήμασιν ἀριδύλως ἔδειξεν, οὐκ ἀναξίαν ἑαυτὴν 15 ἡγουμένη τῆς τοσαύτης χάριτος; λέγω τὸ μητέρα γενέσθαι τοῦ τὸ φρικτὸν ἐνεργήσαντος. Οὐχ οὕτω Μανουῆ, οὐχ ὁ Δανιὴλ, καίτοι περ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ νομίζειν περὶ τῆς ἐκεῖνον ὀράσεως ἀκριβῶς διασκηφάμενους. ἢ τίνα τρόπον αὐτοῖς ἐποδήμησε 20 τὸ φανέν. Πρὸδὸλον μέντοι, ὡς οὐκ ἐπίσης αὐτῇ κακείνοις τὸ τοῦ ἀγγέλου σχῆμα καὶ ἡ λαμπρότης ἐφάνη τε καὶ ἐξήστραψεν, ὥσπερ οὐδ' ἡ πρὸς τὴν μακαρίαν διαλέξει τὴν αὐτὴν τῆ, πρὸς ἐκεῖνους εἶχε τιμὴν. Ὁ μὲν εἶπεν ἀπολαΐλαμεν, Θεὸν ἐνωρά- 25 καμεν. Τῷ δὲ μικροῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἀπέπτη, εἰς τοὺς αὐτῆς, ὡς εἶπεν, μαχούς εἰσδύντος αἴφνης τοῦ φόβου. Καὶ εἰ μὴ τάχιον ἀπήλλαξεν ἐξ ἑκατέρου ἢ ἀήθης ὄψις ἐκεῖνη, τάχ' ἂν ἀμφοτέροι τοῦ ζῆν μάλᾳ ταχέως ἀπήλλαττον. 30

Οἱ μὲν ἀλλὰ καὶ πάντες ἀπλῶς ὅποσος θεωρίας ἡξίωται, τὰ αὐτὰ τούτοις πεπόνθασιν. Αὕτη γε μέντοι διαταραχθεῖσα τὸ πρῶτον! ἐπὶ τῷ λόγῳ, ψῆσιν, οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῆ θέξ, ὥσπερ ἐκεῖνοι καὶ τοῦτο 35 ὄ' ὥστε μὴ ὀξεία τὸν ἀσπασμὸν, ὅσος τὸ μέγεθος, ἀγνοεῖν. Εἴτα προσενήνοχεν ἑαυτὴν τῷ δημιουργῷ, πιστεως ἀκραίφνεστατης πεπληρωμένην, ὡς ἂν ἡ ἔνυλος γαστήρ τὸ πῦρ τὸ αἶλον ἐδέξατο. Πηλίκον τὸδε. Τὸ μὲν γὰρ ὀραῖα τὸν Θεὸν τὰ ὑπὲρ φύσιν καὶ ὑπὲρ λόγον, οὐ μέγας, ἐπειπερ καὶ ἡ φύσις τῶν 40 ὄντων ὑπὲρ φύσιν τε καὶ λόγον ὑφέστηκεν αὐτῷ τὸ

1. τοπρωτον.

a, Iud. xii, 22.

δὲ θαρρῆσαι τὴν παρθένον ἑαυτὴν πρὸς ὑπουργίαν
 ταύτην ἀγαγεῖν, τοῖς ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ ἐρημνέοις
 πιστεύουσαν, ἧ̄ που μέγιστον.

9. Ἀπέδειξε τοίνυν ἑαυτὴν ἡ θεόπαις, τῷ μὴ
 5 ἀπιστῆσαι περὶ αὐτῆς καὶ περὶ Θεοῦ ὁ κριτετέρας
 τῶν φύσεων γενέσθαι εὐπαράδεκτον, τῶν κτισμάτων
 ὑπερέουσαν, ἐν τῷ εἶναι κτίσιμα μείνασα. Πολλῶν
 οὖν ὄντων καὶ μεγάλων, ἃ Θεοῦ μητέρα ταύτην
 10 πεποίηκεν, οὐδ' ὅτι οὗτων τῶν πάντων ἐστὶ προθεῖναι
 τῆς προσφορᾶς ταυτησί· καὶ δείκνυσιν ἔχειν. Οὕτε
 γὰρ ὁ ἀρχάγγελος ἀνελήλυθεν, οὕτε ὁ Θεὸς κατελή-
 λυθεν, ὡς ἂν τὸ πρὸ αἰῶνων ἡτοιμασμένον μυστήριον
 εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἁπάντων ἀγάγη, ἕως τὰ θυμασία
 ῥήματα τοῦ ταύτης στόματος προελήλυθε. Καὶ μάλα
 15 γε εἰκότως. Ἐγρῆν μὲν γὰρ τὴν εἰλικρινεστάτην
 παρθένον, τὴν πάναγον ψυχὴν τε καὶ σῶμα, τὴν
 ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος μόνην ἀνθρώπων ἀναδει-
 γθεῖσαν ὑψηλοτέραν ἀρᾶς τῆς πλῆαι καὶ ὁμογρόνου
 τῷ γένει, ὡς πλήρες ἄγχος εὐλογίας γεγεννημένη¹,
 20 ἧς τε ἡ προμήτωρ ἐξέπεσε, καὶ ἦν αὐτῇ κομιζῶν
 ἦκεν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, οἶανπερ
 εἰρήκαμεν πάντοις εἶναι.

Καὶ τί γὰρ ἄλλο ἐγρῆν τὴν ὑπηρετησαμένην
 τοῖς ὁμοφύμοις τὴν σωτηρίαν τῷ ξένῳ τόκῳ,
 25 προωρισμένον δῆπουθεν ὄν. πρὸ τοῦ τὸ σύμπεαν
 τοῦτο παρῆλθαι, πρὸ τοῦ τὰς ὑπεροκομίους ὑπεστά-
 ναι δυνάμεις, τῷ τηρικαῦτα² καιροῦ γενέσθαι;
 Προσῆκε δ' αὐθις, οἶμαι, καὶ τὸν Πατέρα τοῦ
 παιδὸς τῆς ἀειπαρθένου, εὐδοκῆσαντα τὴν σάρκωσιν
 30 τοῦ μονογενοῦς, μονογενοῦς αὐτῷ τε καὶ τῇ μητρὶ,
 καὶ αὖ τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς σαρκώσεως, τὸν
 τοῦ γεννήτορος Λόγον, τὸν λαγόνον ἐξ ἄγνων
 γεννηθέντα, τὸ τε παναγέστατον καὶ τελειουργόν
 Πνεῦμα, δηλαδὴ τὴν μακκρίαν Τριάδα, μὴ ἄνευ
 35 καὶ τοῦ συνεδέσθαι τὴν κόρην καὶ τοῦ τὴν γνώμην
 παρεσχημέναι, τὸ φιλανθρωπίαις τε καὶ δικαιο-
 σύνης γέμον μυστήριον ἐκτελέσαι, ἢ³ ἧ̄ μόνον καὶ
 τὸ αὐτεξούσιον κατὰ χώραν³, καὶ τὸ πρὸς βίαν
 ὄλιος ἀπῆ, ὡς μηδὲ τὸν πλῆαι ὄφιν, ταῖς διαβολαῖς
 4) μάλα χείροντα, τοῦτο δυνήθηναι συκοφαντῆσαι,
 καὶ ὡσπερὲ γραφὴν τινα γράψασθαι τὸ τοῦ Θεοῦ
 πλάνθρωπόν τε καὶ δίκαιον, ὅτι τὸ μυστήριον
 δέδρακε, μὴ συνθεμένης τῆς παναμοίου. Ἐβδὴ
 γὰρ ἂν προσήκειν τὸν Θεὸν μηδένα ἄκοντα εἶ

ipsi cedant; at quod Virgo se confidenter
 talem ministram obtulerit et verbis Gabrielis
 fidem habuerit, res est plane omnium maxima.

9. Ostendit igitur Dei Filia, dum ipsa de se
 credit ac de Deo quod utriusque naturarum
 posse contingere difficile creditu est, seipsam
 esse creaturis excelsiorem, quamquam creatura
 permanet. Itaque cum multa et magna sint,
 quae Dei Matrem illam fecerunt, nullum est
 huic oblationi praefendum; quod inde liquet.
 Nam neque archangelus ascendit, nec Deus
 descendit, ut praefixum ante saecula myster-
 rium ad finem pro salute omnium perduceret,
 nisi postquam admiranda illa verba ex eius
 ore prolata sunt. Et iure quidem optimo.
 Oportebat enim purissimam Virginem, cuius
 et anima et corpus omni labe carebant, quae
 una ab omni aeternitate inter homines subli-
 mior exstitit veteri maledicto, humano generi
 coaevo, utpote vas benedictionis plenum fac-
 tum, de qua prima parens exciderat, et quam
 ipsi Gabriel adveniēns attulit a Deo univer-
 sorum, esse omnino qualem diximus.

Etenim quidnam aliud oportebat esse illam,
 quae partus sui novitate salutem suo generi
 subministravit: quod quidem praedefinitum
 erat ante productum mundum, antequam
 existerent supernae virtutes, hoc tempore
 impletum iri? Conveniebat etiam, arbitror,
 Patrem quoque Nati perpetuae Virginis, —
 quippe qui Unigeniti incarnationem compro-
 baverat, Unigeniti, inquam, sui ac Matris —,
 et ipsum insuper propriae incarnationis effec-
 torem, Genitoris Verbum, ex castis visceribus
 editum, necnon sanctissimum et perfectionis
 largitorem Spiritum, beatam videlicet Trini-
 tatem, conscia etiam Virgine assensumque
 praebente, mysterium perficere benignitatis ac
 iustitiae plenum, ut et libertas arbitrii locum
 haberet, et omnis prorsus abesset violentia,
 ex quo nec serpens antiquus assuetus calum-
 niis posset hoc insimulare, ac veluti notam
 quamdam impingere benignitati et iustitiae
 Dei, quod operata esset mysterium sine con-
 sensu immaculatae Virginis. Clamaret enim

1. Fortasse γεγεννημένη. — 2. τηρικαῦτα. — 3. καταχώραν.

convenire Deo nemini benefacere nolenti nec dona per vim conferre : esse enim haec illi prorsus inimica et odiosa.

At dixerit forte quispiam vir scitus, alterius haec esse festivitatis. Respondemus : alterius quidem, o amice, non tamen alienae, sed maxime huic affinis. Nam connexae sunt inter se invicem, et altera pendet ab altera ad instar cuiusdam catenae revera aureae; quippe quae pariter celebrentur ad gloriam gloriosae. Non ergo, ut indomiti equi faciunt, divagata est oratio quo non debebat, sed illuc tendit quo dirigitur. Nam etsi visa est digredi, tamen in illis erat, per quae inferebatur quod volebamus; et hoc ita esse ostendam.

Quid igitur ex his concluditur? Illum, quem beata Virgo peperit sine viro, coniunctum illi semper fuisse intime. Et quid inde? Quod ipsissimum gaudium, Filium, inquam, semper inhabitantem in se habens, suum cum gaudio spiritum manibus eius commendavit. Et si haec ita se habent, id quod omnes puto affirmatos, digni sumus veniam, quod simile quid nobis contigerit atque illi, qui forte in pratum cuiusvis generis floribus ornatum profectus, dum vellet unum legere, ab alio illectus, illum decerpit, victus nimirum eius pulchritudine et fragrantia. Scio daturus veniam aequos auditores, si parum digressi sumus a materia praesentis celebritatis et ab iis dicendis, quae huic uni conveniant.

10. Nos vero rursus pullum ad metam stimulemus; et cum iam probaverimus consentaneum atque cōveniēns fuisse mortem Virgini nullum attulisse dolorem, hoc idem etiam, si placet, necessarium ostendemus. Cum enim verum gaudium Dei Matri esset coniunctum, quo malo posset illam afficere dolor, dum vocatur a Filio ad vitam immortalem illo migrationis modo? Nam et ipsa revera ipsissimum erat gaudium, non modo quia e cunctis mulieribus sola effugit damnationem ob peccatum et partum in doloribus, sed quia mater etiam existit ipsissimi gaudii; unde dolor omnis abfuit. Quod si omnino placet, esto dolor

ποιεῖν, μηδὲ πρὸς βίαν δωρεῖσθαι· εἶναι γὰρ αὐτῶν ταῦτα ἀπόβλητα πάντα τρόπον καὶ ἀποτρόπαια.

Εἶποι τις ἂν ἰσως τῶν κομψοτέρων ἄλλης πανηγύρεως ταῦτα. Καὶ φήσομεν, ὃ τῶν, πρὸς αὐτόν 5 ἄλλης μὲν, οὐκ ἄλλοτριας γε μέντοι, ἀλλὰ καὶ γνησίας ὡς μάλιστα τῇ παρῴσῃ. Δέδονται γὰρ ὑπ' ἀλλήλων ἐκάτεροι, καὶ αὐτὸ ἀλλήλων ἔρχονται σεῖρας τινας δίκην χρυσῆς τῶ ὄντι¹, ὡς ὑπὲρ τῆς δόξης ἀμφοτέροι τῆς δεδοσμένης τελοῦμεναι. Οὐκ οὖν 10 γε κατὰ τοὺς ἀτακτοῦντας τῶν ἵππων, ἐκτραπέεις ὁ λόγος τῆς ὁδοῦ, ὅποιπερ ἔτυγεν, ἔδραμεν, ἀλλ' ἐπ' ἐκεῖνά γε, ἃ πρὸς τὸ κατάντημα τείνει. Εἰ γὰρ ἐδόκει παρεῖναι, ἀλλ' οὖν ἐκείνων εἴγετο, δι' ὧν ἂν ᾗν περᾶναι τὸ βούλημα· καὶ ὡς ταῦτι δεῖξιν 15 ἔρχομαι.

Τὶ οὖν ἐκ τούτου περιάινεται; Ὅτιπερ ἁδιαστάως τῇ μακκαρία συνῆν, ὃν ἄνευ ἀνδρὸς τέτοκε. Καλῶς γε 20 μῆλα, φησίν· ἐκ τούτου δὲ τί; Ὅτι τὴν αὐτοχαρᾶν, τὸν ὕψον, ἔνοιον αἰεὶ κεκτημένη, μετ' εὐφροσύνης τὸ ταύτης πνεῦμα ταῖς αὐτοῦ χερσὶ παρατέθεικε. Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, οἴμαι δὲ πάντας συνθέσθαι, δεῖ δὴ οὖν σε συγγνώμην ἔχειν ἡμῖν. Εἰ δὲ ταῦτον ἐκείνῳ πεπόνθαμεν τῷ παραγεγονότι τυγῶν λειμῶνι, 25 ὠραῖσμένῳ παντοδαποῖς ἀνθεσι, καὶ ἐν τι τούτων δρέψασθαι βουληθέντι, εἶθ' ὡφ' ἑτέρου γοητευθέντι, καὶ ἐφαψαμένῳ κἀκεῖνον, ὡς ἦτοιο τοῦ κάλλους γεγεννημένῳ καὶ τῆς ὁσμῆς, οἱ μὲν οὖν ἐπεικίστεροι τῶν ἀκρατῶν εὖ οἶδ' ὅτι συγγνώσονται, εἰ τι καὶ 30 μικρὸν παρεξήλομεν τοῦ τῆς παρούσης ἄντικρυς ἑορτῆς ἔχεισθαι, καὶ τὰ μόνη ταύτη πρόσφορα λέγειν.

10. Ἡμεῖς δὲ πάλιν τὸν πῶλον ἐπὶ τὴν νύσαν· καὶ δεῖξαντες ἐπόμενον ὃν καὶ προσῆκον τὸ τὴν 35 παρθένον μὴ λελυτῆσθαι τῇ τελευτῇ, καὶ ἀναχαῖον, εἰ βούλεσθε, τοῦτο δεῖξομεν. Τῆς οὖν κυρίως χαρᾶς συνούσης τῇ Θεοτόκῳ, τίποτ' ἂν καὶ ὄραν αὐτὴν δευρὸν ἐδύνατο λύπη, πρὸς τὴν ἀγήρω ζωὴν ὑπὸ τοῦ παιδὸς κεκλημένην τῷ τῆς μεταστάσεως τρόπῳ; Ἐπεὶ καὶ ἦδε ἀληθῶς αὐτὸ γε τοῦτο χαρὰ, οὐ 40 μόνον, ὡς διέφυγε μόνη πασῶν γυναικῶν τὸ διὰ τὴν ἁμαρτίαν κατὰκρημα καὶ τὸ ἐν λύπαις τεκεῖν, ἀλλ' ὡς καὶ μήτηρ γέγονε τῆς αὐτοχαρᾶς, ὥστε τὸ τῆς λύπης ἀπῆν. Εἰ δὲ βούλει, παραγέγονε

1. τῶ ὄντι.

μὲν, εὐθὺς δ' ἀπέπη, μηδ' ὅτι παραγέγονεν, ὡς εἶπειν, αἰθέσθαι παρεσχηθός.

Τοιγαροῦν, ἐπειδὴ καθαρῆουσα λύπησ ἦν ἡ παρθένος, ὄηλον ὡς ἀκραίφνεσίτην ἐχαρποῦτο τὴν εὐφροσύνην· πείθουμαι δὲ τοὺς πάντας ἐμοὶ συνομολογεῖν, πειθόμενους ὡς τὰληθὲς ἀπεδείξαμεν, ὡς μηδὲν τι τῶν πάντων ἦν ποθεινότερον τῆ πανάγνω τοῦ μεταστῆναι τῶν τῆδε. Οὕτως ἔχαιρεν ἢ λυπούμεθα, τῇ θανάτῳ. Καὶ μάλᾳ γε εἰκότως. Ἐπειδὴ γὰρ πάντως ὁδὸν ἐτέραν, δι' ἧς ἂν εἶγε πρὸς τὸν Υἱὸν ἀπελθεῖν, οὐκ ἦν αὐτὴν εὐρηκίαναι, ἢ τὴν ἐνθένδε μετάστασιν, ἐπιθυμοῦσα τῷ παιδὶ συγγενέσθαι, ὅσον οὐκ ἔνι δεικνύναι λόγῳ, ἀναγκαίως ἐπεθύμει κάκεινου, δι' ὅσπερ εἶγε τὴν αὐτῆς τελικωτάτην ἐπιθυμίαν τελῆσαι. Καὶ πρὸς τοῦτο θαυμάζετω μηδεὶς. Οὐδὲ γὰρ ὡς τέλους ἐπεθύμει τῆς διακριτικῆς τῆς γε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Πῶθεν; Τοῦτο γὰρ ἂν ἦν ἡμαρτηκέναι τῆς ἀληθείας· ἢ δὲ δικτετέλεκεν ἀμαρτίας καθαρῆουσα. Ἄλλ' ἤρα καὶ ἐφίετο καὶ ἐπεθύμει τοῦ πράγματος, ὡσπερ τινὸς ὀχλήματος ἢ νηός, δι' ἧς ἂν εἶγε περαιωθῆναι πρὸς τὴν ἀγῆρω βασιλείαν καὶ ζωὴν, τὸν Υἱὸν τε καὶ Θεὸν, τῶν ἐρετῶν τὴν ἀκρότητα, οὐ μὴ περιτέρω χωρεῖν ἔξεστιν, οὐδὲ βουληθῆναι. Οὐδὲ γὰρ ἐν Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκεί κόνον λαθεῖν, τοῦθ' ὁ πάσχειν ἐν τοῖς παροῦσι πάντας ἀνάγκη, ὡς γε τὰ βέοντα φίλα καὶ προτιμώμενα τῶν ἐστώτων. Συναστατεῖ γὰρ τούτοις ἡ ἔρεσις ἀστατοῦσιν, ἄλλως ατε καὶ καθ' αὐτὴν ἀψίκορος οὔσα.

Οὐκ ἦν οὖν τῆδε παραμυθίσασθαι τὴν ψυχὴν ἀστέτω πόθῳ τυραννομένην, εἰ μὴ μετασταίη τῶν τῆδε. Καὶ εἰ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπεθύμησεν ἀναλῦσαι καὶ σὲν Χριστῷ εἶναι, καὶ συνοδᾶ φεγγρόμενοι τούτῳ καὶ Δαυτῷ καὶ Συμεὼν φαίνονται, ὁ μὲν ἐξάγαγε ἐκ γυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, καὶ πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι τῇ προσώπιῳ τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ· Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, προσευζήμενοι, ταῦτα δ' ἂν εἶπον, οἴμαι, δεῆσαν, καὶ οἱ τὸ ἴδιον ἐχέαντες αἴμα ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ τὰς ἀνοπίστους ὑποστάντες δόδυνας, ὡς δὲ καὶ οἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδυσάμενοι τοὺς πνευματικῶς, ὁ τῶν ὁσίων γορδός, καὶ ὅλως ὡς τὸ ἀριστον ὁ σκοπός

accesserit, sed statim recessit, vix, ut ita dicam, suae praesentiae sensum praebens.

Quoniam ergo dolore vacua erat Virgo, perspicuum est maxime sincera illam fruitam esse laetitia. Certus sum autem omnes mihi rationibus assentiri, quibus verum demonstravimus, persuasos nihil purissimae Virgini optabilibus fuisse, quam ex hac vita decedere. Unde eo, quo tristamur, morte scilicet, gaudebat. Et iure quidem optimo. Nam quia nulla erat alia via, qua posset abire ad Filium, nisi hinc demigrando, cum Filii consuetudinem exoptaret quantum verbis exprimeri nemo queat, necessario illud quoque exoptabat, per quod assequi poterat illud quod ut summum finem appetebat. Hoc autem nemo miretur. Non enim quasi finem optabat seiungit animam a corpore. Qui fiat? Hoc enim fuisset aberrare a veritate, illa vero ab omni peccato semper immunis fuit; sed cupiebat, desiderabat, exoptabat mortem quasi vehiculum quoddam aut navigium, quo transvahi posset ad immortale regnum et vitam, Filium ac Deum, omnium desiderabilium apicem, ultra quem non licet progredi aut quidquam velle. Non enim potest esse satietas Dei et bonorum illorum, ut in hac vita nobis omnibus contingit necessario, in qua res fluxas amamus et permanentibus praefereimus. Fit enim ut cum rebus fluentibus desiderium quoque animi vacillet, cum praesertim illud cito capiatur satietate.

Nulla igitur res poterat solari eius animam summo desiderio aestuantem, nisi ex hac vita decessio. Quid si beatus Paulus cupiebat dissolvi et esse cum Christo? Cui etiam David et Simeon, cum preces funderent, congruentia locuti videntur, ille dum ait: *Educ de custodia animam meam*^b, et: *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei*? Hic autem dixit: *Nunc dimittis servum tuum, Domine*^d; quibus utique vocibus usi fuissent, arbitrator, si opus fuisset, illi etiam, qui pro Christo suum effuderunt sanguinem et dolores intolerandos sustinuerunt; et illi pariter, qui in spiritualia certamina descenderunt, confessorum coctus, et in uni-

a) Philip. 1, 23. — b) Psal. cxli, 10. — c) Psal. xli, 2. — d) Luc. 11, 29.

versum omnes quibus scopus est quod est optimum, et solum illud spectant. Si igitur haec ita se habent, auditores, qua ratione Dei Mater dicenda non sit longe maximo affectu in hoc laudabili desiderio plus quam ceteri fuisse? Certe in illis etiam vehementissimus fuit iste affectus; nec aliud optabant quam quod suapte natura ad hoc maxime conferebat, ut essent cum Christo. Verum illis Virgo tanto excellentius optavit, quantum discriminis est inter ipsam et illos, tum ratione sanctitatis et virtutum officii, quamcumque quis animo praefixerit huius rei mensuram, tum ratione coniunctionis cum Deo, cum is ipsis natus exstiterit: qua quidem in re nullam est invenire mensuram.

11. Cum igitur tanto desiderio flagraret migrationis e terra in caelum, ubi tempus quod optabat perpetuo advenit, quidni gauderet et laetaretur? Quod si vel optimo temperamento naturae praeditis, dum morte solvuntur, aliquod molestiae vestigium brevissimo tempore subest, non est mirandum. Homo enim Virgo erat, et oportebat illam naturae congruentem esse, non adversariam illi videri, quod fuisset et secum pugnare. Naturae igitur debitum divina Virgo penitus non aversata, cum, si aliter factum esset, res absurditate non caret, secuta plane est rerum naturam, et aliquantulum, quantum iam ostendimus, molestiam cepit. Nec tamen ex hoc videor meis ipsis sermonibus adversari quasi contraria affirmantibus; non enim impossibilia tentaverim. Sed exordium sermonis mei et quaedam addita postmodum exordio corona, luculentae mihi defensionis sunt. Etenim probari non poterat immaculatam Virginem omni dolore caruisse, sed pro naturae legibus, momento temporis, communis huius mortis percepisse dolorem, verum tanta affluentem laetitia, ut prorsus ab ea moeror omnis effugerit; cessit enim iste se fortiori.

Ita et eius Filius, assumpta nostrae carnis massa, noluit iis carere, quae carnis sunt propria, sine quibus homo in suis naturalibus esse perfecte non potest: tristatus est, dolore affectus, non solum in cruce et passione, sed etiam quando Lazarus mortuus est, lege nostrae naturae lacrymas emisit ex oculis; ex itinere

ἐστι καὶ πρὸς ἐκεῖνο βάλλουσι μόνον. Εἰ οὖν οὕτω ταῦτ', ὡς παρόντες, πῶς οὐκὶ μετὰ πολλῆς τῆς υπερβολῆς ὑπερήλασεν ἡ τοῦ Θεοῦ μήτηρ, τοὺς τοῦτὶ τὸ ζῆλωτὸν πεπονθότας; Ἐβάλωσαν μὲν γὰρ καίκενοι κατὰ κράτος τῷ πάθει τούτῳ, καὶ οὐδὲν ἦν αὐτοῖς ποθεῖν, εἰ μὴ ὅτι πρὸς τὸ συνεῖναι Χριστῷ διαφερόντως πέφυκε φέρειν. Ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης περιουσίας αὐτοὺς ἐκείνη παρένεγκεν, ὅσῳ τὸ διάφορον αὐτῆς καίκενοι ὑπάρχει, τῆς τε θεοτήτος ἕνεκα ἐκ τῶν τῆς ἀρετῆς τρόπων, πρὸς ἕπερ ἂν τις εἶναι τι μέτρον ἐνθυμηθεῖη, τῆς τε πρὸς Θεὸν γνησιότητος διὰ τὸ τοῦτον ἐξ αὐτῆς γεγενῆσθαι, πρὸς ὅγε μέτρον εὐρεῖν οὐκ ἔνι.

11. Τοσαύτης οὖν ἐπιθυμίας αὐτῆ συνούσης πρὸς τὴν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἐκδημίαν, ἐπεστηκότος τοῦ κειροῦ, ὅπερ ἰδεῖν εὐρομένη διατετέλεκε, πῶς ἂν οὐκ ἐχαιρέτῃ καὶ ἤδετο; Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἀκριβέστατα κεκραμένοις τῇ τελευτῇ διακρινομένοις ἕγχεος ὑπὲρ τινος ἀηδίας ἐν κοιμῶν βραχυτάτῳ χρόνῳ, οὐ χρεὶ θαυμάζειν. Ἄνθρωπον γὰρ ταύτην οὖσαν εἶδει τῆ φύσει σύμφωνον εἶναι, καὶ μὴ δοκεῖν πολεμεῖν αὐτῇ, ὅπερ ἂν εἴη καὶ ἐαυτῇ πολεμεῖν. Τὸ ἄρα πεφυκὸς ἡ θεόπαις οὐκ ἀρνησασμένη τὸ σύνολον, ἄστοπον ὄν ἄλλως γενέσθαι, τῷ γιγνομένῳ πάντῃ παρηκολούθησε καὶ τινος ἀνίας μετέσχηκεν, ὕψους δεδηλώκαμεν φθάσαντες. Οὐ μὴν ἐκ τούτου φαίνεται μοι τοῖς λόγοις ἐνούσα τίς ποτε μάχη, ὡς ὄψθην τάναντα συνάπτουσι. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἀδυνατοῖς ἐπιχειρήσασμι τὸ σχῆμα δέ μοι τοῦ λόγου τὸ ἐξαρχῆς, καὶ ἔνια λεγόμενα μετέπειτα τοῖς προοιμίαις συνάδοντα μάλᾳ λαμπρῶς μοι συνηγορεῖ. Οὐ γὰρ ἦν τὴν ἄχραντον ἀποφῆναι λύπης ὅλως ἀμέτοχον, ἀλλὰ τῇ φύσει δουλεύσασαν, τῷ κοινῷ τούτῳ θανάτῳ ἐν ἀκραιῇ λυπηθείσαν, εὐφροσύνη δὲ τοσαύτῃ συνοῦσα, ὥστε τὴν λύπην ὑπ' αὐτῆς τελείως ἀπελαθῆναι ὑπεκιστᾶσαν τοῦ κράτους τῇ ταύτῃ κρείττου.

Οὕτω καὶ ὁ παῖς αὐτῆ, τὸ ἡμέτερον κρᾶμα ἀναλαβὼν, οὐδαμῶς ἠξίωσε διαφυγεῖν τὰ τοῦ κρᾶματος, ἐκεῖνα δῆπουθεν, ὧν χωρὶς οὐκ ἐνεστο τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ καθ' αὐτὸν ἀκριβῶς εἶναι. Ἐλυπήθη, ἤλγησεν οὐ μόνον! ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πύθους, ἀλλὰ καὶ τῇ τελευτῇ τοῦ Λαζάρου. Ἀφῆκε ὀάκρουν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν φύσει τῇ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὁ καὶ

1. οὐχ ὅσον.

κεκοπίακεν ἐκ τῆς ὀδοπορίας· καὶ τροφῆς ἐδέησεν αὐτῷ καὶ ὕπνου καὶ ποτοῦ, καὶ ὄλιος γέ τῶν τῆν ζωῆν τὴν βέουσαν ἡμῖν συνεχόντων, ἃ τὸ σῶμα οὐ προσέεται, μὴ τῇ ἐνδεῖα τούτων πρότερον λυπηθέν.

- 5 Οὕτω φιλόκνητος ὁ Σωτήρ· οὐ γὰρ ἠγάπησε κοινωνήσας ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος, εὖ ποιήσας ἅπαντας μὴ περικτεῖρω προῦθῆναι, ἀλλ' ὡς οὐκ ἐνὸν τὸν ἄνθρωπον, ἐκείνου μὴ παθόντος σωθῆναι, πᾶθους ἐπεθύμησε καὶ θανάτου μεθ' ὅσης οὐκ ἔνεστιν
- 10 εἰπεῖν τῆς ὑπερβολῆς. Καὶ καρτερεῖ μου τῷ λόγῳ τὸ, βίπτισμα ἔχω βιπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οἷ τέλεσθῆν, ὥστε καὶ λελύπηται, καὶ ὀδυῖν ἡμῖν κεκοινωνήκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Πλὴν ὁ μὲν τῆς λύπης χρόνος βραχυτάτος ἦν, καὶ ὅσος μὴδὲ
- 15 χρόνος αὐτὸν εὐλογον ἱσῆς εἶναι καλεῖν. Ὁ δὲ τῆς χαρῆς τῆς ἀντισταχθείσης τῇ λύπῃ, ἄρρητος, πρὸς τῷ καὶ ἄλλοτος εἶναι.

Ἄλλ' εἰ ταυτί περὶ τοῦ σωτήρος, μὴ οὐχὶ γιγνώμενον ἢ περὶ τῆς αὐτοῦ μητρὸς τὰ πόρρω τούτων

20 διανοεῖσθαι; Ἔδει γὰρ πάντως τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μητέρα αὐτῷ καὶ ταῖς αὐτοῦ χερσὶν, ὥσπερ αὐτὰς ταῖς τοῦ Πατρὸς, ἐν εὐφροσύνῃ παραθεῖναι τὸ πνεῦμα. Καὶ πάντων δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξῆς πραγματέων, τῇ παιδί παραπλησίως, ἢ τοῖς ἄλλοις

25 πᾶσιν ἀνθρώποις μετεσχέμεν ταύτην μᾶλλον προσῆκε. Καὶ εἰ ὁ φύς ἐξ αὐτῆς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῇ χαρῆς, Παῦλος ἔφη, εἶποιμι δ' ἂν καὶ ἀντὶ τῆς συνούσης τῷ τμηκίῳ, ἐπέμεινε σταυροῦν, αἰσχίνης καταγονήσιας, λύπην δ' ἀπεσίε-

30 σαστο πᾶσαν, ὡς γε μικρῷ πρόσθεν εἰδείχθη, εἰκόσ ἐστιν ἐπεικῶς, καὶ ὁ καὶ πλεόν ἤπερ εἰκόσ, τὴν τε φύσασαν αὐτὸν ἀντὶ τῶν προκειμένων ἐλπίδων, πᾶν ἠροδήλων οὐσῶν, μικροῦ μὴδὲ αἰσθέσθαι τῆς λύπης μεμισταμένην.

- 35 12. Καὶ ὡς σὺν λόγῳ τὰ εἰρημένα, καὶ οὐκ ἀπάδει λογιμῶν τῶν εὐσεβῶν βουλομένων, τοῖς φθάσαν ὁμαὶ δεδεύχθαι· ἴνα δὲ προσδιατρίψαντες χαρισάμεθα τοῖς γε ἡδῶς ἀκούουσι, καὶ ταυτί προσήσομεν ἔτι. Καὶ εἴη γε δόξαι τὰ βῆθησόμενα
- 40 μὴ τὴνάλως¹ εἰρῆσθαι, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰς ὑμετέραν ὠφέλειαν, ἧς οὐδὲν ἐμοὶ προουγιότερον τῷ τοῖς εὐδαίμονας ὑμᾶς ἀναδείξουσιν ὑπερχαίροντι·

defatigatus est ciboque indiguit et somno et potu, ac summatim iis, quibus fluxa nostra continetur vita, quaeque corpus in se non recipit, nisi prius ex eorum indigentia condolescat. Adeo fuit nostri amans Salvator. Non enim, carnis et sanguinis particeps factus, contentus fuit, et collatis in omnes beneficiis, non ulterius progredi, sed quasi fieri non posset ut salvaretur homo, ipso non patiente, passionem et mortem optavit! tam exuberanti affectu, ut non possit exprimi. Et verbis meis testimonium dat illud: *Baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor usquedum perficiatur*^a. Quare et contristatus est et dolores expertus in cruce. Ceterum doloris tempus brevissimum fuit, ut merito ne dici quidem fortasse tempus possit; sed gaudii tempus dolori succedentis et inefabile est, et insuper interminabile.

Quod si haec de Salvatore dicta vera sunt, an erit non incongruens de Matre eius diversa sentire? Decebat sane Dei Filiū Matrem cum laetitia commendare spiritum Filio et manibus eius, sicut ipse in manus Patris. Quin illud etiam decebat Matrem plusquam ceteros omnes in quavis humana re convenire cum Filio. Etsi natus eius *pro gaudio sibi proposito*, ut Paulus ait, ego vero dixerim pro gaudio tunc praesente, *sustinuit crucem, confusione contempta*^b et omni dolore amoto, sicut paulo ante ostensum est, par certe erit et aequum, imo etiam plusquam par erit, Matrem quoque eius morientem pro spe proposita, quae plane, dubia non erat, nullum fere dolorem sensisse.

12. Haec porro esse rationi consona, nec abhorreere a sensu pietatem colere volentium, ostensum esse arbitror ex dictis. Verum ut immorantes pergratum faciamus iis, qui libenter audiunt, haec insuper addimus: Atque utinam quae dicenda sunt non ut inania excipiantur, sed primo quidem ad utilitatem vestram, qua mihi nihil antiquius, cum iis vehementer ego delecter, per quae vos possitis esse

1. Sic pro τὴνάλως.

a) Luc. xii, 50. — b) Hebr. xii, 2.

felices. Deinde sint etiam non iniucunda, ut spero: quandoquidem et illam, cui offeruntur haec loco muneris, licet ab eius dignitate plurimum distent, et rerum nostrarum nihil prorsus indigeat, at libenter tamen accepturam scio, eo quod a benevolo famulo offeratur. Puto autem confitendum esse nos a scopo non aberraturos, favente Dei genitrice, per quam imbecillis difficilia facillima fiunt.

Dico igitur tria esse propter quae mors omnibus molestiam affert: primum quidem, quod non est plane manifestum conscientiae quid futurum sit in altera vita, quando univsum genus nostrum surget a Deo iudicandum, nisi cui divinitus fuerit revelatum; secundum, quod discessio fiat ab omni genere voluptatis et cognatione et amicis et antiqua consuetudine et rebus huiusmodi; tertium, et omnibus commune hoc, quod anima separatur a corpore, ex quo fit ut compactum ex elementis corpus corrumpatur, quod naturaliter omnia fugiunt. Cum ergo tria haec sint, quae supponimus, quibus concludendum est quod volo, exordiumque a medio statui.

13. Sane iis, qui tenentur vitae desiderio propter praesentia tantum, qui haec etiam quasi finem ultimum sectantur, intoleranda est merito mors, ut quae illos a consortio rerum sibi pretiosarum seungat, quibus veluti pueris et generoso animo nolentibus uti, sed ficta haec et umbratica praeferentibus veritati et stabilitati, mors iure terribulum est et detestanda magis quam ceteris omnibus. Ut enim affecti sumus ad praesentia, ita et separantem ab illis mortem toleramus. Nam si viriliter proclivitati, quae ad infima est, resistamus, levior nobis videtur mors spe bona plenis. Quod si ad meliora segnes fuerimus, illam non mediocriter exhorrescamus consequens est. Porro iis, qui turpissimum indigniusque quam mancipia aguntur passionibus, quae rationi naturaliter subici debent, mors et est et videtur longe gravior ac molestior, ita ut, quamquam res dictu mira est, cum nimio opere ad voluptatem et ad id quod videtur maxime gloriosum respiciamus, rationem ducem negligentes, fiamus tunc, ut ita dicam, magis mortales quam sumus. Con-

εἶτα καὶ χαριέντα κατὰ τὰς ἐλπίδας, ἐπεὶ καὶ ἡ προσφέρεται ταῦτα ὄρων, εἰ δὴ καὶ πλείστον τῆς ἀξίας ἐκπίπτει, καίτοι μὴ οὐτινησοῦν τῶν ἡμετέρων προσθεομένην, ἀσμένως εὖ οἶδ' ὅτι δεοῦσεται, ὡς δόλλου παρ' εὐγνώμονος εἰσηνεηγμένα. Πιστεύειν δ' οἶμαι προσῆκε μὴ διαμαρτήσῃν ἡμᾶς τοῦ σκοποῦ, συναρμομένης τῆς θεομητορος, δι' ἧς γε βῆσται τὰ δυσχερῆ τοῖς ἀσθενέσι γίνεται.

Φημί δὲ πάντα δάκνεσθαι τῷ θανάτῳ τρισὶν ἐκείνοις· τῷ τε μὴ παντάπασιν ἐν προδήλῳ κείσθαι τῇ συνειδήσει ἣποία ἔσται τὰ μετὰ τὴν κάτω ζωὴν, ἐπειδὴν τὸ γένος ἅπαν ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κρητισόμενον ἀναστῆ, εἰ μὴ τινι θεόθεν δεδήλωται τῷ τε τρυφῆς παντοδαπῆς καὶ συγγενείας καὶ φίλων καὶ συνηθείας τῆς ἀνωθεν, καὶ τῶν τοιοῦτων δίστασθαι, καὶ τρίτῳ, τούτῳ τῷ κοινῷ, τῷ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος διαξέγυρυσθαι, οὗ δὴ συμβάντος. τὸ ἐκ τῶν στοιχείων συντεθέν ποιεῖ κρᾶμα διασφορὰ ὑποδέχεται, τοῦθ' ὁ πάντα ἀπαναίνεται φύσει. Ἐπίου δὲ τούτων ὑποτεθέντων, ὥστε με τούτους περᾶνα τὸ βούλημα, ὥήθην δεῖν ἀπὸ τοῦ μέσου ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.

13. Τοῖς οὖν τὸν ζῆν ἐφιμενέουσιν τῶν γε παρόντων ἕνεκα μόνον, οἷς καὶ ὡς τελικώτατον τέλος ταῦτα διώκεται, ὁ θάνατος εἰκότως οὐκ ἀνεκτὸν, ἅτε καθάπαξ διςτῶν τῆς τῶν θαυμαζομένων αὐτοῖς μεθέξεως οὐς εἰκότως παιδίους μηδ' αὖθις ἐθέλοντας γενναίῳ χρῆσθαι φρονήματι, ἀλλὰ ταυτὶ τὰ σκηνικὰ καὶ σκιώδη τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ μονίμου προτιμωμένους, δικαίως τούτους καὶ μορμολύττειται καὶ ἀποτρόπαιός ἐστι μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. Ὡς γὰρ πρὸς τὰ παρόντα διακείμεθα, οὕτω καὶ τὸν τούτων ἡμᾶς διςτῶντα θάνατον φέρομεν. Ὅταν μὲν γὰρ τὴν εἰς τὰ κάτω βροχὴν ἀνδρείως ἐπέχουμεν, ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμφορομενέουσιν ἡμῖν κουφότερος ὁ θάνατος φαίνεται· πλημμελῶς δὲ ἐσχηκῶσι περὶ τὰ κρείττεται οὐ μετρίως ἔπεισιν ἐκείνων ὄρωσθαι τοῖς δ' ἀνδραπόδων ἀσχίον καὶ ἅμα σχετελιώτερον ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγομένους, τῶν φύσει δούλιον τῷ λόγῳ, ἐπεικῶς ἐμβριθέστερος ἐστὶ τε καὶ δοκεῖ, ὥστ' εἰ καὶ παράδοξον εἶπεν, ἐπειδὴν μετὰ μακρῆς τῆς υπερβολῆς πρὸς τὸ ἥδιστον καὶ τὸ δοκοῦν εὐκλεέστατον ἀποδλεπόμεν, τὸν ἡγεμόνα παρωσάμενοι λόγον, καὶ μᾶλλον ἢ ἐσμέν, ἠνητοί, ὡς ἔπος φάναι,

γινόμεθα· ὡς ἔθαν καὶ πρὸς τὸ καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν, ἦτον ἡμῖν τὸ ὄνητόν ἀμηγέπη γίνεται. Οὕτω τοι τὸ ἐρ' ἡμῖν ἱσχυρόν.

Οἴμαι ἱκανῶς εἰρηκέναι περὶ θανάτου, εἰ καὶ μὴ
 5 προκειμένον ἦν ἡμῖν τὸ περὶ τούτου φιλοσοφεῖν
 ὅπως τε καὶ διατί, καὶ τίσι μὲν μᾶλλον, τίσι δὲ
 ἦττον, τίσι δὲ ἀφόρητον καὶ σφόδρα δεδιττόμενόν
 ἔστι καὶ λυποῦν· τῶν δὲ μελλουσῶν εὐθυνῶν ὁ φόβος,
 τοῦτο δὴ τὸ πρῶτον βρῆθὲν, ἣ τε κρίσεως ἡμέρα καὶ
 10 τὸ βῆμα τὸ φρικτόν, καὶ οἱ παριστάμενοι δορυφόροι
 τῷ βασιλεῖ καὶ κριτῇ, ὡς ὅπερ ἂν ἐκεῖνος νῆσιεν,
 αὐτοὺς αὐτίκα τούτῳ τέλος διδόναι, ὁ ἄγρυπνός τε
 σκόληξ ἐκεῖνος, τὸ τε σκοτεινὸν πῦρ, καὶ ἐπὶ τούτοις
 τὸ τῆς ἀποφάσεως ἄδηλον — *Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν*
 15 *Κυρίου; καὶ θνητῶν οἱ λογισμοί, φησι, πάντες*
δειλοί — ταῦτα δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαξικλῶς τοὺς
 πάντας δεδύττεται καὶ τρόμον ἐντίθησι ταῖς ψυχαῖς
 οὐ μόνον γε τῶν θελογυμένων ταῖς ἰσχυρῶν παρόν-
 των, οἷς γε οὐδὲ βιωτόν ἐστιν, ἐὰν μὴ ἐξῆ βρῆθμεῖν,
 20 ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν σπουδαιότερων ἀνδρῶν, οἳ καὶ τὴν
 ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν ἠνιοχεῖσθαι τῷ λόγῳ θέλου-
 σιν. Ἄπασι γὰρ ἔπεισι καὶ φρίκην ἐμποεῖ, εἰ καὶ
 οὐκ ἐν ἴσῃ ποιότητι· τῷ γὰρ ἑκάστου βίῳ κατάλληλα
 ταῦτα γίνεται· καὶ τοῖς δόσιός ἄρα βεβιωκόσι καὶ μὴ,
 25 ὁ τῆς ἀδηλίας φόβος ἐμφύεται πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην
 ἀφορῶσι δικαιοσύνην, ὅτι οὐ δικαιοθήσεται, φησιν,
 ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Εἰ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος,
 ἡ οὐρανομήκης ψυχῇ, τὸ τῆς ἐλογίης σκευός, οὐδὲν
 μὲν σύνουδεν ἑαυτοῦ, οἷ μὴν ἐν τούτῳ δεδι-
 30 κιάσται, ἣ φησιν οὗτός αὐτός, τίς ἂν ὑπαρρήσειεν
 ἕτερο; σοφρονῶν περὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, ὅτι ὁ Σωτὴρ
 καθεδεῖται κριτῆς ἀδέκαστος μὲν καὶ ἀπαραλόγι-
 στος, εὐθύνας ὁ ἕκαστον ἀπειτῶν, οὐχ ὅσον ἔργων
 καὶ λόγων καὶ λογισμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅν ἐλρῆν ποιεῖν
 35 καὶ λέγειν καὶ λογίζεσθαι; Ὡ πῶτος τρόμος τότε τοῖς
 κατ' ἐμὲ τούτων ἀπάντων ὀλιγορήσασαι καὶ μὴ
 βουληθεῖσιν, ὡς γε οὐκ ὤρελε, σφίσιν αὐτοῖς χρῆ-
 σασθαι κατὰ τὸ δόξαν τῷ πλάσαντι· ὅς γε κριτῆς
 καθήμενος, οὐ δεῖται κατηγοροῦν οὐδὲ γραμματείων
 40 οὐδὲ μαρτύρων, ἀλλὰ γινώσκει τὰ καθ' ἡμᾶς
 ἕμεινον ἤπερ ἡμεῖς.

14. Ταύτης οὖν τῆς συζυγίας, δι' ἣν περ καὶ

tra, quando honestum ac bonum spectamus, mortalitas in nobis quodammodo decrescit, tantum pollet in nobis arbitrii vis.

Satis dictum arbitror de morte, licet propositum nobis non esset de ea philosophari, quomodo et quamobrem, et quibus magis, et quibus minus, quibus etiam intoleranda sit ac terricula valde molesta. Ceterum de ratione anteaetiae vitae reddenda timor, quod primo loco diximus, et iudicii dies et horrendum tribunal, et satellites regi ac iudici astantes, qui statim, quod ille cogitaverit, executioni mandent, et insopitus ille vermis et tenebrosus ignis, et ad haec, incertitudo sententiae — *Quis enim cognovit sensum Domini?* et : *Cogitationes, inquit, mortalium timidae*^b, — haec et similia universos plane terrent, et pavorem incutiunt animis non eorum tantum, qui rerum praesentium illecebris delinquant, qui ne vivere quidem vellent, nisi sibi liceret indulgere genio, sed eorum quoque qui virtuti dediti sunt, qui concupiscentiam et iram rationis freno regere volunt. Subit enim omnibus mors et horrorem iniicit, non tamen pari modulo. Siquidem ad cuiusque vitam haec variantur. Itaque et eos qui sancte vixerunt, et qui secus, incertitudinis formido adoritur, ad iustitiam respicientes humanam, *quia non iustificabitur*, inquit, *in conspectu tuo omnis vivens*^c. Si enim beatus Paulus, caelum contingens ille animus, vas electionis, *nihil quidem sibi conscius est, sed non in hoc iustificatus est*, ut ille ipse ait^d, quis, quaeso, alius, si sapiat, de anima sua confidat, quando Salvator sedebit ad iudicandum iudex aequissimus neque ullius deceptionis capax, rationem exigens ab unoquoque non eorum tantum quae egit et dixit et cogitavit, sed etiam quae agere et dicere et cogitare debebat? O qualiter tunc mei similes tremore pavescant, quibus nulla cura fuit haec observandi, nec libuit — utinam haud ita esset! — ad Creatoris voluntatem se accommodare? Cui iudici, cum sederit, non erit opus accusatoribus, sed libellis, non testibus, sed gesta a nobis melius ipse novit, quam ipsi nos.

14. Hac igitur causarum serie, ob quas hor-

a) I Corinth. II, 16. — b) Sap. IX, 14. — c) Psal. CXLII, 2. — d) I Corinth. IV, 4.

ribilior nobis et seipsa videtur mors, omnino superior erat gloriosissima Creatoris Mater. Nam neque incerta iudicii sententia, per quam sane pendentur occulta tenebrarum praesenti vanitatis, poterat eius cogitationes turbare, neque ex hac vita migratio. Et iure quidem optimo. Summam quippe illi constantiam ac fiduciam praebere ad Deum, et proveniens inde gratia sive dedicatio. Quare non erat formidanda ferenda tunc sententia, qua damnantur qui contumeliosi sunt in legem Filii eius, nec aegre ferenda discussio ob caducarum rerum deperditionem. Beata enim Virgo, etiam dum vivebat, pro nihilo ducebat et inane habebat id quod tentum non tenetur, et elabitur, dum manu perhenditur: tales vero sunt res huius saeculi; unde iudicabat ab eis omnino abstinendum et illorum usum refugiendum, nisi quantum necessitas cogeret, ne interiret corpus, si negarentur illi per quae sustentatur: quod et nova et antiqua pariter lege vetitum est, et apud plurimas etiam barbarorum nationes.

Itaque omnibus, quae sensus illicitum et animam falsa specie et inani hac gloria obtinebrant, superior erat. Quidquid enim non erat animae fructus, alimonia virtutis, aut non faciebat ad profectum spiritualem, a beata Virgine despiciebatur et illi alienum erat, ac ludicrum habebatur, et puerile solatium, umbra, somnium, fumus, et si quid his levius dicat quispiam. Et propterea Virgo illa gloriosissima, dum erat in vita, tantum abhorrebat ab iis rebus quibus nos vincimur, quantum mortui, olim vita defuncti. Quomodo ergo moleste ferret decessum ab iis, quorum nullo tenebatur affectu? Aut cur angeretur ab eis, quibus, cum posset, non oblectabatur, sed valere dicebat, voluptates scilicet et falsi nominis gloriam et quod hominem extollere et hominibus videtur reddere sublimiorem, cum is ex luto eodem et massa compactus sit? Diceret ille theologorum princeps post theologum tonitruum filium, et blandimenta consuetudinis ut quid utile et pretiosum haberi a nobis, qui amamus et admiramur quidquid deorsum fertur, et serpit instar colubri. At quibus studium est spiritualia quaerere et sublimia, quae erigunt

ὁ θάνατος φοβερώτερος ἡμῖν καὶ αὐτοῦ φαίνεται, ἢ ὑπερένδοξος μήτηρ τοῦ ποιητοῦ παντάπασι ὑπέβηκεν ὑψηλοτέρα. Οὐτε γὰρ τὸ τῆς κρίσεως ἀδηλον, ἐν ᾗ δήπου τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους ἀνακαλύπτεται τῆς ἐνταυτοῖ ματαιότητος, ταύτης ταράττειν τοὺς λογισμοὺς ἴσχυσεν, οὔτε μὴν ἡ τῶν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴ. Εἰκότως ταῦτα. Ἀνδρίαν γὰρ αὐτῇ μεγίστην καὶ θάρσος ὅσον παρεργόμενον τῆς τε παιδότην πρὸς Θεὸν ἀναβάσεως, τῆς τε ἐκείθεν χάριτος ἢ θεώσεως, οὔτε ὑποπαύειν ἐνὴν τὴν ψῆφον, τὴν ἐξενεθρομένην τῶ τληνικαῦτα κατὰ τῶν ἐξυθρικώτων εἰς τὸν τοῦ παιδὸς αὐτῆ νόμον, οὔτε δυσχεραίνειν τῇ μεταστάσει, τῆς τῶν ἐπιχώρων ἀπαλλαγῆς ἐνεκεν. Ἡ γὰρ μακαρία, καὶ ζωσα, ὅ γε κατεργόμενον οὐ κατέχεται καὶ ὀλισθαίνει κρατούμενον, τοιαῦτα δὲ τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος, οὐδὲν, φαίν, ἱερὸν τιθεμένη, ἤγειτο μὴδὲ δεῖν αὐτῶν κοινώνειν, μὴδὲ μετέχειν τὸ σύνολον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη ὡς μὴ ἀποκτείνει τὸ σῶμα, τῇ τῶν συνιστώτων στερήσει, πρῶγμα ἀπιγορευμένον ὡσαύτως τῷ τε καινῷ τῷ τε παλαιῷ νόμῳ, καὶ δὴ καὶ τῶν βραβείων τοῖς πλείστοις.

Ἦάντων οὖν ἐτύγγανε κρατοῦσα τῶν γοητευόντων τὴν αἴσθησιν, καὶ τὴν ψυχὴν σκοτοῦντων τῇ φαντασίᾳ καὶ κενῇ ταύτῃ δόξῃ. Ὁ γὰρ μὴ εἶη καρπὸς ψυχὴν ἐκτρέφον εἰς ἀρετὴν καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἐνάγων πνευματικῆν παντάπασι τῇ μακαρίᾳ καταπάτητο καὶ ἀπληροτέρωτο. Καὶ παιδιὰ τις ἀντικρυς καὶ ἄθυρμα παιδὸς, σκιά καὶ ὄναρ καὶ καπνὸς καὶ τὰ τοιαῦτα νενόμιστο, καὶ εἰ τι ἂν φαιλοτέρων τοῦτων εἴποι τις. Καὶ διὰ ταῦτα ἡ ὑπερένδοξος ἦδε κόρη, ζωσα τοσοῦτον ἀρέστηκεν οἷς ἡμεῖς κρατούμεθα, ὅσον ταῦτα οἱ τεθνῶσι πάλαι, τὸν βίον ἀπολιπόντες. Ὡς οὖν οὐκ ἐβῶσα καταλιγώρει, πῶς ἂν τοῦτων ἀκαλλάττουσα δυσχερείας ἤσθάνετο; καὶ οἷς οὐκ ἐνετρέφα, παρὸν, ἀλλὰ γρίσιεν εἴρηκε, πόθεν ἀγάλλειν αὐτῇ συνέπιπτε διὰ ταῦτα τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν καὶ ἡ ψευδώνυμος δόξα καὶ τὸ δοκοῦν ἐξαίρον τε καὶ ἕλκυν ἀνθρώπων ἀνθρωπων ὄντινων τὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πληοῦ τε καὶ κράματος; Ἐἶπεν ἂν ἡ μετὰ γε τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν τῶν θεολόγων κρηπίς ἢ τε σαίνουσα συνήθεια προόργου τε καὶ τίμιον ἡμῖν, οἷς δὴ καὶ ψίλον καὶ θαυμαζόμενον πᾶν ὃ γε κάτω φερόμενον δίκην ὄρειος ἔρπει. Ὅς δὲ μελέτῃ καὶ σπουδῇ τὰ νοερά τε καὶ ὑψηλό-

τερα ὑψῶ τὴν κεφαλὴν αἴρουσι, τὸ αὖθις κλίνει ταύτην ἀπόμωτον. Τοῖς μὲν δὲ χυμαὶ συρομένοις ὁ τῶν ἐπικλήρων χωρισμὸς λυπηρόν. Οἷς γὰρ οὐκ ἐμελέτησε τῶν μελλόντων, πῶς ἂν κατακρονήσασαιεν τῶν παρόντων; ἢ δὲ τὸ μέλειν τῶν ὧδε πάρεργον εἶναι ἐδόκει, πῶς οὐκ ἂν ὑπῆρχε κούφη φροντίς ἢ τούτων παραλλαγῆ;

15 Ἰ. Ἡμῖν μὲν οὖν αἱ λύπαι καὶ τὰ φόβητρα ἐπισυμβαίνειν πέφυκε, καὶ ἐκατέρωθεν πως βαλ-
 10 λόμεθα τῶν τε χωρισμῶ τῶν παρόντων, ὡς προείρηται, τῶν τε ὀείει τῶν μελλόντων, ὡς γε δέδεικται. Ἡ δὲ μακαρία παρθένος οὐδετέρῳ τούτων βέβληται. Ἐθεὶ γὰρ, τῶν κατ' αὐτὴν πάντων ὑπερφυῶν ὄντων, παρακλησίαν τούτοις εἶναι καὶ τὴν μετά-
 15 στασι, καὶ μὴ τῇ καθ' ἡμᾶς αὐτὴν εὐκταίνε. Ὡδὲ ταῦτα. Τῆς μέντοι λύπης ἐκείνης ἢ μακαρία, τῆς τῶν ψυχῶν ἐφικνουμένης εἰς βλάβην ἐν τῷ θανάτῳ, τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον καὶ τρίτον, οὐκ ἠξιώσαμεν, ὡς δεδῆλωται, μὴ κεκοινωνήσασαι τῷ γένει, εἰ καὶ
 20 μὴ ἐν ἴσῳ τούτοις ταυτησί τῆς ἀληθοῦς μετέσχηκεν. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀκριβῶς ἐρησάμεν τῇ λέξει, ἰσότητος ἐνταῦθα μνησθεῖς, ὅπερ οὐκ ἐνι μετρείν, οὐδὲ παραβάλλειν ὅπως οὐκ ἔστι. Τοσούτου γὰρ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ τῆς θεομητόρος ὑπερέχει, ὅσον
 25 πομπόλογος οὐρανός. Οὐ τοῖνυν ταύτης ὁ θάνατος εἰ δὲ καὶ πάντας ἀποκοναίσειε τοὺς ἀνθρώπους, ἐτέρῳ τρόπῳ καθήψατο, εἰ μὴ καθ' ὃν εἰρήκαμεν, δηλαδὴ παρακλησίως τῷ παιδί, καὶ ὅσον ἀνθρώπων αὐτὴν ἐλεγχοῖν.

30 Καὶ τούτων μὲν ἕλις, ὅσα γε ἡμᾶς εἰπεῖν περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος χωρισμοῦ τῆς μακαρίας παρθένου. Τῇ γὰρ οὐρανίᾳ ταύτης ψυχῇ, τὰ ἄνω καὶ περὶ Θεὸν περιουσιούση τὸν πάντα χρόνον ὁ θάνατος μᾶλλον ἤδὺς, ὅ μοι τὴν πρώτην
 35 εἴρηται ἐναρξασμένη τοῦ λόγου, ἢ δάκνων πάντως λελόγησται, ὡς ἂν ἐκεῖσε παραπέμπων αὐτὴν, ὅπερ ἀπελθεῖν ἐπεθύμει, παρὰ τὸν ταύτης Υἱόν, παρὰ τὸν ἐκείνου Πατέρα, παρὰ τὸ παράκλητον Πνεῦμα, αὐτὴν τὴν μακαρίαν Τριάδα, παρ' ἧ τὸ πῶς τὸ
 40 ἀληθινόν, τὸ ἀπρόσιτον, τὸ ἀνέσπερον, ἢ κόρον μὴ ἔχουσα τρυφή, οἱ ἀμαράντινοι στέφανοι, ἢ αἰωνία ζωὴ, ἢ μακαριότης, ἐνθα καθαρῶς ἐξῆν τῆς βασιλείας καὶ τῆς τιμῆς κοινωνεῖν τῷ ταύτης Υἱῷ κατ' ἐξοχὴν ὅσα μητρί, ἢ κατὰ τοὺς κρείττους ἀπάντων
 45 τῶν εἰς ἀρετὴν εὐδοκίμηκόντων. Καὶ τί τοῦτο λέγω, ὅτε καὶ τοὺς ἀσωμάτους εἰς ὄξαν ἐπιεικῶς ὑπερήλασεν. Ἡρθὲ δὲ οὕτω μέγα, ὥσπερ ὁ λόγος προάσας

caput sursum, illud ad inferiora flectere ipsius odio est. Dolet igitur humi repentibus rerum caducarum amissio. Quibus enim nulla cura fuit futurorum, quomodo praesentia spernerent? At cui terrenorum cura postponebatur, quomodo abungi ab illis ei levis sollicitudo non fuisset?

15. Quare tristitiae nobis et terricula suapte natura accident, et quodammodo utrinque appetimur: tum praesentium amissione, ut diximus, tum pavore futurorum, ut iam ostendimus: quorum neutro beata Virgo petita est. Oportebat enim migrationem quoque eius esse supra naturam, et nostrae non assimilem, cum in ea quidquid fuit, supernaturale fuerit. Ita plane. Ceterum dolorem illum, qui profunde animam attingit in morte — quod tertium et postremum est —, communem habere non dedignata est beata Virgo cum universo mortalium genere, quanquam non aequae ac ceteri, illum fuit experta. At quid ego abutor aequalitatis nomine, ubi nulla mensura, nulla prorsus fieri potest comparatio? Tanto enim intervallo distant a nobis quae spectant ad Virginem, quanto amplius est bulla caelum. Non ergo illam mors, etsi omnes homines excruciat, alio modo sustulit quam quo diximus, nimirum sicut Filium, et ad hoc tantum, ut homo esse dignosceretur.

Sed de his satis, quod attinet ad separationem animae et corporis beatissimae Virginis; nam caelesti eius animae superna ac divina pervaganti omni tempore mors iucunda potius, ut principio sermonis dixi, quam molesta procul dubio censetur: quippe quae illam illum transmittibat, quo abire cupiebat, ad eius Filium, ad Patrem, ad Paraclitum Spiritum, sacrosanctam ipsam Trinitatem, apud quam est vera lux inaccessibleis, indeficiens voluptas sine satietate, corona immarcescibilis, vita aeterna, beatitas, ubi plene liceret illi participem esse regni et honoris Filii excellentiori modo, utpote Matri, quam potiri possent qui virtutis nomine primas omnium fecerunt. Quid hoc dico, quandoquidem et mentes incorporeas sua gloria longe superavit? Eo porro magnitudinis erecta est, quantum supra diximus, imo

eo usque, ut nullus explicare valeat sermo. non solum quia peperit salutem et redemptionem et sanctificationem animarum corporumque nostrorum, sed quia etiam puritate supra modum et inenarrabili erga Deum affectu animam et corpus talia reddidit, ut suum uterum exhiberit locum eius qui universa implet et nullo circumscibitur loco. Arbitror enim immensam animae eius pulchritudinem a virtute proveniente non fuisse posteriorem causam cur ex ea Deus carnem assumeret. Quinimo ipse qui incarnatus est illius voluntatem ducendi vitam Deo placentem mandatisque eius inhaerentem anteposuit muneri gestandi illum in ventre et lactandi uberibus. Nam cum illa propter haec beata exclamaretur, ipse *Quinimo*, inquit, beata est, quia verbum Dei audit et illud custodit^a; ex quo planum omnibus fecit, utrum ex duobus praeferendum sit et beatius iure habendum, partus videlicet, an virtus.

16. Nemo enim adeo desipuerit, ut, cum purissima Virgo beata ob partum dicta fuerit, alium existimet beatiorum a Salvatore dictum propter mores. Verum, approbata prudentia et benevolentia et benignitate mulieris, per verba illa *Quinimo* etc., dictum eius sapienter confirmavit. Deinde sequenti sermone quasi Matrem cum Matre conferens, verbis illis usus est, quae dignum erat ab uno eius ore proferri. Dum enim docebat illam mulierem, omnes in sublimiorem evehebat sensum. Arbitror autem, si opus esset clarioribus verbis explanare sententiam, ita illum dixisse, qui homo fieri voluit : O mulier, quae beatam praedicas, vere beatam oportebat Matrem esse mihi illam, cuius anima incredibili pulchritudine esset ornata, et qualem nulla unquam habuere tempora. Itaque, praevio in ipsa summo candore ob eximiam animi integritatem, sublimitatem modestiamque, subsecutum est ut mea fieret Mater, factumque est ut ad lucem, quae eius animam inhabitabat, me lucem insuper acquireret, omnium luminum creatricem. Amant enim omnia quae affinitate coniuncta sunt accedere ad affinia.

ἐδῆλωσε, μᾶλλον δὲ, ὅσον οὐδ' ἂν εἰς δηλώσειε λόγος, οὐ μόνον ὅτι τέτοκε τὴν σωτηρίαν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ ἁγιασμὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματίων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἄνεγκε τε ὑπερβυεὶ καὶ ἀνεκφράστῳ πόθῳ τῷ πρὸς Θεὸν παρασκευάσαι τοιαῦτα, ὡς καὶ τὴν αὐτῆς γαστέρα τόπον ἀπορῆλαι τοῦ πανταχοῦ καὶ οὐκ ἐν τόπῳ περιγραπτῷ. Οἴμαι γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἀμήχανον κάλλος ἐξ ἀρετῆς, μὴ δευτέρον εἶναι τοῦ τὸν Θεὸν σάρκα λαβεῖν παρ' αὐτῆς· μᾶλλον δ' αὐτὸς ὁ σαρκωθείς τὸ κατὰ Θεὸν ἐκείνην ἐλθεῖναι βεβιωκέναι καὶ ταῖς ἐντολαῖς ἐμμένειν ταῖς αὐτοῦ, τοῦ βαστάσαι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ θηλάσαι τοῖς μαστοῖς προὔθηκε. Μακαρίζομένην γὰρ αὐτὴν διὰ ταῦτα αὐτὸς μενούσῃ μακαρίαν εἰπὼν τῷ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ ἀκούειν καὶ τηρεῖν, οἷς εἶπεν ἅπασιν ἐδείξεν ὁ τῶν θυοῦν προηγούμενον ἦν, καὶ μᾶλα μακαρίζεσθαι δικαιώτερον, τοῦ τόκου δηλαδὴ καὶ τῆς ἀρετῆς.

16. Οὐδὲ γὰρ οὗτοι μεγαλοῶν ἐστὶν ἀνθρώπων, ὅς γε, μακαρίζομένης τῆς παναμίμου διὰ τὸν τόκον, ἄλλον αὐτῆς μακαριώτερον διὰ τοὺς τρόπους εὐφρανέαι τὸν σωτήρα ὑπολόγεται. Ἀλλὰ τὴν γυναῖκα ἀποδείξάμενος τῆς τε ἐπιγνώσεως, τῆς τε εὐνοίας, τῆς τε χρηστότητος καὶ τῷ μενούσῃ λίαν σοφῶς τὸν αὐτῆς βεβαιώσας λόγον· ἐπειτα τοῖς ἐφεξῆς ὡσπερὲν τὴν μητέρα ἐαυτῆ παραβεβηλικῶς, τοῖς ῥήμασιν ἐκείνοις ἐχρήσατο, ἃ μόνου γε τοῦ στόματος αὐτοῦ προελθεῖν ἦν ἄβια. Δεῖ ὡν γὰρ τὴν γυναῖκα ἐδίδασκεν, εἰς ὑψηλοτέρας ἐνοίας πάντας ἀνῆγεν· οἶμαι δὲ, δεῖσαν σαφηνεῖα δοῦναι τὸν λόγον, οὕτως ἂν ἐκείνου εἰπεῖν ἀνθρώπων θελήσαντα γεγονέναι· ὡ τὴν ὄντως μακαρίαν μακαρίζουσα γύναι, εἶδει καὶ μητέρα μὲν κτήσασθαι ἀμήχανον κάλλος ἔχουσαν τῆς ψυχῆς. καὶ οἴανπερ ὁ πᾶς αἰὼν οὐκ ἐκτῆσατο. Τῷ αἰαροῦν, προηγησάμενης συγχῆς παιδρότητος ἐν αὐτῇ διὰ τε τὸ τῆς γνώμης ἀξέριον καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὑψηλόν τε καὶ ἅμα μέτριον, τὸ ταύτην ἐμὴν ἀναδειχθῆναι μητέρα παρηκολούθησε, καὶ φῶς φωτὶ, τῷ τὴν αὐτῆς προεικοῦντι ψυχὴν, τὸ τῶν ἅπάντων φῶτων δημιουργόν, ἐμὲ δὴ, προσεκτήσατο. Φιλεῖ γὰρ πάντα τὰ συγγενῆ τοῖς συγγενέσιν ἐπιφοιτᾷ.

^a Luc. xi, 28.

Ἔβην. Ἐδέησε δὲ τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον, παθῆν τὴν τε καὶ θνητὴν σάρκα ἀναλαβέσθαι, ἵν' εἰ δει μικροῖς με λόγοις τὴν τῆς Τριάδος ὑπὲρ τοῦτου δεῖξαι βουλὴν τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀληθινὴν καὶ μεγίστην, τῷ πεπονηθέναι δυνηθῆναι, καὶ τεθηγκέναι, καὶ τινος φθορᾶς τῷ σώματι γεύσασθαι, τῶν τε παθῶν, τοῦ τε θανάτου, τῆς τε φθορᾶς, εἰ γε βούλοιντο, πάντας ἀνθρώπους λυτρώσεται. Οὐδὲ γὰρ προσῆκε βιάζεσθαι, ἀλλ' ἐθέλοντας σώζειν. Ἐδῶκε, φησὶν ὁ διαφερόντως αὐτῷ φιλούμενος, ἔξουσίαν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, ὥστε τῇ Τριάδι μὲν, τῆς τε συνανάρχου ταύτης βουλῆς, τῆς ὑπὲρ ἡμῶν — ἀναργος γὰρ ἡ θεία βουλή καὶ κοινὴ τοῖς διακεκριμένοις ταῖς ἰδιότησιν ὁμοουσίαις τρίσι προσώποις — καὶ τοῦ ταύτην τελέσαι κατὰ χαίρην εἶδέναι, χάριν ὀρεζόμεν τῆδε μακαρίᾳ παρθένῳ, τῶν τρόπων τε τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐκείθεν εὐδοκμησίσεως, δι' ἣν Θεοῦ γεγένηται μήτηρ.

17. Ὡραν εἶναι μοι δοκῶ συστέλλειν ἤδη τὴν ἔψην καὶ μὴ τῷ πόθῳ τοῦ διατριβεῖν, ἀεὶ συμπεριτείνεσθαι. Εἴη γὰρ ἂν κορέσαι τοῦτον ἐπιχειροῦντας παιδαρίους ἐκείνοις ἐοικέναι, τοῖς περιωμμένοις τῆς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τοιχοῦ σκιᾶς λαβέσθαι. Ὅθεν δὴ τὰς πρόσθεν ἐννοίας ἀπαρτίσαντες, ἤδη πρὸς τὸν τῆς σιωπῆς λιμένα τὸν λόγον καταγαγεῖν πειρασόμεθθα, καὶ τοῖς ἀναπεῖθουσι λογισμοῖς, ὥστε κορεσθῆναι πειρᾶσθαι τῶν κατὰ τῆς θεομήτορος ἐγκωμίων, οὐκέτι πεισθησόμεθα. Ἀπαλλακτέον τοιγαροῦν τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης, ἣ πρὸς τῷ μὴ δύνασθαι τι παραμυθίσασθαι ἀεὶ τῷ πάθει προστίθῃσι. Χαίρομεν δὲ ἐπεικῶς, ὃ μάλα φίλον Θεῷ, εἴποιμι δ' ἂν καὶ ἐμοί, συνάθροισμα, καὶ εὐφρανόμεν τῇ θεομήτορι τῇ πρὸς τὸν Ἰῶν μεταστάσει καὶ ἡμεῖς συνευφρανόμεθα ταύτῃ. Καὶ τραγωδικὸν μὴδὲν ἐπεισίτω, μὴδὲ κατηφείας ἴχνος ἐν τινι προσώπῳ φανήτω· ἀλλ' ἔστω καθαρὸν ἡμῖν ὅτιπερ εὐφρόσυνον κομιδῆ καὶ λαμπρὸν, ὃ τι χαρίεν ὃ τι μέγα γανυμένους ἐμφαίνει. Δεῖ γὰρ βασιλίσση χαροσύνη τοὺς εὐνοὺς δούλους συγχάρειν, ὥσπερ ἂν, εἰ ἠμιᾶτο, συναμιᾶσθαι.

Καὶ πῶς οὐ μάλα δίκαιον ὑπερῆδεσθαι καὶ σκιρτᾶν, φαιδρῶν τε τῷ προσώπῳ χορεύοντας ἄδειν τὰ προπεμπτήρια, ἀγγέλοις ἅμα καὶ μάρτυσι καὶ τοῖς

Ita sane. Necesse vero fuit, ut impassibilis et immortalis passibilem et mortalem assumeret carnem, ad liberandos homines — ut paucis verbis ostendam Trinitatis hac de re consilium antiquum et verum et maximum, — a passionibus, morte, corruptione, si vellent, suscepta prius ab ipso passione et morte, et quadam corporis gustata corruptione. Non enim erat afferenda vis, sed volentibus conferenda salus : *dedit potestatem*, inquit ille, quem maxime dilexit, *iis qui credunt in eum filios Dei fieri*³. Quare Trinitati quidem, tum ob consilium istud pro nobis illi coaeternum — neque enim habet principium temporis consilium Dei, sed ab omni aeternitate commune est tribus consubstantialibus personis, quae proprietatibus distinguuntur —, tum quia illud suo tempore implevit, agenda sunt gratiae beatissimae autem Virgini, tum ob virtutis officia, tum ob inde proveniente[m] vitae commendationem, propter quam Dei Mater est facta.

17. Sed iam tempus, arbitror, contrahendi desiderium, ne simul cum immorandi aviditate protrahatur non deficiens oratio. Eveniret enim nobis, dum satisfacere illi conamur, quod et pueris, qui suam in muro umbram nituntur apprehendere. Unde prioribus cogitationibus finem imponentes, ad portum silentii sermonem nostrum deducere iam annitemur, nec audiemus amplius animi motus, suadentes ut encomiorum Virginis satietas nos capiat. Deponendum igitur illud desiderium, quod nullum afferre solatium potest, et studium assidue auget. Gaudeamus affatim, o coetus Deo, addo etiam mihi, charissime, et gratulemur Dei Matri, ad Filium cum laetitia comemeanti. Tragici et lugubris nihil admittatur, nec ullus vultus prae se ferat tristitiae vestigium, sed omnia puram exprimant laetitiam, hilaritatem, iucunditatem et ingens gaudium. Oportet enim benevolos famulos cum Domina gaudente gaudere, et etiam simul tristari, si tristaretur.

Quidni enim iure optimo exsiliendum sit et exsultandum, hilarique vultu et tripudiis canendum abeunti Virgini una cum angelis et

a) Ioan. 1, 12.

martyribus et confessorum choris? Quandoquidem quod ceteris omnibus intolerabile fecit natura, hoc vehementissimi materis gaudii et oblectamenti supra modum, ut exordientes dicebamus, gloriosissimae Virgini exstitit, exstincta, ut ita dicam, flamma diuturni desiderii, migrationis, inquam, ex hac vita. Cupiebat enim dissolvi et esse cum Christo magis quam Paulus, qui hoc dixit, si conferre licet; siquidem illi mors praestitit, ut oculis animae desideratum sibi videret immortalibus immortalē, longe quidem felicius quam dum ulnis gestabat illum et lacte nutribat.

18. Non tantum igitur gratulemur gaudenti Virgini inenarrabile gaudium, sed illud quoque addamus. In caelum ipsa eunte, simul et nos ascendamus alacriter quotquot ardente eius desiderio flagramus; et fieri hoc poterit, si purgata mente et ratione ad lucem eius vi contemplativa animae, quantum fas est, prope accedamus. Quod si taliter affecti erimus, reiectis tenebrososis, puri cum pura perpetuo erimus, et per ipsam cum eius Filio ac Patre et Spiritu sancto, Trinitate beatissima. Fas quippe non est impuro et non purgato purum attingere. Porro tenebrosa reiciemus et sordida, lucidique erimus et puri, si, ut compendio dicam, *declinantes ab omni malo*³, ut ait David, fecerimus omne bonum, ut per haec velut instrumenta, et in praesenti vita favorem eius et gratiam mereamur, et caelestium fiamus bonorum compotes maternis precibus Virginis potentissimae apud Filium, quem decet omnis gloria et honor et adoratio cum ingenito eius Patre ac sanctissimo et bono et vivifico Spiritu, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

a) Psal. xxxiii, 15.

τῶν ὁσίων χοροῖς, εἰ δ' τοῖς ἄλλοις ἄπασιν οὐ φορητὸν ἢ φύσει πεποιήκεν, ὑπερβαλλούσης χάριτος ὑπόθεσις καὶ θυμηθίας ὑπερφυοῦς, τοῦθ' ὁ προοιμαῖοῦσιν ἡμῖν εἴρηται, τῇ πανενδόξῳ κατέστη, σβέσαν μὲν τὸ τῆς μακρᾶς ἐπιθυμίας, ὡς φάνηται, 5
πῦρ, τῆς ἐνθνήδου μεταστάσεως λέγω. Ἐπεθύμει γὰρ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι μᾶλλον ἢ Παῦλος ὁ τοῦτ' εἰπὼν, εἰ δεῖ καὶ παραβᾶλλειν, προσενῆσαν δὲ αὐτῇ τὸν ἐπιθυμητὸν θεωρεῖν τοῖς τῆς ψυχῆς ἀφθάλμοις ἀθανάτοις τὸν ἀθάνατον, ἧ 10
που μέγα ἄμεινον, ἢ ὅτε τοῦτον ἐθῆλαξεν, ἐν ταῖς ἀγκυαῖαις ἔχουσα.

18. Μὴ μόνον τοίνυν χαιρούση τῇ θεομητορικῇ χάριν ἀνεκλάλητον συγχαίρωμεν, ἀλλὰ κακεῖνο προσαξιώσωμεν· εἰς οὐρανὸν ἀνιούση συνανῶμεν 15
προθύμως, ὅσοι τῷ 'κεινῆς ὑπερκαύμεθα πόθῳ καὶ περίεσται τοῦτο γενέσθαι, εἰ καθαρθέντες νοῦν καὶ διάνοιαν, εἴτα τῷ περὶ αὐτὴν φωτὶ τῆς ψυχῆς θεωρητικῆς πλησιασάμεν, ὅσον ἔξεστι· κἂν οὕτω διακαύμεθα τὰ σκοτεινὰ διαπτύσαντες, καθαροὶ τῇ 20
καθαρᾷ διηκεῖως συνεσόμεθα, καὶ δι' αὐτῆς καὶ τῷ Ἰῳ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἡνεύματι, τῇ μακαρίᾳ Τριάδι. Οὐδὲ γὰρ θέμις τῷ μὴ καθαρῷ μηδὲ καθαρθέντι τοῦ καθαρῷ ἐφάπτεσθαι. Ἔσται δὲ τὰ 25
σκοτεινὰ καὶ βρυσὰ διαπτῦσαι, καὶ πρωτεῖνος καὶ καθαρὸς ἡμᾶς εἶναι, εἰ δεῖ με συνελόντα εἰπεῖν, ἦν ἀπὸ πάντος ἐκκλίνας ποιηροῦ, τοῦτο ἂν τὸ τοῦ Δαυὶδ, παιῶμεν πᾶν ἀγαθόν, ὅπως τοῖσιν ὡς δι' ὄργάνου ἐνταῦθα τε τῆς ἐκείθεν βροπῆς καὶ χάριτος ἀπολαύωμεν, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐπιτύχωμεν 30
ἀγαθῶν, προσθείαις μητρικαῖς τῆς παρθένου ἀνυσιμωτάταις πρὸς τὸν Ἰῶν, ὃν πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Ἡνεύματι, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. 35
Ἄμην.

VII

GEORGES SCHOLARIOS

HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.

INTRODUCTION

Georges Courtésios Scholarios est, sans contredit, la plus grande célébrité théologique de l'Église grecque, au xve siècle. Sa supériorité sur ses prédécesseurs et ses contemporains lui vient de la connaissance sérieuse qu'il avait acquise de la théologie latine. Il avait lu saint Thomas d'Aquin, dont il traduisit plusieurs ouvrages, et Duns Scot lui-même n'était pas pour lui un inconnu. La lecture de nos grands scolastiques ne le convertit pas aux doctrines catholiques qui faisaient alors l'objet d'ardentes controverses entre les deux Églises. Sans doute, au concile de Florence, auquel il assista étant encore simple laïque, on le vit pencher vers le parti de l'union; mais bientôt, cédant aux remontrances de Marc d'Éphèse, il devint un des plus fougueux adversaires des Latins, et c'est à lui que l'Éphésien mourant confia la direction du parti anticatholique. Il s'acquitta si bien de cette triste mission qu'on peut, à bon droit, le considérer comme le troisième fondateur du schisme grec, après Photius et Michel Cérulaire. Ce fut lui qui, après la prise de Constantinople par les Turcs, fut investi par Mahomet II de la charge patriarcale, et présida, en cette qualité, à la nouvelle organisation politico-religieuse que le sultan imposa à ses sujets chrétiens (printemps de 1454). Sous le coup d'une accusation infamante, il donna bientôt sa démission (mai 1456), et reprit la vie monastique, qu'il avait embrassée peu avant la chute de Constantinople. Les dernières années de sa vie s'écoulèrent dans le monastère de Saint-Jean-Baptiste établi sur le mont Ménécée, près de Serrès. Les suscriptions de certaines de ses œuvres dans les manuscrits nous apprennent qu'il fut, plus d'une fois, obligé de quitter sa retraite. En 1464, il avait déjà fait trois voyages forcés à Constantinople. On ignore la date précise de sa mort. Il vivait encore en 1468.

Nombreux sont les écrits de tout genre qu'il a laissés, et dont un petit nombre seulement ont été édités. Nous n'avons pas l'intention d'en dresser

la liste, travail que Renaudot a si bien amorcé¹. Nous voulons seulement dire un mot des trois homélies mariales qu'il a composées pour les fêtes de l'Annonciation de la sainte Vierge, de sa Présentation au temple et de sa Dormition. De ces trois pièces, seule l'homélie sur la Présentation a été publiée récemment par S. Lampros². L'homélie sur l'Annonciation se trouve dans le cod. 241, Φ-III-15, fol. 103r^o-157r^o, de la Bibliothèque de l'Escurial³. Enfin l'homélie sur la Dormition, que nous présentons au public, est contenue dans les cod. 1289 et 1294 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris, qui sont deux autographes de Scholarios⁴. Le cod. 1294 fut transcrit en 1468 dans le monastère du saint Précurseur, près de Serrès. C'est d'après ces deux manuscrits que nous avons établi le texte que nous donnons.

Comme l'indique la suscription du cod. 1289, l'homélie sur la Dormition fut composée à Constantinople, en 1464, lors du troisième voyage forcé que Scholarios dut faire dans cette ville, après s'être démis de la charge patriarcale. Elle fut lue en public, le 15 août de la même année. C'est un morceau de rhétorique très soigné, où Marie nous est présentée comme le modèle de la vie parfaite et la copie fidèle de la vie même de Jésus. Entre le Fils et la Mère, il n'y a guère eu qu'une différence : les progrès du premier dans la perfection ne furent qu'apparents; ceux de la Vierge furent réels, mais aussi n'eurent-ils pour objet que l'acquisition d'un plus grand amour. Marie ne connut pas la vie purgative, car en elle il n'y avait rien à purifier.

N'y avait-il pas, au moins, la tache originelle? L'orateur formule d'abord un principe fort compromettant pour la conception immaculée. Il déclare que si Jésus avait eu un père selon la chair, il n'aurait pu manquer de contracter la souillure qui accompagne toute génération humaine, depuis le péché d'Adam (½ v). C'est pourquoi il naquit d'une Vierge. Mais il se hâte d'ajouter que cette Vierge devait être digne de Celui qu'elle devait donner au monde.

1. Dans son ouvrage intitulé : *Gennadii patriarchae Constantinopolitani homiliae de sacramento Eucharistiae; Meletii Alexandrini, Nectarii Hierosolymitani, Meletii Syrigi et aliorum de eodem argumento opuscula, graece et latine, seu appendix ad Aeta, quae circa Graecorum de Transsubstantiatione fidem relata sunt in opere* : « *De perpetuitate fidei* ». Paris, G. Martin, 1709. La dissertation sur la vie et les œuvres de Scholarios est reproduite dans Migne, *P. G.*, CLX, 219-308.

2. *Ἡαλιολόγια καὶ πελοποννησιακά*, t. II, Athènes, 1912, p. 136-148. L'édition de Lampros est faite d'après le cod. 1289 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris. Elle est loin d'être satisfaisante de tout point. Cf. *Échos d'Orient*, t. XVII, p. 158-159. Nous en donnerons prochainement une édition nouvelle avec traduction.

3. MILLER, *Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque de l'Escurial*, p. 177. Le cod. 231, Φ-III-15 est du x^{ve} siècle. Cette longue pièce sera également éditée dans la *Patrologia Orientalis*.

4. Cf. A. GARDTHAUSEN, *Griechisch Paleographie*, Leipzig, 1878, p. 321 et 361.

C'est pourquoi elle aussi, bien qu'engendrée suivant les lois ordinaires, fut, par un privilège de la grâce divine, préservée de la tache originelle. Écoutons Scholarios lui-même nous dire cela avec une précision toute scolastique :

« Celui qui devait employer la Vierge à ce ministère (= servir de mère au Verbe incarné) se préoccupa tout d'abord de la préparer pour une fonction bien au-dessus des capacités naturelles, je ne dis pas d'un corps humain quelconque, mais de l'âme la plus parfaite. C'est pourquoi Dieu ne se contenta pas, comme il fait pour les autres saints, de coopérer et de tendre la main à sa bonne volonté; il lui accorda bien plutôt d'agir d'une manière appropriée à la préparation infuse qu'elle avait reçue; de sorte que son action se produisait sans doute en harmonie parfaite avec sa volonté, en vertu de l'habitude et de la puissance donnée d'en haut; mais cette habitude elle-même ne venait pas d'une longue répétition d'actes sagement ordonnés par une volonté éprise de perfection. C'était Dieu qui l'avait jetée dans la nature, *pour qu'en cette Vierge on ne découvrit pas le moindre vestige des déficits de notre nature. Et ce que la conception virginale opéra en Celui qui est né d'elle, cela même la grâce divine l'opéra en celle qui naquit de la conception charnelle, afin qu'une pureté sublime resplendît dans les deux, pureté plus glorieuse dans le Fils, parce que découlant de la nature soustraite à toute occasion de souillure; pureté seulement de grâce dans la Mère, qui devait être toute pure, dès le premier instant de son existence, parce qu'elle devait enfanter le Très-Pur, mais qui avait, unie à sa nature, une occasion de contracter la souillure (= qui était exposée par sa naissance à contracter la souillure) » (§ VII).*

Scholarios, on le voit, marque fort exactement la différence qui existe entre la conception immaculée de Jésus et la conception immaculée de Marie. La première découle de la nature même; la seconde est un privilège gratuit et revêt le caractère d'une préservation. Le théologien byzantin exprime dans son langage à lui ce que nos théologiens entendent par le *debitum* (*proximum* ou *remotum*, peu importe), auquel la Vierge était soumise comme fille d'Adam.

Ce n'est pas là la seule donnée théologique intéressante de notre homélie. A propos du mystère de l'Assomption, l'orateur signale les deux opinions qui avaient cours à ce sujet dans le monde byzantin. Les uns prétendaient que le corps de la Vierge n'était pas ressuscité, mais avait été transporté par les anges dans le paradis terrestre, où il serait conservé intact jusqu'à la résurrection générale. Les autres, au contraire, affirmaient catégoriquement que l'âme de la Vierge, le troisième jour après sa mort, s'était réunie à son corps aussitôt glorifié, et que Marie avait été enlevée au ciel en corps et en âme. C'est à cette dernière manière de voir que se range Scholarios, comme étant la plus sage et la plus probable de toute façon (§ X).

L'orateur parle ensuite en termes magnifiques de l'élévation de Marie au ciel au-dessus de toute créature, de sa médiation universelle, de son rôle

de corédemptrice. Dans la prière finale qu'il lui adresse, il fait allusion aux malheurs et aux calamités qui ont amené la disparition de l'empire byzantin. Ces malheurs sont pour lui des châtiments attirés par l'abandon de la foi traditionnelle, c'est-à-dire par l'adhésion au décret d'union de Florence. On sent percer le désespoir du patriote dans ces mots : « Soumis au jugement divin, nous ne t'importunerons plus par nos prières en te demandant notre délivrance. Conscient de nos propres fautes et de celles des autres, nous avons perdu à ce sujet tout bon espoir. D'espérance, nous n'en gardons qu'autant qu'il faut pour imiter un exemple rare [celui d'Abraham sans doute], et parce qu'il ne faut jamais désespérer de Dieu, qui est mort pour les pécheurs. La seule chose que nous te demandons, c'est de nous tirer de cette vie le plus tôt possible, car nous sommes las. » Mais il veut partir fidèle à la foi de ses pères, ἐπ' εὐσεβείᾳ τῇ πατρίῳ, dût sa persévérance n'avoir pour témoins que Dieu et la Vierge!

GENNADII SCHOLARII HOMILIA IN TRANSITUM
SANCTISSIMAE DEIPARAE

DE TRANSITU SANCTISSIMAE DOMINAE
NOSTRAE DEIPARAE. SCRIPTA EST
ET LECTA IN MONASTERIO PATRIAR-
CHATUS BEATISSIMAE, QUANDO IL-
LUC TERTIO COACTE REDIIMUS. IN-
DICTIO 12.

1. Initium quidem anni nativitatem nobis
produxit Beatae Virginis, quae omnibus homi-
nibus initium facta est verae et spiritualis
nativitatis; ultimus autem hic anni mensis
transmigrationem eius e terra proferens, hanc
quasi quoddam pulcherrimum signaculum
dominicis festis et Dei donis celebratis in eis
ponit, ut tanquam in circulo continuo Dei
Verbi mater nobis sit etiam huius corporalis,
et non tantum spiritualis vitae terminus.
Quia post divinam Providentiam, ipsa etiam
praesentem vitam nobis regit, sicut sane

ἘΠΙ Τῆ ΜΕΤΑΣΤΑΣΕΙ ΤΗΣ ὙΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ἸΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ Ἁ.
ἘΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ἈΝΕΓΓΡΩΣΘΗ ἘΝ Τῆ
ΜΟΝῆ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑ-
ΜΑΚΑΡΙΣΤΗΣ ἘΝ Τῆ ΤΡΙΤῆ ἸΜΩΝ
ἈΝΘΩ ΒΙΑΩΣ ἘΚΕΙ. In d. 13°.

1. Ἢ μὲν τοῦ ἔτους ἀρχὴ τὴν γέννησιν ἡμῶν
ἀνῆκε τῆς μακαρίας παρθένου, ἀρχὴν γεγονοῦσαν
πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ πνεῦμα
γέννησεως· ὁ δὲ τοῦ ἔτους τελευταῖος μὴν οὗτος τὴν
ἐκ γῆς μεταγωγὴν αὐτῆς ἀνείλε, ὥσπερ τινὰ σφρα-
γίδα καλλίστην ταῖς τε θεσποτικαῖς ἑορταῖς καὶ τοῖς
ὅτι αὐτῶν τιμωμένοις τοῦ Θεοῦ δώροις τιθησι
ταύτην, ὡς ἂν ὥσπερ ἐν κύκλῳ διηγεῖται ἡ τοῦ Θεοῦ
Λόγου μήτηρ ἡμῶν καὶ τῆς σωματικῆς ταύτης ἡ,
μὴ μόνον τῆς κατὰ πνεῦμα ζωῆς ὄρος. Ὅτι μετὰ
τὴν θέαν προνοίαν αὐτῆ καὶ τὴν παροῦσαν ἡμῶν
ζωὴν διακυβερνᾷ, καθάπερ ἄρα τῆς αἰωνίου ζωῆς,

1. E codice Paris. graec. 1294 (xv^o saeculo) collato cum Paris. graec. 1289. Littera A cod. 1294 designat, littera B cod. 1289. — 2. B ἐγράφη ἐν τῇ μονῇ τῆς παμμακαρίστης, καὶ ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς κοιμήσεως ἐν τῇ τρίτῃ ἡμῶν ἀνώθω βιαίως· ἐκεῖ τελειωμένης, In d. 13°, ἐν ἔτει σβ'. Sine dubio, numerus 72 aeram creationis mundi iuxta Byzantinos designat, scilicet annum 6972, cui respondet annus 1164 post Christum natum. Indictio duodecima idem tempus subindictat. Ad calcem folii 240 v°, B haec habet : Θεοτόκα· ὑπεράγια, βοήθει τῷ ἐσθλῷ σου Γενναδίῳ : Deigenitrix sanctissima, succurre servo tuo Gennadio.

τῆ μὲν ὑπουργίᾳ τοῦ μυστηρίου, τῷ Θεῷ συναίτιος ἡμῖν ἐπεφάνει, τάξιν συμποῦς ὀργάνου πληροῦσα, τῶν δὲ καθ' αὐτὴν βίῃ καὶ ὑπόδειγμα καὶ πρόδρομος ἦν.

- 5 Καὶ πᾶσι μὴν ἀνθρώποις καὶ μετὰ πάντων τὸν τοιοῦτον διδῶσιν ἀμφοτέρας κόσμον, τὴν τοιαύτην εὐκλήριαν δημιουργεῖ, οὐ κατὰ τὸ σφίσιν ἀρέσκον μάλλον, ἢ τὸ τοῖς πράγμασιν ἐφαρμοζόν, τοὺς ἐν τῷ θεησκευεῖν νόμους ὑφαναμένον τῶν ἐν ἡμῖν
- 10 ἡγεμόνων. Ἐμοὶ δὲ, μετὰ πολλῶν, ὧν ὑπῆρξεν ἄλλων καλῶν, ἐκ τῆς πρώτης πνευματῶν ἀρχῆς, συνεχώρησε μὲν τῶν παντοίων ἐν τοῖς λόγοις ἀγώνων ὡς περ ἀπαρχὴν τινα δοῦναι, καὶ τῆς ἀξαναούσης ἡλικίας καρπὸν, τὴν εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν
- 15 αὐτῆς εὐρημίαν, ἣ, ταύτης ἄρα ἐνδοξούσης τὸ μέλος, καὶ εὐτυχῶς ἦστο τότε καὶ ἦυστο· συνεχώρησε δὲ περιούσιν ἔτι καὶ νῦν ἐν παρακμῇ τῆς φιλοτιμίας ἐκείνης καὶ τῶν πρεπόντων ταύτης καιρῶν καθάπερ σφραγιδα τῆς ἡμετέρας, ὡς εἰκὸς ἐστὶ,
- 20 σπουδῆς καὶ ζωῆς ἵ προσθεῖναι τὴν ἐξόδιον εἰσφορὰν, μετὰ πολλοῦς ἄλλους λόγους αὐτῇ μεταξὺ προσενηγεμένους καὶ χάρις αὐτῇ πάντων τούτων μετὰ Θεοῦ. Δόξα τῷ ταύτην ἡμῖν ἐν ἀνεσσειν, ἐν λύπαις, ἐν τοῖς παροῦσιν, ἐν τοῖς ἐλπίζομένοις², ἐν τοῖς
- 25 ἰδοίσι, ἐν τοῖς κοινοῖς, κανόνα τε καὶ λιμένα, καὶ τύπον, καὶ προσδοκίαν καὶ ὄθον καὶ ὀδηγίαν παρεσχήμενος³, οὐδὲ μόνους ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς τῶν περὶ αὐτὴν ἐξηρητημένοις θαυμάτων· μάλλον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰ καὶ μὴ πάντες ἀνεω-
- 30 γυΐας ὄραν ταῖς ὄψεις θέλουσιν. Συγκεφαλαιούμεν τρίτην αὐτῇ τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν εἰσφορὰν, ὡς περ τῶν δι' αὐτῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ συγκεφαλαιώσις ἦν ἢ πρὸς οὐρανὸν ἄνοδος ἢ νῦν ἡμῖν ἐσραζομένη ἐν οὐκ εὐτυχεῖ μὲν ἀποκατηρίω,
- 35 καθάπερ τὰ πρότερα, εὐσεβεῖ δὲ καὶ δι' εὐσεβείαν κάμνοντι καὶ τοῖς ἐν ἀρχαῖς τῶν πιστῶν συλλόγοις ὁμοίως στρατευομένῳ.

Καὶ τῶν μὲν ἀνηχόντων τῷ κατ' αὐτὴν μυστηρίῳ παντὶ, ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς προτέροις

aeternae vitae tum causa, una cum Deo, nobis eluxit, serviens mysterio et officium connaturalis instrumenti impletis, tum exemplar et praecursor fuit suo vivendi modo.

Et omnibus quidem hominibus et mihi cum omnibus talem dat quotannis ornatum, talem felicitatem procurat, non magis secundum quod ipsis placet, quam secundum quod rebus convenit, cum leges, quae ad cultum pertinent, constituerint qui inter nos duces fuere. Mihi vero, a primo aetatis exordio, cum multis aliis, quorum auctrix ipsa, bonis, concessit ut variorum in dicendo certaminum quasi primitias quasdam fructum, laudationem scilicet in eius Annuntiationem, quae, illa sane melodiam immittente, feliciter tunc cantata est et perfecta; concessit etiam nobis adhuc superstitionibus in immutatione huiusmodi aemulationis et ei convenientium occasionum, quasi sigillum nostrum, ut par est, studii et vitae, addere exitus tributum postquam multas alias orationes interim ei obtulimus; et gratias ipsi de his omnibus post Deum. Gloria ei qui hanc nobis in iucundis, in tristibus, in praesentibus, in speratis, in propriis, in communibus tanquam normam, et portum, et exemplar, et expectationem, et opes et directionem largitus est; neque nobis tantum, sed etiam omnibus qui miraculis, quae circa ipsam sunt, incumbunt; imo etiam omnibus hominibus, quamvis non omnes apertis oculis videre velint. Summatim persolvimus tertium orationum nostrarum tributum ipsi, quasi beneficiorum Dei erga nos, quae per eam nobis advenerunt, recapitulatio esset eius ad caelum migratio, quam nunc celebramus in auditorio non felici quidem, sicut prius, sed pio et propter pietatem laborante, et instar coetium fidelium qui initio fuerunt, militante.

Et cum ea, quae ad totum de illa mysterium pertinent, tum a multis aliis tum a nobis in

1. B ζωῆς καὶ σπουδῆς. — 2. Ad caecum huius folii, haec leguntur a textu scotsa : Δόξα τῷ ἐλευθερωσάντι με Θεῷ διὰ προσευχῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, τρίτον ἦδη, τὸν οἰκτεῖον μοναχὸν Γεννάδιον : « Gloria Deo, qui per intercessionem sanctae Deigenitricis, tertia jam vice, liberavit me, familiarem monachum Gennadium. — 3. B κανόνα τε καὶ τύπον καὶ προσδοκίαν καὶ ὄθον καὶ λιμένα παρεσχήμενος. — 4. B αὐτῆς.

prioribus orationibus illis pro viribus celebrata sint — fieri enim nequit ut mens aut hominum sermo haec assequatur, etiamsi simul omnes in unum convenerint, — cum vero ea, quae in ipsius transitu miraculose patrata sunt, ab aliis optime narrata sint, haec omnia neque repetere neque innovare necessarium ducimus, neutrum facere soliti; inusitatoribus autem donis et vos nutriemus, et eius festum colemus, ipsa praestante et illuminante, felicitis successus spe amissa; et ad honorandam Sapientiae Dei matrem, non magis sermonis pompam quam sapientiae studium adhibendum esse arbitramur. Nihil igitur addere eorum, quae alii prius, et nos ipsi absolvimus, consultum erit. Quod si necessarium fuerit huius orationis proposito mysterii supposita connectere, nemo nos iuste vituperare poterit, quod sic pacta transgrediamur.

2. Omnibus quidem qui ad vitam aeternam sunt praedestinati, utpote qui secundum naturam et rationem ad talem finem properant, initium congruenter huius felicissimae viae est studium proprium cum solertia naturae coniunctum, necnon admonitio parentum, et paedagogorum magistrorumque disciplina et aemulatio et exercitatio in virtutibus, per quae optimos sortiti mores, et ad virtute operandum bene parati, totam voluntatis inclinationem ad bonum inducunt, insidiis ex sensu ortis mediocriter eis obsistentibus, sed tanquam impudentibus catellis recedentibus, et rationis baculo illico verberatis: medium vero illis est in vitam impassibilem progressus, quam purificati iam agunt, perinde ac si nunquam corporibus fuissent coniuncti, et horum omne desiderium in Deum solum ordinatur, neque quidquam negligunt eorum, quibus talem cursum ad eum perficere par est: in fine autem divina caelitus eis affulget vita: neque ascendunt amplius strenue ad Dei participationem, sed hanc assecuti, ut in hoc corpore possibile est, ad contemplationem iudiciorum Dei magno cum ardore se convertunt, utpote qui Deum in seipsis possident, et sub eo, qui omnium auctor est, omnia considerant ut numine afflato decet et eiusdem

λόγοις ἐκείνοις, ὡς ἔνεστιν, ὑμνημένον — οὐ γὰρ οἶόν τε αὐτῶν ἐφικέσθαι νοῦν καὶ λόγον ἀνθρώπων, οὐδὲ συνελθόντων ἂν ἀπάντων ἡμοῦ —, τῶν δ' ἐν τῇ μεταστάσει ταύτης τεθυματουρηγμένον ἄλλοις ἱστορημένον πάνυ καλῶς, οὐτ' ἐπανείναι οὔτε νεω-
 5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

ἔπειτα τοσοῦτον αὐτοῦ πεφροντικότες καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ζωῆς, ὅσον ἂν τις ὄχηματός ἢ συνέργου¹ ποιεῖτο λόγον, ὑπερίκοντος λοιπὸν οὐδ' ἀνισταμένου. τελευταῖον, ὅποσα καὶ σαῖς ἀνέρονται συνεπομένης

5 αὐτοῖς ἡ ἀχθὸς θεοῦ ἐν σφίσι προσηρημένον· καὶ τῷ σίματι μὲν οὐδὲν λοιπὸν, πάντα δὲ ζῶσι τῷ πνεύματι.

3. Τοιοῦτος μὲν τοῖς τοιοῦτοῖς δὲ τῆδε βίος ἐστὶ, μᾶλλον δὲ. ἦν ἔτ' ἦν, ὡς εἰκός ἐστιν αὐτὸν βραχέσει

10 λόγους ἀνίζασθαι ἢ τὴν αἰώνιον ἀκολουθεῖν ἀνάγκη ζωὴν, ὅποτε καὶ καθὼς ἂν ὁ μόνος ἀκριβῶς εἰδῶς καὶ δυνάμενος βουληθεῖ, ὥσπερ αὖ τὴν ἀτελεύτητον ἀθλιότητα τοῖς ἐναντίως βεβιωκόσι. Ταύτην δὲ τὴν ζωὴν ἐξ ὑπερφυῶς ἐλευθεριότητος καὶ τοῖς

15 σώμασιν ἐκ τῶν ψυχῶν ποτὲ διαδώσει, συναχθησομένοις αὐθις καὶ συναφθησομένοις αὐταῖς εὐτυχέστερον ὑπὸ διαθέσεσι ταυαύτῃ ζωῇ καὶ ταιούτῳ χῶρῳ προπέουσαις. Ἄλλ' ὁ τῷ θεῷ Λόγῳ προσειλημμένος ὑπερφυῶς ἄνθρωπος οὐ τὴν αὐτὴν²

20 ἐστοίχησε³ καθάπαξ ὁδόν. Ὡς γὰρ ἀληθεῖ μὲν ἀνθρώπῳ ἤρκει γ' ἂν ἡ πρὸς τὴν ὅλην οἰκονομίαν τὸ κατ' ἄνθρωπον τὸν σπουδαϊότατον ζῆν, ὡς εἰκός ἐστι, ψυχῇ τε ζῶντα καὶ σαρκὶ γρόμμενον, ὡς δὲ Ἰϋῷ Θεοῦ καὶ Θεῷ ἐν ἑαυτῷ τὸν συνημμένον

25 ἄνθρωπον ὑπερφυῶς ὑποστήσαντι καὶ προσωπικῶς ἑαυτῷ συνάψαντι τοῦτον, προσῆκε κρείττονος ἢ κατ' ἄνθρωπον, οὐδ' ὅσον ἐστὶν εἰπεῖν, τῆς εἰς τὸν βίον τοῦτον εισόδου, καὶ τῆς ἐν τούτῳ πάσης διατριβῆς μεταδῶναι τῷ συνημμένῳ· διόπερ οὐ μόνον

30 τοῖς ἄλλοις ἄπασιν, ὁμοῦ τε κατ' ἄνθρωπον ἀληθῶς, καὶ κρείττονος ἢ κατ' ἄνθρωπον δὲ ἡμέτερος βεβίωκεν Ἰησοῦς. Καὶ οὐ φημι τὰς θεοπροπέας ἐκεῖνου θαυματουργίας, τὴν δὲ ἀνθρωπίνην δίκαιαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τῆ τάξει τῆς τοιαύτης δικαίτης.

35 Οὐ γὰρ ἐμβάθμως προέκοπεν ἐπὶ τὸ πέρασ τῆς ἀρέτης, οὐδ' ὡς ἄλλοι που κείμενον ἐξήτει τὸ τέλος· οὐδ' ἐκ τοῦ τὰς ἐπιθυμίας ἀγῆσαι τὰς τῆς σαρκός, καὶ καθήρασθαι τὴν ψυχὴν τοῖς ταπεινότεροις τῶν ἔργων ἐπὶ τὰς μεζούρας ἡγῆθη τῶν ἀρετῶν, τὰς κεκαθαρμένον πρόπεουσαις· οὐδ' ἐκ τοῦ πρακτικῶς

40 πρὸς τὸν θεωρητικὸν εὐτάκτως ἤρετο βίον· ἀλλ' ἅμα τε ἄνθρωπος ἦν καὶ συλλήβδην τὴν ἀνθρωπίνην

donis refertos. Et in principio quidem corpus habent ut inimicum; deinde tantum de eo et eius commercio solliciti sunt, quantum quis de vehiculo aut socio curat, cum iam obsequatur nec resistat; demum istud tanquam umbram ipsos comitantem aut onus sibi divinitus impositum sustinent. Et corpori non amplius vivunt, sed vita eorum tota spiritui dicata.

3. Talis quidem talibus vita praesens exstat, vel potius tempus fuit quo exstitit, ut par est illam brevi sermone insinuare; cui vitam aeternam succedere necesse est, ubi et sicut voluerit ille, qui solus certe novit et potentiam habet; quemadmodum, contra, eis qui oppositam vitam duxerunt miseria manet perpetua. Hanc autem vitam prae nimia liberalitate etiam corporibus Deus ex animabus communicabit, quando rursus consociabuntur eis et feliciter coniungentur cum qualitatibus huiusmodi vitae et huic loco convenientibus. Sed qui a divino Verbo supernaturaliter assumptus est homo non eadem prorsus via processit. Etenim, qua verus homo, satis utique erat ad universam dispensationem, illum ad exemplar hominis probatissimi vivere; qua vero Filius Dei et Deus in seipso substantiam coniuncto homini mirabiliter tribuens, et hunc in unitate personae sibi copulans, illum decebat coniuncto communicare ingressum in hanc vitam necnon totum vitae decursum more humano nobiliorem et prorsus ineffabilem; ideo non solum similiter atque omnes alii more humano vere vixit Iesus noster, sed etiam modo superiori. Neque loquor de divinis illius et mirabilibus operationibus aut de humana vitae ratione tantum, sed etiam de ordine huiusmodi victus.

Non enim gradatim ad virtutis perfectionem progrediebatur, neque tanquam alibi positum inquirebat terminum, neque coarctando carnis desideria et humilioribus operibus animam purificando, ad sublimiores pervenit virtutes purificato congruas; neque a practica ad contemplativam ordinate assurrexit vitam, sed simul homo fuit et confestim humanam virtutem totam habuit, praeditus quidem libero

1. Ἀ συνέργον. — 2 B τοῖς ἄλλοις. — 3. ἐστοίχησε.

arbitrio, sed humanam rationem habens immutabilem, quae bellum adversus sensum ignorabat, ducebat autem ad bonum tanquam naturaliter insitum. Et ipse fuit simul finis, et ille qui statim vere fini fuit aptatus.

4. Et prophetavit Isaias illum bonum electurum, antequam aliquid mali cognosceret aut praefereat^a, prophetiam enuntians infirmiorum, ut patet, sublimitate mysterii, quamvis magna esset; revera eligendi malum possibilitas ipsa ei decrat, nec aliquid erat, quod tunc ignoraret. Et corpus quidem proficiebat aetate, caelestis vero gratia statim ab incubulis ipsi aderat; et quamquam secundum animam illico perfectus fuit, corpore tamen proficiente secundum aetatem, oculis intuentium virtutem crescentem facere videbatur. Et, ut potest mysterio supernaturali probabile coaptari, divinus Spiritus in virgine formavit carnem statim organis praeditam et ad animae infusionem proxime dispositam: carni vero animam confestim indidit Dei Verbum, nullibi quidem absens, ut Deus, ibi vero peculiariter praesens. Sic enim cum Patre, qui misit eum, voluit. Et creat sane ipse alias animas hominum, sed aliis hanc adducit, sibi autem et quae tunc ei copulata est carni, huic propriam animam formavit.

Nilominus secundum communem legem partus est, et natus et nutritus, tanquam verus filius hominis et homo. Ita sane aetate proficiebat; sed in eo ab ipsis maternis visceribus inerat perfectio animae; et organi perfectione indigebat, non ut exercitatione vel disciplina puritatem et sapientiam acquireret; sed tantummodo, ut tali instrumento secundum legem nato uteretur, et sic minus percelleret eos, qui in illo, etiam in puerili aetate, ineffabilem sapientiam et prudentiam mirabantur. Ad haec ergo matre etiam ei opus erat, necnon huius sponso et custode, quoad ea scilicet, quae corpori congruebant, quamdiu his indigere secundum communem legem necesse erat; superna autem gratia non solum primam aeta-

ἀρετὴν εἶγεν ἅπασαν, προαιρούμενος μὲν, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπινον λόγον ἀκινήτως καὶ δίχα πολέμου τοῦ πρὸς τὴν αἰσθησιν ἔργον ἐπὶ τὰγαθὸν ὁδηγοῦντα καθάπερ φύσει συνόν. Καὶ αὐτὸς ἦν τὸ τε τέλος καὶ ὁ τῷ τέλει πρέπων ὄντως εὐθὺς¹.

4. Καὶ προφητεύεσε μὲν αὐτὸν Ἰσαΐας ἐλλέξεσθαι τὸ καλὸν πρῶν ἂν γινῶναι ἢ προσέσθαι τι πονηρὸν, ἰσθεσεστέραν, ὡς εἰκὸς, τοῦ ὕψους τοῦ μυστηρίου τὴν προφητείαν, καίτοι μεγάλην οὔσαν, ἐκθέμενος τῷ ὄντι δὲ, οὐδ' ἦν ὅπως ἂν ἔλοιτο τὸ κακὸν, οὐδ' ἦν ὅ τι τότε ἠγνοεῖ. Καὶ τὸ μὲν σῶμα προέκοπτεν ἡλικία, ἡ δ' οὐράνιος χάρις εὐθὺς ἐν σπαργάνοις αὐτῷ παρῆν, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτίκα τέλειος ὦν, τῇ καθ' ἡλικίαν ἤλικαν ἐπιούσει τοῦ σώματος τὴν ἀρετὴν ἔργον ἐδόκει τοῖς ὀρθῶσι συναυξομένην² καὶ ὡς ἐνδοξεῖται τῷ ὑπερβυεῖ τοῦ μυστηρίου τὸ εὐλογον ἐφαρμόζειν, ἐνέπλατε μὲν τὸ θεῖον Πνεῦμα τῇ παρθένῳ τὴν σάρκα ὀργανομένην εὐθὺς, καὶ οἷα ἂν εὐθὺς ἐμψυχότο· ἐνέπλατε δὲ τῇ σαρκὶ τὴν ψυχὴν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος αὐτίκα, οὐδαμῶθεν μὲν ἀπὸν ὡς Θεός, ἐκεῖ δὲ παρὼν ἰδιαίτερον. Οὕτω γὰρ μετὰ τοῦ πέμψαντος πατρὸς ἐβουλήθη. Καὶ δημιουργεῖ μὲν αὐτὸς καὶ τὰς ἄλλας ἐν ἀνθρώποις ψυχὰς, ἀλλ' ἑτέροις ταύτην παράγων, ἑαυτῷ δὲ καὶ τῇ συνημένῃ τότε σαρκὶ τὴν οἰκείαν αὐτῇ ψυχὴν ἐνέπλατεν.

Ἐτίκτετο δὲ κατὰ νόμον οὐδὲν ἤτιτον, καὶ ἐτρέφετο γεννηθεὶς, ὡς ἀληθὴς υἱὸς ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπος. Οὕτω δὲ καὶ ἡλικία προέκοπτε μὲν, ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς αὐτῷ τελειότης ἀπ' αὐτῶν τῶν μητρικῶν ἐνῆν σπλάγγμων, τῆς τοῦ ὄργανου χρηζοντι τελειώσεως, οὐκ ἀσχεῖν ἑαυτὸν οὐδὲ γυμνάζειν εἰς καθαρότητα καὶ σοφίαν, ἀλλ' ὥστε κελεῖσθαι μόνον αὐτῷ, τοιοῦτω κατὰ νόμον γεγεννημένῃ, καὶ ἤτιτον ἐκπλήττειν τοὺς κἂν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ πρὸς τὴν ἀπόρρητον ἐν αὐτῷ σοφίαν καὶ σύνεσιν τοῦτο πάσγωντας. Πρὸς ταῦτ' ἄρα καὶ τῆς μητρὸς εἶδειτο καὶ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς καὶ φύλακος, τὰ τῷ σώματι δηλονότης πρέποντα, ἕως καὶ τούτων δεῖσθαι κατὰ νόμον ἐπάναγκας ἦν· ἡ δ' ἄνωθεν

1. B. πρέπων εὐθὺς.

a Is. vii. 16.

χάρις καὶ νηπίω καὶ βρέφει παρῆν, οὐ μόνον τὴν παρῶτην ἡλικίαν ἀμείβοντι καὶ δευτέρω.

5. Καὶ τὸν μὲν θεωρητικὸν ἐξήγυσε βίον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐν αὐτῇ τῇ νεότητι, τῇ σοφίᾳ καὶ ταῖς ἀποκρίσει πάντας ἐκπλήττειν, τὸν δὲ πρακτικὸν ἔτελες τῆς ἐν ἀνθρώποις ἐποιεῖτο διαίτης, ὡς τοῦτου χάριν μετ' ἀνθρώπων γεγεννημένος. Καὶ πολλῶν μὲν ἕκαστα δεῖται λόγων, μᾶλλον δὲ οὐδεὶς ἂν οὐδεὸς ἐφίκοιτο λόγος· ἀρκεῖ δὲ τοσοῦτον περὶ τὴν παρούσαν χρῆσιν εἰπεῖν. Ὡς ἄρα πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις σπουδαίων ἐκ τοῦ πράττειν ἐπὶ τὸ θεωρεῖν ἐρχομένων, ὡς εἰκός ἐστι τοὺς ἀτελεῖς ἐν τῇ φύσει σπινθῆρι καὶ ζωπύρῳ χρωμένους τῆς τελειότητος προκόπτειν ἐμβάθμως σπουδῇ πρὸς τὴν τελειοτέραν ζωὴν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὡς κρείττων ἢ κατ' ἀνθρώπων ὢν, εὐθύς μὲν τὸν θεωρητικὸν ἐξήγυσε βίον μέγρι πολλοῦ οὐδ' ἄνευ τοῦ πρὸς ἑαυτὸν πρακτικοῦ. Ὅτε δ' ἐγκαίρως εἶχε λοιπὸν πρὸς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐπιστρέφειν σπουδῆν, τὸν πρακτικὸν ὑπερφυῶς ἐπιτετήδευκε βίον, ὃς τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσι τὴν σωτηρίαν, αὐτῷ δὲ τὴν ὑπερφυᾶ ὄδον οἴσταν ἐμελλεν, ἀνθ' ὧν ἐταπεινοῦτο πᾶν σφοδρῶς, ὑπερφυομένῳ· καὶ ἀνθ' ὧν ἰκουσίως ὑπεχώρει τῇ ψήφῳ τῶν πονηρῶν, τῆς γῆς καὶ τῶν οὐρανῶν καὶ πάσης οὐσίας ὑποταξομένης αὐτῷ καὶ γονυκαμψούσης· καὶ ἀνθ' ὧν ἐδίδοτο δίκην, ἀναμάρτητος ὢν, ἱκανοποιῶντι τῷ τε συνόντι Θεῷ Λόγῳ καὶ τῷ πεπομφότι Πατρὶ τὴν ὑφειλομένην τῇ φύσει δίκην ἐκ τοσοῦτων τῶν χρόνων. Ἐνὶ δὲ πάντα εἶπετο ταῦτα, τῷ δίχα σπέρματος γεγενῆσθαι, οὐ τῆς ἀξίας μόνης τῆς τῷ ἀνθρωπίνῳ τοῦ θείου Λόγου προεπούσης, ἀλλὰ γε καὶ τοῦ σωθῆναι τὴν φύσιν οὕτως ἂν μόνος εἶνεκα.

Ἐδει γὰρ καθαρὸν ὑπὲρ ἀκαθάρτων ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἀνθρώπων μὲν ὑπὲρ συγγενῶν, ἀντιρροπον δὲ τῆς φύσεως ὅλης τοῦ γένους ἔχοντα τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἰσχυρὴν ἐκ τοῦ συνόντος αὐτῷ Θεοῦ· ἐκ σπέρματος δ' ἂν γενομένη οὐκ ἂν οἶδ' ἂν μὴ καὶ τὸν ἐκείθεν ῥύπον συνειναι, τὸν ἐκείθεν πᾶσιν ἀνθρώποις τῇ τοιαύτῃ διαδοχῇ κατόντα· ὥστε δ' ὑπὲρ συγγενῶν ἀπάντων ἀπολογίσασθαι, ἕρκει μᾶτῆρα σχεῖν ἀληθῆ, καὶ τὴν σύλληψιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐγγάστριον αὐξήσιν· καὶ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν

tem mutanti et secundam, sed etiam parvulo et infanti aderat.

5. Et statim a principio contemplativam perfecit vitam, ita ut in ipsa iuventute sapientia et responsis omnes perculerit; activam autem sibi proposuit ut finem suae conversationis inter homines, quippe qui huius gratia inter homines venerit. Et singula sane multa indigent oratione, vel potius nullus ullius sufficeret sermo; satis vero est pro praesenti necessitate tantum dixisse. Quotquot igitur inter homines pietatem colunt ab actione ad contemplationem deveniunt; qui, cum sint imperfecti, in natura autem habeant perfectionis scintillam cinere obrutam, nonnisi gradatim, labore proprio, ad vitam perfectiorum progrediuntur. Dominus vero noster Iesus, ut hominibus excellens, statim contemplativam perfecte duxit vitam multo tempore, non neglecta vita activa erga seipsum. Quando autem tempus advenit humanae salutis curam gerendi, praeclare activam duxit vitam, quae omnibus quidem aliis salutem, ipsi vero ingentem gloriam allatura erat. Etenim, eo quod vehementissime humiliatus fuit, superexaltari meruit; et quia libenter sententiae perversorum se submitit, terra et caeli et quaelibet essentia ei se subicere et genu flectere debuerunt; et eo quod poenas luit, quippe qui sine peccato fuit, solvit tum Deo Verbo sibi unito, tum Patri, qui eum misit, poenam ex tanto tempore a natura debitam. Uni vero haec omnia obvenerunt, ei scilicet qui sine semine natus est, non solum ob dignitatem humanitatis Dei Verbi congruam, sed etiam quia hoc modo tantum natura salvari poterat.

Oportebat enim mundum pro immundis causam agere, et hominem pro cognatis, sed qui a Deo sibi coniuncto haberet dignitatem et potentiam totius naturae genus compensantem. Quod si ex semine fuisset, impossibile utique fuisset eum carere macula illa, quae exinde per huiusmodi propagationem ad omnes usque homines pervenit. Ut autem pro consanguineis omnibus causam agere posset, satis illi erat veram matrem habere, et conceptionem, et in ventre incrementum, et partum, et

cibum et reliqua omnia, quae iuxta naturae leges hominibus contingunt. Ei igitur, qui sine semine fuerat conceptus, merito supernaturalis haec vita successit.

6. Inde iure ei, quae hunc paritura erat, omnia statim contigerunt, quae mysterio congruebant; victus quoque tantis mirabilibus accommodatus et Dei matri conveniens fuit. Ipsa enim sine viro paritura erat. Eis vero qui hanc in lucem protulerunt opprobrium sterilitatis abstulit et moerorem, praeter omnem expectationem; et cum illorum precibus, quamquam de difficillimis, divina praedestinatio concurrat desuper. Et virgo ipsa cum et anima et corpore esset purissima, conditori de carne sua communicatura erat: parentibus vero eius omnia, quae tali puellae convenirent, fuere: et genus antiquum, et res familiaris, et animae corporisque munditia. Et illi quidem reverenter Gabriel nuntiator adstitit bonorum, quae ipsi confestim obventura erant coelitus, et per ipsam universo mundo, necnon prosperitatis generis longe antea praedictae; parentes vero multimodis revelationibus cognoverant hanc ex se ipsis divinum fructum fore et esse, per quem Deus omne genus honorare vellet. Zacharias autem, angelo fidem adhibere recusans nuntianti conceptionem in senectute et sterilitate futuram eius qui in utero exsultaturus erat, et praecursurus, et testaturus, et vaticinaturus, et ad baptismum Filio sublimi sibi cognatae virginis serviturus, usque ad eventum, loquelae privatione punitus est. Et quidem, quando peperit, angelorum collaudationes aere implebant, et Magi cum labore e longinquo munera afferebant nato reverenter, et vilitatem apparentem non magis admiratione quam voluptate maxima honorabant, eo quod iis, quae ex divino oraculo sperabant, non sunt frustrati; quando vero antea gloria est, revelationes diviniore futuram eius gloriam praenuntiabant.

Et Sanctus sanctorum ei sane edendus erat, iuxta dicta Isaiae et Danielis; parentes autem illam Sanctis sanctorum tradiderunt non sine superno afflatu. Et omnia mirabilia, ut compendiose dicam, quae illi tum gignendae tum

τροφήν καὶ πάντα δὴ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὸν ἐν ἀνθρώποις συμβαίνειν νόμον τῆς φύσεως. Ὡς οὖν δίχα σπέρματος συλληφθέντι εὐλόγως ὑπερφυῆς ἔκεινος ἰχολούθησε βίος.

6. Ἐνεύθεν εἰκότως καὶ τῇ τὸν τοιοῦτον τίκειν 5
μελλούσῃ πάντ' εὐθὺς τῷ κατ' αὐτὴν μυστηρίῳ
πρέποντα ἦν' ὅτι ἐ βίος αὐτῇ τοιοῦτοις παραδόξοις
συμβαίνων καὶ Θεοῦ προσήκων μητρί. Αὕτη μὲν
γὰρ ἄνευ ἀνδρός ἐμελλε τίκειν. Τοῖς δὲ προηγήσοι
ταύτην εἰς φῶς τοῦνείδος τῆς ἀτεκνίας ἔλυσε καὶ τὸ 10
ἄλγος παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα· καὶ ταῖς ἔκεινον εὐχαῖς,
καίτοι περὶ σφόδρως δυσκόλων, ὁ θεῖος προσρισμὸς
συνέτρεγεν ἄνωθεν. Καὶ παρθένος μὲν αὐτῇ, καὶ
ψυχὴν καὶ σῶμα καθαρωτάτη, τῷ δημιουργῷ τῶν 15
αὐτῆς σαρκῶν ἐμελλε κοινοῦναι, τοῖς δὲ γονεῦσιν
αὐτῆς πάντ' ἦν τοιαύτῃ παιδί πρέποντα· καὶ γένος
ἄνωθεν, καὶ βίος· οἰκείος, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος
καθαρότης. Καὶ τῇ μὲν εὐλαβῶς ὁ Γαβριὴλ μηνυ-
τῆς ἦν τῶν αὐτεῖα μελλόντων αὐτῇ, τε ἤκειν 20
οὐρανῶθεν καλῶν, καὶ δι' αὐτῆς τῷ κόσμῳ παντί,
καὶ τῆς πόρρωθεν προλεγομένης τοῦ γένους εὐετη-
ρίας· οἱ δὲ γονεῖς πολλοὶ ἀποκαλυπτόμενον τρόποις
ἤδραν τὸ θεῖον ἔσεσθαι καὶ εἶναι ταύτην καρπὸν
ἐξ αὐτῶν καὶ βουλούμενον· τι δὲ αὐτῆς τὸ γένος 25
ἅπαν τιμᾶν· ὅτι ἐ Ζαχαρίας οὐδὲ πιστεύειν ἔχων
ἀγγελῷ Θεοῦ τὴν ἐν γήρῳ καὶ στειρωσει παιδο-
τοκίαν τοῦ μέλλοντος προσκρίτῃν ἐν γαστρὶ καὶ
προτρέχειν καὶ μαρτυρεῖν καὶ προφητεύειν, καὶ
πρὸς τὴν βάπτεισιν ὑπουργεῖν τῷ τῆς συγγενοῦς
ὑπερφυῆ τόκῳ παρθένου, δίχην εἰδίω τὴν μέχρι 30
τῆς ἐκβάσεως κώφευσιν. Καὶ τικτούσης μὲν, ἀγ-
γέλιον θεολογίαι τὸν ἀέρα ἐπλήρου, καὶ μάγοι
πόρρωθεν κάμνοντες ἐδωροφόρον τῷ τικτομένῳ
μετ' εὐλαθείας, καὶ οὐ μᾶλλον διὰ θαύματος τὴν
φαινομένην εὐτελειαν ἢ δι' ἡδονῆς ἐποιούντο μεγί- 35
στης, τὸ μὴ ψευθῆναι τῶν ἐκ τῆς θείας μοίρας
ἐλπίδων· τικτομένης δὲ πρότερον, ἀποκαλύψαις
θεοῖσραϊ τὴν ἐσομένην αὐτῇ προμύησιν δοξάν.

Καὶ ἄγιοι μὲν ἅγιον ὑπ' αὐτῆς ἐμελλε τίκεσθαι,
φρασίην Ἰσαΐας καὶ Δανιήλ· τοῖς ἁγίοις δὲ τῶν 40
ἁγίων ἀνετίθων αὐτὴν οἱ τεκόντες, οὐκ ἄνευ τῆς
ἄνωθεν ἐπιτοκίας· καὶ πάντα δὴ, συλληφθῆναι εἶπειν,
τὰ τελεθρομένη τε καὶ τελεθροῖσι παραδόξοισιοῦμενα

πρόδρομα μειζόνων ἢν ἐξαισιών, οἷς ὁ σαρκωθεὶς
 ἐξ αὐτῆς τὴν οἰκειάν παρουσίαν ἐκόσμηε, τῷ ταπεινῷ
 τῆς οικονομίας τὴν ζωηρτὴν ἀνθρώποις κεραυνῷ
 τῆς ἀληθείας λαμπρότητα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀριθμεῖν,
 5 μὴ καὶ πέρα τοῦ μέτρου καὶ τῆς χρείας ἢ τῆς
 παρουσίας. Ἢ δὲ πρόθεσις ἡμῖν ὁ τῆς μακαρίας
 παρθένου βίος ἐστίν¹, τῷ τοῦ γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς,
 ὡς εἰκὸς ἦν, συναΐων, οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
 ἢν οἷ σκοπεῖν καὶ πραγματεύεσθαι πρόρρου.
 10 7. Οὐ τοίνυν πρόεκοπεῖν οὐδ' αὐτὴ πρὸς ἀρετὴν,
 οὐδὲ καθιρομένη τὴν τάξιν ἔσχε τῆς καθαρότητος,
 οὐδὲ σπουδῇ μόνῃ τὸν ἱσάγγελον εἰλάφει βαθμῶν
 ἐν σαρκί, καὶ πρὶν αὐτῆ τὸν τῶν ἀγγέλων ἐνοικῆσαι
 15 διστότην· ἀλλ' ὄργανον ἦν ἐκ Θεοῦ κατασκευασ-
 μένον εὐθὺς τοιοῦτον λειτουργίῳ πρέπον, καὶ
 πρὶν τὸν καιρὸν ἐφῆκειν τοῦ λειτουργήματος, οὐ
 ψυχῆς μόνῃν ζητούντος καθαρότητα καὶ σαρκὸς,
 ἀλλὰ καὶ σώματος ἡλικίαν ἐκδεχομένου. Ὅθεν τῷ
 20 μέλλοντι γρῆσθαι, καὶ κατασκευάζειν πρῶτον ἐμέ-
 λησεν, εἴ γε πρὸς τὸ ταύτης ἀξιωθῆναι λειτουργίας
 οὐχ οἷον τ' ἂν ἦν οὐδεμίαν ψυχὴν οἶκθον οὕτως
 ὀργανωθῆναι, σχολῆ γε τοῦ συνόντος τὴν φύσιν
 σώματος.
 Οὐ τοίνυν συνήρει μόνον καὶ χεῖρα παρείχε τῇ
 25 καλῇ προαιρέσει, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις σπουδαίοις,
 ἀλλ' ἐδίδοτο μάλλον ἀξίως τῆς ἐγκτισθείσης αὐτῆ
 παρασκευῆς ἐνεργεῖν· ὡς εἶναι τὸ μὲν κατὰ τὴν
 δοθεῖσαν ἔξιν τε καὶ δύναμιν ἐνεργεῖν ἀκριβῶς τῇ
 30 βουλήσει ταύτης προσῆκον, τὴν δ' ἔξιν οὐκ ἐξ
 ἐνεργειῶν αὐτῆ προτειλῆσθαι, πλῆθει τε καὶ τάξει
 συντιθεμένων ὑπὸ χρόνου τε καὶ σπουδῆς, ἀλλ'
 οὐρανῶθεν συγκαταβεβλήσθαι τῇ φύσει, ὡς ἂν οὕτω
 μὴδ' ἴχνος τι τῶν τῆς φύσεως ὑστερημάτων ταύτης
 35 συνῆ. Καὶ ἕπερ ἡ σπέριματος ἀνευ σύλληψις ἐν τῷ
 παρ' αὐτῆς γεννηθέντι, τοῦτ' αὐτῆ, καὶ διὰ σπέρ-
 ματος γεννηθείσῃ, ἡ θεία χάρις ἐνήργει, ὡς ἂν καὶ
 ἐν ἀμφοῖν ἡ καθαρότης ἐνεῖουσα τῷ μὲν ἐξ αὐτῆς
 γεννωμένῳ καὶ διὰ τὴν φύσιν ἐνδοξότερος ἦ, οὐδε-
 40 μιαν ῥύπου πρόσφασιν ἔχουσαν, τῇ δὲ τοῦτον γεννώσῃ
 κατὰ χάριν προσῆ μόνον· καὶ ἡ καθαρωτάτη, γεννη-
 θεῖσα εὐθὺς, ὡς δὴ μέλλουσα τὸν καθαρώτατον
 τίκτειν, καίτοι ῥύπου πρόσφασιν ἔχουσα τῇ φύσει
 συνοῦσαν.

1. B ἐστίν.

genitae obvenerunt, praevia erant maiorum
 portentorum, quibus qui ex ea incarnatus est
 proprium adventum ornavit, humilitati dispen-
 sationis veritatis splendorem commiscens homi-
 num captui accommodatum. Et haec quidem
 enumeranda non sunt ultra modum et praesen-
 tem necessitatem; propositum autem nostrum
 est beatae Virginis vita, quae ei, qui ex ea
 natus est, non cuilibet alii inter homines, ut
 par erat, consona fuit; quam considerare oportet,
 et tractare utile est.

7. Igitur neque ipsa proficiebat in virtute,
 neque purificatione obtinuit statum puritatis,
 neque studio solo angelicum consecuta est
 gradum in carne, etiam antequam angelorum
 Dominus in ea habitaret; sed instrumentum
 fuit a Deo statim praeparatum huiusmodi
 ministerio congruum, etiam antequam tem-
 pus adveniret ministerii, quod non solum
 animae et carnis munditiam, sed etiam aetatem
 corporis suscepturi requirebat. Unde ille qui
 hoc instrumento usus erat, curavit primum
 illud praeparare; siquidem nulla anima ex se
 potuisset sic aptari, ut tali ministerio digna effi-
 ceretur, quanto minus natura corporis ei
 coniuncti.

Igitur non cooperabatur tantum, et manum
 porrigebat bonae eius voluntati, sicut in aliis
 devotis, sed potius modo digno praeparatione
 ipsi indita operari tribuebat, ita ut eius opera-
 tio quidem, secundum datum habitum et poten-
 tiam, eius volitioni omnino consentanea esset,
 habitus vero ei inesset non ex actibus repetitis,
 et ordinate ex industria per longum tempus
 productis, sed caelitus naturae infusus esset,
 ut sic ne levissimum quidem vestigium defectum
 naturae ei inesset. Et quod sine se-
 mine conceptio in eius nato, hoc ipsi, etsi
 per semen genitae, divina gratia operata est,
 ut in ambobus esset puritas stupenda: in eius
 nato quidem gloriosior, propter naturam macu-
 lae nullam occasionem habentem; in ipsa vero,
 quae hunc genuit, secundum gratiam tantum
 eadem adesset; et purissima esset Virgo, a
 generatione statim, utpote purissimum pari-
 tura, quamvis maculae occasionem haberet
 naturae coniunctam.

8. Unde puritati matris adeo felix in hominum natura, et primae et ultimae, omnia sane consentanea fuerit : scilicet Deo consecrata fuit, sola in Sanctis sanctorum inhabitavit inter alias virgines, quae exterioribus aedibus assidebant, quippe quae figurarum, quae ibi erant, terminus erat, et figurae ipsae eam signabant : in sanctuario victus supernaturalis, ipsorum angelorum assistentia, animae perfectio una cum corporis incremento proficiens, non ex actione ad contemplationem, non ex vita purgativa ad statum purificationis consummatae, non e mercenariorum regione ad liliorum haereditatem, non e devotione instabili ad unionem cum Deo firmam et semper eandem perseverantem, sed in gradibus amoris erat profectus eius, et in supernis illuminationibus magis ac magis animam illius, divino amori prorsus deditam, collustrantibus, corpore ex coniunctione cum tali anima vitam tantummodo lucrante, nullam vero aliam molestiam movente, ideoque purissimo cum purissima conversante eique serviente. Ad haec, concise dico, — appropinquante iam mysterio ad quod fuerat praeparata, e templo pius exitus, desponsatio cum eo qui opportune ei et mysterio ministraturus erat, et tunc ipsi tum eis provisurus, qui stupendis circa eam patris fidem denegaturi erant aut de his dubitationem passuri. E longinquo illuminationibus talia edocta, non turbatur ad aspectum Gabrielis, nec prae nuntiorum magnitudine diffidit, sicut Zacharias in re minus stupenda, quamvis pontifex esset, et senex, neque insuetus ipse angelicis apparitionibus. Quae vero partum subsecuta erga natum sollicitudo. Filio et Deo necnon matri et ancillae tali congrua, activae vitae principium fuit ipsi, quae antea tempus contemplationi navaverat vitamque dicarat. Talis autem actio contemplationi fuit additamentum, non diminutio. Non enim suiipsius causa aut aliorum propter seipsam, neque naturae indulgens, neque ex sola erga alios humanitate, sed ex amore Domino continuo serviebat; et cui insatiabiliter adhaerebat secundum mentem, cum ipso, quando apparuit, conversata est; et corporale ministerium praestans, subsequentes

8. Ὅθεν τῆ καθαρσιότητι τῆς οὕτως εὐτυχεστάτης ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει μητρός, καὶ πρώτης καὶ τελευταίας, πάντ' ἦν ἀκαλόουθα ἀγίουτο καθιερωθῆναι Θεῷ, τὸ τοῖς τῶν ἁγίων ἁγίοις μόνην ἐνοικισθῆναι τῶν ἄλλων παρθένων, αἱ τοῖς 5 ἔξω παρθενοῦσι προσήδρουν, ὡς πέρας τῶν ἐκεῖ τύπων οὖσαν; καὶ ὡς αὐτῶν ἐκείνην τυποῦντων ἢ ἐν τοῖς αὐτοῖς ὑπερφυῆς δάκρυα, αὐτῶν ἀγγέλων ἐπιστάσαι, ἢ συμπερβαίνουσα τῆ τοῦ σώματος αὐτῆ κατὰ τὴν ψυχὴν τελειότες, οὐκ ἐκ τοῦ πράττειν εἰς τὸ θεωρεῖν, οὐκ ἐκ τοῦ καθαιρέσθαι πρὸς τὸ κεκαθάρθαι, οὐκ ἐκ τῆς τῶν μισθαρνοῦντων χώρας εἰς τὴν τῶν παίδων, οὐκ ἐκ τῆς ἀλλοιουμένης εἰς τὴν ὡσαύτως ἔχουσαν αἰεὶ καὶ ἐδραϊὰν τῷ Θεῷ προσεδρεῖαν, ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς ἀγάπης βαθμοῖς 15 ἢ πρόοδος ἦν αὐτῆ, καὶ τοῖς ἄνωθεν φωτισμοῖς ἐκ προσθήκης τὴν ἐκ προσθήκης τῷ θεῷ πόθῳ προσφουμένην αὐτῆς ψυχὴν καταλάμπουσιν, τοῦ σώματος ἐκ τοῦ τοιαύτη ψυχῆ συνεῖναι, τὸ ζῆν παρ' αὐτῆς ἀποκερδαίνοντος μόνον. ὄχλον δὲ ἄλλων οὐδένα 20 παρεχομένου, καὶ διὰ τοῦτο καθαρσιότητι καθαρσιότητος συνόντος τε καὶ δουλεύοντος. Ἐπὶ τούτοις, φημί δὲ συντέμενον, τὸ, προσάγοντας ἔτι τοῦ μυστηρίου πρὸς ὃ παρεσκεύαστο, τοῦ ἱεροῦ μὲν εὐσεβοῦς μεταστῆναι, μνησθῆναι δὲ τῷ μέλλοντι 25 λειτουργεῖν ἐγκλίρω; αὐτῆ καὶ τῷ μυστηρίῳ, τῷ φυλάττοντι καλῶς οὐ μᾶλλον αὐτὴν ἢ τοὺς τοῖς περὶ αὐτὴν παραδόξοις διαπιστεῖν ἢ διασαλεύεσθαι μέλλοντας τὸ πόρρωθεν πεφωτισμένην πρὸς τὰ τοιαῦτα, μὴ ταραχθῆναι πρὸς τὴν θέαν τοῦ Γαβριὴλ, ἢ 30 πρὸς τὴν τῶν μηνυμάτων ὑπερβολὴν μὴ διαπιστῆσαι, καθάπερ ὁ Ζαχαρίας ἐν ἤτερον ξενίζοντι πράγματι, καὶ ἀρχιερέως, καὶ πρεσβύτης, καὶ ταῖς ἀγγελικαῖς οὐδ' αὐτὸς ἀθήνης ἐπιφανείαις. Ἡ δὲ μετὰ τὸν τόκον περὶ τὸν τεχθέντα σπουδῆ, Ἰῶ καὶ 35 Θεῷ πρέπουσα, καὶ μητρὶ καὶ δούλῃ τοιαύτη, ἀρχὴ τῆς πρακτικῆς αὐτῆ ζωῆς ἦν, τὸν πρόσθεν χρόνον τῷ θεωρεῖν ἐνησυχολημένην τε καὶ συζύωσιν προσθήκη δ' ἦν ἡ τοιαύτη πράξις τῷ θεωρεῖν, οὐχ ὑπόθεσις. Οὐ γὰρ ἑαυτῆς, οὐδ' ἄλλων εἴνεκα δι' 40 αὐτὴν, οὐδὲ τῆ φύσει χαριζομένην, οὐδ' ἐκ φιλανθρωπίας μόνης τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ τῷ δεσπότη προύργου δουλεύουσα δικηκεῖς ἐξ ἀγάπης καὶ ᾧ προσήδρευεν ἀκορέστως κατὰ τὸν νοῦν, τοῦτο, καὶ φαινομένη, συνοῦσα; καὶ λειτουργοῦσα σωμα- 45

τικῶς, σὺν ἡδονῇ τοὺς μετὰ ταῦτα πόνους ὑφίστατο καθάπαξ εὐλικρινεῖ καὶ ἀκράτῳ, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἱερᾶ, τοὺς τε ἄλλους καὶ τοὺς ἐν ταῖς πόρρωθεν προρρηθείαις ὑπεροραίας.

9. Ἐπει δὲ ὁ θεσπότης ἡμῶν, τοῖς τῆς οἰκονομίας ἀγῶσιν ἐνδιατρέθων, ὀλίγα τῆ μητρὶ προσείχε λαιπὸν, καὶ ἀτῆ, τοῖς τοῦ Υἱοῦ καὶ θεσπότης πόνους ὑπὲρ τῶν ὄλων καὶ φροντιστὶν αὐταρχομένη καὶ συμπονοῦσα χωρὶς αὐτῶ ταῖς εὐχαῖς, καὶ τί ἂν εἴη τῆς καινοτομίας ταύτης τὸ τέλος λογιζομένη, καὶ μὴ συνοῦσα συνῆν οὕτω τὸν ὑψηλότερόν τε καὶ θεϊότερον τρόπον, ἕως καὶ σταυρομένη παρῆν, καὶ ἀνασταντος καὶ ἀναλαμβάνομένου, τοῖς ἐωρακοῖς συνῆθετο· καὶ τοὺς πόνους τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς περιόδοις ἐκοινοῦτο
- 15 καλῶς αὐτῇ, τῷ φιλοσοφώτατα ζῆν, τῷ μετριοφροσύνη συζῆν, τῷ τοῖς τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ συμμορφουθῆναι παθήμασιν· ὡς ἐκεῖνος ὑπέη ταῦτα ἐκόν, οὕτω καὶ αὐτῇ τῷ πρὸς ἐκείνον ζῆλῳ γενναίως ὑφίσταμένη, ἵνα μὴ μόνον, ὡς ἐκ Θεοῦ μὲν πρῶτον τὸν ἁγιασμὸν εὐληφῆ, τῇ δὲ τηλικαύτῃ τοῦ θεοῦ κοινωνίᾳ μᾶλλον ἡγιασμένη, τοῖς οὐρανόις ὑπὲρ πάντας χάριτος καλοῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ κατὰ νόμον δικαίῳ, ὡς οὐδὲ παρισύσσει τῶν τοῖς ἄλλοις ἐσπουδασμένον. Καὶ εἰ τὸν υἴον αὐτῆς καὶ Θεὸν ἔδει, τοῖς
- 25 ἀνθρώποις νομοθετοῦντα τὴν ὁδὸν τῆς οὐρανόου ζωῆς, πρῶτον αὐτὸν ἐργαζομένην αὐτὴν ἀνείνει, καὶ ῥάστην αὐτῇ δεικνύει τῷ καθ' αὐτὸν ὑποδείγματι τοῖς ἄλλοις ἂν πρὸς τὴν συνοῦσαν αὐτῇ στενότητα δυσχεράνασι, πῶς ἂν οἶόν τε ἦν αὐτῇ, τῷ κάλλει
- 30 τῆς χάριτος ἀρκουμένην, τῆς οἴσθεν ὀλιγωρεῖν εἰσπορᾶς, ἢ μὴ χάριν ἀποτινύουσα τὴν δυνατὴν τῆς ὑπερφυοῦς ἐπισκέψεως, ἢ μὴ τὸν τοῦ φιλάτου νόμον ὑποδεικνύει τοῖς ἄλλοις, ὡς αὐτὸς ὑπεδείκνυ, τοῖς ἐργοῖς, καὶ μάλιστα γυναιξίν, ἵνα καὶ τὸ θέλω τῶν
- 35 ἀνδρῶν ἀγῶνων μηδὲλως ἀπολειφθῆ, τοιαύτη γρῶμενον ἡγεμόνι, ὡσπερ δὴ καὶ γενναίως λίαν ἡγωνίσταται τὸ μὲν ἐν τοῖς κατὰ τῆς εἰσεθείας ἀγῶσι, τὸ δὲ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἰδῶσι, ταύτη συνέριθον γεγὸς καὶ συμμορφωθεν, ὡς ἐζῆν.
- 40 Τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς συλλήψεως αὐτῇ καὶ τοῦ τόκου τῆς οὐρανόου χάριτος ἦν, ἁγιαζούσης ὡς ἐβρῆν, καὶ πόνων χωρὶς, τὴν ὑπερφυοῦς ἁγιασμοῦ δεομένην πρὸς τηλικαύτην τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν. Τοιοῦτοι δ' οἱ μετὰ ταῦτα αὐτῆς ἦσαν ἄθλοι, καὶ οὕτω πάνυ τῇ

sustinuit labores cum voluptate prorsus sincera et vehementi et, ut totum dicam, sacra, praesertim vero illos exilii labores, de quibus antiqua erant vaticinia.

9. Quoniam vero Dominus noster, in certaminibus dispensationis occupatus, parum iam matri attendebat, ipsa etiam Filii et Domini laboribus curisque pro omnibus susceptis se accommodans, et seorsum ei suis precibus collaborans, et quisnam huius innovationis finis esset secum reputans, ita, quamvis absens, altiori et diviniore modo cum ipso erat, donec crucifixo adfuit et, eo resurgente et in caelum ascendente, cum videntibus collaetata est. Et laborum discipulorum in eorum peregrinationibus optime particeps erat, sapientissime vivendo, humilitatem sectando, passionibus Filii et Dei seipsam conformando. Sicut ille has libenter sustinuit, ita et ipsa prae vehementi erga eum amore fortiter toleravit, ut non solum super omnes caelestibus fruere tur bonis, utpote primum a Deo sanctificationem adeptam, tantaque divinitatis participatione magis sanctificata, sed etiam ex iure legis, quia ea quae ab aliis studiose acta sunt nequaquam praetermisit. Et si oportebat Filium eius et Deum, qui caelestis vitae viam hominibus statuit, ipsum primum hanc viam gestis perficere, et proprio suo exemplo tanquam facillimam demonstrare iis qui alioqui, prae angustia ei coniuncta, haesitassent, quomodo ipsa, cui pulchritudo gratiae sufficebat, denegare potuisset suam propriam collationem, aut gratiam pro viribus non persolvere de supernaturali visitatione, aut factis carissimi legem aliis praemonstrare, sicut ipse praemonstravit, praesertim mulieribus, ut femineus sexus virilibus certaminibus nequaquam impar esset, talem habens ducem, sicut revera fortissime pugnavit tum in bellis contra pietatem, tum in laboribus pro virtute tolerantis, huius Virginis socius effectus, et ei, ut fieri poterat, configuratus.

Igitur, quae ei ante conceptionem et partum contigerunt munus fuit caelestis gratiae, sanctificantis, ut oportebat, sine laboribus eam, quae eximia sanctificatione indigebat ad tam stupendam Dei participationem. Tales autem

post haec eius labores fuere, et ita dignitati divinitus tributae congrui, ut et propter illos ministerio digna effici potuisset: quod autem propter illos sic fieri potuit, ut ipsa ad ministerium praedestinaretur, nihil differt ab hoc, quod etiam ex propriis ministerio omnino digna facta fuerit.

10. Exinde, quoniam oportebat eam transigrare, quippe quae vehementissime Filium sitiret, et multo magis quam Paulus dissolutionem exoptaret, — multo enim divinius intimiusque quam ille, Christo coniungenda erat, et ad terminum perfectionis hic possibilis pervenerat, dum Paulus praedicationis incremento suas coronas etiamtum aucturus erat —, ea quae ipsius attinebant exitum modo toti eius vitae congruo ordinatae sunt: adveniēns scilicet adimpletio desiderii praesignificata fuit; morbus convenienter disposuit tempus usque ad transmirationem tum ad ostensionem praeclarae sapientiae, quae in ipsa erat, tum ad utilitatem eorum qui praeparanti se assidebant; apostolorum e tantis intervallis per caelos ad ipsam raptus, magnam et illis et illos recipienti attulit oblectationem; funeris hymnus super eam, tristitia cum gaudio commixta; angelorum concelebrantium eam quae ascendebat collaudationes aerem implentes et per aures in corda ibi adstantium introeuntes; miracula demortui corporis sanctissimi, eius subter terram depositio cum veneratione et stupore; mortuum corpus quaeritur sed non invenitur; non frustra certe translatum fuit, sed ut aliquid amplius haberet quam alia corpora, ut caro carnem Deo largita.

Quodnam autem hoc sit, solus qui dedit Deus novorit; nos vero homines alius aliud coniiicimus. Alii quidem in paradisu terrestrem sacratissimum illud corpus translatum fuisse dicunt, ibique secundum Christi adventum exspectare, non resurrecturum tunc simili modo atque alia — manere enim quale erat statim post mortem —, sed tantummodo animatum iri. Alii vero tertia die fuisse animatum affirmant, anima rursus e caelis delapsa, et resurrecturis corporibus speratam transformationem et immutationem expertum, una cum anima assumptum fuisse¹. Quibusnam autem, post

ἐκ Θεοῦ τάζει προσήκοντες, ὅστε καὶ δι' αὐτοὺς ἂν ἄξιαν γενέσθαι τῆς ὑπουργίας, τὸ δὲ καὶ δι' αὐτοὺς ἂν οὕτω γενέσθαι πρὸς τὸ προωρισθαι ταύτην ἐπὶ τὴν ὑπουργίαν οὐδὲν διενήνοχε τοῦ γενέσθαι καὶ οἰκοθεν τῆς ὑπουργίας ὅλων ἄξιαν.

10. Ἐνεῦθεν, ἐπεὶ καὶ ἔδει μεθίστασθαι πᾶν τοῦτου διψῶσαν, καὶ πολλῶν μᾶλλον ἢ Παῦλος, τῆς ἀναλύσεως, ὡς εἰκὸς ἦν, ἅτε καὶ πολλῶν θεϊότερον ἐκεῖνου Χριστῷ συνεσομένην καὶ οἰκειότερον, καὶ ὡς τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς ἐφικομένην τοῦ τέλους, τοῦ Παύλου μέλλοντος ἐτι τῆ προσθήκῃ τοῦ κηρύγματος τοῦς ἑαυτοῦ συναύξην στεφάνους, τῷ παντὶ βίῳ καὶ τὰ περὶ τὴν ἐξοδὸν αὐτῆ συμφώνως ἑκονομήθη, λέγω δὲ τὸ προειρηθῆναι τὴν τῆς ἐπιθυμίας προστιούσαν ἐκπλήρωσιν ἢ νόσας συμμέτρους τὸν ἄχρι τῆς μεταστάσεως καιρὸν διαθεῖσθαι, πρὸς ἐνδεῖξιν μὲν τῆς ὑπερφυσῆς ἐν ταύτῃ φιλοσοφίας, ὡφελειαν δὲ τῶν ἐτοιμαζομένη παρεδρευόντων ἢ τῶν ἀποστόλων ἐκ τοσοῦτων διαστατημάτων οὐράνιος πρὸς αὐτὴν ἀρπαγῆ, μεγάλην αὐτοῖς τε καὶ τῆ δεξαμένην δοῦσα ψυχολογίαν ὁ ἐξόδιος ὕμνος ἐπ' αὐτῆ, λύπη καὶ χαρὰ σύμμικτος· αἱ τῶν ἀγγέλων συνυμνοῦντων ἀνιούσαν δοξολογίαι τὸν ἀέρα πληροῦσαι, καὶ διὰ τῶν ὧτων εἰς τὰς καρδίαις τῶν ἐκεῖ παρόντων εἰσδύουσαι· αἱ θαυματουργίαι τοῦ παναγίου σώματος ὑπολειπομένου, ἡ σὺν αἰδοῖ καὶ ἐκπλήξει τοῦτου κατάθεσις ὑπὸ γῆν, ἡ μεταστάντος ζητηθέντος οὐχ εὔρεσις, οὐ μάτην ἄρα μεταθεθέντος, ἀλλ' ἵνα πλέον εἴχῃ τι τῶν ἄλλων σωματίων ἢ τῷ Θεῷ τὴν σάρκα χορηγήσασα σάρξ.

Τί δ' ἂν τοῦτό γε εἴη. Θεὸς ἂν εἰδείη μόνος ὁ δεδωκώς¹. ἄνθρωποι δὲ ἄλλος ἄλλο τι κεντεύομεθα. Οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸν ἐν γῆ, παράδεισον μετήχθη φασι τὸ ἱερώτατον ἐκεῖνο σῶμα, καὶ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν μένειν ἐκεῖ, οὐκ ἀναστησόμενον τότε τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· μένειν γὰρ, ὅταν ἦν εὐθὺς ἀποψυχθὲν, ἀλλ' ἐμψυχωθὲν μόνον. Οἱ δὲ τριταίον ἐμψυχωθῆναι λέγουσι, τῆς ψυχῆς αὐτῆς οὐρανῶν κατελθούσης, καὶ τὴν ἐπιζομένην τοῖς ἀναστησόμενοις σώμασιν ἀλλοιώσιν τε καὶ ἀλλαγῆν πεπονθός, τῆ ψυχῆ συναναληφθῆναι². Ἦὰς δὲ μετὰ

1. B omitt. ὁ δεδωκώς. — 2. B ὡν τῆ γνώμας καὶ ἡμεῖς τιθέμεθα, μᾶλλον σαφῆ τε οὖση καὶ πανταχόθεν ἐχούση σοφίαν.

a) B « quorum sententiam etiam nos amplectimur, ut magis prudentem et omni ex parte probabilem ».

ταῦτα τῆς ἐκεῖ παρηρησίας ἀνακηρύξεις, αἷς δὲ
ἡμέτερος θεσπότης τὴν ἀπὸ γῆς μητέρα τετίμηκε,
τίς λόγος ἐξείπειν ἱκανός;

11. Περὶ μὲν γὰρ τῆς εὐμενεῖας αὐτῆς οὐδ' οἷον
5 ἦν οὐδένα τῶν ἀνθρώπων ἀμυγνοεῖν, καὶ τοῦ μέλειν
αὐτῇ τῶν ἐνταῦθα μετ' αἰδοῦς ἐπικαλουμένων· τὸ
δὲ δύνασθαι πάντα σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τὸν δοῦναι
δυνάμενον παρηρησίας ἢ διὰ τῶν ἔργων ἀπόδειξις
βεβαίαι. Τίς μὲν γὰρ τῶν εὐσεβῶς ἐπ' αὐτὴν κατα-
10 πεφυγῶτων ἀπήλλαξεν ἀκερδῶς; πόλις δὲ ποία καὶ
ἔθνος καὶ συνοικία μείζων τε καὶ ἐλάττω οὐκ
ἀπήλλακται δεινοῦ παντὸς ἐπιόντος, ἐν ἀπογνώσει
τῆς ἀνθρωπίνης ἐπικουρίας; Ἐπὶ ταύτην καταφυ-
γῶσι καὶ ὡς περ κλάδον ἰκετηρίας τὴν τῶν ἁμαρτιῶν
15 μετάνοιαν φέρουσι, τίς ψυχῆς ἐκ μεταμελείας ἐπὶ
τὸν θεῖον φόβον τε καὶ πόθον παλιννοστούσας
ἐγγυητῆς καὶ πρέσβυς ἐστὶν ἀντ' αὐτῆς; Τίς ἐν ταῖς
τοῦ βίου πολυτρόποις ἀνάγκαις ὄρμος πλὴν αὐτῆς
καὶ καταφυγῆ; Τίτι μετὰ τὸν πάντων δημιουργῶν
20 ἢ γῆ πᾶσα πλέκει τὴν εὐφροσύνην, πλὴν τῶν καὶ τὸν
δημιουργῶν ἀγνοούντων, ὅτι πρὸς τὸ φῶς ἐκόντες
τυφλώττουσιν;

12. Αὕτη νῦν ἐν οὐρανοῖς τοὺς τῶν μακαρίων
ψυχῶν, ἔτι δὲ καὶ ἀγγελῶν διαλαμβάνει χοροὺς, τῇ
25 κοινωνίᾳ τῶν ἐκάστωι χωρὶς ἀρμοσπόντων καλῶν
καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ χαρισμάτων· τῷ δὲ πάντων διηγε-
νομέναι τῷ μέτρῳ καὶ τοῖς ἀπάντων πλεονεκτήμασι
μόνη μεθ' ὑπερβολῆς κεκοσμηθῆσαι, τῶν χορῶν
ἀπάντων ὑπέρεκειται αὐτίκα. Τῶν μὲν ἐν ταῖς ἐρήμοις
30 ἀπαρακλήτως ζησάντων μετὰ τοῦ τὴν σάρκα ταπει-
νοῦν καὶ καθάρειν πῶς οὐ πολλῶν μείζων ἢ καὶ πρὸ
τῶν τοιοῦτων ἀγῶνων ἡγιασμένη, καὶ μετὰ ταῦτα,
τούτους ἐπεξεργασμένη καλῶς, ὥστε καὶ χωρὶς τῆς
προτέρας λαμπρότητος, δι' αὐτῶν ἔχειν ἂν εὐλο-
35 γωτάως τῶν τὸν τοιοῦτον βίον προσηρημένων τὴν
κορυφὴν κατασχεῖν.

Ἡ δὲ μαρτυρικὴ προαίρεσις, τῷ τῆς ἀγαπῆς
ὑπέροντι κοσμομένη, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ τὴν
ψυχῇ ὑπὲρ τοῦ φιλουμένου τιθένα σὺν ἡδονῇ, τῷ
40 μὲν προδῆλῳ τοῦ θανάτου καὶ κατεπίγοντι, ἐν τοῖς
ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μαρτυροῦσιν οὕτως ἐστίν· τῷ
δ' ἔκουσίῳ καὶ τῷ θήσκειν ὁσιμέραι τῷ τῆς σαρκὸς
μίσει καὶ τῇ παρατάσει τῶν ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἀγάπης

haec, libertatis, quae ibi est, acclamationibus
Dominus noster suam e terris matrem hono-
raverit, quisnam sermo exprimere valeat?

11. De ipsa quidem eius benevolentia quem-
quam hominum dubitare impossibile est, nec
non de eius sollicitudine erga illos, qui hic
reverenter eam invocant. Quod autem fere
omnia possit ex libertate, quam apud eum qui
donare potest habet, demonstratio ex factis
testatur. Quisnam enim eorum, qui pie ad illam
confugerunt, discessit vacuus? Quaeenam vero
civitas, aut gens, aut familia maior vel minor
non liberata est ab omni imminente periculo,
desperato humano subsidio? Ad illam confu-
gentibus et peccatorum poenitentiam tanquam
ranum supplicatorium ferentibus, quisnam
praeter ipsam huiusmodi animabus ex poeniten-
tia ad Dei timorem amoreque revertentibus
fideiussor est et legatus? Quisnam praeter
ipsam in huius vitae variis necessitatibus portus
est et refugium? Cuiam praeter eam, post
omnium conditorem, universa terra nectit lau-
dem, nisi excipias eos, qui ipsum conditorem
ignorant, quia ad lumen sponte coecutiunt?

12. Haec nunc in caelis choras beatarum
animarum necnon et angelorum comprehendit
participatione bonorum divinorumque charis-
matum, quae singulis seorsim congruunt. Quod
vero mensurā vincit omnes, solaque extra
modum omnium praerogativis decoratur, om-
nes profecto choras transcendit. Iis quidem,
qui in eremis absque consolationibus vivere,
humiliando purificandoque carnem, quomodo
non multo superior illa, quae ante huiusmodi
certamina sanctificata fuit, et postea haec adeo
perficit, ut etiam sine priore splendore, optimo
iure verticem obtinisset eorum, qui vitam
huiusmodi elegerunt.

Martyrum autem meritum, dilectionis orna-
tum excellentia, quae in eo est, ut cum gaudio
anima pro amico ponatur, mortis sane peri-
culum manifestum et imminens in iis qui pro
veritate martyrium subeunt, praesupponit;
voluntaria vero et quotidiana mors per carnis
odium et per tolerantiam laborum pro sacra

1. B τοῖς μαρτυροῦσιν οὕτως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μαλὸν ἐστίν.

dilectione susceptorum non inferius in sanctis meritum ponit. Et hi in pace certe martyrium subeunt, non habentes quidem occasionem martyrii coram persecutoribus; instante vero opportunitate, ab eo non recederent. Et quis neget beatam Virginem ad mortem pro veritate eligendam maxime omnium paratam fuisse, cum idem fuisset tum veritati, tum eius tutori, tum sibi ipsi unum et idem ostendere studium, cum et in pacis martyrio, ut dictum est, primum nulli cedere visa sit?

Sacerdotium vero, et quod in eo est dignitatis, omni ex parte ad ipsam attinere manifestum est, quippe quae exinde generis totam traxerit seriem, quae in templo enutrita fuerit ibique peculiari vitae genus duxerit, iis, quae ibi agebantur, ita animam implens, ut ultra figuras, quae in ipsis erant, se extenderet; quae summum Pontificem genuerit, qui seipsum pro sua creatura immolavit.

Prophetae autem etiam magis ab ipsa superantur, non solum quia illius causa plerumque divino afflatu rapiebantur — prophetiarum enim terminus et finis erat manifestatio huius virginis, — sed etiam quia ipsa prophetissa fuit, ab ipsis celebrata prophetis, et talis facta comprobata, nempe quando praedixit se ab omnibus generationibus beatam praedicatum iri, et aliis hominibus maximam divinitus providentiam adfuturam, eo quod ipsa virtute divina fuerit magnificata.

Apostolorum etiam profecto domina est, non sorte hoc munus adepta, sed virtute, et quia communis Domini, formam servi induere volentis, effecta est mater. Ideo quam terram circumibant, principium historiae dispensationis ipsam ponebant, et quando terram dereliquit, ei debitum, quod erga Dominum habebant, solverunt. Etenim qui propter mortis metum aliasque rationes dispensationis, morienti et sepulcro tradito adesse non potuerat, merito matri ministerium praestiterunt, illorum proposito cooperante superna gratia, illosque volentes quidem, sed ex seipsis non valentes, mirabiliter ducente.

13. Igitur si beatorum, qui e terra venerunt, ordines inter angelica referuntur agmina, ita ut contingat insertos excelsioribus angelis

καμάτων, ἐν τοῖς ὁσίοις οὐδὲν ἤττον ἐστί. Καὶ μαρτυροῦσιν ἐν εἰρήνῃ, καλῶς οἷ γε τοιοῦτοι, τῆς ἐπὶ τῶν ὁιωκτῶν μαρτυρίας οὐκ οὐσίας προφάσεως, καιροῦ δὲ καλοῦντος, οὐκ ἂν ἀπέπειον καὶ πρὸς ἐκεῖνην. Καὶ τίς οὐκ ἂν φράτῃ τὴν μακρορίαν παρβένον τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας θάνατον ἐτοιμάται ἂν εἰσεῖσθαι πάντων ἀνθρώπων, ἐνθα ταῦτον ἂν ᾔν τῇ τε ἀληθείᾳ καὶ τῷ ταύτης ἐφόρῳ καὶ ἑαυτῇ μιᾶν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιδειξῆαι φιλοσοφίαν, ὅπου καὶ τῷ τῆς εἰρήνης, ὡς εἴρηται, μαρτυροῦν μηδενὶ τῶν πρώτων ὠφελῆ παραχωροῦσα;

Ἰεροσούνης δὲ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τάξεως πανταχόθεν αὐτῇ προσήκειν δῆλον ἐστίν, ὡς ἐκείθεν ἐλκούσῃ τὴν τοῦ γένους ὅλην σειρὴν, ὡς ἐν ἱεροῖς θεοραμμένη τε καὶ τὸν τοῦ ἰδιασμοῦ χρόνον ζήσασῃ, καὶ τῶν ἐκεῖ πραττομένων οὕτω τὴν ψυχὴν ἐμπλησάσῃ, ὡς καὶ περαιτέρω τῶν ἐν αὐτοῖς τύπων καθ' ἡμέραν ἐκτείνεσθαι ὡς τὸν ἄκρον ἀρχιερέα τεκοῦσῃ, ὃς ἐαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πλάσματος ἔθυσεν.

Οἱ προφῆται δ' αὐτῆς καὶ πλείον ἠτῶνται, οὐ μόνον ὡς ταύτης εἴνεκα τὸ πλείστον κατελιγμένοι, διὸ καὶ πέρας τῶν προφητειῶν καὶ λήξει ᾗν ἡ ταύτης φανέρωσις, ἀλλὰ ὅτι καὶ ὡς προφητεῖδος ὑπ' αὐτῶν ὑμνημένης τῶν προφητιῶν καὶ τοιαύτης ἔργῳ δειχθείσης, ὅτε προὔλεγεν ὑπὸ πασῶν μακαρισθῆσθαι γενεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις μεγίστην θεοθεν πρόνοιαν ἔξειν, ἐξ ᾧν αὐτὴ δυνάμει θείᾳ μεγαλυνησεται.

Ἀποστόλων δὲ ἄρα καὶ δεσπότις ἐστίν, οὐ τύχης ἀλλ' ἀρετῆς αὐτῇ ποιούσης τὴν τάξιν, καὶ τοῦ τῷ κοινῷ δεσπότη γερονέναι μητέρα, δούλου μορφῆν περιεβάλλεσθαι θελήσαντι. Διὸ καὶ περιτόντες τὴν γῆν, ἀρχῆν τῶν τῆς οἰκονομίας ἱστορημάτων αὐτὴν ἐποιούντο, καὶ ἀπολειπούσῃ τὴν γῆν αὐτῇ, τὸ πρὸς τὸν δεσπότην γῆρος ἐπλήρου. Δέει γὰρ τοῦ θανάτου καὶ λόγῳ ἄλλοις οἰκονομίας θνήσκοντί τε καὶ θάπτομένῳ παρεῖναι μὴ δυνηθέντες, εὐλόγῳ τῇ, μητρὶ τὴν δουλείαν ἀφωσιούντο, συνεργαζομένης αὐτῶν τῷ σκοπῷ τῆς ἀνωθεν χάριτος, καὶ ἐκόντας μὲν, ἀλλ' οὐ δυναμένους δι' ἑαυτῶν, ἀγούσης τρόπῳ ζενίζοντι.

13. Ἐὶ τοίνυν αἱ τάξεις τῶν ἀπὸ γῆς μακαρίων τοῖς ἀγγελικοῖς ἐγκατατάττονται τάγμασιν, ὥστε συμβαίνειν τοῖς τοῖς ὑψηλοτέρῃς ἐντεταγμένους

ἀγγέλοις τῶν ὑποδεστέρων ὑπερτετάχθαι μὴ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων αὐτῶν, ὧν ταῖς τάξεσι καταλέγονται, καὶ τοῦθ' οὕτως ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων μέχρι τῶν πρώτων, εὐλογόν ἐστι τὴν μακαρίαν παρθένον, τῶν ἀνθρωπίνων τάξεων ὑπερκειμένην ἐν οὐρανοῖς, καὶ τῶν ἀγγελικῶν ὑπερέχειν δήπου ταγμαμάτων, οἷς αἱ τῶν ἀπὸ γῆς μακαρίων τάξεις διανεμίζονται· ἐντετάχθαι δὲ τῷ πρώτῳ καὶ μεῖζονι σὺν ὑπεροχῇ. Καὶ τοῦτο μέγα μὲν εἰς ἀνθρώπους δῶρον Θεοῦ, πολὺ δὲ τὸ εὐλογον ἔχει. Οἱ γὰρ τῇ ἁγῶσῃ τάξει τυχόν ἐγκατελειγμένοι τῶν ἀγγέλων μακάριοι, ἅτε καὶ αὐτοὶ τὴν τοιαύτην ἔχοντες τάξιν ἐν τοῖς ὁμογενέσι, τῶν ἐν τῇ ἐννάτῃ πάντων ἀγγέλων μακαριώτεροι, τῷ δῶρῳ τῆς ὑπερφουσῆς εὐδαιμονίας τούτους νικῶντες, εἰ καὶ μὴ τοῖς δόροις τῆς φύσεως, ἅπασ' ὠρισμένον τοῦ τὰς ἀσωμάτων οὐσίας τῶν ἐνταῦθα δημιουργουμένων ψυχῶν τοῖς σώμασιν τῇ φύσει πλεονεκτεῖν. Ὅτε δὲ ἀπεικός ἐστὶ τοὺς μακαρίους ἀνθρώπους τάξεσι διηρῶσθαι κατὰ τε τὸ μέτρον τῆς ἐνταῦθα φιλοσοφίας αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ τῶν θείων δόρων ἀναλογίαν· οὔτε ἀπᾶρόν ἐστὶ τὰς τάξεις τῶν μακαρίων ταῖς ἀγγελικαῖς ἐγκατάτεσθαι τάξεσιν, ὅποτε καὶ σκοπὸν φασιν ἄνδρες θεοῖ τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν ἐκεῖθεν ἐκπεποικωτόν τῷ Θεῷ γενομένην. Ἐὼ γὰρ ὅτι τὰς τῆς ὕλης ἐνταῦθα κεκαθαρμένας ψυχὰς, ἀκριβῶς τῇ περὶ τούτου σπουδῇ δεῖ μὴδὲν ἐλάττους εἶναι τῶν φύσει λαχόντων ἀπὸ Θεοῦ κινήων οὐδὲν ἔχειν τοῖς σώμασι· φησὶ δ' ὅσον πρὸς τὴν τῆς ὑπερφουσῆς εὐδαιμονίας, τῆς ἁθλοῦ λόγῳ διδομένης, ἐπίταξιν, ὅπερ ἔφθην εἰπῶν.

Τί τοίνυν θαυμαστόν τὰ τοῖς μακαρίοις ἄλλοις πρὸς ἄλλους συμβαίνοντα, τῇ πάντων μακαρίων ὑπερκειμένη, πρὸς πάντας δήπου συμβαίνειν ὁμοῦ, καὶ τοῖς ἐκεῖ δόροις τῆς χάριτος, τὰ ἐν πᾶσι δῶρα νικῶσι, πάντων τυγχάνειν ὑπερκειμένην, καὶ τῶν πρώτων αὐτῶν, ἐν οἷς κατατέτακται. Δεῖ γὰρ αὐτῆν, ὡς μὲν δοῦλην Θεοῦ τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ κτισμασιν ἐντετάχθαι, ὡς δὲ Θεοῦ μητέρα, καὶ τοῖς ἐνταῦθα δόροις ὑπερφουσίαν ἀνάλογον ἐκεῖ τὴν ὑπερφουσιέραν εὐδαιμονίαν ἀπειληφύειν, τὴν πρώτην ἐν τοῖς τῶν κτισμάτων ὑψηλοτέροις λαθεῖν χώρον καὶ ἔχειν.

14. Τοῖν μὲν οὖν τῆς Θεοῦ μητρὸς ἐγκομιών

collocari supra inferiores non solum homines, sed etiam ipsos angelos, quorum ordinibus homines adnumerantur, et hoc ita fit a novissimis usque ad primos, rationi consentaneum est beatam Virginem, supra humanos ordines sedentem in caelis, etiam angelica superare agmina, inter quae ordines beatorum, qui et terra veniunt, distributi sunt; camque collocatam esse in primo et maiori, cum excellentia. Et hoc quidem magnum Dei erga homines donum est, magnamque convenientiam habet. Etenim beati, angelorum octavo ordini adnumerati, utpote talem inter cognatos ordinem ipsi habentes, beatiores forte sunt omnibus angelis noni ordinis, dono supernaturalis felicitatis hos vincentes, quamvis non naturae donis, cum semel in confesso sit incorporeas essentias natura superare animas hic cum corporibus creatas. Neque absurdum est beatos homines in ordines divisos esse tum secundum mensuram virtutis eorum, dum hic viverent, tum secundum proportionem divinatorum donorum huic [virtuti] additorum. Neque absonum est ordines beatorum angelicis inseri ordinibus, cum divini viri affirmant Deum humanam creationem intendisse ad supplendos eos, qui exinde cecidere. Praetermitto enim quod necesse est animas, quae hic sese a materia purgare diligenter studuerunt, nullo modo inferiores esse iis, qui a Deo natura sortiti sunt nihil commune habere cum corporibus; dico vero, quantum attinet ad determinationem supernaturalis felicitatis, ratione laboris datae, ut iam dixi.

Quid igitur mirum si quod aliis beatis ad invicem contingit, ei, quae supra omnes beatos sedet, relate ad omnes pariter contingat, et donis gratiae ibi collatis dona omnibus aliis distributa vincentibus, illa omnes superet et etiam primos ipsos, inter quos relata est? Oportet enim illam, quatenus Dei ancilla est, inter servos eius et creaturas referri; qua vero, Dei mater, et quia praestantiorum felicitatem ^{ibi} adeptas est, donis eximiis hic receptis proportionatam, primum locum inter excelsiores creaturas accipere et tenere.

14. Laudationi quidem Dei genitricis tem-

pus omne convenit, quamquam nullus sermo sufficit. Ipsa vero, divinam imitans benignitatem, propositis, non factis, remittitur benevolentiam. Cum autem praesens festum funebres hymnos postulet, hymnos quidem canunt ubique omnes fidelium chori, et sicut tunc, quando virgo sacrum illud vas ad tempus reliquit — non enim potuisset postea illi coniungi, si primum non fuisset ab eo separata; quod etiam Domino omnium pariter oeconomice contigit; et sicut pro peccatoribus poenas luit, cum sine peccato esset, ita et mortuus est, quamvis morte superior esset: non enim ex semine erat; quia sicut alias, ita etiam moriendi poenam cum primis generis auctoribus communem habemus, siquidem peccatum poenae subsecutae sunt; — sicut igitur tunc permistus ab omnibus tenebatur hymnus, a sacro apostolorum choro, a multitudine fidelium, qui sacras ipsius exsequias curabant, a coetu angelorum, aliis quidem cum reverentia animam cognatam et ipsius similem e corpore suscipientibus, aliis vero obviam euntibus, comitantibus aliis ineffabili et spiritibus conveniente celeritate, aliis caelestes portas praeparantibus, aliis tandem post ingredientem incendit usque ad immediatam ad Deum praesentationem, ita et nunc univ ersus mundus et quae sursum et quae deorsum sunt creaturae Dei, illius dici memoriae intenti, hanc in benefactricem hymnorum materiam faciunt.

Nos vero arguimus argumentum hymnorum unum fecimus nunc eximiam Dei gratiam in Beata, et ei consentaneam virtutis exercitationem, in quibus nemini inter alios homines comparari potest, quemadmodum sane et qui ex ea ortus est Iesus humanitatem, quam ex ea assumpsit, dignam scipso, in quantum possibile erat, ostendit. Postquam igitur declaravimus omnia quae ad eam referuntur et attinent, ipsi convenientia fuisse — quae quidem non tantum nunc, sed etiam quolibet die celebrantur; — memoratis etiam tum vita, quam hic egit, tum gloriosissima transmigracione, tum potentia, quam in caelis habet, necnon confidentia nostra in ipsam, et donis, quae ab ea accepimus, quibus fidelium expectationem implet, ita ut nobis omnibus post Deum sit omnia, et sic

ἅπας καιρὸς, εἰ καὶ λόγος μὲν ἅπας ἕκει κατόπιν αὐτῆ δὲ, τῆς θεῆαν μιμουμένη φιλανθρωπίαν, ταῖς προθέσεσιν, οὗ τοῖς ἔργοις ἀντιμετρεῖ τὴν εὐμένειαν. Τῆς δὲ νῦν ἑορτῆς τοὺς ἐξοσίους ὕμνους εἰσπρα- 5
τομένης, ὕμνοισι μὲν ἅπαντες ἅπαντα/οῦ τῶν πιστεῦσάντων χοροὶ, καὶ καθάπερ τότε τὸ ἱερὸν ἐκείνο σκεῦος προσκαίρους ἀπολειποῦσας — οὐ γὰρ οἷον τ' ἂν ἦν αὐτὴν μὴ χωρισθεῖσαν αὐτοῦ πρώτου, εἶτα συνάπτεσθαι ἕπερ καὶ τῷ δεσπότῃ πάντων τοῦθ' οὕτως ὁικονομήθη, καὶ ὡςπερ ἀναμάρτητος 10
ὄν, τὴν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων εἴσε δίκην, οὕτω καὶ κρείττων ὄν ἧ ὡστε θανεῖν, ἡμῶς ἀπέθνησκεν· οὐ γὰρ ἐκ σπέρματος ἦν· διὸ! πάσης τε τᾶλλης καὶ τῆς ἐν τῷ θνήσκον οὕτω ποιῆς κοινονοῦμεν ταῖς τοῦ γένους πρώταις ἀρχαῖς· ἐπεὶ καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ 15
τὰ τῶν ποιῶν ἠκολούθει. — Ὡςπερ τοίνυν τότε συμιμιγῆς ἐξ ἁπάντων ὕμνος ὑφαίετο, τοῦ ἱεροῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ, τοῦ πλήθους τῶν πιστεῦσάντων, οἳ τὴν ἱερὰν αὐτῆ κηδεῖαν ἐτέλουν, τοῦ τῶν ἀγγέλων ἐσμοῦ, τῶν μὲν σὺν αἰδοῦ προσηλαβανομένου τὴν 20
συγγενῆ καὶ ἰσάγγελον ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος, τῶν δὲ ὑπανταντίων, τῶν δὲ συμπραξαμένων, ἀρρήτων τε καὶ πνεύμασιν ἀρμόττοντι τάξει, τῶν δὲ τὰς οὐρανίου πύλας ἐτοιμαζόντων, τῶν δ' ὑποχωρούντων εἰσερχομένη ἄρι καὶ τῆς ἀμείσεως πρὸς τὸν Θεὸν 25
παραστάσεως, οὕτω καὶ νῦν ὁ σύμπας κόσμος καὶ τὰ τούτων ἄνω καὶ κάτω πληροῦντα κτίσματα τοῦ Θεοῦ, τῆ μνήμῃ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐνδιαιρούμενα, τῶν εἰς τὴν εὐεργέτιν ὕμνον ὕλην αὐτὴν ποιοῦνται.

Ἴμεῖς δὲ ὑπόθεσιν τοῖς ὕμνοις μόνην ἐποιήσα- 30
μεθα νῦν τὴν ὑπερφωᾶ τοῦ Θεοῦ χάριν ἐν τῇ μακαρίᾳ, καὶ τὴν ἀκόλουθον αὐτῆ τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν, ἐν οἷς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἔχει παραβληθῆναι· καθάπερ ἄρα καὶ ὁ ταύτης ἀνασχῶν ἡμῖν Ἰησοῦς 35
τὴν ἐξ αὐτῆς ἀνθρωπότητα, καθύσων οἷον τ' ἦν ἀξίαν εἰσεῖεν ἑαυτοῦ τοῦ προσειληφῶτος. Ὡς οὖν τιαυτῆ πρεπόντων οἰκείων πάντων τῶν εἰς αὐτὴν καὶ περὶ αὐτῆς, οὐ νῦν μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἐκάστην ἀδομένον ἡμέραν, καὶ τιαυτῆς μὲν ἐνταῦθα ζωῆς, οὕτω δὲ 40
λαμπροτάτης τῆς μεταστάσεως, τιαυτῆς δὲ τῆς ἐν οὐρανοῖς παρρησίας, τοιούτων δὲ τῶν εἰς αὐτὴν ἐλπίζων ἡμῖν καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς δωρεῶν, αἷ τὰς εὐσεβεῖς ἐλπίδας πληροί, ὡς εἶναι πᾶσι μετὰ Θεόν

ἡμῖν¹ πάντα, καὶ οὕτως αὐτῇ πάντας τὸν δυνατὸν
προσπρέσθαι τρόπον, εὐλόγως ἄρα ἤρκεσε καὶ
ἡμῖν, ἐν τῇ δεῖξει τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπου πάντας καὶ
ζώσης αὐτῆς καὶ μεταστάσης εὐδοκίμωναν, ἐκ Θεοῦ
5 τὴν δεδομένην τελείως, εἶτα καὶ σπουδαῖς οἰκειάς
βεβαιωθείσαν, ἐν τούτῳ δὲ μόνῳ τὸν ἡμέτερον
ἀνῦσαι σκοπὸν, τὸν ἐν προουσίῳ προτεθειμένον·
καὶ δὴ, δεδοκυίας αὐτῆς, ἤνυσται.

15 15. Ἄλλ' ὡ μακαρία παρθένε καὶ μῆτηρ τοῦ
10 Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃ κόσμησε τοῦ ἀνθρωπέου γένους,
θαῦμα τῶν ἀγγέλων, ἀγαλμα πάσης τῆς κτίσεως,
στέφανε παρθεσίας, κορωνίς ἀπαθείας, εἰκὼν
ἀληθεστάτη Θεοῦ, εὐμενεστάτη βασιλίσσα, δέξαι
δὴ καὶ τόδε τὸ ὄψον ἐξ ὑπογυῖου ἐσχατον ἐν ἐσχατοῖς
15 καιροῖς, ἐμοὶ μὲν προτεθειμένον, τῷ σὺ σκόληκι,
σοῦ δὲ τῆ· προθέσει δεδοκυίας τὸ πέρας. Καὶ
παραστήσεις μὲν ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἐν εἰλικρινεῖ μετα-
νοίᾳ τὸν ἐκείθεν ὀκτον ζητούντας, αὐτοῦ δὲ δεηθείης
δοῦναι δι' ἑαυτὸν τε καὶ διὰ σέ, ἀλλὰ μὴ δι' ἡμᾶς
20 καὶ τὴν ἡμῶν ἀναξιοτήτα φείσασθαι. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ
τηλικούτῳ πατρὶ καὶ δεσπότη ταις παρακοαῖς
ἀναίειοιμένοις ἐπὶ τὴν εὐλόθειαν ἀνακίμπειν·
ἀλλὰ τὸ μὲν κατορθούμενον ἐν ἡμῖν ἀγαθὸν χρέους
ἐστίν·² ἀπόδοσιν ἐλαχίστη μεγίστου, ἂν καὶ τοῦτο
25 μῆδεν τῶν ἄλλων ὑστερημάτων ἀρχιτοῖτό τε καὶ
ἀμελύνοντο. Ἢ δ' ἐν τῷ προσηκῶντι τοῖς θεοῖς
νόμοις ἀναίδεια μένει δὴ καθάπαξ ἐξεργασμένη.
Οὗτος μὲν ἂν ᾔν τοῦ δικαίου κανὼν· ἡ δὲ πάντα
νικῶσα λόγον εὐμένεια τοῦ δημιουργοῦ καὶ τὴν
30 ἀσθενῆ τοῦ χρέους ἀπόδοσιν λογιζέται τῇ τῶν πται-
σμάτων ἀντιστηκίσει, οὕτως οὖσα μεγίστη, οὕτως
καθάπαξ ὑπερφυῆς, ὥστε καὶ προελθεῖν αὐτὸν τὸν
ὑψιστον οἰκοθεν ἐπὶ τὸ καθεῖναι τῇ γῆ τὸν αἰδιον
αὐτοῦ καὶ συνοουσιωμένον Λόγον, ὑπὲρ ἀνθρώπων
35 ἐτι πρὸς αὐτὸν ἀσεβούντων ἀποθανούμενον, οὐκ
αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Λόγου τὸν θάνατον ὑποστάντος,
ἀλλὰ τῆς ἐκ σοῦ προσληφθείσης ὑπερφυῶς ἀνθρωπό-
τητος τοῦ προσειληφθῶτος καὶ συνότος ταύτῃ Θεοῦ,
τοῦτο συμβουλομένου, μᾶλλον δὲ, βουλομένου μὲν
40 αὐτοῦ καὶ πόρρωθεν βουληθέντος, αὐτῆς δὲ συμβου-
ληθείσης, ὡς τούτου χάριν προσειλημμένης.

16. Ἀρκεῖ μὲν τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῆς σῆς εὐμενείας
αἰτεῖν· ἐνὶ γὰρ τούτῳ πάντ' ἔνεστι. Περὶ δὲ τῶν
ἄλλων, ὧν κοινῇ πάντες ἀιτούμεθα καθ' ἑκάστην,

pro viribus omnes ei laudes offerant, satis
utique nobis fuit, dum ostendimus eius felici-
tatem, a Deo perfecte donatam studioque pro-
prio postea confirmatam, superasse felicitatem
omnium hominum tum in hac vita tum in
transmigratione, in hoc solo nostrum absol-
vere propositum, quod in exordio exposuimus.
Et revera, ipsa largiente, perfectum est.

15 Sed, o Beata Virgo et Filii Dei Mater,
o decus humani generis, angelorum admiratio,
creationis universae ornamentum, corona
virginitatis, fastigium impassibilitatis, Dei imago
verissima, regina benevolentissima, accipe
hocce donum recens, ultimum in ultimis tem-
poribus, a me, tuo vermiculo, oblatum; te vero
largiente, propositum accepit terminum. Et
favescas Deo nos praesentare, qui eius miseri-
cordiam sincera cum poenitentia quaerimus,
rogaque eum, ut nobis parcat propter seipsum
et propter te, non autem propter nos et
nostram indignitatem. Non enim sufficit, ut ii,
qui inobedientiis erga tantum Patrem et
Dominum impudentes fuerunt, ad pietatem
revertantur, sed quod a nobis agitur bonum
debiti est solutio minima maximi, etiamsi hoc
nullo defectu inutile reddatur et obundatur.
Impudentia autem peccantium contra divinas
leges manet sane omnino absoluta. Haec
quidem esset iusti regula. Clementia autem
Conditoris, omnem superans aestimationem,
etiam imperfectam debiti solutionem habet
pro culparum satisfactione, et ita magna est,
ita praestantissima, ut Altissimus ipse sponte
processerit ad demittendum in terram aeter-
num suum et consubstantiale Verbum, pro
hominibus adhuc impie adversus ipsum insur-
gentibus moriturum, non quod ipsum Dei
Verbum mortem subierit, sed ex te assumpta
supernaturaliter humanitas Dei, qui eam
assumpsit et ipsi coniunctus est, quique una
cum illa hoc voluit, vel potius, ipse prior voluit
longe antea; humanitas vero consensit, utpote
ad hoc assumpta.

16. Satis quidem nobis est a tua clementia
hoc petere; huic enim unico insunt omnia.
Quod autem attinet ad alia, quae quotidie in

1. B αὐτῆν. — 2. B ἔστιν.

commune omnes petimus, divina sententia et tua contenti sumus. Non enim rogare potes quidquam, quod scias eum non daturum. Unde, quoad ea pro quibus ad te confugimus, otiosa fuisti prius, et etiam nunc, hoc non negligentiae tribuendum, sed non curasti nec perfecisti, contenta Dei sententia circa nos, quam nosti nostris meritis congruam. Non enim latere te potest, sicut nec Deum ipsum, quomodo opera nostra ad nostras preces se habeant, et quomodo humanissimi iudicii libra de eorum consonantia aut dissonantia iudicare soleat. Non sufficit despectos ob praecedentes stultitias accedere et rogare et precari, sed oportet praeparationem conferre quae ex operibus est, et per hanc, contritioni coniunctam mulcere eum qui donare potest.

Fuit enim tempus quando patriae huic et omni genti meliorem sortem tribuebas cum Deo, dum scilicet eius legibus diligenter haerent. Postquam autem inceperunt aberrare, et propter hoc plecti tentationibus ex iustitia caelesti, ab ingruentibus malis liberabas rursus ad te confugentes, et precibus addentes mutationem in melius, factis et multis de futuro promissis statim comprobata. Cum autem, adacta in nobis perversitate, afflictiones cum multa vehementia merito supervenerunt, sicut extremae se habere solent — quamvis neque ipsae fuissent ultimae, si statim poenitere bene voluissemus, et causas tentationum investigare et auferre: nos vero contra adhuc adiecimus, si quid mali prius intentatum remanserat — ultimae irae potum bibimus, et sterilibus clamoribus, adhuc irritavimus, nedum placaverimus.

17. Igitur si tunc viventes nos permisit interfici, eo quod tam perverse vivebamus et omnibus modis vitae nostrae auctorem contristabamus, si dereliquit statim etiam eos qui nos sequebantur, quae nam de cetero spes reviviscendi, quando et nos mortificatos esse non sentimus? Aut potius, quodnam ex novissimis non oportet exspectare ex hac iusta serie illatorum malorum, si quid tamen novissimorum relictum est, iudicio prudentum et recte iudicantium? De his ergo non iam tibi molesti erimus neque Deo, huius sententia

ἀρκοῦμεθα τῆς θείης ψήφου καὶ σῆς. Οὐ γὰρ ἂν αὐτοῦ δεηθείης, οὐδὲν, ὃ μὴ καὶ αὐτὸν οἶδας διδόναι μέλλοντα. Ὅθεν ἐν οἷς ἐπὶ σέ καταφεύγοντες ἀπρακτοῦ μὲν πόρρωθεν τε καὶ νῦν, οὐκ ἀμελόσυχς ἡμῶν, οὐκ ἐπιμελομένης μὲν, οὐκ ἀνουσίχης δὲ, τόδε γίνεται, ἀλλ' ἀρκομένης τῇ θείᾳ ψήφῳ περὶ ἡμῶν, ἣν οἶδας ταῖς ἡμῶν ἀξίαις συμβαίνουσαν. Οὐ γὰρ δύναται σε λανθάνειν, εἰ γε μαρτὲ Θεὸν αὐτὸν, ὅτι τε τὰ ἡμῶν ἔργα πρὸς τὰς ἡμετέρας ἔχει θεήσεις, καὶ ὅπως ὁ τῆς φιλανθρωποπατίας δίκης ζυγὸς περὶ τῆς αὐτῶν συμφορίας ἢ διαφορίας ἔχει δικάζειν. Οὐκ ἀρκεῖ τὸ προσελθεῖν καὶ δεηθῆναι καὶ εὐχασθαι, ἀλλὰ δεῖ τὴν ἐξ ἔργων εἰσφέρειν παρασκευὴν, καὶ ταύτην τέρπειν τὸν δοῦναι δυνάμενον μετὰ συντριβῆς, ἀπειτυσιμένου ταῖς πρὶν ἀφροσύνας.

Ἦν γὰρ ὅτε τῆ ποτε πατρίδι ταύτῃ καὶ τῷ γένει παντὶ τὴν ἀμείωον τύχην παρεῖχες μετὰ Θεοῦ τῶν αὐτοῦ νόμων ἀκριβῶς ἐχομένοισι· ἐπειδὴ ἤρξαντο παραπαίειν, καὶ τούτου χάριν τῆς ἐκ τῆς οὐρανοῦ δίκης ἐκπλέεσθαι πειρασμοῖς, τῶν ἐπιόντων δεινῶν ἀπήλλαττες αὐτὴ ἐπὶ σέ καταφεύγοντας καὶ προστιθέντας ταῖς ἱεστίαις τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω μεταβολὴν ἔργοις τε αὐταῖς καὶ πολλαῖς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑποσχέσεσιν. Ὅτε δὲ, τῆς μὲν πονηρίας ἐν ἡμῖν ἠρξήμενης, οἱ πειρασμοὶ μετὰ πολλῆς ἐπιλήθον ἐυλόγως ὀρμηώτερος, ὡς εἰκόσ ἐστιν ἔχειν τοὺς τελευταίους, οὐκ ἂν τελευταίω οὐδ' αὐτῶν γενομένοιον, εἰ μετανοεῖν εὐθὺς καλῶς ἐβουλόμεθα, καὶ τὰς αἰτίας ἀνιχνεύειν τε καὶ λύειν τῶν πειρασμῶν· ἡμεῖς δὲ τούναντιον καὶ προσεθήκαμεν, εἰ τε πρόσθεν φαυλότῃτος ἀτόλμητον ἦν· τὸ τῆς τελευταίας ὀργῆς ἐπίομεν πόμα καὶ ταῖς ἀκίρποις βοαῖς οὐτ' ἐπέισαμεν, καὶ προσπαρωζόμενα.

17. Εἰ οὖν ζῶντας ἀρῆκε τότε νεκροῦσθαι, διὰ τὸ ζῆν οὕτω φαυλῶς, καὶ πᾶσι πρόποις λυπεῖν τὸν τῆς ἐν ἡμῖν ζωῆς αἴτιον, μεθ' ἡμῶν δὲ εὐθύς καὶ τοὺς ἡμῖν ἐπομένους, τίς ἂν εἴη λοιπὸν ἀναβιώσκειν ἐλπὶς, πότε καὶ νεκρωθέντες οὐκ αἰσθάνομεθα; Ἦ τί μᾶλλον τῶν ἐσχάτων οὐ χρῆ προσδοκᾶν ἐκ τῆς δικαίας ταύτης τῶν ἐπαγομένων σειρᾶς, εἰ τε καὶ ὑπολέλειπται τῶν ἐσχάτων λογισμοῖς ὑγιεῖσι καὶ καλῶς κρίνουσι; Περὶ τούτων μὲν οὖν οὐκ ἐνοχλήσομέν σοι λοιπὸν οὐδὲ τῷ Θεῷ, ταῖς ἐκεῖνου ψήφοις

ἀρχοῦμενοι· ἐξ ὧν δὲ σύνισμεν αὐτοῖς! καὶ τοῖς
 ἄλλοις, οὐδὲμιχ̄ περὶ τούτων χρηστῆ συνόντες
 ἐλπίδι, εἰ μὴ ὅσον ἕξεσιν ἀφ' ἱκανοῦ παραδείγματος
 καὶ σπανίου μηδέποτε! ἀπελπίζειν εἰς τὸν ὑπὲρ
 5 ἁμαρτωλῶν ἀποθανόντα Θεὸν, δεόμεθα τῆς παρούσης
 μόνον ἐξαχθῆναι θάττον ζωῆς ἡμεῖς, ὅτι κεκμηκά-
 μεν, ἐκ μόνης ἀγάπης ταῖς κοιναῖς συμμορφούμενοι
 συμφοραῖς, ἐν παρέργῳ τῆς τῶν ἄλλων ἀπροβλεψίας,
 ὅτι τῶν ἐκ Θεοῦ καὶ σοῦ δωρίων ἡμῖν ἀναξίαν τὴν
 10 τοῦ γένους ἀμορφίαν ὄλην ὄρωμεν, ἀξίαν δὲ τῶν
 ἡμετέρων μόνον ἁμαρτιῶν, οἱ' αἱ πόρρωθεν ἐγνωσ-
 μένας ἐν τῇ σχολῇ πάντων ἀγαθῶν καὶ τῷ τέλει,
 φεῦ, καὶ γενέσθαι καὶ ζῆσαι συνεχωρήθημεν.
 15 Ἐξάγοις ὁ' ἂν ἐπ' εὐσεβείᾳ τῇ πατρὶνῳ καὶ ἀρετῇ,
 Θεοῦ συνεϊδότης καὶ σοῦ, κἂν μέλλοι πάντα
 ἀνθρώπους λαμβάνειν. Ἐοῦθ' ἵκετεύομεν διὰ σοῦ τὸν
 Θεὸν μετὰ τὴν πρώτην ἔναγχος ἵκεσίαν, ὅτι αὐτῷ
 πρέπει ὄξ̄α καὶ προσκύνησις ἐκ πάντων τῶν ὄντων
 εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. B ἡμῖν αὐτοῖς.

contenti; ex iis autem quorum de nobismet-
 ipsis et aliis conscii sumus, nullam circa haec
 bonam spem retinemus, nisi quantum licet,
 ex sufficienti et raro exemplo edocti nunquam
 spem amittere in Deum, qui pro peccatoribus
 mortuus est; rogamus tantum, ut e praesenti
 vita citius educas nos, quia lassati sumus, ex
 sola charitate communibus conformati cala-
 mitatibus, supplentes aliorum improvidentiam,
 quia generis totam deformitatem vidimus Dei
 donis et tuis indignam, dignam autem tantum
 peccatis nostris iam dudum notis, propter quae,
 omnibus privati bonis, heu, etiam usque ad
 finem devenire et vivere permissi sumus.
 Educas autem nos in religione paterna et
 virtute, Deo et te conscii, quamquam omnes
 homines hoc latere debet. Hoc a Deo per te
 petimus post primam petitionem nuper fac-
 tam, quia ipsum decet gloria et adoratio ab
 omnibus quae sunt, in saecula. Amen.

INDEX

I. — ABRAHAM D'ÉPHÈSE. HOMÉLIES POUR LES FÊTES DE L'ANNONCIATION ET DE L'HYPAPANTE.	5-30
§ I. — L'auteur. Ses écrits. Les manuscrits.	5-8
§ II. — Authenticité des deux homélies.	8-10
§ III. — Données littéraires et liturgiques.	10-15
§ IV. — Données théologiques.	15-17
§ V. — Texte et traduction de l'homélie pour la fête de l'Annonciation.	18-23
§ VI. — Texte et traduction de l'homélie pour la fête de l'Hypapante.	24-30
II. — LE MOINE THÉOGNOSTE. HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.	31-38
§ I. — Introduction.	31-33
§ II. — Texte et traduction de l'homélie.	33-38
III. — SAINT EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE († 5 AOUT 917). HOMÉLIES SUR LA CONCEPTION D'ANNE ET SUR LA CEINTURE DE LA VIERGE CONSERVÉE DANS L'ÉGLISE DE CHALCOPRATIA, PRÉCÉDÉES D'UNE INTRODUCTION SUR LA VIE ET LES ŒUVRES DE SAINT EUTHYME, ET DE SON ORAISON FUNÈBRE PAR ARÉTHAS DE CÉSARÉE.	39-90
§ I. — Vie de saint Euthyme.	39-54
§ II. — Les écrits de saint Euthyme.	54-57
§ III. — Données doctrinales des homélies.	57-59
§ IV. — Données liturgiques.	59-62
§ V. — Oraison funèbre de saint Euthyme, par Aréthas, archevêque de Césarée. Introduction	62-65
§ VI. — Texte et traduction de l'oraison funèbre de saint Euthyme par Aréthas.	65-74
§ VII. — Texte et traduction de l'homélie de saint Euthyme sur la conception de sainte Anne.	75-81
§ VIII. — Texte et traduction de l'homélie de saint Euthyme sur la ceinture de la Vierge conservée dans l'église de Chalcopratia.	81-90
IV. — MICHEL PSELLOS (1018-1079?). HOMÉLIE SUR L'ANNONCIATION.	91-101
§ I. — Introduction.	91-93
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur l'Annonciation.	93-101

V — NÉOPHYTE LE RECLUS (1134-1220?). HOMÉLIES SUR LA NATIVITÉ DE LA SAINTE VIERGE ET SA PRÉSENTATION AU TEMPLE.	102-114
§ I. — Introduction.	102-104
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur la Nativité de la Sainte Vierge	104-108
§ III. — Texte et traduction de l'homélie sur la Présentation de la Sainte Vierge au Temple.	109-114
VI. — MANUEL II PALÉOLOGUE, EMPEREUR DE CONSTANTINOPLÉ (1391-1425). HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.	115-142
§ I. — Introduction.	115-118
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur la Dormition.	119-142
VII. — GEORGES SCHOLARIOS. HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.	143-163
§ I. — Introduction.	143-146
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur la Dormition.	146-163

LA
PERLE PRÉCIEUSE

TRAITANT

DES SCIENCES ECCLÉSIASTIQUES

(CHAPITRES I-LVI)

PAR JEAN, FILS D'ABOU-ZAKARIYÂ, SURNOMMÉ IBN SABÂ'

TEXTE ARABE PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Jean PÉRIER

PROFESSEUR A L'INSTITUT CATHOLIQUE DE PARIS

Nihil obstat.

Die XV^a martii 1922.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 17 mars 1922.

LAPALME,
v. g.

AVANT-PROPOS

Sous ce titre *La Perle précieuse*, le jacobite Jean (*Youhannâ*) fils d'Abou-Zakariyâ, connu sous le nom d'Ibn Sabâ', a écrit en Égypte, vers la fin du XIIIe siècle, une courte encyclopédie qui « traite de la théologie dogmatique, de la morale, de la liturgie et de la discipline ecclésiastique ; en somme des doctrines et usages de l'Église copte ».

L'ouvrage, comme le lecteur pourra le constater, présente un intérêt considérable, mais limité aux choses elles-mêmes. La langue, en effet, est loin d'être élégante ou classique ; elle contient un grand nombre de mots et de tournures vulgaires : visiblement, l'auteur écrivait l'arabe à peu près comme il le parlait. C'est sans doute une des raisons pour lesquelles l'édition de *la Perle précieuse* imprimée au Caire², en l'an 1618 des martyrs, à l'usage des Coptes, nous offre une rédaction plus correcte, mais très différente de l'original : ce n'est plus l'ouvrage authentique d'Ibn Sabâ'.

Voici quelques exemples. Au lieu de notre texte, p. (33) l. 9-10, on lit dans l'édition d'Égypte :
اتريد ان تقتلني كما قتلت امس المصري فخاف موسى وهرب بسبب هذه
الكلمة الى ارض مديان وصار رعيًا غنم عند يثرون كاهن مديان وتزوج بصفورة ابنته
وولد منها اولادًا

Veux-tu me tuer comme hier tu as tué l'Égyptien ? Moïse, saisi de crainte par suite de cette parole, s'enfuit dans le pays de Madian ; il y garda les troupeaux de Jéthro, prêtre de ce pays, et il épousa sa fille Séphora qui lui donna plusieurs enfants.

وهذا الكتاب الاهي يأمر برفض شهوات العالم وانكار
الذات واحتمال المشقات والقتل وحتى سفك الدم للحصول على هذا الخلاص والميراث
الابدي. ويخبرنا بالاخبار الصحيحة عن خلق العالم العلوي والسفلي بكلمة الله القادرة.

1. De Slane, *Cat. des Manuscrits arabes* de la Bibliothèque Nationale, t. I, p. 52.

2. كتاب الجوهرة النفيسة في علوم الكنيسة.

تأليف القبطي الارثوذكسي العلامة يوحنا ابن زكريا المعروف بابن سباع في الجيل
الثالث عشر للميلاد
تنقابل وطبع على اذارة مجلة عين شمس القبطية ومطبعتها ببطريكخانة الاقباط
الارثوذكس بصر في شهر برمهات سنة ١٦١٨ للشهداء الاطهار

ويشرح لنا حال ابوين الاولين وسعادتهما الاولى وسقوطهما في الخطية وافتقارهما وذريتهما الى مخلص. وتنازل الكلمة وتجسده محبة منه. فكل هذه اسباب معقولة منبئة على الحق مقبولة عند الكل. وخصوصاً لان الاباء الرسل والتلاميذ كانوا معاصرين لحوادث العهد الجديد التي تتم ما جاء بالعهد القديم. وقد قبل كلامهم وصدق به جميع العالم من نحو الالفين سنة تقريباً. ونمى كلامهم وذاع صوتهم في كل المسكونة وملكوا الامصار والاقاليم بكرازتهم وصار عددهم كثيراً وقدرتهم الملوك حق قدرهم. وكتاب الهي هذا مقداره وهذا علو شأنه لا يضل الله به اكر خليقته لان هذا ممتنع في عدل الله تعالى.

Ce livre divin ordonne de rejeter les plaisirs du monde, de s'abstenir des voluptés, de supporter les épreuves et la mort jusqu'à l'effusion du sang pour obtenir ce salut et l'héritage éternel. Il nous enseigne l'histoire vraie de la création, par la parole de Dieu toute puissante, du monde supérieur et [du monde] inférieur; il nous expose l'état de nos premiers parents, leur félicité première, leur chute dans le péché, le besoin pour eux et pour leur postérité d'un Rédempteur, la descente du Verbe et son Incarnation en vertu de son amour. Or toutes ces choses sont raisonnables, fondées sur la vérité et acceptées par tous, étant donné surtout que nos Pères les Apôtres et les Disciples ont été les contemporains des événements du Nouveau Testament qui complétaient ceux de l'Ancien Testament. Leur parole a été acceptée et crue véridique par le monde entier depuis deux mille ans environ; leur parole s'est répandue et leur voix s'est propagée dans tout l'univers; ils ont conquis les grandes villes et les provinces par leur prédication; ils sont devenus fort nombreux et ont mérité l'admiration des rois. Dieu ne peut égarer avec un livre divin, dont telle est la puissance et telle l'élévation, la majeure partie du genre humain : cela est interdit à sa justice.

وحيث ان الصلوة هي مناجاة الروح لخالقها برفع النفس والقلب : Page (136) 1. 5-6
والحاسيات فقد رتب الاباء اوقاتاً لها عددها سبعة كما قال داود النبي : « سبع مرات أسبحك في كل يوم على احكام عدلك » . (واليوم اسم يشتمل على مدة النهار والليل). وهذه الاوقات هي :

Comme la prière est la conversation confidentielle de l'esprit avec son Créateur par l'élévation de l'âme, du cœur et des sens, les Pères ont fixé pour la faire des heures au nombre de sept, selon la parole du prophète David : *Sept fois par jour je te célèbre à cause des lois de ta justice* ¹. (Le mot *al-youn* désigne à la fois le jour et la nuit.) Ces heures sont les suivantes.

واما من يتزوج على يد الكاهن والشهود بعمل الوليمة لهم الخ : Page (146) 1. 7-10
فهذا مقبول.

Il est reçu qu'un homme, marié par le ministère du prêtre et des témoins, leur offre [ensuite] un banquet, etc.

1. Ps. cxviii, 164.

Page (154), au lieu des lignes 6-8, nous lisons dans l'édition d'Égypte : التسيس يسمى
بالرومية پرسشيتيروس وبالقبطية بيخَلو (πιδελλο) ومعناه الشيخ أو المتقدم في السن

Le prêtre est appelé en grec *presbyteros* et en copte *pikhello*, ce qui signifie le
vieillard ou l'homme avancé en âge.

Page (158) l. 8-9 : ولو ان العنبر وأطهرها. الزكية وأطهرها. ولو ان العنبر : بعض حيوانات فحرم
التبخير به في هيكل الله.

L'aloès et le benjoin sont au nombre des encens les plus suaves et les plus purs. Et
quoique l'ambre soit plus suave, comme il provient d'une feuille sauvage [qui pousse]
dans la mer ou de certains animaux, il est interdit de l'employer comme encens dans
le temple de Dieu.

Les éditeurs ne disent mot de cette refonte. Pour la connaître, il faut
lire les manuscrits. Nous en avons utilisé trois. Le plus ancien et le meilleur
est le manuscrit 207 de Paris (fin du XIVe siècle) que nous reproduisons inté-
gralement. A peine y avons-nous fait quelques corrections tout à fait
accessoire. Nous avons noté fidèlement les variantes du manuscrit 208 de
Paris, qui est de l'an 1638 de J.-C., et celles du manuscrit 130 du Vatican,
qui est de l'an 1697¹, et dont nous devons une reproduction à l'extrême obli-
geance de Mgr Grallin.

Nous avons désigné le manuscrit 207 de Paris par A; le manuscrit 208 par
B; le manuscrit 130 du Vatican par C.

Ce dernier contient une préface dont nous devons donner le texte et la tra-
duction. L'authenticité du morceau nous paraît douteuse : il ne figure
point dans les manuscrits les plus anciens, ceux de Paris; de plus, il associe
une grande pauvreté de fond avec une forme littéraire relativement soignée qui
n'entraîne pas, tant s'en faut, dans les habitudes d'Ibn Sabā'.

بسم الاب والابن والروح القدس اله واحد له المجد دائماً
نبدي بعون الله تعالى وحسن توفيقه بنسخ كتاب يلقب بالجوهرة النفسية في علوم
الكنيسة تاليف العبد الحقير البائس الخاطي الغارق الناقص الذي لا يستحق الترقّي الى رتبة
الانتضاع يوحنا ابن ابي زكريّا عرف بابن سباع نفعة الله به امين
المجد لله الممدّ العقل من نور جلاله المفيض عليه من قدس ذاته روح كماله منه
ظهر وعنه برز واليه مآله فهو الحق وممدّ العقل بنوره ومجيب سؤاله اسكنه بحكمته الالهية
في اشرف موجوداته وصيّره اله سكناً لقدس ذاته فصار بذلك مشرفاً بكّل معاني حالاته

1. Cf. Mai, *Scriptorum veterum nova collectio* : t. IV, *Codices arabici Bibliothecae vaticanae*.

على ما سواه من موجودات الوجود من معدنه وحيوانه ونباته فشكر واهب العقل على منه التي لا تحصى لها عدداً ونمجد حكمته الربانية التي لا تقضي لها اهداً وتقّس ذاته تقديساً لا ينقطع من افواها اهداً ونسجد لها سجوداً يستحقّ خلوده فينا سرمداً
 وبعد ان اشرف مفهومات الوجود علم الاصول التي تنتهي اليه وتبغيه اشرف العقول وخصوصها مفهوم علوم حقايق المذهب المسيحي المستقيم المبني على صخرة الايمان والعمل المرضي المقيم لان كما ان الجسد بغير روح ميتاً هو كذلك الايمان بغير اعمال ميتاً هو فاقول لما دعت ضرورات الاحتياج الى التطلع في حقايق الامور وتداول الاصول من تراتيب الابهاء المقدسين الذات الشريفي العقول حقيقي تقصي وكثرة الكلام لسماع المتأولين الى ان ابدى ما رسمته لنا من القواعد الابهاء الاولين عظم الله علينا ورزقنا من مقبول طلباتهم وصلواتهم المقدسة امام ربنا امين

Au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit, Dieu unique. Gloire à lui toujours!

Nous commençons, avec le secours de Dieu et sa bonne assistance, à transcrire le livre intitulé *La Perle précieuse traitant des sciences ecclésiastiques*, œuvre du serviteur humble, misérable, pécheur, naufragé, indigent, qui ne mérite pas de monter au degré de l'humilité, Jean fils d'Abou Zakariyâ, connu sous le nom d'Ibn Sabâ. Que Dieu lui accorde ses bienfaits! Amen.

Louange à Dieu qui, du séjour lumineux de sa gloire, assiste l'intelligence et, de la sainteté de son essence, répand sur elle l'esprit de sa perfection émané de lui, sorti de lui et retournant à lui. Il est la vérité, il donne à l'intelligence le secours de sa lumière, il exauce sa demande et il l'établit, par sa sagesse éternelle, dans le plus noble des êtres. Il fait d'elle un instrument où réside la sainteté de son essence, en sorte qu'elle devient plus noble sous tous les rapports que toutes les autres créatures existantes, minéraux, animaux et végétaux. Nous remercions donc Celui qui donne l'intelligence et nous louons sa sagesse souveraine qui n'a pas de limites; nous célébrons la sainteté de son essence par des louanges qui n'expireront jamais sur nos lèvres; nous adorons cette essence de l'adoration éternelle qu'elle mérite de notre part.

Ce qui mérite le plus notre étude c'est la science des principes vers laquelle tendent et soupirent les plus nobles intelligences, c'est surtout la compréhension et la connaissance des vérités de la religion chrétienne, orthodoxe, bâtie sur la pierre de la foi, ainsi que des œuvres agréables [à Dieu] et justes; car, de même que le corps sans l'âme est mort, ainsi la foi sans les œuvres est morte. Je dirai donc: Comme la nécessité m'a contraint à étudier les vérités des choses et la transmission successive des principes que nous trouvons dans les règlements de nos Pères très saints et très savants, ma médiocrité et l'abondance des paroles entendues m'ont poussé à publier les lois fondamentales que nous ont tracées les premiers Pères. Que Dieu multiplie sur nous ses dons, en agréant leurs demandes et leurs prières saintes adressées à Notre-Seigneur! Amen.

Je finis en remerciant cordialement mon frère Augustin qui a eu la complaisance de relire les épreuves de ce fascicule, texte arabe et traduction.

J. P.

الجوهرة النفيسة

في علوم الكنيسة¹

* بسم الاله² الواحد الذات³ المثلث الصفات الاب والابن والروح القدس
نبتدي بنسخ ما تضمّنه القهرست⁴ المقدم ذكره والنص⁵ والشرح

* A. E. 7 v.

الباب الاول

في ذكر توحيد الذات الالهيّة

فاقول انّ الباري تعالى ذكره ذات واحدة لا اله⁶ الا هو وحده لا نظير له في
الالهيّة ولا مثل له في الازليّة ولا ضدّاً⁷ يقاومه ولا ندّاً⁸ ينازعه وانه غير جسم وغير

1. A add. القبطية. — 2. C اللد. — 3. C بالذات. — 4. C القهرست. — 5. C om. و. — 6. C
الاله. — 7. B ضد. — 8. B احدا.

LA PERLE PRÉCIEUSE

TRAITANT DES SCIENCES ECCLÉSIASTIQUES.

* Au nom du Dieu unique dans son essence, triple dans ses attributs, le Père et le Fils et le Saint-Esprit.

Nous commençons à transcrire ce que contient la table précédente¹, ainsi que le texte et son commentaire.

CHAPITRE PREMIER

SUR L'UNITÉ DE L'ESSENCE DIVINE.

Je dis : Le Créateur (que sa mémoire soit exaltée!) est une essence unique; il n'y a pas d'autre Dieu que lui seul; il n'a pas de pareil dans sa divinité, ni de semblable dans son éternité, ni d'adversaire qui puisse lui résister; il n'est pas d'égal qui puisse lui tenir tête. Il est incorporel, il n'est pas composé

1. Dans les mss. une table précède le texte.

مرکب وغير مولف وغير متبعض وغير مستحيل لا يشغل¹ حيزاً² ولا يقبل عرضاً ولا يحويه مكان ولا يحصره زمان قديماً بلا ابتداء* باق بلا انتها³ خفي في ذاته ظاهراً⁴ في افعاله خلق الدنيا لَمَا شاء كما شاء وفضيها اذا شاء كيف شاء وان هذا الاله الذي هذه الاوصاف اوصافه ذات واحدة ثلثة⁵ اقايم اب وابن وروح قدس

الباب الثاني

في ذكر تثليث الصفات الازليّة

قنوم الاب قائماً بذاته ناطقاً بالابن حياً بروح قدسه والابن قائماً⁶ بالاب ناطقاً⁷ بخاصته حياً⁸ بروح قدسه والروح القدس قائماً⁹ بالاب ناطقاً¹⁰ بالابن حياً¹¹ بخاصته تابعاً في التوحيد الذاتيّ والتثليث الصفاتي قول سيّدنا المسيح* في مقدس انجيله امضوا*¹² وتلمذوا كل¹² الامم وعمدوهم باسم الاب والابن والروح القدس بعد قوله للسائل له انّ

1. A يشغل, B يشغل. — 2. C خبراً. — 3. BC انتهى. — 4. B ظاهر. — 5. C ثلاثة. — 6. B قائم. — 7. B ناطق. — 8. B حي. — 9. B قائم. — 10. B ناطق. — 11. B حي. — 12. A iterat كل.

d'éléments divers ni de parties, il est immuable, il n'occupe pas d'espace, il n'a pas d'accidents, il n'est ni circonscrit dans un lieu ni contenu par le temps; son ancienneté est sans commencement, * sa durée sans fin. Il est caché dans son essence et manifeste dans ses œuvres. Il a créé le monde quand il a voulu, comme il a voulu et il l'anéantira quand il voudra, comme il voudra. Ce Dieu doué de tels attributs est une essence unique en trois personnes, Père et Fils et Saint-Esprit.

CHAPITRE II

SUR LA TRINITÉ DES ATTRIBUTS ÉTERNELS.

La personne du Père existe par elle-même, parle par le Fils et vit par le Saint-Esprit. Le Fils existe par le Père, parle par lui-même et vit par le Saint-Esprit. Le Saint-Esprit existe par le Père, parle par le Fils, vit par lui-même et se maintient dans l'unité de l'essence et la trinité des attributs.

* f. 8 v. [Ainsi l'a déclaré Notre-Seigneur le Christ* dans son saint Évangile : *Allez, enseignez toutes les nations et baptisez-les au nom du Père et du Fils et du Saint-*

اللّه واحداً¹ هو وان تجبه من كلّ القلب والنّيّة فهذه شهادة انجيليّة² بتوحيد الذات
وتثايلث الصفات
أما الذات الضابط الكلّ المخصوص بقنوم³ الابوة⁴ ومسّمى⁵ بها فأنّه خالق بكلمته
التي هو⁵ قنوم الابن جميع ما يرى وما لا يرى كما قالت الابهاء الثلثماية وثمانية عشر
المجتمعين⁶ بمدينة نيقية والروح⁷ حالاً بينهم

الباب الثالث

في ذكر خلقة الملائكة والافلاك * والكواكب والعناصر الاربع

* f. 9 r.

أما خلقة⁸ ما لا يرى كالملائكة فأنّه خلقهم ارواحاً بغير اجساد⁹ بل عقول¹⁰
مجردة عن الحسّ على قدر درجاتهم ومراتبهم وطغماهم يسبحوه ويقدّسوه ويمجّدوه بلا فتور
وأما ما يرى فأنّه خالق أوّلاً الافلاك والكواكب وسيرها¹¹ كقدر استحقاقها في سيرها¹²

1. C. واحد. — 2. انجيلد. — 3. C. قنوم. — 4. B. وسعى. — 5. B. حي. — 6. B. المجتمعون.
— 7. BC. والابن. — 8. C. خلقت. — 9. B. اجسام. — 10. B. عقلاً. — 11. A. وسيرها. —
12. A. سيرها.

*Esprit*¹. Cela, après avoir dit à celui qui l'interrogeait : « Dieu est un et tu l'aimeras de tout ton cœur et de toute ta force². » Tel est le témoignage évangélique concernant l'unité de l'essence et la trinité des attributs.

Quant à l'essence du Tout-Puissant à laquelle s'ajoute la propriété de la paternité et qui s'appelle Père, elle a créé par son Verbe, qui est la personne du Fils, toutes les choses visibles et invisibles, comme l'ont dit les trois cent-dix-huit Pères réunis en concile dans la ville de Nicée, au milieu desquels résidait le Saint-Esprit.

CHAPITRE III

DE LA CRÉATION DES ANGES, DES ASTRES, * DES ÉTOILES

* f. 9 r.

ET DES QUATRE ÉLÉMENTS.

En ce qui concerne les êtres invisibles, comme les anges, Dieu les créa esprits, sans corps, pures intelligences, dépourvus des sens, selon leurs rangs, leur hiérarchie et leurs chœurs, pour le louer, exalter sa sainteté et le glorifier sans cesse.

Pour ce qui regarde les choses visibles, il créa d'abord les astres et les

1. Matth., xxviii, 19. — 2. Cf. Marc, xii, 29-30.

لخدمة¹ البشر ومنفعته² ثم يتلوها العناصر الاربع³ على التوالي فأول ذلك من فوق عنصر النار ثم يتلوها⁴ منهبطاً عنصر الهوى ثم يتلوها عنصر الماء ثم يتلوها عنصر التراب وعن ذلك قال موسى بكر الانبياء بدياً⁵ خلق الله السماء والارض وكانت الارض * غير *
 محكمة وغير مرتبة⁶ بل مستبحرة⁷ غامرة وروح الله ترَفَّ على المياه⁸ وقال الله ليكون النور فكان النور وميَّز الله بين النور والظلمة وراى الله انَّ النور حسناً جداً وكان صباح يوم أوّل وثاني وثالث

ولمَّا جازت ثلاثة⁹ ايام على تساوي¹⁰ عدد الاقانيم الثلاث¹¹ الازليّة جاء¹² في اليوم الرابع قال الله ليكن¹³ نيران عظيمان¹⁴ في جلد السماء احدهما لساطان النهار وهو الاكبر والاخر لساطان الليل وهو الاصغر¹⁵ ولم يخلق الله في اليوم الرابع غير غشاء كيفاً¹⁶ عند ذلك النور الاوّل واسكن ذلك النور الاوّل فيه وصار داخلاً فيه خارجاً منه * يضيء على الوجود ولولا ذلك الغشاء حجاب¹⁷ بين نظر الناس وبين ذلك النور لم *
 * f. 9 v°. * f. 10 r°.

1. C. لخدمت. — 2. B. ومنفعتهم. — 3. B. الاربعة. — 4. C. يتلوا. — 5. A. بدا. — 6. C. مرتبة. — 7. C. مستبحرة. — 8. C. الماء. — 9. B. ثلثة. — 10. B. تساوا. — 11. C. الثلاث. — 12. B. om. جاء. — 13. C. ليكن. — 14. B. عظيمين. — 15. AC. om. وهو الاصغر. — 16. B. وكيف. — 17. B. الغشى حجابا.

étoiles qu'il lança dans l'espace, selon leur mérite, pour le service et l'utilité de l'homme. Vinrent ensuite, dans une succession ininterrompue, les quatre éléments : en haut l'élément du feu, le premier de tous, puis, en descendant, l'élément de l'air, puis l'élément de l'eau et enfin l'élément de la terre. Moïse, le premier-né des Prophètes, a dit sur ce sujet : *An commencement, Dieu créa le ciel et la terre, et la terre était * inconsistante, informe et entièrement recouverte par la mer; et l'Esprit de Dieu étendait ses ailes sur les eaux. Dieu dit : Que la lumière soit! Et la lumière fut. Et Dieu sépara la lumière d'avec les ténèbres et il vit que la lumière était très bonne. Et il y eut un soir et il y eut un matin au premier jour, au second et au troisième* ¹.

Quand furent écoulés ces trois jours, correspondant au nombre des trois personnes éternelles, Dieu dit, le quatrième jour : « Qu'il y ait deux grands luminaires au firmament, le plus grand pour présider au jour, l'autre, plus petit, pour présider à la nuit ². » En ce quatrième jour, Dieu ne créa pas autre chose, sinon un voile épais pour cette première lumière. Il fit habiter cette première lumière dans ce voile où elle entra et d'où elle sortait * pour briller sur la création. Si ce voile n'avait été placé comme un rideau entre le regard

1. Gen., 1, 1-13. — 2. Cf. Gen., 1, 14, 16.

يستطيع احدًا¹ من الناس النظر الى ذلك النور الاول وهذا اول رمزاً² على ايجاد
اللاهوت بالناسوت

ثم بعد ذلك خلق ما خلق الى اليوم السادس خلق فيه ابونا³ ادم وجعله نفس
كالملايكة وجسد بهيمي كالحيوان⁴ لطيف وكثيف ايضاً وهذا ايضاً رمزاً ثاني⁵ على ايجاد
اللاهوت بالناسوت

الباب الرابع

في ذكر خلقه⁶ ابينا⁷ ادم

وخلق ابينا ادم من تراب الارض وكونه منها واسكن فيه الروح العاقلة الناطقة التي
* f. 10 v°. بها * سمي انسان قال⁸ له من جميع شجر الفردوس كل خلا شجرة واحدة وهي
شجرة معرفة⁹ الخير والشر فقال¹⁰ له لا تاكل منها موتاً تموت
وانّ ابليس راس اجناد السمائين كان رئيساً¹¹ على جميع الملايكة فلما راي ان ساير

1. C. احد. — 2. B. رمز. — 3. B. ابينا. — 4. C. كما الحيوان. — 5. B. تانيا. — 6. C. خلقت.
— 7. C. ابينا. — 8. B. وقال. — 9. C. معرفت. — 10. B. وقال. — 11. B. رئيس.

de l'homme et cette première lumière, personne n'aurait pu la regarder. Il y a
là une première figure de l'union de la divinité avec l'humanité.

Après cela, Dieu continua son œuvre jusqu'au sixième jour qui fut celui de
la création d'Adam, notre père. Il lui donna une âme comme aux anges et un
corps animal comme aux bêtes; [il en fit un être] tout à la fois subtil et
grossier. Et c'est là une deuxième figure de l'union de la divinité avec
l'humanité.

CHAPITRE IV

LA CRÉATION D'ADAM, NOTRE PÈRE.

Dieu créa et forma notre père Adam du limon de la terre et mit en lui
l'esprit intelligent et doué de raison qui * l'a fait appeler *insân*¹. Il lui dit : * f. 10 v°.
*Mange de tous les arbres du Paradis, à l'exception d'un seul qui est l'arbre
de la science du bien et du mal*². Et il ajouta : « N'en mange pas, [sinon] tu
mourras³. »

Mais le Diable (*Iblis*), chef des milices célestes et de tous les anges, voyant

1. « Être sociable, civilisé : homme ». — 2. Gen., II, 17. — 3. Cf. Gen., *ibid*.

التسابيح ترفع اليه ليرفعها لخالقه ظلن في نفسه انه شيء وان تلك التسابيح ترفع اليه لذاته فلم يرفعها لخالقه وظلن¹ ابا له فقصد الالوية لذاته ولوقت اسقطه الله تعالى من مرتبه الى اسفل الاسافل من محل مرتبه ونورانيته وبقيت المرتبة خالية الى يوم الناس هذا فلما راي مرتبه قد خليت من تسبيحه وتقديسه * علم من حكمة الله انه لا يدعها * f. 11no. خالية من التسبيح والتقدیس فبقي منتظر من يخلقه الله تعالى يعمرها به فلم يخلق احدا بعد ذلك سوى ادم فعلم الشيطان عند ذلك وتحقق² ان هذه الصورة من دون صور الحيوانات ذوات الاربع وهي منقمة القامة الا لاجل مرتبه فحينئذ ابتدى الشيطان يحاول ابونا³ ادم ايعلم ماذا يصير منه فلما رآه يداور⁴ حول جميع شجر الفردوس خلا شجرة واحدة وهي شجرة⁵ معرفة الخير والشر لم ياكل منها من دون جميع الاشجار⁶

1. B. فظن. — 2. B. تحقق loco. وثحقق. — 3. B. om. ابونا. — 4. B. يدور. — 5. BC om. شجرة. — 6. *Abhinc usque in finem capituli, B haec habet tantum manu recentiori scripta* فحسده على ذلك اند ياكل من تمار الفردوس ولم ياكل من ذلك الشجرة ثم اند : تحايل بكمه ودخل في الحيد واتلف^{sic} بتلك الشجرة فظنرا اليهما ادم وحرى فقالنا الحيد لحران ان من اكل من هذه الشجرة يصير الاما ثم انها انخضعت لكلامها فاطعت ادم بان يخالف وياكل فنهاما فلم تقبل ثم انها ناولا من تلك الشجرة تمارا واكل وفي ذلك الوقت صاروا تحت المخالفه لباريهما وخالفوا الرصيه وعلا بصد ذلك ففرح ابليس لذلك لانه عطى المنزل التي سخط منها شاطانايبيل وخليته من تسبيحه والبشر يرصدها والشيطان يرصد عقوب البشر وعقبهم هو مرصع عضو الشهرة الذي بد يبعثوا عن خالقهم

monter vers lui toutes les louanges afin qu'il les offrit à son Créateur, s'imagina qu'il était quelque chose et que ces louanges s'adressaient à sa propre personne. Dans cette croyance, il cessa de les présenter à son Créateur et s'attribua la divinité. Mais sur-le-champ Dieu le Très-Haut le précipita du siège de sa splendeur pour le jeter au plus bas des abîmes; et son siège resta vide jusqu'au jour [où furent créés] les hommes.

Quand il vit que de ce siège ne partaient plus la louange et les bénédictions * f. 11no. que lui-même rendait à Dieu, * il comprit que la sagesse divine ne le laisserait pas vacant et il resta dans l'attente de celui que Dieu le Très-Haut créerait pour l'occuper. Or Dieu ne créa personne après cela, si ce n'est Adam. Satan connut alors avec certitude que cette forme, qui n'est pas comme celle des quadrupèdes, mais de taille droite, n'avait été créée que pour prendre sa place. Il se mit donc à observer Adam, notre père, pour savoir ce qu'il ferait. Et l'ayant vu tourner autour de tous les arbres du Paradis, à l'exception du seul arbre de la science du bien et du mal, dont il ne mangeait point, il chercha un

قصد يحتال عليه وقال في ذاته انّ عدل الله لا يظلم احداً انا لَمَّا اخطيت وخالفت¹ ولم
 اسبّح وافقدس الله تعالى استقطني وهذا الاخر متى خالف امر الله ربّه * واكل من هذه
 اشجرة اسقطه كما استقطني لانّ عدل الله يوجب ذلك

وعند² ذلك احتال الشيطان على حوى الذي كان ادم يانس اليها من دون البهيم
 وقال لها لماذا لم تاكلا من هذه الشجرة فقالت انّ الله امرنا ان لا ناكل منها وقال اليوم
 الذي تاكلا منها موتاً تموتان فقال الشيطان لحوى على لسان الحية ليس موتاً تموتان ان
 اكلتما منها واثماً تصيرا³ الهة تعرفان الخير والشرّ فصدقت حوى قول الشيطان واخذت
 منها واكلت ثم اطعمت بعها ادم فاخذ واكل وللوقت تعريان من مجدهما وظهرت عورتها
 مكشوفة وطردا⁴ من الفردوس من الباب الغربي فعند ذلك * سمع ادم صوت محسوس
 كأنه مشي قديمي انسان اتى اليه وخطبه وقال له ادم ادم اين انت فقال ادم يا ربّ
 سمعت حسّ قديمك ماشياً في الفردوس فخفت لاني⁵ عريان فقال له الربّ جلّ اسمه

1. C om. وخالفت. — 2. C فعند. — 3. C تصيرون. — 4. C وطرد. — 5. C لاني.

stratagème pour le tromper. Il se disait en lui-même : « Dieu ne manque à l'équité envers personne : Dieu le Très-Haut m'a précipité, après mon péché et ma désobéissance, quand j'ai refusé de le louer et de le bénir; et cet autre, dès qu'il aura transgressé l'ordre de Dieu, son maître, * et mangé de cet arbre, sera précipité comme je l'ai été moi-même, parce que la justice divine l'exige. »

Satan alors employa l'astuce contre Ève avec laquelle plus qu'avec les animaux Adam était familier et il lui demanda : « Pourquoi ne mangez-vous pas tous deux de cet arbre? — Dieu, lui répondit-elle, nous a interdit d'en manger et il a dit : « Le jour où vous en mangerez vous mourrez. » Satan lui dit, empruntant la langue du serpent : « Vous ne mourrez point, si vous en mangez, mais vous deviendrez des dieux, connaissant le bien et le mal. » Ève eut à la parole du serpent, elle prit [du fruit] de l'arbre et en mangea; puis elle en présenta à son mari Adam qui en prit et en mangea aussi. Tous deux à l'instant furent dépouillés de leur gloire; leur nudité apparut à découvert, et ils furent chassés du Paradis par la porte occidentale. * Adam entendit alors un bruissement comme celui des pas d'un homme qui venait à sa rencontre et qui lui disait : « Adam, Adam, où es-tu? — O mon Seigneur, répondit Adam, j'ai entendu le bruit de tes pas dans le Paradis et j'ai eu peur, parce que je suis nu. » Et le Seigneur, dont le nom est grand, ajouta : « Qu'est-ce qui t'a appris que tu es nu? Aurais-tu désobéi en mangeant [du fruit] de l'arbre dont je t'avais

وما ادراك بانك¹ عريان العلك² خالفت واكلت من الشجرة التي نهيتك³ ان لا تاكل منها فاكلت فقال ادم المرأة التي جعلتها معي في الفردوس هي التي اطفتني حتى اكلت فقال الله له كما انك خالفت قول ربك ورجعت الى قول امراتك واكلت من الشجرة التي نهيتك عنها موتاً وتموت ولعنت الارض بعملك وقال للمرأة كما انك خالفت⁴ ورجعت⁵ الى قول الحية واكلت⁶ واطعمت⁷ بعلك موتاً تموتين وبالاحزان⁸ والاوجاع تلدين والى⁹ بعلك ترجعين وقال للحية ملعونة تكونين من بين الدواب وعلى بطنك تدبين اي انها كانت من دواب الاربع ثم وقال لها وتاكلين التراب طول ايام حياتك ولاجعلن⁸ العداوة بينك وبين المرأة وبين نسلك ونسلها هم يرصدون راسك وانت ترصدين⁹ عقوبهم شرح ذلك اي ان راس الحية هي المنزلة التي سقط منها ساطانايل وخلت من تسبحة¹⁰ والبشر يرصدها والشيطان يرصد عقوب البشر وعقوبهم هو موضع عضو الشهوة الذي به يبعدوا عن خالقهم

1. C. اكلت. — 2. C. لعلك. — 3. C. add. عنيا. — 4. C. خالفتي. — 5. C. ورجعتي. — 6. C. تسبيحة. — 7. C. واطعيتي. — 8. C. واجعلن. — 9. C. ترصدن. — 10. C. عاقبتهم.

défendu de manger? Tu en as donc mangé? — La femme que tu as mise avec moi dans le Paradis m'a égaré à tel point que j'en ai mangé, » répondit Adam. Et Dieu lui dit : « Parce que tu as désobéi à la parole de ton Seigneur pour t'en rapporter à ta femme et que tu as mangé de l'arbre dont je t'avais défendu de manger, tu mourras. *La terre est maudite à cause de ton acte.* » Et il dit à la femme : « Puisque tu as désobéi pour t'en rapporter à la parole du serpent, que tu as mangé [de l'arbre] et en as donné à ton mari, tu mourras.

* f. 12 v°. *Tu enfanteras dans les angoisses et les douleurs et tu retourneras à ton mari.* » Et il dit au serpent : « *Tu es maudit entre les animaux, tu ramperas sur ton ventre.* » Car il était d'abord un quadrupède. Dieu ajouta : « *Tu mangeras de la poussière tous les jours de ta vie. Je mettrai l'inimitié entre toi et la femme, entre ta postérité et sa postérité. Ils guetteront ta tête et tu te mettras en embuscade à leur talon.* »

Commentaire. — La tête du serpent c'est la place d'où Satanaël a été précipité et d'où la louange [divine] est absente : le genre humain guette cette place et Satan guette les talons du genre humain. Le mot *'aqbouhoum*² désigne l'endroit où se trouve le membre de la volupté, par lequel les hommes s'éloignent de leur Créateur.

1. Cf. Gen., III. — 2. « Leurs talons ».

الباب الخامس

في ذكر طرد ادم من الفردوس عند المخالفة

* فحينئذ¹ طرد ادم وحوى الى ارض الشقا من نعيم الفردوس وخرج باكياً² حزناً * f. 13 r°.

ووقف عند باب الفردوس الغربي حزناً³ يصلي بهذا السبب توجهت المومنين⁴ في صلواتهم الى الشرق ثم انّ الشيطان اخذ في مضادته⁵ لادم على معر الزمان من ذلك انه خلاه ذات يوم⁶ نايم وجمع جنوده واخذ قطعة من جبل وحملها هو واعوانه ورامها⁷ على ادم وهو نايم قصداً منه ان يقتله⁸ والربّ الاله المتحنّ الذي لا يشاء موت الخاطي حوّف القطعة الجبل في وقوعها على ادم مثل المكبة⁹ نزلت¹⁰ عليه ولم يموت¹¹ فلما استيقظ ادم من نومه وجد ذاته في ظلمة عظيمة فخاف وقال تهلكني يا ربّ¹² فناداه * f. 13 v°.

امري ووصيتي

1. مطاددند B. — 2. باكيا pro ماشيا B. — 3. B om. حزينا. — 4. B المومنون. — 5. B. — 6. مطاددند B. — 7. وارماجا C. — 8. B. قصد انه يقتله. — 9. المكب BC. — 10. B. فنزلت. — 11. B. يموت. — 12. B. يدت. — Pro يا ربّ B.

CHAPITRE V

EXPULSION D'ADAM DU PARADIS, LORS DE SA DÉSOBÉISSANCE.

* Adam et Ève furent alors expulsés du Paradis de délices [et envoyés] vers * f. 13 r°. le pays de la misère. Triste et versant des pleurs, Adam sortit et, dans son chagrin, s'arrêta pour prier devant la porte occidentale; et c'est pourquoi les fidèles, pendant la prière, se tournent du côté de l'Orient. Dans la suite des temps, Satan se mit à manifester son hostilité contre le premier homme. Un jour, par exemple, que celui-ci était endormi, Satan rassembla ses milices et prit un quartier de montagne qu'il transporta avec l'aide de ses suppôts et qu'il lança sur Adam, pendant son sommeil, pour le tuer. Mais le Seigneur, qui est le Dieu plein de compassion et qui ne veut pas la mort du pécheur, creusa comme un couvercle ce quartier de montagne, pendant qu'il tombait sur Adam, et celui-ci ne mourut pas. Toutefois, quand il se réveilla et qu'il se trouva plongé dans des ténèbres épaisses, il dit, saisi de crainte : « Vous me faites périr, ô mon Maître. » Et la voix qu'il avait entendue * dans le Paradis lui * f. 13 v°. cria : « O Adam ! voilà l'amour de ton ami à qui tu avais obéi [d'abord] et dont tu as [ensuite] transgressé les ordres. »

ولو أخذنا ان نصف ما جرى لادم مع الشيطان واحدة واحدة لطال الشرح في ذلك
وأما القصد في الاختصار
ثم ان ادم من ذوا¹ اكل من الشجرة وهو ملتهب بالشهوة الحيوانية المركبة فيه ولم يستقر

الباب السادس

في ذكر زيجة ادم بحوى² للتناسل وقبول النمو والبركة من الله تعالى

ومن بعد ذلك ناداه الله تعالى وقال له ادم اذا اردت ان تدن من حوى اعطيها
اثنين³ وسبعين تمثال⁴ من الذهب الذي سيرتهم⁵ لك مع ميخايل الملاك في مغارة
الكنوز اعطيهم⁶ لها * في صداقها وقدم لي قرباناً قبل ان تدنوا⁷ منها وان ادم فعل ذلك⁸
وهي العلة الموجبة في⁹ ان يكون مهر الكنيسة¹⁰ اثنين وسبعين ديناراً لاجل عدد اوليك
التمايل المسيرة مع ميخايل الملاك

1. BC منذ. — 2. C om. بحوى. — 3. B اعطيها انني. — 4. B add. متقالا. — 5. B pro
اثنين وسبعين تمثال. — 6. B اعطيهم. — 7. B تدن. — 8. B كذلك. — 9. BC om. في. —
10. B pro العروسة habet الكنيسة.

Il faudrait un fort long récit pour raconter en détail ce qui arriva entre Adam et Satan. Notre dessein est d'abrèger.

A partir du moment où il eut mangé de l'arbre, Adam, brûlé par le feu de la convoitise animale qu'il portait en lui-même, ne connut plus de repos.

CHAPITRE VI

MARIAGE D'ADAM ET D'ÈVE POUR LA MULTIPLICATION DE LEUR POSTÉRITÉ;
ACCROISSEMENT ET BÉNÉDICTION QU'ILS REÇOIVENT DU DIEU TRÈS-HAUT.

Après cela, Dieu le Très-Haut appela Adam en disant : « Adam, Adam ! lorsque tu voudras t'approcher d'Ève, tu lui donneras 72 mithqals de l'or que je t'ai envoyé par l'entremise de l'ange Michel dans la caverne des trésors.

* f. 14 r. Tu les lui donneras¹ en dot et tu m'offriras un sacrifice avant de t'approcher d'elle. » Adam fit ainsi; et c'est la raison pour laquelle la dot obligatoire de l'église¹ doit être de 72 dinars, chiffre correspondant au nombre de mithqals envoyés par l'ange Michel.

1. Ms. B : « de l'épouse ».

ثم انّ ادم دنا من حوى فحملت منه وولدت¹ ابن ذكر² وابنة وبارك الربّ عليهما
وقال انميا واكثرا وامليا الارض وتسلطاً عليها
وانّ ادم واقع حوى مرّة ثانية فحملت منه ووضعت مرّة اخرى صبي وبنت ذكر³
وانثى³ فلما كبرا⁴ واستحقا الزواج كلّم الله ادم وقال⁵ له خالف بين البطنين في الزواج
والذكر⁶ الذي في هذا البطن اعطيه للانثى التي⁷ في البطن الاخرى⁸ وكانت⁹
قال ابونا ادم لهابيل ولده ولقايين ايضاً¹⁵ اصعدا الى الجبل وقدا قربانكما¹⁶ وتقدسا¹⁷
قبل استصحابكما اخوتكما¹⁸ فقال قايين انا ما اخذ آلا اختي الذي نزلت معي في
البطن لاها حسنة جدّاً وهذا بخلاف ما قال الله تعالى فلم يمكنه ابوه ادم من ذلك
ولم يقدر يخالف ابيه

1. B pro. — 2. B ذكر؛ C pro ذكر وابنة. — 3. B pro
ابنين ذكر وانثى *habet* ابن ذكر وابنة C. — 4. B pro
ابنا وابنة *habet tantum* صبي وبنت ذكر وانثى
om. و. — 5. C add. الله. — 6. B
om. و. — 7. BC الذي. — 8. B الاخره، C الاخره. — 9. C وكان. — 10. B احداهن، C احدكما.
— 11. C om. جدا. — 12. C الاخره. — 13. C om. ان. — 14. BC استحقا. — 15. B om.
اخرتكما. — 16. B قربانكما. — 17. B وتقدسا، C وتقدسا. — 18. B om.

Ensuite Adam s'approcha d'Ève qui conçut de lui et enfanta un garçon et une fille. *Le Seigneur les bénit tous deux, en disant : Croissez, multipliez-vous, remplissez la terre et l'assujettissez*¹.

Adam connut Ève une seconde fois. Elle conçut de lui et mit encore au monde un garçon et une fille. Lorsque ces enfants eurent grandi et furent en âge de se marier, Dieu adressant la parole à Adam lui dit : « Sépare chacune des deux grossesses pour le mariage : donne le garçon issu du premier enfantement à la fille née du second. » Or l'une des deux filles était très belle, * mais non pas l'autre. Le moment du mariage venu, Adam, notre père, dit à * f. 14 v°. ses deux fils, Abel et Caïn : « Gravissez la montagne, offrez vos sacrifices et sanctifiez-vous avant de prendre vos sœurs pour compagnes. » Caïn répliqua : « Je ne prendrai que ma sœur, celle qui a été conçue avec moi, car elle est fort belle. » Cela, à l'encontre de la parole de Dieu le Très-Haut. Adam, son père, ne lui accorda pas ce qu'il demandait et Caïn ne pouvait pas lui désobéir.

1. Gen., 1, 28.

وطلع لتقدمه القران وقلبه مغشوش من الحسد لآخيه على ملاحه اخته التي ياخذها
 فاخطر بباله الشيطان قتل هبيل آخيه فطلع¹ الجبل بهذه النية فلم يقبل الله له
 قربان فآزداد حنقاً على حنقه فخآلا آخيه هابيل² بعد ذلك³ وجاء من ورايه وضربه⁴
 في * مقبله فمات وبقي حآير كيف يعمل به لآته لم يكن ميتاً⁵ مات على الارض * f. 15 r.
 قبل ذلك فتركه ونزل من الجبل فنآداه الله تعالى⁶ قابلاً قايين قايين اين آخيك فقال
 يا رب تركته في الحقل كآته لم يعلم ان الله فآحص القلوب وفكرها⁷

الباب السابع

في ذكر العآة في السلام من⁸ آول الوجود وعدم اختلاط اولاد قايين بولاد هابيل
 فقال الله لقايين هذا هو دم هابيل يصرخ بين يدي وهذه العآة الموجبة لقول⁹

1. C. وطلع. — 2. B. هابيل آخيه. — 3. BC add. بآده طويله. — 4. A. وطرده. — 5. B. ميت.
 — 6. B. كقول. — 7. C. في. — 8. C. من. — 9. B. كقول. — 6. B. الصرت *pro* الله تعالى.

Il gravit la montagne pour offrir son sacrifice, avec un cœur rempli d'envie
 contre son frère, à cause de la beauté de sa sœur que celui-ci devait épouser.
 Satan lui suggéra la pensée de tuer son frère Abel, et ce fut avec cette
 intention qu'il monta. Sa haine redoubla lorsque Dieu eut refusé d'agréer
 son offrande; il laissa [marcher] son frère Abel; puis venant par derrière,
 * f. 15 r. il le frappa * dans un endroit où la blessure était mortelle et le tua. Il resta
 alors interdit, se demandant ce qu'il ferait de lui, car personne auparavant
 n'était mort sur la terre. Enfin il l'abandonna et descendit de la montagne.
 « Caïn, Caïn! où est ton frère? » lui cria Dieu le Très-Haut. — « O mon
 Seigneur, répondit-il, je l'ai laissé dans la campagne » : comme s'il eût
 ignoré que Dieu sonde les cœurs et les pensées².

CHAPITRE VII

DE LA RAISON QUI FIT ÉTABLIR LE SOUHAIT DE PAIX AU COMMENCEMENT DU
 MONDE. — SÉPARATION DES ENFANTS DE CAÏN D'AVEC LES ENFANTS D'ABEL (SETH).

Dieu dit à Caïn : *Voici que le sang d'Abel crie jusqu'à moi*³. Tel est le motif
 pour lequel, depuis le commencement du monde, celui qui rencontre quelqu'un

1. Gen., iv, 9. — 2. Cf. Ps. vii, 10. — 3. Gen., iv, 10.

التّاقدم على المقدوم عليه من أوّل الوجود سلام عليك بمعنى أنّي¹ لم يكن في قلبي
غدر عليك² مثل قايين ولا اعمل كما عمل هو باخيه هابيل

ثمّ إنّ آدم * كثر نسله على الارض كقول الله تعالى انما واكثرًا وامليا الارض فلم
يزل النّموا³ والكثرة عمّال الى حيث حصل الفساد من كثرة الزنا فقال الله لادم لا
يخلط اولاد المبارك⁴ باولاد الملعون⁵ فحينئذ⁵ انزل ادم اولاد قايين اسفل في الارض
المنحطّة وبقية⁶ اولاد شيت⁷ فوق الجبل يستحون الله كمثل الملائكة واما اولاد قايين
فانهم زادوا في العصيان واستخرجوا الخمر من الاعتصار وشربوا وسكروا وهاجوا على بعضهم
بعض ولم يتّقوا الله في المضاجعة وكان كلّ واحد واحد⁸ ياخذ امه واحته ولم يزل الامر
كذلك الى ايام نوح البارّ

1. B اند. — 2. C عليك غدر. — 3. C يزال النّمور. — 4. C المباركين. — 5. C حنيد. —
6. B ويتقى. — 7. C هابيل pro شيت sic etiam A in marg., sed manu recentiori. —
8. B non iterat واحد.

doit lui dire : « La paix soit avec toi, » comme s'il disait : « Mon cœur ne renferme aucune perfidie contre toi ; je n'agirai pas à ton égard comme Caïn se comporta à l'égard de son frère Abel. »

Ensuite la postérité d'Adam * se multiplia sur la terre, conformément à la
parole de Dieu le Très-Haut : *Croissez, multipliez-vous et remplissez la terre*¹.
Cette croissance et cette multiplication durèrent jusqu'à ce que la fréquence
de l'adultère eut engendré la corruption. Dieu dit alors à Adam : « Que les
enfants du béni (Seth) ne soient pas mêlés avec les enfants du maudit. »
Adam fit donc habiter les enfants de Caïn en bas dans la plaine, tandis que
les enfants de Seth restèrent sur la montagne où ils louaient Dieu comme les
anges. Les enfants de Caïn devinrent plus rebelles encore : ayant exprimé le
jus du raisin, ils buvaient du vin et s'enivraient ; ils s'insurgeaient les uns
contre les autres ; ils ne pratiquaient pas la crainte de Dieu sur leur couche,
mais chacun y prenait sa mère et sa sœur. Il en fut ainsi jusqu'à l'époque du
pieux Noé.

1. Gen., I, 28.

الباب الثامن

* f. 16 r°. في ذكر¹ عمل نوح السفينة ودخوله فيها *

فلما أمر الله نوح الباز أن يأخذ من خشب الساج أي الشمشار² الذي لا يسوس ويعمل منه فلك³ طوله ثلثمائة ذراعاً⁴ وعرضه خمسون ذراعاً⁵ وسمكه ثلاثون ذراعاً ويكون مدهون⁶ بالطللي داخل وخارج⁷ ويكون مقبباً وتدخل⁸ فيه معك نبيك ونساء نبيك ومن جميع الطائر ومن الأنعام والدواب من الطاهر⁹ سبعة سبعة ومن الغير طاهر¹⁰ اثنين اثنين ذكراً¹¹ واثني فائتي مرسل¹² الطوفان على الأرض

فعمل نوح جميع ما أمره الله تعالى به وأدخل معه من¹³ جميع ما قال فأما الطائر وذوات¹⁴ الأربع فلم يكون¹⁵ نوح يعلم فيه الطاهر من الغير الطاهر * لكنّه عند الدخول * f. 16 v°.

1. C om. ذكر. — 2. الشمشار. — 3. فلكا, C add. السفيند. — 4. B ذراع. — 5. B من الطاهر — 6. B مدحونا. — 7. B وخارجا. — 8. B ويدخل. — 9. Pro طاهر. — 10. B ومن الطائر الحلال. — 11. B ذكر. — 12. BC add. ما. — 13. B om. من. — 14. C وذوات. — 15. C يكن.

CHAPITRE VIII

* NOÉ CONSTRUIT L'ARCHE ET IL Y ENTRE.

* f. 16 r°.

Dieu commanda au pieux Noé de prendre du bois de platane, c'est-à-dire de *chimchâr*, [essence] que les vers n'attaquent pas, et d'en construire une arche qui aurait *trois cents coudées de longueur, cinquante coudées de largeur et trente coudées de hauteur*¹, qui serait enduite de bitume à l'intérieur et à l'extérieur et voûtée. [Dieu ajouta] : *Tu y feras entrer avec toi tes fils et leurs femmes*²; parmi les animaux purs, sept couples de tous les oiseaux, animaux domestiques et reptiles; parmi les animaux impurs, un couple, mâle et femelle³: *car je vais envoyer sur la terre les eaux du déluge*⁴.

Noé, exécutant les ordres de Dieu le Très-Haut, fit entrer avec lui tout ce qu'il lui avait désigné. Il ne savait pas distinguer les oiseaux et les quadrupèdes purs de ceux qui étaient impurs; * mais, quand le moment d'entrer dans l'Arche fut venu, il trouva ceux qui étaient purs réunis par couples de sept

1. Gen., vi, 15. — 2. *Ibid.*, 18. — 3. Cf. Gen., vii, 2-3. — 4. Gen., vi, 17.

وجد الطاهر ناحية سبعة سبعة والغير طاهر ناحية اثنين اثنين وجدهم¹ فعلم من ذلك الوقت الطاهر من الغير طاهر² الى يومنا هذا

فاسف الربّ على خلقة الانسان حتّى اتى بالطوفان واهلك جميع من على الارض من حيوان وانسان ولم يبق في الوجود غير نوح البارّ وبنيه³ ونساء بنيه سام وحام ونافت وجمجمة⁴ ابونا⁵ ادم في السفينة معهم

واقام الطوفان مدّة احداه⁶ عشر شهراً⁷ على الارض وفي شهر العاشر فتح نوح الفلك وارسل الغراب ليعلم هل تقص الماء ام لا فلم يعود الغراب وبعد ذلك ارسل الحمامة فأتت له وفي مقارها ورقة * زيتون فعلم نوح أنّ الماء قد ذهب من على وجه الارض وهذه هي العلة في اقتناء الزيت في البيعة دون ساير الادهان لانّ الله تعالى ابقاه ولم يمسه الغضب الذي شمل الارض بكما لها فلولا أنّ هذه الشجرة فيها سرّ الاهي لم يقيم⁸ مع وجود ماء الطوفان ولم يبقها الربّ الاّ للسرّ الذي فيها لانّها سبب⁹ لتقريب الناس الى

1. C. وجدهم. — 2. B. om. ... لکنه عند الدخيل وجد. — 3. B. وبنيه. — 4. C. وجمجمة. — 5. B. ابينا. — 6. C. احدى. — 7. B. شهر. — 8. BC. تقيم. — 9. B. فانها سببا.

d'un côté et les impurs deux par deux, d'un autre côté. Depuis lors jusqu'à ce jour, on a su distinguer les animaux purs des animaux impurs.

Le Seigneur était tellement irrité contre le genre humain qu'il fit venir le déluge et anéantit tous les animaux et tous les hommes qui étaient sur la terre. Seuls, le pieux Noé, ses enfants et les femmes de ses enfants, Sem, Cham et Japhet, survécurent. Ils avaient avec eux dans l'arche le crâne de notre père Adam.

Le déluge resta sur la terre pendant onze mois. Au dixième mois, Noé ouvrit l'arche et lâcha le corbeau pour savoir si l'eau avait diminué ou non; mais le corbeau ne revint pas. Après cela, il lâcha la colombe, et elle revint portant dans son bec une feuille * d'olivier. Noé connut alors que l'eau avait disparu de la surface de la terre¹.

Voilà pourquoi l'Église fait acquisition d'huile d'olive, à l'exclusion de toute autre. C'est parce que Dieu le Très-Haut la conserva et la préserva du courroux qui s'était étendu à la terre entière. Si l'olivier n'avait pas contenu un mystère divin, il n'aurait pas résisté à l'eau du déluge. Le Seigneur ne le conserva qu'à cause du mystère qui s'y trouve caché, parce que son huile sert à rapprocher les hommes de Dieu le Très-Haut. Il y en a dans la corne de l'onction et dans le Saint-Chrême. Après l'avoir bénite, les prêtres en font

1. Cf. Gen., viii, 5-11.

الله تعالى منها في قرن المسحة ومنها في الميرون المقدس وعليها تصلي الكهنة ويدهنوا
المرضى فتبرى¹ ولولا سر الله فيها لم يكن ذلك كذلك

وبعد خروج الطوفان من على الارض خرج نوح البار من السفينة وتجدد وجه الارض
دفعة اخرى² كمثل الاول طاهراً وخرج نوح البار وقدم لله تعالى بخوراً³ قربان⁴ فاشتم⁵
الرب⁶ رايحة البخور وحلف بيمينه العزيزة انني لا اعود العن⁷ الارض⁸ بطوفان ثاني
يهلك الارض واعطى⁹ نوح¹⁰ علامة¹¹ وهي قوس قزح في الشتاء¹² قبل المطر يظهر
غرباً¹³ قال له ما¹⁴ دمت تظهر هذه العلامة امن من طوفان¹⁵ ثاني يعود على الارض ولم
يزل ذلك كذلك الى ايام لوط البار فارس الرب ملايكه واخرجوا لوط¹⁶ وامراته من
سدوم ثم امطر عليها نار وكبريت¹⁷ فلما التفتت امرأة¹⁸ لوط الى خلفها اسفاً على المدينة
فصارت للوقت عمود¹⁹ ملح

1. B فتبروا. — 2. B add. طيبيا, C بخور. — 3. B قربانا. — 4. B om. الرب. — 5. B om.
العن. — 6. B الارض. — 7. C واعطى. — 8. B يرحنا pro. — 9. C om. علامة. — 10. B
السا pro الشتاء. — 11. B غربا. — 12. C فما. — 13. B الطوفان. — 14. B لوطا. — 15. B
عامود. — 16. B امرات, C امرات. — 17. C وكبريتا.

des onctions sur les malades, et ils sont guéris. Si elle n'eût contenu un
mystère divin, il en fût allé tout autrement.

Quand le déluge se fut retiré de dessus la terre, le pieux Noé sortit de
l'arche. La face de la terre était renouvelée une seconde fois et avait retrouvé
* r. 17 v. * sa pureté originelle. Étant sorti de l'arche, le pieux Noé offrit au Dieu
Très-Haut de l'encens en sacrifice. Le Seigneur respira la bonne odeur de
l'encens et jura par sa droite puissante [en disant] : *Je ne maudirai plus jamais
la terre* [en lui envoyant] un second déluge pour la détruire². Et il donna
à Noé un signe, à savoir l'arc-en-ciel qui en hiver paraît à l'occident avant la
pluie. Et il ajouta : « Tant que tu verras ce signe, garde l'assurance que le
déluge ne reviendra pas une seconde fois sur la terre³. » Il en fut toujours
ainsi jusqu'aux jours du pieux Lot. Dieu lui envoya ses anges qui le firent
sortir, lui et sa femme, de Sodome. Puis il y fit pleuvoir du feu et du soufre.
Mais la femme de Lot, ayant regardé en arrière par compassion pour la ville,
fut changée aussitôt en colonne de sel.

1. Gen., viii, 21. — 2. Gen., ix, 11. — 3. Cf. Gen., ix, 12-16.

الباب التاسع

* في ذكر ظهور ايننا¹ ابراهيم* f. 18 r°.

ثم بعد ذلك ظهر ابونا ابراهيم ابن تارح² عليه السلام وظهر بارآ في زمانه وهو اول من ادا³ العشور الى ملشيسداق⁴ كاهن الله العليّ وعند ما انصرف من محاربة الملوك وكان معه وقت اذن⁵ ثلثماية وثمانية عشر رجلاً وهذه العلة الموجبة لمماتلة⁶ اجتماع الاباء الثلثماية وثمانية عشر بمدينة⁷ نيقية

وكان كثير الخير محبّ الغراء⁸ يعرف الله تعالى بخلاف مذهب الصابة جميعهم لانّ مذهب الصابة كانوا يعتقدوا⁹ انّ الافلاك قديمة بقدم الباري وانّ¹⁰ الباري تعالى روح الافلاك والافلاك له محلّ الجسم وانه لا غنى¹¹ عن جسم¹² وسيط بين الله تعالى وبين البشر * فاتخذوا عند ذلك اصناماً واعتقدوها وسايط بين الله والبشر ولاجل¹³ ذلك كان

1. C ابونا. — 2. A بارح. — 3. B ادي. — 4. B ملشيسداق. — 5. B وقتيدا. — 6. B om., الماتله. — 7. B om. بمدينة. — 8. B كثير الحب للغربا. — 9. C يعتقدون. — 10. B add. له. — 11. B add. — 12. B جسم. — 13. C om. و.

CHAPITRE IX

* VENUE DE NOTRE PÈRE ABRAHAM.

* f. 18 r°.

Après cela, parut notre père Abraham, fils de Tharé (*Tārih*) : la paix soit avec lui ! Il se montra juste à son époque. Le premier, il paya la dime à Melchisédech, prêtre du Dieu Très-Haut, en venant de faire la guerre aux rois, à la tête de trois cent dix-huit hommes¹. C'est la cause et la figure de la réunion des trois cent dix-huit Pères dans la ville de Nicée (*Niqya*).

Très riche, aimant les étrangers, connaissant le Dieu Très-Haut, Abraham était en opposition de doctrine avec tous les Sabéens. Ceux-ci croyaient, en effet, que les astres sont aussi anciens que le Créateur Très-Haut, que ce Créateur est l'âme des astres et que ces astres forment son corps, intermédiaire nécessaire entre Lui et le genre humain. * Ils se choisirent donc des idoles, s'imaginant qu'elles seraient des intermédiaires entre Dieu et l'homme. Abraham les gourmandait à ce sujet, leur disant que ces astres sont pour le Créateur Très-Haut comme, dans la main du charpentier, une cognée avec

* f. 18 v°.

1. Cf. Gen., xiv, 14-20.

ابراهيم يناعهم ويقول انّ هذه الافلاك عند البارئ تعالى كالفاس في يد النجار يبلغ بها مراده ولم يرجعوا الى مقالته بل عبدوا الاوثان ايضاً واثروها على خالقنا الذي له التسايح والبركات الى ابد الابد¹

فلما عبدت² الناس الاصنام وقربوا لها القرابين وذبحوا لها الذبايح³ وبخروا لها البخاير⁴ فدخل الشيطان فيها وكلّم الناس منها⁵ وكانوا يعتقدوا انّ المكلم لهم عن روحانيات الكواكب التي بخروا لوسايطها⁶ البخور وقدموا لها القران⁷ ولم يزل ذلك كذلك الى حيث اتفق في بعض الاحيان انّ ابراهيم كان له عبد اسمه ممري وكان اسود * زنجي وكان⁸ يرعى * l. 19 r. الغنم فدفع له ابراهيم يوماً من الايام غذاه في مخلّاة ثلاثة ارغفة فخرج العبد ممري بتدبير من⁹ الله تعالى¹⁰ فوجد انساناً حيعان¹¹ يسال صدقة فاعطاه رغيف واحد¹² وقال في نفسه هذا اولي¹³ مني لارّ الخبز في بيت سيدي كبيراً¹¹ وهذا انساناً معوز ولما دخلت العبد الرحمة وخرج من القوّة الى الفعل في اعطاء الصدقة وللموت حلّ على يده نور الله وصارت يضاء كاللج فتعجب العبد ممري من ذلك ومنع نفسه الاكل

1. BC add. امين. — 2. C عبدة. — 3. C الذبايح. — 4. البخاير C. — 5. B فيها. — 6. C اوساطها. — 7. BC القرابين. — 8. C فكان. — 9. B om. من. — 10. B om. تعالى. — 11. C كثيرا. — 12. B واحدا. — 13. B اولي pro احق. — 14. B كثيرا.

laquelle il fait ce qu'il veut. Ils ne se rendirent pas à ses paroles, mais continuèrent d'adorer les idoles et de les préférer à notre Créateur, à qui soient les louanges et les bénédictions pour l'éternité.

Lorsque les hommes eurent adoré les idoles, leur eurent offert des sacrifices, égorgé des victimes et fait brûler de l'encens, Satan entra dans ces [idoles] et du dedans parla aux hommes. Ceux-ci crurent qu'elles s'entretenaient avec eux à la place des esprits habitant les étoiles, aux intermédiaires desquels ils avaient fait brûler de l'encens et offert des sacrifices. Les choses se passèrent ainsi jusqu'à Abraham. Celui-ci, à une certaine époque, eut un

* l. 19 r. serviteur appelé Mamri, de couleur noire * et d'origine éthiopienne, qui paissait les moutons. Un jour Abraham lui remit trois pains dans une musette pour sa nourriture. Conduit par Dieu le Très-Haut, Mamri sortit et trouva un homme souffrant de la faim, qui demandait l'aumône. Il lui donna un des trois pains, se disant en lui-même : « Cet homme le mérite plus que moi, car il est indigent et le pain abonde dans la maison de mon maître. » Dès que la miséricorde eut rempli le cœur de l'esclave au point de la faire passer de la puissance à l'acte, en donnant l'aumône, la lumière de Dieu descendit sur sa main qui devint blanche comme la neige. Il s'en étonna et s'abstint de manger

ثم وجد شخص¹ اخر يسال صدقة بالشرح فاعطاه اغيف اخر وللوقت ابيض² ذراعيه
 الاثنين فازداد تعجباً وامتنع من الاكل
 ثم وافا العبد شخص³ اخر يسال صدقة فاخرج له الرغيف الثالث وهو صايم على
 f. 19 v°. * ريقه * فارضى ذلك الرب الاله وارسل نوره فحلّ عليه وجعله ككّه ايضاً كالتاج⁴
 ولما فرغ النهار وقرب المساء عاد العبد الى سيده وهو صايم⁵ ولم ياكل شيئاً لانه كان
 قد وزع غذايه⁶ للمحتاجين فلم يعرفه سيده ابراهيم لانه صار ايض⁷ ككّه فقال له⁸ ابراهيم
 من انت فقال⁹ له العبد انا عبدك ممري فقال له ابراهيم ليس قلت¹⁰ حقاً¹¹ عبدي
 ممري اسود وانت ايض¹² فقال له الغلام يا سيدي حقاً آتي عبدك ممري وانا الذي
 غرست¹³ الشجرة واعطاه علاماته فعرّفه وقال له وكيف¹⁴ انتقلت من السواد الى البياض
 فاجبره¹⁵ بما جرى له وكيف اعطى¹⁶ غذايه للمحتاجين¹⁷ ولاجل ذلك صار له ما صار

1. B. — 2. B. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. B. — 8. B. — 9. C. — 10. A. — 11. C. — 12. B. — 13. B. — 14. C. — 15. B. — 16. BC. — 17. B.
 هذه المحتجين.

Ayant trouvé ensuite un second individu qui demandait l'aumône... il lui donna un autre pain, et aussitôt ses deux avant-bras prirent la couleur de la neige. Son étonnement augmenta et il s'abstint de manger.

Vint encore à lui un autre individu qui lui demanda l'aumône; et quoiqu'il fût à jeun, il tira pour lui le troisième pain. * Cela fut si agréable au Seigneur * f. 19 v°. Dieu, qu'envoyant sa lumière et la faisant descendre sur lui, il le rendit tout entier blanc comme la neige.

A la fin du jour, quand le soir arriva, ce serviteur toujours à jeun, parce qu'au lieu de manger il avait distribué toute sa nourriture aux indigents, revint chez Abraham, son maître. Celui-ci ne le reconnut pas, parce qu'il était devenu tout blanc. « Qui es-tu ? » lui demanda-t-il. — « Je suis ton serviteur Mamri. — Tu ne dis pas la vérité, répondit Abraham : mon serviteur Mamri est noir, et toi, tu es blanc. — O mon maître, je suis véritablement ton serviteur Mamri, je suis celui qui ai planté l'arbre. » Et il lui donna de telles preuves qu'Abraham le reconnut. « Mais comment es-tu passé, lui demanda-t-il, de la couleur noire à la couleur blanche ? » Le serviteur lui raconta ce qui lui était arrivé, comment il avait donné sa nourriture aux indigents et comment, à cause de cela, il avait reçu la blancheur de la lumière à la place de la couleur noire. Extrêmement surpris, Abraham * se dit * f. 20 r°.

* f. 20 r. من يياض النور بعد السواد فتعجب ابرهيم غاية العجب وقال في نفسه ان كان عبداً صبغه¹ الله تعالى بنوره لاجل الرحمة التي صدرت² عنه فما بالي انا وانا صاحب الخير³ والمواشي من عند الله تعالى اتخلف عن افتقاد المحتاج حقاً انني حزمت⁴ على نفسي انني⁵ ما بقيت اكل طعام⁶ الا مع صلوك او محتاج او ضعيف فاقام ابونا ابرهيم على هذا المنهاج مدة الى احد الايام لم يجتاز به ضيف ثم اليوم الثاني والثالث والرابع الى مدة اربعين يوماً وهو صائم ولم يجتاز به ضيفاً⁷ فتحنن الله على ابرهيم لاجل خيرته وحسن طاعته وجودته⁸ وكثرة صومه التي⁹ ربط نفسه به الى مدة اربعين يوماً فتحنن عليه وظهر له ومعه ملاكين في صفة¹⁰ ضيف لعله ان ياكل ويتقوى¹¹ حينئذ¹² قال ابرهيم لسارة خذي ثلاثة¹³ اكيال من الدقيق السميد واعمله فرني¹⁴ وخذي من البقر عجلًا¹⁵ رخصاً سمياً واعمله طعاماً للضيوف فلما اكلوا الضيوف معه اكل ابرهيم طعاماً وتقوى وقال الله لابرهيم احبك في مثل هذا الزمان ويكون لسارة ابن¹⁵ فضحكت سارة من

1. B. اسبغه. — 2. C. صدرت. — 3. الخبز. — 4. B. حزمت. — 5. C. om. انني. — 6. B. طعام. — 7. B. صيف. — 8. C. وجوده. — 9. الادي BC. — 10. C. صفت. — 11. B. يتقوى. — 12. C. حينئذ. — 13. B. ثلثة. — 14. B. قربينا. — 15. BC. ابنا.

en lui-même : « Si Dieu le Très-Haut a revêtu de sa lumière un serviteur à cause de la miséricorde qu'il a faite, moi possesseur de richesses et de troupeaux, à quoi pensé-je de négliger à rechercher les indigents ? Je prends l'obligation sincère de ne plus manger à l'avenir, sinon avec les mendiants, les indigents ou les faibles. » Abraham, notre père, persévéra dans cette voie pendant tout un jour, mais il ne vint aucun hôte. Il en fut de même le second jour, le troisième et le quatrième, jusqu'au quarantième. Mais il ne passa aucun hôte, et il jeûnait toujours. Dieu eut pitié de lui, à cause de sa bonté, de la beauté de son obéissance, de sa générosité et du long jeûne auquel il s'était astreint pendant quarante jours ; il eut pitié de lui et lui apparut, accompagné de deux anges, sous l'aspect d'hôtes, pour le faire manger et lui faire réparer ses forces. Abraham dit alors à Sara : « Prends * f. 20 v. trois * mesures de farine bien blanche et fais-en un gâteau cuit au four ; prends aussi dans le troupeau un veau tendre et gras et fais un repas pour ces hôtes¹. » Quand ceux-ci eurent mangé en sa compagnie, Abraham prit aussi de la nourriture et fut réconforté.

Dieu dit à Abraham : *Je reviendrai vers toi à cette même époque et Sara ta femme aura un fils*². Alors Sara se mit à rire à l'intérieur de la tente. Et l'on

1. Cf. Gen., xviii, 6-8. — 2. Gen., xviii, 10.

داخل الخباء وقيل أنّها حاضت¹ لوقتها ولقبوه بالضحك لفضلة² مملوذة عن ذكر الحيض³ وكان ابرهيم وسارة قد طعنا في أيامهما⁴ فعند ذلك قوي ابرهيم ونهضت شهوته وكذلك سارة وكان سنّ ابرهيم وقت اذن تسعة وتسعين سنة وتواقعا وحملت منه وولدت⁵ اسحق الذي قال الله ان⁶ باسحق يدعى لك النسل

الباب العاشر

في ذكر⁷ امر الله لابرهيم بالختان

* ثم بعد ذلك قال الله لابرهيم يا ابرهيم⁸ اختن انت كل ذكر⁹ في بيتك وكل نفس لا تفعل ذلك تفرز تلك النفس من امّتي وكان قصد الله تعالى ان يميّز له شعباً من بين الامم حتّى يقال هذا شعب الله وايضاً

1. C. حاظت. — 2. B. الضحك لفضلة. — 3. A. الحيض، C. الحيط. — 4. B. السن. — 5. — C. وولدة. — 6. B. om. أن. — 7. C. om. ذكر. — 8. C. iterat. يا ابرهيم. — 9. C. اختن. انت وكل ذكر.

dit qu'elle eut ses règles aussitôt et que le mot « rire » est ici une expression enveloppée pour désigner les règles.

Abraham et Sara étaient avancés en âge : Abraham avait à cette époque 99 ans; mais sa convoitise et celle de Sara se réveillèrent; tous les deux s'unirent; elle conçut de lui et mit au monde Isaac dont Dieu a dit : *Par Isaac, une postérité te sera attribuée*¹.

CHAPITRE X

DIEU PRESCRIT A ABRAHAM LA CIRCONCISION.

* Après cela, Dieu dit à Abraham : « O Abraham, circoncis toi-même tous les mâles de ta maison. Tout individu qui ne le fera pas sera retranché de mon peuple². »

En cela le dessein de Dieu était de se réserver un peuple parmi les nations, afin qu'il fût dit : « Voici le peuple de Dieu. » De plus, Dieu prescrivit à Abraham cette section du prépuce pour indiquer qu'il faut retrancher la concupiscence du cœur. Dieu dit à Abraham : *Je multiplierai ta postérité*

1. Gen., xxi, 12. — 2. Cf. Gen., xvii, 10-14.

أمر الله¹ لإبراهيم بقطع القلعة إشارة إلى قطع الشهوة من القلب وقال الله لإبراهيم لاكثرن نسلك حتى يصير كعدد نجوم السماء والرمل الذي على شاطئ البحر وبعد ذلك أخذ إبراهيم أمه زوجته الذي² اسمها هاجر وواقعها³ بسؤال سارة زوجته فولدت⁴ هاجر ابناً ودعي اسمه اسمعيل ونسل اسمعيل نسلاً كبيراً وصار⁵ نسله كعدد رمال البحر فكما أن رمال البحر⁶ متوطياً تحت الارجل هكذا⁷ صار نسل اسحق كعدد نجوم السماء فصار عدد نجوم السماء⁸ لاسحق وعدد رمال البحر لاسمعيل وصار المنسوب * إلى⁹ السماء سماوي⁹ والمنسوب إلى رمال البحر ارضي¹⁰ ترايبي¹⁰ فافهم ذلك

الباب الحادي عشر

في ذكر ذبح اسحق وولود الشجرة الكبش

وبعد ذلك كلم الله ابراهيم وقال له خذ ابنك¹¹ الحبيب¹² الذي¹³ تجبه اسحق¹⁴

1. B om. اللد. — 2. B النبي. — 3. C واقعها. — 4. C فولدت. — 5. B صار. — 6. B om. فكما — 7. B وهكذا. — 8. B om. السماء. — 9. B سماوي، C سماوي. — 10. AC ارضيون ترايبيون، B ارضيا ترايبيا، C ارضيون ترايبيون. — 11. C pro ولدتك. — 12. C add. اسحق. — 13. A النبي. — 14. C om. اسحق.

au point qu'elle sera nombreuse comme les étoiles du ciel et comme le sable qui est sur le bord de la mer¹.

Abraham prit ensuite pour épouse une servante nommée Agar et s'unit à elle sur la demande de Sara, sa femme. Agar mit au monde un fils qui fut appelé Ismaël². Et la postérité de celui-ci fut aussi nombreuse que les grains de sable de la mer, qui sont foulés aux pieds; pareillement la postérité d'Isaac fut nombreuse comme les étoiles du ciel : en sorte que le nombre des étoiles du ciel se rapporte à Isaac et que le nombre des grains de sable de la mer se rapporte à Ismaël. La postérité qui se rapporte aux étoiles du ciel devint céleste, * et la postérité qui se rapporte aux grains de sable de la mer devint toute terrestre. Comprends bien cela.

CHAPITRE XI

IMMOLATION D'ISAAC ET ENFANTEMENT D'UN BÉLIER PAR UN ARBRE.

Après cela, Dieu, s'adressant à Abraham, lui dit : « Prends ton fils bien-

1. Gen., xxi, 17, — 2. Cf. Gen., xvi, 1-3. 15.

وقدمه لي قرباناً¹ على احد² البقاع التي³ اربك وللوقت نهض ابراهيم واخذ معه غلامين والنار والحطب⁴ واخذ معه اسحق

فقال اسحق يا ابيه الى اين تمضي⁵ فقال له ابراهيم يا بني⁶ اقدم قرباناً لله فقال له اسحق يا ابيه هذه النار وهذا⁷ الحطب اين⁸ الحمل للقربان فقال ابراهيم يا بني⁹ الرب يرا له حملاً

* f. 22 r. فلما انتهى ابراهيم الى المكان الذي اشار الملاك اليه فان ذلك المكان * موضع جمجمة¹⁰ ابونا¹¹ ادم مدفونة حينئذ تقدم ابراهيم واخذ اسحق وكتفه واشعل النار في الحطب وقصد يذبح انه اسحق وفيما هو يبدأ يذبح¹² اسحق عند ذلك ناداه صوتاً¹³ يقول له يا ابراهيم يا ابراهيم فقال ها انذا¹⁴ فقال له الصوت لا تمد يدك الى الغلام ولا تصنع به شيئاً ردياً لاني قد علمت انك لم تبخل عليّ بابنك الوحيد الذي تحبه اسحق ويا للعجب العظيم من امانة هذا الشيخ العظيم ابراهيم لان الله قال له ان باسحق يدعى

1. C. قربان. — 2. B. اخر. — 3. C. الذي. — 4. C. om. النار والحطب. — 5. B. نمضي. — 6. C. امضي. — 7. A. هذه. — 8. B. فاين. — 9. C. ابني. — 10. C. جمجمة. — 11. B. ابينا. — 12. C. يدبر. — 13. C. صوت. — 14. BC. حاندا.

aimé, celui que tu aimes, Isaac, et offre-le-moi en holocauste sur l'un des plateaux élevés que je te montrerai. » Aussitôt Abraham se leva, prit avec lui deux serviteurs, du feu et du bois et emmena Isaac¹.

Celui-ci lui dit : Mon père, où vas-tu? — Mon fils, répondit Abraham, je vais offrir un sacrifice à Dieu. — *Mon père, reprit Isaac, voici le feu et le bois, mais où est l'agneau pour le sacrifice?* — *Dieu se pourvoira lui-même d'un agneau, répondit Abraham*².

Arrivé au lieu que l'ange lui avait désigné et qui était celui * où avait été * f. 22 r. enterré le crâne d'Adam notre père, Abraham s'approcha d'Isaac, le prit, le lia, alluma le bois et se disposa à immoler son fils. Comme il était sur le point de l'égorger, une voix l'appela en disant : *Abraham! Abraham! Et il répondit : Me voici! La voix lui dit : N'avance pas ta main sur l'enfant et ne lui fais aucun mal, car je sais maintenant que tu ne m'as pas refusé ton fils unique et bien-aimé*³, Isaac.

Oh! quelle grande merveille que la foi de ce vénérable vieillard, Abraham! Dieu lui avait dit : « C'est d'Isaac que naîtront ta postérité et ta descen-

1. Cf. Gen., xxii, 3. — 2. Gen., xxii, 7-8. — 3. *Ibid.*, 11-13.

لك نسلاً وذريّة وبعد ذلك قال له اذبحه لي قرباناً ولم يشكّ في موعد¹ الله في نفسه بل كان يقول في فكرة أن² الله قادر ان يقيم لي³ زرعاً كما يشاء.

* f. 22 v. حينئذ عند سماع ابرهيم صوت الربّ * لا تمدد⁴ يدك الى الغلام ولا تصنع به شيئاً ردياً.
 التفت⁵ ابرهيم ونظر الى شجرة هناك فنظر فيها كبشاً موثوقاً بقرنيه فاخذّه وذبحه وفداً⁶ به اسحق ابنه وقيل أنّ الشجرة بالقدرة الربّانية في ذلك الوقت ولدت⁷ هذا⁸ الحمل الموثوق فيها⁹ بقرنيه ولم يكن ذلك في طباع الشجر وانّما صار ذلك دليلاً على أنّ العذرى مرتميم تلد ابناً غير شكلها كما ولدت الشجرة الكبش غير شكلها وكما كان¹⁰ الحمل الموثوق¹¹ بقرنيه في الشجرة فداء لاسحق كذلك مريم ولدت¹² شي¹³ غير شكلها وصار حملاً¹⁴ فداء عن ادم¹⁵ الابن الاوّل وكما كان ذلك الحمل موثوق¹⁶ بقرنيه في الشجرة كذلك صار¹⁷ الحمل الحقيقي موثوقاً¹⁸ بذراعيه في خشبة الصليب * المقدّس في ذلك الموضع نفسه حتّى جرى دمه في جمجمة ادم وطهرها وهناك كان¹⁹ الخلاص لجميع العالم

1. مواعيد C. — 2. C om. ان. — 3. C om. لي. — 4. C تمد. — 5. C التفت. — 6. B موتوقاً. — 7. C ولدة. — 8. B ييدا. — 9. C منها. — 10. C ان. — 11. B موتوقاً. — 12. C ولدة. — 13. BC شي. — 14. B om. حملاً. — 15. B om. ادم. — 16. B موتوقاً. — 17. B om. صار. — 18. C موتوق. — 19. B مكان pro كان.

dance¹. » Et après cela, il lui ordonne de le lui offrir en sacrifice! Et Abraham ne doute pas dans son âme de la promesse de Dieu, mais il se dit en lui-même : « Dieu a le pouvoir de me susciter une descendance comme il voudra. »

* f. 22 v. En entendant cette parole du Seigneur : *N'avance pas ta main sur l'enfant et ne lui fais aucun mal*², Abraham se retourna et vit là un arbre dans lequel un bélier était retenu par les cornes. Il le prit, l'égorgea et racheta par lui son fils Isaac. On dit : L'arbre, contrairement à sa nature, enfanta alors, par la puissance divine, cet agneau pris par les cornes; et cela n'est pas autre chose qu'une figure de la Vierge Marie, qui devait mettre son Fils au monde en dehors des lois de la nature, comme l'arbre, contrairement à sa nature, avait enfanté le bélier. Et comme l'agneau retenu par ses cornes dans l'arbre fut la rançon d'Isaac, ainsi Marie enfanta, en dehors des lois de la nature, celui qui devint un Agneau pour la rédemption d'Adam, le premier fils. Et comme cet agneau-là était retenu par les cornes dans l'arbre, ainsi le véritable

* f. 23 r. Agneau fut retenu par les bras sur le bois de la croix * sainte, dans le même lieu : en sorte que son sang coula sur le crâne d'Adam et le purifia. C'est là que fut accomplie la rédemption du monde entier.

1. Cf. Gen., xvi, 12; Rom., ix, 7. — 2. Gen., xxii, 11.

الباب الثاني عشر

في ذكر تسمية الله ليعقوب¹ اسرائيل

ثم بعد ذلك كبر ابراهيم وشاخ وبارك اسحق ولما كبر اسحق وشاخ بارك يعقوب ابنه الذي سماه الله اسرائيل لان الله ظهر له ليلاً² وصارعه الى باكر وغلب يعقوب منه وكان يعقوب شجاع قوتي جداً لم يكن احداً يقدر ان يرميه الارض لاجل قوته فلما³ ظهر له الرب ليلاً وصارعه وصرعه⁴ فقال له يعقوب⁵ ما سيك⁶ حتى تباركني فقال الله له من الان لا يدعى⁷ اسمك يعقوب لكن اسرائيل

* f. 23 v°. والعلّة في مصارعة الله ليعقوب لان⁸ قوّة الله هو ابنه الوحيد⁸ فلما تصارعا⁹ قال الله من الان يكون اسمك اسرائيل اراد الله ان يكون ذلك تائير حضور الله اليه واشعاره¹⁰ آته كما اتك¹¹ كان اسمك يعقوب ثم صار اسمك اسرائيل وشرح¹² اسرائيل الناظر الى الله

1. C يعقوب. — 2. BC add. بالقوة. — 3. C اما. — 4. BC add. بالقوة. — 5. C om. يعقوب. — 6. B ما اتركك. — 7. B يدعا. — 8. B add. يسرع. — 9. B صارعه. — 10. B واشعره. — 11. B انه. — 13. B add. اسم.

CHAPITRE XII

DIEU DONNE A JACOB LE NOM D'ISRAËL.

Ensuite Abraham, devenu vieux, avancé en âge, donna sa bénédiction à Isaac. Celui-ci, parvenu à une grande vieillesse, bénit son fils Jacob que Dieu avait nommé Israël. Une nuit, en effet, Dieu apparut à Jacob et, après avoir lutté avec lui jusqu'à l'aurore, le vainquit. Or Jacob était si brave et d'une telle force que nul ne pouvait le jeter par terre. Lors donc que le Seigneur lui eut apparu en cette nuit et qu'ayant lutté avec lui, il l'eut renversé par terre, Jacob lui dit : *Je ne te laisserai point aller que tu ne m'aies béni*. Dieu lui répondit : *Dorénavant tu ne t'appelleras plus Jacob, mais Israël*¹.

Voici la raison de cette lutte entre Dieu et Jacob. La force de Dieu est son * f. 23 v°. Fils unique. Après sa lutte avec Jacob, Dieu lui dit : *Dorénavant tu ne t'appelleras plus Jacob, mais Israël*, voulant indiquer par là l'empreinte de la présence de Dieu en lui et l'avertir de ceci : De même que ton nom était Jacob et qu'il est devenu Israël (Israël signifie qui regarde Dieu en face), ainsi moi je chau-

1. Cf. Gen., xxxii, 24-28.

كذلك انا الاخر ينعث¹ اسمي من صرفة² الالهة الى اسم المسيح³ وكما اترك يخرج منك اثني عشر رجل⁴ هكذا⁵ يخرج عن اسمي اثني عشر رجل⁶ الذين هم التلاميذ الاطهار ثم لم يزل اسم اسرائيل عمال الى موسى النبيء بكر الانبياء وكان فرعون قد⁷ امر القوابل اتي ذكر⁸ ولد للعبرانيين يقتلوه والبنت⁹ تستقر

الباب الثالث عشر

في ذكر ميلاد¹⁰ موسى وتربيته واسمه قبطياً

* فلما توالد موسى داخل القوابل خوف الله فيه لانه كان حسن الوجه فاشاروا على امه بان تعمله في سبط وترميه البحر فلما فعلت امه ذلك خشية من فرعون ملك مصر وكانت¹¹ ابنة فرعون في ذلك اليوم تمشي على جانب النهر¹² ثم نزلت تستحم في النهر فوجدت¹³ السبط عايم بين تكائف¹⁴ المياد¹⁵ فاخذته وفتحته فوجدت فيه صيباً مليحاً باكياً

1. A. دععت, B. بتعت. — 2. B. طرقة, C. طرفقة. — 3. B. add. المجديدة. — لانني انخلق, C. add. الابا اسم المسيح كتول بطرس لسيدنا انت هو المسيح اللد. — 4. BC. رجلا. — 5. B. كذلك. — 6. BC. رجلا. — 7. B. om. قد. — 8. B. ولد pro. — 9. B. الابنة. — 10. B. توالد. — 11. B. فكانت. — 12. C. pro. النهر. — 13. C. فوجدة. — 14. B. تكائف. — 15. A. add. عايم.

gerai mon nom de Dieu en celui de Messie; et comme de toi sortiront douze hommes, ainsi douze hommes sortiront de mon nom, qui seront les saints Apôtres.

Le nom d'Israël ne cessa d'être porté jusqu'au prophète Moïse, le premier des Prophètes. A cette époque, Pharaon avait ordonné aux sages-femmes de tuer tous les enfants mâles des Hébreux et de laisser vivre les filles¹.

CHAPITRE XIII

NAISSANCE DE MOÏSE; SON ÉDUCATION; SON NOM EN LANGUE COPTE.

* f. 24 r. ' Quand Moïse fut né, la crainte de Dieu s'empara des sages-femmes, parce qu'il était beau de visage; elles conseillèrent à sa mère de le placer dans une corbeille et de le jeter dans le Nil. Sa mère agit ainsi par crainte de Pharaon, roi d'Égypte. Or, le même jour, la fille de ce dernier, après une promenade sur les bords du fleuve, y descendit pour se baigner et trouva cette corbeille

1. Cf. Ex., 1, 15-16.

قالت انا اربِّي هذا كاتباً¹ لي وكانت اخت موسى تتبع السبط مع² المياد فلما رات ابنة فرعون³ اخذته ووجدته باكي قالت⁴ لها تخزي ان احيب لك مرضعة من نساء العبرانيات فقالت انطلقني فمضت⁵ واتت لها بام موسى وترى موسى في بيت ابنة فرعون الى⁶ حيث كبر

واسم موسى قبطياً نشل الماء لانه من الماء اخذ ولما كبر موسى واخذ حدود الرجال خرج وجد⁶ رجلاً مصرياً يضرب رجلاً⁷ عبرانياً فتطلع موسى كذا وكذا⁸ فلم يجد احداً ينظر اليه فقتل المصري ودفنه في الرمل ولما كان ثاني يوم وجد موسى اثنا⁹ يتخاصمان¹⁰ فقصد¹¹ يفصل بينهما فقال احدهما لموسى من اقامك علينا ريساً وقاضياً العلك تريد قتلي كما قتلت المصري بالامس فهرب موسى من هذه الكلمة الى ارض مدين فصادفه عند حضرة امام مدين واعطاه غنم يرعاها

1. B. كاتب. — 2. B. على pro. — 3. C. افرعون. — 4. B. باكيا فقالت. — 5. B. فانطلقت. — 6. B. فوجد. — 7. B. om. رجلاً, C. رجل. — 8. B. هكذا وهكذا. — 9. C. add. ان. — 10. C. يتخاصمان. — 11. C. add. ان.

floitant au milieu des eaux. Elle la prit, l'ouvrit et y trouva un bel enfant qui pleurait et elle dit : « Je l'éleverai comme s'il était mon fils. » La sœur de Moïse, qui avait suivi la corbeille entraînée par le courant, voyant que la fille de Pharaon avait pris l'enfant qui pleurait, lui dit : *Veux-tu que j'aie te chercher une nourrice parmi les femmes des Hébreux?* — Va, dit-elle. La jeune fille alla et lui amena la mère de Moïse. Et celui-ci fut élevé dans la maison de la fille de Pharaon, jusqu'à * ce qu'il fut devenu grand ¹.

* f. 24 v.

Le nom de Moïse en copte signifie : « sauvé des eaux », parce qu'il en avait été retiré.

Devenu grand et adulte, Moïse sortit et trouva un Égyptien qui frappa un Hébreu; il regarda attentivement de côté et d'autre et, ne trouvant personne qui l'observât, il tua l'Égyptien et l'enterra dans le sable. Le jour suivant, il trouva deux hommes qui se querellaient; il s'avança pour les séparer, mais l'un d'eux lui dit : *Qui t'a établi chef et juge sur nous? Voudrais-tu me tuer par hasard comme hier tu as tué l'Égyptien?* A cause de cette parole, Moïse s'enfuit dans le pays de Madian, où le prêtre de ce pays, l'ayant rencontré, lui confia un troupeau pour le faire paître. Moïse conduisit le troupeau à la montagne d'Horeb pour l'y abreuver. Et c'est là que lui apparut

1. Cf. Ex., II, 1-10. — 2. Ex., II, 14.

* f. 25 r.³ فساها الى جبل حوريب ليستقيها¹ وهنك ترا² له ملاك الله كثار تضطرم في علية خضراء³ فمال موسى بنظره⁴ الى * العلية متعجباً ولما مال نظره⁵ اليها فناداه صوتاً⁶ من العلية يقول

الباب الرابع عشر

في ذكر خطاب الله لموسى بطور سينا

يا موسى يا موسى انا الله اله ابايك الاله⁷ ابراهيم والاله اسحق والاله يعقوب اخلع خفيك عن قدميك لان المكان الذي انت قايماً فيه مقدس⁸ فستر موسى وجهه عن الله خوفاً منه وكان ذلك الظهور رمزاً من النار المضطربة في العلية على ايجاد اللاهوت⁹ بالناسوت وحلول النار الالهية بطن¹⁰ العذرى وهي لا¹¹ تحترق كما ان النار كانت تشتعل¹² في العلية الخضراء وهي لا تحترق¹³ وهو ثالث رمزاً رمز الله به * على ايتحاده بالناسوت. * f. 25 v.⁷ وظهوره للخلق وهذه الرموز الثلاث¹⁴ على عدد الثالوث المقدس ايضاً

1. B. ليستقيها. — 2. B. ترايا. — 3. C. حصرة. — 4. A. ينظره. — 5. B. ينظر. — 6. B. صوت. — 7. BC hic et deinceps habent اله. — 8. B. مقدسا. — 9. B. للاهوت. — 10. B. في بطن. — 11. C. التلاند. — 12. B. تشتعل. — 13. C om. ... كما ان النار. — 14. B. التلاند. — 15. C. ل.

l'ange de Dieu, semblable à un feu qui brûlait dans un buisson vert. Moïse, * f. 25 r.³ saisi d'admiration, se dirigea vers * le buisson pour le regarder, et tandis qu'il le considérait, une voix l'appela du [milieu du] buisson, en disant :

CHAPITRE XIV

DISCOURS DE DIEU A MOÏSE SUR LE MONT SINAI.

Moïse! Moïse! je suis Dieu, le Dieu de tes pères, le Dieu d'Abraham, le Dieu d'Isaac et le Dieu de Jacob. Ote tes chaussures de tes pieds, car le lieu dans lequel tu te tiens est saint. Moïse se cacha le visage, craignant de regarder Dieu¹.

Cette apparition du feu, brûlant dans le buisson, était une figure de l'union de la divinité avec l'humanité et de la descente du feu dans le sein de la Vierge qui n'en fut pas consumée, pas plus que ne fut consumé le buisson vert dans lequel le feu était allumé. Ce fut, troisièmement, une figure * f. 25 v.⁷ par laquelle Dieu indiquait * son union avec l'humanité et son apparition aux créatures. Ces trois figures indiquent également le nombre [des personnes] de la Sainte Trinité.

1. Cf. Ex., III, 4-6.

ثم بعد ذلك¹ قال لموسى انضرب بعصاك الارض فيصير² كذا وكذا³ فضرب موسى بعصاه⁴ الارض فصارت⁵ كما⁶ قال الله من الضربات العشرة على الارض وهي التانين واقلاب الماء دماً والقمل وخاطل الوحش والصفادع والصرصار والجندب وذباب الكباب والبرد والملوك المفسد اباكار مصر من الانسان الى البيمة على ما شهدت به التوراة

الباب الخامس عشر

في ذكر الخروف المرموز به عن⁷ الحمل الحقيقي

ثم بعد ذلك قال الله لموسى كلم بني اسرائيل * وقول⁸ لهم ان كل بيت من بني اسرائيل يتاعوا لهم راساً من الغنم⁹ يكون حولياً في اليوم العاشر من الهلال وان كان البيت لم يقدر يتاع خروف¹⁰ حولياً من الغنم فليشاركوا اثنين في خروف ويعينه¹¹ عندهم من اليوم العاشر من الهلال الى اليوم الرابع عشر من الهلال يذبحوه¹² عند¹³ مغيب

1. C add. ايضاً. — 2. BC. فتصير. — 3. C كذا. — 4. B بعصاه, C بعصائد. — 5. B om. فصار. — 6. B كما. — 7. C عن pro على. — 8. B وقل. — 9. C غنم. — 10. B خروفا. — 11. B ريقوه. — 12. B فتذبحوه, C يذبعوه. — 13. C عند.

Après cela Dieu dit à Moïse : « Frappe la terre avec ton bâton et il arrivera telle et telle chose. » Moïse frappa la terre avec son bâton, et il arriva sur la terre tout ce que Dieu avait dit, les dix plaies, qui furent : les serpents, le changement de l'eau en sang, les poux, la peste du bétail, les grenouilles, les scarabées, les sauterelles, les moustiques, la grêle et enfin l'ange qui fit périr les premiers-nés de l'Égypte, tant des hommes que des animaux, comme l'atteste la Thora¹.

CHAPITRE XV

DE L'AGNEAU, FIGURE DE L'AGNEAU VÉRITABLE.

Ensuite Dieu dit à Moïse : « Parle aux Israélites * et dis-leur : Le dixième * t. 26 p. jour de la nouvelle lune, chaque maison s'achètera un agneau d'un an; et si une maison ne peut acheter un agneau d'un an, deux maisons l'achèteront en commun, et elles le garderont depuis le dixième jour de la lune jusqu'au quatorzième. Alors ils l'égorgeront au coucher du soleil dans la nuit dont le

1. Cf. Ex., XI, XII.

الشمس في الليلة التي صبحتها الخامس¹ عشر ويأكلوه وهم مستعجلين ويكون مشويًا بالنار ولا يطبخوه بماء ولا يكسر له عظم وتخرجوا وأنتم مستعجلين وتلطمخوا بدم الخروف اسكفتي ابواب بيوتكم العليا والسفلى فأني ارسل في تلك الليلة ملاك² مفسد يفسد ابكار مصر من الانسان الى الهيمة فاذا رأى الدم ملطّخ على الاسكفتي³ * الابواب⁴ * f. 26 v.
يعلم⁵ الاسرائيليين من المصريين⁶
ثم انّ الشعب فعلوا كما امر الله موسى⁷ وخرجوا مستعجلين وعجينهم مصروراً على
اكتافهم لم يختمر

وقال الله لموسى اضرب بعضاك البحر فينشقّ فضرب موسى بعضاياه⁸ البحر فانشقّ ودخل بني⁹ اسرائيل ماشيين على اليبس ولما سمع فرعون بخروجهم اخذ مركباته¹⁰ وفرسانه وعبر خلف بني اسرائيل فرجع الماء عليه وغمره هو ومركباته¹¹ وفرسانه وكلّ اقداره¹² ولم يحيي¹³ منهم واحداً¹⁴ وساق موسى شعب الله الى البريّة قاصدين ارض كنعان الذي كان

1. B. لخماس. — 2. B. ملاكا. — 3. B. سكفتي. — 4. C. om. من المصريين. — 5. C. habet
10. C. مركبايد. — 11. B. مركبايد. — 12. B. بنوا. — 13. BC. بصاد. — 14. كما امرهم موسى
ولم يحييا واحد منهم B. 12. — ولم يحيي C. 11. — افتداده.

matin est le 15. Ils le mangeront à la hâte. L'agneau sera rôti au feu et non bouilli dans l'eau; ils ne briseront point ses os. Vous sortirez à la hâte et vous teindrez de son sang les deux linteaux de vos portes, le supérieur et l'inférieur. Cette nuit-là, en effet, j'enverrai un ange exterminateur qui fera périr les premiers-nés de l'Égypte depuis les hommes jusqu'aux animaux; mais
* f. 26 v. quand il verra le sang dont les deux linteaux * de vos portes seront barbouillés, il fera une distinction entre les Israélites et les Égyptiens¹. »

- Le peuple fit ce que Dieu avait ordonné à Moïse. Et il sortit [de l'Égypte] en toute hâte, emportant la pâte avant qu'elle fût levée, dans des paquets, sur ses épaules².

Dieu dit à Moïse : « Frappe la mer avec ton bâton et elle se divisera. » Moïse frappa la mer avec son bâton et elle se divisa. Les enfants d'Israël y entrèrent et ils marchaient sur le sec. Le Pharaon, informé de leur départ, avait pris ses chars et ses cavaliers et il passait la mer à la suite des enfants d'Israël. Mais les eaux revinrent sur lui et l'engloutirent avec ses chars, ses cavaliers et toute son armée : pas un seul n'échappa³.

Moïse conduisit le peuple de Dieu dans le désert, se dirigeant vers la terre

1. Cf. Ex., xii, 3-13. — 2. *Ibid.*, 34 et 39. — 3. Cf. Ex., xiv, 5-29.

مبارك¹ ثم صار ملعون² ثم ان الشعب جاع واعطاهم الله من³ لياكلوا في البرية وفجر⁴
 * f. 27 r°. الصخرة وانبع لهم منها اثني عشر عيناً ماء ليشربوا هم ودوايتهم واعطاهم من النخل
 المثمرة⁵ سبعين⁶ اصلاً تمشي معهم هي واثني عشر عين⁷ المياه في كل موضع يصلوا
 اليه وهداهم في الليل بعمود نور يضي لهم وفي النهار ظلهم بالسحاب⁸ من حر الشمس
 ولم يكل⁹ دوايتهم ولم ينقطع¹⁰ اقمصتهم وهداهم الى مينا مشيته

الباب السادس عشر

في ذكر قبة الزمان الذي¹¹ اراها الله لموسى ان يعملها كالشبه الذي اراده الله له

ثم ان الله امر موسى ان يعمل قبة الزمان من شقق منسوجة ولها ازرار وعرى ولها
 اعمدة خشب من سنط معشاة بالذهب وفيها من القرمز والارجوان والقطن والعشار والذهب

1. B مباركا. — 2. B ملعونا. — 3. C مننا. — 4. B وفجر. — 5. A scripsit المثمرة *supra*
lineam, BC om. — 6. B سبعين. — 7. B add. من. — 8. B بسحابه. — 9. A نكل, C تكل.
 — 10. B تنقطع, C تنقطع. — 11. B التي.

de Canaan qui était bénie et qui est devenue maudite. Ensuite le peuple eut
 faim dans la solitude et Dieu lui donna de la manne à manger; il ouvrit le
 rocher et en fit couler douze fontaines d'eau, pour le faire boire, lui et ses
 bêtes de somme. * Il lui donna soixante-dix pieds de palmiers fruitiers qui * f. 27 r°.
 marchaient avec lui, de concert avec les douze fontaines, vers tous les lieux
 où il se rendait¹. Il le dirigea à l'aide d'une colonne qui était lumineuse
 pendant la nuit pour l'éclairer et obscure pendant le jour pour le préserver
 des ardeurs du soleil². Ses bêtes de somme ne se fatiguèrent pas, ses
 vêtements ne se déchirèrent pas. Dieu le conduisit [ainsi] jusqu'au port de sa
 volonté.

CHAPITRE XVI

DU TABERNACLE QUE DIEU MONTRA A MOÏSE POUR QU'IL
 EN CONTRUISÎT UN SEMBLABLE.

Dieu ordonna à Moïse de faire le Tabernacle avec des bandes d'étoffe
 tissées, munies de boutons et de ganses et supportées par des colonnes en
 bois d'acacia recouvertes d'or. Il devait y entrer du cramoisi, de la pourpre, du

1. Cf. Ex., xv, 27 et xvii, 1-6. — 2. Cf. Ex., xiii, 21-22.

والفضة والنحاس * وجعل لها حجاب¹ يسمّى القدس وحجاب داخل² يسمّى قدس القدس *^{v. 27 f.}
 وان تكون فيه المائدة والمنارة وقسط المنّ والتابوت المصّح بالذهب وفيه اللوحي³
 المكتوبين⁴ باصع الله وفيه درج البخور وحوض من نحاس برسم تطهير الكهنة قبل
 وطيمهم قدس الربّ

وجعل لهرود⁵ الكاهن حلة يلبسها في وقت التكهن وزنار وقلنسوة والحلة بديرها⁶
 احبراس وجلاجل من ذهب وهي مسطرة سطور⁷ من الاحجار الكريمة من البلور والياقوت
 والزمرد⁸ واليزجد وغير ذلك

وهذه القبة اراها⁹ الله تعالى لموسى النبي على جبل سينا صنعها كالشبه الذي اراه الله
 تعالى وتقدم¹⁰ رمز الله تعالى على هذه القبة بالسفينة¹¹ التي امر¹² * نوح¹³ البار بعملها^{f. 28 r.}
 لان كما كانت تلك السفينة مقببة لنزول ميازيب السماء عليها حتى ينحدر¹⁴ المياه التي
 للغضب كذلك امر الله موسى ان يصنع ايضاً هذه القبة مثال¹⁵ لتلك السفينة لنجاة¹⁶

1. C اللوحان المكتوبان. — 2. B. — 3. C اللوحي. — 4. B. — 5. C اللوحان المكتوبان. — 6. B. — 7. B. — 8. C. — 9. AB. — 10. A. — 11. C. — 12. C. — 13. B. — 14. BC. — 15. B. — 16. C.

* f. 27 v°. coton, du [bois de] 'ochâr, de l'or, de l'argent et de l'airain. * Il mit au Tabernacle un voile appelé le Saint et un autre, à l'intérieur, appelé le Saint des Saints, destiné à contenir la table, le chandelier, une mesure de manne, l'arche recouverte de feuilles d'or, dans laquelle seraient placées les deux tablettes écrites par le doigt de Dieu. Il y avait aussi [dans le Tabernacle] la boîte des parfums et le bassin d'airain destiné aux prêtres qui devaient s'y purifier avant de fouler le sanctuaire du Seigneur¹.

Moïse fit pour le prêtre Aaron une tunique dont il devait être revêtu pendant qu'il remplissait les fonctions sacerdotales, ainsi qu'une ceinture et une tiare. La tunique était garnie tout autour de clochettes et de grelots d'or et ornée de rangées de pierres précieuses telles que bértyls, hyacinthes, émeraudes, topazes et autres².

Ce Tabernacle, Dieu le Très-Haut l'avait montré à Moïse sur le mont Sinâ; et Moïse l'exécuta d'après l'image que Dieu le Très-Haut lui avait fait voir. Dieu avait auparavant figuré ce Tabernacle par le vaisseau qu'il avait ordonné

* f. 28 r. * au pieux Noé de construire : de même que ce vaisseau était bombé pour recevoir les averses du ciel et laisser écouler les eaux de la colère,

1. Cf. Ex., xxv-xxvii et xxx. — 2. Cf. Ex., xxviii.

الشعب من سخط الله لأنه قال إنَّ الانسان مايل الى الشرِّ منذ صباه وصار في هذه القبَّة
كهنه ولاويين¹ شفعا² في خطايا شعب الله بالذبايح وتقدمة³ القرايين عن خطايا الشعب

الباب السابع عشر

في ذكر تقدمه⁴ القرايين في قبَّة الزمان

وامر الله موسى وقال له كَلِّم بني اسرائيل وعَرِّفهم آي من اخلا وتجاوز الناموس فليات
بكبش من الغنم ويذبحه⁵ اللاوي والكاهن * ماسك يديه الاتنين بقرنيه ويأخذ الكاهن
من دم ذلك الكبش ويرش على المذبح ويصبغ اصبعه بالدم ويجعله على مقدم الكبش
عن خطايلاه فآتي اغفر له تلك الخطيَّة ولم يكن⁶ قط خطيَّة يطهر منها الانسان الا بسفك دم
واوصاهم الرب وصايا عظيمة يطول شرحها على ما ذكره من سفر التوراة⁷

1. C. ولاويين. — 2. شفعد. — 3. تقدمت. — 4. تقدمت. — 5. فيذبحه B. — 6. BC
تكن. — 7. B pro ... ذكره من فضل التوراة *habet* ذكره (sic).

ainsi, conformément aux ordres de Dieu, le Tabernacle fut construit par Moïse sur le modèle de ce navire, pour sauver le peuple du courroux de Dieu qui a dit : « L'homme est enclin au mal depuis son enfance ». Il y eut, dans le Tabernacle, des prêtres et des lévites qui intercédaient pour les péchés du peuple de Dieu, par les victimes et les sacrifices qu'ils offraient.

CHAPITRE XVII

OFFRANDE DES SACRIFICES DANS LE TABERNACLE.

Dieu donna cet ordre à Moïse : « Parle aux enfants d'Israël et fais-leur connaître que quiconque aura péché et transgressé la loi devra amener un bélier qui sera immolé par un lévite, tandis que le prêtre * le tiendra avec ses * f. 28 v.
mains par les cornes. Le prêtre prendra du sang de ce bélier, en aspergera l'autel, en teindra ses doigts et en mettra sur celui qui offre le bélier pour ses péchés; alors je les lui pardonnerai ». « Le péché de l'homme n'a jamais été pardonné que par l'effusion du sang². »

Le Seigneur leur donna de grands commandements, comme il est raconté dans le livre de la Thora, mais l'exposé en serait fort long.

1. Cf. Gen., viii, 21. — 2. Cf. Hébr., ix, 22.

الباب الثامن عشر

في ذكر الألواح المخددة تابوت¹ العهد

من ذلك ما سطره لهم باصبع القدرة² في الألواح³ المرسولة لهم على يد موسى وهي
 اسمع يا إسرائيل الرب الهك⁴ الرب⁵ واحد هو لا تعبد⁶ غيره ولا تشتهي امرأة صاحبك
 ولا^{*} حقله ولا حماره ولا آله يته وإيضاً قال لا تقتل لا تزني لا تسرق لا تشهد زوراً.⁷
 لا تجور⁷ أكرم أبك وأمك حب قريبك مثل نفسك احفظ سبت⁸ الرب وفي موضع آخر
 لا تخيط صوف⁹ بكتان ولا كتان¹⁰ بصوف لا تطبخ الجدي بلبن أمه ووصايا يطول شرحها
 فقوله لا تخيط صوف¹¹ بكتان ولا كتان¹² بصوف وذلك¹³ من¹⁴ جملة¹⁵ عدل
 الله تعالى حتى لا يقوي الصوف على الكتان فيأكله فاذا¹⁶ كان الله في التوراة ما¹⁷ سمح

1. B. بتابوت. — 2. القدرة *pro* الله B. — 3. الواح B. — 4. الاتك C. — 5. C om. الرب.
 — 6. B. يعبد. — 7. B. تجور. — 8. سبت *pro* مشيد B. — 9. صوفاً B. — 10. B. كتاناً.
 — 11. B. صوفاً. — 12. B. كتاناً. — 13. B. فدلكت, AC *add.* أن. — 14. C om. من. — 15. C
 لم. — 16. B. واذا. — 17. C. جعلت.

CHAPITRE XVIII

LES TABLETTES CONSERVÉES DANS L'ARCHE D'ALLIANCE.

Parmi ces [commandements], il y a ceux que Dieu leur traça avec le doigt de sa puissance sur les tablettes qui leur parvinrent par la main de Moïse. Les voici : « Écoute, ô Israël, ton Dieu ; il est le Seigneur unique. Tu n'en serviras pas d'autre que lui. Tu ne convoiteras point la femme de ton prochain, ni son champ, ni son âne, ni les objets de sa maison. Dieu dit aussi : Tu ne tueras point. Tu ne commettras point d'adultère. Tu ne déroberas point. Tu ne porteras point de faux témoignage. Tu ne commettras point d'injustice. Honore ton père et ta mère. Aime ton prochain comme toi-même. Observe le sabbat du Seigneur¹. » Et dans un autre endroit : « Tu ne coudras pas de la laine avec du coton, ni du coton avec de la laine². Tu ne feras point cuire un chevreau dans le lait de sa mère³ », et d'autres préceptes dont l'exposé serait trop long.

Quant à cette parole : « Tu ne coudras pas de la laine avec du coton, ni du coton avec de la laine », elle exprime la totale justice du Dieu Très-Haut, qui ne veut pas que le coton soit rongé par la laine, plus forte que lui. Et si

1. Cf. Ex., xx, 3, 8, 12-17 ; Matth., xix, 19. — 2. Cf. Deut., xxii, 11. — 3. Ex., xxiii, 19.

بخيطة الصوف بالكثان حتى لا يقوي¹ احدهما على الآخر شرع² بذلك العدل للناس حتى لا يقوى احد على احد³ وايضاً في مجيئه لخلّاص ادم بقدرته الالهية * لا يغضب⁴ الشيطان ويقهره وياخذ ادم منه قهراً لكن قبل التواضع عن رفعه وستر لاهوته عن ابليس وجنوده حتى دخل في روساء⁵ كهنة اليهود وحركهم⁶ على صلب سيدنا له المجد فاخذ حينئذ⁷ المسيح⁸ ادم في دية دمه المسفوك ولم ياخذ الشيطان قهراً بل بالعدل واما قوله لا تاكل الجدي بلبن امه لانه لاني لا اريد ان يكون من كل شي وخروجها لله تعالى فكان ذلك تحريضاً على خروج البكر من الغنم ليلاً يرجع⁹ عين الانسان فيه ولم يخرج¹⁰ الله تعالى ثم ان الشعب نسي الرب الهه¹¹ وعبدوا¹² الاوثان وقالوا انما الوسايط بينهم وبين روحانيات الكواكب

1. A تقوي. — 2. C شرح. — 3. B احدا على احدا. — 4. B ليغضب *pro* يغضب. — 5. B روساء. — 6. B وحركهم. — 7. B *om.* حينئذ C حينئذ. — 8. B *add.* دم. — 9. BC ترجم. — 10. B تخرجه. — 11. B الهه. — 12. C وعبدوا.

Dieu, dans la Thora, n'a pas permis de coudre la laine avec le coton, de peur que l'une n'eût l'avantage sur l'autre, c'était pour établir parmi les hommes une justice qui interdirait à quiconque de faire violence à son prochain. Quand il est venu pour sauver l'homme par sa divine puissance, * il n'a pas * f. 29 v° provoqué Satan à la colère, il ne l'a pas traité avec violence en lui prenant l'homme de vive force; mais il a humilié sa grandeur, il a caché sa divinité au diable et à ses milices. Celui-ci étant alors entré dans les princes des prêtres juifs et les ayant poussés à crucifier Notre-Seigneur (à lui la gloire!), le Christ a acquis l'homme au prix de son sang répandu. Il n'a pas pris Satan par la violence, mais par la justice.

La parole : « Tu ne mangeras pas le chevreau avec le lait de sa mère », est dite, parce que le Dieu Très-Haut avait ordonné de lui céder les prémices de toutes choses. C'était une excitation à distraire les premiers-nés du troupeau, de crainte que l'homme, par convoitise, ne voulût pas les lui abandonner.

Dans la suite, le peuple oublia le Seigneur son Dieu, et adora les idoles, en disant qu'elles étaient les médiatrices entre lui et les esprits des astres.

الباب التاسع عشر

* f. 30 r°.

* في ذكر مذاهب¹ الصابة عبدة الكواكب

وكان الشعب يرجع الى مذهب الصابة عبدة الكواكب لانّ دعوة عبادة² الكواكب كانت قد تقدّمت من جماعة ايّمة

منها³ فريدون الذي كان يعبد عطاراد وكان يقدم له القرابين ويذبح لروحانيّته الذبايح ويختر لها البخاخير حتّى نزلت له في هيئة شعلة من النار وكلمته وكلم هو الشعب الذي معه عنها وقالت له أنّني اعطيك العزّ والعظمة والتدير في عيون الناس واقضي حوايجك وحوايج من يقصدني ان فعلتم كلّما امركم به وقربتم لي الذبايح والقرابين والبحور

وكذلك روحانيّة زحل ظهرت لشخص يسمّى⁴ زرادشت واقام دعوته منشورة⁵ الف وخمس مائة سنة * وارسل سبعون⁶ رجلاً حلّت عليها⁷ سبعون⁸ روحاً من روحانيّة زحل

* f. 30 v°.

1. B. مدحوب. — 2. BC. عبدة. — 3. C. om. منها. — 4. B. يسما. — 5. B. نشور. — 6. B. واربستون. — 7. B. عليها. — 8. Ut supra, var. 6.

CHAPITRE XIX

* f. 30 r°.

* DE LA SECTE DES SABÉENS, ADORATEURS DES ASTRES.

Le peuple retournait à la secte des Sabéens qui adoraient les astres. Car l'appel à ce culte avait été lancé antérieurement par quelques grands personnages.

Parmi ceux-ci, il y eut Féridoun qui adorait Mercure (*Otârid*). Il lui présentait des offrandes, immolait des victimes à son esprit et lui faisait brûler de l'encens, tellement que cet esprit descendit jusqu'à lui sous la forme d'une étincelle de feu et lui adressa la parole. Féridoun dit au peuple qui l'entourait ce que cet esprit lui avait dit : « Je te donnerai la puissance, la grandeur et la direction des affaires aux yeux des hommes. Je pourvoirai à tes besoins et à ceux de mes sectateurs, si eux et toi, vous faites tout ce que je vous commanderai, si vous m'offrez des victimes, des oblations et de l'encens. »

Semblablement, l'esprit de Saturne (*Zohal*) apparut à un personnage nommé Zoroastre (*Zarâdacht*). La doctrine de celui-ci s'étant répandue dura mille

* f. 30 v°. cinq cents ans. * Il envoya en mission soixante-dix hommes sur lesquels étaient descendus soixante-dix esprits issus de l'esprit de Saturne et qui couvaient

يدعوا¹ الناس الى عبادتها وقال لهم زرادشت عند موته ان لم تاكلوا جسدي وتشربوا² دمي فليس لكم نصيباً في النجاة وانّ تلاميذه³ بعد موته اخذوا جسده صلّوه وشربوا من صلاقتة وجاء في تحقيق مقالته لهم

وكذلك بندريطوس⁴ المتولّد من بين روحانيّين⁵ القمر والمشتري وهو ملك الطلسمات وهو أوّل من علّم الناس السحر والرقا والنجامة وعلّم السميّا⁶ وعلّم الاخفاء⁷ وذكر وقايح الافلاك في الوجود وكلّ جهة انست⁸ البشر اليها من عبادة الكواكب واستنزال روحانيّاتها اشار الشيطان * بعمل⁹ اصنام تكون وسايط¹⁰ بين الناس وبين¹¹ روحانيّات¹² الكواكب ودخل الشيطان فيها وعلّم الناس منها واسند الكلام الى روحانيّات الكواكب وكانت الضلالة¹³ الاخيرة اشتر من الاولى لانّ كلّ من¹⁴ الاولين اعتقدوا فعل روحانيّات الكواكب وانسوا اليها بالعبادة لتضى حوايجهم وسرت هذه القوى في البشر على ممّر الزمان

* f. 31 r.

1. روحانيّتي C. — 2. بندريطوس B. — 3. تلاميذ C. — 4. ونشربون A. — 5. تدعوا B. — 6. السميّا BC. — 7. الاخفى BC. — 8. انسب B. — 9. يعمل B. — 10. وصايط B. — 11. من. — 12. روحانيّا B. — 13. AC. الطلالة. — 14. BC om. من.

les gens au culte de cet astre. Zoroastre leur dit à l'heure de sa mort : « Si vous ne mangez mon corps et ne buvez mon sang, vous n'aurez pas de part au salut. » Après son trépas, ses disciples firent donc bouillir son corps et burent de cette eau trouble. Il obtint ainsi l'accomplissement de ce qu'il leur avait dit.

Il en va de même pour Benderitous né des deux esprits de la lune et de Jupiter (*Al-Mochtari*) : il est le roi des talismans ; il est le premier qui ait enseigné aux hommes la magie, la sorcellerie, l'astrologie, la science de la magie blanche, la science des choses cachées et qui ait mentionné en réalité les conjonctions des sphères célestes et toutes les manières dont les hommes sont entrés en rapport avec elles, en rendant un culte aux astres et en cherchant à faire descendre leurs esprits.

Satan conseilla * de fabriquer des idoles qui serviraient d'intermédiaires * entre les hommes et les esprits des astres. Il résida dans ces idoles et, de leur intérieur, parla aux gens, attribuant ce qu'il disait aux esprits des astres. Cette dernière erreur était pire que la première, car tous les anciens crurent ainsi à l'action des esprits des astres et s'habituerent à leur rendre un culte pour subvenir à leurs besoins. Ces influences se propagèrent parmi les hommes pendant de longs siècles, tandis que s'étendait l'appel de ceux qui

* f. 31 r.

بما¹ انتشرت دعوة² من ادعى الالهية في هذا الوجود زماناً طويلاً واسمه معظماً عند جميع الفلاسفة حتى انهم كانوا يعتقدون ان جميع ما كانوا يعملونه انما يتم لهم بتمجيد اسم³ الكواكب وتقدمته⁴ القرابين لها والسجود لاسمها

وقد اثر من قواها⁵ ما فعل * بالنفوس من هذه الدلالات ما لا يحصى⁶ له⁷ عدداً⁸ * f. 31 v.
ثم ارتشمت⁹ اصولها في العقول وطبعت اثارها في جواهر النفوس وقامت¹⁰ لهم في تصديق اقوالهم والتعبّد لمعبوداتهم مقام الايات الباهرات والمعجزات الخارقات للعادة وهو انهم كانوا ينظرون¹¹ كيف يمزجون¹² القوى الفلكية بالطابع العنصرية في اشكال مخصوصة وعزائم مخصوصة فصدر عن تلك الاشكال من الاثار الغريبة ما يخرق العقول البشرية وذلك انهم كانوا مثلاً يصنعون صورة¹³ من حجر مخصوص في طالع¹⁴ مخصوص على واد¹⁵ كبير الاسودة فلا يرجع اسد يعبر ذلك المكان جملة¹⁶ وكذلك يفعلون في طرد الوحوش * والطيور والافاعي والحشرات¹⁷ وغير ذلك بما يتلا¹⁸ من تعليم روحانيات الكواكب * f. 32 r.

1. كبا. — 2. دعوت. C. — 3. C om. اسم. — 4. C. وتقدمت. — 5. C. قولها. — 6. B ينظرون. — 7. C. لها. — 8. B. عدد. — 9. C. ارتشمت. — 10. C. واقامت. — 11. A. ينظرون. — 12. B. يمزجون. — 13. C. صررت. — 14. C om. طالع. — 15. B. وادي. — 16. B. بالجملة. — 17. C. والحشرات. — 18. BC. يتلا pro تمايلاً.

s'attribuaient la divinité dans ce monde. Le nom de [Benderitous] fut si grand parmi les philosophes qu'ils croyaient que tout ce qu'ils faisaient n'était accompli que par la glorification du nom des astres et grâce aux offrandes qu'ils leur faisaient et à l'adoration de leurs noms.

* f. 31 v°. De leur puissance sur les âmes, * ces idées laissèrent des traces innombrables. Leurs principes s'imprimèrent dans les intelligences, et leurs traces se fixèrent au plus intime des âmes, leur tenant lieu, pour croire en leurs paroles et se vouer au culte de leurs divinités, des signes évidents et des miracles les plus extraordinaires. C'est qu'ils voyaient comment ils unissaient les forces astrales avec les éléments simples dans des formes particulières et des devoirs particuliers. Et il résulta de ces formes des suites étranges qui stupéfiaient les intelligences humaines. C'est ainsi par exemple qu'ils faisaient une figure avec telle pierre sous tel horoscope, sur une vallée infestée de lions et aucun lion absolument ne passait plus dans ce lieu. Ils agissaient * f. 32 r. pareillement pour éloigner les bêtes féroces, * les oiseaux, les vipères, les insectes, etc., d'après l'enseignement qu'ils avaient reçu des esprits astraux dont nous avons parlé. Sur les trésors remplis d'argent et de pierres

المقّم ذكرها ويضعون المهالك على الكنوز المملوّة اموالاً وجواهرًا مختلفة ممّلة على صورة سيف ووحش² وامياه او افاعي³ فلا يعود احدًا⁴ يقدر على مقاربتها آلا من كان عارفًا بعلومهم وكانوا يفعلون من هذه⁵ الطلسمات والعزائم ثمّ والاستخدامات ما يقصر اللسان عن⁶ وصفها

وقد فعل ارسطاطاليس امثالها للاسكندر عند ما مضى الى ارض فارس ويحتاج هاهنا الى بيانه فانه قال له اعلم ايها الملك انّ بلاد فارس وسيعة جدًّا وبراري معطشة مقفّرة وحيشك كثير⁷ وينبغي ان يكون معك من الطلسمات * ما يعينك على⁸ بلوغ المرام وتسهيل الامور العظام اعمل لك تابوتًا⁹ من حديد وتجعل ضمنه تمثالًا من حديد على صورتك وتمائيل¹⁰ من حديد على صورة جيشك ركابًا¹¹ على خيل من حديد وتعمل تمائيل¹² من رصاص على صورة اعدائك بيد كلّ واحد منهم سيفًا من رصاص ملويًا¹³ على يده الى خلف وفي اليد الاخرى رمحًا¹⁴ من رصاص منكوسًا¹⁵ ومع كلّ واحد منهم¹⁶ قوسًا مقطوع الوتر وتجعل بين الجيش والتابوت حجابًا من حديد ثمّ تقدّم قرانًا

1. B. وجرأها. — 2. C pro ... صورة. — 3. BC. وافاعي. — 4. B. احد. — 5. B. هدا. — 6. B. om. — 7. B. كبير. — 8. B. عن. — 9. C. — 10. B. ملويد. — 11. B. ركاب. — 12. B. تمائلا. — 13. C. ملويد. — 14. C. رمحا. — 15. C. منكوس. — 16. B. معهم.

diverses ils construisaient des engins sous la forme d'épées, de bêtes féroces, de flaques d'eau ou de vipères; et personne ne pouvait en approcher en dehors de ceux qui avaient leurs connaissances. En fait de talismans, d'enchante-ments et des services qu'ils obtenaient du démon, ils faisaient ce que la langue est impuissante à exprimer.

Aristote avait fait pareilles choses pour Alexandre, lorsque celui-ci se rendit dans le pays de la Perse, et il nous faut raconter cela. « Sache, ô roi, dit Aristote, que la Perse est une contrée immense dans laquelle il y a des déserts sans eau et inhabités. Comme ton armée est nombreuse, tu as besoin de talismans qui t'aideront à atteindre * ton but et faciliteront tes grandes * t. 32 v°.

entreprises. Tu feras donc un coffre de fer dans lequel tu placeras ton effigie en fer, ainsi que les effigies en fer de ton armée montée sur des chevaux de fer. Tu feras aussi des effigies en plomb de tes ennemis dont chacun portera, dans une main, une épée de plomb recourbée en arrière sur le revers de la main, et, dans l'autre main, une lance de plomb, la pointe en bas; à chacun d'eux tu donneras un arc dont la corde sera brisée. Tu placeras, entre l'armée et le coffre, un rideau de fer; puis tu offriras un sacrifice et de l'encens à

وبخوراً¹ لبندريطوس² ملك الطلمسات وتزويد في تمجيدِه وتعظيمِه وتحمل هذا³ التابوت معك في عسكرك حيثما⁴ حلتك واينما⁵ توجهت وكلما رحلت مرحلة⁶ تضع⁷ التابوت بيدك ولا يمسه غيرك فانك تكون انت ومن معك امينين⁸ من حيل الاعداء وكيدهم *
ومكرهم⁹ في امورك واحتيالهم عليك بكل قوّة ارضيّة وتعمل طلماً اخر مختص¹⁰ بانواع المياه في البراري المعطشة فانك اذا فعلت ذلك نبت لك المياه في البراري المعطشة¹¹ فرويت¹² انت وحيثك ودوابكم¹³

فلما علم الله سبحانه انّ عقول البشر انجذبت الى عبادة الهة غيره¹⁴ وهو لم¹⁵ يشاء الا خلاص الانسان واتهم لم يالفوا الا لنظر¹⁶ المحسوس المنظور اراد بكثرة رحمته وتحنّنه ان يجتذب عقولهم اليه بما الفوه وقابل¹⁷ ما فعله الشيطان ونسبوه¹⁸ الى روحانيات الكواكب بنظايرها من جهة رحمته اولاً فاؤل¹⁹ * فقابل²⁰ شعله²¹ النار الذي²² ظهرت عن روحانيّة²³

* f. 33 v. 23

1. BC وبخور. — 2. لبندريطوس B. — 3. B هذه. — 4. C ما. — 5. C ما. — 6. A فرحلة, B رحله. — 7. B تضع. — 8. B امينين. — 9. B ومكرهم. — 10. C مختص, B متخصص. — 11. B om. ... فعلت اذا فعلت. — 12. B بيرويتك. — 13. B دوابك. — 14. B غريده ? — 15. B ما, C لا. — 16. C النظر. — 17. B مقابل pro مقابل. — 18. B وينسبون. — 19. B فاؤل. — 20. B مقابل pro مقابل. — 21. C شعلت. — 22. BC النبي. — 23. C روحانيات.

Benderitous, roi des talismans, tu le glorifieras et l'exalteras le plus possible. Tu porteras ce coffre avec toi dans ton armée partout où tu camperas, partout *
* f. 33 r. où tu iras; toutes les fois que tu feras une étape, tu placeras le coffre * dans ta main et nul n'y touchera, si ce n'est toi. Ainsi, toi et les tiens, vous serez en sécurité contre les ruses de l'ennemi, contre ses embûches, contre ses tromperies et contre les stratagèmes qu'il emploiera contre toi avec toute sa force terrestre. — Tu feras un autre talisman destiné à faire couler des fontaines dans les déserts sans eau. Par ce moyen, tu auras des sources jaillissantes dans les déserts desséchés; tu pourras te désaltérer, ainsi que ton armée et les bêtes de somme. »

Voyant que l'intelligence des hommes se laissait entraîner au culte d'autres dieux que lui et qu'ils étaient accoutumés à ne regarder que les choses sensibles et visibles, comme il ne voulait que leur salut dans l'abondance de sa miséricorde et de sa compassion, Dieu (qu'il soit glorifié!) résolut de ramener à lui les intelligences par les objets qui leur étaient familiers et il opposa aux œuvres de Satan attribuées aux esprits sidéraux, des œuvres *
* f. 33 v. pareilles dérivées progressivement de sa miséricorde. * Il opposa à la flamme qui, provenant de l'esprit de Saturne, s'était montrée à Féridoun et à sa

عطارد لفریدون وجماعته وقالت انا اعطيكم العزة والقوة واقضي حواجكم بشعلة النار الذي اظهرها الملاك لموسى في العليقة وهي لا تحترق¹ ولما مال موسى نحوها² سمع صوت الله منادياً له ائتني انا الله اله³ ابايك الاله⁴ ابرهيم والاله اسحق⁵ والاله يعقوب وايضاً زرادشت لما اقام سبعون⁶ رجلاً وحلت عليهم سبعون روحاً من روحانية زحل يدعوا الناس الى عبادتها كذلك المسيح الابن⁷ الازلي قنوم الاله الكلمة ارسل سبعون⁸ تلميذاً يدعوا الناس الى الايمان به وقال لهم اشفوا المرضى اقيموا⁹ الموتى طهروا البرص اخرجوا الشياطين¹⁰ مجاناً اخذتم مجاناً اعطوا

الباب العشرين¹¹

في ذكر مقابلة¹² آيات الله قبالة¹³ الآيات المنسوبة عن الكواكب¹⁴

ثم جعل التابوت المصنوع بالذهب الذي فيه اللوحي الحجارة المكتوبين باجمع الله

1. B تحرق. — 2. B ونحرجا. — 3. B الاله. — 4. B الد. — 5. B om. اسحق. والاله اسحق. — 6. B سبعين. — 7. C الابن المسيح. — 8. B سبعين. — 9. A قيموا. — 10. C الشيطان. — 11. BC العشرون. — 12. C مقابلت. — 13. C قبالت. — 14. B بالكواكب *pro* الآيات المنسوبة عن الكواكب.

troupe et avait dit : « Je vous donnerai la puissance et la force et je pourvoirai à vos besoins, » la flamme qu'il montra à Moïse dans le buisson incombustible. Quand Moïse se fut dirigé vers lui, il entendit la voix de Dieu qui lui criait : *Je suis le Dieu de tes pères, le Dieu d'Abraham, le Dieu d'Isaac et le Dieu de Jacob.*¹ — Il en fut de même pour Zoroastre, lorsque dans les soixante-dix hommes établis par lui résidèrent les soixante-dix esprits provenant de l'esprit de Saturne et engageant les hommes à lui rendre un culte. Le Christ, Fils éternel, personne divine, Verbe, envoya pareillement soixante-dix disciples pour exhorter les hommes à croire en lui et il leur dit : *Guérissez les malades, ressuscitez les morts, purifiez les lépreux, chassez les démons. Vous avez reçu gratis, donnez gratis*².

CHAPITRE XX

LES SIGNES DE DIEU MIS EN OPPOSITION AVEC LES SIGNES
ATTRIBUÉS AUX ÉTOILES.

Dieu mit ensuite en opposition l'arche recouverte de feuilles d'or, con-

1. Ex, III, 6. — 2. Math., X, 8.

وهم¹ داخل التابوت قبالة² التابوت الحديد³ الذي عمله ارسطو⁴ * للاسكندر قبالة⁵ * f. 34 r. أعداه في البرية وجعل موسى وهرون كهنته⁶ قبالة⁷ كهنه ذلك التابوت وجعل موسى يضرب بعصاته الارض فتنبع⁸ المياه اثني عشر عيناً⁹ ماء قبالة ظلمسات نبع¹⁰ المياه للاسكندر في البرية وكذلك عصاة موسى في كل ما صار¹¹ من الموضوعات¹² لروحانيات الكواكب تكمل¹³ العصا¹⁴ مثله قبالاته¹⁵ كون البشر لم¹⁶ تالف آلا للفعل المحسوس¹⁷ فلما علم الله سبحانه ذلك من البشر ان عقولهم انجذبت¹⁸ لعبادة غيره وانهم لا يالفوا آلا لما ينظروه من المحسوس ارسل روح قدسه اولاً على الحكماء قبل اتيان الشريعة وبعد الحكماء جاءت¹⁹ الشريعة الانبياء

1. B. وهو. — 2. B. قبالت. — 3. A. الجديد. — 4. B. ارسطا, C. ارسطوطاليس. — 5. C. — 6. B. الكهنند. — 7. C. قبالت. — 8. C. فينبع. — 9. B. عين. — 10. B. نبع. — 11. B. pro قبل. — 12. C. الموضوعات. — 13. B. بععل, C. تعمل. — 14. B. العصا. — 15. B. قبالد. — 16. B. لم pro تم. — 17. B. لفعل محسوس, C. لفعل المحسوس. — 18. Pro. — 19. B. جاءت. ان البشر انجذبت عقولهم B *habet* من البشر ...

tenant les tables de pierre écrites par son doigt, avec le coffre de fer qu'Aristote avait fabriqué * pour Alexandre contre ses ennemis du désert. Moïse et Aaron établirent pour l'arche des prêtres, en regard de ceux qui étaient destinés au service de ce coffre. Moïse frappa la terre avec son bâton et l'eau jaillit de douze fontaines, en opposition avec les talismans qui, dans le désert, avaient fait jaillir des eaux pour Alexandre. Ainsi, la verge de Moïse accomplissait ce qui correspondait à toutes les choses attribuées aux esprits sidéraux, parce que le genre humain n'était habitué qu'aux actes tombant sous les sens. Quand Dieu (qu'il soit glorifié!) avait vu que les intelligences humaines étaient entraînées à un autre culte que le sien et qu'elles n'étaient habituées qu'aux choses sensibles et visibles, il envoya son Esprit-Saint sur les sages, avant la venue de la Loi; après les sages, vinrent la Loi et les Prophètes.

الباب الحادي والعشرون¹

* في ذكر الحكماء المرسومين بالنبوة عن السيد المسيح وما قالوه * f. 34 v°.

أما الحكماء فمنهم² من قال كلام الحكمة³ وهو ينبغي للانسان ان ياخذ نفسه
بالبر والزكاة ويعزبها⁴ من جميع الادناس فإنه اذا فعل ذلك تهيأ له معرفة⁵ الاسم ذي
الستة الاحرف⁶ ويرى الكلمة التي هي ابن الله الذي هو لا الم ولا لا الم⁷
الشرح عن ذلك اما قوله⁸ تهيأ له معرفة الاسم ذي الستة الاحرف⁹ فهذا الاسم
هو اسم المسيح وهو له¹⁰ ا ل م س ي ح فهذه ستة احرف واما قوله يرى الكلمة
التي¹¹ هي ابن الله الذي هو لا¹² الم ولا لا¹³ الم فالمسيح¹⁴ لا يسمى مسيح الا من
جبتين مختلفتين¹⁵ احدهما لاهوته والاخر ناسوته فصارا¹⁶ معاً¹⁷ مسيحاً واحداً ورباً واحداً
* f. 35 r°.

1. BC والعشرون. — 2. C فيهم. — 3. B الحكماء. — 4. C ويعزبها. — 5. C معرفت. —
6. B التي هي *habet* الذي هو لا الم *pro ...*. — 7. C *pro* ولا الم *pro* ولا الم⁷. — 8. B *pro* ...
وقرته *habet* وهو له *pro*. — 9. B احرف. — 10. B *pro* ... — 11. B التي التي الكلمة¹¹. — 12. B *om.*
وقوله C. — 13. B *om.* لا. — 14. B *om.* لا. — 15. B *add.* — 16. B *معاً*. — 17. B *معاً*.

CHAPITRE XXI

* DES SAGES ÉTABLIS POUR PROPHÉTISER SUR N.-S. LE CHRIST * f. 34 v°.
ET DE LEURS PAROLES.

Parmi les sages, il en est un qui, parlant conformément à la sagesse, a dit :
« Il faut que l'homme applique son âme à la justice et à la pureté et qu'il la
dépouille de toutes les souillures. En agissant de cette manière, il se dispose
à connaître le nom de six lettres et à voir le Verbe, fils de Dieu, qui n'a pas
souffert et qui a souffert. »

Commentaire de ces paroles. — Ces mots : « Il se dispose à connaître le
nom composé de six lettres » désignent le nom du Messie qui contient *a l m s i h* : voilà bien six lettres. Quant à ces autres mots : « Il verra le Verbe,
fils de Dieu, qui n'a pas souffert et qui a souffert », [il faut remarquer que] le
Messie tire ce nom de deux sources différentes, * l'une sa divinité, l'autre son * f. 35 r°.
humanité; ces deux sources forment ensemble un Messie unique et un Sei-
gneur unique. Le Messie a souffert, pendant son crucifiement, dans son

فقد الم المسيح عند صلبه من جهة ناسوته ولا الم من جهة لاهوته فصار المسيح الواحد حينئذ¹ كما تنبى² الحكيم³ بالهام روح الحكمة التي هو⁴ روح القدس وقال لا⁵ الم ولا لا⁶ الم

وقال ناصون⁷ الحكيم الاب الاول الذي نطق حين ارسل الى العالم كلمته بالارادة وهو صوت الاب الذي هو كلمته الوحيدة

وقال ايلون الحكيم ان ابن الله الكبير المتعظم يجيء متدرعاً باللحم ويتشبه في الارض بالمائتين⁸

وقال برفونيس⁹ الحكيم الضياء العقل الذاتي اذا خرج ونزل رجع سعد وهو نوراً¹⁰ اذا ما نزل بين العالم بنور لا يدرك

وقال¹¹ بطرناطيس¹² الحكيم * كذلك¹³ كان الكلمة الها وبيده كان الكلد ولما نزل * f. 35 v°. من السماء وتدرع باللحم ابدا انساناً واطهر عظمته وايضاً آتة الاله حسب ما لم يزل قبل نزوله

1. BC حينئذاً. — 2. B بينى?, C تنبأ. — 3. C om. الحكيم. — 4. B هي. — 5. B om. بالمائتين. — 6. B om. لا. — 7. A ناصون. — 8. B man. rec. بالناس. — 9. B بطرناطيس. — 10. B نور. — 11. B om. وقال. — 12. B نظرناطيس. — 13. B كذلك. — 14. C نزل. — 14. C نزل. — 14. C نزل. — 14. C نزل.

humanité, mais il n'a pas souffert dans sa divinité. Il est devenu alors le Messie unique, comme l'a prophétisé, par une inspiration de l'Esprit de sagesse ou Esprit-Saint, le sage en question, quand il a dit qu'il a souffert et qu'il n'a pas souffert.

Nason (*Nâson*) le sage a dit aussi : « Le Père a parlé le premier, quand il a envoyé au monde son Fils par sa volonté. Celui-ci est la voix du Père, son Verbe unique. »

Houn le sage a dit : « Le Fils très grand de Dieu viendra revêtu de la chair et ressemblera sur la terre aux mortels. »

Porphyre (*Barfounis*) le sage a dit : « La lumière, l'intelligence substantielle, lorsqu'elle sera sortie et descendue, remontera; c'est une lumière qui resterait inaccessible, si elle ne descendait pas dans le monde. »

* f. 35 v°. Bařarnâtis le sage a dit : * « Ainsi le Verbe est Dieu, il a tout dans sa main. Quand il fut descendu du ciel et se fut revêtu de la chair, il fit paraître son humanité et manifesta sa grandeur. De plus, il est Dieu, comme il l'avait toujours été avant sa venue. »

وقال هرمس¹ الحكيم والكلمة من الاب الاول عند ما ولد وهو كامل بنور لا يدرك تامة² بالشكل وهو ولد وفاعل³ اذا ما نزل فتجسد من عذرى له ظل الماء وقال ماني الحكيم اذا ظهرت ونزلت الى الارض النار التي هي قبل الظلم⁴ وظهرت⁵ في جسم ارضي ولا يفهما كثيرا⁶ من الناس ثم تعود وتعود الى بلدها الاول العالية⁷ المجد

وقالت سبلة الحكيمة ان في العصر السادس يقوم ملك قوي فيترايا⁸ له علامة الصليب * f. 36 r.
في السماء الذي هو * مزعم ان يعلق⁹ الاله ابن الله ويرى الله باحية اليمين لم تبضع¹⁰ اتمه رجلاً ويقاومه الملك الذي لا يقدر ان يخلص نفسه ويقتل¹¹ الاطفال بسبب الذي ولد في بلدة يهودا

وقال هرمس الحكيم يسير¹² كوكب قوس المشرق من المشرق الى المغرب سنتين ونصف ويرجع الى مركزه¹³ وهو كوكب البشارة وهو يسير بين يدي الحكماء الاتيين

1. C. هرميس. — 2. B. تابنا. — 3. — B. — 4. B. الظلمد. — 5. AC. وظهرت. — 6. B. *habet* فلا يعرفها كثيرا *pro*. — 7. C. العاليت. — 8. B. قينراناً. C. فترايا. — 9. A. معلق. — 10. B. تم سايصع. — 11. A. وتقتل. — 12. B. يصير. — 13. A. مركزه.

Ormuz le sage a dit : « Le Verbe [vient] du Père principe. Quand il naquit étant déjà parfait en lumière, il n'obtint pas un complément dans sa nature. Il est fils et agent dans sa descente [sur terre]; son incarnation d'une vierge [résulte] de l'ombre de l'eau'. »

Manès (*Mânî*) le sage a dit : « Lorsque paraîtra et descendra sur la terre le feu qui existe avant les ténèbres, lorsqu'il se montrera dans un corps terrestre, beaucoup de gens ne le comprendront pas. Il s'en retournera ensuite et remontera dans son premier séjour dont la gloire est sublime. »

La sage Sabla a dit : « A la sixième époque, se lèvera un roi puissant qui verra dans le ciel le signe de la croix sur laquelle Dieu, fils de Dieu, doit être * f. 36 r.
suspendu. Dans la région de l'est on verra Dieu dont la mère n'aura pas connu d'homme. Un roi lui tiendra tête qui sera incapable de se sauver lui-même et tuera les jeunes enfants à cause de celui qui sera né dans une ville de Juda. »

Ormuz le sage a dit : « Une étoile, sortie du levant, marchera de l'Orient vers l'Occident, pendant deux ans et demi, puis retournera à son poste : ce

1. C'est-à-dire, sans doute, d'un sperme irréal.

من المشرق الى الملك الازلي يسجدوا له ويتقدموا قراينهم اليه ومن اجله تقتل الاطفال وذلك بعد مائة وثلاثة وثمانين¹ دورة لكيوان² العتيق

الشرح عن ذلك انما كيوان العتيق فهو كوكب زحل وكونه عتيق كونه اول الافلاك من فوق الى اسفل وهو يقطع الفلك كل دورة في³ ثلثين³ سنة فاذا ضربت⁴ ثلاثين⁴ في مائة وثلاثة وثمانين⁵ خرج منها خمسة الاف⁶ واربع مائة وتسعين سنة وفي العشرة سنين لكمال⁷ خمسة الاف وخمس مائة سنة للعالم ظهر سيدنا المسيح متجسداً كما قالت ساير الانبياء والحكماء

وقال افلاطون في كتاب الاسرار انّ العليّ الاعلى⁸ يظهر في الارض ويقيم الموتى ويظهر اياته الربانية ويرجع الى عرشه المرهوب ولا يعودون يرونه الى يوم الحكم العظيم وقال ارسطوا⁹ في كتابه المسمى كنز الكنوز انّ كنز الحياة عند ادوناى الاله الذي يظهر في المسكونة ويسمع صوته الذين في القبور فيقومون هذا ما دلّت عليه اقوال الحكماء

1. C. وتثمانين. — 2. A. لكيوان. — 3. C. ثلاثين. — 4. B. طربت. — 5. B. وتثمانون. — 6. B. ارسطوا. — 7. C. om. لكمال. — 8. BC. الاعلى. — 9. B. ارسطوا.

sera l'étoile de la bonne nouvelle. Elle marchera devant les sages qui viendront de l'Orient vers le Roi éternel pour l'adorer et lui offrir leurs présents. A cause de lui, les petits enfants seront massacrés, et cela, après cent quatre-vingt-trois révolutions du vieux Saturne (*Kaiwân*). »

Commentaire de ce passage. — Quant à *Kaiwân al-'Atiq*, c'est la planète de Saturne (*Zohâl*). Elle est appelée 'Atiq, parce que c'est la première des sphères célestes de haut en bas. Elle traverse le ciel dans une révolution qui obtient 5490 années; et dans les dix années qui complètent les 5500 ans de l'âge du monde parut Notre-Seigneur le Christ dans la chair, comme l'avaient annoncé les autres prophètes et sages.

Platon a dit dans le *Livre des Mystères* : « Le Très-Haut paraîtra sur la terre; il ressuscitera les morts et manifestera ses signes divins. Puis il retournera à son trône redoutable et on ne le verra plus jusqu'au jour du grand jugement. »

Aristote a dit dans son livre intitulé *Trésor des Trésors* : « Le trésor de la vie réside dans le Dieu Adonaï qui paraîtra dans l'univers habité. Ceux qui sont dans les tombeaux entendront sa voix et ressusciteront. »

Telles sont les indications contenues dans les paroles des sages.

* الباب الثاني والعشرين¹

* f. 37 r°.

في ذكر نبوات الانبياء الذي² تنبوا عن ظهور السيد المسيح له المجد

وأما ما تنبّت به الانبياء عن سرّ التجسّد الغريب³ العجيب فأما ما ورد من قول
الانبياء المتأخّرين مضافاً لنبوّات الحكماء الاقدمين فمن ذلك قول موسى بكر الانبياء
إنّ الله يقيم لكم نبياً من اخوتكم مثلي له فاطيعوا
وكذلك ايضاً اشعيا النبي⁴ قال هوذا العذرى تجبل وتلد ابناً وتدعى اسمه عمانوئيل
الذي تفسيره الله معنا

وقال ايضاً اشعيا⁵ يا ربّ من صدق⁶ بسماعنا وذراع الربّ لمن اعلنت يعني بذراع
الربّ قوّة الربّ الذي هي كلمته⁷ الوحيدة لمن⁸ ظهرت متجسّدة * وظهورها⁹ متجسّدة
هو¹⁰ اعلانها

1. B والعشرون. — 2. BC الدين. — 3. B om. الغريب. — 4. C pro ... وكذلك *habet*
ايضا اشعيا كذلك النبي ايضاً. — 5. C *add.* النبي. — 6. C يصدق. — 7. B الكلمه. — 8. B ولما ان
C لها. — 9. A وظهورها. — 10. B و *pro* هو.

* CHAPITRE XXII

* f. 37 r°.

LES PRÉDICTIONS DES PROPHÈTES CONCERNANT LA VENUE
DE NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST (A LUI LA GLOIRE!).

Parmi les prédictions des Prophètes concernant le mystère de l'Incarnation extraordinaire et merveilleuse, parmi les paroles des derniers Prophètes ajoutées aux prédictions des anciens sages, il faut noter d'abord cette parole de Moïse, le premier des Prophètes : *Dieu vous suscitera un prophète comme moi parmi vos frères : vous lui obéirez*¹.

Pareillement le prophète Isaïe a dit : *Voici que la Vierge concevra et enfantera un fils et elle lui donnera le nom d'Emmanuel*², c'est-à-dire Dieu avec nous. Il a dit aussi : *O Seigneur, qui a cru à ce qu'il nous entendait dire et à qui le bras du Seigneur a-t-il été révélé*³? Par « le bras du Seigneur... », il veut dire : « La puissance du Seigneur qui est son Verbe unique, à qui a-t-elle apparu incarnée? » * Elle s'est révélée par son apparition dans la chair.

* f. 37 v°.

1. Deut., xviii, 15. — 2. Is., vii, 14. — 3. *Ibid.*, liii, 1,

وقول ارميا النبي هذا الهنا¹ ولا نتقول² معه اخر اوجد³ كل طريق الاستواء⁴ واعطا
ايناها يعقوب فتاه والى⁵ اسراييل المحبوب منه شرح طريق الاستواء⁶ ان الله يضع
المستكبرين ويعطي النعمة للمتواضعين فحلول النعمة يذهب التعاطم وتستوي الطريق وقال
ارميا ايضاً بعد ذلك في الارض ظهر⁷ وتصرف مع البشر

وقال داوود النبي اساساته في الجبال المقدسة احب الرب ابواب صهيون افضل من
جميع مساكن يعقوب اعنى⁸ النبي بابواب صهيون معين⁹ احدها¹⁰ انه اعنى بابواب صهيون

بطن مريم العذرى افضل من جميع مساكن يعقوب * اسراييل والعذرى من بني اسراييل
اعنى انه احب ابواب طهارة¹¹ بطنها افضل من اولاد اسراييل جميعاً والمعنى الثاني انه
احب صهيون لان¹² فيها اعطا¹³ جسده المقدس ليلة صلبه والامه الذي كان فيها الخلاص
لادم وذريته

وقال داوود ايضاً في مزمو رابعة وثمانين¹⁴ الرحمة والعدل تلاقيا والرحمة والعدل

1. B. الاطنا. — 2. B. نقول. — 3. A. اوجد, B. ووجد. — 4. B. الاستوى. — 5. B. ولا. —
6. B. الاستوى. — 7. B. ظهر في الارض. — 8. اعنا. — 9. B. معينين, C. معنانيين. — 10. BC
واحد. — 11. B. ابرابا طاهرة. — 12. C. لانه. — 13. B. اعطي. — 14. B. وتمانون.

Jérémie a dit : *Celui-ci est notre Dieu et nous n'en associons pas d'autre avec lui. Il a trouvé toutes les voies de l'aplanissement et les a données à Jacob, son serviteur, et à Israël, son bien-aimé*¹. — Commentaire des mots : « les voies de l'aplanissement ». *Dieu abaisse les superbes et donne sa grâce aux humbles*². La descente de la grâce chasse l'orgueil et aplanit les chemins. Le même prophète a dit : *Après cela, il a apparu sur la terre et il a fréquenté les hommes*³.

Le prophète David a dit : *Il est fondé sur les montagnes saintes. Le Seigneur aime les portes de Sion plus que toutes les demeures de Jacob*⁴. Le prophète donne aux mots « les portes de Sion » deux significations : Par les portes de Sion, il désigne d'abord le sein de la Vierge Marie qu'il préfère à toutes les demeures de Jacob-Israël ; * la Vierge Marie faisait partie des enfants d'Israël et il veut dire qu'il aime les portes de son sein très chaste plus que tous les enfants d'Israël. En second lieu, il aime Sion, parce que c'est dans cette ville que [le Seigneur] a livré son corps très saint, la nuit de son crucifiement et de ses souffrances, et qu'il a racheté Adam et sa postérité.

David a dit aussi dans le psaume 84 : *La miséricorde et la justice se sont rencontrées*⁵. Or la miséricorde et la justice sont deux choses opposées ; et si

1. Baruch, III, 36-37. — 2. I Pierre, v, 5. — 3. Baruch, III, 38. — 4. Ps. LXXXVI, 1-2. — 5. Ps. LXXXIV, 11.

ضدّين¹ أما عدل وأما رحمة فإن اردت شرح ذلك اعلم أنّه اتّحاد اللاهوت بالناسوت وظهوره للخلق لأنّ العدل هو اللاهوت والرحمة هي² الناسوت لأنّ الربّ³ عادل وليس عنده ظلم فلو عدل حقّ العدل لوجب على ادم وذريّته العقاب الدائم الى الابد لكن لما شاء برحمته ان يرحمهم لبس صورة⁴ الانسان وألّمها⁵ بالعقاب الذي⁶ كانت تستحقّه الى الابد ثلاث⁶ ساعات من نهار يوم⁷ الجمعة الذي⁸ كان فيها الصلوات المقدّس وتمّ قول النبيّ الرحمة والعدل⁹ تلاقيا

وقول داوود ايضاً اقتسموا بينهم ثيابي¹⁰ وعلى لباسي اقترعوا وثقبوا¹¹ يديّ ورجليّ وسَمّروا جسدي وعند عطشي سقوني خللاً^{*} وداوود لم يتّفق له شيء من ذلك وأتما اشعال روح القدس في نفس النبيّ هو اظهر جميع ما يكون قبل وقوعه وكونه ولو اخذنا¹² ان نصف ذلك من اقوال الانبياء واحدة واحدة لطال الكلام ومآ¹³ السامع¹⁴ وأتما قصدنا في ذلك الاختصار والايجاز

1. B. تصادفاً. — 2. B. هو. — 3. C. om. الرب. — 4. A. وألّمها. — 5. B. التي. — 6. C. ثلاثة. — 7. C. om. يوم. — 8. B. النبي. — 9. C. عدل. — 10. B. وسَمّروا. — 11. B. و. — 12. B. اجدنا. — 13. A. وملة. — 14. B. ومال السامع على pro.

tu veux l'explication de ces mots, sache qu'ils désignent l'union de la divinité avec l'humanité et sa manifestation aux hommes. Car la justice c'est la divinité et la miséricorde c'est l'humanité. Le Seigneur est juste, en effet; il n'y a pas d'injustice en lui et s'il avait jugé selon la rigueur de sa justice, il aurait de toute nécessité infligé à Adam et à sa descendance un châtement éternel. Mais lorsque, par sa miséricorde, il eut résolu d'avoir pitié d'eux, il revêtit une forme^{*} humaine à laquelle il fit souffrir, le vendredi de la sainte^{*} t. 38 v. crucifixion, pendant trois heures, le châtement qu'ils avaient mérité pour l'éternité. Ainsi fut accomplie la parole du prophète : « La miséricorde et la justice se sont rencontrées. »

David a dit encore : *Ils se sont partagé mes vêtements, ils ont tiré au sort ma tunique¹; ils ont percé mes mains et mes pieds²; ils ont cloué mon corps et dans ma soif ils m'ont abreuvé de vinaigre³.* A David il n'est rien arrivé de tout cela; mais l'illumination de l'âme de ce prophète par l'Esprit-Saint lui a fait voir tous les événements futurs avant leur arrivée.

Si nous voulions rapporter une à une les paroles des Prophètes sur ce sujet, l'exposé en serait fort long et l'auditeur en concevrait de l'ennui. Nous n'avons voulu en donner qu'un résumé succinct.

1. Ps. xxi, 19. — 2. *Ibid.*, 17. — 3. Ps. lxxviii, 22.

ثم ان سيدنا¹ لما اشرق * نوره في عقول² الانبياء والحكماء حتى راوا ظهوره³ * f. 39 r.
متجسداً وتكلموا على ذلك حينئذ⁴ ظهر لخالقه متجسداً في صورة انساناً⁵ اثباتاً⁶ بالانتماء⁷
ما راى⁸ الانبياء من ظهوره قبل اتيانه متجسداً في صورة انسان ولم يكون⁹ قصده بذلك
الظهور الا لتحقيق الحق وان تانس البشر الى ما الفوه¹⁰ من معبوداتهم كونهم لا¹
يميلوا الا الى المحسوس¹²

فان قال قائل ما الجلاء الى ذلك وما الفائدة في ذلك كان الجواب له قصده بذت
ظهور الحق ورفع الضلالة¹³ لان الله حب¹⁴ هو وجود كما قال الكتاب ان الله ود هو
ونحن¹⁵ ما ودنا الله بل هو ودنا وخلق الوجود على سبيل الجود والفضل¹⁶ لا على
سبيل الاضطرار * اليه وانما اراد ان وجود على خالقه ويظهر حلمه¹⁷ على البشر عند
خطاه¹⁸ لان الملائكة المخلوقين قبل البشر¹⁹ لم يخطون خطأ ثم²⁰ يرجعون عنه والبشر

1. C add. يسوع المسيح. — 2. C om. عقول. — 3. B حتى ظهور ب. — 4. C حينئذاً.
— 5. B انسان. — 6. A اثباتاً, B اثباتاً? — 7. C لانتماء. — 8. BC رات. — 9. C ولم يكن. —
10. B الفوه. — 11. C تانس. — 12. B المحسوس. — 13. AB الضلالة. — 14. B حب. — 15. A ونحن.
— 16. B النضل والجود. — 17. B يظهر. — 18. B لا. — 19. C خطاه لان. — 20. B لا.
خطايا لا. — 20. B لا. خطايا لان. — 19. B om. ... خطاه لان. — 20. B لا. خطايا لا. — 20. B لا. خطايا لا.

* f. 39 r.
Quand la lumière de Notre-Seigneur, ayant brillé * dans les intelligences des Prophètes et des sages, leur eut fait prévoir sa manifestation dans la chair et les eut fait parler de cet événement, il apparut à sa créature, sous une forme humaine, pour prouver l'accomplissement des prophéties qui avaient annoncé sa venue, avant qu'il eût reçu le corps d'un homme par l'Incarnation. Son unique dessein, en se manifestant de la sorte, était d'attester la vérité et de condescendre aux hommes qui, accoutumés au culte des idoles, n'avaient d'inclination que pour les choses sensibles.

Si quelqu'un demandait ce qui l'a poussé à cela et quelle en est l'utilité, voici la réponse : Son dessein était de faire paraître la vérité et de supprimer l'erreur, parce que Dieu est amour et générosité, comme dit l'Écriture : *Dieu est amour*¹. *Ce n'est pas nous qui avons aimé Dieu, c'est lui qui nous a aimés*²; il a créé le monde par générosité et par bonté, non parce qu'il y était contraint; * f. 39 v.
* il n'a voulu qu'une chose : se montrer bon envers sa créature et manifester sa longanimité à l'égard du genre humain qui avait péché. Les anges, en effet, créés avant le genre humain, n'ont pas commis le péché pour ensuite y renoncer; mais les hommes pêchent et ensuite renoncent à leur péché. Il

1. I Jean, iv, 16. — 2. *Ibid.*, 10.

يخطون ويرجعون عن خطاهم¹ ويدلّ² نفوسهم ويذهب عنها الكبرياء التي هي أساس سقوط غيرهم وكذلك تحنّ عليهم وافداهم من عقابه برحمته فلمّا حصل الخطا الاول من النفس الذي³ خلقها للبقاء والدوام واعتلت⁴ الطبيعة ارسل اليها⁵ الحكماء والانبياء أوّلاً فأول⁶ ليداووها⁷ ويرجعونها⁸ الى عاملها⁹ التي برزت عنه فلم يستطيعوا

الباب الثالث والعشرين¹⁰

في ذكر ظهور السيّد¹¹ المسيح الذي تنبّت¹² الحكماء والانبياء¹³ عنه

* فلما علم بعد انهم لم¹⁴ يستطيعوا ذلك ظهر الطبيب الحقيقي لمداواة هذه الطبيعة من علّتها التي¹⁵ اعتلت بها وكان قصده قريباً منه فابعداها الشيطان بمكره والجاها الى¹⁶ المخالفة فلمّا علم الله تعالى ان بعدها لم يحصل لها الاّ من جهة الشيطان بتدبيره عليه

1. B. خطابهم. — 2. C. وتدل. — 3. B. التي. — 4. B. واعتدلت. — 5. B. اليها. — 6. B. من علّتها التي. — 7. B. ليندروها. — 8. B. ويرجعوها. — 9. Ms. عالمها. — 10. B. والعشرون. — 11. B. الى. — 12. B. تنبوا. — 13. C. والحكماء والانبيا. — 14. C. لا. — 15. C. الذي. — 16. B. om.

guide leur âme et en chasse l'orgueil qui est le principe de la chute des autres¹. C'est ainsi qu'il a eu compassion des hommes et qu'il les a soustraits au châtement par sa miséricorde.

Lorsque le premier péché eut été commis par l'âme qu'il avait créée immortelle et que sa nature en eut été infectée, il lui envoya successivement les sages et les Prophètes pour la guérir et la ramener à son Auteur dont elle est sortie; mais ils furent impuissants.

CHAPITRE XXIII

AVÈNEMENT DE NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST PROPHÉTISÉ PAR LES SAGES ET PAR LES PROPHÈTES.

* Dieu vit que [les sages et les Prophètes] n'avaient pas pu accomplir cette œuvre. Et alors parut le médecin véritable pour guérir la nature humaine de la maladie dont elle souffrait. Son dessein était de la rapprocher de lui, mais Satan l'avait éloignée par sa ruse et poussée à la révolte. Lorsque Dieu le Très-Haut eut compris que son éloignement ne venait que des habiles ruses de

1. C'est-à-dire des anges, sans doute.

غلبها¹ حيله² ابعدها بها من خالقها وسيدها الذي براها³ على مثاله⁴ مستطعية لكل ما شالت⁵ احب قريبها منه وعلم انها مقهورة من الشيطان بالحيلة وكون ان الشيطان بسيط بلا جسد احكم منها وكذلك⁶ الرب الخالق العزيز الحكيم احكم منه دبر هو⁷ على الشيطان بتدبيره⁸ وبحكمته التي تفوق حكمة⁹ كل حكيم وفهم كل فهم الى ان خلاصها^{*} من يديه وقربها منه كما كانت اولاً قبل بعدها وظهر في هذا الشكل الانساني * f. 40 v°.

لخلاصها وذلك انه¹⁰ عند ظهوره في الالهية الانسية كان¹¹ ذلك بحكمته على تدرج بالطفولية¹² الى الكهولية تانياً بلواحق البشرية على جريان عادة الطبيعة¹³ اولاً بالرضاع وثانياً بالختان وثالثاً بالتربية ورابعاً بالتنقل¹⁴ من مكان الى مكان وهروباً من مقاومة¹⁵ الشر الى انس كمال القامة الانسانية

فبدا يظهر محبته الالهية في تقرب الطبيعة المتعبدة اليه بالتعاليم الالهية والحكمة السياسية من تطفه بخلقه الانسان وتهديدها¹⁶ الى حيث تصير^{*} كاملة¹⁷ المعاني لاستحقاق¹⁸ * f. 41 r°.

1. A عليها, B om. — 2. BC بحيله. — 3. BC براها. — 4. B مماثله. — 5. B شالت. — 6. B احكم. — 7. B الامر pro هو, C الاخر. — 8. BC حيله pro بتدبيره. — 9. C om. حكمة. — 10. C om. انه. — 11. B كانت. — 12. BC الطفولية. — 13. B العادة الطبيعيه. — 14. B بالتنقل. — 15. C مقاومت. — 16. C وتهديدها. — 17. C كاملت. — 18. B لاستحقاقها.

Satan, l'éloignant de son Créateur et Seigneur qui l'avait formée à son image avec la faculté de faire ce qu'elle voulait, il eut le vif désir de la rapprocher de lui. Dieu savait qu'elle avait été vaincue par la fourberie de Satan, parce que celui-ci, simple et dépourvu de corps, est plus habile qu'elle; le Maître, créateur, puissant et sage, plus sage que Satan, déploya donc contre lui les ressources de son gouvernement et de sa sagesse qui surpassent la sagesse de tout sage et l'intelligence de tout intelligent, jusqu'à ce qu'il l'eut retirée * f. 40 v°.

de ses mains et rapprochée de lui comme elle était avant son éloignement. C'est pourquoi, il parut sous une forme humaine pour la sauver; et quand il parut. Dieu et homme tout à la fois, il voulut dans sa sagesse aller par degrés de l'enfance à l'âge mûr et progresser selon le cours ordinaire de la nature : 1° par l'allaitement; 2° par la circoncision; 3° par l'éducation; 4° en se transportant d'un lieu dans un autre et en fuyant l'hostilité de ses ennemis jusqu'à ce qu'il eut atteint l'âge d'homme.

Alors il se mit à manifester son amour divin en rapprochant de lui la nature réduite en esclavage, [en la rapprochant] par ses enseignements divins, par sa sagesse directrice qui montrait sa bienveillance pour la créature * f. 41 r°.

humaine et qui faisait son éducation de manière à lui faire acquérir * les qualités

القرب منه فاتخذ بذلك تحقيق الرسوم التي تقدم فرسما لوجود حقيقته¹ على يد موسى بكر الانبياء ومماثلته في عموم صفاته وما الفوه بني اسرائيل من افعاله الذي كان يامر بها² لاجتذاب الحس الى العقل بطريق العدل فاراد السيد له المجد في ظهوره بمشابهته صفات موسى النبي لانتقال الناس³ ممّا⁴ الفوه⁵ من اعتياد الحس وترجيحه لانقياد العقل وعلى ذلك اتى السيد المسيح وقال لم ات لاحل الناموس والانبياء لم ات لاحل بل لاكمل فلما قصد المسيح المماثلة لموسى لاستيناس شعب الله بما جرى فلنذكر هنا⁶ يسيراً⁷ من المماثلة

الباب الرابع والعشرون

* في ذكر مقابلة المسيح لما فعله موسى⁸ من الايات في خروجه مع بني اسرائيل * f. 41 v.
موسى لما كان صبيّاً قصد فرعون قتله وسخرت به القوابل وتخصّص موسى وقتلوا

1. B. حقيقته. — 2. B. يامر. — 3. BC. الناموس. — 4. B. لما. — 5. AB. الفوه. — 6. B. C. بموسى لما فعله B. *habet* لما فعله موسى *Pro*. فلنذكر هنا *pro* فلنذكرها *tantum* بما له

parfaites qui la rendraient digne de s'approcher de lui. Pour cela, il se mit à accomplir les lois anciennes; il les prescrivit pour faire reconnaître sa vérité par l'entremise de Moïse, le premier des Prophètes; il imita ses vertus et les actions ordonnées par lui que les Israélites avaient coutume de faire; cela, afin d'attirer les sens vers l'intelligence par le chemin de la justice. Notre-Seigneur (qu'il soit glorifié!) voulut donc, en se manifestant, imiter les actions du prophète Moïse pour amener les hommes, habitués à l'esclavage et à la prépondérance des sens, à se laisser conduire par l'intelligence.

C'est à cette fin que Notre-Seigneur le Christ est venu, lui qui a dit : *Je ne suis pas venu pour abroger la Loi et les Prophètes; je ne suis pas venu pour abroger, mais pour accomplir*¹. Puisque le Christ s'est proposé de ressembler à Moïse, parce que le peuple de Dieu était accoutumé à ce qui était arrivé [jadis], nous rapporterons ici quelques-unes de ces ressemblances.

CHAPITRE XXIV

* LES MIRACLES DU CHRIST COMPARÉS A CEUX DE MOÏSE, LORSQU'IL SORTIT * f. 41 v.
DE L'ÉGYPTÉ AVEC LES ISRAÉLITES.

Pharaon chercha à tuer Moïse pendant son enfance, mais les sages-femmes

1. Matth., v, 17.

الصبيان الاسرائيليين فالمسيح¹ لما كان صبياً قصد هيرودس قتله وسخرت به المجوس
وتخلص المسيح وقتلت الاطفال في بيت لحم

موسى هرب من ارض مصر الى ارض مدين وعاد بامر الله تعالى الى مصر والمسيح
هرب ويوسف النجار من فلسطين الى ارض مصر وعاد بامر الله² الى ارض³ فلسطين
موسى اخرج من تبعه⁴ من عبودية فرعون والمصريين والمسيح له المجد اخرج من
تبعه من عبودية ابليس * وجنوده

* f. 42 r°.

موسى وعد من تبعه بمملكة ارضية والمسيح وعد من تبعه بمملكة سماوية
موسى كان راعي غنم والمسيح قال انا هو الراعي الصالح ورعيته⁵ الغنم الناطقة
موسى صعد الى الجبل وسمع الخطاب واستنار وجهه والمسيح صعد الى جبل تابور
وسمع صوت الاب⁶ واستنار وجهه مثل الشمس مع ثيابه

1. B. فالسيد المسيح. — 2. B. add. العالي. — 3. C. om. ارض. — 4. BC. تبعه pro شعب. — 5. C. ورعيتي. — 6. C. om. ... وسمع.

se jouèrent de lui : Moïse fut sauvé, tandis que les enfants des Israélites furent mis à mort. [Pareillement], Hérode a cherché à tuer le Christ encore enfant, mais les Mages se sont joués de lui : le Christ a été sauvé, tandis que les petits enfants de Bethléem ont été massacrés.

Moïse s'enfuit du pays d'Égypte dans le pays de Madian, mais il revint en Égypte par l'ordre du Dieu Très-Haut; le Christ s'est enfui avec Joseph, le charpentier, de la Palestine dans le pays d'Égypte, et il est revenu par l'ordre de Dieu en Palestine.

Moïse fit sortir ceux qui le suivirent, de la servitude de Pharaon et des Égyptiens; le Christ (à lui la gloire!) a fait sortir ceux qui l'ont suivi de la

* f. 42 r°. servitude du diable * et de ses légions.

Moïse promit à ceux qui le suivirent un royaume terrestre; le Christ a promis à ceux qui l'ont suivi un royaume céleste.

Moïse était pasteur de troupeaux; le Christ a dit : *Je suis le bon pasteur*¹, et son troupeau est composé de brebis douées de raison.

Moïse, ayant gravi la montagne, entendit la parole [divine] et son visage devint resplendissant; le Christ, ayant gravi le mont Thabor, a entendu la voix du Père et son visage ainsi que ses vêtements sont devenus resplendissants comme le soleil.

1, Jean, x, 11.

موسى ذبح الخروف في شهر نيسان ليحفظ ابكار بني اسرائيل من الموت بدم
 الخروف والمسيح سفك دمه في شهر نيسان وخلص المومنين به من موت الخطية لانه
 الحمل الحقيقي¹ الذي لا عيب فيه حامل خطايا العالم كله
 * f. 42 v.
 موسى صنع الفصح وعبر الاردن² مثال المعمودية الذي³ عبرها* المسيح في الاردن أيضاً
 موسى اطعم الشعب في البرية المن وسقاهم الماء من الصخرة³ والمسيح صنع الفصح
 الناموسي وغسل ارجل تلاميذه ثم اطعمهم المن الحقيقي الذي هو جسده وسقاهم⁴ دمه المعجبي
 موسى رفع يديه في وسط الحرب وبسطهما⁵ كان⁶ اسرائيل الجسدانيين يقبلون
 عمالق والمسيح برفع⁷ يديه⁸ على خشبة الصليب صار اسرائيل الجديد يقبلون العدو⁹
 الروحاني الذين هم الشياطين
 موسى امر بذبح البقرة خارج العسكر¹⁰ وقال ان الاممة تتطهر¹¹ بدمها والكهنة

1. A الحقيقه. — 2. B التي. — 3. B om. ... وسقاهم. — 4. B om. صنع الفصح النمسي. — 5. B add. بنو. — 6. B add. بنو. — 7. C يرفع. — 8. B يده. — 9. C العدو. — 10. BC المعسكر. — 11. B تطهر.

Moïse égorga l'agneau pendant le mois de *nisân*¹, pour préserver de la mort, par le sang de cet agneau, les premiers-nés des Israélites; le Christ a versé son sang pendant le mois de *nisân* et sauvé ceux qui croient en lui de la mort du péché, parce qu'il est l'Agneau véritable et sans tache qui porte les péchés du monde entier.

Moïse fit la Pâque et passa le Jourdain², symbole du baptême que le Christ * a reçu³ également dans le Jourdain. * f. 42 v.

Dans le désert, Moïse nourrit le peuple avec la manne et l'abreuva avec l'eau du rocher; le Christ, après avoir fait la Pâque légale et lavé les pieds de ses disciples, les a nourris de la manne véritable qui est son corps et les a abreuvés de son sang vivifiant.

Moïse éleva ses mains au milieu de la bataille et, tandis qu'il les tenait étendues, les Israélites charnels l'emportaient sur Amalec; le Christ, en levant ses mains sur le bois de la croix, a fait remporter la victoire à l'Israël nouveau sur les ennemis spirituels qui sont les démons.

Moïse ordonna d'immoler une génisse hors du camp en disant : « Le peuple sera purifié par son sang et les prêtres se souilleront en l'égorgeant » ;

1. Avril. — 2. On lit dans le texte imprimé : « la mer Rouge », ce qui est évidemment la bonne leçon. — 3. Littéralement : « a passé ».

تتنجس بذبحها¹ والمسيح قتل خارج المدينة فتطهرت² بدمه الامم الذي³ امنوا به
* وتنجست الكهنة الذين تولوا قتله

* f. 43 r°.

موسى اخراج الشعب ونزل موضع⁴ فيه اثني عشر عينا⁵ ماء وسبعون⁶ نخلة وبذلك⁷
كانت حياة الشعب والمسيح اتخذ اثني عشر تلميذاً فسقى⁸ بهم الامم الظالمة⁹ وسبعون
رسولاً كانت بهم حياة¹⁰ الشعوب

موسى في عيد العنصرة نزلت عليه التوراة ونظرت اثار نار وسمعت¹¹ اصوات ابواق بعد
سبعة¹² سوايع والمسيح ارسل الروح القدس على تلاميذه شبه السنة ناراً¹³ وسمع صوت
رياح فتكلموا¹⁴ الانجيل بسائر اللغات¹⁵

موسى شق البحر وعبر بنو اسرائيل وغرق المصريين مع فرعون والمسيح شق بحر
البحيم واخرج منه النفوس التي¹⁶ كانت تنتظر خلاصه وادخلهم الفردوس* وخذل الشياطين
في البحيم وهذا اصعب من تعريق اوليك¹⁷ في البحر

* f. 43 v°.

1. BC om. ... والكهنة. — 2. C فتطهر. — 3. BC الدين. — 4. B موضعا. — 5. B عين.
— 6. B وسبعين. — 7. B om. و. — 8. B استقى tantum. — 9. B الصياميد? — 10. C حيات.
— 11. B وسمع. — 12. C سمعت. — 13. C نار. — 14. B وتكلموا. — 15. B اللغات. — 16. C
الديي. — 17. C اولايك.

le Christ a été mis à mort en dehors de la ville : les nations qui ont cru en
* f. 43 r° lui ont été purifiées par son sang * et les prêtres qui se sont chargés de le
faire mourir sont devenus impurs.

Moïse, ayant fait sortir le peuple, campa dans un lieu où il y avait douze
fontaines et soixante-dix palmiers, qui assuraient la vie à ce peuple; le Christ
s'est choisi douze apôtres, avec l'aide desquels il a abreuvé les nations
altérées, et soixante-dix messagers qui ont assuré la vie des peuples.

A la fête de la Pentecôte, la Loi fut révélée à Moïse; on vit des feux; on
entendit des sonneries de trompettes au bout de sept semaines¹. Le Christ
a envoyé le Saint-Esprit à ses disciples sous la forme de langues de feu; l'on
a entendu le souffle du vent; puis [les disciples] ont annoncé l'Évangile dans
toutes les langues.

Moïse divisa la mer et fit passer les Israélites, tandis que les Égyptiens
avec Pharaon se noyèrent; le Christ a divisé la mer de l'enfer, en a retiré
* f. 43 v° les âmes qui attendaient son salut et les a introduites dans le Paradis, tandis
qu'il a condamné les démons au feu éternel : chose plus difficile que de noyer
ceux-là dans la mer.

1. Cf. Deut., xvi. 9-10, 16.

موسى صام¹ اربعين يوماً واربعين ليلة حتى اخذ الواح² الوصايا والمسيح مانله³ في الصيام اربعين يوماً واربعين ليلة وبعد ذلك اتخذ له تلاميذ⁴ وشرع لهم شريعة الفضل والكمال موسى صنع حية من نحاس ورفعها على خشبة وكانت تخص كل من⁵ ينظر⁶ اليها من لدغ الحيات والموت الزمني⁷ والمسيح بارتفاعه على خشبة الصليب خلص كل من⁸ امن به من الموت الدائم النفساني

فقد ثبت من هذه الدلائل جميعها⁹ وجوب¹⁰ ظهور السيد¹¹ المسيح متجسداً لتشاهد خلقته¹² حكمته الربانية القديمة الاولة¹³ المشاهدة * لشاهد¹⁴ والعيان¹⁵ لثبوت ما اشار اليه داوود المغبوط النبي بقوله ما اعظم اعمالك يا رب كل¹⁶ بحكمة¹⁷ صنعت

1. B صامها. — 2. B لوحا. — 3. B قابله. — 4. B تلاميذا. — 5. C كلمن. — 6. BC نظر. — 7. B السمي. — 8. C كلمن. — 9. C جميعا. — 10. B ووجب. — 11. B om. السيد. — 12. B خلقته. — 13. Pro ... C لاشاهد. — 14. B العيان. — 15. A om. و. — 16. C كلا. — 17. B بحكمته.

Moïse jeûna quarante jours et quarante nuits jusqu'à ce qu'il eût reçu les commandements; le Christ, ayant jeûné comme lui quarante jours et quarante nuits, s'est choisi des disciples et leur a donné la Loi de grâce et de justice.

Moïse fit un serpent d'airain qu'il éleva sur le bois : tous ceux qui le regardaient étaient sauvés de la morsure des serpents et de la mort temporelle; le Christ, par son élévation sur le bois de la croix, a sauvé de la mort éternelle et spirituelle tous ceux qui ont cru en lui.

Tous ces signes attestent la nécessité de l'apparition de Notre-Seigneur le Christ dans la chair, afin de montrer aux sens et aux yeux des hommes sa sagesse souveraine et ancienne * et de confirmer ce que le bienheureux prophète David avait déjà indiqué en disant : *Que tes œuvres sont grandes, ô mon Seigneur! tu les as toutes faites avec sagesse*¹.

1. Ps. ciii, 24.

الباب الخامس والعشرين

في ذكر¹ ظهور التلاميذ وإطلاعهم بالروح على اسرار الروح²

فأما الفلاسفة الروحانيين اللابسين روح³ القدس التلاميذ الاطهار الذي⁴ نفخ في وجوههم ربنا⁵ وقال لهم⁶ اقبلوا روح القدس وإطعموا بالروح على اسرار الروح وأنهم انجذبوا بكلمة عقولهم الى تسيحه وتقديسه على ما فعل معهم من مراحة وعودة بالنفس⁷ الى محلها الاول بتصحيح علته⁸ الطبيعة التي اعتلت ولم يقدر يداوبها ويصححها الا باريها ولما علموا ذلك عملوا به * وداوموا التسيح والتقديس على ممر حياتهم وهات تقوسهم عليهم لما * f. 44 v.º شاهدوه⁹ بعين الحس¹⁰ مما¹¹ جرى على جسد سيدهم ومعلمهم ومن اتى لخلاصهم فلما علموا

1. B om. ذكر. — 2. C om. ... وإطلاعهم. — 3. B الروح. — 4. B الدين. — 5. C om. ربنا.
— 6. B om. لهم. — 7. BC النفس tantum. — 8. C علت. — 9. B شاهدوا. — 10. B الحسن?
— 11. B ما.

CHAPITRE XXV

DE L'APPARITION DES DISCIPLES ET DE LA SCIENCE QUE L'ESPRIT
LEUR COMMUNQUA DE SES MYSTÈRES.

Quant aux saints Apôtres, philosophes spirituels revêtus du Saint-Esprit, sur le visage desquels Notre-Seigneur avait soufflé en disant : *Recevez le Saint-Esprit*¹, et qui par l'Esprit avaient appris les mystères de l'Esprit, ils furent portés par toutes les forces de leur intelligence à le glorifier et à célébrer sa sainteté, à cause de sa miséricorde à leur égard et parce qu'il avait rendu à l'âme sa place première, en guérissant la maladie dont souffrait la nature, maladie que le Créateur seul pouvait soigner et guérir. Mettant en pratique la science acquise, * ils furent assidus toute leur vie à glorifier Dieu et à célébrer sa sainteté; leurs âmes leur paraissaient méprisables après avoir vu de leurs propres yeux les souffrances corporelles de leur Maître et Docteur, venu pour les sauver. Comme ils connaissaient ces choses de science certaine et qu'ils les accomplissaient selon leur connaissance, ils s'imposèrent l'obligation d'enseigner ce qu'ils savaient et pratiquaient, à cause

1. Jean, xx, 22.

ذلك¹ تحقيقاً² وعملواهم³ بحسب علمهم⁴ وجب عليهم التعليم بما علموا⁵ وعملوا لقول⁶
 سيدهم وأما ذلك الذي يعمل ويعلم يدعى عظيماً في ملكوت السموات
 حينئذ⁷ ابتدوا⁸ يجلسوا في يروشلیم⁹ حتى تدرّعوا¹⁰ القوّة من العلاء وخرجوا ليكرزوا
 والربّ كان يعمل معهم وتشددوا بالكلمة من اجل العلامات التي كانت تتبعم امين¹¹
 حينئذ¹² بدوا¹³ ان يقسموا الارض بالقرعة على الكرازة ويكرزون¹⁴ ويسّرون حسب قول
 * f. 45 r.
 المخلص لهم امضوا وتلمذوا * كل الامم وعدهم بسم الاب والابن والروح القدس فمن امن
 واعتمد خلص ومن لم يؤمن يدان فلما خرجوا بقلب واحد ونية واحدة سليمة في ردّ
 الضالّين¹⁵ من الرعيّة الناطقة الى الراعي الصالح الحقيقي لكي اذا ظهر رئيس الرعاة
 ياخذون اكليل المجد الذي لا يذمر¹⁶ حينئذ¹⁷ ابتدوا من يروشلیم¹⁸ الى ساير اقطار
 الارض وهم يكرزوا ويسّروا المصلوب بالانجيل

1. C om. ذلك. — 2. تحتقأ. — 3. Sic omnes codices. — 4. B عملهم. — 5. B بما
 وعملوا. — 6. B القول. — 7. C حينئذ. — 8. B ابتدا. — 9. C ايروشليم. — 10. B يتدرّعوا. —
 11. A اتين. — 12. C حينئذ. — 13. B بدوا. — 14. B يكرزون tantum. — 15. A الطالين,
 C الطالين. — 16. B يذمهم. — 17. C حينئذ. — 18. C ايروشليم.

de la parole de leur Maître : *Celui qui fait et enseigne sera appelé grand dans le royaume des cieux*¹.

Ils demeurèrent donc à Jérusalem jusqu'à ce qu'ils eurent été revêtus de la force d'en haut, puis *ils partirent pour prêcher, et le Seigneur travaillait avec eux et leur parole était confirmée par les miracles qu'ils accomplissaient*². Amen. Bientôt ils décidèrent de se partager la terre au sort pour l'évangéliser. Et ils prêchaient et ils annonçaient la bonne nouvelle, selon la parole que le Sauveur leur avait adressée : *Allez, instruisez * toutes les nations et baptisez-les* * f. 45 r.
*au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit*³. *Celui qui croira et qui sera baptisé sera sauvé, mais celui qui ne croira pas sera condamné*⁴. Quand ils furent partis, unanimes par les sentiments du cœur et la droiture de l'intention, pour ramener vers le bon et véritable Pasteur les [brebis] errantes du troupeau doué de raison, afin de leur faire recevoir, à l'arrivée du Chef des pasteurs, *la couronne incorruptible de la gloire*⁵, ils se mirent à prêcher et à annoncer le Crucifié de l'Évangile, depuis Jérusalem jusqu'aux autres contrées de la terre.

1. Matth., v, 19. — 2. Marc, xvi, 20. — 3. Matth., xviii, 19. — 4. Marc, xvi, 16. —
 5. I Pierre, v, 4.

الباب السادس والعشرين

في ذكر اثبات تصديق¹ الانجيل المقدس بايدينا

وقد ذكرت² هنا فصل³ يدل على اثبات تصديق الانجيل المقدس الذي بايدينا لا شك
 آلا انّ الانجيل المقدس قد قبل من الامم المختلفة اللسان⁴ والاعتقادات⁵ من كل⁶ *
 صنف من اصناف الناس الملوك⁷ والحكماء والجهال والعوام مع منافرة ظاهرة⁸ العمول فانه
 يدعوا الى الايمان بانّ الاله قد صار انساناً فولد وصب وقبر وقام ومنافرة باطنة⁹ للطباع
 كالفقر والاتضاع والصوم الطويل والصلاة المستمرة ويامر برفض شهوات العالم حتى ورفض
 النفس واحتمال القتل

وقبلوا⁸ هذا جميعه وفعلوه واحتملوا سفك الدم دون وجوده فاذا كان الانجيل قد قبل
 هذا القبول وكان كل مقبول اما يقبل باسباب الحق او باسباب الباطل وكانت اسباب الباطل⁹

1. B om. تصديق. — 2. ذكر C. — 3. فصلا B. — 4. واعتقادات B. — 5. والملوك B. —
 — 6. B طام. — 7. باطية C. — 8. وقبول C. — 9. C om. ... وكانت.

CHAPITRE XXVI

DÉMONSTRATION DE LA VÉRITÉ DU SAINT ÉVANGILE QUI EST DANS NOS MAINS.

Ce chapitre démontrera la vérité du saint Évangile que nous avons.
 Il est hors de doute que le saint Évangile a été reçu par des nations dont
 * l. 45 v. la langue * et les croyances étaient fort diverses et par toutes les classes
 d'hommes : rois, sages, ignorants et vulgaire, malgré les répugnances évi-
 dentes de l'esprit, car il engage à croire que Dieu s'est fait homme, est né,
 a été crucifié, a été mis au tombeau et est ressuscité; malgré aussi les répu-
 gnances intimes de la nature, [car il ordonne d'accepter] par exemple, la
 pauvreté, l'humilité, le jeûne prolongé, la prière persévérante; il ordonne de
 rejeter les plaisirs du monde et, qui plus est, de se renoncer soi-même et de
 supporter une mort violente.

Les hommes ont accepté et accompli tout cela, ils ont laissé répandre leur
 sang plutôt que d'apostasier. Tel est l'accueil reçu par l'Évangile. Or, toute
 chose reçue arrive ou par les moyens dont se sert la vérité ou par les moyens
 dont se sert l'erreur. Les moyens dont se sert l'erreur sont : ou bien la con-

* f. 46 r.º. إثمًا قهر السيف¹ وإيثار² * المال والعزّ والراحة والشهوة العالمية والبقاء مع الأهل وفضل
 حيل³ الداعيين وجهل المدعوين أو التعصّب لرأي الآباء وكان الإنجيل المقدّس يدعوا إلى
 اضداد ذلك ويأمر بمفارقة الولد والوالد والأخ والزوجة⁴ ويدعوا إلى أراي⁵ شعبة الظاهر⁶
 فثبت أذن أنّه لم يقبل بأسباب الباطل فبقي أن يكون قد قبل بأسباب الحقّ وقبوله بأسباب
 الآيات⁷ البيّنات⁸ التي فعلها التلاميذ وبأنّ المصدّقين له من أعوام عددها إلى الآن ينيف
 على الف وثلاثمائة سنة⁹ وكلّما توالى السنين عليهم ازدادوا¹⁰ ونموا وملكوا الامصار¹¹ والاقليم
 * f. 46 v.º. وصاروا أكثر عددًا¹² وقدرة من جميع ملوك الأرض * المتقدّمين في الاعصار المتقدّمة وكتاب
 يقبل على هذه الصورة فممتنع في عدل الله تعالى أن يضلّ¹⁰ به أكثر خلقه
 فلنّا قبلت الامم من ابائنا الرسل هذا الإنجيل وانعطفوا¹³. إلى الشارع¹¹ وإلى الايمان

1. C. بالسيف. — 2. B. ايثر. — 3. C. جيل. — 4. B. والجور. — 5. BC. رأي. — 6. A
 ويريم تسطيحًا. — 7. B. om. الآيات. — 8. B. البنيان. — 9. B. add. بيّنات. — 10. C. وزادوا. — 11. B. pro الامصار الاخضر. — 12. B. عدد.
 — 13. AC. يصل. B. متصل. — 14. B. المشاريح.

trainte par le sabre, l'emploi * de l'argent, la puissance, le repos, les plaisirs * f. 46 r.
 du monde, la vie avec les siens, les habiles stratagèmes de ceux qui lancent
 un appel et l'ignorance de ceux qui sont ainsi appelés; ou bien l'attachement
 obstiné à la croyance des ancêtres. Mais l'appel du saint Évangile est en
 contradiction avec cela; il ordonne, en effet, de quitter son fils, son père,
 son frère, sa femme et il propose des manières de voir en apparence détes-
 tables. Il est donc prouvé qu'il n'a pas été reçu grâce aux moyens dont se
 sert l'erreur et il reste qu'il a été accueilli grâce aux moyens qu'emploie la
 vérité. Il a été accueilli grâce aux miracles éclatants opérés par les disciples.
 Ses adeptes le mettent en pratique ouvertement depuis plus de mille trois
 cents ans, et dans toute cette succession d'années, ils n'ont cessé de devenir
 plus nombreux et de s'accroître, ils sont entrés en possession des grandes
 villes et des provinces, ils l'emportent en nombre et en puissance sur tous
 les rois * des siècles passés. Un livre accueilli dans ces conditions ne peut * f. 46 v.
 égarer la plus grande partie du genre humain : cela est interdit à la justice
 du Dieu Très-Haut !

Quand les nations eurent reçu cet Évangile, de nos Pères les apôtres, et
 qu'elles se furent attachées au Législateur et à sa foi, nos Pères les disciples
 se hâtèrent d'établir ce qui pouvait perfectionner les âmes avec l'aide de

1. Cf. A. Périer, *Yahyâ ben 'Adi*, p. 210 et suiv.

به حينئذ بدأت¹ الآباء التلاميذ الى المسارعة² فيما يصلح نفوس الناس بالتدبير³ الالهى حسب قول الرب الذي قال ها انذا⁴ معكم⁵ والى اتقضى⁶ الدهر

الباب السابع والعشرين

في ذكر بنيان الكنيسة وكونها نظير قبة الزمان

فعلمو الآباء الرسل ان لا بد⁷ لهم من مكان يجمعهم ليتلا عليهم ما يتشع⁸ به تقوسهم فمن كان له منهم كنيسة اقرّوها على ما كانت عليه والشعب^{*} الذي لم يكن لهم كنيسة⁹ اهتموا لهم في بنيان كنيسة يجمعهم⁹ لسماع كلام¹⁰ الله وتقديسه وتسيحه فامروا ببنيان الكنائس في كل مكان¹¹ وكل صقع وفي كل موضع¹² وامروا اباننا¹³ بان¹⁴ تكون الكنيسة اول بنيانها يكون للشرق الذي¹⁵ لها وقبته¹⁶ وان هذا الشرق لا يبنى الا¹⁷ في احد وعشرين يوماً من

1. C بدأت. — 2. C المسارعة. — 3. B om. ب. — 4. BC هاذا. — 5. B om. — 6. C اتقضى. — 7. C om. يد. — 8. BC تشع. — 9. BC تجميعهم. — 10. C لكلام loco. — 11. C مكان. — 12. C موضع. — 13. B اباننا. — 14. BC ان. — 15. C الذي. — 16. B وقتها. — 17. B الى.

l'assistance divine, conformément à cette parole du Seigneur : *Voici que je suis avec vous jusqu'à la consommation des siècles*¹.

CHAPITRE XXVII

DE LA CONSTRUCTION D'UNE ÉGLISE; DE SA RESSEMBLANCE AVEC LE TABERNACLE.

Nos Pères les apôtres savaient que [les fidèles] avaient besoin d'un lieu où ils pourraient entendre des lectures profitables à leurs âmes. Quand il y avait déjà une église, elle était laissée à son affectation; quand le peuple^{*} n'avait pas d'église, les apôtres s'occupaient de lui en construire une où il se réunirait pour entendre la parole de Dieu, louer sa sainteté et le glorifier. Ils ordonnèrent de construire des églises en tout lieu et en toute contrée et de les commencer par le chevet qui devait être tourné vers l'Orient; ils voulurent aussi que ce côté ne fût construit que le vingt et unième jour de *baouneh*² (en souvenir de la date à laquelle avait été construite une église sous le

1. Matth., xviii, 20. — 2. Mois copte : 26 mai au 24 juin.

بوونه (نسة بئان كيسة أول الكنايس على اسم سّتا السيّدة) لأنّ الشمس¹ ذلك اليوم يكون طلوعها من الشرق نصب² والعلّة في التوجّه الى الشرق كون³ ابونا ادم لمّا طرد من الفردوس اخرج⁴ من الباب الغربيّ فكان⁵ دايماً متوجّهاً⁶ نحو الشرق وقد ذكر هذا الفصل في أول الكتاب

* f. 47 v°. ثمّ أنّ ابابنا⁷ الرسل جعلوا للكنيسة⁸ حدوداً * طولاً وعرضاً وجعلوا لابوابها عدّة معلومة فلنذكر الان العلة في الطول والعرض أما الطول فحدوده⁹ اربعة وعشرين ذراعاً على عدد الاربعة وعشرين نبياً¹⁰ وأما العرض¹¹ اثني¹² عشر ذراعاً على عدد ابائنا الرسل¹³ وأما الابواب فثلاثاً¹⁴ على عدد الثلوث المقدّس باب للرجال وباب للنسوان والتعاج الناطقة¹⁵ وباب من يجري¹⁶ لدخول التذور والتقرايين سرّاً لقول المسيح له المجد اذا صنعت رحمة لا تعلم شمالك ما صنعت يمينك

ثمّ أنّ الكنيسة امروا¹⁷ ان تكون ممتّبة¹⁸ مثل اقبا السفينة التي للنجاة الذي¹⁹ كان

1. B om. الشمس. — 2. B نصبا. — 3. B add. ان. — 4. B خرج. — 5. C وكان. — 6. B متوجه. — 7. B ابابوا. — 8. BC الكنيسد. — 9. B في حدوده. — 10. C اباينا الانبييا. — 11. C عرضها. — 12. B اثني. — 13. C add. الاطهار. — 14. B فثلاثا loco فقلا. — 15. B الناطقات. — 16. C بحري. — 17. C امن. — 18. BC مقببه. — 19. BC التي.

vocable de Notre-Dame), parce que ce jour-là le soleil se lève juste à l'Orient. La raison pour laquelle l'église est tournée vers l'est, c'est qu'Adam, notre père, chassé du Paradis et expulsé par la porte occidentale, se retournait toujours vers l'Orient. Nous avons rappelé ce fait au commencement du livre¹.

Ensuite, nos Pères les apôtres fixèrent la mesure² de la longueur et de la * f. 47 v°. largeur de l'église et lui donnèrent un nombre déterminé de portes. Nous devons indiquer ici pourquoi cette longueur et cette largeur déterminées : ils fixèrent la longueur à vingt-quatre coudées, selon le nombre des vingt-quatre prophètes, et la largeur à douze coudées, selon le nombre de nos Pères les apôtres. Les portes sont au nombre de trois comme les personnes de la Sainte Trinité : la porte des hommes, la porte des femmes, brebis raisonnables, et la porte de ceux qui viennent apporter les choses vouées à Dieu et les offrandes : ceci en secret, à cause de la parole du Christ (à lui la gloire!) : *Si tu fais une aumône, que ta main gauche ignore ce que fait ta main droite*².

Ils ordonnèrent encore que l'église fût arrondie en voûte comme l'arche

1. Voir ci-dessus, p. 15. — 2. Matth., vi, 3.

فيها نوح البار وان¹ يكون فيها قبتين² احداها³ خارجة تسمى القدس بشبه⁴ قبة الزمان
المصنوعة على يدي موسى * النبي يقف⁵ فيها الكهنة وروساء⁶ الكهنة والقبة الداخلة⁷
تسمى قدس القدس برسم تقديس القرايين الصحبة الالهية التي⁸ هي خروف الله الذي⁹ لا
عيب فيه يمانل⁹ خروف الفصح المنقذ بني اسرايل من عبودية فرعون كما تقدم القول

الباب الثامن والعشرين

في ذكر خدام الكنيسة على طبقوسهم ومراتبهم¹⁰

وانّ هذه الخدمة تحتاج الى خدام كهنة وروساء¹¹ كهنة ومراتب على اشباه¹² السمايين
لانّ الطقوس السماية عدّة مراتب وعدتهم سبعة وذلك انّ اول السبعة الملائكة ثم¹³ روسا¹⁴
الملائكة ثم الروساء¹⁵ ثم المسلطين¹⁶ ثم الكراسي ثم الابواب ثم القوّات

1. B om. ان. — 2. B قبتان. — 3. BC احداها. — 4. B تشبه. — 5. BC تقف. — 6. C
مراتبهم وطقوسهم. — 7. C الذي. — 8. B om. الذي. — 9. B تمانل. — 10. B روسا.
11. C روسا. — 12. C اشبه. — 13. B و loco. — 14. C روسا. — 15. C الروسا. — 16. B
السلطين.

dans laquelle avait été sauvé le pieux Noé, et qu'il y eût deux coupoles, l'une
extérieure, appelée Saint, pour imiter la coupole du Tabernacle construit
* f. 48 r. par Moïse, * dans laquelle se tiennent les prêtres et les princes des prêtres ;
l'autre, intérieure, appelée Saint des Saints, pour la consécration des
offrandes parfaites et divines qui sont l'Agneau de Dieu sans tache, semblable
à l'agneau pascal qui délivra les Israélites de la servitude de Pharaon,
comme il a été plus haut¹.

CHAPITRE XXVIII

DES MINISTRES DE L'ÉGLISE SELON LEURS ORDRES ET LEUR HIÉRARCHIE.

Le service de l'Église a besoin de ministres, prêtres et princes des
prêtres, et d'une hiérarchie ressemblant à celle du ciel. Or, les ordres célestes
sont au nombre de sept : le premier est celui des Anges, puis viennent les
Archanges, les Principautés, les Puissances, les Trônes, les Dominations et
les Vertus.

1. Voir page 36.

* f. 48 v°. وكذلك طغعات¹ رتب² الكنيسة الارضية * التي هي نظير يروشلیم³ السمائية ينبغي ان يكون لها مراتب سبعة طغعات نظير ذلك وهم الاغنسطس والابودياقن والشماس الذي هو الخادم والارشي دياقن والقس الكاهن⁴ والاعومنس والبطرك او اسقف او مطران⁵ لان⁶ الثلاثة واحد⁷

الباب التاسع والعشرين

في ذكر خدمة السيد المسيح⁸ الرتب⁹ التي¹⁰ حدت حدوده¹¹ في الخدمة

وهذه الرتب ايضا¹² خدمها سيدنا له المجد لما كان على الارض قبل صعوده وخائف هذه الرتب بعده ليتفجع الرعية بها

+ f. 49 r°. اما خدمة سيدنا المسيح¹³ رتبة الاغنسطس فهو عند ما * دفع اليه السفر فقراه وكان ذلك الكتاب سفر اشعيا النبي فخرج في الكتاب روح الرب علي لاجل هذا مسحني وارسلني

1. B om. طغعات. — 2. C رتبة. — 3. C ايروشلیم. — 4. B والكاهن. — 5. B او اسقف. — 6. B فان. — 7. B واحدة. — 8. C add. في. — 9. B الرب. — 10. C الذي. — 11. A حدوده, C حدودها. — 12. C om. ايضا. — 13. BC add. في.

Il faut pareillement que les chœurs de l'Église terrestre * qui est semblable * f. 48 v°. à la Jérusalem céleste soient hiérarchiquement au nombre de sept. Et ce sont [les ordres] du lecteur, du sous-diacre, du diacre, c'est-à-dire du serviteur, de l'archidiaque, du prêtre, de l'igoumène et du patriarche, évêque ou métropolitain; car ces trois derniers n'en font qu'un.

CHAPITRE XXIX

DU MINISTÈRE DE NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST EXERÇANT LES FONCTIONS
DES ORDRES QUI ONT ÉTÉ ÉTABLIS A SON IMITATION.

Les fonctions de ces ordres, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) les a exercées, quand il était sur la terre avant son Ascension; et il a laissé ces ordres après lui, pour l'utilité de son troupeau.

Il a rempli le ministère du lecteur lorsque * lui fut remis un livre [de * f. 49 r°. l'Écriture] et qu'il le lut. Ce livre était celui du prophète Isaïe, où il tomba sur ce passage : *L'Esprit du Seigneur est sur moi; c'est pourquoi il m'a consacré par son onction et m'a envoyé pour annoncer la vue aux aveugles, la délivrance*

لانذر العميان بالنظر والماصورين بالتجلية وابشر بالسنة المقبولة للرب وقد قال لهم المخلص اليوم كمل هذا الكلام في اسماعكم فهذه رتبة الاغنسطية لان شرح الاغنسطس¹ اي القاري وقد قرى المخلص للناس وطوى السفر ودفعه للخادم كما شهد بذلك لوقا الانجيلي وخدم سيدنا له المجد في رتبة الابودياقن وشرح الابودياقين² الاعوان³، ولذلك⁴ صنع سيدنا له المجد مخصرة من حبل وبدان⁵ يخرج كل من⁶ كان في البيت واقلب موايد الصيارف وكراسي باعة⁷ الحمام وقال لهم بيت ابي بيت الصلاة يدعى واتم صيرتموه⁸ مغارة⁹ للصوم كما ازمع ان الابودياقن يفعل في رتبته

واما رتبة الشماس قد خدم فيها ايضا وقال⁸ ان ابن⁹ الانسان لم يات ليخدم بل ليخدم ويبدل نفسه عن كثير¹⁰ فان¹¹ كان الشماس في خدمته يسكب¹² على ايدي الكاهن فالمسيح غسل ارجل تلاميذه وهذا اتم في الخدمة وتفسير الشماس الخادم وقد قال لتلاميذه

وكذلك BC. — 1. A. الاغنسط. — 2. B. الابودياقن، C. الابودياقنين. — 3. B. الاعوام. — 4. BC. — 5. C. بدى. — 6. C. كلين. — 7. B. باعت. — 8. B. om. وقال. — 9. A. om. ابن. — 10. B. كثيرين. — 11. B. وان. — 12. B. add. الماء.

*aux captifs et pour publier l'année favorable du Seigneur*¹. Puis le Sauveur leur dit : *Aujourd'hui est accomplie cette parole que vous venez d'entendre*². Tel est l'ordre du lectorat, car le mot *agnostès* signifie « lecteur ». Le Sauveur ayant fait cette lecture devant les gens et roulé le livre, le remit au serviteur, comme le témoigne Luc l'évangéliste³.

Notre-Seigneur (à lui la gloire!) a rempli aussi le ministère du sous-diacre, mot qui signifie « aide », quand, ayant fait un fouet de cordes, il se mit à chasser tous ceux qui étaient dans le temple, à renverser les tables des changeurs et les sièges de vendeurs de colombes, en leur disant : *La maison de mon Père sera appelée une maison de prière et vous en avez fait une caverne de voleurs*⁴. Avec la même résolution doit se comporter le sous-diacre dans son ministère.

Notre-Seigneur a rempli le ministère du diacre, car il a dit : *Le Fils de l'homme n'est pas venu pour être servi, mais pour servir et donner sa vie pour un grand nombre*⁵. Si le diacre dans son ministère verse [l'eau] sur les mains du prêtre, le Christ a lavé les pieds de ses disciples, ce qui est un service plus achevé. Le mot diacre signifie « serviteur » : Notre-Seigneur avait dit à ses

1. Is., Lxi, 1-2; Luc, iv, 18-19. — 2. Luc, iv, 21. — 3. Cf. Luc, iv, 20. — 4. Matth., xxi, 13. — 5. Matth., xx, 28.

أما أنا في وسطكم كمثّل الخادم وكما أنّ رتبة الشّمس يتلوها رتبة القسيس كذلك قد غسل سيّدنا له المجد ارجل تلاميذه كمثّل شّمس خادم واثكي¹ واخذ الخبز كسره واعطى² تلاميذه هي رتبة القسيس³

وأما رتبة الارشي دياقن فقد خدم فيها المسيح وهي امره لتلاميذه امضوا وتلمذوا كلّ الامم * وما سمعتموه باذانكم اكرزوا به⁴ على السطوح * امر ونهى⁵ في رتبة الارشي دياقن في البيعة
وأما رتبة القسيس فقد خدم فيها المسيح ايضاً وهي الخامس رتبة⁶ من السبعة وذلك
أنّه لَمَّا اخذ الخبز ورفع عينيه الى السماء وبارك وكسر واعطى⁷ تلاميذه وكذلك الكاس من
بعد العشاء قال⁸ خذوا هذا اشربوه⁹ كلّكم هذا هو دمى العهد الجديد الذي يسفك عنكم
منجل¹⁰ مغفرة¹¹ خطاياكم

وأما رتبة الاغومنس الذي رتبّه في البيعة قراءة التحليل على من هو دونه فقد فعلها¹³
المسيح بعينها لَمَّا اخذ تلاميذه واصعدهم الى الجبل وجثّوا على ركبهم وباركهم

1. B. وانكا. — 2. B. واعطا. — 3. C. التقيسيه. — 4. B. اكرزوه. — 5. B. امروا بها. — 6. B. امر ونهى.
5. C. وقال. — 7. B. واعطا. — 8. C. وقال. — 9. C. وقال. — 10. BC. من اجل. — 11. C. مغفرت. — 12. BC. قبلها.

disciples : *Je suis au milieu de vous comme le serviteur*¹. Parce que l'ordre de la prêtrise vient à la suite de celui du diaconat, Notre-Seigneur (à lui la gloire!), quand il eut lavé les pieds de ses disciples et servi comme un diacre, se mit à table, prit le pain qu'il rompit et le donna à ses disciples, ce qui appartient à l'ordre de la prêtrise.

Quant au ministère de l'archidiaque, le Christ l'a rempli lorsqu'il a donné ce commandement à ses disciples : *Allez, instruisez toutes les nations*², et ce que vous avez entendu de vos oreilles, prêchez-le sur les toits³, * [indiquant ainsi] * f. 50 r. ce que, dans l'église, l'ordre des archidiacres doit ordonner et défendre.

Le ministère du prêtre, le cinquième des sept ordres, a été aussi rempli par le Christ, quand il prit du pain, leva les yeux au ciel, bénit [le pain], le rompit et le donna à ses disciples, et pareillement, [lorsqu'il prit] le calice après le souper et dit : *Prenez ceci et buvez-en tous : ceci est mon sang de la nouvelle alliance, qui sera répandu pour vous, pour la rémission des péchés*⁴.

L'igoumène, établi par le Seigneur dans l'Église, doit, par son ministère, donner l'absolution à ses inférieurs. Le Christ remplit ce ministère, quand il prit ses disciples, les conduisit sur la montagne et les bénit tandis qu'ils étaient agenouillés.

1. Luc, xxii, 27. — 2. Matth., xxviii, 19. — 3. Matth., x, 27. — 4. Cf. Matth., xxvi, 26 et 28.

وأما رتبة¹ الاسقف فقد خدم فيها المخّص لأنّ شرح الاسقف الموقّد والمسيح له
 المجد كان يدور المدن والقرى ويفتقد نفوس الساقطين ويقيمها² بوغضه ويردها³ * الى * f. 50 v.
 صيرة⁴ الرعيّة حتى تجد⁵ المرعي⁶ الصالح وتعيش⁷ به
 وأما رتبة البطركيّة⁸ فقد أكملها المخّص قبل صعوده وهي النهاية فأنّه⁹ قبل صعوده اخذ
 تلاميذه ونفخ في وجوههم وقال لهم اقبلوا روح القدس من تركم له خطاياك تركت له ومن
 مسكتموها¹⁰ عليه مسكت وهذه هي¹¹ رتبة البطرک¹² فأنّه ينفخ في وجه كلّ من يضع يده
 عليه ويكرزه فقد أكمل السّد المسيح له المجد السبع الطغمان¹³ الكهنوتيّة على ما
 شرح له المجد دائماً الى الابد

وأما البطرک حوّلوه¹⁴ كرسيّ يحتوي على ربع الارض لأنّ الكراسي اربعة نسبة
 الانجيليين¹⁵ الاربعة¹⁶ فكما ان ما امكن ان تكون الانجيليين¹⁶ اكثر من اربعة كذلك لا

1. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 2. رقيبت B. — 3. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 4. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 5. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 6. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 7. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 8. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 9. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 10. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 11. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 12. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 13. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 14. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 15. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C. — 16. رقيمها بوغضه ويردها *loto* ويردها بوغضه ويقيمها C.

Le ministère de l'évêque, mot qui signifie « visiteur », a été rempli par le Sauveur (à lui la gloire!) quand il parcourait les villes et les bourgades, visitant les âmes de ceux qui étaient tombés, les relevant par ses exhortations * f. 50 v. et les ramenant * au bercail pour qu'elles y trouvassent les bons pâturages dont elles vivraient.

Quant au ministère suprême du patriarcat, le Sauveur l'a accompli avant son Ascension. Car, ayant pris ses disciples avant cet événement, il souffla sur leurs visages et dit : *Recevez le Saint-Esprit; les péchés seront remis à ceux à qui vous les remettrez et ils seront retenus à ceux à qui vous les retiendrez* !. Tel est le ministère du patriarcat : il souffle sur le visage de ceux à qui il impose les mains et les consacre. Comme nous venons de l'exposer, Notre-Seigneur le Christ (à lui la gloire!) a institué les sept ordres ecclésiastiques. Gloire à lui perpétuellement pendant l'éternité!

Au patriarcat est accordé un trône qui réunit [sous sa juridiction] le quart de la terre. Il y a en effet quatre trônes correspondant au nombre des Évangélistes; comme il ne peut pas y avoir plus de quatre Évangélistes, il ne peut * f. 51 r. pas davantage y avoir plus * de quatre trônes. Les affaires de chaque siège

1. Jean, xx, 22-23.

* f. 51 r.
 يمكن ان تكون * الكراسي اكثر من اربعة واعمال كل كرسيي يحتاج الى ريس كهنة فمتى
 كانت قرية¹ صغيرة او بعيدة² عملوا لها اسقف³ ينظر في حالها ومتى كانت مدينة بعيدة
 من صاحب الكرسي اقام لها مطران⁴ واسمه مطرابوليدس اي مطران المدينة وقد اسمت
 الرسل هذه الرتب كاستحقاقها اما البطريرك فاسمه ريس الكهنة والمطران⁵ المولد الكهنة
 لان لفظة مطرا باليوناني الاحشاء والاحشاء ام⁶ توليد الجسد والمطران ام توليد الكهنة
 الروحانيين واما الاسقف اسمه المقتد اي انه مقتد كل ما لا يصل بطرك⁷ اليه ولا
 يفرغ له واسم الاغومنس⁸ المقدم على القسوس⁹ وله قرادة التحليل على الكهنة¹⁰ في غيبة
 البطريرك¹¹ والاسقف والمطران¹² ايضا¹³ * كما هو مقدم على من¹⁴ هو دونه واسم القسيس
 باليوناني¹⁵ المتضرع¹⁶ والشيخ واسم الارشي دياقن ريس الشمسة اي راس الخدام وعليه
 حفظ جميع ما يتلا في الكنيسة نصا¹⁷ واثوابا¹⁷ لانه¹⁸ الذي يقدم الشماسة بطرك¹⁹ ليضع

1. B. قريه?. — 2. B. بعيدد او صغيرد. — 3. B. اسقفا. — 4. B. مطرانا. — 5. B. add. اي.
 — 6. C. والاحشاء ام loco والاحشام. — 7. B. البطريرك. — 8. B. الاغومانس. — 9. C. القسوس.
 — 10. B. om. على الكهنة. — 11. C. غيبت بطركي. — 12. BC. والمطران والاسقف. — 13. C.
 — 14. BC. من. — 15. باليوناني C. — 16. B. add. والشفع. — 17. B. وثوابا. — 18. B.
 add. هو. — 19. B. البطريرك, C. للبطركي.

ressortissent au prince des prêtres. Mais à une bourgade petite ou éloignée on donne un évêque pour veiller sur elle; et si une ville est éloignée du siège du patriarche, celui-ci y établit un archevêque qui reçoit le nom de métropolitain, c'est-à-dire d'« archevêque de la ville ». Les apôtres ont donné à ces ordres les noms qui leur conviennent : le nom de patriarche signifie « chef des prêtres », celui de *matrân* (archevêque), « qui enfante les prêtres », parce que le mot *metrâ* en grec désigne les entrailles par lesquelles le corps est enfanté : or, les prêtres spirituels sont enfantés par le *matrân*. Quant au nom de l'évêque, il signifie « visiteur », parce qu'il visite tout ce que le patriarche ne peut atteindre et dont il ne peut s'occuper. Le nom de l'igoumène signifie « préposé aux prêtres » : il doit donner aux prêtres l'absolution en l'absence du patriarche, de l'évêque et du métropolitain, * car il est préposé à tous les * f. 51 v.
 ordres inférieurs. Le nom du prêtre en grec signifie « le suppléant et le vieillard ». Le nom de l'archidiaque signifie « préposé aux diaques », c'est-à-dire chef des serviteurs; c'est lui qui a la garde des textes et des commentaires qui sont lus dans l'église, lui qui présente les diaques au patriarche pour qu'il leur impose les mains; il connaît la science de la liturgie et il

يده عليهم ويكون عارفاً بالطقوس¹ وعلومهم² ويصرف كل احد³ منهم في طقسه ورتبته ويكون جلوسه دائماً على شمال الاب بطريك والاسقف عن يمينه والتصد بتصريف⁴ الخدام كل احد⁵ في خدمته⁶ يوماً معلوماً لأن الخدمة شريفة سماوية والانسان⁷ من حيث⁸ بشريته محل الحيوانية والحيوانية محل النقص عن رتبة الانسانية فاذا حصل سهو ونقص من الخادم الواحد يكون نظيره في تلك الرتبة * يعوضه حتى لا f. 52 r.

يتعطل الخدمة لأن⁹ بوجودها يرحم الله العالم بتقدمة¹⁰ القرايين والصلوات

الباب الثلاثين

في ذكر المعمودية ولوازمها¹¹ وترتيبها

وقد فرضوا اباينا¹² على كل نصرانتي أولاً المعمودية فينبغي للانسان ان يكون أولاً تحت الوعظ والدخول تحت شروط الكاهن الذي يشرطها عليه لأنه اذا اختار الكاهن يعمد

1. B. بالطقوس *loco* باحوالهم. — 2. B. وبعلمهم. — 3. B. واحداً. — 4. B. بالتصريف. — 5. C *add.* منهم. — 6. B. بخدمته *loco* واحداً واحداً بخدمته. — 7. B. *om.* والانسان. — 8. B. اباينا. — 9. C. لان *loco* لا. — 10. B. بتقدمت C. وتقدمة. — 11. B. لوازمها. — 12. B.

marque à chacun des cleres sa fonction et son rang; il s'assied toujours à la gauche de notre Père le patriarche et l'évêque à sa droite.

Voici pourquoi chacun des serviteurs est employé dans son ministère à jour fixe. Ce ministère est sublime et céleste, mais l'homme par son humanité est siège d'animalité et, parce qu'il est siège d'animalité, il est exposé à déchoir de sa dignité d'homme : si donc il se produit une négligence et un manquement de la part d'un serviteur, son égal dans cet ordre * doit le remplacer pour que le ministère n'en souffre pas, car c'est grâce à lui, par l'oblation des offrandes et par les prières, que Dieu a pitié du monde.

CHAPITRE XXX

DU BAPTÊME, DE SES DEVOIRS, DE SA RÉGLEMENTATION.

Nos Pères ont d'abord imposé à tout chrétien l'obligation du baptême.

Il faut premièrement que l'homme soit exhorté et qu'il accepte les conditions que le prêtre lui impose. Quand le prêtre, en effet, a l'intention de baptiser un homme, la première condition qu'il lui impose est de renoncer à

انسان اول¹ ما يشرط عليه ججود الشيطان وجنوده واسبابه وكّل جهل اقواله والتي به ومن اجله والصايرة منه كّل ذلك وهو بعد² الوعظ وعمل ما يجب عليه من شروط الكاهن فاذا استتمّ الانسان الدخول تحت شروط الكاهن³ رفع يده الواحدة الشمال والتصد يرفع الشمال* اي⁴ اّته كان من اهل الشمال ويتلا⁵ ججود الشيطان كما تقدّم القول ووجهه الي الغرب اي اّته كان غريب⁶ من الله فاذا تحقّق منه الكاهن صدق ججوده للشيطان⁷ قولاً وفعلًا استبّحث عن ايمانه بالمسيح فيظهر⁸ الشخص ايمانه بالمسيح فان كان يحسن⁹ يقول¹⁰ جيّدًا وآلا الكاهن يلقنه كلمة كلمة من الايمان الصحيح استفهامًا منه حقيقة ما يودده الكاهن عليه من الايمان وهو يقول مثله الى نهاية الامانة ويديه الاثنان مرفوعتان قاصدين السماء اي اّته يرفع يديه عند الايمان صار مرتفعًا سمائيًا ثم انّ الكاهن يقرأ¹¹ على المعمودية الفصول المختصّة بها عن ابائنا الرسل وكّل صلاة يذكر فيها الكاهن اسم¹² الاب والابن والروح القدس* الذي اشار السيّد المسيح في

* f. 52 v°.

* f. 53 r°.

1. B. فاول. — 2. C. يعد. — 3. B om. ... فاذا استتم. — 4. B om. اي. — 5. C. وينلوا. — 6. B. غريبا. — 7. BC. الشيطان. — 8. B. ويظاير. — 9. C. يحسن. — 10. C. بقول. — 11. BC. بقري. — 12. B. بسم, C om.

Satan, à ses milices, à ses partisans, à toutes ses paroles insensées, à toutes celles qui sont dites par lui, pour lui et qui procèdent de lui. Tout cela doit être fait après l'exhortation et l'observation des conditions imposées par le prêtre.

Après qu'il a accepté toutes ces conditions, l'homme lève la main gauche * pour indiquer qu'il fait partie des gens de gauche et il récite, comme nous * f. 52 v°. l'avons dit, le renoncement à Satan, le visage tourné vers l'Occident pour indiquer qu'il est éloigné de Dieu. Puis, quand le prêtre a constaté la sincérité de son renoncement à Satan en parole et en acte, il l'interroge sur sa foi au Christ, et l'individu manifeste sa foi au Christ. S'il peut l'exprimer lui-même parfaitement, [il le fait], sinon le prêtre lui suggère l'une après l'autre les formules de la vraie foi pour se rendre compte de la réalité de la foi qu'il lui propose, et le [catéchumène] répète les paroles du prêtre jusqu'à la fin de la profession de foi, en tenant ses deux mains levées vers le ciel, pour indiquer que [ses pensées] sont élevées et célestes.

Ensuite, le prêtre lit les chapitres particuliers au baptême qui nous ont été transmis par nos Pères les apôtres, et dans chaque prière il mentionne le nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit, * comme l'a indiqué Notre- * f. 53 r°. Seigneur le Christ dans le saint Évangile; et l'homme est baptisé pour sa

الانجيل المقدس بذكرهم¹ ويعتمد الانسان على الايمان بهم ويغطس في ماء² المعمودية كما كان يوحنا يغطس التائبين المعترفين بخطاياهم فيوحنا كان يغطس الناس بالماء للتوبة والكاهن يغطس الناس في الماء لمعنيين³ احدها⁴ لتوبة الانسان والثاني لتشابه⁵ موت المسيح ودفنه وقيامته فكما⁶ كان المسيح عريان قبل موته كذلك المعتمد يتعرا⁷ قبل تغطيسه⁸ في الماء وكما كان المسيح قبل دفنه مطيباً بالدهن المعمول من يوسف ونيقوديموس⁹ هكذا ايضا الكاهن¹⁰ يرشم المعتمد في كل اعضائه¹¹ قبل نزوله الماء الذي هو شبه¹² القبر فينبغي ان يكون هذا الرشم ثلاثة¹³ مرات¹⁴ احدهما بالزيت الفارغ والدهن الثاني بالغاليلون¹⁵ * والرشم الثالث بالميرون المقدس اما الرشم بالزيت الفارغ فهو الزيت الذي دهن به المخص وهو طفلاً وكذلك عمل زيتاً فارغاً¹⁶ اما¹⁷ الغاليلون فهو الرشم الثاني وهو نظير دهن قرن المسحة الذي دهن به المسيح عند ما مسح في خدمة¹⁷ البيت

* f. 53 v.

1. A. يذكرهم, B. لذكرهم. — 2. B. om. ماء. — 3. B. لمعنيين, C. لمعنيين اثنين. — 4. BC. — 5. BC. ليشابه. — 6. B. وكما. — 7. B. يعوري. — 8. B. يغطس. — 9. B. ونيقوديموس. — 10. C. ايضا. — 11. BC. أعضاء. — 12. C. om. شبه. — 13. B. ثلاث, C. ثلاث. — 14. B. مرات. — 15. B. بالغاليلون. — 16. B. om. اما. — 17. C. خدمت.

croyance en eux, il est plongé dans l'eau du baptême, comme étaient plongés par Jean [Baptiste] les pénitents qui confessaient leurs péchés. Jean plongeait les gens dans l'eau pour les amener à la pénitence; le prêtre les plonge dans l'eau à deux fois, l'une pour signifier la pénitence, l'autre pour signifier la conformité à la mort du Christ, à son ensevelissement et à sa résurrection. Et comme le Christ était nu avant sa mort, ainsi celui qui va être baptisé est dépouillé de ses vêtements avant son immersion; comme le Christ, avant son ensevelissement, fut parfumé d'aromates préparés par Joseph et Nicodème, ainsi également le prêtre oint¹ tous les membres de celui qui va être baptisé avant qu'il descende dans l'eau, image du sépulcre.

Cette onction doit être à trois degrés : la première avec l'huile simple et l'onguent, la deuxième avec l'huile des catéchumènes, * la troisième avec le saint-chrême. Quant à l'huile simple qui sert à faire la [première] marque, c'est l'huile avec laquelle fut oint le Sauveur encore enfant : il institua ainsi [l'usage de] l'huile simple. Quant à la deuxième marque faite avec l'huile des catéchumènes, elle rappelle l'huile de la corne¹ d'onction avec laquelle fut oint le Christ pour le service du temple et qui est ainsi passée

* f. 53 v.

1. Litt. « marque ».

وصار له¹ طقساً² بذلك³ ولاجل ذلك سمّي⁴ مسيح⁵ أي بدهن المسحة وإما⁶ الرشم الثالث بالميرون المقدّس فهو الحنوط⁷ الذي حنّطه به يوسف ونيقوديموس⁸ بعد نزوله من على الصليب قبل تكفينه ودفنه وهو مرّ وصبر حنوطاً⁹ نحو مائة رطل كما ذكر¹⁰ يوحنا ابن زبدي في انجيله المقدّس وهذا الميرون الذي¹¹ بإيدينا اليوم من خميرة ذلك الحنوط وقد صارت ثلثه رشوم مثال الثالوث المقدّس

* f. 54 r. وكما أنّ تلك * الادهان كلّ واحد منهم¹² كان في وقت وموضع كذلك صارت هذه الرشوم كلّ واحد في وقت وموضع رشم الزيت الفارغ قبل¹³ عري الطفل كما كان المسيح طفلاً مدهوناً¹⁴ والرشم¹⁵ بالغاليليون¹⁶ والطفل عريان بعد جحوده¹⁷ الشيطان وجنوده نصار وقت غير ذلك الوقت والرشم الثالث بالميرون¹⁸ في وقت غطس¹⁹ الطفل في القبر العنصر²⁰ المائي²¹ يكون الحنوط المسيحيّ يشمل كلاً ولاجل ذلك يسكبوا الميرون في ماء²²

1. B add. دلكت. — 2. A طقساً. — 3. B om. بذلك. — 4. C يسمي. — 5. BC مسيحيّ. — 6. C om. أما. — 7. B بالحنوط. — 8. B ونيقوديس. — 9. B حنوط. — 10. B ذكر loco فال. — 11. C om. الذي. — 12. B منها. — 13. C قبل loco في. — 14. B مدهونا. — 15. C فالرشم. — 16. B ut supra. — 17. BC جحود. — 18. B الميرون. — 19. B غطيس. — 20. B العنصري. — 21. BC الثاني. — 22. B om. ماء.

dans le rite. C'est à cause de cela, c'est-à-dire par suite de cette onction, qu'il a été appelé Messie. La troisième marque se fait avec le saint-chrême : ce sont les aromates avec lesquels Joseph et Nicodème embaumèrent le Christ après qu'il eut été descendu de la croix, avant son ensevelissement et sa sépulture. C'étaient des aromates composés de myrrhe et d'aloès du poids d'environ cent livres, comme le raconte Jean, fils de Zébédée, dans son saint Évangile¹. Le chrême que nous avons aujourd'hui provient du levain de ces aromates. Les trois marques sont l'image de la Sainte Trinité.

Comme * ces onguents étaient employés chacun en son temps et lieu, ces * f. 54 r. marques sont faites pareillement chacune en son temps et lieu. La marque avec l'huile simple est faite avant le dépouillement de l'enfant, comme fut oint le Christ pendant son enfance. La marque avec l'huile des catéchumènes est faite dans un autre temps, après le dépouillement de l'enfant, quand il a déjà renoncé à Satan et à ses milices. La troisième marque est faite avec le chrême dans le temps où l'enfant étant plongé dans le tombeau de l'élément aqueux, les aromates du Christ l'enveloppent tout entier. Pour ce motif on

1. Cf. Jean, xix, 39.

المعمودية وهو الاكمل وأما رشم الطفل بعد طلوه من ماء المعمودية آلا لتحسين أعضائه من القتالات الشيطانية

وأما سكب الميرون في المعمودية واختلاطه في الماء لأن الميرون المقدس فيه الحنوط

الذي كان على سيدنا المسيح¹ * قبل دفنه وعند ما قام المسيح من القبر تركه وخرج. * f. 54 v.
 منه فصار مثل الخليّة فلما وجدوه الرسل اخذوه واضافوا² عليه الزيت الفلسطيني مع حوايج قرن المسحة المنصوص³ عليه من التوراة وقدسوا عليه قداس⁴ يليق به وأذخروه لكل من⁵ يشاء ان يشابه بموت⁶ المسيح يصّبوا منه في الماء ايضاً ويخلطوه فيه حتى يشمل كلّ جسد يغطس في ذلك الماء المقدس عليه فيصير مطيب⁷ بحنوط المسيح مدفون⁸ معه في عنصر الماء كما دفن المسيح في عنصر التراب فاذا طلع من الحوض المقدس حلت⁹ عليه نعمة الروح القدس معطي الحياة وواهبها لتلك النفس التي كانت ميتة بالخطية الماخوذة عن ادم وتنتعق¹⁰ تلك النفس من الموت النفساني * وتصير حيّة. * f. 55 r.
 من قبل نعمة روح الحياة الذي المسيح حيي¹¹ به ويقدر بعد ذلك على ان يملك

1. B add. لد المجد. — 2. وضافوا C. — 3. B المتعوض. — 4. B قداسا. — 5. C لكل من.
 — 6. BC مرت. — 7. B مطيبا. — 8. B مدفونا. — 9. B حلة. — 10. B وتعتق.
 — 11. B حيا.

verse le chrême dans l'eau du baptême. C'est la plus parfaite des onctions. Quant à la marque faite sur l'enfant après sa sortie de l'eau du baptême, elle est destinée à fortifier ses membres contre les attaques de Satan.

Si l'on verse le chrême saint dans l'eau du baptême, si on l'y mélange, * f. 54 v. c'est parce qu'il contient les aromates dont fut enveloppé le Christ * avant sa sépulture et qui, comme une dépouille, furent laissés par lui, lorsqu'il ressuscita et sortit du tombeau. Les apôtres les ayant trouvés les prirent et y ajoutèrent de l'huile de Palestine avec des éléments de cette corne d'onction dont il est question dans la Thora. Ils consacrerent ce [mélange] par une bénédiction appropriée et le conservèrent pour tous ceux qui voudraient imiter la mort du Christ. On en verse dans l'eau et on l'y mélange, pour que tout corps plongé dans cette eau sainte en soit enveloppé et soit embaumé par les aromates du Christ, étant enseveli avec lui dans l'eau, comme lui-même fut enseveli dans l'élément de la terre. — Quand il monta du saint réservoir, il reçut la grâce du Saint-Esprit qui donne la vie et qui l'accorde à cette âme morte jadis par le péché, héritage d'Adam, et maintenant affranchie de la * f. 55 r. mort spirituelle * et vivante par la grâce de l'Esprit de vie, qui vivifia le Christ. Après cela, quand elle aura quitté le corps, elle pourra posséder le royaume

العلو¹ بعد مفارقتة هذا الجسد الذي ما كان لها قبل ذلك اليه سبيلاً ولذلك قال اشعيا النبي توبوا فقد قرئت² ملكوت السموات اي انّ السموات العلا³ ملكها البشر بالمسيح ما لم يملكها من قبل ذلك

ثم انّ المعتمد ما كانوا يمكنوه من التعميد⁴ الا عند ما يصير عمره ثلاثين⁵ سنة في حدّ قامه السيّد المسيح ومماثلة تعميده من يوحنا

وكان في الزمان الاوّل لم يصلوا على الماء لتعميد⁶ الناس سوى يوماً واحداً في السنة وهو يوم الجمعة السادسة من الصوم المقدّس في كلّ سنة والعلّة في ذلك في هذا اليوم خصوصاً من دون * ايام السنة لانّ المسيح كان صلبه والامه وموته ودخوله القبر العنصر الترابيّ يوم الجمعة وهو اليوم السادس من الالف⁷ السادس لذلك⁸ صاروا الابهات⁹ معلّمي البعثة يمانلوا فيه ما فعله السيّد المسيح من دخول القبر في اليوم السادس واعتق كلّمين¹⁰ استحقّ الخلاص من ذرّيّة ادم لذلك¹¹ ربّوا ان يكون المعموديّة مماثلة موت المسيح في اليوم السادس من يوم الجمعة في¹² الجمعة السادسة من¹³ الصوم نسبة¹⁴ الالف¹⁵ السادس

1. C. العلو. — 2. B add. منكم. — 3. B. العليا. — 4. B om. ... ما كانوا... التعمد. C. — 5. C. ثلاثين. — 6. A. لعدد؟, B. تعميد. — 7. C. الالف. — 8. B. كذلك. — 9. B. الابهات, C. om. — 10. C. تشبّد, C. نشبّد. — 11. B. كذلك. — 12. C. من. — 13. B. في. — 14. B. من. — 15. C. الالف.

du ciel où auparavant elle n'avait pas accès. C'est pourquoi le prophète Isaïe a dit : *Faites pénitence, car le royaume de Dieu est proche*¹, voulant signifier que le genre humain possède, par le Christ, les cieux très-hauts qu'il ne possédait pas auparavant.

Jadis on ne donnait le baptême à personne avant l'âge de trente ans, époque de la parfaite stature de Notre-Seigneur le Christ, et [cela] à l'imitation du baptême qui lui fut donné par Jean.

Dans les premiers temps, on ne bénissait l'eau destinée au baptême qu'un seul jour de l'année, le sixième vendredi du jeûne saint. Et ce jour de l'année avait été choisi à l'exclusion * des autres, parce que le Christ fut crucifié, * f. 55 v° souffrit, mourut et entra dans le tombeau de l'élément terrestre, le vendredi, sixième jour du sixième millénaire [de la création]. Pour ce motif, les Pères, docteurs de l'Église, imitèrent ce qu'avait fait Notre-Seigneur le Christ en entrant au sépulcre le sixième jour et en affranchissant tous les descendants d'Adam qui méritaient d'être sauvés : ils statuèrent donc que le baptême, imitation de la mort du Christ, serait donné le sixième jour de la semaine et

1. Parole de l'Évangile, dans Matth., iii, 2 et iv, 17.

من العالم جعلوا المعمودية ايضاً تعتق كل من¹ غطس² فيها بمائلة³ موت المسيح عتاً حتى عتقنا من أسر الشيطان

والذي رتب هذا الترتيب بحسن⁴ هذا النظر الكامل المعنوي⁵ * نظر ايضاً في⁶ رعية الله تعالى التي⁶ تهلك بغير المعمودية ولا مائلة موت المسيح عتاً في من يموت طفلاً ولا يقيم ثلاثين سنة حتى يشابه كمال قامته⁷ المسيح رتبوا ان الطفل⁸ الذكر المولود اذا طهر من دم النجاسة الخسيس بنفاس والدته من بعد اربعين يوماً والانسى تكون لها ذلك بعد ثمانين⁹ يوماً يخشوا عليهم من الموت ليلاً تفوتهم ملكوت الله العليا والترقى¹⁰ اليها وتبقى نفوسهم مع الشيطان محيطة في الهوى تحت عنصر النار

الباب الحادي والثلاثين

في ذكر الاشبين وما يلزمه وتسليمه الطفل لنفسه في حال ادراكه

فاذا اقاموا اشبيناً للطفل المعمد¹¹ ولفظة * الاشبين لفظة سريانية وشرحها الحارس¹²

1. C من. — 2. B يغطس. — 3. C مائلة. — 4. A بحسن. — 5. C معنوي. — 6. C الذي. — 7. C قامت. — 8. C om. الطفل. — 9. B ثمانون. — 10. B والترقا. — 11. B المعتد. — 12. B الحارص.

dans la sixième semaine du jeûne qui rappelle le sixième millénaire du monde; ils firent du baptême qui affranchit quiconque y est plongé une image de la mort du Christ, subie pour nous et nous délivrant de l'esclavage de Satan.

Celui qui, avec la sûreté de son coup d'œil, a établi ce statut où se mêle l'allégorie, a veillé aussi aux intérêts du troupeau de Dieu le Très-Haut qui périssait sans baptême : il n'y avait pas de ressemblance avec la mort que le Christ a subie pour nous pour les enfants qui, mourant avant l'âge de trente ans, n'atteignaient pas la parfaite stature du Christ : [les Pères] décrétèrent donc que l'enfant mâle [serait baptisé] quarante jours après sa naissance, lorsqu'il aurait été purifié du sang impur résultant de l'accouchement de sa mère et que la fille serait baptisée au bout de quatre-vingts jours. Ils craignaient que la mort ne les privât du royaume divin de là-haut où ils ne pourraient monter et que leurs âmes ne restassent avec Satan, enveloppées dans l'élément du feu de l'abîme.

CHAPITRE XXXI

DU PARRAIN ET DE SES OBLIGATIONS; COMMENT L'ENFANT,
A L'ÂGE DE RAISON, EST LIVRÉ A LUI-MÊME PAR LE PARRAIN.

* f. 56 v. Quand on donne un parrain à un enfant lors de son baptême (le mot * *ichbin*

اي يحرس¹ تلك النفس من الاستيلاء عليها ممن يخرجها عن حدود المذهب المسيحي بالطفان وريج هذا الاشبين عظيماً لانه يكون سبباً لخلاص نفساً² من الظلمة البرانيّة والموت النفساني وينبغي ان يكون عالماً ديناً³ متقلداً عن الطفل جميع ما يقّده الكاهن من شروط الاستحقاق الى هذه المماثلة السيديّة لانّ الكاهن ينبغي له يعرّي الطفل في الكنيسة في الغرب ويسمع ججوده⁴ الشيطان وإيمانه بالمسيح ثمّ ينتقل الى موضع الدفن الذي هو الحوض المقدّس يعمل القداس اللابق به ويغطس الطفل ثمّ ينتقل ثلث مرّة ويرشم الطفل بالميرون المقدّس قبالة الهيكل الذي * يقّدم عليه القربان حتّى يبقا⁵ ثلاثة مواضع مثلاً للثالوث⁶ المقدّس وكذلك فعل المسيح أوّلاً أنّه جاهد الشيطان وجحده في موضع ثمّ كان دفنه في موضع اخر ثمّ كان صعوده الى السماء بعد قيامته في مكان⁷ غير ذلك وما يرشم⁸ الطفل بالميرون قدّام الهيكل الآ انّ الهيكل باب السماء الذي صعد المسيح اليه وقد ربّوا لنا الاباء⁹ المشابهة به¹⁰ في كلّ افعاله ولذلك¹¹ اوجبوا ان يكون ذلك كذلك

1. B. — 2. بقى C, تبقى B. — 3. ديننا C. — 4. ججود C. — 5. B. بحرص C. — 6. B له. — 7. B. مكان loco موضع اخر B. — 8. C. رشم. — 9. B. لنا. — 10. B. — 11. B. وكذلك.

« parrain » est syriaque et signifie « gardien » ; le parrain, en effet, garde cette âme de l'empire de quiconque voudrait la faire sortir, par l'infidélité, des règles de la religion chrétienne ; la récompense de ce parrain sera grande, car c'est grâce à lui qu'une âme est sauvée des ténèbres extérieures et de la mort spirituelle), il faut qu'il soit instruit, pieux, qu'il remplisse au nom de l'enfant toutes les obligations imposées par le prêtre pour mériter de ressembler au Seigneur. Le prêtre doit déshabiller l'enfant dans l'église, du côté occidental, et entendre son renoncement à Satan et sa profession de foi au Christ. Puis il se transporte au lieu de la sépulture, c'est-à-dire à la sainte piscine où, après la bénédiction convenable, il immerge l'enfant. Ensuite, se déplaçant une troisième fois, il l'oint avec le saint-chrême devant le sanctuaire * où le Sacrifice est offert. Ces trois endroits représentent la Sainte Trinité. Telle fut la conduite du Christ : premièrement, il lutta contre Satan et le renia dans un endroit ; puis il fut enterré dans un autre endroit ; enfin il monta au ciel, après sa résurrection, d'un endroit qui n'était plus le même. Si l'enfant est oint avec le chrême devant le sanctuaire, c'est parce que ce lieu est la porte du ciel où le Christ est monté. Les Pères ont statué que nous devons imiter tous ses actes, et c'est pourquoi ils ont exigé que les choses se passent ainsi.

فان كان المتعمّد كهلاً اعترف بالايمان عن نفسه وان كان طفلاً فالاشبين المستفيد
 الطفل¹ يعترف عنه ويجحد الشيطان عنه والكاهن يقول للمتعمّد طفلاً كان او كهلاً
 اتجحد الشيطان يقول نعم * واجنادة يقول نعم وكلّ ملايكته يقول نعم وكلّ جهل اقواله * f. 57 v.
 يقول نعم والتي به يقول نعم ومن اجله يقول نعم والصايرة منه يقول نعم
 فاذا وقف الانسان عند الاقرار بجحود الشيطان وجب عليه عند ذلك اولاً ترك
 العظمة والغضب والحقد والنميمة والافتراء والقتل والزنا والسرقة وشهادة الزور والتجديف
 والضحك والهزوء والمراباة وكلّ اسباب الشيطان الذي اقرّ بيه ان يجحدها
 ثم بعد ذلك يامن بالمسيح اي يصدّق باتيانہ للعالم وكلّما جرى عليه فاذا صار ذلك
 كذلك حينئذ² يعطى من شجرة الحياة وياكل منها ويحيى³ الى الابد ويشرب من ينبوع
 الحياة الدم الكريم الذي قال عنه المحلّص⁴ من يشرب من دمى له الحياة الدائمة وليس
 يحضر ليدان فليعلم المتعمّد ما يتّم عليه قبل اقدامه عليه ان كان كهلاً او طفلاً

1. C المتقيّد بالطفل. — 2. C حينئذ. — 3. B om. و. — 4. *Quae sequuntur usque ad verba*
ترك العظمة, p. 86, l. 4, *desunt in A cujus folium amissum fuit. Ex B transcripta sunt.*

Si l'aspirant au baptême est adulte, il confesse la foi pour son propre compte; s'il est enfant, le parrain, prenant ses intérêts, confesse la foi en son nom et en son nom renonce à Satan. Le prêtre dit à celui qui va être baptisé,
 * f. 57 v. enfant ou adulte : « Renonces-tu à Satan? — Oui. — * Et à ses milices? — Oui.
 — Et à tous ses anges? — Oui. — Et à toute la stupidité de ses paroles? —
 Oui. — Et à celles qui sont dites pour lui? — Oui. — Et à celles qui émanent
 de lui? — Oui. »

Tandis qu'il est debout pour affirmer qu'il renie Satan, l'homme doit premièrement abandonner l'orgueil, la haine, la rancune, la calomnie, le mensonge, le meurtre, l'adultère, le vol, le faux témoignage, le blasphème, le rire, la moquerie, l'hypocrisie et toutes les œuvres de Satan, choses auxquelles il déclare verbalement renoncer.

Après cela, il doit croire au Christ, c'est-à-dire ajouter foi à sa venue dans le monde et à tout ce qu'il a fait. Les choses étant ainsi, il participe à l'arbre de vie et il en mange pour vivre éternellement, il boit à la source de vie le sang précieux dont le Sauveur a dit : *Quiconque boit de mon sang aura la vie éternelle¹ et il ne se présentera pas pour être jugé².* Que celui qui va être baptisé, adulte ou enfant, sache donc bien ce qu'on lui propose avant de l'entreprendre.

1. Jean, vi, 55. — 2. Jean, v, 24.

ثم انّ المعتمد اذا اكل من شجرة الحياة التي هي لحم المسيح وشرب من دمه اتّصل بمواهب الحياة الابدية وعاشت¹ نفسه وصار بينه وبين المسيح صلة² اولاً انّ الروح القدس اعطاه الحياة من الموت النفساني وثانياً: اكله من لحمه وشربه من دمه كما قال من ياكل من جسدي ويشرب من دمي يثبت فيّ وانا اثبت فيه فاذا ثبت الانسان في المسيح وثبت المسيح فيه⁴ وجب عليه ان يسير بسيرته

وعلى الاشبين بعد المعمودية تعاهد³ ابنه الروحاني وسقية غرسه⁶ الذي⁷ كان هو⁸ السبب في غرسه ليثمر وافتقاده في كل وقت وتعبيره المكتب وملاحظته بعين الرعاية الابوية الروحانية الى حيث يكبر سنّه واذا كبر وادرك وتعلّق عقله له ان يوقفه على باب الهيكل موضع تسليمه⁹ ويقول له اعلم يا ولدي انك لما كنت طفلاً كنت عبداً للشيطان ارادوا¹⁰ والديك عتقك منه بالمعمودية المقدسة وسالوا مسكنتي ان اضمّنك من

1. B. وعاشته. — 2. C. وصله. — 3. C. وتآني. — 4. B om. ... فاذا ثبت. — 5. C. تعاددة. — 6. C. وغرسد. — 7. C. التي. — 8. C. om. هو. — 9. C. تسليد. — 10. C. اراد.

Ensuite, lorsqu'il a mangé de l'arbre de vie qui est la chair du Christ et bu de son sang, il est en possession des trésors de la vie éternelle; son âme a la vie; il est uni avec le Christ : 1° parce que l'Esprit-Saint, en le tirant de la mort spirituelle, lui a donné la vie; 2° parce qu'il a mangé la chair et bu le sang du Christ, conformément à sa parole : *Celui qui mange de mon corps et boit de mon sang, demeure en moi et moi en lui*¹. L'homme, lorsqu'il demeure dans le Christ et le Christ en lui, doit conformer sa conduite à la sienne.

Après le baptême, il incombe au parrain de prendre soin de son fils spirituel, d'arroser, pour lui faire produire des fruits, l'arbre qu'il a planté lui-même, de le visiter en tout temps, de l'envoyer à l'école, de le surveiller avec la sollicitude d'un père spirituel, jus qu'à ce qu'il soit devenu grand. Et quand [l'enfant] a grandi, qu'il est devenu adulte, que son intelligence s'est développée, il doit le faire tenir debout devant la porte du sanctuaire, à l'endroit même où il lui a été confié et lui dire : « Sache, mon fils, que lorsque tu étais enfant et esclave de Satan, tes parents, voulant t'affranchir de son joug par le saint baptême, demandèrent à ma misère de me porter garant pour toi devant le prêtre de Dieu et de renier pour toi Satan, de la milice duquel tu faisais encore partie. J'ai donc renié Satan en ton nom et, en ton nom, j'ai confessé le Christ (à lui la gloire!). Tu as mangé de sa chair et bu de son sang, tu es devenu

1. Jean, vi, 56.

كاهن الله وإجحد عنك الشيطان الذي كنت انت من اجناده قبل المعمودية وقد جحدت عنك الشيطان واعترفت عنك بالمسيح له المجد وقد اكلت من لحم المسيح وشريت من دمه وصرت هيكل الروح¹ القدس وانت الان قائماً امام هيكل الله تعالى الموضع الذي تسلمت فيه² واعلم ان من جحد الشيطان وامن بالمسيح وجب عليه* ترك العظمة والبغض والحقد والغضب والقتل والزنا والسرقه والكذب والافتراء³ لان هذه كآه اسباب الشيطان الذي جحدتها عنك وانت طفلاً⁴ وانت فقد امنت بالمسيح ومن امن بالمسيح وجب عليه المحبة والاتضاع والطهارة الذي ما يعاين احداً⁵ الله⁶ الا بها ومن هنا⁷ تسلمت وهنأ⁸ اسلمت لنفسك ولا بقي الله يطالبني من جبتك بشيء⁹ لانتك قد عقلت عقلك وعلمت الجيد من الرديء وسلام المسيح يشيت قلبك في الايمان المستقيم الى النفس الاخير امين

الباب الثاني والثلاثين

في ذكر مماثلة البشر بالسيد المسيح
في الصيام⁸ المقدس والاربعاء والجمعة وغيره

* وعلى الانسان من ذلك ان يمانك مقام⁹ المسيح على الارض ان كان المسيح صام

1. C. هيكل للروح. — 2. عند C. — 3. B. والافتري. — 4. B. طفل. — 5. B. اللد احداً. — 6. BC. هنا. — 7. B. هنا. — 8. BC. صوم. — 9. C. om. مقام.

le temple de l'Esprit-Saint; et maintenant te voici debout devant le sanctuaire du Dieu Très-Haut, au lieu même où tu m'as été confié. Or sache que celui qui a renié Satan et eru en Jésus-Christ a l'obligation* de fuir l'orgueil, la haine, la rancune, la colère, le meurtre, l'adultère, le vol, le mensonge, la tromperie, parce que toutes ces choses sont les œuvres de Satan auxquelles j'ai renoncé en ton nom quand tu étais enfant. Tu as eru au Christ et quiconque croit au Christ doit pratiquer la charité, l'humilité, la pureté sans lesquelles personne ne pourra voir Dieu. C'est ici que tu m'as été confié et c'est ici que je te livre à toi-même; Dieu ne me demandera plus compte de rien à ton sujet, car tu as l'usage de la raison, tu distingues le bien du mal. Que la paix du Christ affermisse ton cœur dans la foi orthodoxe jusqu'au dernier soupir! Amen! »

CHAPITRE XXXII

QUE L'HOMME DOIT IMITER NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST DANS LE JEÛNE SAINT,
DANS LES JEÛNES DU MERCREDI ET DU VENDREDI, ETC.

* f. 58 v°. * L'homme a l'obligation d'imiter sur ce point la conduite du Christ sur la

فيجب على الانسان الاخر المتعمد الصيام¹ وان كان المسيح صلاً فيجب عليه ان يصلي كما قال الكتاب المسمّى ايضاً بالقتاليقون المورود² عن بطرس ويقوب ويوحنا ويهوذا وكلمن له فيه هذا الرجاء فليطهر نفسه كما آته ايضاً طاهر وتطهيره النفس لم يمكن³ الا بالصوم والصلاة فيجب على المعتمد اولاً بعد اعتماده الصوم⁴ واساس ذلك ان السيد المسيح لما واعتمد من يوحنا خرج الى البرية كقول الانجيل وصام اربعين يوماً واربعين ليلة متوالية كقبول الروح⁵ الذي حلّ عليه في نهر الاردن شبه حمامة كقول متى البشير فيجب على المتعمد^{*} المماثلة بالسيد المسيح الذي ثبت⁶ فيه آته كما مثله في العباد كذلك يماثله في الصيام

وان كان الانسان لضعفه ما يمكنه صوم اربعين يوماً متوالية عن الخبز كمثل السيد المسيح لضعف طبيعته فهو يمكنه صوم اربعين يوماً واربعين ليلة عن الشهوة البدنية التي⁷ هي النظر الحقيقي الذي⁸ لا يصام الا لآخامها وليس عليه من ذلك ثقلاً ولا كلفة وهو

1. B. بالصيام. — 2. B. الوارد. — 3. B. لم تكن C. لا يكون. — 4. B. بالصوم. — 5. C. روح. — 6. BC. ثبت. — 7. C. الذي. — 8. C. om. الذي.

terre. Si le Christ a jeûné, l'homme baptisé doit s'astreindre au jeûne; si le Christ a prié, l'homme doit prier aussi, comme il est dit dans le livre appelé *Catholicon*¹ qui vient de Pierre, Jacques, Jean et Jude: *Quiconque a cette espérance en lui, qu'il se purifie comme lui-même est pur*². Or la purification de l'âme ne peut être obtenue que par le jeûne et par la prière; il faut donc qu'après son baptême, le néophyte pratique d'abord le jeûne. Le fondement de cela est en Notre-Seigneur le Christ qui, baptisé par Jean, se retira dans le désert, comme le dit l'Évangile, et y jeûna quarante jours et quarante nuits consécutifs. Il venait de recevoir le Saint-Esprit qui était descendu sur lui, dans le fleuve du Jourdain, sous la forme d'une colombe, comme le raconte Matthieu l'évangéliste³. Il faut donc que le chrétien^{*} imite le Christ qui réside en lui, qu'il^{*} l'imite dans le jeûne comme il l'a imité dans le baptême.

Si l'homme, à cause de la faiblesse de sa nature, ne peut pas jeûner pendant quarante jours consécutifs, en se privant de pain comme Notre-Seigneur le Christ, il peut s'abstenir, pendant quarante jours et quarante nuits, des plaisirs charnels. La fin véritable du jeûne, en effet, c'est d'éteindre la concupiscence; ceci n'est pas pour l'homme un fardeau ni une fatigue, et c'est le plus excellent des jeûnes, car les Pères, remplis de la grâce, n'ont établi l'abstinence des aliments gras, avec le jeûne du matin au soir et [l'obligation]

1. Les Épitres catholiques. — 2. Jean, III, 3. — 3. Cf. Matth., III, 16.

افضل الصوم لأنّ الاباء الممتليون بالنعمة ما رَبّوا قطع الزهومات والصوم من باكر الى عشية¹ والقع بالخضراوات الآ سلكاً لاضعاف هذه الشهوة كذلك رَبّوا ان يصام في كلّ سنة اربعون² يوماً مائة لصوم السيد³ المسيح واتقنوها اربعون يوماً خمسة ايتام في كلّ اسبوع * حتّى يصير للصوم ثمان⁴ جمع كما قالت⁵ الدسقلية اولها اواخر الشتاء واخرها * f. 59 v.
 اوابل الصيف خمسة ايتام في كلّ اسبوع خارجاً عن سبوتها وحدودها لأنّ⁶ السبت لا يصام ولا⁷ الاحد الآ السبت الواحد الذي كان فيه ربّ البرية مقبوراً وأما الاحد فلا يصام ابداً لانه يوم فرحاً روحانياً⁸ منذر⁹ بالقيامة العامة في الدهر العتيد العديم¹⁰ التعب والشقاء والصوم تعب وشقاء على الجسد ولذلك¹¹ تركوه في يوم الاحد لاجل انه اربون القيامة وعليه¹² صوم الارعاء والجمعة اولاً¹³ مائة ما كان يعمل في العتيقة كقول¹⁴ القريسي
 اصوم لك يومين في كلّ اسبوع واعتر جميع مالي كشهادة الانجيل * وأما في¹⁵ الحديثة * f. 60 r.
 فرَبّوا ابائنا¹⁶ الرسل صوم هذين اليومين على كلّ متعمّد ذكراً¹⁷ كان او اثنى وذلك

1. الصوم بتنايد B. — 2. اربعين B. — 3. السيد B. om. — 4. الى عشية loco لعشيد B. — 5. بقالة B. — 6. فان C, وان. — 7. B. add. يوم. — 8. فرح روحاني B. — 9. منذر BC. — 10. التقديم B. — 11. وكذلك. — 12. وعلى C. — 13. اول B. — 14. لقول BC. — 15. C. om. — 16. ابائنا B. — 17. ذكر B.

de se contenter de légumes, que comme un moyen d'affaiblir la concupiscence. Quand ils ont ordonné ce jeûne annuel, à l'imitation de celui de Notre-Seigneur le Christ, ils en ont disposé les quarante jours à raison de cinq par * f. 59 v.
 semaine, * de telle sorte qu'il dure huit semaines, comme l'enseigne *la Didascalie*. Il commence à la fin de l'hiver et se termine au commencement de l'été; il se fait pendant les cinq jours de chaque semaine, autres que les samedis et les dimanches. Car on ne jeûne ni le samedi ni le dimanche, excepté le seul samedi où le Maître de la créature était dans le tombeau; et l'on ne jeûne jamais le dimanche, parce que c'est un jour de joie spirituelle qui annonce la résurrection générale dans le siècle futur où il n'y aura ni fatigue ni peine. Or le jeûne est une fatigue et une peine pour le corps. C'est pourquoi il est omis en ce jour qui est le gage de la résurrection.

Il faut jeûner le mercredi et le vendredi, d'abord pour imiter ce qui se pratiquait dans l'ancienne Loi, conformément à la parole du pharisien, attestée par l'Évangile : *Je jeûne deux jours par semaine et je donne la dîme de tous mes* * f. 60 r.
biens ; et puis, dans la Loi nouvelle, nos Pères les Apôtres ont établi ces deux jours de jeûne pour tout chrétien, homme ou femme, parce que, en imitant le

لأننا¹ عند ما مثلنا المسيح أولاً في جحود الشيطان وثانياً في الصوم وثالثاً في الصلاة ورابعاً في الامه فوجب علينا التلّم بالاختيار كما تلّم المسيح بالاختيار والالم الاختياري هو الصوم لأنّ الانسان عند مسكه عن الاكل تقوى الحرارة الفريزيّة² والمرة الصفراوية على بدن الانسان ينقص³ من لحمه ودمه ويضعف البدن وتضعف القوّة⁴ البدنيّة فيحصل الالم وما يداوى ذلك الضعف الآ بالفطر فاذا احتمل الانسان تقص قوّته اختياراً منه كان ذلك حمل الم اختياري كما * حمل المسيح الالم⁵ اختياري لآته ما يليق بالانسان⁶ يدخل بنفسه⁷ في التجارب الذي علمه⁸ المسيح ايضاً السؤال ان لا⁹ يدخل به فيها ويقول لدوي السلطان اضربوا جسدي سمّوه حتى اتألّم¹⁰ اختياراً مني بل يتألّم اختياراً¹¹ منه بصومه والالم¹² الجوع الاختياري

ولذلك¹³ ربّوا اباينا¹⁴ الرسل صوم هذين اليومين وهم¹⁵ الاربعاء والجمعة اما يوم الاربعاء كون الموامرة من اليهود كانت على صلب سيّدنا فيه واما يوم الجمعة كون ان فيه كان¹⁶

1. B. لانا. — 2. BC. العريضة. — 3. B. فننقص. — 4. C. القوي. — 5. B. الم. — 6. BC. add. ان. — 7. C. نفسد. — 8. BC. عملد. — 9. C. لان. — 10. B. om. حتى اتألّم. — 11. BC. om. اختياراً. — 12. B. والالم loco تلّم. — 13. B. وكذلك. — 14. B. اباونا. — 15. B. وجمعا. — 16. C. فيده كان pro. فيده كان.

Christ : 1° par la renonciation à Satan, 2° par le jeûne, 3° par la prière, 4° dans ses souffrances, nous devons souffrir volontairement comme le Christ a souffert volontairement; et la souffrance volontaire c'est le jeûne. Car l'homme, quand il se prive de manger, augmente dans son corps la chaleur naturelle et la bile jaune, en sorte que sa chair et son sang diminuent, son corps s'affaiblit, et les forces corporelles décroissent, d'où il résulte une souffrance; et cette faiblesse n'est guérie que par la rupture du jeûne. Or quand l'homme endure par choix une diminution de force, sa souffrance est volontaire, comme * fut volontaire la souffrance du Christ. Certes, il ne convient pas à l'homme de rechercher les tentations quand le Christ lui a enseigné à demander de n'y être pas induit, [il ne lui convient pas] de dire aux détenteurs du pouvoir : « Frappez mon corps, percez-le de clous, en sorte que je souffre de plein gré », mais [il est concevable] qu'il souffre par le jeûne et la faim volontaires.

C'est pourquoi nos Pères les Apôtres ont établi ces deux jours de jeûne qui sont le mercredi et le vendredi : le mercredi, parce qu'en ce jour les Juifs tinrent conseil pour crucifier Notre-Seigneur; le vendredi, parce que ce fut le jour du crucifiement et de la véritable souffrance. Aussi, tous les chrétiens

* f. 60 v°.

الصلب واللام¹ الحقيقي كون فيه الذي تماثل المسيحيين كلها² الممه فيه بالجوع والعطش اختياراً

وقد³ اوجبوا اباينا⁴ الرسل على كل متعمد صوم اليومين الاربعاء والجمعة * ومن لا⁵ f. 61 r. يصومهما⁶ ان كان كاهناً يسقط من رتبته الكهنوتية وان كان علمانياً ينفي⁷ من البيعة الا ان يمنعه من ذلك ضعف جسدي عن اكمال الصوم الى تاسعة النهار والتقص بتسع⁸ ساعات دون غيرها من العدد لاجل عدد التسع⁸ طغعات السماوية المذكورة اولاً كون ان الانسان يتخطاها⁹ صاعداً ويتجاوزها الى حيث يصل الى المرتبة الخالية من الشيطان يعمرها بالتيسيح والتقدیس فكما انه¹⁰ بعد تخطية تسع طغعات يصل الى الراحة الدائمة هكذا بعد تخطية¹¹ تسع ساعات صوماً يصل الى الراحة الزائلة بالفطر وهذين اليومين لا رخصة¹² فيما¹³ ابدأ ما دامت الشمس تطلع وسبب التاكيد في ذلك ان اليومين * المجيدین وهما الميلاد والظهور اي الغطاس متى اتفق حضور¹⁴ احدهما في¹⁵ f. 61 v. هذه اليومين لا يمكن صوم العيد السيدي فجعلوا يوماً صوماً قبل حضور العيد لمعنيين¹⁵

1. C. اللام. — 2. B. المسيحيون كلهم. — 3. B om. وقد. — 4. B ابونا. — 5. C. يصومها. — 6. B. ينفي. — 7. C. بتسعة. — 8. C. التسعة. — 9. B. يتخطاها. — 10. B. ان. — 11. B. تخطيت. — 12. B. رخصة. — 13. BC. فيها. — 14. C om. حضور. — 15. B. لمعنيين، C لمعنيين.

imitent les souffrances du Christ en supportant de plein gré, en ce jour, la faim et la soif.

Nos Pères les Apôtres ont imposé à tout chrétien l'obligation de jeûner le mercredi et le vendredi. * Celui qui ne fait pas ces deux jeûnes, s'il est prêtre, déchoit de la dignité sacerdotale; s'il est laïque, on le chasse de l'Église, à moins que la faiblesse de sa santé ne l'empêche de jeûner jusqu'à la neuvième heure du jour. On a choisi la neuvième heure, à l'exclusion des autres, dans le but d'indiquer les neuf chœurs célestes déjà mentionnés, parce que l'homme les devance et les dépasse dans son ascension, jusqu'à ce que, arrivant à la place éminente restée vide [par la chute] de Satan, il y fixe son séjour pour louer et glorifier [Dieu]. De même qu'après avoir dépassé les neuf chœurs, il arrive au repos perpétuel, ainsi, après les neuf heures du jeûne, il arrive au repos passager.

Jeûner pendant ces deux jours, tant que le soleil monte, ne souffre jamais aucune dispense. Cette règle est si absolue que quand l'un des deux jours * f. 61 v. * glorieux de Noël et de l'Épiphanie, c'est-à-dire du Baptême [du Christ], tombe un mercredi ou un vendredi, comme on ne peut jeûner en cette fête du

احدهما ان يصير للعيد بهجة في النفس لاجل الفطر بعد الصوم والاخر تعويض¹ احد
اليومين الاربعاء والجمعة اذا جاء العيد فيه حتى لا يقع تقريظ في صوم هذين اليومين
جملة كافية

واما صوم² ثلاثة³ ايام نينوى فهي مشابهة التوبة التي سبقت من اهل نينوى حتى رفع
الله الغضب وانخسف⁴ عنهم فهي دواء الخطيئة التي يقدم عليها الانسان في طول السنة يكون
صوم هذه الثلاثة⁵ ايام كفارة⁶ عنها

* f. 62 r.
واما صوم الميلاد المجيد لم يكن رتبته في * البيعة الا انبا اخريصطاطموا⁷ البطريك
وهو الرابع وسبعين⁸ من البطارقة والعالمة في صومه ان السيدة ام النور كانت في سبعة شهور
ونصف من حملها بالبشارة المملوءة خلاص وكثرت⁹ * تعييرها من يوسف النجار وغيره
كونها كانت تدعي البكوريه ووجدت¹⁰ حبلا فكان¹¹ التعيير لا يقتر عنها فصامت مدة
شهر ونصف باكية حزينة على ما سمعه من التعيير ولانها ايضا لم تعلم ايش تلد

1. B. تعويضاً. — 2. B. الصوم. — 3. BC. تلتد. — 4. B. والسخط C, والحنق. — 5. B. التثنية C
الثالثة. — 6. B. كفاريد. — 7. B. اخريصطاطموا. — 8. BC. om. الرابع وسبعين. — 9. Ms. وكثرة. —
10. C. وجدت om. — 11. B. وكان.

Seigneur, le jour de jeûne est alors placé avant la fête, et cela pour deux raisons : la première, pour qu'en cette fête la rupture du jeûne apporte de la joie à l'âme ; la deuxième, pour compenser le jeûne du mercredi ou du vendredi, lorsque la fête tombe un de ces jours-là, de sorte que le jeûne de ces deux jours soit accompli entièrement sans aucune négligence.

Le jeûne des trois jours de Ninive est l'imitation de la pénitence que firent autrefois les habitants de cette ville, jusqu'à ce que la colère de Dieu fût apaisée et qu'elle se fût détournée d'eux. Ce jeûne de trois jours est le remède et l'expiation des péchés que l'homme a commis pendant la longueur de l'année.

Quant au jeûne de la glorieuse Nativité [du Christ], il n'a été institué dans * l'Église que par Anba Christodoulos, le soixante-quatorzième patriarche * f. 62 r.
[d'Alexandrie]. Voici pour quel motif. Notre-Dame, mère de la lumière, était dans le septième mois et demi de sa grossesse, par suite de l'annonciation pleine de salut, et Joseph le charpentier avec d'autres lui adressaient de fréquents reproches, parce qu'elle se prétendait vierge, alors qu'elle avait été trouvée enceinte. Comme ces reproches étaient continuels, elle jeûna pendant un mois et demi, pleurant et se désolant à cause des blâmes qu'elle entendait et aussi parce qu'elle ne savait pas ce qu'elle mettrait au monde.

فنحن في مذهبنا ما لنا سوى هذه الاصول الثلاث¹ السيد والسيدة مريم² والاباء الرسل
صام السيد صمنا³ لاجل صومه امتثالاً لتعليمه لنا الصوم وكذلك السيدة صامت صمنا⁴ شهر
كبهك لاجل صومها⁵ * وكذلك⁶ اباينا⁷ الرسل صاموا بعد حلول الروح القدس عليهم صمنا⁸ * f. 62 v°
لصومهم

فالصوم مندوباً اليه من عدّة جهات احدها⁹ تصحيح الطبيعة من العلل المنغسة فيها
وثانيها¹⁰ لبقاها على النهوض الطبيعي لآنّ بعد اكل الانسان ترتخي اعضاءه¹¹ فما يبقى به
نقع لا لاشغال النفس ولا لاشغال البدن وثالثاً الاحماء بالروح لاجل وجود الصوم كونه
يترك طبيعته ويتكأف طباع الملائكة العادمين الاكل ورابعها¹² مماثلة للاباء¹³ الاولين
الذي¹⁴ كانوا مشتغلين بروح الله التي¹⁵ اشتغلوا بها عن الاكل والشرب وهم ابراهيم وموسى
وايليا واليشع واخيراً¹⁶ مخلصنا له المجد

1. B. الثلاثة اصول. — 2. B. مريم. — 3. B. فصمنا. — 4. B. فصمنا. — 5. B. لاصومها. — 6. B. فصمنا. — 7. B. اباونا. — 8. B. فصمنا. — 9. B. احدها. — 10. C. وثانيها. — 11. A. اعضاءه. — 12. B. ورابعها. — 13. BC. الاباء. — 14. B. الدين. — 15. C. الذي. — 16. B. وفي الاخر.

Dans notre religion nous n'avons que ces trois fondements : le Seigneur, Notre-Dame Marie et nos Pères les Apôtres : le Seigneur a jeûné et nous jeûnons pour nous conformer à son enseignement; la Vierge Marie a jeûné et nous jeûnons, à son exemple, pendant le mois de *kihak*¹; * pareillement, nos Pères les Apôtres ont jeûné après que fut descendu sur eux le Saint-Esprit et nous jeûnons pour les imiter.

Plusieurs raisons nous invitent au jeûne : 1° guérir la nature des maladies qui s'y introduisent; 2° la maintenir dans son éveil normal, parce qu'après le manger les membres de l'homme deviennent mous : il ne lui reste de capacité ni pour les travaux de l'esprit ni pour ceux du corps; 3° protéger l'esprit : par le jeûne, en effet, il abandonne sa nature et se revêt de la nature des anges qui ne prennent pas de nourriture; 4° ressembler aux anciens Pères qui, remplis de l'esprit de Dieu, s'abstenaient de manger et de boire; ce furent : Abraham, Moïse, Élie, Élisée et enfin notre Sauveur (à lui la gloire!).

1. Mois copte : 27 novembre au 26 décembre.

الباب الثالث الثلاثين

* في ذكر مماثلة السيد المسيح بالصلاة التي هي ابونا¹ الذي
في السموات وشرحها

* f. 63 r°.

واما الصلاة فقال² المخلص في انجيله من بشارة لوقا وقال لهم مثلاً لكي تصلوا³ في
كل حين ولا تملوا⁴ فانه ليلة⁵ صلبه والامه شهد عنه المبشرين⁶ الاربعة انه يختلي ويصلي
ويسجد متواتراً⁷ وقال البشير ايضاً عن المخلص له المجد انه كان ساهراً في صلاة الله فعلم
الصلاة اولاً بالقول وثانياً بالفعل

وقالوا له التلاميذ يا رب علمنا نصلي كما علم يوحنا تلاميذه فقال لهم اذا صليتم لا
تكثروا الكلام كالمرائين الذين يظنون انه سيسمع لهم بكثرة كلامهم فلا تتشبهوا بهم وهكذا
تصلون⁸ * اتتم يا ابانا الذي في السموات ليتقدس⁹ اسمك * لتات¹⁰ ملكوتك لتكن¹¹ مشيتك

* f. 63 v°.

1. B ابانا. — 2. B. فقد قال. — 3. BC. يصلوا. — 4. BC. يملوا. — 5. C. ليلت. — 6. B
ليكن. — 7. C. متواتراً. — 8. B. فصلون. — 9. C. لتقدس. — 10. B. لتاتي. — 11. B. ليكن.

CHAPITRE XXXIII

* QU'IL FAUT IMITER NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST [PAR LA RÉCITATION] DE LA * f. 63 r°.
PRIÈRE : « NOTRE PÈRE QUI ÊTES AUX CIEUX ». SON COMMENTAIRE.

Le Sauveur, parlant de la prière dans son Évangile, celui de Luc, disait par exemple à ses disciples : *Priez toujours et ne vous laissez jamais*¹. Et les quatre Évangélistes témoignent que lui-même, pendant la nuit de son crucifiement et de sa passion, s'étant retiré à l'écart, pria et se prosterna à plusieurs reprises. L'évangéliste ajoute encore que le Sauveur (à lui la gloire!) *passait toute la nuit à prier Dieu*². Ainsi, il enseigna la prière, d'abord par la parole, et ensuite par l'exemple.

Quand ses disciples lui dirent : *Maître, enseigne-nous à prier, comme Jean l'a enseigné à ses disciples*³, il leur répondit : *Quand vous priez, ne multipliez pas les paroles comme les hypocrites qui s'imaginent qu'ils seront exaucés à force de paroles. Ne leur ressemblez pas. Mais priez ainsi, vous autres : « Notre Père, qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié, * que votre règne arrive, que votre volonté soit * f. 63 v°.
faite sur la terre comme au ciel. Donnez-nous aujourd'hui notre pain de demain,*

1. Luc, xviii, 1. — 2. Luc, vi, 12. — 3. Luc, xi, 1.

كما في السماء¹ على الارض خبزنا الغد اعطناه اليوم واغفر لنا خطايانا كما تغفر نحن²
لمن اخطا لنا ولا تدخلنا التجارب لكن نجنا³ من الشرير يسوع المسيح ربنا لان لك
الملك والقوة والمجد⁴ الى الابد

فلما تصفحت مسكنتي هذه الالفاظ الشريفة المفيدة علم الخلاص لنفوس السامعين
اللطيفة حرضني⁵ تقصي وكثرة الكلام على ان اتجاسر ولا تقول⁶ ما قاله المختص رب
الانام في تعليمه للمصلي الفاظ هذه الصلاة فان كان في ذلك خطأ او تحمّل شطط
فليصفح⁷ السامع ويستر النقص والغلط

ابدي⁸ واقول * انّ الانجيل المجيد المنسوب لمتى الشير بالابن الوحيد قال انّ⁹
الرسل الاطهار سالوا المختص وقالوا له يا رب علمنا نصلي كما علم يوحنا تلاميذه فقال
لهم المختص له المجد اذا صلّيتم قولوا
يا ابانا الذي في السموات — اما قوله ابانا فعلى حسب ظنّي انه قصد بذلك

1. B add. كذلك. — 2. B تغفر. — 3. C نجينا. — 4. B loco ... المسجد والقوة. — 5. C حرضني. — 6. BC واقول. — 7. C فليصفح. — 8. B ابدي. — 9. BC om. يا.

pardonnez-nous nos péchés comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés et ne nous induisez pas en tentation, mais délivrez-nous du Malin¹, par Jésus-Christ Notre-Seigneur; car c'est à vous qu'appartiennent la royauté, la puissance et la gloire pour l'éternité. »

Quand mon indigence a eu examiné ces expressions augustes et utiles à la science du salut pour les âmes bienveillantes des auditeurs, mon insuffisance et l'abondance des paroles m'ont porté à entreprendre d'expliquer ce qu'a dit le Sauveur, maître du genre humain, en enseignant ces paroles à celui qui veut prier. S'il y a, dans ce [commentaire], des méprises ou des longueurs fastidieuses, que l'auditeur les pardonne, qu'il couvre d'un voile le défaut et l'erreur.

* f. 64 r. Je dirai en commençant : * Le glorieux évangile, attribué à Matthieu, qui annonce le Fils unique, dit que les saints Apôtres s'adressèrent au Sauveur en disant : *Maître, enseigne-nous à prier comme Jean l'a enseigné à ses disciples et que le Sauveur (à lui la gloire!) leur répondit : Quand vous priez, dites² :*

Notre Père qui êtes aux cieux. — Selon mon opinion, le Sauveur a voulu donner deux significations à cette parole *notre Père* : d'abord, un sens spirituel et métaphysique, puis un sens matériel et sensible. Voici le sens spirituel et

1. Matth., vi, 7-13. — 2. Paroles de S. Luc, xi, 1-2.

معتين¹ احدهما روحاني معقول والثاني جسماني محسوس اما الروحاني المعقول فانه كما قال الرسول² انّ الاب ارسل الابن الى العالم خلاصاً وقول المخاص نفسه في بشارة يوحنا انّ الاب الذي ارسلني هو معي فلما ارسل الاب الابن بعد البشارة من غبريال الملاك للعدري مريم الطهر³ البتول⁴ * قالت له كيف يكون لي هذا وانا⁵ لم اعرف رجلاً فقال لها غبريال الملاك روح القدس تحل عليك وقوة العلي تظلك لانّ المولود منك قدوس وانّ الله يدعي فقالت له مريم يكون⁶ لي كقولك ففي تلك الساعة قبل الابن شعاع الاب الاتحاد بالقنوم⁷ البشري الماخوذ من طبيعتنا وتنازل بالتدبير الالهي لخالصنا وحط الرفعة الالهيّة الى⁸ التنازل بالبشريّة ورفع الطبيعة البشريّة الى اجلال الربويّة⁹ ولتساوانا في كلّ شيء خلا الخطيّة وحدها اوجب¹⁰ علينا لاجل¹¹ ذلك بالترقي¹² الى محل¹³ الربويّة بتعليمه لنا في الصلاة ان تقول لايه يا ابانا جعلنا¹⁴ اخوته ومساهميه في ميراث ابيه بمساوته * لنا في البشريّة هذا¹⁵ المعنى الروحاني المعقول

مريم *loco* الطاهرة البتول مريم C. 4. — مترجم الطاهر B. 3. — الرسل C. 2. — معتنين B. 1. — الى *loco* ان C. 8. — بالاقنوم B. 7. — يكن B. 6. — انا B. 5. — الطهر البتول BC. 9. — المولى B. 11. — اوجب *loco* انعم BC. 10. — ورفع الطبيعة ... الى *loco* الى خلائف الربويّة. — محل B. 13. — يا ابانا فجعلنا B. 14. — محل C. 13. — الى التقا B. 12. — جو B. 15.

métaphysique. Le Père, comme dit l'Apôtre, a envoyé son Fils unique dans le monde¹ pour le sauver, et le Sauveur a dit lui-même dans l'évangile de Jean : Le Père qui m'a envoyé est avec moi². Quand le Père eut envoyé le Fils après le message de l'ange Gabriel à Marie, la Vierge très pure, * celle-ci dit à l'ange : * f. 64 v°. Comment cela se fera-t-il, puisque je ne connais point d'homme ? L'ange Gabriel lui répondit : L'Esprit-Saint descendra sur toi et la puissance du Très-Haut te couvrira de son ombre, car l'enfant qui naîtra de toi sera saint et sera appelé Fils de Dieu. Marie dit : Qu'il me soit fait selon ta parole³. Et au même instant, le Fils, rayon du Père, s'unit à la personne humaine appartenant à notre nature ; par la Providence divine, il descendit pour nous sauver, il abaissa son élévation suprême pour se mettre au niveau de l'homme et il éleva la nature humaine à la grandeur de sa souveraineté. Et après être devenu semblable à nous en toutes choses, excepté dans le péché⁴, il nous fit une obligation de nous élever vers le trône de la souveraineté, en nous enseignant à prier son Père par ces paroles : notre Père ; en devenant semblable à nous, il fit de nous ses frères et ses associés à l'héritage de son Père. * Tel est le sens spirituel et métaphysique. * f. 65 r°.

1. I Jean, iv, 9-10. — 2. Jean, viii, 29. — 3. Luc, i, 34-35, 38. — 4. Cf. Hébr., iv, 15.

وأما¹ المعنى الجسماني المحسوس هو أنّ المستقرّ في نفوس الناس من آدم وإلى² هلم جبراً أنّ كلّ³ انسان⁴ مخلوق يعتقد في نفسه أنّ له أب واحد لا يكون لابيه له شريكاً فكما⁵ أنّه⁶ لا يمكن أن يكون للاب الجسماني في نسله الابن الجسماني شريكاً كذلك لا يمكن أن يكون للباري تعالى ذكره في اتّحاده وجود الخلق⁷ شريكاً فتعليم⁸ السيّد له المجد للناس⁹ في الصلاة أن يقولوا لله يا أبانا هو أن يقترّر في نفوسهم وحدانيّة الخالق كما يتقرّر في نفس الابن الجسماني وحدانيّة أبيه وعلى حسب ظنّي في هذين المعنيين¹⁰ أنّ الامر كذلك

ثمّ أنّ المختصّ عطف على لفظة يا أبانا بالذي * في السموات وذلك أنّ الباري * f. 65 v°. سبحانه لَمَّا خلق العالم العلويّ المعقول واراد اتّحاد¹¹ العقل العلويّ بالحقّ السفليّ جعلهما متّحدين اتّحاد طبيعيّ غير مدروك فصار¹² ارتباط¹³ الاتّحاد فعل واحد¹⁴ ولَمَّا اتّحد العقل بالحقّ وصار يفعل به حتّى أنّ العين حيث كانت تنظر كان العقل مربوطاً معها كذلك لم يقل المختصّ له المجد للمصّليّ قول¹⁵ يا أبانا مالي الكلّ الذي هو

1. B om. إما. — 2. B add. الابن. — 3. B كل pro كان. — 4. B انسانا. — 5. B وكما. — 6. C om. انه. — 7. C pro الخلق اطلق. — 8. B لتعليم. — 9. B الناس. — 10. C المعنيين. — 11. B باسناد. — 12. BC فصار. — 13. C ارتباط. — 14. B فعلا واحدا. — 15. B قل.

Quant au sens matériel et sensible, le voici. Depuis Adam jusqu'à nos jours la ferme conviction des gens est que chaque homme créé est fils d'un père unique qui n'a pas eu d'associé. Or, de même que le père du corps ne peut avoir d'associé dans l'engendrement d'un fils charnel, ainsi le Créateur (que sa mémoire soit exaltée!) ne peut avoir nul associé quand il donne l'existence aux créatures. Et quand le Seigneur (à lui la gloire!) apprenait aux hommes à prier en disant à Dieu : *notre Père*, son but était de graver dans leurs âmes l'unité du Créateur, comme est gravée dans l'esprit du fils charnel la croyance qu'il a un père unique. Tels sont, à mon avis, les deux sens de ce passage.

* f. 65 v°. A ces mots : *notre Père*, le Sauveur ajouta : *qui êtes aux cieux*, car lorsqu'il eut créé le monde supérieur et intelligible et qu'il voulut unir l'intelligence supérieure aux sens inférieurs, le Créateur (à lui la gloire!) les attacha tous deux étroitement par un lien naturel et incompréhensible, grâce auquel ils devinrent capables d'un seul [et même] acte. Et comme l'intelligence unie aux sens agit de concert avec eux, en sorte qu'elle se fixe avec l'œil sur l'objet qu'il regarde, ainsi le Sauveur (à lui la gloire!), au lieu d'enseigner à dire dans la

فوق الفوق وتحت التحت وفي الارض وفي كل مكان بل قال له الذي في السموات حتى
يشتاق العقل الى معدنه العلوي وتعلق العين التي هي حاشية¹ النظر بالعلويات
* f. 66 r°. ويشغل² عن عالم الحس بعالم العقل * لاجل ذلك قال لهم الذي في السموات وعلى³
حسب طبي ان الامر كذلك

ثم ان سيدنا له المجد بعد تعليمه الصالح في هذه اللفظة الواحدة التي هي ابانا الذي
في السموات عطف عليها بلفظة ثانية

ليقدس اسمك — وذلك⁴ ان سيدنا له المجد شهد عنه يوحنا البشير ابن زبدي في
انجيله انه في ليلة⁵ صلبه والامه قال الان نفسي قلقة وماذا اقول يا ابتاه⁶ نجني من هذه
الساعة ولكن لاجل هذه⁷ الساعة اتيت يا ابتاه⁸ مجد اسمك اي قدس اسمك جاء صوتاً⁹
من السماء قايلاً قد¹⁰ مجدت وايضاً امجد فمعلوم¹¹ ان سيدنا له المجد لم يات ويظهر الآ
* f. 66 v°. ولخلصنا¹² وقوله في تلك الليلة بعينها يا ابتاه¹² مجد اسمك بمعنى ان¹³ هذا السر الذي

1. حاشية C. — 2. وتشتغل B. — 3. C om. و. — 4. B وكذلك. — 5. C ليلت. — 6. B
يا ابة. — 7. B هذا. — 8. B يا ابة. — 9. BC صوت. — 10. B om. قد. — 11. B معلوم.
— 12. B يا ابة. — 13. B om. ان.

prière : « Notre Père qui remplis tout, qui résides au-dessus de tout et au-dessous de tout, qui es sur la terre et en tout lieu », a recommandé de dire : *qui es dans les cieux*, afin que l'intelligence se porte ardemment vers sa source supérieure et que l'œil corporel, attachant son regard aux choses d'en haut, se détourne du monde sensible pour s'occuper du monde spirituel. * Voilà * f. 66 r°. pourquoi, selon mon opinion, il a dit : *qui êtes aux cieux*.

Après avoir enseigné cette belle et incomparable parole : *Notre Père, qui êtes aux cieux*, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) en ajouta une seconde :

Que votre nom soit sanctifié. — Jean l'évangéliste, fils de Zébédée, a témoigné dans son évangile que, la nuit de son crucifiement et de sa passion, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) disait : *Maintenant, mon âme est troublée. Et que dirai-je? O Père, délivre-moi de cette heure; mais c'est pour cette heure que je suis venu. O Père, glorifie ton nom, c'est-à-dire sanctifie ton nom. Une voix vint du ciel et elle disait : Je l'ai glorifié et je le glorifierai encore*¹. On sait que Notre-Seigneur (à lui la gloire!) n'est venu, ne s'est manifesté que pour notre salut. * Sa parole en cette nuit : *O Père, glorifie ton nom*, signifie : « Ce mystère que * f. 66 v°. j'accomplis par mon crucifiement était caché aux créatures; mais, après le

1. Jean, xii, 27-28.

دبرته بصليبي انا كان مخفياً عن الخلق فبعد الصلب اذا اتصل روح¹ القدس بالقلب
الذي هو روح الحق بنفوسكم² هو³ يرشدكم الى جميع الحق اعني انه يعرفكم
جميع السر المخفي في تدبيري لكم بالخلاص حتى تقدسوني وتمجدوني ولما كان في
سابق علم⁴ سيدنا ان هذا الكلام لم يقع منه الا ليلة⁵ صلبه والمه⁶ التي⁷ فيها خلاص
البشر من اسر الشيطان عدوهم سبق علمهم⁸ ان يطلبوا في الصلاة ما فيه خلاصهم حتى
يعجل لهم به وعلى حسب ظني ان الامر كذلك

* f. 67ro.

ثم ان سيدنا له المجد عطف على تعليمه يتقدس⁹ اسمك
لثلاث¹⁰ ملكوتك — والمعنى في ذلك ان البارئ تعالى ذكره انه لم يزل له الملك
اسماً وفعلاً قبل الازل وبعد ظهور الخلق فلما تأخر الشيطان بغلمته عن تسبيحه¹¹
وتقدسه اسقطه الى اسفل الساقين فلما رأى الشيطان ان ادم خلق لمرتبته احتال عليه
بمكره حتى خالف وصية خالقه وسقط الاخر¹² في المخالفة فلما اراد الرب المتحنن على

1. B. الروح. — 2. B. لنفوسكم. — 3. C om. هو. — 4. B. علم سابقاً في علم. — 5. C. ليلت. — 6. C. والامد. — 7. B. الادي. — 8. B. علمه، C. علمهم. — 9. AB. يتقدس. — 10. B. لثلاث. — 11. B. قاتي. — 12. BC. اخيرا.

crucifiement, lorsque sera uni à vos âmes l'Esprit-Saint, le Paraclet qui est l'Esprit de vérité, il vous conduira à la vérité totale, c'est-à-dire vous fera connaître tout le mystérieux secret des dispositions que j'ai prises pour vous sauver : alors vous louerez mon nom et vous me glorifierez. » Et comme Notre-Seigneur prévoyait que cette parole ne deviendrait saisissante que la nuit de son crucifiement et de sa passion, nuit dans laquelle les hommes seraient délivrés de l'esclavage de Satan, leur ennemi, il leur enseigna par avance à demander ce en quoi résidait leur salut, afin de le leur procurer rapidement. Telle est ma manière de voir.

Après cela, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) ajouta cet autre enseignement :
* f. 67ro. *Que votre règne arrive.* — En voici le sens. Le Créateur (que sa mémoire soit exaltée!) n'a jamais cessé de posséder la royauté, nominalement et en fait, dès avant l'éternité et depuis l'apparition des créatures. Mais, lorsque Satan, par orgueil, eut balancé à l'exalter et à louer son nom, il le précipita dans le séjour des damnés. Ensuite, lorsque Satan vit qu'Adam avait été créé pour occuper sa place, il le circonviit par ses ruses et l'amena à transgresser les ordres de son Créateur et à tomber aussi dans la révolte. Le Seigneur, pris de pitié pour ses créatures, résolut miséricordieusement de les sauver par la disposition providentielle dont nous avons déjà parlé : il anéantit donc la puis-

خلقه¹ وشاء برحمته خلاصهم بالتدبير الذي تقدّم² ذكره اطلق قوّة الشيطان بصلبه والامه ولم يزل يجاهده بحكمته الربانيّة حتّى الى حال³ قوله يا ايتاه⁴ في يدك اضع روحي فلتنا تقدّم اليه الشيطان ليقبض روح ناسوته كما فعل بمن تقدّمه⁵ من بني ادم سبقه والمخلص وقال * يا ايتاه في يدك اضع روحي⁶ ومستكه بقوّة لاهوته ومملك عليه واعتقله ولذلك دايمًا⁷ معلّمي البيعة يكتبوا تحت كلّ⁸ صليب يصوّرونه نيكا لفضلة يونانيّة وشرحها⁹ عرييًا الظافر الغالب

ولاجل هذا¹⁰ المعنى تقدّم روح القدس وقال على لسان داوود النبي من مزموه خمسة وتسعين سبّحوا الربّ تسبيحًا جديدًا لانّ الربّ ملك على خشبة وعن هذا الملك ايضًا قال داوود في زموه سنّة¹¹ واربعين ملك الربّ ولبس البهاء لبس الربّ القدرة وتمنطق بها فان كان قول داوود في الملك عن جوهر الاهوت البسيط المحض¹² فانّ هذا الجوهر لم يزل ملكًا قبل الدهور وبعد ظهور الخلق واما المعنى * عن جوهر الناسوت

1. B خليفته. — 2. A يقدم. — 3. C om. حال. — 4. B ايتاه. — 5. C تقدم. — 6. B om. ... فلما تقدم اليه. — 7. B om. دايمًا. — 8. B om. كل. — 9. B شرحها pro وتفسيرها. — 10. C هذه. — 11. C السادس. — 12. B المحض، المحض.

sance de Satan par son crucifiement et par sa passion et ne cessa de le combattre par sa sagesse souveraine jusqu'au moment où il dit : * O Père, * f. 67 v°. *je remets mon âme entre vos mains*¹. Satan s'était approché pour s'emparer de son âme humaine, comme il avait fait pour les enfants d'Adam, ses devanciers, mais le Sauveur le prévint en disant : O Père, *je remets mon âme entre vos mains*, et, par la puissance de sa divinité, il le saisit, le dompta et l'enchaina. Voilà pourquoi les Docteurs de l'Église écrivent toujours sous l'image de la croix le mot grec *nikè* qui se traduit en arabe par « glorieux et vainqueur ».

Dans ce sens, l'Esprit-Saint avait dit précédemment par la langue du prophète David, au psaume quatre-vingt-quinzième : « *Chantez au Seigneur un cantique nouveau*², parce que le Seigneur a régné sur le bois. » De cette royauté David a dit aussi dans le psaume quarante-sixième : *Le Seigneur règne; il s'est revêtu de beauté; le Seigneur a revêtu et ceint la puissance*³. Si la parole de David se rapportait à la nature divine qui est simple et pure, [elle serait superflue], car cette nature n'a jamais cessé d'être reine avant les siècles et après l'apparition des créatures ; il ne s'agit donc * que de la nature humaine * f. 68 v°.

1. Luc, xxiii, 46. — 2. Ps. xcvi, 1. — 3. Ps. xcii, 1.

الماخوذ من مريم¹ اته لما اتحد به² الجوهر البسيط الخالق صار باتحاده³ به⁴ خالقاً ورباً ولما جاهد هذا الجوهر الناسوتي الشيطان وغلبه بالصليب⁵ وملك عليه صار للبشر الملكة على ايليس بهذا⁶ المعنى وهذه الملكة التي علم⁷ السيد له المجد الناس⁸ ان يطلبوها في الصلاة وقول داوود لبس القدرة وتنطق⁹ بها ايضاً عن هذه الملكة نفسها للجوهر¹⁰ الناسوتي وايضاً داوود يقول في مزموه سته وتسعين ملك الرب فلتفرح جزاير¹¹ كثيرة اي الجزاير التي¹² شملها الايمان بالصلوب الملك الغالب الذي جاهد وغاب وملك فعند ذلك صارت هذه الملكة والغلبة بصورة ادم على * الشيطان بالمسيح المتقوم من * f. 68 v. الجوهرين الجوهر الالهي والناسوتي¹³ وورثها لاختوه بتواضعه بتسميتهم¹⁴ اختوه لاتحاده بناسوتهم

ولاجل هذا المعنى بعينه علمهم المعلم¹⁵ الصالح في الصلاة ان يقولوا لتات ملكوتك

— بالصلب BC 5. — بد. B om. 4. — باتحاده C. 3. — اتحد لد B. 2. — مرتبرم B. 1. — الجودر C. 10. — وينطق B. 9. — للناس B. 8. — علمها B. 7. — يهدده C. 6. — بتسميتهم C. 14. — والجوهر الناسوتي BC. 13. — الذي C. 12. — فلتفرح جزايرا BC. 15. — العلم.

prise de Marie. Lorsque la nature simple et créatrice se fut unie à la nature humaine, celle-ci devint, par cette union, créatrice et souveraine; et lorsque cette nature humaine eut combattu Satan, l'eut vaincu par la croix, l'eut dompté, le genre humain obtint pour cette raison la puissance royale sur le diable. C'est cette royauté que le Seigneur (à lui la gloire!) instruisait les hommes à demander dans la prière. De même la parole de David : *Il a revêtu et ceint la puissance*, a trait à cette royauté destinée à la nature humaine. David a dit aussi au psaume quatre-vingt-seizième : *Le Seigneur règne : que des îles nombreuses se réjouissent*¹, c'est-à-dire les îles que réunit la même foi au Crucifié, roi et vainqueur, qui a combattu, vaincu et régné. C'est alors que sont arrivés ce

* f. 68 v. règne et cette victoire sur Satan, par la forme d'Adam, * par le Christ composé des deux natures divine et humaine. Et poussé par son humilité il nous les a donnés en héritage, en nous appelant ses frères à cause de son union avec notre humanité.

C'est pourquoi le bon Docteur apprit aux siens cette prière : *Que votre règne arrive*, désignant par là cette même royauté dont nous avons parlé; c'est

1. Ps. cxvi, 1.

عنى¹ بقوله هذا المعنى بعينه² عن هذه الملكية³ بعينها ولذلك علمنا ان نطلبها قبل وقتها حتى نحظى⁴ بالظفر بعدونا وعلى حسب طنبي ان الامر كذلك⁵ ثم ان سيدنا ايضا عطف على قوله لتات ملكوتك تعليمه الصالح ايضا للبشر ان يطلبوا من الله تعالى الاب ضابط الكل ان يقولوا

لتكن مشيتك كما في السماء⁶ على الارض — يعني بذلك⁷ ان البشر يسالوه⁸ ان تكون مشيته في الارضين كما هي⁹ في السماين عن الملايكة في التسييح والتقديس والتمجيد وذلك ان الملايكة يسبحوه ويقدسوه ويمجدوه مجبورين على ذلك التسييح والتقديس¹⁰ من الروح¹¹ القدس البارقليط الذي خلقهم كما يشهد بذلك قول داوود النبي¹² في مزموه اثنين وثلاثين¹³ بقوله بكلمة الله ثبتت¹⁴ السموات وبروح فيه جميع جنودها اثبت داوود بهذا القول ان خلقه الملايكة بروح الله منجل¹⁵ اثم¹⁶ ارواح بغير اجساد والسموات كونها اجرام واجساد¹⁷ لطيفة ولها ارواح عقلية تدبرها والانسان ايضا كونه نفس¹⁸ لطيفة

1. B اعني. — 2. B بغيره. — 3. C الملكة. — 4. A نحضى C نحضى. — 5. B om. وعلى. — 6. B add. كذلك. — 7. C om. بذلك. — 8. B يسالونه. — 9. C om. هي. — 10. C add. والتمجيد. — 11. B روح. — 12. C om. النبي. — 13. B والثلاثون. — 14. B ثبتت pro دامت. — 15. B لاجل C لاجل. — 16. B add. ملايكة. — 17. B اجسادا. — 18. B نفسا.

pourquoi il nous enseigna à la demander avant son temps, afin de nous faire remporter la victoire sur notre ennemi. Tel est mon sentiment.

A ces mots : *Que votre règne arrive*, Notre-Seigneur ajouta encore cette excellente instruction par laquelle il ordonna aux hommes de prier Dieu le Père tout-puissant (qu'il soit exalté!) en disant :

Que votre volonté soit faite sur la terre comme au ciel. — Par ces paroles, les hommes demandent à Dieu^{*} que sa volonté soit faite par les habitants de la terre comme elle est faite par les anges du ciel, en sorte qu'ils le louent, célèbrent son nom et le glorifient [comme ces derniers]. Les anges, en effet, le louent, célèbrent son nom, et le glorifient sous l'impulsion de l'Esprit-Saint, le Paraclet qui les a créés, comme en témoigne cette parole du prophète David au psaume trente-deuxième : *Les cieus existent par le Verbe du Seigneur et toutes leurs armées par l'Esprit de sa bouche*¹. Par cette parole, David affirme que la création des anges est l'œuvre de l'Esprit de Dieu, parce qu'ils sont des esprits dépourvus de corps. Mais les cieus, parce qu'ils consistent en des

1. Ps. xxxii, 6.

وجسد كئيف¹ متّحدين تولا خلقتهم الابن الوحيد * ولذلك² قيل عن السموات أنّها * f. 69 v°.
 بكلمة³ الله⁴ بُتت وأما عن البشر والسموات فقال عليهم يوحنا الانجيلي في فاتحة⁵
 انجيله عن الابن الكلمة أنّ كلّ⁶ به كان وبغيره لم يكن شيئاً ممّا كان به كانت الحياة
 والحياة هي نور الناس ذكر عن كلّ لطيف متّحد بكئيف كالسموات والانسان أنّهم بالابن
 كانوا وعن الملائكة الذين هم ارواح مجردة بغير اجساد أنّهم مخلوقين بروح الله القدوس
 لانه من جوهر اللاهوت⁷ العظيم لانّ وحدانيّة جوهر⁸ اللاهوت⁹ هي بالحقيقة ثلاثة¹⁰
 اقانيم اب وابن وروح قدس فنقوم الاب خالق ونقوم الابن خالق ونقوم الروح¹¹ الخالق
 فالاب¹² خلق¹³ العالم السفلي المحسوس بالابن كونه * ازمع أنّ الابن يظهر فيه متّجسداً * f. 70 r°.
 وخلق العالم العلوي المعقول¹⁴ بروح القدس لتحقيق قول داوود النبي بكلمة الله بُتت
 السموات وروح فيه جميع جنودها

1. B. كئيفاً. — 2. B. وكذلك. — 3. C. بكلمته. — 4. BC om. — 5. C. فاتحت. —
 6. B. كلا. — 7. C. اللاهوت. — 8. الجوهر B. — 9. C. اللاهوت. — 10. C. ثلثاً. — 11. B. add.
 القدس. — 12. B. الاب. — 13. BC خالق. — 14. C. om. المعقول.

globes volumineux et des corps subtils gouvernés par des esprits intelligents,
 et l'homme aussi, parce qu'il est composé d'une âme subtile et d'un corps
 * f. 69 v°. grossier étroitement unis, c'est le Fils qui a été chargé de les créer. * Voilà
 pourquoi il est dit que les cieux existent par le Verbe de Dieu. Jean l'évan-
 géliste, parlant du Fils qui est le Verbe, a dit dans le prologue de son
 évangile, au sujet de l'homme et des cieux : *Tout a été fait par lui et rien de ce
 qui a été fait n'a été fait sans lui. En lui était la vie et la vie était la lumière des
 hommes*¹. Il dit que tout corps subtil uni à un corps grossier, comme les
 cieux et l'homme, a été fait par le Fils, mais que les anges, esprits dépourvus
 de corps, ont été créés par le saint Esprit de Dieu, qui fait partie de la grande
 essence divine. L'unité de l'essence divine, en effet, comprend réellement
 trois personnes : le Père, le Fils et le Saint-Esprit. La personne du Père est
 créatrice, la personne du Fils est créatrice, la personne de l'Esprit est
 * f. 70 r°. créatrice : le Père a créé le monde inférieur et sensible par le Fils, * parce
 qu'il se proposait de l'y faire paraître incarné; il a créé le monde supérieur
 et intelligible par l'Esprit-Saint pour justifier la parole du prophète David :
*Les cieux existent par le Verbe du Seigneur et toutes leurs armées par l'Esprit
 de sa bouche.*

1. Jean, 1. 3-4.

ولذلك لتمام¹ أكمل السيد المسيح له المجد تعليمه في الصلاة ابانا الذي في السموات
ليقدس اسمك لتات ملكوتك لتكون مشيتك كما في السماء² على الارض اعني³ اتني
بعد اكمال هذا التدبير السرّي الرباني الذي لا يعلمه الا انا من مجاهدة الشيطان وقهره
والغلبة عليه اصعد الى السماء⁴ وارسل اليكم الروح القدس⁵ الذي خلق الملائكة وحّمهم
على التسييح والتقدس هو يصير يرشدكم اتم ايضاً الى التسييح والتقدس⁶ للاب السماوي
* وتمجيدته * وتمجيدكم اتم البشريين وتسيحكم للاله يرضيه اكثر من الملائكة في تسيحهم⁷
* f. 70 v.
وتقدسيهم وتمجيدهم فان الملائكة لذلك خلقوا واما البشريين من اجل اّهم ذو كسافة
واجسادهم كيفية يتركوا كثافتهم ويميلوا الى اللطافة بالتسييح والتقدس والتمجيد للاله على
ما فعل معهم من غلبة⁸ عدوهم الشيطان وتعليمهم والغلبة عليه وقهره فانه يرضي الاله⁹ اكثر
من تسيح الملائكة وتقدسيهم ويشهد بذلك قول بولص¹⁰ الرسول ليس من الملائكة اخذ
الربّ ما اخذ لكن¹¹ زرع ابراهيم¹²

1. B. وكذلك كما. — 2. — BC add. كذلك. — 3. B. om. اعني. — 4. B. السموات.
— 5. C hic scripsit اليكم. — 6. B. الى التقدّيس والتسييح. — 7. B. تسيحهم. — 8. In B
— 9. BC om. الاله. C add. بد. — 10. B. om. بولص. — 11. C
add. من. — 12. B. ابراهيم.

Aussi Notre-Seigneur le Christ (à lui la gloire!), après avoir achevé son enseignement par la prière : *Notre Père, qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié, que votre règne arrive, que votre volonté soit faite sur la terre comme au ciel*, a voulu signifier ceci : Ayant conduit jusqu'au terme cette administration mystérieuse et souveraine que personne ne connaît, sinon moi, et qui consiste à combattre Satan, à le dompter et à le vaincre, je monterai au ciel et je vous enverrai l'Esprit-Saint qui a créé les anges et qui les exhorte à louer [Dieu] et à sanctifier son nom. Lui vous dirigera vous aussi dans la louange, la sanctification et la glorification du Père céleste; * et cette glorification, cette * f. 70 v.
louange que vous adresserez à Dieu, vous autres hommes, lui seront plus agréables que la louange, la sanctification et la glorification qui vient des anges, car les anges ont été créés pour cela. Les humains, qui sont épais et dans un corps grossier, abandonneront leur grossièreté et, avec une grande délicatesse, loueront, sanctifieront et glorifieront Dieu, de ce qu'il a fait pour eux en terrasant leur ennemi Satan, en les instruisant à le vaincre et à le dompter; et cela sera plus agréable à Dieu que la louange des anges qui sanctifient son nom. L'apôtre Paul l'atteste par cette parole : « *Ce n'est pas aux anges que le Seigneur a pris ce qu'il a pris, mais à la race d'Abraham* ». »

1. Cf. Hébr., II, 16.

فلَمَّا علم المخلَّص له المجد أنّ ذلك ما يصير للبشر ألا بحلول الروح¹ القدس عليهم حتّى يصيروا نظير الملائكة * بالتسييح والتقديس والتمجيد سبق علمهم في الصلاة ان. * f. 71 r.
يقولوا لتكن مشيتك كما في السماء لك من تسييح وتقديس²
لذلك اعطى الان³ البشر الارضيين⁴ ان يكونوا نظير السمايين في التسييح والتقديس
وعلى حسب ظنّي انّ الامر كذلك⁵

ثمّ نَ سَيِّدنا المخلَّص اتبع القول بتعليمه الصالح لرسله الاطهار قولوا
خبزنا الغد اعطناه⁶ اليوم — فاعلم يا حبيب⁷ انّ هذا الخبز الذي علمناه⁸ ليس هو
خبزاً جسمانيّاً⁹ بل خبزاً جوهريّاً روحانيّاً فلو كان خبزاً جسمانيّاً كما تعتقد طوائف
من الناس لكان¹⁰ يطل تعليمه الصالح الناطق به على لسان متىّ البشير باقواله¹¹ لا تهتموا
للغد * الغد¹² يتمّ بشانه وبكفي كلّ يوم شرّه فان كان هو خبزاً جسمانيّاً فتبقى هذه * f. 71 v.
اقوال¹³ متناقضة وآثما الخبز الذي اشار اليه المخلَّص وامرنا ان نطلبه هو جسده الطاهر

1. C om. — 2. من التسييح والتقديس B. — 3. كذلك اعطى الاب B. — 4. الارضيين C. — 5. B om. ... وعلى حسب B. — 6. اعطنا BC. — 7. يا حبيبي B. — 8. C add.
— 9. خبز جسماني B. — 10. فكان BC. — 11. بقوله B. — 12. بالغد B. — 13. اذوالا B.

Comme le Sauveur (à lui la gloire!) savait que les hommes ne feraient pas cela, s'ils ne recevaient le Saint-Esprit qui devait rendre leur louange, leur
* f. 71 r. sanctification et leur glorification semblables à celles des anges, * il leur enseigna par avance à dire dans leur prière : *Que votre volonté soit faite comme au ciel*, par la louange et la sanctification de votre nom.

Voilà pourquoi il accorda aux hommes terrestres de devenir semblables aux [esprits] célestes, par le même tribut de gloire. Il en est ainsi à mon sens.

Puis, Notre-Seigneur et Sauveur accompagna cette parole de ce bel enseignement donné aux saints Apôtres : Dites :

Donnez-nous aujourd'hui notre pain du lendemain. — Sache, mon ami, que ce pain dont il nous parle, n'est pas un pain matériel, mais un pain substantiel et spirituel. Si c'était un pain matériel, comme le croient certaines catégories de gens, l'excellente doctrine que le Sauveur enseigna par l'entremise de Matthieu l'évangéliste serait réduite à néant : *Ne vous inquiétez pas du lendemain* * f. 71 v. *main*; * *le lendemain aura soin de lui-même. A chaque jour suffit sa peine*¹. Ces paroles seraient contradictoires, s'il s'agissait d'un pain matériel. Mais le pain

1. Matth., vi, 34.

بالحقيقة لأنه يقول على لسان يوحنا البشير بانجيله¹ أنا هو الخبز الذي نزل من السماء من² أكل من هذا الخبز يعيش الى الابد من ياكلني يحيي من اجلي انا هو خبز³ الحق الذي نزل من السماء من اكل منه⁴ يثبت قتي وانا ائت فيه ومعلوم من قول هذا البشير ايضا ان الليلة التي⁵ شاء ربنا ان يتالم فيها⁶ بارادته لافتكك ادم وذريته من اسر الشيطان انه لما⁷ اكمل الناموس العتيق باكله الفصح مع تلاميذه* انه قام من العشاء وصب ماء في مطهرة وبدا يغسل ارجل التلاميذ⁸ ونشفها بمنديل كان متررا⁹ به ثم بعد ذلك جلس واتكى¹⁰ واخذ خبزا على يديه وبارك وشكر وكسره واعطاه لتلاميذه¹¹ الاطهار وقال لهم خذوا كلوا هو جسدي الذي يبدل عنكم لاجل مغفرة¹² خطاياكم كل مرة تاكلون¹³ من هذا الخبز وتشربون¹⁴ من هذا الكاس تخبرون بموتي وتبشرون بقيامتي فاعلم يا حبيب ان هذا الخبز ما كان الا ليلة صلبه والمه¹⁵ الذي بهما¹⁶ كان¹⁷ الخلاص

1. C add. الطاهر. — 2. C. ومن. — 3. C. الخبز. — 4. B. مني. — 5. C. الذي. — 6. C om. وكسر B. — 7. B. كما. — 8. تلاميذه C, تلاميذ B. — 9. متوزرا C. — 10. واتكا B. — 11. واعطا تلاميذه C. — 12. لاجل مغفرة pro لمغفرت C, لمغفرة B. — 13. تاكلوا C. — 14. وتشربوا C. — 15. BC. والامه. — 16. بها C. — 17. B om. كان.

que le Sauveur a indiqué, celui qu'il nous a ordonné de demander, c'est réellement son corps très pur; il a dit en effet dans l'évangile composé par Jean : *Je suis le pain descendu du ciel; quiconque mange de ce pain vivra éternellement*¹. *Celui qui me mangera vivra par moi*². *Je suis le pain véritable qui est descendu du ciel; celui qui en mange demeure en moi et je demeure en lui*³.

On sait aussi, par cet évangéliste, que Notre-Seigneur, la nuit où il voulut souffrir volontairement pour délivrer Adam et sa postérité de l'esclavage de Satan, après avoir accompli la loi ancienne en mangeant la Pâque avec ses disciples, * se leva de table, versa de l'eau dans un bassin et se mit à leur laver les pieds et à les essuyer avec la serviette dont il était ceint⁴. Ensuite, s'étant assis et remis à table, il prit du pain dans ses mains, le bénit, rendit grâces, le rompit et le donna à ses saints disciples en leur disant : « *Prenez et mangez : ceci est mon corps*⁵ qui sera livré pour vous pour la rémission de vos péchés⁶. *Toutes les fois que vous mangerez de ce pain et que vous boirez de cette coupe, vous annoncerez ma mort*⁷ et l'heureuse nouvelle de ma résurrection. »

Sache donc, mon ami, que ce pain ne fut fait que la nuit où son crucifiement

1. Jean, vi, 51. — 2. *Ibid.*, 57. — 3. Jean, vi, 51 et 56. — 4. Jean, xiii, 4-5. — 5. Matth., xxvi, 26. — 6. Cf. Matth., xxvi, 28 et I Cor., xi, 24. — 7. I Cor., xi, 26.

وهذا هو الخبز الذي علم¹ المسيح للناس² ان يطلبوه في الصلاة التي هي ابانا الذي في السموات وذلك * ان الانسان اذا كان مسجون موعود³ بالعذاب والقتل حتى يبلغه ان *
 * f. 72 v°. الملك اوعده بخلاصه في يوم معلوم لم⁴ يبق له انتظاراً ودعاء⁵ الا⁵ التعجيل بذلك اليوم وكذلك علم سيدنا المخلص الناس ان يطلبوا الشيء قبل وقته بسنتين⁶ لان تعليم المخلص للناس⁷ هذه الصلاة تاريخه قبل صلبه والامه المحيية بسنتين وذلك انه اقام بعد ظهوره واعتماده من يوحنا حاجبه على⁸ الارض ثلاث⁹ سنين وثلاث¹⁰ وهو يعلم للناس¹¹ تعليم¹² يوصلهم الى الحياة الابدية وفي السنة الاولى من الثلاث¹³ انتخب تلاميذه الذي اولهم سمعان المسمى بطرس واندراوس اخيه وباقي التلاميذ * اولاً فاول¹⁴ فلما بلغهم ان يوحنا *
 * f. 73 r°. المعدان¹⁵ علم تلاميذه صلاة يصلون بها سالوا التلاميذ المخلص في صلاة يصلون بها وقالوا له¹⁶ يا رب¹⁷ علمنا نصلي كما علم يوحنا تلاميذه فاجابهم المخلص له المجد الى

1. B *add.* السيد. — 2. B الناس. — 3. B مسجوناً موعوداً. — 4. C ولم. — 5. B الى. — 6. C وتبت. — 7. B *om.* ... ان يطلبوا الشيء. — 8. B *pro* عن. — 9. B ثلثة. — 10. C وثبت. — 11. C الناس. — 12. B تعليماً. — 13. BC *om.* ... وفي السنة الاولى. — 14. B فاولاً. — 15. C المعدائي. — 16. B *om.* له. — 17. B يا سيد.

et ses souffrances opérèrent notre salut; c'est ce pain qu'il instruisit les
 * f. 72 v°. hommes à demander dans la prière : *Notre Père qui êtes aux cieux.* * Quand un homme, mis en prison, voué aux supplices et à la mort, apprend que le roi a promis de le délivrer à un jour déterminé, il n'attend et ne demande que la prompte venue de ce jour : pareillement Notre-Seigneur et Sauveur a instruit les hommes à demander cela, deux années à l'avance; car il leur a enseigné cette prière deux ans avant son crucifiement et ses souffrances vivifiantes. En effet, après s'être manifesté, après avoir été baptisé par Jean son précurseur¹, il resta sur la terre trois ans et quatre mois, enseignant aux hommes la doctrine qui devait les conduire à la vie éternelle. Pendant la première de ces trois années, il choisit ses disciples : le premier d'entre eux fut Simon appelé
 * f. 73 r°. Pierre, puis vinrent André, son frère, et les autres * successivement. Ceux-ci, ayant appris que Jean-Baptiste avait enseigné à ses disciples une prière qu'ils récitaient, sollicitèrent du Sauveur une prière qu'eux aussi pourraient réciter : *Maître, lui dirent-ils, enseignez-nous à prier comme Jean l'a enseigné à ses disciples*². Le Sauveur (à lui la gloire!) eut égard à leur requête et leur enseigna cette prière. Mais, en leur enseignant ces paroles, il connaissait par

1. Litt. « son chambellan ». — 2. Luc, xi, 1.

سؤالهم وعلمهم هذه الصلاة وما علمهم هذه الالفاظ الآ علم¹ منه في سابق علمه ان لم يكن² خلاصهم من عدوهم الشيطان الآ باتمام معاني ما ذكر فيها لان مجموع ما ذكر من معانيها صار في ليلة واحدة التي هي ليلة صلبه والامه المحيية فعلمهم على نفسه غمزاً في استحيائه³ في صلاتهم بما فيه خلاصهم من عدوهم وذلك من رحمته وكثرة⁴ تحننه على خلقه وكذلك⁵ قال * في الانجيل المقدس لي صبغة اصطبغها وانا مجد⁶ لتكمل⁷ فكماها⁸ هو صلبه والامه ودفنه وقيامته من بين الاموات فافهم يا حبيب هذا المعنى وادركه واما قوله بعد خبزنا الغد اعطنا⁹ اليوم فقال

واغفر لنا خطايانا — فاعلم ان الانسان لا يمكن ان يقيم بغير خطية ولو ان عمره يوماً واحداً او ساعة واحدة على الارض فيا ليت شعري ما هي خطية الطفل وعمره يوماً واحداً¹⁰ او ساعة واحدة وهو دون بلوغه ادب¹¹ النفس الغضبية¹² والشهوانية الموجب القتل والزنا والسرقة وباقي الخطايا فان اردت ان تعلم ما هي خطية الطفل وعمره

1. B. علما. — 2. B. ما يكون. — 3. B. استحيائه. — 4. C. وكثرت. — 5. BC. ولدلك. — 6. B. مجد. — 7. C. ان تكمل. — 8. B. يكماها. — 9. BC. اعطنا. — 10. C. om. واحداً. — 11. BC. القتل. — 12. C. الغضبية.

sa prescience qu'ils n'échapperaient à Satan, leur ennemi, que par la réalisation des pensées qu'il y avait exprimées : la totalité de ces pensées trouva sa réalisation dans la nuit unique qui fut celle de son crucifiement et de ses souffrances vivifiantes. Il leur enseigna, se désignant lui-même, à demander avec instance, dans leur prière, ce qui devait les délivrer de leur ennemi : cela, par suite de cette miséricorde et de cette grande compassion pour ses créatures qui lui faisait dire * dans le saint Évangile : *Il est un baptême dont je* * f. 73 v°. *dois être baptisé et je fais tous mes efforts pour qu'il soit accompli*¹. Or, il l'a accompli dans son crucifiement, sa passion, sa sépulture et sa résurrection d'entre les morts. Comprends et saisis, mon ami, le sens de cette explication.

A cette parole : *Donnez-nous aujourd'hui notre pain du lendemain*, le Sauveur ajouta :

Pardonnez-nous nos péchés. — Sache que l'homme ne peut pas rester sans péché sur la terre, même à l'âge d'un jour ou d'une heure. Tu demanderas quel peut être le péché d'un enfant d'un jour ou d'une heure, dont l'âme n'a pas atteint le développement des facultés irascibles et concupiscibles, instigatrices de l'assassinat, de l'adultère, du vol et des autres péchés. Mais si tu veux

1. Luc, xii, 50.

* f. 74 r. * يوماً واحداً أو ساعة واحدة على الأرض ما هي¹ فانا اوضح لك ذلك على ما قد. حصل في ذهني العاجز الناقص

اعلم يا حبيب انّ الطفل كان في بطن امه بتقلّب² في ثلاث³ معاني احدها⁴ انه كان في موضع ظلم قتم⁵ وثانيها انه نجس طمث وثالثها انه ضيق حصر⁶ فاراد الله تعالى بخروجه الى فسحة هذه الدار وضيائها وطهرها فنقله من الظلمة والقتمة⁷ الى النور البهي ومن النجاسة والطمث الى الطهارة ومن الضيق والاحتصار⁸ الى الوسع⁹ والفضاء وهو باكي غير راضياً¹⁰ بما فعل الله به حزناً على فقده الالف¹¹ الذي كان مقيماً به هذه

خطية الطفل وعمره يوماً واحداً أو ساعة واحدة على الأرض فكيف اذا شب ونمى * f. 74 v. واستكمل بقية الخطايا من القتل والزنا¹² والسرقه وباقي الخطايا والانام فلما علم سيدنا له المجد انّ هذه الخصلتين بعض نفايس البشرية من رحمته عمّ البشر عليه ان يطلبوا¹³ الصفح¹⁴ منه¹⁵ عنها بتعليمه لهم قولوا اغفر لنا خطايانا ثم انّ سيدنا عطف على قوله¹⁶ واغفر لنا خطايانا بقوله¹⁷

1. B om. ما هي. — 2. B متقلّب. — 3. BC ثلاثة. — 4. B احدهما. — 5. B مظلم غتم. — 6. B خنق. — 7. B والعتام. — 8. C ومن الاحتصار pro ومن الضيق والاحتصار. — 9. B. — 10. B راض. — 11. B الف. — 12. C من الزنا والقتل. — 13. B add. pro الوسع. — 14. B الصفح. — 15. B منه. — 16. B عطف. — 17. C om. ... واغفر.

* f. 74 r. savoir quel est le péché d'un enfant d'un âge * si tendre, oui, quel est son péché, je te l'exposerai d'une manière facile à comprendre par les arguments qui se présentent à ma pauvre et faible intelligence.

Sache, mon ami, que l'enfant dans le ventre de sa mère se trouve dans trois conditions; il est dans un lieu : 1° sombre et obscur; 2° souillé et malpropre; 3° étroit et resserré. Or, lorsque Dieu le Très-Haut veut le faire sortir dans le séjour spacieux, lumineux et pur de ce monde, qu'il le fait passer des sombres ténèbres à la lumière éclatante, de la malpropreté répugnante à la pureté et du réduit étroit à la vaste étendue, cet enfant pleure, n'étant pas satisfait de ce que Dieu a fait pour lui, affligé d'avoir perdu le séjour habituel où il résidait. Tel est le péché de l'enfant âgé d'un

* f. 74 v. jour ou d'une heure * sur la terre. Quelle ne sera pas sa culpabilité lorsque, devenu jeune homme, il aura commis les autres péchés et les autres crimes comme le meurtre, l'adultère, le vol! Notre-Seigneur, sachant que ces deux conditions de l'humanité sont sujettes à des manquements, enseigna aux hommes, dans sa miséricorde, à lui demander pardon par cette prière : *Pardonnez-nous nos offenses*. Et à cette parole il ajouta celle-ci :

كما نغفر نحن¹ لمن اخطا الينا — وهذا فله معنى اخر غير ذلك وهو ان
الانسان يتقلب في حياة² هذه الدنيا في ثلاثة اعمار احدها³ سن الطفوليّه وثانيها سن
الشبيبة⁴ وثالثها سن الكهولة⁵ اما سن الطفوليّة فانّ الانسان يتقلب فيه في نقايص
البشريّة * بغير عقل واما سن الشبيبة⁶ فان تردّ عليه فيه القوّة الناطقة الحكميّة⁷
المستبصرة المعبرة لاسيما المحسوسات فيدري ويفقه ويعلم بعقله ما يراد⁸ منه فيغلب عليه
نقص البشريّة وهو يستر⁹ نقضه وخطاه من الناس بخلاف سن¹⁰ الطفوليّة وهو مكشوف¹¹
امام الله تعالى فاذا¹² بلغ الى سن الكهولة¹³ الى بلوغ الحد الذي انتخب سيدنا له المجد
رسله الاظهار فيه وردت عليه القوّة التاموسيّة الممهّدة¹⁴ المعاد واستطعم طعم التاموس
الجديد بعقله واستنار من النور الالهي وانتقل من رقّ العبوديّة بالحيوانيّة الى كمال
الانسانيّة وتجلّ باجلال¹⁵ الربويّة * فيصير يغفر لمن اساء¹⁶ اليه ويصفح عنه
فلما جاء سيدنا ومخلصنا لذكرك السجود لما اتى لم ياتي¹⁷ بكثرة رحمته وتحنّنه الآ

1. BC نحن نغفر. — 2. B. حياة loco ثلاثة حسابات C. — 3. B. احدهما. — 4. A. الشبويبه. — 5. C. الكهوليد. — 6. C. الشربيد. — 7. B. الحكيمه. — 8. B. يزداد. — 9. A. — 10. B. om. — 11. B. فحلان سنة. — 12. B. وادا. — 13. C. الكهوليد. — 14. B. المتده. — 15. BC. ويخلق باخلاق. — 16. B. اخطا. — 17. B. اتى لم ياتي loco ياتي C. ياتي.

*Comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés. — Ces mots ont un autre sens que nous allons dire. Dans la vie présente l'homme passe par trois âges : 1° les années de l'enfance ; 2° les années de la jeunesse ; 3° les années de l'âge mûr. Les années de l'enfance, il les passe privé d'intelligence, dans les imperfections de l'humanité. * Pendant les années de la jeunesse, il reçoit la force* * f. 75 v.
*de la raison, du jugement, de l'observation, la faculté d'exprimer ses pensées surtout dans les choses sensibles ; il s'instruit, il comprend par son intelligence ce qu'on désire de lui. Mais les défauts de sa nature l'emportent : il cache aux hommes ses défauts et ses péchés, contrairement à ce qu'il faisait pendant son enfance ; mais il n'échappe point aux regards du Dieu Très-Haut. Arrivé à l'âge mûr, limite à laquelle Notre-Seigneur (à lui la gloire !) choisit ses saints Apôtres, il acquiert la force d'accomplir la loi, et le chemin de la vie future est aplani ; il goûte par son intelligence la saveur de la loi nouvelle, il est éclairé de la lumière divine, il passe de la condition humiliée de l'esclavage animal à la perfection de l'humanité et il est revêtu de la splendeur de Dieu ; * il pardonne généreusement à ceux qui lui font du mal.*

* f. 75 v°

Lorsque vint Notre-Seigneur et Sauveur (que sa mémoire soit adorée!), il

لتكميل الطبيعة الانسانية حتى علم الناس في الصلاة ان يستغفروا عن بعضهم أولاً وانابهم ثانياً انهم صايرون الى الكمال والتجلد¹ باجلال² الربوبية بقولهم كما نغفر نحن³ لمن اخطأ اليانا وعلى حسب ظني ان الامر كذلك⁴

ثم ان سيدنا له المجد والعظمة عطف على تعليمه بما تقدم القول والتعليم في الصلاة بتعليمه ايضاً قولوا

ولا تدخلنا التجارب — فاعلم يا حبيب شرح هذه الكلمة ما اعظمه⁵ وهو ان الله سبحانه فاحص القلوب والكلام⁶ * عالم الامور قبل كونها وعارف السرير⁷ قبل اظهارها⁸ ما. f. 76 r. * يجرب⁹ احداً قط لان¹⁰ ما يجرب¹¹ الا¹² من لا يعلم الشيء كالصايف الذي لا يعلم حقيقة خلاصة¹³ الفضة والذهب من الكدر¹⁴ حتى يعبر¹⁵ بهما الكور ليوضح له هل هما خالصين ام غير ذلك وكالانسان الذي يتاع جرة فخار لجعله يعيها¹⁶ بجربها¹⁶ بالماء حتى يوضح له

1. B. والتخلق C. والتخلق. — 2. BC. باخلاق. — 3. C om. — 4. B om. وعلى وتجرب. — 5. اعظمها C. — 6. والكلام C. — 7. السرير C. — 8. اصمارها B. — 9. A. تجرب. — 10. B. لاند. — 11. A. تجرب. — 12. C om. — 13. خلاص B. — 14. B. الكور. — 15. B. يعبر بها. — 16. B. يعبر بها.

n'apporta l'abondance de sa miséricorde et de sa compassion que pour perfectionner la nature humaine; c'est pourquoi : 1° il instruisit les hommes dans cette prière à se demander pardon les uns aux autres; 2° il leur annonça qu'ils arriveraient à la perfection et au revêtement de la gloire divine, en disant : *Comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés*. Il en est ainsi selon ma manière de voir.

Notre-Seigneur (à lui la gloire et la grandeur!) ajoute encore aux paroles et aux leçons précédentes ce nouvel enseignement :

Et ne nous induisez pas en tentation. — Apprends, mon ami, par le commentaire de ces mots, quelle est la grandeur de Dieu (gloire à lui!). Il sonde * f. 76 r. les cœurs et les reins¹; * il sait les choses avant qu'elles arrivent; il connaît les iniquités avant qu'elles se manifestent. Il ne tente jamais personne; seul l'ignorant se livre à cette occupation, par exemple l'orfèvre qui ne connaît pas avec certitude si l'argent et l'or sont exempts d'alliage avant de les avoir fait passer au four, pour constater s'ils sont purs ou non; par exemple l'homme qui achète une cruche d'argile et qui, ignorant ses défauts, l'éprouve avec de l'eau pour découvrir la fêlure qu'elle peut avoir. Mais Dieu le Très-Haut (gloire à lui!) sonde les cœurs sans mettre les hommes à

1. Ps. vii, 10; Apoc., ii, 23.

العيب الذي فيها والله تعالى سبحانه فاحص القلوب غير مجرب للناس¹ لأنه عالم² بما فيهم وبما سيرد منهم قبل وقوعه وأما هذا الاسم³ للشيطان وحده⁴ ويشهد بذلك البشير متى في أنجيله إذ يقول عن سيدنا له المجد بعد اعتماده في نهر الاردن ولوقت⁵ أخرجه الروح⁶ الى البرية ليحرب⁷ من ابليس فجاءه⁸ المجرب وقال له ان كنت انت ابن الله قتل ان تصير هذه الحجارة خبزاً فقال له المخالص لا تجرب الرب الهك فثبت من ظاهر⁹ هذا الكلام وباطنه ان اسم التجربة للشيطان ما¹⁰ هو لله تعالى

فلما علم سيدنا له المجد ان المجرب كما جسر عليه وحربه كذلك يجربنا نحن ايضاً وتجربته اينانا ليعلم¹¹ ان كان بعد علمه بتقايس بشريتنا هل حصل لنا الكمال والاتصال باخلاق الربوبية الذي جاء سيدنا في تعليمها لنا ان تغفر لمن اساء الينا وتحويل¹² الخد للاطم¹³ وعدم مطالبتنا لمن اخذ مالنا ام لا فاذا * وجدنا قد اكملنا الوصية الجديدة المودية * f. 77 r.

1. B. الناس — 2. B. عالم. — 3. B. الاسماء. — 4. B. وخدامه. — 5. B. ولتد. — 6. C om. الروح. — 7. C. يجرب, omisso ل. — 8. C. فجا. — 9. B. ظهور من ظهور. — 10. B. وما. — 11. AC. لنعلم, B. لعلمد. — 12. B. وتحويل. — 13. BC. لاطم.

l'épreuve, car il sait ce qui est en eux et ce qu'ils feront avant que cela arrive. Le nom [de tentateur] ne convient donc qu'à Satan, comme le témoigne l'apôtre Matthieu dans son Évangile, quand il parle de Notre-Seigneur (à lui la gloire!) qui venait d'être baptisé dans le fleuve du Jourdain : Aussitôt * l'Esprit le conduisit dans le désert pour être tenté par le Diable. Le tentateur s'étant * f. 76 v. approché lui dit : Si tu es le Fils de Dieu, commande à ces pierres de devenir du pain. Mais le Sauveur lui répondit : Tu ne tenteras point le Seigneur ton Dieu'. Le sens apparent et intime de cette parole établit fermement que la tentation vient de Satan et non du Dieu Très-Haut.

Notre-Seigneur (à lui la gloire!) savait que le tentateur, comme il avait osé le tenter lui-même, nous tenterait aussi. Et il nous tente, connaissant les misères de notre humanité, pour savoir si nous avons atteint ou non la perfection et la conformité aux dispositions divines, [dispositions] que Notre-Seigneur nous a enseigné à demander en nous disant de pardonner à ceux qui nous ont fait du mal, de tendre la joue à celui qui nous soufflette², de ne pas réclamer notre bien à celui qui l'a pris³ ou non. Quand * il nous trouve accomplissant le * f. 77 r. commandement nouveau qui conduit à la vie éternelle, conformément à la doctrine du Christ, il s'acharne contre nous et nous livre des combats furieux,

1. Matth., iv, 1, 3, 7. — 2. Cf. Matth., v, 39 et Luc, vi, 29. — 3. Cf. Matth., v, 40.

الى الحياة الابدية كالتعليم المسيحي تجرد لنا وقَاتلنا اشد قتال الى حيث وجدنا¹ عن ما اكتسبناه من كمال الانسانية ولذلك علمنا سيدنا في الصلاة ان نقول ولا تدخلنا التجارب اي لا تتخلّا عنّا حتى لا² يبلغ العدو منّا مقصوده بتجربته لنا ان كنا من حزب المسيح باكمال وصاياه ام لا فسيّدنا المسيح لنا حربه المجرب غلبه بقوة لاهوته ونحن الضعفاء ما لنا ظفر وغلبة على هذا المجرب الا من جهة المسيح فعلمنا ان نطلب من ابيه وابونا³ عدم التجربة من الشيطان وعلى حسب ظني ان الامر كذلك⁴

ثم ان سيدنا ومتولي خلاصنا * عطف على تعليمه لنا السؤال في عدم التجربة بقوله⁵ * 1. 77. ٧٩. وتعليمه قولوا

لكن نجنا⁶ من الشرير — وذلك ان الشرير هو بعينه الشيطان المجرب له اولاً لنا ثانياً لان سيدنا اسماء شرير الا علمه بشره في عدة مواضع انا اشرحها⁷ لك اول ما اسماء⁸ الشرير في هذه الصلاة بعينها بقوله نجنا⁹ من الشرير والموضع الثاني شهد به متي الرسول¹⁰

1. B حيث تجيدنا. — 2. C om. لا. — 3. B وايينا. — 4. B om. ... وعلى حسب. — 5. B om. بقوله. — 6. C نجينا. — 7. B اشرحها, C اشهرها. — 8. C سماه. — 9. C نجينا. — 10. B الرسول loco البشير.

jusqu'à ce qu'il nous trouve éloignés de la perfection humaine que nous avons acquise. Pour cette raison, Notre-Seigneur nous a enseigné cette prière : *Et ne nous induisez pas en tentation*, c'est-à-dire : ne vous séparez pas de nous, afin que l'ennemi n'atteigne pas son but, en expérimentant par la tentation si nous sommes du parti du Christ par l'observation de ses commandements ou si nous n'en sommes pas. Notre-Seigneur Jésus-Christ, tenté par Satan, le vainquit par la puissance de sa divinité; mais nous, faibles hommes, nous ne pouvons avoir raison de ce tentateur ni le vaincre que par le Christ. En conséquence, il nous instruit à demander à son Père, notre Père, d'être préservés des tentations venant de Satan. Tel est, selon moi, le sens de ce passage.

* 1. 77. ٧٩. Notre-Seigneur qui s'est chargé de nous sauver * ajouta à la demande dont il vient d'être question cet autre enseignement :

Mais délivrez-nous du Malin. — Le Malin c'est Satan lui-même qui a tenté d'abord Notre-Seigneur et qui nous tente après lui. Parce qu'il connaît sa malignité, Notre-Seigneur l'a appelé « Malin » dans plusieurs endroits que je vais l'exposer. Le premier se trouve dans cette même prière où il a dit : *Délivrez-nous du Malin.* Le second est rapporté par l'apôtre Matthieu dans la parabole du semeur : *Une partie de la semence tomba sur le roc : les oiseaux*

عن سيدنا في مثل الزارع فمنه ما وقع على الصخرة فاتى¹ الطير واكله وفي شرحه المثل لتلاميذه قال لهم اما الذي وقع على الصخرة واتى² الطير واكله³ هو الذي يسمع الكلام وليس له * فيه اصل فاتى الشَّرير فيخطف⁴ ما قد⁵ زرع في قلبه والموضع الثالث قول متى ايضاً عن سيدنا انّ الروح النجس اذا خرج عن⁶ الانسان يجتاز بامكنة ليس فيها ماء يطلب راحة فلا يجد فيقول ارجع الى بيتي الذي خرجت منه فياتي فيجده فارغاً مكنوساً⁷ مزيناً معداً⁸ فياتي⁹ وياخذ¹⁰ معه سبعة ارواح اخر شراً¹¹ منه والموضع الرابع هو ما شهد به لوقا البشير عن سيدنا ايضاً في تفسير مثل الزارع لما سألوه التلاميذ فسر لنا المثل فقال لهم في تفسير المثل اما القمح فهم بنوا الملكوت واما الزوان فهم بنوا الشَّرير فهذه اربع مواضع في الانجيل تشهد¹² عن قول سيدنا انّ الشيطان اسمه الشَّرير ولذلك * علمنا من اشفاقه علينا ان نطلب النجاة منه وعلى حسب ظنّي¹³ انّ الامر كذلك * f. 78 r°.

1. B فاتا. — 2. واتا B. — 3. B om. و. — 4. B ويخطف. — 5. C om. قد. — 6. C من. — 7. مكنوسا فارغاً. — 8. BC om. معداً. — 9. B om. — 10. B ياخذ. — 11. B اشراً. — 12. A يسد. — 13. B ظنّي loco قول الانجيل.

*vinrent et la mangèrent*¹. En commentant cette parabole à ses disciples, Notre-Seigneur leur dit : *Celui qui tombe sur le roc et est mangé par les oiseaux qui surviennent, c'est l'homme qui entend la parole; mais elle n'a pas de racine en* * f. 78 r°. *lui; le Malin arrive et enlève ce qui a été semé dans son cœur*². Le troisième passage est encore une parole de Notre-Seigneur dans Matthieu : *Lorsque l'esprit impur est sorti de l'homme, il passe par des lieux sans eau, cherchant du repos et il n'en trouve point. Alors il dit : Je retournerai dans ma maison d'où je suis sorti, et, quand il arrive, il la trouve vide, balayée, ornée et prête. Il s'en va et prend avec lui sept autres esprits plus malins que lui*³. Le quatrième passage est rapporté et attribué à Notre-Seigneur par l'évangéliste Luc dans le commentaire de la parabole du semeur⁴. Lorsque les disciples lui dirent : *Explique-nous cette parabole*, il leur répondit : *Le froment, ce sont les fils du royaume; l'ivraie, ce sont les fils du Malin*⁵. Voilà quatre endroits de l'Évangile où la parole de Notre-Seigneur témoigne que Satan porte le nom de Malin. Le Sauveur, * plein de tendresse pour nous, nous a donc instruits à demander * f. 78 v°. d'être délivrés de lui. Tel est le sens de ces mots, selon ma manière de voir.

1. Matth., xiii, 4, 5 et Luc, viii, 56. Citation peu littérale. — 2. Cf. Matth., xiii, 19-21 et Luc, vii, 12-13. — 3. Matth., xii, 43-45. — 4. Il s'agit de la parabole du froment et de l'ivraie qui se trouve dans Matth., xiii, 24-30 Elle manque dans saint Luc. — 5. Matth., xiii, 36 et 38.

فإنما نهاية هذه الصلاة

يسوع المسيح ربنا — لم يكن ذلك من تعليم المخّص لنا لكنّ آياتنا¹ الرسل معلّمي البيعة المبّتين على صخرة الايمان الذي هو² بطرس راس جميعهم³ لَمَّا سمعوا معلّمهم الصالح يقول لهم في تعليمه كما⁴ تطلبون⁵ من الاب باسمي يعطيكم وعلموا⁶ وتحققوا فوائد جواهر⁷ هذه الالفاظ المعنوية الالهية المملوءة رحمة وخلص⁸ ارادوا كمال اثبات سوالهم وطلبتهم من الاب باسم الابن يحفظ الوصية التي اوصاهم بها وقال⁹ كلما تطلبون من الاب باسمي يعطيكم وعلى حسب ظنّي * انّ الامر كذلك¹⁰

* f. 79 r°.

ثم انّ سيدنا له المجد اختم هذه الصلاة بتعليمه قولوا

لان¹¹ لك الملك والقوة والمجد¹² الى الابد — فمعلوم انّ سيدنا المسيح ليلة صلبه والامه المحيية قام ليصلي وكان يسجد متواتراً حتى نزل عرقه كغيظ¹³ الدم واذا ملاك من

1. كما B. — 2. جميعهم loco الرسل واخرته التلاميذ C. — 3. هو om. B. — 4. آياتنا B. — 5. كما B. — 6. وعلموا BC. — 7. تطلبوا C. — 8. وخلصا B. — 9. جواهر om. B. — 10. واظلموا BC. — 11. تطلبوا C. — 12. كغيبطة B. — 13. العمد والتوه والملك B. — 14. ان B. — 15. وعلى حسب ...

Quant à la conclusion de cette prière :

« Par Jésus-Christ Notre-Seigneur », elle ne fait pas partie de l'enseignement du Sauveur; mais nos Pères les Apôtres, docteurs de l'Église, édifiés sur le roc de la foi qui est Pierre¹, leur chef à tous, lorsqu'ils eurent entendu cet enseignement de leur bon Maître : *Tout ce que vous demanderez au Père en mon nom, il vous le donnera*², lorsqu'ils eurent appris et constaté l'utilité de ces paroles substantielles, divines, pleines de sens caché, de miséricorde et de salut, voulurent établir solidement leur prière et leur demande adressée au Père au nom du Fils, observant ainsi le précepte que celui-ci leur avait donné en disant : *Tout ce que vous demanderez au Père en mon nom, il vous le donnera*.

* f. 79 r°. Telle est * mon opinion.

Enfin Notre-Seigneur (à lui la gloire!) a conclu cette prière par l'enseignement suivant :

« Car c'est à toi qu'appartiennent la royauté, la puissance et la gloire pour l'éternité. » On sait que Notre-Seigneur le Christ, la nuit de son crucifiement et de sa passion vivifiante, se leva pour prier et se prosterna à plusieurs reprises, en sorte que sa sueur conla comme un torrent de sang. Un ange du ciel lui apparut alors, pour le fortifier, comme l'atteste l'Évangile. Comprends ce mystère, ô mon ami, et de plus, conserve-le éternellement

1. Cf. Matth., xvi, 18. — 2. Jean, xiv, 23.

السما ظهر له ليقويه كما شهد بذلك الانجيل فافهم يا حبيب هذا السرّ وخلده ذهنك ايضاً
 أفقول¹ انّ الملاك المخلوق يقوي ربه الخالق ويشجعه معاذ الله من ذلك ومن يعتقد
 وانّما لما² راه الملاك قد قبل الضعف عن قدره وعلم أنّه يقبل اللطمة من عبد رئيس
 * f. 79 v°. الكهنة وهو لم يحتد³ وهو قادر⁴ يخسف بالارض جميعها⁵ * سيّما تلك اليد النجسة
 المتجرّية عاى باريا ضاعف الملاك له التسبحة لما كان فيه من تسبيحه لما راه فيه من
 الاحتياط وقبول الضعف عن قدرة يعلمها⁶ منه اعطاه تلك التسبحة اكثر من تسبيح
 الملائكة العلوية في ذلك الوقت لانه كان يقول له لك القوّة والمجد والملك لك القوّة
 والمجد والملك⁷ وارضا⁸ المختص له المجد تلك التسبحة اكثر من جميع تسبيح الملائكة
 العلوية لانه لم يتألّم ويقبل الضعف آلا عنا ولاجلنا ومن اجل ارتضايه⁹ بتلك التسبحة من
 الملاك¹⁰ في ذلك الوقت سبق علمنا لنا¹¹ في خاتمة الصلاة لنقولها ونفهم معناها ولذلك ربّنا¹²
 * f. 80 r°. معلّمى * البيعة ان تقال وتكرّر¹³ عدّة دفاع¹⁴ في جمعة الالام المقدّسة تقلاً عن الملاك قابليها

1. C. وخلده ايضاً في ذهنك ايضاً افتقول. — 2. C om. لما. — 3. B. يحتد. — 4. BC
 add. ان. — 5. C. جميعا. — 6. B. يعلمها. — 7. BC haec verba non iterant. — 8. B
 — 9. B. رضاء. — 10. C. الملائك. — 11. B. فعلنا ايها. — 12. B. وتبرحا. —
 13. A. وتكرّر. — 14. B. دفع.

dans ta mémoire. Disons-nous que l'ange créé fortifie son Maître Créateur et lui rend le courage? Dieu nous préserve de cela et de ceux qui le penseraient! Mais voyant qu'il avait accepté la faiblesse au lieu de la force, qu'il serait souffleté par le serviteur du grand prêtre sans en être irrité, malgré la puissance qu'il avait de détruire la terre entière * et surtout la main impure * f. 79 v°. qui aurait commis un attentat contre son Créateur, l'ange multiplia les louanges qu'il lui rendait auparavant; voyant son abaissement, voyant la faiblesse remplacer la puissance qu'il savait être en lui, il lui donna alors plus de louanges que les anges célestes, en disant : « A toi la puissance, la gloire et la royauté; à toi la puissance, la gloire et la royauté ! » Et le Sauveur (à lui la gloire!) fut plus satisfait de cette louange que de toutes celles des anges célestes, car il n'avait accepté la souffrance et la faiblesse que pour nous et à cause de nous. C'est par suite du contentement qu'il devait éprouver de cette louange angélique, dans de telles circonstances, qu'il nous l'avait enseignée par avance dans la conclusion de la prière, pour nous la faire réciter et nous en montrer le sens. Aussi, les Docteurs * de l'Église ont statué qu'elle serait dite * f. 80 r°. et répétée plusieurs fois pendant la Semaine sainte, en empruntant les paroles de l'ange.

واراد أيضاً معنى اخر آتة يعلمنا آتًا بعد القيامة من¹ الاموات² نشارك الملائكة³ في تسبيحهم⁴ وخصوصاً هذا الملاك الذي اعطاه تسبحة الغلبة والقوة والملك في وقت اظهاره هذا الضعف لاجلنا فاسأل ربنا يسوع المسيح الذي قبل هذا الضعف عن قدره والتواضع عن رفعه برافته ورحمته لنا ان يجعل صلاتنا مقبولة بين يديه ويحفظ عقلمنا فيها من الطيشان حتى يكون اللسان ينطق بها والعقل يتذكر⁵ معانيها حتى يكون كالسيف القاطع على الشيطان * عدونا كما علمنا ربنا ان نبيع⁶ ثوبنا ونبتاع هذا السيف لآتة ليلة صلبه والمه⁷ * I. 80 v°. المحيي قال لتلاميذه هل معكم سيفاً فقالوا له نعم يا ربّ معنا سيفان فقال لهم يكفيان ثم قال لهم لمتا ارسلتكم بلا حذاء⁸ ولا عصا⁹ ولا هميان ولا سيف هل عجزتم شيئاً قالوا له لا يا ربّ فقال لهم من الان انا اقول لكم من لم¹⁰ يكن له سيف فليبع ثوبه ويبتاع له سيف¹¹ واما عنى سيدنا بقوله عن ابتاع السيف الا عن الحرص على تكرار الصلاة في اوقاتها

1. B add. بين. — 2. C الامت. — 3. C. الدالى. — 4. B. تسبيحتهم. — 5. C. يذكر. — 6. A. نبيع. — 7. BC. الامه. — 8. AC. حذاء. — 9. B. حدى. — 10. B. لا. — 11. B. سيفاً.

[Notre-Seigneur] a voulu aussi lui donner un autre sens : il nous enseigne qu'après la résurrection des morts nous nous associerons à la louange des anges et particulièrement de cet ange qui glorifiait sa victoire, sa puissance et sa royauté, au moment où il faisait paraître une telle faiblesse à cause de nous. Demande donc à Notre-Seigneur Jésus-Christ qui, par bonté et par miséricorde pour nous, a accepté cette faiblesse à la place de sa puissance et cette humiliation à la place de sa grandeur, d'accueillir favorablement notre prière et d'y préserver notre esprit des distractions, afin que la langue qui la prononce, que l'intelligence qui en remémore les pensées soient comme un glaive qui taille en pièces Satan, * notre ennemi, conformément à l'enseignement de notre Maître [qui nous ordonne] de vendre notre vêtement pour acheter ce glaive. La nuit de son crucifiement et de sa passion vivifiante, il dit à ses disciples, en effet : « Avez-vous un glaive ? — Oui, Maître, répondirent-ils, nous en avons deux. — Cela suffit, ajouta-t-il¹. Ensuite il leur demanda : Quand je vous ai envoyés sans chaussures, sans bâton, sans besace, sans glaive, avez-vous manqué de quelque chose ? — Non, Maître, répondirent-ils. — Alors il leur dit : Mais à partir de ce moment, je vous dis : Que celui qui n'a point de glaive vende son vêtement et s'achète un glaive². » Or en parlant d'acheter un glaive, Notre-Seigneur n'exprimait pas autre chose que son désir de voir cette prière répétée aux temps convenables.

1. Luc, xxii, 38. — 2. Luc, xxii, 35-36.

فانظر يا حبيب ما قد شرحت¹ لك من المعاني المغمودة² في غمد³ هذه الصلاة * f. 81 r°. وتيقظ لها واحترز على قولها ولو دفعة واحدة⁴ * في كل صلاة في وقتها بعقل مجموع وصدر مقروع⁵ ولا تكون⁶ كمن⁷ راح⁸ البحر يملا حبة ماء ترويه من العطش فرجع بها فارغاً ولا كمن راح⁹ ليلتاع¹⁰ قوتاً فرجع خائباً جيعاناً¹¹ لأن هذه¹² الصلاة هي قوت النفس وغذاها والة¹³ سلاح تجاهد به عدوها الشيطان حتى تقهره¹⁴ وتغلبه وتمالك عليه فانظر أيها الحبيب انار الله ذهنك ما فعله معنا سيدنا جل جلاله وتعالى ذكره وكما له من الاحسانات الجسيمة والصدقات العميمة فله المجد والاکرام والسجود من الان وكل اوان والى ابد الابدین¹⁵ امين

والذي يصلي بها ولو¹⁶ ثلاث¹⁷ دفعوع في كل صلاة بعقل متيقظ¹⁸ مرفوع الى السماء * ثم يتلوها تقديس * الملائكة بقولهم قدوس الله قدوس القوي قدوس الذي لا يموت الذي توالده¹⁹ والذي صلب والذي قام من بين الاموات وصعد الى السموات

1. C. شرحه. — 2. *Miss.* المغمودة. — 3. B. معنى *loco* عبل. — 4. B. *om.* واحدة. — 5. B. مرفوعاً. — 6. B. تكن. — 7. B. كمثل من. — 8. B. *add.* الى. — 9. B. توجه. — 10. C. *omisso* يتاع. — 11. B. جاعياً. — 12. B. *om.* هذه. — 13. B. *om.* الة. — 14. A. يقهره. — 15. B. دهر الذاهرين. — 16. C. *add.* انها. — 17. C. ثلاث. — 18. A. متيقظ. — 19. B. ولد.

Considère, mon ami, l'exposé que je t'ai fait des pensées contenues dans la gaine de cette prière; sois attentif et fidèle à la dire avec attention, en son temps, ne serait-ce qu'une fois * dans chaque oraison, [à la dire] avec un esprit * f. 81 v°. recueilli et un cœur contrit; ne sois pas comme celui qui va au Nil remplir sa cruche d'eau pour étancher sa soif et qui la rapporte vide, ni comme celui qui va acheter des aliments et qui revient sans provisions et souffrant de la faim. Cette prière est l'aliment et la nourriture de l'âme, c'est l'arme avec laquelle tu combats Satan, l'ennemi de ton âme, afin de le dompter, de le vaincre et de le subjuguier. O mon ami! dont Dieu veuille éclairer l'intelligence, considère donc ce que Notre-Seigneur (puissent sa grandeur et sa mémoire être exaltées!) a fait pour nous, la consommation de ses grands bienfaits et de ses dons universels. A lui la gloire, les hommages et l'adoration maintenant, dans tous les temps et dans les siècles des siècles! Amen.

Celui qui récite cette prière ne serait-ce que trois fois dans chaque oraison avec un esprit attentif, élevé au ciel, la fera suivre des louanges * angéliques * f. 81 v°. qui sont : « Dieu est saint; le Puissant est saint; il est saint celui qui ne meurt pas, qui a été enfanté, qui a été crucifié, qui est ressuscité des morts et qui est monté aux cieux.

ثم يتلوها الامانة الارتدكسيّة على تمامها وكمالها مشروحة¹ هاهنا.

الباب الرابع والثلاثين

في ذكر الامانة الارتدكسيّة وشرحها

قال اباينا² القديسين الاساقفة الثلثماية وثمانية عشر المجتمعين بمدينة نيقيّة رزقنا الله بركاتهم نومن³ باله³ واحد — اما قولهم نومن فانّ الايمان بالشيء هو التصديق به والتصديق هو التحقيق واما قولهم بالاله⁴ واحد كما هم ذكروا وحدائيّة الذات⁵ الالهية التي هي الجوهر الغير قابل العرض^{*} واما قولهم

* f. 82 r°.

الله الاب — فانهم ذكروا احد الاقانيم الثلاث⁶ المخصوصة بالابوة مع وجود الذات الجوهريّة واما قولهم

ضابط الكّل⁷ — اي انّ هذا الاقنوم⁸ الابويّ هو العلة في وصف الابن الازليّ والروح القدس المنبثق⁹ منه¹⁰ وبعد القنومين المذكورين الملائكة والافلاك والعناصر واخر

العلامات BC — 6. الداء C. — 5. بالاله C. — 4. بالاله B. — 3. ابونا B. — 2. شروحة C. — 1. منه B بد loco. — 10. المنبثق Mss. — 9. القنوم C. — 8. مع وجود ... Com. — 7. الثلاث loco.

Vient ensuite la Profession de foi orthodoxe dans son entier et dans son intégrité, comme elle est expliquée ici.

CHAPITRE XXXIV

LA PROFESSION DE FOI ORTHODOXE ET SON COMMENTAIRE.

Nos Pères saints, les trois cent dix-huit évêques réunis dans la ville de Nicée (que Dieu nous gratifie de leurs bénédictions!), ont dit :

Nous croyons en un seul Dieu. — *Nous croyons* : croire à une chose, c'est y ajouter foi, en avoir acquis la certitude. — Par les mots : *en un seul Dieu*, les Pères rappellent, en quelque manière, l'unité de l'essence divine, substance non susceptible d'accidents.

* f. 82 r°. * *Dieu le Père.* Ils mentionnent ainsi celle des trois personnes qui est caractérisée par la paternité, ajoutée à l'essence substantielle.

Tout-puissant, c'est-à-dire que la personne du Père est la cause qui permet de nommer le Fils éternel et l'Esprit-Saint qui procède de lui. Après les personnes susdites, il y a les anges, les sphères célestes, les éléments : le

العناصر¹ عنصر التراب الذي هو كرة الارض وهذه² الكرة معلقة بالقدره الربانيه في الهوى بغير عمد والماء حايط بها والهوى حايط³ بالماء والنار حايط بالهوى وفلك القمر حايط بالنار والافلاك حايطه ببعضها بعض والملايكة حايطه بالافلاك وعالم النفس حايطاً⁴ بالكّل ثمّ بعد عالم النفس عالم العقل * محيط بالجميع ثمّ من بعد عالم العقل عالم الربوبيه له المجد والعظمة⁵ فصار حينئذ محيطاً بالكّل فوق الفوق وتحت التحت لاجل ذلك قالوا ضابط الكّل وقولهم

خالق — اي ان له القدره على خلقه كلّ شيء بخلاف غيره لانه الخالق والمكوّن⁶ لكّل شيء وقولهم

السماء — ذكروا في ذلك اللطيف قبل الكثيف لانّ قبل كلّ شيء الاله اللطيف فاخذوا الاشياء بالنسبه الى البارئ تعالى في بدو⁷ اللطيف قبل الكثيف لاجل ذلك قدّموا السماء وقولهم

والارض⁸ — اظهروا بذلك كما قلنا الكثيف بعد اللطيف وقولهم

1. B om. العناصر. — 2. C add. هي. — 3. B حايطا et sic deinceps. — 4. C حايط. — 5. B العظم. — 6. B om. conj. و. — 7. B بدوي، C بدوا. — 8. B om. و.

dernier des éléments est la poussière qui forme le globe de la terre, globe suspendu par la puissance suprême dans l'air, sans appuis; l'eau l'entoure, l'air entoure l'eau, le feu entoure l'air, le globe de la lune fait le tour du feu, les astres font le tour les uns des autres, les anges font le tour des astres et le monde de l'âme fait le tour de tout cela; après le monde de l'âme, le monde de l'intelligence * fait le tour du tout. Puis, après le monde de l'intelligence, * f. 82 v°. il y a le monde de la divinité (à elle la gloire et la grandeur!) et ce monde de la divinité entoure le tout dans l'extrême hauteur et dans l'extrême profondeur. Voilà pourquoi ils ont dit : *Tout-puissant*.

Créateur. Par ce mot ils signifient qu'à l'exclusion de tout autre, il a le pouvoir de créer toute chose, parce qu'il est le créateur, celui qui donne l'être à toute chose.

Du ciel. Ils mentionnent ainsi le subtil avant le grossier, parce qu'avant toutes choses, il y a Dieu, le subtil par excellence. Considérant les choses par rapport au Créateur (qu'il soit exalté!), ils commencent par ce qui est subtil; c'est pourquoi ils placent le ciel en premier lieu.

Et de la terre. Comme nous venons de le dire, ils indiquent ce qui est grossier après ce qui est subtil.

ما يرى — اعنى الاشياء المحسوسة المنظورة المسموعة الملموسة اى الاشباح¹ الارضية
الكثيفة * وقولهم

* f. 83 r°.

وما² لا يرى — اى الملائكة الارواح العتلية اللطيفة التي لا تنظر بحاسية البصر
وقولهم

ونومن ربّ واحد³ — اى نصدق ونحقق ربّ واحد وقولهم هنا واحد⁴ اى انه ابن
واحد⁵ لا⁶ اثنين كما تقدّم وصف اب⁷ واحد لا اثنين وقولهم

يسوع — لانّ شرح لفظة يسوع المخلص كما قال الملاك للرعاة قد ولد لكم اليوم
مخلص⁸ ومعلوم انه لم يات الا لخلصنا وقولهم

المسيح — بمعنى انّ المسيح لا يقال له مسيح ولا يفهم عنه انه مسيح الا باجتماع
معنيين⁹ احدهما لطيف والاخر كيف ولذلك¹⁰ لنا اتحد الاهوت اللطيف بالناسوت
الكثيف وصار بالاتحاد واحد¹¹ عند ذلك سمّي المسيح وقولهم

1. C. الاشباح. — 2. C. om. و. — 3. B. وربنا واحدا. — 4. B. واحدا. — 5. B. ابنا واحدا. —
6. C. ولا. — 7. B. om. اب. — 8. B. om. ... كما قال. — 9. B. معنيتين. — 10. B.
واحد. — 11. B. واحدا.

Des choses visibles, c'est-à-dire des choses sensibles, tombant sous les sens de la vue, de l'ouïe et du toucher; en d'autres termes, des objets terrestres et grossiers.

* f. 83 r°. *Et des choses invisibles, c'est-à-dire des anges, esprits intellectuels et subtils qui ne tombent pas sous les sens de la vue.*

Et nous croyons en un seul Seigneur, c'est-à-dire : Nous croyons en un seul Seigneur avec une ferme certitude. Ici le mot « un » signifie : « Fils unique », et non « deux Fils »; comme il a été dit plus haut « un Père unique », et non pas « deux ».

Jésus. L'interprétation de ce mot est « Sauveur », comme l'ange l'avait dit aux bergers : Il vous est né aujourd'hui un Sauveur¹. On sait qu'il n'est venu que pour nous sauver.

Le Messie. Jésus n'est appelé Messie et l'on ne comprend qu'il soit Messie qu'en réunissant deux termes dont l'un signifie « spirituel » et l'autre « matériel ». Lorsque, la divinité spirituelle s'étant unie à l'humanité matérielle, il fut devenu un par cette union, il reçut alors le nom de Messie.

1. Luc, II, 11.

* f. 83 v°. ابن¹ الله — اي انّ هذه * الكلمة المتّحدة بالناسوت الذي² نصّها مسيحاً واحداً هي الكلمة الحقيقة³ المولودة من العقل الحقيقيّ اب كلّ الحقّ⁴ وقولهم الوحيد — معنى أنّه لم يمكن ان يكون⁵ لهذا الاب الحقيقيّ ابناً حقيقيّ ذاتي⁶ غير هذا⁷ الكلمة المولود منه⁸ ميلاداً ازليّاً بلا ابتداء وقولهم المولود من الاب⁹ قبل كلّ الدهور — اي انّ هذا الميلاد الازليّ كان قبل الدهور التي البشر في ضمنها كان هذا الميلاد ازليّ¹⁰ من ازليّ وقولهم نور¹¹ من نور — اي ان كما انّ الله الاب نور¹² في ذاته كذلك ايضاً الابن المولود منه نوراً¹³ مثله النورين¹⁴ ذات واحدة¹⁵ نورانيّة وقولهم الاله حقّ من الاله¹⁶ حقّ — اي أنّه كما انّ النور لا يخرج منه آلا نور مثله كذلك مولود غير مخلوق — اي انّ الاب الخالق بالابن كلّما يرى وكلّما لا يرى لم

1. A. ان. — 2. C. النبي. — 3. C. الحقيقيد. — 4. B. احدا loco الحق. — 5. B. يكن. — 6. B. حقيقياً ذاتياً. — 7. C. جدد. — 8. C. om. منه. — 9. C. om. من الاب. — 10. B. ازلياً. — 11. B. نوراً. — 12. B. نوراً. — 13. B. نوراً. — 14. B. النور. — 15. B. ووحده. — 16. C. اله. — 17. B. حق.

Fils de Dieu, c'est-à-dire que ce * Verbe uni à l'humanité et constituant * f. 83 v°. un seul Messie est le Verbe véritable, né de l'Intelligence véritable, [de celui qui est] le Père de toute vérité.

Unique, c'est-à-dire qu'il ne se peut pas que ce Père véritable ait un autre fils véritable et consubstantiel en dehors de ce Verbe, né de lui, de toute éternité, sans avoir connu de commencement.

Qui est né du Père avant tous les siècles, c'est-à-dire que cette naissance éternelle est antérieure à tous les siècles pendant lesquels l'homme a existé; cette naissance est éternelle parce qu'elle procède de l'éternel.

Lumière de lumière. Ces mots signifient que, comme Dieu le Père est lumière dans son essence, ainsi le Fils, né de lui, est lumière comme lui : ces deux lumières sont une seule substance lumineuse.

Vrai Dieu du vrai Dieu : de même que de la lumière il ne sort qu'une lumière semblable, ainsi de la vérité * il ne sort qu'une vérité semblable. * f. 84 r°.

Enfanté, non créé : le Père qui a créé par le Fils tout ce qui est visible et tout ce qui est invisible, n'a pas créé le Fils, mais il l'a enfanté d'un enfantement

يخلق الابن لكن ولده ميلاداً ازلياً بلا ابتداء وكونه خارجاً منه بجوهر نوره وقولهم مساوي الاب في الجوهر — اي انه كما انّ الاب نور خالق¹ كذلك الابن نور خالق² مثله كما انّ الاب قادر كذلك الابن قادر³ مثله وقد قال الابن في الانجيل جميع ما للاب هو لي وقولهم

الذي به كان كلّ شيء — اي انّ هذا الابن المساوي للاب في نور الجوهر الغير قابل العرض به كان كلّ الموجودات المنظورة لانّ داوود يقول في المزمور انه قال فكانوا وامر فخلقوا فما كان شيء الا بالابن الكلمة الذي به كان كلّ شيء وقولهم

* الذي من اجلنا نحن البشر — اي انه لم يخلق العالمين⁴ العلويّ والسفليّ الا⁵ *
 من اجلنا العالم العلويّ يختصّ بالفوس والعالم الكوني السفليّ يختصّ بالاجساد فيما بين النبات والحيوان والمعدن لانّ النبات والحيوان يطبخ⁶ في المعدن بخدمته⁶ النار احد العناصر لتسوية⁷ الاجساد المواتة⁸ وقولهم

ومن اجل⁹ خلاصنا — اي انّ السيّد المسيح لم يات الا لخالص الانسان صاحب

1. B خالفاً. — 2. B خالفاً. — 3. B om. كذلك الابن قادر. — 4. B العالم.
 — 5. A بطح. — 6. B لخدمته. — 7. AB تسويه. — 8. B المايه. — 9. B ومنجل.

éternel, sans commencement, attendu que ce Fils sortant de lui avait la substance de sa lumière.

Consubstantiel au Père, c'est-à-dire : De même que le Père est lumière créatrice, ainsi le Fils est comme lui lumière créatrice; de même que le Père est puissant, ainsi le Fils est comme lui puissant. Le Fils, en effet, a dit dans l'Évangile : *Tout ce que le Père a est à moi*¹.

Par qui tout a été fait, c'est-à-dire que ce Fils, égal au Père dans la lumière de la substance et non susceptible d'accident, a donné l'existence à tous les êtres visibles, selon la parole même de David dans les Psaumes : *Il a dit et ils ont existé, il a ordonné et ils ont été créés*². Il n'existe donc rien que par le Fils ou Verbe qui a fait toutes choses.

* *Qui pour nous hommes*. Ces mots signifient qu'il n'a créé le monde supérieur et le monde inférieur que pour nous : le monde supérieur est particulier aux âmes et le monde physique et inférieur appartient en propre aux corps, tels que les plantes, les animaux et les minéraux; les plantes et les animaux croissent dans les matières minérales, auxiliaires du feu, celui des éléments qui rend les corps morts semblables.

Et pour notre salut, c'est-à-dire que Notre-Seigneur le Christ n'est venu

1. Jean, xvi, 15. — 2. Ps. xxxii, 9 et cxlii, 5.

النفس العاقلة الناطقة الذي¹ قبلت روياي الطغى من المحال منذ التقدِيم ووافقت البدن على الأكل من الشجرة حتى² حصلت المخالفة وقولهم
نزل — ليس النزول معنى أنّ السماء خلت³ منه كالمحسوس إذا فارق مكان وصار
الى مكان آخر يخلو الأول منه وأما النزول * هاهنا بمعنى أنّه لَمَّا رضي الإله الابن
الوحيد الذي⁴ أعلا رفعه من كلّ احد⁵ بلباس شكل العبد المنسوب لعبودية البارِي
يقال صار ذلك نزول من رفعة الربوبية وانحطاط القبول شكل العبودية لذلك قالوا
نزل وقولهم

من السماء — لأنّ السماء هي عالية أعلا⁶ من الأرض والسموات⁷ هو العلو أي أنّ
درجة الربوبية ومجدها أعلا من درجة العبودية التي الإنسان⁸ فيها وذلك بالحقيقة فلَمَّا
لبس الربّ شكل العبد صار نزول⁹ من رفعه لذلك قالوا نزل من السماء وقولهم
وتجسّد من روح القدس — أي ان لولا أنّ الروح القدس حياة الأب والابن
المنبثق¹⁰ من الأب الى الابن حلّ في بطن مريم العذرى سبقاً للابن حتى طهرها * وجعلها

1. B التي. — 2. C حتى loco التي. — 3. B خليت. — 4. B add. هو. — 5. B واحدًا. — 6. B أكبر علاً loco. — 7. B والسمو C السموات. — 8. A للإنسان. — 9. B المنبثق. — 10. Mss.

que pour sauver l'homme, dont l'âme intelligente et raisonnable avait accueilli les propositions impies de l'antique Astucieux et s'était accordée avec le corps pour manger [du fruit] de l'arbre, en sorte que la désobéissance s'ensuivit.

Est descendu. Ce mot ne signifie pas qu'il a quitté le ciel, à la manière d'un objet sensible qui, en se transportant d'un lieu dans un autre, laisse vide le premier qu'il a quitté; il signifie seulement * que, quand il voulut bien revêtir * f. 85 r°. la forme d'un esclave pour le service du Créateur, le Fils unique de Dieu, dont l'élévation dépasse chacun, descendit des hauteurs de la Souveraineté et s'abaissa en acceptant l'état d'esclave. Voilà pourquoi ils ont dit : *est descendu.* Ils ajoutent :

Du ciel, parce que le ciel est élevé au-dessus de la terre : le mot *as-somowou* veut dire « la hauteur ». Le rang et la gloire de la Souveraineté sont plus hauts que la situation d'esclave dans laquelle l'homme se trouve : c'est une chose certaine. Or, lorsque le Seigneur revêtit une forme d'esclave, il descendit de son élévation. Voilà pourquoi ils ont dit : *est descendu du ciel.*

Et s'est incarné du Saint-Esprit, c'est-à-dire que si l'Esprit-Saint, vie du Père et du Fils et qui procède du Père, n'était descendu dans le sein de la

محلّ قابل¹ لحلول² الابن الازليّ فيها ما كانت بشريّتها تستحقّ ذلك ولا تقدر³ عليه لأنّ السموات لم تسعه احشى⁴ بطن مريم العذرى لم⁵ يحتوي العذرى عليه لاهوته حلّ فيها بواسطة⁶ الروح القدس وقولهم

ومن⁷ مريم العذرى — اي انه بعد حلول الروح القدس على العذرى⁸ وتطهيرها⁹ حتّى صارت اهلاً لحلول الابن بعد حلول الروح¹⁰ عليها حلّ الابن الازليّ فيها واتخذ له منها جسداً كاملاً¹¹ من الخبز والخمر واتحد به وجعله معه واحداً بلا افتراق ولا اختلاط ولا امتزاج فان كان لم يمتزج ولم يختلط¹² كيف اتحد وانما موقع الاتحاد في النفوس الزكيه غير الاختلاط والامتزاج لأنّ ما يختلط ويمتزج * ألا شيين كئيفين اما ماء وخمراً¹³ * f. 86 r. واما سدر¹⁴ ودقيق يختلط¹⁵ واما الاتحاد فانه غير الاختلاط والامتزاج فهو كاتحاد النار بالحديد والنفس بالبدن لطيفاً بكثيفاً¹⁶ وعلى هذا القياس كان اتحاد لاهوت المسيح بناسوته بغير اختلاط ولا امتزاج وقولهم

1. B محللاً قابلاً. — 2. C *loco* الحالق. — 3. A يقدر ... يستحق. — 4. A احتي؟ *loco* بطن العذرى على لا يتردد وحل فيها بواسطة B. — 5. B ولم. — 6. B. — 7. C في احتوى. — 8. B. — 9. B وتطهيرها. — 10. C *add.* القدس. — 11. BC *loco* ترابياً. — 12. BC لم يختلط ولم يمتزج. — 13. B وخمراً. — 14. B سدر. — 15. B *om.* يختلط. — 16. BC وكثيفاً.

* f. 85 v°. Vierge Marie avant le Fils, pour la purifier * et en faire un lieu digne de recevoir le Fils éternel, l'humanité [de la Vierge] n'aurait pas mérité cela, n'en aurait pas eu le pouvoir. Car celui que les cieux ne peuvent contenir, le sein de Marie ne l'aurait pas contenu, si sa divinité n'y était descendue par l'entremise du Saint-Esprit.

Et de la Vierge Marie. Quand le Saint-Esprit, étant descendu sur la Vierge et l'ayant purifiée, l'eut rendue digne par sa visite de recevoir le Fils éternel, celui-ci descendit alors en elle et prit d'elle un corps parfait [formé des éléments] du pain et du vin; il s'unit à ce corps et ne fit qu'un avec lui, sans séparation, comme sans confusion et sans mélange. Mais [dira-t-on], sans la confusion et le mélange, comment y eut-il union? C'est que cette union sans confusion et sans mélange se fit seulement dans l'âme sainte, parce que deux

* f. 86 r°. choses matérielles peuvent seules se confondre et se mélanger, * comme l'eau et le vin, comme le fruit du lotus et la farine; mais l'union est autre chose que la confusion et le mélange: on peut la comparer à l'alliance du feu avec le fer, de l'âme avec le corps: du subtil avec le grossier. Et c'est de cette manière que la divinité du Christ s'est unie, sans confusion et sans mélange, à son humanité.

وتأس¹ — اي انّ الجسد الماخوذ من مريم² العذرى المرّبي من الخبز والخمر اي
 أنّه كان جسداً ذو نفس عاقلة ناطقة ليلاً يظنّ به أنّه جسداً لحم ودم بغير نفس عاقلة
 ناطقة³ لآله لم يسمّا⁴ الانسان انسان⁵ آلاً بالنفس العاقلة الناطقة ولاجل ذلك قالوا وتأس⁶
 واما قولهم

وصلب⁷ — اي انّ الجسد الماخوذ من طبيعة ادم ربط على خشبة بمثال الصليب * لا

لانّ الانسان صار للصليب بل للصليب صار للانسان وقولهم
 عتاً — اي انّ البارّي تعالى غير محتاجاً⁸ لما حلّ به ولكنّ ذلك كلّه لاجلنا وما
 تقدّم من ايننا ادم من المخالفة فلما فداه وفدانا معه بصلبه اي فدا الطبيعة كلّها صار ذلك
 عتاً ولاجلنا وقولهم

امام يلاطس البنطيّ — لانّ ذلك الصلب المجيد المحيي لم يكن الاّ في زمان ولاية
 يلاطس⁹ الوالي الروميّ البنطيّ¹⁰ وقولهم

وتألّم — اي انّ الجسد الماخوذ من طبيعتنا ذاق الالم برضى¹¹ اللاهوت المتّحد به والالم

1. B om. و. — 2. C مترجم. — 3. B om. ... بد... ليلاً يظن. — 4. BC يسمي. — 5. B
 انسانا. — 6. B om. و. — 7. B om. و. — 8. BC محتاج. — 9. B يلاطس. — 10. C
 برضا. — 11. B برضى. — الفنتسي et addit البنطي الرومي.

Et s'est fait homme, c'est-à-dire que le corps, pris de la Vierge Marie et grandissant par le pain et le vin, est un corps qui possède une âme véritable. [Ceci est dit] pour que l'on ne s' imagine pas que c'est un corps composé de chair et de sang, mais sans âme intelligente et raisonnable, car l'on n'est appelé homme que parce que l'on possède une âme douée de ces qualités. Voilà pourquoi ils ont dit : *et s'est fait homme*.

Et a été crucifié, c'est-à-dire que le corps emprunté à la race d'Adam fut attaché sur une pièce de bois en forme de croix, * non parce que l'homme avait été fait pour la croix, mais la croix faite pour l'homme. * f. 86 v°.

Pour nous, c'est-à-dire que le Créateur (qu'il soit exalté!) n'a pas supporté cela pour son intérêt, mais tout cela a été fait pour nous, à cause de la désobéissance — dont nous avons déjà parlé — de notre père Adam. Quand Dieu le racheta et nous avec lui, par son crucifiement, c'est-à-dire quand il racheta toute la nature, il agit ainsi pour nous et à cause de nous.

Sous Pilate du Pont. Ce crucifiement glorieux et vivifiant eut lieu, en effet, sous le gouvernement de Pilate, procureur romain, originaire du Pont.

Et a souffert. Son corps tiré de notre nature a goûté la souffrance par le bon plaisir de la divinité unie à lui : ces souffrances étaient causées par les

كان دقّ المسامير¹ وطعن بالحربة بعد ضرب الجسد تسعة وثلاثون جلدة والهزوء والتعير والبصاق في الوجه هو الم النفس وعلى هذا² * الوقائع كلها قالوا تألم اي³ النفس والجسد. * f. 87 r.
معاً وأما قولهم

ودفن — ولم يقولوا ومات مع تحقيقهم موته على الصليب لان تقدم القول انّ المسيح لا يفهم انه مسيح الا من جهتين مختلفتين⁴ احدهما سمائي لطيف والاخر ارضي كيف ولما كان المسيح من جوهر اللاهوت الحي الاثني الذي لا يموت وجوهر الناسوت الموات وصار المعينين بالايحاد واحد⁵ قوم واحد من قومين طبيعة واحدة من طبيعتين مشية واحدة من مشيتين فهذه الوجدانية⁶ التي صارت امتنعوا ان يقولوا مات لان ليس كل واحد ما⁷ يوصف الا باشرف ما فيه لذلك⁸ قالوا دفن ولم يقولوا مات وأما قولهم

وقام من بين الاموات — اي انّ هذا الجسد الماخوذ من طبيعة البشر⁹ لم يكن * f. 87 v.
له قدرة على القيام من الموت ابداً لولا انّ الاله الكلمة كان متحداً به وبوجود الاتحاد الذي قدر الجسد على القيام من بين الاموات كما قالوا الابهاء الثلثماية وثمانية عشر وقولهم

1. C بالمسامير. — 2. BC جده. — 3. B add. ان. — 4. C مختلفين. — 5. B المعارين. — 6. C الواحد. — 7. B om. ما. — 8. B كذلك. — 9. B طبيعتنا.

clous déchirants et par le coup de lance, venant à la suite des trente-neuf coups de fouet. Les moqueries, les insultes et les crachats furent les souffrances de l'âme. A cause de tous ces * mauvais traitements, ils ont dit : *et a souffert*, c'est-à-dire dans son âme et dans son corps à la fois.

* f. 87 r. *Et a été enseveli*. Ils n'ont pas dit « et il est mort », quoiqu'ils fussent assurés de sa mort sur la croix. Car, nous l'avons déjà dit, on ne conçoit le Christ que sous deux aspects différents, l'un céleste et subtil, l'autre terrestre et matériel. Le Christ étant composé de la substance divine, vivante, éternelle et immortelle et de la substance humaine qui est mortelle et, les deux, par l'union, formant un seul être, une seule personne de deux personnes, une seule nature de deux natures, une seule volonté de deux volontés, ils se sont abstenus de dire que la chose ainsi unie est morte. Car toute chose doit être décrite par sa qualité la plus excellente. Voilà pourquoi ils ont dit : *et a été enseveli*, mais non pas « il est mort ».

* f. 87 v. *Et est ressuscité d'entre les morts*. * Ce corps tiré de la nature humaine n'aurait jamais eu la puissance de ressusciter d'entre les morts, si Dieu le Verbe ne lui avait pas été uni; mais, grâce à cette union, il eut la force de ressusciter d'entre les morts, comme l'ont dit les trois cent dix-huit Pères.

في اليوم الثالث — اي آه¹ لما كان الموت الطبيعيّ شمل الجسد المصلوب عن خطايانا برضى اللاهوت المتّحد بالجسد وقبول الموت فيه برضا² عن قدره في عاشر ساعة من يوم الجمعة وبقي من النهار ساعتين فاضيف³ النهار اجمع لتلك الساعتين الذي⁴ هما احد اجزاء⁵ النهار وليلة السبت ويوم السبت وليلة الاحد وقام باكر يوم الاحد⁶ وهو اليوم الثالث وقولهم

كما في الكتب * f. 88 r. — اي انّ الكتب المدخّرة الناموسية الذي يظنّ⁷ فيها حياة الابد كما قال الذي قام فكلّ⁸ هذه المكتوبات من الصلب والالام⁹ والدفن والقيامة منها مذكورا¹⁰ لاجل ذلك قالوا كما في الكتب وقولهم

وصعد الى السماء — اي انّ القدرة الربانية الذي¹¹ كان يسترها عن الناس والشيطان باظهار الضعف واظهار النقص لما جاهد الشيطان وغلبه وقهره وملك عليه افشى¹² هذا الوقت هذا السرّ باتمام المكتوب ظهرت القوّة الالهية والقدرة الربانية جهاراً¹³ من غير تكتم ما

1. B. أن. — 2. BC. برضى. — 3. B. فاضيف. — 4. B. اللتين. — 5. B. خرا. — 6. C. add. وهو يوم الاحد. — 7. B. النبي تظن. — 8. B. بكل. — 9. C. الالام. — 10. B. جهاراً. — 11. B. التي. — 12. B. انشى. — 13. B. جهاراً.

Le troisième jour. Quand la mort naturelle se fut emparée du corps crucifié pour nos péchés, avec l'assentiment de la divinité unie à ce corps; quand il eut reçu la mort par le bon plaisir de sa puissance, à la dixième heure du vendredi, dont il restait encore deux heures, le jour tout entier fut compris dans ces deux heures qui en étaient une partie; puis il y eut la nuit et la journée du samedi; puis, la nuit du dimanche; et il ressuscita à l'aube du dimanche, qui est le troisième jour.

* *Comme il est dit dans les Écritures.* Il s'agit des Écritures de choix qui * f. 88 r. contiennent la Loi et dans lesquelles nous avons la croyance de trouver la vie éternelle, selon la parole du Ressuscité¹. Toutes ces Écritures mentionnent le crucifiement, la passion, l'ensevelissement, la résurrection, et c'est pourquoi [les Pères] ont ajouté : *Comme il est dit dans les Écritures.*

Et est monté aux cieux. La puissance souveraine qu'il avait cachée aux hommes et à Satan, en laissant paraître de la faiblesse et de l'impuissance, jusqu'à ce qu'il eut combattu, vaincu, dompté et subjugué Satan, lui fit alors dévoiler ce mystère par l'accomplissement des Écritures : la force divine et la puissance souveraine apparurent ouvertement sans voile quelconque,

1. Cf. Jean, v, 39.

هو كما كان يقول قبل ذلك لا تعلموا احدًا بالرويا حتى يقوم ابن الانسان من الاموات
 * f. 88 v°. لکنه بقوة لاهوته صعد جهاراً من بعد قيامته من الاموات * باربعين يوماً يوم الخميس
 وحال صعوده را¹ عين² الرسل الاطهار تنظر³ اليه فعند ذلك ظهر اجناد ملايكة سمايين
 وقالوا للرسل الاطهار ما بالكم قياماً تفترسون ايتا الرجال الجليليون هذا يسوع الذي صعد
 عنكم الى السماء هكذي⁴ ياتي كما رايتموه صاعداً⁵ الى السماء واما قول الملايكة
 السمايين هذا يسوع ولم يذكره⁶ باسم اخر لا⁷ الملائكة الذي⁸ بشروا بمولده من
 العذرى حال ميلاده بقولهم⁹ ستقبلين حبلاً وتلدن ابناً ويدعى اسمه يسوع
 فكما خرج يسوع من ابواب¹⁰ بطن العذرى هكذي¹¹ يسوع صعد وعبر من ابواب¹²
 السموات واقام¹³ بعد صعوده عشرة ايام في كل طغمة يوم واحد * وهي تعطيه تسبحة الغلبة
 * f. 89 r°. ولما تجاوز العشرة¹⁴ طغمتا¹⁵ في عشرة ايام وصار الى كرسي مجده الذي كان به اولاً¹⁶
 حينئذ ارسل الروح القدس كمياعده الصادق واما قولهم

1. BC. راجي. — 2. B. عيون. — 3. B. ينظرون. — 4. BC. هكذا. — 5. B. صاعد. — 6. B.
 يدركه. — 7. B. لان. — 8. B. الدين. — 9. B. بقوله. — 10. B. om. ابواب. — 11. BC.
 هكذا. — 12. C. om. ابواب. — 13. B. add. من. — 14. B. العشر. — 15. C. طغمتا. — 16. B.
 add. لم يختر منه ابداً.

comme il l'avait prédit : *N'instruisez personne de cette vision jusqu'à ce que le
 Fils de l'homme soit ressuscité d'entre les morts*¹. Par la force de sa divinité, il
 * f. 88 v°. monta au ciel ouvertement, * un jeudi, quarante jours après sa résurrection.
 Et pendant son ascension, il vit les yeux des saints Apôtres qui le regardaient.
 Mais des armées d'anges célestes parurent alors qui dirent aux saints Apôtres :
*Hommes de Galilée, pourquoi restez-vous debout à regarder ? Ce Jésus qui est monté
 au ciel du milieu de vous, viendra de la même manière que vous l'avez vu montant
 au ciel*². Les anges célestes dirent *ce Jésus*, sans ajouter d'autre nom, parce
 que c'étaient les mêmes anges qui avaient annoncé sa naissance de la Vierge,
 quand le moment serait venu, en disant : *Tu deviendras enceinte et tu enfan-
 teras un fils qui recevra le nom de Jésus*³.

De la même manière que Jésus sortit du sein de la Vierge, ainsi, en
 montant, il passa par les portes des cieux. Après son Ascension, il resta dix
 * f. 89 r°. jours parmi les chœurs des anges, un jour dans chacun ; * et ils le glorifiaient
 de sa victoire. Quand il eut traversé les chœurs dans l'espace de dix jours,
 et qu'il fut parvenu au trône de gloire où il était jadis, il envoya le Saint-
 Esprit selon sa véridique promesse.

1. Matth., xvii, 9. — 2. Actes, i, 11. — 3. Luc, i, 31.

وجلس عن يمين الاب — اي انّ اليمين نور والشمال ظلمة واليمين عزّة والشمال ذلّة وعلى كلّ حال اليمين له القدرة والبطش والحركة والشمال ضعيفاً عن ذلك كلّه ولاجل ذلك¹ قالوا جلس عن يمين الاب اي انّ الناسوت الذي اتّحد به الابن الازلي ورفعه بقوّته العزيزة في الهوا الى² حيث صار الى اعلا المنازل العلويّة ثم اجلس ذلك الجسد في نوره البسيط المحض³ وصار ذلك النور داخل⁴ في ذلك الجسد بالاتحاد خارجاً منه يضي على العوالم * فوق الفوق ولم يكون⁵ بعد الاتحاد⁶ افتراق ابدأ وقولهم

وسياتي⁷ ايضاً — اي أنّه كما صعد بالجسد متّحداً به هكذا ايضاً ياتي لسنظره⁸ ساير الاعين التي⁹ تستحقّ رويته¹⁰ كما رايته وهو صاعداً¹¹ والتي¹² لم تراه¹³ صاعداً وحينئذ¹⁴ تنوح جميع¹⁵ قبائل الارض التي لم تومن كما قال هذا الاتي من فمه المقدّس واما قولهم في مجده — فانه ياتي¹⁶ ثاني¹⁷ مرّة ليس كمثل المرّة الاولى خفياً عن الناس

1. B om. ... اليمين له القدرة. — 2. B om. الى. — 3. المخص ABC. — 4. B داخلًا. — 5. B يمكن. — 6. الاتحاد. — 7. B om. و. — 8. B لسنظره. — 9. C الذي. — 10. AB راند. — 11. B صاعدًا. — 12. B om. التي. — 13. B تراه. — 14. BC om. و. حينئذ C. — 15. B om. جميع. — 16. A ثان. — 17. B om. ثاني.

Et est assis à la droite du Père. La droite, c'est la lumière; la gauche, ce sont les ténèbres; la droite, c'est l'honneur; la gauche, c'est l'abjection; toujours la droite possède la puissance, le courage et l'action, tandis que la gauche en est privée. Voilà pourquoi ils ont dit : *et il est assis à la droite du Père.* Il s'agit de l'humanité à laquelle le Fils éternel est uni et que, par sa puissance suprême, il a élevée dans les airs jusqu'au plus haut des séjours supérieurs. Il a fait assooir ce corps dans sa lumière simple et pure, et cette lumière, grâce à l'union [hypostatique], pénètre ce corps et, sortant de lui, brille sur les mondes * les plus élevés; et il n'y aura jamais plus de sépa- * f. 89 v°.

Et il viendra de nouveau. Comme il est monté uni à son corps, ainsi viendra-t-il de nouveau pour être contemplé dans le même état par tous les yeux qui mériteront de le voir : soit qu'ils l'aient vu monter le jour de l'Ascension, soit qu'ils ne l'aient pas vu monter. Alors *toutes les tribus de la terre* qui n'auront pas cru *se lamenteront*¹, comme l'a dit par sa bouche sainte Celui qui doit venir.

Dans sa gloire. Il viendra la seconde fois, non pas comme la première,

1. Matth., xxiv, 30 et Apoc., i, 7.

والشياطين لكنّه ياتي بمجده وعظمته بالابواق الخاققة والرعود والزلازل ونهر النار قدّامه يجري¹ بعد اظلام الشمس وعدم اعطاء القمر ضوهه وتساقط الكواكب من السماء كالورق من التينة وقوات السماء ترتجّ وظهور علامة ابن الانسان* الذي هو الصليب الكريم المجيد. * f. 90 r°. فهذه كلّها هي² مجده الذي يظهر به واما قولهم

ليدين الاحياء والاموات — يشهد³ بذلك قوله الطاهر من فمه الطاهر في انجيله الطاهر انّ الاب لم⁴ يدين احداً بل اعطا الحكم كلّه⁵ للابن وكما انّ الاب له الحياة في ذاته كذلك اعطى للابن⁶ الحياة فيه واعطاه ان يكون يحكم لانه ابن البشر لاجل ذلك قالوا يدين واما قولهم الاحياء والاموات اما الاحياء فهم القوم الاحياء الى زمان اتيانه المجيد واما الاموات⁷ الذين ماتوا منذ اول العالم وقولهم⁸ الذي لا اقضى لمملكته⁹ — اي انّ بعد ان حصل للناسوت الماخوذ منّا هذا المجد

1. A. بحرى, C. تجرى. — 2. B. حر. — 3. فيشهد B. — 4. B. لا. — 5. B. om. لله. — 6. B. الابن. — 7. BC add. فهم. — 8. B. قوله, C. واما قولهم. — 9. C. انقضت لملكته.

caché aux hommes et aux démons, mais dans sa gloire et dans sa grandeur, au son des trompettes retentissantes, accompagné de tonnerres et de tremblements de terre, précédé de l'éclat du feu, après que le soleil se sera obscurci, et que la lune aura refusé sa lumière. Les étoiles tomberont du ciel à l'envi, comme les feuilles du figuier, les vertus d'en-Haut seront ébranlées, et le signe du Fils de l'homme, * c'est-à-dire sa croix vénérable et glorieuse, paraîtra¹. Tout cela constituera la gloire dans laquelle il se montrera.

Pour juger les vivants et les morts. Cela est attesté par sa parole sainte tombée de sa bouche sainte dans son saint Évangile : *Le Père ne juge personne, mais il a remis tout jugement au Fils*². *Comme le Père a la vie en lui-même, ainsi il a donné au Fils d'avoir la vie en lui-même et il lui a donné le pouvoir de juger, parce qu'il est le Fils de l'homme*³. Voilà pourquoi ils ont dit : *pour juger*. Ils ajoutent : *les vivants et les morts*. Les vivants, ce sont les hommes encore en vie au moment de son avènement glorieux; les morts, ce sont les hommes qui auront connu le trépas depuis le commencement du monde.

Et son règne n'aura point de fin. Après avoir acquis, par l'union [hypostatique], cette gloire immense et cette élévation parfaite, l'humanité qu'il nous

1. Cf. Matth., xxiv, 29-31; Marc, xiii, 24-26. — 2. Jean, v, 22. — 3. *Ibid.*, 26-27.

العظيم والشرف العيمم بالايْتِحاد لم يكن بعد الايْتِحاد * اقتراق فلزم من هذا الملك ودوامه الى اباد¹ الابد وقولهم

ونومن بالروح القدس — اي انه كما صدقنا وحققنا بالقنومين الذي² هما قنوم الاب الضابط الكل وقنوم الابن الازلي المتجسد كذلك نحن محققون ومصدقون وجود³ قنوم الروح القدس وفعله وقولهم

الرب المحيي — اي ان هذا القنوم احد⁴ خواص⁵ الذات الالهية اي الجوهر الرباني الغير قابل العرض⁶ وقولهم المحيي اي انه صانع الحياة لكل حي وهو حياة القنومين المقدم ذكرهما اي الاب والابن وقولهم

المنبثق من الاب — اي انه⁷ منبثق من الاب الى الابن لا يفارق الاب ولا يفارق الابن⁸ ولفظة المنبثق * اي المنفجر وهي لفظة عربية لغوية وقولهم

نسجد له ونمجده — اي ان نحن كما نسجد للاب والابن الخاصتين من جوهر واحد كذلك نسجد ايضاً لهذه الخاصية⁹ الثالثة الذي هو¹⁰ روح القدس مضافاً للسجود¹¹ القنومين

1. BC ابد. — 2. B الدين. — 3. B om. ووجد. — 4. A احد. — 5. B الخواص. — 6. AC للغرض, B للغرض. — 7. A add. من. — 8. B om. ... لا يفارق الاب. — 9. C الخاصة. — 10. B لسجد. — 11. B السجود. — التي هي

a empruntée ne connaîtra plus * de séparation, mais elle sera associée à une * f. 90 v°. royauté qui durera dans les siècles des siècles '.

Et nous croyons au Saint-Esprit. Comme nous croyons avec certitude aux deux personnes qui sont celle du Père tout-puissant et celle du Fils éternel et incarné, ainsi nous affirmons et nous regardons comme certaines l'existence et l'action de la personne du Saint-Esprit.

Seigneur et vivifiant. Cette personne est une des propriétés de l'essence divine, c'est-à-dire de la substance souveraine, qui ne peut recevoir d'accidents. Quant au mot *vivifiant*, il signifie qu'elle donne la vie à tout être vivant et qu'elle est la vie des deux personnes déjà mentionnées, le Père et le Fils.

Qui procède du Père, c'est-à-dire qui procède du Père pour aller au Fils, sans quitter ni le Père ni le Fils. La locution *qui procède* * signifie « qui dérive » * f. 91 r°. et c'est un sens particulier donné à ce terme arabe.

Nous l'adorons et nous le glorifions. Comme nous adorons le Père et le Fils, deux personnes d'une seule substance, ainsi nous adorons également cette troisième personne qui est le Saint-Esprit, l'associant dans notre adoration

1. Cf. Dan., vii, 14; Luc, i, 32-33.

المذكورين لأنّه أيضاً من جوهرها الواحد المسجود له فينبغي له السجود وقولهم ونمجدّه اي أنّا نحن لما رأينا الانجيل المقدّس قد اخبر أنّ الروح القدس حلّ¹ على التلاميذ الاطهار شبه السنة ناريتة واعظاهم النبوت وقوة شفاء الامراض وترجمة الالسن واقسام² القوى³ وكلّ ذلك صادر عن فعل قنوم الروح القدس صانع الحياة مجدنا عظمته لفعل^{*} المعجزات. * f. 91 v°.

الخاتمة عقول البشر وقولهم
مع الاب والابن — اي أنّا كما⁴ نسجد ونمجدّ هذا⁵ القنوم الخفيين عن الابصار الذين هما الاب والابن كذلك نسجد ونمجدّ⁶ هذا القنوم العظيم الخفي عن الابصار الذي لم⁷ يظهر للناس الا اثار افعاله وقولهم
المتكلّم في الانبياء — اي أنّه الذي حلّ في الانبياء من قديم الدهر حتّى تكلموا بما لم يكن قبل كونه من تجسّد سيدنا المسيح وظهوره على الارض وفي⁸ القديسين الاخرين الذين تكلموا بما يكون قبل كونه ممّا يقع في اخر الزمان عند مجيء المسيح الكذاب وغيره وإمّا⁹ قولهم

هذا. B om. — 6. C. حده. — 5. C. كنا. — 4. B. كنا. — 3. C. القوة. — 2. B. واشتاق. — 1. B. حالا. —
... اما. B om. — 9. B om. و. — 8. B om. لم. — 7. B om. القنومين ...

aux deux personnes mentionnées, parce qu'il fait partie lui aussi de leur substance unique et adorable. *Et nous le glorifions* : après avoir vu ce que le saint Évangile nous enseigne sur l'Esprit-Saint qui descendit sur les saints disciples sous la forme de langues de feu, et qui leur donna la prophétie, le pouvoir de guérir les maladies, l'interprétation des langues et plusieurs autres pouvoirs, qui leur donna tout cela par l'action de sa personne, auteur
* f. 91 v° de la vie, nous glorifions sa grandeur opératrice * de prodiges qui confondent l'intelligence humaine.

Avec le Père et le Fils. Comme nous adorons et glorifions ces deux personnes invisibles, le Père et le Fils, ainsi nous adorons et glorifions cette personne sublime et invisible qui ne s'est montrée aux hommes que par les traces de ses œuvres.

Qui a parlé par les Prophètes. C'est [le Saint-Esprit] qui est descendu sur les Prophètes depuis les anciens temps, en sorte qu'ils ont annoncé par avance ce qui n'était pas encore, concernant l'incarnation de Notre-Seigneur le Christ et son apparition sur la terre; et [il est descendu] sur les Saints venus plus tard¹, en sorte qu'ils ont annoncé, avant que cela soit, ce qui doit survenir à la fin des temps, lorsque l'Antechrist et d'autres arriveront.

1. Les Apôtres et les Évangélistes.

وبالبيعة¹ الواحدة الجامعة الرسولية — اي آتاً² نصدق ونحقق * البيعة³ الواحدة الذي⁴ هي العالم كله الذي⁵ اتباعها المسيح له المجد بدمه الكريم وقولهم الجامعة اي آتاً جمعت كما قال الانجيل المقدس شبكة القيت في البحر فجمعت من كل جنس فهذه البيعة الجامعة جمعت من كل جنس⁶ ومن كل لسان ومن كل مذهب اليها وقولهم الرسولية اي آتاً مبينة على صخرة ايمان الرسل الاطهار وتعاليمهم وقولهم ونعترف بعمودية واحدة — اي آتة كما كان موت المسيح دفعة واحدة كذلك المعمودية لم يكون⁷ غير دفعة واحدة لانها مماثلة موت المسيح له المجد ودفنه والظهور منها كالقيام من الموت وقولهم

لمغفرة⁸ الخطايا — اي ان الانسان اذا اختار المعمودية المقدسة لنيلة الحياة الدائمة ياتي للكاهن⁹ ويعترف له بخطايه كلها ويعمل عليه قانوناً على ما يقتضيه علم الكاهن من احوال¹⁰ الشخص وملازمة الوقت ويعتره ويشهره كما تعرنا¹¹ سيدنا له المجد قبل نزوله

1. B بالبيعه, C om. و. — 2. C آتاً. — 3. بالبيعه C. — 4. BC التي. — 5. B التي, C om. الى B. — 6. B om. ... فهذه البيعة ... هي العالم ... — 7. BC. تكن. — 8. لمغفرت C. — 9. B. — 10. C om. احوال. — 11. B تعرى الكاهن.

Et en l'Église une, catholique et apostolique. Nous croyons fermement * en * f. 92 r°. l'Église une qui est le monde entier et que le Christ (à lui la gloire!) s'est acquise par son précieux sang. — Leur parole *catholique* signifie « qui réunit ». Comme le dit le saint Évangile, elle est *un filet jeté dans la mer et ramassant des poissons de toute espèce* ; ainsi l'Église catholique rassemble des hommes de toute espèce, de toute langue et de toute opinion religieuse. — Leur parole *apostolique* signifie qu'elle est bâtie sur la pierre de la foi des saints Apôtres et sur leurs enseignements.

Et nous confessons un seul baptême. Comme le Christ est mort une seule fois, ainsi le baptême n'est donné qu'une seule fois, parce qu'il est la ressemblance de la mort et de la sépulture du Christ (à lui la gloire!) et que la sortie de la piscine représente sa résurrection.

Pour la rémission des péchés. Lorsqu'un homme désire le saint baptême, pour obtenir la vie éternelle, * il va trouver le prêtre et lui confesse tous ses péchés. Le prêtre lui impose une pénitence en rapport avec la connaissance qu'il a de l'état de l'individu et des circonstances; puis il le dépouille de tous ses vêtements comme fut dépouillé Notre-Seigneur (à lui la gloire!) avant de

الى القبر الذي هو مثال المعمودية عندنا وكما فعل ايضاً يوحنا المعمدان بكلمة من¹ كان² ياتي اليه معترفاً لخطايه³ كما شهد الانجيل انَّ يوحنا كان يعمد الناس في نهر⁴ الاردن معترفين بخطاياهم فاذا اقرَّ الانسان بخطايه غفرها له لاجل ذلك نسبها الاباء الذين رتبوا الامانة لمغفرة الخطايا واما قولهم

وتنتظر قيامة الاموات — اي انَّ القوَّة الالهية اقامت⁵ العازر من القبر بعد اربعة ايام كذلك يقيم جميع الناس ايضاً بعد الاف سنين في يوم الدين واما قولهم

وحياة⁶ * الدهر الاتي امن — اي انَّ نحن البشر المومنين بالسيد المسيح بمشابهة⁷ بشبه⁷ موته بالمعمودية المقدسة وقيامتنا منها كما رسم هو وقال لتلاميذه امضوا وتلمذوا كل الامم واعدوهم بسم⁸ الاب والابن والروح القدس فمن امن واعتمد خلص ومن لم يؤمن يدان ونحن معشر المومنين به قد امنا به واعتمدنا على اسم الثالوث المقدس واكلنا من جسده الطاهر⁹ وشربنا من دمه الزكي كما قال من ياكل جسدي ويشرب دمي له الحياة

1. B. لكلم. — 2. B. om. كان. — 3. BC. بخطايا. — 4. C. ببحر. — 5. C. اقامة. — 6. A. وحيا. B. حياة في loco. — 7. C. نشبه. — 8. B. باسم. — 9. C. pro المقدس.

descendre dans le sépulcre qui est pour nous l'image du baptême et comme faisait aussi Jean-Baptiste pour tous ceux qui venaient à lui confessant leurs péchés. Au témoignage de l'Évangile, en effet, Jean baptisait dans le fleuve du Jourdain ceux qui les confessaient¹. Lorsque l'homme avoue ses péchés, ils lui sont pardonnés. Voilà pourquoi les Pères qui ont établi [le symbole] de la foi attribuent au baptême la rémission des péchés.

Et nous attendons la résurrection des morts. La puissance divine qui a ressuscité Lazare du tombeau après quatre jours², ressuscitera également tous les hommes après des milliers d'années, au jour du jugement.

* f. 93¹⁶. *Et la vie * du siècle à venir. Amen.* Nous sommes le peuple croyant de Notre-Seigneur le Christ par le saint baptême où nous avons imité sa mort et sa résurrection, comme il l'avait prescrit à ses disciples : *Allez, instruisez toutes les nations et baptisez-les au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit*³. *Celui qui croira et recevra le baptême sera sauvé, mais celui qui ne croira pas sera condamné*⁴. Nous, société des croyants, nous avons cru en lui et nous avons été baptisés au nom de la Trinité sainte; nous avons mangé son corps très saint et bu son sang précieux, selon sa parole : *Celui qui mange mon corps et boit mon sang aura la vie éternelle*⁵. *Il ne vient point en jugement, mais il est*

1. Cf. Matth., III, 5-6. — 2. Cf. Jean, XI, 17 et 38-44. — 3. Matth., XXIII, 19. — 4. Marc, XVI, 16. — 5. Jean, VI, 55.

الموتودة وليس يحضر ليدان لكن قد انتقل من الموت الى الحياة وهذه هي الحياة التي نرجوا حصولها امنين بمتة وكرمه وخفي لطفه في الدهر الاتي معه نسبحه وتقدس ونمجده مع الملائكة على ما اولانا من نعمه¹ في الخلود السرمدي * والتمجيد الابدي الى اباد الابد * f. 93 v.
ثم بعد ذلك يرفع الكاهن الصليب باعلا ذراعيه ويقول يا الله ارحمنا واسمعنا² وارفع غضبك عنا وتراف علينا واغفر لنا خطايانا والعلّة في رفعه ليذكر³ المسيح عند رفعه⁴ الصليب بارتقاعه هو⁵ على الصليب لآتها هي الاشارة التي اوجبت الرحمة⁶ على الخليقة برفع من رفع عليها ثم يصرخ الشعب قائلين يا رب ارحم احد⁷ واربعين دفعة والعلّة في كونها احد⁸ واربعين لا اقل ولا اكثر كون السيد⁹ له المجد جلد تسعة وثلاثون¹⁰ جلدة وضرب بقصة¹¹ في راسه الممجدة ضربة¹² واحدة وطعن في جنبه طعنة واحدة فصارت

1. B. نعمتد. — 2. C. اسمعنا وارحمنا. — 3. B. لندكر. — 4. B. رفعنا. — 5. B. om. حر. C. في كيرياالبحون احد واربعين. — 6. A. للرحمة. — 7. C. واحد. — 8. C. واحد. — 9. B. واحد. — 10. C. وثلاثين. — 11. B. وفي قصبه. — 12. C. المصروب.
في كونها... loco ... دفع لا اكثر ولا اقل كون ان السيد C. om. — 12. C. المصروب.

*passé de la mort à la vie*¹. Telle est la vie que nous espérons obtenir avec lui dans le siècle futur, confiants que nous sommes dans sa grâce, dans sa générosité et dans le secret de sa bonté. Pour les faveurs qu'il nous aura accordées, nous le louerons, nous célébrerons sa sainteté, nous le glorifierons avec les anges dans l'éternité * et dans la gloire qui ne finit pas, au siècle * f. 93 v. des siècles.

Après cela², le prêtre élève la croix à l'extrémité de ses bras, en disant : « O Dieu, ayez pitié de nous, écoutez-nous, détournez de nous votre colère, montrez-nous votre clémence et pardonnez-nous nos péchés ! » La raison pour laquelle le prêtre élève la croix c'est pour nous rappeler que le Christ l'éleva quand il y fut lui-même suspendu : elle est le signe qui impose la miséricorde envers la créature, grâce à Celui qui y fut élevé. Ensuite le peuple dit à voix haute : « Seigneur, ayez pitié. » quarante et une fois. La raison de ce nombre quarante et un, ni plus ni moins, c'est que le Seigneur (à lui la gloire !) reçut trente-neuf coups de fouet, fut frappé une fois avec un roseau sur sa tête sacrée et reçut un coup de lance dans son côté, en sorte que le nombre des coups s'éleva à quarante et un. Telle est la raison pour laquelle le peuple

1. Jean, v, 24. — 2. C'est-à-dire après la récitation ou la lecture du Symbole.

تتمة¹ الجملة احد واربعين ضربة وهي العلة في استصراخ الشعب احد واربعين² كرياتيصون
لمساواة³ العدد في الجلد والظعن

* f. 94 r°.

* الباب الخامس والثلاثين

في ذكر اوقات الصلوات

هذا ترتيب كل صلاة في وقتها⁴ واوقات⁵ الصلاة المفروض على الانسان سبع دفعات
في اليوم واللييلة⁶ اولهم سحرًا جدًا وقت القيامة المقدسة قيامة المسيح تسيحًا له في وقت
قيامته والساعة الثالثة من النهار لحلول⁷ الروح القدس في وقتها ولاجل طلوع المسيح على
خشب الصليب فيها والسادة لاجل صلب المسيح ودق المسامير في يديه ورجليه والتاسعة
لاجل ذواقه⁸ الخل والمرارة والغروب لاجل نزوله من⁹ خشبة الصليب لانهم قالوا¹⁰ هذه
الاجساد لا تثبت على صلبها¹¹ واما صلاة النوم لاجل حلوله بالقبر ولايتها اخر ساعة من

1. B om. تتمّة. — 2. C loco دسح. احد واربعين. — 3. B بمساواة، C لمساوات. — 4. B
om. ... هذا ترتيب. — 5. BC om. و. — 6. C لييلة. — 7. C لحلول. — 8. B
صلبانها. — 9. BC add. على. — 10. B add. ان. — 11. B add. دوقه.

crie quarante et une fois : *Kyrie eleison* ; c'est pour éгалer le nombre des coups
de la flagellation, auxquels s'ajouta un coup de lance.

CHAPITRE XXXV

* f. 94 r°.

* DES HEURES DE LA PRIÈRE.

Voici l'ordre des prières prescrites à l'homme sept fois par jour et par
nuit et qui doivent être récitées en leur temps. La première se fait de très
grand matin, à l'heure de la sainte résurrection du Christ, pour lui offrir nos
louanges à ce moment ; [la deuxième], à la troisième heure du jour, celle où
le Saint-Esprit descendit, celle où le Christ monta sur la croix ; [la troisième],
à la sixième heure, celle où le Christ fut crucifié, où les clous furent enfoncés
dans ses pieds et dans ses mains ; [la quatrième], à la neuvième heure, celle
où il goûta le vinaigre et le fiel ; [la cinquième], au coucher du soleil, c'est-
à-dire au moment où il fut descendu du bois de la croix, car [les Juifs] avaient
dit : « Il ne faut pas que ces corps restent sur la croix¹. » Quant [à la sixième

1. Cf. Jean, XIX, 31.

* f. 94 v°. * عمر الانسان في نهاره لانّ النوم¹ هو الموت الصغير وأما صلاة نصف الليل يقول² المسيح في الانجيل في³ مثل العشرة عذارى⁴ انّ العريس يأتي في نصف الليل وصرخ الصوت ها هوذا العريس قد أقبل اخرجن للقاءه فوجب من ذلك تيقظ الناس واستعدادهم للقاء الختن السماوي الذي هو عريس الكنيسة لانّ الانجيل يقول من له عروس فهو⁵ عريس والعروس هي⁶ الكنيسة الجامعة⁷ والعريس هو المسيح وايضاً لقول⁸ داود⁹ النبي سبع مرّات في¹⁰ كلّ يوم اباركك على احكام عدلك واليوم اسم مشتمل على النهار والليل

الباب السادس والثلاثين

في ذكر ما يلزم من الصدقات

والمعتمد ايضاً يلزمه صدقة على قدر حاله عند كهولته¹¹ * لقول¹² الانجيل المقدّس * f. 95 r°.

1. A اليوم. — 2. BC add. السيد. — 3. C om. في. — 4. B العشر عذارى. — 5. B هو. — 6. B هو. — 7. C والجماعة. — 8. B يقول. — 9. BC داود. — 10. B om. في. — 11. C om. عند كهولته. — 12. C كقول.

appelée] prière du sommeil, elle est faite parce qu'il fut alors descendu au sépulchre et parce que cette heure est, pour ce jour, la dernière de la vie de l'homme : * le sommeil, en effet, est une petite mort. [Enfin] au sujet de la prière de minuit, le Christ a dit dans l'Évangile, dans la parabole des dix vierges, que l'époux viendra au milieu de la nuit : *Et une voix cria : Voici l'époux qui est venu; sortez à sa rencontre*¹.

D'où il résulte que l'on doit se tenir en éveil et se préparer à la rencontre du céleste fiancé qui est l'époux de l'Église. L'Évangile dit, en effet : *Celui qui a une épouse, c'est un époux*². L'épouse c'est l'Église, et l'époux, le Christ. Et le prophète David disait aussi : *Sept fois le jour je te bénis à cause des lois de ta justice*³. Le mot « jour » comprend à la fois le jour et la nuit.

CILAPITRE XXXVI

DU DEVOIR DE L'AUMÔNE.

A tout baptisé parvenu à l'âge d'homme, incombe l'obligation de faire

1. Matth., xxv, 6. — 2. Jean, iii, 29. — 3. Ps. cxviii, 164.

عن¹ فم الرب انه² قال طوبى³ للرحماء فاتهم يرحمون ولقول⁴ بولس⁵ الرسل مهما فضل عنكم يكون سداً⁶ لاقلال اخرين ولقول⁷ الانجيل ايضاً⁸ اعطوا رحمة وكل شيء اذن⁹ يتطهر لكم ولقول¹⁰ الله في التوراة¹¹ عن اخراج العشور ولو اردنا التطويل في كل معنى لطال الكلام

الباب السابع والتلثين

في ذكر¹² ما يلزم من¹³ المحبة للغريب والقريب

ثم بعد ذلك المحبة الكاملة لله تعالى وللغريب كما قال موسى¹⁴ واستشهد بذلك الانجيل المقدس من التوراة من¹⁵ قوله ان تحب الرب الهك¹⁶ من كل قلبك ومن كل نفسك ومن كل قوتك¹⁷ ومن كل نيتك وان تحب قريبك مثلك هذا في الشريعة العتيقة * واما في

* f. 95 v°.

1. BC. من. — 2. B. لاند. — 3. C. طوبا. — 4. B. ويقول. — 5. C. بولص. — 6. C. سدادا. — 7. B. ويقول. — 8. B. المقدس loco. ايضاً. — 9. B. اذ. C. ادا. — 10. B. ويقول. — 11. C. add. ايضاً. — 12. C. om. في ذكر. — 13. B. om. من. — 14. A. لموسى. — 15. BC. ومن. — 16. C. الاكث. — 17. B. om. ومن كل قوتك.

* f. 95 v°. l'aumône selon ses moyens, * comme il résulte de cette parole du saint Évangile, tombée des lèvres du Seigneur : *Bienheureux les miséricordieux, car ils obtiendront miséricorde*¹, et de cette autre de l'apôtre Paul : *Que tout votre superflu mette fin à l'indigence des autres*², et de cette seconde parole de l'Évangile : *Donnez l'aumône et toutes choses alors seront pures pour vous*³, et enfin de la parole de Dieu dans la Thora, concernant le payement de la dime⁴.

Si nous voulions nous étendre sur ce sujet, notre discours serait fort long.

CHAPITRE XXXVII

DES DEVOIRS DE LA CHARITÉ A L'ÉGARD DE L'ÉTRANGER ET DU PROCHAIN.

Vient ensuite la charité parfaite à l'égard de Dieu (qu'il soit exalté!) et à l'égard du prochain, comme Dieu l'a dit à Moïse et comme le saint Évangile en témoigne, empruntant cette parole à la Thora : *Tu aimeras le Seigneur ton Dieu de tout ton cœur, de toute ton âme, de toute ta force, de toute ta pensée et tu*

1. Matth., v, 7. — 2. II Cor., viii, 14. — 3. Luc, xi, 41. — 4. Cf. Ex., xxii, 29 et Lévit., xxvii, 30.

الشرعة الحديثة قول المخلص لتلاميذه بهذا يعلم كل احد¹ انكم تلاميذي اذا ما احببتم بعضكم بعضاً وفي موضع اخر يقول هذه وصيتي لكم² ان يحب بعضكم بعضاً وفي³ موضع اخر يقول⁴ انما اوصيتكم بهذا لكي يحب⁵ بعضكم بعضاً وقوله ايضاً ما من حب اعظم من هذا ان يدل الانسان نفسه عن احبائه ولست اسميكم الان عبيداً لان العبد لا يعلم ما يصنع سيده لكن سميتكم⁶ احبائي⁷ ان عملتم كل ما اوصيتكم به ولم يوصينا ويؤكد علينا في شيء غير المحبة

الباب الثامن والثلاثين

في ذكر ما يلزم من الاتضاع

واما الاتضاع المضطر⁸ الى⁹ وجوده وعمله فاول ذلك قول الانجيل ان الله يضع¹⁰ المستكبرين* ويعطي النعمة¹⁰ للمتواضعين وقول القتاليقون تواضعوا تحت يد الله العزيرة وهو

1. C احدا. — 2. C om. لكم. — 3. A om. في. — 4. C om. يقول. — 5. B ان وصيتي. — 6. B اسميتكم et add. تلاميذي. — 7. BC add. احبائي. — 8. B مضطر. — 9. C om. الى. — 10. B نعمة.

*aimerai ton prochain comme toi-même*¹. Cela est tiré de l'ancienne Loi. * Dans la Loi nouvelle, nous trouvons la parole du Sauveur à ses disciples : *A ceci chacun reconnaîtra que vous êtes mes disciples, si vous vous aimez les uns les autres*². Dans un autre endroit il dit : *Mon commandement c'est que vous vous aimiez les uns les autres*³, et dans un autre : *Je ne vous commande que de vous aimer les uns les autres*⁴, et dans un autre encore : *Il n'y a pas de plus grand amour que de donner sa vie pour ses amis. Maintenant je ne vous appelle pas serviteurs, parce que le serviteur ne sait pas ce que fait son maître, mais je vous ai appelés mes amis. [Vous êtes mes amis], si vous faites tout ce que je vous commande*⁵.

Le Seigneur ne nous a commandé que la charité, il n'a insisté auprès de nous que sur elle.

CHAPITRE XXXVIII

DU DEVOIR DE L'HUMILITÉ.

Sur l'humilité qu'il est nécessaire d'avoir et de pratiquer, nous trouvons d'abord cette parole de l'Évangile : *Dieu abaisse les orgueilleux* * et donne sa

1. Luc. x, 27; cf. Deut., vi, 5. — 2. Jean, xiii, 25. — 3. Jean, xv, 12. — 4. Jean, xv, 17. — 5. Jean, v, 13-15.

يرفعكم وقول الانجيل عن الفريسيّ والعشار كان يضرب يده على صدره ويقول اللهم اغفر لي فأنتي خاطيء وقال¹ في حقّه المخاصّ الحقّ اقول لكم انّ هذا نزل الى بيته ابرّ من ذلك وقول² العذرى في صلاتها انزل الاعتراء عن الكراسي ورفع المتواضعين وقول المتخاصّ من فمه الطاهر طوباً³ للمتواضعين فأنتم يرثون الارض

وفي نفس الحقيقة لولا انّ الربّ الابن الازليّ لبس شكل العبد حتّى خلّص ادم وذريّته ما خلّص احداً منهم ولولا اتّضع ما غسل ارجل تلاميذه مثل عبد وقال لهم النبي افعله ما اتمتعونه الان ولكن فيما بعد * فاذا⁴ كنت انا معلّمكم وربّكم قد غسلت * f. 96 v°. ارجلكم فكم بالحريّ يغسل بعضكم ارجل بعض⁵ ومن ذلك كثيراً

1. B add. المخلص. — 2. B add. ستنّا. — 3. C. طوبى. — 4. B. وادا. — 5. B بعضا.

*grâce aux humbles*¹; puis la parole du *Catholicon*²: *Humiliez-vous sous la puissante main de Dieu et il vous élèvera*³; ensuite la parole de l'Évangile concernant le Pharisien et le Publicain : le publicain se frappait la poitrine avec la main, en disant : *Mon Dieu, pardonnez-moi, car je suis un pécheur*; et le Sauveur dit sur son compte : *Je vous le dis en vérité, celui-ci descendit dans sa maison plus juste que celui-là*⁴. Ajoutons la parole de la Vierge dans sa prière : *Il a renversé les puissants de leurs trônes et il a élevé les humbles*⁵, et celle-ci encore tombée des lèvres pures du Sauveur : *Bienheureux les humbles, car ils hériteront la terre*⁶.

En vérité, si le Fils éternel, le Seigneur, n'avait pas revêtu la forme de l'esclave pour sauver Adam et ses descendants, aucun d'eux n'aurait été sauvé; s'il ne s'était pas humilié, il n'aurait pas lavé, comme un esclave, les pieds de ses disciples, en leur disant : *Ce que je fais, vous ne le savez pas maintenant, mais vous le saurez ensuite*. * *Si moi, votre Maître et votre Seigneur, je vous ai lavé les pieds, à combien plus forte raison devez-vous vous laver les pieds les uns des autres*⁷! — Sur ce sujet, il y a beaucoup [d'autres paroles dans l'Écriture].

1. Jacq., iv, 6; I Pierre, v, 5. — 2. Les Épîtres catholiques. — 3. Jacq., iv, 10; I Pierre, v, 6. — 4. Luc, xviii, 10-14. — 5. Luc, i, 52. — 6. Matth., v, 4. Il y a dans l'Évangile : « beati mites ». — 7. Jean, xiii, 7, 14.

الباب التاسع والثلاثين

في ذكر ما يلزم من حلّ الحقد

وأما حلّ الحقد من القلب فقد قال الربّ اغفروا يغفر لكم لا تدينوا فما تدانوا وقال الرسول بولس¹ لا تغرب الشمس على غضبكم وقال يوحنا في القتاليقون لأنّ غضب الرجل لا يجلب تقوى الله وقال داوود النبيّ اغضبوا ولا تائموا اي ان كان الغضب مركب في حيوانية الانسان لا يخرج منه من² القوّة الى الفعل

وقال الانجيل المقدّس في بشارة متى عن العيد الذي³ حاسبهم سيدهم وترك لاحدهم ما عليه وخرج ذلك العبد⁴ وجد له⁵ على عبداً⁵ مثله مال ولم يتركه له بل مسكه وخنقه وتركه في السجن فلما رأى اصحابه العيد ما كان اتوا واعلموا سيدهم فارسل سيّد ذلك العبد وطالبه وقال⁶ كلّما⁷ كان لي عليك تركته لك لأنك سالتني اما كان⁸ يمكنك ان

1. B الرسول C بولس scribit. — 2. B om. من. — 3. C الدين. — 4. B add. * f. 97 r°. — 5. B عبد. — 6. C add. له. — 7. C ما. — 8. B om. كان.

CHAPITRE XXXIX

QU'IL FAUT S'ABSTENIR DE LA HAÏNE.

Sur la nécessité de détruire la haine dans le cœur, le Seigneur a dit : *Pardonnez et il vous sera pardonné; ne jugez pas et vous ne serez pas jugés*¹; et l'apôtre Paul : *Que le soleil ne se couche pas sur votre colère*². Jean ajoute dans le *Catholicon* : *Parce que la colère de l'homme n'amène pas la crainte de Dieu*³. Le prophète David a dit : *Mettez-vous en colère et ne péchez pas*⁴, c'est-à-dire que si la colère est inhérente à la partie animale de l'homme, elle ne doit pas passer de la puissance à l'acte.

Le saint Évangile, dans la rédaction de Matthieu, parle des serviteurs auxquels leur maître fit rendre leurs comptes. Ce maître remit sa dette à l'un d'eux. Et celui-ci étant sorti⁵ rencontra un de ses compagnons; mais, au lieu de lui remettre sa dette, il le saisit, le serra à la gorge et le laissa en prison. Quand les serviteurs, ses compagnons, virent ce qui était arrivé, ils allèrent en informer leur maître, qui fit alors appeler ce serviteur, exigea de lui le paiement de sa dette et lui dit : *Je t'avais remis en entier ta dette, parce que*

1. Luc, vi, 37. — 2. Éph., iv, 26. — 3. Jacq., i, 20. — 4. Ps. iv, 5; Éph., iv, 26.

ترحم اخوك¹ كرحمتي ايتك فامر سيده ان يباع هو وبنوه وكلما له حتى يوفي جميع ما عليه هكذا ابي السمايي يفعل بكم ان لم تغفروا لاختوتكم من كل قلوبكم وقد قال المسيح حال صلبه لمن صلبه يا ابتاه اغفر لهم لانهم ما يدرون ما يصنعون

الباب الاربعون

في ذكر ما يلزم من الطهارة

ثم ان الانسان بعد وجود هذه الفضائل جميعها * اذا قدر على اكمالها متى لم يكن * f. 97 v°.
 طاهراً لم ينتفع بذلك جميعه لان الانجيل ذكر عن فم المخلص انه قال طوباً للطاهرة²
 قلوبهم فانهم يعاينون الله³ وقال الرسول بولص⁴ بغير طهارة⁵ لا يعاين احد⁶ الله تعالى
 وطهارة⁷ الجسد توجب طهارة القلب والقلب اذا طهر يعاين الله تعالى وقال داوود النبي
 قلباً طاهراً اخلق⁸ فيي يا الله اي اذا طهر قلبي طهر جسدي

1. B. اخيتك. — 2. B. للطهارة. — 3. B. add. تعالى. — 4. B. بولس الرسول. — 5. B. احد. — 6. B. احد. — 7. B. وطهارة. — 8. B. اخلته.

tu m'en avais prié; ne pouvais-tu pas aussi avoir pitié de ton frère comme j'ai eu pitié de toi? Et son maître ordonna qu'il fût rendu, lui, ses enfants et tout ce qu'il avait, jusqu'à ce qu'il eût payé tout ce qu'il devait. C'est ainsi que mon Père céleste vous traitera, si vous ne pardonnez à vos frères de tout votre cœur¹.

Enfin le Christ, quand il était sur la croix, a dit en faveur de ses bourreaux : *Mon Père, pardonnez-leur, car ils ne savent pas ce qu'ils font².*

CHAPITRE XL

DU DEVOIR DE LA PURETÉ.

* f. 97 v°. A l'homme qui posséderait toutes ces vertus * même dans leur perfection, s'il était possible, mais qui n'aurait pas la pureté, tout cela ne servirait de rien. L'Évangile, en effet, rapporte cette parole du Sauveur : *Heureux ceux qui ont le cœur pur, car ils verront Dieu³.* Et l'apôtre Paul disait : « Sans la pureté, personne ne verra le Dieu Très-Haut⁴. » La pureté du corps exige la pureté du cœur, et le cœur, s'il est pur, verra Dieu. Le prophète David a dit aussi : *O Dieu, créez en moi un cœur pur⁵,* pour signifier que si son cœur est pur, son corps le sera.

1. Matth., xviii, 32-35. — 2. Luc, xxii, 34. — 3. Matth., v, 8. — 4. Cf. Hébr., xii, 14. — 5. Ps. l, 12.

والطهارة فضيلة عظيمة تقرب العبد من الله¹ خالقه والمسيح² حال صلبه وهو على الصليب قال ليوحنا حبيبته يا شات³ هذه اتمك والعذرى³ والدته يا امرأة هذا ابنك ومعلوم ان يوحنا لم يكن ابنها ولا هي امه وانما لما كان يوحنا في طهارة البتول العذرى استحق ان يدعى⁴ ابنها بطهارته * لطهارتها وقال الرسول⁵ من لم⁶ يستطيع ان يكون مثلي والا فليتزوج ويكفأ⁷ بالانسان⁸ العاقل بعض⁹ هذا الكلام سيما هذا كله

الباب الحادي والاربعون

في ذكر الزواج

فمن علم انه يقدر يمسك اثناء¹⁰ بالطهارة كما قال¹¹ الرسول والا¹² فليتزوج فان تزوج البكر فليس باثم لان¹³ التزويج خير¹⁴ من التوقد بالشهوة وقول¹⁵ الرسول ايضا

1. C add. تعالى. — 2. B والسيد المسيح. — 3. B وقال للعذرى. — 4. B يدعا. — 5. — B om. الرسول. — 6. B لا. — 7. C ويكفانا. — 8. BC om. ب. — 9. A نقص. — 10. B اياه. — 11. B add. بولس. — 12. B om. والا. — 13. BC فان. — 14. BC اخير. — 15. BC وقال.

La pureté est une vertu éminente qui rapproche l'homme de Dieu, son créateur. Le Christ, attaché sur la croix, dit à Jean, son bien-aimé : Jeune homme, *voilà ta mère*, et à sa mère la Vierge : *Femme, voilà ton fils*¹. On sait que Jean n'était pas le fils de Marie ni elle, sa mère; ce n'est que parce que Jean avait la pureté de la Vierge, qu'il mérita d'être appelé son fils, sa pureté * étant comparable à la sienne. Et l'Apôtre a dit : « Que ceux qui ne peuvent * f. 98 r. pas rester comme moi se marient². » Une partie de ces paroles et surtout toutes ces paroles doivent suffire à l'homme intelligent.

CHAPITRE XLI

DU MARIAGE.

« Celui qui sait, comme dit l'Apôtre, garder son corps dans la pureté, [à la bonne heure]; sinon qu'il se marie³. » *Si une vierge se marie, elle ne pèche pas*⁴; car il vaut mieux se marier que brûler⁵ de convoitise. L'Apôtre

1. Jean, xix, 26-27. — 2. Cf. I Cor., vii, 9. — 3. Cf. I Thess., iv, 4; I Cor., vii, 9. — 4. I Cor., vii, 28. — 5. I Cor., vii, 9.

انّ الذي يدفع بتوليّته للتزويج فحسناً يصنع والذي¹ لا يدفعها للتزويج فافضل احساناً² يصنع وقال الرسول انّما يشاء الله طهارتكم وان تكونوا متجنّبين الزناء كلّه فمن علم أنّه غير منضبط لما³ قاله الرسول * فليأخذ امرأة واحدة تعينه على بلوغ مقاصده
 * f. 98 v°.

تكون هذه الزيجة على الوجه المرضي سالمة من التحريمات⁴ التي تشوب الانسان وتوجب عليه الفرقة منها وهم عدّة فصول ينبغي ان⁵ تختبر قبل الخطبة سيّما الزيجة وهم القرايب⁶ بالطبع⁷ وهم الاخوة⁸ والخوات والخالات والعمّات والجّدات والقرايب بالوضع وهم شركة الرضاع⁹ في اللبن فانّهم محلّ الاخوة والقرايب بالشرع¹⁰ وهم ششابين¹¹ المعموديّة واولادهم واخواتهم وخالاتهم وعمّاتهم فانّ هولاء¹² محلّ الاباء الروحانيين والقرايب من جهة التزويج وهم اخوة العروسة وخالاتها وعمّاتها وايضاً غيرهم الزيجة براهبة ومن مضى من

1. B add. — 2. B حسناً. — 3. B كما. — 4. B التحرمات. — 5. C om. — 6. C القريب. — 7. B add. البشري. — 8. B الاخري. — 9. B الرضاعة. — 10. B add. in marg. القرايب بالمعمردي. — 11. C ششابين?. — 12. C هولاي.

dit encore : *Celui qui livre sa virginité au mariage fait bien, et celui qui ne la livre pas fait mieux*¹. Il a dit aussi : *Ce que Dieu veut, c'est votre chasteté, c'est que vous vous absteniez de tout adultère*². Quiconque se sent trop faible
 * f. 98 v° pour observer ce que dit l'Apôtre, * qu'il prenne une femme qui l'aidera à atteindre ses fins.

Ce mariage devra être fait suivant les règles et exempt des empêchements qui compromettraient l'homme et l'obligeraient à le rompre. Les empêchements sont au nombre de plusieurs : il importe de les connaître avant les fiançailles et surtout avant le mariage ; ce sont : les parents naturels, c'est-à-dire les frères et les sœurs, les tantes maternelles, les tantes paternelles et les aïeules ; les proches par convention, c'est-à-dire ceux que la même nourrice a allaités, car ils sont comme des frères ; les proches par la loi divine, c'est-à-dire les parrains du baptême, leurs enfants, leurs sœurs, leurs tantes paternelles et maternelles, car ceux-là sont considérés comme pères spirituels ; les proches par mariage, c'est-à-dire les frères de la mariée et ses tantes paternelles et maternelles. Sont encore interdits le mariage avec une religieuse ou avec une personne qui a dépassé la soixantième année, la possession
 * f. 99 r° simultanée de deux femmes, * le mariage pour la quatrième fois et au-dessus,

1. I Cor., vii, 38. — 2. I Thess., iv, 3.

* f. 99 r°. عمرها ستون¹ سنة والجمع بين زوجتين² * وزيجة الرابعة فصاعداً والتي لم تنقضي مدة
حزنها وهي سنة كاملة

وكلمًا حرّم على الرجل حرّم على الامراة مثله لانهما في المسيح واحد³ واذا
صحت⁴ الخطبة على عدم هذه الوجوه المذكورة صحت الزيجة كذلك فمتى تم ذلك
على هذا الوجه المرضي وجب استصحاب المرأة ووقوفها مع عريسها الذي⁵ هو راسها كما
قال الرسول انّ الرجل راس المرأة ووقوفها⁶ قدام هيكل الله تعالى وتقدسيهم من فم
كاهن الله العالّي⁷ وحفظه الوصيّة المتأوّدة منه عليهم⁸ ومشاركتهم⁹ جسد المسيح ودمه الذي¹⁰
به يصيروا¹¹ واحد¹² لوحيدانيته¹³ كما قال الانجيل المقدّس وما¹⁴ ازوجه الله لا يفرقه
الانسان وقد وضع الاباء في ذلك كتاب مفرد¹⁵ في الكنيسة

1. B. ستين. — 2. B. الزوجتين. — 3. B. واحدا. — 4. B. صحة. — 5. A. التي. — 6. BC
في. — 7. B. العالّي. — 8. B. عليهما. — 9. B. مشاركتهم *et add.* — 10. A. التي. —
11. C. بصيروا. — 12. BC. واحدا. — 13. B. بوحديته. — 14. C. om. — 15. B. مفردا.

le mariage de celle qui n'a pas accompli son deuil, lequel doit être d'une année entière.

Tout ce qui est un empêchement pour l'homme, l'est aussi pour la femme, car ils sont un dans le Christ¹. Si, par suite de l'absence des cas mentionnés, les fiançailles sont valides, le mariage l'est également. Et quand les choses ont été faites de la manière satisfaisante, la femme doit rester dans la compagnie de son mari, vivre avec son mari qui est son chef, comme dit l'Apôtre : *L'homme est le chef de la femme*². Ils doivent se présenter tous deux devant l'autel du Dieu Très-Haut pour être sanctifiés par la bouche du prêtre de ce Dieu très grand; ils doivent observer les recommandations qui leur sont lues par le prêtre, participer de concert au corps et au sang du Christ par lequel ils deviendront un, comme il est un, conformément à la parole du saint Évangile : *Ce que Dieu a joint, que l'homme ne le sépare pas*³. Les Pères de l'Église ont composé sur ce sujet un livre particulier.

1. Cf. Gal., III, 28. — 2. Éph., V, 23. — 3. Matth., XIX, 6.

الباب الثاني والاربعون

* في ذكر تحريم الزناء¹

* f. 99 v°.

فإنما² العلة في تحريم الحرام وتحليل الحلال فمن هذه³ وهو أنا نقول إنَّ الكبرياء⁴ تعالى ومن تردًا به هلك ولما كان الشيطان في اعلا المراتب العلوية لم يسقط الّا بتعاطية⁵ الكبرياء ولم يسبح لخالقه فلما كان الزاني مصرّ⁶ على وجود العظمة وعدم الاقرار بضعف⁷ الطبيعة وقلة الانضباط من⁸ هيجان الشهوة وينكر هذا جميعه ويقول ما اخطيت وما فعلت ذلك حرّم عليه الفعل لوجود عظمته وكبرياءه ولما كان المتزوج قد ابدى⁹ التواضع وعمل وليمه ودعا الناس اليها ومن جملتهم الكهنة ليحضروا عنده¹⁰ ليلة¹¹ زواجه فكأنه¹² بلسان حاله اشهد على نفسه الجميع¹³ * وكهنة الله تعالى واقتر لهم بالضعف¹⁴ بالمعنى لا بتصريح اللفظ ولاجل هذا التواضع جاز له الفعل وصار غير محرّمًا عليه

* f. 100 r°.

1. B *add.* التحليل. — 2. B. واما. — 3. B. هذا. — 4. B. الكبرياء زد الله. — 5. B. بتعاطية. — 6. B. مضطر. — 7. A. نضعف, B. وضعف, C. بعدم. — 8. B. ومن. — 9. B. ابدى. — 10. B. *om.* عنده. — 11. C. ليلايت. — 12. B. وكانه, C. فكان. — 13. B. الجمع.

CHAPITRE XLII

* INTERDICTION DE L'ADULTÈRE.

* f. 99 v°.

Sur la cause des interdictions et des autorisations¹, nous dirons que la grandeur est le voile de Dieu le Très-Haut : celui qui s'en revêt² périt. Satan, placé au plus haut des cieux, ne tomba qu'en voulant s'attribuer la souveraineté et en refusant de glorifier son Créateur. Quand l'adultère persévère dans ses dispositions orgueilleuses, dans son refus de reconnaître la faiblesse de sa nature, dans un manque de résistance à la fougue de sa convoitise, qu'il déguise tout cela en disant : « Je n'ai pas péché, je n'ai pas fait cela », l'acte conjugal lui est interdit, à cause de son arrogance et de son orgueil. Mais, quand l'époux fait un banquet auquel il invite les gens et parmi eux les prêtres, pour qu'ils viennent chez lui la nuit de son mariage, c'est comme³ s'il prenait à témoin, contre lui-même, l'assemblée⁴ et ces prêtres du Dieu Très-Haut, en un langage secret, et leur avouait sa faiblesse, non explicitement mais implicitement; et à cause de cette humilité, l'acte conjugal ne lui est pas interdit, mais permis.

* f. 100 r°.

1. Concernant l'acte conjugal. — 2. C'est-à-dire celui qui veut devenir son égal.

الباب الثالث والاربعون

في ذكر الزواج الثاني الذي يسقط من الكهنوت

فمن تزوّج وصار بعل امرأة واحدة كما قال الرسول واشتهى بعد ذلك الكهنوت فقد
اشتهى شيء حسن¹ فان اراد الزواج الثاني بعد وفاة² زوجته الاولى³ فلم يبق له شيئاً⁴
من وظائف⁵ الكهنوت والعلّة في ذلك انّ الرتبة الكهنوتية شريفة جداً وهي مثال السمايين
الملايكة⁶ والاربع وعشرين شيخ⁷ الموافقين قدام كرسي العظمة يشفعون في ساير الخلق
لانّ صلوات القديسين الذين * على الارض عند ما تطلع مقبولة من حسن اعمالهم النيرة
ترتفع⁸ في احقاق وتصيرها الشيوخ الكهنة العلوية⁹ في المجامر التي بايديهم فاذا اشتها
الحمل المذبوح عن خطايانا يسوع المسيح رحم العالم لاجل شفاعتهم¹⁰ وصار حينئذ¹¹

1. B حسناً. — 2. C وفات. — 3. B الالوة. — 4. B شي. — 5. AC وضايف. — 6. B
لاجل ... loco... بشفاعتهم. — 7. B شيخا. — 8. B ترتفع. — 9. B om. العلوية. — 10. C
— 11. C حينئذ.

CHAPITRE XLIII

DES SECONDES NOCES, QUI FONT DÉCHOIR DU SACERDOCE.

Celui qui s'est marié et a épousé une seule femme, comme dit l'Apôtre, et, après cela, *aspire au sacerdoce, désire une bonne chose*¹. Mais, s'il veut se marier une seconde fois après la mort de sa première femme, il ne pourra plus remplir aucune des fonctions du sacerdoce. La raison en est que la dignité sacerdotale est très haute; elle est semblable à [celle] des habitants du ciel, [c'est-à-dire] des anges et des vingt-quatre vieillards qui, debout devant le trône de la Majesté, intercèdent pour toutes les créatures. Car les prières offertes par les saints * encore sur la terre, comme elles sont agréées * f. 100 v°.
par suite de la beauté de leurs œuvres éclatantes, sont emportées là-haut dans des coffrets et introduites par les vieillards, prêtres suréminents, dans des encensoirs qu'ils ont à la main; et lorsque Jésus-Christ, l'Agneau immolé pour nos péchés, en respire le parfum, il fait miséricorde au monde par leur intercession². Or le prêtre, appelé intercesseur, est élevé au rang des anges et quand l'homme, composé d'un esprit, comme les anges, et d'un corps

1. I Tim., III, 1-2. — 2. Cf. Apoc., v, 6, 8.

التس الكاهن يسمّى شفيع¹ عند رتبة الملائكة ولما كان الانسان من روح كالملائكة وجسداً² حيواني كالحيوان الغير ناطق والمعنين³ فيه معاً⁴ فمتى⁵ انجذب⁶ الى رتبة الملائكة⁷ بالتسييح والتقدّيس للباري امام الحمل المذبوح صار ملاكاً ارضي بشراً سمائي ومتى انجذب الى شهوة الحيوان والانجذاب الى الواقعة⁸ فصار بذلك من جملة⁹ الحيوان لا الانسان فقالوا له¹⁰ اذا اردت * التمتع بهذه الشهوة الحيوانية على الوجه * f. 101 r.
المرضي الحلال في زوجة ثانية ليس لك حظاً¹¹ مع الملائكة في ربتهم وهذه الرتبة التي للكهنوت ملايكية لاجل ذلك يسقطوه منها

الباب الرابع والاربعون

في ذكر الموجب لدرجات الكهنوت

واما الموجب لدرجات الكهنوت ان يكون¹² في الشعب شفعاء¹³ يشفعون في البشر لاجل نقصه ووجود الزلل¹⁴ فيه وسمّوا الشفعاء¹⁵ كهنة¹⁶ ولما اضطّر ان يكون ذلك

1. B. شفيعاً. — 2. B. وجسده C. رجسد. — 3. A. والمعنين B. والمعناتين. — 4. B. om. معاً. — 5. B. متى. — 6. A. انجذب. — 7. B. add. الى رتبة. — 8. B. المرافقة. — 9. C. جعلت. — 10. B. om. له. — 11. BC. حظ. — 12. A. ففي الجذب الى رتبة. — 13. B. اظن انها. — 14. B. om. له. — 15. BC. الشفعاء. — 16. C. تكهن. — 17. B. شفيعاً. — 18. B. ذلك loco الزلل. — 19. B. رسموا الشفعاء. — 20. C. سموا الكهنه الشفعاء post.

animal, comme les bêtes dépourvues de raison (les deux choses sont unies en lui), quand l'homme, [dis-je], est promu à la dignité des anges en glorifiant et en bénissant le Créateur devant l'Agneau immolé, il devient un ange terrestre et un homme céleste; mais, quand il se laisse entraîner aux appétits de la bête et au commerce charnel, il passe de la société des hommes à celle des animaux. Aussi dit-on à ce [prêtre] : « Si tu veux * f. 101 r. * jouir de ce plaisir bestial légitimement et licitement dans un second mariage, tu n'auras pas de place au rang des anges. » Cette dignité du sacerdoce est angélique : voilà pourquoi on dépose ce prêtre.

CHAPITRE XLIV

DE LA NÉCESSITÉ DES DEGRÉS DU SACERDOCE.

La nécessité des degrés du sacerdoce provient de ce que, parmi le peuple, il faut des médiateurs qui intercèdent pour les péchés et pour les chutes des hommes; et ces médiateurs ont reçu le nom de prêtres. Comme il est nécessaire que les choses soient ainsi, afin qu'il y ait intercession et oblation de

كذلك في الشفاعة وتقدمه القرايين عن من سها¹ وجب ان يكون للكهنة من قيمهم
 أولاً وللكهنة من يخدمهم اخيراً فلنبدا² أولاً بمن يخدمهم فنقول ان خادم الكاهن هو
 * f. 101. الشماس * والشماس له من يخدمه وهو الابودياقن والاغسطس³

فلا يصل الى درجات الكهنوت الا من كان عالماً فاضلاً خبيراً بالكنيسة يحسن يملا⁴
 مسامع الشعب من التعليم والوعظ⁵ فان كان ما يفهم ما يقرأ⁶ فكيف يملا مسامع غيره وان
 كان مرتلاً فليكن⁷ بصوت شجي ليحبب الناس في الايمان كفليمون الذي كان اذا تكلم
 بتربيل تساقط الاصنام من النغم⁸ الذي فيه وشجا⁹ صوته

والشرط فيه ان تكن امة بكرة لقول¹⁰ الكتاب كل ذكر¹¹ فاتح رحم امه يدعا¹² قدوس
 الله ويشهد له بيكوريته ومتى لا يشهد¹³ بيكوريته لا يقدم خشية من التنازع والمخاصمة
 هذا اول شروطه¹⁴ مع بقية شروط الاستحقاق
 * f. 102 r. ولنشرح¹⁵ الان كل وظيفة¹⁶ وعملها * ورتبتها¹⁷

1. BC om. سها. — 2. B فلبدي. — 3. BC والاغسطس. — 4. C add. ما. — b. A
 دنول. — 6. B بقري. — 7. B فيكون. — 8. B النغم. — 9. B وشجارة. — 10. B دنول.
 — 11. B ذكر. — 12. B يدعي. — 13. C add. له. — 14. C شروط. — 15. B نشرح.
 — 16. Mss. وظيفته. — 17. B ورتبتها.

sacrifices pour les hommes coupables de négligences, il faut que les prêtres
 trouvent d'abord quelqu'un pour les instituer et ensuite quelqu'un pour les
 servir. Commençant par leurs serviteurs, nous dirons que le serviteur du prêtre
 est le diacre * et que les serviteurs du diacre sont le sous-diacre et le lecteur. * f. 101 v.

Nul ne peut être promu aux degrés du sacerdoce, s'il n'est instruit,
 vertueux, connaissant bien l'Église, très apte à faire entendre au peuple les
 instructions et les exhortations. S'il ne comprenait pas ce qu'il lit, comment
 remplirait-il les oreilles de ses auditeurs? Quand il chante, que ce soit d'une
 voix harmonieuse, afin d'inspirer au peuple l'amour de la foi, à l'exemple de
 Philémon, dont les modulations et l'harmonie de la voix, lorsqu'il psalmodiait,
 faisaient crouler les idoles.

Il doit nécessairement être né d'une mère qui était vierge, comme il est
 dit dans l'Écriture : *Tout mâle, premier-né, sera consacré à Dieu*¹. On témoi-
 gnera en sa faveur de la virginité de sa mère, et si ce témoignage n'est pas
 rendu, il ne sera pas préposé, par crainte des contestations et des disputes.
 Telle est la première des conditions, indépendamment des autres, qui devront
 le rendre digne.

Parlons maintenant de chaque office, de ses fonctions * et de son rang. * f. 102 r.

1. Luc, II, 23; cf. Ex., XXXIII, 2.

الباب الخامس والاربعون

في ذكر الاغنسط¹ وشرح اسمه²

اما³ الاغنسط⁴ له قراءة⁵ الفصول التي من العتيقة جميعها لانّ شرح اسمه القارى وله قراءة⁶ فصلين من مزامير داود في حالتي الصلاة والقدّاس وله الترتيلات في⁷ وسط البيعة وهو انه⁸ يقف على مكان عال في وسط البيعة ويرتل⁹ بما هو لائق بترتيله¹⁰ في ذلك الوقت ان كان عيد سيدي¹¹ او عيد شهيد او غير ذلك من الصلوات والقدّاسات وليس له ان يطلع الهيكل حال خدمته بل يقف خارجاً عن الهيكل بطول القدّاس الى وقت القران يتمرّب قبل جميع¹² العلمانيين كونه له حظّ في الاكليرس وايضاً لمشاركته في الخدمة المقدّسة

وعليه ان يفهم * جميع ما يقرأه قبل قراءته¹³ وان كان ما يفهم كيف يملا مسامع شعب * f. 102 v.º الله¹⁴ بما لا يفهمه

1. BC الاغنسطس. — 2. B om. ... وشرح. — 3. B واما. — 4. BC الاغنسطس. — 5. B قراءة. — 6. B قراءة. — 7. B om. في. — 8. B انه. وهو انه loco وله ان. — 9. B وترتيل. — 10. B بد لترتيله. — 11. B بترتيله. — 12. B om. جميع. — 13. C قراءته. — 14. A الله.

CHAPITRE XLV

DE L'AGNOST (LECTEUR); SIGNIFICATION DE SON NOM.

C'est à lui qu'incombe la lecture de toutes les sections de l'Ancien Testament, car son nom *agnost* signifie « lecteur ». Il doit lire aussi deux sections des Psaumes de David pendant la prière et pendant la messe. Il doit faire les psalmodies au milieu de l'église : se tenant là debout dans une place élevée, il psalmodie les prières et les paroles saintes appropriées, selon qu'il s'agit des fêtes de Notre-Seigneur, des fêtes des martyrs ou autres.

Il ne doit pas entrer dans le chœur pendant son ministère, mais il reste debout hors du chœur pendant toute la durée de la messe jusqu'à la communion : il communique alors avant tous les laïques, parce qu'il fait partie du clergé et qu'il est associé au saint ministère.

* f. 102 v.º. Il a l'obligation de comprendre * tout ce qu'il doit lire avant d'en faire la lecture, sinon comment instruirait-il le peuple de Dieu avec ce qu'il ne comprend pas ?

1. Litt. : « Comment remplirait-il les oreilles du peuple de Dieu ? »

الباب السادس والاربعون

في ذكر الابودياقن وشرح اسمه¹

واما رتبة الابودياقن فهو عوناً للشَّماس ووظيفته² حمل الشموع وتعمير المجامر واخراج
 الفصول خارجاً عن الستارة التي للحجاب المقدس وحفظ ابواب مداخل الكنيسة اولاً من
 الباب العام ان لا يدخل فيه حيوان ولا غير مومن ولا ممنوع ممن عليه تبعه الشريعة
 المسيحية من فم البترك³ وابودياقن اخر يكون برسم حفظ الباب التي⁴ بين النسوان
 والرجال وعليه حفظ الستارة التي عليه ان لا تشتمل جملة ولا يدخل احداً من الرجال⁵
 بيت النسوان ولا من النسوان^{*} الى⁶ بيت الرجال ليتحفظ⁷ العقل من الشيطان⁸ في الصلوات
 والقّداسات فالّ شرح الابودياقن⁹ الاعوان

1. B om. ... وشرح. — 2. Mss. ووظيفته. — 3. B بطركى. — 4. B الذى. — 5. C
 add. الى. — 6. B om. الى. — 7. C ليحفظ. — 8. C الطيشان. — 9. C الابودياقن.

CHAPITRE XLVI

DU SOUS-DIACRE; EXPLICATION DE SON NOM.

Le sous-diacre, dans son ordre, est l'auxiliaire du diacre. Son office consiste à porter les cierges, à entretenir les encensoirs, à désigner les sections [de l'Écriture] en dehors du rideau qui est le voile saint, à garder les portes qui donnent accès à l'église, d'abord la porte principale, pour qu'il n'entre par là aucun animal, aucun infidèle, aucun de ceux qui ont été exclus par un jugement de la loi chrétienne, prononcé par le patriarche. Un second sous-diacre a la garde de la porte qui est entre les hommes et les femmes et du rideau qui y est suspendu, pour qu'il ne soit pas soulevé, pour qu'aucun homme n'entre dans le compartiment des femmes, ni aucune femme dans le compartiment des hommes, en sorte que l'esprit soit prémuni contre Satan, pendant les prières et les cérémonies sacrées. Car le mot sous-diacre signifie « auxiliaire ».

الباب السابع والاربعون

في ذكر الشَّمَسِ وشرح اسمه

وأما¹ رتبة الشَّمَسِ فهو اسمه دياقن وهو² خادم الكاهن له طلوع الهيكل ولبس البدلة كاستافانس³ بالزَّيَّار على كفه والعلّة في ذلك قول الدسقلية⁴ ولا تشدّ الشمامسة اوساطهم حال الخدمة بزناير لآتهم معتوقين من رقّ العبوديّة احراراً لا يستعبدهم احداً آلا المسيح الاهم⁵ ولهم توزيع الدم مع الكاهن في توزيعه الجسد المقدّس ولهم قراءة⁶ الانجيل باذن الكاهن ولا يقول احدهم مبتدا قراءة⁷ الانجيل بارك يا رب⁸ لأنّ معه في البيعة حاضر⁹ من له البركة وله ان يتبارك من الكاهن قبل قراءة⁹ الانجيل لقول الرسول أنّ^{*} ذي النقص يقبل البركة ممّن هو افضل منه وله ان يسكب على يدي¹⁰ الكاهن حال خدمته للقدّاس

— 1. B. فاما. — 2. B. om. هو. — 3. B. كاستافانوس C. كاستافانس. — 4. B. الدسقلية. — 5. C. الهم. — 6. B. قراءة. — 7. B. مبتدي قراءة. — 8. C. loco ... الكاهن. — 9. B. قراءة. — 10. C. ايدي.

CHAPITRE XLVII

DU DIACRE; EXPLICATION DE SON NOM.

Le *chammis* appelé aussi diacre, ce qui signifie « serviteur du prêtre », a le droit de monter à l'autel, de revêtir la chasuble comme Étienne, avec la ceinture sur l'épaule. La raison de cela se trouve dans cette parole de la *Didascalie* : « Que les diacres pendant leurs fonctions n'attachent pas de ceintures autour de leur corps, car ils sont affranchis de la condition d'esclaves et libres ; ils ne sont asservis à personne, si ce n'est au Christ, leur Dieu. » Ils distribuent le [précieux] en même temps que le prêtre distribue le corps sacré ; ils lisent l'évangile avec la permission du prêtre, mais aucun d'eux ne dit au commencement de cette lecture : « Bénissez, Seigneur »,^{*} parce qu'il y a dans l'église * quelqu'un pour bénir. Le diacre doit être lui-même béni par le prêtre avant la lecture de l'évangile, selon cette parole de l'Apôtre : *L'inférieur est béni par son supérieur*¹. Le diacre doit aussi verser [l'eau] sur les mains du prêtre, pendant qu'il remplit ses fonctions à la messe.

1. Hébr., vii, 7.

الباب الثامن والاربعون

ذكر¹ الارشي دياقن راس الشمس

وأما رتبة الارشي دياقن فهو راس الشمس² وينبغي ان يكون³ يصلًا⁴ عليه صلاة تكريم من⁵ البطريرك⁶ لأنه راس الطعمة الارضية التي هي شبه الطعمات السماوية وله الامر على كل رتبة من⁷ دونه وله الجلوس عن⁸ يسار⁹ البطريرك في الجلوس¹⁰ وعليه تقدم¹¹ كل من يتقدم لدرجات الكهنوت وعليه ان يفهم كتب الكنيسة كلها * لاحتمال عجز من هو دونه يكون هو يسد موضعه وله صلاة الشكر على الدوام مع الكاهن وانذار الشعب بالصلوات باكرًا¹² وعشية وهو راي البطريرك¹³ ومشورته في تقديم من يعرفه يقدمه على اختيار طقس طعمة من الطعمات

ولا لاحد¹⁴ ان يحمل عكاز في الكنيسة غير البطريرك¹⁵ والارشي دياقن لان الارشي

1. BC ذكر. — 2. B الشمس. — 3. C om. يكون. — 4. AB بصلاة. — 5. B om.
 من. — 6. C البطريرك. — 7. C add. هو. — 8. B عن loco على. — 9. B ايسار, C add.
 الابد. — 10. C om. في الجلوس. — 11. C تقدمت. — 12. B باكر. — 13. B البطريرك.
 — 14. BC لاحدا. — 15. C البطريرك.

CHAPITRE XLVIII

DE L'ARCHIDIACRE, CHEF DES DIACRES.

L'archidiacre est par son ordre chef des diacres. Il doit être consacré par la prière du patriarche, parce que celui-ci est le chef de la hiérarchie terrestre, image de la hiérarchie céleste. L'archidiacre exerce le pouvoir sur tous les ordres inférieurs; il siège à la gauche du patriarche; il doit présenter tous ceux qui s'avancent pour recevoir les ordres ecclésiastiques; il doit comprendre tous les livres de l'Église * pour pouvoir suppléer à l'insuffisance de ses inférieurs et les remplacer. Il doit toujours faire avec le prêtre la prière de l'action de grâces, et inviter le peuple aux prières, matin et soir. Il est le consulteur et le conseiller du patriarche, à qui il présente ceux qu'il connaît pour que le [patriarche] choisisse celui des ordres de la hiérarchie qui leur convient.

Personne n'a le droit de porter une crosse dans l'église, si ce n'est le

دياقن راعي الطقوس فيجب ان يكون بيده عكاز قضيب الرعاية والبطرك¹ يحمل العكاز لكونه² راعي الرعاية وعلى الارشي دياقن مراعاة³ قلوب الطغمات⁴ التي⁵ دونه لانه راعيهم وعليهم توقيره وتبجيله واحترامه وله قرابة الطقس مستمرة في كل قداس

الباب التاسع والاربعين

* في ذكر القسيس⁶ وهو الكاهن

* f. 104 v°.

واما رتبة الكاهن الذي هو القسيس فهو يكون قد اكمل شروط الاستحقاق بالاختيار⁷ ويكون كما قال الرسول بعل امرأة واحدة ويحسن تدبير بيته وبنيه ولا يكن⁸ يده سريعة للضرب⁹ ويشهد له باعمال الصلاح¹⁰ من الامم الخارجة عن الايمان¹¹ وله في رتبته اولاً تقديس¹² القرايين¹³ ويعمد المتعمدين¹⁴ وتحليل المتحللين وتزويج¹⁵

1. B. والبطريك. C. والبطريكي. — 2. C. كوند. — 3. BC. مراعات. — 4. C. الطغمة. — 5. C. add. حم. — 6. C. القس. — 7. A. بالاختبار. — 8. B. تكن. C. تكون. — 9. B. سرح على. — 10. C. بالصلاح في اعماله. — 11. BC. عن الايمان. — 12. B. تقديس. — 13. C. القرايين. — 14. C. المعتمدين. — 15. B. وتزوج.

patriarche et l'archidiaque : celui-ci, parce qu'il est le pasteur des ordres [inférieurs]. Il convient donc qu'il ait dans sa main le bâton pastoral. Le patriarche le porte aussi, parce qu'il est le pasteur des pasteurs; l'archidiaque a la charge de paître les cœurs des hiérarchies inférieures, car il est leur pasteur. Les subordonnés lui doivent l'honneur, le respect et la vénération. C'est à lui qu'appartient l'offrande de l'ordre qui est faite à chaque messe.

CHAPITRE XLIX

* f. 104 v°.

* DU QASIS QUI EST LE PRÊTRE.

Pour ce qui est de l'ordre sacerdotal, le prêtre devra avoir préalablement toutes les conditions qui lui méritent d'être choisi. *Il sera, comme dit l'Apôtre, mari d'une seule femme et habile à gouverner sa maison et ses enfants*¹; sa main ne sera pas prompte à frapper; le peuple éloigné de la foi devra témoigner de ses bonnes œuvres².

Son ordre lui confère le pouvoir d'offrir le Sacrifice, de baptiser les

1. I Tim., III, 2, 4. — 2. Cf. *ibid.*, 3, 7.

المتزوِّجين وتجنيز الاموات¹ وتعليم الشعب ووعظه والاستفحاص عن من يسلك غير
 المنهاج المستقيم واردة وزجره وتبكيته² وإشهاره وتعزيته³ لقول الرسول علم وبكت واتهر
 * وعزي³ ولا تدع احداً يتهاون بك وكن مذكراً لهم بان⁴ يسمعوا * ويطيعوا
 واسم القسيس الشفيح وهو مع ذلك في رتبة من يستغفر عن خطايا الشعب كمثله هرون⁵
 في قبة الزمان

الباب الخمسين

في ذكر رتبة⁶ الاغومنس⁷ وهو كبير القسوس

وأما⁸ رتبة الاغومنس⁹ فهو الكبير والمقدم على القسوس وله في البيعة قراءة¹⁰ التحليل
 على كل قسيس يقّس وله الطقس في الخدمة في الاعياد الكبار¹¹ السيديّة متى¹² لم يكن
 حاضراً لا اسقف¹³ ولا بطرك ولا مطران¹⁴

1. C. الاموت. — 2. B. وتعزيته. — 3. B. وعزر. — 4. B. فان. — 5. C. هرون. — 6. B.
 om. رتبة. — 7. B. الاغومانس. — 8. B. om. و. — 9. B. الاغومانس. — 10. B. قراءة. —
 11. C. om. الكبار. — 12. B. ادا. — 13. B. حاضر الاستقف. — 14. B. ولا بطريرك ولا مطران.

catéchumènes, d'absoudre ceux qui demandent pardon, de marier ceux qui
 désirent se marier, de faire les funérailles des morts, d'instruire et d'exhorter
 le peuple, de s'enquérir de ceux qui marchent hors de la voie droite, de les
 en détourner, de les réprimander, de les reprendre, de les dénoncer, de les
 consoler, conformément à la parole de l'Apôtre : *Enseigne, reprends,
 gourmande et console*¹. *Que personne ne te méprise; rappelle-leur qu'ils doivent
 écouter * et obéir*².

* f. 105 r°.

Le mot *qasis* signifie « intercesseur » ; le ministère de son ordre consiste
 à demander pardon pour les péchés du peuple, comme Aaron dans le
 Tabernacle.

CHAPITRE L

DE L'ORDRE DE L'IGOUMÈNE QUI EST LE CHEF DES PRÊTRES.

L'igoumène, par son ordre, est le chef préposé aux prêtres. Il lui appar-
 tient de donner l'absolution dans l'église à tout prêtre qui célèbre, de faire la
 liturgie aux grandes fêtes de Notre-Seigneur, en l'absence de l'évêque, du
 patriarche ou du métropolitain.

1. II Tim., iv, 2. — 2. Tite, ii, 15 et iii, 1.

واسم الاغومنس¹ المقدم اي انه مقدم على القسوس في كل شيء كما ان الارشي
دياقن مقدم للشمامسة²

الباب الحادي والخمسين³

في ذكر البطرک⁴ والمطران والاسقف وتميز البطرک عليهما⁵

* واما⁶ رتبة البطرک فهو اب الابهاء ورئيس الروساء⁷ يبارک ولا يبارک عليه وله * f. 105 v.
مضافاً لتقدیس⁸ القرايين تکرير⁹ الكهنه وعمل رواساء¹⁰ الكهنه من المطارنه والاساقفة
ولا لاحد من الاساقفة والمطارنه سلطان ان يعبر الى الملك¹¹ الا باذنه ومشورته
فاما الاساقفة والمطارنه لهم تکرير القسوس والقمامسة وما دونهم من الرتب خاصه¹²

البطرکک B hic et deinceps. — 4. B. وخمسون C. — 3. الشامسة BC. — 2. الاغومانس B. —
5. BC. عليهم. — 6. BC. om. و. — 7. C. الروساء. — 8. B. loco ... تقدیس. — 9. B.
?. خاصيد B. — 11. B. ملك. — 10. C. روساء. — 12. B. خاصيد.

Son nom signifie « chef »; il est en effet préposé aux prêtres en toute chose, comme l'archidiaque est préposé aux diacres.

CHAPITRE LI

DU PATRIARCHE, DU MÉTROPOLITAIN ET DE L'ÉVÊQUE; DE LA SUPÉRIORITÉ
DU PATRIARCHE SUR CES DEUX DERNIERS.

* f. 105 v. * Le patriarche, par son ordre, est le Père des Pères, le chef des chefs. Il bénit et ne reçoit pas de bénédictions. Il a un adjoint dans la célébration de la messe, la consécration des prêtres et la création des chefs de l'Église, métropolitains et évêques.

Aucun évêque ou métropolitain n'est autorisé à faire visite au roi, sans la permission et la licence du patriarche.

Les évêques et les métropolitains peuvent ordonner seulement les prêtres, les archiprêtres et tous les autres clercs des ordres inférieurs.

الباب الثاني والخمسين

في ذكر القِيم والقريان¹

وأما رتبة القِيم فإنَّ عليه حفظ ابواب البيعة وإسراج القناديل وكس البيعة خلا الهيكل
وعجن القرايين وتلاوة المزامير لداوود حال عجين² القريان والاهتمام بالغرباء الواردين على³
البيعة * f. 106 r. كملت رتب⁴ ذوي الاستحقاقات من كل رتبة
ويتلوا⁵ ذلك القريان وما يلزم فيه أولاً أن يكون من مال البيعة ووقفها⁷ أو ممّا يوتى⁸
به إليها من وجه مبرور على الوجه المرضي أمّا من صاحب صنعة⁹ أو من¹⁰ يتجر بما
يحلّ ولا يقبل قرايين الوثنيين¹¹ ولا من يبيع¹² الخمر ولا من في¹³ تعب شبهة ولا من
هو بين موازين¹⁴ ولا غير مومن ولا من حجد الايمان بل ينبغي الاحتراز من هذا
جميعه لعلّ أن تكون القرايين مقبولة عند الله

1. B add. ولوازمه. — 2. C عجين. — 3. C الى. — 4. B وقد. — 5. B رتب. — 6. C
ويتلو. — 7. B ووقفها. — 8. B ما يرتأ loco ... ممّا. — 9. B صنعت. — 10. C iter. من. —
11. A المرتنن. — 12. A يبيع. — 13. C om. في. — 14. B بالموازين. *loco* يظلم بالموازين
بين موازين.

CHAPITRE LII

DU SACRISTAIN. — DU PAIN EUCHARISTIQUE.

Le sacristain, par ses fonctions, est chargé de garder les portes de l'église, d'allumer les lampes, de balayer l'église à l'exception du sanctuaire, de pétrir les hosties en lisant pendant ce travail les Psaumes de David, de prendre soin des étrangers qui viennent à l'église. * La série ordonnée de * f. 106 r. tous ceux qui ont des dignités est ainsi complète.

Il faut parler maintenant du pain eucharistique : celui-ci doit être tiré des biens de l'Église et des legs pieux qui lui ont été faits ou bien des offrandes des fidèles qui donnent toute satisfaction, soit qu'ils exercent un métier, soit qu'ils se livrent à un commerce honnête. Mais on refusera les offrandes des idolâtres, des marchands de vin, de ceux dont le travail est suspect, des peseurs, des infidèles et des renégats. Il faut se garder de tout cela et ainsi les offrandes pourront être agréables à Dieu.

الباب الثالث والخمسين

في ذكر البخور وهو أربعة أنواع

أما البخاير لا تكون إلا نقيّة من افخر ما يكون وهو سندروس ولبان جاوي وعود
وحصا لبان على جاري عادة¹ من تقدّم وليس غير ذلك

أما الصندروس فأنّه * لم يحمل للالهة الاصنام وأما الحصا لبان الذي هو الكندر فأنّه²
لما حمل للالهة³ أبلون وغيره فقد حملناه نحن بئسّة خالصة لاله السموات⁴ والارض
وحملنا⁵ نحن له⁶ لاله السماء⁷ مّا يبطل من نفوسنا الهة الشياطين والتعبّد لها
وأما العود والجاوي فأنهم من البخاير الذكيّة اطهر موجودات البخور والعنبر اذكا
منهما لكنّه كونه من ذرق⁸ وحش في البحر المالح حرّم البخور به في هيكل الله تعالى
وأما⁹ تقدّمه¹⁰ اللبان فنحن نقدّمه لله تعالى بخوراً طيباً حدو من يقدمنا بتقدّمته¹¹

1. B om. عادة. — 2. B om. فاند. — 3. B loco للاصنام. — 4. B السما. — 5. B
وأما loco ولد. — 6. C om. له. — 7. B لكيما. — 8. A ذرقى, B ذرقى. — 9. B ولد. — 10. C
تقدّمت. — 11. B loco ... حدو من يقدمنا بتقدّمته.

CHAPITRE LIII

DES QUATRE ESPÈCES D'ENCENS.

Les encens devront être sans mélange et des plus excellents. Ce sont, conformément à la coutume des anciens, la sandaraque, le benjoin¹, l'aloès, les grains d'oliban. Il n'est pas d'autres encens.

* f. 106 v°. La sandaraque * ne fut pas offerte aux dieux des idolâtres. Les grains d'oliban qui sont l'encens [proprement dit], après avoir été offerts à Apollon et à d'autres dieux, nous les offrons, nous, avec une intention pure, au Dieu du ciel et de la terre; nous offrons au Dieu du ciel ce que nous avons supprimé aux dieux des démons et à leur culte.

Quant à l'aloès et au benjoin, ils sont au nombre des encens exquis et des plus purs qu'il soit possible de trouver. L'ambre est plus exquis, mais parce qu'il provient des excréments d'un animal sauvage qui vit dans la mer, il est interdit de l'employer comme encens dans le temple du Dieu Très-Haut.

Nous offrons l'oliban au Dieu Très-Haut comme un encens suave, à

1. Litt. « l'encens javanais », c'est-à-dire l'encens de Sumatra.

من¹ المجوس الذي² راو نجمه في المشرق واتبعوا نفوسهم سنتين ونصف سَفراً³ والنجم كان يقدمهم في النهار وفي الليل كان يغيب عنهم ولولا في ذلك سرّاً الاهي ما حملوا
 * f. 107 r°. هذا البخور للتقدمة * فلما صار ذلك كذلك جاز

الباب الرابع والخمسين

في ذكر تكريز الكنيسة⁴ من البطرك او الاسقف والعلّة في ذلك⁵

ولا يقدّس في كنيسة وهي بغير تكريز من البطرك او⁶ الاسقف لأنّ القبّة الاولى⁷
 التي كان هرون⁸ الكاهن يقدّم فيها القرابين عن خطايا الشعب كانت ممسوحة بدهن
 قرن⁹ المسحة حسب قول الله تعالى كما يمسح الانبياء فيجب¹⁰ ان تكون الكنيسة
 ممسوحة بدهن الميرون كما مسحت قبّة الزمان في العتيقة

1. C. من لاجل C. — 2. B. الدين. — 3. B. ودم مسافرون. — 4. A. للكنيسة. — 5. B.
 أو الاسقف ... loco وغيره. — 6. B. add. من. — 7. B. الاولاد. — 8. C. هرون. — 9. B. om.
 فليجب B. — 10. B. قرن.

l'imitation de ceux qui l'ont offert les premiers, c'est-à-dire des Mages qui, ayant vu son étoile en Orient, supportèrent les fatigues d'un voyage de deux ans et demi, tandis que l'étoile les précédait pendant le jour et, pendant la nuit, disparaissait à leurs yeux. S'il n'y avait pas eu en cela un mystère divin, ils n'auraient pas apporté cet encens pour l'offrir. * Les choses s'étant * f. 107 r°. passées ainsi, il est permis de l'employer.

CHAPITRE LIV

DE LA CONSÉCRATION D'UNE ÉGLISE PAR LE PATRIARCHE OU PAR L'ÉVÊQUE
 ET DE LA RAISON DE CELA.

On ne célèbre pas le Saint Sacrifice dans une église avant qu'elle ait été consacrée par le patriarche ou par l'évêque. Car le premier Tabernacle dans lequel le grand prêtre Aaron offrait des sacrifices pour les péchés du peuple était oint, conformément à la parole de Dieu, avec l'huile de la corne d'onction¹, comme étaient oints les Prophètes. Il faut donc que l'église soit ointe avec le Saint-Chrême comme était oint le Tabernacle dans l'ancienne Loi.

1. Cf. Ex., xxx, 25-26; xl, 9.

فاذا اراد البطرك او الاسقف تكريز الكنيسة قبة الزمان الجديدة وسفينة النجاة على ما ذكر فليجمع¹ لها الكهنة ورووساء الكهنة ويعمل² قبالة الهيكل من خارج الاسكنا * سبع مناير جدد وعليها سبع مصابيح³ جدد⁴ مسروجة بالزيت الفلسطيني وسبع قدور⁵ جدد على سبع برابخ جدد في⁶ كل قدرة ملوها ماء وعليها حزمة من الصلق الاخضر⁷ والعلّة في السرج والمناير ومجامر البخور كون يوحنا الانجيلي راهم⁸ في الكنيسة الجديدة باورشليم⁹ السماية كما نص الابوغالميس اتني رايت سبع مناير وسبع مصابيح عليهم وسبع مجامر هذا على نص الابوغالميس جليان¹⁰ يوحنا والعلّة في انتخاب الصلق¹¹ لانّ المسيح له المجد دفن في قبر جديد وكان القبر في¹² بستان حتّى انّ الانجيل المقدّس شهد انّ السيّد¹³ المسيح لمّا قام من القبر ظهر لمريم حتّى ظنّت هي¹⁴ انّه حارس البستان وكان الصلق مزدرع¹⁵ في ذلك الحين في البستان

1. B جمع, C فلتجتمع. — 2. B add. من. — 3. B loco سرج. — 4. C om. جدد. — 5. B وفي. — 6. A للاخضر. — 7. C راهم. — 8. B باورشليم, C ابروشليم. — 9. AB خيلان. — 10. B الصلق. — 11. C om. في. — 12. B om. السيّد. — 13. BC om. جي. — 14. B مزروعا.

Lorsque le patriarche ou l'évêque veulent consacrer une église, le Tabernacle nouveau, l'arche du salut, comme il a été dit, ils doivent y réunir les prêtres et les archevêques et placer devant le sanctuaire, en dehors de * f. 107 v. l'*iskand*¹, * sept chandeliers neufs portant sept lampes neuves allumées avec de l'huile de Palestine² et, sur sept trépieds neufs, sept marmites neuves remplies d'eau et portant chacune un paquet de bettes vertes. La raison des lampes, des chandeliers et des cassolettes d'encens c'est que, selon la teneur de l'Apocalypse, Jean l'évangéliste les vit dans l'Église nouvelle, la céleste Jérusalem : « *Je vis sept chandeliers*³ qui portaient sept lampes⁴ et [je vis aussi] sept encensoirs. » Ceci d'après le texte de l'Apocalypse de Jean.

Voici la raison du choix de la bette. Le Christ (à lui la gloire!) fut enterré dans un sépulcre neuf et ce sépulcre était dans un jardin. C'est pourquoi, au témoignage du saint Évangile, lorsque Notre-Seigneur le Christ, sorti du sépulcre, apparut à Marie, celle-ci s'imagina qu'il était le gardien du * f. 108 r. jardin où des bettes étaient alors semées. * Or, comme l'autel est l'image du sépulcre qui contenait le corps vivifiant, il était indispensable de choisir

1. La partie du temple séparée par le voile, *σκηνή*. Cf. Hébr., ix, 2, 3, 6 et 7. — 2. C'est-à-dire avec de l'huile d'olive. — 3. Apoc., i, 12. — 4. Cf. Apoc., iv, 5.

* f. 108 r°. والهيكل بمثال¹ القبر الذي² فيه الجسد المحيي فلزم من³ هذا المثال اتّخاذ السلق⁴ في

تكريز الكنائس ويمسح به الحيطان برشم الصليب من يد الاساقفة
ثمّ يمسح البطرک حيطان الكنيسة المذكورة بالميرون المقدّس بيده⁵ من دون
الاساقفة يعبر الى الهياكل⁶ بتلك القدور المملوءة ماء ويقدّس على الهياكل⁷ ويكرّزها
بالتقدّيس مكان⁸ مخصوص بها قبل رفع⁹ القرابين عليها وان كانت الواح حاضرة على¹⁰
سبيل الهياكل النقاله كلّ موضع¹¹ في ذلك الوقت على الهياكل وتحضر¹² التكريز وترسّ¹³
بالماء وتمسح وهذا المسح للكنيسة المذكورة بالميرون المقدّس عند ثالث دورة لأنّ
الدورة الاولى حمل¹⁴ الاساقفة القدور * للبطرك واذا لم يكن اساقفة¹⁵ كانوا قسوس¹⁶
وهو ياخذ الماء من القدور بقدح من قرع اليقطين¹⁷ ويرسّ به حيطان الكنيسة سقوفها
واركانها

والعلّة في القرع من دون غيره انّ الله انبته ليونان النبي ليظلم عليه به من حرّ

1. B. قالته loco ... والهيكَل. — 2. B. add. كان. — 3. C. om. — 4. B. الصلِق. —
5. A. بيدوا. — 6. C. الهيكَل. — 7. B. om. ... بتلك القدور. — 8. BC. بمكان. — 9. C. ان.
— 10. B. add. in marg. مثل. — 11. B. loco ... النقاله. — 12. A. وتضر. —
13. A. ويرش. — 14. B. تحمل. — 15. B. الاساقفة. — 16. B. القسوس. — 17. C.
يقطين.

la bette pour consacrer les églises et pour en marquer les murs du signe de la croix par les mains des évêques.

Ensuite le patriarche oint avec le Saint-Chrême les murs de ladite église, de sa propre main, à l'exclusion des évêques. Il passe aux autels avec ces marmites remplies d'eau, les sanctifie et les consacre à l'endroit marqué, avant que le Sacrifice y soit offert. S'il y a alors sur les autels des planches qui les rendent semblables aux autels transportables en tout lieu, il les consacre, les asperge avec l'eau et les oint. Cette onction de l'église avec le Saint-Chrême se fait au troisième tour, car, pendant le premier, tous les évêques portent les aiguères * pour le patriarche et, s'il n'y a pas * f. 108 v°. d'évêques, ce sont les prêtres; le patriarche prend l'eau des aiguères à l'aide d'un gobelet fait avec une courge et il asperge les murs de l'église depuis le toit jusqu'aux fondements.

La raison pour laquelle on emploie la courge à l'exclusion des autres plantes, c'est que Dieu la fit pousser pour mettre le prophète Jonas à l'ombre, contre les ardeurs du soleil, après qu'il eut été vomé par le poisson qui l'avait avalé. De même que la plante de la courge avait été un

الشمس بعد قذف الحوت له الذي كان ابتلعه وكما كان اليقطين آلة للرحمة¹ ليونان النبي كذلك² صارت ثمرة هنا³ آلة للرحمة للشعب⁴ من الله والدورة الثانية المسح في الحيطان بالسلق⁵ خاتمة علامة الصليب والدورة الثالثة لدفق⁶ الميرون على الهياكل أولاً يمسح ذراع رئيس الكهنة على المائدة ثم بعد ذلك الدورة الثالثة⁷ على الحيطان برشم الميرون * المقدس على الحيطان والاركان والعواميد بعلامة الصليب * f. 109 r. ثم بعد ذلك يحمل القرايين على الهياكل المكروزة جميعاً ويقدس عليها بمسافة⁸ واحدة⁹ ويقرب الشعب على العادة ويتوزع¹⁰ الشعب من قرع اليقطين ومن شفاف¹¹ القدور كل انسان بحسبه ولا يبطل الاسراج من البسعة لا ليل ولا نهار¹² حتى لا يدخلها نار غريبة ولتكن انية الهيكل بكل الاحتراز على ما ينبغي من ذهب وفضة وبلور¹³ وغير ذلك ولا يعبر الهيكل المقدس لا لبن ولا عسل¹⁴ ولا يعمل في الكنيسة ولايم¹⁵ للطعام ولا

1. الرحمة BC. — 2. وكذلك BC. — 3. هنا BC om. — 4. الرحمة للشعب BC. — 5. بالدورة الثالثة B. — 6. C لدفق — 7. B scripsit ac deinde abrasit — 8. B ما شقد — 9. B in marg. باجتهد واحد. — 10. B وتتوزع C وتتوزع. — 11. C شفاف. — 12. B لا ليلاً ولا نهاراً. — 13. B om. بلور. — 14. B بعسل ولا. — 15. B لا بما لا loco ولايم.

instrument de miséricorde pour le prophète Jonas, ainsi son fruit devient ici un instrument de miséricorde divine pour le peuple.

Au deuxième tour, on fait l'onction des murs, particulièrement à l'aide [des feuilles] de la bette, avec le signe de la croix. Au troisième tour, on verse le Saint-Chrême d'abord sur les autels, puis l'avant-bras de l'archiprêtre reçoit l'onction sur la table d'autel; ensuite, toujours au troisième * f. 109 r. tour, on marque avec le Saint-Chrême, * en forme de croix, les murs, les angles et les colonnes.

Ceci accompli, les offrandes sont apportées sur tous les autels consacrés et l'on y célèbre la messe simultanément. Le peuple communique selon la coutume et il se partage [les morceaux] de la courge et les tessons des marmites, chacun sa part. Les lampes ne doivent pas cesser de brûler jour et nuit dans l'église, en sorte qu'il n'y entre jamais aucun feu étranger. Les vases de l'autel, en or, en argent, en cristal et autre matière, doivent être gardés comme il convient, avec le plus grand soin. On n'apportera dans le sanctuaire ni lait ni miel. On ne fera dans l'église ni banquets ni

مَتَكَيَات¹ للشرب وليعلم أنّ الكنيسة الارضية شبيهه يروشلیم² السماوية والكنهة الذي³ فيها
* f. 109 v°. ملايكة ارضيون وبشر * سمايون

الباب الخامس والخمسون

في ذكر القناديل ووجود بيض النعام بينهم

وينبغي لهذه الكنيسة الارضية ان تكون مجتملة بافخر ما يكون من الجمال وان
تكون قناديلها موقودة حال الصلاة والقدس لآبها سماء ارضية والقناديل نجومها وخصوصاً
قنديلي⁴ الشرق والاسكنا لأن ساير قناديل البيعة ينبغي ان يوقدوا في⁵ وقت الصلاة
والقدس ويطفوا عند فراغها⁶ ألا قنديلي⁷ الشرق والاسكنا⁸ فلا يطفيان لا ليلاً ولا نهاراً
وذلك⁹ لنوعان¹⁰ احدهما ان لا يدخل الكنيسة نار غريبة والثاني لقول الله في التوراة في
السفر الثاني لتكن¹¹ في قبة الشهادة سرج موقودة على الدوام * من دهن الزيتون
المدفوق على باب قبة الشهادة وهذا النص في عمارة مواضع منصوص عليها

1. C. متكات. — 2. BC. يبروشليم. — 3. BC. الدين. — 4. B. قنديل. — 5. B. om. في.
— 6. B. فروعها. — 7. B. قنديل. — 8. B. الاسكنا. — 9. C. ولذلك. — 10. B.
ليكون. — 11. C. ليكن.

séances pour boire. On saura que l'église terrestre est l'image de la Jérusalem
céleste et que ses prêtres sont des anges terrestres et des hommes * célestes. * f. 109 v°.

CHAPITRE LV

DES LAMPES ET DES ŒUFS D'AUTRUCHE PLACÉS ENTRE ELLES.

Il faut que cette église terrestre soit ornée avec toute la splendeur
possible, que ses lampes soient allumées pendant les prières et le Sacrifice,
parce qu'elle est le ciel terrestre dont les lampes sont les astres : doivent
être allumées surtout les deux lampes du levant et de l'*iskanà*¹. Toutes les
lampes de l'église, en effet, doivent brûler au moment de la prière et du
Sacrifice et être éteintes à la fin, excepté les deux lampes du levant et de
l'*iskanà* qui ne sont éteintes ni jour ni nuit et cela pour deux raisons : la
première pour empêcher qu'un feu étranger ne soit introduit dans l'église,
la seconde à cause de la parole de Dieu dans la Thora, au livre de l'Exode :
« Il y aura dans le Tabernacle des lampes qui brûleront continuellement
* avec l'huile d'olive que l'on répand [aussi] sur la porte du Tabernacle². » * f. 110 r°.
Ce texte concerne l'entretien des lieux dont nous parlons.

1. Voir p. 160. — 2. Cf. Ex., xxv, 37; xl, 4, 9.

فلا ينبغي لاحد¹ من القومة عبوره الى هيكل الله تعالى² قدس الاقداس لايقاد³ قنديل الشرق خشية من⁴ ان يكون غير شماس مندوب الى⁵ عبور قدس الله فان كان الكهنة لا يجوز لهم الطلوع الى قدس الاقداس الا وهم مكاشيف⁶ الروس مغسولي⁷ الاقدام كيف⁸ يجوز لقيام⁹ الكنيسة ان لم يكن له حظ¹⁰ في الاكليس الطلوع الى¹¹ الهيكل وهو مغطى الرأس او بغير غسل قدميه والاولى¹² بايقاد قنديل الشرق للشماس¹³ ويكون معلق¹⁴ بين القناديل بيض النعام لان النعام له خصوصية دون * ساير¹⁵ الطيور ان¹⁶ الذكر والانثى منهم اذا ارادوا بيضهم يفتس ما يحضونه¹⁷ مثل بقية الطيور لكنهم الذكر والانثى منهم يرمقوه بالنظر مدة معلومة الى حين يفتس فان جاع الذكر او عطش يزق¹⁸ وهو يرمق بالنظر فتعلم الانثى ذلك بالخاصية¹⁹ التي فيها فتجعل بالها من البيض ليلا يخل نظرها²⁰ عنه دقيقة واحدة وكذلك الانثى اذا جاءت

1. B لاحدا. — 2. B om. تعالى. — 3. B ليقاد. — 4. B om. من. — 5. B مندوبا
على. — 6. B مكشوفين. — 7. B مغسولين. — 8. B فكيف. — 9. B لقيام. — 10. C
حظ. — 11. B ان يطلع الى. — 12. C والالي. — 13. B om. للشماس. — 14. B
معلق. — 15. B ساير الطيور loco جميعا C. — 16. B فان. — 17. B يحيطره. — 18. A
يزق. — 19. B بالخاصية. — 20. C بنظرها.

Il ne convient pas que quelqu'un du peuple passe dans le sanctuaire du Dieu Très-Haut, dans le Saint des Saints, pour allumer la lampe du levant : le diacre seul est appelé à passer dans le sanctuaire de Dieu [pour y remplir cet office]. Si les prêtres n'ont la permission d'entrer dans le Saint des Saints que la tête découverte et les pieds lavés, comment [par exemple] le sacristain, s'il n'a pas rang parmi le clergé, entrerait-il dans le sanctuaire, la tête couverte et les pieds non lavés? Le plus digne d'allumer la lampe du levant est le diacre.

Entre les lampes sont suspendus des œufs d'autruche, parce que les * f. 110 v°. autruches, mâles et femelles, ont la particularité, à l'exclusion * des autres oiseaux, de ne pas couvrir leurs œufs lorsqu'ils veulent les faire éclore. Le mâle ou la femelle se contentent de les regarder, pendant un temps déterminé, jusqu'au moment de leur éclosion. Si le mâle a faim ou soif, pendant sa surveillance, il crie, et la femelle, qui comprend cela par un instinct inné, porte son attention sur les œufs, de manière que son regard ne les quitte pas une seule minute. Pareillement, la femelle, lorsqu'elle a faim, se met à crier avant de chercher sa nourriture, et le mâle, qui a compris, étend son

تزعق قبل ان تقوم ترعى فيهم الذكر ذلك يمد¹ نظره يحصن² البيض ومتى خل³
تقلر احدهما عن البيض طرفه عين فسد⁴ البيض ولم⁵ يفسس فيخل عن المقصود بها
فياخذوا⁶ البيضة⁷ المفسودة يعاقوها⁸ في الكنيسة بين القناديل لتنظر لا لزينة⁹
لكن وعظ¹⁰ لمن ينظرها حتى لا يخل عقله عن صلاته فتفسد¹¹ صلاته كما يفسد¹²
البيض لعدم حصنه¹³ بالنظر

الباب السادس والخمسين

في ذكر القون ومن صور¹⁴ على¹⁵ امثاله¹⁶

ويجب ان يكون في الكنيسة صور¹⁷ مصوغة¹⁸ بالاصابع¹⁹ على مثال الشهداء²⁰ والقديسين
الذين تقرا سيرهم على الناس حتى يغيروا²¹ على سيرتهم ويمائلوها²²
والعلة في ذلك ان اجبر ملك الرها لما سمع بالسيد²³ المسيح²⁴ وما امكنه الحضور

1. B. ويبد. — 2. B. يحصن *loco* نحو. — 3. B. اخل. — 4. B. يفسد.
— 5. B. ولا. — 6. B. ياخذوا *loco* ... من اجل ذلك قد اخذوا. — 7. C. *om.* — 8. C.
يعاقونها. — 9. B. لا تنظر ولا لزينة. — 10. B. وعظا. — 11. B. فتفسد. — 12. B. يفسد.
— 13. B. حظه. — 14. A. صورت. — 15. B. *om.* — 16. B. امثاله. — 17. B. صوراً. — 18. AC.
— 19. A. بالاصابع. — 20. B. بالشهداء. — 21. B. يغيروا. — 22. B. مصوغة
وما. — 23. B. بجبر السيد. — 24. C. *add.* ربنا.

regard sur les œufs pour les garder. Si l'un d'eux cesse de les fixer pendant
l'espace d'un clin d'œil, ils se gâtent et n'éclosent point; et ces oiseaux sont
frustrés de l'objet de leurs désirs.

On prend alors l'œuf gâté et on le suspend dans l'église, entre les
lampes, de manière qu'il puisse être vu : non pour le faire servir d'orne-
ment, * mais pour exhorter ceux qui le voient à ne pas distraire leur esprit * f. 111 r.
de la prière, ce qui la gênerait comme a été gâté l'œuf, faute d'être couvé
par le regard.

CHAPITRE LVI

DES IMAGES ET DE CEUX QUI Y SONT REPRÉSENTÉS.

Il doit y avoir dans l'église des images peintes en couleurs et représen-
tant les martyrs et les saints dont la vie est lue devant le peuple, afin de
provoquer son émulation à imiter leur conduite.

La raison en est qu'Abgar, roi d'Édesse (*Ar-Rohâ*), à cause de l'impossi-
bilité où il était d'aller trouver Notre-Seigneur le Christ dont il avait

عنده سيراً رسالة وعرفه أنّه يشتهي ان ينظر الى وجهه الاقدس فإنّ السيّد المسيح له
المجد² غسل وجهه الالهي واخذ³ منشفة ونشفه بها وتسمى سبئية⁴ فانطبع⁵ صورته
المقدسة فيها وسيرها⁶ الى ابجر * ملك الرها⁷

* f. 111 v°.

وكذلك ستنا العذرى قبل انتقالها من هذا العالم قالت للوقا الانجيلي⁸ صوّروا
صورتني عندكم حتى لا تنسوني كلّ وقت وإنّ لوقا صوّرها في لوح من الخشب بالاصابع⁹
المؤونة¹⁰ وابنها الحبيب في حضنها فاعجبها ذلك جداً¹¹ وتداولت الصور بعد صعودها في
الكنائس الى يومنا هذا

ولكن في الكنيسة المذكورة حصراً جدد¹² نظاف¹³ حتى اذا سجد الانسان بجهته على
الحصر يامن من لصق الغبار بجهته¹⁴ كلّ ذلك لقطع اسباب الكسل والتهاون والحضور¹⁵
الى الكنيسة والاعتذار بما يعوق¹⁶ عن فيه¹⁷ حرارة ونشاط

1. B. ارسل. — 2. BC add. عند. — 3. BC om. و. — 4. C. بسينيد. — 5. C. فانطبعة. —
6. B. وارسلها. — 7. B. ملكت الرها loco الملكت. — 8. B. للانجيلي لوقا. — 9. A. بالاصابع,
B. خشب الاصابع. — 10. B om. — 11. B. جيّداً. — 12. B. جدداً. — 13. Mss. omnes
نضافى. — 14. B om. ... على الحصر. — 15. B. عن الحضور. — 16. AB. بفرق C. نعرق.
— 17. B. من فيد loco نحن فيد من C. idem, omisâ.

entendu parler, lui envoya une lettre par laquelle il lui faisait savoir qu'il
désirait vivement contempler son très saint visage. Et Notre-Seigneur le
Christ (à lui la gloire!), ayant lavé son visage divin, prit une serviette appelée
*sabaniya*¹ dont il s'essuya; et sa sainte face y resta imprimée. Puis il fit

* f. 111 v°. parvenir cette serviette à Abgar, * roi d'Édesse.

Semblablement, Notre-Dame la Vierge, avant d'émigrer de ce monde,
dit à Luc l'évangéliste: «Faites mon portrait parmi vous, afin de ne pouvoir
m'oublier jamais.» Et Luc la représenta en plusieurs couleurs sur une
planche de bois avec son Fils bien-aimé sur son sein. Cela plut beaucoup à
la Vierge. Depuis son Assomption jusqu'aujourd'hui, ces images se sont
succédé dans les églises.

Il y aura dans ladite église des nattes neuves et propres, afin que
l'homme prosterné sur ces nattes soit préservé de la poussière qui pourrait
s'attacher à son front. Tout cela, pour supprimer les causes de paresse et
de négligence [qui l'empêcheraient] de venir à l'église et le prétexte que
quelque chose enlève à ses lèvres la ferveur et l'ardeur.

1. « Pièce de soie ou de lin, serviette de la même étoffe ». Cf. Dozy, *Supplément
aux Dictionnaires arabes*.

TABLE DES CITATIONS DE L'ÉCRITURE

	Pages.		Pages.
Genèse, i, 1-13, 14, 16.	10	Deutéronome, xvi, 9-10, 16.	62
— i, 28.	17, 19	— xviii, 15.	53
— ii, 17.	11	— xxii, 11.	50
— iii.	13-14	Psaumes, iv, 1.	141
— iv, 9, 10.	18	— vii, 10.	18, 110
— vi, 15, 17, 18.	20	— xxi, 17, 19.	55
— vii, 2-3.	20	— xxxii, 9.	122
— viii, 5-11.	21	— xxxiii, 6.	101
— viii, 21.	22, 39	— l, 12.	142
— ix, 11, 12-16.	22	— lxxxiv, 11.	54
— xiv, 14-20.	23	— xcii, 1.	99
— xvi, 1-3, 15.	28	— xcvi, 1.	99
— xvi, 12.	30	— ciii, 24.	63
— xvii, 10-14.	27	— cxvi, 1.	100
— xviii, 6-8, 10.	26	— cxviii, 164.	137
— xxi, 12.	27	— cxlii, 5.	122
— xxii, 3, 7-8, 11-13.	29	Isaïe, vii, 14.	53
— xxii, 17.	28	— lmi, 1.	53
— xxxii, 24-28.	31	— lxi, 1-2.	72
Exode, i, 15-16.	32	Daniel, vii, 14.	131
— ii, 1-10, 14.	33	Baruch, iii, 36-37.	53
— iii, 4-6.	34	— iii, 38.	54
— iii, 6.	47	Matthieu, iii, 2.	81
— xi, xii.	35	— iii, 5, 6.	134
— xii, 3-13, 34, 39.	36	— iii, 16.	87
— xiii, 21-22.	37	— iv, 1, 3, 7.	111
— xiv, 5-29.	36	— iv, 17.	81
— xv, 27.	37	— v, 4.	140
— xvii, 1-6.	37	— v, 7.	138
— xx, 3, 8, 12-17.	40	— v, 8.	142
— xxii, 29.	138	— v, 17.	59
— xxiii, 19.	40	— v, 19.	65
— xxv, 37.	163	— v, 39-40.	111
— xxv-xxvii.	38	— vi, 3.	69
— xxviii.	38	— vi, 7-13.	94
— xxx.	38	— vi, 34.	104
— xxx, 25-26.	159	— x, 8.	47
— xxxii, 2.	149	— x, 27.	73
— xl, 4, 9.	163	— xii, 43-45.	113
— xl, 9.	159	— xii, 4, 5, 19-21, 24-30, 36, 38.	113
Lévitique, xxvii, 30.	138	— xiii, 47.	133
Deutéronome, vi, 5.	139	— xvi, 18.	114

	Pages		Pages
Matthieu, xvii, 9.	128	Jean, vi, 56.	85
— xviii, 19.	65	— x, 11.	60
— xviii, 20.	68	— xi, 47, 38-44.	134
— xviii, 32-35.	142	— xii, 27-28.	97
— xix, 6.	145	— xiii, 4-5.	105
— xix, 19.	40	— xiii, 7, 14.	140
— xx, 28.	72	— xiii, 25.	139
— xxi, 13.	72	— xiv, 23.	114
— xxiv, 29-31.	130	— xv, 12, 17.	139
— xxiv, 30.	129	— xvi, 15.	122
— xxv, 6.	137	— xix, 26-27.	143
— xxvi, 26, 28.	73, 105	— xix, 31.	136
— xxviii, 19.	9, 73, 134	— xix, 39.	78
Marc. xii, 29-30.	9	— xx, 22.	64
— xiii, 24-26.	130	— xx, 22-23.	74
— xvi, 16.	134	Actes, i, 31.	128
— xvi, 16, 20.	65	Romains, ix, 7.	30
Luc, i, 31.	128	I Corinth., vii, 9, 28.	143
— i, 32-33.	131	— vii, 38.	144
— i, 34-35, 38.	95	— xi, 24, 26.	105
— i, 52.	140	II Corinth., viii, 14.	138
— ii, 23.	149	Galates, iii, 28.	145
— iii, 11.	120	Éphés., iv, 26.	141
— iv, 18-19, 20, 21.	72	— v, 23.	145
— vi, 12.	93	I Thessal., iv, 3.	144
— vi, 29.	111	— iv, 4.	143
— vi, 37.	141	I Timothée, iii, 1-2.	147
— vii, 12-13.	113	— iii, 2, 3, 4, 7.	154
— viii, 56.	113	II Timothée, iv, 2.	155
— x, 27.	139	Tite, ii, 15.	155
— xi, 1.	93, 106	— iii, 1.	155
— xi, 1-2.	94	Hébreux, ii, 16.	103
— xi, 41.	138	— iv, 15.	95
— xii, 50.	107	— vii, 7.	152
— xviii, 1.	93	— ix, 2, 3, 6, 7.	160
— xviii, 10-14.	140	— ix, 22.	39
— xviii, 12.	88	— xii, 14.	142
— xxii, 27.	73	Jacques, i, 20.	141
— xxii, 34.	142	— iv, 6, 10.	140
— xxii, 35-36, 38.	116	I Pierre, v, 4.	65
— xxiii, 46.	99	— v, 5.	53, 140
Jean, i, 3-4.	102	— v, 6.	140
— iii, 3.	87	I Jean, iv, 9-10.	95
— iii, 29.	137	— iv, 10, 16.	56
— v, 13-15.	139	— viii, 29.	95
— v, 22, 26-27.	130	Apocalypse, i, 7.	129
— v, 24.	84, 135	— i, 12.	160
— v, 39.	127	— ii, 23.	110
— vi, 51, 56, 57.	105	— iv, 5.	160
— vi, 55.	84, 134	— v, 6, 8.	147

TABLE DES MATIÈRES

	Pages.
AVANT-PROPOS.	3
I. — Sur l'unité de l'essence divine.	7
II. — Sur la trinité des attributs éternels.	8
III. — De la création des anges, des astres, des étoiles et des quatre éléments.	9
IV. — La création d'Adam, notre père.	11
V. — Expulsion d'Adam du Paradis lors de sa désobéissance.	15
VI. — Mariage d'Adam et d'Ève pour la multiplication de leur postérité; accroissement et bénédiction qu'ils reçoivent du Dieu Très-Haut.	16
VII. — De la raison qui fit établir le souhait de paix au commencement du monde. — Séparation des enfants de Caïn d'avec les enfants d'Abel (Seth).	18
VIII. — Noé construit l'arche et il y entre.	20
IX. — Venue de notre père Abraham.	23
X. — Dieu prescrit à Abraham la circoncision.	27
XI. — Immolation d'Isaac et enfantement d'un bélier par un arbre.	28
XII. — Dieu donne à Jacob le nom d'Israël.	31
XIII. — Naissance de Moïse; son éducation; son nom en langue copte.	32
XIV. — Discours de Dieu à Moïse sur le mont Sinaï.	34
XV. — De l'agneau, figure de l'Agneau véritable.	35
XVI. — Du Tabernacle que Dieu montra à Moïse pour qu'il en construisit un semblable.	37
XVII. — Offrande des sacrifices dans le Tabernacle.	39
XVIII. — Les tablettes conservées dans l'Arche d'alliance.	40
XIX. — De la secte des Sabéens, adorateurs des astres.	42
XX. — Les signes de Dieu mis en opposition avec les signes attribués aux étoiles.	47
XXI. — Des sages établis pour prophétiser sur N.-S. le Christ et de leurs paroles.	49
XXII. — Les prédications des Prophètes concernant la venue de Notre-Seigneur le Christ (à lui la gloire!).	53
XXIII. — Avènement de Notre-Seigneur le Christ prophétisé par les sages et par les Prophètes.	57
XXIV. — Les miracles du Christ comparés à ceux de Moïse, lorsqu'il sortit de l'Égypte avec les Israélites.	59
XXV. — De l'apparition des Disciples et de la science que l'Esprit leur communiqua de ses mystères.	64
XXVI. — Démonstration de la vérité du saint Évangile qui est dans nos mains.	66
XXVII. — De la construction d'une église; de sa ressemblance avec le Tabernacle.	68
XXVIII. — Des ministres de l'Église selon leurs ordres et leur hiérarchie.	70
XXIX. — Du ministère de Notre-Seigneur le Christ exerçant les fonctions des ordres qui ont été établis à son imitation.	71

	Pages.
XXX. — Du baptême, de ses devoirs, de sa réglementation.	76
XXXI. — Du parrain et de ses obligations; comment l'enfant, à l'âge de raison, est livré à lui-même par le parrain.	82
XXXII. — Que l'homme doit imiter Notre-Seigneur le Christ dans le jeûne saint, dans les jeûnes du mercredi et du vendredi, etc.	86
XXXIII. — Qu'il faut imiter Notre-Seigneur le Christ [par la récitation] de la prière : « Notre Père qui êtes aux cieux ». Son commentaire.	93
XXXIV. — La Profession de foi orthodoxe et son commentaire.	118
XXXV. — Des heures de la prière.	136
XXXVI. — Du devoir de l'aumône.	137
XXXVII. — Des devoirs de la charité à l'égard de l'étranger et du prochain.	138
XXXVIII. — Du devoir de l'humilité.	139
XXXIX. — Qu'il faut s'abstenir de la haine.	141
XL. — Du devoir de la pureté.	142
XLI. — Du mariage:	143
XLII. — Interdiction de l'adultère.	146
XLIII. — Des secondes noces, qui font déchoir du sacerdoce.	147
XLIV. — De la nécessité des degrés du sacerdoce.	148
XLV. — De l' <i>agnost</i> (lecteur); signification de son nom.	150
XLVI. — Du sous-diacre; explication de son nom.	151
XLVII. — Du diacre; explication de son nom.	152
XLVIII. — De l'archidiacre, chef des diacres.	153
XLIX. — Du <i>qasîs</i> qui est le prêtre.	154
L. — De l'ordre de l'igoumène qui est le chef des prêtres.	155
LI. — Du patriarche, du métropolitain et de l'évêque; de la supériorité du pa- triarche sur ces deux derniers.	156
LII. — Du sacristain. — Du pain eucharistique.	157
LIII. — Des quatre espèces d'encens.	158
LIV. — De la consécration d'une église par le patriarche ou par l'évêque et de la raison de cela.	159
LV. — Des lampes et des œufs d'autruche placés entre elles.	163
LVI. — Des images et de ceux qui y sont représentés.	165
TABLE DES CITATIONS DE L'ÉCRITURE.	167

LES HOMILIAE CATHEDRALES

DE

SÉVÈRE D'ANTIOCHE

(HOMÉLIE LXXVII)

LES HOMILIAE CATHEDRALES

DE

SÉVÈRE D'ANTIOCHE

(suite)

HOMÉLIE LXXVII

TEXTE GREC ÉDITÉ ET TRADUIT EN FRANÇAIS

VERSIONS SYRIAQUES PUBLIÉES POUR LA PREMIÈRE FOIS

PAR

M.-A. KUGENER & Edg. TRIFFAUX

AVERTISSEMENT

Commencée en 1898 à Paris, interrompue en 1899 à Liège, faute des documents nécessaires pour la mener à bonne fin, remise sur le métier à Bruxelles en 1912, avec la collaboration de mon élève, M. Edg. Triffaux, interrompue de nouveau par la guerre en 1914, l'édition du texte original et des versions syriaques de la 77e homélie de Sévère voit enfin le jour.

L'introduction a été rédigée en partie par moi-même, en partie par M. Triffaux. La description et le classement des mss. grecs est notamment l'œuvre personnelle de M. Triffaux.

Le texte grec a été établi par M. Triffaux; la traduction française qui l'accompagne est de moi. Les deux versions syriaques ont été étudiées et publiées par M. Triffaux sous ma direction.

M^{sr} Graffin, MM. Pasquali et Troll nous ont beaucoup facilité la tâche.

M^{sr} Graffin a exécuté lui-même ou fait exécuter à ses frais les photographies de tous les mss. qui n'ont pas été collationnés directement sur le texte original. Il a également fait faire à ses frais la collation du manuscrit de Jérusalem.

MM. Pasquali et Troll ont gracieusement mis à notre disposition les collations des mss. de Grégoire de Nysse qu'ils avaient déjà faites en vue de l'édition critique des œuvres de ce Père, à laquelle ils avaient été appelés à collaborer. Cette édition, on le sait, a été entreprise, sous la direction de M. Norden, avec le fonds mis en 1908 à la disposition de M. Wilamowitz, à l'occasion de son soixantième

anniversaire. M. Pasquali ne s'est pas contenté de nous envoyer les collations qu'il possédait déjà : il s'est encore chargé de faire revenir à Rome les trois mss. de Messine et de les y collationner.

Nous adressons à M^{er} Graffin, à MM. Pasquali et Troll nos vifs sentiments de gratitude.

Nous remercions également ici tous les savants qui nous ont prêté leur concours : on trouvera leurs noms dans l'introduction avec l'indication des recherches qu'ils ont bien voulu faire pour nous.

Enfin, c'est un devoir pour moi d'exprimer ma profonde reconnaissance à la Fondation universitaire de Bruxelles qui m'a permis, par le subside qu'elle a bien voulu m'accorder, de venir sur place aider à la mise en pages des quatre textes différents de la 77e homélie de Sévère, dont la concordance était difficile à saisir.

M.-A. KUGENER.

Paris, 27 septembre 1921.

INTRODUCTION

I. — CONSIDÉRATIONS PRÉLIMINAIRES.

Le moine monophysite Sévère monta sur le siège patriarcal d'Antioche le 6 novembre 512¹, sous le règne de l'empereur Anastase, qui favorisa ouvertement les adversaires du concile de Chalcédoine de 451; il en fut chassé en septembre 518², peu de temps après l'avènement de Justin Ier, qui persécuta sans pitié tous ceux qui refusaient d'adhérer à ce concile.

Pendant les six années qu'il administra son vaste diocèse, Sévère prononça, généralement à Antioche même, mais parfois aussi en dehors de la grande métropole de l'Orient, cent vingt-cinq homélies sur divers sujets. Du texte original des homélies de Sévère, comme d'ailleurs des autres écrits de l'illustre patriarche monophysite, il ne subsiste plus aujourd'hui, si l'on excepte la 77e homélie que nous éditons plus loin, que des fragments plus ou moins étendus. Ces fragments sont conservés pour la plupart dans les catènes ou chaînes grecques, c'est-à-dire dans les commentaires que l'on voit souvent groupés, dans les manuscrits grecs, autour des écrits de l'Ancien et du Nouveau Testament, et qui sont formés de citations de Pères et d'hérésiarques juxtaposées.

La raison pour laquelle le texte original des écrits de Sévère ne nous a pas été transmis est bien simple : les écrits du grand hérésiarque furent anathématisés au concile de Constantinople de 536, *comme infestés du venin du serpent, cause du péché originel*³, et Justinien en ordonna formellement la destruction : « Nous interdisons à tout le monde, écrit-il dans sa 43e novelle, « d'avoir aucun de ses livres (de Sévère). Et de même qu'il n'est pas permis « de transcrire et de posséder les livres de Nestorios, parce que les empe- « reurs qui nous ont précédé ont décidé, dans leurs constitutions, de les « assimiler aux écrits de Porphyre contre les chrétiens, de même aucun « chrétien ne pourra posséder les discours ni les écrits de Sévère, mais « ils seront regardés comme profanes et contraires à l'Église catholique et

1. G. KRÜGER, s. v. *Severus*, dans la *Realencyclopädie für protestantische Theologie und Kirche*, 3e édit. (Leipzig, Hinrich, 1896 et sqq.), t. XVIII, p. 254, l. 44. — 2. *Ibid.*, p. 255, l. 47. — 3. MANSI, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. VIII, col. 1142^D.

« leurs possesseurs seront tenus de les brûler s'ils ne veulent s'exposer
 « à courir de grands risques. Nous défendons à quiconque, calligraphe ou
 « tachygraphe ou toute autre personne, de les transcrire désormais, et nous
 « les prévenons que la peine que nous attachons à une telle transcription
 « sera l'amputation de la main¹. »

Si, après 536, on cessa probablement de transcrire les écrits de Sévère dans les pays où régnait l'orthodoxie, on ne dut cependant pas les livrer tous aux flammes, comme le voulait l'empereur Justinien. Dans les milieux mêmes qui avaient inspiré la mesure draconienne de Justinien, c'est-à-dire dans les milieux ecclésiastiques, on les conserva encore assez longtemps, semble-t-il, pour les besoins des controverses religieuses. A la dixième session (18 mars 681) du IIIe concile de Constantinople (VIe concile œcuménique), on lut le recueil des passages des Pères et des hérésiarques pour et contre le dyothélisme, que les ambassadeurs romains avaient remis au concile à la septième session (13 février). Parmi les passages des hérésiarques, il y en avait quatre de Sévère, qui provenaient chacun d'un écrit différent. Or, ces quatre extraits de Sévère furent collationnés, l'un avec un manuscrit de la bibliothèque du patriarcat de Constantinople², les trois autres avec des manuscrits qui appartenaient à la bibliothèque apostolique de Rome et que les ambassadeurs romains avaient apportés avec eux³. On conservait donc encore des manuscrits de Sévère à Constantinople et à Rome dans la seconde moitié du VIIe siècle. Toutefois, la bibliothèque du patriarcat de Constantinople ne devait déjà plus posséder à cette époque tous les écrits de Sévère, sinon les ambassadeurs romains ne se seraient pas donné la peine de se charger de manuscrits de cet hérésiarque.

On dut aussi conserver assez longtemps les écrits de Sévère en vue de l'interprétation des Livres saints. Sévère était un bon théologien, et lorsqu'il n'abordait pas la question des deux natures du Christ, ses explications exégétiques n'étaient entachées d'aucune hérésie. L'œuvre de Sévère était une mine très riche pour les commentateurs de l'Ancien et surtout du Nouveau Testament, et ils ne se firent pas faute d'y puiser. Les catènes s'échelonnent de la fin du Ve siècle au XIV^e³. Comme il n'est guère vraisemblable que toutes les citations de Sévère qui figurent dans les catènes aient été détachées de leur contexte avant 536, il faut nécessairement admettre que les auteurs de catènes disposaient encore de manuscrits de Sévère après cette époque, c'est-à-dire après que ses œuvres eurent été condamnées.

1. Cf. KUGENER, *Patrologia orientalis*, t. II, p. 360. — 2. MANSI, *op. cit.*, t. XI, col. 444^{A-C}. Ce ms. était un βιβλίον ἐν σάμμοις (en parchemin). — 3. *Ibid.*, 444^{C-D}, 444^D-445^A, 445^{A-D}; un de ces mss. était un βιβλίον ἐν σάμμοις et les deux autres des βιβλία χαρτίων (en papyrus). — 4. J. DECONINCK, *Essai sur la chaîne de l'Octateuque dans la Bibliothèque de l'École des Hautes Études*, t. 195 (Paris, 1912), p. 13 et p. 16.

Peu à peu toutefois les écrits de Sévère disparurent dans les pays de foi orthodoxe. Cette disparition était fatale. Elle devait se produire le jour où l'œuvre de Sévère n'eut plus aucun intérêt pour les théologiens orthodoxes et où les auteurs de catènes n'empruntèrent plus directement leurs citations aux textes originaux, mais se bornèrent à les puiser dans les recueils de leurs prédécesseurs.

Voué à disparaître en terre orthodoxe, le texte original des écrits de Sévère aurait pu se conserver dans les pays foncièrement monophysites, c'est-à-dire en Syrie et en Égypte. Malheureusement, la langue et le génie grecs y furent submergés sous les flots du déluge arabe.

Il ne reste plus aujourd'hui, avons-nous dit plus haut, à l'exception de la 77e homélie, que des fragments plus ou moins étendus de l'œuvre de Sévère. Sa 77e homélie doit sa conservation à une ou plutôt à deux étiquettes orthodoxes. Chose curieuse, elle a été attribuée à la fois à Hésychius de Jérusalem et à Grégoire de Nysse. Il ressort de l'étude de la tradition manuscrite grecque que la 77e homélie de Sévère a d'abord été attribuée à Hésychius de Jérusalem, puis, d'une manière indépendante, à Grégoire de Nysse, qu'ensuite le texte d'un manuscrit de cette seconde catégorie a été transcrit à son tour sous le nom d'Hésychius.

Les manuscrits qui attribuent l'homélie de Sévère à Hésychius de Jérusalem et à Grégoire de Nysse sont extrêmement nombreux — il y en a vingt-deux sans les manuscrits des xve et xvie siècles — et ce grand nombre d'apoglyphes ne constitue pas encore toute la tradition manuscrite du texte original de la 77e homélie. Il faut encore y ajouter la tradition — très précieuse — représentée par les extraits des catènes grecques.

Les fragments les plus nombreux et les plus importants des catènes sont placés sous le nom du véritable auteur de l'homélie, c'est-à-dire de Sévère; quelques-uns seulement, et ils sont très courts, sous le nom d'Hésychius; aucun n'est attribué à Grégoire de Nysse.

* *

Si le texte original des écrits de Sévère ne nous a pas été transmis pour les raisons que nous avons indiquées, son œuvre n'a cependant pas péri : elle a été sauvée de l'anéantissement par la piété des monophysites syriens qui la traduisirent religieusement dans leur langue. Les homélies (λόγοι ἐπιθρόνιοι) de Sévère eurent au moins deux interprètes syriens : un interprète du vi^e siècle qui fut, selon toute apparence, Paul de Callinice, et un interprète du début du viiie siècle, Jacques d'Édesse. Nous étudierons plus loin les deux versions syriaques. Pour le moment, nous nous bornerons à

leur demander l'explication du numéro d'ordre de l'homélie de Sévère et la date de celle-ci.

Dans les deux versions syriaques, les homélies de Sévère sont numérotées et se suivent dans le même ordre. Cet ordre, qui est strictement chronologique, comme nous le verrons plus loin, doit être fort ancien. En effet, un manuscrit de la version du vi^e siècle — le *Vaticanus* 143 — est daté de 562/3, un autre — l'add. 14599 du British Museum — est daté de 568/9, et celui qui contient la 77e homélie — le *Vaticanus* 142 — a été acheté en 576 pour le couvent de Notre-Dame des Syriens au désert de Scété, en Égypte, ce qui suppose une date tout aussi ancienne que celle des deux premiers¹. Or, l'état du texte du *Vaticanus* 142, à en juger d'après la 77e homélie, ne permet pas d'y voir un autographe du traducteur. Les nombreuses fautes qu'il présente ne s'expliquent que si l'on admet entre le manuscrit du traducteur et le *Vaticanus* 142 au moins un intermédiaire. Nous pouvons donc remonter, selon toute apparence, jusqu'à la première moitié du vi^e siècle. Nous remonterons exactement jusque vers l'an 528, si nous considérons Paul de Callinice comme l'auteur de la version du vi^e siècle. C'est, en effet, en 528, que Paul de Callinice traduisit en syriaque divers écrits de Sévère². On se bornait jusqu'ici, pour justifier l'attribution de la version du vi^e siècle à Paul de Callinice, à invoquer l'analogie de style que cette version présente avec d'autres versions de Paul de Callinice³. On peut encore invoquer, à notre avis, en faveur de cette attribution, l'état du *Vaticanus* 142, qui prouve que la version du vi^e siècle a dû être faite à l'époque où Paul de Callinice traduisit précisément des œuvres de Sévère. Et si la version du vi^e siècle est bien de Paul de Callinice, il s'ensuit que les homélies de Sévère ont été réunies et numérotées du vivant même de Sévère, peut-être par Sévère lui-même.

L'ordre chronologique des homélies ressort nettement des sujets qu'elles traitent. Il est de plus attesté par les en-têtes de deux homélies — les homélies 80 et 99 — et par les gloses marginales qu'on lit, à côté des homélies 35, 61 et 113, dans le manuscrit qui contenait, lorsqu'il n'était pas encore mutilé, la version complète des homélies de Sévère par Jacques d'Édesse, l'add. 12159 du British Museum⁴. Ces en-têtes et ces gloses indiquent la première homélie de chaque année. On sait donc en quelle année les diverses homélies ont été prononcées. Bien plus, la place qu'une homélie occupe dans la série des homélies d'une année, le sujet qu'elle traite, permettent généralement d'en fixer la date avec une assez grande précision.

1. M.-A. KUGENER et FR. CUMONT, *Recherches sur le Manichéisme* (Bruxelles, 1912), p. 86, note 4.
 — 2. RUBENS DUVAL, *Littérature syriaque*, 3e édit. (Paris, 1907), pp. 316-317. — 3. A. BAUMSTARK, *Das Kirchenjahr in Antiocheia zwischen 512-528* dans la *Römische Quartalschrift*, XI (1895), p. 314.
 — 4. WRIGHT, *Catalogue of the syriac manuscripts in the British Museum*, t. II, p. 536-542.

L'homélie que nous éditons, la 77e, appartient à la troisième année du patriarcat de Sévère. Cette année va du 6 novembre 514 au 5 novembre 515 et comprend les homélies 61 à 79 inclusivement. La date approximative de la 77e homélie se déduit donc déjà de son numéro d'ordre; elle se place vers la fin de la troisième année du patriarcat de Sévère, c'est-à-dire vers l'automne de l'an 515. Le sujet même de la 77e homélie ne fournit aucun indice sur sa date exacte. Tout ce que l'on peut dire, c'est qu'elle a probablement été prononcée un jour de la semaine¹. Mais si la date exacte de la 77e homélie est inconnue, on peut toutefois déterminer son *terminus a quo* et son *terminus ad quem*, grâce à la date des homélies 74, 75, 76 et 78. La 74e homélie a été prononcée le vendredi après la Pentecôte, c'est-à-dire, comme la Pentecôte tombait en 515 le 7 juin, le vendredi 12 juin 515. La 75e homélie est consacrée au martyr Julien; elle sera donc du 21 juin environ, date probable de la commémoration de ce martyr à Antioche à l'époque de Sévère². La 76e homélie, qui célèbre la mémoire des pauvres et des étrangers enterrés dans le cimetière dit Πενθέτριαι, sera vraisemblablement du 21 juillet³. Enfin la 78e homélie, qui est dédiée aux martyrs Tarachus, Probus et Andronicus, doit être datée, semble-t-il, du 6 septembre⁴. La 77e homélie aura donc été prononcée entre le 21 juillet et le 6 septembre 515.

II. — TRADITION DIRECTE.

Il résulte de ce que nous avons dit dans la première partie du chapitre précédent que l'établissement du texte original de la 77e homélie de Sévère devra reposer sur une triple tradition manuscrite : le groupe des manuscrits de Sévère, celui des manuscrits d'Hésychius de Jérusalem et celui des manuscrits de Grégoire de Nysse. Nous allons donc étudier successivement les manuscrits de chacun de ces trois groupes.

A. Manuscrits attribuant l'homélie à Sévère.

Il ne nous est parvenu, sous le nom même de Sévère, que des fragments de la 77e homélie. Les manuscrits d'après lesquels nous avons étudié ces fragments sont deux manuscrits de Paris : le *Coislin* 195 (S) et le *Coislin* 23 (Z). Ces deux manuscrits contiennent au milieu de la page, en grande minuscule, le texte des quatre Évangiles, et, autour du texte sacré, en

1. Cf. TILLEMONT, *Mémoires*, t. IX (Venise, 1732), p. 613, et voir note A, p. 102. —
2. A. BAUMSTARK, *Das Kirchenjahr etc.*, p. 319; *Patrologia orientalis*, t. X, p. 52, où M. Nau édite un ménologe monophysite qu'il croit avoir été rédigé dans le couvent de Qennešré peu après 538. — 3. NAU, *Patrologia orientalis*, t. X, p. 43. — 4. NAU, *ibid.*, p. 45.

minuscule plus petite, un commentaire composé de citations de divers Pères et hérésiarques. Nous avons donc affaire dans les deux cas à une chaîne dite « en couronne »¹.

S Le *Coislin* 195 (S) est un manuscrit sur parchemin du xe siècle². Il contient sous le nom de Sévère trois extraits de l'homélie.

Le premier a pour titre *Σευήρου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας* et s'étend du f. 160 v° au f. 165 r°; *incipit* : Τὸ ὑψέ; *desinit* : ἐλευθέρα πάσης βλάβης τέλος τοῦ σχολίου. Cet extrait va dans notre édition de la p. 44, l. 10 à la p. 86, l. 2, avec, par-ci, par-là, quelques omissions. La partie supérieure des feuillets 161, 162 et 163 ayant été coupée, certains passages de cet extrait font aujourd'hui défaut.

Le deuxième extrait, fol. 462 v°, a pour titre : *Σευήρου Ἀντιοχείας ἀπὸ λόγου σζ'*; *incipit* : Ταχὺ δέ; *desinit* : καὶ ὑψηλῶν. Il va dans notre édition de la l. 2 à la l. 6 de la p. 64. On remarquera que cet extrait nous a conservé le numéro d'ordre de l'homélie. Cette particularité indique, selon toute apparence, qu'il a été emprunté directement à un recueil complet d'homélies de Sévère.

Le troisième extrait, fol. 463 v°, a pour titre *Σευήρου Ἀντιοχείας*; *incipit* : Ἐκεῖνο δὲ ἔν τις; *desinit* : εἶναι πικρὰ σοι. Il va dans notre édition de la p. 90, l. 1 à la p. 62, l. 8.

L'orthographe de ce manuscrit est assez correcte. Son texte est incontestablement celui qui se rapproche le plus du texte original; il concorde presque toujours avec les versions syriaques. — Les extraits du *Coislin* 195 ont été collationnés à Paris sur le manuscrit même.

Z Le *Coislin* 23 est un manuscrit en parchemin du xie siècle, de 288 feuillets³. Il contient les mêmes extraits de la 77e homélie que le *Coislin* 195. Le premier extrait va du fol. 108 r° au fol. 110 v°. Le deuxième occupe le fol. 284 v° et le troisième le fol. 285 r°.

Le *Coislin* 23 semble être une copie du *Coislin* 195⁴. La chose n'est pas douteuse, à en juger par les extraits de la 77e homélie de Sévère. Quelques exemples en fourniront la preuve. Tout d'abord, toutes les particularités du *Coislin* 195 : omissions, variantes, se retrouvent dans le *Coislin* 23. De plus, à la page 62, l. 11 de notre édition, le *Coislin* 195, au lieu de τοῦ Ἰησοῦ τέως ὀκονομοῦντος, donne τοῦ δηλοῦντος avec un blanc entre τοῦ et δηλοῦντος; le *Coislin* 23 a écrit τοῦ δηλοῦντος sans espace vide. De même p. 74, l. 6, le *Coislin* 195 a δι εὐ λέγθαι et sa copie διαλέγθαι; dans le *Coislin* 195, une seconde main a ajouté, entre συνθέντα et μίαν, καὶ au-dessus de la ligne, et le *Coislin* 23 a introduit ce καὶ dans le texte (p. 84, l. 3). Comme le *Coislin* 23 n'est, à nos

1. Cf. FAULHABER, *Byzantinische Zeitschrift*, 1909, p. 388 et DECONINCK, *op. cit.*, p. 25. — 2. Cf. la description de cette catène chez G. KARO et J. LIETZMANN, *Catenorum graecarum catalogus* dans les *Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, Philol. hist. Klasse, 1902, p. 560-561. — 3. Cf. KARO et LIETZMANN, *op. cit.*, p. 561. — 4. Cf. KUGENER, *Revue de l'Orient chrétien*, 1898, p. 443, n. 2.

yeux, qu'une copie du *Coislin* 195, nous nous sommes contenté de le faire entrer en ligne de compte pour les passages où le *Coislin* 195 fait défaut par suite de la mutilation qu'il a subie. — Les extraits du *Coislin* 23 ont été collationnés à Paris sur le manuscrit même.

Il est possible d'émettre une hypothèse au sujet de la date de la composition de la catène contenue dans le *Coislin* 195 et dans sa copie le *Coislin* 23. Cette catène ne peut pas avoir reçu la forme sous laquelle elle se présente à nous, avant 536. Elle contient, en effet, un extrait de l'homélie de Sévère, mis sous le nom d'Hésychius de Jérusalem. Or, comme nous le verrons plus loin, l'homélie de Sévère n'a été attribuée à Hésychius qu'après l'édit de Justinien de 536, ordonnant la destruction des écrits de Sévère.

Il ne faut pas s'étonner que des extraits de Sévère aient été insérés, sous le nom même de Sévère, dans une catène postérieure à 536. Les auteurs de chaînes n'ont jamais exclu de leurs compilations les écrits des hérésiarques¹. C'est même souvent grâce à l'hospitalité qu'ils leur ont accordée qu'il nous en reste encore quelque chose aujourd'hui.

B. Manuscrits attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem.

Les manuscrits qui attribuent l'homélie de Sévère à Hésychius de Jérusalem forment deux groupes : le groupe des manuscrits qui donnent un texte non remanié et le groupe des mss. qui donnent un texte remanié.

Le premier groupe est représenté a) par des chaînes; b) par un ms. de Cambridge.

Les chaînes que nous avons consultées sont, d'une part, les *Coislin* 195 (S^H) et 23 (Z^H); d'autre part, le ms. grec de Paris 186 (R) et le ms. d'Oxford *Laudianus* 33 (O).

Nous avons décrit plus haut les *Coislin* 195 et 23. Nous avons montré S^H Z^H qu'il n'était guère douteux que le *Coislin* 23 ne fût une copie du *Coislin* 195. L'extrait de l'homélie, donné sous le nom d'Hésychius, étant bien conservé dans le *Coislin* 195 (fol. 167), nous pouvons écarter le *Coislin* 23 (fol. 111 v°). Titre de l'extrait : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων; incipit : Ἐπειδὴ δὲ (p. 86 l. 3), desinit : ἄλλην πεπιστεύκαμεν (p. 86, l. 7). — Cet extrait a été collationné à Paris sur le manuscrit même.

Le *Parisinus* 186 (R) est un ms. en parchemin, du xie siècle. Il contient R sous le nom d'Hésychius trois extraits de l'homélie; ces extraits occupent les ff. 91 r° b, 91 v° b et figurent à la suite du commentaire de saint Jean Chrysostome et d'autres Pères de l'Église sur l'évangile selon saint Matthieu. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες

1. Cf. DECONINCK, *op. cit.*, p. 15.

οὶ εὐαγγελισταὶ οἱ δ' διχρόως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰστόρησαν. Premier extrait : *incipit* : Οὐ γὰρ εἶπον (p. 36, l. 10); *desinit* : βέβη τοῦ θεοῦ (p. 6, l. 4); 2e extrait : *incipit* : Ἐν μὲν οὖν τοῖς (p. 80, l. 7); *desinit* : ἀλεκτρούων βόην (p. 82, l. 5); 3e extrait : *incipit* : Ἐπειδὴ δὲ (p. 86, l. 3); *desinit* : ἄλλην πεπιστεύκαμεν (p. 86, l. 7). — Ces extraits ont été collationnés à Paris sur le manuscrit même.

O Le *Laudianus* 33 (O) est un ms. en parchemin du début du xie siècle. Il contient au fol. 81 b trois extraits de l'homélie identiques à ceux du *Parisinus* 186. Le titre ne présente que de légères différences : Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐκνυτιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαχρόως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰστόρησαν. — Nous avons disposé, pour étudier les variantes de ce ms., d'une collation que le savant paléographe anglais, M. Th. W. Allen, a eu l'amabilité de faire pour nous.

r Les trois extraits de l'homélie qui figurent dans le *Parisinus* 186 (R) et dans le *Laudianus* 33 (O) remontent à une même catène (r). Le choix des extraits et l'ordre dans lequel ils se suivent en est une preuve suffisante; de plus, les deux textes présentent des variantes communes qui leur sont propres; par exemple, p. 36, l. 10 de notre édition, les deux mss. donnent τῶν εὐαγγελίων οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς alors que le texte de Sévère semble avoir été οἱ τῶν εὐαγγελίων ἱεροὶ συγγραφεῖς; de même p. 38, l. 2, R et O ont ἔγραψεν au lieu de ἔγραψαν; p. 80, l. 10, ἐκνυτίωσιν δοκεῖ ἔχειν τινὰ au lieu de ἐκνυτίωσίν τινὰ δοκεῖ ἔχειν; p. 80, l. 11, ἀνέστη ὁ σωτὴρ au lieu de ὁ σωτὴρ ἀνέστη. Remarque importante : le titre que ces deux mss. nous ont transmis concorde presque entièrement avec celui que donnent les traductions syriaques. Nous sommes donc en droit de supposer que ces deux mss. nous ont le mieux conservé le titre original de la 77e homélie de Sévère.

C Le ms. de Cambridge (C) est le B. 8. 7. de la *Trinity College library*. C'est un ms. écrit sur parchemin, du xie ou du xiie siècle, de 475 feuillets partagés en deux colonnes de 30 lignes¹. L'écriture en est très nette et très belle. Ce ms. contient un recueil de 66 homélies, dont la plupart sont de saint Jean Chrysostome. L'homélie de Sévère est la 53e et occupe les ff. 393 r° a à 399 v° b. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων ὅτι συμφωνοῦσιν οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ περὶ τὴν παγώσμιον ἀνάστασιν καὶ εἰς τὰς μυροφόρας. Ce ms. ne contient qu'environ la moitié de l'homélie; elle s'arrête à la fin du folio 399 a (page 66, l. 11 de notre édition). Le texte des deux colonnes qui suivent n'appartient pas à l'homélie de Sévère; il sera sans doute dû au compilateur qui a rassemblé les homélies contenues dans le ms. de Cambridge. L'auteur de ce texte poursuit le raisonnement à sa manière et termine en disant que

1. JAMES, *Trinity College Cambridge catalogue of the western mss.*, vol. I, 1900, p. 248.

les chrétiens fidèles n'ont pas besoin de raisonner pour croire aux évangiles.
— Nous avons collationné ce ms. d'après une photographie.

Le ms. de Cambridge joue un grand rôle dans la constitution du texte de l'homélie de Sévère. Il est, par exemple, le seul qui, d'accord avec les traductions syriaques, omette ἀγαπητοί après πάντες μὲν au début de l'homélie et qui ait la bonne leçon κάρων τινά (p. 50, l. 12) alors que tous les autres mss. donnent un texte fautif καρῶν τινὰ οὐ ἄκκισρόν τινα.

On y trouve cependant des traces évidentes de remaniement. Le titre, par exemple, est formulé dans des termes étrangers au titre original. De même (p. 54, l. 3-4) au lieu du texte δίδωκεν τῇ ἀπιστεί τὸ κρατεῖν φαντασίαν οἰηθεῖσα τὴν πρώτην θέαν καὶ ἔκστασιν ἄλλως ψευδῆ que donnent les autres mss. et qui doit être celui de Sévère, C a καὶ τῇ ἀπιστεία κρατηθεῖσα φαντασίαν τε οἰηθεῖσα τὴν πρώτην θέαν καὶ ἔκστασιν ψευδῆ; p. 58, l. 10, au lieu de πολλῶ μᾶλλον τῶ τῶν δικαίων θεῶ, C présente le texte remanié τὸ τοῦ θεοῦ τῶν δικαίων; de même p. 48, l. 3, ὡς τῆς πρώτης ἀποπεσούσης καὶ ἀλλοτριωθείσης αὐτοῦ au lieu de ὡς πρώταις ἀποπεσούσαις καὶ ἀλλοτριωθείσαις αὐτοῦ. Ces remaniements sont propres à C; on n'en voit nulle trace dans aucun des mss. attribuant l'homélie à Hésychius.

Quoi qu'il en soit, ces quatre mss. *Coislin* 195 (Sⁿ), *Parisinus* 186 (R), *Laudianus* 33 (O) et le ms. B. 8. 7. de la *Trinity College library* (C) qui attribuent l'homélie à Hésychius de Jérusalem remontent à un archétype commun (h). Les quatre mss. ne contiennent que des fragments de l'homélie, et il n'est jamais possible de comparer les quatre textes à la fois. Cependant, les preuves qu'on peut donner de leur parenté sont très nettes bien que peu nombreuses. D'une part, en regard du texte probable de Sévère : ἀκηκοέναι (p. 38, l. 4) R et O donnent ἀκηκούσας et C donne ἀκηκούας, ce qui nous fait supposer dans l'archétype de ces trois mss. le participe ἀκηκούας que la seconde main de O a introduit en marge; d'autre part (p. 86, l. 6), les trois mss. Sⁿ, R, O (f) ajoutent καὶ ἄλλην Μαρίαν après Ἰωσή μητέρα.

..

Une question importante se pose ici : quand et pourquoi la 77e homélie de Sévère a-t-elle été attribuée à Hésychius de Jérusalem? Il saute aux yeux que cette attribution ne s'est faite qu'après la condamnation des écrits de Sévère, c'est-à-dire après 536. Voici, à notre avis, comment les choses se sont passées. La 77e homélie de Sévère est consacrée aux récits de la résurrection que donnent les quatre évangiles; elle s'efforce d'établir que ces récits ne se contredisent pas, mais se complètent mutuellement. Cette homélie aura été insérée avant 536 dans un recueil contenant des homélies, sinon sur toutes les fêtes religieuses de l'année, du moins sur la fête de la Pâques. Lorsque Justinien eut ordonné de brûler les écrits de Sévère, les

possesseurs de ce recueil qui ne voulaient pas y supprimer l'homélie de Sévère et qui tenaient toutefois à se mettre à l'abri des châtimens dont l'empereur avait menacé ceux qui refuseraient de se conformer à son édit, se bornèrent sans doute à faire disparaître le nom de Sévère. Privée du nom de son auteur, l'homélie pouvait continuer à figurer dans le recueil le plus orthodoxe, car elle n'avait aucun caractère hérétique. Plus tard un recueil de ce genre aura été transcrit par un copiste qui tint à rétablir en tête de l'homélie le nom de celui qu'il croyait en être l'auteur, et qui y mit celui d'Hésychius de Jérusalem, dont le style ressemblait à celui de Sévère et dont on connaissait diverses homélies sur la Pâque.

L'œuvre d'Hésychius de Jérusalem est encore mal connue aujourd'hui. Il reste plus d'un de ses écrits à éditer, notamment trois homélies sur la Pâque : l'une est conservée à Oxford dans le codex *Cromwellianus* 15 du XIe siècle¹ et les deux autres dans le *Sinaiticus* 492, du IXe siècle². Ces trois homélies inédites suffiraient déjà à expliquer l'attribution de l'homélie de Sévère à Hésychius. Mais Hésychius s'est aussi occupé de la résurrection du Christ dans d'autres de ses écrits. Cf., par exemple, le chapitre 50 de la συναγωγή ἀποριῶν καὶ ἐπιλύσεων ἐκλεγείσα ἐν ἐπιτομῇ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς συμφωνίας³.

* *

D'autres mss. encore nous ont transmis l'homélie de Sévère sous le nom d'Hésychius; mais ils présentent un texte remanié qui les sépare absolument du groupe des mss. d'Hésychius que nous avons décrits plus haut.

Nous en avons examiné quatre⁴ : le ms. *Sabas* I du couvent grec de Jérusalem, l'*Escorialensis* Y. II. 3, le *Barocianus* 241 d'Oxford et le *Parisinus* grec 1486.

II. Le ms. de Jérusalem *Sabas* I (H¹) est un ms. écrit sur parchemin, du Xe siècle environ, de 193 ff. partagés en deux colonnes de quarante lignes⁵. Il contient un recueil de soixante-quatre homélies sur divers sujets. L'homélie

1. Fol. 5 — fol. 10. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων διήγησις περὶ τῆς θείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἀναστάσεως. *Incip.* Διαφωρῶν τινες ἐνόμισαν τοὺς θείους εὐαγγελιστάς..... — 2. In fasc. κε. a) Τοῦ μακαρίου Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων εἰς τὸ ἅγιον πάσχα. *Incip.* Φαιδὸς ὁ οὐρανὸς τῆ τῶν ἀτρῶν χορεύει. — b) Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἅγιον πάσχα. *Incip.* Σάμπιζ ἡμῖν ἱερὰ καὶ βραδὴ τὸ πνευματικὸν τοῦτο συνεκρέτησεν θεάτρον. Nous devons le titre et l'*incipit* de ces deux homélies à l'amabilité de l'archimandrite Polycarpe du couvent du Mont Sinai, qui a bien voulu examiner pour nous le *Sinaiticus* 492. C'est à tort que Gardhausen renvoie dans son catalogue des mss. du Sinai (*Catalogus codd. Græcorum Sinaiticorum*, Oxford, 1886, p. 119), à propos de la première homélie d'Hésychius, à Migne, *Patr. gr.* I, XCIII, p. 1452, c'est-à-dire à la 77e homélie de Sévère attribuée à Hésychius. Le *Sinaiticus* ne contient pas l'homélie de Sévère. — 3. Migne, *Patr. gr.*, t. XCIII, col. 1433; voyez encore *ibid.*, col. 1449, le traité d'Hésychius Περὶ τῆς τρίτης ὥρας καὶ τῆς ἑκτῆς. — 4. Nous avons négligé les *codices novelli* (XVe et XVIe siècles). — 5. PAPAPOULOS-KERAMEUS, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, t. II (St-Petersbourg, 1891), pp. 1-8.

de Sévère est la cinquante-troisième et occupe les ff. 167 v° à 175. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν. — Nous avons étudié le texte de ce ms. d'après une collation faite par M. Thémélis, bibliothécaire du couvent grec de Jérusalem.

L'*Escorialensis* Y. n. 3 (H^e) est un ms. du XIIe siècle¹, en parchemin, de 300 feuillets écrits sur deux colonnes. Il contient un recueil de trente-cinq homélies, dont la plupart sont de saint Jean Chrysostome. Notre homélie occupe les ff. 23 à 35. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν. — Nous avons collationné ce ms. d'après une photographie.

Le *Baroccianus* 241 (H^e) est un in-fol. en parchemin de 292 feuillets écrits sur deux colonnes vers le début du XIIe siècle². Ce ms. contient une série d'homélies sur divers sujets, dont la plupart sont de saint Jean Chrysostome. Notre homélie occupe les ff. 167 v° à 175. Le titre en est : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Parisinus* 1186 (H^e) est un ms. en parchemin de 264 feuillets écrits sur deux colonnes; il a été copié en 1306 par Georges de Rhodes. Il contient à peu près les mêmes homélies que le *Baroccianus* 241 sur la Passion, la Pâques, l'Ascension, la Pentecôte. L'homélie de Sévère occupe les feuillets 153 à 160. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Quelques rapprochements feront voir que ces quatre manuscrits forment un groupe bien distinct. Tout d'abord ils présentent un titre fautif identique. Ils offrent en outre une série d'omissions ou de variantes communes qui ne laissent aucun doute sur leur parenté; par exemple : p. 42, l. 4, τῆ ἀναστάσει au lieu de τὴν ἀνάστασιν; p. 70, l. 7, καὶ ἀπαγγελθὲν au lieu de καὶ τὸ ἀπαγγελθὲν; p. 76, l. 9, προπετῶν au lieu de ὀπιλιτῶν; p. 80, l. 10-11, les quatre mss. omettent τῆς νεκτῶς; p. 82, l. 3, ils présentent le texte τῷ κατὰ Ματθαῖον au lieu de τῷ Ματθαίῳ; p. 90, l. 5, ils ont ἐν ὁρδῶν au lieu de ἐν τῇ ὁρδῶν; p. 94, l. 3, ἐγγυόμενος au lieu de ἐγγυόμενα.

1. MILLER, *Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escorial* (Paris, 1848), p. 193.
— 2. H. O. COXE, *Catalogi codicum mss. bibliothecae Boileianae*. Pars I recensioem codd. graec. continens (Oxford, 1833), col. 413.

i Nous admettrons donc que ces quatre mss. remontent à un archétype commun *j* et nous démontrerons dans le chapitre suivant que cet archétype n'est que la copie d'un ms. qui attribuait l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse. Il faut croire qu'un lecteur qui avait vu ailleurs cette homélie transcrite sous le nom d'Hésychius, aura remplacé dans un ms. le nom de Grégoire de Nysse par celui d'Hésychius de Jérusalem, estimant sans doute que le style de l'homélie ne permettait pas de l'attribuer à Grégoire de Nysse¹.

C. Manuscrits attribuant l'homélie à Grégoire de Nysse.

L'homélie aura été attribuée à Grégoire de Nysse de la même manière qu'elle l'avait été à Hésychius de Jérusalem. Un lecteur aura écrit, dans un recueil d'homélie, le nom de Grégoire de Nysse là où celui de Sévère avait été effacé ou omis à dessein. Et s'il a songé à Grégoire de Nysse pour donner un nom d'auteur à une homélie qui n'en avait plus, c'est parce que ce Père avait écrit plusieurs homélie sur le même sujet. Le 77e λόγος de Sévère suivait probablement dans ce recueil la première homélie de Grégoire de Nysse *in sanctum Pascha*; une fois mis sous le nom de Grégoire de Nysse, il en sera devenu tout naturellement la seconde homélie sur la Pâques.

Les manuscrits qui nous ont transmis l'homélie de Sévère sous le nom de Grégoire de Nysse sont très nombreux. Les dix-sept mss. que nous avons consultés², n'ont pas, en général, la même valeur que ceux qui attribuent l'homélie à Hésychius de Jérusalem (premier groupe); il est évident qu'ils remontent tous à un archétype autre que *h*, et de beaucoup inférieur à *h* au point de vue de la valeur du texte. Cependant les mss. qui attribuent l'homélie à Grégoire de Nysse ont cet avantage d'offrir presque tous un texte complet de l'homélie. Ces mss. se partagent en différents groupes présentant des textes plus ou moins remaniés. Nous établirons ces groupes à mesure que nous décrirons les manuscrits.

GROUPE c.

v Le Vaticanus 1990 (V) est un ms. en parchemin de 280 feuillets écrits sur deux colonnes. Il est en réalité composé de trois mss. mutilés qui ont été réunis en un volume par un certain Menetti à la fin du xviie siècle³. Le troisième de ces manuscrits date du début du xe siècle et contient une série

1. Lorsque Combefis publia l'homélie de Sévère sous le nom d'Hésychius, d'après un ms. de Paris, il fit notamment valoir qu'elle était écrite dans un style sans élévation qui n'était pas celui de Grégoire de Nysse, mais celui d'un διδακτικός ou scholastique. Cf. COMBEFIS, *Novum Auctarium*, Paris, 1658, t. II, pp. 775-777. — 2. Comme pour le deuxième groupe des mss. attribuant l'homélie à Hésychius, nous n'avons pas tenu compte des *codices novelli*. — 3. BATTIFOL, *L'abbaye de Rossano* (Paris, 1891), p. 52.

d'homélies sur la Pâques, l'Ascension et la Pentecôte. C'est à ce troisième ms. qu'appartient l'homélie de Sévère; elle occupe les ff. 193 v° à 203 v° et suit la première homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. Elle est donc, dans ce ms., la seconde homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστώρησαν.

Le *Vaticanus* 1990 nous a transmis un texte beaucoup moins remanié que tous les autres mss. qui attribuent l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse. Il est, par exemple, le seul de ces mss. qui n'omette pas le génitif absolu ἀρθέντος τοῦ λίθου (p. 54, l. 8); qui ait les bonnes leçons ἐπεγράψαντο (p. 72, l. 8), ἀναγκάτως p. 74, l. 1), alors que les autres mss. présentent les variantes ἐλογίσαντο, δικαίως. Il a sur eux une supériorité incontestable. L'orthographe et l'accentuation en sont correctes; nous les avons adoptées en principe dans notre édition. — Une collation de ce ms. nous avait été fournie par M. G. Pasquali; mais vu son importance, nous l'avons collationnée à nouveau d'après une photographie.

Le *Parisinus* 1175 (L) est un ms. en parchemin de 204 feuillets écrits sur une colonne, du xie siècle. Il contient un recueil d'homélies sur divers sujets. Il donne, dans l'ordre traditionnel, les trois premières homélies de Grégoire de Nysse sur la Pâques. La seconde, qui est l'homélie de Sévère, occupe les feuillets 106 à 116. Titre : Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος β' εἰς τὸ ἅγιον πίσχα καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ce ms. laisse beaucoup à désirer au point de vue orthographique : il présente de nombreuses fautes dues à l'iotacisme; ο et ω, xi et ε sont souvent confondus; la 3e pers. du pluriel est toujours terminée par un ν. Il est néanmoins, après V, le meilleur ms. du groupe v. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Vaticanus* 174 (G⁸) est un manuscrit en parchemin de 379 feuillets écrits sur deux colonnes, du xie siècle. Il contient un recueil très mélangé de passions, de vies de saints et d'homélies sur divers sujets, notamment sur la Nativité, la Pâques, la Résurrection, la Pentecôte. Il donne, séparées l'une de l'autre par plusieurs homélies de différents auteurs, la cinquième (?) et la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. L'homélie de Sévère occupe les ff. 337 à 342 v°. Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστώρησαν καὶ εἰς τὰς μυροφόρους. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Messanensis* 26 (G¹³) est un ms. en parchemin de 202 feuillets écrits sur deux colonnes, du xie siècle¹. Il contient une série d'homélies sur la

1. MANGINI, *Codices graeci monasterii Messanensis S. Salvatoreis* dans les *Atti della Accademia Peloritana*, vol. XXII, fasc. II (1907).

Résurrection, l'Ascension, des vies de saints et de martyrs. Il donne, séparées l'une de l'autre par une homélie de Jean Chrysostome, la première et la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. Notre homélie — la deuxième — occupe les ff. 25 r° b à 36 r° b. Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφόρως τὴ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν καὶ εἰς τὰς μυροφόρους. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Pasquali.

Le *Messanensis* 3 (G¹¹) est composé de trois mss. différents. Le premier, qui contient notre homélie, est un ms. en parchemin de 215 feuillets écrits sur deux colonnes. Il est daté du 13 mars 1141². Il comprend à peu près les mêmes écrits que le *Messanensis* 26. Comme ce manuscrit, il donne, séparées l'une de l'autre, la première et la deuxième homélie de Grégoire sur la Pâques, mais ici elles sont séparées par deux homélies de Jean Chrysostome. La deuxième homélie va du fol. 27 au fol. 40 v°. Son texte a été révisé d'après celui du *Messanensis* 26; nous n'en citerons qu'un exemple bien typique : p. 46, l. 4 au lieu de οὐ τῆς, le *Messanensis* 26 donne ἡμεῖς et dans le *Messanensis* 3 une seconde main a corrigé οὐ τῆ en ἡμεῖς. — Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφόρως τὴ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν καὶ εἰς τὰς μυροφόρους. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Pasquali.

m Ces trois mss. : *Vaticanus* 1641 (G⁸), *Messanensis* 26 (G¹³) et *Messanensis* 3 (G¹¹) forment un groupe bien distinct (*m*) parmi les mss. qui attribuent l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse. Ils présentent toute une série de particularités qui ne nous permettent pas de douter de leur parenté : tous les trois ajoutent au titre καὶ εἰς τὰς μυροφόρους : p. 50, l. 9-10 ils transposent τῶν ἀλύσεων λαθεῖς en λαθεῖς τῶν ἀλύσεων ; p. 46, l. 10 ἔκειτο ὁ κύριος en ὁ κύριος ἔκειτο ; p. 70, l. 4 ἄνδρας δύο en δύο ἄνδρες ; ils omettent καὶ p. 56, l. 8, ἄπιστον p. 84, l. 10, ἐν p. 96, l. 10.

l D'autre part, les quatre mss. *Parisinus* 1175 (L), *Vaticanus* 1641 (G⁸), *Messanensis* 26 (G¹³), *Messanensis* 3 (G¹¹) remontent à un archétype commun (*l*). Preuves : ces quatre mss. donnent διεστηκότος au lieu de διεστηλός p. 46, l. 1 ; λέγων au lieu de ἔλεγον p. 62, l. 5 ; ἐκκαθηριεὶ au lieu de ἐκκαθηρήθη p. 62, l. 8 ; πολιτῶν au lieu de ἐπιλιτῶν p. 76, l. 9 ; ils omettent καὶ p. 78, l. 1.

G¹² Le *Messanensis* 15 (G¹²) est un ms. en parchemin de 280 feuillets écrits sur deux colonnes, du xie siècle. Il contient un recueil d'homélies sur la Nativité, sur le Baptême, sur les martyrs et une série d'écrits de Basile. Il ne donne que la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques, c'est-à-dire

1. A. MANGINI, *op. cit.*, p. 6 sqq.

l'homélie de Sévère. Elle occupe les ff. 122 v° b à 133 v° a et a pour titre : Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς τριημέρου ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ εἰς τὰς μυροφόρους ἀγίας γυναῖκας. Ce *Messanenensis* 15 (G¹²) doit avoir été revisé d'après l'archétype des *Vaticanus* 1641 (G⁸), *Messanenensis* 26 (G¹³) et 3 (G¹¹). Il présente avec ces mss. les particularités suivantes : ἀναστάσεως pour ἀναγνώσεως p. 36, l. 7; ἔκστασιν ἄλλ' ὡς pour ἔκστασιν ἄλλως p. 54, l. 4; p. 44, l. 4 tous les quatre ajoutent τὴν devant τρίτην. — La collation du *Messanenensis* 15 nous a été fournie par M. Pasquali.

Le *Vaticanus* 1907 (G⁶) est un ms. en parchemin, de 308 feuillets, écrits sur deux colonnes, du xiie siècle. Ce ms. ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne, l'une après l'autre, la première et la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. La deuxième homélie occupe les fol. 74 r° à 76 v°. Titre : ὅτι κατ' οὐδὲν ἀλλήλοις ἐκαντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἰστόρησαν. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Troll.

GRUPE E. — BRANCHE K.

Le *Vaticanus* 448 (G¹⁴) est un ms. en parchemin de 271 feuillets écrits sur deux colonnes, du xe siècle. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Des cinq homélies sur la Pâques attribuées à ce Père, il ne donne que la deuxième, c'est-à-dire l'homélie de Sévère. Celle-ci va du fol. 234 r° au fol. 244 v°. Le texte de l'homélie présente une lacune assez importante, qui s'étend dans notre édition de la p. 62, l. 7 κατὰ μικρὸν à la p. 90, l. 5 καὶ ἐν αὐτῇ. Au bas du feuillet 242 r° une main du xiie siècle a écrit une note assez longue, pour expliquer la lacune de l'homélie et pour indiquer le moyen d'y porter remède. Nous en reproduisons la partie la plus intéressante : ὁ παρὼν λόγος ἐλλιπὴς ἐστίν· διὰ δὲ τὴν κατὰ βλάβους πτωχείαν ἡμῶν μὴ εὐπορούντων χάριτις οὐκ ἐγράφη τὸ λεῖπον· εὐρίσκειται δὲ ὁ λόγος ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἡμῶν βιβλίῳ τῆ βυζαντινῆ τῆ ἐχούσῃ πολλοὺς λόγους τοῦ μεγάλου τούτου φωστῆρος. Le titre de l'homélie est : Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐκαντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. G. Pasquali.

C'est grâce à ce ms. que nous avons pu reconnaître la réelle provenance de nos quatre mss. attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem et offrant un texte remanié : le ms. de Jérusalem *Sabas* I (H¹), l'*Escorialensis* Y. n. 3 (H²), le *Baroccianus* 241 (H³) et le *Parisinus* 1186 (H⁴). Comme nous le disions dans le chapitre précédent, ces quatre mss. remontent à un archétype *j* qui n'est que la copie d'un ms. qui attribuait l'homélie à Grégoire de Nysse. Ce groupe de quatre mss. n'a, en effet, absolument rien de commun avec les

autres mss. qui nous ont transmis des fragments de l'homélie sous le nom d'Hésychius. A part le nom de l'auteur, ils présentent un titre identique à celui de tous les plus anciens mss. qui attribuent l'homélie à Grégoire de Nysse. Leur texte se rapproche de très près de celui du *Vaticanus* 448 (G⁴) et ces rapprochements sont tels qu'on ne peut douter de l'existence d'un ms. *k* auquel remontent le *Vaticanus* 448 (G⁴) et l'archétype *j* des quatre mss. II¹, II², II³ et II⁴ : les cinq mss. en question omettent καὶ après οἱ (p. 40, l. 2), νοῦ (p. 62, l. 6), ταῦτα (p. 96, l. 6); donnent ἐπ' αὐτῶ au lieu de ἐπ' αὐτοῦ (p. 46, l. 9), εὐφρονος au lieu de ἔμφρονος (p. 62, l. 6); et présentent deux fois un texte remanié : καταστάντες δὲ ἐγένοντο ὡς νεκροὶ et ἔκστασιν καὶ οὐχ ὡς ἀληθῆ τὴν ἀνάστασιν ἀλλ' ὡς ψευδῆ au lieu de καταστάντες τῶ δέει νεκροὶ (p. 40, l. 2-3) et ἔκστασιν ἄλλως ψευδῆ (p. 54, l. 4).

GROUPE *p*.

Les mss. attribuant l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse qu'il nous reste à examiner, sont ceux dont le texte est le plus remanié. Ils se distinguent nettement des mss. du groupe *v* par les particularités suivantes. Tout d'abord le titre de l'homélie s'y éloigne beaucoup plus que dans les autres mss. de celui des traductions syriaques. Leurs textes comprennent en outre une série d'additions communes : ils ajoutent ὁ κύριος μετὰ σοῦ après κεχαριτωμένη (p. 50, l. 4), καὶ après ἀλλὰ (p. 58, l. 7), ἐκ τοῦ μνημείου après κύριόν μου (p. 62, l. 8), ἄλλας τὰς devant ὀνομασμένους (p. 72, l. 5), πληρῶν après Ἱερουσαλήμ (p. 90, l. 3), ἀμίην après αἰῶνος (p. 94, l. 4); ils omettent ὅτι après ἔτι ζῶν (p. 76, l. 1), et présentent la leçon ἐντελλόμενος au lieu de ἐντελλόμενον (p. 96, l. 1).

GROUPE *p*. — BRANCHE *b*.

P De tous ces mss., le meilleur est le *Coislin* 107 (P). C'est un ms. en parchemin de 270 feuillets écrits sur deux colonnes, du XIe siècle. Son contenu est varié. Il comprend quatre des homélies de Grégoire de Nysse sur la Pâques : la première, la troisième, la quatrième et la deuxième. Celle-ci, c'est-à-dire le 77e λόγος de Sévère, occupe les ff. 82 à 92 v°. Titre : Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος εἰς τὸ ἅγιον πάσχα καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστόρησαν. Bien qu'il appartienne à un groupe de mss. remaniés, le *Coislin* 107 est cependant utile pour la constitution du texte. Ainsi il est le seul qui ait la bonne leçon ἔτι τὸ γὰρ ἔτι (p. 72, l. 9) et le seul des mss. attribuant l'homélie à Grégoire de Nysse qui donne (p. 80, l. 7) le texte Ἐν μὲν οὖν ταῖς ἀριθεστέροις ἀντιγραφαῖς. — Ms. collationné d'après une photographie.

G¹ Le *Monacensis* 370 (G¹) est un ms. en parchemin de 410 feuillets écrits sur

deux colonnes, du xe siècle¹. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne dans l'ordre les trois premières homélies sur la Pâques; la seconde occupe les ff. 141 v° à 155 r°. Titre : Τοῦ κυρίου (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. Λόγος β'. — Texte collationné sur le manuscrit même que la Bibliothèque de Munich a bien voulu nous envoyer en communication à la Bibliothèque royale de Bruxelles.

Le ms. de Londres *Old Royal* 16. D. I. (G⁹) est un ms. en parchemin, du xiie siècle². Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne la première et la deuxième homélie sur la Pâques. Celle-ci occupe les ff. 355r^o à 360v^o. Titre : Τοῦ κυρίου (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Parisinus* 503 (G¹⁶) est un ms. sur papier de 449 feuillets, du xive siècle. C'est un recueil de trente-six homélies dont les quatre premières sont attribuées à Basile et les trente-deux autres à Grégoire de Nysse. L'homélie de Sévère précède la troisième et la première homélie sur la Pâques et occupe les ff. 330 v° à 337 v°. Titre : Τοῦ κυρίου Γρηγορίου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Ces quatre mss. : *Coislin* 107 (P), *Monacensis* 370 (G¹), *Londiniensis* *Old Royal* 16. D. I (G⁹), *Parisinus* 503 (G¹⁶) présentent deux particularités qui semblent révéler entre eux une parenté assez étroite : ils transposent τοὺς μεθιτηκίς ὑποσγόμενος ἐν ὑποσγόμενος τοὺς μεθιτηκίς (p. 90, l. 1); ils omettent μελλουσῶν (p. 92, l. 3). Nous rattacherons directement à un archétype *b* le ms. P et indirectement, par l'intermédiaire de *b'*, les mss. G¹, G⁹ et G¹⁶.

GRUPE P. — BRANCHE .C.

L'*Ambrosianus* C 135 *inf.* (G⁴) est un ms. du xie siècle, en parchemin, de 388 feuillets³. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il nous a transmis dans leur ordre, mais sous une forme incomplète, les trois premières homélies sur la Pâques; la seconde homélie occupe les ff. 147 à 162; elle commence à διεγερθηζηναι δεῖ (p. 36, l. 5) et s'arrête à Ταῦτά ἐστιν (p. 98,

1. HARDT, *Catalogus codd. mss. graecorum bibliothecae R. bavaricae* (Munich, 1806-1812), t. IV, p. 92. — 2. D. CASLEY, *A catalogue of the mss. of the king's library* (Londres, 1734), p. 254. — 3. A. MARTINI et D. BASSI, *Catalogus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae* (Milan, 1906), t. II, pp. 959-961.

l. 12). Le titre manque donc. Mais un lecteur y a suppléé en écrivant dans la marge du fol. 147 : *περὶ ἀναστάσεως τοῦ κυρίου*. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Troll.

X Le *Parisinus* 521 (X) est un ms. du XIe siècle, en parchemin, de 362 pages écrites sur deux colonnes. C'est un recueil d'homélies sur divers sujets. Il ne contient, en fait d'écrits de Grégoire de Nysse, que la deuxième homélie sur la Pâques, c'est-à-dire l'homélie de Sévère. Celle-ci occupe les pages 223 à 267. Chose curieuse, elle nous est parvenue sans nom d'auteur, le titre de l'homélie de Sévère, comme d'ailleurs celui des autres écrits contenus dans ce ms., ayant été en partie arraché. Voici ce qu'il en reste : *μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστῶρησαν*. L'état du texte ne permet cependant pas de douter que l'homélie n'y fût attribuée à Grégoire de Nysse. — Ms. collationné d'après une photographie.

G³ Le *Marcianus* 67 (G³) est un ms. en parchemin de 432 feuillets, du XIe siècle environ¹. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne, dans leur ordre, les trois premières homélies de Grégoire de Nysse sur la Pâques. L'homélie de Sévère y occupe les ff. 78 v° à 85 v° et a pour titre : *Τοῦ αὐτοῦ (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστῶρησαν. Λόγος β'.* — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Troll.

G⁷ L'*Ottoboniānus* 12 (G⁷) est un ms. en parchemin de 202 feuillets écrits sur deux colonnes, du XIIe siècle. Il contient, outre des écrits de Grégoire de Nysse, quelques homélies d'autres Pères et divers textes hagiographiques. Il ne nous a transmis que la deuxième homélie de Grégoire de Nysse, c'est-à-dire l'homélie de Sévère. Celle-ci présente une lacune après le feuillet 13 v°. Cette lacune s'étend dans notre édition de la p. 40, l. 3 *καταστάντες τῷ δέει νεκροῖ* à la p. 72, l. 11 *Τὸ δὲ λίαν πρῶτ' σαφ[ε]ρίζων*. Titre : *Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὰς μνηροφόρους καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστῶρησαν*. — Ms. collationné d'après une photographie. M. Franchi de Cavalieri a bien voulu se charger de la collation d'un feuillet de ce manuscrit qui n'avait pas été photographié parce qu'il n'était pas à sa place.

G¹¹ Le *Vindobonensis theologicus* 42 (G¹¹) est un ms. sur papier de 238 feuillets, du XIVe siècle². Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne, dans leur ordre, les trois premières homélies de Grégoire de Nysse sur la

1. ZANETTI, *Græca d. Bibliotheca Marcī codicum manuscriptorum* (Venise, 1740, fol.), p. 45.

2. D. VON NESSEL, *Catalogus sive recensio specialis omnium codicum manuscriptorum graecorum necnon linguarum orientalium augustissimae bibliothecae Vindobonensis* (Vienne, 1690, fol.), l. I, pp. 122-125.

Pâques. L'homélie de Sévère occupe les ff. 153 v° à 160 a. Il a pour titre : Τοῦ ἀγίου (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μὲν ἀλλήλους ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διεφόρων τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστορήσαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Ces cinq derniers mss. : *Ambrosianus* C 135 (G¹), *Parisinus* 521 (X), *Marcianus* 67 (G³), *Ottobonianus* 12 (G⁷), *Vindobonensis theologicus* 42 (G¹³), forment un groupe à part (x) dans la série des mss. qui attribuent l'homélie à Grégoire de Nysse; ils sont caractérisés par les omissions suivantes : δὲ, p. 44, l. 11; οὐκ ἐμμανουὴλ νῦν ἀλλ' ὑρὲν τοῖς ἀδελφοῖς, p. 66, l. 9; καὶ Μαρζίν τὴν Ἰωσή, p. 88, l. 10.

D. Conclusion.

Le texte grec de la 77e homélie de Sévère, tel que nous l'avons établi, repose :

A) sur les fragments transmis directement sous le nom de Sévère par le *Coislin* 195 (S) et le *Coislin* 23 (Z). Le *Coislin* 23 n'étant qu'une copie du *Coislin* 195, nous ne l'avons mis à contribution que là où l'archétype faisait défaut.

B) sur les mss. attribuant l'homélie de Sévère à Hésychius de Jérusalem et présentant un texte non remanié. Ce sont : le *Coislin* 195 (Sⁿ), le *Parisinus* 186 (R) et le *Laudianus* 33 (O), qui ne contiennent que des fragments, et le ms. de Cambridge B. 8. 7 de la *Trinity College library* de Cambridge (C), qui contient environ la première moitié de l'homélie. Ces divers mss. remontent à un archétype h. — Nous avons écarté tout le groupe de mss. attribuant l'homélie à Hésychius, qui présentent un texte remanié. Ces mss. proviennent, en effet, d'un archétype j qui attribuait l'homélie à Grégoire de Nysse.

C) sur trois mss. attribuant l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse : le *Vaticanus* 1990 (V) et le *Parisinus* 1175 (L), les meilleurs représentants du groupe v; le *Coislin* 107 (P), le meilleur représentant du groupe p.

S'il nous a été possible de nous contenter d'un si petit nombre de mss. pour établir le texte grec de l'homélie de Sévère, c'est parce que les versions syriaques nous ont permis de reconnaître les mss. qui avaient réellement de l'importance pour la constitution du texte.

III. — TRADITION INDIRECTE.

VERSIONS SYRIQUES

A. La version du VIe siècle (Δ).

Un seul manuscrit, le *Vaticanus* syriaque 142 (Δ)¹, nous a transmis la 77e homélie de Sévère dans la version du VIe siècle. Ce *Vaticanus* est un ms.

1. La version du VIe siècle n'étant conservée que dans ce seul ms., contemporain du traducteur, nous notons par le même sigle Δ la version et le ms.

sur parchemin de 124 feuillets, écrits sur trois colonnes, en belle écriture estranghélo. Il se termine par une note disant qu'il a été acheté le 30 juillet 887 pour le couvent de Scété, à l'époque où Théodore en était l'archimandrite¹. L'auteur de cette note n'a pas indiqué l'ère d'après laquelle il comptait, mais cette ère doit être celle des Séleucides, dont les Syriens avaient l'habitude de se servir. C'est donc le 30 juillet 576 de notre ère (date à laquelle correspond le 30 juillet 887 de l'ère des Séleucides) que le *Vaticanus* 142 est entré au couvent de Scété. Ce couvent est le fameux couvent de Notre-Dame des Syriens situé dans le désert de Scété ou de Nitrie, en Égypte.

Le *Vaticanus* 142 contient les homélies 73 à 101. La 77e homélie occupe les feuillets 15 v°-17 v°, 9 r° et v^o, 21 r°-24 v°. Les feuillets, on le voit, sont en désordre. M. Levi della Vida a eu l'obligeance de rechercher et la bonne fortune de retrouver le feuillet dont nous avons constaté la disparition entre les feuillets 17 et 21. Nous lui exprimons ici toute notre reconnaissance. Mais les feuillets du *Vaticanus* 142 ne sont pas seulement en désordre, ils ont encore été généralement endommagés par l'eau². La plupart des feuillets sont plus ou moins effacés par endroits, et plusieurs sont même à peu près illisibles. De ce nombre sont notamment les feuillets 23 et 24 qui contiennent la fin de la 77e homélie.

Nous avons vu, au début de cette introduction, que la version syriaque du vi^e siècle avait été composée, selon toute apparence, par Paul de Callinice, vers l'an 528³. On pourrait croire qu'une version exécutée de si bonne heure et conservée dans un manuscrit en quelque sorte contemporain du traducteur⁴, devrait donner une image des plus fidèles du texte original. Or, il se fait que cette version a moins d'importance pour la constitution du texte grec que celle de Jacques d'Édesse qui lui est postérieure de plus d'un siècle et demi. Cela tient, d'une part, à ce que le traducteur du vi^e siècle — que nous désignerons dorénavant sous le nom de Paul de Callinice — n'était pas à la hauteur de sa tâche; d'autre part, à ce que son œuvre a été transcrite par un scribe négligent. Paul de Callinice ne semble pas avoir bien possédé la langue grecque. Chaque fois qu'un mot ou une phrase sont un peu difficiles, sa traduction devient libre, voire même fautive. De son côté, le scribe qui a transcrit le *Vaticanus* 142 ne semble pas avoir apporté beaucoup de soin à son travail. Il a omis et mal transcrit plus d'un mot du manuscrit qu'il avait sous les yeux.

Nous avons reproduit fidèlement le texte de la version de Paul de Cal-

1. ÉT.-ÉV. ASSÉMANI et J.-S. ASSÉMANI, *Bibliothecae apostolicae Vaticanae codicum manuscriptorum catalogus*, t. III (Rome, 1759), p. 245. — 2. Ce ms. doit être du nombre de ceux qui tombèrent dans le Nil lorsque Assémani les transporta du couvent de Notre-Dame des Syriens à la Bibliothèque du Vatican. — 3. P. IX-1. — 4. *Ibid.*

linice. Nous nous sommes contenté de corriger dans l'apparat critique les fautes de traduction et de transcription qu'elle contient.

Nous avons étudié la version de Paul de Callinice d'après une magnifique photographie. Pour le feuillet 9, nous avons utilisé une excellente copie due aux bons soins de M. Levi della Vida.

B. La version de Jacques d'Édesse (Θ).

Deux manuscrits nous ont transmis la 77e homélie dans la version de Jacques d'Édesse : l'*add.* 12159 du British Museum et le *Vaticanus* syriaque 141.

L'*add.* 12159 (L) est un énorme in-folio sur parchemin de 313 feuillets, écrits sur deux colonnes en beaux caractères jacobites. Il est daté de l'an 867/8 de notre ère. Des moines en firent don en 894/5 au couvent de Notre-Dame des Syriens du désert de Scété où il resta jusqu'en 1838, époque à laquelle il prit le chemin du British Museum¹.

Ce magnifique manuscrit contenait anciennement la collection complète des homélies de Sévère, rangées année par année dans l'ordre même où elles avaient été prononcées. Ces homélies (ὁμιλίαι ἐπιθρόνων) étaient au nombre de 125. Aujourd'hui, par suite de la disparition d'un certain nombre de feuillets, plusieurs homélies font défaut et d'autres sont mutilées. La 77e homélie va du fol. 158 r° b au fol. 163 r° b. Ces feuillets sont en bon état; toutefois l'encre est effacée par endroits sur les feuillets 162 v° et 163 r°.

L'*add.* 12159 ne nous a pas transmis le nom de l'auteur de la version qu'il contient, mais nous savons par le *Vaticanus* syriaque 141 que cette version est due à Jacques d'Édesse.

Le *Vaticanus* syriaque 141 (V) est un manuscrit sur parchemin de 215 feuillets, écrits sur deux colonnes en caractères estranghélo. Il renferme les homélies 43-91 inclusivement. Une clause nous apprend que la version du *Vaticanus* 141 a été faite par Jacques d'Édesse, en l'an 1012 de l'ère des Séleucides, c'est-à-dire en l'an 700/1 de notre ère². Comme l'*add.* 12159 présente pour la 77e homélie la même version que le *Vaticanus* 141, il s'ensuit que l'un et l'autre manuscrits contiennent la version de Jacques d'Édesse.

La clause du *Vaticanus* 141, à laquelle nous venons de faire allusion, dit que la version de Jacques d'Édesse a été faite « avec soin d'après le texte grec ». Cela n'est pas tout à fait exact, à notre avis. La tâche de Jacques d'Édesse a plutôt consisté à réviser minutieusement la version du vi^e siècle

1. La description de l'*add.* 12159 est empruntée en grande partie à l'introduction que M. Eugener a placée en tête de l'édition qu'il a donnée d'un extrait de la 123e homélie de Sévère; cf. M.-A. KUGENER et F. CUMONT, *Recherches sur le Manichéisme* (Bruxelles, 1912), p. 85 et suiv. — 2. Et.-Év. ASSÉMANI et J.-S. ASSÉMANI, *op. cit.*, t. III, p. 240.

d'après un bon texte original. « Jacques d'Édesse était bien préparé pour corriger, d'après le grec, la traduction parfois infidèle ou inintelligible de son prédécesseur. Après avoir étudié le grec au couvent de Kennesré, situé sur la rive gauche de l'Euphrate, en face d'Europos, il était allé compléter ses connaissances dans cette langue à Alexandrie. Plus tard, il renoua les études helléniques dans le couvent d'Eusebona, du district d'Antioche, où pendant douze ans il expliqua les Écritures d'après le texte grec¹ ». Jacques a serré le grec d'aussi près que possible. Il a traduit scrupuleusement tous les mots du texte grec, n'hésitant pas à rendre un mot grec pour deux mots syriaques lorsqu'il le jugeait nécessaire. C'est le cas notamment pour certains mots composés². Quelquefois il a reproduit le mot même de l'original grec, en le faisant suivre de sa traduction syriaque. Cette traduction est alors annoncée par le mot *ܘܟܝ* « c'est-à-dire³ ». Lorsque Paul n'a pas bien compris le texte original ou qu'il l'a rendu très librement, la version de Jacques s'écarte complètement de celle de son prédécesseur. Elle n'en est cependant qu'une revision. Jacques reproduit, en effet, littéralement la version de Paul chaque fois qu'il n'y a pas lieu de la remanier. Bien plus, il lui arrive de la reproduire par distraction là où il aurait dû la corriger. On peut dire que presque toutes les inexactitudes qui déparent la version de Jacques sont imputables à celle de Paul⁴. Les inexactitudes propres à Jacques sont rares. Nous n'en avons relevé que deux : à la p. 52, l. 10, Jacques a lu *ὕπνοσσήσασαν* au lieu de *ὕπνοσστήσασαν* et à la p. 66, l. 12 *καὶ θεός* au lieu de *ἡ θεός*.

Nous avons vu que l'*add.* 12159 était daté de l'an 867/8 de notre ère. Le *Vaticanus* 141 n'est pas daté, mais il est certainement antérieur au ms. du British Museum, à en juger d'après son écriture et d'après la correction de son texte. L'*add.* 12159 et le *Vaticanus* 141 sont tous les deux des mss. très soignés. Ils ne diffèrent généralement l'un de l'autre que par des variantes purement orthographiques. Mais lorsque les variantes se transforment en leçons, la préférence doit presque toujours être donnée au ms. du Vatican⁵.

Le *Vaticanus* 141 est malheureusement en fort mauvais état. Il doit aussi être du nombre des mss. qui tombèrent dans le Nil, car, en beaucoup d'endroits, l'eau en a presque entièrement effacé l'écriture.

Si V était mieux conservé, nous aurions reproduit son orthographe. Mais comme il est souvent illisible, nous avons préféré reproduire l'orthographe de L pour avoir une orthographe uniforme⁶. Nous n'avons pas relevé dans l'apparat critique toutes les variantes orthographiques de V. Nous avons

1. KUGENER et CUMONT, *Recherches sur le Manichéisme*, p. 88. — 2. On verra dans l'apparat critique, où ces mots sont relevés, que ce sont généralement des verbes composés. — 3. Au lieu de *ܘܟܝ* on trouve deux fois *ܘܟܝܘܟܝ*. — 4. Cf., par exemple, p. 41, l. 13: p. 43, l. 9; p. 73, l. 6; p. 75, l. 6; p. 93, l. 4. — 5. Cf., par exemple, p. 35, l. 6; p. 43, l. 7; p. 45, l. 7; p. 59, l. 7; p. 77, l. 2 et 9; p. 91, l. 6; p. 97, l. 5. — 6. Nous avons toutefois emprunté à V quelques points diacritiques.

façon, mais différemment, et ils ne savent qui des quatre ils doivent croire.

Sévère reconnaît que les récits des évangélistes présenteraient des contradictions s'ils relaient les mêmes faits. Mais tel n'est pas le cas. Les récits se rapportent à quatre arrivées différentes des femmes au tombeau. Les femmes s'y sont, en effet, rendues, d'après Sévère, non pas une fois, mais quatre fois de suite, et chaque évangéliste décrit une de ces arrivées successives. Matthieu expose celle qui eut lieu ὀψὲ τῶν σαββάτων, c'est-à-dire, d'après l'interprétation de Sévère, *bien tard après la semaine*, qui finit, dit-il, le samedi, après le coucher du soleil; Jean raconte l'arrivée du *matin lorsque l'obscurité régnait encore*, Luc celle de *la première aurore*, enfin Marc celle du *lever du soleil*.

La démonstration de Sévère est suivie d'une dissertation sur les trois Marie dont il est question dans les évangiles, et sur la promesse que le Seigneur fit à ses disciples de se montrer à eux en Galilée, et qu'il devança en leur apparaissant déjà à Jérusalem.

Nous ne dirons que quelques mots des sources auxquelles Sévère a puisé pour écrire sa 77e homélie, laissant à d'autres le soin de traiter la question dans toute son ampleur.

Sévère a utilisé un écrit d'Eusèbe dont il n'existe plus aujourd'hui que des fragments grecs et syriaques et un résumé grec de date postérieure¹. Il s'agit du traité Περὶ τῶν ἐν εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων² ou Περὶ διαφορίας εὐαγγελίων³. Ce traité comprenait deux parties : dans la première, Eusèbe s'efforçait d'expliquer les divergences que les récits de l'enfance de Jésus présentaient entre eux; dans la seconde, il s'occupait des contradictions qui semblent exister entre les récits des quatre évangélistes relativement à la résurrection⁴. C'est la seconde partie de ce traité que Sévère a mise à contribution dans son homélie. Pour autant qu'on peut en juger d'après le résumé que l'on possède du traité d'Eusèbe, les emprunts de Sévère semblent assez importants. C'est ainsi qu'il reprend tout le raisonnement d'Eusèbe pour expliquer le sens qu'on doit donner à *σάββατα*, pour déterminer les différentes rencontres de Jésus et de Marie après la résurrection, pour établir comment il faut ponctuer Ἀναστὰς δὲ πρῶτῃ πρώτῃ σαββάτων ἐφάνη πρῶτον τῇ Μαγδαλῆνῃ (Marc, xvii, 1); il lui emprunte aussi la discussion à propos des anges que les femmes rencontrèrent au tombeau, le renseignement relatif à la fin de l'évangile de Marc⁵, etc.

1. Le résumé grec figure dans Migne, *Patr. gr.*, t. XXII, col. 879-1006. — 2. Ce traité est souvent cité sous le titre de *Questiones et solutiones evangelicæ ad Marinum* ou simplement sous celui de *Ad Marinum*. — 3. C'est le titre donné par saint Jérôme, qui a également utilisé le traité d'Eusèbe dans sa 53e lettre et surtout dans sa 120e lettre *ad Hedibiam*; Migne, *Patr. lat.*, t. XXII, col. 588 et col. 986 et suiv. — 4. Cf. O. BARDENHEWER, *Patrologie*, 3e édit. (Fribourg-en-Brîsgau, 1910), p. 279. — 5. LOISY, *L'Évangile selon Marc* (Paris, 1912), p. 486, estime qu'Eusèbe a emprunté lui-même ce renseignement à Origène. On sait que le ms. arménien 229 de la Bibliothèque s^c Etchmiadzin donne, comme auteur de la finale de Marc, le prêtre Arison.

VI. — ÉDITIONS ANTÉRIEURES DE L'HOMÉLIE.

A. *Sous le nom de Grégoire de Nysse.*

La 77e homélie de Sévère parut pour la première fois sous le nom de Grégoire de Nysse en 1615 dans la collection des œuvres de ce Père, publiée par Fronton du Duc : *Sancti Patris nostri Gregorii episcopi Nysseni opera omnia quae reperiri potuerunt graeco et latine nunc primum ex mss. codd. in lucem edita et in duos tomos divisa, curante Frontone Ducaeo*, Paris, 1615, 2 vol. in-fol. L'homélie de Sévère occupe les col. 832 sqq. du tome II; elle est accompagnée d'une traduction due à Laurentius Sifanus; cette traduction ne correspond pas au texte grec édité.

Le ms. qui a servi de base à cette édition appartient à la même famille que le ms. du British Museum *Old Royal* 16. D. 1 (G⁹).

Le texte contient un assez grand nombre de fautes d'impression; par exemple : λωπιδωτειν pour λωπιδυτειν; ἀβζωμάτων pour ἀρωμάτων; βάθου pour βάθη; κρητικός pour κριτικός; τούτε pour τούτο.

A part ces fautes d'impression, l'éditeur a tiré, semble-t-il, tout le parti possible du ms. dont il s'est servi.

En 1638 parut une seconde édition chez Morel à Paris : *Sancti Patris nostri Gregorii episcopi Nysseni opera nunc denuo correctius et accuratius edita, aucta et notis, nec non indicibus necessariis ornata et in tres tomos distributa; Parisiis, sumptibus Aegidii Morelli*, 1638. C'est une réimpression de l'édition de 1615 augmentée des notes publiées en 1618 par Gretser.

L'impression est beaucoup plus soignée que dans l'édition de 1615; à peine y rencontre-t-on deux ou trois erreurs : σκρός pour σφρός; τὸ Ἰησοῦν pour τὸν Ἰησοῦν, κατηγόρησας pour κατεργόρησας.

Au point de vue critique, le texte est sensiblement le même que celui de l'édition de 1615; à remarquer une correction nécessaire de Μαρζιαν en μαρτυρίζαν.

On pourrait montrer par des exemples que l'éditeur s'est parfois laissé influencer par la traduction latine pour constituer son texte.

Dans son édition de 1858 : *Sancti Patris nostri Gregorii Nysseni opera quae reperiri potuerunt omnia nunc denuo correctius et accuratius edita et multis aucta*¹, Migne s'est contenté de reproduire le texte, la traduction latine et les notes de l'édition de 1638. Son édition a l'avantage d'être plus commode, mais le texte en est assez négligé. Il contient des erreurs qui témoignent du peu de soin du typographe : κατὰ τὴν δύσιν pour μετὰ τὴν δύσιν; μετὰ Μάρκον pour κατὰ Μάρκον; κατηγόρησας pour κατεργόρησας.

¹ MIGNE, *Patrologia graeca*. I. XLVI, col. 628-652.

B. *Sous le nom d'Hésychius.*

En 1648, l'homélie de Sévère fut publiée sous le nom d'Hésychius de Jérusalem par Combefis : *Græco-lat. Patrum Bibliothecæ novum auctarium. Tomus duplex.* Paris, 1648, in-fol. (t. II, pp. 743-774). Combefis a simplement réédité le texte de l'édition de Grégoire de Nysse de 1638, en le corrigeant d'après un ms. de Paris attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem qui est, aux yeux de Combefis, le véritable auteur de l'homélie¹. Le ms. de Paris, que Combefis appelle un *Regius antiquus satis codex ac probatus*, ne peut être que le *Parisinus* 1186 (H^p) : toutes les variantes que Combefis a reléguées en marge (en les faisant précéder de l'abréviation *Reg.*) et tous les passages qui diffèrent du texte de l'édition de 1638, correspondent au texte du *Parisinus* 1186.

Combefis n'a pas fait une nouvelle traduction de l'homélie, mais s'est borné à corriger, avec assez de soin, celle de Sifanus, d'après le nouveau texte qu'il éditait.

L'édition de Combefis est de beaucoup supérieure à celle de 1638. Toutefois, comme elle repose sur un ms. assez récent — il est daté de 1306 — elle est loin de donner une image fidèle du texte original de l'homélie de Sévère.

C. *Sous le nom de Sévère.*

En 1715, Montfaucon publia dans sa *Bibliotheca Coisliniana* (Paris, in-fol., p. 68-75), d'après le *Coislin* 23, un grand fragment — le premier extrait — de l'homélie de Sévère, qu'il accompagnait d'une traduction latine. Il croyait ce texte inédit et le mentionnait expressément comme tel dans la partie de la préface où il énumérait les *anecdota*. L'erreur de Montfaucon fut relevée en 1788 par Galland, au t. XI de sa *Bibliotheca veterum Patrum (Prolegomena, p. vi)*, qui fit remarquer que l'*anecdoton* en question était un extrait d'une homélie d'Hésychius de Jérusalem, rangée anciennement par erreur parmi les œuvres de Grégoire de Nysse. Galland se ralliait donc à la thèse de Combefis, et n'attachait aucune importance à l'en-tête qui attribuait, dans le *Coislin* 23, l'extrait de l'homélie à Sévère d'Antioche².

Montfaucon avait trouvé, non sans raison, l'argumentation de Sévère assez embrouillée. Elle l'était d'autant plus pour lui que le ms. où il la lisait donnait souvent un texte incompréhensible. C'est ainsi que tout au commencement du fragment, là où la discussion porte sur le pluriel *σὺλλεχται*, le *Coislin* 23 donne le singulier *σὺλλεχτων*; qu'à la p. 75 de son édition, la corruption de *ἡ μὲν* en *εἰ μὴ* transforme un raisonnement très simple en une véritable énigme.

1. L'argumentation de Combefis au sujet du véritable auteur de l'homélie — Hésychius de Jérusalem — est développée dans une note qui suit le texte de l'homélie (p. 775-777). M. Kugener l'a résumée dans la *Revue de l'Orient Chrétien*, 1898, p. 436. — 2. Pour plus de détails sur cette question, voir KUGENER, *Revue de l'Orient Chrétien*, 1898, p. 435 et suiv.

En 1844, Cramer publia dans ses *Catenae graecorum Patrum in novum Testamentum* (Oxford) la chaîne contenue dans le *Coislin* 23. Tous les fragments de la 77e homélie de Sévère figurant dans ce ms., virent alors le jour¹. L'édition de Cramer n'est toutefois qu'une édition purement diplomatique, qui ne dispense même pas, à cause du peu de soin avec lequel elle a été faite, de recourir au texte original. Le premier fragment est donné au t. I, p. 243-251; le second et le troisième au t. II, p. 402 et p. 403-404.

VII. — LISTE DES ABRÉVIATIONS EMPLOYÉES DANS L'APPARAT CRITIQUE.

Sévère	{	S = Coislin 195. — S ² = S deuxième main ² .
	{	Z = Coislin 23.
Hésychius de Jérusalem	{	C = ms. B. 8. 7 de la <i>Trinity College library</i> de Cambridge. — C ² = C deuxième main.
		S ^H = Coislin 195. — S ^{H2} = S ^H deuxième main.
		O = ms. d'Oxford <i>Laudianus</i> 33.
		R = <i>Parisinus</i> 186.
		h = accord de C S ^H O R.
	r = accord de O R.	
Grégoire de Nysse	{	V = <i>Vaticanus</i> 1990.
		L = <i>Parisinus</i> 1175.
		P = Coislin 107.
		v = accord de VL.
		g = accord de VLP.
	Π = accord de tous les mss. grecs.	
Versions syriaques	{	Δ = version syriaque de Paul de Callinice et <i>Vaticanus</i> syriaque 142.
		Θ = version syriaque de Jacques d'Édesse.
		L = add. 12.159 du <i>British Museum</i> .
		V = <i>Vaticanus</i> syriaque 141.
		L ^m = note marginale de L.
		V ^m = note marginale de V.
Σ = accord de Δ Θ.		
	+ = addit, addunt.	
	> = omittit, omittunt.	
	∞ = transponit, transponunt.	
	[] = mots illisibles dans Δ.	

1. Le fragment du *Coislin* 23 (fol. 111 v°) attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem parut alors également (t. I, p. 256). — 2. Sauf indication contraire, S désigne le premier fragment de Sévère.

ΣΕΥΗΡΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

λόγος ος'

"ΟΤΙ ΚΑΤΑ ΜΗΔΕΝ ΛΑΜΒΑΘΗΣ ΕΝΑΝΤΙΘΕΝΤΕΣ ΟΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΣ ΤΑ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΤΑ
ΗΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΣΤΟΡΗΣΑΝ, ΑΤΙΝΑ
ΕΝ ΠΑΣΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΝΥΚΤΙ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝ.

Πάντες μὲν, ὡς εἶπεν, ἀποδέχονται τὴν ἐν τῇ κυριακῇ νυκτὶ παρ' ἡμῶν εἰσηγηθεῖσαν ἀρμολογίαν τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἀνάγνωσιν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τινὲς δὲ τὸ μὲν ὀφελεῖσθαι ὁμολογοῦσιν, πυκνότερον δὲ πῶς ἀκροᾶσθαι δοκοῦντες ταράττεσθαι φασί, τῶν εὐαγγελιστῶν μὴ τὰ αὐτὰ λεγόντων περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐναντία καὶ τὸν ἀκρατὴν μάλλον πρὸς τὴν ἀπιστίαν

S (pour le titre). C + (pour le titre) OR (r) = h. VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

1-2. Σευήρου ἀρχιεπισκόπου ἀντιοχείας S (fragm. 1) Σευήρου ἀντιοχείας S (fragm. 2 et 3) *du même* (Sévère, archevêque et patriarche d'Antioche) Σ Ἰησοῦ προσηυτέρου ἱεροσολύμων h Τοῦ ἁγίου γρηγορίου ἐπισκόπου νόσης V Τοῦ αὐτοῦ γρηγορίου ἐπισκόπου νόσης L Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὶς ἡμῶν γρηγορίου ἐπισκόπου νόσης P. — 3. λόγος ος' Σ ἀπὸ λόγου ος' S (fragm. 2) λόγος β' L λόγος P > S (fragm. 1 et 3) h V. — 4-5. ὅτι-ιστῆρσαν Σ RA ajoutent toutefois ol δ' après εὐαγγελισται I. 4) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ὅτι κατὰ μὴδὲν ἄλλῃσιν ἐναντιοθέντες οἱ εὐαγγελισται διαφέρω· τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἐμμανουὴλ ἰστώρησαν V εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ οἱ κατὰ μὴδὲν οἱ εὐαγγελισται διαφέρω· τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ ἐμμανουὴλ ἰστώρησαν P ὅτι συμφωνοῦσιν οἱ τέσσαρες εὐαγγελισται περὶ τὴν παγκόσμιον ἀνάστασιν καὶ εἰς τὰς μεροπόλεις C εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ εἰς τὴν ἡλίαν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ L. — 5. καὶ > R. — 5-6. ἀπινε-ἀναγινώσκωμεν Thiff. d'après Σ (Δ α toutefois ἄτινα καὶ) > H. — 7. μὲν + ἀγαπητοὶ g ἀποδέχονται g Σ ἀπεκδέχονται C τῆν] τῆς V εἰσηγηθεῖσαν] σιγηθήσαν V. — 9. τινὲς δὲ CΣ τινὲς μέντοι g πυκνότερον δὲ CΠΣ πυκνότερον τε v.

LXXVII° HOMÉLIE DE SÉVÈRE ARCHEVÊQUE D'ANTIOCHE

QUE LES ÉVANGÉLISTES NE SE SONT CONTREDITS EN RIEN LES UNS LES AUTRES
LORSQU'ILS ONT RACONTÉ DIFFÉREMMENT LES FAITS RELATIFS A LA RÉSUR-
RECTION DU CHRIST, NOTRE DIEU ET NOTRE SAUVEUR, FAITS QUE NOUS LISONS
LA NUIT DE CHAQUE DIMANCHE.

Tous, pour ainsi dire, approuvent la lecture des Évangiles sacrés que nous avons instituée à propos, la nuit du dimanche, au sujet de la résurrection de notre grand Dieu et Sauveur, Jésus-Christ. D'aucuns reconnaissent, il est vrai, qu'ils en retirent profit, mais estimant qu'ils l'entendent trop fréquemment en quelque sorte, ils déclarent qu'ils en sont troublés, les évangélistes ne disant pas les mêmes choses à propos des mêmes faits, mais des choses qui se contredisent et qui entraînent plutôt l'auditeur vers l'inérec-

ἀγοντα. Τὴν γὰρ πιστευτέην; Ματθαῖω γράφονται τὴν ἀνάστασιν ὕπὲρ γεγενῆσθαι τῶν σαββάτων, ἢ Ἰωάννη ταυτὸ τοῦτο συμβέβηκεναι πρῶτ' εἶσι σκοτίας οὐσας ἱστορηκότι, ἢ Λουκᾶ καὶ Μάρκῳ τῷ μὲν ὄρθρον βαθεῖν, τῷ δὲ ἀνατολὴν ἡλίου τὸν αὐτὸν καιρὸν ὀνομάσαντι; Πρὸς οὖν τὴν τοῦ ὑποκειμένου προβλήματος λύσιν καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ῥητῶν ἀναφυομένων ζητήσεων, διεγερθῆναι δεῖ πρὸς τοῦ ἀναστάντος θεοῦ καίπερ ἀσθενεῖς ὄντας ἡμᾶς, καὶ τὴν ἐρμηνείαν παραστῆσαι σαφῆ. Καὶ γὰρ ὁ τὸ σπέρμα τῆς ἀναγνώσεως καταβαλλόμενος καὶ ταύτην πλατύνας ἐν ταῖς ἀπάντων ἀκοαῖς, δικαίως ἐστὶν καὶ τῶν ρύντων ἐντεθεῖν ἐρωτημάτων ἀποδοῦναι τὸν λόγον. Τοῦτο δὲ καὶ ποιῆσαι περιήσομαι καὶ ἐξ αὐτῶν ὧν οἱ ἐπαπορήσαντες ἔφασαν τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν.

Οὐδὲ γὰρ εἶπον οἱ τῶν εὐαγγελίων ἱεροὶ συγγραφεῖς, ὕπὲρ σαββάτων ἢ παραγωγικότητος τοῦ πλείονος τῆς νυκτὸς ἢ ὄρθρου πάλιν ἢ μετὰ τὴν τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος βολὴν, ἐγγεγέρθαι

C + (à partir de 10 οὐδὲ) OR (r) = h. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἀγοντα C ἐνάγοντα PL ἀγοντα οὐ ἐνάγοντα Σ ἐπάγον V. — 2. τῶν σαββάτων PΣ τῷ σαββάτῳ C r ἢ > PL. ταυτὸ τοῦτο g τοῦτο αὐτὸ C πρῶτ' εἶσι σκοτίας οὐσας g Σ πρῶτ' σκοτίας ἀγμῆν ὄντος C. — 3. ὄρθρου V βαθὺ L τῷ²] τὸ P. — 4. οὖν] ὃν C λύσιν προβλήματος ∞ C καὶ > C κατὰ > C. — 5. ῥητῶν g τῶν ῥημάτων C. — 6. καὶ καίπερ Θ. — 7. καταβαλλόμενος Σ καταβαλλόμενος H. — 8. ἐνρύντων V. — 9. τὴν λύσιν] λύσιν τὸν λόγον P. — 10. οὐδὲ CGθ οὐ r et peut-être Δ τῶν εὐαγγελίων οἱ ∞ r σαββάτω C. — 11. τὴν > V ἐγγεγέρθαι > C.

dulité. Car qui faut-il croire? Matthieu qui écrit que la résurrection a eu lieu ὕπὲρ τῶν σαββάτων¹, Jean qui a raconté que le même fait s'est produit *le matin lorsque l'obscurité régnait encore*², ou Luc et Marc qui ont appelé le même moment, l'un *première aurore*³, l'autre *lever du soleil*⁴? Pour résoudre le problème qui nous est soumis et les autres questions qui naissent de l'examen du texte de l'Écriture, nous devons, malgré notre faiblesse, être encouragé par le Dieu qui est ressuscité⁵ et présenter une explication qui soit claire⁶. Car celui qui a répandu la semence de la lecture et qui l'a fait grandir dans les oreilles de tous, il est juste qu'il rende aussi compte des questions qu'elle soulève. Je vais essayer de le faire, et de déduire la solution des questions des paroles mêmes de ceux qui les ont soulevées.

Les rédacteurs sacrés des Évangiles n'ont pas dit que le Seigneur est ressuscité soit ὕπὲρ σαββάτων, soit quand la plus grande partie de la nuit s'était écoulée, soit encore à l'aurore, soit lorsque le soleil avait déjà lancé ses rayons.

1. Matth., xxviii, 1. — On verra plus loin que Sévère donne à ces mots le sens de « bien tard après la semaine ». — 2. Jean, xx, 1. — 3. Luc, xxiv, 1. — 4. Marc, xvi, 1. — 5. C'est-à-dire : « nous devons être encouragé, bien que notre faiblesse nous rende indigne de l'être ». — 6. Jacques d'Édessa a traduit en lisant καὶ καίπερ au lieu de καίπερ tout seul : « nous devons être encouragé par le Dieu qui est ressuscité et présenter, malgré notre faiblesse, une explication qui soit claire ».

τὸν κύριον· οὕτω γὰρ ἂν ἐναντίωσις ἦν, τὸ ἐν πρᾶξιμα τῶν συγγεγραφότων οὐκ ἐν ἐνὶ
 μᾶλλον, ἀλλ' ἐν διαφορῶσι ἱστορησάντων γεγενῆσθαι καιροῦς· ἀλλὰ τὰς γυναῖκας ἔγραψαν
 ἄλλοτε ἄλλως ἐπιπαρηγενέσθαι τῷ τάφῳ καὶ οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν· (πῶς γὰρ τὰς
 διαφορῶσι ἐλθούσας;) πάσας δὲ ὁμοίως ἀκηκοέναι πρὸς τῶν ἀγγέλων περὶ τοῦ σωτήρος
 ὅτι Ἠγέθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, μὴ προστεθέντος τοῦ πότε, ὡς κατ' ἐκείνην μὲν ὁμολογουμένως
 καὶ συμφώνως τὴν θείαν νύκτα τῆς ἀναστάσεως γενομένης, μηδεὸς δὲ τὴν ὥραν ἐπιση-
 μηναμένου, τὴν πᾶσιν ἄγνωστον πλὴν τοῦ ἀναστάντος θεοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, τοῦ μόνου
 γινώσκοντος οὕτω τὸν οἶδν ὡς αὐτὸς ἔγνωσται τῷ οἰῶ, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ πάντα
 ἐρευνῶντος καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ.

Ματθαῖος γὰρ ἔφη Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν καὶ τὴν ἄλλην Μαρίαν ὁψὲ σκεβάζτων
 ἐπὶ τὴν θείαν ἐπιπυθέναι τοῦ τάφου, σεισμόν δὲ γεγενῆσθαι μέγαν· ἀγγελῶν τε καταβεβηκέναι:

$$C + OR (r) (r \text{ jusqu'à } 9 \text{ θεοῦ}) = h. \quad VL (r) + P = g. \quad \Delta\Theta = \Sigma.$$

1. τὸν κύριον > C συγγεγραφότων h L συγγεγραφότων V συγγεγραφεκότων P οὐκ ἐν ἐνὶ C οὐχ ἐν V.
 — 2. ἔγραψεν r. — 4. ἀκηκοέναι g et probablement Σ ἀκηκοίας C ἀκηκούσας r ἀκηκούας O². — 4. πρὸς
 τῶν ἀγγέλων CPΘ πρὸς τοῦ ἀγγέλου r L πρὸς τὸν ἀγγέλου V > Δ. — 6. νύκταν C. — 7. θεοῦ g Σ τοῦ θεοῦ r
 χριστοῦ C. — 7-8. τοῦ μόνου-οἰῶ > C. — 8. οὕτως; O οἰῶ r r Θ πατρὶ P comme lui aussi connaît le
 pere Δ τοῦ πάντα h τῶ τὰ πάντα g. — 9. ἐρευνῶντος; V. — 10. μαριάμ. V. — 11. σεισμόν ἐξ CPΘ σεισμόν
 τε r Δ ἀγγεῶν τε Σ ἀγγεῶν ἐξ Π τε + κύ C.

Il y aurait, en effet, de la sorte contradiction, les rédacteurs ayant raconté
 que le même fait s'est produit, non pas à un même moment, mais à des
 moments différents. Mais ils ont écrit que les femmes se sont rendues au
 tombeau, tantôt à un moment, tantôt à un autre, mais non pas au même
 moment — comment cela serait-il possible puisqu'elles y sont venues à
 diverses reprises¹? — et que toutes ont entendu les anges dire semblablement
 à propos du Sauveur : *Il est ressuscité, il n'est pas ici*², sans ajouter quand
 (cela eut lieu). Il s'ensuit que si la résurrection a eu lieu cette nuit divine,
 de l'aube et de l'accord (de tous les évangélistes)³, aucun n'en a indiqué
 l'heure, qui est inconnue à tout le monde, sauf au Dieu qui est ressuscité et
 au Père — qui seul connaît le Fils comme lui-même est connu du Fils⁴ — et
 à l'Esprit qui *soude tout, même les profondeurs de Dieu*⁵.

Matthieu, en effet, a dit⁶ que Marie-Madeleine et l'autre Marie vinrent
 ὁψὲ σκεβάζτων pour voir le sépulcre et qu'il y eut un grand tremblement de
 terre; qu'un ange descendit du ciel, qui était semblable par son visage à un

1. Sévère joue ici, semble-t-il, sur le double sens de διαφορῶσι : celui de « différemment » et celui de
 « à diverses reprises ». — 2. Matth., xxviii, 6; Marc, xvi, 6; Luc, xxiv, 6. — Jean n'a pas ces paroles.
 — 3. Sauf Jean, voir note 2. — 4. Cf. Jean, x, 15; Matth., xi, 27; Luc, x, 22. — 5. I Cor., ii, 10. —
 6. Matth., xxviii, 1 et suiv.

ἐξ οὐρανοῦ, τὸ μὲν εἶδος ἀστραπῆς, χιόνι δὲ τὴν στολὴν περαπλήσιον, ἵνα τῷ μὲν φοβερῷ καταπληξῆς τοὺς φύλακας (οἱ καὶ τὴν θέαν οὐκ ἐνεγκόντες μικροῦ καὶ ἀπόλοντο καταστάντες τῷ δέει νεκροί), τῷ φαιδρῷ δὲ προσκαλέσεται τὰς γυναῖκας καὶ θήρσος ἐμπούση ταῖς τὴν φύσιν εὐπρόητους καὶ δειλαῖς, καὶ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτοῦ τοῦ σχήματος ἀναγγεῖλη περιχαρῶς· ἐπεὶ καὶ τούτων χάριν ἀπέσταλτο. Τὸν γὰρ λίθον ἀποκυλίσας, εὔρεν ἐγγεγραμμένον τὸν κύριον καὶ κεκλεισμένον τὸν τάφον καὶ ταῖς σφραγῖσιν κατησφαλισμένον καὶ τῇ στρατιωτικῇ φρουρᾷ πεφυλαγμένον ἀπολιπόντα θεσπεσιῶς, ὃν τρόπον, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, εἶσω τοῦ δωματίου γενόμενος, τοῖς μαθηταῖς ἐπεφοίτησεν. Διὸ καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ὧδε ἀλλ' ἠγέσθη· μηνύων ὁ ἄγγελος τῆς οἰκείας ἀφίξεως προτεθαυματουρηῆσθαι τὴν τοῦ σωτήρος ἀνάστασιν ἣν ὡς θεὸς ἰδίᾳ δυνάμει, πληρώσας τὴν οἰκονομίαν, ἐνήργησεν, ἀγγελικῆς συμμαχίας οὐ δεσθεῖς. Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, εἶπεν ἄν' ἰδοὺ ἐγείρεται, δηλῶν τὸ παραυτίκα γινόμενον· ἐπειδὴ δὲ προσεγγόνει, τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ χρησάμενος,

C. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἀστραπῆν V. — 2. μικρῷ Cr. — 3. προσκαλέσεται] προσκαλέσει καὶ L. — 4. εὐπρόητους + δὲ C τὴν ἀνάστασιν > C. — 5. ἐπεὶ] ἐπι P. — 11. τοῦτο ἦν Crθ τοῦτο μὴ ἦν PΔ. — 12. παρεληλυθότι C.

éclair et par son vêtement à de la neige, afin de frapper de stupeur les gardes par son aspect effrayant — peu s'en fallut que ceux-ci, ne supportant pas sa vue, ne périssent, tués par la peur, — d'appeler à lui les femmes par son aspect radieux¹, de leur inspirer confiance, à elles qui par nature sont faciles à effrayer et craintives, et d'annoncer fort joyeusement la résurrection par son extérieur même, car c'était aussi pour cela qu'il avait été envoyé. Ayant donc ôté la pierre, il trouva que le Seigneur était ressuscité et qu'il avait quitté, d'une manière digne de Dieu, le Sépulcre qui était fermé, muni de scellés et gardé par son poste de soldats, de la même manière qu'il avait pénétré à l'intérieur de la maison, alors que les portes étaient fermées, et qu'il avait visité ses disciples². C'est pourquoi aussi³ l'ange dit : *Il n'est pas ici*, mais *il est ressuscité*⁴, indiquant par là que la résurrection du Sauveur s'était faite miraculeusement avant sa propre arrivée, résurrection que le Sauveur effectua comme Dieu par sa propre puissance, après avoir accompli son économie⁵, sans avoir eu besoin du secours d'un ange. Car s'il en avait eu besoin⁶, l'ange aurait dit : « Voyez, il ressuscite », montrant ainsi que le fait a lieu au moment même; mais puisqu'il a eu lieu auparavant, il a dit,

1. Sèvre joue sur les deux sens du mot φαῖρός, celui de « brillant » et celui de « joyeux ». — 2. Cf. Jean, xx, 26. — 3. C'est-à-dire : « parce qu'il trouva le Seigneur ressuscité ». — 4. Matth., xxviii, 6. — 5. C'est-à-dire : « sa mission ». Sur le sens du mot οἰκονομία, cf. Eusèbe, *Histoire ecclésiastique*, trad. Grapin, t. I, p. 490-491 (= t. XXIII de la collection Hemmer et Lejay), Paris, Picard, 1905. — 6. Littéralement : « Car s'il en était ainsi »; le ms. grec P et la version syriaque de Paul de Callinice donnent : « Car s'il n'en était pas ainsi », c'est-à-dire : « si la résurrection du Seigneur n'avait pas eu lieu avant l'arrivée de l'ange ». Les deux lectures εἰ γὰρ τοῦτο ἦν et εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν sont donc également possibles; la première convient toutefois le mieux pour la suite du raisonnement.

ἴσμεν· Οὐκ ἔστιν ἄλλ' ἡμεῖς. Κάκως δὲ ἐκ τούτου δεικνύσκει τρυφῶς, ὡς εἰ ἀπόστολοι κηρύττουσι· τὸ εὐαγγέλιον ἔμαθον τῶν Χριστῶν ἐργαζόμενοι ὑπὸ τοῦ πατρὸς, διὰ τὸ τῶν ἀκούστων ἀσθενείας, εὐπαράθετον τοῦ λόγου τούτου κατασκευάζοντες. Ὁ δὲ ἄγγελος ὁ πρῶτος τῶν εὐαγγελιζομένων τῶν ἀναστάντων ἦτορ· φωνῶν· γρηγορεῖτε ἰσχυροὶ τῶν ἡσυχαστησάντων ἡμεῖς τῶν ἀναστάντων, ἔβη· Οὐκ ἔστιν ἄλλ' ἡμεῖς. Καὶ τὸ ἐργαζόμενοι δὲ εἶπεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς λαγυτά· τῶν μὲν ἀκούστων, ὡς ἴσμεν, ἀκούσαμεν τὸ ἀσθενείας· τῶν δὲ αἰσῶν ἔχοντες καὶ οὐκ ἴσμεν. Ἐν τῶν γὰρ ὁ πατὴρ ἡμεῖς· Ἐν τῇ οὐρανῷ δυνάμει δόξασι. Τῆς δὲ ἴσμεν ἡ δυνάμει τοῦ πατρὸς· Οὐδαί· ἴσμεν· εἰ μὴ ὁ Χριστός· Χριστός γὰρ ἡμεῖς δυνάμει· καὶ ἡμεῖς σοφία. Οὐδαί· ἴσμεν ἀνάστασις ὁ Χριστός, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐργαζόμενοι λαγυτά.

Τῆς δὲ οὐρανῷ σαββατων τὸ τῶν ἰσχυροὶ τῶν μετὰ τῶν ἐν σαββάτῳ δόξαι τοῦ ἡλίου δόξαι·

Si parte de II T. 2. C. VL 10. — P = g. 20 = 1

Τὸ εὐαγγέλιον· 200. ἴσμεν πατρὸς· — 2-4 ὁ πρῶτος g Σ πρῶτον C. — 4 ἡσυχαστῶν CV ἡσυχῶν L ἀναστάντων P. — 7 ἡμεῖς· Ἐν ἡμεῖς τῶν V. — 8. Ἐβος εἰ μὴ ὁ χριστός C. mais avec p. au lieu de πῶ Σ αἰσῶν ὁ ἡμεῖς P. ἴσμεν ὁ χριστός· — 9. II > C. — 11. σαββάτων· 7 ἐν σαββάτῳ 20-4.

en se servant du temps passé : *Il n'est pas ici, mais il est ressuscité*. Et cela' ressort aussi clairement de ce fait que les apôtres, en prêchant l'Évangile, disaient que le Christ avait été ressuscité par le Père², rendant de la sorte la nouvelle facile à admettre. Mais l'ange qui le premier ouvrit la bouche pour annoncer la résurrection, dévoilant le pouvoir, tout à fait digne de Dieu, de Celui qui était ressuscité, s'écriait : *Il n'est pas ici, mais il est ressuscité*. Déclarer qu'il avait été ressuscité par le Père, ménageait, comme je l'ai dit, la faiblesse des auditeurs, mais a le même sens et non un autre. Car comment le Père agit-il³? Par sa propre puissance, évidemment. Or, qui est la puissance du Père? Personne d'autre si ce n'est le Christ. *Le Christ est*, en effet, *la puissance de Dieu et la sagesse de Dieu*⁴. Le Christ s'est donc ressuscité lui-même, même si il est dit avoir été ressuscité par le Père.

Quant à l'expression ἐν σαββάτῳ⁵, elle ne désigne pas le soir qui suit, le samedi, le coucher du soleil, car Matthieu n'a pas dit au singulier ἐν

² À moins que le Seigneur ne ressuscite seul, sans le secours de l'ange. — 3. I. f. Actes, II, 24, 32, 26. — 4. I. f. I. Cor. : 21. — 5. Matth., XXIII, 1.

οὐ γὰρ ἐνικῶς εἶπεν ὅψε σαββάτου ἀλλὰ πληθυντικῶς ὅψε σαββάτων. Σάββατα δὲ τὴν πᾶσαν ἑβδομάδα καλεῖν Ἑβραίοις ἔθος. Αὐτίκα γοῶν οἱ εὐαγγελισταὶ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων φασίν, δέον τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος εἰπεῖν. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ συνθηκῇ κεκρίθημεθα, δευτέραν σαββάτων καὶ τρίτην σαββάτων προσαγορεύοντες τὴν δευτέραν καὶ τρίτην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν. Οὐκ εἶπεν οὖν ὅψε σαββάτου ἢ ἐσπέρας σαββάτου ἵνα τὴν ἐσπέραν τῆς 5 ἡμέρας ἐκείνης δηλώσῃ, ἀλλ' ὅψε σαββάτων ἵνα τὸ βράδιον τῆς ἑβδομάδος καὶ πολὺ διεστηκὸς ἐμφάνῃ. Καὶ γὰρ που καὶ οὕτως ἡμῖν σύνθησις λέγειν· ὅψε τοῦ καιροῦ παρρηγιῶνας, ὅψε τῆς ὥρας, ὅψε τῆς χρείας· οὐχὶ τὴν ἐσπέραν καὶ τὸν μετὰ ἡλίου δυσμὰς χρόνον δηλοῦσιν, ἀλλὰ τὸ βράδιον καὶ κατῴπιον τῆς χρείας ἢ τοῦ καιροῦ γενέσθαι τοῦτον τὸν τρόπον μινύουσιν. Οὕτω καὶ τὸ ὅψε σαββάτων τὸ βράδιον καὶ πόρρω τῆς περαιωθείσης ἑβδομάδος 10 δηλοῖ. Πληροῦται δὲ ἑβδομὰς ἐκάστη ταῖς μετὰ τὸ σάββατον ἡλίου δυσμὰς. Ἀμέλει καὶ

S (à partir de 2 et — 5 ἡμέραν Z). C. VL (e) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. οὐ SCY οὐδὲ g σάββατα | σάββατον S. — 2. ἔθος Ἑβραίοις ωC. — 3. φασίν] φησίν Z δέον ZLPΣ οἶον C δέον τῇ] διότι V εἰπεῖν ZPΣ εἶπεν L εἶπον > C οὕτω δὲ g^θ οὕτω δὲ Z οὕτω γὰρ δὲ C οὕτω γὰρ Δ. — 5. ἐσπέρας SP ἐσπέραν C ἐσπέρα v. — 6. τῆς ἑβδομάδος > g. — 7. ἐμφάνῃ SP ἐμάρνη C v οὕτως > S ἡμῖν > P συνθηκῆς v. — 9. τῶν L τῆς χρείας gΣ τῆς ὥρας C τῆς ὥρας καὶ τῆς χρείας S. — 10. οὕτω > g τὸ βράδιον καὶ πόρρω SCΘ τὸ πόρρω καὶ βράδιον ω g. — 11. δὲ + καὶ C σάββατα V δυσμὰς CV.

σαββάτου, mais au pluriel ὅψε σαββάτων. Les Hébreux ont coutume d'appeler la semaine entière *σάββατα*¹. C'est ainsi que les évangélistes disent le premier (jour) τῶν σαββάτων, alors qu'il faudrait dire le premier jour de la « semaine ». C'est ainsi aussi que nous nous exprimons dans l'usage courant, quand nous appelons le deuxième et le troisième jour de « la semaine » le deuxième des 5 *σάββατα* et le troisième des *σάββατα*. Il (Matthieu) n'a donc pas dit ὅψε σαββάτου, c'est-à-dire le soir du samedi, afin de désigner le soir de ce jour-là, mais ὅψε σαββάτων, afin d'indiquer que c'était bien tard et bien longtemps après la semaine. Et c'est encore ainsi, je pense, que nous avons l'habitude de dire : « Tu es venu ὅψε τοῦ καιροῦ (bien après le moment), ὅψε τῆς ὥρας (bien après l'heure), ὅψε τῆς χρείας (bien après le besoin) », pour indiquer, non pas le soir ni le temps après le coucher du soleil, mais pour faire savoir de cette manière que la chose a eu lieu trop tardivement, lorsque ce n'était plus nécessaire ou que ce n'était plus le moment. C'est également ainsi que l'expression ὅψε 15 *σαββάτων* indique que c'est bien tard et longtemps après la fin de la semaine (que les femmes sont arrivées au sépulchre). Or, chaque semaine s'achève au coucher du soleil qui suit le samedi. C'est pourquoi Matthieu indiquant le

1. Cf. pour ce paragraphe Eusèbe, *Ad Marinum*, II, β' dans MIGNE, *Patr. gr.*, t. XXII, col. 941, et saint Jérôme, *Ep.* CXX, ch. IV, dans MIGNE, *Patr. lat.*, t. XXXII, col. 987.

τὸ πολὺ διεστηκὸς τοῦ καιροῦ πρὸς τὸ τέλος τῆς πληρωθείσης ἑβδομάδος ὁ Ματθαῖος
 δηλῶν καὶ ὡσπερ ἐρμηνεύων ἑαυτὸν ἐπάγαγεν· τῇ ἐπιμωσούσῃ εἰς μίαν σαββάτων. Παρω-
 χῆκει, φησὶν, ἡ νύξ τοσοῦτον ὡς εἶναι τὸν καιρὸν τῆς τῶν ἀλεκτρούων βοῆς ἥτις τὸ φῶς
 τῆς μελλούσης ἡμέρας προκακροῦεται. Ταύτη τοι καὶ τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ οὐ τῇ μετὰ
 τὸ σάββατον ἐσπέρῃ καταλύοντας τὰς νηστείας, τῆς εὐφροσύνης ἀρχόμεθα, τῆς κατὰ πάντων
 κρατησάσης συνθέειας συναγορεύσης τῷ πρᾶγματι.

Τοῦ καιροῦ τοίνυν ὄντος τούτου ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπὶ τὸν τάφον
 ἦλθον καὶ τὸν ἄγγελον τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκότα τὸν προειρημένον θειάσαντο τρόπον,
 ἀποκυλίσαντα τὸν λίθον καὶ ἐπ' αὐτοῦ καθεζόμενον. ὅφ' οὐ καὶ προκληθεῖσαι τὸν τόπον
 εἶδον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος καὶ προσταχθεῖσαι· δραμεῖν καὶ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς, 10
 ἐξελθούσαι ταχὺ τοῦ μνήματος ἔδραμον· καὶ δὴ τρεχούσας προσταπαντήσας ὁ Ἰησοῦς
 ἐπερώνησε· χαίρετε. Καὶ γὰρ εἶδε πρώτον τὸ γυναικῶν γένος καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐαγγελι-
 σθῆναι παρὰ τοῦ ἀγγέλου καὶ τὸν κύριον εἶδειν καὶ πρώτην παρ' αὐτοῦ φωνῆν ἀκούσαι τὸ

S (depuis 10 μαθηταῖς — 13 ἀγγέλου Z). G. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. τὸ²) τοῦ S > r¹ διεστηκός; SL. τοῦ > S ὁ > C. — 2. αὐτὸν C. — 3. τὸν > S βοῆς]
 ὡς P. — 4. Ταύτη τοι SV ταύτη τοίνυν L ταῦτοί τι C τά τοι P οὐ τῇ οὔτοι L οὕτως S μετὰ
 κατὰ V — 5. ἐσπέραν V. — 6. συνθέειας κρατησάσης ∞ S. — 8. τὸν² > P καταβεβηκότα + κατὰ V.
 — 9. αὐτοῦ r αὐτὸν SCP καθήμενον S προσκληθεῖσαι S. — 10. τοῖς μαθηταῖς δραμεῖν καὶ ἀπαγγ-
 γεῖλαι ∞ g. — 11. ταχὺ + ἀπὸ C προσταπαντήσας Z. — 12. ἐπερώνησε C ἐρώνησε Z προερώνησε P προσε-
 ρώνησεν r. γυναικῶν g τῶν γυναικῶν Z γυναικῶν οὐ τῶν γυναικῶν Σ γυναικῶν C. — 12-13. εὐαγγελίσασθαι
 Z. — 13. κύριον χριστὸν S πρώτην > C ἀκούσαι φωνῆν ∞ C.

grand éloignement du moment par rapport à la fin de la semaine écoulée
 et se commentant en quelque sorte lui-même, a ajouté : *à l'aube du premier jour
 de la semaine*¹. La nuit, dit-il, s'était écoulée à ce point que c'était le moment
 du chant du coq, qui annonce la lumière du jour à venir. Aussi est-ce en ce
 moment et non pas le soir qui suit le samedi que, cessant de jeûner, nous
 commençons à nous livrer à la joie. Le fait que cet usage s'est répandu
 partout, plaide en faveur de ce que nous faisons.

En ce moment donc, Marie-Madeleine et son homonyme vinrent au sépulchre
 et virent que l'ange qui était descendu du ciel, comme nous l'avons dit plus
 haut, avait ôté la pierre et était assis dessus. Invitées par lui, elles virent le
 lieu où le Seigneur était couché, et ayant reçu l'ordre de courir annoncer
 (la nouvelle) aux disciples, elles sortirent rapidement du sépulchre et coururent.
 Tandis qu'elles couraient, Jésus les rencontra et leur dit : *Salut!*² Il fallait,
 en effet, que la race des femmes fût la première à recevoir la nouvelle de la
 résurrection de la part de l'ange et à voir le Seigneur et qu'elle entendit
 comme première parole de la bouche de ce dernier le mot : *Salut!* Car c'est la

1. Matth., xxviii, 1. — 2. Matth., xxviii, 9.

χαίρετε. Ἐπεὶ καὶ γυνή πρώτη τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφρους ἤκουσεν καὶ εἶδεν παρανόμως καὶ τὸν ἀπαγορευμένον τοῦ ξύλου καρπὸν καὶ λύπη κατεδικάζετο· διὸ καὶ προσκυνεῖν ὁ σωτὴρ καὶ κρατεῖν συνεχώρει τοὺς πόδας ὡς πρώταις ἀποπεσούσαις καὶ ἀλλοτριωθείσαις αὐτοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς τὴν χαρὰν διαγγέλλειν ἐκέλευεν, χαρᾶς ἄγγελον ἀνδράσι γυναῖκα γενέσθαι· βουλόμενος τὴν λύπης τῷ Ἀδὰμ γενομένην δικάζων, τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντιῶν 5 ἰώμενος. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, φησὶν, ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς, ἰδοὺ τινες τῆς κοινοσυνουσίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων συμβουλίῳν τε λαβόντες ἀργύρια ἴκανα ἔδωκαν τοῖς στραιωταῖς, λέγοντες· εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νικτὸς ἐλθόντες ἐκλεψαν αὐτῶν ἡμῶν κοιμωμένων καὶ εἰν ἀκοιθησῆ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν καὶ εἰμῶς ἀμερούμενος ποιήσομεν· οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίους μέχρι τῆς σήμερον.

S (jusqu'à 10-11 ποιήσομεν). C. VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. γυνή πρώτης ἀπάτης C. ἶδεν V. — 2. τὸν ἀπαγορευμένον τοῦ ξύλου καρπὸν SC τὸν τοῦ ἀπαγορευμένου ξύλου καρπὸν g. δι' ὁ V. — 3. κρατεῖν τοὺς πόδας συνεχώρει ∞ g. ὡς τῆς πρώτης ἀποπεσούσης· καὶ ἀλλοτριωθείσης αὐτοῦ C. — 4. ἐκέλευεν ΣΣ ἐκέλευσεν Cg ἐκέλευεν + καὶ C. — 5. βουλόμενος P τὴν] τῆς g. τῷ] τοῦ C. — 6. φησὶν > SΔ. — 7. γινόμενα S. — 8. μετὰ + καὶ P. πρεσβυτέρων L. — 10. ἡμεῖς ἡμᾶς L.

femme la première qui prêta l'oreille à la tromperie du serpent, qui vit aussi, contrairement à la loi, le fruit de l'arbre, qui lui avait été défendu¹, et qui fut condamnée à l'affliction. C'est pourquoi le Sauveur permit (aux femmes) de l'adorer et de s'emparer de ses pieds — les premières, elles s'étaient détachées et éloignées de lui — et leur ordonna de faire part de leur joie² 5 aux disciples. Il voulait que la femme devint pour les hommes une messagère de joie, elle qui avait été pour Adam une cause d'affliction, et il guérissait le mal par le mal³. Pendant qu'elles étaient en route, dit Matthieu, pour annoncer la nouvelle aux disciples, quelques hommes de la garde entrèrent dans la ville et annoncèrent aux princes des prêtres tout ce qui était arrivé. Ceux-ci, après s'être 10 assemblés avec les anciens et avoir tenu conseil, donnèrent une forte somme d'argent aux soldats, en disant : Dites : Ses disciples sont venus la nuit et l'ont dérobé, pendant que nous dormions. Et si le gouverneur l'apprend, nous l'apaiserons et nous vous tirerons de peine. Les soldats, ayant reçu cet argent, firent ce qui leur avait été dit, et ce bruit s'est répandu parmi les Juifs jusqu'à ce jour⁴. 15

1. Cf. Gen., II, 17; III, 11. — 2. Ou : « de la joyeuse nouvelle ». Sèvre joue sur le mot χαίρετε « salut » qui signifie littéralement : « réjouissez-vous ! » — 3. Litt. : « les contraires par les contraires ». — 4. Matth., XXVIII, 11-15.

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

* fol. 17
r° a.

* L fol. 159
v° a.

1. Sic Δ. — 2. Θ a ici et plus loin le pluriel au lieu du singulier, donc *επιτιμω* etc. — 3. Il faudrait *επιτιμω*. — 4. Lire au pluriel *επιτιμω*.

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850

1. Il manque *εφ* devant *επιτιμω*. — 2. ΚΟΥΣΤΩΔΙΑ L^m et V^m. — 3. ΠΕΙΣΑΙ L^m et V^m.

Ἡ μὲν οὖν ἄλλη Μαρία (ταύτην δὲ εἶναι τὴν θεοτόκον πιστεύειν ἀκόλουθον ὅτι καὶ ἀπελείφθη τοῦ πάθους, ἀλλ' ἴστατο παρὰ τῷ σταυρῷ, ὡς Ἰωάννης ἱστόρησεν, ἧ καὶ ἔπρεπεν τὰ τῆς χαρᾶς εὐαγγελίαι, ῥίζη τῆς χαρᾶς ὑπερχούση καὶ καλῶς ἀκουσάση τὸ χάριε κεχαριτωμένη) τὸ πρόσταγμα τοῦ κυρίου πληροῦσα, τοῖς μαθηταῖς πάντως ἀπήγγειλεν. Οὐ γὰρ ἦν ἡμῖς μὴ πληρωθῆναι τὸ οὕτω σοφῶς οἰκονομηθέν τε καὶ προσταχθέν, εἰ καὶ ἠπίστησαν οἱ ἀκούσαντες. Ἐπεὶ καὶ ἔπεται τοῦτο πολλῶς τῆ τῶν ἀπαγγελλομένων θαυμάτων ὑπερβολῆ. Οὐ γὰρ ἂν ἄργοι διέμειναν εἰ ἐπίστευσαν. Ἡ δὲ Μαγδαληνή, συμπορευομένη τῇ θεοτόκῳ καὶ πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν ὁμοίως ἐπειγομένη, πέπυθεν τὴν καὶ ἀνθρώπων· καὶ ὡσπερ ὁ Πέτρος ὑπὸ Ἡρώδου συλληφθεὶς καὶ διὰ τοῦ ἀγγέλου τῶν ἀλύσεων λυθεὶς αὐτομάτως καὶ τῆς φυλακῆς ἕξω γενόμενος καὶ ἐπὶ πολλῷ βιάσας ὡς καὶ τὴν τῆς πόλεως πύλιν διελευσέν, ἀληθὲς οὐκ ᾔετο τὸ γινόμενον ἀλλ' ἐνόμιζεν ὄραμα βλέπειν οὕτω καὶ αὕτη τὴν ὑπερβολὴν τοῦ θαύματος οἰονεὶ κάρων τινὰ λογισαμένη, καὶ ἅμα τῶν

S (depuis 4 τοῦ κυρίου — 7 ἂν ἄργοι Z). C. VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

2. σταυρῷ + τοῦ ἰησοῦ S ὡς + ὁ S. — 2-3. ἔπρεπεν + ὁ κύριος S. — 3. εὐαγγέλια SCΣ εὐαγγέλια + εὐαγγελίσασθαι V εὐαγγελίσασθαι PL ὑπερχούση] οὔση P ἀκουσάσαν S. — 4. κεχαριτωμένη + ὁ κύριος μετὰ σοῦ P ἀπήγγειλεν Z. — 5. ἡμῖς > Z οὕτως Z σαφῶς C καὶ² + οὕτως Z. — 6. ἀκούσαντες P τῆ] τὴν Z. — 7. Οὐ γὰρ ἂν ἄργοι διέμειναν] ἀλλ' οὐδ' ἂν οὕτω περίεργοι ἐγίνοντο C Μαγδαληνή] + μαρία V + ἡ C. — 8. ἀγγελίαν S. — 9. ὁ > S συλληφθεὶς + αὐτομάτως P. — 10. αὐτομάτως > P. — 11. γινόμενον Sg γενόμενον CΣ. — 12. αὕτη V κάρων τινὰ CΘ καιρόν τινα Sδ ἄκαιρόν τινα P et peut-être Δ.

L'autre Marie — il convient de croire qu'elle est la Mère de Dieu, parce qu'elle n'est pas restée éloignée de la passion, mais qu'elle se tenait près de la croix, comme l'a raconté Jean¹; c'est à elle qu'il seyait aussi d'annoncer la joyeuse nouvelle, puisqu'elle était la cause de la joie et qu'elle s'était entendu adresser ces glorieuses paroles : *Je te salue, pleine de grâce*² — accomplissant l'ordre du Seigneur, annonça certainement la nouvelle aux disciples. Il n'était pas permis, en effet, que ce qui avait été si sagement réglé et ordonné ne fût pas accompli. Sans doute, ceux qui entendirent la nouvelle ne la crurent pas — ce qui arrive souvent lorsqu'on annonce des miracles excessifs — car ils ne seraient pas restés inactifs s'ils avaient cru³. Quant à Madeleine qui faisait route avec la Mère de Dieu et qui était également pressée d'annoncer la nouvelle, elle éprouva quelque chose d'humain. De même que Pierre, qui avait été arrêté par Hérode et délivré, grâce à l'ange, automatiquement de ses liens, qui était sorti de la prison et s'était avancé au loin au point de dépasser la porte de la ville, ne pensait pas que *ce qui arrivait était vrai*, mais s'imaginait avoir une vision⁴; de même aussi celle-ci, ayant vu dans la grandeur excessive du miracle une hallucination et — les gardes étaient arrivés avant elle et avaient commencé

1. Jean, XIX, 25. — 2. Luc, I, 28. — 3. Nous avons traduit ce passage un peu librement pour rendre le raisonnement de Sévère plus clair. — 4. Actes, XII, 9.

φυλάκων ἐπιφασάντων καὶ ἀρξάμενων μετὰ τῶν ἀρχιερέων τὴν συνορακτικὴν ὑπὲρ τὴν κατὰ τῆς ἀναστάσεως, αἰσθημένη πάντως τοιοῦτου τινὸς ὑποψιθυριζομένου, τοὺς τῆς ἀμφιβολίας περὶ ἐδέξιο λογισμοὺς καὶ τῆς ἀπαγγελίας ὀλιγορήσασα καὶ τοῦ σωτηρίου προστάγματος πρὸς τὸν τάρον ἐχώρει πρῶτ', σκοτίας ἔτι οὔσης, ὡς ὁ Ἰωάννης φησίν. "Ὡσπερ γὰρ συνεχώρησεν ὁ κύριος τὸν Θωμᾶν ἐξ ἀπιστίας εἰπεῖν Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἡλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω καὶ διὰ τῆς ἐκείνου πολυπράχμονος ἀπιστίας καὶ ψιλαφῆσεως ἡμεῖς εἰς τὴν πίστιν ἐβεβαιώθημεν, ἐν ᾧ σώματι πέπονθεν, ἐν αὐτῷ καὶ ἐγηγέρθαι πιστεύσαντες τὸν Ἐμμανουήλ, τοὺς τῆς δοκῆσεως μύθους ἀποπεμπόμενοι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν Μαγδαλανὴν Μαρίαν πρὸς ἀπιστικὴν ὑπονοστήσασαν καὶ μᾶλλον εὐχερῶς τοῦτο πηλοῦσαν (οὐκ ἄδηλον γὰρ τὸ τῆς γυναικείας εὐδίσθηον φύσεως) συνεχώρει διὰ τῆς περιέργου ζητήσεως πιστώτερον ἐργάσασθαι τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως, πιστεῶς

S (depuis 10 ... av ὑπονοστήσασαν Z). C. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. κατὰ > S. — 4. ἔτι > S. δ > CP. — 6. ἡλων + καὶ τὰ ἐξῆς S 6-7. καὶ βάλω-πιστεύσω > S.
 — 8. ψιλαφῆσεως SC ἐπαρῆς g. — 9. πιστεύοντες PΔ. — 10. ὑπονοστήσασαν Θ ὑπονοστήσαντες C. — 11. εὐχερῶς] εὐκαίρως Z > Δ γυναικίος ὄλισθηον C.

à ourdir avec les princes des prêtres leur calomnie contre la résurrection — s'apercevant certainement que quelque chose de ce genre était murmuré, accueillit les suggestions du doute, négligea son message et l'ordre du Sauveur et se rendit au tombeau le matin, lorsque l'obscurité régnait encore¹, comme dit Jean. Car de même que le Seigneur a permis à Thomas de dire⁵ par incrédulité : *Si je ne vois dans ses mains la marque des clous, et si je ne mets mon doigt dans la marque des clous, et si je ne mets ma main dans son côté, je ne croirai point*³, et qu'à cause de son incrédulité indiscreète et de son attouchement, nous avons été confirmés dans notre foi, croyant qu'Emmanuel est ressuscité avec le corps dans lequel il a souffert et rejetant les fables¹ des Phantasiastes³; de la même façon, il permit aussi à Marie-Madeleine, qui était retombée dans l'incrédulité, et qui avait éprouvé ce sentiment plus facilement (que Thomas) — on n'ignore pas, en effet, qu'il est dans la nature des femmes de se tromper facilement — de rendre plus croyable par son investigation minutieuse le miracle de la résurrection, qui dépasse toute¹⁴

1. Jean, XX, 1. — 2. Jean, XX, 25. — 3. Litt. : « de l'apparence ».

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

* fol. 17
r^o c.

1. Paul semble avoir lu *ἐκατόν* au lieu de *κατόν*. Il a traduit en effet : « de même aussi celle-ci considéra la grandeur du miracle de la résurrection comme une chose difficile à être ». — 2. Lire *ἀσθενή*; cf. Θ. — 3. Lire ce mot au pluriel. — 4. Paul n'a pas traduit *καὶ* ni *ἐνέργως*. — 5. Supprimer *καὶ* qui ne devait pas figurer dans le texte primitif de Δ.

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

* fol. 132
r^o b.

1. *καὶ* L^o et V^o. — 2. *ἀσθενή* = *πολύσπαστος*. — 3. *καὶ* = *ἀποπεφύμενοι*. — 4. Jacques a lu par erreur *ὕπνοσθήσαν* au lieu de *ὕπνοστήσαν*. — 5. *ἀσθενή* = *περιέρχου*. — 6. *ἀσθενή* = *πιστότερον*.

ὑπάρχον πέρα καὶ παντός λογισμοῦ. Καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἀμφιβόλου διανοίας ἐλθοῦσα καὶ ἰδοῦσα μόνον τὸν λίθον ἀποκλιθεῖντα τῆς θύρας τοῦ μνημείου, οὐ μὴν ἔτι τὸν ἄγγελον ἐπ' αὐτοῦ καθάπερ ἦδη καθήμενον, δέδωκεν τῇ ἀπιστίᾳ τὸ κρατεῖν, φαντασίαν οἰηθεῖσα τὴν πρώτην θείαν καὶ ἔκστασιν ἄλλως ψευδῆ· καὶ δραμοῦσα πρὸς τὸν Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐμίλει ὁ Ἰησοῦς, ἐβόα λέγουσα· Ἦσαν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ὁρᾷς ὡς ἐκ τῶν λογοποιηθέντων νύκτωρ παρὰ Ἰουδαίους μετὰ τὴν τῶν φυλάκων ἀπαγγελίαν περιηχηθεῖσά τι τοιοῦτον παρενέχθη τὸν λογισμὸν καὶ ᾤθη τοὺς ἐναντίους, ἀρθέντος τοῦ λίθου, κλιέψαι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἔναι τὴν κλοπὴν τοῖς ἀποστόλοις ἐπισημίσωσιν. Πλὴν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἐτοιμῶς διανέστησαν καὶ ἐπὶ τὸν τάφον ἔδραμον· οὐ γὰρ ἦν παρεχόμενον τὸ λεγόμενον ἵνα ὡς ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπιστήσωσιν, μᾶλλον δὲ καὶ πιστὸν καὶ οὐκ ἀπᾶδον τῆς Ἰουδαϊκῆς κκουργίας· ἀφ᾽ ὧς δὲ τοῦτο

S (jusqu'à 1 ταύτης τῆς Z). C. VL (r) † P = g. ΔΘ = Σ.

I. ὑπάρ... γον C πέρα SCLΣ πέρας C²VP. — 2. τὸν λίθον μόνον ∞ S. — 3. αὐτῶ P δέδωκεν] καὶ C. τὸ κρατεῖν gΣ τὸ κράτος S κρατηθεῖτα C φαντασία V φαντασίαν + τε C. — 4. ἄλλως Σ ἀλλ' ὡς L καὶ ὡς SV καὶ οὐχ ὡς ἀλλῆ ἀλλ' ὡς P > C καὶ² > C πρὸς < SC. — 5. Ἰησοῦς] κπ V κύριον + μου VΔ. — 6. οἶδα PΣ οἶδαμεν SCV εἶδαμεν L. ὡς S∇Σ πῶς C > PL [λογοποιηθέντων] λόγων τῶν ποιηθέντων C. — 6-7. μετὰ τὴν τῶν φυλάκων] διὰ τῶν φυλάκων τὴν C. — 7. ἀπαγγελίαν CV ἐπαγγελίαν S παραγγελίαν PL περιηχηθεῖσά τι τοιοῦτον SP περιηχηθεῖσά τι τοιοῦτο L περιηχηθεῖσα εἰς τοῦτον C περιηχηθήσαν τι τοιοῦτο V παρεχέμαι V παρεχόμεν C. — 8. ἐναντίου V ἀρθέντος τοῦ λίθου > PL — 9. ἐ² > C v. — 10. ἴν' ὡς v. — 10-11. ἀπιστήσωσιν S ἀπειθήσωσιν S². — 11. καὶ¹ > P.

croissance et tout raisonnement. Étant arrivée avec cet esprit de doute et ayant seulement vu la pierre qui avait été roulée loin de la porte du sépulchre et (n'apercevant) plus l'ange assis dessus comme auparavant, elle se laissa vaincre par l'incrédulité et pensa que la première vision n'était qu'une illusion et qu'une hallucination purement mensongères. Ayant couru auprès de Pierre et auprès de l'autre disciple que Jésus aimait¹, elle leur dit en criant : *Ils ont enlevé le Seigneur* du sépulchre et je ne sais où ils l'ont mis². — Vous voyez qu'elle entendit quelque chose de ce genre au nombre des fables répandues pendant la nuit auprès des Juifs après le rapport des gardes, qu'elle changea ensuite d'idée et crut que leurs ennemis avaient enlevé la pierre et volé le corps de Jésus, afin d'accréditer le bruit que le vol était dû aux disciples. — Mais Pierre et Jean se levèrent promptement et courent au tombeau. Car ce qu'on disait pour qu'ils n'ajoutassent pas foi à la résurrection, n'était pas invraisemblable, mais plutôt croyable et en accord avec la méchanceté juive. Ils agirent sans crainte, car il faisait

1. Jean, XX, 2. — 2. Jean, XX, 13.

1. * fol. 17
 v° a. * fol. 17
v° b.
 2. * fol. 17
v° b.
 3. * fol. 132
v° a.
 4. L fol. 160
a.

1. πίστωση... λογισμοῦ a été rendu par Paul : « parce qu'il est au-dessus de l'investigation de la science et en dehors des raisonnements ». — 2. Lire simplement εἰς αὐτόν. — 3. εἰς αὐτόν + α. — 4. Lire εἰς αὐτόν. — 5. ὡς αὐτός > α. — 6. Il faudrait εἰς αὐτόν. — 7. Paul n'a pas bien compris ce passage. Il a traduit : « Il n'était pas étonnant en effet qu'ils ne crussent pas au récit qui était rapporté au sujet de la résurrection ». — 8. εἰς αὐτόν + α. — 9. εἰς αὐτόν + α.

1. * fol. 132
v° a.
 2. L fol. 160
a.

1. ΦΑΝΤΑΚΙΑ Vm. — 2. εἰς αὐτόν = εἰς αὐτόν. — 3. εἰς αὐτόν εἰς αὐτόν = ἀπιστήσασιν.

ἔποιουν καὶ ἡσυχίας ὑπαρχούσης ὡς ἔτι σκότους ὄντος καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ τὸ θαρρεῖν λαβόντες.

Ἄλλ' ἐλθόντες εὖρον ἑναργῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀναστάσεως. Ὁρῶσι γὰρ ἐν τῷ μνήματι τὰ ὀθόλια κείμενα· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ποτε ἐγεγόνει κλαπέντος τοῦ σώματος. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς κλέπταις φίλον τὸ λοποδυτεῖν· ἔπειτα δὲ τὸ ταχέως ἄγαν ἐνεργεῖν τὴν κλοπὴν ἵνα μὴ φωραθῶσιν καὶ τὰ πύθνευα πάθωσιν. Περὶ δὲ τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ γέγραπεν ὁ Ἰωάννης ὡδὲ πως· Ἐδῆσαν αὐτὸν ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀριομαίων καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταμιάζειν. Πῶς οὖν οὐκ ἦν ἐργῶδες τοῖς κλέπτουσιν τὸ λύειν τοὺς δεσμούς καὶ τὸ σῶμα τῶν ὀθονίων ἀπογυμνοῦν προσκεκολλημένων καὶ δυσσποσπάστως ἐχόντων καὶ πρὶν ἀπακρισθῆναι ῥηγνυμένων; Μίγματι γὰρ ἀλόως καὶ σμύρνης συνεπλέκθησαν ὅπερ ἐκόμισεν ὁ Νικοδήμους. Ἀλλὰ καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον, οὐδένα θόρυβον ἐδήλου ὡς ἐπὶ κλεπτῶν λαβόντων τὸ σῶμα. Που γὰρ σχολὴν ἦγον οἱ κλέπτει καὶ τσασύτην ἄδειαν

S jusqu'à 5 πάθωσιν (à partir de 5 φωραθῶσιν — 5 πάθωσιν Z). C. VL (v) + P = g ΔΘ = Z.

1. ὡς ἔτι σκότους ὄντος καὶ ἡσυχίας ὑπαρχούσης ∞ S ὡς SCΘ καὶ g τῷ τοῦ C λαβόντας C. — 2. ἀλλ' SCL ἀλλὰ VP. — 3. τὰ > C κείμενα > C ἐγεγόνει SC ἐγένετο g. — 4. τοῖς > S ἐνεργεῖν ἄγαν ∞ g. — 5. φωραθῶσιν] πειραθῶσιν C ὡ > C ὁ > VP. — 6. ω..... ἄνης C τῶν > C ἐστὶ CΣ ἦν g. — 7. ἦν > g τῷ τοῦ C. — 9. σμίγματι C συνεπλέκθησαν v ὅπερ C. — 10. δὲ > V. — 11. ἐντετυλιγμένον L. — 11-12. ὡς ἐπὶ κλεπτῶν ἐδήλου ∞ PL ὡς ἐπὶ κλεπτῶν ἐδηλοῦν ∞ V. — 12. τσασύτην CΘ τσασύτην gΔ ἀνιδείαν C.

tranquille, l'obscurité régnant encore¹, et Dieu les avait remplis de confiance.

A leur arrivée, ils trouvèrent des preuves manifestes de la résurrection. Ils voient, en effet, dans le sépulchre les bandes qui étaient à terre²; or, cela n'aurait pas été le cas si le corps avait été volé. Tout d'abord, les voleurs aiment à détrousser (les morts), ensuite, à accomplir très rapidement le vol, afin de n'être pas pris sur le fait et de ne pas endurer les derniers supplices. Or, Jean a écrit à peu près ceci au sujet du corps du Christ : *Ils l'enveloppèrent de bandes, avec les aromates, comme c'est la coutume d'ensevelir chez les Juifs*³. Comment donc n'aurait-ce pas été un travail pénible pour les voleurs de défaire les liens et de dépouiller le corps des bandes qui y étaient collées, qui étaient difficiles à arracher et qui se seraient déchirées avant d'être enlevées? Car elles avaient été attachées ensemble au moyen d'un mélange d'aloès et de myrrhe que Nicodème avait apporté⁴. Mais le suaire qu'on avait mis sur sa tête, qui n'était pas à terre avec les bandes, mais plié à part dans un lieu⁵, ne dénotait aucune agitation, comme cela aurait été le cas, si des voleurs avaient enlevé le corps. Où, en effet, les voleurs auraient-ils trouvé le temps

1. Jean, XX, 1. — 2. Jean, XX, 6. — 3. Jean, XIX, 40. — 4. Cf. Jean, XIX, 39. — 5. Jean, XX, 7.

1. ولا يسبلا به ارحم ههه علتسا لعا محذا¹. حبه بعلمنا املاهه وهه.
 به دجمله سفلا املاهه وهه. صوح الكوا ونه بللححم بعجه.
 الحيا به الهه افنسه الكوا عتمنا² بمعدنا. سرح وهه يمن دعندا تلبا
 بهممدح. وهه به لا ملامر ونه ل. الهه انلعت قننا. حمرمدا فح
 5 يمن حمرنا امه الحقتا بعنلسه نشالا. حانق به. ونه بهملاملا له
 بهدونه الحقتا. ولا بللمر به بهدلمه فلا حبقق. ملاملا به
 قننا وهه بهه بهه مسبه ونه ملامر ملامر حانقنا دمر وهه. امر به امه
 حمرنا لانهه قننا لدمدح. امنا وهه لا دهقنا لوهه لانهه بهنص.
 ونه بعننه ملاملا. دهقنا بعنلسه مده تلبا بهنص. دهقنم
 10 لمانقننه املاهه. وممر² بعنلسه ملاملا لاسه. حمرمدا يمن
 بهلمه وهه لانهه. ونه به امه وهه لانهه. الا دهه وهه³ وهه به امه
 وهه ولا نهه. وهه به هممر حمر تلبا افناب⁴: الا لهقنا حمرنا بهه.
 مدممر⁵. وهه لا سنا وهه ملامر وهه. امر بهه الحقتا بهدهه

* fol. 17 v° c.

1. Lire ملامر ونه ل. = traduction libre de τοῦτο ἐπιούον. — 2. Lire وهه. — 3. Lire وهه وهه. — 4. Lire لانهه + Δ. — 5. Il faudrait simplement مدممر.

بهسلا به وهه الحقنه وهه وهه علبنا امه وهه. امر فح بهه
 سفلا املاهه وهه. مده مده الكوا ونه بللححم بعجه.
 الا به الهه اعنسه الكوا بعلمنا عتمنا¹ بمعدنا. سرح يمن دعندا
 تلبا بهممدح. وهه به لا ملامر ونه ل. حمر ملامر وهه قننا.
 ملامر فح يمن. بهه الحقتا وسبلا وهه ونه بعنلسه نشالا مده
 5 قننا بههجه². لانهه ونه بهملاملا هقننه بهدونه
 الحقتا. امنا ولا بللمر. وهه ملامر بهه فلا حبقق لسبعه. ملاملا
 به قننا وهه بهه بهه مسبه ونه ملامر وهه ملامر حانقنا حمر وهه.
 امنا بهه حمرنا لانهه لمانقننه. امنا وهه له هقننه حمرمدا
 10 املاهه لوهه لانهه بهنص ونه بعننه وهه لانهه. سفنسه سوسه
 الحقتا مده تلبا لانهه وهه حمر دهقنم لمانقننه املاهه وهه
 وهه. وممر بعنلسه ملاملا لاسه وهه. حمرمدا يمن بهلمه وهه
 لانهه وهه لانهه³: وهه به امه وهه لانهه. الا وهه وهه
 وهه وهه حمرنا بهه. افلا سنا وهه ملامر وهه. امر بهه الحقتا

* V fol. 132 v° b.

1. الحقتا لانهه = ἐναρτή. — 2. وهه بعنلسه نشالا مده ملامر وهه = τὸ λυποῦσθαι. — 3. وهه وهه وهه = συνεπιόκησαν.

ὡς καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα κατὰ τάξιν εἰλεῖν καὶ τιθέναι χωρὶς; Ὡστε καὶ τοῦτο συνίστη σαρῶς τῆς ἀναστάσεως τὴν ἀλήθειαν ἄμα δὲ καὶ μυστήριον παρεδήλου θεοπροπέας ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς θεότητος τάζειν ἐπέγουσα κατὰ τὸ ἡ κεφαλὴ τοῦ χριστοῦ ὁ θεός, καὶ οἱ περὶ αὐτῆς λόγοι μένουσιν καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οἷον ἐνεληγμένοι καὶ ἀδιόλυτοι κἀν τὰ κάτω τὰ περὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν καὶ τὴν ἐπὶ γῆς μετὰ ἀνθρώπων ἀναστροφὴν, ὧν τύπος ἦν τὰ ὀθόνα, κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν διελκλύταί τε καὶ ἐψηλάφηται.

Καὶ ταῦτα ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Πέτρον ἐπίστευσαν, οὐχ ἄπλῶς μόνον ἀλλὰ κρείττονι νῶ καὶ ἀποστολικῶ θεασάμενοι. Πλήρης γὰρ ἦν ὁ τάφος φωτὸς ὥστε καὶ νυκτὸς οὕσης ἔτι διπλῶς θεάσασθαι τὰ ἔνδον καὶ αἰσθητῶς καὶ πνευματικῶς. Εἰ γὰρ γῶς δικαίως διαπαντός κατὰ τὸ γεγραμμένον, πολλῶ μᾶλλον τῶ τῶν δικαίων θεῶ. Ἐπίστησαν δὲ φησιν ἐπεὶ 10 μὴδέπω ᾔδεισαν τὴν γραφὴν ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ μὴν ᾔδεισαν, τοῦ

C. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. εἰλεῖν CV. — 2. συνίστη VPS συνίστησιν CL σαρῶς] εἰσφῶς. — 3. τοῦ > C. — 4. αὐτῆς] ταυτῆς V σινεῖ VP ἐνεληγμένοι Triff. ἐνεληγμένοι P ἐνεληγμένοι V εἰλημένοι L εἰλημένοι C ἐνεληγμένοι ou εἰλημένοι Σ ἀδιόλυτοι V. — 5. τὰ! > C τὰ?] τὸ C. — 6. τε > VP. — 7. ἰδόντες P ἀλλὰ + καὶ PΘ. — 7-8. κρείττονι νῶ] κρείττονος V. — 8. πῆ., ρης C. — 9. γὰρ + τὸ C. — 9-10. κατὰ τὸ γεγραμμένον διαπαντός ὡς g. — 10. τῶ τῶν δικαίων θεῶ] τὸ τοῦ θεοῦ τῶν δικαίων C Ἐπίστησαν CΣ ἐπίστευσαν g. — 10-11. ἐπεὶ μὴδέπω] ἐπειδὴ μὴ C. — 11. ᾔδεισαν¹ PL εἶδον C ἴδοναν V ᾔδεισαν² + τὸ P.

et la sécurité nécessaires pour rouler en bon ordre le suaire qui recouvrait la tête et le mettre à part? Ce détail aussi établissait donc clairement la vérité de la résurrection, et en même temps il révélait un mystère digne de Dieu, attendu que la tête représente la divinité, selon les paroles de l'Écriture : *Dieu est le chef du Christ*¹, et que les questions relatives à la divinité restent, même après l'humanisation, comme enveloppées et inexplicables², alors que les choses d'ordre inférieur, relatives à l'incarnation³ et au séjour sur terre parmi les hommes, dont les bandes étaient le symbole, ont été expliquées et démantelées par nous dans la mesure du possible.

Ayant vu tout cela, Pierre et Jean⁴ crurent⁵, car ils avaient regardé, non pas purement et simplement, mais avec une intelligence supérieure et apostolique. Le tombeau était, en effet, rempli de lumière, de sorte que, bien qu'il fit nuit, ils regardèrent doublement ce qui était à l'intérieur : avec les sens et avec l'esprit. Car si les *justes possèdent toujours la lumière*⁶, selon l'Écriture, à plus forte raison le Dieu des justes la possède-t-il. *Ils ne crurent pas*, dit Jean, *car ils ne savaient pas encore, ce qui est dit dans l'Écriture, qu'il devait ressusciter d'entre les morts*⁷. Et certes ils savaient qu'il ressuscit-

1. I Cor., xi, 3. — 2. Litt. : « indissolubles ». — 3. Litt. : « l'économie incarnée ». — 4. Litt. : « ceux de l'entourage de Pierre ». La suite (p. 60, l. 14) indique qu'il s'agit de Pierre et de Jean. — 5. Cf. Jean, xx, 8. — Il ressort du contexte qu'il faut suppléer : « que Jésus était ressuscité ». — 6. Prov., xiii, 9, d'après le texte de la version des LXX. — 7. Jean, xx, 9.

σωτήρης αὐτοῖς πολλῶς προειρηκότος, ὡς ἀναστήσεται ἀλλ' οὐχ ὡς ἀπὸ τῆς γραφῆς πεπεισμένοι καὶ τῶν ἐκεῖθεν φερομένων χρησμάτων (οὐδὲ μὴ ἐκβῆναι τῶν ἀδυνάτων ἦν), ἀλλ' ἔτι περὶ τὴν πίστιν ἀλλάζοντες.

Παρίστησι δὲ τὸ γυμνὸν τὸν Ἰησοῦν ἀναστῆναι τῶν θηνίων χωρὶς, πρῶτον μὲν τὸ μηδαμῶς αὐτὸν ἔτι κατὰ σάρκα γνωσθήσεσθαι τροφῆς ἢ ποτοῦ δεησόμενον ἢ ἐνδυμάτων 5 περιβολῆς, εἰ καὶ τὴν οἰκονομίαν πληρῶν τούτοις ἐκὼν ὑπέθηκεν ἑαυτὸν ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως κοινωνήσας ἡμῖν· ἔπειτα δὲ δηλοῖ καὶ τὴν τοῦ Ἀδάμ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, ὅτε γυμνὸς ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ οὐκ ἤσχυνετο. Λοιπὸν γὰρ ὡς θεός, εἰ καὶ σεσαρκωμένος ἦν, δόξῃ τῆ θεοπροπεστατῆ περιεβέβλητο, αὐτὸς ὡν ὁ ἀναβαλλόμενος ἡμῶς ὡς ἡμῖνοι, ἢ φησιν ὁ προφήτης Δαβὶδ.

Ἄλλ' ὁ μὲν Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, πιστωθέντες ἐκ τῶν τεθεαμένων, ἀνεχώρουν οἰκადε- 10 τῇ Μαρίᾳ δὲ εἶπον οὐδέν. Ὡκονόμει γὰρ ὁ μόνος σοφὸς ὡς ἀπιστήσασαν ἐκ θεῶς αὐτὴν

Z à partir de 11 'Ἄλλ' ὁ S à partir de 12 τῇ Μαρίᾳ. C VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

2. πεπιστευμένοι P. — 3. ὀκλάζοντες V. — 4. πρῶτον μὲν Θ πρῶτον Δ > Π. — 5. δεησόμενον CL δεηθόμενον P δεησόμενον ου δεηθησόμενον Σ δεῆσαι μόνον V. — 6. περιβολῆς L. — 8. ἦν CΘ > gΔ. — 9. περὶ ἐβίλλετο P ὅ] ὡς C. — 11. ὁ > Cg θεαμένων V θεαμάτων C οἰκάδα + καὶ L. — 12. δὲ > L οὐδέν > C. ἀπιστήσασαν ΣΣ ἀπιστοῦσαν Cg αὐτῆς C.

terait, le Sauveur le leur ayant dit souvent auparavant, mais ils ne le savaient pas en hommes persuadés par l'Écriture et par les prédictions qui y sont annoncées — et qui ne pouvaient pas ne pas se réaliser — mais en hommes dont la foi était encore chancelante¹.

Le fait que Jésus ressuscita nu, sans les bandes, établit d'abord que 5 jamais plus il ne sera connu selon la chair, et n'aura plus besoin de nourriture et de boisson, ni de vêtements et d'habillements², même si, lorsqu'il accomplit son économie, il se soumit volontairement à ces choses, ayant participé à la même nature que nous; ensuite, il indique le retour d'Adam dans son état primitif, lorsqu'il était nu dans le Paradis et qu'il n'avait pas 10 honte³. Du reste, en qualité de Dieu, alors même qu'il était incarné, il était revêtu de la gloire la plus digne de Dieu, lui-même étant celui qui est *revêtu de la lumière comme d'un vêtement*, ainsi que le dit le prophète David⁴.

Mais Pierre et Jean, convaincus par ce qu'ils avaient vu, retournèrent 15 chez eux et ne dirent rien à Marie. Car, comme celle-ci était tombée dans

1. Dans tout ce passage, le raisonnement de Sévère semble être le suivant : Pierre et Jean ont cru que Jésus était ressuscité, bien que Jean dise le contraire dans son évangile, car ils savaient, pour l'avoir entendu dire souvent à Jésus, qu'il ressusciterait. — 2. Litt. : « de l'enveloppe de vêtements ». — 3. Cf. Gen., II, 25. — 4. Ps. ciii (= civ), 2.

προσαγαγέσθαι μᾶλλον ἢ ἀκοῆς. Εἰσῆλκει τοίνυν πρὸς τῷ μνήματι κλαίονσα ἕξω καὶ παρα-
κύψασα εἶδεν ἀγγέλους δύο, λευκοὺς καὶ φαιδροὺς τῇ στολῇ καθεζομένους· ἕνα πρὸς τῇ
κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ δέον τὸν ὀδυρμὸν
εἰς εὐφροσύνην μεταβάλλειν, τῶν δακρῶν οὐκ ἔληγεν, ὥστε τοὺς ἀγγέλους οἴσκει μετ'
ἐπιτιμῆσεως εἰπεῖν γίναι, τί κλαίεις; ὡσανεὶ ἔλεγον γυναικεῖα ταῦτα τὰ δάκρυα καὶ οὐκ
ἔμφορος νοῦ. Ποῦ γὰρ χώραν ἔχει τὸ μετὰ τοιαύτην θέαν ὀδυρῆσθαι; Κάκειναι τῆς αὐτῆς
ἀπιστίας ἐχομένη (παρετείνεται γὰρ τὸ πάθος ἕνα τοῖς κατὰ μικρὸν προστιθεμένοις εἰς
πίστωσιν τελείως ἐκκαθαριεῖ) πρὸς αὐτούς εἶπεν ὅτι Ἦσαν τὸν κείριόν μου καὶ οὐκ οἶδα
ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα
καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστίν τοῦτο μὲν ἐκ τῶν δακρῶν ἐπισκοτουμένη καὶ οἷον ἀγλῶ
βεβαρημένη, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ Ἰησοῦ τέως οἰκονομοῦντος τὸ μὴ γνωσθῆναι αὐτῆ· διὸ καὶ

S. C. VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. προσαγαγέσθαι v προσάγεσθαι SP ἕξω κλαίονσα ωg. — 4. εὐφροσύνην C. — 5. εἰπεῖν C
ἔλεγον SCPΣ ἔλεγον V λέγων L. — 6. ἔμφορος ΣΣ εὐφρονος Cg τῷ τοῦ C. — 7. κατὰ
μικρὸν > C προστιθεμένοι; C. — 8. πίστιν PL ἐκκαθαριεῖ L μου + ἐκ τοῦ ανημέριου P. — 10. ἐκ
ὑπὸ SV οἴσκει S. — 11. βεβαρημένη L βεβαρυνμένη V τοῦ τῷ V Ἰησοῦ τέως > S οἰκονο-
μοῦντος] ἐρησῶντος S αὐτόν v.

l'incrédulité¹, Celui qui est sage veillait à ce qu'elle fût convaincue par la
vue plutôt que par l'ouïe. Elle se tenait donc près du sépulchre et pleurait au
dehors. S'étant baissée, elle vit deux anges, que leur vêtement faisait paraître
blancs et brillants, qui étaient assis, l'un à la tête et l'autre aux pieds, à la
place où avait été couché le corps de Jésus². Alors qu'elle aurait dû changer sa
lamentation en joie, elle ne cessait de répandre des larmes, au point que
les anges lui dirent comme en la blâmant : Femme, pourquoi pleures-tu?³ Ce
qui revenait à dire : « Ces larmes sont des larmes de femme, et non des
larmes d'une personne raisonnable. Où y a-t-il place, en effet, pour les lamen-
tations après un tel spectacle? » Celle-là (Marie), en proie à la même incré-
dulité, — le mal s'étendait, en effet, afin que les accroissements qu'il recevait
peu à peu en vue de (provoquer) la foi, finissent par l'expulser⁴, — leur dit :
Ils ont enlevé mon Seigneur et je ne sais où ils l'ont mis⁵. Et ayant dit cela, elle
se retourna et vit Jésus debout, et elle ne savait pas que c'était Jésus⁶. Cela
provenait, en partie, de ce que son regard était obscurci par les larmes et
comme alourdi par un voile, en partie de ce que Jésus veillait pour le moment

1. Cf. plus haut. p. 52, l. 12. — 2. Jean, xx, 11-12. — 3. Jean, xx, 13. — 4. Jacques d'Édesse a
traduit : « afin que par ce qui s'ajoutait peu à peu en vue de la foi, elle (Marie) fût complètement
purifiée ». — 5. Jean, xx, 13. — 6. Jean, xx, 14.

εἶπεν· Γίνοι, τί κλαίεις; ἢ τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη δὲ δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστιν, λέγει αὐτῷ· κίριε εἰ σὺ ἐθάπιασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτόν ἀρῶ. Τάχα δὲ οὐκ ἔξω τοῦ πρέποντος κηπουρὸν ὑπέλαβεν εἶναι τὸν Ἰησοῦν· τῷ ὄντι γὰρ ἦν αὐτός ὁ τοῦ παραδείσου γεωργός ὁ ἀληθής καὶ ἀθάνατος, ἐν τῷ τοῦ μνήματος κήπῳ, καθάπερ ἐν παραδείσῳ, τὴν γυναῖκα τὴν ἐξ ἀπιστίας τὸν Ἀδάμ τὸν πρῶτον κηπουρὸν ἀπατήσασαν⁵ διωρθώμενος. Οὕτως ἦν ἅπαντα μυστηριώδη καὶ λόγων ἔμπλεκτα θεοτέρων καὶ ὑψηλῶν.

Ἀλλὰ ταῦτα τῆς Μαρίας εἰπούσης καὶ περὶ τὴν ἔρευναν ἐπιτομημένης τοῦ σώματος, καὶ μᾶλλον ἐπιστραφεῖσης ὥστε καὶ πορευθῆναι, βρασανθῆσαις ἱκανῶς θεασάμενος ὁ δυνάμιμος ἄχι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἀρῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐπιμύσεων καὶ ἐνοσιῶν καρδίας, φωνῆ μὲν τὴν ἀπιστίαν ἐξέκοψεν καὶ τὸ βλέμμα τῆς γυναίκος¹⁰ ὥσπερ πρὸς ἐπίγνωσιν, εἰπὼν μόνον, ὡς αὐτὸς ἐγίνωσκεν, ἐπιστρεπτικῶς· Μαριάμ. Καὶ παραχρῆμα ἐπιστραφεῖσα καὶ Ῥαβουὴ προσηγόρευσεν, ὃ λέγεται διδάσκαλε καὶ τῶν θείων

S jusqu'à 2 ἀρῶ et depuis 11 ἐπιστρεπτικῶς. S (fragm. 2) depuis 2 τάχα δὲ — 6 ὑψηλῶν. C.
VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἢ rΘ καὶ Δ (mais peut-être faut-il lire οἷ = ἢ au lieu de ο = καὶ) > SCP δὲ rΣ > SCP.
— 2. αὐτόν ἔθηκας ∞ r. — 4. ὁ > g. — 5. ἀληθσταίας; Z ἀπατήσαντα P. — 6. μυστηρίων δὲ C. —
8. βρασανθῆσαι C. — 9. δυνάμιμος] δυνάμιμος C > V. — 10. καὶ ἐνοσιῶν > C. — 11. πρὸς] εἰς C
πρόσειπων C μόνος P ἐπιστρεπτικῶς rΣ ἐπιστρεπτικῶς; SC ἐπιστρεπτικῶς; P ἐπιστρεπτικῶς; + δὲ
τοῦ κυρίου βοήσαντος S Μαριάμ rV μαρία CPL Καὶ > S. — 12. καὶ¹ > S.

à ce qu'il ne fût pas reconnu par elle. C'est pourquoi il dit : *Femme, pourquoi pleures-tu? Ou qui cherches-tu? Elle, pensant que c'était le jardinier, lui dit : Seigneur, si c'est toi qui l'as enlevé, dis-moi où tu l'as mis, et je l'emporterai*¹. — Peut-être n'a-t-elle pas manqué aux convenances en supposant que Jésus était un jardinier. En réalité, il était le véritable et l'immortel⁵ fermier² du paradis, qui redressait, dans le jardin du sépulchre, comme au paradis, la femme qui avait trompé, par perfidie³, Adam, le premier jardinier. Toutes les choses étaient à ce point mystérieuses et pleines de paroles divines et sublimes!

Mais lorsque Marie eut dit cela, qu'elle eut été saisie d'un transport de¹⁰ passion pour la recherche du corps, et que s'étant retournée de plus en plus, elle était sur le point de s'en aller, Celui qui pénètre jusqu'à la division de l'âme et de l'esprit, des jointures et des moelles, et qui juge les pensées et les intentions du cœur¹, ayant vu qu'elle avait été assez éprouvée⁵, d'un seul mot, fit tomber son incrédulité et aiguïsa son regard pour qu'elle le reconnût,¹⁵ s'étant contenté de dire, comme lui seul savait (le dire), de manière à ce qu'elle se retournât : *Marie*. Et aussitôt elle se retourna et dit : *Rabbouni*,

1. Jean, xx, 15. — 2. Ou : « propriétaire » (du paradis). Tel nous semble être ici le sens du mot γεωργός, qui signifie aussi « laboureur » et « jardinier ». — 3. Sévère joue sur le mot ἀπιστία qu'il prend ici dans le sens de « mauvaise foi, infidélité, perfidie ». — 4. Hébr., iv, 12. — 5. Cf. Eusèbe, *Ad Marinum*, *Quaestio* III α', col. 948.

ἐκείνων ποδῶν ἐζήτει· λαβέσθαι καὶ ἤκουεν· Μή μου ἄπτοι, οἴπω γὰρ ἀναβέθηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. Ταύτης, φησίν, ἦδη τυχοῦσα τῆς δωρεᾶς καὶ ἀψαμένη μου μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας καὶ προσκυνήσασα καὶ τοὺς πόδας κρατήσασα, κατεργρόνησας ὡς καὶ ἀπιστήσαι, καὶ οὐδὲν μέγα διενόηθαι περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ἔτι περὶ τὸ μνημα ζήτεις τὸν ἄνω θεμιῶς πρὸς τὸν πατέρα ὑπάργοντα. Καὶ νῦν μή μου ἄπτοι, εἰ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἀναβῆναι νομίζεις ἐλλείπειν μοι. Οὔπω γὰρ ἀναβέθηκα κατὰ σὲ πρὸς τὸν πατέρα μου· πλὴν πορεύομαι πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· ἀναβαίνομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ἡμῶν καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ἡμῶν. Ἐπειδὴ γέγονα, φησίν, κατὰ σάρκα πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὐκ ἔμυκτῶ νῦν ἀλλ' ἔμιν τοῖς ἀδελφοῖς σωματικῶς ἀναβήσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ἡμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ἡμῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἐμοῦ θεὸς ἐγχεμάτισεν, ἐν ἐμοὶ τὸ ἄνθρωπινος φύσεως διὰ τὸ ἀγνοεῖν ἄμαρτίαν ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους ἰδὼν, οὐκ ἂν ἡμῶν ἐκλήθη πατὴρ ἢ θεὸς τῶν ἀπύλα-

S jusqu'à 6-7 πατέρα μου.

C jusqu'à 11 φύσεως.

VL (v) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ποδῶν ἐκείνων ω g ἤκουεν SΛΘ ἤκουσεν CVPΔ. — 2. φησίν $>V\Delta$ τῆς δωρεᾶς φησίν ἦδη τυχοῦσα ω S μου $>P$. — 3-3. μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας $>C$. — 4. ζήτεις SVΣ ἐζήτεις CLP. — 5. τῆς αὐτῆς τοιαύτης SV. — 6. κατὰ σὲ $>C$. — 7. οὐκ ἔμυκτῶ CV. — 11. ἀνθρωπίνος; φύσεως] ἀληθείας καὶ τῆς ἀνθρωπότησεως C $>A$.

*c'est-à-dire Maître*¹. Elle voulait s'emparer de ses pieds divins, mais s'entendit dire : *Ne me touche pas, car je ne suis pas encore monté vers mon Père*². Alors que tu as déjà obtenu cette faveur, dit-il, que tu m'as touché avec l'autre Marie, que tu m'as adoré, que tu t'es emparée de mes pieds, tu as poussé le mépris au point de devenir incrédule et tu n'as eu aucune pensée élevée à mon sujet³, mais tu cherches encore autour du sépulchre celui qui séjourne là-haut, d'une manière divine, auprès du Père. Et maintenant, *ne me touche pas*, si, animée de la même disposition d'esprit, tu penses qu'il me reste à monter auprès du Père. *Car je ne suis pas encore monté*, d'après toi, *vers mon Père. Mais va trouver mes frères et dis-leur que je monte vers mon Père et votre Père, vers mon Dieu et votre Dieu*⁴. Puisque j'ai été, dit-il, selon chair, *le premier-né parmi beaucoup de frères*⁵, ce n'est pas pour moi-même mais pour vous mes frères, que je monterai maintenant corporellement vers mon Père et votre Père, vers mon Dieu et votre Dieu. S'il ne s'était pas fait appeler mon Dieu, après avoir vu en moi l'innocence de la nature humaine, parce que j'ignorais le péché⁶, comme au début de la race, il n'aurait pas été appelé votre Père et votre Dieu à vous qui vous êtes éloignés de lui. — Et c'est pourquoi

1. Jean, XX, 16. — 2. Jean, XX, 17. — 3. Cf. Eusèbe, *Ad Marinum. Quæstio III α'*, col. 949. — 4. Jean, XX, 17. — 5. Rom., VIII, 29. — 6. Cf. II Cor., V, 21.

λετρωμένον αὐτοῦ. Διὸ καὶ Παῦλος Ἑβραίοις ἐπιστελλὼν ἔλεγεν· Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἔργα εἰσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νῦν ἐμφανίσθηται τῇ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἐρχεται οὖν ἡ Μαρδάλιανή Μαρία ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν τὸν κύριον καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. Παραγενομένη δὲ καὶ ἀπαγγέλλουσα, πάλιν εὐρίσκει 5 Μαρίαν τὴν Ἰακώβου καὶ Ἰωάννην καὶ ἄλλας σὺν αὐταῖς μετὰ παρασκευῆς ἀρωμάτων καὶ μύρων πρὸς τὸν τάφον ἐπειγομένης, τοῦ σκότους ὑποχωρήσαντος καὶ ὑψοῦ βαθέως ὄντος. τούτέστιν ἀκριβοῦς καὶ ἄρτι πρῶτον ἀρξάμενος, καθά φησιν ὁ Λουκᾶς καὶ ἀναμίζασα ἑαυτὴν σὺν αὐταῖς ἐπορεύετο, διὰ τὸ θερμὸν τοῦ πύθου τοῦ περὶ τὸν Ἰησοῦν 10 ἐξάρχειν αὐτῶν δοκούσα καὶ πρώτη παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἀριθμουμένη διὰ τὸ ἐντεῦθεν ἐπίσημον. Ἐπιθόμει γὰρ καὶ αὐτὰς οὐκ ἐξ ὧν παρ' αὐτῆς καὶ τῆς ἄλλης Μαρίας ἤκουον, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς θείας ἢ ἀγγέλων ἐπιφανείας πιστωθῆναι πρὸς τὴν ἀνάστασιν καὶ συνὴν αὐταῖς, συνιεῖως σιωπῶσα καὶ μηδὲν λέγουσα διαπορουμένης αὐταῖς, ἀλλὰ τὴν τῶν

8 à partir de 4 Ἐρχεται (depuis 10 αὐτῶν jusqu'à 12 ἀγγέλων Z). VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

3. προσώπου P. — 4. ἀπογγέλουσα PL. — 5. παραγενομένη SV. — 6. παρασκευῆς + καὶ S. — 7. βαθέως S P βαθέως S v. — 8. ἀρξαμένη S. καθώς S. — 9. πύθου τοῦ] ποθομένου P. — 10. αὐτῶ L. — 12. ἐπιφανείας S Σ ἐπιστασίας g. — 13. διαπορουμένης S Σ διαπορουμέναις g αὐταῖς S > g.

Paul, écrivant aux Hébreux, disait : *Car le Christ n'est pas entré dans un sanctuaire fait de main d'homme, image du véritable, mais dans le ciel même, afin de comparaître pour nous devant la face de Dieu*¹.

Marie-Madeleine va donc annoncer aux disciples qu'elle a vu le Seigneur et qu'il lui a dit ces choses. Étant arrivée et ayant annoncé (tout cela), elle 5 trouve cette fois-ci Marie, mère de Jacques, Jeanne et les autres (femmes) qui étaient avec elles², qui se rendaient en hâte au tombeau avec leur préparation d'aromates et de parfums³, au moment où l'obscurité s'était retirée et que l'aurore était tout à son début, c'est-à-dire qu'elle était distincte et qu'elle venait 10 juste de commencer, comme dit Luc⁴. Elle se joignit à elles et fit route avec elles. A cause de l'ardeur de son amour pour Jésus, elle paraissait être à leur tête, et elle est énumérée la première chez les évangélistes à cause de cette particularité. Elle désirait qu'elles aussi fussent convaincues au sujet de la résurrection, non par ce qu'elles entendaient dire à elle et à l'autre 15 Marie, mais par le spectacle même (qui s'offrirait à leurs yeux) ou par l'apparition d'anges. Et elle les accompagnait, se taisant prudemment et ne

1. Hébr., IX, 24. — 2. Luc, XXIV, 10. — 3. Cf. Luc, XXIII, 56 et XXIV, 1. — 4. Luc, XXIV, 1.

5 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

* fol. 21 r^b.

10

1. Lire $\alpha\epsilon$. — 2. Ce mot qui est exponctué, doit être supprimé. — 3. Paul a mal coupé la phrase. Il a traduit : « S'étant mêlée à elles, elle marchait avec elles à cause de l'ardeur de son amour pour le Christ. Et elle semblait, etc. ». — 4. Paul a traduit comme si le texte portait : $\epsilon\pi\epsilon\theta\epsilon\lambda\omicron\upsilon\sigma\epsilon\iota\varsigma$ $\gamma\acute{\alpha}\rho$ $\chi\alpha\iota$ $\alpha\iota\tau\alpha\iota$.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

* L fol. 161 r^a.

5

* V fol. 131 r^b.

1. $\epsilon\mu\epsilon\lambda\alpha$ avec trois points sur l'un et l'autre mot L.

πραγματῶν ἀναμείνουσα μαρτυρίαν, καὶ πιστεύουσα καὶ αὐταῖς αὐτοῖς ὁμμοσιν ἰδίαν
 πληροφορίαν τινὰ δοθήσεσθαι. Καὶ δὴ τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον ἰδοῦσαι τοῦ μνημείου,
 ἔνδον ἐγένοντο, καὶ οὐχ εὐροῦσαι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπορούμεναι βλέπουσιν
 ἐπιστάντας αὐταῖς ἄνδρας δύο ταῖς στολαῖς ἐξαστράπτοντας καὶ ἤκουον παρ' αὐτῶν
Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὡδε, ἀλλ' ἠγέσθη, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ
ὑποστρέψασα, φησίν, ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἔνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς
λοιποῖς. Ἀλλ' ὡς πλήθος ὄντες, μᾶλλον ἠπίστησαν καὶ τὸ ἀπαγγελλέν ἔσωψαν καὶ
διέπτυσαν. Ἐμάνησαν γάρ, φησίν, ὡσεὶ λῆρος τὰ ἔθνηματα αὐτῶν καὶ ἠπίστον αὐταῖς, ὥστε
τὸν Πέτρον πρὸς τὴν ἐκείνων ἀπίστην διαναστάντα καὶ ἠρέμα πως καὶ αὐτὸν θορόθηθέντα
καὶ σκληυθέντα, πάλιν ἐπὶ τὸ μνημεῖον δραμεῖν καὶ παρακύψαι καὶ ἰδεῖν αἰθίς τὰ ὀθόνια
κείμενα ἄπερ ἦν εἰσελθὼν ἤδη καὶ θεασάμενος ἀκριβέστερον. ὅθεν ἀρκεσθεῖς τῷ παρακύψαι

S. VL(v)+P=g. ΔΘ=Σ.

2. τινὰ πληροφορίαν ≈ g δεῖ P. — 3. καὶ² g θ > S. — 4. κατεξαστράπτοντας V παρ' αὐτῶν V
 πρὸς αὐτῶν PL παρ' αὐτῶν ου πρὸς αὐτῶν Σ αὐτῶν λεγόντων S. — 6. ποστρέψασαι P μνημείου
 P. — 8. φησίν S θ > g Δ λῆρ; P. — 10. μνημα S μνημεῖον g. αἰθίς S πάλιν g. — 11. ὅθεν +
 καὶ S v ἀρκεῖσθαι S

disant rien, bien qu'elles fussent dans l'incertitude, mais attendant le
 témoignage des faits et convaincue qu'une certitude particulière leur serait
 fournie par leurs propres yeux. Ayant vu la pierre ôtée de devant le
 tombeau, elles pénétrèrent à l'intérieur, et ne trouvèrent pas le corps
 de Jésus. Tandis qu'elles étaient perplexes, elles aperçoivent deux hommes,
 aux vêtements resplendissants, qui étaient survenus devant elles¹ et qui leur
 disaient : *Pourquoi cherchez-vous parmi les morts celui qui est vivant? Il n'est*
*pas ici, mais il est ressuscité*², et ainsi de suite. *Et étant revenues du sépulcre,*
*dit Luc, elles annoncèrent toutes ces choses aux onze et à tous les autres*³. Mais
 comme ils étaient nombreux, ils furent plutôt incrédules, se moquèrent de la
 nouvelle annoncée et la rejetèrent. Car, ajoute Luc, leurs paroles leur parurent
 comme des rêveries et ils ne crurent pas les femmes⁴. Il en résulta que Pierre
 s'étant relevé, en présence de leur incrédulité, légèrement, en quelque sorte,
 troublé et ébranlé, lui aussi, courut de nouveau au sépulcre, se pencha et vit
 encore une fois les linges qui étaient par terre⁵, linges qu'il avait déjà regardés
 plus attentivement lorsqu'il était entré (dans le sépulcre). C'est pourquoi,

1. Cf. Luc, xxiv, 4. — 2. *Ibid.*, 5-6. — 3. *Ibid.*, 9. — 4. *Ibid.*, 11. — 5. *Ibid.*, 12.

μόνον καὶ μηδὲν ἰδὼν ἄλλοῦτερον ἀπῆλθεν θαυμάζων καὶ ἐκπληττόμενος τὸ γεγονός καὶ δοξάζων τὸν ταῦτα οἰκονομήσαντα.

Καὶ πάλιν ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, καθάπερ ταῖς περὶ Ἰωάννην ὄρθρου βυθίως συνεπαρέθη φερούσας ἃ ἦσαν ἐτοιμάσασαί περὶ τοῦ σαββάτου μύρα τε καὶ ἀρώματα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῆ Σαλώμη, ξένη γυναικί παρὰ τὰς ὠνημασμένας, βραδέως μὲν, ὠνησασμένη δὲ ὅμως ἀρώματα, ἀλλὰ μετὰ τὸ σάββατον, ἀκνωσὶ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας συνέτρεχε, παραλαβούσα καὶ Μαρίαν τὴν Ἰακώβου μεθ' ἐκυτῆς, ὥστε καὶ τῆ ἀγορασίῃ τῶν ἀρωμάτων κοινωνησκένοι δοκεῖν. Κοινωνήσασαί γὰρ τῆς ἰδοῦ τὸ πᾶν κοινῶς ἐπεγράφαντο σοῦδάσμα. Καὶ λίαν προῦ τῆ μιᾶ τῶν σαββάτων ἐροῦνται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐτι' τὸ γὰρ ἐτι τοῖς ἀκριβοτέροις τῶν ἀντιγράφων ἐμφέρεται, δηλοῦν ὡς πρὸς ταῖς ἡδὴ γεγονημέναις, καὶ αὐτῆ τῶν γυναικῶν ἡ ἐπὶ τὸ μνημα ἀριζῆς γέγονεν. Τὸ δὲ λίαν προῦ σασηνίζων ὁ Μάρκος, ἀνατελειαντος τοῦ ἡλίου προσέθηκεν. Καὶ ἔλεγον, φησὶν, πρὸς ἑαυτῆς· Τίς ἀποκιλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημεῖου; Καὶ ἀναβλέψασα θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκίλισται ὁ

S.

VL(ϑ) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. καὶ ἐκπληττόμενος-δοξάζων > S. — 2. ταῦτα SLE τὰ αὐτὰ P τὰ ταῦτα V. — 5. ξένη + τε S τὰς + ἄλλας τὰς P. — 6. ὁμοίως S ἄλλα S σ ἄλλα Σ > P συνέτρεχον L. — 8. ἐπεγράφαντο ἐλογίσαντο PL ἐπεγράφαντο + τὸ V. — 9. τῆ μιᾶ τῶν SV τῆς μιᾶς PL μνημεῖον SP μνημα ϑ ἐτι τὸ γὰρ ἐτι PΣ ἐτι σκοτίας οὐσίας τοῦτο γὰρ ἐτι V οὐσίας γὰρ ἐτι S ἐτι L. — 10. τῶν > S ὡς > S γεγονημένας P 11 ἢ > P. — 13. ἀπὸ ἐκ P.

s'étant contenté de se pencher et n'ayant rien vu d'autre, il s'en alla, frappé d'admiration et de stupeur par ce qui était arrivé¹ et louant Celui qui avait organisé tout cela.

Et de nouveau, de même qu'elle avait accompagné, à la première aurore, Jeanne et ses compagnes qui apportaient les parfums et les aromates qu'elles avaient préparés avant le sabbat², de la même façon, Marie-Madeleine accourait, sans tarder et animée de la même disposition d'esprit, avec Salomé — femme étrangère en comparaison de celles qui ont été nommées, laquelle, bien que tardivement, avait toutefois acheté des aromates, mais après le sabbat — après avoir pris avec elle Marie, mère de Jacques, de sorte qu'elles paraissaient³ aussi avoir fait en commun l'achat des parfums. Ayant fait le chemin en commun, elles se sont, en effet, laissé attribuer, comme œuvre commune, tout ce qui a été accompli. *Et de très grand matin, le premier jour de la semaine, elles se rendent encore au sépulcre*⁴. Le mot « encore » figure, en effet, dans les manuscrits les plus exacts, et indique qu'outre les arrivées qui avaient déjà eu lieu, cette arrivée-ci des femmes au sépulcre eut également lieu. Expliquant les mots : *de très grand matin*, Marc a ajouté : *lorsque le soleil s'était levé*⁵. Et, continue-t-il, *elles se disaient entre elles* : « *Qui vous ôtera la pierre de l'entrée du sépulcre?* » *Et ayant levé les yeux, elles aperçurent que la pierre avait été ôtée, car elle était fort grande*⁶. Tandis que

1. Luc, xxiv, 12. — 2. Cf. Luc, xxiv, 1. — 3. C'est-à-dire : Marie-Madeleine et Marie, mère de Jacques, Jacques d'Edesse en employant le singulier ἰδοῦς lui donne comme sujet : Marie-Madeleine. Il a donc compris : « de sorte qu'elle (Marie-Madeleine) paraissait ». — 4. Marc, xvi, 2. — 5. *Ibid.* — 6. Marc, xvi, 3-4.

لا سيرا. . اري في منة ومنه لادوية حنة و. . .
 5
 10
 15

* fol. 21 v° a.

* fol. 21 v° b.

1. Lire و. . . — 2. Paul a traduit : « d'autres aromates » = ἀρώματα ἄλλα. — 3. Suppléer مت. — 4. Lire و. . . — 5. Sic ms.

لاه ونه و. . .
 5
 10
 15

* V fol. 131 v° b.

1. MYPA et . . . — 2. Jacques a lu ἄλλα au lieu de ἄλλὰ à la suite de Δ. — 3. Sic Let V, cf. Δ . . .

λίθος ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. Τῆς γὰρ Σαλώμης ἀναγκάτως ἀπορουμένης ὡς τὸ παράπαν
 μὴ ἐπιδημησάσης τῷ τάφῳ, καὶ ταῦτα πρὸς τὰς συμβαδιζούσας λεγούσης, ἐκείναι
 σιωπῆν ἄγουσαι κατὰ τὸν προειρημένον ἡμῖν ἀνωτέρω τρόπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 ἄρασαι, τῷ βλέμματι τὴν ἀπόκρισιν ἐποιήσαντο· καὶ γὰρ ὁ λίθος ἀποκεκλισμένος ὑπ'
 ὄψιν ἐφαίνετο. Διὰ δὲ τὴν κοινὴν καὶ μίαν ὁδοπορίαν πρὸς ἀλλήλας αὐτὰς ἠπορηκέαι
 καὶ διειλέχθαι γέγραπται. Τῇ ἀληθείᾳ τῆς ἱστορίας καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων
 ἡμῶν προσεχόντων καὶ διακρινόντων τίνος ἴδιον ὑπῆργεν τὸ διαπορεῖν· τὰς γὰρ ἤδη
 πολλὰκις ἀποκεκλισμένον θεασαμένας τὸν λίθον, περὶ τούτου φροντίζειν ἀπίθανον ἦν.
 Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῖς παρὰ τῷ Μάρκῳ ταύταις γυναῖξιν ἀγνοοῦν τὸ τῆς Σαλώμης ἐμφέρεται
 πρόσωπον, ἀμάχως ὁ λόγος ἔχει τὸ πιθανόν. Ἐπεὶ κακίον οὐκ ἀκούσθαι τὸ λέγειν τίς
 ἀποκάλισαι ἡμῖν τὸν λίθον, τῶν Ἰουδαίων σφραγισάντων τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου καὶ
 τὴν τῶν στρατιωτῶν παρακαταστησάντων φρουρὰν καὶ τῆς τρίτης ἡμέρας ἐνεστώσης.

S.

| VL (r) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ἀναγκάως] ἀνάγκως PL ὡς τὸ ὅσπερ. — 2. ἐπιδημῶσα P ἐκείναι V. — 3. προειρημένον ἡμῖν
 ἀνωτέρω S r θ εἰρημένον ἀνωτέρω P Δ. — 6. δι... εἰ... λέχθαι S διελέχθαι V διαλέχθαι L. — 7. διαπορεῖν]
 ἀπορεῖν S διαπορεῖν + τὰς γυναῖκας S. — 10. ἐπὶ P κακίον VΣ κακίον L κακίον S κακίον S² P.
 — 12. ἐνεστώσης g θ ἐνδ' αὐτοῦ ἐνεστώσης S.

Salomé était nécessairement embarrassée, attendu qu'elle n'était pas
 encore venue du tout au tombeau et qu'elle adressait ces paroles aux femmes
 qui marchaient avec elle, celles-là gardaient le silence de la manière que
 nous avons indiquée plus haut. S'étant contentées de lever les yeux, elles
 lui répondirent par leur regard. La pierre apparaissait, en effet, ôtée devant
 les yeux. Mais comme elles avaient fait la même route ensemble, l'Écriture
 a rapporté qu'elles avaient été perplexes toutes les trois et qu'elles s'étaient
 parlé réciproquement. Si nous nous attachons à la vérité de l'histoire et à
 la nature des choses, et si nous examinons à qui il appartenait d'être
 perplexe, (nous reconnaitrons)¹ qu'il était invraisemblable que les femmes
 qui avaient déjà vu souvent la pierre ôtée, s'en préoccupassent. Mais comme
 parmi les femmes mentionnées chez Marc figure la personne de Salomé qui
 ignorait tout, le propos est incontestablement véritable (du moment que
 nous le plaçons dans sa bouche)². Il n'était pas non plus naturel qu'elles
 disent : *Qui nous ôtera la pierre?*³, car les Juifs avaient scellé l'entrée du
 tombeau et avaient établi un poste de soldats et le troisième jour était

1. La phrase grecque présente ici une anacoluthie. — 2. Nous avons suppléé ces mots pour rendre
 la phrase plus claire. — 3. Marc, xvi, 3.

Πρὸς γὰρ τὸν Πιλάτον εἶπον οἱ μισροὶ· Ἐμνήσθημεν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ἔτι ζῶν ὅτι
 μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Εἰ μὲν οὖν ᾗδεισαν αἱ γυναῖκες τὸ διὰ τοῦ ἀγγέλου θαῦμα
 γενόμενον τὴν τε ἀποκίνησιν τοῦ λίθου καὶ τὴν τῶν φυλάκων ἐκ τοῦ φόβου νεκρωσίν
 τε καὶ ἀνχώρησιν, πῶς διήπορουσιν περὶ τοῦ ἀποκιλισθῆναι τὸν λίθον; Εἰ δὲ ἠγνόουν τὸ
 θαῦμα, τὴν στρατιωτικὴν φρουρὰν ἐννοεῖν ἔδει καὶ τὴν ἄνοιξιν τοῦ μνήματος μὴ
 φρανάζεσθαι. Ἄλλ', ὡς ἔφην, ἡ Σαλώμη καὶ τοῦτο ἠγνοεῖ καὶ αὐτῆς μόνης τὰ ῥήματα
 ἦν. Μαρία γὰρ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθεστειῶσαι τοῦ μνήματος ἐξ ἐναντίας,
 ὡς ὁ Ματθαῖος ἰστόρησεν, καὶ φυλακῶν προσεδρεύεσσαι, καὶ τὰς σφραγίδας τῶν
 Ἰουδαίων καὶ τὴν τῶν ὀπλιτῶν φυλακὴν ὕψει παρελάβον. Εἰσελθοῦσα δὲ ἡ Σαλώμη σὺν
 ταῖς Μαρίαις ἀμφοῖν, ρευσίσκον εἶδον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιotoῖς περιβεβλημένον στολὴν
 λευκὴν, καὶ ἐπτοήθησαν ἄπασαι· ἡ μὲν ὡς ἐνδεῶς ἔχουσα πίστεως καὶ ἀνθρωπινώτερον

S. VL(r) + P = g. Δθ = Σ.

1. εἶπαν r. — 3. ὅτι² > P. — 2-3. γενόμενον θαῦμα ≈ g. — 3. ἀποκίνησιν L. φόβου] τάφου S. —
 6. ἠγνόησεν S. — 9. ὀπλιτῶν SVΣ πολιτῶν L στρατιωτῶν P ἡ δὲ Σαλώμη εἰσελθοῦσα ≈ S. — 11. πάσαι S.

imminent. Car les impurs avaient dit à Pilate : *Nous nous souvenons que cet imposteur a dit, quand il vivait encore : après trois jours je ressusciterai*¹. Si donc les femmes connaissaient le miracle accompli par l'ange, l'enlèvement de la pierre, et (si elles savaient) que les gardes s'étaient retirés, morts de frayeur, comment étaient-elles dans l'embarras au sujet de l'enlèvement de la pierre? Si, d'autre part, elles ignoraient le miracle, elles devaient songer au poste des soldats et ne pas s'imaginer pouvoir ouvrir le sépulchre. Mais, comme je le disais, Salomé ignorait tout cela et les paroles en question étaient d'elle seule. En effet, Marie-Madeleine et l'autre Marie, s'étant assises vis-à-vis du sépulchre, comme l'a raconté Matthieu², et s'étant tenues là assidument, avaient aperçu les scellés des Juifs et la garde des soldats. Salomé et les deux Marie, étant entrées, *virent un jeune homme assis à droite, vêtu d'une robe blanche*³, et elles furent toutes frappées d'effroi : Salomé, parce qu'elle manquait de foi et qu'elle était dans des dispositions trop humaines. les

1. Matthieu, xxvii. 63. — 2. Matthieu, xxvii. 61. — 3. Marc, xvi. 5.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

١. ٢. ٣. ٤. ٥. ٦. ٧. ٨. ٩. ١٠.

١١. ١٢. ١٣. ١٤. ١٥. ١٦. ١٧. ١٨. ١٩. ٢٠.

٢١. ٢٢. ٢٣. ٢٤. ٢٥. ٢٦. ٢٧. ٢٨. ٢٩. ٣٠.

٣١. ٣٢. ٣٣. ٣٤. ٣٥. ٣٦. ٣٧. ٣٨. ٣٩. ٤٠.

٤١. ٤٢. ٤٣. ٤٤. ٤٥. ٤٦. ٤٧. ٤٨. ٤٩. ٥٠.

٥١. ٥٢. ٥٣. ٥٤. ٥٥. ٥٦. ٥٧. ٥٨. ٥٩. ٦٠.

٦١. ٦٢. ٦٣. ٦٤. ٦٥. ٦٦. ٦٧. ٦٨. ٦٩. ٧٠.

٧١. ٧٢. ٧٣. ٧٤. ٧٥. ٧٦. ٧٧. ٧٨. ٧٩. ٨٠.

٨١. ٨٢. ٨٣. ٨٤. ٨٥. ٨٦. ٨٧. ٨٨. ٨٩. ٩٠.

٩١. ٩٢. ٩٣. ٩٤. ٩٥. ٩٦. ٩٧. ٩٨. ٩٩. ١٠٠.

* fol. 22
r^o a.

1. Mauvaise paraphrase de *καὶ τῆς τρίτης ἡμέρας ἐνεστώσης*. — 2. Le *ⲓⲥⲁ* qui figure cinq mots plus haut, devrait se trouver ici. — 3. Mauvaise traduction de *φανρίζεσθαι*. — 4. Lire *ⲟⲩⲗⲁ*.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

١. ٢. ٣. ٤. ٥. ٦. ٧. ٨. ٩. ١٠.

١١. ١٢. ١٣. ١٤. ١٥. ١٦. ١٧. ١٨. ١٩. ٢٠.

٢١. ٢٢. ٢٣. ٢٤. ٢٥. ٢٦. ٢٧. ٢٨. ٢٩. ٣٠.

٣١. ٣٢. ٣٣. ٣٤. ٣٥. ٣٦. ٣٧. ٣٨. ٣٩. ٤٠.

٤١. ٤٢. ٤٣. ٤٤. ٤٥. ٤٦. ٤٧. ٤٨. ٤٩. ٥٠.

٥١. ٥٢. ٥٣. ٥٤. ٥٥. ٥٦. ٥٧. ٥٨. ٥٩. ٦٠.

٦١. ٦٢. ٦٣. ٦٤. ٦٥. ٦٦. ٦٧. ٦٨. ٦٩. ٧٠.

٧١. ٧٢. ٧٣. ٧٤. ٧٥. ٧٦. ٧٧. ٧٨. ٧٩. ٨٠.

٨١. ٨٢. ٨٣. ٨٤. ٨٥. ٨٦. ٨٧. ٨٨. ٨٩. ٩٠.

٩١. ٩٢. ٩٣. ٩٤. ٩٥. ٩٦. ٩٧. ٩٨. ٩٩. ١٠٠.

* V fol. 135
r^o b.

1. *ⲓⲥⲁ* V. — 2. *ⲟⲩⲗⲁ* L. — 3. *ⲟⲩⲗⲁ* + *ⲟⲩ*. — 4. *ⲓⲥⲁ* L. — 5. *ⲓⲥⲁ* L. — 6. Il faudrait *ⲓⲥⲁ* = *προσφύρασαι*. — 7. *ⲓⲥⲁ* L. — 8. *ⲓⲥⲁ* L. — 9. *ⲓⲥⲁ* L. — 10. L et V donnent en marge la glose *ⲓⲥⲁ*.

δικαιωμένη· κί δέ ὡς ἐπιχωριζῶσσαι συγχῶς τῷ μνήματι, καὶ πολυπραγμονεῖν δοκοῦσαι λοιπὸν περὰ τοῦ θέντος τὴν ἀνάστασιν. Διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ νεανίσκος ὄφθη, καταπλήξαι τῷ μεγέθει καὶ φόβον ἐμποῦῆσαι δυνάμενος καὶ μιγνύς τῷ φοβερῷ τὸ φαιδῶν διὰ τοῦ λευκοῦ τῆς στολῆς καὶ ὡς ἐν ἐορτῇ καὶ ἵνα μὴ παγῶσι τῷ θείῳ· καὶ σφοδρότερον δὲ αὐταῖς διαλέγεται παιδεύων αὐτάς· δι' ὧν ἔλεγεν μετὰ τρυφῆς θέας μὴ περιέργως 5
δικαιεῖσθαι, βεβῶως δὲ μᾶλλον ἐφ' οἷς εἶδον ἐστάναι. Ὑπάγετε γὰρ, φησιν, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ (τοῖς μὲν μαθηταῖς ὡς πολλὰκις ἠπιστηκόσιν· τῷ δὲ Πέτρῳ ὡς μετὰ τῆς αὐτῆς ὑμῖν πολυπραγμοσύνης· δεῦτερον ἐπὶ τῷ μνήματι ἐλθόντι) ὅτι προσέειπε ἐμᾶς· εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐπεὶ αὐτὸν ὤψεσθε καθὼς εἶπεν ἐμῖν· ὑμῖν ταῖς 10
γυναῖξιν, ὅψε σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων· ἐπιφωσκούσας, ὡς ὁ Ματθαῖος συνέγραψεν. Τοῖς γὰρ μαθηταῖς οὐδέποτε φαίνεται φήσας ὡς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῖς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φησέσθαι· εἰμήτι γε ἐκεῖνο ἐρεῖ τις, ὅπερ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος

S.

VL (r) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. καὶ > L. — 1-2. πολυπραγμονοῦσαι λοιπὸν δοκοῦσαι τὴν ἀνάστασιν περὰ τοῦ θέντος. διὰ τοῦτο γὰρ S δοκοῦσα P. — 2. περὰ] παρὰ V. — 6. ἐστάναι] διακειῖσθαι P. — 7-8. Πέτρῳ δὲ ≈ S 8 ὑμῖν gΔ αὐταῖς Θ > S. — 10. σαββάτω S². — 11. οὐδὲν ποτὲ v. αὐτοῦ P. 12 ὅ > S r.

autres parce qu'elles venaient continuellement au sépulchre et qu'elles paraissaient en conséquence s'enquérir de la résurrection plus qu'il ne fallait. Pour cette raison donc, un jeune homme leur apparut, qui était à même de les frapper de stupeur et de leur inspirer de la crainte par sa haute taille, et qui mélangeait la joie¹ à la crainte, grâce à la blancheur de sa robe, attendu 5
que c'était un jour de fête et qu'il ne voulait pas qu'elles fussent glacées par l'effroi. Et il s'entretint avec elles assez durement, les gourmandant et leur disant de ne pas continuer à manifester une curiosité indiscreète après avoir été témoins de si grandes choses, mais de s'en tenir fermement à ce qu'elles 5
avaient vu. Allez, leur dit-il, en effet, annoncez à ses disciples et à Pierre — 10
à ses disciples, parce qu'ils ont souvent été incrédules; à Pierre, parce qu'il est venu deux fois au sépulchre, poussé par la même curiosité que vous — qu'il vous précède en Galilée; c'est là que vous le verrez, comme il vous l'a dit². lorsqu'il vous est apparu, à vous, les femmes, bien tard après la semaine, à l'aube du premier jour de la semaine, comme Matthieu l'a écrit³. Car il ne 15
semble jamais avoir dit à ses disciples qu'il leur apparaîtrait après la résurrection en Galilée, à moins que toutefois on n'allègue ce que Matthieu et

1. Ici, comme plus haut (p. 40, l. 4), Sévère joue sur les deux sens du mot φαειρός (brillant et joyeux). — 2. Marc, XVI, 7. — 3. Matth., XXVIII, 1.

ἔγραψεν, μετὰ τὸ δεῖπνον τὸ μυστικὸν ἐξεληθόντων αὐτῶν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν μετὰ τὸ ὑμῆσαι, ὑπὸ τοῦ σωτήρος εἰρημένον ὡδὲ πως· Μετὰ δὲ τὸ ἐγεσθῆναι με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐξεληθοῦσα δὲ ἐκ τοῦ μνήματος αἱ Μαρίας καὶ ἡ Σαλώμη τρόμφω καὶ ἐκκλήξει· συνεχόμεναι, φωνάδες ἐγένοντο καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐγοβοῦντο γὰρ, τοῦτο μὲν διὰ τὸ φοβερὸν τοῦ νεανίσκου, τοῦτο δὲ διὰ τὴν ἡμέραν ἤδη προελθεῖν καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς εἰκός, φρονώντας ἄνω καὶ κάτω περιουστῆν.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μέγρι τοῦ ἐγοβοῦντο γὰρ ἔχει τὸ τέλος. Ἐν δὲ τισι πρόσκειται καὶ ταῦτα· Ἀναστὰς δὲ πρωτὶ πρωτῆ σαββάτου ἐγένη πρωτὸν Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπιτὰ δαιμόνια. Τοῦτο δὲ ἐναντιώσιν τινα δοκεῖ ἔχειν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἡμῶν εἰρημένα. Ἐῆς γὰρ ὄρας τῆς νυκτὸς ἀγνώστου τυγχανούσης καθ' ἣν ὁ σωτὴρ ἀνέστη, πῶς ἐνταῦθα ἀναστῆναι πρωτὶ γέγραπται; Ἄλλ' οὐδὲν ἐναντίον φανήσεται τὸ ῥητὸν εἰ μετ' ἐπιστήμης ἀναγνωσόμεθα.

S. OR (r) depuis 7 Ἐν μὲν. VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἐξεληθόντων αὐτῶν g Δ ἐξεληθόντα αὐτὸν SΘ. 1-2. τῶν ἐλαιῶν μετὰ τὸ ὑμῆσαι P μετὰ τοῦ ὑμῆσαι τῶν ἐλαιῶν L μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι τῶν ἐλαιῶν V τῶν ἐλαιῶν ὑμῆσαι SΣ. — 2. δὲ > SL. — 3. ἐκ > S. — 6. φρονούσας S καὶ > S. — 7. οὖν > v. — 9. σαββάτου Σ σαββάτων S v σαββάτων S² r P ἐπιτὰ δαιμόνια] καὶ τὰ ἐξῆς r. — 10. δοκεῖ ἔχειν τινα ∞ r ἡμῶν > S γὰρ > P. — 11. ἀνέστη ὁ σωτὴρ ∞ r. ἀναστῆναι πρωτῆ] ἀνά τὴν πρωῆν R. — 12. οὐδὲν S r Σ οὐδὲ r οὐκ P.

Marc ont écrit avoir été dit à peu près ainsi par le Sauveur, lorsqu'ils s'en allèrent après le repas mystique à la montagne des Oliviers, après avoir chanté le cantique¹ : *Après que je serai ressuscité, je vous précéderai en Galilée*². Étant sorties du sépulcre, saisies de tremblement et d'épouvante, les deux Marie et Salomé prirent la fuite et ne dirent rien à personne, car elles craignaient³, d'abord, parce que le jeune homme leur inspirait de la crainte, ensuite parce que le jour était déjà avancé et que les Juifs erraient probablement en tout sens, avides de carnage.

Dans les manuscrits les plus exacts, l'Évangile selon Marc finit aux mots : *car elles craignaient*. Dans⁴ quelques-uns, on lit encore ces mots : *Étant ressuscité le matin, le premier jour de la semaine, il apparut d'abord à Marie-Madeleine, dont il avait chassé sept démons*⁵. Ce passage semble présenter une contradiction avec ce que nous avons dit précédemment. L'heure de la nuit, où le Sauveur est ressuscité, étant inconnue, comment se fait-il qu'il y est écrit qu'il est ressuscité *au matin*? Mais le passage ne présente aucune contradiction si nous savons le lire convenablement⁶. Car il faut ponctuer

1. Matth., xxvi. 30; Marc, xiv. 26. — 2. Matth., xxvi. 32; Marc, xiv. 28. — 3. Marc, xvi. 8. — 4. Cf. Eusebe, *Ad Marinum, Quaestio* I, dans MIGNE, *Patr. gr.*, t. XXII, col. 917-940; saint Jérôme, *Ep.* CXX ch. III, dans MIGNE, *Patr. lat.*, t. XXII, col. 986-987. — 5. Marc, xvi. 9. — 6. Litt. : « si nous le lisons avec science ».

Καὶ γὰρ ὑποστίζει γὰρ συνετώσ· Ἀνασταίς δέ, καὶ οὕτως ἐπαγαγεῖν· πρῶτῃ πρῶτῃ σαββάτου ἐμάνη πρῶτον Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ· ἔνα τὸ μὲν ἀνασταίς ἔχη τὴν ἀναφορὰν συμφώνως τῷ Ματθαίῳ πρὸς τὸν προλαθόντα καιρὸν· τὸ δὲ πρῶτῃ πρὸς τὴν τῇ Μαρίᾳ γενομένην ἐπιφάνειαν ἀποδοθεῖν, πρῶτῃ σὺν τῇ ἄλλῃ Μαρίᾳ καὶ πάλιν μόνῃ θεασαμένη τὸν κύριον· πρῶτῃ γὰρ ἐστὶν ἄπην τὸ διάστημα τὸ μετὰ τὴν τῶν ἀλεκτρούων βοήν.

Τεσσάρων τοίνυν ὄντων καιρῶν καὶ τοσοῦτων ἀφίξεων καθ' ἕς αἱ γυναῖκες ἐπὶ τὸ μνήμα ἦλθον, ἕκαστον εὐαγγελιστὴν ἕνα καιρὸν ὠκονόμησεν γράψαι τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος τὰς ὀψὲ σαββάτων παραγενομένης ἐπὶ τὸ μνήμα ἱστορήσεν καὶ ἄγγελον ἕνα καταθέσειν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τὸν λίθον ἀποκυλίσαντα· ὁ δὲ Ἰωάννης Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν ἐληλυθῆναι μόνην ἐν τῷ σκοτῷ πρὸ τῆς ἕω συγγέγραφε καὶ δύο ἄγγελους ἔνδον τοῦ τάφου θεάσασθαι· Λουκᾶς δὲ ἄλλας κατ' αὐτὸν τὸν ἔσθρον· Μάρκος δὲ ἐτέρην ἀνίσχοντος ἡλίου συναναμειγμένων τινῶν καὶ τῶν ἤδη παραγενο-

S. OR (r) jusqu'à 5 βοήν. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ὑποστίζει + δὴ V γὰρ] δεῖ S καὶ οὕτως ἐπαγαγεῖν > S πρῶτῃ > L σαββάτου εἰς σαββάτων S r P. — 2. ἀναφορὰν] διαφορὰν V. — 3. τὸ] τῷ P πρῶτῃ] μαρία L τῆς μαρίας S r γενομένην S. — 4. ἀποδοθεῖ ἢ O ἀποδοθεῖ + ὡς S πάλιν + αὐτῆ S μόνῃ + ἐκ δευτέρου εἰ. σκοτίας οὕσης S κύριον] ἱησοῦν r. — 5. βοήν] φωνήν r. — 6. ἔτιων + τῶν P καθ' ἕς καθὼς S. — 8. σαββάτων S P L Σ σαββάτω S² V. — 9. καὶ¹ > S. — 10. Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν] Μαρία γὰρ ἢ Μαγδαληνὴ S σκοτῷ + τῷ V ἕω PL ἕως S ἕως V συγγέγραφε V P Δ συνέγραφε L Θ ὑπέγραψεν S. — 12. συναναμειγμένω δὲ τινῶν S. — 12-p. 84, 1 τινῶν-παραγενομένων > L.

avec intelligence : *étant ressuscité*, puis ajouter : *il apparut le matin, le premier jour de la semaine, d'abord à Marie-Madeleine*, afin que les mots *étant ressuscité* soient rapportés, d'accord avec Matthieu¹, au temps passé, et que les mots *le matin* soient rattachés à l'apparition qui se manifesta à Marie, qui vit d'abord le Seigneur avec l'autre Marie, puis de nouveau seule. Le matin est, en effet, tout l'intervalle de temps qui suit le chant du coq.

Comme les femmes sont venues à quatre moments au sépulcre et qu'il y a donc autant d'arrivées des femmes, le Saint-Esprit a veillé à ce que chaque évangéliste décrive un moment. Matthieu a parlé des femmes qui sont arrivées au sépulcre *bien tard après la semaine* et a raconté qu'un ange est descendu du ciel et a ôté la pierre; Jean a écrit que Marie-Madeleine est arrivée seule, dans l'obscurité, avant l'aurore, et qu'elle a vu deux anges à l'intérieur du tombeau; Luc (a écrit) que d'autres femmes sont venues au moment même de l'aurore, et Marc qu'une autre femme (est arrivée) au moment du lever du soleil, accompagnée de quelques femmes qui s'étaient déjà rendues (au

1. Cf. plus haut, p. 42, l. 1.

μένων, καὶ τὰς μὲν δύο ἀνδράς ἐπιστάνας αὐταῖς, τὰς δὲ καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς
 νεανίσκον ἰδεῖν, στολαῖς δὲ ἅπαντας ἡμφιεσμένους λευκαῖς. Ὡστε δύνασθαί τινα, κατὰ
 τὴν τῶν καιρῶν τάξιν τὰ παρ' ἐκάστου γεγραμμένα συνθέντα, μίαν ἀρμονίαν καὶ ἐν
 σῶμα πάσης τῆς ἱστορίας ἐργάσασθαι, καθάπερ ἐνὸς τὸ πᾶν γεγραφὸς καὶ οὐ πολλῶν.
 Εἰ μὲν γὰρ μᾶς ἀριζῆως τῶν γυναικῶν ἐν ἐνὶ καιρῷ γενομένης οἱ τέσσαρες ἐμνημόνευσαν
 καὶ οὐ τοὺς αὐτοὺς εἶπον ἀγγέλους ἐπιφανῆσαι, ἢ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν
 ὀπτασίαν ἅπαντες εἰπόντες, ταύτης ἔρχασαν ἐν διαφόροις γεγενῆσθαι καιροῖς, οὐχ ἐνὸς
 μνημονεύσαντες ἕκαστος χρόνου, διαφωνίας εἶχεν μέμβριν ὁ λόγος. Εἰ δὲ καὶ οἱ καιροὶ
 διάφοροι καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ αἱ τῶν ἐπιφανέντων ὕψεις οὐχ αἱ αὐταὶ (τοῦ θεοῦ
 βουληθέντος διὰ πολλῶν τρόπων πιστώσασθαι τὸ ἄπιστον θαυμα τῆς ἀναστάσεως) καὶ 19

S. VL (e) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. τὰς ταῖς g τὰς²] ταῖς P. — 3. ἐκάστω S συνθέντα IΘ σύνθετα V συνθέντα P συνθέσαι S
 συνθέντα + καὶ S² καὶ] εἰς S. — 6. ἀγγέλους εἶπον ∞ S μίαν] μὴ S ἔχουσαν S. — 7. ἔρχασαν v
 οὐχ ἐνὸς V. — 9. αἱ > S οὐχ αἱ αὐταὶ PLS οὐχ αὐταὶ S οὐχ αὐταὶ V.

tombeau); les premières¹ virent deux hommes debout devant elles, les
 dernières² un jeune homme assis à leur droite. Tous (anges, hommes et jeune
 homme) étaient revêtus de robes blanches. Il s'ensuit qu'on peut, en
 réunissant dans l'ordre des moments ce qui a été écrit par chaque évangéliste,
 composer un seul ensemble harmonieux de toute l'histoire, comme si une
 seule personne et non plusieurs avaient écrit le tout. Si les quatre évan-
 gélites avaient fait mention d'une seule arrivée des femmes en un seul
 moment et s'ils n'avaient pas dit que les mêmes anges leur étaient apparus,
 ou si, après avoir parlé de la même apparition, c'est-à-dire de la même vision,
 ils avaient dit qu'elle avait eu lieu à des moments différents, n'ayant pas fait
 mention d'un seul temps, le récit mériterait le reproche de contradiction.
 Mais si les moments et les personnes sont différents, si les apparitions ne sont
 pas les mêmes — Dieu ayant voulu rendre croyable de beaucoup de façons le
 miracle incroyable de la résurrection — et si ce qu'un évangéliste n'a pas

1. C'est-à-dire : les femmes mentionnées par Luc. — 2. C'est-à-dire : les femmes mentionnées par Marc.

τὸ τῷ ἄλλῳ μὴ λεχθῆν ἕτερος ἰστώρησεν εὐαγγελιστής, πῶς οὐκ ἔστιν ἡ διήγησις ὅλη καθαρά καὶ ἐλευθερά πάσης λαβῆς;

Ἐπειδὴ δὲ πολλῶν Μαρτῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φέρεται μνήμη, τρεῖς εἶναι τὰς πάσας γινώσκειν ὀρεζόμεν, ἃς ὁ Ἰωάννης συλλήθδην ἠρίθμησεν φήσας· Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῇ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλέοπα καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ. Μαρτίαν γὰρ τὴν Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴν μητέρα παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς ὠνομασμένην, τὴν θεοτόκον εἶναι καὶ οὐκ ἄλλην πεπιστεύκαμεν. Κιθάρπε γὰρ διὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ ἐπισκιασθῆσαι τὸν θεῖον τόκον καὶ μὴ φανερωθῆναι τοῖς μαιφθόνοις Ἰουδαίοις, παρ' αὐτὸ τὸ μέλλειν ἐπὶ τὴν παστῶδα ἄγεσθαι τὴν παρθένον ἐκ πνεύματος ἁγίου συλλαθεῖν, ἀναγέγραπται ὡς ἄνδρα ταύτης χρηματίσαι τὸν Ἰωσήφ καὶ πατέρα τοῦ Ἰησοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ Ἰωσὴ καὶ τοῦ Ἰακώβου παίδων ὄντων τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ, παιδικὴν ἀγόντων τὴν ἡλικίαν ἐκ προσηρησχημένων γάμων καὶ προτετελευτηκίας γυναικός, μήτηρ ἢ θεοτόκος προσηγορεύετο τε καὶ ὠνομάζετο. Ταῦτά τοι καὶ βλασφημοῦντες κατὰ τοῦ σωτῆρος ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι· Οἷχ' οἷτός

S jusqu'à 2 λαβῆς. S^m et OR (r) à partir de 3 Ἐπειδὴ jusqu'à 7 πεπιστεύκαμεν. VL (v) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. τὸ τῷ ἄλλῳ Σ τὸ τῶν ἄλλων S τούτω ἄλλω r τὸ ἄλλω P ὅλη> S — 2. λαβῆς PΣ βλάβης S r. — 3. φέρεται] φαίνεται r. — 4. ὁ> S^m. — 5. Κλέοπα Σ αλοπα OPS^{m2} καὶ ...οπα V² κλωπα SRL. — 6. τὴν] τοῦ P Ἰακώβ V μητέρα + καὶ ἄλλην Μαρτίαν S^mr. — 7. ἄλλοις> S τὴν + παναγίαν r. καὶ οὐκ ἄλλην εἶναι ∞ O. — 9. ἄγεσθαι] λέγεσθαι r. — 11. καὶ πατέρα-12 Ἰωσήφ> L. — 12. ἄγον V τὴν> L. — 13. προτετελευτηκίας V προσηγορεύετο V γε> V.

dit un autre l'a raconté, comment toute la narration n'est-elle pas pure et exempte de toute critique?

Comme il est fait mention de nombreuses Marie dans les Évangiles, nous devons savoir qu'il y en a trois en tout que Jean a énumérées globalement en disant : *Près de la croix de Jésus se tenaient sa mère et la sœur de sa mère, Marie, femme de Cléopas et Marie-Madeleine*¹. Nous croyons, en effet, que c'est la Marie, appelée mère de Jacques et de José chez les autres évangélistes, qui est la Mère de Dieu et non une autre. Car de même que, en raison de l'économie et afin que l'enfantement divin fût caché et non divulgué aux Juifs homicides, il a été relaté² qu'au moment même où la Vierge était sur le point d'être conduite à la chambre nuptiale pour concevoir de l'Esprit saint, Joseph a été appelé le mari de la Vierge et le père de Jésus; de la même façon, la Mère de Dieu était appelée et nommée la mère de José et de Jacques, qui étaient les enfants du charpentier Joseph, enfants encore jeunes, nés d'un mariage antérieur et d'une femme morte auparavant. Voilà pourquoi les Juifs disaient en blasphémant contre le Sauveur : *N'est-ce pas le*

1. Jean, XIX, 25. — 2. Où ?

[1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55] [56] [57] [58] [59] [60] [61] [62] [63] [64] [65] [66] [67] [68] [69] [70] [71] [72] [73] [74] [75] [76] [77] [78] [79] [80] [81] [82] [83] [84] [85] [86] [87] [88] [89] [90] [91] [92] [93] [94] [95] [96] [97] [98] [99] [100]

* fol. 23 r° b.

1. Lire [unclear] — 2. La lecture de ce mot qui est presque entièrement effacé, n'est pas certaine.
 — 3. Mauvaise traduction du grec; il aurait fallu [unclear] ... [unclear].

[1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55] [56] [57] [58] [59] [60] [61] [62] [63] [64] [65] [66] [67] [68] [69] [70] [71] [72] [73] [74] [75] [76] [77] [78] [79] [80] [81] [82] [83] [84] [85] [86] [87] [88] [89] [90] [91] [92] [93] [94] [95] [96] [97] [98] [99] [100]

* V fol. 136 r° b.

1. [unclear] V. — 2. [unclear] V. — 3. Il faudrait [unclear]. — 4. [unclear] [unclear].

ἔστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσή καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωάννης καὶ παρὰ τῷ σταυρῷ ἑστῶσαν, οἳα δὴ μετὰ παρερησίας θεολογῶν, ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, μητέρα τοῦ Ἰησοῦ προσηγόρευσεν· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν εὐαγγελιστῶν, τὰ πολλὰ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἀσχοληθέντες, οἰκονομικῶς αὐτὴν μητέρα Ἰακώβου καὶ Ἰωσή προσηγόρευσαν (οὔτοι γὰρ ἦσαν οἱ πρῶτοι καὶ ἐπίσημοι παῖδες τοῦ Ἰωσήρ)· τοῦτο δηλοῦντος τοῦ λόγου σαφῶς ὅτι, μετὰ ταύτης τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐντεθῆεν ὑπονοίας, ἀκινδύνως ἡ Μαρία τῷ σωτηρίῳ πάθει παρῆν. Εἰ γὰρ παρθένος ἐγινώσκετο τοῖς πολλοῖς, ὑπὸ τῶν βρακάνων Ἰουδαίων ἀπόλετο ἂν. Ἔστιν δὲ αὐτὴν παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ τοῦ ἐνός μόνου τῶν παιδῶν τοῦ Ἰωσήρ ὀνομασμένην εὐρεῖν Μαρίαν τὴν Ἰακώβου καὶ Μαρίαν τὴν Ἰωσή. Ὁ δὲ Μάρκος Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσή μητέρα αὐτὴν εἶπεν, ἐπειπερ ἦν ἄλλος Ἰακώβος, ὁ τοῦ Ἀλφραίου, διὰ τοῦτο μέγας ἔτι τοῖς ἀποστόλοις τοῖς δώδεκα συνηριθμητο. Ὁ γὰρ μικρὸς οὐκ ἦν αὐτοῖς ἐναριθμῶς.

VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. οὐχί V Μαριάμ V μαρία PL. — 4. λοιποῖ] πολλοῖ V. — 5. ἀσχολισθέντες V. — 8. ἐγινώσκετο r ἐγινώσκετο P. — 9. τοῖς + ἄλλοις P. — 10. Ἰωσήρ] ἰωσή... (on voit encore le φ) V. — 13. ἐναριθμῶς PΣ συναριθμῶς r.

*fil*s du charpentier? Sa mère ne s'appelle-t-elle pas Marie, et ses frères Jacques, José, Simon et Jude? ¹ Voilà aussi pourquoi Jean l'appela, alors même qu'elle se tenait près de la croix, mère de Jésus, conformément à la vérité, attendu qu'il s'exprimait avec franchise au sujet de la divinité (de Jésus), tandis que les autres évangélistes, très préoccupés de l'économie, l'appelèrent, conformément à l'économie, mère de Jacques et de José, qui étaient les premiers et les plus connus des enfants de Joseph. Notre explication montre clairement que grâce à cette économie et à l'opinion qu'elle avait accréditée, Marie assistait sans danger à la passion du Sauveur. Car si la Vierge avait été connue de la foule, les Juifs envieux l'auraient fait périr. Il arrive qu'on la trouve appelée chez les évangélistes, d'après un seul des enfants de Joseph, Marie, mère de Jacques ² et Marie, mère de José ³. Marc l'a appelée mère de Jacques le Mineur et de José ¹. Il y avait, en effet, un autre Jacques, fils d'Alphée, qui était grand parce qu'il était compté au nombre des douze Apôtres. Jacques le Mineur n'était pas compté parmi eux.

1. Matth., XIII, 55. — 2. Matth., XXVII, 56; Marc, XVI, 1; Luc, XXIV, 10. — 3. Matth., XXVII, 56 d'après certains mss.; Marc, XV, 47. — 4. Marc, XV, 40.

Ἐκεῖνο δὲ ἂν τις εἰκότως ἐπαπορήσειεν, πῶς ὁ σωτὴρ, τοῖς μαθηταῖς ὑποσχόμενος, τοῦτο μὲν διὰ τῶν ἀγγέλων, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῆς οἰκείας φωνῆς, εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἀρκομένοις ὀφθήσεσθαι, φθάνει τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ; Κατὰ μὲν τὸν Λουκᾶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως συνηθροισμένοι τοῖς ἑνδεκά· κατὰ δὲ τὸν Ἰωάννην καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ποιεῖται τὴν ἐπιφάνειαν στὰς ἐν μέσῳ καὶ λέγων· Εἰρήνη εἰμὶν καὶ τῷ Θωμᾷ ψηλαφᾶν ἐνδιδοῦς ἑαυτὸν. Ἄλλὰ τοῦτο φιλανθρώπου φιλοτιμίας πλοῦτον περίστησιν, οὐ ψεύδους ἔχει κατηγορίαν. Οὐ γὰρ εἶπεν· ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ με ὄψονται μόνον, οὔτε μὴν ἐν Ἱερουσαλήμ φανείς οὐκ ὄρθη κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ὡς ἐπηγγείλατο (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ τοῦς οἰκείους ψεύσασθαι λόγους)· εἰ δὲ καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ ἀποκεκλεισμένοις ἐν δωματίῳ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἐπεφάνη δεομένοις τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἐπλήρωσεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φανείς, ἐκπεύγει πᾶσαν κατηγορίαν ἀμφοτέρωθεν γενόμενα φιλανθρώπως ἅμα καὶ ἀληθῶς.

S (fragm. 3) à partir de 1' Ἐκεῖνο.

VL (v) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ὑποσχόμενος τοῖς μαθηταῖς $\alpha\alpha$ P. — 2. μὲν + καὶ g. τῆς > S. — 3. ἀρκομένοις SΘ ἀρκομένος gΔ. — 3. φθάνει S ἐρῆθ Δ φθάνει οὐ ἐρῆθ Θ φθάνει L ἐφάνη P φανῆται V Ἱερουσαλήμ + πληρῶν P. — 4. ἡμέρᾳ] ὥρα P συνηθροισμένος V. — 5. καὶ! PLS τῇ V > S. — 6. μέσῳ] μέσων V ἑαυτῷ S. — 7-8. οὐ γὰρ εἶπεν] οὐκ εἶπεν V. — 8. με > S. — 9. τὸ > S. — 10. καὶ + ἀμφοτέρους S ἐν — Ἰουδαίαν > S. — 11. ἐφάνη S παρακλήσεως SΣ παρουσίας g. — 11. καὶ-12 φανείς > S. — 12. ἐκπεύγει SLΘ ἐκρυγεῖν V ἐκρυγεῖν ἔστι P γενόμενα SL γενόμενα V γενόμενα οὐ γενόμενα Σ γενόμενα P ἅμα > SP.

On pourrait être embarrassé, à juste titre, par la question suivante¹ : Comment le Sauveur, après avoir promis à ses disciples, tantôt par l'intermédiaire des anges, tantôt en personne, de se montrer à eux à leur arrivée en Galilée, devance-t-il sa promesse, à Jérusalem même? D'après Luc, il fait son apparition aux Onze assemblés le jour même de la résurrection²; d'après Jean, il la fait et ce jour-là³ et le huitième jour⁴, se plaçant au milieu d'eux, leur disant : *Que la paix soit avec vous*⁵, et se laissant toucher par Thomas⁶. Mais ceci établit la richesse de sa libéralité et de son amour pour les hommes, et ne peut pas être taxé de mensonge. Il n'a pas dit, en effet : « Ils me verront seulement en Galilée », et, après être apparu en Galilée, il ne s'est pas abstenu de se montrer en Galilée comme il l'avait promis — cela eût été mentir à ses propres paroles — mais s'il leur est apparu, d'une part, à Jérusalem, lorsqu'ils étaient enfermés dans une maison par crainte des Juifs et qu'ils avaient besoin de son encouragement; si, d'autre part, il a tenu sa promesse, en leur apparaissant en Galilée, l'une et l'autre apparition, qui ont eu lieu réellement et par amour de l'homme, échappent à tout reproche.

1. Cf. Saint Jérôme, *Epist.* CXX, ch. VII, col. 991. — 2. Luc, XXIV, 36. — 3. Jean, XX, 19. — 4. Jean, 26. — 5. Luc, XXIV, 36; Jean, XX, 19 et 26. — 6. Jean, XX, 27.

Ἐμοὶ δὲ δοκαῖ πολλὴν ἔμφραση ἔχειν τὸ εἰρημένον παρὰ τῷ Ματθαίῳ περὶ τῶν μαθητῶν, τὸ ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ κέ με ὄψονται. Πολλῶν γὰρ αὐτοῖς ἔσεσθαι μελλουσῶν ἐπιφρασιῶν, πρὸς μίαν ὡς ἐξείρετον παρὰ τὰς ἄλλας, ἀποβλέπει τὰ τῆς ἐπαγγελίας καθ' ἣν ἔμελλεν αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ ὄρους φανήσεσθαι. Τότε γὰρ προσεληλυθόσιν αὐτῷ καὶ προσκεκνηκόσιν, τινῶν ἀμφεβλλόντων, μετ' ἐξουσίας ἔφη θεοπρεπῶς: 5 Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Ἄ γὰρ εἶχεν φυσικῶς ὡς θεός, ταῦτα λέγεται λαμβάνειν ὡς γενόμενος ἄνθρωπος οικονομικῶς. Διὸ καὶ ἔλεγεν Δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶνα παρὰ σοί. Εἰ γὰρ μὴ εἶχεν αὐτὴν ἰδίαν ὡς θεός, τῶν ἀδυνάτων ἦν αὐτὸν ταύτην ὡς ἀλλοτρίαν λαβεῖν, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος: Τὴν δόξαν μοι ἐτέρω οὐ δώσω. Καὶ ἐπιφέρει 10 λοιπὸν τὰ ῥήματα δι' ὧν ἔμελλον τὴν οἰκουμένην ὅλην σχημεύειν καὶ ἐν οἷς ἐστὶν ἅπαν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Πορευθέντες γάρ, φησιν, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτί-

S (fragm. 3) jusqu'à 8 παρὰ σοί.

VL (v) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ἐμφρασιῶν V τῷ εἰρημένῳ S τῷ > V περὶ παρὰ S. — 3. μελλουσῶν > P ὡς > S τὰ] τὴν S. — 5. θεοπρεπῶς P. — 6. ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς] καὶ τὰ ἐξῆς S. — 7. σύ > S. — 9. αὐτὸν > v. — 10. τοῦ > v. — 11. ἔμελλεν V.

Il me semble que ce qui a été dit chez Matthieu au sujet des disciples, à savoir : *Qu'ils aillent en Galilée, c'est là qu'ils me verront*¹, a une signification d'une grande importance. En effet, comme de nombreuses apparitions devaient se manifester à eux, la promesse d'après laquelle Jésus devait leur apparaître sur la montagne, concerne une apparition plus remarquable que 5 les autres. Il leur dit alors, avec un pouvoir digne de Dieu, lorsqu'ils se furent approchés de lui et qu'ils l'eurent adoré, tandis que quelques-uns doutaient : *Tout pouvoir m'a été donné dans le ciel et sur la terre*². — La puissance qu'il possédait naturellement, en qualité de Dieu, il dit la recevoir, parce qu'il est devenu homme en vertu de l'économie. C'est pourquoi aussi 10 il disait : *Glorifie-moi, Père, auprès de toi-même de la gloire que j'avais auprès de toi avant que le monde fût*³. S'il n'avait pas eu cette gloire comme gloire propre, en sa qualité de Dieu, il eût été impossible qu'il la reçût, comme gloire étrangère, Dieu et le Père disant par la bouche du prophète : *Je ne donnerai pas ma gloire à un autre*⁴. — Il ajoute ensuite les paroles au moyen 15 desquelles ils devaient pêcher la terre entière au filet et qui contiennent tout le mystère de la religion : *Allez, leur dit-il, instruisez toutes les nations,*

1. Matth., xxviii, 10. — 2. Matth., xxviii, 17-18. — 3. Jean, xvii, 5. — 4. Isaïe, xlii, 8.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

1. Il aurait fallu ici et plus loin le masculin au lieu du féminin. Paul a traduit servilement le grec sans remarquer que l'équivalent syriaque de ἐπιπαρεια était du masculin. — 2. Traduction servile fautive de καθ' ἑν. Il aurait fallu ܕܘܨܝܢܐ, le mot auquel le relatif se rapporte (ܕܘܨܝܢܐ) étant du masculin en syriaque. — 3. Il faudrait ܕܘܨܝܢܐ. — 4. Il faudrait ܕܘܨܝܢܐ ou plutôt ܕܘܨܝܢܐ. — 5. Il faudrait ܕܘܨܝܢܐ. — 6. Restitution incertaine. — 7. ܕܘܨܝܢܐ + ܕ. — 8. Supprimer ici ܕܘܨܝܢܐ déjà exprimé plus haut.

* fol. 23
v° c.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

1. ܕܘܨܝܢܐ = ἐπιπαρεια. — 2. Dans V ܕܘܨܝܢܐ est placé après ܕܘܨܝܢܐ. — 3. Il faudrait ܕܘܨܝܢܐ, καθ' ἑν se rapportant à ἐπιπαρεια, et non à ܕܘܨܝܢܐ; cf. Δ où il y a la même faute. — 4. ܕܘܨܝܢܐ avec trois points sur l'un et l'autre mot L.

v fol. 137
r° a.

ζουτες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλαμιν ὑμῖν. Καὶ προστιθήσιν λοιπὸν τὰ τὸ τέλος τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τὴν ἐκβάσιν ἐγγνώμενα· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Διὰ ταῦτα ἔλεγεν· Ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, αἰκὴ με ὕψοντα, πρὸς ταύτην τὴν ὕψιν ὡς ἰδὶν τινὰ καὶ ἐξαίρετον, ὡς ἔφην, ἀποτεινόμενος, ἦν αὐτοῖς μᾶλλον καὶ δεῖ ἐτέρων ῥημάτων προεμνήσεν ἃ τοῖς εὐαγγελικοῖς γράμμασιν οὐκ ἐμφέρεται. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν εἶπεν ὁ Ματθαῖος· Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐδαμῶς τῶν εὐαγγελίων ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑποσχόμενου τοῦ κυρίου ποιεῖσθαι τὴν ἐπιφάνειαν. Ἐπεὶ πρὸ ταύτης τῆς θέας τῆς ἐν τῷ ὄρει καὶ ἐπὶ τῆς θλακτικῆς αὐτοῖς τῆς Τιβεριάδος, ἥτις ἐστὶν τῆς Γαλιλαίας, ἐφάνη τὸν ἀριθμὸν οὖσιν ἑπτὰ· Πέτρον καὶ Θωμαῶν καὶ Ναθαναὴλ καὶ τοῖς υἱοῖς Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοις δύο τῶν μαθητῶν, ὡς Ἰωάννης συνέγραψεν. Ἀλλὰ πρὸς τὸ ὄρος ἀπέβλεπεν, οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ

VL (v) + P = g.

ΔΘ = Σ.

2. τὰ LΣ > VP. — 3. ἡμῶν P. — 4. αἰῶνος + ἀμήν P. — 5. τὴν > L. — 6. προεμνήσεν V. — 7. ἐμφέρεται P ἐπεμφέρεται L ἐμφέρεται ου ἐπεμφέρεται Σ ἐμνήσεν V οὐκ οὐδὲ L. — 7-8. ἂν — Ματθαῖος > L. — 8. εἰς τὴν Γαλιλαίαν > v. — 9. ὑποσχόμενον V. — 10. πρὸς V. — 12. ἄλλοις + ἐκ P. — 12-13. τῶν μαθητῶν δύο ∞ P.

les baptisant au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, et leur apprenant à observer tout ce que je vous ai prescrit¹. Il ajoute enfin les mots qui garantissent l'accomplissement et la réalisation de ces paroles : *Et voici, je serai tous les jours avec vous jusqu'à la fin du monde*². C'est pour cette raison qu'il dit : *Allez dire à mes frères qu'ils aillent en Galilée; c'est là qu'ils me verront*³, faisant allusion, ainsi que je l'ai dit, à cette vision, comme à une vision particulière et extraordinaire qu'il leur avait indiquée plus longuement auparavant et par d'autres paroles qui ne sont pas rapportées dans les écrits évangéliques. S'il n'en était pas ainsi, Matthieu n'aurait pas dit : *Les onze disciples s'en allèrent en Galilée, sur la montagne où Jésus leur avait commandé (de se trouver)*⁴, attendu que le Seigneur n'a promis à aucun endroit des Évangiles de faire son apparition sur la montagne en question. Avant de se faire voir sur la montagne, il leur apparut aussi sur la mer de Tibériade, qui se trouve en Galilée, alors qu'ils étaient au nombre de sept, à savoir : Pierre, Thomas, Nathanaël, les fils de Zébédée, et deux autres de ses disciples, comme Jean l'a raconté⁵. Mais c'est la montagne où Jésus leur avait

1. Matth., [xxviii,] 19-20. — 2. Matth., xxviii, 20. — 3. Matth., xxviii, 10. — 4. Matth., xxviii, 16. — 5. Jean, xxi, 1-2.

Ἰησοῦς, τὸ καὶ με ὄψονται διπλαθὴ θεοπροπεῶς ἐντελλόμενον πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ γὰρ οὐδὲ ἀπὸ σκοποῦ μοῖ δοκεῖ τὸ ἐν τῷ ὄρει Γαλιλαίας καὶ μὴ ἐτέρῳ που ταῦτα εἰρηῆσθαι τὰ ῥήματα. Γαλιλαία γὰρ ἡ κατακλιιστὴ τῆ ἑλλάδι γλώττῃ ἐρμηνεύεται· διὸ καὶ γελγὴλ ὁ τρογὸς ὀνομάζεται. Καθ' ἅπερ οὖν ἐξ ὄρους ὕψηλοῦ, τοῦ σωτηρίου στόματος προενεχθέντα ταῦτα τὰ ῥήματα, δίκην τρογοῦ κατὰ τῆς οἰκουμένης ἐκυλίσθη καὶ πᾶσαν ἐπέδραμεν· καὶ ἐβαπτίσθησαν ἅπαντες κατὰ ἔθνη καὶ πόλεις εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἀλλὰ τούτων ἀκούσαντες τῶν ῥημάτων οἱ μαθηταὶ πρὸς οὐδὲν ἔθνος ἐπορεύθησαν εὐθέως, ἀλλ' ἔμεινον ἐν Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς πεντηκοστῆς, ἀναμένοντες τὴν ἐνδημίαν τοῦ πνεύματος, ἥτις αὐτοῖς ἐν πυρριναῖς ἐπιφοίτησεν γλώσσαις. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαφόρως φαινόμενος καὶ συναλιζόμενος, ἦ φησιν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων ὁ Λουκᾶς, ἐνετέλλετο

VL (v) + P = g.

Δθ = Σ.

1. ἐντελλόμενος P. — 3. οὐδὲν V. — 4. Γαλιλαία -6 ῥήματα > P. — 5. ὀνομάζεται] ἐρμηνεύεται V. — 7. ἐπέδραμεν VPΘ ἐπέδραμον L ἐπέδραμον μαθηταὶ Δ. — 7. ἐβάπτισαν Δ ἅπαντα P ἅπαντας Δ κατὰ LΣ καὶ τὰ VP. — 7-8. ἐν τῷ ὄνοματι V. — 9. οὐδὲν] οὐδε ἐν L. — 10. ἐπιδημίαν V. — 12. συναλιζόμενος P ἦ φησὶν V ἐτέλλετο V.

*commandé (de se trouver) que visaient les mots : c'est là que vous me verrez, de toute évidence, ordonner, d'une manière digne de Dieu : Allez, instruisez toutes les nations, les baptisant au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit*¹. — Ce n'est pas hors de propos, à mon avis, que ces paroles ont été dites sur la montagne de la Galilée et non pas quelque part ailleurs. (Le mot) Galilée se traduit, en effet, en grec par ἡ κατακλιιστή (la roulée de haut en bas); c'est aussi pourquoi la roue est appelée γελγὴλ. Proférées donc de la bouche du Sauveur, comme du haut d'une montagne élevée, ces paroles roulèrent, à la façon d'une roue, sur la terre et la parcoururent tout entière, et tous furent baptisés chez les nations et dans les villes *au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit*². — Mais les disciples, après avoir entendu ces paroles, ne s'en allèrent tout de suite chez aucune nation, mais restèrent à Jérusalem jusqu'à la Pentecôte, attendant la venue de l'Esprit qui les visita sous forme de langues de feu³. Leur apparaissant de cette façon et se réunissant avec eux⁴, à diverses reprises, pendant quarante jours, comme dit Luc au commencement du livre des Actes, il leur ordonnait et leur commandait,

1. Matth., xxviii, 19. — 2. Matth., xxviii, 19. — 3. Cf. Actes, ii, 3. — 4. Les versions syriaques ont traduit : « et mangeant avec eux »; cf. la Vulgate : *converscens*.

καὶ παρήγγελεν λέγων ἀπὸ Ἱεροσολίμων μὴ χωρίζεσθαι ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἵν' ἠκούσατέ μου οὗτοι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Καλῶς δὲ ἔγαν τὸ μὴ χωρίζεσθαι, τουτέστιν μὴ μακρὰν ἀφίστασθαι μηδὲ πόρρω γίνεσθαι καὶ οὐκ εἶπεν μὴ ἐξίναμι τὸ παραπᾶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Πῶς γὰρ ἔμελλε τοῦτο εἰπεῖν ὁ προστάχας αὐτοῖς εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἐλθεῖν; Καὶ τὸ εἰρημένον δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ εὐαγγελίου τῷ Λουκᾷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰλογεῖν αὐτὸν αὐτοῖς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεγέρετο εἰς τὸν οὐρανόν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ παρὰ τῷ Μάρκῳ γεγραμμένον· Ὁ μὲν οὖν κίθιος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ· νητέον ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ γεγενῆσθαι παρὰ τὸ ἐν ταῖς Πράξεσιν ἱστορημένον. Ἄ γὰρ ἐπιτεμόντες ἐν ταῖς εὐαγγελίοις εἰρήκασι, ταῦτα τῷ πλήθει τῆς ἱστορίας ἐξαπλοῦται καὶ σαφηνίζεται.

Ταῦτά ἐστιν τὰ τοῖς εὐαγγελικοῖς ἀναγνώσμασιν τῆς κυριακῆς νυκτὸς περιεχόμενα καὶ θαυροῦν τὸν ἀγνοοῦντα δυνάμενα, ἃ καὶ ὡς χρέος ὑμῖν κατεθέμεθα· ὑμεῖς δὲ τίνα ποιεῖν

VL (v) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. παρήγγελεν v Θ παρήγγειλε P > Δ. — 5. ἐν — 7 διέστη : les trois lignes qui comprennent ces mots ont été coupées dans V. — 9. ταῖς > V. — 12. περιεχόμενα V. — 13. ἃ — κατεθέμεθα > v ἡμῖν P.

en leur disant *de ne point s'éloigner de Jérusalem, mais d'attendre la promesse du Père, que vous avez, leur dit-il, entendue de ma bouche. Car Jean a baptisé dans l'eau, mais vous vous serez baptisés dans le Saint-Esprit*¹. C'est tout à fait avec raison (qu'il a employé) l'expression : *de ne point s'éloigner*, c'est-à-dire de ne pas s'écarter longtemps ni de s'en aller au loin, et il ne leur a pas dit de ne pas sortir du tout de Jérusalem. Car comment aurait-il pu leur dire cela celui qui leur avait donné l'ordre de se rendre en Galilée? Il faut comprendre aussi que ce qui est dit à la fin de l'Évangile de Luc : *Et il arriva qu'en les bénissant, il se sépara d'eux et fut enlevé au ciel*², de même que ce qui est écrit chez Marc : *Le Seigneur donc, après leur avoir parlé, fut enlevé au ciel et s'assit à la droite de Dieu*³, a eu lieu le quarantième jour, conformément à ce qui a été raconté dans les Actes. Car ce que (Marc et Luc) ont dit en abrégé dans leurs Évangiles, est développé et expliqué par le récit ample de l'histoire.

Voilà les difficultés contenues dans les lectures évangéliques de la nuit du dimanche et qui peuvent troubler l'ignorant. (En les expliquant), nous nous sommes en quelque sorte acquitté d'une dette envers vous. Je rougis

1. Actes, I, 4-5. — 2. Luc, xxiv, 51. — 3. Marc, xvi, 19.

10
 5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

* fol. 24 r^e c.

* L fol. 163 r^e b.
** V f. 137 v^e b.

1. Il faudrait $\alpha\omega\iota\tau\alpha$. — 2. Paul a traduit comme si le grec portait $\theta\omicron\rho\upsilon\beta\omicron\upsilon\nu\tau\alpha$ au lieu de $\theta\omicron\rho\upsilon\beta\omicron\upsilon\epsilon\iota\nu\alpha$.

1. $\alpha\omega\iota\tau\alpha$ — 2. $\alpha\omega\iota\tau\alpha$ — 3. $\alpha\omega\iota\tau\alpha$ — 4. $\alpha\omega\iota\tau\alpha$ — 5. $\alpha\omega\iota\tau\alpha$

1. $\alpha\omega\iota\tau\alpha = \alpha\omega\iota\tau\alpha$. — 2. Le verbe $\alpha\omega\iota\tau\alpha$, donné à la ligne précédente, devrait se trouver ici. — 3. Il faudrait le parfait $\alpha\omega\iota\tau\alpha$. — 4. Suppléer $\alpha\omega\iota\tau\alpha$. — 5. $\alpha\omega\iota\tau\alpha$.

ὀφείλετε τούτων ἀκούοντες ἐρυθρῶ λέγειν, τὸν ἐπὶ τῆς θείας δρόμον καὶ τὴν λύσσαν τῶν πολλῶν λογίζόμενος. Παράσχοι δὲ ὑμῖν ὁ κύριος δύνανται εἰς τὸ ἐκκλίειν ἀπὸ κακοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ποιεῖν ἀγαθόν· ὃ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

VL (v) + P = g.

ΔΘ = Σ.

3. κατὰ τὸ γεγραμμένον Triff. d'après Σ > Π. ἀγαθόν Σ ἀγαθόν + χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου καὶ ἡμῶν ἢ χυ V ἀγαθόν + χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν ἢ χυ PL. δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν Σ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν Π (dans V les mots αἰῶνας· ἀμήν ont été coupés).

de dire ce que vous, les auditeurs de ces lectures, vous allez faire; je pense, en effet, à la frénésie avec laquelle la plupart d'entre vous vont courir aux spectacles. Que le Seigneur vous fournisse la force d'éviter le mal, comme il est dit dans l'Écriture, et de faire le bien¹. A lui la gloire dans les siècles. Amen².

1. Psaume XXXIII (= XXXIV), 15. — 2. Cf. Rom., XI, 36.

TRADUCTION DE LA GLOSE DE JACQUES D'ÉDESSE¹.

Il faut savoir qu'il y a ici de grandes différences entre les habitudes de la langue grecque et celles de la langue syriaque. En effet, au lieu de « un dans la *šabbā* (semaine) », les Grecs écrivent « un des *šabbē* (semaines) »², et au lieu de dire comme nous « deux dans la *šabbā* » et « trois dans la *šabbā* », ils disent « deuxième des *šabbē* »³ et « troisième des *šabbē* »⁴, ainsi que « quatrième (des *šabbē*) »⁵ et « cinquième (des *šabbē*) »⁶. Quant au samedi (*šabb^ol^ha*), ils l'appellent *šāššatān* au singulier, c'est-à-dire *šabb^ol^ha* et non pas *šāššatā* au pluriel, comme ils disent « un des *šāššatā* », c'est-à-dire des *šabbē*, et « deux des *šāššatā* »⁷. Quant à l'ensemble des sept jours de la semaine (*šabb^ol^ha*), il est dans l'habitude de leur langue de l'appeler non pas *šāššatā*, comme dans l'Évangile, ni *šāššatān*, c'est-à-dire *šabb^ol^ha*, comme chez nous, mais « semaine »⁸. Au lieu de dire deux ou trois *šabbē*, comme nous, ils disent deux semaines⁹ et trois semaines⁹. De la même manière ils disent de nombreuses semaines⁹ au lieu de nombreuses *šabbē*. — D'autre part, ce qui est dit « le soir des *šabbē* »¹⁰, n'est pas dit chez eux *šāššatān*, c'est-à-dire

1. Pour comprendre la glose de Jacques d'Édesse, il ne faut pas perdre de vue 1° que le mot **ܫܒܒܐ** (*šabbā*) (semaine), au pluriel **ܫܒܒܐܝܢ** (*šabbē*), signifie à l'état emphatique du singulier **ܫܒܒܐܝܢ** (*šabb^ol^ha*) à la fois « semaine » et « samedi »; 2° que les Syriens emploient pour désigner les cinq premiers jours de la semaine les nombres cardinaux suivis de **ܫܒܒܐ** « dans la *šabbā* (semaine) ». — 2. *μία τῶν σαββάτων*. — 3. *δευτέρα σαββάτων*. — 4. *τρίτη σαββάτων*. — 5. *τετάρτη (σαββάτων)*. — 6. *πέμπτη (σαββάτων)*. — 7. On ne voit pas bien la portée de la fin de cette phrase. — 8. *ἑβδομάς*. — 9. *ἑβδομάδες*. — 10. *ὄψι σαββάτων*.

1. امك من مع انك المذبح. في اولك فمذبح انك. مذبحك انك
 المذبح. في اولك ولحمك من ذبحك: فمذبحك واهلها من ذبحك انك. انك
 ذبحك من ذبحك من ذبحك. ذبحك واهلها من ذبحك انك. ذبحك
 المذبحك لذل. ذبحك من ذبحك انك.

* fol. 21
v° a.

في ذبحك من ذبحك¹ انك ذبحك. انك من ذبحك من ذبحك انك
 في ذبحك من ذبحك انك. مذبحك انك ذبحك. ذبحك من ذبحك
 ذبحك من ذبحك انك. ذبحك من ذبحك من ذبحك انك. ذبحك
 من ذبحك انك من ذبحك: ذبحك انك. ذبحك من ذبحك انك
 انك. ذبحك من ذبحك ذبحك.

1. في ذبحك من ذبحك = κατεθέμεθα.

GLOSE DE JACQUES D'ÉDESSE RELATIVE A L'EXPRESSION ὕψὲ ἀναβῆτατον¹.

ذبحك من ذبحك. ذبحك من ذبحك انك ذبحك انك ذبحك انك. ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك. ذبحك من ذبحك ذبحك. ذبحك من ذبحك ذبحك
 ذبحك. ذبحك من ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك. ذبحك من ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك
 ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك ذبحك

1. Glose relative à la page 43, l. 13. L et V donnent, l'un au bas du fol. 159 r°, l'autre au bas du fol. 131 r°, la glose suivante à propos de l'expression ὕψὲ ἀναβῆτατον. — 2. αὐ > V. — 3. αὐ > V.

TABLE DES CITATIONS DE LA SAINTE ÉCRITURE

ANCIEN TESTAMENT.		Pages.
Genèse, II, 17.	48	Luc, XXIV, 1. 36, 68, 72
— II, 25.	60	— XXIV, 4 et 5. 70
— III, 11.	48	— XXIV, 6. 38, 70
Psaumes, XXXIII, 15 (LXX).	100	— XXIV, 9. 70
— CIII, 2 (LXX).	60	— XXIV, 10. 68, 88
Proverbes, XIII, 9 (LXX).	58	— XXIV, 11. 70
Isaïe, XLII, 8.	92	— XXIV, 12. 70, 72
		— XXIV, 36. 90
		— XXIV, 51. 98
		Jean, X, 15. 38
		— XVII, 5. 92
		— XIX, 25. 50, 86
		— XIX, 39 et 40. 56
		— XX, 1. 36, 52, 56
		— XX, 2. 54
		— XX, 6 et 7. 56
		— XX, 8 et 9. 58
		— XX, 11 et 12. 62
		— XX, 13. 54, 62
		— XX, 14. 62
		— XX, 15. 64
		— XX, 16 et 17. 66
		— XX, 19. 90
		— XX, 25. 52
		— XX, 26. 40, 90
		— XX, 27. 90
		— XXI, 1 et 2. 94
		Actes, I, 4 et 5. 98
		— II, 3. 96
		— II, 24 et 32. 42
		— III, 15. 42
		— XII, 9. 50
		Rom., VIII, 29. 66
		— XI, 36. 100
		I Cor., I, 24. 42
		— II, 10. 38
		— XI, 3. 58
		II Cor., V, 21. 66
		Hébr., IV, 12. 64
		— IX, 24. 68

TABLE DES MATIÈRES

	Pages.
Avertissement.	5
Introduction.	7
Texte grec et traduction française de la 77 ^e homélie de Sévère.	34
Versions de Paul de Callinice et de Jacques d'Édesse.	35
Glose de Jacques d'Édesse relative à l'expression <i>ὁψὲ σαββαίων</i>	101
Notes A et B.	102
Table des citations de la Sainte Écriture.	103

ERRATA AU T. XVI, FASC. 1.

- Page [522], l. 8, *lire* Կոստանդինուպոլսոյ *au lieu de* աստանդինուպոլսոյ.
- Page [538], var. 1, *lire* 6 *au lieu de* 24.
- Page [546], l. 17, *lire* ԵԼ *au lieu de* Ե.
- Page [549], l. 11, *lire* բորբորեալ *au lieu de* բորբորեալ .
- Page [549], l. 12, *lire* Էին *au lieu de* Էրն.
- Page [558], l. 10, *lire* Էրթեալ *au lieu de* յերթեալ .
- Page [580], var. 5, *lire* 7, 8, 12 *au lieu de* 11, 12, 18.
- Page [583], var. 6, *lire* Փիլեմոն *au lieu de* Փիլիմոն.
- Page [591], var. 3, *lire* 11 *au lieu de* 119.
- Page [607], l. 6, *lire* զսեղանոյն *au lieu de* զսեղանոյն.
-

TABLE DES MATIÈRES

DU TOME XVI

FASC. I. — LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAËL. — IV. <i>Le mois de Tré</i> (9 novembre au 8 décembre)	1
FASC. II. — LE SYNAXAIRE ARABE JACOBITE. — IV. <i>Les mois de Barmahat, Barmoudah et Bachons.</i>	
Le mois de Barmahat	187
Le mois de Barmoudah.	275
Le mois de Bachons.	348
FASC. III. — HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES.	
Abraham d'Éphèse	429
Abbé Théognoste.	455
Saint Euthyme	463
Michel Psellos.	515
Néophyte le Reclus.	526
Manuel II Paléologue, empereur de Constantinople.	539
Georges Scholarios.	567
FASC. IV. — LA PERLE PRÉCIEUSE, TRAITANT DES SCIENCES ECCLÉSIASTIQUES (<i>chapitres I à LVI</i>).	
Avant-propos	593
Texte arabe et traduction française	597
Table des citations de l'Écriture	757
FASC. V. — LES HOMILIAE CATHEDRALES DE SÉVÈRE D'ANTIOCHIE (<i>Homélie LXXVII</i>).	
Avertissement.	765
Introduction.	767
Texte grec, traduction française et versions syriaques	794
Table des citations de l'Écriture	863

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

Cette collection, destinée à compléter les Patrologies grecque, latine et syriaque, comprend des textes Arabes, Arméniens, Coptes, Éthiopiens, Grecs et même Syriaques ayant tous trait à la littérature chrétienne. La traduction latine pourra être remplacée par une traduction, en Français, Anglais ou Italien.

Chaque page porte, du haut en bas, le texte, les variantes, la traduction, puis les notes.

Le prix de souscription est de 0 fr. 95 la feuille de 16 pages grand in-8° (format de Migne), port en sus. (Majoration 20 %.)

On peut ne souscrire qu'aux ouvrages publiés dans une langue déterminée (texte ou traduction).

TABLE DES TOMES I A XVI

TOME PREMIER

Un volume grand in-8°, xii-706 pages. — Prix : 51 fr. 60

Fasc. 1. — **Le Livre des mystères du ciel et de la terre**, texte éthiopien, traduction française par J. PERRUCHON et I. GUIDI. — Prix : 7 fr. 80.

Fasc. 2 et 4. — **Histoire des Patriarches coptes d'Alexandrie**, texte arabe, traduction anglaise, I, II, par B. EVETS. — Prix : 8 fr. 40 — 10 fr.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arabe jacobite**, texte arabe, traduction française, I, par R. BASSET (mois de Tout et Babe). — Prix : 12 fr.

Fasc. 5. — **Le Synaxaire éthiopien**, par René BASSET, CONTI-ROSSINI, I. GUIDI et L. HACKSPILL. — I. **Le mois de Sanè**, texte éthiopien inédit, traduction française, par M. I. GUIDI. — Prix : 13 fr. 45.

TOME DEUXIEME

Un volume grand in-8°, 690 pages. — Prix : 49 fr. 20

Fasc. 1. — **Vie de Sévère**, par Zacharie le Scholastique, texte syriaque, traduction française, par M. A. KUGENER. — Prix : 8 fr. 40.

Fasc. 2. — **Les Apocryphes coptes**. — I. **Les Évangiles des douze Apôtres et de saint Barthélemy**, texte copte, traduction française, par E. REVILLOUT. — Prix : 6 fr.

Fasc. 3. — **Vie de Sévère**, par Jean, supérieur du monastère de **Beith Aphthonia**, texte syriaque, traduction française, suivis d'un recueil de fragments historiques syriaques, grecs, latins et arabes, relatifs à Sévère, par M. A. KUGENER. — Prix : 14 fr. 30.

Fasc. 4. — **Les versions grecques des Actes des martyrs Persans sous Sapor II**, texte grec, traduction latine, par le R. P. DELEHAYE, Bollandiste. — Prix : 11 fr. 40.

Fasc. 5. — **Le Livre de Job**, texte éthiopien, traduction française, par E. PEREIRA. — Prix : 9 fr. 25.

TOME TROISIÈME

Un volume grand in-8°, 646 pages. — Prix : 46 fr. 35.

Fasc. 1. — **Recueil de Monographies. I. Les Histoires d'Ahoudemmeh et de Marouta, primats jacobites de Tagrit et de l'Orient (VI-VIIe siècle)**, suivies du traité d'Ahoudemmeh sur l'Homme, textes syriaques inédits, traduction française, par F. NAU. — Prix : 8 fr. 60.

Fasc. 2. — **Réfutation du Saïd Ibn Batriq (Eutychius)**, par Sévère Ibn **Al Moqaffa'**, évêque d'Aschmounaïn, texte arabe inédit, traduction française, par P. CHÉBLI, prêtre maronite. — Prix : 8 fr. 90.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arabe jacobite**, texte arabe, traduction française, II, par R. BASSET, correspondant de l'Institut, directeur de l'École supérieure des lettres d'Alger (mois de Hlatour et de Kihak). — Prix : 21 fr. 65.

Fasc. 4. — **Sargis d'Aberga (Controverse judéo-chrétienne)**, I, texte éthiopien, traduction française, par S. GRÉBAUT, avec le concours de I. GUIDI. — Prix : 7 fr. 20.

TOME QUATRIÈME

Un volume grand in-8°, 728 pages. — Prix : 54 fr.

Fasc. 1. — **Les Homélie de Sévère d'Antioche**, texte syriaque inédit, traduction française, par R. DUVAL et M. A. KUGENER, avec le concours de E. W. BROOKS, I, par R. DUVAL. — Prix : 6 fr. 85.

Fasc. 2. — **Papyrus grecs relatifs à l'antiquité chrétienne**, publiés et traduits en français, par le Dr C. WESSELY, conservateur de la bibliothèque imp. de Vienne. — Prix : 9 fr. 50.

Fasc. 3. — **Histoire nestorienne inédite (chronique de Séert)**, I, 1, texte arabe publié par Mre ADDAI SCHER et traduit en français par plusieurs orientalistes. — Prix : 7 fr. 45.

Fasc. 4. — **La cause de la Fondation des écoles**, par MAR BARRAHDSABBA 'ARBAYA, évêque de Halwan, texte syriaque, traduit en français, par Mre ADDAI SCHER, Archevêque chaldéen de SÉERT. — Prix : 6 fr. 60.

Fasc. 5. — I. **Recueil de Monographies**. — II. **Histoire de saint Pacôme**, texte grec avec une traduction française de la version syriaque. Analyse des mss. grecs palimpsestes, Paris, suppl. 480 et Chartres 1753, 1754. — III. **Histoire de saint Jean-Baptiste. Miracle de saint Michel à Colosses**, avec l'ancienne traduction latine, par MM. J. BOUSQUET et F. NAU. — Prix : 12 fr. 30.

Fasc. 6. — **Vie de Sévère, patriarche d'Antioche**, par ATHANASIUS, texte éthiopien inédit, trad. anglaise par E. J. GOODSPEED, avec ce qui reste de la version copte, par W. E. CRUM. — Prix : 11 fr. 40.

TOME CINQUIÈME

Un volume grand in-8°, 808 pages. — Prix : 57 fr. 60.

Fasc. 1. — **Histoire des patriarches coptes d'Alexandrie.** — III. **Agathon à Michael I (766)**, texte arabe, trad. anglaise, par B. EVETTS. — Prix : 15 fr. 45.

Fasc. 2. — **Histoire nestorienne (chronique de Séert)**, fin de la première partie, texte arabe, par M^{sr} SCHER, trad. française par P. DIB. — Prix : 9 fr. 15.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël**, édité et traduit en français, par le Dr G. BAYAN. — I. **Le mois de Navasard.** — Prix : 15 fr. 15.

Fasc. 4. — **Histoire universelle (Kitab-al-'Unvan)**, écrite par AGAPIUS (MAHBOUB), évêque de Menbidj (Xe siècle), texte arabe, trad. française, par A. A. VASILIEV. I. — 1re partie. — Prix : 9 fr. 75.

Fasc. 5. — **Les légendes syriaques d'Aaron de Saroug, de Maxime et Domèce, d'Abraham, Maître de Barsomo, et de l'empereur Maurice**, texte syriaque, traduction française, par F. NAU; les **Miracles de saint Ptolémée**, texte arabe, traduction française, par L. LEROY. — Prix : 8 fr. 30.

TOME SIXIÈME

Un volume grand in-8°, 710 pages. — Prix : 50 fr. 40.

Fasc. 1. — **Les Hymnes de Sévère d'Antioche**, traduction syriaque, par Paul d'ÉDESSE, suivant la recension de Jacques d'ÉDESSE, texte syriaque, traduction anglaise, par E. W. BROOKS. — Prix : 12 fr. 85.

Fasc. 2. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël**, édité et traduit en français, par le Dr G. BAYAN, avec le concours de S. A. R. le Prince MAX de Saxe. — II. **Le Mois de Hori.** — Prix : 12 fr. 55.

Fasc. 3. — **Les trois derniers Traités du Livre des mystères du ciel et de la terre**, texte éthiopien, traduction française, par S. GRÉBAUT. — Prix : 7 fr. 75.

Fasc. 4. — **L'Histoire des Conciles de Sévère Ibn-al-Moqaffa'**, texte arabe, étude de la version éthiopienne, traduction française, par L. LEROY et S. GRÉBAUT. — Prix : 12 fr. 55.

Fasc. 5. — **Vie d'Alexandre l'Acémète**, texte grec, traduction latine, par E. DE STOOP. — Prix : 4 fr. 75.

TOME SEPTIÈME

Un volume grand in-8°, 804 pages. — Prix : 57 fr. 45.

Fasc. 1. — **Traité d'Isaï le Docteur et le Hnana d'Adiabène sur les Martyrs, le Vendredi d'Or et les Rogations, et Confession de foi à réciter par les Évêques avant l'ordination**, texte syriaque, traduction française, par M^{sr} A. SCHER. — Prix : 6 fr. 60.

Fasc. 2. — **Histoire nestorienne (chronique de Séert)**, seconde partie (I), texte arabe inédit, édité et traduit en français par M^{sr} ADDAI SCHER. — Prix : 8 fr.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire éthiopien.** — II. **Le mois de Hamlé.** texte éthiopien, traduction française, par I. GUIDI. — Prix : 18 fr.

Fasc. 4. — **Histoire universelle (Kitab-al-'Unvan)**, écrite par Agapius (MAHBOUB), évêque de Menbidj (Xe siècle), texte arabe, traduction française, par A. A. VASILIEV. Seconde partie (I). — Prix : 9 fr. 75.

Fasc. 5. — **Les Hymnes de Sévère d'Antioche** (fin), traduction en syriaque, par P. d'ÉDESSE, suivant la recension de J. d'ÉDESSE, texte syriaque, traduction anglaise, par E. W. BROOKS. — Prix : 15 fr. 15.

TOME HUITIÈME

Un volume grand in-8°, 784 pages. — Prix : 56 fr.

Fasc. 1. — **Jean Rufus, évêque de Maïouma, Plérophories**, texte syriaque, traduction française, par F. NAU. — Prix : 14 fr. 85.

Fasc. 2. — **Les Homélies de Sévère d'Antioche** (suite), texte syriaque, édité et traduit en français, II, par M. BRIÈRE. — Prix : 13 fr. 45.

Fasc. 3. — **Histoire universelle de Mahboub**. Seconde partie (II), texte arabe, traduction française, par A. A. VASILIEV. — Prix : 11 fr. 15.

Fasc. 4. — **Les "cent vingt-sept Canons des Apôtres"**, texte arabe en partie inédit, publié et traduit en français, par J. et A. PÉRIER. — Prix : 11 fr. 40.

Fasc. 5. — **La Didascalie de Jacob**, texte grec, édité et traduit en français, par F. NAU. — Prix : 5 fr. 15.

TOME NEUVIÈME

Un volume grand in-8°, 678 pages. — Prix : 48 fr. 55.

Fasc. 1. — **Le Livre d'Esther**, version éthiopienne, éditée et traduite en français, par E. PEREIRA. — Prix : 4 fr. 05.

Fasc. 2. — **Les Apocryphes coptes**. — II. **Les Acta Pilati**, traduit en français, par E. REVILLOUT. — Prix : 6 fr.

Fasc. 3. — **Le Testament en Galilée de Notre-Seigneur-Jésus-Christ**, texte éthiopien, édité et traduit en français, par L. GUERRIER, avec le concours de S. GRÉBAUT. — Prix : 6 fr. 85.

Fasc. 4. — **Le Synaxaire éthiopien**. — III. **Les mois de Nahsè et de Pâgemen**, texte éthiopien, traduction française, par I. GUIDI et S. GRÉBAUT. — Prix : 18 fr.

Fasc. 5. — **La seconde partie de l'Histoire de Barhadbesabba' Arbaya et une controverse de Théodore de Mopsueste avec les Macédoniens**, texte syriaque, traduction par F. NAU. — Prix : 13 fr. 70.

TOME DIXIÈME

Un volume grand in-8°, 676 pages. — Prix : 48 fr. 60.

Fasc. 1. — **Un Martyrologe et douze ménologes syriaques**, édités et traduits en français, par F. NAU. — Prix : 11 fr. 70.

Fasc. 2. — **Les Ménologes des Évangéliques coptes-arabes**, édités et traduits en français, par F. NAU. — Prix : 5 fr. 70.

Fasc. 3. — **Le Calendrier d'Abou'l-Barakat**, texte arabe, édité et traduit en français par E. TISSERANT. — Prix : 3 fr. 20.

Fasc. 4. — **Al-Beirouni; Al-Maqrizi; Ibn al-Qola'i. Les fêtes des Melkites, des Coptes, des Maronites**, textes arabes, édités et traduits en français, par Robert GRIVEAU. — Prix : 5 fr. 15.

Fasc. 5. — **History of the patriarchs of the coptic church of Alexandria** (suite), texte arabe, traduction anglaise, IV, par B. EVERTS. — Prix : 14 fr.

Fasc. 6. — **Les Lettres d'Ammon**, texte syriaque, édité et traduit en latin, par M. KMOŠKO; texte grec, édité et traduit, par F. NAU. — Tables de la première série. — Prix : 8 fr. 90.

TOME ONZIÈME

Un volume grand in-8°, 859 pages. — Prix : 61 fr. 70.

Fasc. 1. — **Histoire universelle de Mahboub** (arabe et français), 1, 2, par A. VASILIEV. — Prix : 10 fr. 25.

Fasc. 2. — **La Vie de saint Luc le Stylite** (grec et français), par S. VANDERSTUYF. — Prix : 11 fr. 15.

Fasc. 3. — **La Vie d'Isaac, patriarche d'Alexandrie de 686 à 689** (grec et français), par E. PORCHER. — Prix : 6 fr. 60.

Fasc. 4. — **Ammonas, disciple de saint Antoine** (grec, syriaque et français), par F. NAU. — Prix : 8 fr. 30.

Fasc. 5. — **Le Synaxaire arabe-jacobite; III, mois de Toubeh et d'Amschir** (arabe et français), par René BASSET. — Prix : 25 fr. 40.

TOME DOUZIÈME

Un volume grand in-8°, 804 pages. — Prix : 57 fr. 60.

Fasc. 1. — **Les Homélies de Sévère d'Antioche; Homélies LXX à LXXXVI** (syriaque et français), III, par M. BUIÈRE. — Prix : 11 fr. 70.

Fasc. 2. — **The Letters of Severus patriarch of Antioch** (syriaque et anglais), par E. W. BROOKS. — Prix : 12 fr. 85.

Fasc. 3. — **Moufazzal Ibn abil-Fazaïl, Histoire des Sultans mamlouks** (arabe et français), I, par E. BLOCHER. — Prix : 14 fr. 85.

Fasc. 4. — **Les Miracles de Jésus** (éthiopien et français), I, par S. GRÉBAUT. — Prix : 7 fr. 40.

Fasc. 5. — **S. Irenaeus, The Proop of the Apostolic Preaching** (arménien et anglais), by his Lordship the Bishop Karapet Ter Mekertochian and Rever. S. G. WILSON. — Prix : 10 fr. 85.

TOME TREIZIÈME

Un volume grand in-8°, 738 pages. — Prix : 51 fr. 95.

Fasc. 1. — **Sargis d'Aberga** (fin) (éthiopien et français), par S. GRÉBAUT. — Prix : 8 fr.

Fasc. 2. — **Documents pour servir à l'histoire de l'Église Nestorienne** (suite). — I. La version syriaque de quelques homélies de saint Jean Chrysostome et d'Erechthios. — II. Écrits de controverse. — III. Histoire de Nestorius d'après la lettre à Cosme et l'hymne de Sliba de Mansouryah (syriaque et français), par F. NAU. — Prix : 15 fr. 40.

Fasc. 3. — **Logia Jesu apud Moslemos** (arabe et latin), collegit, vertit, notis instruxit, M. ASIN et PALACIOS. — Prix : 7 fr. 45.

Fasc. 4. — **Histoire Nestorienne (Chronique de Séert)** (fin) (texte arabe, édité et traduit en français, par Mre ADDAI SCHER avec le concours de M. Robert GRIVEAU. — Prix : 14 fr. 85.

Fasc. 5. — **Esdras et Néhémie** (éthiopien et français), par E. PEREIRA. — Prix : 6 fr. 30.

TOME QUATORZIÈME

Un volume grand in-8°, 856 pages. — Prix : 61 fr. 40.

Fasc. 1. — **The letters of Severus, patriarch of Antioch** (syriaque et anglais), par E. W. BROOKS. — Prix : 22 fr. 15.

Fasc. 2. — **The life Abba John Khamé** (copte et anglais), par M. H. DAVIS. — Prix : 4 fr. 35.

Fasc. 3. — **Moufazzal ibn Abil-Fazaïl, Histoire des sultans mamlouks** (arabe et français). — II, par E. BLOCHET. — Prix : 21 fr. 45.

Fasc. 4. — **Sei Scritti Antitriteistici in lingua siriaca** (syriaque et italien), par Giuseppe FURLANI. — Prix : 6 fr. 85.

Fasc. 5. — **Les Miracles de Jésus** (éthiopien et français). — II, par S. GRÉBAUT. — Prix : 6 fr. 60.

TOME QUINZIÈME

Un volume grand in-8°, pages. — Prix :

Fasc. 1. — **Documents relatifs au Concile de Florence.** — I. **La Question du purgatoire à Ferrare** (grec et latin), par M^{sr} Louis PETIT, Archevêque latin d'Athènes. — Prix : 12 fr. 85.

Fasc. 2. — **Les trophées de Damas (controverses judéo-chrétiennes du VIIe siècle)** (grec et français), par Gustave BARDY. — Prix : 9 fr.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël.** — III. **Mois de Sahmi** (arménien et français), par le Dr G. BAYAN. — Prix : 10 fr. 55.

Fasc. 4. — **Philoxeni, episcopi Mabbugensis, Dissertationes decem. De uno e sancta Trinitate incorporato et passo** (syriaque et latin), par Maurice BRIÈRE. — Prix : 7 fr. 45.

Fasc. 5. — **Le Synaxaire éthiopien.** — IV. **Les Mois de Tshschasch, Ter et Yakalif** (éthiopien et français), par S. GRÉBAUT. (*Paraîtra prochainement.*)

TOME SEIZIÈME

Un volume grand in-8°, 864 pages. — Prix : 63 fr. 80.

Fasc. 1. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël.** — IV. **Mois de Tré** (arménien et français), par le Dr G. BAYAN. — Prix : 13 fr. 65.

Fasc. 2. — **Le Synaxaire arabe jacobite (rédação copte).** — IV. **Les Mois de Barmahat, Barmoudah et Bachons** (arabe et français), par René BASSET. — Prix : 17 fr. 10.

Fasc. 3. — **Homélie mariales byzantines** (grec et latin), par Martin JUGIE. — Prix : 12 fr.

Fasc. 4. — **La Perle précieuse** (arabe et français), par J.-B. PÉRIER. — Prix : 13 fr.

Fasc. 5. — **La LXXVIIe Homélie de Sévère d'Antioche** (grec, syriaque et français), V, par Edg. TRIFFAUX et M.-A. KUGENER. — Prix : 8 fr.

TABLE DES OUVRAGES DANS L'ORDRE DES LANGUES

TOMES I à XVI

ARABE

	Tomc.	Fasc.	Priv.
History of the Patriarchs of the Coptic Church of Alexandria (B. Evetts).			
I. S. Mark to Theonas.	I,	2	8.40
II. Peter I to Benjamin I.	I,	4	10. »
III. Agatho to Michael I.	V,	1	15.45
IV. Mennas I to Joseph (849).	X,	5	14. »
Le Synaxaire arabe jacobite (René Basset).			
I. Tout et Babeh,	I,	3	12. »
II. Hatour et Kihac.	III,	3	21.65
III. Toubeh et Amschir.	XI,	5	25.40
IV. Barmahat, Barmoudah et Bachons.	XVI,	2	17.10
Textes arabes relatifs à Sévère, patriarche d'Antioche
(Victor Chauvin).			
	II,	3	14.30
Réfutation d'Eutychius, par Sévère, évêque d'Aschmounaïn (P. Chébli).			
	III,	2	8.90
Histoire Nestorienne. Chronique de Séert.			
I, 1 (Addaï Scher et J. Périer).	IV,	3	7.45
I, 2 (A. Scher et P. Dib).	V,	2	9.15
II, 1 (A. Scher).	VII,	2	8. »
II, 2 (A. Scher) (fin).	XIII,	4	14.85
Kitab al-Unvan. Histoire Universelle écrite par Agapius (Mahboub) de Menbidj (A.-A. Vasiliev).			
I, 1.	V,	4	9.75
I, 2.	XI,	1	10.25
II, 1.	VII,	4	9.75
II, 2.	VIII,	3	11.15
Les Miracles de saint Ptolémée (L. Leroy).			
	V,	5	8.30
Sévère ibn al-Moqaffa', évêque d'Aschmounaïn, Histoire des conciles (L. Leroy).			
	VI,	4	12.55
Les 127 Canons des Apôtres (Jean Périer et Augustin Périer).			
	VIII,	4	11.40
Les Ménologies des Évangéliaires coptes arabes (F. Nau).			
	X,	2	5.70
Le Calendrier d'Aboul-Barakat (Eug. Tisserant).			
	X,	3	3.20
Les Fêtes des Melkites, par Al-Bîrouni (R. Griveau).			
	X,	4	5.15
Les Fêtes des Coptes par Al-Maqrizi (R. Griveau).			
Calendrier Maronite, par Ibn al-Qola 'i (R. Griveau).			
	X,		

	Tome.	Fasc.	Prix
Moufazza Ibn abil-Fazaïl, Histoire des Sultans mam-
louks (E. Blochet).			
I.	XII,	3	14.85
II.	XIV,	3	21.45
Logia Jesu apud Moslemos, collegit, vertit, notis
instruit M. Asin et Palacios	XI I,	3	7.45
La Perle précieuse (J.-B. Pérrier)	XVI,	4	13. »

ARMÉNIEN

Le Synaxaire arménien de Ter Israël (G. Bayan et S. A. R. le
prince Max de Saxe).			
I. Mois de Navasard.	V,	3	15.15
II. Mois de Hori.	VI,	2	12.55
III. Mois de Sahmi.	XV,	3	10.55
IV. Mois de Tré.	XVI,	1	13.65
S. Irenaeus, The Proop of the Apostolic Preaching, by
his Lordship the Bishop Karapet Ter Mekertochien
and Rever. S. G. Wilson	XII,	5	10.85

COPTE

Les Apocryphes coptes (E. Revilleout).			
I. L'Évangile des douze Apôtres.	II,	} 2	6. »
L'Évangile de saint Barthélemy.	II,		
Fragments douteux (Actes de saint Thomas).	II,		
II. Acta Pilati.	IX,	} 2	6. »
Supplément à l'Évangile des douze Apôtres.	IX,		
Extraits de Papyrus magiques coptes (C. Wessely).	IV,	2	9.50
Vie de Sévère par Athanase (W.-E. Crum)	IV,	6	11.40
Vied'Isaac, patriarche d'Alexandrie de 686 à 689 E. Porcher	XI,	3	6.60
The life Abba John Khamé (M. D. Davis)	XIV,	2	4.35

ÉTHIOPIEN

Le Livre des mystères du ciel et de la terre (J. Perruchon
et I. Guidi)	I,	1	7.80
Le Synaxaire éthiopien (I. Guidi avec le concours de L. Des-
noyers, A. Singlas et S. Grébaut).			
I. Mois de Sané.	I,	5	13.45
II. Mois de Hamlé.	VII,	3	18. »
III. Mois de Nahasé et Pâguemèn.	IX,	4	18. »
IV. Mois de Tshschasch, Ter et Yakalif (paraîtra prochainement).	XV,	5	» »
Le Livre de Job (F.-M.-E. Pereira)	II,	5	9.25
Sargis d'Aberga . Première assemblée (S. Grébaut).	III,	4	7.20
— — (Fin) (S. Grébaut).	XIII,	1	8. »

	Tome.	Fasc.	Prix.
The Conflict of Severus, patriarch of Antioch, by Athanasius (Edgar-J. Goodspeed)	IV,	6	11.40
Les trois derniers traités du Livre des mystères du ciel et de la terre (S. Grébaud).
Interprétation de l'Apocalypse.	VI,	} 3	7.75
La Divinité et la Création.	VI,		
Les Compts et les Symboles.	VI,		
La Version éthiopienne de l'histoire des Conciles de Sévère ibn al-Moqaffa', évêque d'Aschmounain, étude et fragments (S. Grébaud).	VI,	4	12.55
Note sur la version éthiopienne des Canons des Apôtres (A. Périer).	VIII,	4	11.40
Le Livre d'Esther (F.-M.-E. Pereira)	IX,	1	4.05
Le Testament en Galilée de Notre-Seigneur Jésus-Christ (L. Guerrier et S. Grébaud)	IX,	3	6.85
Les Miracles de Jésus. I. (S. Grébaud).	XII,	4	7.40
— — — II. (S. Grébaud)	XIV,	5	6.60
Esdras et Néhémie (E. Pereira).	XIII,	5	6.30

GREC

Textes grecs et latins relatifs à Sévère, patriarche d'Antioche (M.-A. Kugener).	II,	3	14.30
Les Versions grecques des actes des martyrs persans sous Sapor II (H. Delehayé).	II,	4	14.40
Les plus anciens monuments du christianisme écrits sur papyrus. I, Actes de la persécution de Déce. II, Lettres chrétiennes sur papyrus. III, Fragments de livres canoniques. IV, Fragments de prétendues sentences de Jésus. V, Extraits de papyrus magiques. VI, Textes divers de la littérature chrétienne, 3 planches (C. Wessely).	IV,	2	9.50
Vie du Bienheureux Pacôme.			
Une rédaction inédite des <i>Ascetica</i> (J. Bousquet, F. Nau).	IV,	} 5	12.30
Analyse du manuscrit supplément grec de Paris n° 480 (D. F. Nau).	IV,		
Analyse des manuscrits grecs palimpsestes Paris suppl. 480 et Chartres 1753, 1754 (F. Nau).	IV,		
Histoire de saint Jean-Baptiste attribuée à saint Marc l'Évangéliste (F. Nau)	IV,	} 5	4.75
Le Miracle de saint Michel à Colosses (F. Nau).	IV,		
L'ancienne version latine (XIe au XIIe siècle) du Miracle de saint Michel à Colosses (F. Nau).	IV,		
Vie d'Alexandre l'Acémète (E. de Stoop)	VI,	5	4.75
Textes complémentaires aux Plérophories : Zénon, Isaïe l'Égyptien, Théodose le Jeune, un miracle de l'Éucharistie, Séridos, Sylvain, Saint Épiphané, Amos (F. Nau).	VIII,	1	14.85
La Didascalie de Jacob. Texte grec original de Sargis d'Alberga, première assemblée (F. Nau).	VIII,	5	5.15
Vie de saint Luc le Stylite (S. Vanderstuyf)	XI,	2	11.15
Ammonas, disciple de saint Antoine (F. Nau)	XI,	4	8.30

	Tome.	Fasc.	Prix.
Documents relatifs au Concile de Florence.			
I. La question du Purgatoire à Ferrare (M ^{sr} Louis Petit)	XV,	1	12.85
Les Trophées de Damas (controverses judéo-chrétienne du			
vii ^e siècle (G. Bardy)	XV,	2	9. »
Homélie mariales byzantines (Martin Jugie)	XVI,	3	12. »

SYRIAQUE

Vie de Sévère , par Zacharie le Scholastique (M.-A. Kugener) . .	II,	1	8.40
Vie de Sévère , par Jean, supérieur du monastère de Beith
Aphthonia (M.-A. Kugener)	II,		
Pseudo-Zacharie le Rhéteur. Extraits relatifs à Sévère
(M.-A. Kugener)	II,		
Jean d'Asie. Extraits relatifs à Sévère (M.-A. Kugener)	II,		
Chronique d'Édesse — — — — —	II,		
Liber Chalipharam — — — — —	II,	3	14.30
Jacques d'Édesse — — — — —	II,		
Élie de Nisibe — — — — —	II,		
Michel le Syrien — — — — —	II,		
Huit notices relatives à Sévère — — — — —	II,		
Poésies sur Sévère — — — — —	II,		
Histoire d'Ahoudemmeh, primat d'Orient au VIe siècle
(F. Nau)	III,		
Histoire de Marouta, métropolitain de Tagrit du VIe au
VIIe siècle , écrite par son successeur Denha (F. Nau)	III,	1	8.60
Traité d'Ahoudemmeh sur l'homme (F. Nau)	III,		
Les <i>Homiliæ cathedrales</i> de Sévère d'Antioche ,
traduction syriaque de Jacques d'Édesse.			
Homélie LII à LVII (R. Duval)	IV,	1	6.85
Homélie LVIII à LXIX (M. Brière)	VIII,	2	13.45
Homélie LXX à LXXVI (M. Brière)	XII,	1	11.70
Homélie LXXVII (Edg. Triffaux et M. A. Kugener)	XVI,	5	8. »
Mar Barhadbsabba Arbaya, évêque de Halwan au VIe
siècle. Cause de la fondation des écoles (A. Scher)	IV,		
Rabban Sourin. Discours sur Narsaï, Abraham et
Yohannan (A. Scher)	IV,	4	6.60
Vie du Bienheureux Pacôme ; traduction française de la
version syriaque (F. Nau)	IV,	5	12.30
La Légende d'Aaron de Saroug, écrite par son disciple
Paul (F. Nau)	V,		
La Légende de Maxime et Domèce (F. Nau)	V,	5	8.30
Les Légendes d'Abraham, maître de Barsôma, et de
Maurice, empereur des Romains (F. Nau)	V,	5	8.30

	Tome.	Fasc.	Prix.
The Hymns of Severus and others in the syriac version of Paul of Edessa as revised by James of Edessa (E.-W. Brooks),			
I. Hymnes 1-137.	VI,	1	12.85
II. — 138-365.	VII,	5	15.15
Mar Isai, prêtre et docteur (VIe siècle) Traité sur les martyrs (A. Scher).	VII,		
Hnana d'Adiabène (VIe siècle).			
Cause du Vendredi d'or (A. Scher).	VII,	1	6.60
Cause des Rogations (A. Scher).	VII,		
La Profession de foi à réciter par les évêques nestoriens avant l'ordination (A. Scher).	VII,		
Jean Rufus, évêque de Maïouma (V^e au VIe siècle). Plérophories, c'est-à-dire Témoignages et Révélationes contre le concile de Chalcedoine (F. Nau).	VIII,	1	14.85
Fragment de la Didascalie de Jacob (F. Nau).	VIII,	5	5.15
La seconde partie de l'histoire de Barhadbesabba 'Arbaya (F. Nau).	IX,		
Théodore de Mopsueste. Controverse avec les Macédoniens (F. Nau).	IX,	5	13.70
Un martyrologe et douze Ménologes syriaques (F. Nau).			
I. Le martyrologe syriaque du IV ^e siècle.	X,		
II-V. Quatre ménologes jacobites qui commencent l'année au 1 ^{er} décembre.	X,	1	11.70
VI. Deux ménologes jacobites d'Alep.	X,		
VII-XIII. Sept ménologes jacobites qui commencent l'année au 1 ^{er} octobre.	X,		
Les Lettres d'Ammon (M. Kmosko).	X,	6	8.90
Ammonas, disciple de saint Antoine (F. Nau).	XI,	4	8.30
The Letters of Severus patriarch of Antioch (E. W. Brooks).	XII,	2	12.85
— — — — —	XIV,	1	22.15
Documents pour servir à l'histoire de l'Église Nestorienne (suite).			
I. La Version syriaque de quelques homélies de saint Jean Chrysostome et d'Erechthios.	XIII,	2	15.40
II. Ecrits de controverse.			
III. Histoire de Nestorius d'après la lettre à Cosme et l'hymne de Sliba de Mansouryah (F. Nau).			
Sei Scritti Antitrinitaristici in lingua siriaca (G. Furlani).	XIV,	4	6.85
Philoxeni episcopi Mabbugensis, Dissertationes decem. De Uno e sancta Trinitate incorporato et passo (M. Brière).	XV,	4	7.45


~~~~~  
TYPOGRAPHIE FIRMIN-DIDOT ET C<sup>ie</sup>. — PARIS.  
~~~~~


BR
60
P35
t.16

Patrologia orientalis

40

~~CIRCULATE~~ AS MONOGRAPH

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

